Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

DOCTORIS

FRANCISCI SVAREZ GRANATENSIS

DE SOCIETATE IESV

IN CELEBRI CONIMBRICENSI
Academia Theologicæ facultatis Primarij professoris.

VARIA OPVSCVLA THEOLOGICA.

1. *De Concursu, motione, & auxilio Dei.* *Lib. III.*
2. *De Scientia Dei futurorum contingentium.* *Lib. II.*
3. *De Auxilio efficaci.* *Breuis resolutio.*
4. *De Libertate diuinæ voluntatis.* *Relectio prior.*
5. *De Reuiuiscentia meritorum.* *Relectio altera.*
6. *De Iustitia Dei.* *Disputatio.*

32736

ESTUDIOS

MATRITI,
Ex Typographia Regia.

M. D. XC IX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EL REY.

POr quanto por parte de vos el Doctor Francisco Suarez de la Compañia de Iesus, Cathedratico de Prima de Theologia de la vniuersidad de Coimbra, nos ha sido fecha relacion, que vos auiades compuesto el libro que presentauades, intitulado, Varia opuscula Theologica, y nos suplicastes os mandassemos dar licencia para lo imprimir, o priuilegio por diez años, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se hiziessen las diligencias que la pragmatica por nos vltimamente fecha sobre la impression de los libros dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razó, e nos tuuimoslo por bien. Por la qual os damos licencia y facultad, para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corren y se cuenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula, vos, o la persona que vuestro poder uuiere, y no otra alguna, podays imprimir e vender el dicho libro que de suso se haze mencion, por su original que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado, y firmado al fin, de Pedro çapata del Marmol nuestro escriuano de Camara, de los que en el nuestro Consejo residen: y con q antes, y primero que se venda lo traygays ante ellos con su original, para que se vea si la dicha impression esta conforme a el: o traygays fe en publica forma, como por corrector nombrado por nuestro mandado, se vio y corrigio la dicha impression con su original. Y mandamos al impressor q assi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego, ni entregue mas de vn solo libro con su original al autor, o persona a cuya costa lo imprimiere, ni a otra persona alguna, para efecto de la dicha correccion y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro este corregido, y tassado por los del nuestro Cõsejo: y estando hecha, y no de otra manera, podays imprimir el dicho principio y primer pliego, y seguidamente ponga esta nuestra cedula, y la aprouacion que del dicho libro se hizo, por nuestro mandado, y la tassa, y errataslo pena de caer en las penas contenidas en las leyes y premáticas destos Reynos, que sobre ello disponẽ. Y mandamos q̃ durante el termino de los dichos diez años, persona alguna, sin vuestra licencia, no pueda, no pueda imprimir ni vender el dicho libro, so pena que el que lo imprimiere, y vendiere, aya perdido y pierda todos y qualesquier libros, moldes, y aparejos que del dicho libro tuuiere, y mas incurra en pena de cincuenta mil marauedis: la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare. Y mandamos á los del nuestro Consejo, Presidentes y Oydores de las nuestras audiẽcias, Alcaldes, alguaziles de la nra casa y Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Assistente, Gouernadores, Alcaldes mayores, é ordinarios, é otros juezes é justicias qualesquier, de todas las ciudades, villas y lugares destos nuestros Reynos y señorios, assi a los que agora son, como a los que serã de aqui adelante, que vos guarden esta nuestra cedula, y contra su tenor y forma no vayan ni passen por alguna manera, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra Camara. Dada en Barcelona, a veynte y cinco dias del mes de Mayo, de 1599. años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey vuestro señor. Don Luys de Salaçar.

Erratas.

Pagina 3. columna 1. linea 18. nonnobis, in nobis. 6 2. 31. Sic ego. Sic ergo. 23. 1. 49 arcecisit, antecessio in quibuldam. 34. 36. Augustinus, Anselmus. 47. 1. 19. ad efficiente, ab efficiente. 52. 1. 13. inflati. Deus. 108. 1. Deus. 129. 1. 40 facile, facili. 130. 1. posit, potest. 135. 2. 26. mide et, conse quenter, nè idest consequeter. 60. 2. 49, Phisicino, Ficino idem. 71. Peharch. Periarch. 64. 1. 1. Ddo, Dco. 68 2. in margine, vccl. Ecc. 178. 1. antepo. latus, latius. 96. 2. 31. tunc cum. 98. 1. 20 potius, potuit. 102. 2. 4. ante hũ ni Matt. 5. lege 21. 117 1. 5. veniat, veniant. 119. 1. 41. diuino, definito. 120. 2. 30. pœnam nam, pœnam nam. 121. 1. 17. lore, fore. 157. 1. 11. concilliabimus, concilliauimus. 134. 37. voluntas, voluntates. 165. 1. 10 saluari, petire. 180. 1. vltim. duobus, duabus. 181. 1. 7 dicatur, datur. 183. 2. 34 Ecclesia, Ecclesiæ. 214. 1. 2. quæ Deus, quem Deus. 412. 1. 7. decima septima, decem & septem. i. in septimum, in septima. ibi 414 2 4. Bartholom. Michael.

Iuan Vazquez del Marmol.

TASSA.

YO Pedro çapata del Marmol escriuano de Camara de su Magestad, de los que en el su Consejo residen, doy fee, que auiendose visto por los señores del dicho Consejo, vn libro intitulado Varia opuscula Theologia, compuesto por el D Francisco Suarez de la Compañia de Iesus, Cathedratico de Prima de Theologia, de la vniuersidad de Coimbra, que ante ellos fue presentado, y con su licencia impresso, tassaron cada pliego del dicho libro, a tres marauedis: el qual dicho libro tiene ciento y cincuenta y quatro pliegos, que al dicho precio mõta cada volumen del dicho libro en papel, treze reales y veynte marauedis: y al dicho precio mandaron se venda, y no mas. Y para que dello conste, de mandamiento de los dichos señores del Consejo, di la presente, que es fecha en la villa de Madrid, a 14. dias del mes de Iulio, de 1599. años

Pedro çapata del Marmol.

§ 2 *Facultas*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Facultas supremi Senatus Lusitaniæ.

VOy visto per ordem do santo Officio este tratado de concursu & efficaci auxilio Dei ad actus liberi arbitrij necessario, com outra questaon breue da mesma materia, è huã releiçam de voluntate Dei: E pella informaçam que ouue se pode imprimir. Em Euora, a 9. de Março de 1599.

Martin Alonso de Mello. *Ruy Pirez da Veiga.*

Ad Lectorem admonitio.

HANC facultatem concessit supremus Senatus Inquisitionis Lusitaniæ, vt inibi excuderentur fere quatuor prima opuscula huius operis, nimirum tres libri de Concursu, motione & auxilio Dei ad actus nostri liberi arbitrij, & liber secundus de scientia Dei, qui est de futuris contingentibus conditionatis. Resolutio item de auxilio efficaci, & prior relectio de libertate diuinæ voluntatis. Et quamuis ob temporis angustias, & ingruentis pestis afflictionem, nec cætera opuscula in illo amplissimo Senatu recognosci & expediri, nec totum opus in Regno illo Typis mandari potuerit: placuit nihilominus eam facultatem hîc insertam esse propter magnam illius Senatus auctoritatem, tum in alijs, tum in hac re, hac nostra ætate tam multis disputationum controuersijs agitata.

Facul-

Facultas Prouincialis.

EGO Christophorus de Gouuea Societatis Iesu in prouincia Lusitana Prouincialis, potestate adid mihi facta à Reuerendo admodum patre Claudio Aquaviua Præposito nostro Generali, facultatem concedo, vt Tomus diuersorum opusculorum à Patre Francisco Suarez nostræ Societatis, sacræq; Theologiæ primario in Conimbricensi Academia professore, compositus, & eiusdem Societatis grauium, Doctorumque hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, sigilloq; nostro munitas dedimus. Conimbricæ, die sexta mensis Februarij: Anni 1599.

Christophorus de Gouuea.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Censura Academiæ Complutensis.

VARIA hæc opuscula reuerendi admodum Patris, et præstantissimi Theologi Doctoris Francisci Suarez, quæ ex decreto supremi Senatus Regij Rector Complutensis schola nobis perlustranda commisit, diligenter euoluimus; inuenimusq; ea, non modo sana Catholicaq; doctrinæ, et sine piarum aurium offensione, verum etiam verbis limata, sententiarum pondere grauia, eruditione referta, antiquorum recētiorumq; Theologorū placita & opiniones subtiliter expendentia, tāto deniq; suo auctore dignissima: illius enim exquisitā sapientiā, & altissimā speculationē vndique redolent, cùm ea, quæ continent asserta, et sanctorum Patrum testimonijs eruditissimè roborata, et validissimis rationibus peracutè confirmata depromant. Quare digna censuimus, non solum quæ prælo mandentur, sed quæ continuè omnium oculis, manibusque versentur. Dat. Compluti, anno Domini 1599. Die verò 5. Aprilis.

Doctor Caluo, Rector.	D. Andreas Perez.	D. Ludouicus Montesino.	D. Ludouicus de Tena.
D. Hieronymus Ruyz.	D. Ioannes Garcia de Valdemora.	D. Aluarus Villegas.	D. Ioannes Pardos.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
D. D. FERDINANDO NINNO
ac Gœuaræ, Sacræ Romanæ Ecclesiæ
Prsebytero Cardinali.

FRANCISCVS SVAREZ E SOCIETATE IESV Theologus sempiternam felicitatem.

STVDIVM tuum ac singularis tùm in me, tùm in vniuersam Societatem nostrā amor, Cardinalis amplissime, cogit me vt specimē aliquod grati animi præbeam, ac vicissim tibi respondeam quibuscumque possim meritorum officijs. Nam vt de me taceam, tam excellens, & omnibus cognitum est patrocinium illud, quo Societatem nostrā complecteris, & nos nouis quotidie beneficijs obligare studes, vt me alioquin in te valde propensum, & ad obsequendum paratissimū magis etiam incitet, & impellat. Quamobrē volui Cardinalis amplissime vt hoc meū opus, in quo tū alias graues, & difficiles quæstiones, tum eas potissimùm, quæ ad gratiæ Dei efficaciam, nostriq; arbitrij libertatem pertinēt, accuratè explico, atque euoluo, in tuo nomine appareat, & lucem te primùm suscipiente videat. Nam tametsi spero fore, vt res tanta, & tam necessaria Conciliorum auctoritate fulta, Sanctorum Patrum

senten-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſententijs vallata, rationum momentis ſepta, & ipſa (vt non ſolùm ego, ſed permulti doctiſsimi ac grauiſsimi viri ſentiũt) veritate communita ſuo ſe fortaſſe robore defendat, tamen, quoniam ſunt etiam qui obſtrepant, dandus illi patronus is fuit, qui illam ab aduerſariorum calumnijs tueatur. Tu autem inprimis Cardinalis ampliſsime occurriſti, in quo magna auctoritas eſt ad illius defenſionẽ, propter maxima quibus præditus es naturæ, fortunæque ornamenta. Elucent enim, atque eminent in te præclara nobilitas, exquiſita doctrina, prudentia eximia, rerum experientia ſingularis, ampliſsima dignitas, merita tam in vniuerſam Eccleſiam, quàm in Hiſpaniam notiſsima, denique perſpecta virtus, & à nemine vnquam detractorum læſa, quæ ſanè maxima eſt laus in tanta hominum licentia. Plura dicerem niſi tibi moleſtum eſſet audire, mihi verò difficile parem orationem adducere tuis virtutibus: ſuſcipe igitur hoc opus, tuere, ac defende, cuius patrocinio non dubito, quin tutiſsimè poſsit incurſus quoſlibet ſuſtinere. Vale.

INDEX

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM OPVSCVLI PRIMI DE DIVINA MOTIONE.

LIBER PRIMVS.

De neceſſaria dependentia, quam liberum arbitrium habet à Deo vt cauſa prima, eiuſque determinatione, vel præfinitione.

CAP. I. Quòd humani arbitrij libertas indifferentiam in operando requirat.

Cap. II. Excluduntur duo falſi modi explicandi indifferentiam libertatis.

Cap. III. Vera indifferẽtia libertatis, eiuſque recepta definitio exponitur.

Cap. IIII. Omnem actionem voluntatis, tametſi liberam, immediatè pendere à Deo vt prima cauſa, vt pendet omnis actio cauſæ ſecundæ.

Cap. V. An præter concurſum Dei immediatum in effectum & actionem cauſæ ſecũdæ ſit neceſſarius alius influxus in ipſam cauſam: & refertur ſententia affirmans.

Cap. VI. Cauſam primam nihil neceſſario influere in ſecundam, ex vi ſubordinationis eſſentialis cauſæ ſecundæ ad primam, quo illam ad agendum iuuet.

Cap. VII. Cauſam ſecundam non indigere præuia determinatione cauſæ primæ ad actionem ſuam.

Cap. VIII. Voluntatem creatam ob libertatem ſuã non indigere phyſica, & inhærente prædeterminatione vt operetur.

Cap. IX. Poſita neceſsitate huius phyſicæ prædeterminationis, tolli nõ agendi libertatem, ſeu indifferentiam quoad ſpecificationem.

Cap. X. Phyſicam prædeterminationẽ, per aliquam rem voluntati inhærentem, cũ vſu libero quoad exercitium pugnare.

Cap. XI. Soluuntur nonnullæ obiectiones contra doctrinã præcedentiũ capitum.

Cap. XII. Non minùs impediri indifferentiam libertatis per phyſicam prædeterminationem ex cauſa extrinſeca, quã ex inhærente præmotione.

Cap. XIII. Tolli libertatem quoad exercitium per phyſicam prædeterminationẽ ex voluntate Dei extrinſeca.

Cap. XIIII. Quomodo concurſus cauſæ primæ ad actus liberos humanæ voluntatis, ſine phyſica prædeterminatione conſiſtat.

Cap. XV. Soluuntur obiectiones aliquot cõtra ſuperiorem doctrinam.

Cap. XVI. Soluitur alia obiectio: & declaratur, an liberi actus poſsint à Deo prædefiniri.

Cap. XVII. Reſolutio totius doctrinæ in ſuperioribus traditæ per nonnullas propoſitiones.

LIBER SECVNDVS.

De dependentia, quam liberum hominis arbitrium habet à Deo, eiuſque prouidentia in actionibus ad naturæ ordinem ſpectantibus.

CAP. I. Proponitur quæſtio, an actus mali ſint ex ſpeciali præfinitione, ac prædeterminatione diuinæ voluntatis: & ſententia hoc affirmans tractatur.

Cap. II. Non prædeterminare Deum, neque præmo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX.

præmouere voluntates humanas ad actus prauos.

Cap III. Soluuntur nonnullæ obiectiones contra doctrinam capitis superioris: & Scholastici auctores pro nostra sententia referuntur.

Cap.IIII. Non prædefinire Deum æterno suo consilio, & voluntate actus prauos.

Cap.V. Soluuntur obiectiones cõtra doctrinam capitis superioris.

Cap.VI. Deum non prædeterminare physicè hominum voluntates ad actus bonos morales ordinis naturalis.

Cap.VII. An prædefiniat Deus omnes actus morales liberos in particulari; & an possit esse perfecta prouidentia sine hac prædeterminatione.

Cap.VIII. Nonnullæ assertiones ex doctrina totius libri secundi colliguntur.

LIBER TERTIVS.

De diuina motione seu efficaci Dei auxilio ad supernaturales, & liberos voluntatis actus necessario.

CAP. I. Esse in nobis actus quosdam humanos supernaturales supponitur, ac declaratur.

Cap.II. Gratuitum & supernaturale auxilium, ad hos actus supernaturales esse necessarium.

Cap.III. Auxilium gratiæ per modum concursus, esse necessarium ad actus supernaturales.

Cap IIII. Quid sit auxilium excitans, quid vero adiuuans.

Cap.V. Quid sit gratia præueniens, concomitans & subsequens, operans, & cooperans, moraliter aut physice concurrẽs: & quomodo hæc omnia ad superiorem diuisionem reuocentur.

Cap VI. De auxilio sufficiente & efficaci.

Cap VII. An efficax auxiliũ illud sit, quod physice & ex se voluntatẽ prædeterminat: proponiturq; sentẽtia id affirmãs.

Cap.VIII. Nullum relinqui auxilium sufficiens ad supernaturalem actum nec libertatem ad non consentiendum gratiæ vocanti, si efficax auxilium in hac physica prædeterminatione consistat.

Cap.IX. Auxiliũ efficax nõ cõsistere in aliqua gratia excitate physicè prædeterminante voluntatẽ ad exercitium actus.

Cap.X. An possit gratia excitans saltem moraliter voluntatem determinare.

Cap.XI. Soluuntur nonnullæ obiectiones contra præcedentem doctrinam.

Cap.XII. Auxilium efficax non consistere in aliqua gratia operante, vel cooperãte quæ per modum principij physice prædeterminet voluntatem ad exercitium actus.

Cap XIII. Voluntatem hominis non prædeterminari physicè per auxilium gratiæ, quod per modum concursus datur, nec per voluntatẽ Dei a qua illud procedit.

Cap XIIII. Quomodo gratiæ efficacia intelligenda sit, absque physica prædeterminatione.

Cap XV. Soluuntur obiectiones præsertim ex scriptura & Augustino.

Cap.XVI. Soluuntur alia obiectio eiusque occasione declaratur quomodo Deus sua sola voluntate eligat homines ad gloriã, vel præfiniat supernaturales actus.

Cap.XVII. Actus supernaturales præfiniri a Deo etiamsi non prædeterminet physice liberũ arbitriũ ad illos efficiẽdos.

Cap XVIII. Exponuntur & conciliantur varia Patrum testimonia, præsertim Augustini, circa electionem prædestinatorum ad gloriam.

Cap.XIX. Satisfit quibusdã nouis obiectionibus cõtra doctrinã præcedentiũ capitũ.

Cap.XX. Soluitur alia obiectio, & explicatur quæstio an cõtingat ex duobus hominibus æquale auxiliũ gratiæ habẽtibus vnũ credere, aut cõuerti, & nõ aliũ.

Cap.XXI. Occurritur aliis obiectionibus contra doctrinam superioris capitis.

Cap.XXII. Aliquot propositionibus doctrina totius libri comprehenditur.

DE

DE CONCVRSV ET EFFICACI AVXILIO DEI AD ACTVS LIBERI arbitrij necessario.

LIBRI TRES.

PROOEMIVM ARGVMENTVM operis continens.

PLENVM Difficultatis opus semper extitit cum diuino concursu, & gratiæ motione nostram libertatem cõciliare, in qua etiam controuersia enodanda, veteres Patres diu, multùmque insudarunt: quippe, vt Augustinus dixit: *Ipsa ratio, quæ de his rebus à talibus, quales nos sumus, iniri potest, quemlibet nostrum quærentem vehementer angustat, ne sic defendamus gratiam, vt liberum arbitrium auferre videamur. Rursum, ne sic liberum asseramus arbitrium, vt superba impietate ingrati Dei gratiæ iudicemur.* Aug. lib. 2. de Pecat. merit. & remiss. c. 18.

Catholicos etiã Doctores sanę doctrinæ cupidos eadem quæstio hoc tempore non mediocriter vexauit, cùm viderent præsertim hæreticos huius ætatis, amplificandæ gratiæ nomine, & libertatem nostram auferre, & gratiam non relinquere: neq; enim libertate cadẽte, stare gratia potest: nam, vt egregiè Bernardus: *Tolle liberum arbitrium, & non erit quod saluetur, tolle gratiam, non erit vnde saluetur.* Bern. lib. de grat. & dispen. mutio. Cùm ergo magna sit huius quæstionis difficultas, & in diuersas partes opinionũ varietate veritas ipsa perrahatur, Augustini non solùm doctrinam, quã semper veneror, sed scribendi etiam rationem, quod maximè cupio, hac vna in re conatus sum æmulari. Ille enim, cũ simílem controuersiam inter Ecclesiæ filios, ac religiosos viros exortam esse cõperisset, vt rebus obscuris lucem, dubijs certitudinem aliquã afferre posset, cõponendæ dissensionis studio inflammatus, animũ appulit ad scribendum. *Quoniam sunt quidam (inquit) qui sic gratiam defendunt, vt negent homini liberum arbitriũ, aut quando gratia defenditur, negari existiment liberum arbitrium, hinc aliquid scribere mutua charitate curaui.* Aug. lib. de grat. & lib. arb. initio. Eadem me charitas, quæ Augustinum, eadem synceritas cogit ad scribendum, atque vtinã è cælo lux animo insideret, vt & Augustini mentem interpretari, & ipsam veritatem nudã prorsus, & sine fuco possem intueri, in cuius cognitionem vel ea de causa vehementiùs incũbo, quod scilicèt auidissimè exoptẽ dissidentes hac de re grauissimorũ Doctorum opiniones, in concordiã, si qua possim arte, reuocare: neq; enim hæc vel contendendi studio scripsi, vel maleuolentia instigante euulgaui. Quin potiùs, quod facere cupio frequentissimè, numen precor immortale, vt solus charitatis affectus in hoc elaborando

Universidad de Deusto
Biblioteca

borando opere,& veritate indaganda mentem dirigat,rationemq; illustret: & in re tã graui,& difficili,totiq; Ecclesiæ ad tuẽdam fidei synceritatẽ necessaria, nullo,vel leuitatis vel pertinaciæ studio, aliove animi impetu, mentem nostrã abduci patiatur:ac denique vt purè syncereq; ad veritatem ipsam oculorum aciem intendere,ipsamque rem inuenire,ac demonstrare concedat.

Quanuis autem mihi propositum fuerit omnia breuiter perstringere;tamen posteà visum est satiùs eum modum adhibere,vt nec dicerem superflua,nec tacerem necessaria,sed ita essem longus,vt omnes sine fastidio legerẽt,ita essem breuis,vt nihil,quod ad rei explicationem pertineret,prætermissum esse videretur.Idq; eo diligentiùs faciam,quo magis est lubricus in hoc argumento ipse loquendi modus,adeo vt ex vnius verbi ambiguitate errores intolerabiles sæpe gignantur.Et quoniã quod leue est in Philosophia,pestilentissimarum hæresum sit interdum seminarium in Theologia,ne id quidem sine iusta disputatione prætereundum est, sed,quantũ satis erit attingendum: vt & doctiores memoriam renouare & minùs periti de re plane instrui possint.Quare,quãuis huius disputationis præcipuũ caput sit efficax auxilium,tamen quia hoc ipsum cõnexum implicatumq; est cũ generalibus principijs de primæ causæ cõcursu, ac prouidentia:& quia de actibus liberis aliqua alia dogmata permista esse cernimus:cõmodum nobis visum est,totũ hoc opus tribus libris cõprehendere,quorum primus sit vniuersè de modo concurrẽdi Dei cũ causa secunda libera,alter verò de his quæ pertinent ad actus ordinis naturalis, tam bonos,quàm malos: tertius deinde de his omnibus quæ ad gratiam spectant efficacem, & supernaturalem prouidentiam.

Disputandi autem modus is erit,qui proposito fini maximè consentaneus esse videbitur,& quo veritas ipsa magis elucescat.In primis igitur diuinæ Scripturæ testimonia,Pontificũ,& Conciliorũ definitiones,& dicta sanctorum Patrum diligenter expendemus.Quoniã verò doctrina hęc de gratia & libero arbitrio, sicut hoc tẽpore hæreticorũ industria obscurari cœpta erat,ita diuina prouidẽtia in Tridẽtina synodo clariùs & illustriùs,quã antea fuerit,explicata est,sedulò curabimus,vt ab hæreticis tũ re & sententia,tum verbis etiã & oratione discedentes,Concilij Tridentini mentẽ,& verba,ac præcipuè duo vel tria eius decreta,quę huius materiæ sunt potissima fundamẽta,diligentissimè assequamur, & declaremus,totamq; doctrinã hanc in eis innixã esse ostẽdamus. Non omittemus tamẽ,quin in rebus singulis Scholasticorũ Doctorũ cõmunẽ consensum fideliter proferamus & aperiam⁹,quoniã in huiusmodi cõtrouersijs meritò sibi magnũ auctoritatis pondus vendicauit.Ac deniq; earum rationũ momẽta accuratè põderabimus,quæ Theologorũ sunt propriæ,id est, quę in principijs Fidei nituntur,eoq; rem deducere conantur,vt quid in eis virtute cõtineatur, quidue ipsis repugnet,ostendant.Quia verò S.D.N.Clementi visum est nũc denuo nihil in hac causa definire,sed eam Theologorũ liberæ disputationi cõmittere, illa tãtũ adhibita moderatione,quã & res ipsa, & pietas Christiana postulabat, nimirũ vt fidei synceritas,& charitatis ac religiosæ modestiæ integritas,& puritas obseruetur,omni diligentia curabimus,vt ab eius mandatis, ne latũ vnguẽ discedamus.Quod si quid interdum erratũ fuerit,ad eius Pontificis summi sacros pedes obuoluti,eius correctioni,ac censurę omnia subijcientes,quã modestissimè precamur vt nostrę ignoscat imbecillitati;& si quid in progressu operis minus considerate dictũ fuerit,non voluntati,sed humanæ tribuat infirmitati.

LIBER

LIBER PRIMVS

DE NECESSARIA DEPENDENTIA, QVAM LIBERVM ARBITRIVM HABET A DEO VT CAVSA prima, eiusque determinatione, vel præfinitione.

Scop⁹ præcipuus.

PRÆCIPVVS præsentis operis scopus is est, vt verum ac proprium liberi arbitrij vsum in humanis actionibus defendamus, nihil diuinæ efficacitati, quod eius bonitatem minimè deceat, attribuendo, nihilue, quod gratiæ necessitatem,virtutem ac generalem liberalemque communicationem eius,commendet,subtrahendo. Vt autem rem totam à primis initijs ac fundamẽtis eruamus, in hoc primo huius operis libro declarabimus in primis,in quo hęc libertas arbitrij posita sit, & in quo sit integra seruanda, & ad vtrumlibet expedita. Deinde veram ac essentialem subordinationem ac dependentiam,quã humanum arbitriũ habet à Deo vt prima causa,declarabimus. Et,quoniam hoc exactè fieri non potest,quin multa ex his attingantur, quæ cæteris causis secundis communia sunt, ita id præstabimus, vt nihil ampliùs, quàm necesse sit, in his quæ pene Philosophica sunt,immoremur : cùm omnino prætermittere ea non possimus, quæ nisi præ oculis habeantur,vires ac momenta rationum,quibus hæc doctrina magna ex parte nititur, comprehendi non poterunt. In vltima igitur huius libri parte hanc quæstionem in communi disputabimus,an ex sola ac præcisa subordinatione ac dependentia,quam humana voluntas vt causa secunda habet à Deo vt prima causa, egeat semper in omni actione sua,præuia determinatione physica, vt operetur.

CAPVT PRIMVM.

Quòd humani arbitrij libertas indifferentiam in operando requirat.

1 Quæ sint prætermittenda.

ESSET quidem hoc loco importunum, & ab instituto alienum, in quibusdam fidei dogmatibus confirmãdis immorari, nimirùm,esse in nobis,& facultatem & vsum liberi arbitrij,& hoc,neque fuisse per originale peccatum prorsus extinctum, neque esse rem de solo titulo, sed veram rem huic nomini ac titulo subesse:in his namque omnibus Catholici omnes (inter quos præsens controuersia versatur)conueniunt,quoniam & semper fuerunt in Ecclesia certa fide re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide Vegū libr. 2. in Cōcil. Trid. cap. 12. & seqq. Soto. lib. 1. de Natur. & grat. c. 15. Vual. tom. 1. c. 21. & seqq. Feuarden. in Iren. lib. 4. cap. 71. D. Tho. 1. 2. q. 1. art. 1. Mag. in 2. d. 24.

cepta, & nouissimè in Tridentino Concilio sunt expressè definita.

Rursus non est hoc loco Scholastica, seu potiùs Philosophica, quæstio agitanda, in qua, videlicet, parte animæ nostræ facultas hæc ad liberè operandum sita sit. Cùm enim constet, in suprema & intellectuali animæ portione esse collocatam, & ideò facultatem esse voluntatis & rationis, vt D. Thomas, & sententiarum Magister tradiderunt: licèt cōtrouerti soleat inter scholasticos & Theologos, quæ nam harum potentiarum propriè ac formaliter vim hanc liberè operandi habeat, ad dogmata nihilominùs fidei definienda, & ad controuersiam, in qua modò versamur, non multùm id refert; dūmodò id firmum sit & constans, esse in superiori animi parte hanc vim & potestatem. Vt tamen facilius in tota hac materia loqui possimus, supponamus, hanc facultatem liberam propriè ac formaliter esse voluntatem, quanuis eius radix & origo ab intellectu & perfecto rationis vsu oriatur. Hęc enim non solū est probatiorum Theologorum sententia, vno aut altero excepto, sed etiam antiqui Patres ita de libertate loquuntur, vt eam planè voluntati attribuant. Hinc est enim illud Augustini, *Aut voluntas non est, aut libera dicenda est.* & quod Damascenus ait, *voluntatem esse rationalem ac liberum appetitum.* Quod latissimè omnium declarat, probatque Bernardus lib. de Concord. gratiæ & liberi arbitrij. Habetq; fundamentū in Scriptura sacra, quæ ob hanc causam voluntati tribuit omnem laudem ac meritum, vel culpam. Ratio denique, quā sua prò Bernardus indicat, hoc confirmat; quia, quod est liberum, oportet, quòd sit perfectè voluntarium: quia cùm non fiat ex solo naturæ impetu, necesse est vt ex motu spontaneo seu voluntario proficiscatur; non potest autem esse perfectè voluntariū, nisi vt est ab appetitu rationali, & perfecto, qualis est voluntas, vt etiam nomina ipsa præ se ferunt: omne ergo opus liberum, quatenus liberum est, à voluntate proficiscitur: in illa ergo est formalis libertas, ipsáque est facultas illa, quam liberum arbitrium appellamus.

Mag. cum Doctorib. 2. d. 24. D. Tho. 1. p q. 83. 1. 2. q. 13. Aug. in Ench. c. 105. libr. 3. de Ciuit. c. 23 & 30. & li de duab anim. cont Mani. c. 10 Damascen. libr. 1. de fid. c. 22. 2. Machab. 1. Deute. 12 Exod. 35. Heb. 10.

Libertas in quo consistat.

Quid verò sit hæc libertas huius facultatis seu in quo propriè ac verè cōsistat, illud est, quod potissimè declarare intēdimus; hic enim est cardo, in quo præsentis controuersiæ punctus versatur. Est igitur certum dogma fidei (vt existimamus) libertatem hanc non consistere tantùm in facultate operandi voluntariè seu spontaneè, aut libenter, etiam A si id fiat cum perfecta cognitione & aduertentia rationis, sed præterea dari in nobis, no strisque humanis actibus eam libertatis conditionem, quæ potestatē agendi & non agendi includit, quæ à Theologis dici solet dominium in actionē propriam seu indifferentia in operādo, quatenus facultas sic operans nō est natura sua determinata ad vnū, sed potest velle hoc aut aliud seu oppositū, & nolle seu non velle. Scimus quidem nonnullos Theologos graues & antiquos, omnem actū perfectè voluntarium, liberū appellasse; quorum sententiæ D. Tho. & nonnulli ex Patribus interdum patrocinari videntur. Sed in ea voce nunc non hęremus, neq; existimamus ad doctrinam fidei contrariam pertinere: neq; eo sensu asserimus esse certum de fide, dari in- B differentiam in actibus humanis ac libe is: sed in hoc solū, quòd in nobis, nostrisq; actibus inueniri potest hęc perfectio, & specialis conditio libertatis, quæ in hoc dominio & in differentia consistit: & hoc sensu & significatione vtimur semper nomine libertatis, etiāsi posset esse alius modus libertatis in actu sine hac indifferentia, quod magis cōsistit fortasse in vsu verborū diuersō, quàm in aliqua re. Non omittam tamen aduertere, hoc tēpore vitandum esse illum loquendi modum, quo omnis actus, qui libenter fit, id est, non inuitè sed spontaneè, liber dicitur etiam si ex absolutā necessitate, & absq; vlla indifferētia fiat, vt est amor beatificus; ne in modo loquendi cum hæreticis huius temporis conueniamus, & occasionem vel suspicionem erroris alijs C præbeamus. Præterquàm quòd in rigore & scholastica proprietate, hic modus loquendi verior existit, & in D. Thomæ schola ac doctrina certissimus.

Sum'tur ex Scoto. 1. d. 2. q. 3. d. 10 & quod lib. 16. art. 1. & 3. Durand. 2. d. 24 q 1.

Nō omnis actus libēs liber est.

D. Tho. 1. p. q. 1 ar. 2. ad 3 & q. 82. art. 1. & 2. & q. 83 per totam Cater. & alij expositores ibi, & alij Theologi in seriùs referendi.

Igitur hoc dogma libertatis, in hoc sensu declaratum esse, verissimū Theologorū omnium concors sententia est. Qui hoc non vt opinionem, sed vt certam doctrinam tradūt. Neq; hi Theologi, qui physicam vim determinandi ad vnum voluntatē nostram, diuinę motioni seu præuenienti gratiæ attribuunt, dogma hoc de libertatis nostræ indifferentia negant: sed totis viribus conātur hanc veram libertatis indifferentiam, cum illa physica determinatione concordare. Et in hoc distant ab huius temporis hæreticis, quòd hi, ponentes determinationem physicā diuinā voluntate & efficacitate factam, concedunt, per illam, vel libertatem destrui, vel impediri libertatis vsum, quantum ad prædictam indifferentiam & dominiū, quamuis quoad vsum rationis,

Catholicorum cōsensus aduersus hæreticos.

Rtur. art. 1. 7. pag 269 273. 282. Staplet. lib. 4. de iustificat. c. 1.

rationis, & quoad voluntarium motum, non destruatur, vt referunt, qui contra eos scribunt. Quidā verò Catholici Doctores, licèt cum hæreticis conueniant in prædicto fundamento de physica prædeterminatione, negant tamen inde impediri libertatis & indifferentiæ vsum, apertè sentientes non posse hoc consequens absque fidei errore cōcedi. Est igitur certum de fide esse in nobis libertatem indifferentiæ seu dominij.

Bellarmin. libr. 2. de stat. pecca. c. 3. & 23. & lib. 4. de lib. arb. cap. 14. libr. 6. cap. 9. Rossens. ar. 30.

4 Facultas liberæ vsus liber non sunt vnum & idem.

Sed, antequam huius veritatis fundamenta ponamus, id vnū, quod in hac quæstione existimamus apprimè necessariū, libet admonere, videlicet, non esse idem, esse in nobis facultatem liberā, id est, dominā suorum actuū, & hoc modo indifferentē ad eliciendum hūc vel alium actū, aut non eliciendum, & esse in nobis liberum vsum huius facultatis: nam illud primum ad solam potentiā seu actum primum spectat: hoc verò posterius ad actū secundum seu operationem. Vnde, licèt hoc posterius esse non possit sine priori, quia actus secundus præsupponit primum: nemo enim liberè operatur sine facultate libera: at illud prius potest optimè à posteriori separari: nā licèt ego habeam liberū principiū seu facultatem, possum in ipso vsu impediri, ne liberè vtar ea facultate, sed necessariò, tali, nimirū, necessitate, quæ ipso vsu verè tollat indifferentiā ac dominium, quod qua ratione fieri possit, in sequentibus capitibus declarabo. Igitur, cùm Theologi asserūt, esse certum de fide, dari in nobis libertatem indifferentiæ, nō solū id intelligunt de facultate libera, sed de vsu etiam talis facultatis, quatenus indifferēs est, & domina suorū actuum. Quod optimè C notauit Vual. to. 1. c. 38. dicens non solū esse de fide dari nobis libertatem, quæ excludit necessitatem absolutam, id est, intrinsecam & innatā; sed etiam illam, quæ excludit necessitatē respectiuā, id est, in causa aliqua intrinseca vsum liberum impediente. Et in hac etiā declaratione omnes conuenimus, ideoq; in hac veritate persuadenda nō immorabor.

Vual.

Vsus liberi arbitrij probatur ex Scriptura.

5 *Deute. 30. Eccles 15.*

EX diuinā igitur Scriptura sufficiāt verba illa Deut. 30. *Testes inuoco cælum & terram, quod proposuerim vobis bonum & malum; elige ergo, &c.* Eccles. 15. est tritum, sed illustre testimoniū, *Deus ab initio constituit hominē, & reliquit eum in manu consilij sui, &c.* Et instā, *Si volueris mandata seruare, conseruabūt te.* Inferiùs, *Appositi tibi aquam & ignem, ad quod* A *volueris porrige manum.* Notanda sunt verba illa, *Elige si volueris*, & *Porrige manum*: hæc enim non solam facultatem, sed vsum indifferentē, & cum dominio ad volendum aut nolendū, manifestè declarāt. Quamobrē nō immeritò Augustinus de hoc testimonio scriptum reliquit, *Ecce hic apertissimè videmus expressum nostræ voluntatis arbitrium.*

Ex decretis Ecclesiæ sufficit nobis definitio Cōcilij Trid. sess. 6. vbi non solùm Can. 5. definit esse in nobis liberū arbitrium, sed etiam c. 5. & Can. 4. illud eiusq; vsum in prædicta indifferētia positum esse declarat. Hic enim est sensus illorum verborum. *Vt ita, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neq; homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abijcere potest, neq; tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiā coram illo libera sua voluntate possit.* Vbi expendēda est illa causalitatis nota, *Quippe qui illā abijcere potest*, vt intelligatur. Cùm Concilium ait, hominē non omninò nihil agere, non loqui solùm de efficientia physica, qua ignis etiam agit applicatus ligno, quanuis non possit nō agere, sed de actione morali, qua dicitur propriè agere, qui, vt dominus sui actus, operatur: quod infra capit. 8. latiùs declarabimus. Vndè cùm Concilium ait, hominem aliquid agere, *cum inspirationem recipit*, non loquitur de sola receptione physica illius cogitationis aut inspirationis sanctæ, quæ homo illuminatur ac vocatur: hāc enim sine vsu libertatis homo in se sentit ac physicè recipit, dum diuina gratia præuenitur ac vocatur: & ita nō semper potest homo illam à se physicè pellere, id est, ita, vt illā non sentiat, potest tamen ita illam sentire, vt non cōsentiat, & præstare hunc consensum vocat Concilium *recipere inspirationem*; & non consentire seu dissentire, appellat *abijcere inspirationem*: in hac ergo potestate recipiendi vel abijciendi inspirationē ponit libertatem nostram, & in vsu eius, vsum libertatis; & hoc sensu docet, illum vsum non impediri, sed exerceri etiam in operibus gratiæ. Atq; eodem sensu definit can. 4. non solum posse, sed etiam cooperari liberum arbitrium gratiæ: habens simul potestatem cōsentiendi & dissentiendi gratiæ vocationi. Et eodem modo can. 5. ait, liberum arbitrium non esse rem de solo titulo, id est, non cōsistere solum in voce, nec in sola aliqua potentia, quæ nunquam in vsum redigatur, sed esse talem potestatem, qua reuera homo vtitur, dum humano modo operatur tam in operibus gratiæ, quàm in inferioribus. Patrum sententias omittimus,

6 *Augustī. de grat. & lib. arb. c 12. Ex Concil. Trident.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd frequentissimæ sint, & in toto huius operis progressu frequenter attingẽdæ sint.

5 Ratione probatur vsus liberi arbitrij.

Ratio tamen breuis prætermittenda non est, nã ad ea, quæ dicenda sunt conferet. Aut ergo homo ex naturâ sua incapax est vsus libertatis à nobis expositæ cũ prædicta indifferentia aut est capax eius. Si primum dicatur, sequitur, non solũ carere hominem vsu libero suorum actuum, sed etiam carere interna facultate & potentia, quæ naturâ sua potens sit operari cũ prædicta indifferentia & dominio, quod in disputationem cũ Catholicis non cadit: est enim euidentissimè contra doctrinã fidei. Ergò necessariò fatendum est, hominẽ natura sua esse capacem huius liberi vsus, & habere internã facultatem ad illum: ergo etiam in actuali exercitio humanarum actionum retinet hunc vsum: aliàs præter naturã semper ageretur, nec Deus illi prouideret modo cõuenienti, sueque naturæ accommodato. Accedit, quòd ad rem mora lemperinde esset, hominem nunquam, re ipsa, sua libera vti facultate, ac illam non habere: neq; enim maiori laude aut reprehensione dignus esset in suis actibus, si non habens internam facultatem ad bene & malè operandum, alterutro ex his modis operaretur, quã si habens illam, carens autem vsu eius ex impedimento, aut causa aliqua sibi minimè voluntaria, eisdem modis ageret, vel potius agere tur. Hac enim de causa ita excusatur à culpa qui ex inuincibili ignorãtia aliquid vult, ac si omnino esset talis cognitionis incapax, vel amens, aut aliquo huiusmodi naturali defectu teneretur.

6 Idem probatur testimonijs patrum.

Quamobrem omnia Scripturę & Patrũ testimonia, in quibus præscribũtur hominibus præcepta bene operandi, vel cõsilia vel laus aut reprehensio, vel promittitur præmium, pœna aut iudicium futurum prædicitur: omnia (inquam) apertè confirmant, non solùm facultatem liberam in nobis, sed etiam vsum & exercitium libertatis cum prædicto dominio & indifferentia. Sic enim eleganter dixit Augustinus. *Si non est Dei gratia, quomodo Deus saluat mundum? & si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum?* Sicut enim gratia nõ saluat nisi eum, cui per aliquem actum vel cõuenientẽ vsum applicatur; ita iudiciũ non fertur de facultate libera, sed de libero vsu eius. Quapropter Diony. 4. c. de Diuin. nom. cùm dixisset, Malum (scilicet) culpę ex imbecillitate proficisci; sibiq; in hunc modum obiecisset, *sed dicet quispiam, infirmitati supplicium non deberi, sed contrà, veniam:* respondet. *Si non suppeteret potestas, rectè se haberet, honestaq; esset ratio. Sin à bono potestas proficiscitur, quod dat (vt diuina scripta tradunt) vnicuique omnino ea, quæ illi accommodata sunt, laudanda non est à bonis deflexio, declinatio, atque prolapsio.* In quibus verbis totam rationem ob quam malum homini imputatur, in dictam potestatem & indifferentiam reuocat. Et, vt declaret, se non loqui de sola remota potestate, addit conferri homini omnia ea quæ accommodata sunt, vtique ad liberum vsum talis potestatis. Sit ergo primum huius materiæ fundamentum certissimum. Dari in nobis talem libertatem, quæ in ipso vsu humanorum actuum indifferentiam ad volendum, vel nolendum, habeat, non quòd post vsum, seu in sensu composito, vt aiunt, stante actuali operatione ad huc maneat indifferentia, sed quòd ipse vsus sit cum indifferentia, quam retinet potentia etiam in ipso instãti, in quo liberè operatur, prout prior natura intelligitur applicata ad operandũ cum omnibus requisitis ad agendum, de quo latius Disp. 19. Met. sect. 9.

Ex quo, vt huic capiti finẽ imponamus obiter annotetur, nõ satis esse Doctori Theologo dũ hanc fidei veritatẽ defendit, eâmue cũ aliis, aut principijs certis, aut dubijs opinionibus conciliat, non (inquam) satis esse, si nihil doceat, quod ipsam met facultatem liberè operandi quantum ad remotam eius potentiam (vt sic dicam) euertere, aut destruere videatur: sed necessariũ prætereà esse vt illam ostendat verè ac in re esse expeditam ad liberum vsum & exercitium suæ indifferentię, nullisque externis ac non voluntarijs impedimentis ita inuolui & ligari, vt reuera nunquam sua libera facultate vti sinatur. Et hoc est in tota hac controuersia præ oculis habẽdum, quoniam verũ in illa iudicium ex hoc principio maximè pendet: & ideò nunc modum huius indifferentiæ paulò exactiùs declarabo, etiam si limites desideratæ breuitatis excedere videar; quoniam, hoc semel stabilito, & accuratè intellecto, facilius erit reliqua perçurrere.

CAPVT. II.

Excluduntur duo falsi modi explicandi indifferentiam libertatis.

1. DVæ sunt in hac re sententiæ quæ nobis non probantur. Prior est hanc indifferentiam voluntatis passiuè tantùm esse intelligendam. Cùm enim consistat hæc indifferentia in potestate ad volendum, & nolendum, aiũt autores

autores huius sententiæ eatenus hanc indifferentem potestatem in nostra voluntate reperiri, quatenus ex se nõ est determinata ad hoc vel illud obiectum volẽdum, nec ad nolendum aut volendum idem obiectum, sed ad vtrumque potest ab alio determinari. Quòd si obijcias, hinc sequi, voluntatem passiuè tantùm concurrere ad actus liberi arbitrij, quod in Tridentino Concilio damnatum est. Respondent, negando id sequi, quia ita est voluntas indifferens, vt ad hoc vel illud determinetur, quòd non determinatur ad recipiendum tantùm, sed ad agendum, nimirùm ad volendum.

Verumtamen hæc sententia (vt existimo) libertatem arbitrij euertit. Quod vt breuiter pateſiat, duas hîc quæstiones distinguere oportet. Vna est, an cum hac determinatione simul esse possit liber vsus arbitrij: alia, an in indifferentia, & veluti passiua capacitate huius vel illius determinationis, consistat libertas arbitrij. Prior quæstio non spectat ad præsentem locum, sed infrà erit discutienda. Posterior ergo est in qua nunc versamur.

2 Sola indifferẽtia passiua nõ sat est ad libertatem.

Dicimus igitur, libertatem arbitrij tolli, si in hac sola indifferentia passiua constituatur. Quod priùs quàm autoritate firmetur, ratione ita declaratur. Quia passio vt passio non potest esse sub dominio & libera patientis facultate, nisi sub eius potestatem & dominium cadat actio, à qua est talis passio; ergo indifferentia tantùm passiua non potest ad libertatem arbitrij sufficere: multò ergo minùs poterit hæc libertas in tali indifferentia consistere. Propositio assumpta magis indiget declaratione & intelligentia quàm probatione. Nam ex actione necessariò sequitur passio: si ergo actio non est sub dominio patientis, nec passio erit: sed non potest actio esse sub dominio patientis, si non sit ab illo: non est autem ab illo, nisi ipsummet sit agens, quia actio non est à passione, sed è conuerso: ergo in potentia passiua vt sic, non potest esse dominium passionis suæ.

Legantur Durã. in 2. d. 24. q. 2. Greg. Arimen. q. 1.

Id ratione probatur.

Confirmatur.

Rursus declaratur in hunc modum, nam, si voluntas est passiuè indifferens, vt ad hunc actum vel illum ab alio determinetur, ergo quòd in ipso vsu ad hunc potiùs, quàm illum actum, vel in hoc tempore potiùs quàm in alio determinetur, non potest oriri ab ipsa voluntate, quia ipsa de se ponitur indifferens, quæ dispositio est illi connaturalis, &, antequàm ab alio determinetur, semper manet negatiuè, seu passiuè indifferens, id est, capax huius vel illius actus seu determinationis. Nec poterit ipsa suam determinationẽ inchoare, quia passum vt passum non potest suam naturalẽ dispositionem immutare: omnis enim immutatio ab agente prouenire debet: ergo illa indifferentia passiua nulla ratione satis esse potest ad libertatem: neq; in vsu seu exercitio eius vt sic cerni potest libertas respectu facultatis sic patientis, seu quæ passiuè determinatur, sed tota libertas, si quæ intercedit, erit in agente seu determinante.

Declaratur exẽplis

Tandẽ exemplis declaratur, baculus enim, aut manus, indifferens est passiuè vt sursum vel deorsum moueatur: hęc autem indifferẽtia non pertinet ad libertatem in manu vel baculo. Similiter intellectus noster, proposito sufficienter obiecto fidei, indifferens est, vt ad assentiendum, vel dissentiendum determinetur; tamen, quia hæc indifferentia in eo tantùm est passiua, vel ad modum passiuæ, ideò non est in eo libertas, nec homo secundũ illam passiuam capacitatem liber est, sed secundùm eam facultatem, quæ potest ipsum intellectum determinare vt credat, vel non credat: quod est actiuè à voluntate, quatenus ad eam spectat mouere potentias animæ ad exercitium actuũ, vt D. Thomas docuit.

Confirmatur ex Tridẽtino.

Meritò ergo Trident. Concilium sess. 6. vt libertatis vsum in humanis actibus, etiam supernaturalibus tueretur, docuit in cap. 5. & can. 4. *hominem cooperari in huiusmodi actibus, & non merè passiuè se habere aut nihil omnino agere.* Hoc ergo existimauit Concilium necessarium vt posset etiam non agere, seu *dissentire*, vt ibidem definit. Quia, si solùm passiuè se haberet, nõ esset in potestate eius pati, & nõ pati; sed in potestate agentis, si sit agẽs voluntarium; & similiter non esset in potestate eius moueri, & non moueri, determinari & non determinari, quatenus ad hæc omnia merè passiuè se habet. Sentit ergo apertè Concilium, indifferentiam libertatis non esse positam in potentia passiua, vt passiua est vel quæ ad modũ passiuæ, se habet, quoad motionem seu determinationem ab alio, sed in potentia agendi: & hoc modo definit can. 5. *Esse in potestate hominis vias suas malas facere.*

D. Tho. 1. 2. q. 9.

3 Ex Scriptura. Zachar. Ioel.

Et similiter vsus liberi arbitrij semper in diuinis Scripturis, per modũ actionis ipsius personę liberæ declaratur, vt Zach. 1. Ioel. 2. Conuertimini ad me, quibus verbis, *libertatis nostræ admonemur*, vt dixit idem Concilium; & simili modo dicere possumus, admoneri nos eisdem verbis nostræ actionis seu coopera-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perationis, quia non vocatur aliquis ad patiendum, sed ad agendum. Quòd si interdum de sustinendis aut de sufferendis passionibus admonemur, id solũ est, quatenus nostræ voluntatis consensum eis possumus adiungere, quod nõ nisi aliquid agẽdo præstamus. Hoc ipsum egregiè declaratur verbis illis Sapientis *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere, mala, & non fecit ideò stabilita sunt bona illius in Domino.* Laudatur ergo de bono vsu potestatis agendi & non agendi: in illa ergo vt talis est, indifferentia libertatis consistit.

Eccles. 31.

Idemq; confirmant verba illa Christi Domini. *Aut facite arborem bonã, & fructũ eius bonum, aut facite arborem malam & fructũ eius malum.* Quæ tractans Augustinus ait, *in voluntatis potestate positum esse ita mutari, vt bonũ possit operari.* Quod dictũ in retractationibus recognoscens, ait, *Non est contra gratiam Dei, quam prædicamus, in potestate quippè hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur, de quo dictum est, Dedit eis potestatem, filios Dei fieri. Cùm enim hoc sit in potestate, quòd, cùm volumus, facimus, nihil tam in potestate, quàm ipsa voluntas est, sed præparatur voluntas à Domino.*

Matth. 12.
Augus. lib. cõt. Adim. c. 16.
Lib. 1. retrac. c. 22.

Notentur singula verba, & euidenter intelligetur ponere Augustinum libertatem in potestate agendi. Mutare enim in melius voluntatẽ effectio, & magna effectio est; & tamen huius rei potestatẽ tribuit Augustinus homini, receptam tamen à Domino, similiter potestas agendi & volendi actus est. Deniq; notetur obiter non dicere Augustinũ, determinatur voluntas à Domino, sed *præparatur.* De qua re inferiùs: satis nunc sit ostendisse, indifferentiã libertatis in volũtate, vt actiuè se reducit in actũ, considerandã esse; non verò vt passiuè potest ad varios actus ab aliquo agẽte extrinseco determinari. Et ita sentiunt Catholici omnes, qui de libero arbitrio hactenus scripserunt. Quos capite 3. indicabimus. Deniq; Arist. 1 Mag. Moral. c. 9. hac ratione dixit, in nostro arbitrio esse, bona malaque facere.

Legatur idem Aug. 5. de Ciui. ca. 10. lib. 83. quæst. 24. lib. 3 de lib. arb. c. 1. Anselm. lib de concord. grat. & liberi ar bi Bernar. optimè lib de grat. & lib. arb. Arist.

Refertur secunda sententia recentiorum.

Altera sententia est, quorundam recentiorum Theologorum, qui libertatem voluntatis cõstituunt in sola indifferẽtia (vt aiũt) iudicij rationis, nõ quòd ipsum rationis iudicium formaliter indifferens sit, sed quòd per ipsum iudicetur indifferentia, quam obiectũ vel mediũ habet respectu voluntatis vel finis. Vnde vno verbo dici potest hæc indifferẽtia, *obiectiua.* Vt enim voluntas sua libera facultate vtatur, necesse est vt ab intellectu iudicãte, & proponente obiectũ moueatur. Quando ergo intellectus tale obiectũ voluntati proponit, taliq; rationis aduertentia, vt sufficiẽs non sit necessitatẽ inferre voluntati, sed ita eã, quantum in se est indifferẽtem relinquat, vt velit aut nolit; tunc liberè volũtas mouetur. Ergo illa indifferentia obiecti sic propositi satis erit vt motus volũtatis liber sit, quidquid antecesserit, vel comitetur, vel superuenerit ad actũ volũtatis. Nam tota libertas prouenit ab illo iudicio: ergo definitio actus liberi est, vt sit motus voluntatis ex tali iudicio factus: ergo, quidquid superueniat volũtati, si tamẽ ex tali iudicio vult, manet integra definitio actus liberi: ergo & libertas actualis. Huius sententiæ sectatores, eã aliter declarãt, quia indifferentia libertatis nõ est indifferentia potẽtiæ, sed obiecti; vnde si maneat indifferentia obiecti, quãuis potentia sit determinata, actus erit liber. Assumptũ declaratur in diuina voluntate, quæ non est indifferens ex parte potẽtiæ: esset enim hęc imperfectio & potẽtialitas: vnde ab æterno est determinata ad vnũ tamen quia obiecta creata vel creabilia iudicantur indifferẽtia, & non proponuntur ipsi vt necessariò diligibilia, ideò simpliciter est libera. Sic ego existimandum est accidere in humana libertate, cuius maxima perfectio est quòd diuinam libertatem imitetur.

A

B

C

Hæc verò doctrina est sine dubio falsa, proceditq; ex falso fundamẽto, quia non distinguit inter facultatem liberã, & vsum liberum eius: & in discursu rationis sue non discernit inter radicem libertatis, ipsamq; formalẽ libertatẽ. Illa enim indifferẽtia iudicij, optimè dicitur à peritioribus Theologis radix libertatis, non tamen est ipsa formalis libertas, vt ex dictis in primo capite constat. Quo fit vt illa etiam indifferẽtia iudicij sit sufficiens argumentũ, & origo facultatis liberæ. Et consequenter erit argumẽtum liberi vsus, liberæq; operationis, si talis facultas modo sibi proprio operari sinatur, & aliũde nõ impediatur: si tamẽ huiusmodi impedimentũ intercedat, aut aliqua extrinseca vis quę facultatem voluntatis impediat, ne in vsum prodire possit; tunc sola illa indifferentia obiecti, vel iudicij ad liberum vsum non sufficiet.

5 Refellitur prædicta sententia.

Probatur primò à priori, quia vsus libertatis cõsistit proximè ac formaliter in actu libero ipsius voluntatis: actus autem voluntatis non habet rationem liberi immediatè, nisi à facultate ipsius voluntatis, quã actu exercet in actum ipsum, in eumq; dominatur: ergo quatenus ipsa voluntas de se sit libera, & iudicium rationis adsit, proponatq; obiectũ non inferens necessitatem, si tamen aliũde facultas voluntatis impediatur, ne suo actui dominetur, neque vtramque vim suam agendi & non agendi actu solutam & expeditã habeat, actus non erit liber.

Ratio à priori.

6 Cuidã obiectioni fit satis.

Dicetur fortasse, fieri non posse vt voluntas, præsentato tali obiecto per tale iudicium, ita impediatur, quo minùs, si operatur, liberè operetur. Respondetur in primis, cùm conditionalis nihil ponat in esse, etiam si verum esset, nullum posse impedimentum intercedere, nihilominùs vera esset conditionalis propositio, si id intercedat, impediturũ esse vsum libertatis, etiam si non tollat facultatem liberã, nec iudicium rationis. Deinde falsum est, nõ posse tale impedimentũ interuenire ab aliquo extrinseco agente, nimirùm à Deo: nam etsi creata agẽtia non habẽt vim in volutatem ipsam per se & immediatè, vt habet sana doctrina: Deus, autẽ cũ sit volũtatis autor & dominus, potest quomodo voluerit ipsam mouere, impellere, aut impedire. Quòd enim sapiens ait, *Cor regis in manu Dei est, & quocunque voluerit inclinabit illud*, non solùm in actibus ipsis habet verũ, sed etiam in modo operãdi. Quamobrem nõ immeritò, licèt cõmuniter Theologi dicant, non posse voluntatem cogi, in eo rigore vocem coactionis sumendo, quo significat motũ contra internũ impetum seu appetitũ, quia hoc ipso quod est motus voluntatis, est quidã appetitus eius, & ab interno impetu; nihilominùs docẽt, posse Deũ vim illam voluntati inferre, quæ in quadã necessitate consistit, & consequenter posse voluntatem nostram ita moueri seu agi, vt ex necessitate, & non cũ vsu libertatis suæ in actũ prodeat. Idq; planè sensit Damasc cùm dixit, nõ præ-

Prou. 21.
Magist. cũ aliis in. 1. d. 47.
D. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4. in corp. & ad 1. clariùs de verit. q. 22. art. 8.
Damascen. lib. 2. de fide. c. 30.
Cyrill. lib. 4. in Ioan. c. 7. Augu. de Prædest. & grat. c. 15. Prosper ad obiectio. Gallorum c. 1. & 11. Faust. lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 2.

A

B

C

fuauiũ suæ prouidentiæ dispositione, id nõ facere; vel si interdum faciat, inter miracula, quæ communem prouidentiæ rationem exsuperant, esse annumerandum.

D. Tho. 1. 2. q. 112. artic. 3.

Non ergo satis est ad vsum liberi arbitrij indifferentia obiecti seu iudicij, sed necessariũ etiam est, vt ab extrinseco agente vis seu necessitas non inferatur. Vnde huius temporis hæretici non negãt quidem, operari nos ex perfecto iudicio, & aduertentia rationis: experiuntur enim se ab ipsis obiectis nõ cogi, neq; necessitatem pati, negant tamen nos liberè operari, quòd Deus sua omnipotenti voluntate nobis necessitatẽ imponat. In quo à Catholicis non reprehenduntur eò quòd aliquid asserãt, quod vel in re ipsa contradictionẽ aut repugnantiã inuoluat, aut Dei omnipotentiam superet, sed redarguuntur eò quòd ex diuinis Scripturis, aliisq; fidei principijs constet, Deum ordinariè non vti nobiscum ea efficacia & omnipotentia sua, neque id esse suæ sapientissimæ ac suauissimæ prouidentiæ consentaneum.

7 Totius rationis collectio.

Allegati sunt capite superiori.

Libertas quasi duplicem facultatem includit & volendi, & nolendi.

8

POtest prætereà in hunc modum res hæc declarari: liberũ enim arbitrium, quoad ipsam facultatem duplicem potestatem includit, seu quasi duas partes eiusdem facultatis, videlicet, potestatem & volẽdi, & nolendi seu non volẽdi, hæc enim duo pro vno & eodem à nobis vsurpantur, quia, licèt Philosophico more distingui possẽt, cũ nolle significet actum positiuũ, non velle autem, putam carentiã vel suspẽsionem actus; tamen moraliter & in vsu libertatis perinde se habent, quia quandocũq; ex vsu libertatis potest voluntas continere actũ vel amorem suum, non volẽdo aliquod obiectum, potest etiam per positiuum actum illud nolle, vel directo actu illud refutando seu nolẽdo, vel conuertendo se ad aliud obiectum, & virtute ac implicitè aliud voluntariè deserendo: seruanda est tamen proportio: nam si voluntas est libera quo ad specificationem, potest aut nõ velle obiectum, aut etiam nolle: si autem sit libera quo ad exercitium tãtùm, licet non possit formaliter nolle obiectum, potest tamen nolle ipsum actum vel formaliter, vel virtute volendo liberè, & conuertendo se ad alia obiecta. Atq; ita vix potest voluntas, saltem regulariter & moraliter loquendo, aliquid humano modo non velle cum iudicio & aduertentia rationis, nisi etiam nolit, aliquo ex prædictis modis. Igitur facultas libe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra duplicem illã potestatem includit, nolendi & volendi, in his enim eius indifferentia posita est, vt ex cap. superiori cõstat. Vt ergo eius exercitium & vsus verè sit liber, oportet vt vtraq; potestas sit expedita ad operandũ, ita, vt integrum sit voluntati, qua maluerit harum potestatum vti, nam in hac optione & quasi electione vsus libertatis cõsistit, iuxta illud Iosue 24. *Optio vobis datur, eligite quod placet*: ergo quacunq; ratione alterutra ex his potestatibus impediatur, ita vt vsus eius homini non concedatur, tolletur vsus liber, estò non tollatur ipsa facultas, quia perinde est habere facultatẽ impeditam, ac non habere illã.

9 Potestas volẽdi potest dupliciter impediri primũ ex parte potentiæ.

Potest autem illa facultas quoad potestatẽ volendi impediri, vel ex parte obiecti per ignorantiam, vel inconsiderationẽ omnimodam & inuincibilem, vel ex parte potentię, si fingamus priuari omni concursu, & auxilio causæ superioris, quo indiget ad omnem actũ eliciendũ vt nũc supponitur, & inferiùs probabitur. Quia, si hac ope indiget, & illã nõ habet, nec habere potest, vt in casu supponitur, quia Deus (v.g.) statuit cũ voluntate non concurrere, euidẽs est, potestatẽ illam quasi radicalem, quæ in voluntate esse intelligitur, manere omnino impeditãad vsum & actũ suum exercendũ, ita vt simpliciter dicendum sit, tunc nõ esse id in potestate hominis, nec illi attribui si nõ faciat. Sicut ignis Babylonicus, Deo subtrahente concursum, absolutè non potuit tres pueros comburere, & ignis, qui hic existit, non potest remvaldè distantem calefacere, quia, licèt vim calefaciẽdi habeat, deest tamen necessaria cõditio, sine qua agere nõ potest: sic ergo volũtas nostra eisdem duobus modis impediri potest, quoad actum volendi, ita vt simpliciter non maneat in potestate eius, scilicet, vel quia omnino deest obiectum, quod est materia circa quam operatura est volũtas, & est quasi distans, quando omnino ignoratur. Vel si ex parte superioris causæ omnino destituatur, & concursum necessarium paratum non habeat: cùm enim Deus liberè illũ conferat, potest omnino illum denegare firma & stabili volũtate. Et in vtroq; euentu non erit in potestate voluntatis ipsum velle; & consequenter in carentia talis actus non poterit tunc reperiri liber vsus, quandoquidem oppositus actus non est in potestate voluntatis.

10 Idem confirmatur ex impedimento libertatis ex

Et ex priori parte potest confirmari posterior, nam quando obiectum ita est ignoratũ, vt eius consideratio non sit in potestate voluntatis, non censetur libera carentia actus voluntatis, quæ est certa & indubitata sentẽ- A tia: hanc enim ob causam ignorãtia inuincibilis culpã excusat. Sed tunc non tollitur interna facultas voluntatis, qua posset velle illud obiectũ, si proponeretur: impeditur tamẽ ita vt proximè non sit expedita ad opus, nec sit in manu hominis vti illa, quia sine concursu obiecti nõ est voluntas sufficiẽs ad suũ actum eliciẽdum, suamq; exercendam potestatem: ergo eadem ratione, etiam si obiectum non desit, si aliundè ita deest necessarius superioris causæ cõcursus, vt non sit in hominis potestate illũ habere, quanuis ipsa potentia physica non minuatur, manet in tali statu, vt simpliciter sit impotens ad volendum, quia sine alterius ope, reuera non est per se sufficiens ad suum actum eliciendum: ergo, stante iudicio rationis potest vsus non volendi proposi tum obiectum non esse liber, ex parte causæ superioris, modo explicato. parte obiecti.

B At verò, quoad potestatẽ nolẽdi vel nõ volẽdi nõ potest impediri vsus libertatis ex parte obiecti, si propriè loquamur, potest tamẽ impediri ab aliqua exteriori causa ita impellẽte voluntatẽ, vt eã nõ sinat sua facultate vti. Prior pars declaratur, nã, licèt interdum voluntas ab obiecto ita moueatur, vt illi motioni ipsa resistere non possit, & tũc necessariò & sine libertate feratur, quia non est in illa potestas non volendi, vt in amore beatorum contingere credimus: tamen hoc nunquam accidit, nisi quando volũtas naturâ sua est ita propensa in illud obiectũ, vt, si perfectè propositum sit, naturali impetu in illud feratur absq; potestate intrinseca ad suspendendum actũ. Quocirca hic non deest tantùm vsus liberi arbitrij, sed etiam intrinseca facultas libera in ordine ad talem actum; ac propterea tunc re vera non impeditur voluntas ne liberè operetur, sed omnino ex se nõ potest in tali actu liberè operari; & hac ratione diuina voluntas, quæ impediri non potest; ipsummet Deum necessariò & sine vera indifferentiæ libertate amat. Ita ergo in nostra voluntate censendum est. Et, quod dictũ est in actu simpliciter necessario, habet etiã locum, proportione seruata, in actu, qui ex obiecto habet tantùm necessitatem quoad specificationem, vt est amor boni in cõmuni, & similes. Nunquam autem contingit ex parte obiecti hæc necessitas, nisi quando in ipsa facultate deest indifferentia respectu talis obiecti sic propositi, quia obiectum mouet potentiam intrinseco, & connaturali modo; & ideò nunquam magis mouet, quàm ipsum natum est mouere, & quàm ista potentia nata est à tali obiecto moueri: maximè si verum est, obiectum

11 Quatenus impediri possit libertas ex parte obiecti.

vt

vt sic, non mouere efficiendo, sed alliciendo A tantùm, per modum finis: sic enim rectè redditur ratio, ob quam non possit vim præternaturalem inferre, sed solùm modo suaui & connaturali excitare.

Voluntas creata potest ad volendum, necessitari à Deo.

12 POsterior verò pars declaratur in hunc modũ, quia cùm in volũtate libera duplex sit potestas (vt dixi) ad volendum scilicet, & non volendum seu nolendum: neutra earũ est infinitæ virtutis & efficaciæ: ergo in vtraque potest superari à Deo, superiori agente, qui est infinitę virtutis & efficacię: ergo potest ita à Deo moueri & agi voluntas nostra, quatenus habet potestatem volendi, vt sit prorsus impotẽs ad resistẽdũ, nec pos- B sit vllo modo vti altera potestate, quam habet ad nolendum: ergo tunc, in tali actu non erit vsus libertatis, etiam si facultas in se sit libera, & obiectum ita sit propositum, vt necessitatem non inferat. Primum antecedens per se est euidens, quia vtraque illa potestas est cõmensurata perfectioni voluntatis creatæ, quæ finita est. Duæ item primæ illationes videtur certissimæ ex infinita virtute Dei, & quia in tali effectu nulla est repugnantia. Vn de hic locum habet, quod Esther. 13. dicitur, *Esther. 13. idem fere Psalm. 94. Sapien. 7. Prou. 21. Augustin. in Enchir. c. 96. Legatur etiam c. 95. & libro de gra. & lib. arb. cap. 20. & 21.* *In manu tua Domine vniuersa sunt posita, nec est, qui possit resistere voluntati tuæ.* Quodq; Augustinus dixit, *Neque enim veraciter ob aliud vocatur omnipotens, misi quia, quidquid vult, potest, nec voluntate cuiusquam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Postrema verò cõsequentia est C etiam euidens ex dictis, quia potestas nolendi tunc nullo modo potest ad exercitium, & vsum applicari, quia voluntas solum habet illam potestatem respectu actus secundũ se, non verò respectu superioris agentis actu impedientis illam: ergo non saluatur in eo actu vsus libertatis, quia hic non sumitur ex sola facultate remota, vel ex obiecto solo, sed ex vtraque illa facultate proximè expedita ad operandum seu exercendum actum. Non ergo sola indifferẽtia iudicij vel obiecti sufficit, nisi etiam superior causa voluntatem nostram sinat suo connaturali modo operari: hunc enim potest agens extrinsecum immutare, quamuis solum obiectum nũquam illum alteret, seu immutet.

13 Argumentũ ad hominem.

Denique ad hoc confirmandum, addere possumus argumentum, quod ad hominem vocant, contra huius sententiæ autores, nam ipsi docent, quòd si Deus ex necessitate naturæ ageret, & nostram voluntatem tunc moueret, ea, scilicet, motione, qua causa prima mouet secundam, voluntas nostra necessariò & non liberè operaretur. Ex hac doctrina (siue vera, siue falsa sit) sic colligo, etiã si Deus necessariò ageret, non destrueret iudicium rationis, & tamen destrueret libertatẽ, quia necessitate quadam moueret voluntatem, &, posita eius motione non posset voluntas nõ operari: ergo falsum imprimis est, definitionem libertatis saluari, hoc solo, quòd voluntas fertur ex iudicio rationis iudicãtis indifferentiam in obiecto, nam tota hæc definitio conueniret actui voluntatis elicito ex necessaria motione Dei necessariò agentis, &, vt ipsi dicunt, nõ esset liber. Falsum item est, nõ posse intelligi necessitatem inferri actui voluntatis stante illo iudicio libero: nam, posita illa hypothesi, diuina motio dicitur necessitatem ei imponere, & libertatem tollere, cùm tamen euidens sit, non auferre rationis iudicium. Ex quo etiam possumus ita cõcludere. Diuina motio efficax & necessaria tolleret libertatem, licèt non tolleret iudiciũ: ergo etiã nunc potest Deus, liberè agendo, tam efficacem motionem adhibere, vt libertatis vsum tollat, manente rationis iudicio. Probatur consequentia, tum quia non est nunc minùs potens Deus ad efficaciter mouendum, tum quia eam vim, quam adhiberet necessariò, si naturaliter ageret potest nunc adhibere liberè, quid enim vetat? Falsum ergo est libertatem formaliter compleri per tale iudicium.

Secundæ opinionis fundamenta diruuntur.

14 ATque hinc responsum est ad fundamentũ prædictæ sententiæ: licèt enim iudiciũ illud sit radix liberæ electionis, non tamen satis est ad formalem libertatem. Nec verum est, definitionem liberi actus compleri in hoc, quòd ab illo iudicio procedat, sed in hoc, quòd procedat ex facultate consentanea illi iudicio, nõ impedita, nec aliunde vim seu necessitatem patiente.

Alia verò confirmatio & declaratio illius sententiæ, vel in æquiuoco laborat, dum à diuina libertate ad nostram argumentatur, vel apertè est falsa. Quum enim sumit, libertatem non esse indifferentiam potentiæ, sed obiecti, si sic sensus, ad libertatem non esse necessariam indifferentiam volentis, seu operantis, est apertè falsum, siue Deo, siue nobis, talis indifferentia negetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid enim referet, obiectũ ex se esse indifferens, si operans, aut volens, aliunde, siue extrinsecus siue ex natura sua nõ est indifferẽs, sed ad vnũ determinatus? Si verò sit sensus, nõ esse necessariã potentiæ indifferẽtiam in ordine ad actus, sed in ordine ab obiecta sufficere; est quidẽ hoc verũ in Deo, non tamen in nobis: Deus enim ex se est indifferens ad volenda obiecta extra se, non per modũ potentiæ ad actus, sed per modum simplicissimi actus, qui per se se potest terminari, vel non terminari ad talia obiecta, sine vlla potẽtialitate, quod in ipso Deo mirabile est, & propriũ eius ob illius infinitã perfectionẽ. Creatura verò, quæ finita est, nõ potest attingere perfectionẽ illam, sed participat libertatẽ per modũ potentiæ, quæ potest actũ efficere, vel suspendere, aut oppositũ facere. Neq; ad rẽ spectat, quòd voluntas Dei fuerit ab æterno determinata, & in ea determinatione semper maneat, & tamen liberè velit, quia illa determinatio, quãuis æterna, nõ fuit ab alio, sed ex propria libertate; perseuerat autẽ semper eadem ob immutabilitatẽ, & ideò illa determinatio nõ pugnat cum indifferentia, quia est ab intrinseca libertate, & necessitas immutabilitatis simpliciter nõ repugnat, quia est ex suppositione libera ipsimet operanti seu volenti, imò est semper idem actus, eademque determinatio libera.

Diferimen inter diuinũ, nostrãque libertatem.

Immutabilitatis necessitas cũ libertate non pugnat.

CAPVT III.

Vera indifferentia libertatis eiusq; recepta definitio exponitur.

1 Quid ad liberũ indifferentiæ vsum requiratur.

VEra igitur & cõmunis Theologorũ sententia est, ad vsum libertatis duo requiri. Primũ est, in facultate ipsa indifferentia positiua ad volendũ, & nolẽdum. Alterum est, vt, quũ illa facultas exercet actũ, ita sit dispositа, vt, positis omnibus requisitis in actu primo, seu ex parte principij, ad operandũ, expedita maneat ad volendum & nolendũ. Prior huius sententiæ pars, necessariò sequitur ex dictis cap. super. cõtra priorẽ sententiã, quia facultas libera est facultas indifferens ad agendũ & nõ agendũ, & non est indifferens per modũ potentiæ passiuæ: ergo oportet vt sit per modũ potentiæ actiuæ. Neq; nunc subtiliter discutio, an liberum arbitriũ omnino sit actiua potẽtia, & nullo modo passiua, an aliquid etiã passiuæ includat: id enim ad præsentem disputationẽ refert nihil; sed hoc solùm nempe indifferentiã libertatis nõ posse cõsistere in sola indifferentia passiua, sed in actiua ad volendũ & nolendũ. Quod etiam ex eo facilè patet, quia velle, aut est efficere, aut non est sine effectione: nolle autẽ si per actũ positiuũ sit, etiam ille effici debet à nolente; si verò est per carentiã actus, etiã illa supponit potestatem volendi & agendi. Nam vt rectè dixit Auguſt. de Spirit. & lit. c. 31. *Quum nõ faciebat, quia nolebat, erat vtique potestas, sed voluntas deerat.* Hinc Patres frequenter libertatem, per potestatẽ agendi definiũt, Method. lib. de lib. arb. Cum Deus (inquit) *vellet hominem honorare, dedit ei potestatem, qua posset facere, quæ vellet, & potestatem eius ad meliora hortatur.* Hoc etiam rectè declarauit Basilius, homil. quòd Deus non sit autor malorũ, his verbis. *Solutam ab omni necessitate, & voluntariam, ac in sua potestate sitam vitam, à conditore adepta anima per hoc ad imaginem Dei creata est.* Vbi vitæ nomine actiones vitæ significauit. Optimè etiam Greg. Nazianz. hoc explicuit orat. 1. dicẽs. *Virtutem extolli per liberi arbitrij in vtranquepartẽ agitationes.* Ratione iam est hęc pars declarata & confirmata.

A

B

C

Auguſt. Apud Tur. libr. 4. pro epiſt. Pont. cap. 2.

Baſilius.

Gre. Naz.

Libertatis tam quoad potẽtiam, quàm quoad vsum descriptio.

2

ALtera pars, quæ ad vsum libertatis spectat, ex recepta definitione libertatis euidens est. Ita enim intelligẽdum est, quod communiter dicitur, scilicet, potentiãliberã esse quæ positis omnibus requisitis ad agendũ, potest agere, & non agere. Hæc enim descriptio, quæ frequens est apud Theologos; & facultate liberæ, & vsui eius libero accõmodari potest. Et ad facultatem quidẽ applicata, hunc sensum habet. De ratione liberæ potentiæ esse, vt in potestate sua habeat, tã actum suũ exercere, quàm continere, vel suspẽdere, id verò, nõ ex defectu alicuius conditionis requisitæ ad operandũ; illa enim nõ esset potestas ad suspẽdendum actũ, sed impotẽtia potiùs ad agendũ, tali cõditione deficiente. Vnde ille modus cessandi à propria actione, agentibus etiã naturalibus cõmunis est: ignis namq; nõ calefaciet, si desit passum. Idemq; contingere potest in voluntate ipsa, sic esset à volẽdo ex defectu obiecti, quia illud ignoratur: illa enim carentia actus non erit ex potestate libera, sed ex naturali defectu. Est ergo de ratione liberæ facultatis, vt ex intrinseca vi & potestate sua posit, & actum suum exercere, & suspendere: &, quia interna vis cuiusvis facultatis non exercetur, nisi adhibitis omnibus requisitis ad agendum, ideò rectè dicitur, optimèque explicatur vis huius facultatis in eo, quòd positis omnibus requisitis ad agendũ, possit agere & non agere.

C

Theol. in d. 38. & 39. & in 2. d. 24. Alm. tit. 1. Mora c. 1. Hang. li. 1. iuor. Mor. Cord. li. 1. q. Theol. q. 55. Vuald. 1. doctri. fidei cap. 25.

3 Conſectarij primũ.

Atque hinc sequitur primò, hæc prærequisita meritò explicari de his cõditionibus, quę in actu primo requiruntur, seu quæ sunt aliquo modo causa actionis, non enim est actio ipsa inuoluẽda. Nã licẽt nemo agat sine actione, & ideò etiã actio dici possit requisita ad agendũ; non tamen vt principiũ agendi, vel aliquid pertinens ad principiũ actionis, sed vt ipsa formalis actio, qua formaliter determinatur potentia ad agendũ potiùs, quã non agendũ, & ideò non est cõponenda actio cũ potẽtia ad hoc, vt ipsa potẽtia dicatur indifferens: quia in hoc inuoluitur repugnãtia, sed sumenda est potentia cum omnibus prærequisitis ex parte eius, seu per modum actus primi, vt declaratum est.

Conſectarium .2. Præuium quid ad actum liberum indifferentiam voluntatis ẽ mediotollens, eiũe obsistens, libertati repugnat.

Secũdò sequitur esse cõtra rationẽ liberę facultatis, vt ad agendũ requirat aliquãcõditionẽ præuiã ad actionẽ, qua posita, tollatur vel impediatur indifferẽtia ad agendũ & non agẽdũ; quia, cũ libertas eius formaliter sit posita in prædicta indifferentia, si hæc tollitur, vel impeditur ante actionem, iã actio nũ procedit à potẽtia indifferẽte & expedita ad agẽdum secundũ vtramque partẽ suæ indifferẽtiæ: ergo, si talis potentia huiusmodi cõditionẽ requireret ad agendũ, tũc vel ipsa in se nõ esset indifferens, & ita nõ esset libera, etiã in actu primo & remoto; vel ad agendũ postularet conditionẽ repugnantẽ suæ indifferẽtię, suæq; libertati, & cõnaturali operãdi modo, quod planè repugnat. Et in hunc modũ idipsum vlterius declaratur. Nã, vel illa conditio prævia ad actionẽ, qua posita tollitur indifferẽtia quatenusiã cum illa nõ potest voluntas agere & non agere, sed tãtùm agere, aut tantùm non agere; vel (inquam) illa cõditio ab alio agẽte extrinseco adhibenda est; vel ab ipsa volũtate. Si ab alio, sequitur apertè, voluntatem non esse indifferentẽ actiuè, sed passiuè tantùm, scilicet, vt hanc vel illã conditionẽ ab alio recipiat, qua posita, semper est determinata ad vnũ agẽdum, seu non agendũ. Si verò cõditio illa ab ipsa voluntate adhibenda est; aut liberè ipsam adhibebit, aut necessariò. Si necessariò etiã perit indifferẽtia, tũ quia, ex necessaria connexione fit determinatio volũtatis ad vnum; tum etiam quia, vt illa cõditio ex necessitate adhibeatur à volũtate, necesse est, vt sub ea ratione

A ad vnũ determinata supponatur. Si tamẽ illa cõditio adhibeatur liberè, iam supponetur actus liber; & de requisitis ad illũ redibit ea dẽ quæstio, an positis illis omnibus, integrã maneat indifferẽtia facultatis. Nã si non manet, perit libertas. Si autẽ manet, ibi est propriè libertas. Et reliqua, quæ inde manãt, si necessariò manẽt, solùm sunt libera per denominationẽ & dependẽtiam ab illo primo actu. Igitur fieri nõ potest, vt libera facultas, naturã suã requirat conditionem prævia ad omnẽ vsum suorum actuum, quæ tollat, vel impediat indifferentiam eius.

4 Deſcriptio libertatis actui libero applicatur.

Tertiò intelligitur ex dictis, quomodo prædicta descriptio ad actũ liberũ, seu actua lẽ libertatis vsum applicãda sit. Sicut enim de ratione liberæ facultatis est vtraq; illa potestas agendi & nõ agendi; vt suprà dixi, ita ad

B liberũ vsum eius necessariũ est vt ipsa facultas, quatenùs proximè applicatur ad agẽdum cũ omnibus requisitis cõditionibus, hanc indifferentiã retineat, & secundũ vtramq; partẽ adhùc expedita sit ad vniuscuiusq; actum exercendũ. Nomine autẽ actus (quod semel notandũ est) cõprehendimus etiam liberã negationẽ actus, siue in nolitione, siue solùm in non volẽdo cum humana aduertẽtia cõsistat. Ea verò requisita ad agendũ, eodem modo, quo de facultate ipsa libera diximus sumẽda sunt; scilicet, prout sunt conditiones ad operãdũ prærequisitæ; quæ in actũ aliquomodo influũt. Ratio est suprà iã tacta, quia si ex aliqua cõditione præuiẽte actũ impediretur volũtas ab alterius potestatis vsu; ergo ex necessitate & nõ liberè tali vsu careret; & ex

C cõsequente ratione absq; libertate & ex necessitate haberet vsum alterius potestatis, seu partis suæ potestatis, quia ablato vno, necessariò alius consequitur, cùm nõ possit vtroque simul carere, eò quòd immediatam oppositionem includat.

Ex D. Tho. 1. 2. q. 6. ar tic. 3 & q. 71. art. 6. ad 1.

Recensitis quæ ad voluntatis actum prærequiruntur, singulatim proposita veritas roboratur.

5

POrrò est deniq; , facta enumeratione omnium quæ ad actũ volũtatis prærequiri possunt, hoc apertè cõuinci. Illa enim sunt aut interna vis ipsius voluntatis, aut iudiciũ intellectus, aut obiectum, per illud propositum, aut Deus voluntatem præueniens: præter hæc enim nihil est, à quo volũtas nostra per se pendeat. Est enim spiritualis potẽtia, quæ à corporalibus agentibus, vel dispositionibus per se non pendet, sed solùm ex accidente

Universidad de Deusto
Biblioteca

accidente quatenùs rationis vsus pro hoc statu à corpore & phantasmatibus pendet: nunc autem supponimus, habere hominem vsum rationis, sine quo vsus libertatis esse non potest. Igitur ex illis tribus, quæ enumeravimus vis propria & interna voluntatis ex se indifferens est: ergo ex hac parte non erit determinata volũtas ad vnũ. Rursus obiectũ non determinat illã vt ex dictis patet: nã, vbi determinat, necessitatẽ etiã infert, vt in amore Dei clarè visi. Eadem autẽ est ratio de iudicio rationis, quod nõ mouet voluntatẽ, nisi ratione obiecti, aut in virtute alterius prioris actus voluntatis. Vnde (vt suprà dicebam) in indifferentia iudicij aliqui collocant totã libertatẽ, & saltem verum est, eam esse radicẽ libertatis. Ex hoc ergo capite clarum est nõ impediri potestatẽ agendi & non agẽdi. Vel, si interdum tale est iudiciũ de obiecto aliquo vt determinet voluntatẽ, actus inde manans erit necessarius, vel ex suppositione alterius actus liberi, vt interdum electio necessariò oritur ex intẽtione, intercedente iudicio de necessitate medij, vel solùm quoad specificationem, vt, cùm iudicium versatur circa bonum in communi, vel quoad exercitiũ, quod tantùm contingit in beatitudine.

Ex parte voluntatis ipsius idex plicatur.

Idẽ ex parte obiecti.

Eadem de iudicio intellectus ratio.

6

Idẽ, de præ requisitis ex parte Dei explicatur.

Tertium caput erat diuina virtus & influẽtia, & de hac versatur præcipuè hæc disputatio; & ideò hoc potissimũ agendũ est in progressu illius, vt scilicet ostendamus, nihil eorũ, quæ ex parte Dei præ requiruntur, impedire, quominùs possit voluntas agere, & non agere. Nunc sufficiant suprà dicta contra secundã sententiã. Et definitio Cõcil. Trident. Sess. 6. can 4. apertè hoc cõuincit, vt enim Cõcilium, etiã in operibus gratiæ libertatem nostram tueretur, docuit, posita in nobis omni præuentione necessaria ex parte Dei, posse nos agere & non agere: ergo existimauit Cõciliũ hoc esse simpliciter necessariũ ad vsum libertatis. Quo circa ex hac ipsa definitione Cõcilij maximè cõfirmatur prædicta Theologorũ doctrina, scilicet ad libertatem necessarium esse, vt positis omnibus requisitis possimus agere, & nõ agere, quandoquidẽ, etiã in operibus gratiæ, & in his quæ requiruntur ex parte Dei, de quibus maior esse poterat difficultas, hoc existimauit Conciliũ esse necessariũ ad tuendã in eis libertatem. Est ergo hoc principiũ in prædicto sensu, nõ solũ probabile, sed etiã certũ. Et hoc ipsum est, quod paucis & elegãtibus verbis dixit Euodius ad Cõstantiũ. *Quæ est ista libertas? aut quare electionem nominet, vbi vnã tãtum partem asserit fuisse*

Apud Tur. libr. 4. pro Epist. Pont. cap. 2.

A *cõcessam?* Et ideò etiã dixit Basilius, quẽ paulò antea citaui, cõcessisse Deũ homini vitam ab omni necessitate liberam: nihil enim retulisset ei liberam facultatem donare, si in vsũ necessitatem ei afferret.

7

Suppositio antecedẽs tollit libertatem non item cõsequens.

Ansel. lib. de concord. à principio & fere per totum, & libr. 2. cur Deus homo. cap. 17. & 18.

Vide Aug. 5. de ciu. c. 10. & D. Tho. 2. Phy sic. lect. 15. in prin. Theol. 1. d. 38. Albert. ar. 4 Rich. art. vlti. q. vlti. Alen. 1. p. q. 24. M. S. Vual. tom. 1 cap. 25. 28.

Hoc denique cõfirmat vulgaris illa, sed nõ minùs vera, quã necessaria Ansel. doctrina, qui dixit, suppositionẽ antecedentẽ tollere libertatẽ, nõ autẽ cõsequentẽ, quia si suppositio antecedẽs totũ vsum liberũ, & præ requisita ad actũ, inducat necessariã consecutionẽ actus, aut tollat potentiã ad oppositũ actum, seu ad non agendũ, talis suppositio impediet vsum liberũ, quia iã potentia vt proximè applicata ad operandũ cum omnibus requisitis non manet expedita & indifferens, sed ad illud vnũ determinata, quod ex tali suppositione consequitur. Vnde, cũ suppositio ipsa omnino etiã antecedat vsũ liberũ, nihil relinquitur, in quo indifferẽtia exerceatur. Secus verò erit, si suppositio sit consequẽs actũ liberũ, seu ipsum inuolẽs, nam, tũc cùm iã supponat vsum liberũ, nõ poterit illũ impedire, imò, quidquid inde subsequitur, etiam si necessaria consecutione subsequatur, à priori actu libero, vnde dimanat, libertatẽ participabit, respectu illius potentiæ, vel operantis, à quo prior ille actus liberè manat, quomodo effectio Dei libera est, licèt ex voluntate Dei necessariò sequatur & motio manus est libera quæ necessariò sequitur ex volũtate illam mouendi, & electio vnici medij est libera in libera intẽtione finis. Deniq; hoc modo actus liber habet illã necessitatẽ, qua, res, quando est, necesse est esse; quæ nõ excludit libertatẽ, quia supponit actum ipsum liberè factũ.

B

C

8

Id ratione probatur.

Potest q; hæc Ansel. doctrina amplius declarari, & à priori confirmari, quoad primã partẽ, quæ nobis est necessaria. Quia, si suppositio est omnino antecedẽs libertatis vsum, nõ potest necessariò inferre actũ aliquẽ, nisi sit aliquo modo causa eius. Nã, si non est causa quomodò potest, vel actũ inferre, vel voluntatẽ ita impellere, vt omnino agat? & ita expresse Anselmus necessitatẽ antecedẽtem, dixit esse causam rei. Suppositio ergo antecedẽs causa est: si ergo necessariò infert actũ, ipsa in suo genere, postquã posita est seu applicata est causa necessariò agens, atq; ita necessariò, vt volũtas nõ possit ei resistere, aut impedire effectum eius: nam, si posset, iam ex hac parte non esset necessaria consecutio inter talem suppositionem & actum: ergo, si illa applicatur antecedenter, & independenter à libero vsu volũtatis, non potest effectus

A fectus inde consequens esse liber ipsi voluntati, quia procedit ex causa necessario eliciẽte suum effectum, quam nec præuenire, nec impedire potest ipsa volũtas. Dices, fieri posse vt illa causa antecedens, sit libera, & non necessariò agens, vt est Deus. Respondetur, id quidẽ conferre posse, vt ille effectus sit liber respectu illius prioris causæ antecedẽtis nõ vero respectu volũtatis, quia respectu huius non est libera talis suppositio, nec causalitas eius, &, illa posita, tã necessariò agit, ac si ex necessitate naturæ causaret. Et cõfirmatur primò, nã talis necessitas ex suppositione antecedente est necessitas absoluta & simpliciter: pugnat ergo cũ libertate. Antecedẽs est D. Tho. lib. 2. Physic. Lect. 15. vbi ait, necessitatem ex causis prioribus, esse necessitatem simpliciter, & ponit exemplum in causa materiali, formali, & efficiente. Et ratione declaratur, quia nõ potest hic dici necessitas absoluta, quod nullam causam, vel conditionem requirat: hoc enim modo nulla est necessitas in creaturis: ergo potest esse necessitas absoluta, licèt aliquam conditionem seu suppositionem requirat: ergo nulla potest esse maior, quàm illa, quæ ex prioribus & antecedentibus causis prouenit.

Satisfit obiectioni.

9

Tandem potest hæc doctrina ex alia, quã de ignorantia tradũt D. Tho. & alij Theologi egregiè declarari & confirmari. Inquirentes enim Theologi, quæ ignorãtia tollat voluntarium & liberũ, distinguunt de ignorantia antecedente & cõsequente; & illã dicunt tollere liberũ & voluntatiũ, nõ certè alia ratione, nisi quia ignorantia antecedens, & est causa, & est inuolũtaria: vnde fit, vt & actus ab illa procedens, procedat vt à causa naturali & non libera; & vt homo sic ignorans sit hìc & nunc impotens ad volendum quod sic ignoratum est, & consequenter vt non sit liber in eo nolendo. Hæc ergo Theologorum doctrina in omni suppositione, quæ ad actũ voluntatis concurrat, vel applicetur, locũ habet. Nã, si illa sit antecedẽs omnino vsum libertatis; & alioqui reddat voluntatẽ hìc & nũc impotẽtem ad omnẽ aliũ actũ, præter illum ad quem ex tali suppositione determinatur, tollit planè libertatẽ ad illum. Neq; redi potest ratio, cur in ignorãtia, antecedsio illi tollat libertatẽ, & non in alia conditione, vel causa, quæ vel auferat volũtati conditio nẽ necessariã ad operandum, vel apponat cõditionem, cum qua sit impossibile nõ operari, & consequenter auferat potestatem non operandi. Omnis ergo suppositio antecedẽs

*

Idẽ confirmatur ex simili doctrina ◇ ignorãtia antecedẽs tollit libertatem.

C

10

S. Tho.

Atque hinc obiter colligitur, quo sensu applicanda sit in hac materia vulgaris distinctio de sensu cõposito, & diuiso, vt necessitas in sensu cõposito; non censeatur tollere libertatem. Est enim hoc verum de suppositione consequente, nõ verò de antecedente. Et hoc ipsum est quod alijs verbis D. Tho. dixit q. 24. de verit. art. 1. ad 13. Necessitatẽ cõsequẽtis tollere libertatem, nõ verò necessitatẽ consequentiæ. Quãdo enim suppositio est antecedens, & infert

B necessitatem, illa re vera non est tantùm cõsequentiæ, sed etiam consequentis, respectu illius voluntatis, quam illa suppositio antecedit: quia illi nõ est liberum, sed necessarium, illud antecedens, ergo & consequens, si quidem consequentia necessaria est. Quando verò suppositio est posterior, seu aliquo modo libera ipsi voluntati, tunc necessitas est tantùm cõsequẽtis, qualis est illa; qua, res dũ est, necessario est, quia necessario sequitur, si est, esse; tamen quia antecedens non est necessarium, sed contingens seu liberum voluntati, ideò non sequitur, consequens esse absolutè necessarium, neque ab eo excludi libertatem. Et hæc eadem est necessitas in sensu cõposito, quæ non excludit libertatem, quia supponit vsum eius, & solùm declarat, quid ex tali suppositione sequatur, quidue cum ea componi repugnet. Secus verò erit, si suppositio sit antecedens; nullumq; includat libertatis vsum, nã talis necessitas in sensu cõposito, est necessitas simpliciter, & ideò repugnat libertati. Et iuxta hęc principia expediẽdæ sunt vulgares difficultates, de libertate Christi Dñi in actibus præceptis, & de vsu libero cõfirmatorũ in gratia, quas in suis locis, fusè tractam⁹, & infra agẽtes de præfinitione actuũ supernaturaliũ sumatim attingemus.

11

Verbũ posse quomodo, accipiatur, cum dicitur libertũ esse, qui potest facere & nonfacere.

Ex quo viteriùs colligo, cũ dicitur, ad actũ liberũ necessarium esse, vt, positis omnibus requisitis, possit fieri, & nõ fieri, ita hoc intelligendũ esse, vt verbũ illud, possit, faciat sensum compositum, & non diuisum, id est, vt cum illa potentia & omnibus requisitis, possit componi, id est, simul poni, tam actio, quàm carentia actionis, quia hoc postulat interna vis, & indifferẽtia facultatis liberæ, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ostensum est. Nã alioqui si in sensu diuiso A
id interpretemur, destruetur propriũ liberta
tis priuilegiũ. Erit enim sensus, cũ illa potẽtia,
& omnibus requisitis ita coniungi actũ, vt,
quantũ est ex se, possit etiã cum illa coniũgi
carentia actus, si aliquod ex prædictis requi
sitis auferatur. At hęc quæ libertas est? Hoc
namque etiã igni conuenire potest: ita enim
calefacit, præsente ligno, vt possit cessare, si
lignum remoueatur. Beatus itẽ Deum clarè
visum, ita amat, vt possit ab amore cessare, si
visione priuetur. Imò etiã si ipsum actũ in-
uoluas qui actu amat, potest odisse in sensu
diuiso, sicut res alba potest esse nigra. Nõ est
ergo ita intelligenda potestas indifferens in
vsu libero; sed ita, vt, existente illa omnino in
ratione actus primi, ex facultate ipsa & ex
omnibus prę requisitis ad operãdum, verè ac
realiter contingere possit, vt voluntas velit,
aut non velit: &, nisi hoc dicamus, difficile sa
nè erit, in actibus nostræ volũtatis libertatẽ B
tueri, quantumuis eã proclamemus. Nec ve
rò hinc inferat aliquis minus eruditus, nullã
necessitatem in sensu composito posse simul
esse cum libertate, aut è conuerso, quacunq;
suppositione facta posse voluntatẽ oppositũ
simul facere. Hoc enim est, ex particulari col
ligere vniuersalem. Hic ergo solum agimus
de suppositione antecedẽte, quæ cõparatur
ad actum voluntatis per modũ actus primi,
& de hac certissima regula videtur, tolli li-
bertatẽ si illa posita voluntas non possit in
oppositũ, & è cõuerso, non obstante tali sup
positione, in sensu cõposito posse non opera
ri, vt ex doctrina August. constat, & infra ex C
Concil. Trident latius probabitur. Secus ve
rò erit, si suppositio & consequens, formа-
liter, vel virtute supponens actualẽ determi
nationẽ futurã istius potẽtię liberę, vt per se
est clarũ, & in discursu totius operis cõstabit.

CAPVT IIII.

Omnem actionem voluntatis, tametsi liberam, immediatè pendere à Deo vt prima causa, vt pendet omnis actio causæ secundæ.

1 Voluntas nostra etiã in actionibus pendet à Deo.

HAbemus iam declarare concor
diã libertatis nostræ cũ essentiali
dependẽtia, quã à Deo vt à prima
causa habet; ideoq; in hoc capite
præmittimus ea, in quibus oẽs conuenire ne
cesse est, vt sic pũctus cõtrouersię apertè in-
telligatur, & sine æquiuocatione tractetur.

Principio statuimus vt certum, voluntatẽ
nostram pendere à Deo non solũm in fieri
& conseruari, vt aiũt, sed etiam in omni actio
ne suã. In qua re ab omnibus probatis Theo
logis non solũm reprehenditur, sed etiam vt
error in fide reijcitur sententia Durandi, qui
dicit, creaturam vt operetur actione suæ na-
turali virtuti proportionata, nullo Dei auxi-
lio indigere, sed solũ vt in suo esse à Deo cõ-
seruetur. Et hac ratione declarat ille, quo mo
do actio peccaminosa omnino sit ex nobis,
& nullo modo à Deo.

Vera tamẽ & certa doctrina in qua cõue-
niunt reliqui, omnes etiam, qui de auxilio
Dei efficaci, vel modo diuini cõcursus, aliter
& aliter sentiũt, est omnẽ virtutẽ creatã, atq;
etiam voluntatẽ liberam, & ad actus liberos,
præter conseruationẽ sui esse, quã à Deo ha
bet, indigere actuali Dei auxilio vel cõcursu,
quo talis actus verè, propriè, ac per se à Deo
fiat. Hanc sententiã docent, non tãtùm Theo
logi, sed etiã Philosophi, quã nõ oportet hic
fusè probare, pauca tamen attingenda sunt,
quæ ad ea, quæ dicemus, plurimũ deseruiẽt.
Ex Scriptura vnum vel alterũ testimonium
sufficiat, 1.ad Corinth. 12. *Operatur omnia in
omnibus.* Isai. 26. *Omnia opera nostra operatus es
in nobis Domine.* Quòd si quis hæc testimonia
de solis operibus gratiæ vel supernaturali-
bus exponat, primũ dicemus verba generalia
esse. Deinde alijs in locis, sermonẽ esse in spe
cie de operibus ordinis naturalis, vt Act. 17.
In ipso viuimus, mouemur & sumus. Vbi satis con
stat sermonẽ esse de propria ac per se efficiẽ
tia. Sed apertissimè hoc describitur, Iob. 10.
*Manus tuæ Domine fecerunt me, & plasmauerunt
me, &c.* & infrà. *Nõne sicut lac mulsisti me?* Quo
sensu dixit etiam Machabæorum mater, lib.
2. cap. 7. *Singulorum membra non ego ipsa compegi
In his enim locis actiones maximè propriè
secundorum agentium, vt est dispositio mate
riæ, & organizatio corporis, Deo tribuũtur.
Optima denique sunt verba Christi Domi-
ni, Ioann. 5. *Pater meus vsque modo operatur, &
ego operor.* In his enim docuit Christus (vt
Patres exponunt) ex quo Deus mundum
creauit, nunquam cessasse ab operatione,
tum res creatas conseruando, tũ cum eis alias
producendo. Et sanè est eadem ratio dedepẽ
dentia in conseruatione, ac in operatione.
Quod declarari potest tam ex parte effectus,
quã ex parte causæ. Ex parte effectus, quia
quã ratione causa creata pẽdet à Deo in suo
esse, necesse est, vt effectus ab ea producẽtus
simi-

Sent. Dur. in 2.d.1.q.5. explodi-tur.

Durand in 2.d.37 q.1.

Quælibet creata virtus Dei cõcursu ad quamlibet actionẽ indiget.

2

Theologi in 2.d.1.& 37.D.Tho. 1.p q.105 & 105.1.2.q.109. art.1.2 & 3.& frequẽtissime alijs.

Ex Scripturis probatur.

1.Cor.12.
Isai.26.
Actor.17.
Machabæ. lib.2. c.7.
Ioan.5.
Greg.Nazianz.
Cyrill.
Chrysost. quos refert & imitatur Card. Tolet.
Ioan. 5.
August. in Ioan. ex plicans quo modo Deus quieuerit die septimo & vsq; modo operetur
latius li.2. Genes. ad lit. c.12.& lib 5 c.14.

Deum cũ quanti secunda causa adficiẽdum cõcurrere, probatur ex parte affectus ex tali esse actione dimanantis.

3 Idem ex parte causę.

similiter à Deo pendeat in suo esse, ergo hãc
dependẽtiam habet à principio sui esse: ergo
ab eo momento, in quo primùm sit: ergo in
suo etiam fieri à Deo pendet: ergo nõ potest
talis effectus à causa secunda prodire, quin
etiã propriè ac per se à causa prima emanet,
& fiat. Illationes omnes sunt per se euiden-
tes. Ratio autem primi antecedentis est: nam
causa secunda non alia ratione pẽdet à Deo,
nisi quia est ens per participationem & im-
perfectum; hæc autem ratio æquè procedit
de quocunque effectu creato.

Atque hinc potest eadem ferè ratio appli
cari ex parte causæ, quia eandem rationem
dependentiæ habet in agendo, quam habet
in suo esse, nam sicut habet esse per participa
tionem, ita & efficere, & vim agẽdi: est ergo
æquè pendens à primo ente, & à primo agẽ
te sub vtràque ratione. Denique vtriusque
dependentiæ signum euidẽs ac sufficiens est,
quod Deus nullo extrinseco adhibito impe-
dimento potest actionem causæ secundæ im
pedire, sicut in camino Babylonico effecit:
& simili modo posset res quascunq; in nihilũ
redigere, quod non potest alia ratione fieri
aut intelligi, nisi per subtractionem concur
sus & auxilij: signũ ergo est, cũctas res, om-
niũque rerũ actiones ab actuali influxu Dei
pẽdere, & sanè hoc maximè spectat ad diuinã
omnipotentiã, & perfectionẽ, maximèq; ma
nifestat conuenientẽ ordinẽ vniuersi, & sub
ordinationem omnium rerum sub Deo. Nec
oportet rationes Durandi dissoluere, nam si
quid momẽti habent, ex dictis expedietur.

Ex his ergo rationibus diligenter perpẽ-
sis intelligitur, actus liberos nostræ volunta C
tis, non solùm à voluntate nostra, sed ab ipso
etiam Deo immediatè manare ac pendere
in suo esse & fieri. Quia in hoc eadem est
ratio voluntatis nostræ, quæ est omnium
creatorum agentium, ad quorum effectus &
actiones Deus immediatè concurrit, vt D.
Thomas vbique docet, & est euidens ex di-
ctis, quia Deus non tantum concurrit ad
voluntatis actus, dando ipsi voluntati virtu-
tem agendi, & conseruando illam, sed pro-
priè & per se dando esse ipsi operationi vo-
lũtatis: sed nihil est aliud, immediatè agere,
in aliquid, nisi directè & per se influere in il
lud: ergo influit Deus immediatè in opera li
bera voluntatis nostræ. Neque oportet nũc
cum Philosophis distingu ere immediationẽ
virtutis & suppositi: in Deo enim hæc distin
ctio nõ est admodũ necessaria, vt ex D. Tho.

Volũtatis humanæ actus liberi à Deo immediatè dimanant.

*

D.Tho.1.p. q.105.art. 5.& 5.& cõt.Gẽt.c. 70.& in 1. d.37.q.1. ar.1.de po. q.3.art.7.

A primo sententiarũ, & q.3. de potent, collige
re licet. Cùm enim omnis operatio volunta
tis per se & proximè pendeat à Deo, certum
est, virtutẽ effectricem Dei per se ipsam im-
mediatè influere in eãdem voluntatis opera
tionem, & non tantum per virtutem creatã
communicatã voluntati, & in ea conseruatã;
& ideò certũ etiã est, immediatè immediatio
ne virtutis (vt aiunt) Deum concurrere ad
actus liberos voluntatis nostræ. Rursus, quia
virtus in Deo non distinguitur à substantia
eius, necesse est, vt ipsamet substãtia diuina
sit agens immediatum, in omnem actum &
actionem voluntatis, & cuiuscunque creatu-
ræ; & hoc sensu dici potest agere immedia-
tione suppositi. Quod in hoc sensu nemo,
præter Durandum, negat: interdum verò ali
qui ex Thomistis negant, Deum influere im
B mediatione suppositi in effectum causæ se-
cundæ, sed solùm in modo loquendi differũt,
nam vocant agere immediatione suppositi,
esse suppositum, à quo proximè vt à causa
particulari manet actio. Non video tamen,
quarè hac voce in ea significatione vtendũ
sit. Satis ergò est, quòd sit suppositum à quo
& à virtute in eo existente immediatè fluat
actio. Neque necesse est, vt excludat omne
aliud suppositũ immediatè etiã agens, sicut
nõ excludit aliã virtutẽ proximè etiã & im-
mediatè influentẽ. Igitur, secluſa vocis ambi
guitate, ita eo res sita est, quòd tã diuina vir-
tus, quàm substantia seu suppositũ per se ip-
sum proximè & immediatè influit; & intimè
est præsens, & cõiungitur omni actioni creatę,
etiam si sit actio libera voluntatis.

Deum in quemlibet effectũ immediatè immediatione virtutis & suppositi influere.

Vnica actione in creaturæ effectum Deus influit & creatura.

QVin potiùs addẽdũ vlteriùs est, quòd
hęc immediata efficiẽtia magis expli
cetur, nõ solũ influere Deũ im-
mediatè in effectũ creaturæ, sed etiã talẽ ef-
fectũ vna & eadẽ actione à Deo & creatura,
tanquam à causa prima & secũda prodire. Et
idẽ est de actu volũtatis nostræ, nã si ille tã-
tùm est actio (vt volunt multi) vnica actio est
fluẽs immediatè ac per se, non tantũ à nobis
seu volũtate nostra, sed etiã à Deo: si autẽ in
eo distinguitur aliquo modo actio, & termi-
nus seu qualitas quæ sit tanquã effectus, non
solũ ipsa qualitas est immediatè à Deo & à
volũtate, sed etiã per eandẽ omnino actionẽ
est à Deo & à volũtate. Hæc est sentẽtia D.
Tho. li 3. cõt. Gẽt. c. 70. nã cũ in prima ratio D.Thom.

ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne obiecisset, non posse eandem actionem esse à duobus agentibus, respondet, ab agentibus diuersarum rationum, & perse ordinatis, rectè posse. Quod apertiùs docuit 1. p. q. 105. art. 5. ad 2. Ratio autem sumenda est ex eo, quod ibidem in corpore articuli dixerat, Deum esse causam omnium actionum aliorum agentium. Itaque non solùm est Deus causa per se omnium effectuum causarum secundarum, sed etiam omnium actionũ earum: nõ potest autem esse causa actionis per aliam actionẽ, quę in creatura sit, sed immediatè per suam voluntatem vel potentiam, quia ad actionem non est actio, ne in infinitum procedatur, vt Philosophi dicunt: ipsamet igitur actio voluntatis, sicut per se ipsam, & non per aliam actionem manat à voluntate creata, ita & à Deo, & ad vtrumque dicit immediatam habitudinem & dependentiam per se ipsam: ergo per eandemmet actionem influit Deus cum voluntate in actum seu terminum illius actionis, si dari talem terminũ supponamus, vt dixi, quia hoc ad præsentem disputationem nihil refert. Ratio autem à priori, ob quam necesse est, eandem actionem, quæ est à creatura, esse etiam à Deo, illa ipsa est, quæ de cæteris rebus creatis, scilicet, quia illud qualecunque esse, quod illa actio habet, est esse participatum, ac proinde per se pendens à primo ente: imò, quò videtur habere esse magis diminutum, eò maiori ratione hanc habet dependentiam. Quamobrem, non minùs certum videtur, actionem creaturæ, quàm eiusdem effectũ, à Deo proximè pendere: nam, si actio creaturæ, in re ipsa, ab effectu non distinguitur, necesse est vt ab eisdem causis pendeat, à quibus pẽdet effectus: si verò est aliquid distinctum ab effectu, saltem vt modus rei, illud ipsum secundum omnem realem rationem à Deo per se manare & pendere necesse est, eadem vel maiori ratione, quàm ipsum effectum, vt declaratum est. Et quidem diuina Scriptura nõ tantùm de effectibus, sed de operationibus etiam loquitur, cùm omnium operationes Deo attribuit: operatio autem actionẽ propriè indicat. Hoc etiam egregiè confirmant verba illa Ioan. 1. *Sine ipso factum est nihil*: si ergo actio creaturæ est aliquid, sine ipso facta non est.

Idem Capreol. in 2. d. 1. q. 2. art. 3 ad argum. Durand. cont. 6. conclus. Ægyt. ibi. q. 2. art. 6. Aug. lib. 4. Gene. ad lit. 6. 12.

Ioan. 6.

Concursus Dei ad actionem causæ secũdæ nec est præuius ad actionẽ ipsam, nec ab ea distinguitur.

Atque ex his omnibus quoddam principium colligendum est, ad quod stabiliendum hæc omnia diximus. Nimirùm, hunc generalem concursum Dei ad actionem voluntatis seu causæ secundæ, quoad hunc proprium, & immediatum influxum in ipsum effectum, non esse aliquid distinctum vel præuium ad actionem causæ secundæ, neque circa causam ipsam versari, ei aliquid conferendo quo ad agendum, vel inclinetur ampliùs, vel confortetur, aut in vi agendi consummetur. Probatur, quia ostensum est, hunc concursum esse eandem actionem causæ secundæ, vt est Dei agentis & concurrentis cum illa: ergo concursus Dei ad talem actionem nõ potest esse præuium aliquid ad illam actionem, quia eadem actio non potest esse præuia ad se ipsam. Rursus hæc actio tota versatur circa effectum ipsius causæ secundæ, nam in illum tendit vt in terminum, cui per eam esse confertur: ergo non versatur circa causam ipsam, neque ei aliquid cõfert. Quod quidem in actionibus transeuntibus est per se manifestum: nam illæ non recipiuntur in agente, neque ei quippiam conferunt, vt ex Philosophia supponimus: in actione verò immanente, qualis est actio voluntatis, de qua nũc loquimur, est hoc formaliter ac per se intelligendum, de voluntate, scilicet, vt causa efficiens est suę actionis, & de concursu Dei cum illa: sic enim talis concursus, cùm non distinguatur ab ipsa actione, non versatur circa voluntatem vt est principium talis actionis, sed vt est subiectum circa quod talis actio versatur. Hic enim concursus nihil voluntati confert, quo ad agẽdum iuuetur, inclinetur, aut confortetur, quia per hanc actionem non constituitur voluntas in actu primo, sed in actu secundo; & ideo supponit in voluntate, quidquid ad agendum, necessarium est.

Obiecto quædam aduersus prædicta proponitur.

DIces, hæc actio est effectus diuinæ actionis: ergo necesse est vt per diuinam actionem aliquid præuium fiat in voluntate, quo ad actionem suam eliciendam compleatur, aut iuuetur. Antecedẽs patet, tum quia actio creaturæ pendet ex actione Dei: ergo est effectus eius: tum etiã, quia actio Dei est prior naturâ, quàm actio creaturæ: ergo est causa eius. Prima verò cõsequentia probatur, quia actio non potest esse immediata causa actionis, quia, vt suprà dicebam, ad actionem non est actio: ergo oportet vt sit causa eius, conferendo facultati operatiuæ aliquid præuium ad illam actionem.

Respon-

Fundatur. Actio diuina potest accipi dupliciter.

Respondetur ex Capreolo in 2. d. 1. per diuinam actionem posse intelligi, vel actu ad intra, qui est voluntas eius, quæ non est propria actio, sed actus immanens in Deo, nec comparatur ad terminum ad extra ductum vt propria via ad illum, sed potiùs vt principium agendi, seu vt applicãs vim agendi diuinam, quę est ipsa omnipotentia Dei, vel per actionem diuinam, intelligitur actio ad extra respectu Dei, quæ est actio recepta in creatura, & est propria via ad effectum ac terminum actionis causæ secundæ, & dependentia, qua talis effectus à Deo vt à causa prima pendet. Prior sensus satis est improprius, quia, vt dixi, volitio Dei nõ est actio, tamen in illo, verũ est antecedens, scilicet, actionem creaturæ esse effectum diuinæ actionis, generatim vocando effectũ, quidquid ad efficiente profluit: sic enim etiam actio est effectus agentis. In hoc autem sensu negatur consequentia, nam ipsamet actio voluntatis, & cuiuscunque causę secundæ, immediatè ac per se manat à virtute actiua, quæ est in Deo, & consequenter à voluntate eius, eo modo, quo ipsamet voluntas & actus eius pertinet ad virtutem actiuam Dei. Et hoc modo vtendo nomine actionis, rectè potest actio ab actione manare, scilicet, actio transiens ab immanẽte. Quando enim dicitur, ad actionem nõ esse aliam actionẽ, intelligitur de proprijs actionibus, quarum vna sit via ad aliam, & hæc sit terminus illius. Quocirca, loquẽdo propriè de actione ad extra, negandum est antecedens, actio enim voluntatis nõ est effectus diuinæ actionis, sed ipsamet est effectus diuinæ voluntatis ac virtutis: vnde nõ pendet actio creaturæ ab actione Dei, sed pendet actio creaturæ ab ipso Deo, eiusq; voluntate & potentia, non per aliam actionem ad extra, sed immediatè per se ipsam, sicut etiam pendet à voluntate creata, aut à causa secunda.

Improprièdicitur actionem creaturæ pẽdere ab actione diuina.

Deniq; hoc sensu actio Dei nõ est prior actione creaturæ propria prioritate causalitatis, vt etiam Caietanus cum multis alijs Theologis disserte docuit: quia, cùm in re sit omnino eadem actio, nõ potest sibi ipsi esse causa, nec se ipsa prior. Tamen vt illamet actio ad duas causas, primam scilicet & secundam, dicit respectum, ratione à nobis distinguitur secundùm illas habitudines: & hoc modo dicitur aliquando esse prior naturâ, vt est à causa prima nõ prioritate causalitatis, sed vel nobilitate causæ primæ, quæ altiori modo, & nobiliori, magisq; independente influit, vel quia influxus causæ primæ, in quadam priori ratione fundatur, est enim necessarius eius influxus ex generali ratione entis creati, quæ in effectu causæ secundæ repetitur: causa autem secunda semper influit ex peculiari alia qua ratione entis in suo effectu inuẽta: vel denique quia inter influxum causæ primæ & secundæ ex suo genere non est mutua conuersio: potest enim esse prior sine posteriori, non tamen è contrario, quam etiã Aristoteles vocauit quandam naturæ prioritatem. Sicut etiam dicũt auctores causam primam immediatiùs concurrere, quàm secundam, quod non potest intelligi, quantum ad negationem medij influxus, nam re vera influxus causæ secundæ, etiam est omnino proximus, ita vt nullus alius propriè mediet inter illum & effectum. Imò hac ratione causa secunda communiter dici solet causa proxima, &, vt suprà dicebam, multa loquuntur, vt dicant, causam secundã cõcurrere immediatè immediatione suppositi, non tamen primam. Dicitur ergo causa prima immediatiùs concurrere solùm ob maiorem eius excellentiam ac nobilitatẽ, necessitatemq;, quam vtraque ratione videtur intimiùs esse in omni re & effectu. Ad eum ergo motum dicitur priùs naturâ influere secundùm hunc concursum. De qua re plura inferius, cap. 11. dicemus.

13. q. 19. ar. 8. Scot. in 1. d. 39. & clarius in 2. d. 37.

Aristot. post prædicam. c. de priori.

CAPVT V.

An præter concursum Dei immediatum in effectum & actionem causæ secundæ, sit necessarius alius influxus in ipsam causam, & refertur sententia affirmans.

8

Actio causæ primæ ad extra non est prior causalitate actione secundæ causæ, sed alia prioritate. *Caiet. 1. p. q. 14. art. 11.*

CONstat ex fine capitis superioris, causam primam ex vi illius concursus, qui immediatè terminatur ad effectum ipsum causæ secundæ, nihil in ipsum influere: inquirendum igitur supereſt, an, ex vi subordinationis essentialis causæ secundæ ad primam, necessarius sit alius influxus in causam secundam, qui sit præuius ad effectum, seu actionem causæ secundæ: hinc enim punctus controuersiæ præsentis magna ex parte pendet. Vt verò sine æquiuo-

Difficultatis pũctus vbi situs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

catione vlla punctum difficultatis attingamus, suppono in primis nō esse sermonē de illo influxu causæ primæ in secundam, quo dat, & conseruat esse illius. Omnes enim statuimus, hunc influxum in causam ipsam esse necessariò supponendum: quia, nec causa secunda potest agere nisi sit, nec potest esse nisi à prima causa conseruetur. Et ratione huius influxus potest dici causa prima, causa omnium effectuum secundę causæ, non tamen per se ac propriè, sed per accidens, remotè, & improprijssimè: de hoc ergo efficiendi modo non est quæstio, sed an quid quam aliud superaddatur, & sit alia actio Dei circa causam secundam, præter actionem, qua illam conseruat, & actionem, qua producit cum illa effectum eius. A

2 Deinde suppono, esse sermonem de causa secunda in suo ordine constituta in actu primo sufficiente ad agendum, & cum omnibus conditionibus requisitis ex parte aliarum causarum secundarum. Et, vt clariùs procedamus, loquamur de voluntate in ordine ad actionem proportionatam, ad quam habet vim propriam ac permanentem, & in suo genere sufficientem: nam si actio excedat vim actiuā creaturæ, illa supplēda erit aliūdē, vt actio sequi possit, prout de actionibus supernaturalibus infrà dicemus: illa verò necessitas tunc non est ex subordinatione essentiali causæ secundę ad primam, quam hic cōsideramus, sed ex speciali defectu & indigentia talis causæ secundæ respectu talis actionis. Similiter supponenda est voluntas habens obiectū satis propositum per intellectum, quia, si hoc desit, clarum est, necessariam esse aliquam actionem præuiam, qua obiectum applicetur: cuius auctor erit Deus, vel vt prima causa concurrens cū alijs secundis causis, à quibus illa applicatio, & apprehensio obiecti efficitur, vel vt causa specialis tribuens, vel efficiens illam obiecti applicationem: hoc enim facilè potest facere Deus, licèt simpliciter necessarium nō sit. Itaque suppositis his omnibus, quæ ex parte causarum secundarū necessaria esse possunt, quæstio est, an, vt voluntas velit tale obiectum, sit aliquid præuium necessariū ex parte Dei, quo illam causam secundam aliquomodo moueat, & ad agendum applicet, vel determinet: vel satis sit concursus à nobis explicatus in actionem ipsam. B

1

Quorundam placitum.

3 Est igitur sententia quædā affirmans, necessariū esse aliquid præuiū in ipsam causam secundā. Quæ sententia, vt vna, solet referri & tractari, tamē reuera est duplex: & ideò, vt possit melius veritas examinari, distinguenda à nobis est. Duobus ergo modis intelligi potest, causam primam mouere, seu determinare secundam. Primò, per veram actionem in ipsam, imprimendo ei aliquid, quo formaliter determinetur ad talem actionem, sicut lapis per impressum impetum ad motum sursum determinatur. Secundò, per solam extrinsecam motionem, quasi effectiuam, idest, non per impressionem alicuius rei præuiæ, sed solùm per antecedētem actum efficacē voluntatis diuinæ, quo vult, causam secundam, aut voluntatem humanam agere, ad quam Dei volitionem statim sequitur actio causę secundę non propter rem aliquam præuiam ei impressam, sed propter naturalem subordinationem, & quasi sympathiam harum causarum. Sicut ad nutum nostræ voluntatis mouetur brachium aut pes: & potentia motiua existens in his membris efficit illum motum: non quia aliquid præuium per eam volitionem in ea fiat: sed propter naturalem sympathiam, & subordinationem talium potētiarum, quæ multò maior intelligi potest inter causam primam & secundam. Duplicitèr secundum agēs à primo potest prædeterminari.

4 Doctores ergo nonnulli, qui affirmant, ad actionem causæ secundæ necessariam esse præmotionem causæ primæ in secundam, & in virtutem eius, licèt non satis hos modos distinguant, priori tamen modo de hac motione & prædeterminatione locuti sunt. Non, quòd posteriorem excludant, sed quòd vltra illum, etiam rem aliquam impressam ipsi causæ secundæ, eique inhærentem requirant. Et hoc sensu dicunt causam primam priùs natura influere ad actionem causæ secundæ, quàm ipsamet causa secunda, quia, videlicet, priùs quàm voluntas humana, verbi gratia, exeat in actū, Deus aliquid præuium agit in ipsam, quod est causa suæ actionis: idque generale esse dicunt in omnibus actibus, eo quòd id oriatur ex subordinatione essentiali harū causarum. Ex quo vlteriùs inferunt, voluntatem neque agere vnquam, nec posse aliud agere, nisi id, ad quod Deus illam præmouet hac præuia actione, quia sine concursu debito ex parte causæ primæ, nihil agere potest. Inferunt etiā ē cōuerso, posita hac Dei actione in voluntate, necessariò necessitare consequentiæ suppositionis, volū tatem exire in actū, ad quem efficiendum præmota est: quia, cùm illa actio Dei sit per modū actualis motionis, & sit efficax, procedatq; ex efficaci voluntate, qua decreuit Deus creatā voluntatem ad actum determinare, non potest hæc voluntas resistere, sed necesse est, vt Deo illam mouente ad talem actum, ipsa moueatur, talemq; actum eliciat. Rursus hinc inferunt, per hāc Dei præmotionem, volūtatem, priùs naturā quàm operetur, manere formaliter determinatā ad illud vnum agendum, in quod illa Dei motio tendit. Illa namq; qualitas, vel motio aut entitas, aut quouis alio nomine appelletur, quā Deus priùs naturā imprimit voluntati, ita illam afficit, & ad vnum inclinat, vt ad illud vnum agendum voluntatē formaliter determinet. Ideoq; vsus loquēdi iam obtinuit, vt in hac controuersia hęc vocetur physica prædeterminatio; cuius vocis sensum magis in sequentibus declarabimus. Quo etiam fit, vt, licèt actus voluntatis sit effectiuè à voluntate, tamen determinatio eius nō sit actiuè ab illa, sed à Deo tantùm; in voluntate autem fiat passiuè, quia in hac præuia actione solus Deus est agens, vt planè supponitur. Et hac ratione, dicunt etiam, hunc effectum, quem cōplexum vocant, scilicet, voluntatem agere, cōuerti, & c. esse effectum Dei, quia ex illa præmotione & actione solius Dei necessariò consequitur. Tandem hinc concludunt, voluntatem creatam (& idem est de quacunque causa secunda) non modificare, aut determinare concursum generalem Dei, sed Deum illa sua præmotione modum, omnēque determinationem, actioni voluntatis ponere. B C

5 Quòd si ab his auctoribus inquiras, quomodo hæc cum libertate arbitrij possint conciliari, solum respondent, quia hęc est omnipotentia Dei, vt non solùm fortiter, sed etiam suauiter possit suam creaturam mouere; & ita fortiter mouet, vt omnino eā facere faciat: & ita suauiter, vt liberè faciat. Vtrumq; enim prædefiniuit Deus, scilicet, & quòd volūtas nostra velit, & quòd liberè velit: & ideò vtrumq; illa sua efficaci, & suaui motione operatur. Quod si instemus, fortitudinem & suauitatem ita explicatas non posse coniungi simul, quia cō Qua ratione libertatem tueantur hi auctores.

A tradictionem inuoluunt, iubent, nos credere ita esse quod aiunt, etiam si humana mēs id assequi non possit. Quod sanè libenter faciemus, si eam doctrinam à Deo esse reuelatam, & per Ecclesiam propositam esse ostendant. Quia verò nil afferunt, quo hoc suadeant; & nobis potiùs ex fidei dogmatibus oppositā doctrina colligi videtur, ideò illis assentire nullo modo possumus: sed eorum fundamenta, ne prolixa repetitione opus sit, cōmodiùs inferiùs proponemus. Auctorem antiquum, qui hanc doctrinam sic declaratam tradiderit, nullum reperio; nam, licèt D. Thomæ attribuatur à prædictis auctoribus, propter quosdam eius loquendi modos, tamen inferiùs videbimus, nihil firmum ex eius doctrina in huius sententiæ confirmationem afferri posse; & potiùs contrariæ fauere, quam nōnulli etiam antiqui Thomistæ docuerunt, quæ omnia in sequentibus ostendemus.

Quale prædeterminationis genus astruere videatur Scotus, quale item destruere nitatur.

6 Ex doctoribus ergo Scholasticis vnū inuenio Scotum, & nonnullos eius sectatores, qui hanc doctrinam confirmare sua auctoritate videantur: non tamen in sensu, quo citati auctores loquuntur, sed in secundo sensu à nobis declarato. Negat enim Scotus, causam primā aliquid præuium imprimere causæ secundæ, seu voluntati per modum concursus generalis, vt agat, seu velit: affirmare autē videtur, Deū voluntate sua efficaci, prædeterminare effectus omnes voluntatis & aliarum causarum; illaq; sua efficaci volitione, & concurrere cum causa secunda, & illam efficaciter perrahere, vt secū cooperetur. Hanc autem esse Scoti sententiam ex varijs eius doctrinæ locis sic colligo. Primùm enim, quòd causa prima nihil imprimat in secundam, quando cum illa concurrit, apertè docet in 4. d. 1. q. 1. art. vlt. Ponit enim differentiam inter instrumentum & causam secundam, quòd instrumentum magis agit in virtute alterius, quā causa secunda, quia plus (inquit) dependet ab agente superiori illud, quod non habet formam actiuam in esse quieto, sed tantùm recipit in actuali motione, quàm illud, quod habet formam actiuam in esse quieto: & huiusmodi dicit esse causam secundam, quæ non agit in virtute

Universidad de Deusto
Biblioteca

tice ait rius, quia tunc aliquid recipiat ab illo, sed solùm, quia habet ordinem inferioris ad illud, licèt in suo ordine simul cum illo concurrat. Ac tandem ita concludit: *Ex his patet, quòd causæ primæ in causam secundam propriè dictam, quando simul agunt, non est influentia noua, quæ sit creatio alicuius inhærentis causæ secundæ, sed influentia ibi est determinatus ordo istorum causarum in agendo effectum communem.* Et in 4.d.49.q.6.§. Dico ergo. versiculo, *Ad propositum*, dicit, libertatem voluntatis tolli, si ab aliquo habitu inhærente prædeterminetur ad vnum. Nomine autem habitus videtur intelligere quamcunque rem inhærentem voluntati, nam reuera de omnibus est eadem ratio: sed ita fortè loquitur, quia præter actus non agnoscit rem aliam inhærentem voluntati, nisi habitus. Determinationem autem solius voluntatis Dei ait non tollere libertatem. Qualis autem sit hæc determinatio causæ secundæ per diuinam voluntatem non satis declarat Scotus, nam quibusdam locis significat, esse per voluntatem Dei absolutam, ac prædeterminantem, secundo modo à nobis expositio: dicit enim sæpe, Deum ante præscientiam futurorum contingentium, sua efficaci voluntate omnia & singula præ definijsse, & in hac voluntate ea omnia præscire, quæ futura sunt, quatenus scit, ex vi illius voluntatis se ad omnes illos effectus concursurum, & consequenter etiam concursuram causam secundam, sine cuius concursu non potest ille Dei concursus pomi: quia ipse non sola sua vi, sed cum causa secunda effectum facere decreuit: quod maximè docet de actibus nostris liberis, etiam de peccaminosis, quoad substantiam eorum, vt patet ex his, quæ tradit in 1. d. 41, §. *Primum istorum.* & d. 47. in fine. Rursus alijs in locis docet Scotus, quòd si Deus ex necessitate naturæ ageret, tolleret omnẽ contingentiam causarum secundarum, ex vi illius motionis, qua nunc cum illis concurrit. Et vtitur illo principio, quòd causa secunda non mouet, nisi mota à prima: vnde, si prima causa ex necessitate ageret, moueret necessariò secundam: vnde & hęc necessariò moueretur & ageret: Sentit ergo Scotus, Deum volantate sua prædeterminante, mouere & determinare causam secundam ad agendum. Atque ita interpretatur Scotum, eumq; sequitur Bassolis in 1. d. 38. art. 2. d. 39. art. 2. versic. Dico igitur. Indicat etiam Mairon. 1. dist. 38. quæst. 1. artic. 4. & quæstion. 3. At verò alijs locis idem Scotus aliqua docet, quibus indicat, hanc determinationem Dei non esse antecedentem, sed concomitantem: & ideò nõ prædeterminationem, sed determinationem eam vocat. Vnde in 2. distinction. 37. §. *Ad solutionem istorum.* negat causam primam, priùs naturâ in effectum influere, quàm secũdam, nisi eo sensu, quo id, quod est perfectius, dicitur naturâ prius. Et ibidem ait, *causam secundam habere in potestate sua concausare & non concausare causæ primæ; & , si non concausat vt tenetur, inde fieri, vt non sit rectitudo in effectu communi amborum.* In his ergo verbis significat, Dei concursum ex se indifferentem esse, determinari autẽ à causa secunda, quæ non prædeterminatur à voluntate Dei ad agendum, sed integrum illi est cooperari, vel non cooperari Deo, si alioqui ipsa est libera. Sentit ergo, Deũ nõ determinare illam, nisi concomitanter cõcurrendo cum illa; & ita eum exponit Lychetus in 1. d. 37. & in hoc etiam inclinat Maironius in 2. d. 43. q. 4. agens de concursu Dei ad actum peccati. Et fortasse eodem modo exponi posset Richard. in 1. dist. 38. q. 3. dum ait, Deum futura contingentia, cognoscere in suæ voluntatis determinatione. Quamuis (vt verum fatear) difficile sit, eam sententiam intelligere absque prædeterminatione, vel præfinitione. Sed nunc nil nostra hoc refert: satisq; est fere nullũ auctorem antiquum aliquem modum harum prædeterminationum expresè docuisse. Quibus autem apparentibus rationibus hic modus prædeterminationis per extrinsecam Dei voluntatem fundari possit, videbimus postea, eique simul satisfaciemus.

Sco. 1 dist. 39. §. viso de contingentia, & d. 41. §. sed contra, & quodli. 14. lit. S. & T.

Scot. in 1. d. 1. q. 1. d. 8. q. 9. d. 38. ad 1. d. 39. §. Quantũ ad 1. in 2. d. 1. q. 3.

Bassol.

Mairon.

Lychet.

Mairon.

Richard.

Nullus antiquus auctor ex professo præ determinationẽ prædeterminationis explicauit.

CAPVT VI.

Causam primam nihil necessariò influere in secundam, ex vi subordinationis essentialis causæ secundæ, ad primam, quo illam ad agendum iuuet.

QVamuis sententia superiori capite exposita, non omni ex parte ad institutum nostrum, & ad Theologicam doctrinam pertinere videatur, nihilominùs tamen, vt radicitus euellatur, ab ipsis Philosophicis principijs sumenda res est.

Principiò ergo ex generali ratione causæ secundæ ostendendum à nobis est, voluntatem liberam, ad suum actum liberum esficiendum, nõ indigere speciali influxu Dei, distincto ab ipso actu, seu actione sua, quo ei aliquid ad actionem præuium conferatur, distinctum etiam ab eius virtute actiua permanente, naturali vel infusa. Et quidẽ, hanc esse sententiam Scoti, & receptam in schola eius, satis demonstrant, quæ in posteriori parte præcedentis capitis diximus. Quòd verò sit communis aliorum Theologorum extra scholam D. Thomę, constat apertè ex his, quæ de concursu primæ causæ docent, quæ commodiùs afferemus infrà, cap. 14. Rursus ex Thomistis, ita etiam docuisse Caietanum apertè constat ex 1. p. q. 14. art. 13. & q. 19. articu. 8. vbi tractans hanc propositionem, causa secunda non agit, nisi mota à prima: distinguit de motione præuia propriæ actioni, aut de motione cooperante intrinsecè ad propriam actionem; & subidit, illam propositionem non esse veram de priori motione, scilicet præuia, sed de posteriori, scilicet cooperante. *Talis est autem* (inquit) *cooperatio prima causæ, de qua scriptum est, quod attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, iuxta, scilicet, modum cuiusque, cooperans vnicuique.*

Quæ Caietani verba plurimùm notanda sunt: non potuit enim breuiùs & clariùs, totam sententiam nostram comprehendere, & insinuare in quo consistat, fortis & suauis dispositio Dei in nostri liberi arbitrij motione, quia auctores contrariæ sententiæ nihil frequẽtiùs in ore habẽt, quod infrà videbimus. cap. 11. in eadem sententia est Capreol. quem in sequentibus, cum alijs Theologis afferam.

Nunc verò etiam ipsius D. Thomæ fuisse hanc mentem, atque sententiã, sic ostendo ex ipsius doctrina. 1. 2. q. 109. art. 1. 2. & 3. vbi sæpissimè repetit, in omni agente creato duo requiri ad agendum, scilicet, propriam virtutem agendi, & motionem primi agentis, quod est Deus, quã motionẽ vocat, auxiliũ Dei mouentis. Vnde in his, quæ à solo Deo per se pendent in suis actionibus nihil aliud requirit, nisi in ordine ad actiones, quæ naturalem vim agentis superant, non ob subordinationem causarũ, sed ob imperfectionẽ principij actiui, de qua re, libro tertio dicendum est. Quid autem D. Thomas intelligat, nomine auxilij Dei

Voluntatẽ ad actũ liberum nullo præuio præter quietã permanentemq; virtutem indigere. Probatur.

Legatur Gabr. in 1. d. 45. & in 2. d. 1. q. 2. & d 37. Ægi. in 2. dist. 1. q. 2. ar. 6. & de esse & essentia. q. 4. Almain. tit. 1. mor. c. 1. Andreas de Castronouo in 1. d. 22. per plures quæstiones.

Caietani testimonium.

2 Idem de D. Thomæ mente ostenditur, eum sendum ac curatè.

mouentis obscurum est. Videtur autem necessariò intelligendum, hoc auxilium nihil aliud esse quàm concursum à nobis declaratum, nam, si de alia motione præuia intelligatur, vel præter illam est alius concursus necessarius, & sic iam non sunt duo, sed tria, ad actionem voluntatis necessaria, quod D. Thom. virtute negauit, dum prorsus id tacuit, & prætermisit. Vel præter illam motionem non est necessarius alius concursus; & ita sequitur, tantùm remotè, & quasi per accidens concurrere Deum ad actionem creaturæ solum applicando causam secundam ad opus, quod est virtute deuolui in opinionem Durandi, vel in aliam similem non minùs falsam; vt ex testimonijs & rationibus adductis satis constat. Et sanè, cùm Diuus Thomas hunc proximum concursum negare non potuerit, saltem diminutè valde & obscurè eo loco processisset, nulla eius facta mentione, alia enumerando. Et ita Caietanus eo loco videtur intellexisse, nam illud auxilium, cooperationem Dei esse interpretatur. Cur autem illum concursum, *auxilium Dei mouentis* vocauerit, cùm ad nomen spectet, non multum refert: fortasse id fecit, vt explicaret, Deum, dando illũ concursum, ita se habere virtute & eminenter, ac si causas secundas physicè ad suas actiones applicaret: quia, vt ibidem ait, articul. 1. *Non secundùm necessitatem naturæ, sed secundùm suæ prouidentiæ rationem*, illud auxilium communicat, ac distribuit. Vnde ita singulas creaturas, suas actiones facere sinit, vt aliàs Augustinus dixit, vt eis nihilominùs ad suæ prouidentiæ fines vtatur, non minùs perfectè, quàm, si singulas præuia actione ad operandum applicaret. Possunt etiam aliæ rationes illius appellationis reddi, quas infrà attingemus, cap. 11. vbi mentem Diui Thomæ ex alijs locis eius amplius declarabimus.

Aug. lib. 7. de Trinita. cap. 7.

Ratione eadem Veritas corroboratur.

3

IAm ratione agendum est; & quidem, si illæ, quas c. 4. adduximus ad probãdum concursum Dei esse necessariũ, attentè considerentur, illę sufficient ad persuadendum, nõ requiri, ex vi subordinationis causarum, alium influxum, præter concursum explicatũ: quia ille concursus sufficit, vt omnis effectus creaturæ, omnisq; actio

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius à Deo, vt à prima causa essentialiter A pendeat, ille etiam satis est, vt causa secunda sit subordinata primæ, non per accidés, sed per se & essentialiter ex vi propriæ naturæ imperfectæ, & participatæ, vt declaratum est: quæ est ergo necessitas alterius adminiculi, vel motionis præuiæ in causa secunda receptæ? Et declaratur ac vrgetur ampliùs, nam, si præter hanc alia diuina actio necessaria est, interrogo, an immediatè, & per se attingat effectum creaturæ, vel solùm mediatè & per accidens, seu vt conditio præuia? At neutrum dici potest. De primo patet, quia per priorem concursum à nobis explicatum influit. Deus per se & immediatè in effectum creaturæ: ergo superfluè & sine fundamẽto fingeretur alius influxus distinctus, manans ab eadem prima causa vt talis est, & eundem effectum B immediatè ac per se attingens: imò vix posset concipi distinctio inter vnum influxum & alium. Quare in hoc etiam nulla est opinionum diuersitas, neque vllus hactenus Theologorum, aut Philosophorum hoc modo finxit duplicem concursum primæ causæ in effectus creaturarum, & cum ipsismet causis secundis. Nam licèt aliqui finxerint, omnes effectus causarum secundarum fieri dupliciter à Deo per se & immediatè, scilicet & cum causis secundis, & sola virtute Dei, ac duabus actionibus ex natura rei distinctis: vtraque per se sufficiente & totali, altera à solo Deo, altera à Deo cum causa secunda; Tamen hæc opinio nec est eorum doctorum cum quibus nunc disputamus, nec est probabilis, cùm C nulla ratione vel auctoritate nitatur, & per se sese afferat superfluitatem & absurditatem: nec denique ad præsentem causam quidquam refert, & ideò in ea improbanda nunc immorari non est necesse.

Duplicem cuiusuis creaturæ effectū productionē, quidam Deo tribuere asstruunt, & qualiter.

4 De secundo membro, in quo est difficultas, dicendū superest, qui enim ponūt aliū actualem influxū & generalem primę causæ in ipsam causam secundā, præter illū qui est in effectum ipsius causæ secundæ, consequenter dicunt, per illum influxum non influere Deum immediatè ac per se in effectum causæ secundæ, sed in ipsa causa efficere aliquid præuium & necessarium vt ipsa agat. Hoc autem præuium, quidam eorum *applicationem* causæ secundæ ad agendum, alij *motionem*, alij *complementum virtutis*, quo in actu primo consummatur; alij *excitationem virtutis actiuæ*, alij denique *determinationem* eiusdem causæ ad suam actionem, vocant. Si ergo per horum singula discurrendo ostēderimus, nihil rei illis vocibus subesse posse distinctum à causa secunda & actione eius, quod vel explicari possit, vel ratione aliqua declarari esse necessarium, conuincemus sanè non esse gratis credendum: cur enim admittendum est aliquid esse in naturā necessarium, quòd nec fides docet, nec ratio suadet, nec mens ferè capere potest?

5 Causa creata applicatione aliquam requirit ad operandū.

Sed ad rem quod attinet ad applicationem suppono (quod verissimū est) omnes causas creatas aliquam applicationem prę uiam requirere ad actiones suas, siue fiat ex parte ipsārum, siue ex parte subiecti, vel obiecti, siue materiæ, circa quam operatur æ sunt. Quæ applicatio in corporalibus agentibus seu motibus, semper fit per motum localem, aut aliam actionem, qua agēs & passum loco coniungantur, seu propinqua fiant, in potentijs autē seu viribus animæ, præcipuè in intellectu & voluntate fit per sufficientem propositionem obiecti, aut per imperium vnius potentiæ in aliam, vel aliam motionem, vel eiusdem potentię in se ipsam secundùm actus diuersos, quando subordinationem inter se habent, vt latè Doctor Sanctus in 1.2. docet. Vnde in genere omnis hæc applicationum varietas ad duo capita reduci potest: Et, vt breues habeamus terminos quibus vtamur, alteram materialē seu localem; alteram animalem seu intentionalem appellemus. D. Thom. 1.2 q. 9.

6 Quælibet præuia applicatio, à Deo fit sēper, vel solo, vel operante cum causa creata.

Deinde suppono, omnem hanc applicationem præuiam fieri à Deo, vel per causas secundas, vel interdum per se solum, si causæ secundæ desint. Ratio generalis est euidens, quia hęc applicatio est aliquid in rerum natura: est enim vel motus localis, aut alia loci acquisitio, cognitio, appetitio, aliquidve simile: ergo necesse est à Deo fieri. Item ex hac applicatione diuersimodè facta in diuersis agentibus & patientibus, exoritur ferè omnis varietas effectuū, quæ in vniuerso contingit, tam in naturalibus, quàm in moralibus: imò perpetua conseruatio vniuersi; per cōtinuas generationes & corruptiones, ex hac applicatione maximè pendet, sed Deus est, qui prouidentia sua & maxima efficacia hæc omnia gubernat & continet: ergo necesse est, vt ipse sit causa prima omnis huiusmodi applicationis. Quia verò Deus suauiter omnia disponit, regulariter hanc actionem non facit, nisi

nisi per causas secundas, & tunc non aliter A ipse concurrit, quàm dando priorem concursum generalem illi causæ secundæ, quæ per se & immediatè efficit hanc applicationem; vt, si angelus, exempli causa sit causa applicans ignem Sodomæ, vt comburatur; Deus concurrit cum angelo ad efficientiam illius motus per generalem concursum suprà explicatum, & simili modo cum alijs. Potest autem Deus facere interdum hanc applicationem suasola efficacitate; sed id (vt creditur) ordinariè non facit, nisi vel in operibus aliquibus miraculosis, vel interdum in operibus gratiæ, quando intellectum aut voluntatem hominis in seipsis immutat, illuminando, vel inspirando aliquem motum; quo ipsa voluntas ad alium actum applicetur: hic enim modus applicationis maximè pertinet ad B ordinem gratiæ explicandum infrà libro tertio.

Omnibus prerequisitis ad agēdū ex parte creaturarum supposita, nulla Dei præuia applicatio est possibilis, ne dum necessaria.

7 Omnia verò hæc applicationum genera sunt omnino extra causam & rem de qua disputamus, quamuis nonnulli doctores circa hanc applicationem mirabiliter allucinentur ob vocis æquiuocationem. Etenim præsens quæstio de necessitate diuini concursus solum versatur, suppositis alijs omnibus requisitis conditionibus ad operandum ex parte ipsius causæ secundæ, verbi gratia, postquàm sol præsens est huic hemisphęrio, & omnia impedimenta ablata sunt, quo Dei concursu indigeat ad illuminandum. Et in re circa quam versamur, postquàm voluntas habet præsens obiectum per iudicium rationis, & ipsa, quantum est de se, apta est ad operandum circa tale obiectum, inquiritur, quid sit necessarium ex parte Dei; & hoc sensu dicimus, illam applicationem præuiam nullam esse.

Nam in primis inquiro, quis sit terminus huius applicationis: cùm enim hęc applicatio actio aliqua esse dicatur, & non sit tantùm immanens in Deo, sed transiens in causam secundam, terminum aliquem habere necesse est: imò iuxta opinionem assẽrentem, actionem Dei nō transire propriè in extrinsecam materiam, nisi quoad effectum suum, hæc applicatio, cùm sit à solo Deo, prout recipitur in causa secunda non erit actio Dei, sed terminus aliquis, vel effectus diuinæ voluntatis: at nullus talis terminus fingi, vel excogitari potest. Dices, terminum esse actionem causæ secūdæ: hæc enim applicatio ad hoc fit, vt causa secunda suam actionem exerceat. Sed hoc non rectè dicitur, hæc enim applicatio dicitur esse aliquid in causa secunda præuium ad actionem: vnde actio talis causæ, ad summum, dici poterit finis, ad quem ordinatur talis applicatio, sicut illuminatio solis dici potest terminus, seu finis extrinsecus applicationis eius, quæ per motum localem fit: at hìc inquirimus intrinsecum terminum huius applicationis, qui vel formaliter sit ipsa applicatio, vel per illam proximè fiat. Nā, sicut per applicationē solis immediatè fit existentia eius in hoc loco, ad quam deinde sequitur illuminatio, ita oporteret dare aliquid simile in hac applicatione: at verò nihil tale fingi potest, nam ponimus, omnem applicationem, si necessaria sit, esse factam, similiter omnem obiecti applicationem, seu intentionalē, quid igitur esse potest illa alia applicatio, aut per eam fieri quid potest?

8 Occurritur cuasio ni.

Dices, per eam actionem fieri maiorem quandam coniunctionem agentis ad passum, vel potentiæ ad obiectum, coniunctionem (inquàm) non localem, sed virtualem, aut secundùm propensionē maiorē vnius ad alterum. Sed hoc etiam nihil esse potest, quod ratione fundetur, aut satis percipi possit, nam, si illa coniunctio sit in actu secundo, hæc non fit, nisi per actionem ipsius causæ secundæ, & non per aliquid præuium ad actionem: si verò sit in actu primo non fit, nisi per ipsam virtutem agendi, quæ per se est propensa ad suam actionem: & ita, suppositis alijs extrinsecis conditionibus requisitis, per se ipsam est satis C applicata, seu potiùs inclinata ad actionem suam: nec potest hæc applicatio, propensio, aut inclinatio augeri, nisi aucta virtute ipsa agendi, quod, per se loquendo, necessarium non est ad concursum causæ primæ, vt sic, vt circa alium membrum dicetur: ergo talis applicatio præuia, quæ per se necessaria sit ex vi concursus primæ causę, præter conditiones omnes requisitas ex parte causarum secundarum, & quæ à sola prima causa fiat, est ficta & impossibilis, quia nihil omnino est.

Præmotio causæ primæ an necessaria.

9 NEc probabilior est altera pars de motione primæ causæ præuia etiam ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

actionem causæ secundæ: eodem enim mo A
do inquirendum est, quem intrinsecum ter
minũ habeat hæc motio: omne enim quod
mouetur, ad aliquid moueri necesse est:
hęc autem motio non est intrinsecè & im-
mediatè ad actionem causę secundæ, sed ad
summum dici potest, ad illam, vt ad extrin
secum finem ordinari, tum quia dicitur esse
hęc motio prævia ad illam actionem, & re
distincta ab illa, tum etiam, quia actio non
est terminus productus per aliam actioné,
seu motionem. Tum denique, quia in cau-
sis secundis naturalibus, quæ agunt actio-
ne transeunte, hęc motio dicitur esse in ip-
sa causa secunda: actio verò causę secundę
est in passo: quomodo ergo vna erit pro-
ximus & intrinsecus terminus alterius? In
voluntate verò hęc mutatio tantùm dici-
tur fieri à Deo, & voluntatem solùm pas-
siuè se habere respectu illius: ergo non po-
test hęc motio terminari ad ipsam actio-
nem vitalem & liberam voluntatis, vt ad
terminum intrinsecum, aliàs à quo fit illa
motio, fieret etiam hæc actio, quia termi-
nus intrinsecus motionis ab eo tantùm fit,
à quo fit ipsa motio; ex quo fieret, actio-
nem ipsius voluntatis, ad quam hæc mo-
tio terminari dicitur, à solo Deo fieri, &
voluntatem solùm passiuè ad ipsam con-
currere, quod est hæreticum in actionibus
liberis, de quibus tractamus. Secluſa au-
tem causæ secundæ actione, nullus alius
terminus intrinsecus talis actionis fingi,
aut excogitari potest, quia neque est ali-
quod vbi, neque aliquod quantum, & sic
de reliquis. Solum dici potest, hanc motio
nem terminari ad aliquam qualitatem, quę C
(vt aiunt) detur per modum transeuntis,
seu fluentis. Sed quæ est necessitas, quod
munus, quis vsus, aut formalis effectus hu
ius qualitatis? Deniq; nihil dici potest, nisi
fortasse, quòd sit virtus actiua fluens, quod
in tertio membro refutandum est.

10 Accedit, quòd agens, vt agens non
Aristot. mutatur, teste Aristotele tertio Physico-
rum. Respondent aliqui, agentia creata
agendo mutari, quia perficiuntur, dum
vim suam quodammodo ad alia extendũt:
illa enim virtutis extensio, perfectio quę-
Quod ex- dam est. At hoc falsum est, & non solum
tra se agit communi doctrinæ Aristotelis, & aliorum
operans, Philosophorum parum consentaneum, ve
actione rum etiã per se se incredibile: quid enim
sua nõ per perfectionis soli accrescet in hoc præcisè,
ficitur. quod aerem illuminet: illa enim extensio

virtutis nihil est aliud, quàm ipsa actio il- A
luminandi, quæ non illuminantem, sed illu
minatum perficit. Communicatio item
perfectionis, signum quidem est præexi-
stentis perfectionis, non verò noua perfe-
ctio. Quòd si ea, quę agunt actione imma-
nente, agendo perficiuntur, non inquan-
tum agentia sunt, hoc eis accidit, sed qua-
tenus in se recipiunt id quod agunt, quæ
mutatio non est prævia ad actionem, sed
consequens, vel concomitans. Sed, estò
demus, agentia creata agendo perfici, vel
mutari, hoc tamẽ posito, ad summũ id fiet
ipsamet actione, si fortasse in ipsis recipi-
tur, aut aliquid inde in eis resultat: tamẽ,
priùs quàm agant, nõ mutantur vt agant.

Dicent, imò agens creatum non agere, 11
nisi priùs motum: hoc enim modo Ari- *Aristot. 8. Physi. c. 5. & seq.*
B stoteles, reduxit vniuersam naturam ad
vnum primum mouens immobile. Quo
discursu etiam Theologi vtuntur ad pro-
bandum esse vnum Deum. Respondet- Aristote-
tur axioma illud, in hoc habere verũ, quòd licũ axio-
agens creatum non agit, nisi virtutem agẽ- ma, omne
di ab alio accipiat, quæ per continuum in- quod mo-
fluxum in eo conseruetur. Rursus in eo uetur ab
etiam verum habet, quod suprà dicebam, alio moue
agentia creata ferè nunquã inchoare actio ri neces-
nem sine noua aliqua applicatione, vel se est, quĩ in-
locali, si actio sit extrinseca, & corporalis, telligen-
quæ applicatio interdum fit per motum dum.
agentis, interdum per motum passi; vel
sine applicatione mentali, aut interna, si
sit intellectualis vel intentionalis. At ve-
rò quòd post receptam, & conseruatam
virtutem, & factam applicationem passi,
vel materiæ sufficientem, sit necessaria no-
ua motio in ipso agente, vt agat, neque est
verum, neque ab Aristotele alicubi in hoc
sensu traditum. Nec fieri potest aliqua
ratione verisimile, quia nullus terminus
talis motionis, nullave necessitas illius in-
ueniri potest.

Discursus autem ille de reductione to- 12
tius naturæ ad primum mouens immobile, Qualiter
non fundatur in tam occulta & ignota mo- ad immo-
tione: Aristoteles enim ex sensibilibus pro bile mo-
cessit, non ex his, quæ, nec mente percipi- uens phy-
untur, nedum sensu. Igitur, si fiat pro- sico discur-
gressus ille physicè, fundatur in reductio- su perue-
ne totius inferioris naturę ad motũ cæli, à niatur.
quo suo modo pendet, vt experientia & phi
losophia docent, cælũ autẽ ipsum non cre-
ditur moueri à se (nã vt Philosophus sumit)
omne quod mouetur ab alio mouetur; &
ita,

ita, inuestigando motorem eius, peruenit A
Aristoteles ad vnum primum motorem im
mobilem. Si autem illa reductio fiat meta-
Qualiter physicè, fundatur in dependentia, quam
metaphysi omnis res creata habet ab alio, tam in esse,
co progres quàm in agendo: sic enim longè certius est,
su. omne, quod non est à se, reducendum esse
ad aliquid, quod non sit ab alio; & quod
à se non agit, reducendum esse ad aliud,
in quo nitatur in agendo: & ita neces-
sariò est perueniendum ad aliquod per
se ens, & per se agens: & hoc modo dis-
cursus hic longè certiùs fundari potest in
concursu generali primæ causæ, quem ex-
plicuimus, quàm in illa occulta motione:
nam ille concursus, licèt sensu non percipiatur, tamen ratione constare potest: illa
Quo item tamen motio, nec sensu, nec ratione osten- B
pacto, mo ditur. Si denique velimus reductionem il-
rali grada lam facere quodammodo moraliter, funda-
tione. ri potest in illamet sensibili applicatione
agentium & patientium, quam constat esse
ad actiones physicas necessariam: hæc enim
tali ordine ac modo fit in vniuerso in ordi-
ne ad conseruationem eius, per continuas
generationes & corruptiones, vt certum
signum sit vnius primi mouentis, seu gu-
bernantis & ordinantis hæc omnia ad hunc
finem: illa ergo alia motio occulta, est pror-
sus inutilis & conficta.

Secunda causa in suo genere integra completaque, nullo prævio complemento ad actionem indiget. C

13 TErtium nomen huic prævię actio-
ni attributum, erat, quòd esset com
plementum virtutis causæ secundę
ad agendum. In quo certum est, quandocũ-
que contingit virtutem causæ secundæ esse
incompletam ac diminutam, si intrinsecè &
in genere causæ proximæ principalis com-
plenda sit, aliquem situm, vel qualitatem
ei superaddi oportere, quæ per actionem
præviam necessariò facienda est, eiusque
actionis autor erit Deus, vel solus, si sua tan-
tùm virtute compleat & perficiat vim ef-
fectricem creaturæ, vt quando homini su-
pernaturales habitus infundit, vel coope-
rando cum alia causa secunda, quæ in aliam
creaturam agat, vt vim eius effectricem per
ficiat, vt quando obiectum efficit speciem
in visu, quam etiam Deus efficit generali

concursu à nobis superiùs explicato. Nunc A
verò non hoc agimus, sed loquimur de cau
sa secunda habente iam virtutem agendi in
suo genere completam & integram, qua-
lem habet sol ad illuminandum, ignis ad
calefaciendum, visus specie & lumine in-
formatus ad videndum, & voluntas præ-
sente obiecto & iudicio intellectus ad eli-
ciendum actum ordinis naturalis. In his
ergo causis nullum manus complementum
virtutis necessarium est: ergo ex vi subor-
dinationis causæ secundæ ad primam, illa
prævia actio ad hunc finem complendi vir-
tutem causæ secundæ, non est necessaria.
Probatur consequentia, quia, non solum
superfluum, sed etiam impossibile vide-
tur, aliquid sub ea ratione compleri, sub
qua iam completum est: sed causa secunda
nunquam extrahitur ab ordine causæ secun
dæ; & in illo supponitur completam virtu-
tem habere: non ergo necesse est amplius
compleri, imò certè non potest. Posset qui
dem Deus, si vellet, illam virtutem multi-
plicare, & augere, vt effectus, aut citiùs
fieret, aut intensior, aut fortiori virtute:
sed hoc nec dici potest necessarium, nec
connaturale causæ secundæ, si ipsa non po-
stulet tantam virtutem. Multòque minùs
dici potest hoc pertinere ad subordinatio-
nem causæ secundæ ad primam, satis enim
est vt agat minori intensione, velocitate,
ac fortitudine, & ita non indigebit hoc cõ-
plemento: egebit tamen subordinatione
& concursu causæ primæ: ergo concursus,
per se & simpliciter necessarius tantùm est
illę, quem explicuimus, non verò hoc vir-
tutis complementum.

Dicent, virtutem causæ secundæ, hoc 14
ipso, quòd creata est, non posse esse com- Aliquorũ
pletam ad agendum, etiam in suo ordine obiectio.
causæ secundæ, stabili ac permanente, vel
(vt ita dicam) habituali complemento, sed
indigere semper aliquo actuali complemẽ-
to, quod recipit à Deo per hanc præviam
actionem, quæ terminari intrinsecè intel-
ligitur ad quãdam virtutem inditam & su-
peradditam, quam vocant qualitatem fluẽ-
tem vel intentionalem, vel quid simile. Cui
potiùs tribuitur complementũ virtutis cau
sę secundę, quã falcutati permanenti & con
naturali ipsius causæ secundæ, quia est magis
actualis, magisque pendens ex actuali mo-
tione Dei. At enim, quando omnis ratio ad Explodi-
hæc impugnanda deesset, quis ea credat, tur.
sine ratione, sine auctoritate, & absque
vllo

Universidad de Deusto
Biblioteca

vllo indicio talis qualitatis, quod ex effectibus causarum secundarum sumi possit? Quis (inquam) credat, virtutem solis ad illuminandum in ordine causæ secundæ incompletam esse? Aut visum optimè dispositum, & perfectè informatum specie, adhuc indigere alio extrinseco complemento? aut voluntatem caritate infusa affectam, adhuc imperfectam esse in ratione actus primi? Certè hæc & similia per se se sunt satis incredibilia. Verùmtamen non deest etiã ratio, qua falsa esse ostendantur.

15 Nam, quando actio vel effectus non excedit perfectionem causæ, non est cur excedat virtutem eius in suo ordine: sed calefactio & calor ab igne productus non excedit perfectionem ignis seu caloris quo ipse calefacit: ergo neque excedit virtutem actiuam eius: erit ergo in calore illo virtus completa in genere causæ proximè ad similem calorem producendum. Dices, Hac fere ratione vtebatur Durandus vt probaret, non esse necessarium concursum causæ primæ, sed causam secundam per se solam sufficere. Respondetur, ita quidem esse, tamen inde solùm sequi, Durandum non rectè illam rationem accommodasse. Vnde reliqui autores illi respondent, illam rationem concludere, causam secundam habere sufficientem virtutem in suo genere, non tamen habere illam, independentem à prima causa, quia tam illa, quàm effectus ab ea producendus, essentialiter à prima causa pendent. Ex qua responsione colligimus, virtutem causæ secundæ posse esse ita completam in suo genere: vt nihil requirat aliud, nisi concursum illum causæ primæ, quem postulat, tum ex eo, quòd est C virtus participata & pendens, tum etiam ex eo, quòd effectus ab ea producendus essentialiter est ens participatũ, quod ex vi ipsius esse participati requirit influxum primi entis: sed hoc genus dependentiæ sufficientissimè completur per generalem concursum à nobis declaratum: ergo in reliqua efficacitate sufficiens virtus est in proxima causa: atque adeò omne aliud complementum non est necessarium ex vi subordinationis causæ secundæ ad primam, sed est sine fundamento excogitatum.

16 Et augetur huius rationis vis, nã, si Deus prius agit in causam secundam vt compleat virtutem eius, sumo virtutem causæ vt completam per illam qualitatem intentionalem seu transeuntem, vt, v.g. ignem vt affectum A suo calore & illa qualitate, totum hoc compositum habet rationem causæ secundæ ac proximè respectu caloris producendi, & in suo genere est causa completa; indigetque nihilominùs actuali concursu Dei concomitante, qualis à nobis explicatus est, vt satis etiã probabimus: ergo vel indiget etiã alio auxilio præmouente, & cõplente virtutem: & hoc dici nõ potest, quia hoc modo procederetur in infinitũ, & numquam virtus causæ proximæ compleretur ad agendum: vel, si non indiget alio auxilio, sed sufficit tali causæ concursus ille concomitans, idem dici poterat de ipsa secunda causa vt præcisè constituta sua naturali virtute agendi in suo ordine sufficiẽte ad talem effectum. Probatur consequentia, tum, quia iam damus quandam causam secundam, quæ non requirit alium concursum: vnde fit, vt subordinatio causæ secundæ ad primam per se & vi sua alium non requirat, & consequenter, quòd hoc solo titulo in nulla causa secunda requiratur, nisi aliunde sit, & ostendatur esse insufficiens in suo ordine, nam ex hoc solo, quòd sit causa secunda & creata hoc non colligitur, quia illud aggregatum ex causa secunda & virtute intentionali, est etiam causa secunda, & creata; & tamen est ita completa vt tamen egeat prædicto concursu. Tum etiam, quia si ex forma, quæ erat in causa secunda, calore verbi gratia, & illa qualitate intentionali completur virtus causæ secundæ, cur non potuit Deus dare creaturæ virtutẽ seu qualitatem aliquam ita perfectam, vt haberet ex se totam illam efficacitatem quæ fingitur compleri ex duplici illa qualitate? quandoquidem tota illa non excedit capacitatem agentis creati. Vel, si potuit ita fieri, cur negabimus ita factum esse? & qualitates actiuas, quas Deus multis rebus indidit, esse ita perfectas, & hoc modo completas virtutes in suo genere? Certè hoc nihil derogat efficacitati virtutis diuinæ, imò liberaliorem eam ostendit in communicanda virtute sua suis creaturis.

17 Occurritur cuidam obiectioni. Nec refert, si quis dicat, hanc virtutem fluentem pertinere ad propriam causalitatem causæ primæ: & ideò non esse communicabilem causæ secundæ per virtutem illi innatã. Quia hoc, facili negotio, ostendetur esse falsum: Nam, vel est sermo de causalitate causæ primæ, qua immediatè & per se influit in effectum causæ secundæ: & hæc nõ cõsistit in hoc influxu, vt euidenter

patet ex dictis, nam per hunc influxum non A dat esse effectui, sed causæ, quæ productura est effectum: vnde solus prior concursus à nobis declaratus est, quo causa prima immediate influit in actionem, & effectum causæ secundæ, & dat illi esse; & ideo ille est proprius virtutis increatæ, nec supplere potest per virtutem puræ creaturæ, quia esset independens. Vel est sermo de influxu mediato respectu effectus causæ secundæ, & immediato respectu ipsius causæ: & hic etiam nunc seruatur, quamuis causa secunda habeat in suo ordine completam vim agendi, stabilem, ac permanentem, quia semper habet illam ex actuali influxu primæ causæ dantis & conseruantis illam: ergo ex hac parte nulla est maior repugnantia in communicanda hac virtute permanente, quàm sit in virtute fluente. Nam, quod dicebatur de maiori actualitate huius B fluentis virtutis in ordine ad influxũ Dei, vix intelligitur quid sit, aut quid conferre possit, vt per illam Deus compleat vim agẽdi causæ secundæ, & per qualitatem permanentem & connaturalem ipsi causæ secundę id facere non possit: nam, si vtraque qualitas, fluens & permanens, secundùm se considerentur, sunt quidam actus primi, & neutra est per modum actionis in actu secundo vt ostensum est: si verò in ordine ad Deum sumantur, vtraque pendet à Deo in fieri & in conseruari; vnde vtramque Deus actu semper influit; & ea ratione dici potest actu mouere causam secundam: est ergo illa differentia magis in verbis, quàm in re.

Quid de excitatione sentiendum.

18 QVartum nomen erat excitationis virtutis actiuæ, quod sanè ad rem de qua agimus, & ad declarandum concursum necessarium causæ primæ & subordinationem causæ secundæ, non magis confert, quàm reliqua. Nam excitatio propriè locum habet in potentijs animæ, quatenus vna per actum alterius ad operandũ mouetur, ob sympathiam naturalem, quam habent, quatenus in eadem anima radicantur. Solet etiam applicari hæc vox aliquibus virtutibus naturalibus, quæ interdum aliquam alterationem præ requirunt, vt suã actionẽ exerceant, vt vis odorifera nõ emittit odorem, nisi calefiat, & piper, & sinapi, non calefaciant, nisi conterantur, & sic de alijs. Sed omnis hæc excitatio fit, aut quia virtus actiua per illam alterationem completur, vel quia disponitur dum rarefit, aut alio modo simili afficitur, vt melius ad agẽdum applicetur. Nihil autem horum est necessarium in causa secunda ex præcisa subordinatione eius ad primam. Et quando aliquid simile necessarium est ex peculiari natura vel defectu alicuius rei, conferri seu fieri potest per aliam causam secundam concurrente prima suo generali concursu, dummodo actio aliunde non sit miraculosa, vel ad ordinem supernaturalem pertineat: ergo hæc excitatio à causa prima, quæ propria eius fingitur, & necessaria in omni actione causæ secundæ, solùm quia causa secunda est, etiam est sine fundamento adinuenta: nec maiorem probabilitatem habet hæc declaratio huius præuiæ actionis, quàm reliquę. Omitto vix posse ab his autoribus explicari, quæ & qualis sit hæc entitas, aut qualitas, aut quouis alio nomine appelletur: & cur fluens esse dicatur, cùm ostensum sit non esse actionem vel motionem veram. Neque etiam ratio reddi potest cur statim corrumpatur, transacta actione, cùm neque ab actione pẽdeat neque actio ab ipsa, nec sit violenta subiecto, aut repugnans naturæ illius. De subiecto item illius quis dicat ita, vt compleat vim agendi caloris, inest ipsi, vel satis sit vt simul eidem subiecto inhæreat; & quando virtus actiua causæ proximæ ex multis rebus constat, vt efficacitas ad videndum consurgit ex potentia & specie, an vnaquæque harum rerum indigeat sua virtute fluẽte, qua compleatur in sua actuitate, vel cur potius vna quàm alia. In his enim & similibus multa dici possent, quæ sufficiat attigisse, vt alijs occasionem discurrendi præbeamus & considerandi, quot difficultates ex prædicta doctrina oriantur.

19 At (inquiunt) causa secunda non agit, nisi vt instrumentum primæ, sed instrumentum non agit, nisi vt motum à principali agente; & ab illo recipiens complementũ virtutis agendi per virtutẽ transeũtẽ, vt in artificialibus videre licet: ergo: sed hæc obiectio duobus modis peccat. Primò, quia illa generalis propositio de instrumẽtis assũpta, in rigore intellecta de motu recepto in instrumento non est in vniuersum vera:

Excitatio proprie in animę potentijs.

Per translationem in virtutibus alijs naturalibus.

D.Th.1.2. q.6.art.1. ad 3. & 2. cont.Gent. c.21. rat. 4.

20 Refutatur obiectio. Naturalia instrumẽta raro indigent præ motione ad agendũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

calor enim censetur esse instrumentum for A
mæ ignis, aut animæ ad formam substantia
lem inducendam; & tamen nõ agit per prę
motionem aliquam, quam in se recipiat, vt
per se notum est: idem est de phantasmate,
si agit vt instrumentum in productione
speciei intelligibilis: imo in instrumentis
naturalibus rarò inuenietur hæc præmotio.
Neque argumentum, quod in hac re fieri
solet de instrumentis artis, est efficax, quia
in eis motio speciali ratione est necessaria,
quia tota actio horum instrumentorum fit,
vel deferendo aliquod corpus per varia lo
cã, vt fit in scriptura, vel pictura; vel impel
lendo aliud à suo loco, vt fit per serram. Ex
his ergo solùm sumitur exemplum sensibi
le ad explicandam subordinationem, non
verò argumẽtum efficax, vt eodem modo B
fieri oporteat in omnibus instrumentis.
Deinde peccat illa obiectio, quia causæ se
cundæ non sunt propriè & in rigore instru
D.Th.q.24 de ver.art. 1.ad.4. & 5. Scot. in 4. d.1.q.1.ad vlt. menta, sed causæ principales in suo ordine,
quia agunt propria & proportionata virtu
te, & effectum sibi reddunt similem. Di
cuntur autem interdum instrumenta re
spectu Dei, quasi per quandam comparatio
nem, ad declarandam imperfectionem ea
rum, & dependentiam, quam à Deo habẽt.
Causæ se cundę simpliciter ab instrumentalibus differunt. Comparantur autem instrumentis primò,
quia instrumenta solent habere virtutem
suam à principali agente, & ita habent cau
sæ secundæ à Deo. Secundò, quia principa
le agens solet aliquando influere in ipsum
instrumentum, præcipuè si sit coniunctum; C
& ita Deus influit in causas secundas, non
præmouendo, sed conseruando illas. Tertio,
quod actio instrumenti solet etiam esse
actio principalis agentis: & similiter om
nis actio causæ secundæ est etiã actio Dei.
Quartò quia instrumentum nititur in sua
actione in principali agente: omnia autem
agentia creata nituntur in virtute diuina:
imò dicũtur agere in virtute Dei, quia sunt
participationes diuini esse, & non possunt
simile esse producere, nisi ab eo iuuentur,
qui est ipsum esse per essentiam. Et ita ex
ponunt hanc efficientiam causarum secun
darum omnes fere autores, vt ex suprà cita
tis constat, absque vlla mentione fluentis
qualitatis.

Superest dicendũ de postremo membro,
in quo istud prerequisitũ prœuium ex parte
Dei, determinatio causæ secundæ appella
batur, de quo in sequente capite, vt distin
ctiùs procedamus, commodiùs tractabitur.

CAPVT VII.

Causam secundam non indigere præuia determinatione causæ primæ ad actionem suam.

QVæ hactenus diximus, communia sunt omnibus causis secun
dis, etiam si necessariò operen
tur: hoc verò vltimum de deter
minatione causæ secundæ, proprium vide
tur causæ liberæ; ideoq́ue in eo consistit to
ta huius rei difficultas, adeò, vt, licèt cętera,
falsa sint vt vidimus, prætermitti possent
in Theologia, si cum hoc postremo non cõ
iungerentur, quia per sese non Theologicã,
sed Philosophicam doctrinam continent:
tamen, quia inuoluunt hoc postremum, &
ad illud viam parant, non potuerunt à no
bis breuiter transiliri: oportet namque, vt
dixi, materiã hanc à fundamentis euoluere.
Accedendo ergo ad prędictam determina
tionem, in hoc capite rem hanc examina
bimus ex generali ratione causæ secundæ:
in sequente autem videbimus, an ex specia
li ratione causæ liberæ hęc determinatio ne
cessaria sit.

Naturaliter agẽtia, nulla indigere ad agẽdũ prædetermina tione.

Principiò igitur per se euidens apparet,
causas secundas naturaliter agentes, non in
digere, vt à causa prima recipiant determi
nationem ad agendum, nona scilicet actio
ne distincta ab illa, qua eas in esse conser
uat. Probatur, quia huiusmodi res ex vi sua
rũ formarũ, seu proprietatum naturalium,
sunt determinatæ ad vnum; & nullam ha
bent intrinsecam indifferentiam: ergo non
indigẽt noua forma aut nouo impulsu, quò
determinentur ad suos effectus. Qua enim
determinatione superaddita indiget calor,
vt calefaciat potiùs, quam frigefaciat, vel
aliquid aliud efficiat: cùm ex se sit ita deter
minatus, vt ad illum effectum sit potens, &
non ad alium. Dices, interdum has virtutes
esse indifferentes, vel potiùs eminentes ad 2
plura; & indigere determinatione vt vnum Occurritur oppositioni.
potiùs, quàm aliud efficiant, vt sol, & si quę
sunt aliæ similes causæ. Respondetur, hoc
in primis non pertinere ad subordinationẽ
causæ secundæ respectu primæ, quam nunc
inquirimus, sed ad speciales alias causarum
conditiones. Deinde dicitur, huiusmodi
eminentiam conuenire aliquibus causis su
perioribus seu vniuersalibus, quæ nunquã
possunt facere huiusmodi effectus sine ad
mini-

miniculo aliarum causarum, à quibus ad A
hos potiùs effectus, quàm ad illos deter
minantur, siue aliæ causæ efficientes etiam
sint, siue tantùm materiales; hoc enim mo
do determinatur sol, vel aliquod aliud astrũ,
vt cum altero coniunctum, efficiat talem
effectum, & coniunctum cum alio efficiat
alium: sic etiam sol exsiccat lutũ, & liquefa
cit ceram; & ad eas actiones determinatur
ex diuersa materiæ dispositione.

2
Causæ naturales, quę plures simul edere valent effectus, physicè loquẽdo, semper à concausis ad certos effectus arctantur.

Neque in his effectibus naturaliũ causa
rum inuenitur maior indifferentia. Neque
continget vnquam (physicè loquendo,) in
differentiam vnius causæ non satis deter
minari ad vnum ex consortio aliarum. Di
co autem physicè loquendo, quia cogita
tione fingi potest occasio, in qua causa na B
turaliter agens, sit quodammodo suspen
sa, vt neque possit simul omnes aut plu
res effectus facere, quibus æquè accommo
datur; nec possit ad vnum potiùs quàm
ad alium determinari. Vulgare exemplum
esse solet de lapide perfectè plano æquè
perpendiculariter cadente super vitrum,
perfectè planum; & de particula ignis
perfectè circulari posita in centro terræ.
Sed hæc relinquamus Philosophis: nihil
enim ad rem præsentem referret, aut gra
tis concedere in his euentibus nullum ef
fectum sequi propter impedimentum &
indeterminationem causæ; aut certè di
cere, tunc determinari causam secundam
à prima, non ex vi generalis subiectionis
causæ secundæ, sed ex peculiari indigen
tia talis causæ. Pertinet enim ad gene C
ralem prouidentiam causæ primæ, vt se
cundis indigentibus subueniat. Et adhùc
in eo casu, licèt non repugnet determi
nationem fieri per aliquid prœuium su
peradditum causæ, (nam facile negotio
potest Deus maiorem impetum in hac par
te imprimere quàm in alia, vel vi agendi
intendere respectu huius effectus deter
minati:) non tamen est hic modus ne
cessarius: nam sola determinatio diuini con
cursus ad hunc effectum potiùs quàm ad
alium est sufficiens, vt statim in simili exem
plo declarabo.

3
Obiectio.

Dici enim iterum potest, licèt non in
digeant causæ secundæ, determinatione
prœuia primæ causæ ad talem effectum in
specie, tamen indigere illa ad hoc indi
uiduum potiùs quàm aliud producendum.
Calor enim ignis, (verbi gratia,) licèt sit

Opusc.

determinatus ex se ad producendum calo A
rem, non tamen hunc calorem, vel hunc
ignem; & ideò indiget prædeterminari à
Deo, vt hunc determinatè producat; &
hæc necessitas generalis est in omnibus
causis secundis, etiam in voluntate libera,
quia, etiam si posit nostra voluntas, pro
posito aliquo obiecto se se ad amandum,
vel odio habendum illud determinare, ta
men, si amat, quòd hoc actu in indiuiduo, po
tiùs quàm alio, amet, non est positum in eius
libertate, sed aliunde prouenit, scilicet, ex
prædeterminatione diuina.

Responsio adobiectionem ex doctrina Thomistarum.

Respondemus tamen in primis, diffi
cultatem hanc obiici nobis non posse ab
his autoribus, qui Sancti Thomæ doctri
nam nobiscum profitentur, nam solent hu
ius scholæ magistri docere, hos effectus in
diuiduari, vel à materia signata, vel à quan
titate, vel à subiecto, in quo, & à quo fit
actio, cum his circunstantijs, scilicet, hoc
tempore, loco, &c. Iuxta quam doctrinam
in præsente difficultate non oportebit con
fugere ad determinationem primæ causæ,
sed, sicut dicebamus, causam, quæ habet
virtutem eminentem ad plures effectus spe
cie distinctos, solere interdum determi
nari ad vnum potiùs, quàm ad alium ex
dispositione passi: ita in præsenti dicetur,
causam ex se indifferentem ad indiuidua
vnius speciei, determinari ad hoc indi
uiduum producendum ex eo, quòd in sub
iecto his dispositionibus affecto, ac cum
his conditionibus ac circunstantijs opera
tur.

4
Facilior re sponsio.

Sed, quoniam hæc responsio, licèt val
de probabilis sit, magnas habet in Philo
sophia difficultates, admittimus modò (siue
id verum sit, siue falsum) determinatio
nem causæ secundæ quoad hanc partem
pendere ex voluntate sola primæ causæ.
Negamus tamen, rectè inde colligi, hanc
determinationem fieri à causa prima per
aliquam actionem prœuiam circa causam
secundam; aut ei aliquam rem imprimen
do, per quam eius facultas actiua ad hoc
indiuiduum limitatur. Primò quidem,
quia sola determinatio diuini concursus suf
ficit ad hanc determinationem. Proba
tur, quia causa secunda nullum indiuiduum
potest producere sine concursu Dei: ergo, si
Deus hic & nunc statuat concurrere cũ hac
causa, v.g. cum hoc igne ad producendũ hũc
calorem in indiuiduo, & non alium, illa erit

C sufficiens

Universidad de Deusto
Biblioteca

sufficiens ratio, cur illa causa illum effectum singularem producat, potiùs quàm alium: ergo ad hùc finem non est necessaria præuia effectio alicuius qualitatis, vel entitatis in ipso igne seu causa secunda, vt ab illa determinetur.

5 Duplex modus præde terminationis physicæ ad individuorũ effectuum productionem explicatur & refellitur.

Secundò, quia vix potest intelligi, quomodo aliter hæc determinatio fiat; addendo ipsi causæ rem aliquam. Duobus enim modis id excogitari potest; primo, per modum impedimenti seu resistentiæ, quia, ni mirum, id, quod Deus addit causæ secundæ impedit illam, ne alia individua illius speciei possit producere, & solùm relinquit illam expeditam ad vnum efficiendum. Et hic modus per se est incredibilis, tum quia non apparet, quomodo illa qualitas seu entitas possit ligare virtutem agendi, ne alios effectus producere valeat: quia nec potest illi resistere, cum nõ habeat cum illa oppositionem, nec vna operetur ad destructionem alterius, nec etiam illam diminuat, aut tollat aliquam conditionem necessariam ad agendum. Tum etiam, quia, si aliqua res additur, & illa est vnica & eiusdem rationis, non est cur sit illi naturale impedire potius effectionem quorundam individuorum vnius speciei, quàm aliorum; vel (quod mirabilius est) impedire omnia præter vnum. Addo, hunc modum etiam esse insufficientem in causis liberis in opinione doctorum, cum quibus disputamus, quia ex vi huius impedimenti non manebit causa secunda determinata quoad exercitium ad illum singularem actum efficiendum, ad quem manet libera & expedita, cùm tamen ipsi velint, prædeterminationem quoad exercitium debere fieri à causa prima.

6 Secundus.

Aliter igitur post hæc prædeterminatio excogitari per modum additionis & augmẽti virtutis actiuæ, quia, nimirum; illa qualitas seu entitas, aut quouis modo appelletur, addit causæ secundæ quandam specialem vim effectricem huius solius individui in illa specie, quæ ita est efficax, vt trahat secum causam secundam ad efficiendum illud potiùs, quàm aliud. Nam, quia ex entitate superaddita crescit virtus ad efficiendum hoc solùm individuum, inde fit, vt virtus actiua potiùs se exerat in hoc individuum quàm in aliud, & quia non possunt plura simul fieri, ideò alia non efficit. Sed hic modus in causis liberis habet difficultates & grauissima incommoda statim tractanda, quia, cum causa libera ex se sit indifferens, non solùm ad individua, sed etiam ad speciem actus, quia potest velle & nolle, non potest illo modo determinari ad individuũ, quin etiam determinetur ad speciem. Vnde necesse est, quòd talis determinatio tollat libertatem quoad specificationem: quòd si etiam determinet ad exercitium, tollet simpliciter vsum libertatis. De causis autem naturalibus, si quis ita sentire voluerit, parum nostra refert, quanuis sine causa aut necessitate vlla multiplicet res & actiones minimè necessarias; & eligat modum intellectu difficillimum, nihilque conferentem ad efficaciam causæ primæ. Nam si ipsamet potest determinare causam secundam, solùm limitando suum concursum ad tale individuum, & nihil aliud agendo, maioris potestatis & dominij hoc esse videtur, quàm id facere multiplicando actiones.

7 Vis actiua non est determinata ad vnũ effectum individuum.

Accedit, quòd nulla res, quæ vim habet actiuam intrà aliquam speciem, est ex naturâ sua determinata vt solùm possit agere vnum individuum illius speciei, vt patebit discurrendo per omnes virtutes actiuas, quas nos experimur: ergo, si illa qualitas, quam Deus addit causæ secundæ, igni (verbi gratia) est virtus actiua caloris, siue instrumentalis siue quouis alio modo esse fingatur, ex se non erit determinata ad vnum individuum illius speciei, sed indifferens ad plura: quomodo ergo ipsa determinabit causam secundam: cùm eadem met indigeat alia determinatione? Quòd si quis mordicus dicat esse speciale huic entitati, vt suam efficaciam habeat determinatam ad vnum individuum, fateor non posse demonstrari hoc esse impossibile, aut implicare contradictionem; tamen, cùm non possimus nos philosophari nisi ex virtutibus actiuis quas experimur; & alioqui nulla ratio nos cogat ad admittendum tale genus virtutis actiuæ immeritò, & præter omnem conuenientem philosophandi rationem, fingeretur. Præsertim, cùm necessarium consequenter sit dicere, quoties variatur actio causæ secundæ, variari etiam hanc entitatem, quam Deus in illam præinfundit. Itaque, quoties nouum lignum admouetur igni, toties necesse est, vt Deus nouam qualitatem, aut nouam rem determinantẽ ignem, ipsi conferat: & similia possent facile

facilè inferri, quæ sine causa quilibet philosophus concederet. Sed de naturalibus causis hæc sufficiant, quæ non erunt inutilia, ad faciliùs intelligenda ea quæ de liberis dicenda sunt.

8 Colligitur idẽ de voluntate dicendum, quod dicitur de alijs causis naturalibus.

Ex his ergo rectè concluditur, voluntatẽ nostram, ex sola generali ratione causæ secũdæ, non indigere hac prædeterminatione, ni si in ea aliquid proprium & singulare ostẽdatur, ob quod illam requirat. Quod sanè nõ erit facile ostendere: quia sicut in cæteris causis naturaliter agentibus, ita & in voluntate sufficienter saluatur subordinatio voluntatis ad Deũ vt primã causam per dependentiam essentialem, quam ab illo habet, non solùm in esse, sed etiam in operari, ratione cõcursus necessarij superiùs explicati: ergo ex vi huius subordinationis non est necessaria alia motio diuina prædeterminans: ergo per se loquendo non est necessaria ad actum liberum voluntatis. Probatur hæc vltima consequentia, quia non est minùs potens voluntas ad exercendos actus sibi connaturales, quàm sint aliæ causæ naturales ad actiones suas: nec potest singularis aliqua ratio in voluntate inueneri, ob quam hæc determinatio ad voluntatis actus necessaria sit, potiùs quàm ad actus reliquarum causarum. Quod in sequente capite fusiùs ostendendum est.

CAPVT VIII.

Voluntatem creatam ob libertatem suam non indigere physica, & inhærente prædeterminatione vt operetur.

1 Fundamentũ firmius, quo innixi prædeterminationẽ hanc defendunt aduersarij.

HAbet voluntas creata, quatenus libera est, proprietatem peculiarem, ratione cuius asserunt contrariæ sententiæ defensores, omnino necessariam illi esse dictam prædeterminationem, nimirũ ob indifferentiam eius. Vnde in hunc modum argumentantur; & hoc existimant esse efficacissimum suæ opinionis fundamentum. A causa indifferente & indeterminata non potest definitus prodire effectus; sed voluntas positis omnibus requisitis ex parte obiecti, & intellectus, actuarũ virtũ, est indifferens ad hunc vel illum actum eliciendum; ergo priùs, saltem naturâ, quàm aliquem definitè eliciat, oportet vt ab aliquo determinetur: ergo à Deo; quia nec ab alia causa potest determinari, etenim nulla habet efficaciam in ipsam voluntatem: neque à se, quia semper ante determinationem ab alio receptam inuenietur indifferẽs, ac proin de insufficiens ad determinationẽ faciẽdam. Vnde probatur prima propositio assumpta, in qua vis tota rationis consistit, primò quidem quia repugnat eandem facultatem ex se esse indifferentem, & se ipsam determinare, quia determinatum & indifferens contradictionem inuoluunt. Secundò, quia causa indifferens est quasi incompleta, vt in vnum effectum potiùs quàm in alium exeat: neque ex parte eius potest vlla ratio reddi, cur ab illa effectus manet determinatus: ergo oportet, vt complementum & radix talis determinationis aliunde proueniat, & antecedat effectus determinationem, vt illius principium & causa esse possit.

2 Nouum illius argumẽti robur.

Quòd si obijcias, quia hac ratione probaretur, etiam Deum ipsum nihil posse efficere, nisi ab alio prius determinetur, quia de se est causa indifferens; respondẽt, roborando rationem factam, quia Deus, cùm sit ex se indifferens ad hos effectus potiùs quàm ad alios, se determinat absque alio superiori determinante, ex infinita perfectione & eminentia, à qua habet, vt non solùm sit liber, sed etiam vt sit primum liberum nullo superiori subordinatum: ergo talis modus operandi, nulli voluntati creatæ conuenire potest. Aliàs, si voluntas creata etiam posset se hoc modo determinare, vnaquæque esset quodam primum liberum, & primum initium suæ detetminationis, nec in ea subderetur Deo, quod est contra singularẽ Dei excellentiam.

3 Id explicatur amplius.

Tandem declaratur, quia, vel voluntas creata determinatur ad hunc effectum potiùs quàm alium, quia vult, aut potius vult hoc determinatè, quia prius est ad hoc volendum determinata. Primum dici non potest: ergo secundum necessariò dicendum est; ergo prima determinatio voluntatis antecedit primum velle eius, & consequenter non est ab ipsa, sed ab alio. Minor probatur, quia voluntas de se est indifferens ad volendum vel nolendum: ergo non potest determinari, quia vult, nam, si vult, iam est determinata: ergo non potest ipsum velle esse causa & radix determinationis, quia ipsummet velle est effectus voluntatis, estque effectus determinatus; & ante primum velle, non antecedit

Universidad de Deusto
Biblioteca

tecedit aliud velle: ergo non potest elicere A determinatè hoc velle quia vult, sed potiùs è contrariò, quia prædeterminatur ab alio ad hoc volendum, ideò determinatè hoc vult potiùs quàm aliud. Et in hoc cernitur etiam differentia inter voluntatem creatam & diuinam, quòd in diuina, velle res seu effectus, quos producit, non est effectus voluntatis diuinæ, sed est ipsemet actus increatus diuinæ voluntatis, qui eminenti quodam modo absque vlla additione vel effectione intrà ipsam Dei voluntatem, se se determinat ad hùc vel illum effectum volendum: & inde est, quòd talis effectus determinatus à diuina potentia prodeat: ille autem modus determinationis repugnat voluntati creatæ; & ideò necesse est, vt prima determinatio ab extrinseco, nimirùm à Deo illi proueniat. Quod tandem confirmatur ex D. Tho. 1.2.q.9. arti. 1. B dicente, potentiam quæ interdum agit, interdum non agit, indigere aliquo mouente, & determinante ipsam quoad exercitium, sed voluntas interdum agit, interdum non agit in actibus liberis: ergo indiget exteriori causa determinante, quæ non potest esse nisi Deus.

Fundamentum aduersariorum diruendo, nostræ sententiæ Veritas roboratur.

4 VEruntamè hæc ipsa ratio, in qua maximè hi autores nitũtur, eorum sententiam falsam esse apertè declarat: eiusque rei declaratio nostram maximè assertionem confirmat. Clarissimè enim supponunt, qui ita argumentantur, totam nostræ voluntatis indifferentiam passiuam esse, & non actiuam; & negatiuam potiùs quàm positiuam. Nam, si volũtas, vt est prior suo actu ita est indifferens, vt non possit se ipsam determinare etiam positis omnibus prærequisitis ad volendum, nisi ab alio extrinseco agẽte determinetur: ergo illa indifferentia tantùm passiua est, ad recipiendum, nimirum, hanc vel illam determinationem pro alterius voluntate & arbitrio. Probatur consequentia, quia respectu talis determinationis volũtas solũ passiuè se habet, & nõ actiuè; vt prædicti autores docent, & quidem consequenter, nam existimant, hanc determinationem antecedere, ordine causalitatis & naturæ, omnem actum voluntatis: ex quo necessariò fit, hanc determinationem non effici à voluntate, quia omnis efficientia volũtatis est ab hac determinatione, quia ante illã dicitur esse in epta ad agendũ aliquid, eò quòd sit indeterminata & indifferens. Itẽ quia si determinatio esset effectiuè à volũtate: ergo esset ab illa vt indifferente; ergo eâdẽ ratione ipsum velle, licèt esset determinatum, posset esse à voluntate vt indifferẽte. Imò iuxta verã philosophiam, voluntas nihil per se & immediatè efficit, nisi actum volẽdi, vel nolendi, sicut in vniuersum hæ potentiæ animæ proximè solùm efficiunt suos actus secundos: sed illa determinatio vt antecedit in voluntate, iuxta sententiam quam impugnamus, nõ est actus voluntatis, sed aliquid prius: fit ergo à solo Deo, & non à voluntate: ergo indifferẽtia voluntatis respectu talis determinationis est tãtùm passiua. Et similiter sequitur esse potiùs negatiuam quàm positiuã: dicitur enim voluntas indifferens, quia est capax vtriusque determinationis; & ex se neutram habet in actu, sed, ad summum, in potentia receptiua: quomodo materia dicitur esse indifferens ad varias formas, non tamen erit indifferẽs positiuè, per actũ eminentẽ seu virtualẽ. Est autem omnino falsum voluntatẽ esse indifferẽtem tantùm hoc modo, vt in secundo capite huius libri probatum reliquimus. Nam inde apertè sequitur, voluntatem non esse liberã, non solùm, quoad vsum, sed nec quoad facultatem ipsam operandi, vt in secundo puncto proposito ostendemus. Procedit ergo ratio illa ex falso principio.

C Quamobrẽ possumus nos hunc in modũ rationẽ retorquere; potẽtia, quæ de se est positiuè & actiuè indifferẽs tamquã domina suiactus, potẽs est sua intrinseca virtute cũ generali cõcursu primæ causæ se se ad suũ actũ determinare: imò in hoc consistit eius intrinseca vis & perfectio: ergo nõ indiget extrinseca prædeterminatione præuia ad actũ vt operetur. Quin potiùs hæc, vel omnino repugnat, vel certè nõ est consentanea intrinseco modo operãdi talis facultatis. Cõsecutio per se nota est; & antecedens adeò videtur clarũ ex terminis, vt nõ indigeat probatione Sed, vt res sit euidẽtior, explicandũ ampliùs est, facta quadã cõparatione huius efficaciæ voluntatis ad efficaciã causarũ naturaliter agentiũ, quæ videntur etiam habere indifferentiam quandam per eminentem vim effectiuam plurium effectuum vel actionum, qualem in sole, vel in intellectu ipso considerare licet, cùm tamen hæ facultates non possint propriè se se determinare ad suos actus, sed à natura sint determinatæ. Est ergo

5 Aduersariorum ratio in ipsos retorquetur.

Longe aliter indifferens est voluntas, quã aliæ causæ naturaliter agẽtes.

ergo notanda differentia, quod in his agen- A ti, quæ domina est sui actus. Prior pars antibus naturalibus non est facultas indifferens, positis omnibus requisitis ad agendum, sed potius in hoc habent naturalem determinationem, ita vt sol necessariò ageret tota sua eminente virtute, si simul haberet materiam susceptiuam totius effectus, cuius ipse solus potest esse causa sufficiens. Quòd si nunc vnum determinatum effectũ facit potius quàm alium, solùm est, quia illi applicatur subiectum aptum ad illum effectum suscipiendum & non alium: eo tamen subiecto applicato tam necessariò agit, sicut ignis calefacit. Idemque contingit in qualibet alia causa naturali, siue determinatio eius proueniat ex materia, siue ex alia concausa, vt suprà tetigi: & ideò hæ causæ B non dicuntur propriè indifferẽtes, sed æquiuocæ vel vniuersales.

6 Idemq; reperitur in intellectu, alijsq; animæ potẽtijs, quæ naturaliter agunt: solùm est in quibusdã earũ aliquid speciale, nimirũ quædam subiectio ad voluntatem in vsu & exercitio suorum actuum, quorum ipsæmet non sunt dominæ; & ideò illæ non possunt dici propriè ex se indifferentes, nisi passiuè. At voluntas est indifferens actiuè, & tãquam domina sui actus: quia, si in illa non reperitur hæc indifferentia, in homine absolutè non inuenitur, quia nulla est alia facultas, per quam ei conueniat, & ita non erit homo liber, nec dominus suorum actuũ, quod est contra fidem. Quia ergo voluntas non imperfectè tantùm, sed perfectissimo & spirituali modo indifferens est, vt, positis omnibus requisitis possit efficere vel continere actum suum, aut vnum vel alium elicere, ideò potens est (quamuis sit indifferens in actu primo,) determinare se se ad actum secundum. Quo circa illa propositio, potentia indifferens non potest ex se producere determinatum effectum, vt verbis præcisis respondeatur, distinguenda est: est enim vera in causa indifferente ex imperfectione virtutis, vel ex defectu alicuius conditionis requisitæ ad agendum, non autem in causa indifferente ex perfecta & eminente virtute, per quam habet veram ac proprium dominiũ sui actus, positis omnibus ad agendum requisitis.

7 Et confirmatur ac declaratur, nam huiusmodi facultas & modus agendi, nec in se se inuoluit repugnantiam, nec est cur requirat infinitum perfectionem aut virtutem: ergo non est cur negemus conuenire voluntati, quæ domina est sui actus. Prior pars antecedentis satis probata est ex dictis, & ex illo exemplo diuinæ voluntatis, & ex re ipsa, quia esse indifferentem in actu primo, & determinari per actum secundum non inuoluit repugnantiam, quia vnus actus non includit necessariò negationem alterius, sicut materiam primam esse indifferentem in potentia passiua & actuari seu determinari per vnum actum formalem non est repugnans, sed potiùs consequens & consentaneũ: sic ergo voluntatem esse actiuè & perfectè indifferentẽ, & se se explicare in vnum actũ, & per illum determinari tam agendo, quàm recipiendo illum, nihil inuoluit in se repugnans, sed potius est maximè consequens & consentaneum. Posterior verò pars antece- Nec arguit infinitam perfectionem. dentis probatur, quia huiusmodi virtus actiua sic operans, & se determinans, potest esse participata à superiori virtute; & ab illius influxu pendens, tam in suo esse, quàm in actione sua: ergo absque infinita perfectione potest habere prædictum agendi modum: quia nulla est causa ob quam infinitas requiratur. Deus enim nõ solùm est liber, sed etiam est per se & essentialiter liber; & vsum libertatis habet non solùm absq; dependentia ab alio, sed etiam absque vlla potentialitate, compositione, aut imperfectione; & ideò infinitam perfectionem ad illum modum libertatis requirit: quæ propterea secundum illum modum nulli creaturæ communicabilis est.

C Participatio autem eius libertatis & indifferentiæ cum vero dominio sui actus communicari potest creaturæ absque infinita perfectione. Sic ergo, potentiam ex se indifferentem vnũ actum determinatè efficere potiùs quàm alium, nõ ex determinatione alterius, sed sua sponte, & intrinseca vi, quamuis nõ sine concursu alterius, non requirit infinitam perfectionem.

Quapropter non sequitur, voluntatem liberam sic operantem, esse primum liberum, nisi in hac voce sit magna æquiuocatio: nam primum liberum propriè dicitur, quod est per essentiam liberum; vel quod libertatem habet prorsus ab alio independentem; neutrum autem horum conuenit voluntati creatę, cùm non habeat libertatem nisi participatam à libertate Dei, & ab eadem in suis determinationibus pendentẽ. Si autem primum liberum dicatur illud agens, à quo in suo genere primò est determinatio libera, sic verum est, omnem voluntatem liberam posse in suo genere dici primam radicem suæ determina-

8 Soli Deo conuenit esse primũ liberum, si vox hæc propriè sumatur.

7 Voluntatẽ se ipsam determinare per actum secundum nec repugnat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

determinationis, quia, scilicet, sine illa fieri nō potest, nec aliter, quàm ex intrinseca & libera applicatione eius: sed hęc est improprijssima acceptio huius vocis; & ideò illa vtendum non est, nec voluntati creatæ attribuenda. An verò hic modus operandi satis sit, vt voluntas creata dicatur primum initium sue determinationis, dicemus in cap. vlti. huius libri. Nam, in quibusdam actibus voluntatis, scilicet in malis, possumus simpliciter ita loqui: in bonis autem, præsertim supernaturalibus, non item: quia licèt in tali determinatione libera voluntas suas partes habeat, tamen primum initium eius non est ab ipsa, sed ex Deo, qui eam præparat & adiuuat, vt se determinet, vt latiùs suo loco explicabitur.

In malis actibus primum determinationis initiū est à voluntate; secus in bonis, etiam naturalibus.

Voluntatis determinatio ad liberum actum ab extrinseco prouenire non potest.

9

ATque ita simul probata est assertio proposita, & expedita obiectio in contrarium facta præter vltimā confirmationem, quæ etiam soluetur addendo nouum robur assertioni in hunc modum, Nam voluntatem formaliter ac Physicè determinari, nihil aliud est, quàm velle: ergo nec potest esse ab extrinseco agente sine ipsa, nec potest esse aliquid prævium ad ipsum velle, quòd sit causa efficiēs eius. Antecedēs patet, quia determinatio illa voluntatis intrinseca homini, illique inhærens, non est nisi in ipsa voluntate, eique inhærens; cùm nō sit in intellectu, vt nunc suppono, & infrà ostendam: quia intellectus per se solùm potest mouere voluntatem obiectiuè, & quoad specificationem, non autem determinare illam. Neque etiam potest talis determinatio esse in inferioribus potentijs, vt per se constat, & ex D. Tho. 1.2.q.9. Si ergo hæc determinatio est aliquid, oportet vt sit in ipsa voluntate: præsertim cùm supponamus, ex parte obiecti & aliarum circunstantiarum, iam esse posita alia prærequisita omnia ad agendum solumque deesse formalem & intrinsecam determinationem ipsius voluntatis: non ergo potest hæc in alia potentia in esse. Rursus hæc determinatio in ipsa voluntate esse non potest aliquid per modum actus primi, quia non est habitus, hic enim non determinat voluntatem, sed ipsa potius eo vtitur cùm vult. Neque voluntas per se loquendo indiget alio actu primo, præsertim ad eliciendos actus sibi proportionatos, & naturales; quia ex se est sufficienter constituta in actu primo: & non indiget aliquo principio per modum speciei sicut potentia cognoscitiua. Et, licèt aliquo principio per modum actus primi indigeret ad aliquos interdum actus supernaturales, ille subderetur libertati eius quoad vsum, nam esset eadem ratio de illo, quæ est de habitu: ergo talis determinatio nihil aliud esse potest, præter actum secundum, qui est velle, vel actio volendi (hæc enim pro eodem nunc vsurpamus) neque enim cogitari potest medium inter actum primum, & secundum: neque ab Aristotele vnquam traditum est. Confirmatur maximè, quia determinatio voluntatis esse debet voluntaria: alioqui nō determinaretur voluntas libero & sponta-neo modo, sed potiùs vt quoddam inanime: nihil autem potest esse voluntarium, nisi, vel supponat actum volendi, per quem sit volū tarium, vel sit ipsemet actus volendi, qui per se se, & intrinsecè voluntarius est, hæc autem determinatio non supponit actum volendi, vt per se constat: ergo, vt voluntaria sit, necesse est, ipsam esse actum ipsum volendi.

Nec ab intellectu.

S. Tho.

10

Nec ab habitu volūtatis.

Nec aliud per modū primi actus.

Quo fit, vt, loquendo de ipsa intrinseca determinatione voluntatis, non ideò voluntas velit, quia aliunde est determinata, sed potiùs ideò velit, quia se ipsam determinat, ita tamen vt in ea causali nota indicetur causa formalis non efficiens. Nam in genere efficientis nihil aliud est, voluntatem determinari, quàm efficere volitionē, vel nolitionē: in genere autem causæ formalis determinata manet, quia manet affecta hac volitione potiùs, quàm alia: & ita in hoc sensu non est repugnantia in illa loquutione, voluntas determinatur quia vult, quamuis non determinetur nisi volendo, quia ibi non importatur causa efficiens, sed formalis. Proprijssimè autē & sine vlla æquiuocatione dicetur, voluntas se se determinare, volendo; & velle, se se determinando. Ex quo satisfactum est vltimæ confirmationi obiectionis propositæ: latisque probatum relinquimus, voluntatem, ob suam indifferentiam, non indigere specialī determinatione extrinsecùs proueniente: imò ideò illam non postulare, quia indifferens est.

11

Voluntatē ideò se determinare, quia vult, non efficiēter, sed formaliter & intransitiuè intelligendum.

Deinde constat ex dictis, quo sensu verū sit, eandem potentiam non posse esse indifferentem, & determinatam: est enim hoc verum, si in eodem genere sermo sit, non autem in diuersis. Itaque, si potentia sit ab intrinseco

12

Quo sensu eadem potentia dicatur indifferens & determinata.

trinseco indifferens actiuè seu ad agendum vt est voluntas, nō potest in sua virtute actiua habere determinationem in actu primo; poterit verò formaliter determinari per actū secundum: & quādo est determinata in actu secundo, non potest simul esse indifferens, quoad eúdem statum, licèt suam facultatem indifferentem retineat.

CAPVT IX.

Posita necessitate huius physicæ prædeterminationis, tolli non agendi libertatem, seu indifferentiam quoad specificationem.

1

Doctrinæ series & connexio.

HActenus directè ostendimus, nullam afferri posse rationem, aut causam, ob quam hæc prædeterminatio necessaria sit. Vlteriùs ergo progrediendum, demonstrandumque est, talem determinationem voluntati humanæ repugnare, seu quod perinde est, vsum libertatis impedire. Continet autem hic vsus duas partes: vna est ad omittēdam actionem, non ex impotentia, sed ex interna vi voluntatis, habentis simul potestatem proximam exercendi illam. Altera est ad exercendam actionem cum eadem interna facultate suspendendi illam. De hac posteriori parte dicemus in sequenti capite. In hoc ergo demonstrandum est, si prædicta determinatio diuina est necessaria vt voluntas velit, nunquam voluntatem omittere actum ex interna potestate, & libertate, sed ex impotentia tantùm, & consequenter, nunquam illi posse culpæ tribui, quòd non velit, si quidem velle non potest quidquam eorum, quæ de facto non vult, nec liberè aut moraliter omittit.

2

Probatur id, quod proponitur in titulo huius sectionis.

Argumentor igitur in hunc modum, quia si determinatio illa est ad operandum necessaria per modum necessarij influxus primæ causæ: ergo sine illo influxu non potest mouere voluntas, potentia, scilicet proxima & expedita ad opus, sicut non potest calefacere ignis sine cōcursu Dei, nec manus potest mouere calamum, nisi ipsa à voluntate vel appetitu moueatur. Nam intimius & essentialiùs dicitur pendere voluntas ab hac motione & determinatione Dei in operatione sua quam dependeat manus à voluntate: ergo, quandiu Deus non dat hanc determinationem, etiam si omnia alia necessaria ad volendum adsint, adhuc non est in voluntatis potestate positum, velle vel operari. Probatur consequentia, quia neque est in potestate voluntatis velle sine tali determinatione, neque etiam est in potestate eius habere talem determinationem, vt velit: ergo nunquam ipsum velle est in potestate eius, nisi priùs Deus huiusmodi determinationem tribuat, quod solùm est in eius potestate & arbitrio. Vnde ipsi Deo libera esse poterit hominis motio, & determinatio, non autem ipsi homini: sicut motio manus libera est volū tati, non autem manui.

3

Ad praxim reducitur prædicta doctrina.

Vis huius rationis meliùs percipietur, si in particulari, & in practico vsū (vt sic dicam) attentiùs inspiciatur. Constituamus ergo hominem actu considerantem, esse honestum sibiq; valde vtile aliquod opus facere, v.g. literis vacare: & post hoc iudicium adhùc esse indifferentem ad id volendum, aut nolēdum: si ergo ille neutram partem velle potest, nisi priùs à Deo recipiat determinationē illam, interrogo, si ad neutram illarū partium recipiat determinationem, an possit aliquam illarum partium velle? negandum, planè, id est, consequenter, quia supponitur, potentiam indifferentem, & non priùs determinatam non posse aliquid determinatè velle. Vnde vlterius interrogo, an in eo casu sit illi voluntati moraliter tribuendum, quod nihil voluerit? Certè id affirmari nō potest, quia determinationem non habuit sibi omnino necessariam ad aliquid volendum: ergo eadem ratione, si recipiat determinationem ad nolendum vacare studijs, & non ad volendum, nullo modo potest ei moraliter attribui, quod eam voluntatem non habuerit, quia neque determinationem habuit ad illam habendam, neque sine illa determinatione talem volitionem habere potuit.

Aliquorum fuga.

4

Reijcitur.

NOn deerit fortasse, qui hoc loco respondeat, sine prædicta determinatione posse quidem voluntatem creatam velle, nunquā tamen esse volturā. Sed quoniam hęc responsio sæpiùs accōmodatur ex professo est impugnanda infrà capit. 12. huius libri, & latiùs libr. 3. cap. 8. Hic ergo nullo probabilitatis colore accōmodari potest, quia præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ est, voluntatem non determinatam ab alio, esse per se insufficientem ad se determinandum: ergo sine illa determina

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione voluntas non solũ non volet, sed etiam nec velle poterit. Deinde hæc determinatio dicitur esse necessaria, vt vltimò compleat virtutem agendi causæ proximæ: ergo sine illa non potest agere. Tandem, vtcunque sit necessaria, si non habetur, nec haberi potest, omnis potestas quæ voluntati attribuitur, erit merè physica & remota, non autem proxima & moralis, quæ ad vsum liberum & culpam necessaria est.

Aliorum euasio. Propter hæc respondere potest aliquis, esse in potestate hominis habere hanc determinationem, & ideò ei vt liberæ causæ attribui carentiam eius, & actus qui ex illa sequeretur. Sed, in primis, autores contrariæ sententiæ non possunt hoc modo respondere: dicunt enim, Deum suo arbitrio dare vel negare hanc efficacem motionem quibus vult, & quando vult, absq; vlla dependentia ab vsu vel consensu libero humanæ voluntatis vt antecedente, vel concomitante: solùmque respicere illum vt effectum subsequentem.

Reijcitur. 5 Deinde non potest quidquam aliud consequenter dici: prosequendo enim exẽplum propositum, quid, quæso, faciet ille homo, vt à Deo determinetur ad eam voluntatem vacandi literis? Nam, si in eius potestate positum est habere determinationem illam: ergo erit positum hoc in eius voluntate: nam, vt Augustinus aliàs dixit, nihil magis est in nostra potestate, quàm quod est in nostra voluntate. Præsertim quia oportet, hanc potestatem esse mordem, vt homini imputetur vsus vel non vsus eius: potestas autem moralis non est in homine, nisi media voluntate. Quomodò ergo erit in potestate illius hominis habere illam determinationem à Deo, vt literis vacare velit? Aut enim aliquid potest facere voluntas, quo obtineat à Deo illam determinationem, vel nihil agere potest. Si nihil potest facere: ergo non est in potestate eius habere illam determinationem: quia si esset in eius potestate saltem efficere posset volitionem, vel desiderium habendi illam determinationem: quia non sunt aliter res in potestate voluntatis nostræ nisi quatenus possumus illas velle, & volendo, aut recipere, aut efficere. Si autem aliquid potest liberè facere voluntas, quo illam determinationem recipiat, interrogo vlteriùs, an ad illud ipsum liberè volendum determinationem requirat nec ne? Si requiritur, vel procedetur in infinitum, vel sistendum erit in aliqua determinatione, quæ omnino ab extrinseco veniat, & nõ sit in potestate voluntatis; & in illa procedit totus discursus factus, quia tunc nullo modo intelligi potest, quomodo operatio ab illa determinatione procedens, futerit in potestate libera & morali voluntatis. Si verò non requiritur illa determinatio ad illud primũ opus, quod voluntas liberè operari potest, euidenter concluditur voluntatem indifferentem, & nondum determinatã ab extrinseco agente, posse se liberè determinare ad aliquid volendum. Concluditur etiam, illam determinationem non esse per se necessariam ad operandum ex vi subordinationis causæ secundæ ad primam: quia in eo primo actu libero non operatur voluntas sine subordinatione ad causam primam, sed cum tota essentiali dependentia, quã causa secunda vt sic habere potest, & nihilominùs operari dicitur sine illa determinatione: ergo illa per se non est necessaria ad influxum essentialem causæ primæ in actionem causæ secundæ etiam liberæ.

Sed hîc etiam non deest subterfugium. Aiunt enim non oportere vt voluntas aliquid efficiat ante hanc determinationem vt illã recipiat, sed satis esse vt non efficiat, sed se moueri sinat. Sed hæc fuga, quæ in operibus gratiæ à nonnullis inuenta est, & infrà lib. 3. ex professo est impugnanda, hîc nullum habere potest locum. Nam, si consideretur voluntas humana, in exemplo suprà posito, ptiùs naturâ quàm hoc vel illud velit, necesse est, vt omnino negatiuè se habeat, quia nihil potest ex se incipere: ergo omnino se sinit ad hanc vel illam partem determinare: neque ex se magis ad vnam confert quidquam, quàm ad aliam. Si verò consideretur vt iam aliquid agens quo resistat alteri parti, & non se sinat ad illam determinari, illud ipsum erit ex alia prædeterminatione Dei. De illa ergo priori determinatione redibit argumentum, quòd esse non potuerit in voluntatis potestate, vel habere illam, vel carere; ac ita tandem eodem reuoluimur, nimirùm, quòd carentia primæ determinationis necessariæ ad volendum non sit in potestate nostra, sed in solo Dei arbitrio; & ideò nec libera esse possit, nec nobis imputari.

Tandem declaratur & confirmatur hæc ratio, nam hæc determinatio dicitur esse à solo Deo, voluntas autem dicitur solùm concurrere passiuè recipiendo illam. Neq; enim eam efficere potest iuxta principia con-

Dilema. C

6

B

Negatiua dispositio ex parte voluntatis se tenens ad prædeterminationẽ actu talis actus, confert nihil, ad illã habẽdam.

7

contrariæ sententiæ. Quia ante illam voluntas est indeterminata, & vt sic operari non potest, & ideò determinari dicitur vt operetur: ergo ad hanc determinationem solùm est voluntas in potentia passiua: ergo non est talis determinatio in potestate libera & morali voluntatis, quia (vt suprà dixi) potentia passiua non satis est ad liberam potestatem: & est per se euidens, nam, quòd manus possit determinari ad motum in hanc vel illam partem, non ponit in ipsa liberam potestatem aliquam, sed illa esse poterit in motore: illa ergo determinatio per se & immediatè non est in libera potestate voluntatis. Neque etiam dici potest, esse in potestate eius mediatè, id est, media aliqua dispositione, quam si adhibeat, recipiet illam determinationem: sicut receptio primæ gratiæ habitualis dici potest esse in libera potestate nostra, media dispositione libera, quę in nostra est potestate cum diuino auxilio: non potest (inquam) hoc dici, tum propter discursum factum, quia de illa met dispositione inquiremus, quomodo determinatio ad illam sit in potestate nostra. Tum etiam, quia, ex eodem discursu, impossibile est requiri in causa secunda dispositionem efficiendam ab illa, ad recipiendum primum & essentialem influxum primæ causæ, cùm nihil possit ipsa sine hoc influxu operari. Tum denique, quia ridiculum est, ad omnem naturalem concursum primæ causæ, & ad actus omnes volendi, etiam circa res minimas, ad ambulandum, scilicet, loquendum, &c. dispositionem ex parte hominis requirere præter ipsammet cooperationem liberam, quæ non est dispositio ad concursum, sed potiùs actio elicita cum ipso concursu.

8 Ex dictis omnibus illatio. Relinquitur ergo, si determinatio hæc necessaria est, illam non posse esse in libera & morali potestate nostra, sed in sola libera Dei voluntate. Ex quo vlteriùs fit, quandocunq; illa caremus, etiam operationem illam, quæ à tali determinatione essentialiter pendet, non esse in nostra libera potestate, quia, si deest nobis essentiale principiũ operationis; & illud habere non possumus, neque operationem ipsam habere possumus. Quandocunque autem voluntas non vult, etiam positis alijs requisitis, caret ista determinatione, & non est in potestate eius habere illam: ergo non potest illi moraliter tribui, quòd non velit: nunquam ergo carẽtia actus volẽdi est nobis libera, nec moraliter potest nobis attribui, quia semper oritur ex carentia determinationis, quæ non est in nostra potestate; &, ob eius defectum, etiam actus oppositus non est in nostra potestate.

Denique totus hic discursus fundari potest in quadam communi Sanctorum doctrina, qui Pelagio interroganti, quomodo simus liberi ad opera supernaturalia præstanda, si ad illa est gratia Dei necessaria, & nobis non datur, vel quomodo nobis imputetur horum operum omissio; respondẽt, quia in potestate nostra est habere hanc gratiam, quam Deus nemini denegat; quam doctrinã inferiùs hoc libro c. 12. & latiùs libro 3. expendemus. Supponũt ergo Patres non posse nos liberè omittere, nisi vel habeamus omne id quod ad operandum necessariũ est, vel saltem illud habere in nostra sit potestate. Cùm ergo illa determinatio nec nobis detur, nec sit in potestate nostra, vt ostendi, si illa est ad operandum necessaria, apertè cõcludi videtur, omissionem operis nobis non esse liberam, nec posse nobis imputari; quod in fide errorem esse manifestum est.

6 Quid requirãt Sancti vt omissio supernaturalis actus nobis vertatur vitio.

CAPVT. X.

Physicam prædeterminationem, per aliquam rem voluntati inhærentem cum vsu libero quoad exercitium pugnare.

C VT de altera parte superiùs proposita dicamus, oportet supponere priùs, quid nomine physicæ prædeterminationis intelligamus, ne fortè ex vocis ambiguitate vel æquiuocatione sumatur occasio tergiuersandi, & vim rationum eludendi: Hæc igitur determinatio physica, dicitur esse forma quædam voluntati impressa, quæ cum illa complet principium proximum actus voluntatis. Dicitur autem hæc forma esse determinatio voluntatis, non solùm quia ad vnum inclinat, quoad specificationem, sed quia omnino determinat illam ad exercitium actus: nam, si hoc non habet, non est determinatio de qua tractamus: nam habitus charitatis (v.g.) etiam inclinat voluntatem ad vnum & ea ratione dici potest quodammodò & quasi sub conditione, determinare illam quoad specificationem, quia voluntas charitate vtens, non potest odisse Dẽum sed diligere, quo modo à multis intelligitur illud.

1. Ioann. 3. *Omnis, qui natus est ex Deo peccatum Ioan-*

1

Quid prædeterminationis physicæ nomine significetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare quoniam ex Deo natus est. Simpliciter autem illa virtus non determinat voluntatem ad vnum, quia, illa non obstante, potest, & non exercere actum eius, & oppositū eius etiam operari, quo illā à se abijciat: hæc autem motio seu forma, de qua nunc disputamus, quæ supra omnem habitum, & facultatem permanentem voluntatis additur, dicitur esse determinatio eius, quia, illa posita, statim infallibiliter prodit volūtas in actum, ad quem ipsa mouet vel inclinat. Denique dicitur determinatio physica, primò quidē, vt significetur & declaretur, illud genus determinationis & infallibilis emanationis actus secundi à voluntate sic affecta & determinata, non quidē prouenire ex aliqua causa morali, sed ex intrinseco & connaturali modo operādi talis formæ, quæ, sicut in suo genere est causa physica sui actus, ita ex naturā suā est omnino determinata ad effectionem actualem eius: & ideò, dum voluntati inhæret, illam simul determinat, & est quasi intrinsecum pondus eius, à quo omnino determinatur ad agendum eundem actum; & ideò etiam dicitur hæc determinatio physica, vt distinguatur à determinatione morali, quæ nō prouenit ex physico & naturali modo agendi, sed ex morali aliqua persuasione vel affectione; & ideò non est simpliciter determinatio, nec infallibilis, sed secundùm quid, de qua infra dicetur, lib. 3. Non est igitur vis facienda in illa voce, seu adiectione, *physica*, si fortasse non in omnibus autoribus inueniatur, sed inspiciendum an ponant determinationem simpliciter, cum conditionibus hic declaratis, nam illa est iam vocata physica propter rationes dictas.

2 Valde tritū & efficax argumētum.

Hac igitur vocis declaratione suppositā, formatur ratio non minùs efficax, quàm vulgaris & communis: nam ex tali determinatione sequitur, actum non esse liberum quoad specificationem: ergo neque erit liber quoad specificationem: nam, vt rectè Caietanus notauit, 1. 2. quæst. 10. art. 2. determinatio quoad exercitium, vehemētior est, & includit determinationem quoad specificationem, cùm sit determinatum actum & obiectum: ergo, si talis prædeterminatio semper antecedit ac necessaria est, perit omnino, vel impeditur prorsus vsus libertatis. Maior propositio, in qua est vis argumenti probatur, quia respectu illius determinationis voluntas nostra non est libera, nam ad illam recipiendam, vt ostendi, merè passiuè se habet: post receptam autem illam necessariò prodit in opus, ita vt iam omnino non possit non operari: ergo nunquam habet vsum liberum talis operationis. Probatur consequentia, quia nec ante determinationē habet talem vsum, cùm tunc nondum possit operari, nec post determinationem, cùm tunc iam non possit non operari: semper ergo habet impeditam alteram partem illius potestatis, quæ ad indifferentem, & liberum operandi modum necessaria est: & ita tollitur vsus libertatis, ad quem requiritur necessariò vtraque illa potestas simul & actu expedita ad actum sibi proportionatum, nomine actus, vel nolitionem, vel carentiam actus comprehendēdo, vt suprà capite primo & secundo probatum reliquimus.

Caiet.

Determinatio quoad exercitiū includit determinationem quoad specificationem.

3 Varij respondendi modi.

Ad hanc rationē communis hactenus responsio fuit, voluntatem quidem posita determinatione, & in sensu composito (vt aiunt) non posse non operari, tamen nihilominùs retinere suam potestatem ad non operandum in sensu diuiso; & hoc satis esse, vt eius libertas non tollatur. Alij etiam addere solent, voluntatem ex se indifferentem esse ad hanc vel illam determinationem: & hoc satis esse vt liberè operetur, etiam, si posita determinatione, non possit non operari. Alij denique dicere soliti sunt, satis esse vt voluntas ab obiecto non determinetur, quanuis à solo Deo determinata, iam suum actum continere non possit. Si quis autem rectè consideret ea, quæ de libertate diximus, quæque de hac facultate & libero vsu clare & perspicuè distinximus: videbit sanè has omnes solutiones ad verum libertatis vsum defendendum non sufficere.

Prædicti modi explodūtur.

Prima enim responsio ab vsu ad facultatem liberam diuertit. Et rectè quidem diceretur, necessitatem illam operandi, quæ à tali determinatione prouenit, non tollere à voluntate ipsa facultatem radicalem libertatis (vt sic dicam) si necessitas illius determinationis non esset ex impotentia & indigentia intrinseca voluntatis: nam hoc sensu, etiam si Deus necessitatem inferat voluntati in aliquo actu, prout potest, non ideò destruet facultatem liberam, sed impediet tantùm vsum. Sed hoc neque in præsenti dicere possunt hi doctores, quia ponunt hanc determinationem vt necessariam ex indigentia, & impotentia voluntatis ad operandum sine illa: ex quo planè sequitur, vt etiam facultas eius libera destruatur, vt statim ostendam. Neque etiam

Cum libertate inactu primo remoto stare potest in secūdo necessitas.

etiam si de facultate libera id admittamus, quicquam iuuat, quia satis nobis est si vsum liberū prorsus auferri demonstremus. Quid enim attinet, facultatem habere liberam, si ita illam extrinsecus præuentam, & impeditam ponamus, vt liber vsus nullo modo illi sit permissus? hoc autem euidenter sequitur, si alterutra pars potestatis in omni actu, & in omni vsu, est omnino ligata & impedita, quod ex prædicta positione sequi semper deducimus. Secunda verò responsio solùm ponit libertatem in passiua indifferentia, quod est illam funditus destruere, vt suprà probatum est. Tertia denique responsio non vsum liberum, sed facultatem & radicem eius declarat, vt satis etiam patet ex dictis. Ergo (vt existimo) ratio facta, Theologica demonstratio esse videtur quam amplius declarabo.

Ratio pro nostra assertione Concilij Tridentini decreto stabilitur.

5 INterim roboratur ratio, & refutātur præ dictæ solutiones, testimonio Cōcilij Tridentini sess. 6. c. 5. & can 4. vbi definit, etiam in supernaturalibus actibus posse liberum arbitrium à Deo motum & excitatum, & consentire, & resistere si velit. Quæ definitio in libr. 3. ex professo declaranda est: nunc breuiter delibanda. Primùm igitur certum est, doctrinam ibi datam de supernaturalibus actibus, à fortiori procedere in quibuscunque alijs; atque ita etiam in genere de actibus liberis voluntatis veram esse. Tum quia ratio, quæ Concilium mouit, scilicet indifferentia libertatis, est eadem in omnibus; tum etiam quia multò maior motio & efficacia Dei necessaria est in supernaturalibus actibus, quā in cæteris. Deinde est certum, Concilium loqui de motione Dei præueniente nostram voluntatem. Vnde, cùm definitio eius doctrinalis sit, erit etiam generalis, quia eadem ratio est de quacunque præueniente motione, quæ libertatem non tollat; nam ad hoc ait Concilium necessarium esse vt possit voluntas resistere non obstante motione. Tandem certum est loqui Concilium in sensu composito, id est, existente Dei motione posse voluntatem illi non consentire, neque ex illa operari: hoc enim manifestè indicant verba illa. *Quippe qui illam abijcere potest, & illa posse dissentire, si velit:* ergo stante illuminatione vel motione, potest illam voluntas abijcere, quia nemo dicitur abijcere, nisi id quod habet, aut quod ei offertur; & eandem vim habet verbum resistendi, claudendi ianuam, & similia: ergo iuxta Concilij doctrinam, non tantùm in sensu diuiso, sed etiam in sensu composito, necesse est, vt maneat in voluntate potestas resistendi cuilibet præmotioni diuinæ, si libertas arbitrij conseruanda est: ergo è contrario, si illa præuia determinatio non relinquit potestatem non operandi, quæ posset cum illa componi, planè destruit libertatem in ipso vsu, iuxta doctrinam Concilij.

6 Aliud responsum.

Viderunt tandem (vt opinor) huius rationis & testimonij vim, oppositæ sententiæ defensores; & modum respondendi mutarunt, concedentes, etiam posita Dei motione & determinatione, posse voluntatem dissentire & non operari: dicunt tamen nunquam esse non operaturam; & hoc esse infallibile: hoc item satis esse vt per illam motionem efficaciter à Deo determinari dicatur. Sed in primis hoc non potest consistere cum his propositionibus, *posita Dei motione voluntas non potest non operari, vel posita motione necesse est operari*; quas dicti auctores & sæpè docent & D. Thomæ autoritate confirmant, qui in 1. 2. quæst. 10. artic. 4. ad. 3. sic ait, *Si Deus moueat voluntatem ad aliquid, impossibile est poni, quòd voluntas non moueatur.* Vbi non solùm ait, semper ita euenire, sed impossibile esse aliter contingere. Quod verissimè dixit, nam locutus est de motione cooperatiua, quæ, facta compositione, includit actum ipsum. At prædicti autores illum interpretantur de hac motione præuia, per quam dicunt, Deum determinare voluntatem. Ergo non possunt consequenter dicere, posita illa motione, posse voluntatem illam abijcere prout Concilium ait. Deinde videamus an ea responsio possit cum priori sententia constare, quin eam mutent, & ex communi omnium consensu hæc præuia determinatio physica voluntatis è medio tollatur.

D. Thomæ declaratur testimonium.

7 Dissensio inter vltimum respōsum ac priorē sententiā aperitur ex duplici capite.

Possumus autem argumentari, vno modo ex principio efficiente extrinseco, à quo hæc prædeterminatio procedit: alio modo ex ipsa formali determinatione, quæ voluntati imprimi dicitur priùs naturā quàm operetur. Ex priori capite argumentor in hunc modum. Si Deus efficaciter ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac physicè prædeterminat voluntatem ad aliquid volendum; id facit ex absoluta, efficaci, & prædefinitiua voluntate, qua vult, hominem ita prædeterminare, vt omnino velit id, ad quod ipsum prædeterminat: sed voluntas humana non solùm non resistet, sed nec resistere potest efficaci voluntati Dei prædeterminantis illam: ergo, posita illa motione non solùm operabitur, sed etiam non poterit non operari, seu (quod idem est) non poterit resistere illi motioni; alias resisteret Dei voluntati. Maior est receptissima à prædictis auctoribus, nec eam negare possunt, nisi omnino tollant has physicas prædeterminationes: quia eas potissimùm introduxerunt, vt totam diuinam prouidentiam in his voluntatibus efficacibus & prædefinientibus fundari docerent; quod posteà videbimus. B

Denique, si illa prædeterminatio non esset ex efficaci voluntate Dei, non haberet vim ad determinandam voluntatem hominis efficaciter, vt ipsi volunt; quia non potest illam habere, nisi ex efficaci voluntate Dei: nec etiam hæc prædeterminatio esset efficax vt voluntas actu moueatur & cooperetur, quia, ex illorum sententia, voluntas creata nunquam actu aliquid vult, nisi priùs voluntas increata efficaciter velit ac præordinet, illam id velle. Est ergo certa illa maior propositio in horum autorum sententia. Minor verò de fide est, vt enim Paulus ait. *Voluntati eius quis resistit?* Nisi fortè respondeant, Paulum non dicere. Quis potest resistere? sed, *quis resistit?* Eaque ratione non esse ipsis contrarium, C quòd non doceant, voluntatem humanam à diuina efficaciter motam ei restituram, quod Paulus negat, sed solùm, posse ei resistere, quod Paulus non negat. At enim, quis non dicat, fugam hanc videri contra mentem Pauli, imò contra communem sensum? illa etenim admiratio & interrogatio hanc vim habet, quis potens est ad resistendum? Sed, etsi in verbo *potest* vis fiat, hoc etiam ipsum Scriptura non tacuit Esther. 13. *Nō est qui possit tuæ resistere volūtati.*

Paulus ad Rom. 9.

Esther.

8 Alterum caput, ex quo probatur dicta dissensio.

Ex altero capite, scilicet, ex prædeterminatione formali, potest etiam efficax argumentum sumi, Nam illa determinatio dicitur esse aliquid impressum à Deo in nostra voluntate per solam Dei effectionem: interrogo ergo, an illa determinatio subdatur vsui libero voluntatis in ordine ad actum secundum, ita vt voluntas possit illa vti, & non vti ad volendum? vel non subdatur illi, sed illa posita, necessariò emanet ab illa actio, & secum rapiat voluntatem ad eundem actum eliciendum: inter hæc enim duo nullum potest medium excogitari. Si ergo primum asseratur, nil aliud id est, quā dicere determinationem illam non esse determinationem ad opus & ad exercitiū actus sed esse ad modū cuiusdam habitus vel actus primi, qui de se ad vnum actum inclinat; adhuc tamen relinquit potentiā indifferentem, & indeterminatam quoad exercitium, & cōsequenter etiam quoad specificationem, quia, si illum actum non exercet, potest elicere alium.

Quòd si hoc totum concedatur, contenti erimus, quia iam tollitur determinatio physica voluntatis ad vnum: nam ipsa prædictio diuina, vt in actum secundum exeat, à nostra libertate pendere, vel illius liberū vsum expectare dicitur. Tamen, si hæc vera sint, falsum omnino est, illam præmotionem esse determinationem physicam nostræ voluntatis: alioqui etiam habitus dici posset determinatio physica, quia inclinat voluntatem ad alteram partem, & maiorem vim & efficaciam ad id confert: sicut ergo, habitus non est determinatio physica, quia, non obstante eius propensione, voluntas ea vtitur, cum vult, ita etiam illa præmotio, si voluntas ea vti possit & non vti ob liberum arbitrium, non determinat voluntatem, licèt demus inclinare ipsam; verùm potiùs voluntas vtitur tali motione, prout vult. Falsum item erit principium illud, quo hi auctores nitūtur, scilicet, à voluntate creata indifferente nullum determinatum effectum posse prodire, nisi priùs determinetur: quia voluntas, etiam illa præmotione affecta, adhuc est indifferens, quandoquidem potest, etiam in sensu composito, operari, & non operari, & tamen potest exire in actum secundum cum solo concursu concomitāte sine alio prædeterminante; neq; enim potest alius prædeterminans postulari, suppositā prædictā responsione: quia de illo procedet similis ratio, vt per se manifestum est. Falsum Deniq; est, hāc motionem esse ita actualem, vt sit quasi inchoatio ipsius actus secundi & inseparabilis ab actuali concursu primæ causæ, quod etiā ipsi autores iactabant: nam re vera est solus actus primus & separabilis in re ipsa à secūdo per vsum libertatis, nolentis operari: Non ergo potest illo modo in ea sententia responderi, nisi ab illa planè recedatur.

9

Si

10 Si ergo altera pars eligatur, nempe, hāc A præmotionem esse inseparabilem ab actu secundo ex naturā sua, consequenter dicēdum est, actum secundum naturali necessitate ab illa manare: imò etiam hanc necessitatem esse tantam, vt secum rapiat voluntatem: euertitur ergo omnino vsus libertatis, falsumque est dicere, posita illa determinatione, voluntatem posse nō operari. Hæc vltima consequentia manifesta est, quia voluntas sic præmota, & prædeterminata non poterit non operari, nisi posit etiam facere, vt ipsa motio, seu entitas illa prædeterminans, nō operetur, quia non potest virtus prædeterminans efficere actum sine voluntate: ergo, si ipsa voluntas, stante prædeterminatione, potest non efficere, potest etiam facere, vt determinatio non efficiat ex defectu cōcausę (vt ita dicam) necessarię: ergo è cōtrario, si voluntas humana non potest efficaciā necessariam illius determinationis impedire, neque etiam poterit nō operari, illa determinatione posita: & consequenter talis prædeterminatio tollit libertatē, & potestatē, quam Concil. Trid. docet in nobis manere, posita præmotione Dei. Prima verò cōsequentia euidens etiā videtur ex antecedente, quia illa determinatio ex se non habet liberā connexionem cum actu, sed necessariā, & non subest in sua actione vsui libero voluntatis, vt asseritur: ergo naturali necessitate procedit actus à tali determinatione: ergo voluntas non potest eā actionē impedire, sed potiùs ipsa ex necessitate comitatur in agendo talem determinationē.

Si determinatio subesse dicitur libero arbitrij vsui, non iam determinatio: si non subesse, nullus iam liberi arbitrij vsus.

11 VNde alterutrum ex his duobus necessariū est, scilicet, quòd, aut determinatio subsit vsui libero voluntatis, vel è contrario vt determinatio ex necessitate naturali efficiat actum, & secū rapiat voluntatem: quia si nō ex necessitate rapit illā, voluntas ex sua libertate, potest suspendere suū influxum non obstante tali motione & prædeterminatione. Quòd si potest, hoc ipsum est, determinationē illam in agendo subesse vsui libero voluntatis, quatenus illa agere non potest, nisi voluntas simul agat. Non enim alia ratione vsus

Quare habitus libertatem non interimat.

Opusc.

C

habituū subordinatur libertati voluntatis, nisi quia, licèt habitus de se inclinet ad suū actū, & ex se formaliter liber non sit, tamen voluntas potest suū influxū suspendere, sine quo habitus non potest operari. Igitur, cū ostensum sit, esse repugnantiā & destrui rationē determinationis, si dicatur, illā subesse in agendo vsui libero volūtatis, necessariò fatendum est, illā secum rapere voluntatem, & non solùm voluntatē semper illi cooperari, verùm etiam non posse (vt ita dicā) se se continere, quin operetur: ergo nullo modo defendi potest in illa sententia id, quod Concil. Triden. dicit, posse, scilicet, voluntatem, abijcere Dei præmotionē, seu (quod idem est) etiam posita illa, & in sensu composito, posse non consentire.

Omitto, meritò posse ab his auctoribus B inquiri, vnde sciant, aut vnde sit certum & infallibile, voluntatē semper operari, posita illa determinatione, si potest non operari. Aut enim id est infallibile in sola præscientia Dei cognoscentis, ex sua æternitate futuros effectus, vt præsentes. Et hoc non est ad rē, tum quia talis præscientia non requirit prædeterminationē in causa, tum etiam quia, si talis forma ex se non habet necessariam coniunctionē cum actu secundo, vnde constat, aut qua reuelatione ostensum est, Deum præsciuisse, semper intercedere hanc coniunctionem, esseq; necessariā illationem, & consequentiā inter hanc prædeterminationē, & actum secundū? Quòd si hæc connexio non est infallibilis in sola præscientia, necessarium est, quòd illa infallibilitas, quę absoluta esse dicitur & simpliciter, oriatur ex intrinseca naturā talis formæ, & ex modo operādi eius; ac denique ex intrinseca repugnantia aliqua, quæ sit in hoc, quòd voluntas determinetur à Deo & non operetur. Et sic, non solùm sequitur, voluntatem operari semper cum illa motione, sed etiam non posse non operari, quia illa repugnantia oritur ex necessaria connexione inter determinationem & actum, & maxima efficacia determinationis, cui non potest voluntas resistere. Nam, si posit, non erit repugnantia, quòd posita determinatione non sequatur actio. Nisi forsasse dicant, illud posse, solùm consistere in hoc, quòd ablata illa prędetermi- ctioni. natione: potest voluntas nō operari. Quod esset ludere verbis, & transire de sensu cōposito ad diuisum, quia id non esset posse resistere, aut abijcere motionem, sed esset

12 Si determinatio hæc nō necessitat voluntatem, non ostēdetur, infallibiliter connexā esse cum effectu.

Occurritur obiec-

D retinere

Universidad de Deusto
Biblioteca

retinere radicalem potentiam ad non operandum, si Deus ipse cesset à mouendo, quæ potentia semper manet in voluntate, etiam si maximè necesitetur à Deo. Nullus ergo apparet modus quo hæc determinatio cum libertate arbitrij in ipso vsu, & cum doctrina Concilij Tridentini in concordiam redigatur.

Si voluntas, vt in actum prodeat, prædeterminationem physicam exigit necessariò, etiam radicaliter & intrinsecè, libera potentia non est.

13 EX discursu in hoc, & superiori capite facto, vlteriùs concludere possumus, ex hac determinatione physica ac necessaria, prout ab his Theologis docetur, non solùm sequi, libertatis vsum semper impediri, sed etiam libertatē ipsam radicalem, seu facultatem liberam voluntatis prorsus euerti. Probatur, nam dicunt, hanc determinationem esse necessariam ex intrinseca natura creatæ voluntatis indigentis illa: ergo sine illa (vt probatum est) non est voluntas apta proximè ad aliquid volendum: ergo non solùm impeditur vsus liber operandi, sed etiam sequitur, potentiam ipsam non postulare ex natura sua illum liberum operandi vsum, quia non potest in sua operatione duas conditiones repugnantes naturâ sua postulare: ergo neque ex naturâ sua est facultas libera, quia facultas, quæ ex naturâ rei non postulat liberum operandi vsum, quomodo facultas libera censeri potest? Deinde, si voluntas nostra ex naturâ sua postulat ad huiusmodi vsum operandi prædeterminationem ab alio, apertè sequitur, non habere in operando, nisi passiuam indifferentiam, qualem habet manus, vt in hanc vel illam partem moueatur, aut calamum moueat: ostensum autem sufficienter est, huiusmodi indifferentiam, ad facultatem liberam non sufficere: ergo, si voluntas ex naturâ sua omnino requirit hanc determinationem; & hæc determinatio tollit vsum libertatis; euidenter sequitur, voluntatem ex naturâ sua non esse facultatem liberā. Quòd si voluntas naturâ sua hanc determinationē non requirit, sequitur in primis, illam non esse necessariam ex vi subordinationis causæ secundæ ad primā, quia voluntas naturâ sua postulat hanc subordinationē: ergo etiam requirit, quidquid ad illam necessariū est: ergo, si talis determinatio est necessaria ad debitam subordinationem causæ secundæ, illam omnino exigit voluntas. Vel è contrario, si eam voluntas non requirit ex naturâ sua, nec illa est ad prædictam subordinationē necessaria. Quòd si necessaria non est, nulla ratione dici potest, Deū, vel semper, vel ordinariè, illam adhibere ad actus humanæ voluntatis, quia, vt ex Augustino suprà referebamus, Deus ita res conditas administrat, vt eas motus suos agere sinat, id est, vt modo suo connaturali, eas operari permittat. Attingit enim diuina prouidētia à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Non esset autem suauis dispositio, si voluntati semper eam motionem tribueret, quam non solùm ex naturâ sua non requireret ad operandum, sed etiā proprium & connaturalem modum eius impediret.

CAP. XI.

Soluuntur nonnullæ obiectiones contra doctrinam præcedentium capitum.

QVamuis nostram sententiam cōfirmando, nonnullis difficultatibus satisfecerimus, quæ per occasionem insurgere videbantur, hoc loco nonnullas alias obiectiones expedire oportet, non tam propter earum difficultatem, quàm vt omnibus, quantum in nobis est, satisfaciamus.

Solent igitur in primis contra superiorem doctrinam nonnulla Scripturæ sacræ testimonia obijci, in quibus dicitur Deus, nostras voluntates mouere, mutare, aut facere, vt velint. Iob 12. *Qui immutat cor Principum.* Prouerb. 21. *Cor Regis in manu Dei est, est, & quocunque voluerit, inclinabit illud.* Ierem. 10. *Non est in homine via eius; & à Domino gressus hominis diriguntur.* Et similia sunt multa, quæ de malis etiam actibus interdum loquuntur, vt notabimus libro secundo, & frequentiùs de operibus gratiæ, vt in lib. 3. latiùs referemus. Vbi etiam afferam Patrum sententias, quas hic duxi omittendas, quia de operibus pietatis potissimè loquūtur; & quia, quod de Scriptura dixerimus, facilè ad dicta Patrum applicari poterit.

Secun-

D. Tho. auctoritas. - Secundò obijciuntur varij loquendi modi D. Thomæ, in quibus sententiam, quam impugnamus, significat. Dicit enim q. 22. de veritate art. 12. ad 3. & art. 14. & 9. primum causam mouere causas secundas ad operandū, & solut. 3. art. 5. ait applicare illas ad operandum. Dicit etiam, causam secundam non agere, nisi virtute primæ, & vt instrumentum eius, vt suprà retuli. Sæpè etiam repetit, secunda agentia non agere, nisi mota, proprium quæ esse primi agentis agere immotum, quæ omnia supponunt, causam primam aliquid agere in secundam, quo illam applicet & determinet ad opus. Denique q. 3. de potentia art. 7. ad 7. expressè declarat, hoc, quod additur causæ secundæ ex influxu primæ esse virtutem quandam intentionalem, quæ est veluti instrumentalis virtus, quæ illam cōplet ad agendum & ita citat locum Capreol. in 2. d. 1. q. 2. & quamuis eum non amplius declaret, aut confirmet, tamen simpliciter approbare videtur, quod expressius fecit Ferrar. 3. cont. Gent. cap. 70.

Ex propositione libri de causis. - Tertiò obijcitur ex libro de causis propositio. 16. qua dicitur *virtutem diuinam esse virtutem omnium causarum*, quia nimirum virtus diuina applicat omnes virtutes ad operationes suas, vt exposuit Ægidius quodlib. 5. q. 1.

Ex Aristotelis discursu. - Quartò ex Aristotel. 8. Physic. t. 5. & 8. quem ibi probat vnum esse tantum primum motorem immobilem, alia verò omnia mouere, vt mota: at si causæ secundæ non mouerentur actualiter à prima, omnes essent mouentes immotæ, & ita non posset perueniri ad vnum primum motorem immobilem.

Ab incōuenientibus. - Quintò ratione; quia aliàs non esset ordo essentialis inter causam primā & secundā, sed tantùm ordo perfectionis, qui ad essentiale subordinationē non sufficit, vt per se notum est. Nec etiā esset ordo per se, sed veluti casu & fortuitò causa prima & secunda ad vnam actionem coniungerentur.

Ratione 1. - Sextò, quia hæc applicatio causæ secundæ ad opus, est aliquid creatum distinctum à virtute operatiua talis causæ, & distinctum etiam à Deo: ergo est factum à Deo. Imò necesse est factum esse à solo Deo sine ipsa causa secunda, cùm illa applicatio antecedat actionem talis causæ.

- Septimò, Deus est supremus dominus causarum secundarum: ergo vtitur eis, prout vult, applicando illas ad suas operationes;

actus enim domini est vsus, cū dominus sit faculta vtendi; & hinc non potest intelligi alius vsus causæ, nisi applicatio eius. Maximè, quia omnia applicantur ad agendum ratione finis à Deo intentum, vnde necesse est, vt Deus sit auctor illius applicationis, quia ordo agentium est iuxta ordinem finium: vnde virtus, quæ respicit finem vltimum & vniuersalem, applicat cæteras omnes ad operandum propter eum finem. Secunda.

Congruentia. - Octauò, quia Deo tribuendū est quidquid est perfectissimū; sed maior perfectio est, vt causam secundam non solū adiuuet, sed etiā moueat & applicet ad agendum, sic enim maiore dependentiā habebunt omnia ab ipso, & prius ab ipso, quam ab alijs. Deinde non solū causa secunda & actio eius, sed etiam hoc complexum, scilicet, causam secundam agere erit ab ipso Deo. Ac denique hoc modo non solùm Deus faciet cum creatura, sed etiā faciet, vt ipsa faciat, quod etiam ad perfectionē primæ causæ spectat. Hæc autem omnia sine prædicto influxu in ipsam causam intelligi non possunt.

Ex concordia libertatis cū prædeterminatione hac physica. - Nono, quia ex hoc influxu nihil sequitur libertati contrarium, tum quia ad essentiam diuinæ voluntatis spectat, vt possit voluntatem nostram mouere, prout vult. Imò ita Augustin. in Enchir. c. 95. & 96. hoc spectare ad omnipotentiam Dei: ergo potest Deus talem entitatem imprimere voluntati nostræ, quæ illam efficaciter determinet ad vnum, & tam suaui modo, vt ipsam liberam relinquat: hoc est enim, quod de diuina prouidentia prædicatur, quod attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Tum etiam quia necessitas, vel determinatio ex suppositione non repugnat libertati simpliciter ergo, licet voluntas sit determinata per impressionem talis præmotionis, illa necessitas solum erit consequentiæ, & suppositionis; & non euertet libertatem. Antecedens patet; nam iudicium vltimum & practicum intellectus determinat voluntatem, ita vt non possit hæc ab illo discordare, alias posset voluntas deficere sine errore, vel defectu intellectus; & tamen tale iudicium relinquit illam liberam simpliciter. Item ex suppositione diuinæ scientiæ non potest voluntas aliter operari, quam Deus præscierit, & tamen liberè operatur. Item voluntas Christi ex suppositione diuinæ scientiæ non potest peccare, & tamen liberè operatur. Exemplis declaratur & roboratur obiectio.

Omitto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omitto alia argumenta, quę multiplicati solent, quia vel spectant ad actus supernaturales, de quibus lib. 5. est dicendum; vel ad alteram partem huius sententiæ, vel ad diuinam prouidentiam & prędefinitionē, de quibus paulò post dicemus. Vel certè difficultatem peculiarem non habent.

Triplex ad primam obiectionem responsio.

3

Prima.

AD primam ergo obiectionē respondeo, illa & similia testimonia nihil ad causam præsentem conferre. Primò quidem, quia in eis nō est sermo de generali motione, seu concursu causæ primæ, nec de physico influxu eius simpliciter necessariò ad actum nostræ voluntatis: alioqui ex vi illorum testimoniorum dicendū esset, Deum immutare corda principū, etiā quando conuertuntur ad creaturas, & dirigere gressus eorum, etiā quando praui sunt quæ quàm sint falsa & absurda, in secundo libro ostendemus.

Secunda.

Secundò dicitur in his testimonijs nullum esse verbum de physica prædeterminatione voluntatis, sed de directione eius, in verbis Ieremiæ, de inclinatione, in verbis Salomonis, & de immutatione cordis, apud Iob: longè autem est aliud, dirigere & inclinare, quàm physicè prædeterminare, vt per se notum est. Immutatio etiā fieri potest morali modo, inspirationibus, consilijs, alijsq; cogitationibus, vt latiùs lib. 3. explicando gratiam excitantem, dicturi sumus, vbi etiam ostendemus, hanc immutationem esse posse moraliter efficacem ex se, vel etiam prorsus infallibilem ex præscientia Dei absque physica prędeterminatione. Quod autem potest Deus facere in supernaturali ordine per excitationem gratiæ, potest etiam facere in actibus moralibus, & politicis, per cogitationes & motiones proportionatas, vt per se euidens est: & hoc est quod potissimùm docetur in illis locis.

Tertia.

Vnde animaduerto tertiò in citatis testimonijs non dici, illam motionem Dei esse necessariam ad singulos actus humanos, aut ex vi subordinationis, & dependentiæ causæ secundę à prima, sed dici solùm, quid Deus posuit, & quid etiam agere soleat ex sua ineffabili prouidentia, vel positiuè operando, vel etiam permittendo, quando vel ad quorundam salutem, vel ad aliorum supplicium id iudicat expedire. Quod maximè verum est in duobus primis testimonijs, Iob & Prouerb. Nam in loco Ieremiæ sermo est de operibus gratiæ, & de via salutis æternæ, ad quam diuina directio & gubernatio est simpliciter necessaria, non ex generali ratione causæ primæ, sed ex speciali difficultate illius viæ, & excellentia supernaturalium actuum. Vnde in eodem loco Ierem. statim subditur: *Corripe me Domine, verumtamen in iudicio.* vt ponderauit, & exposuit August. lib 2. de peccat. merit. & remiss. c. 17. & significauit Hieronym. in comment. Ierem.

A

Specialiter Ieremiæ testimoniū exponitur.

August. Hieron.

Ad D. Thomam.

B

CIrca secundam obiectionē animaduerto in primis nunquam reperiri apud S. Thom. in citatis locis, causam primā determinare secundas ad omnes actiones earum, multòq; minùs reperiri apud eū mentionem physicæ prædeterminationis, præsertim respectu voluntatis liberæ. Solū ergo reperiuntur hæc verba apud S. Tho. *Causa prima mouet causam secundam, applicat illam: præbet illi concursum, vel auxilium tanquam primum mouens:* hæc autem voces recè intelligi & exponi possunt, absque illa actione pręuia in causam secūdam, vt suprà tetigi, & nunc latiùs dicam.

Deinde aduertendum est, S. Tho. ponere varios modos, quibus causa prima operatur effectus causarum secundarum. Primus est dando causis secundis virtutes ad agendum, seu formas, per quas agant. Secundus est, conseruando eas in esse. Tertius, quasi applicando virtutes & formas causarum secundarum ad operationes. Quos tres modos posuit 1. par. q. 105. ar. 5. Addit etiam quartum genus mouēdi per modum finis, qui ad rem præsentem non spectat. Et in tertio modo notanda est illa particula, *quasi*, quæ videtur esse conditio diminuens: non enim dicit simpliciter applicans, sed, *quasi applicans*, & ratione huius applicationis dicit, primam causam mouere secundam ad agendum: & secundum agere in virtute primæ. In toto autem illo corpore articuli nullam facit D. Thom. mentionem illius concursus, quo Deus, vt prima causa immediatè concurrit ad actionē creaturæ, in ipsum effectum proximè & immediatè influendo, & in solutione ad 3. in summam redigit totam doctrinā articuli, his verbis.

C

4

Quibus modis, asserat Diuus Tho. Deū creaturarū effectus operari.

Dicendum,

Dicendum, quòd Deus non solùm dat formas rebus, sed etiam conseruat illas in esse, & applicat eas ad agendum, & est finis omnium actionum, vt dictum est. Vnde doctrina illius articuli coincidit cum illa, quam c. 6. ex 1. 2. q. 109. declarauimus. Solùm hoc posteriori loco, effectionem & conseruationem virtutis actiuæ ad vnum caput reduxit, & quod ibi vocauit auxilium Dei mouentis, hìc vocauit applicationem. Neq; enim dubitari potest quin per hanc applicationē D. Thomas intellexerit aliquid distinctū ab effectione & conseruatione virtutis causæ secūdæ, vt ex verbis adductis constat? Ergo, vel asserendum est, D. Thomā ignorasse illum concursum per immediatum influxum in ipsum effectum, vel per illā quasi applicationē hūc concursum intellexisse. Primum dici nō potest, tū quia esset imponere D. Thomæ intolerabilem errorem, tum etiā quia ibidem in solut. ad 1. ex doctrina articuli colligit, vnā & eandem actionem esse à primo & secūdo agente, quod non esset verum, nisi primum agens immediatè influeret in effectū secūdi agentis. Ergo per illam applicationē nihil aliud potuit illo loco D. Thomas intelligere, nisi concursum illum, quem alijs locis auxilium Dei mouentis vocauit, vt cap. 6. ostendi. Vbi etiam rationem reddidi, cur hunc concursum, *motionem* vocauerit, & ob eandem potuit vocare *quasi applicationem*, vt nimirùm, significaret, hunc concursum, licèt sit per modum simultaneę cooperationis, tamen à prima causa dari vt à superiori, à qua inferior pendet, & non è conuerso. Item vt indicaret dari ex vi illius prouidentiæ, qua ad primam causam pertinet gubernare secundas, easque ad suos fines, finisq; operationes perducere: hoc enim est quoddam applicationis genus. Tandem vt ostenderet influere Deum in actionem cau se secundę intimè & secundùm omnem rationem eius.

A

Cōcursum causæ primę cum se cūda quasi applicationem appellare D. Thomas solet.

5

Duplex applicationis modus

Quod ita potest ampliùs declarari; nam duplex applicatio causæ ad agendum distingui potest. Vna est prærua ad actionē tanquam conditio requisita. Quæ non habet locum in præsenti, nam, vt dixi, loquimur de causa secunda habente iam omnē dispositionem intrinsecā permanentem, necessariam ad agēdum, & materiam, siue passum, siue obiectum, sufficienter applicatum & propositum, quam applicationem supponimus factam esse & conseruatam à Deo, vel per se, vel concurrente cum aliqua causa secunda. Causa autem secunda iam sic proposita & applicata non indiget noua applicatione, per nouum influxum solius primæ causę, vt in superioribus latè probatum est. Alia ergo potest intelligi applicatio formalis, quæ ipsamet actione fit, quomodò potest quis dici applicari ad opus dum operatur, & voluntas applicari ad amādum, dum amat, quæ applicatio non est aliud ab ipso amore vel alia simili actione: sed applicatio vocari potest, quia, dum agens operari incipit, cōiungitur quodammodò actioni suæ, vel per illam cōiungitur materię circa quā operatur. Et hæc applicatio ita fit à causa secunda sicut & ipsa actio, & eòdem modo fit à causa prima, non sola, nec per actionē prę uiam, sed cum ipsa causa secunda & per concursum concomitantem quo cū illa concurrit. Hoc ergo modo verè dicitur causa secūda applicari ad agendum à causa prima, nō sola, sed concurrente cum ipsa se applicate.

B

De formali applicatione D. Thomas locutus.

Quia ergo sub hac ratione & denominatione applicationis significatur actio vt primò egrediens ab ipso agente; ideo ad significā dum, Deum concurrere ad illam actionem secundùm primæuam & radicalem emanationem à suo proprio agente, dicitur Deus concurrere applicando causam secundam. Et hæc satis superque sunt ad reddendam vocis rationem, nam de re vix potest dubitari, suppositis quæ diximus, quæ non esse aliena à sensu D. Thomæ, satis verisimile fit discursu facto. Nec obstat, quòd D. Thomas vsus fuerit exemplo motionis & applicationis instrumentorum artis, quia non affertur exemplum vt omnino simile, sed vt manu ducens ad rem explicandam; & ibi præsertim adducitur ad declarā dum, non concurrere Deum cum causis secundis supponendo in eis virtutem agēdi, sed dando & conseruando illam.

Occurritur obiectioni

C

D. Thomæ mens ex collatione testimoniorum eius expenditur.

6

VLtra hos autem tres modos agēdi, nō tribuit D. Thomas primę causæ alium, quo effectus & operationes causarū secundarū efficiat, qui sit vniuersalis, & quasi essentialis causis secundis, sicut sunt tres suprà dicti, alias D. Thomas illū nō prætermisisset, vbi ex professo hanc materiā tractauit. Ex quo mihi fit valde credibile

Universidad de Deusto
Biblioteca

tacitè D.Thomam retractasse, quod in q.il la de Poten.dixerat, vbi eandem quæstionem, quam 1.p.versans præter illos tres modos, ponit quartum, quo causa secunda per virtutem instrumentalem fluentè agat vt instrumentum primę causę. Ex quo loco in primis colligo, apud D.Thomam aliud significari per illam applicationem, aliud per impressionem virtutis fluentis, nã expressè hos modos illo loco distinxit. Vnde, vel dicendum est, causam primam duas res imprimere secundæ, vnam ad applicandam illam, aliam vt illi det virtutem instrumentalem, quod est planè absurdum, vel fatendum est, per illam applicationem nihil imprimi causæ secundæ; quod intendimus. Secundò colligo, Diuum Thomam doctorem factum omisisse & retractasse in 1.parte sententiam illam de virtute fluente: nã certè, si in illa sententia permansisset, eam in 1.p. non prætermisisset, nec diminutam doctrinam, sed maximè completam & exactam nobis tradidisset in proprio loco, & præcipuo, in quo rem ex professo disputabat. Vidit ergo modum illum non esse verum, & ideò meritò illum prætermisit.

Nec discursus, quo in illa q. de Potent: vtitur D.Thomas, est efficax: sic enim colligit. Causa secunda non potest esse principalis causa existentię, nec potest illam propria virtute conferre, quia ipsum esse est vniuersalissimus effectus, & est intimiùs & actualiùs in omnibus rebus; & ideò à sola causa prima, & vniuersalissima fieri potest, vt à causa propria & principali: causa ergo secunda, solùm vt instrumentum primæ, potest dare esse, & ideò requirit virtutem instrumentalem pręuiam, per quam efficiat. Hæc enim ratio eodem modo applicari potest ad illam virtutem intentionalem; seu transeuntem, quæ dicitur addi causis secundis, nam illa non est perfectior, quàm virtus earum permanens. Respondetur ergo, illa ratione rectè probari; causam secundam non posse agere sine influxu primæ principaliùs & intimiùs influentis in effectum, quatenus esse existentiæ participat, quod est veluti adæquatum obiectum solius diuinæ efficacitatis; non tamen probari, non esse in causis secundis virtutem propriam, & sufficientem in suo genere ad communicandum esse quod habent, cum cõcursu & dependentia à prima causa, sicut ipsæ illud esse possident: sicque possunt illud esse alijs communicare, non quidem sub generali ratione existentiæ, sed sub tali particulari, ac determinata ratione: Quamobrem non est necessaria alia virtus superaddita, neque alius causandi modus; & ideò D.Thomas in summa meritò illum modum prætermisit, & tacitè retractauit.

Cuius facti non leue signum est, quòd in 3.contra Gent.cap.70. (Qui liber si mul cum Summa censetur vltimum D.Thomæ testamentum) tres supradictos modos attingens, quartum prætermisit. Quem immeritò Ferrar.adiunxit, cùm ibidem Diuus Thomas consultò illum omiserit: qui eo loco nullam aliam virtutem agendi agnoscit impressam causæ secundæ, præter facultates ipsas naturales, vt est calor in igne, & similes, seu proportionales, vt sunt habitus infusi in ordine supernaturali.

Neque in tota Diui Thomæ doctrina aliquid aliud reperio, quod generaliter ad omnes causas secundas pertineat. Specialiter autem de voluntate & intellectu disputans, solet Deo tribuere vim peculiarem ad mouendum has potentias, & præsertim illi attribuit primos actus harum potentiarum. De hac motione diuina tractat 1.par.quæst.104.articul.3.& 4.vbi (vt legenti euidenter constabit) non agit de motione Dei, vt causæ primæ concurrentis cũ voluntate & intellectu, vt causis secundis, sed de illa actione qua Deus dedit his facultatibus virtutes intelligendi & volendi, & inclinationem in proprios actus, & obiecta ratione cuius ad illa feruntur. Tractat etiam de motione ex parte obiecti, quam Deus facere potest, vel imprimẽdo species in intellectu, vel per modũ obiecti summè boni mouendo voluntatẽ, quod tunc solũ facit omnino efficaciter, quando est clarè visus, vt ipse docuerat eadẽ 1.p. q.82.ar.2. De hac etiam motione voluntatis agit 1.2. sæpissimè præsertim q.9.& 10. & q.109. & sequentib. Sed in his locis interdum loquitur de motione per inclinationem naturalem inditam voluntati ad volendũ bonum, vt quum ait voluntatem moueri à suo auctore ad volendum bonum in communi, vel finem: interdùm loquitur de motione per concursum generalem, quia cùm voluntas per suum velle moueatur, Deus efficiendo illud, verè dicitur mouere volũtatem, quamuis non sine illa, vt in vltimo capite huius libri declarabo. Et ita etiam potest

potest intelligi, quod dicit in ar.4. q.105. 1.par. Deum intimè inclinare voluntatem efficiendo in ea ipsum velle, quia velle est inclinari. Interdum verò & sæpiùs loquitur de motione morali, vel antecedente, quæ est, vel ex parte obiecti, vel per sanctas inclinationes. Quomodo loquitur apertè, prima secundæ, quæstion.109.articulo sexto ad tertium, & in tota materia de gratia, vt latiùs lib. tertio, explicaturi sumus. Nunquam tamen in eo reperies (quod iterum animaduertere non grauabor) Deum prædeterminare voluntatem, nedùm physicè prędeterminare, imò in eis dem citatis locis semper obseruat, Deum ita mouere voluntatem, vt illam se mouere sinat, imò vt eam ad vnum non determinet præuia determinatione, vt satis significauit 1.2.q.10.ar.4.

9 Tertiæ obiectionis solutio.

Ad tertium. Præter propositionem ibi allatam sunt aliæ similes in eo libro; quas D. Thomas ex parte refert dicta quæst.3. de Potentia, artic.7. Prima est, *virtus causæ primæ priùs agit in causatum & vehementiùs ingreditur in ipsum.* Nona est, *Intelligentia non dat esse, nisi prout est in ea virtus diuina.* Sed hęc 9.& 16. quæ in obiectione citantur, optimè exponuntur verbis D.Thomæ. 3.contra Gent.c.70.vbi sic scribit, *Virtus inferioris agentis pendet ex virtute superioris agentis, in quantum superius agens dat virtutem ipsam inferiori agenti, per quam agit, vel conseruat eam.* Vnde inferiùs sic colligit, *Oportet igitur, quòd actio inferioris agentis non solùm fit ab eo per virtutem propriam, sed per virtutem omnium superiorum agentium: agit enim in virtute omniũ.* Igitur ex D.Thomæ interpretatione, causam secundam agere in virtute primæ nihil aliud est, quàm agere per virtutem ab illa participatam, & ita dependentem ab illa in agendo, vt omnis actio eius magis principaliùsque nitatur in virtute causæ primæ, quàm in propria. Et hac etiam ratione subdit idem Diuus Thomas eodem loco, virtutem primi agentis esse ex se productiuam, virtutes autem inferiorum, non nisi ex virtute superioris, id est, vt in illa nixæ, & ab illa aditæ. Ex hac ergo doctrina facilè intelligitur verus sensus illarum propositionum libri de causis, & similium. In prima enim dicitur causa prima priùs agere, quia ex se & independenter agit, vt iterum infrà latiùs dicemus. Dicitur etiam, vehementiùs ingredi effectum, quia intimiùs est in illo, magisque in illum influit, & ipse essentialiùs ab illa pendet. In nona dicitur causa secunda dare esse, prout est in ea virtus diuina, vel participatiuè per ipsammet facultatem & virtutem intrinsecam à Deo participatam, quomodo dicitur charitas diuina esse in nobis, & diuinum lumen in beatis; vel causaliter, id est, quatenus ipsamet virtus Dei est in causa secunda adiuuans illam, & cum illa concurrens. Atque hoc etiam modo dicitur in prop. 16. virtutem diuinam esse virtutem omnium causarum, vel quia omnes ab illa habent virtutem, vel quia illa omnes iuuat, & cum omnibus agit & concurrit, quo sensu etiam dici potest coniungere omnes causas suis effectibus, & applicare illas, vt dictum est.

Explicantur propositiones aliquot libri de causis proposi tum cõcer nentes.

Quartum obiectum ex Aristotel. dissoluitur.

AD quartum. Miror sanè quòd in hac causa Aristoteles afferatur, qui non solùm ne verbum quidem vllum de huiusmodi præmotione causæ secundæ alicubi scripsit, verùm etiam de tota effectione causæ primæ, & præsertim de concursu eius cum causis secundis vix aliquid attigit. Et præsertim in lib. Physicor. vbi solùm agit de naturalibus motibus, qui sensu percipi aliquo modo possunt. Ista autem primæ causæ præmotio, etiam si vera esset, nec sensibus posset percipi, nec à naturali Philosopho consideranda esset, sed à Metaphysico. Agit ergo ibi Aristoteles, de corporibus mouentibus, & mobilibus, quæ dici solent mota moueri, seu dum mouent, moueri. Sed si hoc intelligatur de motu proprio, ac physico, non est id per se necessarium, & maximè ad concursum primæ causæ: calefacit enim ignis etiam si nec loco moueatur, nec alteretur, & magnes ad se trahit ferrum, prorsus quietus ipse manens. Neque vlla ratio probabilis afferri potest, cur talis motus sit agentibus naturalibus, seu corporeis per se necessarius ad agendum: Contingit autem frequenter hoc ex accidente, altero è tribus modis. Primò, antecedenter, vt agens, quod distabat à passo ei per motum applicetur. Et hoc modo existimo moueri cælum ad influendum conuenienti ordine ac modo in hæc inferiora. Multi etiam existimant moueri, vt virtutem instrumentalem ab intelligentia recipiat, in quo non

Quî dicantur corporea agẽtia, mota mouere.

Quotuplex contingat prę uia motio ad actionẽ secundæ causæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

immoror, licèt enim id admittatur, tamè alterum, quod dixi, negari nō potest, cùm fere sensibus pateat. Secundò contingit, moueri agens consequenter seu concomitāter idq; solum in his corporibus inferioribus, quæ dum agunt repatiuntur; & ita, dum mouent, mouentur. Tertiò specialiter hoc accidit in motibus localibus corporum, qui fiūt per impulsum vnius in aliud: vnū enim corpus non mouet hoc modo aliud, nisi ipsum moueatur priùs, quia nō potest imprimere impetum, vel aliud corpus pellere, nisi per fortem contactum, qui, nisi medio motu, non fit: & ita etiam hic motus est veluti conditio necessaria, & applicatio ad agendum. Sed hæc, vt dixi, sunt valde extrinseca, & accidentalia ad influxum generalem primæ causæ. A

11 Si autem illa propositio, *agens creatum mouet motum*, intelligatur de motu occulto & intentionali (vt vocant) quem priùs recipiat à prima causa, illa propositio in hoc sensu, nec habet fundamentum in Aristotele, nec ratione ostendi potest: vnde, cùm motus ille dicatur occultus, afferendum est ali quod sufficiēs signum illius, vel vt fictitius reijciendus est. Denique, si propositio illa, *agens creatum mouet motum*, intelligatur latiùs, scilicet, per motum intelligendo quācumque actionem, quomodocumque præuiam, sic verum est, omne agens creatū non agere nisi motum, quia non agit, nisi virtutem agendi recipiat à primo agente, & ab eodem semper actu conseruetur, quæ conseruatio est veluti quidam motus cōtinuus causæ secundæ à prima. Potest etiam latè secunda causa dici agere vt mota, quia dirigitur, & adiuuatur à prima, non quia in se recipiat motum aliquem, sed quia in ratione agentis constituitur in actu secundo per cooperationem causæ primæ. Quilibet horum modorum sufficit vt omnia agentia secunda reducantur ad vnum primum agens immobile & independens, nulloque alterius adminiculo indigens, vt suprà dictum est. B C

12 Diluitur quinta obiectio. Ex his respondendum est ad 5. obiect. Negatur enim, ex dictis tolli ordinem essentialem ac per se inter causam primam & secundam: Vnde enim hoc inferri potest? Quod ve est huius illationis fundamētum? Subordinatio enim essentialis nō fundatur in actione illa præuia causæ primæ in secundam, sed in hoc, quòd ex sua intrinseca natura, causa secunda nihil potest agere sine auxilio primæ: & effectus ipse essentialiter postulat dependentiam à prima causa: quæ dependētia optimè intercedit sine illo influxu. Imò, licèt ille supponeretur, & per illū causa secunda reciperet virtutem intētionalē, adhuc tota illa causa sic affecta haberet prædictam essentialem dependentiā, quoad concursum immediatū in effectu, vt ostēsum est ex dictis in c. 4. Nec maiorē verisimilitudinem habet altera illatio de fortuita & casuali coniunctione causæ primæ cum secunda ad agendum, quia hoc etiam nullatenus pendet ex illo influxu præuio in causam, nam etiam, illo posito, post illum esset necessaria altera coniunctio & cooperatio simultanea ad eandem actionem, in qua per se coniungantur: quia prima causa ex sua prouidentia perfectissima, per se ac directè voluit suum auxilium omnibus causis secundis præstare, & cum ipsis concurrere; & ita non casu, sed ex perfectissima scientia & voluntate sua cum omnibus coniungitur ad agendū, vt inferiùs c. 15. latiùs explicaturi sumus.

Satisfit sextæ & septimæ obiectionibus.

13 AD 6. obiectionem, simul cū 7. commodiùs respondebimus. Igitur ad 7. verissimū est, Deum vt supremū dominum posse omnibus causis secundis, prout vult, vti, negamus tamen in primis, hūc vsum cōsistere in illa applicatione præuia vel determinatione. Quis enim in hoc vnquā posuit vsum diuini dominij, vel cur ad hāc præmotionē limitādus est? Duo ergo sunt generales modi, quibus Deus vtitur creatura sua, scilicet, ex illa, vel in illa, aliquid faciendo, vel per eam aliquid operando: neutrum autem fit per illam applicationem, sed primum fit per actionem Dei in creaturam, sub actione comprehendo suspensionem actionis vel influxus. Nam, si Deus velit creaturam suam in nihilum redigere, ille est quidam vsus dominij supremi, qui cōsistit in actione (vt ita dicam) negatiua, id est, in suspensione influxus quo illius esse conseruabat. Secundum autem fit per imperium Dei & actionem ipsius creaturæ ex voluntate Dei & imperio. Quocirca dicitur vlteriùs, in actione causæ secundæ cum influxu Dei duo posse distingui. Vnum est, creaturam agere, aliud est

In quo cōsistat vsus supremi dominij, qd Deꝰ habet in creaturas omnes.

est, Deum illam adiuuare seu cum illa concurrere. In primo potest quidem creatura obedire Deo, si iuxta Dei voluntatem & imperium operetur: & tunc, ipsam causam secundam agere, erit quidam effectus vel vsus dominij Dei, tamen non est hoc essentiale, nec omnibus agentibus competit, si propriè loquamur. Peccator enim, dum exercet suam malam voluntatem, non propriè exercet munus seruiendi Deo vt supremo domino, nec Deus, vt dixi, tunc vtitur illa volūtate ad illam actionem, quia simpliciter nō vult illam actionem, sed permittit: quanuis statim ac illa actio incipit esse, incipiat etiā sub dominio Dei esse: quia, prout est reale ens, habet esse ab illo: & ideò illa etiam vtitur in bonum pro infinita sapientia sua. Aliud autem est, actionem ipsam esse sub dominio Dei, quod semper est verum & essentiale omni actioni creatæ vtres positiua est: aliud verò, causam secundam vt exercentem illam actionem, operari ex dominio Dei seu actionem illius vt illius est, esse vsum dominij diuini, quo, scilicet, Deus vt supremus dominus vult illa vti: nam hoc, vt dixi, licèt sæpe contingat, non est tamen necessarium & essentiale: nam Deus permittit interdum suæ creaturæ operari aliter quàm ipse vellet. At verò Deum influere vel concurrere cum causa secunda ad agendum, non est propriè vsus dominij Dei, sed est (vt ita dicam) vsus omnipotentiæ eius. Sicut, quādo Deus creat rem, non propriè vtitur illa vt dominus, nisi omnem collationem alicuius beneficij, vsum dominij appellare velimus. Sic ergo, quum Deus iuuat creaturam in agendo, quodammodo illi ministrat (si ita loqui licet) propriè verò, potius illi beneficium confert, quàm illa vtatur. A B C

14 Quī Deus applicet ad agendū, secundas causas. Ad alteram verò illius argumēti partem respondetur ex suprà dictis, ꝙ nunquam committi posse in illa voce applicationis: nam, si sit sermo de vera applicatione præuia, externa & locali, vel interna sen animali; sic omnis applicatio fit à Deo, vel solo, si extraordinario modo fiat; vel cum causis secundis. Non quidē cum illamet causa, vel facultate quæ applicatur, quia (vt rectè dicitur in obiectionibus) illa nō efficit applicationē suam; sed cū alijs causis concurrendo, quæ illam efficiunt. Nam per actionē quarundā rerum aliæ applicantur ad opus, vt, mouente angelo, applicitur sol; &, agente sole, eleuantur vapores, & applicantur meadiæ regioni aeris, & fiunt pluuiæ, & sic de alijs; quæ omnis applicatio fit iuxta ordinē causarum & rerum à Deo institutum, conseruatum, & gubernatū, iuxta finem ab ipso intentum; & in hoc sensu videntur procedere illæ duę obiectiones; quapropter non procedunt contra nos, vt ex dictis patet. Si autem per applicationem intelligatur quippiam aliud requisitū in agente secundo, præter virtutem agendi permanentē in suo genere sufficientem, & præter alias conditiones, scilicet, quòd habeat passum vel obiectum, & alia requisita satis applicata, eo modo quo illis indiget; sic negamus, illam applicationem esse aliud quid præter actionē, quod satis à nobis probatum est. Vnde fit, talem applicationem nec esse propter finem à Deo intentum, nec propter alium, quia omnino nō est. Quòd si ipsamet actio vocetur applicatio formalis in sensu à nobis exposito, hæc fit à Deo, & vt sic ordinatur in finem à Deo intentum, quāuis prout est à causa secunda, non semper tendat in finē à Deo intentum, vt de actione peccaminosa infrā dicetur. Denique potest applicationis nomine significari ipsamet inclinatio & propensio, quam causa secunda habet ad agendum; & hæc, sicut non est aliud à virtute eius, ita fit & conseruatur à Deo dante & conseruante virtutem; & ita etiā est propter finem à Deo intentum. Atque hac ratione sæpe dicitur Deus (& non impropriè) applicare omnes causas secundas ad actiones, influendo actum in eis virtutes, quæ naturā suā in eas actiones propensæ sunt, & ad eas propterea applicantur.

15 Dirimitur octaua obiectio. Ex his etiā expedita est obiectio octaua pertinet enim ad perfectum modum concurrendi primæ causæ, vt efficiat ipsa in creatura & in effectu creaturæ quidquid est aliquid, & ita etiam efficit omnē applicationem veram & realem, illa verò applicatio superaddita in sensu iā declarato, neque est aliquid, neque ad perfectam vim causandi vllo modo pertinet. Neque enim omnis multitudo actionum, & entitatum, ad perfectā Dei causalitatē quidquā refert: alioqui post illā intentionalē applicationē postulari posset alia ad maiorē abundātiā, qd est ridiculū: sic ergo nos de illa intētionali applicatione existimādo cēsemus.

Quod autē in illa obiectione tāgitur, de hoc cōplexo, creaturā agere, iam est in superioribus reiectū, quia hoc nō est aliquid præuiū ad actionē, neq; est aliud, quā actionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo Deus efficiat, creaturam agere.

nem prodire ab hac creatura, & hoc ipsum A agit Deus influendo immediatè ad ipsam actionem: Nam licèt habitudo illius actionis ad causam secundam præcisè concepta non sit formaliter habitudo eiusdè ad Deū, tamen illamet habitudo, prout est aliquid reale est effectiuè à Deo per eundem immediatum concursum, & hoc modo creaturam agere est à Deo.

Ad 9. responsio.

16 Ad 9. respondetur primò, hanc applicationem præviam non solùm à nobis reijci propter impedimentum libertatis, sed etiam quia nihil est, nec habet in natura munus aliquod, quòd alioqui virtus activa est proportionata ad effectū. Nā, si sit improportionata, vt est voluntas nostra ad actus supernaturales, tunc indigere potest B aliqua re indita, vel sibi coniuncta, nō vt applicante tantū, sed vt adiuuante, vel cooperante. Si autem virtus sit in suo ordine sufficiens, nec necessarium, nec verisimile credimus, ei superaddi oportere aliam applicationem prævianm ex parte ipsiusmet facultatis activæ, etiam, seclusa determinatione libertati contraria. Secundò dicitur, hanc applicationem physicè prædeterminantē voluntatē ad vnum, esse videri contra vsum libertatis: & in hoc sensu non solùm repugnare cum principijs Philosophiæ, sed etiā fidei, vt probatum est.

17 Quare contradictionem implicet voluntatem physicè prædeterminatā, liberè operari.

Ad 1. verò rationem respondetur, ad omnipotentiam Dei non pertinere, contradictoria facere, qualia essent manere potentiam indifferentem & determinatam ad vnū, seu (quod perinde est) motionem seu entitatem illam, prævisuram voluntati, subdi in sua effectione actuali libero vsui voluntatis, & necessariò prodire in actum & secum rapere voluntatem. Primum enim horum est necessarium vt voluntas maneat libera. Secundum autem, vt illa entitas determinet voluntatem. Sicut ergo repugnat fieri formam habentem ex natura sua proprietates oppositas, ita & fieri entitatem physicè determinantem potentiam, & se subijcientem libero vsui eius. Quamuis ergo ad omnipotentiam Dei pertineat, vt, quod vult, & quale & quomodò vult, fiat, & ad eius prouidentiam spectet, ita fortiter & suauiter ea disponere, quæ ad liberum arbitrium pertinent, vt, & diuinæ voluntati seruiat quando ipsa vult, & nihilominus ipsum etiam suam voluntatem liberè faciat, tamen non est ne-

cesse vt hoc faciat Deus prædicto modo repugnantiam inuoluente, sed alio, quem in fine huius, & certi libri, explicabimus.

Sed arunt, non esse repugnantiam, quòd, 18 forma aliqua voluntati impressa, possit non Aliquorū responsio. agere, & tamen infallibiliter agat: ergo non repugnat, quòd hæc forma relinquat voluntatem liberā, id est, potentem non agere & determinatā physicè vt infallibiliter agat. Sed hæc responsio virtute impugnata est Explodi- supernis cap. 10. tractando locum Concilij Tridentini. Nam formam aliquam infallibiliter agere, nō morali infallibilitate, sed physica & omnimoda, neque ex suppositione actionis, (quomodo id, quod agit, quādo agit, necesse est agere) sed ex se, & vt præsupponitur actio; formam (in qua) hoc modo agere, non potest oriri nisi ex intrinseca eius natura, quæ omnino est determinata ad agendum, nec potest impediri ab actione per subiectum vel voluntatem, cui inest: si enim potest, vnde erit infallibilis actio? Cùm infallibile, licèt referatur ad mentem, supponat tamen in re fundamentum. Nam, sicut ex eo quod res est vel non est, propositio vera vel falsa est, ita ex aliqua rei necessitate proueniet infallibilis illa coniunctio actionis cum illo principio. Est enim infallibile, quod falsum esse non potest; quod autem falsum esse non potest, est necessariò verum: at, quod necessariò est verū, in aliqua necessitate rei vel actionis, fundatur: si ergo hæc necessitas non sit ex suppositione ipsius actionis, oportet vt sit ex natura ipsius principij, ita, nimirum, ex se determinati ad agēdum, vt à subiecto vel causa non possit impediri, sed illum potius secum ad agendū ex necessitate trahat. Nisi fortè dicatur, illam infallibilitatem fundari in extrinseca Dei scientia, vel voluntate, aut motione. Sed in sententia, quam tractamus, hoc non habet locum, quia, si infallibilitas oritur ex scientia vt sic, seclusa omni causalitate; ergo supponitur præscientia futuri euentus ante hanc prædeterminationem: ergo non est prædeterminatio de qua loquimur: quia hæc dicit antecedentiam ad scientiam futurorum, vt sæpe iam diximus. Imò talis scientia supponit causam determinatam ad agendum in præsentia æternitatis, vel in priori aliqua voluntate Dei: ergo supponit iam infallibilitatem in obiecto.

19 Aliquorū cauſæ ſou ſatisfit.

Si autem infallibilitas omnem eo solū

Dei

Dei voluntate efficaci, & extrinseca motione, iam forma illa non determinat physicè & intrinsecè voluntatem: sed voluntas affecta illa forma adhuc manet indifferens, & diuina volūtas extrinsecè illam determinat: & hoc sensu incidimus in sententiam Scoto attributam, quam sequente capite examinare incipiemus. Nunc verò ex toto hoc discursu concludimus quod intendimus, scilicet, nō posse vllam entitatem prævianm ad actionem & principium eius, voluntati inhærentem, illam physicè determinare, vt infallibiliter efficiat actionem talis formæ vel entitatis ex intrinseca vi & natura talis entitatis; & tamen quòd simul relinquat voluntatem liberam ad non efficiendam actionem, ad quam talis forma inclinat.

20 Quæ necessitas libertatem non tollat, quæ tollat.

Ad aliam partem illius obiectionis respō B detur ex doctrina Anselmi superiùs posita ca. 3. & communiter recepta, necessitatem ex suppositione actionis, quę dicitur necessitas consequens non tollere libertatem; necessitatem verò ex suppositione antecedēte, quę sit causa actionis, tollere libertatem, vt ibi & in discursu totius libri satis probatum est. Ad exemplum primum de iudicio rationis respondetur ex Bernardo libr. de gra. & libero arb. (vt alios scholasticos omittam) iudicium rationis vi sua non posse determinare voluntatem, si obiectum illam nō determinet, vel quoad specificationem, vt, cùm iudicatur, bonum esse amādum; vel quoad exercitium vt in sola clara visione Dei. Nam, si iudicium ex se voluntatem determinaret, necessitatem illi imponeret, quia ipsum iudicium sine libertate profertur: si ergo voluntas omnino esset adstricta ad illud sequendum, periret libertas. Vnde in exemplis positis, sicut determinatur voluntas, ita & necessitatem patitur in altero quoad specificationē, in altero quoad exercitium. Hinc Bern. *Est* (inquit) *ratio data voluntati vt instruat illā, non vt destruat: destrueret autem si necessitatem vllam imponeret, quominùs liberè pro arbitrio se volueret.* Dixi autem, iudicium vi sua hoc non posse, quia ex vi prioris voluntatis potest interuenire iudicium omnino determinare voluntatem, vt velit id quod priori volūtatis actui annexum est: vt, si voluntas efficaciter intendit finem, & medium iudicatur necessarium, ad illud volendum determinatur, nisi à priori intentione recedat: & idem est de vsu respectu prioris electionis: hæc tamen, sicut est determinatio, ita & necessitas, scilicet, ex suppositione, quia verò illa suppositio libera est; ideò ex hac parte actio libera etiam est. Atque ita in omnibus, ac semper necessitas & determinatio ad vnū pari passu currunt, vel certè idem sunt. Vnde, si supponunt vsum liberum, & in eo fundantur, sunt tantùm secundùm quid, & non tollunt libertatē simpliciter. Quādo verò nullo modo liberum vsum supponunt, inducūt necessitatē simpliciter & libertati repugnant. Quomodo autem omnes, qui voluntate malè eligunt, in iudicio, vel consideratione deficiāt; & an sit hoc moraliter vel metaphysicè intelligēdum: item an voluntas, vt resistat iudicio, opus habeat illud diuertere seu suspendere, & intellectū ad alia considerāda transferre; an verò, persistente iudicio etiam practico & vltimo, possit illa non consentire, nō spectat ad hunc locum hæc discutere: satis nobis est, iudicium per se nō esse efficax ad determinandam voluntatem, si ipsa velit ei resistere siue aduertendo illud, siue ipsi palam renitendo.

Connexio internecessitatem & determinationem ad vnum.

Secundum exemplum de diuina scientia 21 non est ad rem, quia scientia futurorum absoluta & simpliciter, de qua procedit argumentum includit suppositionem futuri effectus, quo modo Sancti citandi infrà c. 15. dicunt res non esse futuras, quia præsciuntur futuræ, sed ideò præsciri, quia futuræ sunt, & ita illa necessitas est ex suppositione consequenti.

Scientia absoluta futurorum cum libertatem non tollat.

Tertium exemplum latum offerebat cāpum dicēdi de Christi Domini libertate in suis actionibus, sed hæc disputatio ad alium locum spectat, vbi pro viribus, licèt nō prodignitate, declarata est. Quod ergo ad rem præsentē spectat, dicimus, voluntatē Christi Domini, sicut ex vi vnionis determinata est ad non peccandum, seu facta est impeccabilis, ita non mansisse liberā ad peccandū. Mansit tamen simpliciter libera ad operandum non solum quoad circumstantias actionum suarum, verum quoad substātiam, etiā in ea voluntate, qua pro nobis mori voluit, imò in ea maximè, nā libertas ad peccandū, neq; est necessaria ad libertatē simpliciter, neq; ad illius perfectionē attinet. At, sicut Christus Dominus liber fuit in his, quæ extra Deū clarè visum volnit & amauit, ita nō habuit voluntatem suam physicè prædeterminatam ad aliquem actum per extrinsecā actionē vel motionē, sed ipse se liberè determinauit, concurrente Deo, vel generali cōcursu, vel per auxilia gratiæ, iuxta rationem

Ad nō peccādū determinat ex vnitate Christus Dominus.

Quādo iudicium determinare sufficiat voluntatem, quando nō ita.

actuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

actuum quos exercebat. Et ita ex hoc exemplo nihil contra doctrinã traditam sumi potest, quomodo autem hæc omnia simul in Christo inuenta fuerint, alibi, vt dixi, declaratum est. Hæc igitur de hac physica prædeterminatione inhærẽte in voluntate dixisse sufficiat.

CAPVT XII.

Non minùs impediri indifferentiam libertatis per physicam prædeterminationem ex causa extrinseca, quàm ex inhærente præmotione.

HActenus tractauimus sententiã hanc de physica prædeterminatione voluntatis humanę in priori sensu superiùs c. 5. declarato, reliquum est, vt alium sensum ibi propositum persequamur, scilicet, an fiat talis prædeterminatio physica per efficaciam extrinsecam diuinæ voluntatis & potentiæ, & essentialem subordinationem, & obediendi necessitatem, quę est in omni re creata respectu voluntatis efficacis & beneplaciti Dei.

1 In quo differant ab hæreticis, ij Catholici, qui hãc physicam prædeterminationẽ concedũt. *Stapleton. lib. 4. de Iustif. c. 1. & 4. Rossẽ. fo. 314. & seqq. Ricard. art. 7. pag. 269. vsque ad 282. Bellar. lib. 1. de grat. & lib. arbi. c. 12. lib. 4. c. 14. lib. 6. c. 9. lib. 2. de stat. pec. c. 3.*

Sententiam igitur hoc affirmantem falsam esse, iudicamus. Et in primis, quantum ex recentioribus scriptoribus, qui contra hæreticos huius temporis scripserunt, colligitur, Lutherus, & Caluinus, eorumque sectatores dicunt, nos determinari à Deo in singulis actibus: differunt tamen à viris Catholicis, qui hanc sententiam sequuntur, quòd hi non negant, voluntatem humanam liberè operari, quia negant, ex illa prædeterminatione voluntatis sequi eam necessitatem operandi, quæ libertatem prorsus excludat: illi verò, cùm videant, ex prædeterminatione illa hanc sequi necessitatem, vt sunt impudentes & Ecclesiæ rebelles, apertè etiam libertatem negare non sunt veriti. Hinc Lutheri vox illa est apud Rossensem. *Homo multa solet proponere coactus Dei prouidentia*; & illa, *Non sicut nos, sed sicut ille vult, ita viuimus, facimus, &c.* Ex quibus verbis, & alijs, quę prædicti autores referunt, intelligimus, hos hæreticos non negare quin voluntas nostra physicè operetur, quando vult, sed quia physica quadã efficacitate à Deo prædeterminatur vt velit, per efficacissimam voluntatem qua illam præuenit, ideò aiunt nostram voluntatem passiuè se habere in ea motione, vel quia non liberè agit, vel certè quia (vt morales philosophi loquuntur) non se agit, sed agitur à Deo, quanuis dum agitur, ipsa etiam efficiat actũ physica efficientia: & ita in illo principio conuenit hic error cum opinione recitata, quanuis in confitenda vel neganda arbitrij libertate, multum distet. Et hoc sit primum non leue fundamentum, quod nos ad illam sententiam reijciendam plurimum mouet: ne scilicet cum hæreticis in illo principio, nulla autoritate, vel necessitate cogente conueniamus, cùm aliàs difficillimum iudicemus, veram hominis libertatem tueri, si voluntas nostra ex efficacia diuina hoc modo physicè prædeterminetur. Quod non aliter ostendemus, quàm applicando rationes contra priorem sententiam factas, nam re vera eandẽ vim & efficacitatem habent. In hoc ergo capite de libertate quoad specificationem, seu ad plures actus, dicemus; in sequente verò de libertate quoad exercitium.

Fundamentalis ratio.

2 PRima igitur ac præcipua ratio nostra sit, quia, si hoc genus prędeterminationis necessarium est nobis ad volẽdum, non est in nostra potestate nisi id tantùm velle, quod Deus vult nos velle: quòd si hoc ita est, sequitur vlteriùs, nos non liberè, sed ex necessitate simpliciter, omittere seu non velle, quidquid omittimus velle: & hinc consequenter fit, nullam carentiam actus seu voluntatis, quæ nobis accidat, posse nobis ad culpã imputari, quod est apertè hæreticum. Hæc vltima cõsequẽtia certissima est, quia necessarijs nec meremur nec demeremur: secũda verò illatio, etiã est certa, quia, quod non est in potestate nostra, ex necessitate omittitur: si ergo ipsum velle non est in nostra potestate, omittere illud, non erit voluntatis ac libertatis, sed necessitatis. Item, ob hanc causam, quod omittimus ex ignorantia inuincibili, vel ex naturali & inculpabili inconsideratione, non imputatur nobis ad culpam, nec censetur liberum, sed naturale, ac necessarium, quia non fuit in potestate nostra, id velle, quod incognitum prorsus fuit, nec etiam fuit in potestate nostra de re illa cogitare, quæ omnino ignorabat, aut quæ animum nullo modo

modo pulsauit: quia, videlicet, nihil nobis occurrit, quod aliquo modo eam cogitationem excitauerit; & nisi aliunde incipiat, nõ potest à nobis ipsis inchoari, eò quòd voluntas non possit ferri in incognitum, neq; applicare intellectum non priùs aliqua excitatum cogitatione.

3 Vt voluntas sit libera debet habere potestatẽ proximam ad vsum & omissionẽ actus.

Et ideò sæpe in hac materia animaduertimus, quòd id maximè necessarium existimemus, non satis esse ad vsum & omissionem liberam ac culpabilem, quòd velle sit in nostra potestate remota & radicali, nam in exemplo posito de inconsideratione naturali, absolutè est in nostra potestate consideratio, remotè ac radicaliter; tamen quia proximè nec habemus, nec habere possumus omnia necessaria, vt illa potestas remota reducatur in actum, præsertim primam excitationem mentis, quæ ad volendum necessaria est; ideò simpliciter & moraliter, nec velle est in nostra potestate, nec non velle nobis imputatur vt liberum, sed excusatur vt necessarium: ergo idem dicendum est, quoties velle proximè ac moraliter non est in nostra potestate.

4 Iam ergo probatur prima sequela, nimirùm, si hæc prædeterminatio effectiua necessaria est, nõ esse in nostra potestate aliud velle, præter illud ad quod à Deo determinamur. Primò quidem, quia nos nihil velle possumus sine hac prędeterminatione diuina: sed hæc non est in nostra potestate, quia nullo modo à nobis incipit, sed à Deo: ergo, si Deus adhibuit suæ voluntatis determinationem ad vnum actum & nõ ad alios, omnes alij nõ sunt in nostra potestate: quia neque ante determinationem illam Dei fuit in nostra potestate facere, vt non ad hunc actum, sed ad alium nos prędeterminaret, neque post determinationem facere quidquam possumus vt Deus ad alios actus nos determinet. Quæ omnia sunt euidẽtia ex dictis supra contra aliud genus formalis prædeterminationis. Vnde omnes rationes & modi, quibus hoc ibi declarauimus, eodẽ pacto hic sedem sortiuntur. Est namque aperta implicatio in adiecto, asserere, posse nos facere aliquid vt Deus nos prædeterminet, tum quia ad illud ipsum faciendum indigeremus prædeterminatione, tum etiã quia nulla dispositio ex parte nostra cogitari potest, ob quam fiat in nobis, vel non fiat talis determinatio. Maximè cùm hæc determinatio dicatur pertinere ad generalem influxum causæ primæ, & necessarium sit omnem dispositionem ex eo concursu procedere.

Responsio quædam reijcitur.

DIcunt aliqui præuidisse Deum, voluntatẽ hominis hoc potiùs, quàm illud volituram; & ideò voluisse, ad hunc potiùs actum illam determinare quàm ad alium; atque ita esse in potestate voluntatis, vnum potiùs quàm aliud velle. Sed hęc responsio & repugnantiam inuoluit, & non satisfacit. Primum ita declaro, quia Deus non potuit præuidere quid voluntas humana sit vel esset volitura, nisi præuidendo eam cum omnibus necessarijs ad volendum; sed vnũ ex necessarijs vt ipsa velit, est, quòd Deus velit illam velle; neq; ipsa potest determinari ad volendum hoc potiùs, quàm aliud, nisi ex voluntate & imperio Dei efficaciter prædeterminante ipsam, vt defensores prædictæ opinionis affirmant: ergo sibi ipsis contradicunt, quum aiunt, Deum velle ita determinare voluntatem, quia præuidit eam hoc potiùs volituram, quàm illud, cùm prima ratio huius determinationis sit ipsum velle Dei. 5

6 Confirmatio.

Confirmatur & declaratur ampliùs, nam ea prescientia, qua dicitur Deus præuidisse, voluntatem hoc volituram potiùs quàm illud, vel est absoluta, id est, de tali actu re ipsa aliquando futuro; & sic iuxta prædictam sentẽtiam, in obiecto suo supponit, vel potiùs includit voluntatem Dei, qua efficaciter voluit vt homo haberet talem actũ: nã ab illa Dei volũtate dicitur ille actus essentialiter dependere, & consequenter illam supponere: ergo non potest illa voluntas fundari in tali præscięntia, sed potiùs è cõtrario præscientia in voluntate. Vel illa præscientia est tantùm cõditionata, & sic includit in antecedente suppositione omnes cõditiones necessarias, vt sit talis actus: quia si ne illis esse non potest: ergo includit hanc cõditionem, si Deus velit efficaciter homine velle hoc, homo illud volet: hæc autem conditio, de quocunq; actu vera est, quia, quemcunque Deus velit vt homo eliciat, homo illum eliciet, & non alium: ergo homo ex se non vnũ potiùs elicit, quàm aliũ, sed illũ semper, potissimè ac vnicè, quem Deus voluerit vt homo eliciat; ergo nullo modo potest intelligi, ea suppositа sententia, quòd Deus velit, hominem hoc velle, quia præuidit, illud ipsum fuisse hominem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Implicatio in suppõsitione data.

voliturum. Si enim intelligatur voliturus A ex se, & non ex prædeterminatione Dei, est repugnans ipsi sententiæ: si verò intelligatur voliturus ex Dei prædeterminatione: ergo nihil aliud est dictum, quàm Deum hoc velle, quia scit, hominem esse determinandũ, si ipse velit, eum determinare, quod perinde nouit de quolibet actu possibili: & tota ratio tandẽ reuocatur in solam Dei voluntatem, & non in hominis potestatẽ.

7 Secundum, nimirùm hoc non sufficere, declaratur. Quia libertas hominis in vsu & exercitio non est consideranda secundùm præscientiam Dei conditionatam, sed secũdùm id quod de facto homo habet & potest: Deus enim, vt frequenter Augustinus ait, non iudicat hominem ex his, quæ factu rus esset, si hoc vel illud ei occurreret, sed ex his, quæ facit, seu aliquãdo re ipsa facturus est: ergo ad vsum libertatis nihil refert, quòd Deus præsciuerit, quid voluntas esset volitura, hac vel illa conditione posita, si posteà in re non relinquitur homini potestas ad volendum, & nolẽdum; sed post quã Deus decreuit, volũtatem hominis ad vnũ tantum actum in hoc momẽto & circa hoc obiectum determinare, non relinquitur in homine potestas ad aliquem alium actũ eliciendum: ergo in re ipsa non potest carentia talis actus imputari, nec esse libera.

8 Quod tandem alia via declaratur, nam, iuxta hanc sententiam, prædeterminatio ista est ita necessaria, vt sit essentialiter imbibita in concursu primæ causæ: ergo, si Deus absoluta volũtate sua determinat humanam voluntatem ad vnum actum, & nõ ad alios, præbet suum concursum ad illum actum solùm & relinquit voluntatem sine concursu ad alios: sed voluntas sine concursu primæ causæ nõ potest operari: ergo alij actus non manent in potestate vera, proxima, ac morali volũtatis: & consequẽter quòd non velit non potest illi tribui, sed carentiæ concursus.

Refutatur obiectio. Dices, in omni opinione & sentẽtia, quicunque non operatur, caret actuali concursu, & tamen non inde fit, qui sic non operatur, non posse operari. Respondetur; aliud esse non habere concursum in actu secundo, aliud verò non habere illum in potestate sua seu in actu primo, sed omnino esse denegatum à Deo. Illud prius non dicit carentiam potestatis, sed actionis tantùm; Hoc verò dicit carentiam potestatis proximæ & expeditæ ad operandũ, quãuis non tollat facultatẽ intrinsecã ad operandũ. Exemplo res declaratur, nã ignis, quando actu nõ calefacit ex defectu materiæ. v. g. cũ alioqui habeat paratũ Dei cõcursum, ex se potẽs est ad calefaciendũ: habet enim & facultatem proximam, & omnes cõditiones ex parte agentis requisitas ad illã actionem. At verò ignis Babylonicus, qui ob denegatũ Dei concursum non cõbusit pueros intrà ipsum existentes, re vera proximè non fuit potens pro tunc ad calefaciendũ pueros; &, si fingamus, illum esse agens voluntarium, non potuisset voluntati eius tribui, quòd non calefaceret, sed necessitati. Et ratio in promptu est, quia virtus creata per se sola, & destituta ope primæ causæ est impotens ad agendum. In præsenti ergo, si concursus Dei non datur humanæ voluntati, nisi per absolutam voluntatem diuinam, qua vult Deus actum voluntatis humanæ absolutè & efficaciter, reuera Deus solùm dat & offert concursum ad illũ actũ; ad alios verò neque dat, neque offert: quia omnino non vult alium actum fieri, neque ad illum concurrere. B

Diluciditur exẽplo.

9 Quod ita vlteriùs declaro, nam, si Deus concurrit ad extra solùm per illam voluntatem, illa volũtas comparatur ad actionem extrinsecam causæ secundæ tanquam proxima ratio, per quam Deus illam actionem operatur, vel (vt alij loquuntur) tanquam propria & interna actio, per quam Deus efficit externã, vel deniq; tanquam proxima applicatio omnipotẽtiæ diuinæ ad influẽdum in actionem creaturæ: Quocunque autem horum modorum res declaretur, sequitur, Deum non tantum in actu secũdo, sed etiã in actu primo, & quantum est ex se solùm præbere, vel offerre concursum ad vnum actum, quia ad alios nullo modo potentiam, vel actionem suam applicat. Vel aliter vrgetur hæc difficultas, quia, si Deus ita se gereret nunc cum voluntate in hoc instante, vt omnino non vellet aliquem actum eius, neque in illum influere, voluntas prorsus esset destituta cõcursu, nec posset illi imputari, si nihil vellet, quia esset simpliciter impotens ad volendum, & ex necessitate nihil vellet: sed ita se habet nunc voluntas ad omnes alios actus præter illum vnũ, quem ipsam facere vult Deus, quia ad omnes alios non vult influere: ergo carentia omnium aliorum necessaria omnino est, neque voluntati ipsi imputari potest. C

Tandem

10 Idẽ ex suprà dictis declaratur

Tandem declaratur ex dictis in superioribus, quia vt voluntas sit in ipso vsu indifferens ad agendum plura, necesse est, vt nõ solùm habeat intrinsecam facultatem & potestatem, sed etiã quòd habeat vel in actu, vel in potestate sua, ea omnia quæ sibi sunt ad agendum necessaria: ex quibus vnum maximèq; necessarium est concursus Dei, quem licèt in actu non habeat voluntas, nisi dum actu operatur, necesse est tamen, vt illum habeat; ita paratum & oblatum, vt habeat illum in potestate sua priùs quàm operetur: alioqui non intelligitur in ea potestas proxima & moralis. Quocirca vt voluntas secundùm hanc potestatem proximam manea: indifferens ad multos actus, necesse est, vt habeat in potestate sua concursum ad omnes illos: ergo hunc indifferentiæ repugnat, quòd habeat definitum, & determinatum concursum ad vnum solum actum: ergo si talis concursus datur per absolutum voluntatem Dei, quæ humanam prædeterminet; & illa Dei voluntas ad vnum solum actum definita est, re vera non relinquitur in nobis potestas moralis ad cæteros actus. Vnde, nec eorum omissio potest nobis imputari. A

11 Obiectio.

Dices, Nonne in superioribus dictum est, necessarium esse vt Deus determinet suum concursum ad hunc actum in individuo, quia voluntas humana non potest illum sua libertate determinare: ergo vel nos etiam cogimur fateri tolli libertatẽ ad alios actus, quia deest concursus ad illos, vel hoc argumentum generaliter non est efficax.

Solvitur. Respondetur, hanc replicam potiùs declarare vim argumenti facti. Nam, estò ita sit determinationem ad hunc actum individuum & singularem in tali specie oriri ex determinatione diuini concursus; non ideò necesse est dicere, determinare Deum suum concursum ad solam vnam speciem actus, id est, offerre concursum suum ad volendum, & non ad nolendum, ad odium, & non ad amorem, vel è contrario: hoc enim neque necessarium est ad determinatam effectionem singularis actus, vt iam dictam, neque consistere potest cum indifferentia voluntatis quoad specificationem actus, vt argumentum factum probat. Igitur satis est, quòd in singulis speciebus determinet Deus suum concursum ad vnum individuum actum pro tali instanti. Itaque, si in hoc momento, circa hoc obiectum, & cum his circumstantijs voluntas se se voluerit ad amandum determinare, eliciet hunc actum amoris in individuo; & non alium, quia Deus ad illum determinauit suum concursum, & non ad alium, & sic de actu odij; & alijs: tamen simpliciter manebit voluntas indifferens quoad specificationem & exercitium, quia potest amare, & non amare, vel odisse pro suo arbitrio, & ad vtrumque habet paratum concursum. Rectè autem sequitur, intrà singulas species actus non manere indeterminatam ad plura individua seu determinatã ad vnum, veluti quoad individuationem; quia si in illa specie operari vult, amando v. g. necessariò eliciet hunc actum numero, & non alium, vt argumentum factum conuincit. B C

Occurritur alteri obiectioni.

Sed dicet aliquis, Ergò Deus concurrendo cum voluntate humana, semper infert aliquam necessitatem, saltem quoad individuationem actus, & tollit aliquem modũ libertatis, quod videtur incõueniens, quia Deus concurrendo cum voluntate neque in totum, neque ex parte immutat naturalem modum agendi eius. Respondetur negando sequelam, quia voluntas non habet specialem libertatẽ ad eligendum hũc actum in individuo, potius quã alium eiusdem speciei, sed habet ex se indeterminationem quadam, quam etiam habent omnes causæ naturaliter agentes, quæ prouenit ex quãdam vniuersalitate, vt sic dicam, in virtute causandi, quæ de se potens est ad varia individua in eadem specie efficienda: & ideo necesse est, vt cùm agunt ab aliquo determinentur ad efficiendum hoc individuum potiùs quàm aliud. Hæc ergo determinatio nunquam est in creaturis ab intrinseca libertate: & ideo multi eas reducunt ad circumstantias subiecti, loci, & temporis: quod nobis non placuit in Metaphysica, propter rationes ibi adductas. Et ideo, dicimus hanc determinationem reduci ad definitum concursum causæ primæ, qui modus agendi æquè conuenit talis est omnibus causis secundis, etiam liberis.

Et hinc etiam cõfirmatur discursus factus, nam, sicut respectu individui, limitatio diuini concursus ex parte Dei tollit absolutam potestatẽ ad eliciendos alios singulares actus intra illam speciem, & ideo etiam tollit quoad hoc indeterminationem dictam; ita, si concursus omnino limitaretur ad vnam speciem actus, & ad vnum individuum

12 Ex obiectionis solutione cõfirmatur ista tentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuiduum illius speciei, tolleretur potestas proxima, & moralis indifferentia ad cæteros actus. Est tamen in hoc discrimen, quòd illa determinatio concursus diuini ad singula indiuidua singularum specierum, prout à nobis explicata est, non tollit indifferentiam simpliciter quoad specificationem; & ita nec libertatem tollit, imò neque illam diminuit: quia voluntati nostræ impertinens est, quòd, si amat, amet hoc actu numero, vel alio cum neque ipsa per se ipsam possit hoc definire, vt dictum est. Vnde necesse est, vt vel ex natura sua habeat hanc determinationem ex circunstantijs, vel quòd ex concursu Dei illam recipiat. At verò, si determinatio esset ad vnam tantum speciem actus, & ad vnum indiuiduum in illa specie, prout in hac sententia, quam impugnamus, dicitur fieri per absolutam, & efficacem voluntatem Dei, nulla prorsus maneret indifferentia ad species actus, impediretur; potestas, quam volùtas ex se habet ad alios actus eliciendos, & ita tolleretur ei libertas quoad specificationem; fieretque subinde, vt ei imputari non posset carentia seu omissio cuiuscunque alterius actus.

A

B

Declaratur magis ratiocinatio facta.

13 VT autem huius discursus efficacitas magis comprehendatur ac moueat, applicetur practicè ad singularem actum, sicut fecimus argumentando contra aliam sententiam de physica & inhærente prædeterminatione. Constituamus ergo hominem, cui hic & nunc proponitur hoc obiectum amandum v. g. ingredi religionem; ita vt ex parte intellectus habeat omnem considerationem, & iudicium necessarium, & in voluntate non habeat aliquod impedimentum positiuè contrarium, solùmque desit illi voluntas diuina efficax, qua velit Deus, illum hominem amare illud obiectum. Quid quæso tunc homo ille faciet, vt amet obiectum illud? immediatè enim & proximè (vt sic dicam) elicere amorem non potest, cùm nó possit ipse inchoare actum, nisi moueatur, non solum ex parte obiecti per iudicium intellectus, sed etiam ex parte potentiæ per prædeterminationem superioris agentis, & tamen non mouetur, nec determinatur: ergo quandiu ita se Deus habet erga voluntatem illius hominis nullo modo est in proxima potestate eius immediatè anchoare talem actum. Nec etiam est in potestate eius aliquid facere, quo posito, à Deo determinetur, tum quia nihil tale fingi aut cogitari potest, tum etiam quia ad illud esset necessaria alia similis præmotio efficax diuinæ voluntatis, de qua simile argumentum redibit. Nulla ergo via aut ratio relinquitur, ob quam possit tali homini moraliter imputari, quòd non amet illud obiectum: non est ergo libera illa carentia, neque oppositus actus est in eius potestate. Hoc autem, quod in hoc exemplo declaratum est, in omnibus humanis actibus procedit, si illa prædeterminatio necessaria est, vt ex dictis constat.

C

14 Obiectio.

Dicet aliquis, & si homo, dum elicit vnum actum voluntatis careret concursu ad alios, dummodo ipse hoc ignoraret, eodem modo operaretur, sicut modò, id est, eodem affectu, & cum eàdem propria determinatione suæ voluntatis: ergo operaretur cum eâdem libertate, quia cum eâdem voluntate: hæc enim variari non potuit, manente eâdem existimatione in intellectu, & eodem actu positiuo in voluntate. Insinuatur in hac obiectione quidam dicendi modus aliquorum Louanienſium (vt fertur) hominem scilicet operari liberè, quia existimat se operari liberè, non quia cum vera indifferentia operetur, sed determinatus ab alio. Sed est error in fide, quia, vel illa existimatio hominis vera est, aut falsa; si vera, ergo non solùm homo existimat se operari liberè, sed in re ipsa liberè operatur, nam ex eo quòd res est, existimatio vera est. Si autem est falsa, ergo & fides falsa est, quę docet hominem operari liberè. Deinde, ergo omnes hæretici, qui existimant hominem nó operari liberè, non operantur liberè, neque in eo peccant, quod est planè contrà fidem. Denique, regulariter loquendo, dum homo operatur, non habet illam existimationem nec cogitationem, nisi fortasse in habitu, quod est valde per accidens; tum quia habitus, qui non exit in actum non potest conferre actualem libertatem; tum etiam, quia, multi idiotæ non habent illum actum nec vnquam fortasse reflexè considerarunt an sint liberi. Non ergo ex tali existimatione est libertas in nó

Soluitur.

stris actibus, sed ex re ipsa. Atque ita in prædicto casu negandum est, actionem esse liberam quoad specificationem, quia, licèt maneat eadem voluntas, non tamen eadem potestas; libertas autem vtrumque requirit. Vnde argumentum, ad summum probat, manere idem voluntarium, non autem idem liberum: nam hæc duo diuersa sunt, vt in principio huius libri declaratum est. Posset tamen in eo casu manere actio libera quoad exercitium, si per suum concursum Deus non inferret necessitatem voluntati, seu prædeterminaret illam ad vnum, quod idem est, vt iam ostendam. Nam, si Deus hoc modo præmoneat aut necesitet voluntatem, quamuis homo id ignoret, re vera priuabitur vsu libertatis propter rationem factam, quòd libertas esse debet in re, non in existimatione. Imò, etiam si homo tunc existimaret, se operari liberè, non posset ea de causa talis actio illi moraliter imputari ad culpam vel laudem, quia vel talis existimatio esset etiam necessaria, vel certè, ea non obstante, actio esset necessaria & non libera. Quapropter, nisi ratione talis existimationis homo aliquid operetur, quod posset in re ipsa vitare, nihil talis existimatio refert ad moralem actionem, & imputationem.

A

B

CAPVT XIII.

Tolli libertatem quoad exercitium per physicam prædeterminationem ex Voluntate Dei extrinseca.

C

1 VTrum est tractanda altera ratio ab alio inconueniente desumpta de impedimento libertatis quoad exercitiũ, quod ex prædicta positione sequi ostendemus.

Ex Scoticis principijs contra extrinsecã prædeterminationẽ ab ipso asserta, quã efficax ratio cõficiatur.

Et in primis possumus ad hominem contra Scotum ita colligere. Ille enim ita sentit de hoc concursu & motione diuinę voluntatis circa humanam, quòd si ex necessitate conueniret diuinę voluntati, ita mouere humanam, periret omnino contingentia, & libertas: sic enim ipse argumentatur. Causa quæ non mouet nisi mota, si necessariò mouetur, necessariò etiam mouet: sed voluntas humana nó vult, nisi mota à Deo volente illam velle: ergo, si Deus hoc necessariò vellet, etiã voluntas idem necessario vellet, necessario (inquã) simpliciter, & quoad exercitiũ, ita quòd tolleretur libertas & cõtingẽtia. Supponit ergo Scotus in hac ratione, motionem illam primæ causę inferre necessitatem secundæ, ita vt respectu ipsius causæ secundæ talis actio non sit libera, sed solùm quatenus motio primæ causæ ipsi libera est. Nam, si eadem motio, quæ nunc sit liberè à prima causa, fieret ab ipsa necessariò, ex illa sequeretur necessitas simpliciter in actu causæ secundæ: ergo etiam si nunc illa motio sit libera causæ primæ, ex illa sequetur necessitas in actu causæ secundæ respectu ipsius causæ secundæ, licèt non sequatur respectu primæ. Patet hæc vltima consequentia, tum quia eadem motio causæ primæ eodem modo infert actum secundæ; siue à causa prima necessariò procedat, siue liberè: id enim impertinens est ad efficaciam motionis, si in re sit eadem. Tum etiam quia actus non est homini liber propter indifferentiam quam habet in ordine ad causæ primæ voluntatem, sed propter indifferentiam respectu propriæ voluntatis, alioqui non est homo, qui potest operari, & non operari, sed Deus est qui potest in ipsum operari, & non operari: igitur, si motio illa seu voluntas Dei efficax existens necessariò in Deo, tolleret libertatis vsum causæ secundę ob efficacitatem suam, eodem modo tolleret illã, etiam si sit liberè in Deo, quia eandem habet efficaciam; & illa libertas Dei nihil refert ad nostram libertatem, neque ad libertatis actum vt est à nobis, sed tantùm vt est à Deo: sicut motio brachij, etiam si voluntati sit libera, respectu tamen brachij non est libera, quia vt est ab ipso non habet indifferentiam actiuam.

Scio, quosdam ita rationi huic respondere, vt eam contemnere videantur, Quia nunc (inquiunt) eò quòd Deus liberè nos præmouet, nostra voluntas ab illius motione participat libertatem, si autem moueret necessariò, non esset vnde illam participaret.

Qualiter aliqui ad Scoti rationem respõdeant.

2 Refutatur prędicta rẽsponsio.

Sed quis capere potest, voluntatem participare libertatem per motionem, qua ab extrinseco agente determinatur ad vnum? In quo enim consistit hæc participatio libertatis, cùm libertas in indifferentia consistat, quæ per hanc præmotionem potiùs aufertur? Denique, si motio est eadem vt supponitur, non magis potest nunc esse participa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ticipatio libertatis, quàm tũc esset. Nunc ergo voluntas creata non participat libertatem in actu primo, nisi per creationem suam, seu per illam naturam, quam recipit, dum creatur: in actu tamen secundo participat illam non per motionem prævian ad actum suum, sed per actualem effectionem sui actus cũ concursu immediato Dei.

Vide disp. 19. Meta.

Atque hac ratione verum est, ex illa hypothesi, si Deus non esset liber, sequi, absolutè loquendo, voluntatẽ humanã non fore liberam, quia non haberet à quo in creatione sua libertatẽ in actu primo participaret, & ita nec posset illam exercere in actu secundo. Tamen discursus factus, procedit ex alia suppositione, scilicet, quòd humana volũtas maneret in se & radicaliter libera, & quòd Deus necessariò illi daret concursum, quẽ nunc liberè confert. Et ex hac hypothesi apertè sequitur, quòd, si in prædicto casu necessitatem inferret, nunc etiam inferat. Et ideò antiquiores, & grauiores Thomistæ in hoc sensu improbant hãc Scoti sententiam, vt Caietanus, quem suprà citaui, & Capreolus, quem cap. sequẽte referam. Imò & ipse D. Thom. idem sentit. 1. part. quæst. 14. art. 13. ad 1. & 1. cont. Gent. c. 67. ratic. 5. vbi Ferrar. & q. 2. deverit. art. 14. ad 5.

Mouente Deo ex necessitate naturæ eodem motu quo nunc liberũ mouet arbitrium, non destrueret eius in vsu libertatẽ.

Caiet.
Capreo.
S. Tho.
Ferrar.

2. Ratio ad hominem.

3 Secundo possumus etiã argumẽtari ad hominẽ & à paritate rationis; nã, si Deus physicè prædeterminaret voluntatẽ per qualitatẽ vel entitatem inhærentẽ priùs inditã voluntati, tolleret libertatẽ eius in vsu, vt Scotus docet loquens de habitu, (vt suprà vidimus) est autẽ eadem ratio de qualibet entitate, vt est superiùs dictũ, & per se notũ: ergo eadẽ ratione, si immediatè Deus per efficaciã suæ voluntatis creatũ arbitrium prædeterminat, in ipsius actu libertatẽ perimit. Probatur consequẽtia, nã tota ratio à priori, ob quã res inhærẽs & determinans infert necessitatẽ quoad exercitium, est quia tale principiũ inhærens, esset agens naturale & præueniens voluntatẽ, ac non subordinatũ ipsi, sed potiùs trahens secum voluntatem ad agendum, tali modo, tamq; determinato ad vnũ, & ad vsum suę actiuitatis, vt nõ posset voluntas ei resistere, seu tale principium impedire; sed hæc eadem ratio procedit in determinatione Dei effectiua per voluntatem suam absolutam, nam, illa posita, tam naturaliter ac necessariò agit id, quod vult, vt secum necessariò rapiat voluntatem creatam, nec possit hæc illi resistere: ponitur autem illa voluntas Dei (ex suppositione, in qua loquimur) ita præueniens voluntatem creatam vt præmoueat, & prædeterminet illam: ergo non magis relinquit libertatem in actu voluntatis humanæ, quàm si illi inhæreret. Sicut brachium, vt à volũtate moueatur necessariò, non eget, quòd aliquid prævium sibi inhærẽs à voluntate recipiat, sed satis est vt eius actio necessariò sequatur, posita voluntate, ita vt non possit ei resistere. Nec refert si quis dicat, brachium à se non esse liberum, voluntatem autem esse liberam. Quia, licèt demus alioqui esse liberam, tamen ad resistendum motioni Dei nõ magis est libera, quàm sit brachium ad resistendum voluntati. Quod facilè probatur, quia est prorsus impotens ad resistẽdum volũtati diuinæ efficaci, nec potest se se continere quin motioni efficaci eius obsequatur, & cooperetur: ergo quoad hoc est eadem ratio necessitatis.

Exemplo res diluciditur.

Absolutè & simpliciter assumptum demonstratur.

4 Atque hinc iã tertio fieri potest efficax argumentatio, non ad hominẽ tantũ, sed simpliciter, quia hic actus voluntatis procedit à duabus causis seu voluntatibus, quarum inferior incipit moueri à superiori, quando superior vult, & non est in inferioris potestate, ne illa motio inchoetur, sed in sola potestate superioris voluntatis: nec etiam potest inferior voluntas non sequi motionem superioris: ergo nullo modo est in potestate voluntatis inferioris illam actionem impedire, nec antecedenter, faciendo, vt motio Dei non ponatur, nec consequenter, impediendo, ne habeat effectum: ergo nullo modo est tunc in potestate humanæ voluntatis posse non agere: ergo est ibi necessitas simpliciter quoad exercitium.

Obiectioni occurritur.

Nec habet hìc locum vulgata distinctio de sensu composito & diuiso, quia, cùm hæc suppositio, est omnino antecedens, si ex illa sequitur necessariò actus, talis suppositio tollit libertatem, iuxta doctrinam Anselmi, & iuxta dicta suprà de vera indifferentia libertatis, imò iuxta doctrinã Tridẽtini Cõcilij: sed hæc suppositio voluntatis diuinæ efficacis ponitur omnino antecedenter ad voluntatem humanã, eiusq; consensum, & ex illa sequitur necessariò opus, ita vt nulla creatura possit illi resistere: vbi est ergo libertas? Minor propositio quoad priorẽ partem, est ipsa assertio contrariæ sentẽtiæ dicẽtis, Deũ præuenire nostram voluntatẽ efficaci præmotione physica suæ volũtatis absolutæ. Quoad posteriorem verò partẽ est de fide, quia voluntati Dei nemo potest resistere; vnde quod Deus absolutè vult fieri, tam necesse est fieri, vt implicet contradictionem non fieri.

A

Anselm. Maior verò propositio quoad auctoritatem Anselmi constat ex ipso, in lib. de concordia à principio. Vbi non loquitur de suppositione aliqua inhærente, sed simpliciter, & vniuersè, imò potissimum loquitur de scientia & voluntate Dei, & cum illis concordat nostrã libertatem, per hoc, quòd nõ sunt suppositiones omnino antecedentes vsum nostræ libertatis, sed illum potiùs sup- B ponẽtes aliquo modo, vel comitãtes. Altera verò pars de definitione libertatis cõstat, ex tractatis superiùs c. 2. Demõstratũ est enim, libertatem quoad exercitium, requirere indifferentiam ad non agendũ secundùm proximam & expeditam potestatem potentiæ liberæ: at in præsenti non relinquitur talis potestas: nam voluntas humana applicatur ad operandum cum tali concursu, & motione Dei præuia ad talem actum, vt volũtate sic circunuenta, nõ sit in potestate eius suspendere suũ influxum: ergo reuera in vsu talis operationis non retinet indifferentiam libertatis.

5 Confirmatur hoc ac declaratur ex illa cõmuni sententia Theologorũ, quã suprà c. 2. probatam reliquimus, scilicet, posse Deum, manẽte eodem iudicio intellectus ex se sufficiente ad liberam operationem, impedire vsum liberum, & necessitatem inferre creatæ voluntati. Ex hoc igitur sic colligo; Nõ potest Deus efficaciorem vim inferre creatæ voluntati, quàm per suam efficacem & absolutam voluntatem, quia non habet ipsemet Deus aliquid in se ipso, quo efficaciùs & fortiùs operetur quidquid potest operari: nam operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, ita vt mensura operationis sit voluntas eius: nulla autem est voluntas Dei potentior ad operandum, quàm sit voluntas efficax & absoluta: ergo, si secundum hanc mouet & determinat voluntatem, non relinquitur alius modus, quo illi possit necessitatẽ inferre. Imò nec intelligi potest, quæ maior possit esse necessitas, quàm quòd independẽter à me Deus statuat quid ego facturus sim, & per eam voluntatẽ me physicè prædeterminet, ita vt ego nõ possim aliter velle, quã prout Deus me determinauerit.

C

Dices, posse Deũ velle efficaciter determinare humanã voluntatẽ, vt velit liberè, & posse etiam efficaciter determinare, vt velit necessariò; & ita intelligi differentiã inter necessitatẽ & efficacẽ determinationẽ liberã. Sed explicetur quæso, in qua re consistat hæc differentia. Nam in primis suppono, vt voluntas humana necessariò velit ex efficacia diuina, non esse necessarium, vt homo ex parte obiecti apprehendat illam necessitatem, id est, vt velit necessariò operari, sed solum vt in re ipsa necessariò exerceat illum actum. Sicut è contrario vt liberè operetur, non est necesse vt in obiecto velit libertatem, seu liberè operari, sed satis est, quod in actu exercito actũ liberè eliciat. Hoc ergo supposito, quando Deus necessitatẽ infert, nihilominùs voluntas sponte fertur in obiectum ac voluntariè cum sufficiẽte vsu rationis, & aduertẽtia intellectus. Rursus, si auferretur talis voluntas Dei efficax, humana volũtas posset non ferri; & solùm in eo casu necessariò operatur, quia non potest illi motioni Dei resistere, quæ illius cõsensum antecedit, & illũ extorquet (vt sic dicã) sed hæc omnia reperiũtur in illa prædeterminatione physica & effectiua per voluntatem efficacẽ antecedentem, & nihil amplius in vtroq; motionis genere in re ipsa inuenitur aut necessariũ est: ergo illa differẽtia, quòd Deus velit, necessariò vel efficaciter, aut infallibiliter determinare physicè voluntatem hominis, est posita solùm in verbis, non autem in re. Nam alia differentia, quę assignari potest, quòd necessitas fiat per aliquid inhærens, determinatio verò per solam extrinsecam voluntatem, iam satis reiecta est.

6 Respõsio.

Refutatur.

Quocirca, cùm dicitur posse Deum velle efficaciter determinare physicè potẽtiã & liberè, in hoc obiecto inuoluitur contradictio, nam perinde est, ac si diceretur, posse velle, vt simul in eodẽ actu necessariò ac liberè operetur. Est autẽ cauẽda æquiuocatio ad soluẽda sophismata argumentantiũ, quæ infrà videbimus, & sistendũ in propria ac physica prædeterminatione. Aliud enim est, Deũ efficaciter, id est, infallibiliter mouere voluntatem, & eodem modo efficaciter facere vt velit liberè, aliud verò, physicè illã prædeterminare. Primũ potest facere

7

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus,& facit in his quos per gratiã mouet, quod in 3.lib.ex professo est declarandum. Secundum non facit Deus, nec potest stare simul cum libertate; quia includuntur in eo duæ conditiones oppositæ, scilicet, posse resistere motioni, quod est ad libertatem necessarium,& non posse resistere, quod est de ratione physicæ prædeterminationis per voluntatem Dei absolutam & efficacem.

8 Idem probatur auctoritate Concilij Tridẽtini.

Quod præterea posset cõfirmari probando tertiam partẽ suprà positam auctoritate Cõc. Trid. sess. 6. c. 5. & can. 4. vbi Concilium docet, hominem prẽmotum à Deo, posse nõ consentire,& tradit doctrinã vniuersalẽ. Vnde comprehendit omnẽ præmotionem etiã per extrinsecum concursum,& consequẽter excludit hanc etiã præmotionem seu prædeterminationẽ per extrinsecã voluntatẽ Dei, qua posita non est in voluntate creata potestas resistendi, vt suprà est probatũ; & est de fide, quia expressè sacra Scriptura ita dicit. Nemo potest voluntati eius resistere: est itẽ euidens, quia omnipotenti voluntati, non solùm non resistit finita voluntas, sed etiã omnino non potest. Sicut igni nõ solùm non resistit stupa, sed etiam nõ potest, propter improportionem, quæ longè maior est in voluntate finita, respectu infinitæ. Non ergo potest stare talis prædeterminatio cum libertate in exercitio. Sed, quia hoc testimonium in causa omnino simili pressius expendendũ est lib. 3. c. 13. hìc plura non adijciam.

Patrum testimonijs eadem veritas roboratur.

9 Damasc.

Accedant igitur testimonia Patrum, quæ hanc effectiuã prædeterminationẽ, & à fortiori illam aliã formalem & inhærentem, ostendãt cum libertate pugnare. Ex Græcis Damasc. lib. 2. de fide. c. 29. *Quæ in potestate nostra* (inquit) *sita sunt, non prouidentia, sed libero nostro arbitrio, assignari debent.* Vbi prouidentiæ nomẽ sumi necessariò debet pro absoluta prædefinitione & prædeterminatione Dei. Vnde subdit c. 30. *Illud scire interest, Deũ omnia quidẽ præscire, sed nõ omnia prædefinire. Præscit enim ea etiam, quæ in nostra potestate & arbitrio sita sunt: at non item ea prædefinit. Neque enim vitium admitti vult, neque etiam virtuti vim affert.* & idem significauerat lib. 1. cap. 18.

Damasceni testimoniũ, quod

Ad quod testimoniũ respõdent aliqui ex D. Tho. 1. p. q. 23. ar. 1. ad 1. negare Damascenũ eã prædefinitionẽ, quę vim afferat & necessitatem. Sed nos etiã id dicimus,& vlteriùs contendimus, negare Damascenũ hanc prædeterminationem, quia inferret necessitatem antecedentem, quæ est necessitas simpliciter. Ponderanda namque est particula illa *enim*, est namque causalis, & non tantũ limitans, vel declarans verbum *prædefinire*. Duas ergo rationes notandas pro his, quæ dicenda sunt, affert Damascenus. Prior est de malis, quòd Deus illa non præfiniat, quia vitium non vult admitti. Itaque in malis nõ vtitur ratione fundata in libertate nostra, sed in obiecti ipsius deformitate. Posterior est, quia etiam virtuti non affert vim: vbi non sumitur *vis* pro coactione in eo rigore, quo Scholastici ea voce vtuntur, vt voluntario opponitur: sic enim etiam si Deus voluntatem nostram necessitaret, non eam coageret. Sumit ergo *vim* pro necessitate: & hanc reddit causam ob quam Deus voluntatem nostram non prædeterminat. Sentit ergo Damascen. prædeterminationem inferre necessitatem repugnantem libertati: & inde concludit, Deum non prædeterminare eos actus, qui in nostra sunt potestate. Et idem est sensus D. Thomæ, qui hanc necessitatem æquiparat necessitati naturæ, quia est necessitas simpliciter; & æquè repugnãs libertati, vt clariùs explicuit 3. cont. Gent. c. 90. vbi etiam Gregorium Nissenũ statim citandum eodem modo exposuit.

aduersarij eneruare conãtur, ex penditur.

D. Tho.

Gregorius igitur Nissen. lib. 7. de Philosoph. c. 1. & lib. 8. c. 4. & vlt. hoc sensu ait, ea quæ sunt in nobis, non esse ex prouidentia, quod non potest aliter intelligi, nisi, non esse ex voluntate Dei prædeterminante nos ad vnum. Tribuitur etiam illud opus Nemesio li. de nat. homin. vbi de hoc disputat à cap. 39. vsque ad 44. & habetur tom. 8. Bibliothec.

Greg. Niss.

Nemesius.

Atque eodem modo, quo Damascenus, & Nissenus loquitur Theodoretus lib. 5. diuin. decret. cap. de Prouid. vbi eodem sensu ait, virtutes & vitia, seu liberas actiones nõ esse ex prouidentia, scilicet, prædeterminante voluntates nostras. Hic enim est huius locutionis sensus & modus, apud Græcos etiam Philosophos, vt constat ex Plotino lib. 2. de Prouid. c. 5. & Marsil. Phisicino ibi, & Seneca lib. de fato.

Theodor.

Plotino.

Marsil. Phis.

10 Origen.

Origenes li. 2 Penarch. c. 12. in eodẽ sensu ait, nos nõ habere à Deo quòd bonũ vel malum velimus, scilicet, à solo Deo, vel ex efficaci prædeterminatione eius: non enim, vel generalem concursum in naturalibus, vel

vel speciale auxilium in supernaturalibus, potuit excludere. Et sic etiam dixerat capit. 9. liberum arbitrium fuisse causam diuersitatis inter rationales creaturas, non Dei voluntatem, prædeterminantem scilicet creatas voluntates, & ex libr. 3. cap. 1. & 3. multa in huius confirmationem peti possunt.

Iustinus.

Sic etiam necessariò intelligendum est, quod Iustin. ait quæst. 8. ad Orthodox. *Non igitur causa est Deus virtutis nostræ aut vitij, sed propositum nostrum & voluntas.* Quis enim credat ignorasse Iustinum, Deum esse causam virtutis, consulendo, inspirando, iuuando. Solùm ergo negat esse causam, ad eam prorsus & efficaciter prædeterminando.

In eodem sensu planè accipienda sunt, quæ tradit Chrysostomus homil. 12. ad Hebræ. in parte morali. *Omnia* (inquit) *Dei sunt, sed non ita vt nostrum ladatur arbitrium.* Et infrà. *Non antecedit nostras voluntates, ne nostrum ladatur arbitrium.* Vbi non excludit gratiam excitantem, & inchoantem in nobis opera supernaturalia, vt lib. 3. ex alijs eius locis videbimus: excludit ergo antecedentem prædeterminationem, quæ nostrum læderet arbitrium. Similia sumi possunt ex eadem homil. 17. in Ioann. & 42. ad populum.

Dionysius.

Denique idem est sensus Dionysij cap. 9. de Cæleſt. Hierarch. scribentis, *Neque enim vita nobis data est, cuius illata sit, aut imposita necessitas. Neque liberi arbitrij gratia diuinitus indulta mortalibus, prouidentiæ diuinæ luce & splendore obstunditur.* Similia ferè habet lib. de diuin. nominibus. c. 4. ad finem.

Hieron.

Hieronym. epist. 146. ad Damasum de filio prodigo, ait, hominem ita esse liberum, vt *viuat non ex imperio Dei, sed ex obsequio suo, id est non ex necessitate, sed ex voluntate.* Vbi notandum est verbum illud, *non ex imperio*, non enim potest *imperium* pro lege sumi; nam constat, hominem ita esse institutum, vt iuxta legem Dei viuere debeat: significat ergo *imperium* motionem Dei efficacem & physicam, quomodo dicimus, manum moueri ex imperio voluntatis: hoc ergo sensu negat Hieronymus, nos esse ita institutos, vt viuamus ex imperio Dei; & hoc est quod idem Hieronymus explicuit, *id est, non ex necessitate, sed ex voluntate.* Idem loquendi modus reperitur apud Euodium citatum à Turriano lib. 4. con. Magdeburg. capit. 2.

Euodius.

Nisi talibus monitis (ait) *voluntas nostra, quæ libera est, præstet obsequium, ad periculum & gehennam, non imperio alicuo, sed sponte deuoluimur.*

Augustinus.

11

Augustinus sæpe docet, omnem potestatem esse à Deo, non autẽ omnem voluntatem, vt patet de Spiritu & lit. cap. 31. *Legimus* (inquit) *Non est potestas nisi à Deo, non autem legimus, Non est voluntas nisi à Deo, & rectè non scriptum est, quia verum non est.* Idem 5. de Ciuit. cap. 9. & 10. Ex qua sententia colligimus in primis, si non omnis voluntas est à Deo, aliquam voluntatem ab ipso non esse. Deinde inquirimus, cur dicatur, talem voluntatem non esse à Deo. An quia ad illam non concurrit? Non equidem: quia cùm reale esse habeat, non potest illud habere nisi à Deo. Dicetur fortasse, ideò non esse à Deo, quia Deus illam voluntatem non compulit, nec præcipit, neque ad illam moraliter mouet, vt constat in malis voluntatibus, in quibus Augustinus ponit exemplum. Sed in primis, licèt hoc sit in se verum, non tamen ad mentem Augustini in dictis locis, præsertim de Ciuit. Vbi explicare intendit contra Ciceronem, præscientiam Dei non impedire liberam actionem voluntatis, quia licèt Deus illa præscientia videat connexionem omnium causarum, tamen in actionibus liberis causa earum est voluntas libera, quam item Deus videt & determinationem eius: & ad hoc propositum ait, Deum esse autorem omnium potestatum, nimirùm sola sua efficacia & virtute, in hoc ergo sensu subdit, non esse auctorem omnium voluntatum, scilicet, sola sua efficacia determinando illas ex vi sui generalis concursus, & ita erit vniuersalis propositio, quæ explicatur in malis actibus, quia in eis notior est, non quia in eis solis vera sit: alioqui re vera non satisfieret difficultati propositæ. Et deinde, etiam si admittatur ille sensus, ex illo à fortiori sequitur, Deum voluntate sua non prædeterminare efficaciter nostras voluntates ad actiones malas, & hinc vlteriùs infertur, non esse hoc necessarium ad generalem concursum primæ causæ, quod solum nunc intendimus: vtraque verò illatio facta demonstrabitur latè lib. 2. cap. 2. & 6.

Exponitur Augustini testimonium,

12 Alia Augustini testimonia.

Cõfirmat hoc egregiè illa sẽtẽtia Aug. 7. de ciuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciuit. capit. 50 *Ita Deus administrat res quas condidit, vt eas motus suos agere sinat.* Nam hinc rectè colligitur, ad suauem eius prouidentiam pertinuisse, causis indifferentibus concursum etiam in actu primo indifferentem offerre. Imò verbum, *sinat*, hoc ipsum apertissimè declarat. Optimum item Augustini testimonium est libr. 3. de liber. arbitri. capit. 18. *Si laboriosum est omnia mandare memoriæ, hoc breuissimum tene: Quæcunque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei cedit.* Certè, si hæc vniuersalis sententia vera est; & voluntas Dei ita nos præuenit, vt non possimus ei resistere, sine peccato, atque adeò sine libertate ei cedimus. Quod illud etiam confirmat libr. 6. Genes. ad liter. cap. 15. vbi idem Augustin. ait voluntatem Dei esse rerum necessitatem, scilicet, quantum ad ea, quæ præueniente & omnino absoluta, & efficaci voluntate dispo nit. Cui consonat, quod scribit Anastasius Niss. lib quæst. in Script. tom. 6. Bibliothe. quæst. 59. *Si ergo* (inquit) *quod vult Deus, seruat, quod autem vult, perdit, neque qui seruatur dignus est mercede, neque qui perditur. supplicio.* Similia profert Arnob. Psal. 50. *Negas libertatem arbitrij si dixeris, Deus si vult, bonus sum; si non vult bonus non sum.* In idem redit quod ait OEcumen. ad Timoth 2. *Si Deus vult, quare non fit, quod vult?* & respondet. *Non fit, quia illa nolunt: nihil enim ex necessitate facit in nobis Deus.* Ac si dicat, ideò non fit, quia non absolutè vult, sed conditionatè, & dependenter à nostro consensu, ne nobis necessitatem imponat.

August. — Anastasius. — Arnobius. — OEcumen.

13 Ex doctrina Augustini efficax elicitur argumentū.

Præterea sumitur optimum argumentum ex Augustini doctrina, quia ille sæpè proponit quæstionem, cur ex duobus æquè dispositis in actu primo, & æquè inuitatis ab eodem obiecto, *alter ad illicitè perfruendum mouetur, alter in voluntate pudica stabilis permanet*: quæ sunt ipsius verba. 6. de Ciuit. cap. 12 & tamen nunquam reddit rationem ex diuinæ voluntatis prædeterminatione; quod esset facillimum & omnino necessarium si verum esset: sed in ipsius liberi arbitrij intrinsecam facultatem id reducit, & ibi sistit. Imò, vt in fine lib. 3. videbimus, non solum in actionibus moralibus & naturalibus, sed etiam in supernaturalibus eodē modo procedit, adiungendo semper adiuuantem gratiam bono vsui libertatis in eo ordine, nūquam tamen reddit causam, ex voluntate Dei physicè prædeterminante.

Alia ex Patribus.

14

ALia Patrum testimonia in particulari referam; libr. 3. capit. 10. & 13. Addi verò hìc possunt nonnulla principia, quæ sæpè Patres docent, ex quibus hæc veritas sumitur. Primum est illud suprà positum, quòd necessitas antecedens, est necessitas simpliciter, & repugnans libertati Quod, præter Anselmum & D. Thomam, suprà citatos, fundamentum habet in Augustino, lib. 5. de Ciuit. cap. 9. & 10. & ex eodem in lib. de prædestinatione Dei refertur à Gratiano 25. quæst. 4. §. *Non ergo.* post cap. Vasis 1æ. & illud amplectitur Bonauent in 1. d. 40. art 2. quæst. 1. vt alios Scholasticos omittam, quos cap. seq. referam. Ex hoc ergo principio apertè reselliturr omnis prædeterminatio physica, quæ sola efficacitate extrinseca fiat: nam illa planè infert necessitatem antecedentem, vt ex superioribus patet.

August. — Bonauent.

15

Secundum principium est in superiori fundatum, quòd præscientia Dei ideò non tollit libertatem, quia non est suppositio antecedens, sed consequens secūdùm ordinem rationis in nunc æternitatis, quod alijs verbis dicunt multi ex Patribus, quia non ideò actus liberi arbitrij futurus est, quia Deus præsciuit illum futurum, sed è conuerso ideò Deus præsciuit, quia futurus est. Ita loquitur Hieronym. dialog. 3 cont. Pelag. Ierem. 26. Ezech. 2 & 3. Chrysost. Hom. 6. in Matth. Bed q 12. ex variis, Origen. lib. 7. inc. 8 ad Ro. & lib. 2. cont. Celsum pag 78. Damasc. dialog. cont. Manich. Iustin. q. 48. Optimè Cyril. l. lib. 9. in Ioan. c 16. & sumitur ex Augus. 5. de ciuit c. 16. Et hos Patres imitati sunt Magist. sent. & fere cæteri Scholastici in 1. d. 38. Alex. Alen. 1. p. q. 32. memb 3. Abulens. Iosue 11. q 76. circa medium, & Matth. 18. q. 36. qui eodem modo ait præscientiam non tollere libertatem, quia subsequitur operationem, non præcedit.

Hieron. — Chrysost. — Beda. — Origen. — Damasc. — Iustinus. — August. — Cyril. — Magist. — Alexan. — Abulens.

16 Qui Patres declarent scientiam futurorum cū libertate non pugnare.

Rursus hoc ita declarant Patres, quia scientia futurorum vt sic, id est, vt est simplex intuitio eorum quæ futura sunt, non est causa rerum, sed mera tantùm notitia, quæ sententia nomine D. Thomæ habetur in Opusculo de præscient & prædestin. cap. 4. his verbis. *Si præscientia Dei accipiatur pro simplici notitia futurorum, certum est, quòd ipsa non est causa rerum præscitarum; & ideò, licet præsciat res futuras, nō tamē eis necessitatem imponit.* Quod alijs verbis dixit Leo Papa ser. 16. de Pass. *Non*

Leo Papa.

August. — *Non præsciendo quod faciendum esset, egit vt fieret.* Hinc Augustin. lib. 3. de lib. arbit. cap. 4. quem imitatur Beda loco cit. Boet. item lib. 5. de Consolat. prof. 4. & 6. hoc declarat exemplo nostræ scientiæ aut visus. Sicut enim ex eo quòd ego videam Petrum operantem, nō immutatur modus quo ipse operatur: idemque foret, si viderem nunc quidquid crastina die esset acturus: quia nihilominùs ex se ipse acturus id esset, & non ex mea visione. Vnde non ideò facturus esset, quia videretur à me, sed è conuerso ego viderem illum operantem, quia operaturus esset: Ita igitur aiunt Patres prædicti accidere in diuina præscientia, vt est simplex intuitio seu notitia; & hoc existimant necessarium, vt libertatem non violet, aut impediat; supponunt ergo nullum actum immanentem Dei, antecedentem omnino vsum voluntatis nostræ, ita in illam influere; vt illam prorsus prædeterminet ad agendum: alioqui, si in voluntate diuina hoc censerent posibile, non esset cur scientiæ repugnare existimarent.

Beda. — Boet.

17

Neque obstat, quòd alijs in locis aiunt etiā Patres, res ideò esse futuras, quia præsciuntur à Deo. August. lib. 6. de Trinit. cap. 10. & lib. 15. cap. 13. Greg. lib. 20. Moral. cap. 24. & D. Thom. 1. p. quæst. 54. artic. 8. ad 1. & artic. 13. ad 1. Hoc (inquam) non obstat, primò quidem quia hi Patres non dicunt, res esse futuras, quia Deus nouit esse futuras, sed dicunt, Deum efficere res futuras, quia nouit illas, & non è conuerso, nouisse illas, quia illas fecit. Alterum ergo è duobus, vel vtrumque simul intendunt. Vnum est, Deum non accipere cognitionem suam à rebus, quod est certissimum; & hoc maximè intendit Augustinus, vt legenti facilè constabit. Vnde quum alij sancti dicunt, ideò Deum scire res esse futuras, quia illæ futuræ sunt, non significant in rebus esse veram rationem causæ respectu scientiæ Dei, sed esse rationem obiecti seu termini, quod in ratione obiecti veri necessarium est, vt videri possit. Aliud quod declarare intendunt est, Deum ex se habere perfectam scientiam earum rerum, quæ in tempore futuræ sunt, per quam Deus est causa totius esse, quod futurum est in talibus rebus, & per eandem omnino in se manentem sine vllo reali augmēto vel additione cognoscit res esse futuras: ideòque eadem scientia est causa futuræ actionis, licèt non causet illam secundùm quod intelligitur habere ad illam habitudinem simplicis & intuitiuæ notitiæ rei præsentis in æternitate.

August. — Gregor. — D. Tho.

Quare aliquando affirment Patres, ideò res fieri, quia Deus nouit illas, non è conuerso.

18 Intentum roboratur ex responsione quā adhibent Patres quæstioni sepe sepiùs inculcatæ. Chrysost. Tertul. Epiphan. Ansel. Theophyl.

Vltimò potest hoc eōfirmari ex eo, quòd Patres, cum sæpe interrogent, cur Deus permiserit, hominem, Adamum (verbi gratia) ita operari, quem peccaturum præsciebat; Respondent, ita se gerere Deum cum homine, ne violet eius libertatem, eique necessitatem inferat. Ita Chrysost. homil. 26. in Ioann. dicens, *Non vi & necessitate quadam Deus bonos facere consuenit.* Tertull. lib. 2. cont. Marcion. c. 6. Epiphan. Hæresi 16. Anselm. in Elucidario, paulò post principium. Theophylact. in id Ioann. 6. *Ad quem ibimus.* Hæc autem responsio Patrum, nullius momenti esset, si, salua libertate, posset voluntas hominis ad bonum prædeterminari à Deo: ergo sentiunt planè, Deum ablaturum fuisse libertatem homini, si eius voluntatem sua efficaci præmotione & voluntate ad volēdum bonum determinaret.

19 Obiectio.

Dices, argumentum hoc, vel nimiùm probare, vel nihil: simili enim modo inferri posset, non posse Deum præseruare hominem à peccato, vllo modo, salua eius libertate, quod falsissimum est; vt non solum in Christo, sed etiam in Virgine Beatissima & alijs certum est. Sequela probatur, quia, si Deus permittit peccatum, ne voluntatem necesitet: ergo, quoties non permittit, necesitat; alioqui, sicut nos dicimus, posse Deum non permittere peccatum in aliquo, non necesitando illum: sed alio modo illi prouidendo, ita dicent alij, posse idem facere Deum prædeterminando illum ad bonum. In omni ergo sententia est difficilis ratio illa Patrum, non verò vrget contra prædeterminationem physicam.

20 Dissolutur.

Respondetur esse valde diuersam rationem, nam, si prædeterminatio illa per voluntatem Dei extrinsecam, posibilis est salua libertate, indifferens erat voluntas Adæ, v. g. in eo momento quo peccauit, vt ad volendum vel nolendum prædeterminaretur à Deo; & ideò nulla ratio reddi potest, cur Deus permiserit illum peccare, cùm seruando eundem modum determinandi libertatem eius, æquè debitum, ac consentaneum ipsius naturæ, posset illum ad bonū determinare. Atq; ita est ratio reuera efficacissima: cur enim Deus peccare

Universidad de Deusto
Biblioteca

sineret hominem, quem posset ad bonum determinare, prębendo proprium concursum, & cõnaturalem determinatum ad hũc potiùs actum, quàm ad illum, quod non ex homine, sed ex solo Ddo pẽdebat, vt ostensum in superioribus est? Hoc ergo modo optimè ex permissione peccati colligunt Patres, determinationẽ ad vnam partẽ potiùs quã ad aliã, ab extrinseca Dei volũtate prouenientẽ, non esse debitam humanæ voluntati: imò esse repugnantẽ libertati eius, & inuoluere necessitatem simpliciter: & ideò non pertinere ad ordinariã prouidentiam Dei sic prædeterminare voluntatem, sed illam indifferẽtem relinquere. Contra hoc verò non obstat obiectio facta, estò enim verum sit, posse Deum præseruare hominem à peccato, salua eius libertate, tamẽ non semper posset id fieri per ordinariam, & communem prouidentiam naturæ vel gratiæ, sed per dona & auxilia extraordinaria, quæ Deus non debet; nec expediebat ea semper & omnibus cõferri. Et ideò prædicti Patres non excludunt hunc modum præseruandi à peccato, neque illius mentionem faciunt, sed supponunt non esse debitum. Neque de illo quærunt, cur non semper Deus hoc gratiæ beneficium conferat, sed de ipsa conditione naturæ, cur, videlicet, non tali modo condita est natura, vt determinata fuerit ad nunquam peccandũ. Hoc ergo sensu ratio est optima, quæ ex his, quæ lib. secundo dicemus, fiet euidentior.

Autores Scholasticos pro hac sententia afferam sequente capite.

CAPVT XIIII.

Quomodò concursus causæ primæ ad actus liberos humanæ voluntatis, sine physica prædeterminatione consistat.

1 Ratio quæstionis mouendæ.

NON satis est demõstrasse, quæ incommoda ex hac prædeterminatione sequantur, nisi etiã ostẽdamus, eam nulla ratione esse necessariam, vt & Deus tanquam volũtatis humanę, & operum eius autor & causa prima ad omnes eius actus concurrat, & nostrum liberum arbitriũ debitam subordinationem ad Deum habeat, vt ad primã causam, quæ omnibus prouidet, & vniuersã gubernat: hoc autem nulla alia ratione melius fieri potest, quàm proponendo & declarãdo modum aliũ, quo sine hac prædeterminatione, possunt hæc omnia sufficiẽtissimè & exactissimè intelligi; atque hoc pacto nostram sententiam omnino confirmabimus, & fundamento contrariæ sententiæ satisfaciemus. Quę in eo potissimum nititur, quòd causa prima non præbet suum cõcursum, nisi volendo: eius autem volitio antecedit, & æternitate & causalitate volitionẽ causæ setũdæ: ergò priùs Deus vult vt ego velim, quàm ego re ipsa velim: imò non possem ego velle, nisi priùs Deus sua voluntate efficaci dispossuisset vt ego velim: ergo necesse est, vt per illam suam antecedentem voluntatem, quæ efficacissima est, voluntatem humanam prędeterminet. Declaratur ampliùs, quia vel Deus vult me velle aliquid, quia ego id sum voliturus, & Deus prænouit, vel è contrario homo vult, quia Deus voluit & disposuit, eum velle. Primum dici non potest, quia est contra debitum ordinem & subordinationem, tũ quia inuoluit repugnantiam, cùm homo nihil velle possit sine voluntate diuina: ergo necesse est dicere secundum: ergo prædeterminatur voluntas humana ad volendum per illam voluntatem efficacem, qua Deus voluit & disposuit vt aliquid vellet.

Præcipuũ oppositæ sententiæ fundamentum.

2 Explicatur hoc ampliùs, quia, vt voluntas Dei concurrat cum nostra, debet coniungi cum illa in volendo eundem actum seu actionem: duæ autem voluntates non possunt coniungi vel conuenire in eodem effectu, nisi vel vna supponatur, & altera illi consentiat, supposita illius scientia, vel altera moueat & trahat alteram, vt consentiat secum: nam, si alterũ horum non intercedat, non potest intelligi quomodo duæ voluntates in aliquare volenda conueniãt, nisi fortè à casu & fortuitò. At verò non potest voluntas diuina consentire humanæ in volendo actu eius, eò quòd præuideat Deus humanam voluntatem habentem talem actum, seu hoc vel illud volẽtem, quia non potest voluntas humana quidquã velle, nisi iam Deus etiam id velit: vnde illa præscientia Dei supponit necessariò voluntatem Dei iam idem volentem: ergo non potest voluntas diuina consentire humanæ ex præsuppositione & præcognitione voluntatis humanæ: ergo necesse est, vt fiat hæc consensio & coniunctio ex eo quòd voluntas diuina efficaciter sua trahit humanam, vt secum consentiat, idq; velit, quod ipsa vult eam velle, quod est illam ad volendum determinare, quasi per extrinsecum impetum. Si ergo ostenderimus, hoc neq; necessarium esse, neque liberis causis proportionatum, ruet totum illius sententiæ fundamentum.

3 Ab inconuenięte mõstratur intentum.

Possemus autem hoc in primis à posteriori demonstrare, quia si hoc genus diuinæ voluntatis prædeterminantis esset omnino necessarium, etiam in prauis voluntatibus interueniret, verum que esset dicere, nos velle praua obiecta, quia Deus vult nos ea velle, & quia efficaciter vult vt ea velimus: hoc autem & impium esse & sanæ doctrinæ contrarium, omnibus rectè sentientibus videtur. Sed hanc rationem, licèt efficacissimam, nunc latiùs non expendamus, quia in secundo huius operis libro diligenter id præstare curabimus.

4 Quidquid Deus operatur, volens operatur.

Vt ergo à priori res ista declaretur, suppono, Deum, quidquid operatur, siue solus, siue cum causis secundis operetur, voluntate sua operari: omnia enim quæcunque voluit fecit, & non alia, nec alio modo, quia omnia operatur secundùm consilium voluntatis suæ. Vnde Aug. in Enchirid. cap. 102. & 103. *Quidquid Deus operatur volens operatur.* Et 26. cont. Faust. cap. 4. de Elia loquens ait, *Hoc de illo factum est, quod Dei voluntas habet; quod autem Dei voluntas non habet, scimus de aliquo fieri omnino non posse.* Hoc autem dupliciter à Theologis exponitur. Primò, quòd ipsamet voluntas sub propria ac præcisa ratione concepta sit ipsamet efficacissima omnipotẽtia Dei; qua id exequitur quod vult. Secundò, quòd omnipotentia, per quã Deus in res creatas influit, sit attributum ratione distinctum à voluntate, quod tamen nihil operatur, nisi præeunte intellectu vt dirigente, & voluntate vt applicante. Et, quamuis ad præsens institutum non multum referat, vno vel alio modo loqui, nos autem semper iuxta posteriorem sententiam loquemur, tum quòd aptior sit ad diuinã operationem, & prouidentiam explicandam; tum quòd sit conformior doctrinæ S. Thomæ; tum etiam quia Scriptura hoc modo declarat omnipotentiã Dei, *Quia subest ei, cùm voluerit, posse.* Nam, quia est talis naturæ (vt D. Thom. ait) id est, quia est ipsum esse per essentiam, per se ipsum efficax est cuiuslibet esse participati; tamen, quia perfectissimum agens est, non nisi per intellectum, & voluntatem operatur: quia verò omnipotens est, virtutem habet, qua omne quod vult, prout vult exequitur.

Omnipotẽtia diuina ratione differt à voluntate.

Augustin.

D. Tho. 1. part. q. 19 artic. 4. ad 4. Sapien. 12.

5 Quot modis Deus per voluntatem suã posit in actum creatæ voluntatis liberum influere.

Secundò est obseruandum, duobus modis posse intelligi, Diuinam voluntatem velle influere in actum liberum humanæ voluntatis; primus est suprà expositus, simpliciter & absolutè volendo, vt talis actus à tali voluntate, tali tempore & modo fiat, voluntate, scilicet, quæ secundũ rationem antecedat præscientiã absolutam talis effectus vt futuri, & sit ipsa efficax, vt potenter efficiat, aut per se ipsam, aut (nostro more loquendi) applicando suam omnipotentiam vt efficaciter influat, & secum ferat, ac determinet humanam voluntatem, vt simul in eundem actum influat; & hunc modum hactenus impugnauimus. Alius ergo modus, quo hoc intelligi potest, hic est, Deum non absolutè, sed quasi sub conditione, velle, vt hic actus fiat à voluntate creata, si ipsa se se ad illum eliciendum determinauerit; & sub eadem conditione velle influere & concurrere in eundem actum, expectando tamen (vt sic dicam) influxum creatæ voluntatis, non quia non posset ipse aliter illum actum efficere, sed quia vult se se nostræ voluntati ita accommodare, vt eius non lædat libertatem. Ex vi autem huius diuinæ voluntatis, ita manet applicata diuina omnipotentia ad influendum in actum humanæ voluntatis, vt, hac influente, absque noua Dei voluntate aut applicatione suæ potentiæ, Deus etiam influat quasi necessitate quadam orta ex eius voluntate, quæ ad id quod vult, & quomodo vult, efficax est, & immobilis.

Modus explicãdi cõcursũ Dei cum voluntate creata, qui eligitur, explicatur.

6 Prædictus modus probatur omnino possibilis.

Hunc igitur modum concurrendi primæ causæ esse possibilem, ex ipsa eius declaratione videtur perspicuum, quæ enim repugnantia vel implicatio contradictionis in eo potest excogitari, nedum reperiri? Argumentor itaque in hunc modum. Diuina voluntas est omnipotẽs, vt faciat quod vult, & quomodo vult, potestque omne id velle, in quo non est contradictio: ergo potest concurrere cum causis secundis prædicto modo à me exposito, cùm in eo non sit contradictio. Confirmatur & declaratur exemplis, nã sol est ex naturã sua illo generali modo veluti expositus ad concurrẽdum cum singulis causis secundis, quæ ab illo pendent, iuxta vnius cuiusq; capacitatem ac modum. quid ergo mirum quòd Deus sua voluntate ponit efficacitatem seu potentiam suam prædicto modo veluti indifferen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti ac generali applicare & offerre humanæ voluntati, vt sit paratus ad concurrendum cum illa ad actum quem ipsa effecerit? Item, vnus homo potest hoc modo offerre auxilium suum ad omne id, quod alter elegerit: sed, quia homo imbecillis est, id facit multiplicando actus & mutationes, ac extrinsecùs tantùm iuuando potiùs ad operis continuationem vel consummationem quàm ad primam inchoationem, Deus ergo, qui omnipotens est, potest illo modo concursum suum, seu auxilium offerre, seclusis illis imperfectionibus. Nam, quia eius voluntas est infinita & efficacissima, nullo nouo actu indiget, sed hoc ipso, quòd potentiam suam applicuit, perpetuò manet ad influendum proximè applicata, atque ita intimè & conuenienter, vt in ipsum operis initium influat ita, vt nec mente concipi, aut præscindi possit aliquod momentum aut signum, in quo actio procedat à voluntate creata, & non à diuina potentia. Est ergo absque vlla dubitatione possibilis Deo hic concurrendi modus.

7 De facto prædicto modo Deũ cum voluntate cõcurrere, ostenditur.

Quòd si possibilis est, dubitari non potest, quin etiam sit aptissimus & accommodatissimus ad vtramque libertatis partem in voluntate humana tuendam, scilicet, quoad specificationem & exercitium, seu quoad posse agere, & posse non agere. Etenim, cùm potestas liberæ voluntatis sit veluti superior, & eminentior cæteris naturalibus agentibus, vt in suo vsu non contrahatur, & ad vnum tantùm astringatur ex parte diuini concursus; necesse est, vt hic concursus cum eadem eminentia, abstractione, & vniuersalitate (vt sic dicam) tribuatur: nam, si ad alteram partem determinetur, ad illam erit voluntas necessariò astricta, necessitate, videlicet, non ab ipsamet orta, sed omnino ab alio, quæ est necessitas simpliciter & libertati repugnans, vt satis in superioribus demonstratum est: ergo Deus ita confert suum concursum voluntati liberæ, vt integrum ei sit eo vti vel non vti, & hunc vel illum actum omnino efficere. Est ergo hic modus concurrendi non solùm aptissimus ad libertatis vsum, sed neque vllus alius ad hunc finem videri potest accommodatus.

8 Quocirca, licèt possit Deus alio modo cum nostra voluntate concurrere, illam sua voluntate physicè prædeterminando, tamen ille concursus longè diuersæ rationis esset ab eo, quo nunc ipsum concurrere declaranimus: &, licèt sufficeret voluntati nostræ ad agendum, non tamen ad agendum liberè, quia iam ageret ab alio determinata ad vnam partem, & impotens prorsus effecta ad alteram partem, vt satis ostensum est. Vnde, quia in hoc inuoluitur contradictio, quòd, scilicet, eadem potentia hic & nunc & respectu eiusdem actus, agat determinata, & non determinata, indifferens positis omnibus requisitis in actu primo, & determinata ab alio in actu primo, id est, non indifferens; nam hæc duo idem sunt, ideò non pertinet ad omnipotentiam Dei posse hoc modo concurrere cum potentia libera, scilicet, prædeterminando illam, & eius indifferentiam in ipso vsu & exercitio conseruando. Neque hoc esset fortiter & suauiter negotium liberi arbitrij disponere, sed esset potiùs fortissimè illud ligare, &, ne ad vtrumlibet solutũ maneat impedire; & vi potiùs quàm suauitate illud ad consentiendum pertrahere. Quomodo autem possit Deus, fortiter & suauiter, atque adeò sine illo genere determinationis, vel concursus, liberum arbitrium, quò vult, conuertere, salua eius libertate, posteà declarabimus.

Modus assignatus Scripturæ ac Patribus consonat.

9 NOn est autem ille concurrendi modus rationi solùm, sed etiam modo loquendi Sacræ scripturæ, & Patrum consentaneus. Quid enim aliud Scriptura significat? cùm inquit, *Reliquit Deus hominem in manu consilij sui.* Certè, si illi obtulit concursum ad vnum tantùm actum determinatum, nullus relinquitur locus consilio ac deliberationi: quia determinatio illa omne humanum consilium, non solùm vt in tempore existens, sed etiam vt ab æterno præuisum, anteceſit: & post illam determinationem nullum est relictum medium nec potestas euitandi actum illum, nec alium faciendi. Fingamus, quæso hominem scire, se non habere paratum concursum Dei ad ambulandum, sed omnino decreuisse Deum, illi non auxiliari vt ambulet, nunquid posset de ambulando consulere, nisi esset amens? ergo, quòd nunc homines de suis actionibus consulant, solùm est, quia putant se gaudere potestate indifferente, & in manu sua habere concursum Dei ad vtramque

Eccles. 15.

que partem, tamen, si re vera non habent, decipiuntur, & existimatione tantùm ac errore liberè videntur agere, non tamen verè & reipsa. Cùm autem Scriptura dicat *Reliquit illum in manu consilij sui*; non existimatione tantùm, sed verè ita est, vt suprà dicebamus: ergo verè etiam habet homo in manu sua concursum Dei necessarium ad ea, de quibus verè potest consulere. De quo etiam dicitur in alijs locis. *Apposui tibi ignem & aquam. Vitam & mortem. Elige. Tibi optio datur*, & similia. In quibus & alijs similibus locis, cùm sermo sit de potestate proxima & morali, non sola facultas proximæ potentiæ, sed etiam indifferens concursus Dei ad intra, seu in actu primo propositus & oblatus; euidentissimè ostenditur. Patres etiam eodem modo de libertatis vsu loquuntur, vnde idem planè sentiunt. Ad quod persuadendum sufficere existimo testimonia superiori sectione adducta, quibus libro tertio addemus alia.

Eccles. cap. 15.
Iosue. 24.
Eccles. 15.

Scholasticorum testimonijs eadem Veritas roboratur.

10 NVnc Scholasticorum Doctorũ autoritatem adiungere oportet, inter quos nullum hactenus reperi, qui diuinum concursum cum libero arbitrio aliter declararit. Eorum igitur sententias breuiter annotabo, vt constet etiam, quàm sit recepta, & antiqua hæc doctrina. Diuus ergo Thomas non ita distinctè & in particulari ad hæc explicanda descendit, tamen in primis nullibi affirmat, Deum ex se, & sola sua efficaci voluntate ad vnum actum determinasse eum concursum, quem erat exhibiturus voluntati humanæ, prædeterminando eam ad illum. Et quidem, si ipse sensisset, Deum hoc modo prædeterminare suæ voluntate efficaci hos omnes actus, docuisset aliquando, cognoscere Deum hæc futura in hac prædeterminatione suæ voluntatis: at hoc nunquam docuit, vt constat ex 1. par. quæst. 14. artic. 13. vbi simpliciter ait, cognitionem futurorum in causa esse conjecturalem. Vnde, vt in Deo sit certa, reuocat illam ad præsentiam æternitatis. Deinde plurimis in locis docet, voluntate se se determinare & habere proximam & expeditam potestatem ad vtramque partem, quod non posset esse verum, nisi Deus offerret libero arbitrio concursum ex se indifferentem. Rursus. 1. 2. quæstio. 9. artic. 6. ad 3. cùm dixisset, hominem per rationem determinare se ad volendum, addit, eos, qui per gratiam à Deo excitantur, specialiter moueri ab ipso ad vnum determinatè volendum. Quo loco expressè docet D. Tho. generalem concursum Dei vt primæ causæ non consistere in hoc, quod voluntatem determinet ad vnum, sed potiùs, Deum ex se conferre concursum indifferentem in ordine ad obiectum adæquatum voluntatis, quod est bonum, nam quòd D. Thomas de generali concursu loquatur, cõstat ex illis verbis. *Sine hac vniuersali motione homo nõ potest aliquid velle*: sentit ergo, hanc motionem seu concursum indifferenter offerri, quantum est ex parte Dei, per rationem verò & libertatē determinari voluntatem cum illo generali concursu, ad aliquid determinatè volendum: imò, si attentè illa verba ponderentur, non solùm excludit D. Thomas prædeterminationem Dei efficacem, sed etiam omnem motionem præuiam per specialem actionem distinctam à generali concursu: excludit autem illam non vt impossibilem, sed vt nõ per se & essentialiter necessariam ad concursum primæ causæ. Et ideò addidit exceptionem de his quos Deus mouet per gratiam, quæ exceptio intelligenda est de omni gratuita motione, & inspiratione, quam Deus conferre potest, non solùm in supernaturalibus, sed etiam in moralibus & politicis, vt cap. 11. dicebamus. Hinc verò apertè sequitur, Deum non ita mouere omnes, nam exceptio (vt aiunt) firmat regulam: ergo multò magis sequitur non prædeterminare omnes, multò enim minus est mouere ad vnum determinatè volẽdum, quàm prædeterminare ad vnum, nam qui alteri consilium præstat, eum mouet ad vnum determinatè, non autem illum determinat, vt illud omnino velit, & ita etiam illos, quos Deus per gratiam mouet, non prædeterminat, vt latiùs infrà lib. 3. dicam. In hoc ergo loco apertè docet D. Thomas, huiusmodi prædeterminationem non pertinere ad debitam subordinationem & dependentiam liberi arbitrij à prima causa, quod nunc tantùm intendimus.

D. Thom.

Expendũtur accuratè D. Thomæ testimonia aliquot.

11 Et eadem planè doctrinam repetit idem Doctor Sanctus. 1. 2. quæstio. 10. artic. 4. dicens, Deum se se accommodare naturis rerum, easque mouere secundùm earum conditionem: ideoque ita mouere voluntatem nostram ex se indifferentem, vt non ex ne-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceſsitate illam ad vnum determinet. Quo loco D. Thom. nullam exceptionem adhibuit, quia loquitur de tali motione, quæ omnino & ex neceſsitate inferat determinationem ad vnum: clarum eſt autem, hanc neceſsitatem non eſſe aliam, niſi quæ ex tali præmotione infertur: & hanc docet D. Thom. repugnare indifferentiæ libertatis. Quomodo etiam loquitur lib. tertio contr. Gent. capit. 90. vt capit. præceden. diximus. A

Præterea afferri poteſt, quod ait quæſt. 5. de verit. artic. 5. ad. 1. exponens Damaſcenum, actus liberos non eſſe per prouidentiam diuinam ita determinatos ad vnum, ſicut ea, quæ libertatem non habent; & ſimilia habet quæſt. 3. de potent. art. 7. ad. 13. vbi expreſsè dicit, determinationem actus relinqui in poteſtate rationis & voluntatis. Et idē habet alijs locis citatis. c. precedente tractans loca Damaſcen. & Gregor. Niſſ. Rurſus facit, quòd nunquam D. Tho. declarauit hanc prædeterminationem ex parte Dei, ſed vbique ait, non impedire Deum vſum libertatis, quia ſe ſe vnicuique rei accommodat iuxta modum ipſius, vt videre licet in cit. locis, & 3. contr. Gent. cap. 75. & Opuſc. de præc. & prædeſt. cap. 4. ſi verè illi tribuitur. Alia attingemus lib. ſequenti agendo de concurſu ad actum peccati. B

Solùm poteſt obijci, quod 1. part. quæſt. 25. artic. 5. ad. 1. dicit, fieri non poſſe, vt Deus aliqua faciat, quæ non præſciuit, & præordinauit ſe facturum, quia ipſum facere ſubiacet præſcientiæ & ſubordinationi. Sed D. Thomas eo loco nihil aliud intendit, quàm explicare ſubordinationem actionis diuinæ ad extra ad voluntatem Diuinam: quia nihil poteſt efficere niſi per voluntatem ſe applicet ad agendum, & hanc vocauit præordinationem: ibi tamen non explicat, qualis debeat eſſe illa præordinatio, an abſoluta & prædeterminās omnino, vel ſolùm ſub conditione. C

12 *D. Bonau.* Bonauent. in 2. diſt. 37. artic. 1. quæſtio. 1. ad vlti. ſatis expreſsè docet hanc ſententiam, quia tamen in particulari agit de concurſu Dei ad actum peccati, referam eius verba ſequente libr. cap. 3. & videri etiam poteſt. 1. d. 40. 2. 2. quæſt. 1.

11 *Alexand. Alenſis.* Alexand. Alenſ. in primis 1. part. quæſt. 23. memb. 3. articu. 4. ait, cauſam ſuperiorem non eſſe determinatam, & ideò non cogere inferiorem, & quæſt. 24. memb. 5. generatim amplectitur doctrinam Anſelmi, quòd neceſsitas antecedens tollit libertatem. Deinde quæſt. 26. memb. 4. art. 3. differentiam cōſtituit inter modum, quo Deus prouidet naturalia, & libera, & prouidentiam circa libera dicit eſſe ſecundùm conceſsionem, quia libero arbitrio concedit vt conſentiat, vel non conſentiat, ſiue in bonum, ſiue in malum: & memb. 7. artic. 2. ait, Deum ſua prouidentia non inferre neceſsitatem actibus liberis ad hoc, quòd ſint, ſed cùm iam futura præuidet ad hoc vel illud ordinat: & hoc confirmat ex doctrina Damaſceni ſuprà allegata. Et quæſt. 40. memb. 4. ad 3. docet, Deum velle actus liberos ſine prædeterminatione eorū, quia ſic vult illa, vt relinquat noſtræ facultati & voluntati, & ſi fiat contrarium, non fit contra eius voluntatem, ſed præter voluntatem beneplaciti.

13 *Capreol.* Capreol. in 1. diſt. 38. quæſtio. 1. artic. 1. ad. 2. Scoti cont. 4. concluſ. primùm ait, conſiderando virtutem cauſæ, cauſam primam priùs agere, conſiderando autem ſuppoſita agentia, cauſam ſecundam eſſe immediatiorem effectui, quàm primam. Deinde ſubdit, dato quòd cauſa prima priùs naturâ attingeret effectum, quàm ſecunda, non tamen in aliquo ſigno priori ad ſignum in quo attingit ſecunda. Affertque D. Thomam quæſtio. 5. de verita. articu. 9. ad 12. dicentem. Effectum non ſequi ex cauſa prima, niſi poſita ſecunda: & ad 10. dicentem. *Actio primæ cauſæ quodammodò determinatur ad hunc effectum per cauſam ſecundam.* Et tandem ſic concludit Capreolus. *Ex quibus patet, quomodo non ſuperfluit cauſa ſecunda, & quomodo in nullo priori inſtanti* (ſcilicet naturæ: de hoc enim erat ſermo) *cauſa prima facit effectum, quàm ſecunda.* In tota hac doctrina intendit Capreolus, cauſam primam in re ipſa non habere aliam præmotionem in ſecundam, præter concomitantem concurſum in quo non eſt realis prioritas, & cauſalitatis, ſed tātùm ordinis ſeu ſubordinationis, qui ordo præciſè ſumptus non ſufficit ad neceſsitatem effectus, ſi cauſa ſecunda eſt libera, etiam ſi prima ponatur agere ex neceſsitate naturæ, de qua re ibi differit. Et hoc ſenſu ſatisfacit argumento Scoti; & alio modo non poterat ſatisfacere. Quod etiam Caietanus vidit; & ideò eodem modo proceſsit, vt ex 1. part. quæſt. 14. articu. 13. & quæſt. 19. artic. 8. iam ſuprà citaui. Imò & moderni Thomi- *Caietan.*

Thomiſtæ hoc etiam viderunt; & ideò ponentes præmotionem in cauſa ſecunda, iam contentiunt cum Scoto, quòd ſi prima cauſa concurrens ageret ex neceſsitate naturæ, actus voluntatis eſſet neceſſarius ſimpliciter, in quo ab antiquioribus Thomiſtis diſcrepant: Fateantur ergo neceſſe eſt, hos veteres Thomiſtas non agnouiſſe illam præ determinationem. A

14 *Capreol.* Huic ſententiæ fauet etiam Capreolus in. 2. diſt. 1. quæſt. 2. artic. 3. ad argu. cont. 6. concluſ. & diſt. 25. quæſt. 1. articu. 3. ad 4. Scoti cont. 2. concl. Infrà verò ad argumenta Henrici cont. eand. concluſ. ſpecialiter de primo actu voluntatis, ſentit in illo interuenire præmotionem aliquam Dei, imprimentis voluntati aliquid per modum actus primi. Sed ex hoc ipſo colligimus, B eum ſenſiſſe, hoc non eſſe neceſſarium in cæteris actibus, & conſequenter non eſſe ex vi ſubordinationis cauſæ ſecundæ ad primam. Quàm verò probabile illud ſit in eo ſpeciali actu, ad præſentem controuerſiam nihil refert. Expreſsiùs autem, quàm in alijs locis docuit noſtram ſententiam Capreolus in 2. diſt. 28. quæſt. 1. art. 3. ad. 12. cont. 2. concluſ. vbi ex Gregorio refert duos modos, quibus Deus adiuuat voluntatem noſtram ad operandum. Vnus eſt efficiendo cum illa actum eius, immediatè ipſum efficiendo in voluntate, ita tamen, vt, non ipſe ſolus talem actum efficiat, ſed voluntas etiam cum illo cooperans. Alter modus eſt, ſpeciali aliqua motione applicando & præmouendo voluntatem, vt operetur. C Priorem modum ait eſſe communem, quo concurrit Deus ad cuiuſlibet agentis effectum. Poſteriorem verò eſſe ſpecialem, pertinereque ad auxilia gratiæ, quibus Deus liberè mouet voluntatem, eamque adiuuat vt benè operetur: ſubdit verò poſteà Capreolus. *Hæc Gregorius, & concordat S. Thomas 1. 2. quæſt. 109. ferè ſingulis articulis.* Ergo ex ſententia Capreoli, & mente D. Thomæ, generalis concurſus primæ cauſæ ſolùm requirit immediatum influxum in effectum, & actionem cauſæ ſecundæ, adiuuando illam, & non aliam præuiam motionem.

15 *Ægidius.* Ægidius opuſculo de prædeſtinatione & præſcientia multa habet, quibus noſtram ſententiam innuit: plura in locis ſupra citatis ex 2. ſentent. diſt. 1. & Opuſc. de ente & eſſen. Quibus locis concurſum Dei generalem modo à nobis expoſito declarat.

Henricus quodlib. 9. quæſt. 5. & quodlib. 11. quæſtio. 6. & quodlib. 12. quæſt. 26. multa docet quibus hanc ſententiam confirmat, quæ omitto, quia moleſtum eſſet omnia referre: in ſumma docet, ſæpè voluntatem determinare ſe ipſam, & aliter non cenſet ſaluari propriam indifferentiæ libertatem. *Henricus.*

Marſil. in 1. d. 40. art. 2. p. 1. cōcl. 4. in fine. *Sicut effectus*, ait, *dependens à cauſa libera ab ea liberè dependet, ſic diſpoſuit Deus æternaliter, ad omne id, quòd illa voluntas elegerit ſiue voluerit, ſe liberè concurſurum, præſciendo æternaliter ad quam partem voluntas inclinabitur.* Similiter in omnibus ferè concluſionibus hoc ipſum inculcat, docens etiam, neceſsitatem ex ſuppoſitione ſimpliciter antecedente repugnare libertati, ideòque futura libera non ideò eſſe futura, quia præſcita ſunt à Deo, ſed potiùs ideò eſſe præſcita, quia futura ſunt; & in 3. part. articuli, ſuppoſ. 4. eodem modo ait, *Deum diſpoſuiſſe concurrere cum hominis voluntate ad omnem electionem eius in quancunque partem flecti velit*; & hoc putat eſſe neceſſarium ad ſaluandam libertatem. *Marſilius.*

16 *Gregor.* Gregorius in. 1. diſt. 38. quæſt. 2. artic. 2. opinionem Scoto attributam reprobat, quoniam exiſtimat huiuſmodi prædeterminationem phyſicam libertati voluntatis repugnare; & ideò articu. 3. ait, ſcientiam futurorum ſupponere obiectiuè determinationem liberâ voluntatis; atque adeò futura, non ideò eſſe futura, quia præſcita, ſed potiùs è conuerſo. In. 2. autem diſt. 28. quæſt. 1. articu. 5. ad 12. videtur ponere applicationem præuiam voluntatis. Tamen non loquitur de omnibus actibus, neque ex vi ſubordinationis cauſæ ſecundæ ſeu ex vi cōcurſus cauſæ primæ: imò apertè ibi dicit, hunc concurſum ſolum conſiſtere in partiali coefficientia Dei, nec per ſe eſſe neceſſariam applicationem aliam præuiam in cauſa ſecunda, & ita declarat ipſe concurſum Dei ad actum malum, vt ſeq. libr. cap. 3. videbimus: loquitur ergo ſpecialiter de actibus bonis, ad quos omnes putat eſſe neceſſarium auxilium gratiæ præuenientis, & per illud dicit applicari voluntatem, non tamen determinari nec neceſsitari, ſed ita vt poſſit reſiſtere. De qua re poſteà ſuo loco dicemus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 *Gabriel.* Gabriel in 1.dist. 45. & latiùs in 2. dist. 1. quæstio. 2. articu. 2. conclus. 4. & articu. 3. dub. 1. & dist. 37. artic. 1. latè defendit conclusionem à nobis declaratam, & negat, causam primam determinare, aut necessariò præmouere causam secundam, aut in aliquo signo agere sine secunda, sed agere tantùm cum illa, *sed in causis liberis*, ait, *in earum esse potestate, quòd causa prima efficiat, nec ne.* Et ad libertatem, dicit, necessarium esse, vt Deus offerat concursum illo indifferenti modo, scilicet, vt velit coefficere omnem actum, quem liberum arbitrium elegerit.

Adam. Adam. in 3.d.14.q.2.dub.1.& q.3.dub. 1. hoc indicat; clariùs dub. 2.q.3.vbi ait. *Non determinare Deum voluntatem suam simpliciter ad vnum actum causæ liberæ, sed indifferenter, ad omnem illum, quem ipsa voluerit*, & dub. 3. refert hunc articulum Parisiensem. *Falsum est omnia esse præordinata à causa prima, quia sic omnia euenirent de necessitate, quod est error.*

Andreas de Castronouo. Andreas de Castronouo in 1. d. 22. per plures quæstiones hoc disputat, & expressè tenet nostram sententiam, præsertim quæst. 2. ad. 2. vbi declarat, Deum concurrere cum causis secundis per quoddam velle, quod vocat *generalis influentiæ*, quod non est absolutum simpliciter, sed secundum quid & conditionatum, & quæst. 5. in fine optimè dicit, Deum, dum concurrit cum causa secunda, nullum effectum nouum facere præter effectum ipsius causæ secundæ; sed ait, interdum dare Deum auxilium alsquod speciale causæ secundæ vt animæ nostræ, non ex necessaria influentia causæ primæ, sed ex aliqua speciali ratione. Habet tamen ibi aliquas conclusiones, quæ videntur contradicere superiori doctrinæ, vt, causam primam agere priùs quàm secundam, & esse causam, cur causa secunda agit, & non è contrario. Sed satis ibidem declarat, præsertim quæst. 5. in fine, ea omnia non dici propter aliquam præuiam actionem causæ primæ in secundam, sed solùm quia causa prima dat secundæ virtutem agendi, & ad iuuat illam: hæc verò pendet ab illa, & non è conuerso. Idem repetit d. 38. quæst. 1. & specialiter declarat in solut. ad 4. & ad 6.

Almainus. Almainus tit. 1. Moralium cap. 1. citans Dionysium, vt conciliet influentiam Dei cum libertate, ait, concursum Dei non esse ex antecedentibus actionem liberam, sed ex concomitantibus.

Hangestus. Hangestus in Moralib. cap. 1. comm. 2. notab. 1. ait, concursum Dei actualem cum voluntate esse tantùm concomitantè, priùs autem naturâ solum esse Deum paratum voluntati coagere, ideòque posse voluntatem non agere si velit, & capit. 3. dicit. Agens liberum sine extrinseca determinatione posse seipsum ad actum, vel ad contrarium, vel ad neutrum determinare, & hoc esse ad libertatem necessarium.

Ocham. Ocham etiam in primo eandem habet doctrinam, ac eodem modo, quo Gabriel & Gregorius illam declarat.

Dionysius. Dionysius Cistercienſis in. 2. dist. 25. quæstio. 2. articu. 2. per totum & præcipuè concluſ. 5. negat præmotionem diuinam antecedentem, efficacem, & prædeterminantem, quia non potest esse cum libertate; & quæstio. 2. articu. 2. in tertia parte articuli, ait, causam primam & secundam, seu Deum & voluntatem nostram quoad actionem æquè immediatè influere, licèt dicatur Deus immediatiùs influere, quia principalius; & quodammodò intimiùs operatur.

Armachanus. Armachanus toto ferè lib. 16. de quæst. Armen. hanc sententiam declarat, & præsertim cap. 5. 7. & 12. & 13. ait, voluntatem creatam esse causam, quòd Deus absolutè velit actum eius, quod dictum videtur vel quia est ratio ob quam voluntas conditionata transit in absolutum, vel quia, posito consensu voluntatis humanæ, sequitur voluntas approbationis in Deo, si actus bonus sit; & cap. 15. declarat ad efficaciam, & omnipotentiam Dei pertinere, ita velle aliquos effectus, vt & fieri possint, & impediri per voluntatem humanam. Et ita cap. 16. & 18. expressè concludit, illud velle diuinum, quod est quasi fons generalis concursus primæ causæ, esse quasi conditionatum seu requirens concomitantiam causæ secundæ, quæ si sit libera, potest illam adhibere vel cohibere, nec ad alterutrũ determinatur per illam Dei voluntatẽ. Idem prosequitur c. 19. & 21. & lib. 17. cap. 3. & sequentibus, plura testimonia sacræ Scripturæ congerit, & ex hoc principio illa declarat.

Adrianus. Adrianus solet in contrarium referri in 4. quæst. de Pœnitentiæ sacramento. ad finem. Sed ibi non agit de generali concursu primæ causæ, sed de auxilio quod Deus dat, vel negat quibusdam hominibus singulariter

ter induratis, & dicit, interdum negare Deum speciale auxilium, non verò generale gratiæ, quo conuerti possent, si totas vires exercerent; quòd si fecissent vt re vera possent, veniam obtinerent. Quæ doctrina nostræ non aduersatur, sed potiùs illi fauet: sentit enim concomitantem concursum positum esse in manu hominis; quod nos præcipuè intendimus.

Conradus. Conradus 1.2. quæst. 80. artic. 1. ad. 5. cùm dixisset, Deum esse primum principium mouens intellectum, & voluntatem, subdit. Sed dico, quòd intellectus & voluntas virtute huius principij, naturaliter & primò tendunt in bonum & verum commune, sed ad particulare bonum voluntas se ipsam determinat per consilium rationis. Ita quòd illud exterius principium est causa vniuersalis omnis interioris motus, non tamen admit voluntati libertatem determinandi se ad hoc, vel illud bonum.

Soto. Soto primo de natura & gratia cap. 16. apertè fauet huic sententiæ, nam loquens de supernaturalibus actibus duo dicit valde notanda. Vnum est, motionem Dei, qua posita, voluntas nostra necessariò mouetur in sensu composito, non esse aliud à concursu Dei: quem tamen ibi dicit esse priùs natura, vel comparatione ad effectum, & non ad concausam, scilicet, liberum arbitrium, vel modo, quo Caietanus id explicuit & ante eum Capreolus de prioritate independentiæ, & in subsistendi consequentia, vt suprà declaratum est. Aliud est, Deum non concurrere cum voluntate libera per suæ voluntatis actum omnino absolutum, *& per voluntatem* (inquit) *beneplaciti, cui non potest resisti*, sed voluntate quadam, cui resisti potest. Sic igitur ait, *Quid quid Deus vult voluntate absoluta, & qua dicitur beneplaciti fit, iuxta illud. Voluntati eius quis resistet? Quando autem cum libero homine concurrit, non vult illud fieri, nisi salua humana natura, & libera voluntate, quæ idcirco resistere Deo potest.* Notetur distinctio, nam, cùm hanc posteriorem voluntatem à priori distinguit, & priorem vocat absoluram, cui resisti non potest: hanc posteriorem planè vult esse conditionatam, & conditionẽ explicuit illis verbis, *nisi salua libera voluntate*, quod nos alijs verbis diximus, voluntate cooperante liberè, & non aliàs. Rursus notetur non loqui de volũtate qua possumus operari, sed, qua Deus concurrit: nam, licèt priora verba sufficerent, tamen darent locum inutilibus distinctionibus, & euasionibus; in verbis tamenquæ posuit, nullus tergiuersationi locus relinquitur. Denique notetur, quod verbum resistendi, facit planè sensum compositum. Vnde docet, eandem voluntatem quæ sufficit, vt Deus nobiscum operetur, posse frustrari effectu ex nostra libertate, quod est concursum dari indifferentem prout declarauimus.

Vega. Vega etiam huic sententiæ fauet lib. 6. in Tridentin. cap. 7. dum ait, concursum Dei generalem esse immediatè in potestate nostra, etiam quando non operamur: hoc enim esset impossibile, si vlla prædeterminatio necessaria esset, quia, vt ostendimus, illa prædeterminatio nõ est in potestate nostra. Vnde ibidem sentit, repugnare libertati, aliquid esse necessarium ad operandum, quod, vel homo iam non habeat, vel non sit in hominis potestate. Quarè quod idem Vega eodem libro cap. 4. ait, effectum causæ secũdæ principalius ac priùs esse à prima, quia causa prima mouet secundam ad agendum, & facit suo influxu, & applicatione, vt illa operetur: hæc (inquam) intelligenda sunt, sicut alia similia in alijs auctoribus declaranimus, quia aliàs sibi esset contrarius.

Corduba. Corduba lib. 1. quæstion. Theologicarũ q. 55. dub. 8. tractando opinionem tertiam, quæ est Scoti, infrà ait, voluntatem nostram determinare diuinam, priùs naturâ quàm ipsa se determinet ad volendum, & concurrendum cum nostra volũtate ad productionem talis actus: & dub. 10. post varias solutiones approbat sententiam Gregorij, & aliorum suprà relatam, quanuis in eius explicatione nonnulla dicat, quæ nobis non probantur, & præsertim, quòd concursus vel determinatio nostræ voluntatis sit prior naturâ, quàm concursus Dei, & in priori quodam signo modificetur voluntas Dei à nostra, & in alio posteriori signo voluntas Dei velit determinatè concurrere cum nostra voluntate ad actum determinatum. Sed, cùm hæc ad causam, de qua agimus, necessaria non sint, eorum impugnatio ad præsens institutum non attinet. Nobis satis est, hunc etiam autorem necessarium existimasse ad saluandam libertatem nostram, vt concursus Dei offeratur indifferens & non determinetur ad vnum sine voluntate nostra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT XV.

Soluuntur obiectiones aliquot contra superiorem doctrinam.

1 AD duo capita vidétur reduci omnia, quæ contra sententiá à nobis expositam obijci possunt. Vnum est ex parte diuinæ prouidentiæ. Aliud ex parte diuinæ prouidentiæ. De hoc posteriori dicemus cap. sequente: hic verò primum expediendum.

Obiectio prima. Videri ergo potest modus diuini concursus à nobis declaratus nonnullas imperfectiones includere. Primò, quia videmur Deo attribuere concursum quendam per B confusum, & generalem applicationem suæ voluntatis, vel potentiæ ad concurrendum cũ voluntate creata, hic autem modus applicandi se ad operandũ, imperfectus valde videtur. Secundò, quia hinc fieri apparet, Deũ cæco, & veluti ignoranti modo, influere in actum voluntatis, & quasi in incertum tendere, nimirum, in id quod creata voluntas elegerit, quod Deus nescit quid vel quale futurum sit, nisi priùs ad illud concurrat, saltem secundùm antecessionem rationis. Nam, licèt Deus, propter æternitatem suam, cui omnia sunt præsentia, videat ab æterno, quid euenturum sit ex suo concursu cum voluntate creata, tamen in ipsa æternitate priùs concurrit, quàm videat ad quid concurrat, quod valde absurdum est. C

Tertia. Tertiò, quia hinc etiam sequitur, causam secundam determinare primam ad operandum & influendum in hunc actum, potiùs quàm in alium, quod est absurdum. Sequela patet ex dictis, quia si causa prima indifferenter applicat suum concursum: ergo ipsa non se determinat ad hunc effectum determinatum: ergo determinatur à causa secunda. Hoc autem esse absurdum, patet, quia potiùs ad causam primam spectat determinare secundam: nam causa, quæ aliam determinat, ea ratione videtur esse illi superior; & habere quandam vim in illam. Adde etiam, quod suprà dixi causam primam determinare secundam ad indiuiduum actum seu effectum singularem: ergo non fit è contrario.

Quarta. Quartò, quia ex dictis sequitur, Deum vt causam primã influere in operationẽ voluntatis per modũ agentis naturalis expositi ad operandum iuxta passi capacitatem, seu iuxta causæ secundæ indigentiam. Vnde etiam consequenter fit, influere per actionẽ transeuntem in effectum causæ secundæ: at hæc omnia videntur esse imperfecta, nam ille modus agendi, quasi per naturalem emanationem & actionem externam est inferioris ordinis. Præsertim quia actio transiens addit aliquam perfectionem agenti, cùm sit quędam extensio, & actuatio virtutis eius: repugnat ergo Deo talis actio, & noua perfectio.

Sed hæc omnia tam facilè dissoluentur, vt eorum responsio ad confirmandam doctrinam traditam plurimum valere possit. Aduertendum est ergo, Diuinam prouidentiam (vt more nostro loquamur) partim voluntatis, partim intellectus actibus constare. Antecedit enim diuina cognitio, quæ repræsentat Deo & omnia quæ ab ipso fieri possunt, & omnia media, & causas, per quas fieri possunt. Vnde etiam repræsentat, quidquid per causas secundas, & voluntates creatas cum hoc vel illo auxilio & concursu fieri potest. Quæ cognitio, scientia simplicis intelligentiæ à Theologis dicitur. Sed, quod mirabilius est, non solum cognoscit Deus hac infinita & anteriori scientia, quid omnes voũltates possint facere, sed etiam quid facient, si cum hoc auxilio vel occasione ad hoc vel illud volendum procreentur. Et hęc scientia vocari solet conditionalium contingentium, & à nonnullis appellatur scientia media inter simplicem intelligentiam, & scientiam visionis. De qua propter eius difficultatem, & quia ab antiquis Scholasticis non videtur tam apertè tradita, moderni Theologi nonnulli subdubitant: alij etiam negare audent, quod repugnantiam involuere videatur. Ego autem existimo iuxta doctrinam antiquorum Patrum, clarissimis Scripturarum testimonijs munitam esse, nec posse in dubium reuocari, quin Deus hanc scientiam eminentissimè habeat. Censeo præterea, hanc scientiam esse summè necessariam Deo, vt perfectam Deoque dignam effectuum omnium futurorum prouidentiam & gubernationem habere possit. Ac denique, quamuis à nobis huius scientiæ diuinæ modus satis comprehendi non possit (quod in rebus diuinis, vt summa veneratione suscipiantur, & credantur, expectandum non est) non deest tamen, vt opinor, probabilis modus, quo possit noster intellectus ad hanc veritatem sibi

2 Ordo cogitationum quas in Deo nostet intellectus præscindit

sibi persuadendam manu duci, tum soluendo difficultates circa hoc scientiæ genus occurrentes, tum ex alijs mysterijs fidei, alijsque coniecturis hanc veritatem confirmando. De qua scientia, quoniam fundamẽtum est multarum rerum quæ in hoc opere à nobis tanguntur, & quoniam ab alijs scriptoribus non est tam exactè disputata, proprium edemus Opusin quo scientiam hanc in Deo reperiri ostendemus, modumque illius declarare conabimur. Hac ergo supposita scientia in Deo, accedit diuina voluntas, quæ res singulas in suos fines destinat, & media eligit, quæ sunt naturis rerum consentanea, vel quæ sibi placent. Quorum mediorum ratio in intellectu diuino existit, & ad opus per voluntatem applicata, prouidentia dici solet, quamuis alij B ipsi voluntati hoc nomen tribuant ex Damasceno lib. 2 cap. 29. quod parum refert. Quæ autem sic Deus ab æterno ordinauit, posteà in tempore per omnipotẽtiam suam exequitur, quę executio, creationem, conseruationem, & gubernationem complectitur. Atque hæc omnia constãt ex D. Thom. 1. part. quæst. 22. 23. 43. & 105.

Damasc.

D. Thom.

Ostenditur quo pacto Deus distinctissimè ad particularem actum concurrat, quo fit satis primæ obiectioni.

5 HIs positis ad primam difficultatem negamus, Deum confuso aliquo modo, aut imperfecto concursum C suum offerre voluntati creatæ, eò quòd non ad vnum tantùm actum, sed indifferenter ad plures illum offerat. Deus enim distinctissimè prævidens omnes hos actus in specie, & in indiuiduo, quos hæc voluntas humana in hoc momento, cum hoc obiecto, alijsque circunstantijs, efficere potest, distinctè ac definitè vult, ad hunc, & illum, & sic de cæteris, præbere concursum, seu offerre, quantum in ipso est; atque ita facilè tollitur omnis confusio; tamen, quia Deus etiam prænidet, quem actum illa voluntas effectura sit, si his omnibus conditionibus seu circunstantijs concurrentibus Deus ipse suum concursum offerat, ideò Deus determinatè ac definitè etiam vult cum illa concurrere ad talem actum in particulari & A in indiuiduo. Ita tamen vt, ex vi huius actus voluntatis suæ, non prædeterminet creatam voluntatem ad talem actum, nec illum absolutè velit, sed cum dependentia eiusdem actus à proxima causa seu voluntate creata, & includendo in se implicitam conditionem, si ipsa consentire voluerit. Rursus, quamuis Deus præsciat, eãdem scientia conditionali, hanc voluntatem creatam sic applicatam ad agendum, non effecturam alios actus, præter illum vnum, quem Deus, vt diximus, prænognouit, etiam si alios efficere posset: nihilominùs Deus simili actu voluntatis suæ offert illi sufficientem concursum ad alios actus, quia non obstante illa præscientia, ita prouidet Deus causis secundis & liberis, vt re vera possint suos effectus producere, nec per Deum stet, quo minùs illos efficiant. Sic enim etiam in ordine gratiæ confert sufficientia auxilia his, quos scit non esse illis bene vsuros. Alioqui, si Deus propter illam præscientiam suum auxilium vel concursum denegaret; aut, quod idem est, illum non offerret, hoc ipso tolleret potentiam proximam, atquo adeò libertatem ad alia; & consequenter non posset imputari homini, si id non faceret: quia Deus non imputat homini quæ faceret, si hoc vel illud ei occurreret, quando sua prouidentia impedit, vt homo in tali occasione non constituatur, ne hoc vel illud faciat, iuxta illud Sapien. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius.* Et Matth. 24. *Si non fuissent breuiati dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi:* Sicut ergo in his euentibus, quando Deus præuenit occasiones ne occurrant, non imputatur homini id, quod facturus esset, quia id re ipsa non facit: Ita, si Deus prævidens quid homo facturus sit, & nõ facturus, suum concursum præbet ad vnum, & nõ ad aliud, non imputabitur homini, si illud non faciat, ad quod non habet paratum concursum, etiã si non esset illud facturus, quamuis haberet concursum, quia iam re ipsa & de facto non fuit potens, nec liberè omisit. Vt ergo vtraque libertas, ad exercitium, scilicet, & specificationem integra maneat, offert Deus concursum suum indifferentem, etiam ad ea, quæ scit non esse futura. Offerre autem indifferenter, non est offerre confusè, sed offerre ad multa, clarè tamen & distinctè proposita.

Sapient. Matth.

Atq; ita expedita est, non solũ prima, sed 4 etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad secundam difficultatē respondetur.

etiam secunda difficultas: non enim ignoranti aut cęco modo Deus influit cum voluntate, sed clarissimis oculis præuidens quid ipsa factura sit, & volens, ad illud efficiendum, potentiam suam & voluntatem applicare. Vnde, etiam in æternitate, non priùs concurrit Deus, seu potiùs non priùs applicat suam potentiam ad concurrēdum, quàm præuideat, quid, ex illo concursu & applicatione, in tempore euenturum sit: quia totum hoc præsupponitur innotescere ipsi per dictam scientiam conditionatā. Quòd si sit sermo de præscientia absoluta futurorum euentuum, quæ appellari solet scientia visionis, sic nullum est inconueniens hanc præscientiam, secundùm rationis ordinem, sequi voluntatē, non antecedere: imò id docent omnes Theologi, & illi etiam, cum quibus nunc disputamus. Imò qui negant esse in Deo prę dictam conditionalem scientiam, consequenter aiunt, Deum non aliter præscire effectum liberum futurum, quàm præsciendo se concursurum ad illum: itaq; non ideò concurrit, quia præscit futurū, sed potiùs, quia ipse concursurus est, ideò præscit, effectū esse futurū. Quomodo loquitur præcipuè Scotus locis suprà citatis cap. 5. Et, nisi aliunde constaret nobis esse in Deo prædictam cōditionalem scientiam, nullum absurdum vel inconueniens esset in illa sententia, quia ad perfectionem diuinæ actionis non est necesse, vt scientia visionis præeat secundùm rationis ordinem, sed satis est quòd antecedat scientia simplicis intelligentiæ, applicata, per voluntatem; & quòd scientia visionis ex æternitate comitetur actionem. Posita tamen illa scientia conditionata, quæ verissimè Deo attribuitur, facilius & exactius hęc omnia explicantur à nobis, vt visum est.

A

B

C

Deus liberè se determinat ad intra ad concurrendum cum nostra voluntate.

5 Tertiæ obiectionis solutio.

ADtertium de causæ primæ determinatione dicēdum est, determinationē hanc duo posse significare. Vnum est applicatio illa, qua Deus suam omnipotentiam applicuit, & ordinauit ad adiuuandā causam secundam, & concurrendum cum illa: nam rectè intelligitur à nobis, hanc applicationē fieri per quandam liberam determinationem diuinæ voluntatis, quæ posset suū concursum non dare causæ secundæ, & liberè se determinauit ad illum dandū vel offerendum in particulari, præuidēs, vbi & quomodo habiturus est effectum. Determinationis verò hoc modo sumptæ, quæ potest dici determinatio ad intrà, non est causa ipsa voluntas humana. Imò cùm hæc determinatio in ipsa sit voluntate diuina nullam habet causam propriam, sed ipsamet voluntas diuina se ipsa suaq; libertate, ita se formaliter determinat. Ex parte autem obiecti, vel humanæ voluntatis reddi potest nonnulla ratio huius determinationis, nimirū, quia ex naturā sua postulat hunc operandi modum; & in eo habet essentialem dependētiam à suo auctore. Vnde hoc ipso, quòd ab eo creatur, postulat hunc modum concursus, eaq; ratione Deus decreuit sic illam iuuare, eiusque proprium operandi modum minimè immutare.

Aliud verò est in hac determinatione, quod potest dici determinatio ad extra, videlicet, determinata actio creata egrediens à diuina voluntate & potentia cooperante cū humana voluntate. Et hoc modo verissimum est, actionem illam accipere determinationem suam à proxima causa, seu voluntate humana: non quòd ab hac sola talis determinatio effectiuè procedat: nam illa determinatio nihil aliud est, quàm exercitium talis actionis in tali specie, & hoc totū necesse est à Deo fieri, sine quo nihil fieri potest; sed quòd humana volūtas sit propria & proxima ratio illius determinationis. Diuina enim potentia indifferenter applicata est, & ex vi suæ efficaciæ, & illius voluntatis, per quam est ad concurrendum applicata, æquè posset ad hunc vel illum actum influere, vel etiam ad nullum, si voluntas creata non influeret. Proxima verò causa, seu voluntas humana suo influxu determinat actionem ad hanc speciem, ad hoc tempus, &c. Quod nullam in Deo arguit imperfectionem, sed potiùs perfectionem maximam: tum, quia hic modus determinationis non est per aliquam vim seu actionem circa ipsam causam primam, sed solùm per cooperationem cum illa ad hanc actionem potiùs quàm ad aliam: tum etiā qua hoc ipsum non est propter indigentiam causæ primæ; posset enim ipsa, si vellet, prædeterminare causam ad effectū, ni si vellet liberè fieri ab homine, sicut etiam posset se sola producere, nisi vellet vitaliter fieri ab homine. Neque est, quia causa secunda possit necessitatem inferre primæ,

Quo sensu actio creata egrediēs à Deo dicatur determinari à voluntate nostra.

mæ, vt ad talem effectum concurrat, sed est solùm ex voluntate ipsius primæ causæ, quæ, vt iura libertatis humanæ integra cōseruet, hunc modum concurrendi, & operandi statuit; & voluit ad eam actionem cooperari, ad quam humana voluntas influeret, & non ad aliam, & quando illa vellet, & non antea. Loquor autem de actione quoad exercitium eius, & quoad specificam determinationem, quomodo enim cū hoc stet, determinationem quoad indiuiduum actum esse ex Deo, iam suprà dictum est.

A

6 Obiectio.

Dices, in eo momento, in quo eadem actio sit à voluntate humana & diuina, vtraque voluntas; priùs naturā quàm in actum influat, est indifferens ad influendū & non influendum; & ad influendū in hunc actum, & in alium: quando verò in secundo signo naturæ vtraque influit in actum, vtraque etiam est formaliter determinata quoad actionem, cur ergo potiùs attribuitur determinatio causæ secundæ, quam primæ?

B

Dissoluitur.

Respondetur, quoad efficientiam vtrique posse attribui, & neutri sine alia, vt dictum est, quia neque causa secunda potest quidquam agere sine influxu primæ, neque causa prima in tali modo agendi, qui sit liber causæ secundæ, potest efficere determinationem eius sine illā. At verò quodam speciali modo attribuitur hæc determinatio causæ secundæ, eiusque libertati, tanquā proximæ radici illius, quia ex illius libertate dependet talis determinatio: Deus enim in illo instāte in quo influit vt causa prima, priùs naturā intelligitur habere quandā determinationem à sua voluntate ortam, qua expositus est ad concurrendum in hunc vel illum actum, vt dixi, & solùm est indifferens vniuersali quadam & absoluta indifferentia; determinatus tamen quasi sub conditione ad cooperandum creaturæ, ita vt, si hæc adiungātur, necessariò ipse influat, quæ licèt in illo non sit nisi necessitas immutabilitatis, & ex suppositione suæ liberæ voluntatis, tamen, illa suppositā, & adiuncta cooperatione causæ secundæ, procedit actio à Deo tanquam à causa determinata, non minùs quàm si ex necessitate naturæ esset determinatus ad sic concurrendum; & si causa secunda non influit; eādem necessitatē, nec Deus influit, & ideo determinatio actionis non potest illi specialiter attribui. At verò proxima seu creata voluntas in illo prioritatis naturæ est omnino indeterminata, & nullam habet necessitatem influendi, neque simpliciter, neque ex suppositione alterius actus sui ipsius, sed ex sola sua indifferentia libertatis actum inchoat quādo & qualem vult: & ideò in eam tanquam in radicem proximam hæc determinatio reuocatur, quamuis eam non efficiat sine concursu primæ causæ, nec simpliciter, neque in aliquo signo naturæ, vel etiam rationis vt sæpe dictum est.

C

Improprie dicitur causa secunda influere in genere causæ materialis priusquam prima.

7

EX quibus obiter intelligitur, quænam harum causarum dicenda sit priùs naturā influere in talem actum seu determinationē: frequēter enim dici solet causa prima priùs natura influere in genere efficientis, causam verò secundam antecedere in genere causæ materialis. Sed an primis hic non proprie intercedit genus causæ materialis, quia, vt dixi, in hoc genere actionis seu concursus non consideratur causa prima vt influens aliquid in secundam, quòd ab illa, vt à materia circa quam actio versatur, determinationem recipiat, sed solùm considerari debet vt influens cum illa ad eandem actionem: in quo genere causa secunda est minùs principalis, & sub ordinata primæ, & ex sua imperfectione & indigentia postulans eius adiutorium, & quoad hoc dici potest secundùm imitationem, vel imperfectionem, causa secunda se habere ad modum materialis. Propriè ergo concurrit causa secunda vt concausa efficiens inferioris generis: prima verò concurrit cum secunda vt superior & adiuuans illam. Deinde, quod attinet ad ordinem prioris & posterioris, si prioritas naturæ sumatur propriè secūdùm causalitatem, hoc modo neutra harum causarum priusquàm alia influit, quia neutra influit in aliam, sed vtraque in effectum, vel actionem, & neutra applicat aliam, aut facit illam facere ex vi huius concursus.

Causa prima non antecedit secundā prioritate causalitatis, sed alijs rationibus.

Alijs verò rationibus potest causa prima antecedere in causando, quatenus dat & conseruat esse causæ secundæ, & quatenus omnes alias conditiones vel applicationes, aut motiones, quæ ad illam actionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

antecedunt, effecit. Sumendo autem prioritatem naturæ sub alijs rationibus, sic dicitur causa prima simpliciter priùs naturâ antecedere; quia & præstantiorem adhibet concursum, & ex suo genere independens est, magisque necessaria causa. Vnde non conuertitur subsistendi consequentia cum causa secunda, quia, si hæc agit, illam etiam agere necesse est, non tamen è conuerso, in communi loquendo, licèt in tali modo actionis neutra possit sine alia agere. Causa verò secunda, licèt simpliciter sit hoc modo posterior naturâ, tamen quantum ad determinationem actionis est quodammodo prima radix: & hoc significare voluerunt, qui eam in genere causæ materialis priùs natura concurrere dixerunt.

8 Soluitur quarta obiectio.

Ad quartum, verissimum est, Deum supposito decreto suæ voluntatis ex quadam necessitate agere, non minùs quàm si ex natura sua, & absque præuia voluntate sua esset expolitas ad sic influendum. Sicut ex supposita voluntate, qua ab æterno volut Deus, mundum creare tali tempore, sine noua voluntate ex necessitate quadam posteà mundus prodijt à Deo, quæ respectu diuinæ voluntatis solum est necessitas immutabilitatis, respectu verò potétię operatiuæ ad extra, est quædam necessitas simpliciter, quia simpliciter necessarium est, Deum per suam potentiam facere, quod per voluntatem decreuit facere: ita ergo se habet, quãtum ad influxum in actionem voluntatis humanæ, supposito suæ voluntatis decreto, quo voluit, suum concursum illi offerre. Quod verò de actione transeũte in illo argumento tangitur, parui momenti est, siue enim actionem creaturæ, quis vocet actionem Dei, siue effectum appellet, negari non potest, quin Deus in illam actionem influat immediatè, non solum dando effectui esse quod habet in termino, sed etiá illud esse quod habet actio vt actio est, etiá si in re aliquo modo distinguatur à termino, & hoc nobis satis est, quidquid sit de illo modo loquendi, in quo nihil est absurdi, si dicamus, ipsummet actionem creaturæ, esse etiam actionem Dei, quia actio nihil est aliud, quàm res vt prodit ab agente, seu dependentia effectus ab agente: & hanc rationem habet actio illa, etiam respectu Dei. Neque est vlla imperfectio, quòd Deus habeat in effectibus actiones transeuntes, quia nec tales actiones prodeunt à Deo ex necessitate, quod esset imperfectio, sed media eius voluntate; nec addunt Deo aliquam perfectionem, sed in effectibus ponunt perfectionem, quam eminentiori modo supponunt in Deo.

CAPVT XVI.

Soluitur alia obiectio, & declaratur an liberi actus possint à Deo prædefiniri.

Vpereſt ſoluenda præcipua obiectio, quæ aduersus doctrinam à nobis traditam fieri solet, quòd videlicet ex ea sequi videatur, Deum non habere perfectam prouidétiam nostrorum actuum liberorum, nec illos præ definire absoluto & efficaci decreto suæ voluntatis, priusquàm videat illos fieri à nostra voluntate cum suo generali concursu. Sequela est clara, tum quia si illos prædefiniret illo suo decreto, efficaciter ac determinatè moueret voluntatem nostram ad efficiendum actum prædefinitũ, quia decretum illud, cùm sit absolutum & efficax, necessariò debet habere effectum, quem tamen habere non potest, nisi efficaciter applicando nostram voluntatem ad actũ prædefinitum, quod nos negamus. Tum etiam quia, si admittatur prædefinitio, vel contra illam procedunt omnes rationes, quas contra prædeterminationem physicam formauimus, vel, si hìc non sunt efficaces, nec sententiá à nobis propositam satis confirmabũt. Maximè cùm prædeterminatio, & prædefinitio idem esse videatur. At verò negare prædefinitionem horum actuum videtur esse omnino alienum à modo loquendi Scripturæ, & à perfectione diuinæ prouidentiæ: sic enim multa veluti casu euenirent respectu Dei, & non quia essent ab illo præordinata, & prouisa, quod fidei planè repugnat.

1 Proponitur obiectio.

Hæc obiectio tangit difficultatem, quæ esse solet præcipua in hac materia, scilicet quo modo Deus possit actus liberos prædefinire, si illos non prædeterminat; aut quo modo possit eorum perfectam prouidétiam habere, si illos non prædefinit. Sed, quoniam in hoc non est eadem ratio de omnibus actibus liberis humanæ voluntatis, aliter enim de bonis, aliter verò de malis: Item aliter de naturalibus, aliter verò de supernaturalibus sentiendum est, ideò non potest hæc res hoc loco, vbi in communi tantùm loqui-

loquimur, exactè ac completè tractari; solùm ergo hic præmittam quædam generalia principia: in libr. autem 2. & 3. in singulis actuum generibus, quid de eorum præfinitione sentiendum sit, dicam.

2 Quid nomine prædefinitionis intelligendum.

Appellatur ergo prædefinitio quoddam æternum decretum diuinæ voluntatis, quo absolutè statuit, vt aliquid fiat in tempore, v.g. vt voluntas Petri tali tempore & loco actum contritionis eliciat. Quòd decretum intelligi potest, vel vt subsequens scientia visionis, qua Deus scinit, Petrum habiturum illum actum contritionis; & hoc decretum sub hac ratione non vocatur prædefinitio, prout nunc loquimur. Nam, licèt considerando antecessionem æternitatis ad tẽpus posset ita appellari, sicut cognitio talis effectus futuri appellatur præscientia, tamẽ considerando rationem prouidentię, & causæ, ille actus non est causa effectus, quem præuisum iam supponit vt futurum, quia necesse est vt supponat etiam omnes causas eius. Vnde nec ad rationem prouidentiæ propriè spectat, quia prouidentia includit aliquo modo rationem causæ: ordinat enim media, & consequenter disponit causas ad effectus: illa autem voluntas non est ordinata mediorum vel causarum, sed dicitur voluntas approbationis seu cõplacentiæ in effectu præuiso, iuxta illud, *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. Poterit autem illa voluntas ad prouidentiã pertinere, quatenus ex illa sequitur vt talis effectus ad aliquid aliud ordinetur, vt ad præmium, vel ad aliquid simile. Prædefinitio ergo propriè dicit decretum antecedens præscientiam futuri actus, quo Deus, antequàm videret Petrum habiturum actum contritionis, absolutè decreuit vt haberet illum; & ideò ordinauit media, per quæ fieret; & in hoc sensu vtimur nunc illa voce, vt scilicet dicit antecessionem ad præscientiam visionis, & ad rationem prouidentiæ spectat.

Gene. 1.

3 Quorundã prædefinitionẽ quãlibet negãtiũ opinio.

Hoc ergo modo de prædefinitione loquẽdo, nonnulli ex his, qui nostram sentẽtiã sequuntur, existimant consequenter fieri non posse, vt Deus hoc modo aliquem actum liberum prædefiniat, quia hoc ipso tolleret eius libertatẽ, quia illa prædefinitio est causa efficax, & est suppositio antecedens, qua posita, nõ potest non poni effectus. Ad eundem, quia eadem inconuenientia sequũtur, hac prædefinitione posita, quæ ex prædeterminatione physicâ à nobis illata sunt: quia etiam hæc prædefinitio, necessariò infert effectum: &, si illa ponenda est, erit etiam necessaria, & consequenter etiam sine illa non poterit poni effectus. Maximè autem coguntur hunc modum philosophãdi tenere, qui non admittunt in Deo scientiam conditionatam futurorum contingentium. Quia, si Deus prædefinit aliquem actum humanæ voluntatis in particulari cũ omnibus conditionibus ac circunstantijs eius, necesse est vt ex vi illius prædefinitionis efficaciter faciat, illum actum fieri, quia eius prædefinitio non potest suo effectu frustrari, sed necesse est esse infallibilem: necesse est igitur, vt vel per se ipsum efficaciter determinet voluntatem humanam ad talem actum, vel applicet alia media quibus efficaciter aut infallibiliter determinetur: si ergo per scientiam conditionatã non præcognouit Deus voluntatem ipsam cum his vel illis conditionibus fore infallibiliter determinandam ad talem actum, necesse est vt ipse efficacia sua illam determinet, aliàs prædefinitionis effectus non esset omnino infallibilis, quod repugnat. Aiunt verò hi Theologi, Deum non prædefinire in particulari hos actus, neque hoc spectare ad perfectionem prouidentiæ eius, sed solùm vt vnicuique rei prouideat modo consentaneo naturæ illius. Quòd si interdum Deus prædefinit aliquem effectum, qui per actus liberos mãdandus est executioni, aiũt non prædefinire singula media in particulari, sed præordinare talem mediorum seriem & ordinem, vt, si vnum non habeat effectum, aliud applicetur, &c. eo deficiente, aliud adiungatur, donec effectus intentus obtineatur. Qui dicendi modus videtur interdum non displicuisse D. Thomæ, nam ad hunc modum declarat interdum prouidentiam, quam Deus habet circa suos electos, vt lib. 3. c. 16. videbimus.

Iudiciũ fertur de prędicta opinione.

Atque hi quidem doctores consequenter loqui mihi videntur: &, si verum esset, Deum non habere scientiam illam futurorum contingentium conditionatorum, ita esset omnino philosophandum, potiùsque esset hoc totum admittendum, quàm ponenda physica positæ voluntatis prædeterminatio ad singulos actus: multò enim certius est, Deum non prædeterminare hoc modo voluntatem nostram, quàm sit certũ, vel habere conditionatam illam scientiam, vel prædefinire actus humanos & liberos, priùs ratione, quàm præsciat, illos esse futuros. In his enim duabus vltimis sen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentijs nihil est, quod apertam ac necessa- A
tiam connexionem habeat cũ aliquo certo dogmate fidei, sicut est in illa priori. Nam, ex illa determinatione physica, potest inferri ablatio liberi vsus actuũ humanorũ, ex alijs verò sententijs neq; hoc, nec aliud simile incoueniens tam efficaci argumentatione colligi potest.

4 Posita in Deo conditionali scientia, ponẽda est aliquorũ actum prædefinitio.

Nihilominùs tamen, posita in Deo illa scientia futurorum sub conditione, quam (vt dixi) infrà in quarta parte huius opusculi ostendam in Scripturis & Patribus habere magnum autoritatis pondus, & esse diuinæ perfectioni, omnique rationi valde consentaneam, ac ferè nullam habere difficultatem quæ in scientia absoluta futurorum contingentium, non inueniatur: hac (inquam) supposita scientia, omni angustia & perplexitate liberamur, & vsum libertatis nostræ cum quacunq; perfectione diuine prouidentiæ, & prædefinitione actuum liberorũ, vbi necessaria fuerit, ita componimus, vt, quantũ res patitur, difficultates omnes superasse videamur. Neq; enim consequenter mihi loqui videntur, qui admissa illa conditionali scientia, verétur cocedere, posse Deum, salua libertate nostra, prædefinire absolutè & in particulari actus nostros liberos directè & in se ipsis, sed tantùm posse præordinare causas seu conditiones illas, cum quibus scit fore infallibile vt illi actus à nobis fiant. Hoc (inquam) nec verè dici existimo, neq; consequenter: tum quia ad efficaciam, & sapiẽtissimam Dei prouidentiã pertinet vt possit præordinare actus nostros honestos C
Deoq; dignos ac decentes, prout voluerit,
Prouerb.21 quia *cor Regis in manu Dei est, & quòcunque voluerit inclinabit illud.* Tum etiã, quia, si Deus potest præordinare causas, quibus scit fore infallibile vt voluntas humana talem actũ operetur; & alioqui ille actus honestus est, quem meritò potest Deus per se amare ac velle, cur etiam non poterit eas causas præordinare propter talem actum à se prædefinitum, & efficaciter intentum vt finem talium causarum seu mediorum? Ego sanè nullam huius causam reperio, neque vllum incommodum contra libertatem nostrã hinc sequi video, vt iam exponam, & alioqui est hoc magis consentaneum diuinæ prouidentiæ perfectissimæ, & modo loquendi sacræ Scripturę & Patrum. Sed hoc latùs est à nobis ostẽdendum in secunda & tertia huius operis parte, in fine.

Duo igitur hoc loco dicenda mihi sunt, & declaranda. Vnum est, aliquam prędefinitionem diuinam non repugnare libertati actuum humanorum, quoad exercitiũ, seu non tollere potestatem non agendi. Aliud est hanc prędefinitionem non esse simpliciter necessariam ex parte effectuum neque ex subordinatione ac dependentia essentiali, quam habet causa secũda à prima in operando; sed, si interdum adhibetur, solũ esse ex perfectione Dei operantis optimo modo, efficacissimo, & suauissimo, propter honestissimos fines efficaciter intentos. Et hanc ob causam ex hoc capite non tollit libertatem quoad specificationem, seu non impediri potestatem veram efficiendi illos etiam actus, qui prædefiniti non sunt.

Prædefinire potest Deus actum liberum humanæ voluntatis absolute faciendum.

PRimum horum videtur quidem valde consentaneum modo loquẽdi scripturę in qua hęc efficacitas diuinę volũtati tribuitur, vt possit inclinare vel mouere humanam voluntatem, quò voluerit, iuxta illud. *Cor regis in manu Dei est*, & alia, quæ superius cap. 11. adducta sunt, & quæ lib. 2. & 3. afferemus. Nihilque est frequẽtius apud Augustinum, quàm hoc pertinere ad omnipotentiam Dei, vt patet in Enchirid. c. 94. & 95. & libr. 1. ad Simplician. q. 2. vbi ait, Non defuisse omnipotenti modum mutandi voluntatem Pharaonis, si vellet, id est efficaciter & prædefinitiuè vellet. Idemq; in libris de grat. & libe. arb. de præd. Sanct. & de bon. perseuerant. sæpissimè repetit. Et sanè per se videtur incredibile, & indignum Deo dicere, quòd non possit absoluto decreto suæ voluntatis aliquid faciendum statuere, si per volũtatem creatam liberam faciendum sit, nisi prius videat tales effectus absolutè esse futuros: sic enim & potestas Dei in actum humanæ voluntatis, nimis esset contracta & limitata; & omnes effectus liberi, licèt non essent præter scientiam Dei, necessariò tamen essent præter intentionem efficacem eius, vel sine illa, quod est præter omnem rationem. Nã, licèt in aliquibus, præsertim in malis, id verũ sit, tamẽ in omnibus id asserere, & ex necessitate, ita vt nõ possit Deus aliud facere, neq; est consonũ perfectioni eius, nec modo, quo Scriptura loquitur de multis

5 Ex Scriptura probatur.

Augustini autoritat.

multis effectibus prouidentiæ diuinæ, qui A
per causas liberas fiunt, vt in sequentibus libris latiùs prosequemur. Sit ergo nobis constans & certum, id esse possibile Deo, scilicet, ante absolutam præscientiam futuri actus humani alicuius, efficaciter velle & præordinare vt fiat, &, vt liberè fiat.

6 Explicatur modus, quo Deus actũ liberũ prędefinire possit.

Vt autem intelligatur, quomodo hoc fieri possit, & non repugnet his, quæ hactenùs diximus, aduerto, quòd, sicut nostro intelligendi, & loquendi modo aliud est in Deo prouidentia, aliud gubernatio, nam prouidentia dicit ipsam rationem rerũ agẽdarum, prout est in mente Dei, gubernatio verò dicit rationẽ illam, prout in actiones seu effectus externos se prodit: vnde fit, vt prouidentia sit æterna, gubernatio verò tẽporalis: quo modo etiã Augustinus de prę- B
Augustin. destinatione Sanctorum c. 10. & de bon. perseu. c. 14. distinxit inter prædestinationem, & gratiam seu donationem gratiæ: ita in hac diuina prædefinitione seu præterminatione physica distinguere nos possumus, quamdam esse prædefinitionem interna, quam Deus in sua voluntate statuit, non vt per eam immutet causam secundam immediatè, aut illam determinet, extrahat vè à suo proprio & connaturali agendi modo, sed solùm vt in se se definitam & absolutam intentionem habeat alicuius finis, & ex vi eius applicet media cõsentanea & aptissima, vt eo modo, quo prędefinitus est, infallibiliter fiat: Aliam verò esse aut cogitari posse prædefinitionem diuinæ voluntatis, quæ cum tali tantáque efficacia in effectum externum exeat, vt C
voluntatem humanam physicè determinet ad suum actum. Prior vocari potest præ definitio interna vel immanens, posterior, prædefinitio externa seu trasiẽs: aut prior, prædefinitio per modum intentionis; posterior, per modum executionis; aut prior vocari potest prædeterminatio solius diuinæ voluntatis ad volendum talem actum, posterior verò, prædeterminatio etiam voluntatis humanæ, vt illum faciat: vel vt simplicioribus ac breuioribus verbis vtamur, priorem vocabimus præfinitionem seu prędefinitionem; posteriorem verò, prædeterminationem. Nam prior vox ex vi suæ significationis solùm actum animæ internũ denotat, sicut prouidentia, vel prædestinatio: posterior autem vox magis referri potest ad actum & effectum exteriorem.

Duplex prędefinitionis modus.

7 Quia verò legentis animus non quie-

scet, hac partitione audita, nisi etiam membrorum diuersitatem & confirmationem percipiat, hoc etiam à nobis præstandum est. Diuina etenim voluntas, non solùm efficacissima est ad operandum quod vult, sed etiam quomodo vult, & per media quæ eligit aut vult, quod per se notum est. Quãquis ergo Deus absoluto & efficaci proposito aliquid fieri velit, non ideò cogitur quodcunque medium, aut quamcunque vim & efficacitatem ad effectum illum applicare, sed potest velle illum effectum solùm per medium, quod ad infallibilem cõsecutionem illius effectus intenti sufficiẽs sit: quia hoc satis est, vt illa voluntas omnino impleatur, quod solum necessariò sequitur ex vi illius voluntatis, quantumuis absolutæ & prædefinientis.

8 Quod intelligetur faciliùs, suppositâ illa sententia, quam suprà proposui, videlicet, diuinam voluntatem non operari ad extra immediatè per se ipsam, sed per diuinam omnipotentiam: nam, si hoc ita est, quamuis illud decretum internum Dei, in se sit absolutum & efficax, quantum ad determinationem diuinæ voluntatis ad hoc volendum, non tamen per se ipsum quicquam efficit, nec immutat causam secundam, aut illam præmouet, sed quasi applicat diuinam potentiam, per quam ille effectus fiat: ergo, licèt variis modis possit illũ effectum per suam potentiam efficere, ex vi illius decreti solum applicat suam potentiam vt illo modo efficiat, & concurrat ad illum effectum, qui, ad intentum finem obtinendum infallibiliter sufficiat: si ergo fuerit sufficiens concursus alius cum causa secunda absque prædeterminatione physica eius, ex vi illius decreti non sequetur talis prædeterminatio. Imò contingere potest, vt hæc prædeterminatio physica repugnet cum illo decreto, vt in actibus liberis prædefinitis contingit: & tunc non solùm non sequetur necessariò ex tali prædefinitione prædeterminatio causæ secundæ, verùmetiã repugnabit sequi, quia impediret libertatem, quæ simũl cum actu prędefinita erat. Quin potiùs, etiã si quis opinetur, voluntatem ipsam Dei per se ipsam esse potentiã executiuã eorũ quæ vult, adhuc poterit distinguere, & intelligere aliquã prædefinitionẽ internã voluntatis Dei, quę nõ determinet exteriùs ac physicè causam secũdam; quia, si illa volũtas est per se ipsã executiua eorum quæ vult, etiam potest nõ plusagere

Universidad de Deusto
Biblioteca

quã vult: licèt ergo absolutè prædefiniat effectum, seu actum humanæ voluntatis, potest etiam simul velle, non plus neque efficaciùs illam mouere ad talem actum, quàm necesse sit vt actus infallibiliter fiat: si ergo ad hoc non est necessaria prædeterminatio physica, non necessariò sequetur ex vi illius prædefinitionis. Quòd autem necessaria non sit, patet, quia sufficit alia motio moralis cum communi concursu, adiuncta conditionata scientia, qua Deus præuidit fore, vt, his positis, voluntas humana liberè consentiat in talem actum: nam hoc est mediũ infallibile, & satis efficax vt illa diuina voluntas impleatur.

9 Ex perfectione actus diuinæ voluntatis, ipsiusq; eminentia hoc declaratur.

Id ipsum vlteriùs in hunc modum declaratur, nam licèt actus diuinæ voluntatis simplicissimus sit: tamen in eo est vnita omnis perfectio, quæ in varijs actibus humanæ voluntatis reperitur diuisa; & in eo est absque admistione alicuius imperfectionis. In illo ergo actu voluntatis diuinæ, vt liberè ad extrinseca obiecta terminatur, est propria ratio intentionis, electionis, & vsus, nã hæ rationes vt tales sunt, perfectionem dicunt, & possunt sine imperfectione vnitæ reperiri. Potest ergo Deus ita prædefinire actum liberum per modum intentionis cuiusdam proximi finis, vt per illam intentionem præcisè sumptam nihil ad extra efficiat, quia intentio secundùm se est actus mere internus (vt sic dicam) & per se ipsum nihil operatur nisi media electione & vsu. Rectè ergo potest intelligi in Deo prædefinitio, quæ per se non determinet physicè voluntatem creatam, quia non imperat illi, nec vtitur illa, sed media electione, quæ potest esse talis, vt hanc determinationem non efficiat, nec requirat, quia sine illa potest esse sufficiens ad exequendam intẽtionem, vt iam explicatũ est. Nec refert, quòd Deus ob suam comprehensionem, & infinitam perfectionem, non intendit finem seorsum à medijs, sed simul cum illis, simul, videlicet, intendẽdo hunc finẽ per hęc media, & volendo hoc medium propter hunc finem. Hoc enim non obstat, sed potiùs confirmat quod intendimus, nam Deus intendens absoluta & prædefinitiua voluntate actum liberum hominis, simul prædefinit illum per tale medium, quod non determinet physicè humanam volũtatem, sed eo suaui & efficaci modo illam moueat, quem, dicta sua infinita præscientia, vidit, hic & nunc ita fore accommodatũ voluntati sic dispositæ, vt infallibiliter eam sit ad consentiendum attracturus. Et è conuerso vult Deus hominis voluntatem hìc & nunc eo modo excitare, & mouere, quo scit liberè operaturam, ita tamen vt id velit, aut saltem velle posit ex intentione efficaci, quã habet vt sic operetur.

August. lib. 1. qq. ad Simplic. q. 2. circa me deum.

Sic igitur intelligi facilè potest voluntas Dei prædefiniens actum liberum ante absolutam præscientiam eius, non determinans physicè liberum arbitrium ad talem actum efficiendum. Estque multiplex differentia inter voluntatem sic prædefinientem ad intra, & prædeterminantem ad extra. Primò enim prior voluntas purè prædefiniés actũ habet coniunctam voluntatem, vel potiùs simul est voluntas talis medij, quod non determinet liberum arbitrium, sed contingẽter illud moueat, quantum in ipso est, infallibiliter autem ex præscientia; posterior autem voluntas prædeterminans non requirit aliud medium, quàm suam efficacitatẽ, qua secum rapit voluntatem determinãdo illam. Secundò prior voluntas prædefinit actum cum habitudine ad modum operandi causæ secundæ: vnde in obiecto suo includit actum vt faciendum ex determinatione ipsiusmet liberi arbitrij, cum concursu & auxilio accommodato, iuxta sapientissimam Dei gubernationem, ex dicta præscientia. Posterior verò voluntas prædeterminans habet pro obiecto non solum actum, sed etiam modum seu prędeterminationẽ physicam per efficacem Dei motionem. Tertiò hinc fit, vt prior prædefinitio abstractè cõcepta, vt præscindit ab effectione, seu applicatione medij accõmodati, non sit immediatè actiua ad extra, nec applicatiua potentiæ diuinæ, donec intelligatur determinata ad tale medium, quanuis enim hæc in re idem sint, possunt per intellectum præscindi: at verò altera prędeterminans volũtas per se ipsam est actiua, vel applicatiua potentiæ diuinæ, ad vim, seu necessitatem, aut prædeterminationem inferendam voluntati creatæ. Quartò denique, ex vi illius prioris prædefinitionis non variatur concursus Dei concomitans, quo Deus concurrit cum voluntate, sed solum ita dirigitur & gubernatur voluntas, vt infallibiliter eo vtatur, vel illi se se accõmodet. At verò, ex vi alterius voluntatis physicè prædeterminantis necesse est variari cõcursum Dei, talemq; præstari, vt ille potiùs voluntate vtatur, quã voluntas illo: nec volũtas illi se se accommodet, sed ille potiùs voluntatem secũ operari cõpellat, nec sit indifferens talis concursus, sed determinatus ad vnum.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Satisfit obiectioni.

10 Inter prædefinientẽ Dei voluntatẽ ac prędeterminãtẽ quor differentiæ. Prima.

Hucusque exposita prædefinitio quanam ratione libertati quoad exercitium non obstet.

11 EX his etiam facilè intelligitur, quo modo hæc prædefinitio non tollat libertatem quoad exercitium in actibus prędefinitis, quia, nimirum, ipsa nõ mouet proximè voluntatem creatã, & consequenter non immutat modum naturalẽ operandi eius, sed applicat mediũ, quo ita moueatur liberum arbitrium, vt reuera possit non operari, quia tota illa motio quantum est ex se, subiacet potestati liberi arbitrij quoad actualem vsum, quamuis ex diuina præscientia certus sit & infallibilis consensus liberi arbitrij. Vnde, si rem potiùs spectemus, quàm sophisticas argumentandi formulas, manifesta cernitur differentia inter hanc internam prædefinitionem, & executiuam (vt sic dicam) prædeterminationem: nam, licèt vtraque habeat infallibilẽ connexionem cum actu prædefinito, vel prædeterminato, tamen in priori prędefinitione fundatur connexio, & necessaria consecutio in diuina præscientia, adiuncta prouidentia, morali modo attrahente, vel inducente voluntatem humanã modo illi accõmodato, vt habeat effectum iuxta diuinam præscientiam. Posterior verò prædeterminatio habet necessariam connexionem cũ actu ex vi suæ physicæ efficacitatis, qua prędeterminat voluntatẽ ad vnum, cui illa nullo modo potest resistere ob infinitam efficaciam diuinæ voluntatis. Ob hanc ergo causam prior prædefinitio non lædit libertatem, nec immutat aliquo modo operationem voluntatis; posterior autem prædeterminatio illi repugnare videtur quia impedit intrinsecam & propriam determinationem eius.

12 Obiectio.

Quòd si quis instet, quia etiã hìc habet locum ille argumentãdi modus; posita prędefinitione, voluntas non potest nõ facere, & prædefinitio illa est suppositio antecedens, nam ponitur ante prędscientiam futuri effectus; & antequàm ipsã voluntas se ipsam determinet, etiam in præscientia diuina: ergo etiã hæc prædefinitio tollit libertatem. Ad hanc obiectionem dicẽdum est,

in vtraque parte antecedentis reperiri magnam differentiã inter hanc prædefinitionem, & aliam prædeterminationem. Et, vt à posteriori incipiam, prædefinitio hæc nõ est simpliciter antecedens vsum libertatis, quia supponit præscientiam eius, saltem vt futuri sub tali conditione, sine qua præscitiã nullo modo intelligi posset talis prædefinitio, nisi includens ordinem ad physicã prædeterminationem voluntatis, quia, secluſa illa præscientia, non esset aliud mediũ omnino certum & infallibile ad prędefinitionem implendam. At verò, si supponatur ille consensus liber futurus, si hæc vel illa cõditio adhibeatur, prędefinitio ex tali suppositione concepta respicit intrinsecè consensum illum liberum vt perducendum ad effectum per illud medium, seu per illã conditionem, qua posita, præcognitus est infallibiliter futurus. Hac ergo ratione hęc prędefinitio nõ est suppositio simpliciter antecedẽs, sed supponens aliquo modo vsum libertatis, cui se se accommodat in modo quo ad executionem perducitur. Alia verò prædeterminatio est simpliciter antecedẽs; & solum ex suaui & efficacitate infert effectum: vnde ex vi illius non est necesse occasionem vel opportunitatem libertati accommodatam obseruari, quia per se & vi suia determinat voluritatem in quocunque euentu, & cum quauis cognitione obiecti, quia eius necessitas in his nõ fundatur, sed in sola efficacitate & omnipotentia voluntatis Dei.

Solutio.

Atque hinc etiam fit, vt simpliciter non sit verũ dicere, posita prædefinitione priori non posse voluntatem humanam non facere actum prędefinitum, simpliciter enim potest, quia illa prædefinitio non immutat modum operandi eius, nec per eam prædefinitur vt nõ possit, sed solum vt hoc faciat, quod factura esse præscitur, si hoc vel illo modo inclinetur. Et ideò hæc potestas non est ad resistendum voluntati Dei, tum illa voluntas Dei non mouet immediatè humanam voluntatem, & ideò ex hac parte necesse non est illi resistere, tum etiam quia non disponit, vt actus fiat sine potentia ad oppositum, nec alio modo quàm præscitus est; & ideò ex hac etiam parte illa potentia non est ad repugnandũ diuinæ voluntati, quanuis sit potentia ad impediendum effectum, quem Deus prædefiniuit vt fiat, quia simul prædefiniuit vt impedibiliter fiat (vt sic dicam) & tamen infallibiliter:

13 Posita prędefinitione actẽ, voluntas simpliciter potest illum non efficere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Stat actus infallibilitas, cũ indifferentia ejusdem. Ferrar.

hæc enim duo non repugnant, vt bene declarauit Ferrara 1.cont. Gent. c. 85. ex D. Tho. q. 23. de veritate art. 5. ad 3. & iuxta modum à nobis expositum, nõ obscurè intelligitur. Sicut etiam, suppositâ præscientia Dei, possum nihilominùs non facere, quanuis nunquam aliter faciam, quàm sit præscitum. Solum ergo fieri non potest, vt simul ponantur vel componantur hæc duo, scilicet, aliquid esse præscitum, vel prædefinitum, & in effectu aliter ipsa non fieri: hæc enim compositio includit repugnantiam, ad quam nulla potest esse potentia. Tamen hæc repugnantia non oritur ex sola vi & causalitate alicuius suppositionis, sed ex eo, quòd per dictam præscientiam supponitur talis vsus liberi arbitrij futurus cum tali conditione; & ideò B illa necessitas non est alia, quàm illa, de qua dixit Aristoteles, tẽ, quando est, necessariò esse: secus verò est in alia prædeterminatione physica, per quam diuina voluntas efficaciter agit in humanam; & ideò simpliciter impossibile est, vt illi resistat, eãque ob causam, posita illa suppositione, simpliciter non potest voluntas humana non facere, aut non consentire, idq; non ex præsuppositione sui liberi vsus, sed ex vi & efficacia talis suppositionis, & impotentia intrinseca, quã habet ad resistẽdum illi. Et hæc de libertate quoad exercitium.

Conciliatur prædefinitio explicata cũ libertate quoad specificationem.

C

14 DE libertate verò quoad specificationem, & potestate operandi absque tali prędefinitione, res est facilis & perspicua. Hæc enim prædefinitio non est necessario ad operandum ex vi subordinationis causę secundę ad primam: nec ob necessarium concursum Dei ad actum liberum voluntatis: iam enim à nobis expositus est sufficiens modus concurrendi sine vlla prædefinitione: & in sequẽte lib. ostẽdemus esse plures actus humanos, ad quos Deus vt prima causa concurrit, & si eos nõ prædefiniat. Atq; hinc fit, vt, licèt actus voluntatis non sit à Deo prædefinitus, nihilo minùs possit voluntas habere, quantum est ex parte Dei, paratum sufficientem concursum ad talẽ actum: & consequenter habere absolutè & simpliciter potentiam ad eliciendum illum, & liberè illum non exercere. Quia concursus generalis non datur per hanc prædefinitionem, neque ad illum est necessaria, ergo sine tali prædefinitione potest dari ille concursus: ergo, etsi desit hæc prædefinitio, nihil deest necessarium simpliciter, vel ad potestatẽ operandi, vel ad libertatem in non operando. Et in hoc est clara differentia inter hanc prædefinitionem, & illam prædeterminationẽ physicam: nam hæc ponitur necessaria ex vi cõcursus, & generalis influxus primæ causæ, quia, scilicet, non concurrit nisi per absolutam voluntatem prædeterminantem, & promouentem causam secũdam: hoc enim sensu ponitur hæc prædeterminatio ab auctoribus contrariæ sententię: quia ponitur ex vi necessariæ subordinationis & dependentiæ causæ secundæ à prima, vel causæ indifferentis à causa prædeterminante. Ex quo fit, vt causa, quæ caret hac prædeterminatione, careat necessario concursu, ita vt non sit in potestate eius illum habere, & consequẽtervt non possit ei attribui quod non operetur.

15 Dissolvitur obiectio.

Dices, si prædefinitio hæc nõ est necessaria ex parte causarum secundarum ad effectus earum, nec ad concursum primæ causæ cum illis, non oportet illam Deo tribuere circa vllos effectus, vel actus creaturarum, præsertim liberarum. Respõdeo in primis, hactenus dictum non esse, hanc prædefinitionem esse necessariam, sed solum, esse possibilem, & nõ repugnãtem libertati, quod potest esse verum, etiam si necessaria non sit, vt per se constat. Deinde, licèt aliquid non sit necessariũ ex parte effectus, potest tamen esse necessarium aut valde conueniẽs ex parte operantis, vt perfecto modo operetur: nam, vt homo moueat manũ vel scribat, ex parte effectus necessarium non est id fieri ex bono fine præconcepto & intento, id tamen spectat ad perfectum modum operandi hominis. Sic ergo in præsenti, licèt prædefinitio hæc actus liberi, non sit simpliciter necessaria ex parte effectus, vel vt Deus generali concursu in illum influat, potest esse vel necessaria, vel valde conueniens ex parte Dei, vt conuenienti modo prouideat & præordinet ea, quæ sub eius voluntatem & actionem cadũt. Vnde tandem concludimus, ex vi præcisæ subordinationis causæ secundæ ad primam, de qua in toto hoc libro tractamus, non esse necessarium, vel ponere, vel auferre à Deo hanc prædefinitionem prout à nobis

bis explicata est; ideòque ex alijs principijs, vel conditionibus actuum spectandum esse, an Deus illos prædefiniat prædicto modo nec ne: hoc autem fiet à nobis in sequentibus libris, vbi de singulis ordinibus actuũ humanorum, prout à diuina voluntate ac motione pẽdent, disserendum erit.

Responsio ad rationẽ dubij in principio positam.

Ad obiectionem ergo in principio capitis positam respõsio cõstat ex dictis, quia, nec, posita prædefinitione, sequuntur incõmoda ibi illata, vt ostensum est, nec illa ablata respectu aliquorũ actuum, sequitur vlla imperfectio in prouidentia, quandoquidẽ, ex certa scientia & voluntate, Deus ad omnia concurrit, ad singula iuxta modum conuenientem, vt in fine sequentis libri ex professo declaraturi sumus.

CAPVT XVII.

Resolutio totius doctrinæ in superioribus traditæ per nonnullas propositiones.

1 Scopus doctrinæ huius capitis.

VT finem debitum huic libro imponamus, ex omnibus quæ in illo dicta sunt propositiones aliquas elicere oportebit, quibus & sententiam nostram distinctius explicemus, & quid in hac causa, quod ad partẽ hãc attinet, certius nobis sit, clarè ac dilucidè proponamus.

2 Prima propositio voluntas seipsam determinat ad actus liberos. *Autores citatic.* 14. *hoc supponunt. Videetiã Augustin. lib.* 1. *suorũ Mor.* 2. *Reg.* 24. *Iosuæ* 24. *Eccles.* 31. *Actor.* 5.

Principiò igitur simpliciter asserendum censeo, voluntatẽ humanam in suis actibus liberis se ipsam determinare: cum diuino cõcursu proportionato, ita vt, priusquàm velit, potestatem habeat se determinandi, si cętera requisita adsint, &, quum incipit velle, se ipsam determinet ad volendum in actibus liberis. Hæc conclusio, licèt sub his terminis ac verbis *determinãdi se*, fortasse nõ reperiatur in Scriptura, vel definita in Concilijs, tamen ex æquiualentibus ac nõ dissimilibus existimo colligi posse. Vbicũque enim in Scriptura optio homini datur & electio in manu eius ponitur, & potestas faciendi & non faciendi illi tribuitur, satis docetur, inter quæ esse homini, quando per rationem ei aliquid eligendum, vel amandum proponitur, se se ad hoc vel illud eligendum determinare, quia integrum ei esse dicitur, eligere & non eligere, ergo & se determinare: quia nec se determinat, nisi eligendo, vel repudiando hoc vel illud, nec eligit, nisi se determinãdo: nam electio ipsa est determinatio ad alteram partem.

A Confirmatur ac declaratur, nam, vel determinatio antecedit electionem, vel est omnino idem cum illa, vel subsequitur illam. Hoc tertium est per se improbabile: vnde nullus hactenus id dixit, quia hoc ipso, quòd voluntas eligit, euidens est, iam esse determinatam ad id quod eligit, vel formaliter per ipsam electionem, vel ante ipsam. Si autem dicatur secundum, quod verissimum est, vt existimo & suprà probaui, planè conuincitur, sicut voluntas eligit, ita etiam se se determinare: hæ namque voces solum ratione & habitudine differunt: nam electio dicitur per comparationem vnius ad aliud, quia vnum præ alio amatur, vel certè, quia vnum propter aliud acceptatur: determinatio autem dicitur respectu ipsius voluntatis, quæ cùm esset indifferens, per ipsam electionem in hoc tendit potiùs quàm in illud; & ita determinari dicitur, tamen, quia voluntas non eligit, nisi faciendo in se electionem cùm habeat potestatem non faciendi; ideò non potest eligere, quin se determinet, quia ipsa electione determinatur. 3

Eligendo, voluntas se determinat, ac se determinãdo, eligit.

At, si prima pars asseratur, scilicet determinationem antecedere ad electionem, vlteriùs inquiram, an voluntas moraliter ac physicè effecerit in se illam determinationẽ, quid quid illa sit, vel non effecerit. Si primum dicatur, id est quod intendimus, nam voluntatem determinare se, nihil aliud est, nisi efficere in se determinationem ad hanc partem potiùs quàm ad illam. Si verò secundum asseratur; ergo mera fictio est, ac res de solo titulo, quando Scriptura dicit, *Vobis optio datur*, nam, si voluntas in se non potest efficere determinationem sui, non ipsi optio datur, sed ei qui illam determinat. Deinde fictum erit, quod homini in Scriptura dicitur, *si vis*, poteris hoc facere, vel illud; sine causa etiam laudabitur, quòd hoc fecerit, potiùs quàm illud; totum enim tribuendum erit ei, qui ipsum determinauerit: est ergo determinatio voluntatis ab ipsa moraliter & physicè, iuxta phrasim & intentionẽ scripturæ sacræ: hoc enim re vera est, *relinqui hominem in manu consilij sui*, Ecclesiastici. 15. *Matth.* 19 *Luc.* 9. 1. *Cor.* 7. 3. *Reg.* 3.

4 Legatur Bellar. lib. 4. de grat. & libero arbit. c. 9. Ex Patrib. probatur prima illa propositio. Euseb. Cęsar.

Atque hoc ipsum argumentum sumendũ est ex locutionibus Patrum, qui eisdem modis, quibus diuina Scriptura, de vsu libero nostræ voluntatis loquuntur; quòd nimirùm, posit se ipsam huc & illuc flectere ac mouere, quod est se ipsam determinare. Vnde Euseb. lib. 6. de demonst. c. 5. *Cùm sentiamus* (ait) *nostram nos appetitionemoueri, nõ omnino amentissimum erit, ab exteriori quadam vi, quasi animi ex pertes*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chrysost. pertes, *moueri nos crederet* & infra. A *nostro ipsorũ consilio, aut ad fugiendum, aut ad sequendum moueri nos, profectò sentimus.* Hinc optimè Chrys. sermone 2. de fato, tractans verba illa. *Posui ante te vitam & mortem, ad quod volueris, extẽde manum*, ait, *Dæmon dicit, non est in te, quòd extendas manum tuam, sed necessitate quadam & vi id agis.* Perinde enim est quod dicitur, *extendere manum*, ac se determinare: est ergo hoc in nobis, nos ergo nosmetipsos determinamus. Et hic idem est sensus Sanctorum, quoties dicunt, in nobis esse facere vel non facere. Damascen. libr. 2. cap. 26. Gregor. Niss. libr. 7. Philosoph. cap. 3. & optimè Cyrill. lib. 9. in Ioan. c. 10. *Suæ voluntatis* (inquiens) *habenas vnicuique commisit, vt in eo sit, quicquid probauerit, eligere* His adiũgi potest Abulens. Matth. 22. q. 229. qui in hoc differre dicit agens liberum à naturali, *quòd liberum indeterminatum est, & ipsum se determinat.*

Damascen. Nissen. Cyrill. Abulens.

Denique eodem modo loquuntur, Scholastici, vbicunque de nostra libertate disputant, maximè D. Thomas. 1. 2. q. 9. vbi volũtati tribuit mouere se ipsam quoad exercitium. Nam ad ipsam expectat mouere alias potentias, nec ipsa potest ab alia moueri, quia est primum mouẽs intrinsecum in suo genere; nec potest ab extrinseco moueri, quia inde argumentamur tolli libertatem. Idem autem est mouere se, quòd se determinare, vt per se constat.

Ex Scholastic. in 1. d. 38. & 39. in 2. d. 24. D. Tho. 1. p. q. 83. ar. 1. ad 3. q. 105. ar. 4. ad 2. & 3. & 1. 2. q. 109. art. 2. ad 1.

Atque ex his etiã satis declarata est ratio huius veritatis, scilicet, quia sine hac intrinseca determinatione, quæ à nobis ipsis moraliter fiat, nec satis potest intelligi libertas nec quomodo in potestate nostra, vera & ad agendum expedita, sit ad hoc vel illud extẽdere manum, seu affectum.

5 Explicatur locus adductus ex D. Tho. doctrina.

Solùm potest quis hærere in citato articulo D. Thomæ, docet enim ibi, voluntatem mouere se ad electionem mediorum, non tamen ad simplicem motum in finem, qui est amor vel intentio eius: ergo, vel hæc intentio non est libera, vel potest intelligi actio libera, in qua voluntas non se moueat, nec se determinet. Sed ex hoc loco in primis habemus, voluntatem se se determinare in electione mediorum, & nõ determinari ab alio, & consequenter hoc non pertinere ad concursum primæ causæ, qui etiam ad actus electionum datur. Deinde, de intentione finis potest esse quæstio de re, & de modo loquẽdi. De re erit, an ille actus sit liber nec ne. In qua, licèt nonnulli Theologi negauerint, illum actum esse liberum, præsertim illum, qui est omnino primus, & versatur circa bonum, vel beatitudinem in communi, vt Capreolus & alij; tamen vera sententia D. Thomæ, & reliquorum est, illum actum esse liberum, vel quoad specificationem, si sit de fine proximo & particulari, vel saltem quoad exercitium, si sit de bono aut beatitudine in communi, quia voluntas humana in hac vita, si ratio satis aduertat, non necessitatur quoad exercitium actus, cùm non sit ei simpliciter necessarius talis actus, sed in eo aliquid incommodi possit reperire. Et eâdem ratione non determinatur ad particulares fines, etiam quoad specificationem, quia vel in eis, vel in eorum dilectione, potest difficultatem, aut incommodum pati. Vnde Damascenus libr. 2. cap. 22. etiam voluntatem finis liberam esse docet Et certissimum est Dei amorem super omnia esse maximè liberum, cùm tamen sit amor supremi finis: simul iter spes obtinendi beatitudinem liber actus est, & tamen est intentio efficax illam obtinendi.

Capreol. in 2. d. 24. q. 1. ar. 3. ad 8. & d. 25. q. 1. art. 3. ad 7. D Tho. 1. 2 q. 10. ar. 2. Scot. quodlib. 21. Henr. quol. 12. q. 26. Caiet. 1. 2. q. 9. ar. 4 Fer. 1. cõt. gent. c. 89. Soto 1. de nat. & grat. c. 16. Damasc.

6 Quæstiuncula de modo loquẽdi D. Tho.

Quæstio autem de nomine erit, an in tali actu dicenda sit voluntas se se mouere. Et breuiter dicendum est, si actus ille consideretur, vt est simplex tendentia in finem, volũtatem non dici moraliter se mouere per eum actum in finem, quia non ex priori inclinatione, quę ab ipsa sit, mouetur, sed ex inclinatione naturali in bonum: & ideò proprijssimè dicitur homo mouere se in electione mediorum, quia, ex præcedente intentione ac electione in finem à se ipso facta, fertur ad consultandum de medijs, ac tandem eligit illa. Quantum ad hanc ergo moralem proprietatem dicitur homo non se propriè mouere in finem, non quia ipse non efficiat in se illam intentionem, per quam re vera tendit in finem, sed quia inclinatio vnde illa oritur, nõ est ab ipso homine, sed ab auctore naturæ. At verò, si illa intentio consideretur quatenus libera est, simpliciter dicẽdum est, voluntatem se ad illam determinare, &, in eodem sensu, se mouere in eo actu. Hoc satis probatur argumento facto, quia voluntas elicit actum illum ex potestate sua indifferẽte, & non ab alio determinata ad alterutram partem, alias non liberè operaretur: ergo à se, quia ex libertate sua nunc se applicat ad hunc actum, potiùs quàm ad alium, vel caré tiam eius. Et explicatur ampliùs, etiam iuxta mentem D. Thomæ & Aristotelis, nam ille actus, quatenus liber est, aliquid participat de electione: sed in omni electione voluntas se ipsam

se ipsam mouet: ergo etiam in illo actu vt liber est, se determinat. Minor patet ex D. Thomę citato loco, & Aristotele 3. Ethicor. cap. 2. & 3. Maior declaratur, nam, si ille actus sit liber quoad specificationem, licèt non sit electio medij ad finem, tamen per illum præfertur hic finis alijs, & ipsemet actus præfertur alijs, vt amor Dei amori creaturę; &, licèt finis ipse non ametur propter aliud, tamen intentio seu amor eius liber amatur in trinsecè propter ipsum finem; & sic quodãmodò eligitur. Si verò sit tantũ liber quoad exercitium, ibi eligitur amor præ carentia amoris, & exercitium præ otio; & ita etiam ibi virtute inuenitur quædam electio, ratione cuius rectè dici potest voluntas se mouere ac determinare in eo actu.

Voluntas à nulla causa physicè prædeterminatur ad actus liberos.

7 Secũda propositio.

EX hac priori assertione, quæ esse debet præcipua, & fundamentalis in hac materia, sequitur alia, scilicet. Voluntatem non prædeterminari physicè ad suos actus liberos, nec à Deo solo; neque ab alio agente extrinseco, ita vt talis determinatio non sit in potestate actiua, & indifferente ipsius voluntatis. Hæc assertio, vt opinor tã est vera, sicut præcedens: & eodem modo sequitur ex eisdem principijs. Nam si determinatio est ab alio, & non ab ipsa volũtate, etiam si sit à Deo solo, non est libera ipsi voluntati, quia respectu illius solùm passiuè se habet: ergo voluntas ex necessitate, & non ex libertate determinatur ad vnum: ergo non determinat se moraliter, cuius oppositum ostensum est. Rursus, vel per illam determinationem ab alio receptam, voluntas amittit proximam indifferentiam actiuam ad volendum & nolendum, vel adhuc retinet illam. Si amittit, ergo amittit indifferentiam absque vsu libertatis per meram passionem, & receptionem ab alio: ergo sic affecta & determinata, iam non operatur liberè, quia non operatur indifferens. Si verò adhùc retinet indifferentiam: ergo non est determinata, sed ad summum, propensa magis vel inclinata ad vnam partem, quàm ad aliam, quod etiam fieri potest per habitum; vnde est impertinens ad rẽ de qua agimus, quia illa, nec est determinatio physica, nec per se necessaria ad cõcursum causæ prmæ.

8 Tertia propositio. Determinat voluntatem non tamẽ sine illa.

His verò addi potest, simpliciter asserendum esse Deum determinare voluntatem, non sine illa, sed cum illa. Hæc, quantum ad rem spectat, est clara, quia, quidquid agit causa secunda agit prima: si enim ignis calefacit, etiam Deus calefacit: quia, vt suprà dictum est, actio causæ secũdę magis est à prima causa, quàm à secunda: sed voluntas determinat se: ergo Deus determinat ipsam. Item Deus efficit determinationem voluntatis: nã illa determinatio aliquid est, quod non potest fieri sine Deo: sed determinare voluntatem non est aliud, quàm efficere determinationem eius: ergo. Tandem, Deus conuertit voluntatem vt Scriptura loquitur: ergo determinat illam.

Obiectioni respondetur.

Quòd si quis in hunc modũ obijciat. Voluntas amat, & tamen Deus non amat illo amore, quamuis efficiat illum cum voluntate: ergo, licèt efficiat determinationem, nõ determinabit voluntatem. Respondetur, nũ esse simile, nam amare, non est tantùm efficere amorem, sed informari amore, quod conuenit voluntati elicienti amorem, non verò Deo cum illa concurrenti. At verò determinare voluntatem solùm dicit agere; & ideò propriè dicitur de Deo: & ita res est clara.

9 Explicatur modus tenendus in locutione de determinatione voluntatis.

Quod verò spectat ad locutionem, videtur in primis conueniẽtissimum, semper addere illam determinationem, scilicet, determinare Deum voluntatem non sine illa, ne videatur tota efficientia Deo, voluntati verò solùm receptio determinationis tribui, ex quo sequitur, lædi libertatem. Deinde est obseruandum, non esse eundem sensum, si vtamur verbo determinandi, quo nos vsi sumus in prędicta assertione, ac si vteremur verbo, prædeterminandi. Nã particula illa, *præ*, videtur dicere efficaciam diuinæ actionis antecedentem ad voluntatis cõsensum, & sola sua efficacitate determinantem illam; & ideò sub illis verbis videtur potiùs neganda, quàm admittenda propositio. Quamuis in verbis non sit multum hærendum si satis explicatur, illam prædeterminationem non esse sine simultaneo consensu voluntatis; & per illam particulam, *præ*, non significari actionem aliquam, quæ sit à solo Deo, & non à voluntate: nec significari præmotionem extrinsecam effectiuam ipsius Dei, sed significari solùm concursum Dei in illa actione esse principaliorem, & aliquo modo priorem naturã secundùm independentiam, & subsistendi consequentiam, vt

suprà

Universidad de Deusto
Biblioteca

suprà explicatum est. Vltimò obseruandum est, quæ dicta sunt de verbo determinandi, multò magis habere verum in verbo mouẽdi, nam, sicut voluntas se mouet, ita verè dicitur Deus mouere illam ex vi generalis cõcursus, quia efficit illum actum in volũtate, qui dicitur motus eius; & non est aliud mouere rem aliam quàm efficere in illa motũ. Præmouere similiter potest dici Deus vt causa prima est, non motione, quam ipse solus faciat, vel quę causalitate antecedat effectionem ipsius volũtatis, sed solùm in sensu prædicto, ad denotandam prioritatem naturæ in ratione perfectionis, independentiæ, &c. Dico, vt causa prima est, quia solùm considero nunc necessariam subordinationem causæ secundæ ad primam: si autem velit Deus maiori prouidentia vel speciali genere motionis vti, rectè potest præmouere voluntatem, vel per intellectum, vel excitãdo in ipsa aliquos motus quibus ad liberũ cõsensum præstandũ alliciatur, vt de actibus gratię in li. 3. ostẽdemus, tamen hoc nõ est necessariũ simpliciter & per se ad concursum primæ causæ, sed in operibus gratiæ ex ratione propria & speciali necessarium est, vt suo loco videbimus: & prętereà hęc ipsa præmotio non est prædeterminatio, nam mouere & allicere latius patet, quàm determinare, vt per se notum est, & suprà, cap. 11. est tactum. Atq; hæc ad intelligendos antiquos autores præoculis habenda sunt.

Sed, quamquã voluntas in prædicto sen- A su determinetur à Deo, nihilominùs absolutè dicendum est, esse in potestate voluntatis se ipsam determinare; atque adeò ad liberã determinationem necessarium esse, vt voluntas ptiùs naturà, quàm se determinet, habeat aliquo modo vel actu, vel in potestate sua omnia, quæ ad suam determinationem necessaria sunt. Hoc constat ex principijs suprà positis, quia, si aliquid horum desit, quod non sit in potestate volũtatis, neque determinatio ipsa esse poterit in potestate eius: ergo non erit libera. Et hoc ampliùs constabit ex his, quę de auxilio sufficiẽte dicemus infrà lib. 3. c. 8. Quocirca, quãuis necesse sit, quòd Deus hanc determinationem efficiat, tamen, vt determinatio sit in potestate voluntatis, necesse est, Deum ita esse expositũ ad cooperandum illi, vt solùm quasi expectetur liberi arbitrij influxus, vt simul etiam ponatur in actu secundo influxus Dei. Atque hoc modo dicitur ille influxus vel cõcursus Dei esse in potestate voluntatis, quia in manu eius positum est, vel facere, vt ille concursus in actu secundo ponatur, cooperando, vel, vt non ponatur, suspendendo suam cooperationẽ. Iam verò occurrebat hic quæstio vtrũ in aliquo vero sensu posit determinatio voluntatis humanæ ad operandum soli eius libertati attribui: Sed, quoniam hæc quæstio de solis supernaturalibus actibus, difficultatem aliquam habet, in fine lib. 3. cõmodiùs expedietur, ideòq; de hoc primo libro hæc dixisse, sufficiat.

Quarta propositio voluntas liberè se ipsam determinat.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

DE DEPENDENTIA, QVAM LIBERVM HOMINIS ARBITRIVM HABET A DEO, EIVSQVE PROVIDENTIA IN actionibus ad naturæ ordinem spectantibus.

HVmanarum actionũ varij sunt gradus, seu genera, quæ non eodẽ modo à Deo pendent, vel in suo esse physico, vel morali, seu in genere entis, aut boni vel mali actus, sed in singulis horum actuum ordinibus aliquid proprium reperitur, ratione cuius non æquè, neque eodem modo Deus ad illos influit, & concurrit. Quamobrem ad exactè declarandam subordinationem, quam humanum liberum arbitriũ ad Deũ habet in actionibus suis, non satis est, generalem rationem dependentiæ, quam ex cõmuni ratione causæ secundæ ad Deum, vt primam causam, habet, considerasse, sed necesse est ad singulos ordines horum actuũ descendere, & quid vnicuique proprium sit contemplari, & specialiter inquirere, an sit aliquis actus; qui ex peculiari ratione sua petat diuinam præfinitionem vel prędeterminationem: an è conuerso sit aliquis, cui, præter communem rationem libertatis, ex propria ratione talis prædeterminatio repugnet. Partimur igitur hos actus in duo præcipua capita, naturæ, videlicet, & gratiæ. De naturalibus actibus dicemus in hoc libro, de supernaturalibus in sequente. Actus rursus naturales possiunt in duos ordines distingui, bonorum scilicet & malorum actuum. Quæ distinctio in supernaturalibus locum non habet: omnes enim mali actus voluntatis tales sunt, vt naturalibus viribus humani arbitrij fieri possint: omnes enim sunt inferioris ordinis, & ex aliquo motiuo humano procedũt. In principio igitur huius libri dicemus de actibus peccaminosis, de quibus præsens controuersia maxima ex parte agitata est, & multorum animos perturbauit. De bonis autem actibus moralibus, & ordinis naturæ pauca in specie dicenda occurrunt, cùm in eis nihil sit peculiare, ac proprium, præter generalia principia, quæ in libro superiori tradita sunt: dicemus tamen aliqua, vt differentiam inter eos, & malos actus constituamus, & diuinæ prouidentiæ rationem in eis declaremus.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur quæstio, an actus mali sint ex speciali præfinitione, ac prædeterminatione diuinæ voluntatis, & sententia hoc affirmans tractatur.

1 Sensus, & status quæstionis.

DVo sunt certa principia, in quibus omnes conueniunt. Prius est. Deum absolutè & simpliciter nõ esse causam peccati: hoc enim sub his terminis de fide est, & satis expressum in Sacra Scriptura, nouissimèque definitum contra huius temporis hæreticos, vt inferiùs, commodiori loco videbimus. Posterius principium est; proptio & reali influxu cõcurrere Deum ad hos actus liberi

Universidad de Deusto
Biblioteca

liberi arbitrij, vt reales actus sunt, etiam si pessimi, & intrinsecè mali sint. Nam, cum hi actus sint verè res & effectus reales, necesse est vt saltem illam dependentiã à Deo habeant, quæ omnibus causarum secundarum effectibus generalis & omnino necessaria est. Supereſt ergo quæstio, an, præter hunc generalem cõcursum, habeat Deus aliquem alium in hos actus liberos, & humanos, qui ita fiunt, vt inordinationem seu malitiam moralem habeant adiunctam, vel an per ipsummet cõcursum Deus physicè prædeterminet voluntatẽ creatam ad hos actus: simul verò attingemus, an positiuè illam inclinet vel moueat, aut semper, aut interdũ, & an hos actus præhniat: ac denique quomodò de illis perfectam prouidentiam habeat.

A

B

2 Prior sententia.

Est itaque quorundam opinio, Deum & prædiffinire hos actus æterno consilio voluntatis suæ, antequàm præsciat, illos esse futuros, & in tempore prædeterminare voluntatẽ angeli, vel hominis, & applicare ipsam vt illos eliciat. Dicunt autem hi doctores, Deum prædefinire hos actus quoad materiale peccati, vt aiunt, nõ quoad formale. Et hoc modo euitare sibi videtur, ne Deum faciant autorem peccati. Quoniam tota (inquiũt) entitas actus peccati, bona est, & illã tantùm prædefinit Deus, & ad actus bonos ordinat; permittit autem malitiam & inordinationem, quæ ex sola voluntate peccatoris inde consequitur. Hanc sententiam docent, ferè omnes illi Theologi qui de subordinatione causæ secundæ ad primam ita sentiunt, vt putent, secundã nihil posse operari, nisi præmotam, prædeterminatam, & applicatam à prima, modo superiori libro tractato. Item qui censent ad perfectionem diuinæ prouidentiæ pertinere, vt omnes actus liberos causæ secundæ sua voluntate efficaci præfiniat, ante quàm præsciat, quid causa secunda operatura sit. Nam ex his generalibus principijs necessaria consecutione illa conclusio sequitur, quia dum actum peccati elicit humana voluntas, operatur vt causa secunda existens sub diuina prouidentia, eiusque concursum requirens.

3 Autores quibus hæc opinio falsò tribuitur. Scot. Capreol. Caiet.

Solet autẽ hæc sententia tribui Scoto in 1.d.41.q.vnica. Sed ibi nihil dicit, præterquàm permitti à Deo peccatum, Deumq; præscire se cooperaturum illi. Quod est valde diuersum, falsò ergo citatur. Magis autẽ falsum est, omnes Scotistas ita sentire, vt c. 3. videbimus. Tribuitur item Capreol. in 2. d.37.q.1.ar.3.ad 2. principale contra 2. cõclu. Sed falsũ, & præter eius mentem, vtc. 3. ostendam. Citatur etiam pro hac sententia Caietanus 1ª 2ª. 6. q.2. Sed ibi non loquitur de prædeterminatione physica, nec de præmotione necessaria ex vi generalis concursus primæ causæ. In hoc antè fauet, quod ait, sicut malum non est, Deum cooperari actionibus peccatorum, quantum ad bonitatem naturæ; ita malum non esse illas præcipere. Quo verba intellecta de actione per se indifferete, & quæ bene exerceri potest, sunt vera; tamen de actione ita mala intrinsecè, vt bene exerceri non possit, sunt falsa, vt ex dicendis cõstabit, nisi verbũ præcipiẽdi metaphoricè sumatur, vt solet in Scriptura, & infrà dicetur. Similiter, quãdo Caietanus ait 2. Reg. vltimo, incitare Deũ positiuè ad actiones peccatorũ vt positiua entia sunt, nec prædeterminare dicit, nec loquitur de generali concursu, sed de aliqua speciali ratione prouidẽtiæ diuinæ, & piè exponi potest iuxta ea, quæ c. 3. dicemus. Citatur etiam Oleaster Genes. 45. Sed ibi nihil ait, nisi esse proprium Dei opus ordinare malum opus nostrum in bonum finem suũ. Citatur etiam Exodi 47. & 10. & Deuter. 2. Sed his locis, non agit de concursu Dei, sed de inductione, de qua re infrà cap. 3.

C

Oleaster.

4

Hæc ergo opinio vt proposita est, à nullo antiquo doctore Scholastico tradita est. Imò & moderni scriptores, qui prædeterminationẽ physicam liberi arbitrij docuere, cauere student illum loquendi modũ, scilicet, quòd Deus applicet & prædeterminet voluntatẽ creatã ad malũ actũ pro materiali, quia vident eam locutionẽ multorũ aures offendere, multisq; grauibus doctoribus vehemẽter displicere. Nihilominùs tamẽ alij sentẽtiam illã indicant siltẽ sub generalibus verbis, vt sunt illa. *Nulla causa secunda potest operari, nisi fit efficaciter à prima determinata*; vel etiã magis in particulari, vt idẽ autor alibi dicit. *Antecedit operationem nostram liberã diuinæ voluntatis æternũ, & immutabile consiliũ, siue diuina prouidentia infallibilis prædeterminatio, qua omnem operationem bonam liberã prædeterminauit, imò & omnẽ operationem in quantũ bona est*: vbi hanc vltimam amplificationẽ ponit propter actũ peccati, licet ipsum proprio nomine explicare ausus non fuerit: alij verò clarius, & in particulari loqui solent.

Bañez 1.p. q. 14. art. 13. dub. circa sol. arg. D. Tho. §. Sed arguit pag. 534. lit. B q. 19 ar. 10. dub. 1. post 3. documentum.

5 Fundamenta huius opinionis.

Fundamenta huius sententiæ partem sumuntur ex subordinatione necessaria causæ secundæ ad primam; partim ex perfectione diuinæ

diuinæ prouidẽtiæ; partim ex diuina reprobatione, quæ nullam ex parte hominis habet causam, partim ex quibusdã sacræ Scripturæ locutionibus, & ex quibusdam Augustini testimonijs, partim ex eo, quòd nullum sequitur absurdum ex hac sentẽtia, magis quàm ex concursu generali ad actũ peccati. Sed hæc omnia proponentur melius inferiùs simul cum eorum solutionibus.

A

CAPVT II.

Non prædeterminare Deum, neque præmouere voluntates humanas ad actus prauos.

1

DIstinximus in fine superioris libri diuinam præfinitionem immanentem, seu internam à prædeterminatione externa, seu trã seunte. Neutram igitur earum habere cẽsemus locum in actibus malis. Sed hoc capite solũ de transeunte ac physica prædeterminatione loquimur, quæ physicam efficaciã habet in nostram voluntatem, siue aliquid præuium ad actum illi imprimendo, siue sola efficacitate sua extrinseca eam efficaciter ad actum prædeterminãdo; in quarto verò capite de altera præfinitione agemus.

Assertio.

2 Aliquot præmittũtur animaduersione digna.

Suppono autem in primis in actibus malis duo posse considerari; loquemur autem semper de actibus internis, & elicitis à voluntate, quoniam in eis melius cernitur difficultas, & quia tota formalis malitia, seu deformitas moralis est in actibus internis, & ab eis denominãtur exteriores actus mali. In his ergò actibus primò considerari potest ipsa realis entitas actus liberi & voluntarij, quatenus circa tale obiectum, & cum talibus circunstantijs fit. Secundò considerari potest deformitas, seu malitia moralis, quæ ad talẽ actum consequitur, quatenus à tali causa libera hìc & nunc fit. Primum horum appellari solet materiale peccati: secundum autem formale.

B

3 Quî mouere possit Deus voluntatẽ creatam.

Secundò suppono ex dictis in lib. 1. duplicem intelligi posse modum, quo Deus moueat voluntatem ad aliquem actũ: vnus est moralis, scilicet, vel ex parte obiecti proponendo illud, & rationes ad ipsum amandum, fugiendumve: vel per quosdam actus excitando ad alios, vt per terrores, & minas incutiendo metum, qui ad alicuius rei odium, vel amorem inducat. Quem

C

4

modum mouendi voluntatem maximè seruat Deus in operibus gratiæ, vt lib. 3. videbimus. Alius modus mouendi est physicus per propriam & immediatam effectionem in ipsam voluntatem, quasi imprimendo in illa quendam impetum, quo efficaciter impellatur ad actum secundum.

Potest etiam hoc loco præmitti distinctio mali actus voluntatis: nam quidam est intrinsecè malus ex obiecto, à quo est inseparabilis malitia, si humano modo, id est, liberè, & cũ sufficiente cognitione fiat: alius verò est ex se indifferens, seu bonus ex obiecto, qui tamen ex defectu operantis malè fit, à quo actu est separabilis malitia, vt per se constat. Difficultas igitur præsens maximè videtur versari circa priores actus, videlicet intrinsecè malos, quia, cũ in alijs possit separari actus à malitia, non videtur esse difficultas, quin possit Deus mouere ad actum, non mouendo ad malitiam. Sed, licet in prioribus actibus clarior appareat difficultas, seu repugnantia, si tamen de posterioribus cum debita proportione loquamur, eadem de illis erit ratio, neq; erit hoc loco necessaria distinctio. Itaq; aduertere oportet, contingere posse, vt actus de se & ex sua specie & obiecto sit indifferens, mihi autẽ hìc & nũc non sit indifferẽs sed prohibitus, ita vt ego non possim hìc & nunc illum honestè exercere. Contingere etiam potest, vt actus ex se & ex sua specie & respectu mei hìc & nũc operantis sit indifferens, ac honestè exerceri possit, licèt fortasse ex praua intentione, seu volũtate mea malè sit exercendus. Quando actus est malus hoc posteriori modo, non est dubium quin possit Deus hominem ad illum inclinare, seu mouere morali modo, superiùs explicato, etiam si præuideat Deus fore, vt homo sic motus, & excitatus, nõ benè, sed malè sit illum actũ effecturus: quia tunc Deus non inclinat, nisi ad bonum, quod homo hìc & nunc, & prout à Deo mouetur, posset bene exercere, si autem homo ipse malitiam adiungat, est ex sola libertate sua, & per accidens respectu Dei. Nec mirum est, quòd hoc possit Deus, nam & homo interdum id potest honestè facere, vt, cùm ex rationabili causa precibus aliquem inducit ad mutuandum, aut iurandum, quem scit, aut vsuras petiturum, aut per falsos Deos iuraturum. Potest ergò Deus simili modo hominem ad actum inclinare; & tunc rectè dicitur mouere,

Ad actum ex se bonũ, beneq; fieri possibilem, at in re malè faciendum inclinare potest Deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& inclinare ad actum, & permittere malitiam. Quapropter de hoc genere motionis nō disputamus, quamuis deseruire possit ad aliqua testimonia explicanda, vt cap. sequenti videbimus. At verò quando actus non est indifferens respectu hominis hic, & nunc moraliter operantis, quia, nimirum, non potest ab illo bene exerceri, supposita scientia, aduertentia, prohibitione, & alijs conditionibus, quæ illum circumstant, tūc impertinens est, quòd actus sit intrinsecè malus, seu prohibitus, quia malus, vel quòd è contrario ex specie sua sit indifferens: & nunc malus, quia prohibitus: nam in re tam est inseparabilis malitia ab illo actu hic & nunc, & non mutatis circumstantijs, sicut ab actu intrinsecè malo: imò, si attentè res consideretur, quodammodo dici potest ille actus, facta illa suppositione, intrinsecè malus, quia intrinsecè malum est facere, quod est prohibitum, durante, & obligante prohibitione. Et hoc sensu in vniuersum loquimur de actibus malis.

Ad formale (quod aiunt) peccati Deum nullam prædeterminare voluntatem, diuina fide tenendum.

5 DE his ergo actibus malis quoad formale nō est controuersia inter Catholicos. Sit ergo de fide certum, Deum non prædeterminare voluntatem, neque vllo modo illam inclinare ad formale peccati. Hoc sequitur ex prima suppositione facta capit. præcedent. & omnia, quæ afferemus, hoc euidentiùs conuincūt. Quin potiùs neque hæretici hoc negant, bene enim norunt, nec Deum posse intendere formale peccati, nec inclinare voluntatem hominis, vt illud intendat. Vtrumque enim repugnat bonitati eius, imò & voluntati hominis, quæ non operatur intendens ad malum: quare nec dæmon ipse hoc modo inducit hominem ad peccandū, quamuis ipse reuera intendat lapsum, & ruinam hominis, & ipsius Dei iniuriam, quam Deus non potest intendere: nam hoc saltem modo odio est illi impius, & impietas eius: &, cùm omnia propter se ipsum operetur & velit, deformitatem ipsam peccati nullo modo potest propter se velle, cùm consistat maximè in auersione ab ipso. Itaque de formali peccati, nihil amplius dicere oportet, &, ne sæpius id repetere necesse sit, per actum malum semper materiale intelligemus.

Rursus existimo esse de fide certum, 6 Deum non mouere homines morali modo suprà explicato ad actus malos & peccata. Nullum ne hactenus legisse memini Catholicum doctorem, qui de hac assertione ac sententia dubitauerit: sed eam præmittendam duxi, quia, & ad ea, quæ dicemus, plurimum conferet, & ad intelligendum, quantum Catholici quidam viri in exponendis sacris Scripturis, & S. Augustini sententijs in ista materia allucinentur, vt illam physicam prædeterminationem mordicùs retineant. Hanc igitur veritatem satis probant illa Iacobi verba capite primo, *Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat*, quia tentatio ad peccandum nō fit alio modo, quàm moraliter inclinando, excitando, & mouendo hominem ad actū malum. Neque ad rationem tentationis necesse est, vt is qui tentat, intendat formaliter malitiam, seu deformitatem actus mali, vt constat in homine inducente aliū hominem ad malum, non intendens malitiam sed vtilitatem aliquam, vel voluptatem ex opere malo. Si ergo Deus illo morali modo instigaret, aut excitaret hominem ad actum malum, verè ac propriè tentaret illum ad malum, atq; ita munus Satanæ exerceret, quod diuinæ bonitati repugnat: hanc enim vim habent citata verba, *Deus intentator malorum est*. Quin potius addit Paulus, primo Corinthio. decimo, non solùm non tentare Deum, verum etiam nec permittere nos tentari vltra id, quod possumus. Quæ omnia intelligenda esse de tentatione qua quisque peccato implicatur, declarauit Augustinus lib. quæst. in Gene. quæstione 57. & sermo. vndecimo, de verbis Domini, ait esse tentationem, quæ *adducit peccatum*: hæc autem non est alia, nisi quæ moraliter inducit ad actum peccati. Rursus libro secundo de consens. Euangel. capite trigesimo, appellat hanc tentationem *seductionis*. Quod verbum est annotatione dignum: nam, sicut, qui peccat, errare dicitur practicè, iuxta illud, *Errant qui operantur malum*. Ita inducens moraliter ad actum peccati practicè seducit, quod diuinæ repugnat bonitati. Hìc congeri possent alia infinita Scriptura testimonia, in quibus dicitur Deus odisse peccatū, & nō implanare homines,

A Ad peccati actū nullam Deus inducit suis motionibus voluntatē nullam attrahit ex citationibus.

B *Iacob.*

C

homines, & similia quæ inferius attingemus, & Patrum sententias: nunc enim in re clara non est necesse testes multiplicari.

7 Notanda verò sunt verba Gregor. Nazianzen. quia de hoc genere inductionis, & causalitatis sunt expressa, orat. 3. contra Iulian. ante medium. §. Nec tamen. *A quibus* (inquit) *rationibus* (diuinæ scilicet prouidentiæ) *non tile* (Iulianus nempe) *ad malum excitatus est: Deus enim nullo modo mali causa est, quippe natura bonus, virtusq; eius est qui elegit, haud tamen ab impetu suo repressus est.* Vbi notanda est illa causalis, quòd si Deus ad malum excitaret, mali esset causa, excitatio autem dicit causalitatem moralem per consilium; affectum &c. Hinc Ambrosius lib. 2. Examer. ait. Malitiæ initium nullo B modo posse Deo attribui. *Eradicari* (inquit) *hanc Deus vult de animis singulorum, quomodo eam ipse generaret? Cum clamet Prophetа. Desinite à malitijs vestris*, & præcipuè sanctus Dauid, *Desine* (inquit) *à malo, & fac bonum. Quomodo ergo ei initium à Domino damus? sed hæc opinio feralis eorum, qui perturbandam Ecclesiam putauerunt.* Legenda sunt cætera quæ toto illo capite scribit, & libro de Paradis. capite decimoquinto, apertè enim confirmat hanc veritatem. Ex verbis autem citatis hæc potest ratio sumi, quod initium peccati ex prima suggestione & tentatione sumitur, ergo non potest Deus hoc modo inducere ad actum peccati: sunt etiam valde notanda verba Augustin. quin C to de Ciuitate Dei, capit. nono. *Malæ voluntates abillo non sunt, quia contra naturam sunt, quæ ab illo est.* Nam in bonis ideò dicitur Deus dare non solùm potestatem, sed etiam voluntatem, quia non solùm dedit liberum arbitrium, sed etiam inclinat illud ad bonas actiones excitando, suadendo, vocando, vt idem Augustinus declarat de Spirit. & liter. capit. tertio, & trigesimoquarto, & libro primo ad Simplic. quæstione secunda, & alijs locis innumeris, quę infra lib. tertio annotabimus: si ergo Deus excitaret, & induceret moraliter ad malum voluntates, etiam illæ proprijssimè dicerentur esse à Deo, quod est falsum, & ideò scriptum non est, licèt sit scriptum, *Non est potestas, nisi à Deo*, vt idem Augustinus dixit de Spirit. & liter. capit. trigesimoprimo.

8 Ratio denique euidens est, quia inducere ad malum consulendo; & mouendo

Ratione assertio demonstratur.

Nazianzeni testimonium.

Ambr. lib. 1. c. 8.

Persimile Aug. testimonium.

Pau. ad Roman. 13.

Ad malos actus creatam voluntatem nullo modo Deus prædeterminat.

9 VLtimò addendum est, Deum non prædeterminare physicè creatam voluntatem ad actus malos efficiendos. Priusquam veritatem hanc auctoritate confirmem, varijs modis, & rationibus illam persuadebo, & ex principijs fidei elicere conabor; sic enim vis, sensus, & pondus auctoritatis melius intelligetur.

Primùm igitur prædeterminationem hanc necessariam non esse ad generalem concursum, quē Deus vt prima causa ad quemlibet actus præstare debet, ex dictis in superiori libro satis (vt existimo) constat. Quo supposito, fere euidens est, non posse Deo attribui illā prædeterminationē, quia Deus, cū sit summè bonus, non adhibet peculiarē

Ratio. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

curam, aut speciale auxilium, vt fiant mala: sed solum, propter necessarium & generale munus (vt sic dicam) primæ causæ, suum offert vniuersalem concursum: & libero arbitrio permittit illo vti: quia hoc etiam ad suauem eius prouidentiam spectat: solùm ergo præbet Deus ad actum peccati illum concursum, qui necessarius est ex vi subiectionis causæ secundæ ad primam: si ergo illa præmotio non est necessaria, non potest Deo attribui.

10 Ratio 2. Secundò hinc fit, si Deus efficiat huiusmodi prædeterminationem: esse auctorem peccati. Quod ita ostendo, quia in primis Deus est, directè, & per se causa illius malæ voluntatis, qua Iudas, verbi gratia voluit vendere Christum: & non solùm est causa præbendo ex se generalem concursum, sed ex intentione sua prædeterminando influxum suum ad talem volitionem, imò & voluntatem Iudæ ad illum actum prædeterminando: quid ergo ampliùs requiri potest, vt verè ac propriè dicatur causa illius peccati? Si enim physicè res consideretur; ipse agit totum, quod in illo actu effici potest, &, vt dixi, non concursu ex se indifferente prout ab ipso offertur, sed ex se, & ex intentione sua determinata ad talé actum. Si verò res consideretur moraliter, Deus & determinat voluntatem hominis ad talem actum, & non ex necessitate concursus primæ causæ, vt ostensum est: ergo ex solo affectu & voluntate, quòd talis actus fiat. Denique ipse est prima radix & causa, quòd homo hic, & nunc, cum hac aduertentia, & cæt. hoc obiectum velit: sed homo non peccat, nisi hoc volendo: ergo Deus est illi causa vt peccet.

11 Euasio. Dicent fortasse, Deum non esse causam peccati, quia non peccat, ita determinando humanam voluntatem: nam, nec subditur legi, vt peccare possit, nec à sua recta ratione discordat, quando vt prima causa sic operatur. Sed in primis ad argumenti vim nihil refert, siue dicatur Deus peccare, siue non: nam, etiam si quis diceret Deum esse auctorem peccati, non peccando, sed faciendo tantùm, vt alius peccet, in hæresim laberetur: argumentum autem factum conuincit, Deum efficaciter facere, vt alius peccet, & consequenter ipsum esse auctorem peccati, siue dicatur peccare, siue non.

Refutatur. Deinde, quãuis peccare, vt in rigore significat transgressionem legis, non possit attribui Deo sic operanti, quia non est subditus legi, tamen, vt peccare significare potest generatim deflectere ab eo, quod rectum est & honestum, sic re vera peccaret Deus, data illa hypothesi. Sicut, si per impossibile, Deus mendacium diceret, planè peccaret, non contra legem, sed contra suam, naturalem rectitudinem: &, quia ab hac deficere non potest, ideò mentiri non potest. Et ideò etiam non potest esse peccatum, nisi deficiendo à lege, quia is qui legem non habet, est per se rectus, nec ab ea rectitudine deficere potest: si tamen posset, posset etiam peccare sine lege: sic ergo in præsenti posita illa hypothesi falsa & impossibili, Deus repugnaret regulæ suæ rectitudinis, & hoc sensu peccaret. Assumptum patet, quia contra rationem summi boni est, amare actus malos, & ad illos eliciendos impellere homines: maximè cùm Deus in hoc non se gereret præcisè, vt prima causa, ad cuius concursum hoc non est necessarium, sed vt proprius & peculiaris instigator ad malum.

12 Alia euasio excluditur. Sed aiunt (& hæc est frequentior solutio) Deum non esse auctorem peccati, quia determinat ad materiale, & non ad formale peccati. Sed hæc distinctio non rectè ad præsens accommodatur. Quid enim est, Deum esse causam materialis peccati, & non formalis? Aut enim est, quòd Deus non intendit malitiam illam, sed bonam aliquam intentione determinat hominem ad actum malum: aut est, quòd ex vi actionis, & determinationis Dei non sequitur malitia in illo actu voluntatis humanæ.

Primum horum non refert, secundum autem falsum est, & illud sufficit, vt Deus verè sit auctor peccati hominis. Prior pars minoris probatur, nam homo ipse, qui peccat, non id facit intendendo malitiam, imò & dæmon ipse vix hoc modo inducit ad peccandum, quia nemo intendens ad malum operatur: ergo vt aliquis sit auctor peccati, necesse non est, quòd ita intendat malitiam.

Dicent fortasse hominem, dum peccat, intendere aliquem prauum finem; Deum verò intendere honestum finem, quando hominem ad prauum actum determinat: hæc tamen euasio vana est; & nullius momenti, tum quia, si Deus immittit malam voluntatem in hominem, etiam illam prauam intentionem suggerit: tum etiã quia bona intentio non excusat prauam actionem, si ex obiecto suo mala est: non enim sunt facienda mala, vt inde eueniant bona. Denique, si Deus facit, quidquid necessarium est ad causandum peccatum, quòd bona intentione id faciat, non impediet quominùs sit verè auctor peccati: sed solum conferet, vt bona intentione sit auctor illius, vt si vnus homo induceret alium ad mentiendum ob tuendam vitam proximi, auctor esset mendacij, quamuis bona intentione id faceret.

Posterior pars minoris propositionis declaratur, & probatur, quia Deus ita determinare dicitur voluntatem hominis ad actum peccati, vt determinet illum ad operandum cum omnibus moralibus circumstantijs, quibus positis impossibile est, quin actus ille sit malus & peccatũ: verbi gratia determinauit voluntatem Iudæ, vt cum tali notitia & cognitione Christi, cum tali affectu, libertate, seu voluntate vellet vẽdere Christum: sed talis actus sic factus non poterat non habere adiunctam malitiam motalem & prauitatem peccati: ergo voluntas diuina ita determinauit humanam ad talem actum, vt ex vi talis determinationis ille actus habuerit tales circunstantias; quibus positis necessariò habuit adiunctam malitiam.

Occurritur obiectioni. Dices, habere illam vt est à voluntate humana, non vt est à diuina. Respondetur, hoc nihil aliud esse, quàm iterũ ad quæstionem redire, an Deus ea ratione dicendus sit peccare, de quo nunc non agimus, sed an sequatur esse auctorem peccati. Ad hoc ergo non refert, quòd malitia illa sequatur ex habitudine ad volũtatem humanam, sed satis est, quòd Deus sit auctor & causa, vt talis actus fiat cum tali habitudine ad volũtatem humanam, quam necessariò cõsequitur illa malitia. Et hic discursus magis in ratione quarta confirmabitur.

13 Ratio 3. Tertiò, habemus etiam ex dictis in superiori libro, per talem prædeterminationẽ auferri ab homine vlum libertatis suæ in operando talem actum. Ex quo plànè consequitur eum non peccare moraliter in eo actu, & immeritò ea de causa puniri. Quam rationem attigerũt in simili forma: Cyrillus libro vndecimo, in Ioan. capit. 22. & Augustinus tertio de liber. arbitr. cap. decimo octauo, quos suprà retuli, eiusque illationis vim latè probaui. Sed omitto ra-

Cyrill. August.

tiones ibi factas de libertate: & saltem colligo, habere hominem, dum peccat, plusquàm rationabilem excusationem, imò & querelam iustam contra Deum, quòd eum ad peccandum impulerit, contra illud Ecclesiastici 15. *Non dixeris, per Deum abest, quæ enim odit, ne fecerit: Non dicas, ille me implanauit: non enim necessarij sunt ei homines impij: omne execramentum erroris odit Deus, & non erit amabile timentibus illũ.* In quibus verbis apertissimè videtur Sapiens prædictam sententiam damnare. Quomodo enim non meritò dicetur Deus implanare hominem, si eum physicè & efficacissimè ad actum malum, seu voluntatem malam determinat? Eccles.

Et confirmatur efficaciter ad hominem, nam prædicti Theologi, cum quibus disputamus, interpretantur illa testimonia Scripturæ, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum*, &, *Deus est enim qui operatur in vobis velle, & perficere*, & similia, dicta esse ratione huius efficacis prædeterminationis, qua Deus facit homine operari tales actus bonos: ergo ratione similis prædeterminationis meritò dicetur Deus trahere voluntatem hominis ad malum obiectum, vel cõuertere illam ad creaturam; hoc autem & nihil aliud est, hominem implanare. Neq; solum ad hominem, sed simpliciter, iuxta verum sensum illorum testimoniorum, sumi potest efficax argumentum. Nam, si Deus dicitur trahere voluntates hominũ, vel conuertere illas ad se, solùm quia moraliter inclinat illas per sanctas inspirationes & affectiones; quomodo non multò magis trahit humanas voluntates ad malum, & cõuertit illas ad creaturam, si efficaciter ac physicè prædeterminat illas, vt ad sensibilia bona & prohibita ferantur? Ioan. 6. Ad Phil. 2.

14 Atque ex his ferè rationibus probata est prior illatio huius argumenti, quæ in hunc modum practicè (vt ita dicam) declaratur, vt fortius conuincat. Constituamus hominem grauiquadam tentatione libidinis vexatum, qui, antequàm consentiat, per iudicium rationis considerat, quid turpe, quid ve delectabile sit: ex vi cuius considerationis potest pro libertate sua consentire, vel cum diuina gratia dissentire, tunc ergo cõsideremus Deũ adiungentem efficaciã suã, & ea præuenientẽ consensum huius hominis, & determinantem voluntatem eius, vt consentiat, & velit actum illum libidinosum, vt sibi delectabilẽ: ita enim affirmãt prædicti

Universidad de Deusto
Biblioteca

auctores se habere Deum circa volũtatem A hominis: quia totum hoc, quod propositũ est, materiale est peccati interioris. Quomodo ergo talis homo non potest iustè excusari & conqueri? dicens. Per Deum abfuit: ipse enim potuisset meam voluntatem ad dissentiendum determinare, & noluit, non mea culpa, sed sua voluntate: nam, antequam ego quidquam peccarem, ipse ita decreuit & fecit. Verè etiam dicere posset, ipse me implanauit: nam ipse voluntatem meam determinauit, & fecit me facere; &, nisi ipse talem voluntatem in me inchoasset, ego non potuissem incipere, nec postquã ipse me determinauit, vitare ego potui malitiam, quam cum tali actu cõiunctam habui. Reuera nihil occurrit, quòd tali homini responderi posset. Neq; enim B apparet, quomodo verum sit, quod in eodẽ 15. cap. Eccles. statim subiungitur. *Deum relinquere hominem in manu consilij sui*: nam reuera non est, nisi in manu determinationis diuinæ, vt nec ad malum, nec ad mortem possit homo porrigere manum, nisi Deus illum determinet.

Denique hoc declaro aliter, & expẽdo; vt euidentiùs constet, nam in prædicto exẽplo interrogo, an Deus vt prima causa, eqùè possit, voluntatem hominis determinare ad actum bonum; qui est nolle nunc tali delectatione frui: & ad actum, qui est malus, scilicet, velle hìc & nunc in hoc sensibili obiecto delectari. Nemo prudens & cordatus, qui admiserit posse Deũ hoc po- C sterius facere, negabit (credo) posse etiam facere illud prius: nam voluntas ipsa potest illum actum elicere: ergo & Deus æquè poterit eam ad illum efficiendum determinare. Rursus ergo interrogo, an ex vi concursus generalis primæ causæ debeatur, potiùs huic voluntati determinatio ad actum malum, quam ad actum bonum, nec ne. Nulla certè probabili ratione illud prius affirmari potest. Cum enim ista voluntas æquè sit potens ad vtrumque actum efficiendum cum generali concursu: cur potiùs debetur illi concursus, vel determinatio ad malum, quàm ad bonum?

Occurritur obiectioni.

15 DIcet fortasse quis, nõ æquè deberi hãc determinationẽ, quia volũtas non est æquè dispositа, vel propẽsa ad bonum, sicut ad malum. Contra, nam, vel illa dispositio est culpabilis, & voluntaria, vel naturalis. Primum dici non potest, tùm quia loquar de primo peccato, verbi gratia Adæ, vel angeli: tum etiã, quia de illa culpabili dispositione inquiram ex qua determinatione orta fuerit, & redibit eadem quæstio. Secundum etiam in primis est falsum, vt in eisdem exemplis cerni potest, de Adamo vel Angelo ante peccatum. Deinde estò ita esset, illa ratio potiùs deberet Deum inducere, vt talem fragilẽ voluntatem ad bonum potiùs actum, quã ad malum, determinaret. Quæ namque ratio permittit, nedum postulat, vt quispiam ad cadendũ determinetur, propterea quòd fragilis vel imbecillis sit? Adde, quòd si id esset verum, quoties Deus non determinat ad peccandum hominem tentatum, & fragilem, magisque propensum ad lapsum, toties ageret aliquid, quasi miraculosum, & præter communem cursum naturæ, negando scilicet tali voluntati, & in tali statu, seu articulo constitutæ concursum generalem debitum ex vi muneris primæ causæ: Consequens est per se adeò absurdum, vt nec improbare illud, nec exaggerare necesse sit.

Addo denique, inde fieri, pertinere ad Absurdum ex oppositо consectarium. munus primæ causæ, quoties dæmon vehementer hominem tentat, in eoque discrimine constituit, vt in periculo sit consentiendi, & ad illum actum magis propensus, & dispositus, tunc (inquam) pertinere ad munus primæ causæ, promouere, imò consummare tentationem, & hominem ad illũ consensum prædeterminare, quod, vel cogitare, horret pia mens. Est autem vanum, hìc distinguere de materiali, vel de formali peccati, nam tentatio nõ versatur circa formale, sed circa materiale, nec dæmon aliud ab homine extorquere cupit, nisi vt velit, hanc rem accipere, vel ad hanc fœminam accedere. Et tamen, cùm dæmon non possit immittere hoc velle in homine, sed ad summum, ad illud eum inducere, vel hominem disponere, pertinebit ad Deum, quando ita viderit hominem dispositum, antequàm ipse se determinet, imò & antequàm se determinare posit, ipsum ad consensum determinare? Absit.

Quòd si pars altera eligatur, nimirùm 16 voluntati hominis in eo discrimine constitutæ non magis deberi determinationem ad actum bonum, quàm ad malum, Deũ autem pro suo libero arbitratu hanc potiùs, quàm

quàm illam efficere, quis statim nõ videat, A quot absurda, quãq; horrenda ab assertione istac oriantur? Primũ, quòd Deus summè bonus suam creaturam potiùs eligat perdere, quàm in bono conseruare, nulla interueniente causa, vel culpa ex parte creaturæ; sed omnino antecedenter ad eius opus, seu consensum, & in eo articulo, quo, vtendo munere primæ causæ secundùm generalem legem, æquè posset vtrumque præstare. Certè, si Deus ita se gerit cum creatura, nõ apparet quomodo illud verum sit, *Nihil odisti eorum quæ fecisti.* Quod enim malus odiũ; *Sapien.* 11 quàm ad malum determinare, cùm æquè posset ad bonum. Reuera, si vnus homo aliquid simile alteri præstaret, summo odio illum prosequi censeretur. Item non video *Iacob.* 1. quomodo verũ sit illud Iacobi, *ipse autem neminem tentat.* Quæ enim maior tentatio, B quàm ad malum determinare, cùm possit ad bonum, & æquè bene. Item, sicut in actibus gratiæ Paulus dicit, *Quis enim te discernit?* *1. Cor. 4.* &, *Non volentis, neque currentis, sed miseren-* *Ad Rom. 9.* *tis est Dei*, quod prædicti auctores probant esse dictum ratione efficacis prædeterminationis, ita in malis actibus dicere cogentur, Deus est qui discernit peccantem à nõ peccante, &, Non est volentis, neque cadẽtis, sed Dei gratis odio prosequentis. Vbi ergo est illud? *Nunquid voluntatis meæ est* *Ezech. 18.* *mors impij?* & illud. *Viuo ego, dicit Dominus* *& 33.* *Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat.* Nunquid hæc dicta sunt, quia Deus non determinat ad formale peccati? Quid enim hoc ad rem moralẽ attinet? Aut quid confert, vt homo moriatur, vel pereat, si non perit, nisi volendo hæc C vel illa obiecta sensibilia, & Deus eum prædeterminat, vt illa velit, idque sola sua voluntate, cùm æquè posset ad alteram partẽ determinare?

17 Denique non video, quomodo illud verum sit, *Perditio tua ex te, tantummodò in me au-* *Oseæ 13.* *xilium tuum.* Expendatur, quæso, primùm exclusiua illa, *Tantummodò*. Hæc enim determinatio ad malam voluntatem, quantũuis addas; pro materiali, est ne auxiliũ? Quis enim talẽ auxiliũ desideret? Si ergo à Deo tantùmmodo est auxilium, quomodo ab illo est hæc prædeterminatio, & ab illo solo, & ex sola eius voluntate? Deinde ponderẽtur illa verba, *Perditio tua ex te.* Nam, si vera est prædicta sententia quam impugnamus, magis est perditio nostra ex Deo, quam ex *Augustin.* nobis, vt iam ostendam. Vnde Augustinus lib. 1. ad Simpl. q. 2. quasi præuidens hanc sententiam, ita contra illam scribit. *Neque enim quomodo dictum est, Non est volentis neq; currentis, sed miserentis est Dei, sic etiam dictum est, Non volentis, neque currentis, sed obdurantis est Dei. Vnde datur intelligi, quod infra vtrumque ponit. Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat, ita superiori sententiæ congruere, vt obduratio Dei sit nolle misereri*: & concludit hac notanda sententia: *Vt non ab illo irrogetur aliquid, quo sit homo deterior, sed tantùm quo sit melior, non erogetur.* Certè nulla alia re fit homo deterior, nisi ipso actu quo consentit: si ergo hunc prædeterminat Deus; quomodo nihil irrogat, quo fiat homo deterior?

Ratio quarta.

18 QVartò veritatem hanc ita declaro, quia ex oppositа sententia sequitur, primam radicem & causam, in quam reducenda est prava hominis voluntas, & consensus eius in obiectũ prohibitum, esse efficaciam diuinæ voluntatis, consequens est planè impium, & contra dictum testimonium Oseæ, *Perditio tua ex te*, & illud Ecclesiastici, *Non dicas, ille me implanauit.* Et contra omnia illa, in quibus dicitur Deus odisse iniquitatem, impium & impietatem eius. Quomodo enim odit id, quod ipsemet efficaciter facit vt fiat, imò quod non fieret, nisi ipse esset prima radix, & auctor vt fieret? Denique est consequens illud contra eam fidei veritatem, quæ negat, Deum esse auctorem peccati: nam, si est prima radix & origo eius, certè erit etiam auctor eius. Sequela prima probatur; quia proxima radix totius lapsus hominis, est voluntarius eius cõsensus in hoc obiectum cum hac scientia & cognitione: sed Deus est prima radix huius voluntarij consensus hominis, ita vt verissimum sit dicere, ideò homo consentit, quia Deus facit illum consentire hìc & nunc in hoc obiectum delectabile sic propositum, & in re ipsa prohibitum, ergo.

Sed hìc etiam occurrent illa distinctio- Occurritur solutioni cõmuni huius rationis. ne de peccato pro materiali, & pro formali: & concedent materiale peccati reducendum esse in Deum, vt in primam radicem, negabunt tamen inde sequi, etiam peccatum simpliciter dictum, seu pro formali, in Deum esse reuocandum. Sed sumamus in primis, quod nobis conceditur, & euoluamus, ac declaremus illud, nam, si rectè cõcipia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipiatur, & attenta mente ponderetur, hoc A
solum sufficit ad hanc sententiam improbã
dam. Loquamur ergo de proprio peccato,
quod est in voluntate: idem enim potest cũ
proportione applicari ad actum exteriorẽ,
quamuis tota ratio peccati ad interiorem re
nocetur. In actu ergo interiori nihil aliud
est materiale peccati, nisi interior voluntā-
tis actus positivus, quo voluntas realiter &
positivè conuertitur in obiectum creatum
tali modo sibi propositum: hæc enim om-
nia realia sunt, physica, ac positiua: ergo
Deum esse primam radicem materialis pec
cati in peccato Iudæ, vel Petri negantis
Christum, nihil aliud est, quàm Deũ, fuisse
primam radicem illius consensus, & volun
tatis, qua Petrus voluit negare Christum:
ita vt verum sit dicere, quia Deus ita de-
creuit & efficaciter fecit vt fieret, ideò Pe-
trus voluit Christum negare, & Iudas illẽ B
vendere: in his enim verbis solum id, quod
materiale est comprehenditur: neque for-
malis malitia explicatur. Confirmatur, quia
Deus dicitur ab his auctoribus prima radix
conuersionis voluntatis in bonum hone-
stum, quia determinat illam: ergo ob simi-
lem determinationem concedere tenen-
tur Deum esse primam radicem conuersio-
nis nostræ voluntatis in bonum commuta-
bile: nam hoc totum solum dicit positiuum
motum & realem in reale obiectum. Sed
hoc ipsum, etiam si nihil aliud addatur, est
contrà diuinam bonitatem, & contra om-
nem diuinam prohibitionem & legem: ip-
se enim non solùm prohibet formalitatem
peccati, sed prohibet ipsum actum & con-
uersionem ad bonum commutabile, & eam
punit. Et, licèt verum sit eam prohibere &
punire ratione formalis, tamen illam reuera
ipse prohibet, quia reuera est mala, licèt
denominatiuè à deformitate, quam secum
affert: ergo eadem ratione non potest Deus
esse proxima radix illius conuersionis ad
commutabile bonum ob formalem defor-
mitatem, quam habet inseparabilem.

Vnde vlteriùs concluditur, si Deus est
prima radix illius conuersionis, necessariò
consequi, vt sit prima radix illius deformi-
tatis: quia proxima & efficax causa illius de
formitatis est voluntaria hominis conuer-
sio ad commutabile bonum: & prima radix
huius conuersionis voluntatis humanæ est
diuina voluntas & efficacia: ergo, de primo
ad vltimum, Deus est prima radix talis de-
formitatis. Quod enim est causa causæ, vt

sic, id est, quod est illi causa, vt causet, est
etiam causa causati à tali causa, quod est ma
ximè verum in moralibus: nam sæpe causa,
quæ est per accidens in rebus physicis,
est per se in moralibus. Atque ita est regu-
la in præsenti: nam voluntas humana, neq;
potest contrahere deformitatem talis pec-
cati, nisi consentiendo liberè in tale obie-
ctum vtile vel delectabile sibi prohibitũ;
licèt non amet illud qua prohibitum, sed
qua delectabile vel vtile est: neque etiam
potest deformitatem vitare sic amando il-
lud: sed Deus est efficax causa faciens, vt vo
luntas talem consensum præstet, imò solus
ipse sua efficacia illam determinat ad talem
consensum: quomodo ergo non est efficax
causa (moraliter loquendo) omnis deform
mitatis per talem consensum contractæ. Itẽ
perditio hominis formaliter est per culpã,
vt culpa est, tamen proxima radix & causa
huius perditionis est consensus voluntarius
in talem actum, vel obiectum sic prohibi-
tum, sub specie aliqua boni: ergo prima ra-
dix huius consensus humani est prima radix
perditionis hominis, quæ radix est diuina
voluntas, & efficacia: falsum ergo est illud,
Perditio tua ex te. Præterea dæmon tentans
est in suo genere radix peccati formaliter,
seu deformitatis eius, quia proximè inducit
ad materiale, id est, ad consensum voluntā-
rium in talem actum vel obiectum: neque
enim dæmon inducit ad formale peccati vt
sic, seu ad amandum obiectum prohibitum
quà prohibitum est, sed ad illud tantùm in
ducit, ad quod Deus determinat: ergo mul
tò magis Deus erit prima radix totius for-
malis, quia efficaciùs ad illum consensum
trahit voluntatem. Quo etiam fit, vt grauiùs Deus tentet hominem, quàm dæmon:
imò non solùm tentet, sed potiùs illũ deji-
ciat, & prosternat: quia cogit illum (vt sic
dicam) & efficaciter trahit, vt cõsentiat hîc
& nunc tali modo, à quo consensu, sic præ-
stito libero & humano modo, est inseparã-
bilis malitia.

Nec refert dicere, dæmonẽ esse causam
deformitatis, quia tenetur non tentare, vel
quia malè facit tentando, aut quid simile?
Deus autem non malè facit prædetermina-
do, nec tenetur non facere: non (inquam)
refert, tunc quia, vt diximus, nunc non agi-
mus an Deus malè vel bene faciat, sed an fa
ciat, me peccare: tum etiam quia iam osten-
di, Deum malè acturum si id faceret: esset
enim contrà ipsius rectitudinem: & cùm
osten-

ostensum sit talem prædeterminationem A
non deberi ex generali cõcursu primæ cau
sæ, planè consequitur, Deum, quando eam
efficit, non agere munus primæ causæ, sed
tentatoris, seu præuaricatoris. Denique, si
Deus induceret ad actum peccati moraliter, seu excitando ex parte obiecti, tentaret
& induceret in virtute ad formale peccati, vt in principio capitis ostensum est: ergo à fortiori hoc totum est illi tribuendũ,
si efficaciter prædeterminat ad actum pec
cati. Scio auctores contrariæ sententiæ has
& similes rationes solere eneruare, obijciẽ
do, quòd, si essent efficaces, etiam proba-
rent, Deum per se & immediatè nõ influe-
re in actum peccati concursu generali. Sed
capite sequente ostendam esse longè dispa
rem rationem.

Ratio quinta.

21 QVinta ratio & valde efficax ex dictis confici potest, nam sequitur, Deum non solùm permittere, sed velle & ordinare peccatum: consequens est falsum & hæreticum, vt in sequente probatione ostendam: ergo. Sequelã probo; quia Deus non solùm voluit permittere, vt Iudas venderet Christum, sed etiam id definitè voluit, imò præuoluit & præordinauit, priusquàm præsciret Iudam id voliturũ: ideò enim id voluit Iudas, quia Deus voluit, vt id vellet, & fecit etiã vt vel
let. Nam in ratione proximè facta ad hoc
deduximus contrarium sentientes, vt cõce-
derent (quod & publicè in lectionibus, C
& in disputationibus faciunt) Deum esse
primam causam, & radicem talis consensus
humanæ voluntatis: est autem Deus prima
causa, & radix per suam voluntatem efficacem, non permittentem tantùm, sed prædefinientem, & prædeterminantem humanam.

Quare hîc etiam adhibent distinctionem, concedentes, Deum non tantùm permittere, sed etiam prædeterminare sua efficaci voluntate illam volitionem hominis malam, permittere autem malitiam. Vnde etiam aiunt, ab æterno cognouisse Deum, futurum fuisse actum illum voluntatis Iudæ, quo voluit vendere Christum, quia ipse hoc prædeterminauit, & præordinauit: deformitatem autem illius permisisse, & in hac permisione cognouisse illam esse futu
ram. Sed primum horum esse satis absur-

dum, &, vt per se se apparet, diuinæ bonitati contrarium, repugnansq; definitioni Ecclesiæ, & Sanctorum Patrum traditioni, sta
tim ostendere conabor.

Secundum autem non est verè & conse
quenter dictum, vbi enim est infallibilis &
omnino necessaria consecutio alicuius effe
ctus ex vi prioris voluntatis præordinan-
tis, non est necessaria permissio: imò vix vi
detur possibilis, si ea voce in propria signi-
ficatione vtamur, & prout Patres ea vtun-
tur, quando permissionem ab ordinatione
distinguunt. Permitti enim aliquid alicui
est, facultati & voluntati eius ita committi,
vt id vel oppositum queat suo arbitrio vel
le aut operari. Vnde permissio interdũ op-
ponitur præcepto, seu illud excludit, & tuc
permitti aliquid est, neque præcipi, neque B
prohiberi: aliquando verò permissio exclũ
dit tantùm pœnam, & tunc permitti dici-
tur, quòd nec punitur, nec præmiatur. Re-
spectu igitur voluntatis Dei permitti dici-
tur, quod ex vi illius, nec absolutè, & effica
citer ordinatur vt fit, nec impeditur ne fit,
nec negatur ei influxus necessarius vt fit:
ergo permissio non habet locum, vbi res
iam est infallibiliter futura ex vi prioris vo
luntatis prædeterminantis, ita verò contin
git in proposito, nam, si Deus absolutè præ
determinat actum, verbi gratia, voluntatis
Iudæ, quo voluit vendere Christum, cum
omnibus positiuis circunstantijs, cum qui-
bus id voluit, ex hac voluntate prædetermi
nante necessariò sequitur deformitas, adeò
vt non possit Deus illam impedire etiam de
absoluta potentia sua, quomodo ergo ibi
locum habet permissio? Reuera erit titu-
lus sine re. Sicut, si diceres, eum qui aquam
ad ignem applicat, permittere vt frigidita-
tem amittat: multò enim magis necessariò
sequitur deformitas ex illo actu voluntatis
circa hoc obiectum cum hac aduertentia fa
cto, quàm amissio frigoris ex acquisitione
caloris: hanc enim posset Deus de absoluta
potentia impedire, illam verò minimè.

Denique, quo modo verũ est, non agno-
scere Deum deformitatem futuram ex vi
solius prioris prædeterminationis: quando
quidem illa deformitas necessariò conse-
quitur ad actum creatæ volũtatis sic factũ,
sicut prædeterminatus est? Nam, quidquid
necessaria consecutione & concomitantia
sequitur ad actum prædeterminatum, po-
test præsciri in ipsa prædeterminatione se-
clusa alia permissione: sed deformitas non
cessariò

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessariò concomitatur actum prædeterminatũ, prout determinatum est: ergo. Maior videtur euidens ex terminis; quia, præscito futuro actu, præscitur esse futurum, quidquid est necessariò coniunctum cum illo, cùm non possit esse vnũ sine alio: sed actus dicitur præsciri futurus in prædeterminatione: ergo & omne id quod illi necessariò adiungitur, Quòd verò ita se habeat illa deformitas & malitia, patet ex terminis, quia ille actus, vt suppono, est intrinsecè malus, vel hic & nunc prohibitus, & prædeterminatur, vt fiat cum aduertentia & libertate, aliisque conditionibus ad humanũ actum requisitis: ergo ab illo inseparabilis est malitia formalis; quando ab obiecto inseparabilis est, vel non separatur malitia obiectiua. Quòd si tandem concedatur, præsciri sufficienter futuram deformitatem in priori voluntate præordinante; sequitur euidẽter non esse necessariam permissionem futuri peccati: quid enim necesse est permittere fore, quod iam præscitur absolutè futurum, tam quoad materiale, quàm quoad formale. Sequitur subinde, priorem voluntatem præordinantem, licèt formaliter, & directè versetur tantùm circa actum materialem, tamen, quia non circa illum abstractè, sed in individuo, & cum omnibus circunstantijs moralibus versatur, sequitur (inquam) virtute & indirectè esse præordinationem etiam peccati pro formali. Ac tandem sequitur, peccatum re vera nõ esse permissum, sed præordinatum à Deo, quod dicere, blasphemum est.

A

B

Assertio ex Tridentino confirmatur.

22 VNde rectè etiam concluditur hæc veritas ex doctrina Concilij Tridentini. Sic enim ait sess. 6. cap. 10. *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deũ operari, non permissiuè solum, sed etiam propriè & per se: adeò, vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli: anathema sit.* In hoc ergo decreto primùm expendo illa priora verba: *esse in potestate hominis vias suas malas facere*: & inquiro, quomodo sit in potestate hominis vias suas malas facere, cùm non sit in potestate eius diuina determinatio, sed ex solo Dei arbitrio pendeat, vt suprà conclusimus: & alioqui impossibile homini sit sine diuina prædeterminatione vias suas malas facere. Neq; hic locus relinquitur distinctioni de materiali & formali: quia satis nobis est, nõ posse homines vias suas formaliter malas facere, quin priùs Deus ipsos determinet ad eas materialiter faciẽdas, nã, si hoc fundamentũ nõ est in potestate hominis, nõ est simpliciter in eius potestate vias suas malas facere. Imò, cùm, posito materiali, necessariò consequatur formale, vt deductum est, nunquã hoc est in potestate libera voluntatis, de qua Concilium loquitur, sed tantùm id erit in potestate Dei.

C

Deinde perpendo illa verba, *mala opera*, ex quibus constare potest, Concilium non tantùm agere de malitia operum, sed etiam de ipsis malis operibus, quæ propriè non dicuntur, nisi actus ipsi reales, qui à voluntate fiunt. Neque enim debuit Concilium distinguere formale & materiale, nec potiùs clariùs intentionem suã indicare. Quæ euidentiùs constabit consideranti; Concilium voluisse definire contra huius temporis hæreticos, qui non dicunt, Deum per se & directè intendere formale peccati, aut per se illud operari, sed volitionem ipsam malam, ad eam instigando, vel efficaciter prædeterminando voluntatem. Imò, vt Catholici scriptores referũt, ipsi etiã hæretici erubescũt, apertis verbis dicere, Deũ esse auctorem peccati, vel instigare ad peccatũ, sed aiunt Deũ esse auctorẽ illius volũtatis, qua homo consentit, dũ peccat, & tentationi succumbit, & ad illã, vel instigari à Deo, vel determinari. Et hoc nomine impugnati semper sunt à Catholicis: hoc ergo ipsum intendit damnare Concilium.

Rursus scrutari oportet verba illa, *Non permissiuè solùm*, quibus satis excluditur euasio dicentium, Concilium solùm excludere præmotionem Dei moralem ad peccatum, per consilium, inspirationem, excitationem & similia, non verò physicam prædeterminationem. In primis enim non est hoc consequenter dictum; nam illa præmotio est moralis ex parte Dei, cùm liberè fiat, & ex parte termini etiam est moralis, nam ad actionem moralem hominem applicat: ex parte autem modi, licèt non fiat per motionem moralem influxum, sed physicũ respectu causæ applicatæ & motæ, hoc tamen non minuit deformitatem actionis, nam efficacior causa malitiæ est, quæ ita mouet, quã quæ solum morali modo mouet, vt ex dictis est euidens. Deinde illa interpretatio repugnat dictioni exclusiuæ, quam Concilium ponit:

ponit: illa enim excludit omnem causalitatem per se & propriam. Et augetur vis huius testimonij, quia ostendimus, iuxta prædictam sententiam nihil esse in peccato, quod propriè dici possit, permissiuè esse à Deo, sed præfinitiuè & præordinatiuè, vt sic dicã. Quo ergo veritatis colore potuisset dicere Concilium, opus malum simpliciter & absolutè esse à Deo, solùm permissiuè, si ad ipsummet opus quod malum est ipse suo arbitrio & voluntate humanum arbitrium efficaciter determinaret, cũ ab ea determinatione inseparabilis sit malitia? Aut, quomodo tale opus non est propriè, ac per se à Deo, si ex sua voluntate illud eligit, & facit, vt homo idem eligat, seu eliciat? Dices, Si hoc argumentum est efficax, etiam est excludendus concursus generalis ex vi definitionis Concilij Tridentini: nã per concursum generalem verè Deus est causa per se effectus, in quem influit: si ergo Concilium loquitur de toto actu, etiam pro materiali, & negat, Deum operari illum propriè & per se, negat sanè generalem concursum præsertim, cùm addat particulam exclusiuam, *permissiuè tantùm*. Respondetur, hinc optimè percipi Concilij mentem: cùm enim ait, *permissiuè tantùm*, significat in primis, in permissione includi concursum generalem, seu non excludi, quia concomitatur permissionem: significat subinde permissionem naturã sua requirere oblationem concursus de se indifferentis, seu non determinati ad vnum, nec prædeterminantis ad vnum eum cui datur: quia hæc iam non est permissio, sed omnimoda determinatio. Tãdem significat, ideò non posse dici Deum propriam & per se causam mali operis, quia non prædeterminat ad illud, vt hæretici dicunt, neque offert determinatum concursum ad illud solum. Concedo ergo loqui Concilium de actu malo secundùm se, etiam vt actus est à tali creata voluntate liberè, positiuèque factus: hunc verò negat posse refundi in Deum, vt in primum auctorem, & causam propriam, id est ex se determinantem absolutè & efficaciter suum influxum ad illum: & ideò non sequitur excludi generalem concursum, qui de se indifferens est, vt cap. sequente latiùs exponemus. Vbi etiam ostendemus, hanc fuisse communem Scholasticorum omnium sententiam, qui punctum hunc distinctè attigerunt.

A

B

C

Obiectio.

Soluitur.

Lege D. *Th. in* 1. *d.* 47. *q.* 1. *ar.* 1. *ad* 2. *Scotum ibi* §. *Ad primũ arg. & dist.* 41. §. *Sed adhuc, et* §. *Primũ istorum solùitur.*

Auctoritate Patrum confirmatur assertio.

EX Patribus autem non omnia referã, quæ adduci possunt, quia passim loquuntur eodem modo quo diuina Scriptura, & Concilium Trident. quod doctrinam suam, & loquendi modum ab eis mutuauit. Necipsi subtiliter distinguunt inter materiale & formale. Vnde eandem euasionem patiuntur: loquuntur tamen simpliciter de ipsis actibus, vel de effectu eorum, qui est hominis perditio, & nõ semper sub nomine mali, aut peccati, sed sub nomine voluntatis huius vel illius obiecti: & eodem modo negant, Deum esse auctorem eius, vel illam velle, aut prædeterminare. Ex his ergo testimonijs nonnulla breuiter indicabo, vt res sit euidentior. Et sanè egregium est testimonium Eusebij libr. 6. de Præparat. Euang. c. 5. *Impius profectò iudicabitur, imò verò pessimus omnium, qui à creatore vniuersi alios ad adulteria, alios ad rapinas, alios ad alia vitia impelli arbitratur, vnde sequitur, aut hæc, peccata non esse; aut peccandi causam in creatorem referri.* 23 *Euseb.*

Gregorius Nissen. libro septimo Philosoph. capite primo. *Non est fas Deo ascribere turpes actiones.* *Greg. Niss.*

Plura apud Damascenum libro secundo, capite vigesimo nono, & trigesimo, libro quarto, capite vigesimo, & Dialog. contra Manich. fol. 480. pagin. secunda. Theodoret. sermo. 5. ad Græc. & in epitom. diuinor. decretor. capite de Antichristo, vbi notetur verbum illud, *Neque enim ipse* (scilicet Deus) *Cain effecit homicidam.* *Damasc.* *Theodor.*

Irenæus lib. 4. contra hæres. cap. 77. vbi Feuarden, alios Patres refert. Tertullian. lib. 2. cont. Marcion. c. 14. vbi etiam Pamelius refert alios. Dionysius optimè de Eccles. hiat. Hierarch. c. 9. & de diuin. nomin. c. 4. in fine. *Irenæus.* *Tertul.* *Dionys.*

Cyrillus Alexand. lib. 11. in Ioan. tractans illa verba Ioan. 16. *Nemo ex eis periit nisi filius perditionis, vt Scripturæ impleretur.* *Perditionis* (inquit) *filium appellat, quia prauitate perijt sua. Non enim diuino inexpugnabili, iudicio in diaboli laqueum proditorem incidisse credendum. Nam, si sic esset, nullo modo culparetur, cùm iudicio Dei nemo resistere queat.* Ponderentur verba hæc, & ratio Cyrilli, quid enim per *diuinum iudicium inexpugnabile*, intelligere potuit Cyrillus, nisi voluntatem *Cyrillus Alexand.*

Dei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei efficacissimè mouentem? vel certè, A quidquid nomine iudicij intellexerit, ratio eius æquè de diuina prædeterminatione procedit: nemo enim ei resistere potest. Sed pergit Cyrillus dicens, *Nulla necessitate, sed proprio iudicio fecit, quod fecit, quare meritò filius perditionis nuncupatur, qui perditionem elegit. Non enim, quia scriptum de illo est, quòd periturus esset: propterea eò nequitiæ processit, sed quia malignitate sua periturus omnino erat: idcirco id futurum Scriptura prædixit*: & infrà, *Qui nouit omnia, & futura, quasi præsentia videt, per Scripturam nobis hoc etiam prædixit. Non autē omnia quæ Deus nouit, aut vult, aut imperat*. In quibus omnibus hoc planè agit Cyrillus, vt totam causam ruinæ tribuat humanæ voluntati, & nullo modo diuinæ: & hac speciali causa dicit, Deum non omnia velle, quæ nouit. Vnde inferiùs concludit: *Nam,* B *si ad eius laqueos* (dæmonis videlicet) *sponte atque negligentia nostra venimus, quem alium potiùs, quàm nos ipsos criminamur? Nonne hoc est, quod Salomon scribit? Amentia viri vias eius deuastat, & Deum incusat in corde*: ostensum autem à nobis est, si Deus determinaret voluntates nostras ad consensum malum, non sine causa posse inculari Deum, eiq; attribui humanam perditionem.

24 *Legatur Aug. lib 1. de pec. merit. ca. 17. lib. 2. de nuptijs, & cōcupis. cap. 28. de Prædestinat. & grat. ca. 4. de Prædest. sanct c. 10. lib. 83. qq q. 3. et 21.*

Ex Augustino afferri multa possent, nūc ponderare libet quoddam eius testimoniū ex lib. 2. de Peccator. merit. c. 18. vbi tractans illud Pauli, *Quid habes, quod non accepisti?* refert expositionem afferentium, id dictum esse, quia Deus dedit nobis liberum arbitrium, & bene operandi facultatem, ipse autem hoc impugnat dicens, non ideò C dictum esse, sed quia non tantùm facultatem, sed etiam ipsum velle bonum nobis donat Deus. *Quia aliàs* (inquit) *etiam illud dici potest, malam quoque voluntatem Deo auctori esse tribuendam, quia neque ipsa esse posset in homine, nisi homo esset, in quo esset: vt autem homo sit, Deus auctor est, ita & eius malæ voluntates ad auctorem Deum essent referendæ, quod nefas est dicere*. Et inferiùs eodem modo tractat illud ad Philippens. secundo. *Deus operatur in nobis velle & perficere*. Quod negat vllo modo dici posse de malo velle: *quia hoc* (inquit) *propriæ voluntatis est hominis, non operis Dei: neque enim ad hoc eum compellit, aut adiuuat Deus*. In quo testimonio præter Augustini verba, quæ sunt satis expressa, expendo discursum & rationē eius, quæ in simili forma plurimum valet contra prioris sententiæ fautores: qui omnia prædicta verba Pauli, quæ sunt de operibus pietatis, intelligunt dicta esse ratione illius physicæ determinationis, per quam in nobis operatur Deus velle & perficere, si ergo eodem modo aiunt determinare Deum voluntatem ad actum malum, necesse est, vt similiter fateātur in nobis operari Deum prauum velle, *quod* (vt Augustinus dicit) *nefas est dicere*. Consecutio patet, quia simili forma colligit Augustinus, si id esset dictum ob donum naturæ; vel liberi arbitrij, sequi Deum esse mali auctorem, sicut & boni. Quòd si distinguant de materiali & formali, quomodo Augustinus non vidit, illam responsionem rationi suæ posse adhiberi? Vel ergo Augustinus non rectè colligit, vel (quod verum est) de ipso actu positiuo, quo nostrum arbitrium vult malum, censet esse nefas, illū ad Deum auctorem referre.

Confirmant veritatem hanc egregia verba, & optima ratio eiusdem Augustini ad articulos sibi falsò impositos, articu. sexto. *Sicut præuaricatoribus angelis Deus non intendit illam, qua in veritate non steterunt, voluntatem, ita nec hominibus hunc affectum, quo Diabolum imitantur, inseruit*. Idē artic. 10. Sed maximè sunt notanda verba, arti. 11. qui talis erat. *Quando patres incestant filias, vel seruii dominos occidunt, ideò fit, quia Dominus prædestinauit, vt ita fieret*. In quibus verbis obserua, vix amplùs contineri, quàm materiale peccati. Respondet autem Augustinus. *Si diabolo obycceretur, quòd talium facinorum ipse auctor, ipse esset inuentor, hac se posset exonerare inuidia, & talium scelerum patratorem de ipsorum voluntate vinceret, quia etsi delectatus sit de furore peccantium, probaret tamen non intulisse vim criminum. Qua ergo insipientia, quave dementia desiniatur, ad Dei referendum esse consilium, quod nec diabolo in toto ascribi potest, qui in peccantium flagitijs illecebrarum adiutor non voluntatum creden dus est esse generator*? Ponderetur hoc vltimum verbum, quo euidenter constat, non feciſſe vim Augustinum, nec qui eum calumniabantur, in formalitate peccati, sed in voluntate illa, & consensu quo peccatur. Et de hac voluntate loquens, ait Augustinus. Qui eam voluntatem Deum in nobis gignere dicit, magis facere Deum peccati auctorem, quàm dæmonem, quia multò peius est, voluntatem hominis ad concursum determinare (quod Deo attribuitur, & Augustinus id videtur appellare *inferre vim criminum*) quàm allicere vel inuitare,

tare, quod solum potest facere dæmon. Ad A articulum etiam 13. idem repetit, nihilque eorū, quæ sunt in peccato, vult tribui Deo vt auctori, sed libertati arbitrij proximè, remotè verò, vel dæmoni, vel concupiscētiæ, cùm tamen nec dæmon, nec concupiscentia proximè inducat & per se ad formale peccati, sed ad materiale, imò nec ipsum liberum arbitrium directè se exerceat circa formale, sed circa actus ipsos. Illa etiam sententia quæ frequens est apud Augustinum. *A Deo sunt omnes potestates, non tamen omnium voluntates*, hoc optimè declarat, quia in ea locutione non est sermo de peccato formaliter, sed de volūtate qua peccatur. Legatur 5. de Ciuit. c. 8. & 9. lib. 12. confess. c. 11. & optimè de Spirit. & litera cap. 31.

26 *Prosper.* Similia testimonia sunt apud Prosperum frequentia 2. de vocat. Gent. c. 4. alias 12. B *Quæ voluntas* (scilicet humana) *in malis actionibus sola esse potest, in bonis sola esse nō potest*. Eiusmodi habet cōplura in libris quibus respōdet ad Gallos & ad Genuenses: nam liber ad obiectiones Vincentianas idem est cum libro Augustini ad articulos sibi falsò impositos. In libro ergo ad obiect. Gallor. legendę sunt responsiones ad 1. 3. 5. 6. & in 7. notentur verba illa. *Horum lapsum Deo ascribere immodicæ prauitatis est, quasi ideò ruinæ ipsorum impulsor atque auctor est, quia illos ruituros propria voluntate, præscium*. Et infrà. *Ne quemadmodum ex libero arbitrio oritur causa labendi, ita ex ipso videatur & standi: cùm illud humano fiat opere, hoc diuino impleatur ex munere*. Et caput vndecimum totum est de hac re, vbi notentur illa verba. *Non sunt Dei opera ista, sed diaboli, cuius gaudium est ruina sanctorum*. Et in c. 12. notentur illa. *Si Deus hominem sibi obedientem à veritate deturbat, & bene currentem cadere facit: ergo pro bonis mala retribuit, & iniustè punit, quod vt fiat impellit. Quid tam peruersum, quid tam insanum dici aut excogitari potest*? Interrogo igitur, an Deus puniat solum formale, vel etiā materiale peccati? Quid dicit Scriptura? Apoc. 18. *Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum*. Quid Theologi? Pœna damni punitur auersio, pœna sensus voluntatis ad creaturam conuersio. At conuerti ad creaturam, eaue frui, ad materiale peccati spectat, quamuis coniunctum habeat formale, vtrūq; igitur punit Deus: iniustè ergo punit, quod vt fiat impellit: Quis enim neget ad id Deū impellere voluntatem, ad quod eam determinat? Nullus sanè efficacior impulsus excogitari potest. Si ergo ad actum malum determinat, ad illum impellit: quomodo ergo illum punit? Nam quòd illum puniat vt cōiunctum habet formale, eum nō excusat, quia ita impellit vt materiale fiat, vt necessariò cōiunctum habeat formale. *Sed* (addit idem Sanctus) *in talem sensum trahuntur, qui putant, in omnibus hoc esse præscitētiam Dei, quod & voluntatem: cùm voluntas eius nunquam velit nisi bona, præscitētia autem & bona præscit, & mala, sed bona, quæ aut ipse facit, aut vt nos faciamus imperat. Mala autem quæ omnino ipse non facit, neque fieri suasit, aut impulit*. Omnia hæc verba sunt considerationē dignissima, sed ne nimium immorer, cōsiderētur tantum illa duo verba, *suasit*, & *impulit*: nam primum videtur pertinere ad motionem, & ex parte obiecti secundum ad physicam, & ex parte potentiæ, & vtrumq; inductionis genus in Deum posse cadere meritò negat.

Et his optimè consentiunt verba Leonis serm. 16. de pass. *Quòd Dominus Iesus Christus furorem frementium pati voluit, in nullo auctor eorum criminum fuit, nec egit vt hæc vellent, sed cessit vt possent, & sic vsus est obcæcatæ plebis in famia, quomodo & perfidia traditoris*. 27 *Leo.*

Rursus hoc confirmant verba Fulgentij *Fulgen.* lib. 1. ad Monim. c. 13. *Inillis* (id est, bonis) *opera sua glorificat* (Deus videlicet) *in istis autem* (id est malis) *opera non sua condemnat*. Idem fere c. 21. & in toto illo libro, vt c. 4. latiùs videbimus.

Anselmus lib. de casu diab. cap vlt. cùm *Anselm.* dixisset, ipsum velle iniusta, quatenus est aliquid, esse à Deo, ait. *Nempe non solum hoc habet aliquis à Deo, quod Deus sponte dat, sed etiā quod iniustè rapit, Deo permittente*. Non potuit sanè elegantiùs declarari, quo modo velle quod malum est, non inchoetur in nobis à Deo sponte sua nos prædeterminante, sed à nobis rapientibus, & quasi cogentibus Deum, vt nobiscum concurrat. Loquitur autē Anselmus de malo velle ratione actus materialis, vt euidentius constat ex cap. 20. eiusdem libri, vbi disertè loquitur de volūtate mala vt est quoddam bonum, dicitque non esse à Deo, nisi permittente. Præterea dialogo de liber. arb. à c. 5. probat, voluntatem nō nisi à se posse ad consentiendum tentationi efficaciter pertrahi, & c. 8. specialiter demonstrat, impossibile esse id fieri ex motione diuina, nam hoc ipso rectum esset, quia iam esset diuinæ voluntati conforme, quandoquidem ex illius efficaci impetu ac voluntate fieret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide Bedã tom.8. col. 406.

Vbi etiam optimè quadrat dictum illud A Bedæ lib.1.var.qq.quæst.13. *Deus nos non cogit ad malum, sed potiùs nos cogimus Deum vt videat malum.* Ex illa enim antithesi constat, latè ibi sumere verbum cogendi, vt necessitatem vel determinationem quamcunque significat. Nos enim non cogimus Deum, si strictè loquamur, sed dum voluntas nostra libera ad peccandũ definitur, diuinã scientiam obiectiuè determinat, vt ipsam videat peccaturam. Sunt etiam optima verba illa

Bernar. Bernardi.lib. de grat.& lib.arb. *Velle ipsum est, quod vel proficit, vel deficit. Porrò ipsum vt esset, creans gratia fecit, vt proficiat, saluans gratia facit, vt deficiat, ipsum se deijcit.*

28 Denique non omittam Fausti Galliarum

Faust. Episcopi testimonium, quia, licèt ex se auctoritatem non habeat, indicat tamen testimonia & rationes non contemnendas. Igitur lib.1.cap.18.& 19.de grat. & lib. arb. ex professo probat, homines Dei voluntate non impelli in mortem, sed propria tantùm voluntate ad malum ferri, seu (quod idem est) determinari. Et inter alia inquit, *Quomodo eos in mortem, (vt blasphemas) impellit, quos ad vitam non solum nutu iubentis, sed affectu supplicantis inuitat.* Et infrà tractans locum Lucæ 19. *Videns ciuitatem, fleuit super eam. Hîc* (ait) *constringendi sunt hæretici. Si Dominus perituris salutis intercluserat aditum: ergo falsò illorum fleuit exitium. Si autem eorum perditionem vero, vt manifestum est, dolore perdoluit, non voluntatem suam homini, sed consensum hominis voluntati suæ defuisse monstrauit. Quid mirum, si pro salute hominum lacrymas fudit, mox sanguinem pro fusurus?* Et infrà. *Duas res hîc agit sermo diuinus.* C *Nam, dum dicit, Quoties volui, & noluisti, in Deo propositi bonitas, in homine arbitrij est expressa libertas.* Et lib.2.c.2.ita concludit. *Ergo non de violentia præuidendi imponitur homini causa peccandi, sed magis de consecuturis hominum meritis ordo exoritur præscendi.* Et infrà. *Aliud est quod vult Deus, aliud quod permittit Deus, vult bonum, permittit malum, præscit vtrumque.* Et inferiùs. *Vbi non compulsio, sed consensio peccandi deprehenditur, in querela non auctor, sed prauaricator in culpa est.* Ex adductis ergo testimonijs satis constat mens & traditio Patrum, qui merito nihil distinxerũt in hac causa inter materiale & formale peccati, quia sciebant, in subiecta materia vnum necessariò consequi ex alio, & hæreticos, qui tribuunt Deo nostra vitia, non aliud sentire, quàm Deum creare in nobis, vel præmouere nos ad illos actus voluntatis, quibus peccamus.

CAPVT III.

Soluuntur nonnullæ obiectiones contra doctrinam capitis superioris, & Scholastici auctores pro nostra sententia referuntur.

MVlta solent contra sententiam 1
à nobis cõfirmatã obijci, quę si rectè perpendantur, eadẽ argumẽta sunt, quibus hæretici probare nituntur, Deum esse auctorem peccati; & ideò, vt hinc magis nostra veritas cõfirmetur nonnulla proponemus. Primò obijciũt testimonia Scripturæ, in quibus actiones peccaminosę Deo attribui videntur. 2. Reg.c.16. *Dominus præcepit Semei,* &c.& c.24. *Commouitque Dauid,* &c. Psal. 104. *Declinasti semitas nostras à via tua.* Et similia. Huc etiã spectat, quòd Deus interdũ dicitur *indurare corda hominum.* Exod.7. Ios.11. Rom.9.&c. Itẽ excæcare Isaię 63. *Tradere in reprobum sensum.* Rom.1. *Decipere,* 3.Reg.22.Iob.12. *Conuertere ad odium.* Psal.104. Addi etiam solent generales locutiones, quibus omnia opera creaturarum Deo tribuũtur. 1.Corinth.12. *Qui operatur omnia in omnibus.* Rom.11. *Ex quo omnia, per quem omnia.* Item Ierem. 10. *Non est in homine via illius.* Quod vniuersim tam de recta, quàm de obliqua via dictum videtur. Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* 1.obiect. ex Script.

Secundo obijciũtur nõnullæ duriores lo 2.obiect.
cutiones Aug.lib.etenim 5.con.Iulian.c.3. ex Aug.
vbi latissimè tractat, vnum peccatum esse interdũ pœnã alterius, iuxta illud ad Ro.1. *Tradidit illos Deus in reprobum sensum,* referens sententiam Iuliani his verbis. *Quid est, quod dicis, cùm desiderijs suis traditi dicuntur, relicti per diuinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata cõpulsi?* ipse sic opponit. *Quasi non simul posuerit hæc duo idem Apostolus, & patientiam, & potentiam, vbi ait. Sic autem volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem.* Sentit ergo Augustinus, Deum non tantùm per patientiam expectare, sed etiam per potentiam in peccata compellere. Vnde paulò superiùs, *Tradit* (inquit) *Deus, siue deserendo* (quod solum fatebatur Iulianus) *siue alio quocunque explicabili, vel inexplicabili modo, quo facit hæc summè, ac ineffabiliter iustus.* Ergo secundùm Augustinũ, Deus tradit hominẽ in desideria prauã, non

non solũ negatiuè, id est, deserendo, sed etiã A
positiuè efficiendo & mouendo. Quod inferiùs apertiùs videtur his verbis exponere. *Facit hæc miris & ineffabilibus modis, qui nouit iusta iudicia sua non solum in corporibus hominum, sed etiam in ipsis cordibus operari.* Alia equè difficilia vel obscuriora verba habet idem Aug.lib.de grat. & lib. arbit. vbi ait c. 20. *Ita esse in Dei potestate, non solum bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, sed etiam illas quæ conseruant seculi creaturam, vt eas quò voluerit, & quando voluerit, faciat inclinari.* Et ibidem ait, *Voluntatem proprio vitio malam in hoc peccatum iusto suo iudicio inclinauit.* Et c.21. *Operatur Deus in cordibus hominum ad inclinandas eorũ voluntates quocunque voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum.* Alia quæ ad prædefinitionem peccati spectant, attingemus infrà, c.5.

3.obiect. Tertiò potest obijci ratio desumpta ex B
ex ratione necessitate diuini concursus ad actum peccati. Nam, si rationes superius factæ, quidpiam probant, etiam concludunt, Deum nullo modo per se & directè efficere actus peccati, quoniam aliàs etiam dicendus erit auctor peccati, quia efficit actũ hîc & nũc, à quo est inseparabilis malitia. Item, quia, si cõcurrit, ergo vult concurrere ad actum: ergo vult, actum illum fieri ab hac voluntate cum his circunstantijs: ergo virtute vult malitiam. Quòd si argumentum hîc non concludit, vt reuera nõ facit, quia id quod bonum est in actu, per se est separabile à malitia, & Deus suo intellectu & voluntate potest hæc præscindere; eodem ergo modo, etiam si Deus sua voluntate prædeterminet nostram ad materiale peccati, non ideò determinabit ad formale, neque erit causa eius. Item in moralibus perinde est inducere aliquem ad malũ, & cooperari illi: si ergo Deo malum non est cooperari nobiscum ad actum qui malus est, quod facit concurrendo, etiam non erit malum inclinare, vel determinare voluntatem nostram ad actum eundem. Accedit, Deum non casu concurrere cum homine, quando illum ad actũ peccati iuuat, sed perfecto consilio & prouidentia: ergo, vel vult adiuuare, quia homo vult peccare: & hoc est impossibile, quia homo nõ potest velle, nisi à Deo iuuetur, vel, è contrario, vult hominem iuuare, volendo vt homo hoc vel illud velit, & hoc est determinare eius voluntatem ad actum qui est malus. C

2 Nota. Circa hæc argumenta, præsertim circa te

stimonia tam Scripturæ, quã Augustini, in primis obseruo, si quid probant, non solùm id esse de materiali peccati, sed etiã de formali & simpliciter de toto peccato: nam, si corticem literæ spectemus, interdũ videtur esse sermo formalissimus, in illis verbis, exẽpli gratia. *Declinasti semitas nostras à via tua,* & similibus. Sunt ergo hæc testimonia ab omnibus Catholicis ita explicanda, vt nostræ sententiæ non aduersentur, nisi velint ita ea interpretari, vt hæreticis faueant.

Deinde obseruo ex superiùs dictis esse certissimum, Deũ non inclinare moraliter voluntatẽ hominis aut angeli ad malũ actum, nec pro formali, nec pro materiali. Ex hac ergo parte vlterius concludimus, multò minùs posse Deũ alio modo physico & ex parte potentiæ voluntatem ad actũ malum inclinare, nedũ prædeterminare, quia prædeterminatio summa inclinatio est, & efficacissima. Vnde hæc causalitas habet omnem absurditatẽ, & malitiã, quã prior, & lõgè maiorẽ: sed hoc in superiori capite actũ est. Ad rẽ ergo præsentẽ, in omnibus testimonijs citatis, tã Scripturæ, quàm Augustini, potissimũ est sermo de priori modo inductionis & inclinationis, & ideò nõ tam procedunt cõtra nos, quàm cõtra sententiam omniũ, omnibus ergo horũ argumẽtorũ solutio incubit.

Exponuntur scripturæ testimonia de permissione diuina.

AD testimonia ergo sacræ Scripturę, 3
primò in genere dicitur, omnia similia loca esse de permissione diuina intelligẽda. Chrysost. hom.36. in Matth. *Chrysost.*
non longè ab initio. *Quanquam non ipse, sed hominum improbitas horum omnium causa futura esset, se tamen facturum omnia dicit, talis quippe est Scripturarum consuetudo.* Aug. de grat. & lib. *Auguſt.*
arb.c.23. *Quando auditis dicentem Dominũ, Ego seduxi, &, Quem vult indurat, in eo quem seduci, vel obdurari permittit, malæ eius merita credite.* Da- *Damasc.*
masc.lib.4.c.20. *Scire illud attinet, in Scriptura more positum esse, vt Dei permissionẽ, actionẽ ipsius appellet.* Idẽ fere Prosper ad capitula Gallor. *Prosper.*
c.11.& 12. Ratio itẽ hoc demonstrat ex generali regula interpretandi Scripturã sumpta. Quãdocũq; enim ex sensu verborũ omnino proprio & quasi materiali sequitur absurdũ aliquod pietati, aut alijs locis eiusdẽ Scripturæ contrariũ, tunc est signũ euidẽs, in verbis illis latère aliquam metaphoram, vel mysteriũ; sic ergo in prædictis locis ne-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessariũ est,verbũ illud *agendi, seducendi, indurandi*, & similiũ cum aliqua improprietate & metaphora interpretari,quæ non potest esse alia, nisi quòd Deo tribuitur tanquam operanti,id quod solùm permittit. A

4 Cur interdũ tribuatur Deo opus solum modò permissum.

Ratio autem, ob quam Spiritus sanctus voluit, ea metaphora & loquendi genere vti,esse potest multiplex. Prima ad terrendos homines:nam, licèt Deus hæc positiuè non operetur,tamen ob eius infinitam præscientiam conditionalem actuum omnium, quos singuli homines in omnibus euentibus operaturi sunt,si in eis constituatur;ob hanc(inquam) præscientiam, tam infallibiliter sequitur, quod permittit fieri,sicut id quod efficit,& præordinat. Vnde, quod ad hominem spectat,non minus malum ei pronenit,diuina posita permissione,quã si positiua esset ordinatio & efficacitas Dei. Vt B ergo homines diuinã permissionẽ timeant, per modum effectionis proponitur, quod est tantùm permissum.

Secunda ratio. Per hoc genus loquendi significatur, quamuis peccatum non sit à Deo,tamen effectum peccati esse ab ipso intentum,& sæpe præordinatum,vel in pœnã peccantium, vel in alium finem bonum,sic

Isaiæ 7. Assur v. g. dicitur *virga furoris Dei*, quia licèt Assyrij peccarent, affligẽdo populum Dei, tamen Deus illud peccatum permisit in pœnam sui populi,cuius afflictionem & passionem,quę bona erat,Deus volebat,licet peccatum non vellet, sed permitteret tantùm. Tertia ratio est specialis in aliquibus peccatis,ad denotandũ,non ex sola generali prouidentia,sed aliquo speciali Dei consilio & C ratione permitti. Aliquãdo enim Deus,præter generalem concursum causæ primæ,ali quid speciali & proprio ac peculiari cõsilio vult,ex quo certò scit forevt homo peccet: ratione cuius talis permissio specialis dicitur,& illis locutionibus explicari solet,etiã nostro loquẽdi more. Id autem quod Deus hoc modo vult, interdũ est aliquid negatiuum,interdum aliquid positiuũ. Negatiuũ est,cùm Deus præuidens fore,vt,si hominẽ non corrigat, vel aliqua correctione affligat,lapsurus sit in plura peccata, nihilominùs peculiari cõsilio & inscrutabili iudicio castigationem remouet, hominemq; desiderijs suis tradit. Hoc modo dicitur pater perdere filium,magister discipulum, & pędagogus alumnum. Vnde Eccles.30. *Tunde latera filij tui,ne fortè induret*. Hunc modũ attigit Orig.3.Periarch.c.1.& explicatur op timè Psal.72.*In labore hominum non sunt, & cũ hominibus non flagellabuntur,ideò tenuit eos superbia.* Deinde potest etiã esse hæc permissio, quando Deus iusto iudicio negat auxilium aliquod speciale ad vitãdam culpam,quod, licèt non sit simpliciter necessarium,est tamen moraliter necessariũ,aut ferè,quia,considerata hominis dispositione, & occasione difficillimum est vitare culpam, nisi Deus specialiori modo adiuuet,quod tamen facere non tenetur;& ideò interdum iusto iudicio illi negat. Quomodointer homines,qui alium relinquit in manibus hostium, neq; ei subuenit,dicitur eum tradere,licèt positiuè non adiuuet,quo exẽplo vtitur Chrysost.hom.3. in epist.ad Rom.exponens verba illa. *Tradidit eos Deus,&c.*

Vide Greg. 11.Moral. c.13. Aug. epist. 105. & lib.1.ad Simplician. q.2.ser.88. de tẽp.Origen.hom.7. in lib.Iudicum. Chrysost.

Positiuum autẽ aliquid facit Deus, quãdo non solum homini malum non infert, sed etiam beneficia confert, præuideus fore vt illi sint in scandalum,& ruinam, quod non solum de temporalibus bonis, sed etiam de spiritualibus verum est. Interdũ enim mittit Deus prędicatorem ad eũ,quem præscit non fore corrigendum, sed obdurãdum potius. Sic etiã fecit miracula & signa coram Pharaone præsciens illũ fuisse obstinatiorẽ reddẽdum.In quo exemplo fortasse vterq; modus concurrit,nimirũ & positiua signorũ operatio & denegatio abundantioris auxilij,illi homini necessarij,vel ex se moraliter loquendo,vel iuxta præscientiã Dei. Aliquando etiam Deus aliquid præcipit fieri, quod sit posteà futurum homini occasionẽ ruinæ. Sic præcepit filijs Israel,vt ab Ægyptijs peterent vasa aurea & argentea;& hac occasione dicitur conuertisse corda eorũ, *Aug. Psal.* vt odirent populum suum,nõ in eis odium *164.* operando,sed aliquid ordinãdo, ex quo illi erant in odiũ excitãdi,& conuertendi. Aliquãdo etiã Deus liberam facit homini vel dæmoni facultatem malum aliquod faciendi,& ideò solet nomine actionis vel præcepti significari,vt Damascenus suprà aduertit,vt,cùm Christus dixit Iudæ, *quod facis fac citiùs*,si formam verborum spectemus, videtur esse præceptum; fuit tamen permissio, & ostensio animi paratissimi ad moriendũ, vt notauit Leo Papa ser.7.de Pass.ac si diceret, ego libẽter tradar Iudæis,& quãcitissimè pro hominib⁹ moriar,tu fac quod libuerit.Sic Matt.3.*Implete mensurã Patrum vestrorũ.* Ioã.3. *Solnite tẽplum hoc.*& Iob.1.ait Dñs dæmoni. *Ecce vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt*, quæ sunt verba clara solius permissionis:

Ioan.13.

Leo.

Matth. Ioan. Iob.

nis:& tamen c.2.ait Dñs ad Dæmonem. *Tu autem commouisti me, vt affligerem eum frustra.* A

6

Vltimò est in his omnibus obseruandum, quòd, licèt Deus faciat aliquid, vel facere omittat cum certa præuisione futuri peccati;tamen nec ipsa intendit per se & directè peccatũ; neq; etiam indirectè potest ei peccatũ imputari. Non quidem illud per se intendit, quia malum est alienum à diuina bonitate, quod non solũ de formali,sed etiã de actu ipso peccati verũ est,vt latiùs dicam in sequente capite: quia ille actus ratione malitiæ, quam habet adiunctam & inseparabilem,est prauũ,& indignum obiectum,vt in diuinam intentionẽ,& voluntatẽ directè cadat. Neq; etiã indirectè ei imputari potest, quia non tenetur,vel id facere, quod omittit,vel id omittere quod operatur,ne peccatũ quod præuidet futurũ,inde sequatur. Vt B

1.2 q.6. autem ex principijs moralibus constat,effectus per accidẽs secutus ex actione vel omissione alicuius, nõ imputatur ei,nisi intercedat obligatio cauẽdi vnũ,ne aliud sequatur. Quo fit, vt huiusmodi peccata non possint Deo verè ac propriè attribui:Si ergo interdũ in verborũ specie Deo attribui videtur, vel est metaphorica locutio, vt dixi,ad mysteriũ aliquod significandũ;præsertim ad indicandam diuinam iram,& animaduersionẽ à qua talis permissio procedit,vel certè nõ intelligitur de ipso peccato, sed de aliquo bono effectu, quem Deus intendit per talis peccati permissionem. Sic enim dixit Au-

August. gust.in Enchirid.cap. 100. *Nec sineret bonus fieri mala, nisi omnipotens etiam de malis facere posset bene.*

7

Ex his facile est ad singula testimonia Scripturæ respondere. Secundo itaq; Reg.16. C

Permissio cur interdum præceptum vocetur. *2.Reg. August.* Dauid permissionem factã Semei,vt ipsum male diceret,præceptum appellauit,nõ propriè,sed trãslatè,vt August.notauit.de grat. & lib.arb.c.20. cognoscebat enim Dauid, ex speciali Dei ordinatione id fuisse permissum in pœnam sui delicti,& exercitium patientiæ suæ: illam ergo,quę respectu Semei erat permissio, respectu sui æstimauit præceptũ.Similiter 2.Reg.24.verbum illud,*cõmouit*,permissiuè exponendum est, id est,in supplicium populi permisisse Deum, vt Dauid cõmoueretur vano & superbo affectu, ad numerandum populum. Similiter explicanda sunt illa verba Psal.104.*Declinasti semitas nostras*,id est, permisisti & fuisti,nos declinare.Idẽ deniq; est sensus cæterorũ verborum,indurandi,excæcandi,quę ita esse in

Psal.

telligenda, in alijs Scripturæ locis satis explicatur.Ier.5. *Percussisti eos,& non doluerunt, attriuisti eos,& renuerunt accipere disciplinam,induruerunt facies suas,& noluerunt reuerti.* Vnde Psal.9.*Hodie,si vocem eius audieritis,nolite obdurare corda vestra.* Et Rom.2.*Tu autem secundùm duritiam tuam,&c.* Ita latè August.lib.1. quæst.ad Simp.q.2. D. Thom. ad Roman. 9. lect.3. Vnde rectè dixit Faustus lib. 1. cap.18. de grat.& lib.arb. *Non vtique violentia compellentis, sed clementia relaxantis obdurationis occasio est.* *Ieremi.* *Psalm.9.* *Ad Rom.2.* *August.* *Faust.*

Ad alias generales locutiones Scripturæ respondetur, esse vel iuxta subiectam materiam,vel cum distributione accommoda in telligenda. In capite ergo 12.1. Corinth. apertè est sermo de operibus gratiæ.*Diuisiones(ait)gratiarum sunt,idem autem spiritus, diuisiones operationum sunt, idem verò dominus, qui operatur omnia in omnibus.* Extendendo verò illa verba ad omnia quæ simpliciter fiunt, verum est, Deum omnia operari,vel specialiter vel generaliter ad ea concurrendo, ad vnumquodque quatenus ens est,& ita etiã operatur entitatem actus peccati concurrendo ad illam, non tamen prædeterminando. Eodẽ modo exponuntur verba Ro.11. *Ex quo omnia.* Locus autem Hierem.10. iam suprà lib.1.c.11. tractatus est:apertè enim ibi est sermo de via morũ, quam non potest homo facere rectam, nisi à Deo dirigatur, & hoc modo dicitur non esse in homine;vt ibidem statim declaratur. Locum autem ad Ephes.1. ibidem optimè exponit per distributionem accommodam Hieron. dicens, *Non quòd omnia,quæ in mundo fiunt, Dei voluntate & consilio peragantur, alioquin & mala Deo poterunt imputari,sed quòd vniuersa, quæ facit, consilio facit ac voluntate.* Sic ergo peccatum,voluntate etiam & consilio permittit, & ad actum peccati voluntate & consilio concurrit. Quomodo etiam dixit Augu.in Enchir. *August.* cap.100. *Peccatum ipsum,quod est contra Dei voluntatem,non est præter Dei voluntatem.* 1.Cor. *Ad Rom.* *Hierem.* *Ad Ephes.* *Hieron.*

Augustini locutiones exponuntur.

9

AD Augustinum priusquàm respondeam, certum est, eum nunquam sensisse, Deum directè & propriè inclinare voluntatem ad malum actum, sicut de Iudæis ipse ait,tract.53.in Ioan. *Fecerunt peccatum, quod eos non compulit facere.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cui peccatum non placet, sed facturos esse præsciit. A
Similem doctrinã frequenter repetit Aug. semperq; exponit similes locutiones sacræ Scripturæ de permissione, vt videre licet epist.105.& 106.& de prædest.& grat.c.4. & seq.Ad Simplic. q.1. Ad artic.sibi falsò impositos, sæpe. Vbi notatu dignum est, nec Augustinum nec Prosperum, respondendo ad obiectiones, respondisse, Deum esse auctorem peccati pro materiali,nõ pro formali,sed simpliciter negasse, à Deo nos moueri ad malas voluntates vel actiones.In locis ergo in obiectione citatis nihil habet Augustinus huic doctrinæ contrarium, sed in primo loco meritò distinguit inter patientiam & potẽtiam Dei, nam Paulus,qué ipse citat,illa distinxit: sensus autem distinctionis est, quòd Deus, quosdam expectat per patientiam tantùm,vt eorũ misereatur, 13
alios deserit etiam per potentiam, quia,sup posita eorum malitia,vult eos acriter punire. Itaque per patientiam spectare Deum, nihil aliud est,quã nõ statim punire. Quod præcisè sumptum,potiùs est opus misericor
Ad Rom.2. diæ,quàm iustitiæ,iuxta illud. *Ignorans,quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Vnde hoc modo per patientiam expectare,nõ est deserere, nam propriè deserere est opus iustitiæ.Vnde constat,quid sit per potentiam tradere hominem desiderijs suis, est enim illum deserere.Hoc autem non est, per potentiam inclinare voluntatem hominis ad malum actum, sed est, Deum potentia sua hominẽ acerrimè punire,primùm non agẽdo, sed relinquendo, & posteà efficiendo, vt homo, suam propriam voluntatem im- C
plens, ea maximè torqueatur,quod est signum maximæ potentiæ Dei;& ideò dicitur, in hoc potentiam suam manifestare, deserẽdo hominem, & vitijs ac desiderijs suis illũ tradendo, vt tandem in illo diuina ira & iustitia manifestetur, iuxta illud. *In hoc ipsum*
Ad Rom.9. *excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam*, &
Ibidem. illud. *Quod si Deus volens ostendere iram, & notã facere potentiam suam.* Rursus,quod Aug.ait, *vel deserendo, vel alio quouis modo*, ideò dixit, quia,vt declaraui,Deus non solum non agẽdo, sed etiam aliquid exteriùs vel interius, operando,id facit,vel offert homini, quod illi est occasio ruinæ,quã,licet Deus non intendat,nec ad illam directè inclinet, tamen admirabili potẽtia, & iudicio occultissimo vtitur,dum id operatur in homine & in corde etiã hominis,quod, licèt de se bonum & sanctum sit,& ad id quod honestũ est inclinans,tamẽ ipsi homini futurum est in scandalum & occasionem ruinæ.Ita exponit D. Tho. *D.Tho.*
lect.3.in ad Rom.9.

Ad aliũ locum Aug. primum responderi 10
potest eodem modo ex generalibus principijs positis.Sed,vt clariùs in specie mẽs Augustini intelligatur,aduertendũ est,in principio capitis in particulari loqui de voluntatibus angelicis: has enim videtur intelligere,cũ ait,*Verùmetiam eas*,scilicet voluntates, *quæ conseruant sæculi creaturam*: quãuis extendi id possit ad quascunq; volũtates principũ, & potentiũ:has ergo voluntates ait Aug.inclinare Deũ,vel ad beneficia præstanda, vel ad pœnas ingerẽdas:vtrũq;autẽ fieri potest sine malitia voluntatis, & ita ex hoc capite non sequitur inclinare Deũ voluntatem ad actũ malum. Quia verò interdũ punit Deus quosdam,per malas voluntates aliorũ,addit Aug. mirabilem quendam modum,dicens, *interdum Deum voluntatẽ iam vitio suo malã inclinare in hoc peccatum potiùs quã in aliud, vt talẽ hominẽ puniat vel affligat*, vel interdum etiam vt à tanto malo eum liberet, vel ob alios fines prouidentiæ suæ, v.g.cùm dæmon paratissimus sit ad tentandos vel affligendos homines,inclinat eum Deus vt hunc potiùs, quã illum affligat. Et de Semei,ait Augu.fuisse hoc modo inclinatũ à Deo ad maledicendũ Dauid, quia iam suo arbitrio odium Dauid conceperat, & voluntatem ei nocendi habebat.Optimum exemplum est in fratribus Ioseph, qui iam decreuerant,eum interficere, & Ruben eis persuasit, vt non effunderent eius sanguinem, sed in cisternã viuum immitterent, & posteà, transeuntibus Madianitis, Iudas fratres induxit,vt eum venderent,potiùs quàm ibi mori sinerent:hæc ergo inclinatio illarum voluntatum in tale obiectum, rectè potuit esse ex speciali Dei prouidentia & excitatione, de qua Augustinus loquitur, non de prædeterminatione physica.Et ratio est,quia hoc modo voluntatem iam per se malam, ex suo libero decreto inclinare ad hoc vel illud obiectũ, non est per se malum, imo potest esse honestum,si ad minus malum inclinetur,vt in exemplo dato apparet; vel interdum etiam satis erit, vt malum sit eiusdem rationis & grauitatis, solùmq; materialiter diuersum, vt,si volũtas principis decreuit inferre bellum, & deprædari quicquid posit,non est malum inclinare illam ad hanc gentem potiùs, quàm ad illam,etiam si in eo non cernatur minus malum: satis enim est, quòd non

non cernatur maius. In his ergo casibus po A
test Deus iuxta infinitã suam sapientiam & iustitiam inclinare voluntates, vel directè interiùs cõsulendo per angelos bonos hoc potiùs,quam illud opus eligere,vel per angelos malos eis facultatem præbendo limitatam & definitam ad talem personam, vel actionem, quo modo legimus se gessisse cũ
August. dæmone Iob.1.vt notauit etiã August.lib. 1.ad Simplic.q.2.Vel certè præbendo occasiones,vt talia obiecta repręsentẽtur,vel excitetur memoria talis personæ, aut quid simile,quo facto,statim homo prauam volũtatem priùs conceptam,ad talem actionem vel personã applicat.His ergo modis intelligendus est Aug.cùm sæpe ibi ait,*agere Deũ in cordibus hominum etiã motus voluntatis eorum*, scilicet,cùm motus est bonus,directè illum B
intendendo,cùm verò est malus,vel permittendo solum vel intendendo etiam vt volũtas, iam ex se praua & ad malum determinata,in hac re potiùs quã in alia se exerceat: hoc enim intendere,malum non est.Ita fe-
Hug.Vict. re rem hãc explicuit Hug.Victor. lib.1. de sacram.p.5.c.29.

11 In tertia obiectione proposita duo petuntur, quę breuiter explicanda sunt. Primum, quo modo volũtas Dei se habeat ad actum peccati,seu quomodo ad illum prębeat concursum. Secundum,quæ sit differentia inter concursum & prædeterminationem, vt ex hac sequatur aliquid diuinæ bonitati repugnans,nempe Deum esse auctorem peccati, non verò ex illo. Circa priorem partem, quoniam diuina voluntas considerari potest(sicut in fine superioris libri dixi)vel C
vt intrà se disponens, vel vt ad extra exequens: quo modo sub priori ratione se habeat ad actũ peccati, dicetur c.sequẽte,quo
Quo actu voluntatis suæ Deus concurrat ad actũ malum voluntatis creatæ. niam ampliorem declarationẽ requirit. De altera verò ratione,quę ad præsens spectat, dicendũ est, Deum non concurrere ad actũ malum creatæ volũtatis, medio aliquo actu voluntatis suæ, quo absolutè & efficaciter vult talem actum esse aut fieri in rerum natura, sed medio actu quasi conditionato, quo vult talem actum fieri,& in eum influere,si voluntas creata in illum etiam influxerit.Vnde ex vi talis decreti seu actus suæ voluntatis, Deus non determinat concursum ad actum malum solum, sed indifferenter applicat potentiam suam executiuam, ad hunc vel illum actum, ad quẽ voluntas creata se se applicuerit; & posteà in tempore ex vi illius applicationis & volũtatis, dum illi se se adiungit causa secunda, influit in actũ malum diuina voluntas,humana simul se determinante. Hunc modum concurrendi in dicauit Epiph.hæres.66. vbi, ad vindican- *Epiph.*
dum Deum à causalitate peccati,inquit,*Iuxta permissionem liberi arbitrij omnibus propria voluntate vti concedit,vt quisque, quod voluerit, faciat,quòd ipse quidem malorum causa non sit.* Eum quę cõcurrendi modũ satis explicui in fine libri superioris,& ex ibi dictis cõstat,& sufficientem esse & possibilem.Necessitas autem eius maximè conspicitur in actibus malis: & ideò in eis frequentiùs est à Theologis declaratus,quos hic referre nõ pigebit, vt doctrina huius & superioris capitis ampliùs confirmetur.

Quid scholastici senserint de cõcursu Dei ad actum malum.

ET,quoniam auctores cõtrariæ sententię potissimũ afferre solẽt in eius confirmationem Marsilium, & Greg.ab 12
his primũ incipiã. Marsilius igitur nostram *Marsil.*
sententiã docet in 1.q.40.art.2.p.1.in fine 4.concl. &.p.3.suppolit.4.Propriùs in q. 45.ar.2.vbi post conclusionẽ,agens de peccato Euæ,ait,Deũ voluisse illius actum,non absolutè, sed quasi sub cõditione,si ipsa vellet;& ex vi generalis voluntatis, qua voluit cõcurrere cũ causa libera ad actũ tam malũ, quã bonũ,quem ipsa eligeret.Imò addit.*In his actibus,qui discõueniũt volũtati, voluntas quasi præuenit Deũ*,qd est sano modo intelligendũ, scilicet, non secundũ propriã antecessionẽ causalẽ,sed secundùm rationẽ quãdam causæ determinãtis,vt sup. lib.1. explicatũ est.

Greg.in 2.d.28.q.1.art.3.ad 12.ait,Deũ concurrere cũ volũtate ad actũ malum, *non* *Gregor.*
faciendo illã eligere actum malum, sed partialiter (ait)*coefficiendo, qui est modus cõmunis,quo cõcurrit ad cuiuslibet creati agentis quãlibet effectũ.* Vocat autem concursum Dei partialẽ effectionem,partialitate(vt aiunt)causæ,non partialitate effectus: non enim agit partem effectus,sed totum, tamen quia non solus agit, sed cum alia causa, ideò ait esse partialem coefficientiã ex parte causæ absolutè sumptæ: quamuis in suo genere, causæ scilicet primæ, agat Deus vt causa totalis. Quoniã verò ipse Gregorius opinatur,ad omnẽ actũ bonum esse necessariũ auxiliũ gratiæ, ideò differentiã in hoc constituit inter actus bonos & malos, quòd ad actus bonos Deus applicat voluntatem, non ad malos,sed intelligit de applicatione per gratiã excitãtẽ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ non tollit potestatē resistendi, vt ibidem dicit. Idem in 2.d.34.art.3.ad 8.agēs de concursu Dei ad materiale peccati, ait, potiùs Deum sequi determinationem voluntatis, quàm è cōtrario, quod quo modo intelligendum sit, iam dixi.

13 *Gabriel. Andreas de Castro no-*

Gabriel omnino imitatur Greg. in 2.d. 37.q.vnica, ar.3.dub.2. Andreas de Castro nouo in 1.d.22. per plures quæstiones copiosè, & acutè, & non ineruditè hanc rem disputat, & eodem modo declarat hunc cōcursum ad actū peccati, & specialiter q. 2. ad 2. ait, *Deum velle hunc actum non velle absoluto simpliciter, & efficaci, nec velle præordinante, sed solo velle generali influentiæ, quod est tantùm velle secundū quid, & cōditionaliter, quia, quantū est ex se potiùs vellet Deus, illū actum nō fieri, tamen, si voluntas creata vult illum ponere, non vult subtrahere influentiam suam.* Et magis vult (ait) voluntatem creatam suæ libertati relinqui, & per consequens suam generalem influentiam paratam esse, quàm voluntatem creatā omnino impedire, vel necessitare. Posteà verò q.5.6.7. & 8. videtur admittere has locutiones. Prima causa priùs naturā agit, quàm secunda, &, Secunda agit, quia agit prima, & non è contrario; sed quo sensu loquatur superiori libro dictum est.

Almain.

Almain. tract.1. Moral. c.1. refert quosdā asserentes, Deum non velle actum malum, etiam si efficiat illum: ipse autem ait, velle, nō antecedenter, sed concomitanter, quod non potest aliter intelligi nisi ex parte obiecti. Clarum namq; est, velle Deū antecedere, est enim æternū, tamen per illud nō vult Deus nisi concomitāter influere in actum. Quod in idem redit, quia hoc ipsum nihil aliud est, quā velle actū nō simpliciter, sed si voluntas creata velit simul concurrere.

Scotus.

Scotus in 2.d.37.§. Ad solutionem, hanc planè sententiam docet, cuius verba supra retuli lib.1.c.5.in fine.

Mairon.

Franciscus Maironis secutus Scotum in 2.d.43.q.4. ait Deum concurrendo ad actū peccati, non velle illum voluntate antecedenti, sed consequente, quod explicans, ait, *Vult enim pactum tenere & nō fugere, scilicet quod in omni actione creaturæ assistit in causando, & ad bonum & ad malum.*

Bonauent.

Bonauent. in 2.d.37.art.1.q.1.ad vltim. *In operibus (inquit) indifferentibus, vel etiam malis, non est nisi sola cooperatio diuinæ virtutis, quæ existens in creatura potentialiter, essentialiter, & præsentialiter, sicut conseruat eam in essendo, sic adiuuat in operādo, propter quod conceditur ibi esse cooperatio non prædictiua, vel subsecutiua;* & ibidem ait, Deum non excitare, nisi ad opera bona & meritoria, non ad mala & indifferentia, intellige, vt indifferentia sunt.

Ex Alensi plura adduxi suprà lib.1.c.14. quæ hic etiam applicari possunt, sed præcipuè fauet 1.p.q.40.memb.4.ad 3. *Alensis.*

14 *D. Thom.*

Ex D. Thom. præter ea, quæ de generali Dei concursu in superiori libro allegata sunt cap.14. addere possumus quod 1.2.q. 80.artic.1.ad 3. ait, Deum esse vniuersale principium omnis interioris motus humani. *Sed quòd determinetur ad malū cōsilium volūtas humana, hoc directè quidem est ex voluntate humana.* & in 1.d.47.q.1.artic.1.& 2. vbi ait, aliquid fieri præter volūtatē beneplaciti Dei: non autem contra illam; scilicet actum peccati, de quo non habet Deus absolutam voluntatē vt non fiat, aliàs esse nō posset, quia nihil potest resistere tali voluntati Dei; sed neq; etiam habet talem voluntatem absolutam, & beneplaciti vt sit: imò habet voluntatem prohibendi illum; & ideò esse dicitur præter Dei voluntatem beneplaciti, & contra voluntatē signi: ergo ex D. Tho. doctrina, non habet Deus absolutā voluntatē qua velit actū peccati esse, sed solùm antecedentem, qua vult concurrere, si voluntas creata velit. Et ibidem ait, posse volūtatem humanam facere oppositū eius, quod à Deo permissum est; & loquitur apertè in sensu composito; & reddit optimam rationem. *Quia permissio respicit potentiam causæ ad vtrumque oppositorum se habentē: vnde neutrum oppositorum cōtra permissionem est, sed vtrumque est secundùm eā:* ergo iuxta sententiam D. Thomæ permissio peccati pro formali, non includit prædeterminationē eius pro materiali: alioqui omnino repugnaret fieri oppositū eius in sensu composito.

Capreolus in 2.d.25.q.1.art.3.ad 4. Scoti contra 2. concl. eandem doctrinam insinuat, dum ait, probabiliter negari signa prioris & posterioris inter causalitatem primæ, & secundæ causæ; & subdit. *Illis autem signis concessis secundùm modum nostrum intelligendi solum & nullatenus extra intellectum, Deus in actu voluntatis humanæ causat perfectam rectitudinem in comparatione ad se, nō autem in cōparatione ad voluntatē creatā, si loquamur de actu peccati.* Nec inde sequitur (ait) voluntatē creatā in secūdo signo nō liberè peccare quia simpliciter potest efficere actum rectum, licèt in sensu composito non possit, id est, posito quòd Deus illum non efficit. Quę doctrina ad

15 *Capreol.*

ad hoc tendit, quòd ibi non antecedit determinatio Dei, & illa signa, quæ ratio nostra distinguit non excludunt veram concomitantiā concursus diuini & nostri; & ideò talis sensus compositus non est ex suppositione antecedente, sed concomitante, quapropter non tollit absolutā potestatem rectè operandi, & habendi concursum, quo Deus efficit rectitudinem actus, etiā in ordine ad voluntatem creatam, si ipsa cooperari velit. Expressiùs verò in 2.d.28.q.1. art.3.ad 12. cōtra 2.concl. cum distinxisset cum Gregorio duplicem modum operandi Dei cum nostra voluntate, scilicet, vel partialiter coefficiendo actū, vel præmouendo & applicando voluntatem ad illum, subdit. *Ad productionem actus mali solum primo modo concurrit Deus, quia non facit voluntatē agere actum malum.* Atq; hinc constat, quomodo intelligendus sit alius locus Capreoli, qui in cōtrarium citatur, ex 2.d.37.q.1.ad 2. principale, vbi ait, Dum voluntas agit actū malum, actionem eius quoad omne positiuum esse posteriorē actione Dei, quia nulla creatura agit nisi mota à Deo: & infrà dicit, voluntatem determinari in hoc actu à Deo. Si tamen sincerè legatur, & cum alijs locis cōferatur, nō agit de prædeterminatione prægenia, sed de determinatione, quæ fit per ipsummet actū. Nec loquitur de actione, aut motione distincta, quę in re sit prior, sed de ipsomet cōcursu immediato in actum, quē motionem vocat more loquendi D. Thomæ; & secundùm rationem tantùm ibi admittit prius & posterius, vt alijs locis declarauit, quæ hic, & in fine superioris libri indicauimus.

16 *Conrad.*

Conradus 1.2.q.79.art.1. expressis verbis hoc declarauit dicens. *Cùm in hac materia dicitur, quòd Deus est causa actus peccati quoad substantiam per prius, & plusquàm voluntas peccans, licet non agat vel sit causa deformitatis, nota propter Scotum, quòd non debet intelligi quasi prima causa in aliquo instanti attingat effectum & operationem causæ secundæ in se ipsa, quasi habeat vnā motionem præuiam actioni creaturæ voluntatis peccantis.* Et illa motio prætia priùs producat per aliquo instante, quàm voluntas. Ille enim sensus falsus est: non enim, cum aliquis vult, oportet, antequàm velit, præcedere motionem Dei, loquendo de naturali volitione vel nata. Et in hoc sensu videtur se fundasse Scotus, in alio proposito, vbi vult quod ad hoc quod res sint contingentes, oporteat voluntatem diuinam esse contingentem, id est, liberam, ita quòd si ex necessitate vellet, nihil esset contingens. Et *in hoc scienter contradixit Philosophis, etiam Aristoteli, quamuis immerito. Sed de hoc alibi. Sensus autem verus est, quòd secunda causa non producit nisi in virtute primæ, quæ secundam coniungit suo effectui, & intimiùs attingit effectum, quàm secunda. Sed cooperando intrinsecè secundùm modum naturæ causæ secundæ: vnde attingit operationem voluntatis modificatam iuxta conditionem voluntatis.* Et ergo talis effectus non habet necessariam habitudinem ad causam primam, sed contingentem, quia fit ab ea secundùm conditionem voluntatis & causæ secundæ quæ est contingens. Vnde habet motionem cooperatiuam propriæ actioni creaturæ & secundùm modum eius. Vnde, si Deus ageret ex necessitate naturæ, vt Philosophi posuerunt, staret nihilominùs contingentia rerum, propter defectibilitatem & libertatem causarum secundarum. Quare in proposito intelliges iuxta Doctoris Sancti mentem, Deum primò concurrere ad actum peccati, quia videlicet voluntas non agit nisi in virtute Dei, quæ tamen solùm habet motionem cooperatiuam, & prius attingit cooperando, quia intimius attingit; & non imagineris modo Scotico, quasi sit aliqua duratio naturæ, in cuius primo instanti Deus attingat actum peccati, & in secundo creatura, sed simul duratione, tamen Deus priùs prosectione. Et inferiùs ait, totam radicem defectus attribui voluntati creatæ, quia increatæ quantum est de se dat rectitudinem antecedenter, & dat (inquit) etiam cōsequenter, quantum est ex parte sui, nisi adsit impedimentum: nam, quantum est ex se Deus illam rectitudinem causaret, si voluntas suæ causalitatem causaret: Et inferiùs doctrinam ex Capreolo, Gregorioque relatam inculcat sæpiùs.

Omitto recentiores, qui sententiam hāc, nimirùm, Deum non prædeterminare voluntates nostras ad actus malos, ita approbant, vt oppositę grauem censuram inuāt, quā ego nunc præmittenda censui; sed videri possunt Driedo de Captiuit. & red. gen. hum. tit.x. c.4. Pighius lib.7. & 8. de lib. arb. Stapleton. Bellarm. &c. Adde etiam Cumel. 1.2.q.111.ar.3.disp.3.& 1.p.q.22. art.4. Quàm verò consequenter loquatur, dicam infrà c.6.

Driedo. Pighi. Staplet. Bellarm. Cumel.

Voluntate quasi generali concurrit Deus ad actus malos.

17

EX his ergo satis constat, quomodo & per quam voluntatem, Deus conferat generalem cōcursum ad actum ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

malum, nimirum, non voluntate premonéte, nec voluntate absoluta, quia velit talem actum esse, sed volũtate quasi generali, qua vult ad illum actum cõcurrere, & qua vult illũ actũ esse, nõ absolutè, sed subintellecta conditione, si liberum arbitrium ad illum efficiẽdum se se applicuerit, seu determinauerit. Cũ autem voluntatem illam generalẽ appello, non est sensus, vt quidam interpretati sunt, voluntatem Dei solùm cõfuse versari circa actus voluntatis creatæ, volens generatim concurrere ad actus eius: quę interpretatio est in rigore falsa, nam in Deum nõ cadit confusa cognitio. Vnde, sicut distinctissimè omnia intuetur, ita sua voluntate vniuersa in particulari, vel disponit, vel permittit. Atq; ita in præsenti ad hunc actum in particulari, etiã si malus futurus sit, vult Deus concurrere volente homine. Vocatur autẽ illa voluntas generalis, quia Deus, quãtum est de se non limitat concursum suũ ad illum actũ, sed offert illum ad alios, bonos vel malos, etiam in particulari, quos in eodẽ momento posset volũtas hominis habere si vellet. Neq; enim probo quod quidã aiũt, Deum de facto non habere voluntatẽ concurrendi in hoc instante cũ hoc libero agẽte creato, nisi ad hũc actũ malum, quẽ præscit voluntatem creatum operaturam. Aiũt enim Deum scientia cõditionata præscire, quid volũtas creata effectura sit, si ipse præbeat ei cõcursum, & præuidens effecturam hunc actũ malum, ad illum solum velle concurrere, quia superfluũ esset velle concurrere ad alios, quos præscit hominis voluntatem non esse facturã. Hoc (inquã) mihi non probatur, quia, si Deus de facto nõ offeret suum concursum ad alios actus, absolutè nõ esset in proxima potestate hominis illos efficere, & ita nõ esset liber ad illos efficiẽdos iuxta doctrinã lib. 1. c. 1. & 3. traditã, & quę cõtra opinionẽ Scoti c. 12. & sequent. eod. li. dicta sunt. Nec illa præscietia cõditionata obstat, quia illamet supponit ex parte obiecti hanc conditionem, scilicet, si Deus det concursum accommodatum volũtati humanæ, ipse liberè hunc actum eliciet, potiùs quàm alium: ergo vt effectus posteà liberè fiat, oportet vt hæc conditio impleatur: ergo Deus non tantùm ad illum actum, sed etiam ad alios, debet offerre cõcursum: aliàs non implebitur conditio & actus non erit liber, saltem quoad specificationem. Vnde non est otiosa, aut superflua illa voluntas Dei, quandoquidem ad hoc tendit, vt voluntas humana re ipsa sit expedita ad actum cuiuscunque speciei; quem in eo instante posset efficere. Cùm autẽ illa voluntas sit conditionata, non oportet, vt aliquid ponat in effectu non adhibita conditione, sed quòd sit tantùm in affectu seu præparatione ex parte Dei.

Cur volũtas hęc generalis appelletur.

Quid sentiãt aliqui de ista volũtate Dei.

Reijcitur illorũ placitum.

Dices. Ergo ponitur in rerum naturã aliquis effectus positiuus, & realis, sine absoluta & efficaci volũtate, qua velit Deus illũ esse, contra illud, *Omnia quæcunque voluit fecit*; & illud, *Operatur omnia secundùm cõsilium voluntatis suæ*, & illud Aug. 3. de doctrin. c. 4. *Voluntas Dei est prima & summa causa omnium corporalium specierum atque motionum.* Et lib. 83. qq. q. 3. *Hoc est aliquid fieri Deo agente, quod Deo volente.* Et super id Psal. 144. *Iustus Dominus in omnibus vijs suis. Apud Deum hoc est velle quod facere, quia ex eius voluntate res habent esse.* Nec videtur sufficere voluntas conditionata, quia non solùm necesse est, vt Deus velit cõcurrere si creatura agat, sed vt illa agat, necesse est, vt Deus illam agere velit: & ita necesse est, vt ipsa conditio cadat in voluntatẽ Dei: & ita voluntas conditionata transit in absolutã. Assumptum ostendo, quia, sicut nõ potest creatura esse, nisi Deus velit illam esse, ita nec potest agere, nisi Deus velit illam agere: tantùm enim in agendo, quantum in esse, à Deo pendet.

18 Obiectio.

Psal. 113. *Ad Ephes.* 1. *August.*

Respondetur, concedẽdo, aliquẽ realẽ effectum à voluntate creata fieri, quem Deus absoluta voluntate beneplaciti nõ vult esse. Neq; hoc est mirum, quia, nec talis volũtas absoluta Dei necessaria est, vt ille effectus fiat, sicut declaratum est, nec ille effectus, prout in re fit, est obiectum decens diuinam volũtatem, vt seq. capite latiùs ostẽdam. Neque hoc est alienũ à doctrina Concilij Tridentini dicentis, Deum hos actus malos operari tantùm permittendo: non igitur simpliciter volendo illos. Idemq; fere est, quod Augustinus, & alij Sancti dicunt, Deum esse auctorem omnium potestatum, non autem omnium voluntatum, scilicet actualium, seu volitionum: si ergo illarũ auctor non est, neq; illas simpliciter vult. Demq; idem est, quòd D. Tho. dixit, hos actus non esse ex voluntate Dei consequente & beneplaciti, neque contra illam, sed præter illam. Et idem est sensus aliorum Theologorum, quos retuli. Quamuis ergo Deus, omnia quæ voluit fecit, quæ tamẽ simpliciter non facit, non oportet, vt ea simpliciter velit: huiusmodi autẽ sunt peccata. Vt verò in

Respõsio.

Conc. Trid.

D. Tho.

in actus illorum influat, & suo modo illos efficiat, satis est vt in eos etiam velit influere, non per se solum neque absolutè, sed concurrente causa secunda. Vide eo modo, quo hunc effectum operatur, illum facit secundum consilium voluntatis suæ, accommodatum tali modo concurrendi. Nam eterno suo consilio prudentissimè decreuit suum cõcursum ad hos actus præstare, & id exequitur media voluntate, modò suprà declarato. Et ita etiam veræ sunt omnes locutiones Augustini, sumptæ cum distributione accommoda: nam voluntas Dei est principiũ huius effectionis, prout à Deo est, nõ tamen voluntas absoluta de tali actu secundũ se, sed voluntas cõcurrendi ad illum modo prædicto. Neq; oportet, vt Deus absoluta & efficaci voluntate velit, nostram volũtatem agere, ad hoc vt ipsa agat, sed satis est, quòd eam agere permittat aut sinat: atque adeò, vt velit, eam agere, nõ simpliciter, sed subintellecta conditione, si ipsa velit. Neq; est in hoc exacta similitudo inter esse & agere: nam voluntas habet esse à solo Deo, & ideò necessaria est absoluta voluntas Dei, qua velit, ei dare esse seu creare illam: volũtatem verò agere non est à solo Deo, sed est etiam ab ipsa voluntate, & ita est ab illa, vt possit non esse ex intrinseca vi & facultate eius; & ideò non est necesse, quòd Deus simpliciter velit illã agere, sed quòd velit præbere concursum, illamq; sinere vt sua facultate volendi, & agendi vtatur.

Differentia inter prædeterminationem & concursum.

19

Atque ex his facile est intelligere differentiam inter hanc voluntatẽ concurrendi, & voluntatem prędeterminantem: est enim multiplex. Prima, quòd in voluntate concurrendi modo prędicto Deus nihil efficit se solo circa actum peccati, & ex hac parte nõ potest ei tribui, vt auctori. At verò per voluntatẽ prædeterminantẽ Deus se solo efficeret in voluntate nostra determinationẽ ad actũ peccati, præuiam ad illum: ratione cuius meritò tribueretur Deo, & actus peccati, & quidquid cũ illo coniunctũ est. Nã, si illa prędeterminatio est aliquid physicũ & reale voluntati inhærés, illud est tanquã grauitas quædã pertrahens voluntatem ad profundũ peccati: meritò ergo tribuetur peccatũ Deo danti talẽ impetũ; multò magis, quã motus grauis tribuatur generãti, vel quæ consequuntur formã, ei qui dat illam, vel motus proiectorum imprimenti impetũ. Si verò illa determinatio nõ est aliquid præuium inhęrés, sed efficax motio Dei, immediatius tribuẽdum erit Deo quidquid ex illa motione cõsequitur: sicut tribuitur voluntati, quidquid ex brachij motione sequitur, quãuis nihil præmiũ imprimat, sed ex naturali subiectione efficaciter moueat. Secunda differentia est, quòd voluntas concurrendi nõ est de se determinata ad malum actum, sed indifferẽs vt explicatum est. At verò voluntas prædeterminãs est ex se definita ad actum malum, & ideò ex vi eius cadit in Dei voluntatẽ actus malus: & virtualiter saltem & implicitè malitia eius: quandoquidem Deus ex solo suo arbitrio ad illũ potiùs, quàm ad bonũ, suum velle definiuit; & per illud voluntatẽ humanam determinauit. Ex vi autem prioris concursus non cadit in Dei voluntatem absolutã actus malus, sed sola permissio eius. Tertium discrimẽ est, quòd voluntas cõcurrendi, de se & absolutè non est efficax, sed sufficiens, & cũ cooperatione humanę volũtatis habet effectũ: voluntas autem prædeterminãs esset efficax ex se, & ideò ratione illius verè diceretur Deus facere vt faciamus malos actus, quod nullatenus dicendum est.

Ad tertiam ergo obiectionem in forma respõdetur, negãdo sequelã, scilicet, Deũ dici posse auctorẽ peccati ratione generalis concursus, prout à nobis est explicatus, tũ propter dicta, quòd Dei cõcursus ex se offertur indifferenter, tũ etiã, quia tota illa actio realis, quæ est à Deo, prout ab ipso est, manere posset sine vera ratione culpæ aut mali moralis: vt, si homo cũ ignorantia inuincibili, aut inaduertẽtia naturali eundẽ actum realẽ haberet, careret malitia peccati: & Deus eũ dẽ influxũ numero præberet. Et hac etiã ratione nec dici potest De⁹ causa per se physica peccati, vt per se cõstat; nec moralis: quia ad illud non monet, nec prędeterminat. Neque etiam potest dici causa moralis per accidens, vel indirectè, quia nõ tenetur suum concursum negare. Neque etiam physica per accidens dici potest, quia cum eius causalitate physica vt illius est, non est necessariò coniuncta deformitas. Si autem prædeterminaret voluntatem humanam ad talem actum, dicẽdus esset Deus causa moralis, & per se vt pote liberè mouẽs, & pertrahẽs ad peccandũ, & per accidẽs, vtpotè dãs motionẽ, non necessariã ex vi generalis cõcursus.

20 Respõsio ad vltimã obiectionẽ

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et ideò etiam non sequitur, quòd voluntas concurrendi sit virtualis voluntas malitiæ, sed permissionis tantùm, quia illa voluntas ex se indifferens est, & inefficax de se: at verò si esset prædeterminatiua, esset virtualis volitio malitiæ, quia esset definita ex se ipsa & efficax. Rursus propter eandem causam non potest Deus dici ratione concursus cooperari ad malum, tunc quia eius cooperatio de se abstrahit à malitia; tũ etiam quia non debet illam negare, sed concedere propter generalem rationem prouidentiæ, & propter alia maiora bona. Secus verò esset de prædeterminatione, quia ex vi eius sequeretur infallibiliter malitia, quia prædeterminaret actũ moralem vt sic, & cum omnibus circunstantijs, vt satis declaratum est. Denique non sequitur Deum casu concurrere, sed ex perfectissima præscientia, quia præuidet hominem effecturum actum malum, si ipse velit cum eo cõcurrere; & nihilominus vult, & ita in tempore actu influit, videns quid faciat, & propter quid, nõ tamen volens absolutè vt homo faciat, sed tantum volens permittere, quod in sequentibus capitibus ampliùs adhuc explicandum erit.

CAPVT IIII.

Non prædefinire Deum æterno suo consilio & voluntate actus prauos.

1 DIstinximus in fine superioris libri prædeterminationem diuinam transeuntem (vt sic dicã) seu efficientem passiuam præmotionem ac prædeterminationem in voluntate nostra à prædefinitione immanente & interna, qua Deus intrà se disponit, quæ operari aut fieri intendit. Diximusq; hanc prædefinitionem non repugnare actibus liberis, etsi prior determinatio repugnet. Nunc ergo addimus, licèt hæc prædefinitio non repugnet actibus voluntatis, eò quòd liberi sint, repugnare his actibus malis, quia mali sunt, seu quia malitiam habent necessariò adiunctam. Oppositum docent, non solum hæretici huius temporis, sed etiam aliqui Theologi. Addunt verò illam limitationem, scilicet, prædefinire Deum actus peccatorum pro materiali, non tamen pro formali.

Prædefinitio diuina non potest in actus malos cadere.

A Contrariam sententiam veram esse censemus: quam multæ Sacræ Scripturæ locutiones declarant, in quibus dicũtur hi actus mali omnino alieni à diuina volũtate: quæ autem Deus prædefinit, non sunt ab eius amore & voluntate aliena; cũ illa verè amet & efficaciter velit, Habac. 1. *Mundi sunt oculi tui ne videãt malum, & respicere ad iniquitatem non potes.* Vbi ad literam sermo est de scientia approbationis: est autem eadem vel maior ratio de voluntate prædefiniente: non enim potest Deus non approbare, quæ absoluta voluntate, & decreto vult fieri. Vnde est generalis illa locutio Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Et specialiter de voluntate prædefiniente optimè intelligitur illud Ierem. 19. *Repleuerunt locum istum sanguine innocentium; & ædificauerunt excelsa Baalim, &c. Quæ nec præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.* Quo testimonio excluditur in primis hæreticorum distinctio, quòd Deus hæc nolit voluntate signi, velit autem ac præfiniat voluntate beneplaciti: prædictis enim verbis non solum voluntas signi, quæ *præcepti* nomine indicatur, sed etiam voluntas beneplaciti excluditur per illa verba. *Nec ascenderunt in cor meum.* Quomodo enim dici potest non ascendere in cor Dei, quod absoluto decreto præfinitur, & absoluta ac efficaci volũtate amatur? Et, ne ad formalitatem peccati quis confugiat de ipsis actibus, & materialibus operibus peccatorũ sermo est expressus, de quo plura statim. Hoc confirmant illa testimonia, in quibus dicitur Deus hæc odio prosequi, Psal. 72. Sap. 14. & similia, quæ, quia eandẽ fugam habent, & vulgaria sunt, congerere non est necesse.

2 Probatio ex scripturis.

Habac.

Psalm.

Ierem.

B

C Psalm. Sapien.

Secundo probatur eadem veritas ex Cõcilio Arausicano II. can. 25. dicente. *Aliquos ad malum diuina potestate prædestinatos esse, non solùm non credimus, sed etiam, si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Aut enim hoc intelligendum est de malo pœnæ aut culpæ: si de malo pœnæ; ergo à fortiori est verum de malo culpæ, tum quia detestabilius hoc est, tum etiam quia non potest prædefiniri malum culpæ, quin in eo virtute prædestinetur malum pœnæ. Si autem intelligitur de malo culpæ, habemus quod intendimus: nã prædestinatio & prædefinitio solis nominibus differunt. Et, si vtraque vox ad voluntatem, vel vtraque ad intellectum applicetur, idem prorsus significant ambæ; & hic est

3 Probatio ex Concilijs.

est frequentior vsus harum vocum apud Patres, vt constat, & in sequẽtibus videbimus. Si verò prædestinatio ad intellectum, & prædefinitio ad voluntatem referatur, licèt ratione differant, inter se tamen conuertuntur: nam quidquid sub prædestinationem cadit, præfinitur, & è contrariò. Nam ad id Deus per prædestinationem ordinat certa media quod per voluntatem præfinit: si ergo Deus peccatum non prædestinat, neque etiam illud prædefinit.

Præluditur cõmunis fuga.

Hic verò statim occurrit illa responsio, hanc Concilij definitionẽ intelligi de malis prout mala sunt formaliter, non deactibus qui deformitati morali substernuntur. Sed ad hanc fugam refutandam satis opinor esse quæ in cap. 2. dicta sunt; in hac enim prædefinitione sunt quodammodo clariora. Nã quid est, quæso, prædefinire Deum absoluto decreto peccatum Iudæ quoad materiale, nisi æterno suo consilio ac voluntate intrà se statuisse, & efficaciter voluisse, vt Iudas venderet, seu vellet vendere Christum libero & humano modo? Non est enim aliud materiale in illo peccato interno nisi hæc voluntas, aut hæc actio. Interrogo igitur, si vellet Deus prædefinire peccatum Iudæ, quoad formale, quomodo id esset facturus? Hic enim dici non potest, vt Deus prædefiniat actũ malum quoad formale, oportere quòd actus prædefinitus habeat rationem peccati in ordine ad prædefinitionem diuinam: non enim prædefinitur talis actus, sed qui sit peccatum in ordine ad volũtatem humanã: satis ergo erit quòd Deus prædefiniat, vt ille actus fiat à tali voluntate cum tali scientia, prohibitione & modo, vt in ordine ad proximam voluntatem, à qua fit, necessariò habeat malitiam: at verò totũ hoc re vera includitur in prædefinitione illius materialis peccati, vt declaratũ est. Neq; etiam est necesse, vt Deus velit directè & formaliter actum illum quia malus est, vel vt malus sit: hoc enim nullus hæreticorum dixit; nec Concilij in hoc sensu, qui in nullius mentem venerat, loqui potuit. Adde ex opposita sententia sequi, Deum ipsammet malitiam velle, non propter seipsam, sed saltem vt medium ad alium finem à se intentum, vt in hoc capite & sequente ostendam; quo fit, vt malum, etiam vt malum, prædestinatum sit saltem vt medium.

Conc. Valẽtin.

Vnde hanc etiam veritatem confirmat canon. 23. eiusdem Concilij Arausic. dicentis. *Suam voluntatem homines faciunt, non Dei,*

A *quando id agunt, quod Deo displicet.* Accedit etiam decretum Concilij Valentini Gallici sub Lothario. cap. 3. dicens. *Fatemur, prædestinatione ea tantum Deum statuisse, quæ ipse vel gratuita sua misericordia, vel iusto iudicio facturus erat: in malis verò ipsorum malitiam præscisse, quia ex ipsis est, non prædestinasse, quia ex illo non est,* & infrà. *Aliquos ad malum prædestinatos esse diuina potestate, non solùm non credimus, sed etiam, si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione, sicut Arausica Synodus, illis anathema dicimus.* Huc etiam spectat quod in V. Synod. act. 4. inter blasphemias Theodori refertur, quod dixerit dispositisse Deum, vt homines peccarent, quia ita eis expediebat.

V. Synod.

B

Patrum testimonijs intenta assertio comprobatur.

EX Patribus multa possunt afferri, quibus hæc veritas confirmetur, vt tamen breuitati consulam, pauca & illustriora testimonia annotabo. 4

Leo Papa primus serm. 16. de Pass. Domini, tractans illud Actor. 4. *Conuenerunt in ciuitate ista aduersus puerum tuum IESVM, Herodes & Pilatus cum gentibus & populis Israel facere, quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri,* (inquit.) *Numquid iniquitas persequentium Christum ex Dei est orta consilio? Et illud facimus, quod omni maius est crimine, manus diuinæ præparationis armauit? Non hoc planè de diuina iustitia sentiendum est, quia multum diuersum, multumque contrarium est, id quod in Iudæorum malignitate præcognitum, & quod in Christi est passione dispositum.*

Leo Papa.

Leo IX. in Epistola ad Petrum Antiochen. in suæ fidei professione inter alia inquit. *Credo, prædestinasse solummodo bona, præscisse autem bona, mala.*

Leo IX.

Augustin. de prædestinat. Sanctor. cap. 10. inter prædestinationem & præscientiam ita distinguit, vt sine præscientia prædestinatio esse non possit, possit autem esse sine prædestinatione præscientia. *Prædestinatione quippe Deus ea præscit, quæ fecerat ipse facturus; præscire autem potens est, etiam quæ ipse non facit, sicut quæcunque peccata.* Idem Augustin. ad artic. sibi falsò impositos, seu Prosper. ad obiect. Vincent. in 4. *Insanum omnino & contra rationem est dicere, voluntatem Dei ex Dei voluntate non fieri, & damnatorem diaboli, eiusque famulorum, velle vt*

Augustin.

Lege Aug. lib. 2. de or dine c. 1. & lib. 6. Hypognostic. à medio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diabolo seruiatur, & in 10. *Detestanda & abominanda opimo, quæ Deum cuiusquam malæ voluntatis, aut malæ actionis credit auctorem; cuius prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra iustitiam est. Vniuersæ enim viæ Domini misericordia & veritas. Adulteria enim maritarum, & corruptelas virginum non instituere nouit sancta diuinitas, sed damnare, non disponere sed punire.* In 11. *Nihil talium negotiorum Deus prædestinauit vt fieret, neque illam animam, nequiter turpiterque victuram, ad hoc vt taliter viueret, præparauit.* In quibus omnibus sermo est de actionibus ipsis, quæ prauè abhominibus fiunt. Et ferè in omnibus articulis sequentibus similia repetantur.

6 Prosper. Prosper libr. 2. de vocation. Gent capit. 4. alias 12. Hæc, (inquit) *summatim breuiterque perstricta ad id valeant, vt certissime nouerimus, nullum fidelium, à Deo non discedentem, relinqui, neque cuiusquam vnquam ex diuina esse constitutione dispositam*: Et ad capitula Gallor. c. 1. *Prædestinationis fides multa Sanctarum Scripturarum auctoritate munita est. cui nullo modo fas est, ea quæ ab hominibus malè aguntur ascribi.* Nom potuit clariùs de actionibus ipsis materialibus loqui: illæ enim sunt, quæ malè aguntur. Idem sumitur ex capitul. 6. 7. 11. 12. 14. & in 15. concludit, Contrarium errorem inde oriri, quòd inter prædestinationem & præscientiam non discernitur: vbi eadem ferè verba habet, quæ ex Augustin. lib. de prædestin. Sanct. cap. 10. retulimus.

7 Fulgent. Fulgentius de hoc argumento integrum librum scripsit, qui est primus ad Monymum: & ideò verba eius referre superuacaneum videri potest, sed lectorem rogare, vt eum totum attentè legat; &, ni fallor, apertè conspiciet, quàm sit & veritati & Augustino conformis doctrina, quam in hoc opere tradimus. Nihilominùs tamen nonnullas Fulgentij sententias hic inserere non grauabor, tum vt breuiter mês eius præ oculis habeatur, tum quia optimas rationes continet ad præsentem veritatem confirmandam. Intendit ergo in toto illo libro ostendere, Deum æterna sua dispositione ea tantùm prædestinare, quæ vel per misericordiam, vel per iustitiam in nobis operatur, non autem ea, quę tantùm permittit. Hoc (*inquit*) *prædestinauit Deus, quos erat ipse saluaturus, aut quod fuerat Largiturus: illud verò nullatenus prædestinauit, quod siue per gratiam, siue per iustitiam, facturus ipse non fuit*: & subdit inferius. *Quæramus itaque*

A *vtrùm credendum sit Deum iniquorum opera prædestinare, pro quibus eos condemnet, sicut in Sanctis prædestinare dicitur quod coronet*, & infrà. *In vtroque ergo* (id est, iustis & iniustis) *tria quædam consideranda existimo, initium voluntatis, progressum operis, finem retributionis. Vt in his quæcunque iusta & bona videmus, iusto & bono Deo demus: illa autem Deo indigna noueri mus, in quibus nec bonitatem nec iustitiam inuenimus.* Et infrà. *Iniquos ad supplicium iustè prædestinauit, quia eorum mala opera licèt futura præsciret, non tamen ipse prædestinauit vt futura essent, quia non ipse fecit vt facerem*: & inferiùs. *Ad voluntatem malam Deus hominem non prædestinauit, quia homini eam daturus ipse non fuit*; & hoc sæpiùs repetit. Neque habet locum fugade materiali vel formali peccati,

B tum quia non potest expressiùs loqui de ipsis actibus voluntatis, quibus homo cõuertitur ad creaturam, & de operibus ipsis quibus peccat, tum etiam quia rationes Fulgentij optimè procedunt de ipsis actibus. Quia prædestinare tales actus non est opus iustitiæ, vt per se constat, quia non est circa retributionem præmij aut pœnæ. Neque est opus misericordiæ, vt per se est euidentissimum. Qui igitur dicunt prædestinare Deũ talẽ actum, incidunt in illud absurdum, quod Fulgentius infert, his verbis. *Si dixerimus prædestinatum à Deo opus aliquod malum, nos Deo misericordi & iusto tale opus ascribimus (quod absit) vbi nec misericors posuit inuenire nec iustus.* Rursus sequitur aliud, quod

C ita infert. *In se habuit (quod absit) iniquitatis originem, si hominem à se factum, ipse prædestinauit peccatorem.* Hoc enim ipsum suprà ostendimus sequi, si Deus absolutè vult actum peccati. Præterea illa ratio etiam de ipsis actibus procedit, scilicet. *Posset peccatum ex prædestinatione Dei esse, si posset aliquis hominum iustè peccare.* Eodem enim modo dicam, posse Deum prædefinire actũ volendi vendere Christum, si potuit Iudas iustè illum exercere: at sicut hoc non potuit fieri, ita neque illud. Optima etiam est illa ratio. *Deinde attendimus, quia nulla ratio redditur, quæ homo prædestinatus ad peccatum à Deo credatur*: quam posteà nos persequemur. Attendatur etiam ratio illa. *Nunquam ad hoc Deus potuit prædestinare, quod ipse dispoſuerat præcepto prohibere*: non enim prohibet Deus solam deformitatem, sed totum actum. Notentur etiam illa verba exclusiua. *Præscinit voluntates bonas & malas, prædestinauit autem non malas, sed solas bonas.*

Neque

Neque enim materialis actio peccati dici A
In citatis omnibus patribus de distinctione materialis formalis in malisue rationis in peccato mentionula. potest voluntas bona, cùm non sit honesta. Denique consideretur tam in hoc, quàm in reliquis Patribus, ipsos non inuenire medium inter opus aut prædestinatum & præscitum, aut præscitum tantum: nec vllum vnquam opus inuenisse, quod sub ratione materiali prædestinatum sit, & sub ratione formali tantum præscitum: quia reuera nullum est talẽ neque esse potest, quando formale est necessariò conjunctum cum materiali, vt suprà ostendi. Nam tunc prædestinato materiali, prædestinatur formale, & non est solum præscitum, sed simul etiam præfinitum, & in ipsamet præfinitione præcognitum.

8 Tertullian. Hic etiam adiungi possunt verba Tertulliani, quæ optimam rationem continent. lib. de exhortat. ad castitatem cap. 2. *Excusabitur omne delictum, si dixerimus, nihil fieri à nobis sine Dei voluntate.* Et alia quæ optimè prosequitur, dicens euerti omnem disciplinam, si contrarium doceatur. At verò non potest dici, sine Dei voluntate fieri, quod à Deo prædefinitum est: nam prædefinitio sit per absolutam Dei voluntatem. Idem auctor. libr. de spectac. cap. 2. sic scribit, *Si omnem malignitatem, & si tantam malitiam excogitatam Deus exactor innocentiæ odit, indubitatè quæcunque condidit, non in operum exitum constat condidisse quæ damnat, licèt eadem opera per ea quæ condidit administrentur.*

Hieronym. Notanda etiam sunt verba Hieronymi exponentis illud ad Ephes. 1. *Qui* C *operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ. Non quò* (ait) *omnia quæ in mundo fiunt, Dei voluntate & consilio peragantur: alioquin, & mala Deo poterunt imputari: sed quò vniuersa, quæ facit, consilio facit & volumate.*

Ex Scholasticis nihil addere oportet his, quæ in præcedenti capite posuimus: cùm enim simpliciter negent actus peccati ex voluntate beneplaciti Dei, clarum est omnem voluntatem prædefinientem excludere: nam hæc absoluta est, & magnũ ac perfectum Dei beneplacitum.

Rationibus id ipsum ostenditur.

9 SVperuacaneum etiam videri potest, post tot Patrum testimonia, noua sadiungere rationes, vt tamen omnibus

A satisfaciam, paucas adiungam ex eisdem Patribus desumptas. Prima, quia quod Prima. Deus prædefinit, prædestinat; quod autem prædestinat, procurat, inchoat, facit vt fiat: (loquor enim in humanis actibus:) at repugnat Deo procurare, inchoare, & facere vt fiat actus peccati: ergo & prædestinare: ergo & prædefinire. Itaque non fundatur hæc veritas in eo quòd hæc prædefinitio ad intrà tollat libertatem actus prædefiniti: hoc enim falsum est, vt in fine superioris libri dixi: & dicam latiùs in fine huius & sequentis: & ex his, quæ ex Fulgentio retuli satis intelligi potest: sed fundatur in eo quòd talis prædefinitio necessariò infert causalitatem & physicam, & moralem peccati. Prima ergo propositio probata est à nobis tractando locum Concilij Arausicani. Et præterea sic declaratur. Prædefinitio hæc est efficax volitio, intentio, vel electio obiecti prædefiniti: ergo ex vi illius infalliBiliter futurus est effectus prædefinitus: non enim supponitur futurus ante hanc prædefinitionem, & illa posita, non potest non fore: ergo oportet, vt ex vi illius fiat, vel immediatè, quod de hac prædefinitione non dicitur, si tamen dicatur, à fortiori sequitur quod intendimus, vel mediatè ordinando media, per quæ infalliBiliter obtineatur, quod ad prædestinationem pertinet. Altera verò propositio seu posterior pars maioris, est etiam clara ex definitione prædestinationis, quam sæpè repetit Fulgentius citato loco, & sumpta est ex Augustino libris de prædestinatione Sanctorum, & de dono perseuerant. Et probatur facilè, quia quod Deus prædestinat, prouidet vt fiat: pertinet autem ad eum qui perfectã habet prouidentiam, vt ea faciat, vel fieri procuret, quæ absolutè promisa & prædefinita sunt: igitur, si Deus prædefinit actum malum, etiam adhibebit media conuenientia vt fiat, qualia sunt exhortatio, consilium præceptumue. Quòd autem repugnet diuinę bonitati, ita se gerere circa actus peccatorum, vt eos fieri procuret, aut facere faciat, satis est ostensum capit. 2. repugnat ergo, Deum hos actus præfinire aut prædestinare.

Altera ratio sumitur ex eo quòd diuina 10 Secunda ratio ex Aug. Anselmo; petita.
voluntas est regula suprema omnis bonitatis: vnde si absoluto decreto velit aliquem

Universidad de Deusto
Biblioteca

actum à me fieri; seu me velle aliquid, hoc ipso ego non peccabo, si id velim, quia conformor meæ regulæ: ergo repugnat, aliquem actum voluntatis humanæ esse prædefinitum à Deo & esse, malum, quia hoc ipso quòd à Deo est prædefinitus, est conformis voluntati eius si fiat; ergo est conformis primæ regulæ totius bonitatis: ergo bonus. Ratio est sumpta ex August. 3. de lib. arb. cap. 17. Anselmo lib. de lib. arb. cap. 8. Sed dicetur fortasse, bonitatem actus consistere in conformitate ad voluntatem signi, non ad voluntatem beneplaciti: illi enim tenemur conformari semper; huic autem non semper. Sed contra primò, quia esto posset Deus aliquid velle voluntate signi, quod non vult voluntate beneplaciti; & hoc sensu ille duæ voluntates non semper coniungantur; tamen, vt rectè indicauit Ambrosius libr. 1. exam. capit. 8. fieri non potest, vt illæ voluntates sint positiuè & directè oppositæ, ita vt simul velit Deus me obligare ad aliquid nolendum: & efficaciter statuat, & velit, vt ego id velim, simpliciter præueniendo voluntatem meã: quia hæc posterior voluntas est repugnans priori, includit enim oppositum eius, & aliquid amplius. Nam talis voluntas Dei efficax qua vult absolutè vt ego velim aliquid, hanc includit obligationem, vt ei non repugnetur. Quod aliter declaratur, quia licèt ego non tenear conformari voluntati beneplaciti Dei in volito materiali; & in his quæ ad meam voluntatem non spectant, vt docent Theologi, & sumitur ex Augustino in Enchirid. capit. 101. tamen in formali teneor, & in his, quæ vult me velle: nam eius voluntas est regula voluntatis meæ. Vnde si, posita illa prædefinitione actus peccati, homini reuelatum esset, Deum statuisse absoluto decreto, vt ipse homo hoc obiectum vellet, nimirùm, occidere hunc hominem, non peccaret, imò optimè faceret id volendo, nulla enim potest esse magis recta voluntas creata, quàm illa, quæ vult, quod Deus vult illam velle. Quapropter cum tali volitione hominis non potest esse coniuncta moralis deformitas: nam hoc ipso desineret esse deformitas & obliquitas; vel certè sequetur contradictio, quòd actus sit obliquus & conformis regulæ, & consequèter quòd ipsa prima regula totius bonitatis obliqua sit & deficiens.

Augustin. Anselm. — Occurritur obiectioni.

A

C

August.

11 Declaratur magis vis huius rationis.

Aliter posset eiusdem rationis vis declarari, quia Deus prohibet ipsummet actum malum etiam pro materiali, vt patet tum ex forma legis, *Non concupisces*, tum quia leges sunt de ipsis humanis actibus, tum etiam quia deformitas non contrahitur ab homine nisi per actum, vnde nec prohibetur, nisi prohibendo actum: ergo non potest Deus ipse ex se talem actum velle & præfinire: nam si, quod destruxit, iterum ædificat, præuaricatorem certè se constituit. Quæ enim maior præuaricatio aut repugnantia voluntatis rectæ, quàm velle, & ex se amare, quæ prohibet, & prohibendo testari, se id maximo odio habere? Vnde rectè Ambrosius 1. Examer. capit. 8. *Eradicari hanc vult Deus, id est malitiam, de animis singulorum, quo modo eam ipse generat?* Hoc sanè etiam de actu ipso meritò dici potest.

B

Ambros.

12 Vltima ratio.

Vltima ratio sit, quia illud obiectum est turpe & contra rationem, & ideò non potest Deus illud absolutè velle. Ponamus enim peccatum illud esse mendacium: cur, quæso, non potest Deus velle mentiri? Certè non alia ratione, nisi quia mendacium est turpe obiectum, & per se se contra rectam rationem. Eandem ergo ob causam non potest Deus absoluto actu prædefinire & velle, vt ego velim mentiri: quia hoc velle meum tam est turpe obiectum; quàm ipsum mendacium, includit enim totam illius obiecti turpitudinem. Dices, non velle Deum vt ego velim mendacium, nam sub his vocibus includitur formalis deformitas, sed velle vt velim dicere hæc verba, quæ in re sunt mendacium, quod est materiale tantùm. Sed hoc non satisfacit, quia Deus in ea prædefinitione non vult in abstracto ac confuse me velle dicere hæc verba, sed hic & nunc, & cum hac existimatione & cognitione: ergo reuera vult, me velle loqui contra mentem, quod est mentiri; & idem est euidens in voluntate homicidij, aut turpis concubitus.

C

Aliquorũ refutatur euasio.

Sed aiunt, totum illud materiale actus peccati esse bonũ, cùm sit ens, & ideò posse Deũ absolutè id velle. Sed in hoc errãt, quia non distinguũt inter bonum transcendés, & bonum honestum. Est itaque illud bonum transcendentale, non verò honestum simpliciter: & ideò non potest cadere simpliciter sub absolutam & efficacem Dei volũtatẽ. Sed id solũ, quod in eo actu positiuo potest esse honestũ, potest Deus velle, nimirũm cõcurrere ad illum, vt causam primam, si causa secunda ad illum se determinauerit, prout in superiori capite declaratum est. Respondent adhuc, licèt in eo actu nulla sit bonitas sufficiens vt propter se præfiniatur, esse tamen posse vtilem ad honestos fines; & hoc modo posse Deum absoluta voluntate illum velle aut præfinire. Sed contra hoc est primò illud Pauli, *Non sunt facienda mala, vt veniat bona:* quapropter non potest honestè amari turpe medium ob honestum finem, nisi prius turpitudo tollatur. Deinde est illud Sapientis, *Non sunt ei necessarij homines impij:* non ergo indiget Deus actu peccati, vt medio necessario ad aliquem finem à se præstitutum: nulla ergo ratione illum præfinire potest.

Vltimę euasioni occurritur.

Ex Paul. ad Rom. 3.

Eccles. 15.

B

CAPVT V.

Soluuntur obiectiones contra assertionem capitis superioris.

1 Prima obiectio ex Scriptura sacra

CONtra prędictam assertionem obijci possunt in primis nonnulla Scripturæ testimonia, in quibus affirmari videtur, prauas quasdam hominum actiones ex Dei consilio, voluntate ac præfinitione fuisse profectas. Quale est illud Genes. 45. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum:* est autem sermo de venditione Ioseph, quod fuit grauissimum crimẽ fratrum eius. Quòd autem illa voluntas fuerit efficacissima & præfinitiua, patet ex capit. 50. vbi de eadem voluntate dicitur, *Num Dei possumus resistere voluntati?* Similia sunt illa testimonia Actor. 2. *Hunc diuino consilio, & præscientia Dei traditum.* Actor. 4. *Conuenerunt Herodes, &c. facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.*

C

Secunda ex Augustino

Secundò obijci possunt verba Augustin. de correct. & grat. capit. 7. vbi, comparans cæteros Apostolos cum Iuda, ait, *Illos elegit ad obtinendum regnum cælorum, illum ad effundendum sanguinem suum.* Similia habet super Psalm. 34.

Tertia ex ratione.

A

Tertiò sumitur argumentum ex reprobatione eorum, qui damnantur: nulla enim ex parte eorum datur reprobationis causa: voluit ergo Deus, eos à regno expellere, prædefiniendo damnationem eorum ante omnem præscientiam actuum eorum, sed illa voluntas includit prædefinitionem peccatorum, ob quæ damnãtur: ergo. Maior patet ex illo ad Roman. 9. *Antequam quidquam boni aut mali egissent,* &c. & ex illo, *An non habet potestatem figulus, facere aliud quidem vas in honorem, & aliud in contumeliam?* & ex illo, *Quòd si Deus, volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa ira apta in interitum,* &c. Et in illo. *In hoc ipsum excitaui te, vt ostendã in te virtutem meam:* quod etiam Exod. 9. dictum erat. Denique Prouerb. 16. dicitur, *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum:* ergo prædestinauit Deus hominem reprobum ad diem malum; & ideò illius etiam ruinam præfiniuit, vt in eo virtutem suam ostenderet. Vnde Augustin. de Prædestin. Sanctor. capit. 14. significat, huiusmodi homini reprobo, si aliquando iustus sit, vitam produci, donec à iustitia cadat, & de bon. perseu. capit. 12. *Plerumque* (ait) *festinantibus parentibus, & paratis ministris, vt baptisma paruulo detur Deo nolente, non datur, qui eum paruulum in hac vita non tenuit vt daretur.* Et capit. 14. ait huiusmodi homines non saluari, quia non sunt prædestinati: & c. 22. similes sententias habet, quibus illum modum diuinæ reprobationis indicat, qui sine vllo dubio præfinitionem peccati inuoluit. Ac denique libr. de perfect. iustit. ait, quosdam esse prædestinatos ad interitum.

C

Quarta ex consimilibus effectibus diuinæ prouidentię.

Quarta obiectio sumitur ex alijs effectibus diuinæ prouidentiæ quos prædefinitos à Deo esse credimus, & necessariam habent connexionem cum actibus peccatorum: vnde necesse etiam est, actus peccatorum esse prædefinitos. Nam, si finis prædefinitur, prædefiniuntur etiam necessaria media, quę in fine virtualiter includuntur. Quod maximè necessarium in Deo est, tum quia ante prefinitionem finis, prouidet necessariam connexionem cum medijs, tum etiam quia perfectissimè vult & disposuit omnia, vnde non vult finem aliquem nisi per definita & determinata media atque ita simul prefinit finem per media, & media cum fine. Prima verò propositio assumpta

Universidad de Deusto
Biblioteca

assumpta tribus exemplis declarari potest. Primum est de actibus contritionis & virtutis pœnitentiæ, hos enim sæpè Deus præfinit, præsertim in prædestinatis, quorum media per quæ saluandi sunt, Deus præfinit, & vnum ex his medijs sæpè est pœnitentia: at verò pœnitentia necessariò supponit culpam: ergo. Secundum exemplum est de Passione Christi, quam Deus ad nostram redemptionem præfiniuit. Tertium est de Passionibus martyrum, quos Deus ad aureolam martyrij prædestinauit, & tamen sine peccatis tyrannorum martyres esse non possent. Vnde non satisfit his duobus vltimis exemplis, dicendo, passiones esse bonas, & has prædefinire Deum, non verò actiones. Passio enim non potest esse sine actione; abilla enim procedit, vel in re est idem cum illa: vnde, qui illam præfinit, hanc etiam præfiniat necesse est ob rationem factam.

Quinta ob lectio.

Quinta ratio in hunc modum formari potest, quia vel ex permissione peccati seu ex denegatione auxilij efficacis ad non peccandum, infallibiliter sequitur actus peccati, vel non sequitur infallibiliter. Si dicatur primum, vt multi sentiunt; ergo, quod ad rem attinet, & respectu Dei tantundem est velle permittere peccatum non subaeniendo homini per auxilium efficax, ac velle actum eius: ergo, sicut illud prius potest facere & facit, poterit & hoc posterius. Quòd si potest, certè fiet, quia ille est modus prouidentiæ perfectior. Et quia diuina voluntas non manet quasi suspensa respectu alicuius obiecti extra se, sed vel illud vult esse, aut vult non esse: actum tamen peccati non vult non esse cùm futurus est: ergo vult & disponit vt sit. Si verò dicatur secundum, scilicet; ex illa negatione non sequi infallibiliter fore peccatum, sequitur, non posse Deum habere perfectam prouidentiam de rebus omnibus, nisi de actibus ipsis peccatorum disponat, & præfiniat vt sint, vel non sint; & consequenter necessaria erit in Deo talis prædefinitio. Sequela declaratur, quia sæpè vtitur Deus malis actibus peccatorum ad suos fines bonos, & à se præfinitos: non potest autem vti illis, media sola permissione, quia esset medium incertum, & ex se inefficax; & ita Deus non certa & infallibili dispositione procederet in sua prouidentia, quod est absurdissimum: est ergo ad perfectionem prouidentiæ diuinæ hæc præfinitio malorum actuum necessaria.

Ad obiectionem ex Scriptura petitam solutio.

2

AD primum testimonium dici posset, ex vi illorum verborum nihil esse, quod nos fateri cogat, aut venditionem Ioseph, aut aliquem effectum eius esse à Deo præfinitum ante præscientiam futuri peccati fratrum Ioseph, sed solùm ex præscientia illius peccati præuisi sumpsisse Deum occasionem exaltandi Ioseph, & tunc prædefinijsse & ordinasse principatum eius. Nã vt, D.Tho. dixit 3.p.q.1.art. 3. ad 4. prædestinatio supponit præscientiam futurorum. Vnde colligit, ex præscientia peccati humani generis sumpsisse Deum occasionem præfiniendi suam incarnationem. Sic ergo in Ioseph, qui figura fuit Christi, intelligi potest, Deum non præfinijsse venditionem, sed, illa præuisa præfinijsse exaltationem eius. Et ad hunc sensum possent non difficilè accommodari verba Scripturæ.

D.Tho.

Melius tamen & Scripturæ conformiùs dicitur, Deum præfinijsse quidem transitum Ioseph in Ægyptum, & exaltationem eius, non tamen venditionem; sed hanc solum permisisse ex certa scientia & infallibili, quòd esset futura, si permitteretur; & eam permissionem ac malam actionem præuisam ita ordinasse, vt per eam, finem à se intentum consequeretur. Hæc enim prouidentiæ ratio summam Dei sapientiam declarat cum summa bonitate, qua vnũquodque vult, ordinat, & permittit, pronte decet. Quòd ergo Deus præfinierit transitum Ioseph, & exaltationem eius in Ægypto, patet ex illis verbis; *Pro salute vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum*, & infrà, *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum, qui fecit me quasi patrem Pharaonis.* Vbi considerandum est, non dixisse, Dei consilio venditis me, sed, *Huc missus sum*, quòd solùm significat translatum in Ægyptum, & effectũ venditionis; in quo, vt per se constat, nihil erat, quod non potuerit à Deo præfiniri: erat enim bonus effectus & per se nullam requirebat culpam, etiam in medijs. Rursus cùm Deus iustè possit permittere culpã, ad sapientiã eius pertinet, vt eã culpam ad suos bonos & peculiares fines ordiner, & illo malo permisso vtatur ad efficiendum bonum. Atque itaidem Ioseph.c.50.Genes. dixit ad fratres suos. *Vos cogitastis de me mala, sed Deus vertit illud in bonum.* Hoc autem facit Deus optimo modo. Vnde non solum in hoc eius sapientia manifestatur, quòd præuiso iam peccato futuro, illud ad bonum ordinat, sed multò magis in eo quod ante præuisum peccatũ vt absolutè futurum, ipsammet permissionẽ eius ad finem à se prædefinitum ordinat, tãta certitudine & infallibilitate ac si actum ipsum præfiniret.

Genes.

Ex verbis igitur illis Genes. 45. non colligitur præfinitio actus mali, sed boni effectus eius, de quo etiam intelligi possunt verbailla Genes. 50. *Num Dei possumus resistere voluntati?* vt non de voluntate permissiua peccati, sed de dispositione qua voluit vt ipse regnaret in Ægypto, intelligantur. Vera tamen & literalis expositio est, illa verba Ioseph nõ referri ad eam voluntatẽ, qua Deus voluit permittere ipsum vẽdi, nec ad illam, qua ordinauit, ipsum in Ægyptum transmittere, sed ad eam, qua voluerat Deus, vt ipse parceret fratribus suis. Vnde Græca lectio, cui conformis est Hebraica, non habet illa verba, *Nũ Dei possumus resistere voluntati?* sed loco illorum habet hæc: *Nam sub Deo sum ego:* & ita legit Chrysostomus, & exponit, *Deum timeo, eique me parere necesse est.* Vnde tedit idem sensus verborũ quæ sunt in Vulgata Latina. Nõ possum, scilicet, licitè resistere voluntati diuinæ, qua vult, me parcere vobis.

Chrysost.

3

Primum testimonium Actorum secundo ità exponi potest, vt illa verba. *Definito consilio & præscientia Dei traditum*, non ad eandem personam referantur, sed consilium, hominum esse intelligatur; præscientia verò, Dei. Non enim dicitur, diuino consilio, sed simpliciter, *Definito consilio*: Et videtur expositio sine vlla vi textui adaptari: sic enim habet; *hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes, interemistis.* Id est, Vos interemistis hunc Iesum definito quidem consilio vestro, Deo autem præsciente & permittente. Deinde, etiam si vtrumque ad Deum referatur, est facilis intelligentia: nam vt Christus traderetur, & definitũ Dei consilium & præscientia interuenerunt: consiliũ quidẽ ad permittẽdũ tantũ scelus, & ordinandũ illud in infinitũ bonum; præscientia verò, qua vidit Deus prauum opus Iudæorũ, cuius ipse auctor non erat. Aliud etiam testimonium facillimam habet intelligentiam ex ipsamet verborum mutatione, & ponderatione: sic enim habet. *Conuenerunt Herodes & Pilatus, facere, quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.* Non ait, quæ tu decreuisti vt facerẽt, sed, Quæ tuũ cõsilium decreuit fieri. Decreuit ergo Deus, vt Christus paterentur pro hominibus, vt eos redimeret: quòd autẽ Iudæi facerẽt illam Christi passionẽ non decreuit, sed permisit. Ita exponit Leo Papa Serm. 16. de Pass. dicens, *Multùm differt sum est id, quod in malignitate Iudæorum est præcognitum, & quod in Christi est passione dispositum: non inde processit voluntas interficiendi, vnde moriendi.*

Act. 4.

Leo Papa.

Præterea duo addunt Aug. de Præd. San. c. 16. & Prosp. ad excerpta Genuen. c. 7. Vnũ est, malã Iudæorum voluntatem non ex Dei cõsilio aut prædefinitione processisse; suppositam tamen eorum malitia, diuino consilio ac prædefinitione ordinatũ esse & taxatũ, quid ab eis fieri oporteret. *Tanta quippe* (ait Augustinus) *ab inimicis Iudæis manus Dei & consilii prædestinauit fieri, quanta necessitas erat propter nos.* Aliud est, Deum non prædeterminasse voluntatem malam Iudæorum, sed quid ex ipsa mala voluntate ipse esset facturus; & hoc est quod Augustinus ait. *Est ergo in malorum potestate peccare, vt autem peccando, hoc vel hoc illa malitia faciant, non est in eorum potestate; sed Dei diuidentis tenebras, & ordinãtis eas, vt hinc etiam quod faciunt contra Dei voluntatem, non impleatur nisi voluntas Dei.* Vtrumque autem explicuit Prosper, addens. *Malè enim velle facillimè est malis, & eorũ damnabilẽ voluntatem dubiũ non est diuina potestate concludi, vt effectum cupiditatis suæ, nisi ille permiserit, habere non possint. Vti autem sapientiam & iustitiam Dei, etiam malorũ operibus, quæ ex ipsorum procedũt appetitu ad implenda consilia & iudicia sua, nullius, vel tenuiter secundùm pietatem doctæ ignorat, qui videt Dei Patris optimam voluntatem, non parcentis Filio suo, sed pro nobis omnibus tradentis eum, pessima traditorum Iudæ & Iudæorum voluntate compleri, &c.* Et hoc amplius declarabimus in solutione quartæ obiectionis.

Quid in malis actibus prædefiniat Deus ex Aug. & Prosp. sententia.

C

Ad Actor. testimonia in contrarium adducta.

4

Ad secundam obiectionem ex August.

Ad secundã respondetur, verbũ illud Augustini piè esse exponendũ; mens Augustini tã ex illo loco, quàm ex multis aliis est clarissima: verba autem sunt duriuscula & minùs propria. Deus ergo præuidēs futurã malitiã Iudæ si illum permitteret suo arbitrio & voluntate vti, æterno consilio decreuit id permittere, & malã illa voluntate ad bonum vti, & voluntatem permittendi

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatum Iudæ, & ordinandi illam in tale bonum vocauit Augustinus. *Electionem ad effundendum sanguinem*, non quia Deus per se intenderet maleficium Iudæ, sed quia intendebat bonum effectum, ad quem ita seruiebat illa permissio, ac si esset prædefinitio, ac electio. Huiusmodi autem locutiones non sunt à nobis vsurpandæ, nedum extendendæ; ne occasionem erroris vel scandali alijs tribuamus.

5 Tertiæ obiectionis dilutio.

Ad tertium respondetur, si argumentum esset validum, non solum probare Deum prædefinire materialem actum peccati, sed etiam formalem malitiam eius, quod sic declaro & ostendo: nam Deus neminem voluit excludere à regno suo, aut in infernum detrudere ex absoluta potentia & dominio, sed ex iustitia, ita vt licèt illa ratio iustitiæ non fuerit principium illius voluntatis, iuxta illam sententiam, B fuerit tamen in obiecto illius voluntatis contenta. Sicut voluntas, qua Deus elegit prædestinatos non fuit orta ex iustitia, in obiecto tamen habuit, & respexit rationem iustitiæ, volens illis gloriam & coronam iustitiæ, quam suis meritis assequerentur. Sicut ergo in hac voluntate circa prædestinatos virtute prædefiniuntur media, ita in illa voluntate circa reprobos, virtute prædefinientur demerita: at verò demeritum non est in peccato, nisi ratione sui formalis, à quo habet rationem culpæ, & meritum pœnæ: ergo, de primo ad vltimum, præfinitur, saltem virtualiter, in ea voluntate culpa vt culpa. Respectu autem Dei, vt dixi, perinde est virtute, ac formaliter, præfinire: quia Deus distinctissimè omnia sibi proponit & vult finem per media certa & definita. Confirmatur, quia si Deus habuit illam voluntatem circa reprobos, id fuit ad ostensionem iustitiæ suæ, scilicet, vindicatiuæ: ergo ea voluntate id præfinivit, circa quod formaliter vindicatiua iustitia versatur: iustitia autè vindicatiua nõ versatur solum circa materiale peccati, sed maximè circa formale: imò non punit materiale nisi ratione formalis: ergo.

Ad malum non prædestinat Deus vllum.

Deinde respõdeo negando assumptum, nam reuera videtur coincidere cum illorum sententia, qui dixerunt, prædestinasse Deum quosdam ad malum, sicut alios ad bonum; quod expressè damnatum est in prædicto canone Concilij Arausicani, & Valentini; & ex professo à Prospero & Fulgentio citatis locis. Verba Cõciliorum sunt. *Aliquos ad malum prædestinatos esse non solùm non credimus, sed etiam, si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione in illos anathema dicimus.* Repeto ergo argumentum superiori capite factum. Aut in hac definitione est sermo de malo pœnæ, aut de malo culpæ. Si de malo pœnæ, ergo cùm æterna damnatio sit summa pœna, neminem Deus ad illud malum prædestinauit ex sola sua voluntate absoluta, & prædeterminante. Si verò intelligenda dicatur definitio illa de malo culpæ. Primùm, licèt hoc verum sit; tamen quòd de illo solo intelligatur, est apertè contra mentem Concilij nam qui oppositum dicebant: & contra quos Concilium definit, non de solo malo culpæ, sed de malo æternæ damnationis loquebantur, vt constat ex Prospero & Fulgentio. Item quia in Concilio Valentino expressè conceditur, sicut datur prædestinatio ad vitam, ita etiam dari prædestinationem ad mortem; sed diuerso modo: nam in prædestinatione ad vitan, electio præcedit bonum meritum, in prædestinatione autem ad mortem, meritum malum præuisum præcedit prædestinationem: ergo apertè est sermo de prædestinatione ad malum pœnæ? nam ad malum culpæ Deus non prædeterminat, nec ante nec post merita hominis mala. Deinde non potest Deus prædestinare ad pœnam, si propriè & formaliter sermo fiat de pœna, quin etiam prædestinet ad culpam, nisi illam supponat, vt superiùs argumentabar: ergo, si Deus non prædestinat ad culpam, etiam ex se non prædestinat ad pœnam, præsertim æternam. Vnde nullius momenti est, si quis respondeat, licèt Deus ex sua voluntate prædefiniat aliquos ad æternum interitum, non tamen prædestinare eos ad malum, quia non ordinat media per quæ damnandi sunt, sed permittit tantum: hoc (inquam) valde friuolum est, tum quia Concilium apertè loquitur de prædestinatione ratione actus voluntatis seu electionis quam includit, tum etiã quia si ita Deus ex se prædefiniret æternam damnationem, sicut regnum æternum, ita ad eum pertineret prouidere de medijs necessarijs. Nec magis repugnaret, media quàm talem finem cadere sub directam intentionem Dei.

Qualiter ad malum pœnæ, prædestinare dicatur.

C

Occurritur obiectioni.

Dico

6

Dico autem, si ex se Deus id vellet absolutè ac præfiniret, quia quòd id velit quasi coactus ex hominis culpa, id non solùm non repugnat, verùm est maximè consentaneum diuinæ iustitiæ: & hoc modo dixit Concilium Valentinum, Deum prædestinare aliquos ad damnationem & mortem ex eorum culpa. Et tunc iam culpa non est propriè medium ad executionem illius diuinæ voluntatis, sed est materia circà quam iusta illa voluntas versatur. Atque hac ratione optimè confirmatur hæc veritas illis testimonijs Scripturæ, in quibus dicit Deus se nolle mortem peccatoris, & quod mortem non fecit, nec delectatur in perditione morientium: hæc enim omnia significant, Deum ex se hæc non voluisse, sed nostris actibus, & prauis meritis irritatum. Atque B hoc modo distinxit Damascen. lib. 2. cap. 29. voluntatem diuinam in antecedentem, & consequentem, quam etiam *beneplacitum Dei* appellat. Priorémque, scilicet, antecedentem, ait habere Deum ex se, & per illam velle hominum salutem, quia nõ supplicij aut cruciatus causa, verùm vt ipsius bonitatis participes essemus, nos effinxit. Posteriorem verò ait esse illam, qua Deus vult hominem punire, quæ ex ipsius hominis vitio oritur; & ideò consequens dicitur. Et hoc ipsum est, quod dixit Chrysostomus homil. 3. in Genes. *Propter hoc*, id est, propter felicitatem, *nos formauit, non vt pereamus, nec vt supplicijs nos torqueat, sed vt nos saluet.* At, si Deus absoluta voluntate ex se, & sine præuisa culpa hominis alicuius, eum decreuisset C in æternum punire, planè dicendus esset in hunc finem eum creare, vt in eo ostenderet iustitiam suam: nec posset dici, ex se velle illum saluare, quandoquidem ex se solo efficacissimè vult illum damnare. Et ideò Augustin. ad articul. sibi fal. impos. articul. 3. *Nemo*, ait, *à Deo creatus est vt periret*: & hanc veritatem sæpe ibi docet, præsertim articul. 7. 12. 13. 15. & 16. Vnde libr. 3. contr. Iulian. capit. 18. *Potest*, ait, *aliquos sine bonis meritis liberare*, quia bonus est, *non potest aliquos sine malis meritis damnare, quia iustus est.* Idem Prosp. ad capit. Gall. præsertim duob. vlt. c. latissimè & efficacissimè Fulgent lib. 1. ad Monim. vbi plures rationes affert, quæ superiori cap. insinuatæ sunt.

Damasc.

Distinctio voluntatis diuinæ in antecedentem & consequentem breuiter explicatur.

Chrysost.

Augustin.

Prosp. Fulgent.

Omnes ergo hi Patres in hoc tandem cõ sentiunt, voluntatem Dei prædeterminantem, seu prædefinientem tantùm esse, aut in bonis quæ ex misericordia confert, aut in malis pœnæ, quæ ex iustitia rependit, quia omnes viæ Domini misericordia & veritas: cùm ergo præfinitio & prælectio hominis ad damnationem æternam non sit opus misericordiæ, vt per se manifestum est, non est in Deo nisi quatenus est actus iustitiæ, & ideò necesse est, vt culpam præuisam supponat, quam puniendam statuat: & hanc esse D. Thomæ sententiam, etiam moderni Thomistæ docent. Quæ autem sit hæc culpa, & alia, quæ ad profundiorem huius rei declarationẽ pertinere possunt, nõ sunt huic loco necessaria; & ideò hæc attigisse sufficiat.

Quot & quæ sint obiecta prædestinationis diuinæ ex prædictorum Patrum sententia.

Bañes 1. p. q. 23. ar. 5. dub. vltim. ad 2.

Tertiæ obiectionis occasione agitur de reprobationis causa.

7

AD tertiã ergo obiectionem, in qua inquiritur, reprobationis causa, si sit sermo de reprobatione positiua, quæ includit absolutam, efficacem, ac positiuam Dei voluntatem excludendi aliquem à regno, negandã est propositio ibi assumpta, scilicet, solam voluntatem Dei sine vlla ratione ex parte hominis esse causam huius reprobationis: supponitur enim præuisa culpa hominis, & pertinacia, seu duratio in illa vsque ad mortem; & propter illam tandem reprobatur. Et hoc docẽt aperte Concilium Valentinum & alij Patres citati, & innumeri alij quos breuitatis causa omitto. Si autem sermo sit de non electione, quam nonnulli reprobationem negatiuam vocant, sic verum est, causam illius esse solam Dei voluntatem; nulla expectata causa ex parte hominis. Nam, sicut verum est, ante omnia præuisa merita bona, Deum quosdam elegisse gratuita voluntate sua, ita etiam verum est, ante vlla mala merita præuisa, ex suo arbitrio alios non elegisse: ac denique ante omnem præscientiam absolutam futurorum, cùm causa omnium æqualis esset, hunc elegisse Deum suo arbitrio, illum non elegisse: sicut, cùm infiniti essent angeli, quos Deus creare posset, & in omnibus esset æqualitas quædam seu indifferentia, suo arbitrio hos creare voluit, illos autem minimè. Et de hac negatione electionis

intelligi

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligi possunt (vt alias expositiones A
Ad Rom. 9. ex Malac. cap. 1. præteream) illa verba Pauli, *Antequàm quidquam boni aut mali egissent, Iacob dilexi Esau autem odio habui*: Sæpè enim in Scriptura minor amor solet odium appellari, *Lucæ.* Lucæ 14. *Si quis venit ad me & non odit Patrem suum.* &c.

D. Augustinus variis in locis hanc causam refert ad originale peccatum: intelligit enim, Apostolum loqui de massa humani generis iam infecta originali peccato, ex qua (si conditionem eius spectes, vt scilicet peccato primi parentis infecta est) formantur vasa iræ apta in interitum, & odio digna, & vasa contumeliæ. Ex hac ergo massa dicitur habere potestatem figulus facere quædam vasa in honorem ex misericordia, alia vero in contume- B
8 Reprobationis causam quam assignat August. liam, id est, non auferendo ab ipsis contumeliam, quam ex sua origine infecta contraxerunt, vel non ita auferendo, vt tandem efficiantur vasa in honorem perpetuum. Quam remotè prosequitur Augustinus epi. 105. 106. & alijs in locis. Et est probabilis expositio, quia Paulus loquitur de genere humano vt nunc est: Simpliciter tamen non est necessaria ad Deum vindicandum ab omni iniustitia & crudelitate. Primò quidem, quia eadem causa inter angelos acta est, in quibus nulla erat massa perditionis aut naturæ infectæ, & tamen quosdam elegit Deus, alios non elegit, & quosdam destinauit in honorem, alios verò reliquit vt fierent vasa contumeliæ. Secundò quia ex hominibus peccato originali prius infectis C
multi iustificantur, & ab illa culpa liberantur: & nihilominùs non omnes illi eliguntur ad gloriam Sed permittuntur fieri vasa contumeliæ. Tertiò denique, quia hæc non electio non est pœna, vt culpam prærequirat, sed est solum quædam negatio gratuiti beneficij, quod Deus vt supremus Dominus negare potest.

9 Nõ electionis ante opera præuisa, diuina voluntas pro ratione existit. Igitur, quod attinet ad hanc negationem electionis ante præuisa opera, non oportet recurrere ad originale peccatum, sed sola voluntas Dei sufficit. Quod verò attinet ad illa verba de vasis honoris & contumeliæ, dupliciter possunt intelligi. Primò in ipsamet electione quorundã & aliorum non electione; & sic eadem proportione intelligenda sunt, scilicet, vt permissiuè seu negatiuè tantùm dicantur fieri vasa in contumeliam: Deus enim fecit vasa omnia, & quædam in honorem, alia verò non destinat in specialem honorem, nec in eum gradum & ordinem, in quem alia: vnde fit, vt fiant vasa in contumeliam, Deo permittente. Secundò, & meliùs, possunt referri illa verba non ad electionem, sed ad conditionem & formationem vasorum: quando enim Deus hæc vasa format, iam præscit futuram eorum prauitatem & malitiam, & nihilominùs ea format: & hoc modo facit vasa, quæ futura sunt in contumeliam. Et hæc vasa, in quibus talis prauitas præuidetur, dicuntur vasa iræ apta in interitum, vt Fulgentius suprà notauit, *Fulgent.* ex his ipsis verbis colligens, Deum neminem eijcere à regno nisi ex præuisa culpa, *quia ira Dei non est, nisi vbi præcessit hominis iniquitas.* Et hoc etiam declarant satis illa verba Pauli, *Sustinuit in multa patientia* *Ad Rom. 9.* *vasa iræ*: patientia enim Dei erga hominem in iniurijs & peccatis sustinendis ostenditur. Ac denique hoc modo dicitur Deus excitare Pharaonem, vt in eo ostendat fortitudinem suam, vel hominem impium in diem malum. Non quòd hæc fuerit primaria intentio Dei in alicuius hominis creatione, sed quòd peccatum hominis, etiam si à Deo fuerit præscitum, non potuerit obstare quominùs à Deo crearetur homo: nam in eo etiam sua prauitate infecto ostendit Deus gloriam, & potentiam suam, quam potest intendere supposita eius malitia præuisa. Quæ omnia & vera sunt in humana natura, suppositio originali peccato, & sine illo etiam procedunt, & applicari omnia possunt ad causam angelorum. Et ad omnia applicari potest illa ratio Augustini in Enchirid. *Augustin.* cap. 27. *Melius putauit Deus ex malis benefacere, quàm mala nulla esse permittere*: hæc enim ratione creauit quosdã angelos, licèt præsciret futuros malos, quia in eis etiam potera gloriam suam ostendere.

Quædam Augustini sententiæ exponuntur.

10 AD Augustini sententias in illa obiectione propositas respondeo, omnes esse negatiuè & permissiuè intelligendas, non verò positiuè & præfinitiuè. Itaque Deus non conseruat aliquem in vita vt tandem cadat, & pereat, neque

neque aliquem è vita præmaturè rapit, vt A
non baptizetur: Absint hæc à diuina bonitate & pietate: sunt enim contraria illi voluntati, qua vult omnes homines saluos fieri; sed negatiuè & secundùm præscientiã ac permissionem verum est, etiam si Deus aliquem rapiat, ne malitia mutet intellectũ eius: alium nihilominus non rapere, sed relinquere, vt vitę suę cursum naturalé agat, etiam si videat illi futurum in occasionem ruinæ, & ęternę perditionis, quam Deus nõ intendit, nec propterea eum conseruat, sed conseruat illum, quia non vult, naturalem vitæ cursum immutare, aut generalem influxum negare; permittit autem malum quod futurũ præuidet, illudq; in gloriam suam ordinat. Et ad hunc modum sunt cętera intelli- *Prosp.* genda; quæ ita etiam interpretatur Prosper in citatis respõsionibus ad obiectiones Gallorum, & alijs locis. Nam etiam illo tem B
pore quidam malè intelligẽtes Augustinũ, illi hanc sententiam obiecerunt, vt refert *Fulgent.* etiã Fulgẽtius in fine primi lib. ad Monim. à qua dicti Patres eum vendicant; & ipsemet Augustinus eodem modo respõdet, in libro (si ipsius est) ad articulo sibi falsò impositos: Et ex alijs locis & testimonijs eius idem constat, vt ostendimus. Vnde illa vltima sententia eius, *Quosdã esse prædestinatos ad interitum*, ita exponitur à Fulgentio vt intelligatur de prædestinatione ad pœnã ex præuiso peccato. Et ideò proportionaliter est intelligenda de pœna illa, quæ peccato respõdet, propter quod homo in tẽpore punitur: quod enim prædestinatur, infallibiliter habet effectũ; & ideò si propter aliquod peccatũ præuisum homo prædestinatur ad interitum, necesse est vt propter illud peccatũ C
in tempore puniatur & intereat. Et iuxta hunc vocis vsum prędestinatio non dicit antecessionem talis præordinationis hominis in interitum ad præscięntiam demeritorum eius, sed dicit antecessionem æternitatis ad tempus, seu præfinitionis diuinæ æternæ ad talem effectum punitionis ac iustitię. Et ideò in hoc etiam est differentia inter culpam, & damnationem pœnę, quòd illam nullo modo prædefinit, necabsolutè vult Deus, nec præfinitione antecedente præscientiam, nec etiam consequẽte, hanc verò præfinit, non tamen ante præuisam culpam, propter quam in tempore puniendus est homo, sed post illam præuisam.

11 Obiectio. Sed obijciet aliquis, Voluntas diuina nunquam est suspensa & quasi neutra circa aliquod obiectum, sed aut vult, aut non vult, seu vult non facere: quia hoc pertinet ad perfectum eius determinationem; verbi gratia cùm primùm voluit creare hos Angelos, non intelligitur Deus mansisse suspensus circa alios, quos non creauit, sed habuisse positiuum decretum non creandi alios: sed in illo primo signo, quo aliquos homines elegit ad regnum, non elegit alios: ergo tunc non mansit voluntas eius suspensa & neutra circa illos; ergo habuit positiuum decretum non admittendi illos ad regnum. Respõde- *Respõsio.*
tur in primis, priorem propositionem assumptam veram esse de instante durationis seu æternitatis, non oportere autem, quòd in omnibus signis rationis, quæ mẽte præscindimus, similiter procedat: quia ratio nostra præintelligit voluntatem diuinam, vt nihil extra se volentem, & postea liberè se determinantem. Intelligit etiam illam voluntatem in quodam signo volentem voluntate antecedente, omnes homines non mori, & nondùm efficaciter volẽtem vt mortales vel immortales oriãtur, donec præuidit Adæ peccatum. Sic ergo in præsenti pro instanti æternitatis verum est, Deum voluisse positiua voluntate excludere à regno, quem non elegit, non tamen in illo primo signo ante præuisa opera, in quo neutram partem, admittendi scilicet, vel excludendi illum voluntate efficaci statuit.

12 Deinde addendum est; in illo primo signo habuisse Deum, circa non electos, aliquos actus positiuos voluntatis & prouidẽtiæ suæ. Vnus est simplicis voluntatis, qua voluit illos saluari, & beatitudinem consequi, quantum est ex parte ipsius Dei iuxta illud. *Deus omnes homines vult saluos fieri.* *1. ad Timoth. 2.* Et hoc eodem actu, vel alio secundùm rationem, voluit eisdem prouidere sufficientia media, quibus salutem consequi possent, quod quidem propositum, sub hac generali ratione explicatum, circa omnes habuit, quamuis pro suo arbitrio potuerit varia auxilia conferre, & quibusdam minora, alijs maiora, licèt præuideret, non fuisse habituta effectum, & si essent sufficientissima, & interdum vberiora, quàm necessaria sint. Denique habuit etiam voluntatem permittendi, eos peccare; quam voluntatem permissiuam ita aliqui declarant, vt præfinienti æquiualeat; vel quia dicunt, permisisse formale peccati,

præfi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

præfiniendo materiale, cum quo illud formale est infallibiliter cõnectum, vt visum est. Vel quia dicunt, Deum voluisse permittere, vt infallibiliter talis lapsus accideret reprobis, constituendo hanc infallibilitatem non in aliqua scientia conditionata antecedente secundùm rationem, sed in voluntate ipsa Dei, quod planè est attribuere infallibilitatem lapsus permissi efficaciæ diuinæ voluntatis, quod & rationi permissionis repugnat, vt ex D. Thoma & Scoto suprà ostendi; & planè confundit voluntatem permittentem cum præfiniente. Inde enim fit vt infallibilitas talis euentus seu peccati permissi contineatur sub obiecto illius voluntatis, & sit à Deo per se ordinata & volita, quia aliàs non potest ad efficaciam diuinæ voluntatis pertinere. Igitur illa voluntas permissiua talis fuit, vt ex vi illius non foret infallibile peccatum. Quia tamen Deus sua infinita scientia præsciebat, quid voluntas creata in quocunque euentu operatura sit, si cum talibus conditionibus creetur, & permittatur operari, hinc consequens fuit, vt Deus, habendo talem voluntatẽ permissiuam, præuiderit etiam, talem hominem non electum fuisse damnandum, & hoc totum simul permiserit.

D. Thom. in 1. d. 47.

Vnde permissionẽ peccati in fallibilis lapsus committitur.

13 *Nõ electio cur ab aliquibus negatiua reprobatio nominata.*

Atque hinc obiter constat, cur illa negatio electionis dicta sit ab aliquibus reprobatio negatiua, quia nimirùm semper habet adiunctam prędictam permissionẽ cum tali præscientia conditionata, quibus positis, infallibile est, hominem non electum, fore reprobum, non quidem ex præfinitione diuina antecedente, sed ex præscientia. Hinc etiam intelligitur, voluntatem illam permittendi peccata reprobi, si ad totum eius lapsum comparetur, non habere causam ex parte illius. Namque in angelis malis, v. g. quòd Deus permiserit primum eorum peccatum, non potest habere causam ex parte illorum, quia ante primum peccatum non est aliud, & tamen ante primum eorum peccatum antecessit permissio eius: illa ergo non habet causam specialé ex parte Angeli. Et idem est in hominibus quoad permissionem peccati Adæ, vt secludamus quæstionem de permissione aliorum peccatorum actualium post præuisum originale. Hæc verò prima permissio, vel voluntas eius non potest dici reprobatio positiua, quia nullo modo processit ex voluntate dãnandi reprobum, neque ex iustitia vindicatiua aut punitiua, sed ex quadam ratione generalis prouidentiæ, qua Deus vult sinere causam secundã, vt motus suos agat. Vnde, quod quidam aiunt, Deum voluisse illam primam permissionem, vt ostendat iustitiã suam in punitione peccati, si intelligant, Deum intendisse hunc finem efficaci volũtate & præfinitione; & ideò permisisse peccatum, falsum est & incidit in sententiam impugnatam de prædestinatione hominũ quorundam ad mortem ante præuisum peccatum. Si autem non id intelligant de voluntate præfiniente, sed quasi conditionata, sustineri potest. Deus enim, licèt nõ præfinierit seu absolutè decreuerit exercere iustitiam suam vindicatiuam, antequàm permiserit & præuiderit peccatum; voluit tamen punire peccata, si fierent; & præuidẽs etiam in hoc posse manifestari gloriam suã ex permissione peccati, voluit illam, habẽs hoc propositum, quasi conditionatum, operandi hoc bonum ex illo malo, si fieret. Et hæc sint satis de illa tertia obiectione, quãtum breuitas præsentis operis permittit.

Qualiter Deus intẽderit manifestationẽ iustitiæ suę vindicatiuæ in permissione peccati.

Ad 4. obiectionem.

VT ad quartam obiectionem respõdeam, suppono, dupliciter posse effectum aliquẽ prædefinitũ à Deo respicere culpã. Vno modo omnino essentialiter, vt actus proprius pœnitentiæ culpam supponit, prout talis actus dicit retractationem & satisfactionem aliquam offensæ commissæ, item redemptio, pœna vt pœna, & similia, quæ formaliter respiciunt culpam vt culpa est, tanquam obiectum, vel materiam circa quam versantur. Alio modo bonus effectus potest supponere culpã vt occasionem tantùm, vel vt causam extrinsecam nõ simpliciter necessariã, sicut actus humilitatis potest vehementiùs exerceri occasione culpæ, & homo potest generari per actũ peccaminosum, qui etiam posset sine culpa generari.

14

Bonus effectus essentialiter culpam supponẽs, hic nõ præuisa, præfiniri nequit.

De effectibus prioris generis censeo nõ posse prædefiniri à Deo ante præscientiam peccati, circa quod versantur, ob rationem in illa obiectione tactã, scilicet quia in illa præfiniretur culpa non tantũ materialiter, sed etiã formaliter, quia culpa vt culpa ad talem actum seu effectũ gratię supponitur. Nec verò hinc sequitur Deũ non prędefinire actus pœnitentiæ, sed solum sequitur, nõ prædefinire illos ante præscientiã omniũ operum

operum futurorum in tali homine, cuius pœnitentia præfinitur, quod verissimũ est. Vnde, licèt fortasse Deus præfiniat in prædestinato omnia media prædestinationis, de quo infra dicetur, non tamen est necesse, vt, nostro more concipiendi, omnia præfiniat in eodem signo rationis, & cum eadem antecessione ad præscientiam futurorum. Et hoc modo præfinit actum pœnitentiæ, postquàm præuidit lapsum peccatoris. Exemplo etiam redemptionis Christi Domini id explicari potest, sentiunt enim frequentiùs Theologi, Deum nõ prędestinasse Christum Dominum sub ratione redẽptoris, nisi suppositа præscientia originalis peccati, quia redemptio essentialiter dicit habitudinem ad peccatum, illudque supponit, saltem in radice infecta: & nihilominùs absolutè verum est, Christi redemptionem fuisse ab æterno præfinitam, & de Incarnatione secundùm se est probabile fuisse ante præscientiam originalis culpæ præfinitam.

15 *Boni effectus non necessario peccatum supponentes, illius tamen occasione executioni mandandi, ipso non præuiso, queũt præfiniri.*

De effectibus autem posterioris generis non est inconueniens præfiniri etiam ante præscientiam actus peccati, cuius occasione vel causalitate in tempore fiunt tales effectus. Sic potuit fieri, vt Deus prædestinauerit Petrum ante præscientiam peccati, ad talem humilitatis gradum, & tamen posteà permiserit peccatum, vt illi esset occasio talem humilitatem comparandi. Sic etiam prefinire potuit Deus, Iosephi regnare in Ægypto, antequàm permitteret, vel præsciret, absolutè futurum peccatum fratrum eius, qui eum vendiderunt: quia reuera ille effectus talis erat, qui posset sine peccato fieri, tamen, quia etiam poterat fieri occasione peccati, & hoc magis Dei sapientiam manifestabat, facilè intelligitur Deus deinde permisisse peccatum illud, quod sibi esset occasio conferendi Ioseph illud bonum. Et ad hunc modum intelliguntur optimè multa opera diuinæ sapientiæ & prouidentiæ, in quibus ita vtitur Deus voluntatibus malis ad suos bonos effectus etiam à se præfinitos, ac si ipsas etiã malas voluntates præfiniret, cùm tamen illas solùm permittat, quia hoc satis sibi est ad suos fines consequendos, & alius modus volendi talia opera non decet ipsius bonitatem. Et in hoc posteriori ordine collocanda est Christi Domini passio, de qua in exposit. Psalm. 42. nomine Hieronymi sic legitur, *Reprobat autem cogitationes populorum, hoc est, iudicorum consilia, quia non potuerunt illa facere, nisi quantum à Deo præfinitum erat.* In hoc item ordine passiones fortasse Martyrum sedẽ vendicant, quæ vt passiones sunt, bonæ sunt, & essentialiter, seu ex intrinseca habitudine culpã non requirunt; & ideò sub tali ratione præfiniri potuerunt, etiam ante præscientiam, vel permissionẽ actuũ iniquorum, per quos in tempore effectæ sunt, quia in illis passionibus, vt sic non sunt præfiniti tales actus, etiam virtualiter, & vt per tales actus posteà fierent, eorum permissio sufficiebat. Hic tamen dicendi modus necessariò supponit esse in Deo præscientiam illam conditionatam, qua præscit, quid voluntas humana sit operatura in omnibus euentibus & occasionibus, si in eis constituatur & operari sinatur. Nam, vt suprà dicebam, non potest esse infallibile, posita permissione, futurum esse peccatũ, nisi ex suppositione huius scientiæ: vt autẽ diuina prouidentia effectus à se præfinitos infallibiliter consequatur, media permissione peccati, necesse est, vt peccatum permittatur infallibiliter futurum. Per hęc ergo satisfactũ est omnibus difficultatibus, quę in illa quarta obiectione tanguntur.

Scio aliquibus Theologis magis placere, nullã præfinitionem horũ effectuũ, qui occasione peccati fiũt, admittere, nisi post præscientiã absolutã futuri peccati, ne cogantur admittere in Deo illam præscientiã conditionatã. Alijs verò è conuerso magis placere, prędefinitionem admittere ante præscientiam peccati, non solùm in effectibus posterioris ordinis, sed etiam prioris, quia non existimant sequi prefiniri peccatum, sed tantùm permissionẽ eius. Qui modi dicendi sunt probabiles & sustineri possunt, dummodo prædefinitio actus mali nõ admittatur, quæ nec ad effectus diuinę prouidentiæ necessaria est, nec diuinam decet bonitatem. Modus autem dicendi à nobis propositus, & distinctio data, videntur aptissima ad omnia concilianda, & ad mirabilem diuinæ prouidentię sapientiam, fortitudinem, ac suauitatem declarandam.

Quintæ obiectioni fit satis.

16 *De modo permissionis peccati quorundam sentẽtia.*

IN quinta obiectione multa inuoluntur, quæ explicanda sunt, & singulatim expedienda. Dicunt ergo aliqui, quoad infallibilem consecutionem, tam necessariò sequi, peccatum esse futurum, si Deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

decreuit negare auxilium efficax ad vitandum illud, sicut sequitur, posita eius præfinitione, seu prædeterminatione. Cùmque hi auctores ponant permissionem peccati in negatione huiusmodi auxilij efficacis, hinc concludant, ex voluntate permittendi peccatum, illud sequi infallibiliter, non ratione præscientiæ conditionatæ, quam hi auctores, vel non agnoscunt, vel illius mentionem non faciunt, sed ex vi talis voluntatis permissiuæ. Imò aiunt, in hac voluntate negandi efficax auxilium infallibiliter cognosci, creatam voluntatem esse lapsuram.

Bañez 1. p. q. 14. ar. 3. dub. 1. per totum, præsertim post 4. conclu. arg. 2. cum solutione.

Quòd si interroges, quodnam sit illud auxilium efficax, ex cuius negatione sequitur infallibiliter peccatum? Respondent esse efficacem Dei motionem, qua Deus creatam voluntatem prædeterminat efficaciter ad bene operandum in materia virtutis, quam cùm Deus negat, voluntas creata infallibiliter deficit & peccat. Hæc verò doctrina, nec sibi constans, nec veritati consona videtur.

17 Prædicta sententia improbatur.

Quod sic ostendo, nam, vel hi auctores ad efficiendum bonum actum liberum, & moralem, & ordinis naturalis requirũt prædeterminationem efficacem Dei, (vel vt alij loquuntur physicam) ex vi subordinationis voluntatis nostræ, vt causa secunda est ad Deum, vt causam primam, vel ex aliquo speciali titulo & motiuo. Si primũ dicant necesse est fateantur, eandẽ prædeterminationẽ requiri ad efficiendos actus malos, nisi dicant, voluntatẽ nostram efficere malos actus sine dependentia & subordinatione ad Deũ, vt causam primam, quod non dicent, cùm erroneũ sit: ergo ex sola voluntate qua Deus decreuit non determinare voluntatem hominis ad actũ bonum, nõ potest infallibiliter sequi, quod voluntas humana determinabitur ad actum malũ, quia existente illa negatione, non potest ipsa sic determinari ad actum malũ, nisi prædeterminetur: potest autẽ nõ prædeterminari ad malum, etiã si non prædeterminetur ad bonum, quia vtrumq; Deo liberũ est. Quòd si fortè dicant, licèt de potentia absoluta hoc sit possibile, tamẽ ex cõmuni lege prouidentiæ, non ita relinqui humanã voluntatem suspensam, sed hoc ipso quòd non prædeterminatur ad bonũ, prædeterminari ad malum: Si ita (inquam) respondeant, nõ occultent sententiam, sed dicant apertè cognosci peccatum futurum) in ea voluntate, qua Deus voluit prædeterminare voluntatem hominis ad actum malũ, saltẽ pro materiali: & in materiali, sic futuro ex vi talis prædeterminationis, cognosci formale. Quàm verò hoc falsum sit, satis constat ex dictis in superioribus. Vnde Sancti Patres nunquã dicunt, peccatum futurum, priùs cadere in voluntatem Dei, quam in præscientiam, sed potiùs è cõuerso, vt patet ex Augustin. de Præd. & grat. c. 6. & tract. 53. in Ioan. & ex alijs supra adductis. Deinde non est cur hi auctores in hoc constituant differentiã inter actum bonum & malum, sed pari ratione dicere debent, Deum cognoscere actũ bonum futurum, hoc ipso, quod statuit, nõ prædeterminare voluntatem humanam ad actum malum, quia ex communi & stabili lege prouidentiæ etiam sequetur, prædeterminaturum illam ad bonum, quia nõ relinquet illam suspensam.

Augustin.

Occurritur responsioni.

Si autem dicant, prædeterminationem physicã requiri ad actus bonos, & non ad malos, ideoq; non ex generali influẽtia primæ causæ esse necessariam, sequuntur alia absurda ex illorũ sententia. Primũ, quòd explicare non possunt, quid sit illud propter quod illa prædeterminatio est in talibus actib⁹ specialiter necessaria: Agimus enim de actib⁹ moralibus proportionatis naturæ: nã hi sufficiunt regulariter ad vitandũ peccatũ commissionis: at verò sola moralis bonitas non est sufficiens ratio huius necessitatis, cũ sit proportionata & connaturalis voluntati. Vnde sequitur secundum incommodum, nimirum, hominem nõ posse operari aliquem actum bonum moraliter cum communi influentia primæ causæ, quã sententiam ipsi in Greg. Arim. vehementer dãnant: & certè falsa est. Præsertim cùm idẽ dicendũ consequenter sit de homine in statu integræ naturæ, quia ipsi absolutè eã cõditionẽ attribuunt voluntati humanæ, imò videntur planè loqui de omni voluntate creata: nam illo modo sentiunt cognosci potuisse peccatum angelorum, & Adæ. Tertium & magnum inconueniens est, quia sequitur voluntatem humanam, suæ naturæ, & efficacitati relictam cum generali influẽtia primæ causæ, esse ex se determinatam ad operandum actum malum, quod videtur dogma Manichæorum, & Lutheranorum. Sequela patet, quia illa voluntas sibi relicta cum communi influentia, in omnibus actibus infallibiliter operatur malum. Quæ igitur maior determinatio ad malum excogitari potest? Imò hoc etiam sequitur ex illorum doctrina, dicunt enim (& rectè) nõ posse effectum futurum cognosci in causa proxima, nisi sit prædeterminata, & non impedita. Et adiungunt, actũ malum cognosci futurum in voluntate hoc ipso, quod à Deo non prædeterminatur ad bonum: ergo necesse est fateantur, illam ex se, & secluso extrinseco agente esse determinatam ad actũ malum. Nec refert distinguere de actu malo pro materiali, vel pro formali: cùm hæc sint inseparabilia ab actu morali, de quo loquimur.

Quot absurda ortiãtur ex sententia asserente prædeterminationẽ physicã ad bonos actus, ad malos negante.

18 Permissio non infallibiliter peccatum infert, si diuinam solùm spectemus voluntatẽ. Secus si eõditionatã simul præscientiam includam⁹.

Dicendum igitur in primis est, ex vi permissionis peccati non esse infallibile futurum esse peccatum, si solam voluntatem Dei spectemus, vt sæpe in superioribus dictum est ex doctrina D. Thomæ & Scoti, & ex terminis est ferè euidens, & ex rationibus proximè factis. Supposita tamen scientia conditionata, qua Deus nouit quod facturus sit homo in qualibet occasione constitutus, adiuncta permissione, euidenter cognoscitur, quid ille homo facturus sit. Solet autem nomen permissionis frequentiùs in hac acceptione sumi: tunc enim dicitur Deus permittere, hominem labi, quãdo præuidens, quòd si in tali occasione cõstituatur, & tentari permittatur, & cum talibus auxilijs relinquatur sine dubio deficiet, nihilominùs eum sic constituit & permittit: & ideò dici solet, effectũ permissum esse infallibilem, nõ tamen ex vi solius permissionis, vt dictum est.

19 Corollarium.

Atque hinc vlteriùs colligitur, nec physicè, nec moraliter æquiualere illa duo, scilicet, velle efficaciter vel prædefinire actũ peccati, & permittere illum, etiam cũ præscientia infallibili, quòd sit committẽdum peccatum si permittatur. Quia per voluntatem prædefinientem est directè volitus actus peccati, & cùm sit volitus in particulari, & cum omnibus conditionibus moralibus, cùm quibus efficiendus est, ibi est virtute volita malitia, quæ ab illo actu est inseparabilis: ratione cuius, actus ipse, etiã vt talis actus moralis est, est prauum obiectum, & indignum, quod in directam Dei voluntatem cadat. At verò per voluntatem permittendi, vel non impediendi peccatum, vel non dandi auxilium efficax, quo infallibiliter euitaretur: per hãc (inquã) voluntatẽ nõ est directè volitus actus peccati, sed ipsa permissio, & cõcursus generalis causæ primæ, vt in cap. 5. expoliimus. Per hanc autem voluntatem, nec directè est volitus actus malus, vt per se constat, neque etiam indirectè, quia non tenetur Deus, nec pertinet ad eius rectitudinem & bonitatem, omnia mala impedire, aut generalẽ concursum denegare ne fiant. Imò, non solùm in Deo, sed etiam in homine distinguũtur maximè illæ duę voluntates, vt suprà tactum est, possum enim ego non impedire interdum peccatum alterius hominis, etiã si certò sciam futurum esse, vt illud committat: non tamen possum directa voluntate velle, vt in illud incidat. Respectu etiam ipsius malitiæ formalis peccati est id euidentissimum. Potest enim Deus velle, illã permittere, aut non impedire: non potest autem illam directè velle, quod reuera esset amare illam. Denique, vt suprà etiam dicebam, prior voluntas permittendi & concurrendi pertinet ad munus primę causæ, & in obiecto proximo non habet deformitatem, nec repugnantiam cum recta ratione: posterior verò neque ad munus primæ causæ necessaria est, neq; habet obiectum per se decens, aut consentaneum diuinę bonitati, & ideò in Deum cadere non potest.

Discrimen inter volũtatem præfinitiuã, & permissiuam malæ actus.

Vnde tandem concludo, non solùm non præfinire Deum actus peccatorum, priusquàm videat, illos esse futuros, sed etiam postquàm illos præuidet, non habere voluntatem absolutam, qua in illis complaceat simpliciter & absolutè, sed solum quatenus ab ipso manant: & ad aliquod bonum efficiendum deseruire possunt. Itaque, præuiso futuro peccato, complacet Deus in eo concursu, quem ad illud præbet, quia iuste & prudenter datum esse cognoscit. Complacet interdum in bono effectu; quem ex tali actu oriri contingit. Complacet in iusta ordinatione qua talem actum ordinat ad manifestationem iustitiæ suæ. Ac denique placet illi, si quid vtilitatis ex tali actu elicere potest ad alios honestos fines. De actu verò ipso, vt est emanatio à voluntate humana, simpliciter non complacet, nec absolutè vult fieri, sed tantùm sub illa imbibita conditione, si ipsi humana voluntas se se determinauerit: non vult enim illam impedire, sed potiùs cum illa concurrere.

20 Quatenus cõplaceat Deus in actu peccati, post præuisionem illius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. VI.

Deum non prædeterminare physicè hominum voluntates ad actus bonos morales ordinis naturalis.

1 Prior sententia affirmans proponitur.

DE actibus humanæ voluntatis moraliter bonis, & ad ordinem naturæ pertinẽtibus nihil oportet in particulari dicere, nisi necessarium esset varias auctorum sententias, rationes, & censuras expendere, vt veritas magis eluceſcat. Qui ergo docuerũt, prædeterminare Deum voluntatem hominis efficaci prædeterminatione ad actus malos pro materiali, mirum non est quòd de bonis idem dicant: id enim est necessariò consequens, vt per se est euidens. Non desunt tamen Theologi, qui, cùm de actibus malis temerarium, ac impium censeãt dicere, Deum ad illos prædeterminare dicto modo voluntatem nostram etiam quo ad materiale, nihilominùs doceant, Deum nos prędeterminare physicè ad omnes actꝰ moraliter bonos. Qui non loquuntur solũ de prædefinitione immanẽte, seu præordinatiua Dei, de qua dicemus cap. sequen. sed de prædeterminatione transeunte in volũtatem nostram, & efficaciter ac physicè applicante illam: imò omnes harum prædeterminationum & prædefinitionum defensores inter has duas nihil distinguunt, & hãc posteriorem ex illa priori sequi existimãt. Hanc denique prædeterminationem auctor quidam, ad morales actus bonos, & natural es ita existimat esse necessariam, vt sine illa neget voluntatem nostram illos efficere posse, vel saltẽ asserat infallibile esse illos non effecturam: idque tam certũ esse dicit, vt contrarium temerarium, & errori proximum vocet: & in eos inuehatur qui id docent, dicens decipere plebẽ, sibiq; sapientes videri, quasi ex arrogantia sua nouam doctrinam introducãt. Idemq; auctor oppositã sententiã dolendam, & viro Catholico indignã asserit. Hæc refero, non vt huic verborum acerbitati similibus verbis respondeã: id enim neq; necessariũ, neque opportunũ iudico: primò quidem ac præcipuè, vt ne indirectè quidẽ à Sũmi Pontificis volũtate nobis insinuata discrepare videar. Tum etiã, vt dicẽdi ac disputandi modestiam religiosis viris dignam pro viribus

Gumel in 1. p. q. 19. ar. 3. disputat. vnic. concl. 3. q. 23. ar. 3. dub. 2. n. 3.

A obseruem. Tum denique, quia speramus fore, vt ipsa veritas, quam sincerè inquirimus, pro nobis respondeat. Refero igitur huius auctoris sententiã, ne aliqui fortasse huiusmodi exaggerationibus, & dicendi libertate terreantur, sed pacatè conspiciant, qua auctoritate talis sententia & censura cõfirmetur, quodve Scripturę testimoniũ, quæ Conciliorum definitio, aut Sanctorũ Patrũ traditio, quæ Theologorũ antiquorũ auctoritas, aut deniq; quæ efficax ratio ex principijs fidei petita in eius probationem afferatur. Quòd si sententiam illã his omnibus destitutam, contrariam verò illis ferè principijs omnibus, ac locis Theologicis viderint non parum fundatam, intelligent sanè auctorem hunc affectu potius quàm ratione ductum fuisse. Sed ad causam redeamus.

B Ego sanè nihil noui habeo, quo demõstrem, Deum non prædeterminare voluntates nostras ad hos actus morales bonos & naturales, quia in eis non est vlla specialis repugnantia, præter eam, quam ostẽdimus esse in actibus liberis ex communi & generali ratione illorum. In quo video esse discrimẽ inter actus bonos & malos, quòd in malis repugnat prædeterminatio diuina non solũ, quia liberi sunt, sed etiã quia mali sunt, bonis autem non repugnat quia boni sunt: hac enim ratione optimè possunt in diuinã voluntatem absolutã & efficacẽ cadere: repugnat tamen illis, quia liberi sunt, vt ostendi libro primo.

2

Contraria sententia probatur.

3

C ILlud verò addendũ & demonstrandum hoc loco est, vel contradictoria docere, aut in aliquo certo principio deficere, qui hanc prædeterminationẽ physicã existimant esse necessariã ad hos actus bonos, & negant, eandẽ vel similẽ esse necessariã ad actus malos, prout actus reales sunt in tali specie reali constituti, quod in fine præcedentis capitis ex parte ostensum est, & nunc amplius declaratur. Quia vel necessitas huius prædeterminationis physicæ in actibus bonis oritur ex generali subordinatione voluntatis creatæ ad primam causam, & generali influxu, seu cõcursu eius, vel ex speciali ratione & bonitate talium actuũ. Si hoc posterius dicatur, ruunt in primis omnes rationes, quibus hæc sententia fundatur: omnes enim sumuntur ex generali prouidentia, causalitate & influxu Dei, vt statim

Prædeterminatio ad actus bonos, necessaria non est ex eo, quod boni sunt.

A statim videbimus. Deinde sequitur ex prædicta sententia hanc prædeterminationem non requiri ad actus bonos, vt generalem concursum primæ causæ, sed vt speciale auxilium, sine quo fieri non possunt: incidunt ergo in opinionem Gregorij, quam alijs locis ipsimet damnant, scilicet, non posse fieri à nobis vllum actum moraliter bonum sine speciali auxilio. Imò plus multò asserunt, quàm Gregorius: ille enim solũ requirit auxilium morale, & excitãs, vt statim dicam: hi verò requirunt auxilium physicum efficacissimum & prędeterminans. Ad hęc, nullam afferunt specialem rationem, ob quam hoc auxilium specialiter sit necessarium ad hos actus, eò quòd boni sint. Nam tota entitas talis actus, & tota bonitas eius est proportionata virtuti actiuæ naturali voluntatis nostræ: ideò enim hi actus dicũB tur esse ordinis naturalis, & proportionati naturæ: ideò etiam per eos acquiruntur habitus naturales, qui ad eos efficiendos in suo ordine sufficiunt: in hoc denique differunt hi actus à supernaturalibus actibus, vt lib. 3: dicemus: ergo ratione suæ speciei, & bonitatis non excedunt vim actiuã nostræ voluntatis, vt causæ proximę & sufficientis in suo ordine: ergo ex hoc capite nõ requirũt speciale auxiliũ: reliqua autẽ omnia, excepta bonitate & specifica differentia, cõmunia sunt his actibus cũ actibus malis pro materiali: ergo vel ad hos etiã est illa prædeterminatio necessaria, vel nõ est ad illos.

4 Neque ex generali influxu causę primę.

Quòd si alteram partem eligant, nimirũ hoc auxiliũ esse necessariũ ad bonos actus ex generali influxu causæ primæ: ergo vel C necesse est, vt doceant, generalem influxũ causæ primæ non esse necessarium ad actus malos pro materiali, quod ipsimet erroris damnant contra Durandum, & meritò: vel certè, vt eandem prædeterminationẽ physicam ad actus malos requirant. Neq; enim fingere possunt varietatem aliquam in modo influxus, & concursus Dei, vt causa prima est in ordine naturæ tantùm, & vt physicè concurrit cum libero arbitrio ad actus naturalis ordinis, vt ad quosdam dicatur necessaria simpliciter prævia applicatio, & prędeterminatio efficax causæ primę, & nõ in alijs: quia tam essentialiter, & per se pendens est voluntas à Deo in actibus malis, sicut in bonis: & vtrorumq; habet Deus prouidentiam positiuam, quia hæc tantùm se extendit, quantùm causalitas Dei. Vnde ad vtrosque concurrit non casu, vel fortuitò,

A sed ex certa scientia & prouidentia: ergo, si hæc omnia, & tota illa dependentia, & subordinatio saluantur sine prævia illa applicatione in effectione actuum malorum, saluabitur etiam in effectione bonotum. Rursus voluntas priùs naturã quàm se determinet ad actum malum, tam est indifferens ad illum, aut contrarium actum eliciẽdum, sicut est priùs naturã quàm prædeterminetur ad actum bonum: ergo, si non obstante illa indifferentia, nõ indiget tali prædeterminatione, vt se determinet ad actum malum, neque etiam ad actum bonum illa indigebit. Patet hæc vltima consequentia ex dictis, quia etiam ad actum honum est indifferens perfecto modo, & cum sufficiente & proportionatã virtute.

Non video sanè, quid possint his rationibus respondere, nisi fortasse aliquam euasionem sic excogitent, nimirum, his rationibus optimè probari, ex parte causæ secundæ, voluntatis videlicet humanæ, non esse necessariam simpliciter hanc prædeterminationem ad actus bonos, tamen ex parte Dei posse semper dari sine vllo inconuenienti, quia, vt ipsi putant, non pugnat cum libertate, & alioqui ex tali qualitate actuum non repugnat, vt nos fatemur, quia boni sunt: & ideò de facto voluit Deus hũc modum concursus tribuere, vt perfectiorem, & suæ perfectioni, & bonitati magis conuenientem, atque ità est hæc prædeterminatio necessaria ex ordinatione, ac prouidentia diuina, non ex absoluta necessitate ipsius causæ secundæ. Hæc euasio nõ est iuxta sensum prædictorum auctorum, vt lector facilè patebit; & ex his quę retuli, & rationibus eorum facilè constabit. Sed neque in se probabilis est. Primò quidem, quia id totum quod asserit, est gratis confictum, & sine vllo fundamento. Secundò, quia potiùs spectat ad perfectionem diuinæ prouidentiæ, vt causas secundas suo modo connaturali agere sinat: ille autem modus prædeterminationis, & reuera impedire videtur vsum libertatis: &, licèt non impediret, est valde alienus ab indifferentia propria, & connaturali potentiæ liberæ. Tertiò, si modus illæ prouidentiæ ad vsum & executionem applicetur, inuenitur in eo quædam repugnantia: Constituamus enim hominem actu considerantem de obiecto, circa quod potest bonum & malum actum elicere, & ponamus, Deum non decreuisse, illum prædeterminare ad bonum

5 Euasio, quę excogitari poterat, reijcitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

actum, de malo autem nihil præsiniuisse, vt ipsi etiam admittunt, interrogo, an ille homo possit de facto, & iuxta statutam Dei prouidentiam, determinare se ad bonũ actũ cum concursu Dei generali, nec ne? Si potest: falsum ergo est, illam prædeterminationem esse de facto necessariam, etiã ex prouidentia, seu extrinseca ordinatione Dei. Si non potest, ergo vel negat illi Deus generalem concursum, qui illi sufficeret sine illa prædeterminatione, vel ipsa voluntas ex se est impotens ad illum actũ. Vtrumq; autem absurdissimum est. Vnde rursus interrogare possumus, an in eo casu, dum negat Deus prædeterminationem illam ad bonum, voluntas ex necessitate prodeat in actum malum, vel infallibiliter (quod in præsenti perinde esset) nec ne? Si primum dicatur, planè ponitur voluntas humana per se determinata ad malũ, vt suprà argumentabar: reddenda etiam est causa, à qua proueniat hæc necessitas, vel infallibilis determinatio ad malũ, deficiente prædeterminatione ad bonum: nulla enim reuera reddi potest, nisi reducatur in Deũ prædeterminantẽ ad malũ, vel in prauam naturã voluntatis, aut in aliã morbidã, vel monstruosam potiùs, qualitatem, quæ illã præcipitem ferat ad malũ, quæ omnia Manichęorum, vel Lutheranorum deliramenta redolent. Si autem Deo non prædeterminante ad bonum actum, voluntas adhuc potest non efficere actũ malũ, cùm non cogatur manere suspẽsa, quando quidẽ vim habet operandi non impeditã: poterit bene operari moraliter sine illa prædeterminatione: suppono enim non dari actum indifferẽtem in individuo: quamuis, etiam si dari posset, de illo fieret idem argumentũ, quòd illum posset suspendere voluntas, vel bonũ finem illi adhibere, quia ad hoc habet virtutem, & non impeditur. Et totus hic discursus est efficax contra illam sententiã, quacunque ratione ponat illam prædeterminationẽ, vt necessariam ad bonum actum & non ad malum.

Præter hæc omnia inquirere possumus ab assertoribus huius sentẽtiæ, an huiusmodi prædeterminatio physica ad bonũ actũ, sit debita voluntati humanæ, quando ipsã est indifferens ad bonũ vel malum actũ efficiendum: an sit (inquam) debita vel ex connaturali debito naturæ suæ, vel ex cõmuni lege prouidentiæ Dei. Si enim est debita, danda est semper, & miraculum erit nõ dari: atque ita fiet, vt homo non possit à bo-

6 Quę absurda sequantur ex eo, quod dicatur prędeterminatio illa debita voluntati.

no actu præstando deficere, nisi priùs Deus desit illi in aliquo cõcursu naturali debito ex generali lege prouidentiæ, quod absurdissimũ dictu est. Imò sequitur, miraculum esse in natura, quòd voluntas humana peccet, quia miraculũ est negari causæ secũdæ concursum debitũ ex generali prouidẽtia: hoc autẽ dicitur necessarium, vt volũtas humana deficiat. Si autẽ talis prędeterminatio non est debita, vt reuera non est, sequitur in primis, quod nuper dicebã, esse gratuitũ donum & speciale auxilium, sine quo non potest homo bene moraliter operari. Sequitur deinde solum esse debitũ humanæ naturæ concursum ad malum actũ. Probo sequelam, quia aliquis concursus est illi debitus in ordine ad actiones sibi proportionatas, sicut est debitus reliquis agẽtibus naturalibus: sed ille concursus debitus nõ est ad actus bonos, quia ad illos nõ sufficit, nisi antecedat prædeterminatio physica: ergo solũ relinquitur concursus ad actus malos, qui possit esse debitus, quod est etiã absurdissimum. Ex quo vlteriùs sequitur, non esse in naturali hominis potestate actũ moraliter bonum operari, neq; esse quòd ad hoc homines exhortentur, sed quòd exoretur Deus, vt illos ad bonos actus prædeterminet. Imò, cũ hæc ipsa oratio actus bonus sit, non erit in hominis potestate, nisi priùs à Deo ad illã prædeterminetur. Deniq; argumentamur ex hac philosophãdi ratione sequi, quod hæretici hoc tẽpore aiunt, voluntatẽ hominis ad peccandũ tantum sufficere. Imò plus sequitur, quàm illi asserunt: illi enim solùm aiunt, post peccatũ originale voluntatẽ hominis in hanc impotentiam incurrisse: ex horũ verò sententia sequitur, illã impotentiam esse connaturalẽ voluntati in omni statu: quia in nullo potest operari bonũ, nisi ex prædeterminatione diuina, quæ supra naturę debitum est: potest autẽ operari malum, & semper ac infallibiliter operatur illud cum communi, & generali concursu.

Ex his ergo omnibus cõcludo nulla veri simili ratione affirmari posse, hãc prædeterminationẽ physicè esse necessariã ad actus bonos naturales, si ad malos necessaria non est, & ex oppositа sententia sequi multa cõtra magis receptã doctrinam. Vnde vlteriùs absolutè concludo, falsum esse asserere, hãc physicam prædeterminationẽ esse necessariã ad omnes & singulos actus naturales bonos, quia ex ea assertione euidenter sequitur

7 Ex prędictis omnibus inconuenientibus conclusio elicitur.

tur esse etiã necessariam ad actus malos: at hoc consequens est omnino falsum: ergo & illud est in eodem ferè falsitatis gradu. Si quis autẽ rectè consideret, toto hoc discursu solùm à nobis ostensum est, hanc physicam prædeterminationem non esse necessariam, neq; ex naturali indigentia voluntatis nostrę, neq; ex lege aliqua prouidentiæ diuinæ. Et hoc nobis satis esset ad confutãdam prædictam sententiam, & ad concludẽdum vlteriùs, regulariter & ex ordinaria lege prouidentiæ diuinæ ad ordinem naturæ pertinentis, non dari huiusmodi prædeterminationem physicam, & sine illa plures actus bonos moraliter exerceri, quia Deus non dat ex communi lege concursum non debitum naturæ, & præsertim adeò extraordinarium, & alienum à connaturali modo operandi voluntatis. Sed vlteriùs colligimus, illam prædeterminationem physicam esse quidem possibilẽ, si Deus velit necessitatem inferre voluntati, saltem per efficacem præmotionem voluntatis suę: saluo tamen libero vsu creatæ voluntatis non esse possibilem talem prędeterminationẽ, propter rationes primo libro factas, quibus nihil nunc addendũ occurrit, præter ea quæ ad materiam de gratia spectant, & tertio libro attingentur.

Aduersariorum rationes pro sua tuenda sententia, & oppositа impugnanda, afferuntur, ac diluuntur.

8 Prima ratio.

SEd videamus breuiter, quid mouerit prædictos auctores, vt tanta asseueratione eam doctrinã doceant, & de cõtraria tam seuerè iudicent. Primò aiunt, sententiam nostrã esse contrariam Scripturis: afferuntq; illa testimonia, in quibus dicitur Deus conuertere, vel inclinare corda hominum ad bonos actus morales, vt cor Assueri in mansuetudinem, Esther 15. & illud Gen. 43. *Deus autem meus faciat eum placabilẽ.* & alia similia, quæ ex parte congerit Augustinus de grat. & lib. arb. cap. 20. & 21. vbi ipse hanc docet sententiam, quòd Deus inclinat corda hominum, etiam ad hos actus bonos. Sicut Chrysostom. hom. 1. de Helia ait, inclinasse Deum cor viduæ, vt pasceret Heliam. Confirmant hoc secundò, quia Scriptura dicit, hominem peccare hoc ipso, quòd Deus non prædeterminat illum

Secunda.

A ad bonum, seu (quod idem est) permittit illum malè agere. Psa. 80. *Dimisi vos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.* Isa. 57. *Percussi eum, & auerti faciem meam, & abijt vagus in vijs cordis sui.* Ecclesiastici 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ipse despexerit.* Ex his ergo testimonijs colligunt ex permissione peccati infallibiliter sequi peccatum, quod non potest alia ratione verum esse, nisi quia permissio includit negationem illius efficacis prædeterminationis physicę, quæ ad bene operandum necessaria est. Tertiò adiungunt ea testimonia Scripturæ, & Sanctorum Patrum, quæ sunt de diuina prouidentia, quòd ad cuncta se extendat, etiã ad minima. Matth. 10. Psal. 138, Sap. 8. 11. 14. & 15. ergo maximè & perfectissimè attingit bonos actus humanos, non attingit autem perfectè ipsos, nisi voluntates ad illos applicet, & physicè prædeterminet. Quartò addunt rationes varias ex diuina sapientia, & prouidentia delumptas, & ex concursu & causalitate Dei, quæ sine dubio eodem modo procedunt de actibus malis, & partim in superiori libro. c. 11. 14. ac 15. solutæ sunt, partim cap. sequen. soluentur. Addunt denique, contrariam doctrinam esse nouã, & omnibus Theologis repugnantem: Quòd si inquiras ab eis, qui nam sint hi Theologi, nullum ex veteribus adducunt, præter loca D. Thomæ & Scoti, quæ in superiori libro à nobis tractata sunt, quæ, si quid efficerẽt, idem de actibus malis probarent, quod quã sit alienum non solùm à D. Thomæ schola, sed etiam Scoti, in præcedente parte huius libri satis ostensum est. Ex modernis verò citari à quibusdam solent Conradus 1. 2. q. 9. art. 6. ad 3. q. 80. art. 1. ad 3. Sotus 1. de nat. & grat. c. 16. vbi de hac re nullum habent verbum.

Tertia.

Quarta.

Posterior.

Sententia nostra non noua, sed communis est & receptissima.

SEd, vt ab hoc puncto incipiam, sententia quam confirmauimus, noua nõ est, sed apud veteres Theologos receptissima & communis. Primùm enim à fortiori necesse est, vt illam doceant omnes, qui etiam ad actus supernaturales negant prædeterminare Deum voluntates nostras, quos esse plurimos, ostendemus libro tertio, capite duodecimo, & decimoterrio.

9

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deinde omnes, quos suprà lib. 1. c. 15. retuli, qui negant ad generalem concursum primæ causæ esse necessariam hanc prædeterminationem ex efficaci & absoluta Dei voluntate profectam, idé necesse est in præsente causa fateantur: maximè cũ simul teneant, ad omnia hęc & singula bona nõ esse necessarium aliquod auxiliũ speciale. Vnde etiam qui tollunt hanc præmotionẽ ab efficientia actuum malorum, idem necesse est doceant de his bonis, vt satis ostẽdimus. Solũ posset quis existimare Greg. & Capr. quos suprà citauimus in 2. d. 28. q. 1. ad 12. aliter in hoc sensisse de actibus bonis, quã de malis, quòd quidam moderni illis imponunt, sed sine causa: illi enim non loquuntur de hac physica præmotione vel applicatione, sed de morali applicatione voluntatis per auxilia excitantia, cõsilia, inspirationes, &c. vt ipsi satis disertè explicant. Et ex sensu quæstionis, quam tractant est clarum. Sunt enim hi auctores in illa singulari sententia, quòd non possumus aliquod opus moraliter bonum facere sine speciali gratia Dei, & hanc sententiã prosequuntur in illa quæstione, & iuxta eam cõstituunt discrimen prædictũ inter actus bonos & malos: constat autẽ eos, per speciale auxilium, nunquã intellexisse hanc prædeterminationẽ physicã, sed gratiã aliquã excitãtem, seu operantẽ & moraliter iuuantem: & ad hoc adducunt verba Aug. Dicunt tamen posse voluntatẽ pro libertate sua non operari cũ illa Dei motione vel applicatione. De antiquioribus auctoribus, seu Sanctis Patribus autem etiã de Concilijs, nihil hîc dicere oportet, nam illi ne verbũ vllum de quæstione hac attigerunt, sed simpliciter actiones has in nostra constitutas esse potestate dixerũt. Deniq; ostendemus lib. 3. neq; in actibus gratiæ meminisse talis prædeterminationis qui ergo in his moralibus, & naturalibus eam ponerent?

10 Ad Scripturę testimonia in prima obiectione allegata respondetur.

Venio ad testimonia sacræ Scripturæ, quę certè parũ vrgent. Vt enim superiori libro tetigimus, aliud est, Deum ex speciali aliqua prouidentia sua mouere vel inclinare voluntatem hominis ad hunc vel illũ actũ; aliud verò est, physicè prædeterminare ex vi generalis concursus primæ causæ. Rursus aliud est mouere voluntatem moraliter ex parte obiecti per consilia, aut illustrationem mentis, aut excitando aliquos affectus imperfectos, quibus ad alium plenè liberum voluntas inducatur, aliud verò est ex parte potentiæ, & immediatè ad actum ipsum physicè, & efficaciter voluntatem prædeterminare. In testimonijs ergo, quæ in prima obiectione citantur, sermo est de speciali quadam prouidentia Dei, qua interdum inducit hominem ad hunc, vel illum actum, non verò ibi dicitur, hoc genus motionis esse necessariũ ad singulos actus, neque ibi est sermo de motione necessaria ex vi generalis influxus causæ primæ. Item est sermo de motione antecedente, & vitali per inspirationes, cogitationes, & similia, non de prędeterminatione merè ab extrinseco, in qua voluntas merè passiuè se habet, & quasi inanime quoddam mouetur quoad determinationem ipsam. Denique est sermo de morali inclinatione, non de physica prædeterminatione. Adeũ mò dum, quo potest voluntatem alterius inclinare quiuis homo, & fortiùs, ac certiùs id potest facere angelus, potentiùs autem, infallibiliùs, ac intimiùs Deus: quia potest facultates intellectus & voluntatis in se ipsis immediatè mouere, & inclinare: & quia non solùm eas comprehendit, sed etiã omnes posibiles actiones, & determinationes earum, & quid in singulis occasionibus effectũræ sint, si in illis constituantur, agnoscit. Hunc autem esse sensum illorum verborum ex ipso contextu, & verbis est euidens; & ex ipsismet locis Augustini, & Chrysostomi, quæ ibi citantur: nam reddere placabilem principem Ægypti, non est illum cogere vel determinare, sed bonis cogitationibus, & inspirationibus eum ad mã suetudinem prouocare. Quomodo Gene. 31. legimus, Deum reddidisse Laban placabilem Iacob, non prędeterminatione, sed admonitione: & 3. Regum 17. ait Dominus ad Heliam. *Præcepi ibi mulieri viduæ, vt pascat te.* Vnde Chrysostomus homil. citat. *Præuenerat* (inquit) *Deus, & ei.* (id est, mulieri) *Prophetam per visionem ostenderat: hoc enim est; quod Deus Prophetæ ait, Præcepi ibi viduæ, vt te pascat. Ostenderat Deus mulieri figuram, formam, ætatem, & futuram petitionem Prophetæ: vnde ipsa, reuelationis diuinæ conscia statim, ac venit Prophetæ, &c.*

3. Regum.

11 Ad testimonia in secunda obiectione proposita soluitur.

Ad testimonia secundo loco inducta respondetur primò, in illis non esse sermonẽ de aliquo peccato in particulari, vel de illius permissione, sed de quadam desertione Dei, qua dimittit hominem peccatorem & proteruum; non quidem sine auxilijs cõmunibus & generalibus gratiæ, & in rigore sufficientibus, sed sine specialibus & homini moraliter necessarijs secundùm suam dispositionem. Vnde ex hac Dei desertione infallibiliter sequitur, hominem peccaturum, non quidem hoc vel illo peccato determinatè, sed indefinitè, sicut dicũt Theologi, hominem in peccato existentem longo tempore, infallibiliter aliquando casurum; licèt nullum certum peccatum assignari possit, quod sit infallibiliter commissurus. Sic ergo ex hac generali permissione & desertione diuina infallibilis est ruina hominis, non potest autem certum peccatum designari, quod infallibiliter committet. In illis autem locis sermonem esse de hac desertione ex verbis ipsis satis constat: sunt enim indefinita, & generalia. *Dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. Auerti faciem meam, & abijt vagus. Nemo potest corrigere, quem ipse despexerit.* Hæc igitur infallibilis consecutio derelictionis diuinæ & lapsus hominis non fundatur in prædeterminatione diuina, sed in fragilitate ipsius hominis, quæ tanta est, totque habet impedimenta ad operandum bonum: totque occasiones & incitamenta ad mala, vt sine speciali protectione diuina, nõ possit à lapsu abstinere. Vnde secundò dicitur, permissionem diuinam de aliquo peccato in particulari dupliciter considerari posse. Vno modo in ordine ad diuinam voluntatem, & causalitatem: & hoc modo certum est, in sola permissione præcisè sumpta nõ esse infallibile, quòd homo peccabit, quia Deus, permittendo, non inclinat vel determinat voluntatem: vnde illa manet indifferens, & in illa vt sic non potest cognosci determinatus effectus. Secundò potest considerari permissio, vt coniuncta diuinæ præscientiæ conditionatæ, qua præsciuit Deus, quid vnaquæque causa operatura sit in omni occasione, si non impediatur, sed suæ libertati sinatur: & tũc propriè dicitur Deus permittere, aliquem peccare, quando præuidens, illum lapsurum si eum sinat, nihilominùs ipsum sinit & permittit: & ex tali permissione sic sumpta, infallibiliter sequitur, hominem peccaturum, non quia prædeterminatio diuina omnino necessaria sit ad actum bonum, sed quia scientia illa conditionata Dei est infallibilis, & posita permissione, transit in absolutum.

Testimonijs in tertia obiectione adductis fit satis.

Testimonia tertio loco adducta non sunt ad rem, tum quia nunc non agimus de prædefinitione diuinæ voluntatis in se ipsa, sed de prædeterminatione nostræ voluntatis ab ipsa, quæ sunt valde diuersæ, vt sæpe dixi: tum quia cap. seq. ostendam, illam etiã præfinitionem non esse simpliciter necessariam ad perfectam prouidentiam: Nullus itaq; Catholicorum negat, Deũ habere perfectam & exactam prouidentiã in particulari omnium actuũ bonorũ, imò & malorum: negant tamen omnes qui benè sentiunt, ad perfectam prouidentiam pertinere, physicè prædeterminare volũtatẽ ad tales actus: sed potiùs repugnare hoc perfectæ prouidentiæ, ad quam spectat, vt causæ liberæ, liberè sinantur operari, quod illa prædeterminatione impediretur, sed de hac re plura cap. sequen.

CAP. VII.

An prædefiniat Deus omnes actus morales liberos in particulari, & an possit esse perfecta prouidentia sine hac prædeterminatione.

1 Qui negẽt, posse Deũ liberos bonos morales actus ad intrà præfinire.

MVlti Theologi, vt in fine superioris libri tetigi, existimãt esse eandem rationem de prædefinitione diuinæ volũtatis, intrà ipsam, quam immanentem, seu disponentem vocamus, & de prædeterminatione voluntatis nostræ transeunte, seu recepta in ipsa: & ideò, sicut negant, Deũ prædeterminare effectiuè volũtates nostras ad actus bonos morales, ita negant; illos in se prædefinire. Pro qua sententia citari solent Alex. Alen. Bonauentura, Caietanus, & alij. Sed reuera illam non docuerunt in terminis, sed potiùs imè locuti sunt de prædeterminatione, & motione ad extra, vt patet ex locis, quibus hanc sententiam tractant, quæ indicaui, & latè eorum sentẽtias attuli lib. 1. c. 15. & hoc lib. c. 3. Quid verò de actibus supernaturalibus senserint, lib. 3. dicemus. Solùm ergo moderni quidam videntur in hãc partem magis propensi, quos eodem lib. 3. referam, quia de supernaturalibus actibus maximè loquuntur. Fundantur autem in eo, quod hæc etiam præfinitio libertatem tolleret, vel quia etiam est suppositio antecedens, cui voluntas humana non potest resistere. Vel quia, cùm fiat per volũtatẽ Dei absolutam & efficacẽ, nõ potest fieri, quin ex illa oriatur prædeterminatio absoluta volun-

Fundamentum præditę sententiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluntatis creatæ: quia, licèt Deus liberè A ad extra efficiat, cùm liberum illi sit velle vel non velle, tamen si absolutè vult, non est illi liberum, quod stante voluntate sua non sequatur effectus, sed necessariò sequitur. Et huic opinioni fauent Damascenus, Gregor. Nisse. & alij Græci, qui hoc sensu, in vniuersum negant, actus liberos esse ex prouidentia.

Aliorũ de prædicta opinione cẽsura, propriaq; sententia.

Alijs verò non solùm falsa, sed etiam erronea & impia prædicta sententia videtur, vt cap. præceden. retuli, quia negare hanc præfinitionem, putant esse negare prouidentiam talium actuum. Vnde aliqui vt contrariæ opinioni notam inurant de alijs referunt eos negare non præfinitionem, sed prouidentiam talium actuum eis attribuentes, quod ex eorum sententia ipsi malè inferunt. Probant igitur hanc illatio- B nem, quia, si Deus non præfinit hunc actũ in particulari: ergo non ordinat illũ in aliquem finem: ergo non prouidet illũ: quia prouidentia est ordinatio rei in suum finem per conuenientia media. Item, si nõ præfinit Deus hunc actum: ergo non efficit illũ in particulari ex se, & ex intentione sua: ergo veluti casu, & non ex prouidentia perfecta influit in illum. Tandem hæc præfinitio non pugnat cum libertate: cur ergo est neganda diuinæ prouidentiæ, cùm saltẽ ad maiorem eius perfectionem spectet? Antecedẽs patet in actibus supernaturalibus, qui liberi sunt: & tamen, quòd omnes in particulari prædefiniti sint, dicunt esse de fide huius sententiæ auctores.

C

Auctoris proponitur sententia, ac de vtraque prædicta iudicium fertur.

2 Sed vtriusque sententiæ assertores sine fundamento sufficiẽter locuti sunt. Prioris enim sentẽtiæ auctores putãt, actus non posse esse liberos, si sint prædefiniti. Posterioris asserunt, si non sint præfiniti, non posse esse prouisos. Neutrũ autẽ sequitur reuera ex præfinitione, & ita vtraq; sententia in hoc sensu falsa est, siue de facto verum sit, hos actus esse præfinitos, siue nõ. Et quidem de fundamento prioris sententiæ pauca hic dicam, quoniam in fine superioris libri declaraui, quo sensu hæc præfinitio cum libertate non pugnet: & in lib. 3. ostendam, conuenienter negari non posse, quin Deus aliquos saltem supernaturales actus præfiniat. Quocirca, vt, quod sentio, sincerè; ac liberè proferam, quamuis probabilis doctrina sit, Deum non præfinire omnes actus liberos bonos, nec naturales, nec fortasse supernaturales, de quibus suo loco dicemus, asserere tamen, Deũ nec posse illos prædefinire, neque vnquam præfiniuisse, mihi non videtur, vera doctrina, nec consentanea Augustino, D. Thomæ, & probatioribus Theologis, imò nec modo, quo Scriptura loquitur in multis effectibus prouidentiæ diuinæ: in his præsertim, quæ ad hominum salutem æternã; & prædestinationem spectant: sed hæc attinent ad materiam tertij libri, & ideò illucusque differantur.

Vt ergo auctoribus prioris sententiæ re 3 spondeamus, vel illi existimant, Deum habere præscientiam conditionatam futurorum omnium, priusquàm ea esse decernat, aut permittat, vel existimant, in Deo non supponi talem scientiam ante omne decretum liberum volũtatis suæ. Si in priori fundamento procedunt, consequenter quidem loquuntur, quia reuera, si Deus absq; tali præscientia prefiniret actum voluntatis meæ, non posset non applicare media, quibus meam voluntatem ad talem actum eliciendum prædeterminaret: vnde ex tali præfinitione fine illa præscientia necessariò sequitur prædeterminatio ad extra humanę volũtatis: si ergo hæc repugnat libertati, vt ostensum est, etiam illa repugnabit. Ratio autẽ illationis istius clara est, scilicet, quia prefinitio infallibiliter & efficaciter debet impleri: ergo oportet vt ex vi eius moueatur voluntas humana, vt omnino infallibiliter efficiat actum predefinitum: ergo, si illa motio non potest esse infallibilis ex præscientia conditionata, quia hęc non est, oportet vt sit infallibilis ex efficacia sua, atq; adeò ex vi prędeterminante omnino voluntatem: omnino (inquã) id est physicè & ineuitabiliter, quia ad infallibilitatem, seu certitudinẽ effectus præfiniti, nulla minor prędeterminatio, vt moralis, vel alia similis sufficere potest. Veruntamen, licèt ex hoc fundamento rectè inferant dicti auctores, supponunt tamen falsum fundamentum, quod Scripturis, & Sanctis Patribus in proprio opere ostendam.

Prioris opinionis fundamentum diruitur.

Si autem dicti auctores admittant cõditionatã scientiam, nõ rectè inferunt ex prędefinitione ad intra, prędeterminationem nostræ

Scientia cõditionali (immeritò) negata, præfinitio quæuis libertatis vsum euertit.

Cum præfinitione voluntatis diuinæ ad intra, nostra libertas non pugnat.

A ni, quod perfectam Dei prouidentiam negent, eo quòd physicam prædeterminationem tollant.

Repetendum igitur priùs est, quid nomine præfinitionis intelligamus, intelligimus igitur decretũ diuinę voluntatis absolutũ, & efficax, quo voluit talem actũ à me fieri, antequàm præsciret absoluta præscientia me illum facturum, & antequàm voluerit, vel permiserit esse & applicari causas, quę illum effectum sunt in tempore producturę. Vnde quamuis prędefinitio possit interdum esse de fine per modum intentionis, vt cùm Deus vult electo gloriam, interdũ de medio per modum electionis, vt cùm vult prędestinato meritum ad gloriam: propriè tamen præfinitio cõnotat habitudinem finis, & modum intentionis. Nã id, quod est medium respectu vnius, potest esse finis respectu aliorum. Vnde præfiniri dicitur respectu causarum vel mediorum, per quę mandandus est executioni. Atque ita illa vox *præfinitio*, non solùm dicit antecessionẽ ęternitatis, vt suprà dixi, sed antecessionem rationis ad præscientiam effectus præfiniti, vt absolutè futuri; in aliqua differentia tẽporis, & consequenter etiam dicere potest antecessionem rationis ad ordinationẽ mediorum, seu causarum, per quas ille effectus mandandus est executioni: quanquam hoc posterius non sit ab omnibus ita receptũ, sicut illud prius de antecessione ad scientiã. Sed non refert ad præsentem causam, satisque est, esse probabilius, possèq; deseruire ad melius rem declarandam, vt ex sequentibus constabit. Igitur de hoc genere præfinitionis loquuntur auctores dicti, cũ negant, illam requiri in singulis actibus ad perfectã prouidentiam Dei: nam si solũ esset sermo de antecessione æternitatis, bene norunt, actus omnes bonos qui in tempore fiunt, placere Deo & esse volitos ab ipso ab ęterno voluntate beneplaciti, quæ, si non antecedit præscientiam eorum, saltem subsequitur. Quo ferè sensu videtur dixisse Hieronymus, exponens verba illa Rom. 8. *Quos præscriuit, & prædestinauit; Prædestinare idem est quod præscire.* Atque hoc modo vtitur voce prædestinationis etiam Anselmus libro de Concord. cap. 2. vt legenti facilè constabit. Et eodem modo sæpe sumitur præfinitio in Scriptura, vt cùm dicitur Deus prędefinisse tempora, & ętates: non enim necesse est, vt semper intelligatur, ante præscientiã præfinisse, sed ex præscientia.

5 Quid sit præfinitio.

Hieron.

Anselm.

Quauis præfinitione secluſa, diuina prouidentia perfecta, omnibusque numeris absoluta manet.

4 Quod verò spectat ad fundamentũ posterioris sententiæ, dicendũ est, præfinitionem non esse necessariã, vt Deus non solùm verè ac propriè, sed etiam neq; vt perfectè habeat prouidentiam talium actuum. Quod his verbis docuit Origen. hom. 3. in Gene. cùm enim dixisset, Deũ curare mortalia, nihilq; absq; eius prouidentia geri, neque in cælo, neq; in terra, subdit. *Memento, quia nihil sine eius prouidentia geri dicimus, non sine voluntate: multa enim sine voluntate eius geruntur, nihil sine prouidentia. Prouidentia enim est qua procurat, dispẽsat, & prouidet, quæ geruntur, voluntas verò, qua vult aliquid vel non vult.* Sic ergo nos asserimus, voluntatem præfinientem ad rationẽ prouidentię simpliciter necessariam nõ esse, quod etiam sumitur ex D. Thom. q. 6. de verit. art. 1. & lib. 3. cont. Gent. cap. 90. & Ferrar. ibi. Et hoc loco accuratè explicandum est, vt ita maiori fortioriq; ratione cõstet, falsò Catholicis & sapientibus viris, ne dicam ferè Theologis omnibus impo-

C

Origen.

D. Thom.

Ferrar.

Hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic verò sermo est de voluntate præfiniẽte proprijssimè, & rigorosè, prout est à nobis explicata.

Quid sit prouidentia demonstratur.

Deinde supponendum est, quid nomine prouidentiæ significetur, ex doctrina D. Thomæ 1.p.q.22.art.1. vbi docet, prouidentiam esse rationem ordinis rerum in finem. Ad Deum enim, qui auctor est rerũ omnium, pertinet eas in suos fines, & in primarium finem à Deo intentũ, sub quo omnes alij continentur, dirigere, & per conuenientia media ordinare. Quia verò Deus per intellectum & voluntatem operatur, necesse est, vt in se præconcipiat totum ordinem rerum in finem: & hæc ratio in diuina mente existens prouidentia dicitur.

Quia verò prouidentia nõ dicit rationem speculatiuam, sed practicam & operatiuã, cuius effectus est rerum gubernatio: & diuina ratio & potentia non applicantur ad opus, nisi per voluntatem, ideò prouidentia voluntatem habet adiunctam. Et de hac volũtate potissimum hic inquirimus, quænam ad perfectam prouidentiam requiratur: nam præfinitio, vt ex vocis declaratione constat, decretum voluntatis significat.

6 Consectarium.

Ex his verò licet colligere, hanc voluntatem, seu volitionem, quæcunque illa sit, per se, seu absolutè sumptam, nullaque facta suppositione, nõ pertinere ad diuinam perfectionem, neque esse illi necessariam ad suum melius esse, quia est decretũ liberum ad extra: hæc autem decreta, per se & absolutè spectata, non sunt necessaria ad perfectionem Dei, sed creaturarum, vt est recepta sententia. Addo verò, per se & absolutè, quia ex suppositione vnius decreti voluntatis diuinæ, potest ad perfectionem Dei pertinere, ratione suæ infinitæ sapientiæ, immutabilitatis, fidelitatis, aut potestatis, vt habeat aliud, (quod in re aliud non est, nos autem more nostro loquimur, quia ad res explicandas ratione distinguimus, quæ in re distincta nõ sunt.) Vnde proprius dicetur, ob rerum connexionem necessarium interdum esse, vt, cùm Deus vult vnum obiectum creatum, velit etiam aliud, vt, si prædefiniuit absoluto decreto aliquem finem, quòd prædefiniat etiam, vel aliquo infallibili modo decernat media, per quæ illum consequatur, quia alioqui frustraretur decretum circa finem, quod diuinæ sapientiæ & efficaciæ repugnat. Similiter absolutè nõ est necessarium Deo aliquid extra se velle, vel operari, tamen, ex suppositione, quod aliquid extra se vult; necesse est vt propter se, suamque gloriam id primariò velit: nam hoc spectat ad rationem vltimi finis omnium suorum operum, qua se ipsum priuare non potest. Ac denique, si vult creaturam suam aliquid operari, necesse est, vt eam velit iuuare, seu concursum accommodatum præbere, quia nec creatura sine illo auxilio operari potest, nec ipse Deus potest se priuare priuilegio causæ primæ, aut velle esse aliquid, cuius ipse causa non sit.

Præfinitio nulla absolutè ad diuinam perfectionem necessaria.

Vlterius ergo ex hoc certo principio rectè concluditur præfinitionem cuiuscunque actionis causæ secundæ ex se & absolutè consideratam, nec pertinere ad diuinam perfectionem, neque diuinæ voluntati esse vllo modo necessariam: quod de præfinitione actionis inferioris, seu naturalis ordinis causæ liberæ, de qua specialiter tractamus, maximè verum habet. Solùm igitur supereſt considerandum, an ex aliqua suppositione sit necessaria ad perfectum modum operandi Dei, vel ad aliquam aliam perfectionem, qua carere ipse non possit: nam, si nulla sit talis suppositio, cum qua præfinitio hæc habeat necessariam connexionem, rectè concludemus ex sola perfectione diuinæ prouidentiæ nõ posse colligi, hanc præfinitionem esse simpliciter necessariam.

Conclusio hæc ab effectis demonstratur.

Quòd igitur nulla sit talis suppositio, quæ in vniuersum in omnibus prudentiæ operibus locum habeat, dupliciter ostendi potest. Primò à posteriori, quia ad prouidentiam, quam Deus habet de actibus peccatorum, non est necessaria talis præfinitio, neque simpliciter, neq; ex aliqua suppositione: ergo neque etiam erit in omnibus alijs. Probo consequentiam, quia actus peccatorum, quoad materiale præsertim, habet Deus veram, ac perfectam prouidentiam, & positiuam, quoad concursum, quẽ præbere statuit. Tum etiam quia assignari nequit vlla ratio, quæ generalis sit omnibus alijs prouidẽtiæ effectibus, quę in actibus peccatorum locum non habeat, vt ex sequente discursu constabit.

7

Probatur ergo secundò à priori, quia ad perfectionem prouidentiæ tria solùm videntur requiri, scilicet, scientia, voluntas, & potentia; sed ex nullo horum capitum est præfinitio illa in vniuersum necessaria ad perfectionem prouidentiæ: ergo nullum

nullum est fundamentum, ob quod necessaria asseratur. Prima propositio est per se nota ex terminis, & sumitur ex D. Thom. 1. part. quæstio. 19. articu. 4. ad 4. & quæst. 22. articu. 1. & 2. & quæstio. 25. articu. 5. ad 1. Minor quoad primam partem de scientia probatur, nam, si loquamur de scientia simplicis intelligentiæ, illa supponitur perfectissima in Deo ante omne decretum liberum voluntatis eius, & omnino independenter ab illo, quia illa scientia est simpliciter necessaria Deo: hoc autem decretum non est necessarium vt terminatur ad creaturas, nam vt sic est liberum, quod ex terminis constat. Rursus scientia conditionata perfectissima est in Deo, etiam ante decreta libera, vt nunc supponimus, & in vltima huius operis parte ex professo ostendemus. Suppositu autem hac conditionata scientia, non est necessaria præfinitio absoluta ipsorum effectuum, seu actuum ipsorum liberorum in se ipsis, vt, quæ futura sunt, talia futura esse præsciantur, sed sufficit voluntas permissiua talis effectus, aut decretum antecedens, quo Deus vult, causas sufficientes applicare ad talem effectum, &, quantum in se est, illum non impedire, sed potiùs concursum suum præstare. Nam posita hac voluntate, statim absolutè præscit ex sua æternitate, quid in tempore futurum sit; quia, cùm iam habeat scientiam conditionatam de omnibus, quæ causa libera effectura est, si hoc vel illo modo ad opetandum applicetur; & per hanc voluntatem ordinet, vel permittat, vt tali modo applicetur ad opus, hoc ipso euidenter præscit, quid operatura sit. Atque hoc sanè conuincit exemplum actuum malorum, quos omnes prænouit Deus futuros sine præfinitione, cum sola permissione, præterquàm quòd etiam in præsentia æternitatis, saltem obiectiua, Deus omnia prænouit: ergo ad perfectionem scientiæ, vel præscientiæ diuinæ non est necessaria prædefinitio.

D. Thom.

Prædefinitio nõ est necessaria, ad perfectionẽ scientiæ Dei.

8 Nec ad perfectionem potentiæ.

Nec verò necessaria est ad perfectionem potentiæ. Aut enim est sermo de potentia secundùm se, aut quatenus applicata ad opus. Priori modo omnipotentia diuina prior est (more nostro loquimur) omni decreto libero voluntatis Dei, quia omnis perfectio talis potẽtię necessaria simpliciter est in Deo, cũ tamẽ decreta libera vt sic, necessaria Deo non sint. Vnde non ideò Deus potest res facere (ait D. Thomas loco citato) quia vult, sed ideò velle potest, quia est omnipotens, vult ergo, quia potest: facit autem quia vult. Non est ergo necessaria præfinitio propter perfectionem potentiæ hoc modo consideratæ. Si verò spectetur posteriori modo, seu vt applicata ad opus, in his quidem, quæ Deus per se ipsum operatur, necessarium est absolutum decretum voluntatis diuinæ, vt prodeat in opus: quia in his actionibus non requirit consortium alterius causæ; & ideò ex sola Dei voluntate dependet, vt effectus sequatur, vel non sequatur: ac proinde necessarium est, vt absoluto decreto, alterum horum decernatur. In his autem, quæ Deus operatur per causas secundas, & præsertim liberas, non est necessarium tam absolutum decretum ex vi concursus diuini, ad actionem creaturæ necessarij: sed satis est, vt Deus velit potentiam suam applicare ad concurrendum cum causa secunda, ipsa etiam concurrente, vt latè probauimus priori lib. c. 13. & 15. & multorum Patrum ac Theologorum testimonijs confirmauimus. Et in concursu ad actũ peccati est id manifestissimum, vt patet ex dictis hoc eodem libro cap. 3. & in actibus etiam supernaturalibus ostendemus id esse necessarium ad eorum libertatem, infrà lib 3. cap. 13.

D. Thom.

Opusc.

Illationes contra nostrã sententiã, refelluntur.

Neq; inde sequitur aliqua imperfectio in Deo vt concurrente cum causa secunda: quia licèt ex vi talis voluntatis & applicationis ad agendum, nihil agat, imò neque possit agere sine influxu causæ secundæ, id non est ob impotentiam, sed ex voluntate sua, quia nec vehementiùs, neque absolutiùs (vt sic dicam) voluit agere, idq; ob suauitatem prouidentiæ suæ, qua vnicuique rei offert auxilium suæ naturæ accommodatum. Neque inde etiam sequitur, Deum minùs influere in actum causæ secundæ, quàm necesse sit, quia influit in totum illum & in omnem positiuam rationem eius, vt causa totalis in suo genere, scilicet primæ causæ, licèt non vt sola causa, neque in omni genere: quia neque ipse voluit hoc modo producere effectum, neque effectui talis effectio aut necessaria erat, aut debita. Neque verò sequitur, quòd voluntas creata priùs influat, quàm Deus, neque quòd determinet potentiam Dei, ex parte eius: sed solum sequitur, Deum non priùs agere prioritate causalitatis, &, quòd actio transiens respectu Dei, seu quæ est extra Deum, determinetur ad talem actionem ex concomitantia talis causæ secundæ.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc autem nõ solùm imperfectionem non A dicunt, verùm maximè commendant perfectionem diuinæ prouidentiæ, quę tam suaui modo causis secundis se accommodat, prout necessariũ est, vt ipsæ, & agãt, & modo connaturali agant. Deniq; non sequitur, actioné seu influxum Dei tendere in incertum, aut in aliquid confusum seu indeterminatum; quia Deus applicans hoc modo potentiam suam præscit, quid ex tali applicatione sit euenturum; & ad illud in particulari applicat suum influxum, non excludendo alia, quantum est ex se, vt citato loco satis declaratum est. Igitur ad perfectionem diuinæ potentiæ seu causalitatis non est necessaria in vniuersum illa prædefinitio.

9 Ad diuinæ volũtatis perfectionem, exactamq; ipsius prouidentiã non requiri prædefinitionẽ probatur.

Supereſt dicendum de voluntate ipsa. In qua considerandum est dupliciter posse intelligi Deum velle has actiones creaturarum, præsertim liberas, in quibus versamur. Primò, vt fines quosdam particulares & proximos, id est, propter se ipsas, & propter honestatem quæ in ipsis reperitur, vt si intelligamus, Deum velle, vt ego nunc amem illum, propter ipsum amorem, & excellentiam talis actus. Sicut vult, angelum esse, propter perfectionem eius, à quo fine proximo non excluditur, quin ad finem vltimum diuinæ gloriæ ordinetur. Secundo potest Deus intelligi volens has actiones vt media ad alium finem consequendum, vt vult homini actiones morales meritorias, vt per eas beatitudinem consequatur. Et hic posterior modus videtur maximè accommodatus his actionibus liberis hominum viatorum, de quibus agimus; quia reuera in hunc finem sunt principaliter institutæ, vt sint media consequendæ beatitudinis, & vt per eas reddat homo debitum Deo obsequium & cultum. Priori igitur modo considerando has actiones, non est per se necessaria Deo ad perfectionem suæ prouidentiæ illarum præfinitio. Probatur, quia neque est simpliciter & per se necessarium, vt Deus velit illo modo tales actiones, neque ex aliqua alia suppositione libera: ergo nullo modo. Prior antecedentis pars constat ex suprà dictis numero 3. quia, sicut est omnino liberum Deo, & nullo modo necessarium simpliciter velle aliquid extra se, ita velle hoc vel illo modo, & hoc vel illo motiuo: ergo velle has actiones humanas propter perfectionem earum, & voluntate præfinitiua, per se & absolutè non est necessarium ad perfectionem diuini velle. Posterior pars probatur, quia nulla cogitari potest prior voluntas libera, ad quam necessariò sequatur talis præfinitio, quia, cùm in ea consideratione hi actus humani intelligantur voliti vt quidam fines proximi, nullam priorem voluntatem necessariò supponunt, nisi fortasse illam generalem, qua Deus in omnibus vult gloriam suam, cum qua voluntate non habet illa præfinitio necessariam connexionem: nam etiam si Deus non velit illo modo hos actus, sed tantùm vt media, & sola voluntate antecedenti, vt iam dicam, sufficienter erunt ordinati ad diuinam gloriam.

B In qua considerandum est dupliciter posse intelligi Deum velle has actiones creaturarum, præsertim liberas, in quibus versamur. Primò, vt fines quosdam particulares & proximos, id est, propter se ipsas, & propter honestatem quæ in ipsis reperitur, vt si intelligamus, Deum velle, vt ego nunc amem illum, propter ipsum amorem, & excellentiam talis actus. Sicut vult, angelum esse, propter perfectionem eius, à quo fine proximo non excluditur, quin ad finem vltimum diuinæ gloriæ ordinetur. Secundo potest Deus intelligi volens has actiones vt media ad alium finem consequendum, vt vult homini actiones morales meritorias, vt per eas beatitudinem consequatur. Et hic posterior modus videtur maximè accommodatus his actionibus liberis hominum viatorum, de quibus agimus; quia reuera in hunc finem sunt principaliter institutæ, vt sint media consequendæ beatitudinis, & vt per eas reddat homo debitum Deo obsequium & cultum. Priori igitur modo considerando has actiones, non est per se necessaria Deo ad perfectionem suæ prouidentiæ illarum præfinitio. Probatur, quia neque est simpliciter & per se necessarium, vt Deus velit illo modo tales actiones, neque ex aliqua alia suppositione libera: ergo nullo modo. Prior antecedentis pars constat ex suprà dictis numero 3. quia, sicut est omnino liberum Deo, & nullo modo necessarium simpliciter velle aliquid extra se, ita velle hoc vel illo modo, & hoc vel illo motiuo: ergo velle has actiones humanas propter perfectionem earum, & voluntate præfinitiua, per se & absolutè non est necessarium ad perfectionem diuini velle. Posterior pars probatur, quia nulla cogitari potest prior voluntas libera, ad quam necessariò sequatur talis præfinitio, quia, cùm in ea consideratione hi actus humani intelligantur voliti vt quidam fines proximi, nullam priorem voluntatem necessariò supponunt, nisi fortasse illam generalem, qua Deus in omnibus vult gloriam suam, cum qua voluntate non habet illa præfinitio necessariam connexionem: nam etiam si Deus non velit illo modo hos actus, sed tantùm vt media, & sola voluntate antecedenti, vt iam dicam, sufficienter erunt ordinati ad diuinam gloriam.

C Posteriori autem modo constat, non esse per se necessarium præfinire has actiones, quia media, vt media non sunt per se necessariò amata, sed solùm iuxta exigentiam finis & intentionis eius. Ex fine igitur harum actionum, & ex modo, quo Deus talem finem intendit, iudicandum est, an præfinitio talium actionum necessaria sit. Hinc ergo ita colligere possumus. Finis ipse, ad quem ordinantur istæ actiones, non semper est à Deo præfinitus, nec efficaciter intentus: ergo neque actiones ipsæ, quæ ad illum ordinantur, & propter ipsum potissimè præfiniri poterant, erunt necessariò præfinitæ, etiam si aliquando in rerum natura constituendæ sint. Consequentia est euidens, & antecedens patet ex communi doctrina Theologorum, qui dicunt, dupliciter posse Deũ aliquem finem creaturæ intendere, scilicet, vel absolutè & efficaciter, vt vult prædestinatos saluari; vel tantùm secundùm quid, vel sub conditione, quomodo vult, omnes homines saluos fieri, iuxta veriorem interpretationem, quæ voluntas non est metaphorica, sed vera & propria in Deo, & magnos parit effectus, licèt non sit tam absoluta, sicut prior; neque ita infallibiliter impleatur. Priorem vocare solent Theologi voluntatem beneplaciti, posteriorem autem conditionatam seu antecedentem, vt videre licet 1 p.q 19.art.6. licèt Damascen.libr.2.capit.29.& 30. aliter illis verbis vsus fuerit, vt suprà tactum est, & iterum iam dicam. Prior voluntas est propriè præfinitiua, non item posterior. Non ergo spectat ad perfectionem diuinæ prouidentiæ ex parte voluntatis, quam supponit circa finem creaturæ, quòd illa sit

Damascen.

voluntas præfinitiua: ergo nec de actionibus creaturæ, quæ sunt media ad illum finem, necessaria erit præfinitio, quia inter modum intendendi finem: & prouidendi media, debet esse proportio.

Dico, voluntatem Dei circa finem creaturæ non esse semper efficacem & præfinitiuam; nam circa finem vltimum ad se pertinentem, qui est manifestatio suorum attributorum, & gloriæ suæ, voluntatem habet absolutam & præfinientem, & hunc finem consequitur per omnes actiones creaturæ, etiam si illas non præfiniat: quia, siue creatura operetur hoc siue illud, imò siue operetur, siue operatione vacet, omnia tandem redundant in diuinam gloriam, & in omnibus sapiẽtia eius manifestatur. Et hoc est, quod dici solet ab Augustino & D. Thoma, nihil esse, quod ordinem diuinæ voluntatis & prouidentiæ subterfugiat, quia, quod vnà viâ ab eo recedit, aliâ in eum reduci accedere necesse est. Et ideò neque ad illum finem vniuersalem operum Dei necessaria est præfinitio omnium actionum humanarum, etiam earum, quæ bonæ moraliter sunt.

Augustin. *D. Thom.*

10 Hactenus solùm à nobis probatum est, præfinitionem hanc bonarum actionum, nec repugnare simpliciter, nec necessariam esse. Non quidem repugnare, quia, cùm hæ sint actiones honestæ, possunt à Deo amari prout ipse voluerit; &, cùm alioqui hæc præfinitio merè immanens non tollat libertatem, non est vnde repugnet. Non autem esse necessariam, quia talis actus simpliciter est liber Deo; vnde potest non habere illum pro suo arbitrio; & alioqui ex nulla alia suppositione, aut diuina perfectione est necessarius, vt latè declaratum est.

Quæstiuncula, an omnes boni actus sint à Deo præfiniti.

11 Adhuc tamen definiendum supereſt, quid de facto dicendum simpliciter sit, an habeat Deus præfinitionem omnium talium actuum, necne.

Prima responsio. Dici ergo in primis, nec indoctè, potest, nihil posse à nobis certa ratione definiri, quia hoc pendet ex libertate Dei, & non constat nobis, quid ipse sua libertate decreuerit: quia nec reuelatum in hoc aliquid est, cùm in Scriptura nihil habeatur, vt ex dictis constare potest, nec in definitione Ecclesiæ, aut certa Patrum traditione. Neque etiam ex effectibus ipsis aliquid certum colligi potest: nam quòd hæ actiones re ipsa fiant, & Deus in illas influat, imò & illas velit & intendat, non est signum sufficiens præfinitionis absolutæ, vt satis declaratum est.

Secunda & probabilior respõsio. Regula ad iudicandũ, quæ bonæ actiones sint à Deo præfinitæ, quæ secus.

Addo verò vlteriùs, probabilius videri, aliquas ex his actionibus præfiniri à Deo, non verò omnes. Quod hac regula definiri potest. Nam interdum hæ actiones necessariæ sunt, vel de facto ordinantur ad finem aliquem particularem intentum efficaciter à Deo, ac præfinitum; aliquando verò non sunt specialiter ordinatæ ad finem sic intentum, sed sequuntur ex quadam generali prouidentia & ordine causarum vniuersi. Actiones priores ex voluntate Dei præfiniente procedere credendum est, ex illa ratione quòd voluntas circa finem & media seruat proportionem quantum fieri potest, & præsertim in Deo, qui simul & perfectissimè intendit finem per determinata media. Huiusmodi est actus ille voluntatis, quo angelus motor cæli vult illud mouere, quem supponamus esse liberum, nihil enim repugnat, vt posset facilè ostendi; constat item esse bonum moraliter, & non esse supernaturalem. Sic etiam opinor actum illum præfinitum esse à Deo, quo beata Virgo voluit virum ducere Ioseph, & quo hic voluit B. Virginem ducere vxorem, quem non repugnat (quod gratia exempli sit dictum) non fuisse quoad substantiam supernaturalem, sed bonum moraliter, & ex fine vel imperio charitatis. Cùm enim matrimonium illud speciali Dei prouidentia præordinatum & præfinitum fuerit, vt ex Sanctis Patribus constat, consensum etiam ipsum in tale matrimonium credendum est fuisse præfinitum: &, cùm prouidentia Dei sit exactissima, non est verisimile fuisse præfinitum in confuso, vel abstractè, sed in particulari cum omnibus circunstantijs eius; ita enim res disponit diuina prouidentia, vt eleganter exponit Aug. tract. 104. in Ioan. Atq; simili ratione credebile est præfinijsse Deum illam voluntatem, qua Adam & Eua voluerunt conjugio copulari, & similia exempla possunt facilè adhiberi. Et idem probabile est de omnibus actionibus moralibus quæ sunt

Augusti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

media ad salutem prædestinatorum, iuxta ea A
quæ de præfinitione supernaturalium actuũ
dicemus lib. 3.

12 Quando nõ opus sit dicere, præ definiri actus moraliter bonos.

At verò, quando actus humani, etiam mo raliter boni non sunt ordinati à Deo ex efficaci intentione alicuius finis specialis, sed ab humana voluntate cum generali concursu ac prouidentia oriuntur, nõ oportet vt ab speciali Dei voluntate præfiniente procedant; nec est vlla sufficiens ratio ad id credendum; & huiusmodi sunt maiori ex parte actus morales omnes, qui ita ab hominibus fiunt; vt nihil eis ad vitam æternam consequendam profint; nec Deo specialiter deseruiant ad aliquem peculiarem finem prouidentiæ eius. Probatur, quia ea propriè dicũtur esse à Deo præfinita, quæ, vel vt fines vel vt media, sunt ab ipso peculiariter intenta, aut electa, vel volita: ergo, quæ hoc mo B
do non cadunt sub diuinam voluntatem, & alioqui se quuntur ex generali ordine causarum secundarum cum generali concursu, non oportet esse præfinita. Confirmatur ex discursu D. Thom. 1 p. quæst. 23 artic. 7. vbi ait, numerum prædestinatorum esse certum ex præfinitione, numerũ autem reproborum ex præscientia tantùm, & idem si gnificat de numero guttarum pluuiæ, & arenarum maris, qui sunt effectus naturales boni, quos Deus potuisset præfinire, si voluisset, tamen ex fine & modo prouidentiæ colligit D. Thomas id non feciſſe. Quia per se
D. Thom. Deus intendit essentialem perfectionem vniuersi, & conseruationem eius, donec numerus prædestinatorum compleatur, qui est maximè per se intentus, quia prædestinati im- C
mediatiùs & perfectius vltimo fini sunt coniungendi, imò per eos quodammodo reliqua omnia coniunguntur illi, & ideò omnia sunt propter electos. Hinc ergo rectè D. Thomas concludit, numerum prædestinatorum esse certum ex quadam principali præfinitione: reliqua verò in tantum esse præordinata, in quantum ad hunc finem, & ad essentialem perfectionem vniuersi spectant, quia ergo ad hunc finem sepe est per accidens, quod sint tot vel plura, ideò non oportet esse à Deo præfinita, neque vt finem, neque vt media, sed tantùm præcognita vt consequenda & futura ex instituto causarum ordine, & permissa, vel admissa, ac effecta per Dei voluntatem, volentem suum eis influxum impendere. Eadem autem ratio est de multis actibus liberis moraliter bonis, de his præsertim, qui nihil ad finem prædestinationis seu æternæ beatitudinis conducunt. Confirmatur tandem ex modo loquendi Sanctorum, qui sæpe admonent, valde esse distinguendam præscientiam à præfinitione, & alioqui periculum errandi incurri, maximè in prouidentia de actibus liberis.

13 Occurritur obiectioni.

Dices, hinc sequi, aliquos actus morales bonos esse à Deo tantùm permissos, sicut sunt mali; ac proinde non aliter cõcurrere Deum ad actus bonos morales, quàm ad malos, nec magis illos esse ex Dei voluntate & prouidentia, quàm hos. Respondetur, nihil horum Aliquot discrimina inter diuinã causalitatẽ respectu bonorum actuum non præfinitorum, & malorum.
sequi. Prima ergo & radicalis differentia est, quòd actus mali, non solùm nõ sunt præfiniti à Deo, verùm nec sunt intenti voluntate simplici seu antecedẽte: nullo enim modo Deus vult, aut cupit, illos fieri, sed solùm non impedit & generalem suum cõcursum ad illos necessarium non aufert: actus tamen bonos intendit & vult fieri, siue voluntate præfiniente, siue simplici vel conditionata. Intentio namque Dei, vt declaratum est, latiùs patet, quàm præfinitio: intendit enim Deus & vult reprobi salutem, licèt eam nõ Primum.
præfiniat. Et qui hæc omnia non satis distinguunt, facilè in hac materia allucinantur. Hinc ergo circa peccatum dicitur propriè permissio, siue de formali, siue de materiali sermo sit, quia neutrum intendit Deus, nec voluntate prædefiniente & absoluta, nec simplici aut conditionato affectu. Bonos autem actus non propriè permittit, sed vult illos, ac per se intendit, licèt non omnes æqualiter. Propter bonos Secundum.
etiã confert virtutẽ agendi, non propter malos, & hos permittit, vt illi laudabiliores sint in eo, quòd, cùm posset trãsgredi nõ est transgressus. Quomodo dixit Tertullian. libr. 2. Tertull.
cont. Marcion. c. 6. Deum non prorsus impediuisse peccata, ne libertatem bene agendi læderet. Hoc etiam ex voluntate signi, Tertium.
seu ex signis voluntatis diuinæ satis manifestatur: nã actus malos, etiã pro materiali, non præcipit, nec consulit, nec approbat, nec præmiat Deus, sed potiùs prohibet ac punit: actus autem bonos, vel præfinit, vel cõsulit, vel saltem approbat, & in eis cõplacet, & fortasse omnes illos aliquo præmio afficit, saltem accidentali, vel temporali. Hæc ferè docuit Plotin. libr. 2. de Prouiden. Plotin.
cap. 5. dicens, actus bonos, licèt non sint ex prouidentia (scilicet prædeterminante, vt Græci Patres loquuntur) esse tamen secundùm diuinam prouidentiam, quia sunt

sunt illi consentanei, eò quòd Deus vires no A
bis prouidit, vt bonos & non vt malos actus
Quærtum. exerceamus. Denique absolutè falsum est, non aliter concurrere Deum ad bonos actus morales, quàm ad malos, non solùm quia concurrit ad bonitatem & non ad malitiam, quæ differentia magis est respectu formalis peccati, quàm respectu materialis, sed etiam, quia ad bonos actus concurrit consulendo, & sæpè excitando, & inspirando, vel moraliter inclinando, quod non facit positiuè in malis & ex directa intentione, vt dictum est. Quòd si sermo sit de solo generali concursu, quasi physicè requisito ad entitatem actus, sic quoad modum concurrendi verum est, eodem modo concurrere Deum vt primam causam ad actus bonos, quos non præfinit, & ad materiale peccati: B
quia eadem est essentialis dependẽtia à Deo in hoc, & in illis: substantia verò ipsius concursus (vt sic dicam) est diuersa, & in actu bono tantò est perfectior, quantò ipse melior est, quàm actus malus.

14 Quorundã instãtia refutatur.

Sed hinc sumunt quidam occasionem replicandi, quia omnis actus bonus moraliter habet aliquod præmium apud Deum iuxta doctrinam August. 5. de Ciuit. c. 12. & D. Thom. 1. 2. q. 22 & quæst. 114. artic. vlt. ergo omnis talis actus est ex ordinatione & præfinitione diuina, imò ex præmotione Dei: quia iuxta doctrinam D. Thome. 1. 2. q. 114 art. 1. & 4 actus humani non habent meritũ coram Deo, nisi quatenus sunt ex præordinatione diuina. Sed hoc nullius momenti est, quia illa præordinatio diuina non requi- C
ritur in omni merito imperfecto, sed solùm in merito perfecto & de condigno, de quo D. Thomas illo loco disputabat. In his autem bonis actibus merè naturalibus non est tale meritum, sed solum cuiusdam decentiæ & proportionis. Illa etiam præordinatio diuina, quę ad meritum requiritur nõ est prędeterminatio physica, aut præfinitio, quis enim hoc vnquam cogitauit? Quæue ratio reddi potest, cur hæc ad meritum exigatur? Præordinatio ergo illa est diuina lex, pactum, seu promissio, qua tale bonum proposuit certãtibus, & coronam ac mercedem talem benemerentibus repromisit.

15 Vltimæ cuasioni occurritur.

Vltimò obijcere potest quis contra prędictam sententiam, ex ea sequi, diuinam prouidentiam non esse omnino infallibilem, certam, & ineuitabilem, & impediri posse, quod est contra perfectionem diuinæ prouidentiæ. Patet sequela, quia quæ non sunt à Deo præfinita, sunt incerta, & euitari possunt: sed actus boni morales non sunt à Deo præfiniti: ergo prouidentia, quã Deus de illis habet, est incerta & euitabilis. Et confirmatur, quia diuina prouidentia per hos actus dirigit rem in aliquem finem: ergo, si illos non præfinit, potest talis prouidentia deficere à suo fine; & hoc est, prouidentiam esse incertam, euitabilem seu impedibilem. Respondetur, nihil horum, quæ inferuntur, in rigore sequi; & aliqua esse simpliciter falsa, alia verò ambigua & dubia. Igitur de certitudine & infallibilitate diuinæ prouidẽtiæ, simpliciter loquendo, nec dubitari potest, neque ex dictis sequitur aliqua dubitandi ratio, quia certitudo & infallibilitas ad intellectum pertinent: ostendimus autem, Deum cum perfectissima præscientia omnibus prouidere, semperque vel ordinare, vel permittere, aut velle vt aliquid fiat hoc vel illo modo infallibiliter ac certissimè præsciens an euenturum sit. Et hoc modo dixit D Tho. 1. p. q. 23. art. 6. prouidentiæ ordi- D. Thom.
nem esse infallibilem. Quod est verissimũ, loquendo de prouidentia, prout est in Deo, & prout illam consideramus, quando de illa simpliciter loquimur. Si autem præscindamus in prouidentia voluntatem à præscientia, & è contrario, neque ex vi solius volũtatis erit semper certò effectus futurus, nisi præscientiam adiungas; nec ex vi præscientiæ erit certitudo de effectu futuro absolutè, sed tantùm conditionatè, nisi adiũgas voluntatem statuentem aliquid circa causam, scilicet, quòd constituatur in tali opportunitate ad operandum cum omnibus sufficientibus medijs. Neque in hoc est aliqua difficultas, nec minor perfectio.

Num diuina prouidentia euitabilis, num ineuitabilis dicenda.

16

RVrsus an prouidentia diuina dicẽda sit ineuitabilis nécne, tractat latè Caiet. 1. p. q. 22. ar. 4 & rem ferè in Caietan.
decisã relinquit: putat enim esse humano ingenio inexplicabilẽ. Ac tandẽ ait, nec euitabilẽ, nec ineuitabilem dicendã esse, sed aliquid altius & eminentius abstrahens ab vtroq;, & consulit vt in hoc intellectus quiescat, nõ euidentia veritatis inspectæ, sed altitudine inaccessibili veritatis occultæ. Sed, licèt hoc piè & religiosè dicatur in his rebus, quas

Universidad de Deusto
Biblioteca

fides docet, quarumq; obscuritas & difficultas ex certis principijs à fide traditis nascitur, tamen, vbi fides aliquid huiusmodi nō docet, curandum est doctori Theologo & fideli non augere nouis difficultatibus & obscuritatibus res fidei, nec noua mysteria confingere, quæ nec per principia fidei probari possint, nec eorum valeat ratio reddi, imò vix possint mente concipi. Tale autem sine dubio est, quod Caietanus ait, effectus liberos, qui sub diuinam prouidentiam cadunt, nec euitabiles esse, nec ineuitabiles. Quomodo enim intelligi potest, quòd respectu eiusdem rei determinatæ alterum è contradictorija non verificetur? Nam, si talis effectus non est euitabilis, neq; ineuitabilis: ergo non est euitabilis, nam à copulatiua ad alteram partem optima est illatio: si autem non est euitabilis, & alioqui futurus est, vt supponitur: ergo est ineuitabilis, quia hęc æquiualētia sunt. Vnde sophistæ aiūt, à propositione negante ad affirmantē de prædicato negato, optimam esse illationem suppositæ constantia, seu subiecti existentia, vel è contrario colligi potest, si effectus non est ineuitabilis, necessariò fore euitabilem, quia hæc etiam æquiualent. Non est ergo inconueniens concedere effectus à Deo prouisos per causas liberas, esse euitabiles; nec Theologi aliter loquuntur, sed solum dicunt, esse certos & infallibiles, quod est valde diuersum: nam infallibile, vt dixi, refertur ad cognitionem, euitabile verò ad causam, à qua effectus manat, vel impediri potest: fieri autem potest, vt aliquis effectus posit impediri à sua causa, eaque ratione euitabilis sit, & tamen quòd non sit impediendus, & ea ratione sit infallibilis. Quocirca effectum esse euitabilem, nihil aliud esse videtur, quā esse contingentem, quia cōtingens est, quod potest esse & non esse; & futurum contingens est, quod ita futurum est, vt posit non esse, sed posse non esse & posse euitari idem sunt: sicut ergo effectus prouisi à Deo, nihilominùs contingentes manent, ita etiam manent simpliciter euitabiles.

Ad propositam quæstiūculam responsio.

17 Et hoc facillimè saluatur in his effectibus, qui præfiniti nō sunt, quia hi nō sunt infallibiles nisi ex præscientia. Verūtamen illud nō solū est verum de effectibus vtcūq; prouisis, sed etiā de præfinitis, qui ita præfiniti sunt vt contingenter eueniant. Vnde hoc nō solū non est contra diuinæ prouidentiæ perfectionem, verùm est ad illam necessarium, quia totum hoc sub illam cadit, scilicet, vt effectus hi fiant, & ita fiant vt impediri possint, non tamen impediantur, si præfiniti sunt absolutè vt fiant. Veruntamen hæc etiā præfinitio dicit ordinem ad præscientiam: includit enim talium mediorū vel causarum ordinē, quibus Deus præsciuit non fore impediendum effectum, etiam si impediri ab ipsis posit: & ita manet effectus impedibilis seu euitabilis, & nihilominùs infallibilis, quod solum requirit perfectio diuinæ prouidentiæ circa tales actus, quia non aliter eos prouidit. Adde, ad tollendam vocis ambiguitatem distingui posse de euitabili, nam sumi potest vt solum dicit denominationem potentialem à causa proxima; & hoc modo dicimus effectus contingentes diuinæ prouidentiæ, etiam prout illi subsunt, esse euitabiles: & hæc est propria & rigorosa vocis significatio. Aliter verò dici potest euitabile per ordinem ad actum, quia non solum euitari potest quantum est ex vi causæ proximæ, sed etiam de facto nulla conditio supponitur, qua stante, non posit illa potentia reduci in actum. Et hoc modo dici potest ineuitabilis effectus futurus, prout iam est sub diuina prouidētia, & maximè si sit præfinitus, quia, licèt in ordine ad suam causam sit priori modo euitabilis, tamen in ordine ad diuinam prouidentiam euitari non potest: quia ita diriguntur causæ, vt infallibile sit, non fore impediendas. Hæc autem ineuitabilitas includit suppositionem consequentem, nimirùm præscientiam futuri effectus, si causæ eius constituantur in hac vel in illa occasione operādi; & hac ratione non repugnat libertati & contingentiæ. Et hìc accommodatur optimè sensus diuisus & compositus: est enim ille effectus euitabilis simpliciter seu in sensu diuiso, ineuitabilis autem secundùm quid, seu in sensu composito ex suppositione futuritionis eius præuisæ; & ideò illa duo non repugnant. Prouidentia autem diuina, vt versatur circa futura contingentia non est infallibilis, nisi suppositā Dei præscientia, & ideò nullam infert ineuitabilitatem simpliciter, quæ contingentiæ repugnat.

Duplex est acceptio huius vocis euitabilis.

Num prouidentia diuina effectum non sortiri possit.

ATque hinc constat, quid de vltimo puncto dicendum sit, videlicet, an diuina prouidētia posit non impleri, vel non assequi finem intentum. In quo 18 etiam

Caietan. etiā Thomistæ variè loquuntur. Caiet. 1.p. q.22. artic. 1. putat, hoc repugnare perfectioni diuinæ prouidentiæ; & putat esse sententiam D.Thom. quam ego in eo non inuenio. Quin potiùs quæst.6.de verit.art. 1. apertè dicit oppositum: & idem significat

D. Thom. in 1. dist. 40. Atque ita sentiunt Ferr. 3. cont. Gent.cap. 94. Sylvest. in conflat. q.

Ferrar. Silvest. 22. art. 1. & multi Theologi in 1. distinct. 39. & 40. Sed vix potest esse dissensio, si res

Responsio. declaretur. Itaque certum est, diuinam prouidentiam non solum ordinare in finem ea quæ præfinit, sed etiam ea, quæ antecedētе, seu conditionata voluntate intendit; quod tam certum videtur, vt sine manifestis in fide erroribus negari non posit. Quis enim, dubitet, Deum ex prouidentia supernaturali ordinasse angelos, Luciferū, & socios eius B in supernaturalem felicitatem, quam voluntate præfiniente nunquam eis voluit? Quis etiam dubitet, Deum ex magna prouidentia seu ordinasse hominem in statu innocentiæ constitutum, vt per merita, ex gratia tunc illi data effecta, gloriam consequeretur? Item quis neget, dedisse illi iustitiam originalem vt nunquam moreretur? Constans item veritas est, etiam post lapsum primi hominis ordinasse Deum omnes homines per sufficientia media, vt à culpa liberarentur, & vitam consequerentur æternam: & ad hunc finem creare & ordinare nunc hominem reprobum. In quibus omnibus, & in alijs infinitis, quę afferri possent, est vera & perfecta prouidentia Dei sine voluntate præfiniente.

Rursus hinc clarè colligimus, si præcisè consideretur diuina prouidentia, quatenus C ordinans media ad finem particularem, non præfinitum, sed tantùm conditionatè intentum, non esse necessarium ex vi præordinationis voluntatis diuinæ, vt prouidentia Dei includat infallibilem consecutionem finis: quem non absolutè voluit, nec statuit, sed dependenter à talibus medijs, quæ erāt sufficientia, tamen ex se non omnino certa & ineuitabilia, & in exemplis adductis constat ita accidisse. Sicut etiam non est necesse, ordinem prouidentiæ sic institutum deficere à consecutione finis, quantum est ex vi ordinationis mediorum, nisi aliud contingat esse in præscientia. Probatur, quia si illa est perfecta & sufficiens prouidentia: ergo media ordinata ad finem re ipsa sunt sufficiētia ad consequendum illum: ergo erit contingens vt de facto illum assequantur: ergo ex vi talis prouidentiæ præcisè sumptæ, sicut non est infallibilis consecutio, ita nec defectio à fine. Vnde licèt D.Thom. doceat, voluntatem antecedentem Dei non semper impleri 1. part. quæst. 19. art. 6. nunquam tamen docuit semper non impleri, seu nunquam impleri, quia id reuera necesse non est, sed ex vi talis voluntatis & prouidentiæ, quæ ex illa oritur, vtrumque euenire potest, vt clariùs docuit Damascen. lib. 2 cap. 29. Ratione autem præscientiæ adiunctæ habet hæc voluntas, vt procedat infallibili certitudine ad effectum prout in re est euenturum: quæ præscientia non est merè consequens voluntatem, sed eam secundùm rationem præcedit, non solum prout est simplex intelligentia omnium effectuum posibilium, sed etiam prout attingit omnes effectus futuros à causis liberis, si cum his vel illis circunstantijs ad operandum applicentur: & hoc sensu locutus est D. Thom. citatis locis.

D. Thom.

Damascen.

19 Primarios & per se fines diuinæ prouidentiæ nullus potest actu euitare.

At verò, si de diuina prouidentia non sub hac præcisione loquamur, sed prout respicit primarium & adæquatū finem suorum operum, & prout omnes mediorum & finium ordinationes sub amplitudine & immensitate sua complectitur, sic absolutè dici non potest, diuinam prouidentiam posse deficere à consecutione finis: & hoc sensu existimo locutum esse D. Thom. 1 part. quæst. 22. art. 2. ad. 1. & art. 4. & quæst. 23. articu. 6. & 3. cont. Gent. cap. 94. Et est optimus loquendi modus, ac diuinæ celsitudini consentaneus. Quo etiam sensu solet dicere D. Thom. vt 1. part. quæst. 19. artic. 6. nihil posse subterfugere diuinam prouidentiam, nam, quòd vna via videtur ab ea deficere, per aliam viā in eam incidit. Sicq; Augustin. 5. de Ciuit. c. 9. ait omnes voluntates Deo subijci, nō quòd omniū sit autor, quia hoc ibi negauerat, loquitur enim de actibus malis, sed quia eius potestati ac prouidentiæ subduntur, *quia* (vt subdit) *non habent potestatem, nisi quam ille concedit*, vel quia (vt ibidē ait) *voluntates bonas adiuuat, malas iudicat, vtrasque ordinat*. Probatur ergo breuiter, quia finis adæquatus prouidentiæ Dei, est ipsemet Deus, & manifestatio bonitatis eius: fieri autem non potest, quin hunc finem assequatur in omnibus operibus suis: quia hunc efficaciter intendit. Quo fit, vt etiam in ipso actu peccati, quatenus est opus prouidentiæ suæ hunc finem assequatur: non est autem, propriè loquendo opus prouidentiæ suæ, nisi quatenus ipse in illum influit: sic enim directè voluit Deus

D. Thom.

Augustin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in illum influere, operante libero arbitrio, A & in eo ipso suam patientiam & potentiam manifestat, & summam bonitatem, quæ ita influit in actum malum, vt nullo modo malitiæ cooperetur. Prout autem ille actus est actus hominis, sic solum est permissus per diuinam prouidentiam, vt iam dicam: & sic eadem permissio est reuera medium, quo Deus suam ostendit bonitatem: actus autem ipse non est necesse vt sit medium, sed est vel materia circa quam Deus suam iustitiam vel misericordiam manifestat; vel interdum ratione entitatis, habet aliquam vtilitatē, qua Deus bene vtitur ad aliquem finem prouidentiæ suæ. Denique quoties Deus in finem aliquem nō præfinitum ordinat aliquid per media sufficientia, quæ videt non habitura effectum, licèt res sic ordinata per diuinam B prouidentiam in finem, ab illo deficiat, tamen prouidentia ipsa Dei secundùm totum suum ambitum spectata non deficit, quia ille ipse defectus creaturæ non est præter vniuersalem dispositionem prouidentiæ diuinæ, sub qua etiam permissiones continentur. Nam vel illum defectum Deus permittit, si moralis culpa sit, vel voluntariè illum admittit, si sit merè naturalis & sine culpa: vnde nō est contra propriam voluntatē beneplaciti eius licèt sit contra aliquam antecedentem voluntatem, vel signi. Sicut quādo architectus seu superior artifex sciens & volens relinquit inferiorem ministrum præter artem operari, propter commodum aliquod totius operis, quod minister non assequitur, nec intendit architectus, non deficit simpliciter ab arte, neque à consecutione finis sui, etiam si inferior deficiat: sic ergo multò maiori ratione contingit in diuina prouidentia. Neque de hoc Theologi superiùs citati dubitarunt; neque aliquid contra hoc sequitur ex eo quòd Deus non præfiniat omnes actus, vt per se notum est, & in actu peccati satis est explicatum.

Quot possit modis liber creaturæ actus sub diuinam cadere voluntatem.

20 EX dictis licet primò colligere, tribus modis posse actum liberum creaturæ, qui in tempore fit, cadere sub æternam Dei voluntatem. Primo, vt prædefinitum ante absolutam præscientiam eius vt futuri, vt iam factum est, & latiùs in fine lib. 3. dicetur. Secundo, vt intentum & volitum, tum voluntate simplici: seu conditionata, antecedente præscientiam absolutam futurorum, tum voluntate concomitante seu cōplacentiæ, quæ secundùm rationem consequitur ad præscientiā absolutam futuri effectus boni. Tertio, vt solū permissum; & hoc modo cadit in voluntatem Dei actus peccati, quia illum nullo modo intendit, vt dixi, sed tantùm permittit, & non impedit, neq; suum concursum generalem subtrahit. Vnde etiam è conuerso, præter illas duas voluntates, quas Theologi distinguunt in Deo, scilicet, beneplaciti & præfinitiuam, vel simplicem tantùm seu conditionatam, possumus tertiam adiungere, quæ purè permissiua dicatur, quæ necessaria consecutione sequitur ex voluntate conditionata, seu antecedenti, nam hoc ipso quòd Deus, non efficaciter, sed antecedenter vult, omnes homines saluari, permittit consequenter, aliquos damnari: permittit autem, non negatiuè se habendo, sed volendo permittere: vnde hæc voluntas non solet distingui à reliquis, vel quia in eis virtute continetur, vel certè quia voluntas permittendi, vt ad permissionem terminatur, beneplaciti est: vt autem pertinet ad effectum permissum, nullo modo voluntas eius simpliciter dici potest, nam, quod purè permissum est, non est volitum.

Non præsinici boni actus, imò &mali eiūs quoad formale, sub diuinā cadunt prouidēciam, & qualiter.

Secundò possumus ex dictis colligere, nō solùm actus bonos, licèt præfiniti non sint, non esse extra prouidentiam Dei, verùm etiā actus peccatorum sub illa contineri. Imò C non solùm actus pro materiali, sed etiam ipsa malitia peccati potest dici cadere sub Dei prouidentiam aliquo modo, quia est materia circa quam aliqui actus diuinæ prouidentiæ versantur. Non quòd Deus prouideat absolutè vt illa sit: hoc enim modo etiam actum peccati non prouidet, sed quòd, sicut ad prouidentiam Dei spectat vt permittat actum peccati, ita etiam vt permittat malitiam eius: quamquam non eodem modo, nam actum permittit, volendo etiam ad illum concurrere, ad malitiam autem nō vult concurrere, quia nec ipsa indiget tali concursu, nec ipse potest in eam directè influere. Sed hoc nihil obstat, quominùs aliquo modo dici possit cadere sub prouidētiam Dei, quia non oportet vt prouidentia eosdem actus habeat circa omnia, quæ sub illam cadunt. Vnde prohibere, punire & remittere peccata, actus sunt prouidentiæ diuinæ, quæ circa formale peccati proprijssimè versātur.

Tertiò

Quoniam pacto diuina prouidē tia in omnibus suis obiectis sit perfectissima.

Tertiò intelligitur ex dictis, quomodò A prouidentia Dei in omnibus & singulis sit perfectissima, licèt non omnia æquè velit, nec omnia præfiniat: hæc enim perfectio nō consistit in æqualitate arithmetica, sed in geometrica proportione, nimirū quòd vnicuique ita prouidet, sicut par est, vel iuxta capacitatem, necessitatem, vel perfectionem eius. Quomodò dixit Apostolus. 1. Corint. 1. Corint. 9. *Numquid de bobus cura est Deo?* non quòd eorum prouidentiam non habeat, sed quia nō habet talē, qualē habet de hominibus, habet tamen perfectissimam, id est, tali naturæ proportionatam, & quasi debitam. Sic ergo de omnibus humanis actibus habet perfectissimam prouidentiam, non tamen æqualem, vt satis declaratum est.

CAPVT VIII. B

Nonnullæ assertiones ex doctrina totius libri secundi colliguntur.

1

VTpote est, vt ex omnibus, quæ in hoc libro disputata sunt, nonnullas sententias seu assertiones colligamus, vt nostrum de tota hac causa iudicium manifestiùs cōstet, & vt prudens lector nonnullos loquendi modos animaduertat, &, an in eis aliquid periculi vel offensionis esse possit, attentè consideret ac censeat.

Prima assertio.

Primò ergo ex dictis colligimus, Deum non præmouere moraliter, seu excitare ad C actus moraliter malos: intelligimus autem semper nomine actus mali illū motū voluntatis, qui eo tempore, quo liberè fit, non potest bene moraliter fieri, nec carere morali malitia. Et hoc sensu existimamus, hanc assertionem esse certam, ex verbis illis Iacobi, Iacob.c.1. *Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.* & ex definitione Concilij Tridentini superiùs tractata, & ex traditione Sanctorum omnium. Et quia nullo modo excusari posset Deus, quin esset causa peccati, si hoc modo ad peccatum, seu ad actum malum induceret, vel excitaret. Legantur dicta cap. 3. in initio.

2 Secunda assertio.

Secundò hinc colligo, Deum nunquam præmouere voluntatem hominis hoc morali modo per excitationes & persuasiones morales ad aliquem actum indifferētem seu ex se bonum, hac positiua intentione, vt homo inde occasionem sumat malè operandi, seu alium actum liberum eliciendi, quem nō potest, nisi malè, elicere. Hęc veritas non videtur tam expressè de fide, sicut præcedens; quia neque est in terminis definita, neque ita expressa in Scriptura. Videtur tamen adeò certa, vt contraria sit erronea: quia nostra assertio per consequentiam satis euidentem sequitur ex reuelatis. Primò quidem, quia illa intentio est intrinsecè mala & turpis: ergo repugnat bonitati diuinæ. Secundò, quia si Deus posset directè intendere illum finē, etiam posset immediatè ad illum excitare, & pertrahere moraliter voluntatem, quia hoc medium non est turpius, quàm finis, scilicet excitatio, quā consensus; si ergo potest Deus directè intendere illum consensum, & illum per alia media procurare directè, poterit etiam eundem procurare excitando, vel proponendo obiecta, quę ad illum moueant, vel pulchritudinem sensibilem eorum repræsentando, vel alijs modis similibus: sicut ergo hoc repugnat diuinæ bonitati & prouidentiæ, ita & directè intendere illum consensum: imò, quia hæc intentio repugnat Deo, repugnat etiam ille prouidentiæ modus.

Censura Illius, ac oppositæ assertionis.

Atque hinc infero tertiò, quoties Scriptura facta videtur Deo attribuere excitationem, vel moralem motionem ad actus malos, impiè ac temerè exponi altero è duobus modis in præcedentibus assertionibus damnatis. Nimirùm quòd immediatè inducat in actum malum, vel in aliquid aliud eo animo & intentione vt voluntas labatur in actum malum. Hac enim interpretatione attribuitur diuinis literis falsi, ac impia sententia. Vnde repugnans est omnium Sanctorum Patrum & Scholasticorum expositionibus, quos suprà retuli, & statim nonnullos insinuabo. Debent ergo tales locutiones intelligi permissiuè tantùm, altero è duobus modis suprà positis cap. 5. aut per solam negationem auxilij, vel moraliter necessarij, vel quod Deus præuideat hìc & nūc fore opportunum, aut per positiuam operationem bonam, quæ futura est ruinæ occasio, non intendendo ruinam, sed præuidendo & permittendo. Priori modo exponunt Augustinus epi. 89. quæst. 2. lib. 20. de Ciuit. cap. 19. de Grat. & lib. arb. c. 23. Chrysost. Homil. 85. in Ioann. & Homil. 8. in 1. ad Corinth. Grego 3. Moral. cap. 16. lib. 32. cap. 12. & 13. Ansel. de cas. diab. c. vltim. Leo Pap. serm. 7. de Pass. D. Tho. 1. 2. quæst.

3 Tertia assertio.

Augustin. Chrysost. Gregor. Anselm. Leo Pap. D. Thom.

79.

Universidad de Deusto
Biblioteca

79. artic. 1. & lib. 3. cont. Gent. cap. 161. A & frequentissimè expositores huiusmodi testimoniorum Scripturæ in propriis locis, quæ satis vulgaria sunt. Posteriori modo visus est August. quæst. 18. & 24. in Exod. & lib. 5. cont. Iulian. c. 3. & de Grat. & lib. arb. cap. 21. & Gregor. Homil. 11. in Ezech. lib. 25. Moral. c. 12. Rupert. Apocal. 17. D. Tho. ad Rom. 9. lect. 3. vbi eleganter id declarat, & ex Scripturis confirmat.

August. Gregor. Rupert. D. Thom.

Singularis quædam expositio quorundam locorum Scripturæ.

4 NOn desunt tamen Theologi, qui nō obstātibus his omnibus prædictis, Scripturas exponant de motione B positiua Dei ad actum malum, & dicant hoc modo Deum tradere hominem in reprobū sensum, vt dicitur Rom. 3. & inducere ad actum malum. Deum item operari in homine ea intentione directa extorquendi ab illo consensum in actum malum pro materiali. Idque confirmant Ezech. 3. *Si iustus fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo*, ea scilicet intentione vt cadat. Quia aliàs per creationem rerum diceretur Deus ponere omnibus offendiculum, quia præscivit fore, vt creaturæ essent in muscipulam insipientium. Igitur alio peculiari modo id facit, cùm dicitur ponere offendiculum peccatoribus. Denique, quod Scriptura interdum ait, *Dominus præcepit ei.* 2. Reg. 16. *Tu fecisti absconditè, ego faciam in medio solis.* 2. Reg. C 12. & similia, intelligunt propriè de præcepto interno, & de inclinatione positiua, qua Deus applicat & prædeterminat voluntatem nostram ad ipsum actum, quem eliciendo liberè, fieri non potest quin peccet. Sed tota hæc doctrina est aliena à sensu Sanctorum Patrum. Et hæretici huius tēporis non aliud inferunt Deum esse autorem peccati, nisi quia modo prædicto extorquet ab homine actum malū, & autores, qui contrà eos scribunt, non illationem, sed assumptionē damnant, idque merito, quis enim vnquam illorum hoc dixit? Vt satis est in superioribus declaratum. Non ergo ponit Deus homini offendiculum, vt cadat, sed beneficium confert, quod præuidet fore illi offendiculum, & non propterea illud aufert, sed lapsum permittit. Ita Sancti citati, & ad locum Ezech. 3. optimè Vatablus ibi respondet. Quan-

Fertur iudicio de propositadoctrina.

Roffen. art. 7. contr. Luth. Staph. toto libr. 11. de iustific. Vualden. libr. 1. doctr. fidei c. 6. 2. 3.

quam iuxta expositionem Hieronymi alius fit sensus illorum verborum Ezechielis, scilicet, vt *offendiculum* ibi non significet occasionem ruinę, sed aliquid quod offendat, seu lædat & pungat, si fortè iustus, qui cecidérat, à Deo percussus resipiscat. Vnde Theodotion *infirmitatem* vertit. Aliæ verò locutiones in superioribus satis explicatæ sunt.

Vega lib 2. in Trident. c. 9. Torren. in conf August. c. 30. Bellarm. de toto lib. 2. de amiss. grat. c. 8. Turr. lib. 4. cont. Magdeburg. c. 8.

Quartò ex his vlteriùs constat, voluntatem hominis non prædeterminari physicè ad actum malum à voluntate Dei efficaci, præueniente hominem, & cui homo nō possit resistere. Nam hoc à fortiori colligitur ex citatis Scripturæ locis, & Conciliorum definitionibus: nam maior vis, fortiorque inductio ad peccandum fieret per hanc prædeterminationem. Nec admittenda hîc est distinctio de materiali & formali peccati, tum quia vnum ex alio in præsenti sequitur, vt latè deductum est, tum etiam, quia tentatio nō fit ad formale, sed ad materiale: *etenim vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus*: at concupiscentia non trahit ad formale peccati directè, sed ad materiale: tentaret ergo Deus hominem, vel certè plusquàm tētaret, si ad malum actum ita determinaret voluntatem hominis. Vt omittam, non posse homini imputari, quod faceret, Deo ita faciente vt faceret, sed tota hominis ruina in Deum esset reducenda.

5 Assertio quarta.

Iacob. 1.

6 Quinta assertio.

Quintò infero, generalem concursum, quo Deus influit in actum peccati, non consistere in prædeterminatione physica, quam solus Deus faciat, nec dari per voluntatem Dei efficacem, qua Deus, ante præuisum hominis consensum, ita efficaciter, & absolutè vult eum consentire in talem actum, vt homo non possit resistere tali Dei voluntati. Hæc assertio sequitur ex præcedente. Præterea rationes generales hîc afferri possent, quòd talis Dei voluntas tolleret libertatem tum ad facienda alia opera bona, ad quæ tunc Deus hominem non determinat, tum ad non peccādum, seu non faciendum illum actum malum.

Assertio sexta.

7 VLteriùs hinc ferendum est iudicium de hac propositione, quam non verentur quidam admittere, *Deus vtitur prauis voluntatibus eas positiuè applicando ad malos actus*: & loquūtur de applicatione præuia ad actum. Et ita interpretantur hanc locutionē, quæ in sacra Scriptura insinuatur, A Isaiæ 13. *Dominus Sabaoth mandauit genti belliroso &c.* Et clarius docetur à Sanctis patribus, dicentibus Deum vti prauis angelorū & hominum voluntatibus, ad puniendū prauos homines & ad exercendum bonos. August. 3. de Trinit cap. 4. in Ench. cap. 11. & capit. 96. & sequentib. Dicendum verò est hæc omnia malè exponi de vsu per applicationem præuiam positiuam, & prædeterminantem absolutè & simpliciter. Probatur, quia Sancti non ita exponunt, & meritò, quia oporteret illam applicationem fieri, vel per excitationem mordem præcipiēdo aut consulendo, &c. vel per physicam determinationem, neutro autem modo potest Deo id tribui, vt ostēsum est. Item nulla est necessitas, quæ nos cogat id asserere, quia B Deus mirabili sua sapientia & potentia ita vtitur prauis voluntatibus sola permissione ac si eas induceret, vel determinaret. Solum ex Augustini sententia vel Hugonis Vict. potest illa positiua applicatio probabiliter admitti ad hoc vel illud malum, quando iam voluntas ex se est ad malum determinata: & tunc potiùs dicēdum est, Deum applicare voluntatem ad minus malū, quàm ad malum. Neque etiam talis applicatio fit propriè ex parte potentiæ, voluntatis per efficacem prædeterminationē, semper enim hoc repugnat libertati: & diuinam bonitatem non decet, quòd per se faciat in homine prauos actus vel affectus, sed fit per alicuius obiecti repræsentationem, vt voluntas ex se actu determinata ad malum, in hoc obiecto potiùs quàm in alio versetur. Atque hocipsum (vt ergo existimo) regulariter non fit à Deo immediatè, sed per angelos, non bonos, sed malos, qui ex se paratissimi sunt ad homines decipiendos, vel inclinādos ad praua obiecta, & interdùm Deus illis imperat, vt hæc potiùs quàm illa applicent, quod nō tam est illis malum præcipere, quàm minus malum præscribere, nimirùm cohibendo illos, ne hoc malum exerceant, & dando eis licentiam ad alia, seu limitando eorum potentiam ad talia obiecta. Et ita possunt exponi citata verba Isaiæ, vt ibi indicat Basilius, licèt ibidem Hieronymus de bonis Dei ministris locum illum interpretetur: & clariùs declarauit August. lib. 3. de Trinit. capit. 4. dicens, *vti Deum, ad incommutabile arbitrium sententiæ suæ, omnibus creaturis, tam irrationalibus, quam rationalibus*: & subdit. *Sine bonis per gratiam, sine malis per propriam voluntatem*: ac

August. de grat. & lib. arb. c. 20. & 21. Hug. Vict. lib. 1. de sacram. p. 5. c. 29. Vide Stapl. lib. 11. cap. vlt. in fine.

Basil. Hieronym. August.

si diceret: non aliter eis vti, quàm finendo, ipsas facere suam voluntatem. Et hoc est, quod inferius ait. *Nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non de interiori, inuisibili, atque intelligibili aula summi Imperatoris aut iubeatur aut permittatur.*

8 Assertio septima.

Rursus hæc etiam locutio omnino vitanda est, *Deus est causa vel autor illius peccati, quod est pœna alterius peccati.* Quacunque enim ratione dicatur Deus causa alicuius peccati, formaliter & in terminis cōtradicitur Scripturis, quæ absolutè hoc negant. Vnde Patres omnes & communiter Scholastici declarant, vnum peccatum esse pœnam alterius, quoad permissionem & derelictionem Dei, vel etiam quoad beneficia, quæ Deus confert, quando homini sunt futura in occasionem peccandi. Ratio verò est, quia, licèt punire sit bonum, tamen non sunt facienda mala, vt veniant bona, nec minùs repugnat Deo propter hunc finem inducere ad malum vel esse causam eius, quàm propter alios fines bonos. Punit ergo Deus permittendo nouum peccatum ratione alterius non verò faciendo. Imò, vt superiùs ex Anselmo argumētabamur, hoc ipso quòd Deus esset auctor illius, vel faceret, nos facere illud, iam nō esset peccatum, & sic non esset magna pœna: propria ergo pœna est, quòd permittatur.

Scripturæ quorundam testimoniorum expositio refutatur.

9 NEc minùs reijcienda est eorum interpretatio, qui dicere audent, Deū non tantum permittere, sed etiam efficere indurationem peccatoris verè ac propriè. Vnde inferunt, Deum esse veram causam, & autorem indurationis per actionem positiuam, & directè intendentem talem effectum; hæ namque interpretationes longè à veritate distant, ab omnium Sanctorum interpretationibus, & à communi Scholasticorum doctrina. Etenim, cùm inducatio nihil aliud sit, quàm inhærentia, vel pertinacia voluntatis in malo, vel voluntaria impœnitentia, aut resistentia, quam peccator facit diuinæ vocationi, quid aliud est facere Deum verè ac propriè auctorem & causam indurationis, nisi facere illum verè ac propriè causam & auctorem peccati? Ad hæc, si Deus hoc modo positiuè indurat; ergo eodem modo decipit, & excæcat, ac errare facit: æquè enim de his omnibus

Scri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scriptura loquitur: sequitur ergo Deum A hæc omnia positiuè facere; ergo & mentiri, falsumue dicere doceant: nam, si verborum proprietati materiali (vt sic loquar) stãdum est, hoc propriè significat decipere, aut in errorem inducere. At Sancti Patres hæc omnia permisiuè interpretantur, asserũtque, ideo interdum dici, Deum obdurare, excæcare, ac deserere aliquẽ, quia in pœnam præcedentium delictorum, nec dat gratiam, qua cor emolliat, nec lumen, quo tenebras mentis expellat; & occasiones erroris, & indurationis vel fieri sinit, vel interdum facit, non eo animo vt occasiones illius mali sint, sed præuidens, tale malum ex illo bono, quod ipse facit, fore consequendum, non ex actione sua, sed ex hominis malitia. Audiamus Augustin. de præd & grat. cap. 4. ita scribẽtem, & exponentem verba Pauli Rom. 9. *Quem vult, indurat. Non ita intelligendum est, quasi Deus in homine ipsam, quæ non esset, duritiam cordis operetur. Quid enim aliud est duritia, quam Dei obtuare mandatis?* & post multa concludit *Indurare Deus dicitur eum, quem mollire noluerit: sic etiã excæcare dicitur eum, quem illuminare noluerit.* August. B

Plura similia habet libr. 1 ad Sim. quæst. 2. tract. 13. in Ioan. Epi. 115. Chrysostom. homil. 67. in Ioann. 118. in 2. ad Corinth. 12. Hisid. lib. 1. de sum. bon. cap. 19 Origen. homil. 2. in lib Iudic. cap. 11. & D. Thom. 1. 2. quæst. 79. Chrysost. Orig. D. Tho.

10 Assertio 8. Præterea addendum est, Deum suo æterno consilio & intrà se ipsum, vt sic loquar, non decreuisse absolutè & simpliciter, præsertim ante absolutam præscientiam futurorum, vt peccata seu actus mali fierent: & eodem sensu dicendum est, Deum non prædefiniuisse hos actus. Hæc videntur colligi ex definitione Cõcilij II. Aurausic. & ex communi traditione Sanctorũ ita intelligentium Scripturas, quæ de hac re sunt etiã frequentissimæ. Quapropter, quando Scriptura de peccatoribus ita loquitur. *Fecerunt, quæ consilium tuum & manus tua decreuerũt fieri*, nõ possint similia verba referri ad actus peccatorũ, & ad auxilium & prouidentiam, qua Deus procurat & facit, vt homines tales actus faciant. Nunquam enim Sancti Patres tradiderunt hunc sensum, neq; est consentaneus diuinæ sapientiæ & bonitati. Referenda ergo sunt similia verba ad passiones bonas, vel effectus optimos, quos Deus elicit ex prauis hominum voluntatibus. C

Assertio 9. Nihilominùs absolutè verissimum est, Deum habere prouidẽtiam malorum actuũ in particulari. Quæ veritas satis est in superioribus declarata. Ostensumque est, ad hanc prouidentiam necessariam non esse diuinam præfinitionem, aut prædeterminationem. Vt verò ambiguitas locutionum tollatur, animaduertendum videtur, aliud significari his vocibus, Deus habet prouidẽtiam malorum actuum; aliud verò his, Deus prouidet vt sint peccata vel actus mali. Nam hoc posteriori sermone absolutè prolato significari videtur, aut Deum absoluta voluntate decreuisse vt fiant peccata, aut certè sua voluntate ea intendere & sua prouidentia ea procurare: nam illa particula, *vt fiant*, hanc habitudinem indicat. & ideò illa posterior locutio est in rigore falsa, vel saltem ita æquiuoca, vt sine sufficiente declaratione nec proferenda sit nec admittẽda. At verò priori oratione solum significatur, actus malos cadere sub diuinam prouidentiam, esseque aliquo modo, quasi materiam circa quam diuina prouidentia versatur, quod est verissimum. Nam Deus prouidet auxilium seu concursum necessarium ad actum malum, non quidem vt ille fiat, sed vt fieri possit, vt liberum seruetur, omni ex parte sibi connaturali, humanum arbitrium. Vnde etiam permittit talem actum fieri, quod ad prouidentiam spectat: permittit autem certò præsciens, illum esse futurum, si permittatur: & ideò in tempore ex certa & infallibili scientia ad illum concurrit. Et, quia ab æterno præsciuit illum futurum, sua etiam prouidentia illum ordinauit, vel ad pœnam, vel ad aliquem alium fructum seu effectum. Notabile.

11 Assert. 10. Addendum insuper est, longè diuersam esse rationem de actibus bonis: horũ enim simpliciter auctor est Deus, quia non solum ad illos physicè concurrit sicut ad malos, sed etiam illos per se intendit, ac propter illos dedit voluntati potissimam propensionem naturalem ad id, quod honestum est & rationi consentaneum: & adiecit leges, præcepta, præmia, & pœnas, quibus voluntas ad hos actus inclinetur, & à contrarijs auertatur. Et in ipso etiam physico influxu est aliqua differentia, quia Deus directè & per se influit in bonitatem, in malitiam autem minimè. Quo etiam fit, vt de actibus bonis non solùm sit verum, Deum habere prouidentiam illorum distinctam & in particulari, sed etiam prouidere vt illi fiant; quia reuera illos intendit, & vult fieri, & procurat, vt fiant, quantum est ex se, quæ satis superque sunt

sunt ad illius locutionis veritatem.

An verò Deus præsiniat absoluto decreto, præscientiam futurorum antecedente, vt hi actus boni morales & naturales fiant, non est res ad fidem pertinens, quia neque scripta est, definita, aut tradita in aliqua regula fidei, nec à sanctis Patribus, aut Doctoribus. Nec ad defendẽda conueniẽte modo aliqua fidei dogmata est necessaria illa præfinitio. Quarè in hac re locus est opinionibus Theologorum. Quibusdam asserentibus nullum ex his actibus præfiniri; alijs, præfiniri omnes; alijs verò media viaincedentibus, & dicentibus, quosdam præfiniri, quosdam non itẽ, ex Dei arbitrio & iuxta varios fines ab ipso intentos. Quem dicendi modum vt probabiliorem elegimus. Nullus tamen potest aliqua censura notari, si prudens iudicium & cum Theologico fundamento sit ferendum. A B

12 Quæstiunculæ satisfit. Vltimò potest aliquis quærere de actibus moralibus indifferẽtibus. Sed hæc quæstio in opinione D. Thomæ, quam nos verã existimamus, locum non habet; quia diuinus cõcursus, prouidentia, aut efficacia versari debet circa hos actus, vt in particulari & in indiuiduo fiunt: at verò in indiuiduo nullus est actus indifferens; sed hoc ipso, quòd actus ex sua specie indifferens ita fiat sine alio fine, malus est: quare non potest Deus magis esse auctor illius vt sic, id est, ta

A li modo facti, quàm actus peccati: quia reuera ille actus peccaminosus est. Vnde nec potest Deus præfinire vt ita fiat, nec ad illũ vt sic voluntatem excitare, nedum prædeterminare.

Potest autem interdum Deus mouere ad talem actum faciendum propter bonum finem, & homo suo arbitrio eligere actum & omittere finem à Deo intentum; & tunc actus est à Deo, non verò indifferẽtia in indiuiduo, id est (vt sic loquar) otiositas eius. At verò iuxta sententiam, quæ asserit, posse dari in indiuiduo actum indifferentem, non esset inconueniens admittere, Deum posse esse auctorem eius, vel mouere ad illum, quia per illum potest ipse aliquem finẽ intendere, licèt non moueat hominem ad illum finem intendendum. Quia, cùm aliàs in illo actu, neque ex obiecto neque ex circunstantijs sit malitia, non repugnat simpliciter alicui diuino attributo, quòd Deus illum intendat. Quanquam in omni opinione multò magis sit consentaneum diuinæ sapientiæ & bonitati, vt nunquam hos actus procuret, aut velit fieri ab homine, nisi cum aliqua honestate; vt verò indifferentes sunt, solum permittat; & generali concursu in eos influat.

De his ergo actibus & de toto hoc libro secundo hæc dixisse sufficiat.

N LIBER

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE DIVINA MOTIONE SEV EFFICACI DEI AVXILIO AD SVPERNATVRAles & liberos voluntatis actus necessario.

HÆC est præcipua pars huius operis, ad quã cætera, quę in superioribus libris dicta sunt, referuntur. Vnde in præsenti in hoc potissimùm incumbẽdum est, vt ostendamus, ea, quæ in superioribus dicta sunt de libertate nostra, & de modo quo Deus cum illa concurrit, salua eius indifferẽtia in vsu suorum actuum, habere locum in supernaturalibus actibus, quatenùs etiã ipsi liberi sunt, suoq; modo in hominis potestate cum diuina gratia existunt: &, quanuis secundùm eam propriam rationem, qua supernaturales sunt, maiora Dei auxilia requirant, non tamẽ ob eam causam postulare præuiam aliquam determinationem physicam voluntatis, quam à solo Deo recipiat, & in ea recipienda solũ passiuè concurrat, &, ea recepta, necesse illi sit supernaturalẽ cõsensum præstare; aut supernaturalem actum amoris, vel alium similem elicere. Vt autem hoc vltimũ, quod est præsentis disputationis scopus, ex propriis principijs comprehendi possit, operæ pretium erit, pauca de his actibus supernaturalibus, & de diuinis auxilijs ad eos necessarijs, præmittere, nec non etiam duos extremos errores, qui in hac materia versati sunt, declarare, vt quantum nostra sententia ab vtroque distet, manifestè constet, nihilq; periculi aut suspicionis in ea reperiri, sed magnã potius probabilitatem ac veritatẽ.

CAPVT PRIMVM.

Esse in nobis actus quosdam humanos supernaturales, supponitur ac declaratur.

1 Actus supernaturales an sint, & quid sint

VAmuis sub hac voce & denominatione actus supernaturalis, nõ inueniatur, aut in sacra Scriptura expressum, aut in sacris Concilijs definitum, esse in nobis huiusmodi actus, tamen res ipsa, quæ à nobis hac voce significatur, satis est declarata ac definita. Nihil enim aliud nomine actus supernaturalis intelligimus, nisi actum, qui solis humanæ naturæ viribus fieri non potest: talis enim actus suprà vires est naturæ; & inde supernaturalis appellatur. Definiunt autem Concilia esse in nobis quosdam actus, quos solis naturæ viribus exercere nõ possumus, qui potissimùm sunt, *credere, sperare, diligere, ac pœnitere sicut oportet, vt nobis iustificationis gratia conferatur*, vt Tridentinum Concilium docuit, & ante illud, Concilium Mileuitanum & Arausican. II. Igitur ex necessitate gratiæ, quæ ad hos actus exercendos simpliciter necessaria est, certò nobis constat, hos actus esse supernaturales; &, quia ipsi supernaturales sunt, ideò ad eos diuina gratia est simpliciter necessaria. In hoc ergo sensu veritas hęc ad fidei dogmata pertinet: vnde in hoc fundamento nulla est dissensio inter Catholicos Doctores; solumq; Pelagiani hæretici contrariam sententiam docuerunt. Vt enim Hieronymus & Augustinus referunt, vnus ex præcipuis erroribus Pelagij fuit, posse hominem viribus arbitrij sui quęlibet opera ad salutem necessaria, & velle & *Conc. Trid. sess. 6. c. 1. 5 & sequent. & can. 1. 2. & 3.* *Hier. epist. 66. ad Ctheiphontẽ de erroribus*

Pelagij. August. lib. de Hæres. in 88 & lib. 1. de grat. Christi. c. 41. & sæpè alias. le & perficere. Vnde illius veluti axioma erat. *Si alterius ope indigeo, libertas arbitrij in me destruitur*: Hæc ipsius verba refert Hieronymus qui eleganter respondet. *Velle & currere meum est, sed ipsum meum sine Dei semper auxilio non erit meum.* Et Aug. epist. 89. *Non ideò* (inquit) *tollitur liberum arbitrium, quia iuuatur, sed ideò iuuatur quia non tollitur.* Sed in hoc errore confutando, & veritate Catholica confirmanda multum immorari nõ est necesse, quia in hoc fundamẽto quod supposuimus, nulla est dissensio inter Catholicos Doctores, cum quibus nunc disputamus.

2 Actus etiã supernaturales elicimus libere.

Illud verò addẽdum est, sicut est certum, esse in nobis actus supernaturales, quos sine gratia Dei exercere nõ possumus, ita etiam certũ esse, hos actus fieri posse à nobis libere, & humano modo, imò non aliter sufficere nobis ad iustitiã & meritum, nisi liberè à nobis fiãt, libertate scilicet indifferentię iuxtà in 1. lib. c. 1. & 2. explicata: doctrina enim ibi data generalis est, & hos etiã actus supernaturales comprehendit. Imò Conc. Trid. sess. 6. c. 5. & can. 4 & 5. de his supernaturalibus actibus in specie loquebatur, cũ dixit, libertatẽ nostrã non esse rem de solo titulo, sed veram rem, eò quòd ita sit in potestate nostra Dei vocationi consentire, vt illã possimus etiã respuere. Et de ijsdem loquebatur Innoc. I. in epist. 25. & 26. ad Cõcilia, Carthaginense & Mileuitanũ, cũ dixit. *In omnibus diuinis pagimis voluntatis liberæ non nisi adiutorium Dei noscimus esse nectendũ.* Quam sententiam multum commendat Aug. epist. 106. De eisdẽ etiã actibus loquebatur Cælestinus Papa, cùm ad Episcopos Galliæ c. 13. scripsit. *Auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur.* Quod aliter dixit Fulgentius lib. de Incarn. & grat. c. 20. *Gratia Dei humanum seruatur, non aufertur arbitrium.* Hinc etiam Leo IX. in epist. ad Petr. Antiochen. scriptum reliquit. *Gratiam prævenire & subsequi hominem credo & profiteor, ita tamen vt liberum arbitrij rationali creaturæ non denegem.* Omitto aliorum Patrum sentẽtias, quæ frequentissimæ sunt: testimonia item Scripturarum commemorare nõ est necesse: solùm est in eis aduertendum, eodem modo præcipi hos actus supernaturales, & consuli, & in hominis voluntate constitui, quo cæteræ humanæ operationes; quæ omnia supponunt libertatem & indifferentiã, vt notauit Conc. Trid. suprà, expendens illud Zachar. 1. *Conuertimini ad me. Quia per hoc* (inquit) *libertatis nostræ admonemur.* Et eandẽ

Innoc. I. Auguſt. Cæleſt. P. Fulgent. Leo IX. Conc Trid. Zachar. 1.

A vim habet illud Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, vita viuet.* Et illud Matth. 16. *Qui vult venire post me.* & similia omnia, in quibus actus, quantumuis supernaturales & perfecti, nostræ voluntati committuntur, quãuis alijs locis frequentissimè asseratur, eos sine diuina gratia fieri à nobis non posse, Deũq; esse præcipuum horum auctorem; propter quod & fides specialiter esse Dei donum dicitur Ephes. 2. & charitas per Spiritum sanctum diffundi in cordibus nostris, ad Ro. 5. Ac denique propter hęc potissimum opera dictum est à Christo Domino. Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*: &, *Sine me nihil poteris facere.* Ioan. 15. & à Paulo similiter prolata est illa grauissima & difficillima sententia. *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis*, ad Roman. 9. *Ezech. 18.* *Ephes.* *Rom. 5.* *Ioan. 6.* *Ioan. 15.* *Rom. 9.*

B Quam in sequẽtibus accuratè tractabimus & explicabimus: in ea enim attingitur tota huius materiæ difficultas, quæ est in cõcordia necessitatis & efficacitatis gratiæ cum libertate arbitrij, in huiusmodi supernaturalibus actibus: nam, si supernaturales sunt, videtur tota causa principalis eorum esse diuina gratia, nostramq; voluntatem, ad summum, esse posse eiusdem gratiæ instrumentum ad huiusmodi actus efficiendos, qui tamen operandi modus videtur libertati repugnans: quæ difficultas occasionem præbuit Catholicis Doctoribus in varias & inter se dissentientes sententias abeundi, inter quas illa sine dubio præferenda est, quæ ita libertatem arbitrij tueatur, vt nihil diuinæ gratię detrahat: diuinamque gratiam ita commẽdet, vt libertati arbitrij tenebras nõ offundat; nec nomine tantùm, sed clarè ac perspicuè rem ipsam defendat. Et hoc est in hoc tractatu præ oculis habendum: nam hic est præcipuus eius finis & scopus.

C

Actus esse quoad substantiam supernaturales.

3 NOn omittam autem hìc obiter annotare ab Scholasticis Theologis de his actibus supernaturalibus motam esse quæstionem, an, quoad substantiã, vel tantùm quoad modum supernaturales censendi sint; vocant autem actum supernaturalem quoad substantiam eum, qui secundùm suam essentiam, & primam ac specificam rationem talis est, vt ipsamet entitas actus non posit esse homini connatura-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis, neque ab eo fieri possit per facultatem A arbitrij cum solo concursu Dei generali naturæ debito, qualis est sine vlla controuersia clara visio diuinæ essentiæ. Actum verò supernaturalem quoad modum vocant eum, cuius entitas & specifica essentia naturalis est, sit autem vel afficitur modo aliquo superante naturam, sicut cæci illuminatio supernaturalis dicitur non in entitate: nam visus, qui restituitur naturalis est, sed in modo, quia nulla est naturalis causa, quæ visum semel amissum possit restituere. Multi ergo ex antiquis Theologis, qui hanc quæstionem attigerunt, hos actus non quoad substantiam, sed quoad modum tantùm supernaturales esse censuerunt. In quam sententiam aliquādo inclinare visus est D. Thomas, quam eius discipuli antiquiores maiori ex parte amplexi sunt. Hāc autem sententiā videntur elegisse hi Theologi, tum ad leniendam difficultatem, quæ est in concordanda libertate cum gratia, B tum etiam, quia hoc visum est eis sufficere ad veritatem doctrinæ Cōciliorum, quæ non simpliciter definiunt esse necessariam gratiam ad credendum, sperandū, & amandum, sed addunt, *sicut oportet*: quò supernaturalem modum significent.

D.Tho.12. q.171.ar. 2.ad 3.

Recentiores verò Theologi, præsertim hi, qui Conciliorū difinitionibus & Patrū testimonijs, eorumque rationibus expendendis attentiùs infudarunt, hos actus, ad quos gratia Dei simpliciter necessaria est, supernaturales in substantia & entitate eorum esse docuerunt. Quorum sententia communiter iam recepta est, quia est magis consentanea doctrinæ Conciliorum & Patrum, nam cōtraria opinio multum tribuit libertati & naturæ viribus: vixque explicare potest, cur ad hos actus sit gratia simpliciter necessaria, vel quis sit ille modus, qui in huiusmodi actibus postulatur, propter quem gratia est necessaria simpliciter. Item est magis consentanea hæc doctrina Scripturæ docenti hominē à Deo esse creatum ad finem omnino supernaturalem, quē nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: & ad eum assequendum, & cum debita proportione obtinendum, magna & pretiosa nobis dona dedisse, adeò vt per ea diuinæ efficiamur consortes naturæ, quæ omnia significant, talia dona esse in sua entitate & substantia supernaturalia. Et eiusdem ordinis sine dubio sunt virtutes illæ, quæ dicuntur per se infusæ: præsertim tres illæ de quibus Paulus dixit, *Nunc autem manent tria hæc, fides, spes, charitas*, quas nobis à Spiritu sancto infundi docuit Concilium Tridentinum sess.6. cap.7. Cùm ergo & media sint fini proportionata, & operationes diuinæ, quæ in nobis & à nobis fiunt, debeant etiam esse proportionatæ diuinæ naturæ in nobis participatæ, cumq; actus eiusdem ordinis sint cum virtutibus à quibus manant, sit etiam hos actus diuini ordinis esse: atq; ita in sua entitate & substantia supernaturales.

1. ad Cor. 13.

Con. Trid.

Hanc ergo sententiam in tota hac disputatione supponemus, tum quòd eam esse veriorem censeamus, tum etiam, ne videamur, gratiam Dei aliqua ex parte in ordinem naturæ redigere, vt physicam prædeterminationē ad hos actus necessariā nō esse defendamus & ostēdamus: hæc enim veritas nullo modo ex illa falsitate pendet. Nec verum est, libertatē arbitrij faciliùs aut meliùs cū diuina gratia concordari, si actus hi solùm quoad modū supernaturales sint, quia vel ille modus nihil est in actu, quod à nobis liberè fiat: & hoc non est cōcordare gratiam cum libertate, sed omnino gratiā euertere, & doctrinam Conciliorum eludere: vel ille modus aliquid est supernaturale, ad quod liberè faciendum, gratia nobis est necessaria; & sic eadem oritur difficultas, quo modo in eo modo faciendo libertas & gratia consentiant. Neque etiam Concilia, cùm addunt illam particulā, *sicut oportet*, accidentalem modum horum actuum indicant: sed essentialem rationem & proprietatem conuenientem ipsis ex vi supernaturalis obiecti & principij, vt est in fide Christiana. v.g. inniti formaliter in prima veritate, eique maxima certitudine adhærere; & sic de cæteris actibus. Addunt igitur illam particulam Concilia, vt hos actus separent ab alijs actibus imperfectis, quos solet homo circa eadem materialia obiecta exercere, vt cum assensu humano, & imperfecto credimus aliquam fidei veritatem, non ex diuino, sed ex humano testimonio. Qui actus imperfectus propter similitudinem quam habet cum supernaturali fide (& idem est de spe & amore) solet interdum fides quoad substantiam appellari. Et hoc sensu reperietur aliquando scriptum ab auctoribus Catholicis, posse hominē naturalibus viribus elicere actum fidei quoad substantiam: qui vel loquuntur iuxta sensum prioris sententiæ; & sic, licèt falsam sequātur opinionem, non

C

non tamen errāt in doctrina fidei; vel certè in prædicta significatione vtuntur illa voce, quoad substantiam, scilicet, vt significat cōmunem rationem & conuenientiam actus, nō vt dicit propriam & essentialem rationem specificam. Imò hoc modo censeo explicādum suprà citatum locum D. Thomę, quia in alijs locis, in quibus ex professo tradit doctrinam de his actibus & virtutibus infusis, apertè sentit hæc omnia esse dona per se & essentialiter supernaturalia, vt cōstat ex 1.2.q.63.art.3.& 4.& 2.2.quæst.6. & 24.

A

CAPVT II.

Gratuitum & supernaturale auxiliū, ad hos actus supernaturales esse necessarium.

1

EX doctrina præcedentis capitis constat esse homini necessarium diuinum ac supernaturale auxiliū ad hos actus supernaturales efficiendos. Quæ veritas est etiam de fide certa, & contra Pelagium definita in Concilio Mileuit. can.3.4.& 5.& in Cōc. Africano, tempore Bonif.I.c.78.79.& 80.& in Concil. Trid. sess.6. à canone 1. vsq; ad 4. In quibus locis non quidē habetur expressum nomen auxilij, sunt autem alia æquiualentia, vt est *adiutorium diuinum, vocatio, & inspiratio diuina & gratia adiuuans*. Quæ omnia nomine auxilij Theologi comprehendunt. Est enim auxilium, si generalem vocis significationem attendamus, omne id, quo aliquis iuuatur ad aliquid faciēdum, quod vel solus facere non posset, vel ægrè ac difficulter posset: is autē qui auxilium præbet propriè est auxilians seu auxiliator: & interdū solet etiam nomē auxilij recipere, quo modo milites solent auxilium belli appellari. Diximus autē hos supernaturales actus humanas vires superare: hinc ergo fit consequens, indigere hominem alterius ope & auxilio ad hos actus eliciendos: nō quia sine illo ægrè posset, sed quia omnino non posset sola sua virtute illos efficere: hoc autem auxilium nullus præstare potest, nisi solus Deus, quia, *neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*: & alia similia testimonia sunt frequentia in Scripturis. Et ratio est, non solū quia Deus est causa prima, à qua homo essentialiter pēdet in omni genere actionis, sed etiam quia

Cōc. Mile. African. Trident.

1.Cor.3.

B

hi actus supernaturales præcipuè sunt in intellectu & voluntate, in quas potentias nulla creatura potest intrinsecè influere ad earum vitales actus exercendos, nisi solus Deus, vt in 1.p. docet D. Thomas. Et præterea (quod ad rē proximè spectat) quia hi actus supernaturales sunt diuini ordinis, & eximiæ quædam participationes diuinæ cognitionis & dilectionis, & animam cū Deo maximè vniunt, eiusq; sanctificationem suo modo operantur, ac deniq; ad diuinam gratiam disponunt, & eius fructus existunt: solus autem Deus est, qui possit animam sibi intimè vnire, suorumq; bonorum participem efficere: & gratiam ac sanctitatem vt principalis eius auctor conferre: ipse ergo esse debet auxiliator noster in his actibus efficiendis: est ergo auxilium diuinum ad eos necessarium.

D.Tho.

2

Est autem circa veritatem hāc in primis considerandum, hic non solùm esse sermonem de auxilio externo, quod in sola prædicatione & mandatorum vel consiliorū propositione consistit, sed maximè de interiori auxilio, quo Deus interius animam illuminat, & ad se attrahit & conuertit, & adiuuat vt conuertatur: Pelagius enim non negauit priora auxilia, imò & diuinam reuelationē esse necessariam asseruit, sed in eo erravit, quod existimauit, proposita lege & veritatis prædicatione, hominem suo naturali arbitrio ac lumine esse sibi sufficientē, ad credendum & operandum quidquid est ad salutem necessarium; & propterea damnatus est in Concilijs suprà citatis, & ab Innocentio & Cælestino in epist. citatis c. præced. & ita exponit hunc errorem Pelagij Augustinus frequenter, præsertim epist. 105. & sequentib. & Hieronym. dicta epist. 56. ad Ctesiph.

Error Pelagij declaratur.

Auguſt.

Hieron.

C

Secundo est obseruandum, non solùm esse de fide hoc diuinum auxilium esse nobis vtile ad hos actus efficiendos, sed etiam esse simpliciter necessarium: illud enim prius adeò est per se euidens, vt etiam Pelagius, qui priùs gratiam Dei simpliciter negauerat, posteà admonitus, facilè inductus fuerit ad gratiam Dei confitendam; tamen, vt Augustinus refert epist. 106. subdole intelligebat, eam esse nobis vtilem, non vero necessariam simpliciter ad operandam iustitiam: propter quod etiam damnatus est in prædictis Concilijs, quorū definitiones comprehendit Concilium Tridentinum sess.6.can.2.

Auguſt.

Cōc. Trid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Aliter est auxilium gratiæ necessarium ad supernaturales actus, quã ad naturales.

Tertiò obseruanda est differentia, quę in hoc versatur inter hos actus supernaturales & actus bonos naturales: ad vtrosque enim est auxilium gratię necessarium, sed diuerso modo, nã respectu naturaliũ actuum nõ est gratia necessaria ad singulos actus exercendos, est tamen necessaria ad seruandam totã naturalem legem, & ad vitãda peccata, et iã contra legẽ naturæ cũ aliqua stabilitate, seu longo tẽpore, vt Theologi aiũt. Sed de hoc gratiæ & auxiliorũ genere nihil hic dicere necesse est, quia non refert ad scopũ præsentis controuersiæ, quò hæc omnia tendunt.

At verò respectu actuũ supernaturalium auxilium gratię necessarium est ad singulos actus, quod maximũ argumentũ est, eos esse supernaturales. Est autem in hoc sensu hæc veritas tradita ac definita in prędictis Pontificũ & Conciliorum decretis, vt facilè legenti cõstabit: nunc solũ expendemus verba Conc. Trid sess. 6. can. 3. *Si quis dixerit, sine prauenemente Spiritus sancti inspiratione atque eius adiutorio, hominẽ credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Vbi primùm consi dero, nõ dixisse Conciliũ, si quis dixerit, posse hominem sępius, aut frequenter credere, diligere, &c. sed simpliciter, *credere, aut diligere*, cùm tamen hæc singulis actibus perfici possint: docet ergo, neque vnum actũ ex his posse hominem sine gratiæ auxilio perficere: & consequenter ad singulos esse auxilium gratiæ necessariũ. Deinde animaduerto, iustificationis gratiam per vnum actum fidei, & dilectionis, obtineri posse: definit autem Conciliũ non posse hominẽ sine gratia exercere hos actus ita vt sufficiant ad iustificationẽ: ergo intelligit de singulis actibus, qui in suo ordine possunt ad iustitiam proximè disponere.

Conc Trid.

Hieron. *Auguſt.*

Atque hoc sensu tradiderunt expresè doctrinam hanc cõtra Pelagium Hieronymus in dicta epist. & in dialogis contra Pelagianos. Et Augustlib. 1. de Gratia Christi c. 3. & lib. 1. cont. duas epist. Pelag. c. 2. & 3. & lib. 2. c. 8. & 9. & lib. 3. c. 8. & lib. 1. contra Iulian. in fine, quibus locis & alijs innumeris, ita videtur exaggerare necessitatem auxilij diuini ad nostra opera, vt etiam ad singulos actus naturales moraliter bonos eam amplificare videatur, ita vt liberum arbitrium sine auxilio gratiæ ad nullũ opus bonum valeat, sed tantùm ad malum. Quã sententiam docuit & Augustino attribuit ex Scholasticis Gregorius Ariminensis, quem

Gregorius Ariminenſ.

A pauci secuti sunt: nam ea sententia à cæteris fere Theologis merito reiecta est; tum quia non sine causa addiderunt Concilia illam particulam, *sicut oportet*, sed vt significarent, ad efficiendum actus ordinis naturalis non esse ita necessarium gratiæ auxiliũ, tum etiam, quia reuera non reperitur in his actibus ea ratio necessitatis, quæ est in supernaturalibus, quia illi non sunt ordinis superioris, sicut sunt reliqui. Sed hoc alterius est negotij, solũ enim obiter tactũ est, propter Aug. Qui alijs locis satis explicuit, cũ ad singula opera bona dicitur gratia necessaria, sermonẽ esse *de operibus* (vt ipse ait) *pietatis*, quę non solũ in ordine ad finem naturæ bona sunt, sed etiam in ordine ad finẽ supernaturalem, ad quem etiam comparandũ de se sunt vtilia, quod non haberent, nisi opera supernaturalia, vel supernaturali modo facta. Ita fere interpretatur Augustlib. 1 de Grat. Christi. c. 13. & 26. lib. de bon. perse. c. 13. & lib. de grat. & lib. arb. c. 17. & lib. 4. cont. Iulian. c. 3. in fine.

Adquans actus Augustiniat necessariò requiri gratiam Dei.

4 Auxilium hoc esse gratuitũ.

Quarto obseruandum est, non solùm esse de fide certum indigere nos ad supernaturalia opera auxilio supernaturali, sed etiã auxilio gratuito, id est, quod sit donum à Deo gratis nobis collatum: hæc enim duo non sunt omnino idem: nam vt auxilium sit gratuitum nõ satis est quòd sit supernaturale, sed oportet, vt etiam gratis detur, dicente Paulo. *Ei, qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitũ: nam, si gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia*: cùm ergo auxiliũ supernaturale possit interdũ dari ex merito, seu ex debito, nõ est idem auxilium supernaturale, quod gratuitum. Sicut neque è contrario auxilium gratuitum idem in rigore est quod supernaturale, nam potest esse aliquod auxiliũ gratis datum ad aliqua naturalia opera efficiẽda, quod in se supernaturale non sit: quãuis tale auxilium dari non soleat, nisi cum aliquo ordine ad finem & bonitatem supernaturalem; & sub ea ratione supernaturale dici possit.

Rom. 4.

Error Semipelagianorum exponitur.

5

ATque hinc intelligetur aliuserror, qui Semipelagianorũ vocatus est, seu reliquiæ Pelagianorum. Confutato enim Pelagio orti sunt alij, qui dixerunt,

runt, estò sit verum, ad comparandam iustitiam necessarium esse supernaturale auxilium, non tamen gratuitum, quia putabant interdum propter opera nostra dari, quia alioqui non esset in potestate hominis saluari, sed solùm in voluntate Dei dantis auxilium necessarium cui vult. Et quidem hunc errorem priùs etiam Pelagius docuerat, vt ex Augustino colligi potest epi. 107. tamẽ Semipelagiani, alijs reiectis erroribus Pelagij, hunc rectè & occultè retinere conati sunt, ita vt in eorum verbis gratia sonaret, & meritum delitesceret. De his enim vi detur scripsisse Leo Papa epist. 84. in hæc verba. *Damnent apertis professionibus suos superbi erroris auctores:* & infrà. *Nihil in verbis eorum obscurum, nihil inueniatur ambiguum: quoniam nouimus hanc istorum esse versutiam, vt in quæcunque particula dogmatis exsecrandi, quam à damnãdorum societate diseuerint, nihil sibi sensuum suorum existimẽt esse non saluum. Cumque omnes definitiones suas ad subtrependi facilitatẽ improbare se simulent atque deponere, hoc sibi tota arte fallendi, nisi intelligantur excipiunt, vt gratia Dei secundùm merita dari accipientium sentiatur, quæ vtique, nisi gratis detur, non est gratia, sed merces, dicente Apostolo, gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est non ex operibus, ne quis glorietur.* Aduersus hunc ergo errorẽ definiunt Concilia, præsertim Arausic. II. & docẽt Patres, hoc auxilium ad opera salutis necessariũ, esse omnino gratuitũ. Quoniá verò, vt dixi, sępè contingit, aliquod huiusmodi auxiliũ ex operibus dari, id est, ex merito, vel de condigno, vt quãdo iustus benè vtendo donis acceptis, meretur subsequẽtia, vel de congruo, vt, cùm peccator benè & superna turaliter operãs ex priori auxilio, subsequẽs meretur, vt sępissimè docet Aug. epist. 105. & 106. Quoniam (inquã) vnum auxiliũ dari potest ex opere procedẽte ab alio, ideò Patres constituunt hanc gratiam potissimè in primo auxilio, quod ad concipiendã fidem, seu voluntatem credendi datur, quod vocãt iustitiæ initiũ: & hoc modo negãt initiũ salutis posse esse ex nobis, negantq; totam gratiam, prout in illo primo auxilio inchoatur, posse aliquo modo fundari in meritis nostris, quod necesse est intelligi, nõ solùm de merito de cõdigno, sed etiã de congruo; tũ quia, si solũ excluderetur meritũ de cõdigno, nõ solũ primũ auxiliũ, sed etiam subsequẽtia vsq; ad iustificationẽ, darentur sine merito, cũ tamẽ Aug. 1. Retract. c. 22. simul & neget initiũ fidei esse ex nobis, & affir-

Auguſt.

Leo Papa.

Ad Ephe. 2

Quo sensu D. Augu. 1. Retract. c. 23. retractat hanc propositionem, quam alibi docuerat. *Initium fidei est ex nobis.*

Caſsian. *Auguſt.*

Proſp. *Fulgent.* *Petrus Diacon.* *Leo Pap.* *Cæleſtin.* *Cõc. Arauſican.*

Explicatur quorundam scholasticorũ sententia, ne cum Semipelagianorum errore inuoluatur.

NOn omittam autẽ hoc loco aduertere, quosdam Scholasticos Doctores, non ignobiles aut recentiores tantùm, sed etiã graues & antiquos, docuisse, posse hominẽ pet vires naturę aliquid efficere, quo primum gratiæ auxilium seu primam vocationem obtineat: atque ita exposuisse illud axioma. *Facienti quod in se est Deus non denegat gratiam*, de illo qui per vires liberi arbitrij quod in se est facit. Sed horum Theologorum sententia piè explicãda est, & non statim cum Semipelagianorum errore inuoluenda: habet enim Catholicum sensum, quamuis fortasse commodius magisque sine occasione aut vestigio suspicionis posset alijs verbis declarari. Studuerunt ergo hi Doctores Catholici, vt sufficientiam & necessitatem gratię declararẽt: inuenire modũ, quo sit in potestate hominis habere illam, etiã quoad primum auxiliũ, quia alioqui non apparet, quomodo sit in potestate illius, salutem obtinere, si non est in potestate illius eam inchoare. Atque hinc supponũt id, quod certissimũ est, Deũ quantum in se est, paratum esse ad dandum

6 *D. Tho. in 2. d. 28. q. 1. artic. 4. Alex. Alẽs. 3. p. q. 61. memb. 5. artic. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnibus gratiã suam,& ad vocandũ omnes adultos(qui soli sunt propriè capaces vocationis)sic enim verum est illud, *Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mũdum*,& illud, *Deus vult, omnes homines saluos fieri*, iuxta expositionem magis receptã: hoc ergo modo est in potestate cuiuscunq; hominis saluari, quia est in potestate eius habere hoc diuinum auxilium, non ex merito aut dispositione sua, sed ex liberali & generali largitione Dei. Quamuis autem homo nihil ex se possit efficere, quo diuinum hoc auxilium obtineat, sed Deus sola gratuita voluntate sua illud offerat, potest tamen homo(vt D.Tho. lib.3. cont.gen.c.159. docuit) sua volũtate impedire sufficiẽter, & quantũ in ipso est, ne à Deo actu recipiat hoc auxiliũ & hanc vocationem, si multiplicando peccata, magis magisq; illius indignum se ipsum reddat. Dico autem, sufficienter, quia peccatum, quantũm in se est, est huius pœnæ dignum, quanquam, non obstante quocunque peccato possit Deus hanc gratiam conferre, & sæpe id faciat, illuminando,& efficacissimè vocando, etiam grauissimos peccatores, vt certissimum sit, hanc gratiã dari, cui datur, sine merito eius, quanuis ei, cui actu non datur, ex demerito & impedimento eius non detur.

Ioan.1. 1.ad Tim. 2.

D.Tho.

A

B

Exponitur illud axioma faciẽti quod in se est Deus non denegat gratiã.

Hinc verò vlteriùs fit, quòd,si homo habens solũ naturale lumẽ rationis,ita se gereret,vt nullũ nouũ impedimentũ gratiæ adhiberet,infallibiliter opportuno tẽpore auxiliũ vel vocationẽ gratiæ reciperet, nõ ex suo merito, sed ex generali illa liberalitate Dei,qua est ad omnũ ostiũ,& pulsat. In hoc ergo sensu dixerunt illi auctores, facienti quod in se est,Deũ non denegare gratiã;& clariùs diceretur,non ponenti obicẽ, & impedimentũ per id quod ex se facere potest, Deũ ex sua liberalitate dare gratiã,quã homo promereri nõ potest. Quæ veritas hoc modo explicata fere coincidit cũ illa, quã Conc.Trid.sess.6.c.11.& 13. confirmauit, *Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab ipso*: esset enim maxima desertio Dei, si vel primã vocationem & auxiliũ gratiæ ei homini nõ impenderet,qui per prauũ vsum sui liberi arbitrij eũ denuo non deserit.Igitur verũ est,Deum dare gratiã suã non ponenti obicẽ:nec per hoc homini aliquid attribuitur, quo gratiã promereatur,sed solũ, quòd possit illã per peccatũ impedire,vel ad summũ quòd possit vitare peccatum contra legem naturæ,quo posset illã impedire:potest autẽ id homo per liberum arbitriũ, vel quoad singulos actus, vel quoad omnes per breue tẽpus:vel certe id etiã potest adiutus speciale Dei protectione,quãuis nondũ sit electus, vel excitatus ad actus supernaturales, iuxta ea,quæ statim subiungemus.

C

Cõc. Trid.

Ex his ergo colligitur: quòd si axioma illud,Faciẽti quod in se est,&c.explicetur de dispositione positiua,ad quã ex lege Dei cõsequatur gratia,nõ potest intelligi de homine faciente quod in se est per vires naturæ, sed per gratiæ auxiliũ;vnde nõ potest accõmodari ad collationem primi auxilij,sed ad subsequentia,vt D.Tho. rectè exposuit 1.2.q.109.ar.6.ad 2. An verò hoc primũ auxiliũ oporteat esse supernaturale simplicitet & immediatè ad actũ supernaturales ordinatũ,vt est vocatio ad fidẽ,vel pœnitentiã,vel ante illud interdũ præcedat auxiliũ gratuitũ,in se quidẽ naturale,relatione tamẽ & ex intentione donãtis supernaturale,vt est inspiratio eleemosynæ vel alterius operis moralis similis, quando à Deo gratis datur, vt hominem paulatim ad altiorem vocationẽ disponat:hoc(inquam) nihil ad præsens refert,dũmodo certum sit,primum gratiæ auxilium sine merito tam de condigno, quàm de congruo hominibus dari. Et vt à Semipelagianis magis separemur, hoc intelligamus de primo auxilio supernaturali,& ad supernaturales actus immediatè tendente:nã, licèt contingere possit, ante hoc auxilium, præcedere in homine bona opera moralia ex speciali & gratuita prouidentia Dei, ordinata,saltem remotè & mediatè, ad supernaturalem finem,nihilominùs nõ existimamus,illa opera moralia dici posse dispositionẽ,nedum aliquod meritum ad illud supernaturale auxiliũ obtinendum;quia omnino sunt inferioris ordinis; &,vt sunt ab homine operante nihil habẽt supernaturale,sed, ad summũ,ex relatione Dei extrinseca in eũ finẽ referũtur,quod non sufficit,quia actus hominis nõ est dispositio vel meritum,nisi prout est ab ipso homine: solũ ergo poterũt huiusmodi actus impedire peccata, quæ possent esse obex & obstaculũ talis gratiæ. Et hanc sententiã præter veritatẽ eius eò libenter amplectimur,quòd etiã deseruiat, vt euidentiùs constet,quãtum à Pelagianorũ & Semipelagianorum doctrina in discursu & progressu huius sententiæ,quam fundare intendimus,recedamus. Sit ergo constãs & certũ,ad supernaturales actus necessariũ esse auxiliũ gratiæ supernaturale & gratuitũ.

D.Tho.

A-

CAPVT III.

Auxilium gratiæ per modum concursus esse necessarium ad actus supernaturales.

1

Auxilium gratiæ dupliciter necessarium.

EXplicata necessitate supernaturalis auxilij, vt ad punctum præcipuum nostræ cõtrouersiæ perueniamus, inquirendo an sit necessarium vel possibile aliquod auxiliũ præ determinãs physicè voluntatẽ ad hos actus liberos supernaturales,oportet varia genera horum auxiliorum distinguere,& in singulis hoc explanare. Principio igitur diuidi potest hoc auxilium in illud quod est necessarium per modũ concursus,vel per modum principij: duplici enim titulo potest hoc auxilium esse necessarium: primò, ex generali ratione omnium rerum creatarũ: est enim actus supernaturalis ens per participationem, & hac ratione indiget actuali & immediato influxu Dei vt fiat: vnde necesse est, vt illa actio,per quam nostra volũtas elicit talem actum, sit etiam actio Dei, vt ex tractatis in primo lib.cap.4. satis probatum relinquitur. Secundò est auxilium gratiæ necessarium ob specialem rationem talium actuum, quia nimirùm excellũt vim effectiuam, quam intellectus & voluntas creata habent ex natura sua ad operandum: non enim attingunt hæ potentiæ excellentiam horum actuum: & ex hac parte necessarium est auxilium gratiæ per modũ principij,id est,quod compleat principium potens efficere tales actus: & hoc modo est hæc diuisio expressa D.Thomæ 1.2.q.109. præsertim in prioribus articulis: circa quã pauca obseruare oportet,quæ ad intelligendam veritatem,quam intendimus demonstrare,multum iuuabunt.

B

D.Tho.

C

2

Cõcursus gratiæ,rectè auxiliũ appellatur

Circa auxilium ergo, quod dicitur per modum concursus obseruãdum est primò, quamuis in re certissimum sit, necessarium esse huiusmodi actualem,proximum,ac immediatum concursum Dei ad actus supernaturales,eãdem vel maiori ratione, qua ad cæteros actus necessarius est proportionatus concursus: nonnullos tamen, hærentes in nomine,nolle hunc cõcursum, auxilium appellare,sed tantùm concursum; quia auxilium significat causam actus;concursus autem non est causa,sed potiùs ipsemet actus. Auxilium enim est, quo potẽtia iuuatur ad agendũ. Vnde esse debet aliquid in ipsa potentia per modum actus primi,& consequẽter vt causa actus & priusillo, interdũ naturã tantũ, interdũ etiã tẽpore,vt quãdo volũtas nõ vult vti auxilio sibi dato. Sed neq; est cur hæreamus in voce, neq; cur timeamus, concursum hunc,auxiliũ appellare, cũ etiã concursus generalis in ordine naturæ, auxilium dici soleat,quo Deus iuuat causas secũdas ad efficiendas actiones,quas per se solæ facere non possent. Certè D. Thomas 1.2.quæst 109.artic.1.cùm dicit,intellectum humanum indigere auxilio diuino ad quãcunque cognitionem naturalem,non verò indigere illustratione superaddita nisi ad supernaturalia, nomine auxilij nihil aliud intelligit nisi generalem concursum; & eodẽ sensu dicit art. 2. naturã humanam in quocunq; statu indigere auxilio diuino ad faciendum vel volendum quodcunq; bonũ, scilicet,etiam naturale: & artic.3. ait,hominem in statu naturæ integræ potuisse operari virtute suæ naturæ bonum quod est sibi cõnaturale, absque additione gratuiti doni, *licèt non absque auxilio Dei mouentis*, id est, concurrentis cum homine vt prima causa: iam enim suprà declaraui, cur D. Thomas hunc concursum motionem vocet, vt eius eminentiam indicet. Deinde in cæteris causis,vt v.g. inter homines dicitur vnus præbere auxilium alteri, quando eum iuuat ad eundem effectum, vel eandem actionem, vt quando vnus homo iuuat alium ad aliquod pondus ferendum,vnus nihil confert alteri quod sit principium actionis, sed ipsemet coagendo præbet auxilium: sua ergo actione iuuat alium:illa ergo est, quasi formale auxilium: ad hunc ergo modum Deus auxiliatur homini concurrens cum illo; & concursus,quem præbet est auxilium, quo iuuat hominem ad effectum. Non est ergo necesse vt auxilium sit causa actus seu effectus propriè & in rigore,sed satis est, quòd sit via ad terminum, seu actio ad effectũ;& ideò non est etiã de ratione auxilij,quòd sit actus primus,& multò minùs est de ratione eius,quòd sit separabilis ab actu secũdo: de hoc enim auxilio rectè intelligitur, quod dixit D.Thomas 1.2.quæst.10.art.4.ad 3. *Quòd, si Deus mouet voluntatẽ ad aliquod,impossibile est poni:quòd voluntas non moueatur*. Deniq; nõ refert,quòd hic cõcursus Dei, in re non distinguatur ab actione creaturæ, quia hoc nõ obstat, quominùs ille concursus habeat rationem auxilij respectu voluntatis, vel in ordi-

D.Tho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordine ad effectum, quia iuuat illâm ad ef- A
ficiendum actum, vel etiam in ordine ad ip
sam actionem vt est à voluntate, quia non
posset ipsâ influere sine influxu Dei: vnde
ad hanc denominationé distinctio seu pre-
cisio rationis sufficit. Atq; ita hunc concur
sum ad actus supernaturales inter auxilia
gratiæ numerant Soto lib.1 de nat.& grat.
c.16.Vega lib.6.in Trid.c.5.& seqq.

Soto. Vega.

3 Quale sit hoc auxilium.

Secundo circa idem membrum huius di-
uisionis est obseruandum,apud omnes Ca-
tholicos esse certum, hoc auxilium, prout
in re datur ad actus supernaturales, esse su-
pernaturale donum gratiæ, ex suo genere
gratuitum respectu humanæ naturæ. Proba
tur, quia hic concursus nihil est aliud, quam
actio ipsâ, qua fit actº supernaturalis, prout
est à Deo: ergo, sicut actus est supernatura-
lis, ita necesse est hunc concursum superna-
turalem esse, nam actio specificatur à termi B
no,& ad eundem ordinem pertinet, imò in
præsenti nihil aliud est, quâ ipsemet actus,
prout est in fieri à tali agente: Est ergo hic
concursus in se quid supernaturale; & con-
sequenter etiam est donum supernaturale
& gratuitũ respectu humanæ naturæ, quia,
sicut tale genus actuum non est illi debitũ,
ita neque talis modus concursus. Hoc ta-
men iuxta varias opiniones suprà relatas cũ
proportione est accipiendum: nam, qui pu
tant, hos actus esse naturales quoad subsțan
tiam, consequenter aiunt, ad illos actus etiã
quoad subsțantiam sufficere concursum na
turalẽ Dei, vt videre licet in Caietano 1.2.
q.109. artic.9. & Soto lib. 3. de natura &
gratia c.4.concl.2. sed necesse est vt hi au-
ctores fateantur, illum concursum esse su- C
pernaturalem quoad modũ, quatenus per
illum fit aliquis modus supernaturalis in
actu, nisi fortasse supernaturalitatem actus
ponant in sola aliqua extrinseca denomina
tione vel acceptatione, quod omnino fal-
sum esse censeo. Supponẽdo autem (vt sup-
ponimus) actus esse in sua entitate superna-
turales, enidẽs est, cõcursum supernaturalẽ
& eiusdem ordinis esse ad illos necessariũ.

Caiet. Soto.

Quàm diuersimode de auxilijs gratiæ auctores loquantur.

4 CVm ergo hoc in re certũ sit, in qui-
busdam loquẽdi formulis, solet esse
quẽdã ambiguitas,& consequenter
sẽtẽtiarũ diuersitas, quę reuera nulla erit, si
termini explicẽtur; quidã enim huiusmodi
concursum nõ appellãt speciale auxiliũ, sed
generale: alijs hoc valde displicet, quia, cũ
sit auxilium gratiæ necesse est esse speciale.
Rursus, quidã nolũt, hũc cõcursum vocare
supernaturalem ex se, sed indifferentẽ, quia
vt est à Deo, inquiunt, indifferens est, licèt
in re ex principio proximo supernaturali
determinetur vt sit supernaturalis. Alijs ve
rò hoc displicet, quia concursus, prout in re
est, non potest esse indifferens, etiam prout
est à Deo, quia Deus non cõfusè, sed deter-
minatè applicat suam virtutem ad talẽ actũ.
Deniq; in hoc etiam differunt auctores, nã
quidam aiunt, hunc concursum esse à Deo
vt prima causa; abstrahendo ab eo quòd sit
auctor naturalium vel supernaturalium effe
ctuum; alij verò docent esse à Deo vt aucto
re supernaturali. Sed tota hæc diuersitas so-
lùm esse potest in modo loquendi, supposi
tis prædictis principijs, nimirùm, quòd hi
actus sunt supernaturales quoad subsțantiã,
& quòd hoc auxilium nihil est aliud, quàm
ipsemet actus vt manans à Deo.

Quidam auctores considerarunt primam
radicem & originem huius cõcursus, seu ne
cessitatis eius, quæ quodammodò eadem
est in omnibus actibus tam naturalibus, quã
supernaturalibus, scilicet, quia entia partici
pata sunt,& quia principia proxima eorum
etiã sunt imperfecta,& participata, ideòq;
dependentia à primo principio tam in ope
rari, quàm in esse. Considerando ergo hũc
concursum secundũ hanc radicem, vocarũt
hunc concursum generalẽ, quia debetur ex
generali ratione entis: & eodẽ modo voca-
rũt indifferentẽ, quia ratio entis, in qua fun
datur, indifferẽs est ad quodlibet genus en C
tis participati. Et eadem ratione hunc con-
cursum attribuunt primæ causæ vt sic, quia
Deus prębet hũc concursum quasi ex gene
rali lege, qua debet omnibus causis secũdis
concursum accõmodatum, quatenus prima
& vniuersalissima causa est. Vnde hac etiam
ratione potuerũt hoc auxiliũ generale ap-
pellare, quia ex generali lege, & modo quo
dã omnibus cõmuni tribuitur. Imo etiã pos
sent hoc auxiliũ debitũ appellare, & quoad
hoc deficiẽs à ratione gratię, quia, licèt non
sit debitus humanæ naturæ secũdùm se, est
tamẽ debitº alicui principio supernaturali,
quod semper supponitur: sicut enim igni
calido debetur concursus ad calefaciendũ,
ita homini fideli debetur cõcursus ad credẽ
dum. Et, quia semper hic cõcursus supponit
aliam priorem gratiã, quæ sit proximũ prin
cipium actus, ratione cuius datur cõcursus,
ideò

ideò semper datur vt debitus: & hac etiam A
ratione dici potest generalis, quia datur ex
generali debito causarum secundarum. Et
sane, si attentè legatur D.Thomas in 1.2.q.
109. ferè omnibus articulis, præsertim in
prioribus, magna ex parte hoc loquendi
modo vti reperietur.

Alij verò auctores considerarunt hoc au
xilium prout in re ipsâ fit,& secundùm sub-
stantiam & entitatem eius, & secundùm
proportionem, quam habet cum humana
natura secundùm se; & hoc modo vocarunt
hunc concursum supernaturalem, & negãt
esse indifferentem, quia in re nõ potest esse
indifferens, sed in certa aliqua specie & or-
dine necessariò constitui debet: non potest
autem esse nisi in ordine supernaturalium
rerum, vt ostensum est: Et hinc consequen
ter nolunt hoc vocare generale auxilium B
absolutè, sed cum addito, generale gratiæ,
simpliciter autem, speciale. Et simili ratio-

Capreol. in 2.d.28.q.1

ne vocant hoc auxilium gratuitum homini
& non debitum, nisi secundùm quid,& non
tam homini, quàm alteri gratiæ existenti in
homine: vel potiùs Spiritui sancto mouẽti
hominem per gratiam ad talem operatio-
nem, quomodo Deus dici solet, debere sibi
potiùs quàm homini. Denique eadem ra-
tione dicunt, hunc cõcursum dari à Deo vt
auctore supernaturali, & vt causa prima, nõ
abstractè & præcisè, sed determinatè vt à
causa prima in illo ordine supernaturali. Se
cundùm has ergo considerationes constat
has sententias in re non esse diuersas, sed tã
tùm in modo loquendi.

6 Aptior loquendi modus eligitur.

Mihi verò (vt quod sentio sincerè profe-
ram) satis probatur posterior loquendi mo-
dus, tum quia est clarior,& carẽs omni oc- C
casione errandi, & ambiguitate sermonis,
tum etiam, quia de naturis rerum loquen-
dum simpliciter est, prout in re sunt, & de
actionibus, prout actu exercẽtur. Denique,
quia, licèt hic concursus, non sit supernatu-
ralis; nisi concurrente simul alio principio
proximo supernaturali, vel supernaturali-
ter operante, vt infrà dicam, tamen hic con
cursus prout est à Deo non habet quòd sit
supernaturalis ex solo illo principio proxi-
mo, sed ex ipsomet Deo, qui potentiam suã
speciali modo applicat ad hunc cõcursum,
vt maiori & superioti virtute influat. Nam
licèt in Deo vnica sit virtus, per quã in om-
nia influit, tamẽ secundùm rationem potest
distingui vt magis vel minùs influens, vel vt
habens vim ad altiorem vel minùs perfectã
actionem. Et hac ratione verissimè dicitur
Deus, dare hunc concursum vt causa pri-
ma supernaturalis: ideòque dare super-
naturalem concursum ad supernaturalem
effectum, in quem eo etiam concursu in-
fluit non tantùm vt est ens, sed etiam vt
est tale ens supernaturale: nam, licèt meta-
physicè dicatur, ratio entis vt sic, esse ad-
æquata ratio sub qua Deus in omnia in-
fluit, tamen & realiter influit in omnem ra-
tionem determinatã entis; & illa ratio sub
qua non est sumenda ac si esset præcisa à de
terminatis rationibus entium, sed vt in re in
cludit omnes illas: & ideò actio & influxus
semper in re est talis, qualis est effectus ad
quem determinatur & applicatur virtus
agentis in suo ordine. Quocirca, quanuis
concursus Dei, in commun & confusè con
ceptus, sit indifferens, tamen sicut in effe-
ctibus est distinctio, ita etiam in ipso concur
su,& ad effectum spiritualem datur concur
sus spiritualis, ad materialem materialis, &
sic de cæteris: & eadem ratione ad superna
turalem actum est supernaturalis absolutè
loquẽdo: & in eo ordine potest esse maior
vel minor, imò & magis vel minùs superna
turalis respectu hominis, seu respectu prin-
cipij proximi, cui confertur, quod in discur
su disputationis huius attingetur & explica
bitur, quantũ ad rem præsentem fuerit ne-
cessarium: breuitas enim huius operis hæc
omnia exactiùs persequi non permittit, nõ
verò possumus ea omnino prætermittere,
quia necessaria sunt, tum ad veritatis funda
mentum comprehendendum, tum vt eui-
denter constet, quo modo Catholica veri-
tas inter extremos errores veluti media &
regia via incedat.

Tertio obseruandum est circa idem auxi
lium seu cõcursum supernaturalem, in hoc 7
conuenire cum generali concursu ordinis
naturæ, quod per se ac præcisè non ponit
aliquid in causa secũda, sed in effectu, quia,
cùm sit immediatus influxus Dei in effectũ
& actionem causæ secundæ, nihil aliud esse
potest, quàm ipsamet actio causæ secundæ
vt est à Deo, nam, si esset aliquid aliud prius
illa actione, illud ipsum esset principium
actionis: vnde neque esset immediatus in-
fluxus in effectum, neque esset auxilium
per modum concursus, sed per modũ prin-
cipij, quia non alio modo hæc duo auxilia
inter se distinguũtur. Igitur hoc auxilium,
præcisè sumptum, non est aliquid in causa,
sed in effectu, id est (vt in propria materia lo

qua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quamur) non est aliquid in voluntate proximè & immediatè, sed in actu supernaturali voluntatis, est enim dependentia quam habet actus à Deo vt à prima causa, etiam in ordine supernaturali. Ex hac verò conuenientia inter hos duos cõcursus, naturalem & supernaturalem, sequitur differentia inter eosdem, quam notauit D. Thomas in 1. 2. q. 109. art. 1. 2. & 3. scilicet, quod ad effectus vel actus naturales ex parte Dei sufficit hoc auxilium per modum concursus generalis, quia causæ secundæ aliunde habẽt virtutem sufficientem in suo genere ad illos effectus: at verò hoc auxilium seu cõcursus generalis ordinis gratiæ non sufficit homini ad efficiendos actus eiusdem ordinis, nisi Deus aliud maius auxiliũ superaddat: quia naturales potentiæ hominis non habent vires proportionatas & sufficientes in genere causæ proximæ ad illos actus efficiẽdos. Vnde cùm per hoc auxiliũ non detur, ideo præter illud necessarium est aliud per modum principij, quod non potest esse actus ipse, nec aliquid in illo, sed aliquid re distinctũ ab illo: quid verò illud sit, & quotuplex, in sequentibus capitibus exponemus.

D. Thom.

CAPVT IIII.

Quid sit auxilium excitans, quid verò adiuuans.

1

VM liberum arbitrium ex naturâ sua sit principium insufficiẽs horum actuum supernaturaliũ, quid quid ante actum ei adiungitur, vt potens reddatur in genere causæ proximæ ad hos actus efficiendos, dici potest auxiliũ per modum principij talium actuum. Vnde fit, vt hoc auxilium multiplex sit & varium; cuius diuisiones breuiter attingere necesse est, vt, per singula membra discurrẽdo, videamus, an in hoc genere auxilij, inueniatur aliquod prædeterminãs physicè voluntatem. Vt autem intelligatur, de quo auxilio fit sermo, sciendum est, quoddam esse quod actuale dicitur, aliud, quod vocari potest habituale.

De actuali frequens est sermo in Scriptura, Concilijs, & Patribus: illa enim verba

Ioann. Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum*, &

Thren. illa Thren. 5. *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, quid aliud, quàm actualẽ Dei gratiam significant? Quidquid etiam

A Concilium Tridentinum, & alia antiquiora, & D. Augustinus sæpissimè docent de diuina vocatione, inspiratione, illustratione, & interiori motione ac doctrina, & inclinatione voluntatis, ad hanc gratiam actualem pertinet; vt in sequentibus asseremus, quin in hac gratia eiusq; efficacia explicãda insistendum nobis est: nam in illa consistit tota difficultas huius controuersiæ. Habitualis gratia auxilians nihil aliud est, quàm habitus supernaturales, quos supponimus animæ infundi, ad actus supernaturales eliciẽdos. Qui ea ratione, qua voluntatem adiuuant ad efficiendos huiusmodi actus, dici possunt auxilia diuina & supernaturalia: sic enim sæpe Augustinus totam gratiã, vt omnia diuina dona complectitur, adiutoriũ diuinum appellat. Vnde lib. de correct. &

B grat. c. 12. *Adiutorium* (inquit) *est, non solùm sine quo non fit aliquid, verùm etiam quo fit propter quod datur*, quæ descriptio conuenit virtutibus infusis, nam illis efficimus supernaturales actus, propter quos dantur; & illis tentationes vincimus, ad quod etiam dantur: illis deniq; sanatur lapsa natura, & fortior ad malum vincendum, & bonum operandũ, redditur: Et hoc modo D. Thom. opusc. 2. cap. 143. ait. *Quia vltimus finis hominis facultatem naturæ ipsius excedit, ideò Deus ei contulit adiutoria, quæ facultatem naturæ excedunt, quale est lumen gratiæ, per quod interiùs perficitur ad cognitionem, actionem, & affectionem*; & subdit. *Huiusmodi autem dona siue auxilia supernaturaliter homini data gratuita vocãtur.* De hoc igitur auxilio habituali nihil hoc loco amplius dicendum

C est, tum quia neque est simpliciter necessarium ad eliciendum actum, sed solùm ad illum eliciendum cõnaturali & perfecto modo, per intrinsecam & connaturalem facultatem, vt est cõmunior Theologorum consensus; tum etiam, quia nullus Catholicorũ dicit, per hoc auxilium determinari liberũ arbitrium ad vnum, vel quoad exercitium, vel simpliciter quoad specificationẽ: alioqui incideretur in eorum errorem, qui dixerunt, iustitiam semel comparatam non posse amitti. Est ergo certum, hæc auxilia habitualia subdi legi aliorum habituũ, quibus vtimur, cùm volumus. Vnde fit, vt etiam actus illis contrarios efficere possimus.

Omissa habituali gratia, actualis vlteriùs distinguitur ex doctrina Concilij Tridentini sess. 6. in excitantem & adiuuantem. Quanuis hæc diuisio ita declarari possit, vt auxilium etiam habituale, imò & auxilium

Auxilium habituale quid sit.

Augusti.

D. Tho.

2 Diuisio auxilij in excitans, & adiuuans.

per

per modum concursus comprehendat, vt statim dicam. Auxilium itaque excitans, iuxta mentem Concilij, nihil aliud est, quàm interior aliqua Spiritus sancti illuminatio aut inspiratio, qua Deus tangit cor hominis, illudque excitat, vt conuertatur, vel ad fidem, vel ad pœnitentiã, vel ad amorẽ, aut quemlibet alium supernaturalem actum exercendum. Hoc constat ex dicto Concilio sess. 6. cap. 5. & 6. & ex can. 3. & 4. in quibus hoc auxilium, nunc præuenientem Spiritus sancti inspirationem, nunc excitantem gratiam, nunc tactum diuinum per Spiritus sancti illuminationem, nunc diuinam vocationem appellat. Neque hæc doctrina Concilij noua est, sed antiquissima, vt constat ex Concilio

Concil. Arausicano II. fere in omnibus capitulis, vbi

Arauf. II. per hanc illuminationem, & inspirationem, B ait, Deum trahere homines ad se, & operari in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Vnde Cæleſt. Papa in epist. 1. ad Episcop. Galliæ c. 8. refert quandam epistolam Episcoporum Africæ ad Zozymum Pap. in qua laudabãt, & ponderabant verba quę in quadam sua epistola scripserat, scilicet. Se

Cæleſtin. *instinctu Dei* ad eos scripsisse; ipsi verò inquiunt, *Quid tam libere fecistis arbitrio, quàm quod vniuersa in nostra humilitatis conscientiam retulistis? Et tamen instinctu Dei factum esse, fideliter fatentesque vidistis. Ideò vtique, quia præparatur voluntas à Domino, & vt boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium.* Ex quibus verbis colligere licet quoties Augustinus ait, præparari voluntatem à Domino, & Deum in nobis incipere, nos vocando, & ad se trahendo, & in nobis operando, vt velimus, seu efficiendo in nobis, velle & perficere pro bona voluntate, de hac gratia excitante sermonem habere: semper enim per inspirationem, illuminationem & vocationem, hanc Dei operationem declarat, vt videre licet de spi-

Auguſt. rit. & lit. capit. 33. & 34. & libr. de prædestinat. Sanctor. capit. 19. & epi. 107. & lib. 1. ad Simplician. quæstio. 2. Quæ loca cum multis alijs in sequentibus expendemus. Eodemq; modo loquitur Cyrill. Alex. lib. 4. in Ioann. cap. 7. & Prosp. 2. de vocat. Gent. c. 9. alias 26.

Quid sit gratia excitans.

HInc ergo Theologi definiunt, hanc gratiam nihil aliud esse, quã motũ aliquem intellectus vel voluntatis

Opusc.

C infusum à Deo, vel illuminante intellectum, & sanctam aliquam cogitationem in eo operante circa obiectum aliquod vel veritatem ad salutem animæ pertinentem, vel per eam motionem inspirante voluntati, & excitante in illa affectionem aliquam amoris, timoris, aut alterius similis affectus, supernaturalis quidem, sed in eo ordine imperfecti, & non liberi, sed necessarij, accommodati tamen vt per eum præparetur voluntas, & paulatim subleuetur ad perfectum & supernaturalem consensum præstandum. Sed hoc intelligendum est, quando hæc gratia est purè excitans, prout nunc de illa loquimur; quod propterea dico, quia contingit vnum actum supernaturalem, perfectũ & deliberatum excitare animam ad alium, vt voluntarius actus fidei excitat ad spẽ, & actus spei ad amorem, & sub ea ratione potest dici gratia excitans, sed non est purè excitans, cùm alioqui talis actus sit effectus alterius gratiæ excitantis, & adiuuantis. Quòd ergo in dictis motibus hæc gratia excitans consistat, primùm ex vocibus ipsis inspirationis, vocationis, & similibus, est manifestum. Deinde, quia hæc gratia est aliquid animæ inhærens, quia per ea quę sunt extra animam non excitatur anima, nisi media aliqua re, quæ ipsi animæ inhæreat. Vnde, licèt causæ, vel obiecta extrinsecùs excitantia possint esse extra animam, tamen ipsa excitatio formalis necessariò debet animæ inhærere, quia necesse est vt illã formaliter, imò & vitaliter afficiat; & hæc excitatio formalis vocatur auxiliũ gratiæ excitãtis: nã excitans effectiuè Spiritus sanctus est, qui vbi vult spirat, vtens etiã quibus vult instrumẽtis ad eam excitationẽ efficiendam, vt eleganter declarat Augus. de Spirit. & lit. cap. 33. & 34. lib. 1. ad Simplician. q. 2. Neq; multum ad rem præsentem refert Scholastica quæstio, an hæc ipsa excitatio fiat effectiuè ab anima per intellectũ & voluntatẽ, quanquam probabilius sit physicè fieri ab his potentijs, quanuis non moraliter seu liberè, vt ex mox dicendis constabit. Hæc igitur excitatio inhærens animæ non est habitus eius, nam, dum anima est tantùm in habitu, est quasi dormiens, vt Aristoteles dixit: per hanc autem excitationem hoc in ea fit, vt actu vigilet, & attendat, ac si dicatur illi.

Augustin. Soto. 1. de nat. & gra. cap. 16 Vega. 6. in Trid. c. 8. Ruard ar. 2.

Ephes. 5. *Exurge qui dormis, & illuminabit te Christus*: fit ergo hæc excitatio per motum animæ vitalem, quem propterea necesse est ab ipsa fieri mota à Deo.

Ex quo intelligimus, hanc ipsam gratiam 4

O exci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

excitantem posse considerari, vel secundùm A
id, quod ipsa est, vel secundùm id, ad
quod ordinatur: & quidem ipsa secundùm
se est quid supernaturale in anima factum &
receptum: vnde vt sic potiùs est effectus gra
tiæ quàm principium; & necesse est vt ipsa
met habeat causam supernaturalem, quæ
principaliter est Deus; an verò præter ip-
sum habeat aliam causam proximam super-
naturalem, in sequentibus attingemus. At ve-
rò hæc gratia non datur vt in ea sistatur, sed
ordinatur ad id, quo salus animæ obtinetur,
qui est liber & supernaturalis consensus ani
Bernar. mæ, nam, vt ait Bernardus libr. de grat. &
liber. arb. in principio, *consentire saluari est*, &
respectu illius est hæc gratia per modum
principij, nam hæc gratia est, à qua nostræ
salutis initium sumitur, & quæ est aliquo B
modo radix & causa cæterorum effectuum
gratiæ: & ideò de hac gratia dicit sæpe Au-
gustinus per eam operari Deum in nobis vt
velimus; & alia similia, quæ posteà expo-
nemus.

Quid sit gratia adiuuans.

5 GRatia adiuuans in genere dici po-
test, quidquid intellectum vel vo-
luntatem iuuat ad supernaturalem
actum humanum efficiendum, quod exipso
nomine satis patet. Nam, vt dixi, hæ duæ gra
tiæ, excitans & adiuuans, in ordine ad con-
sensum liberum & supernaturalem denomi-
nantur, & quia homo suis viribus illum
præstare non potest, quidquid eum iuuat ad C
talem effectum, potest gratia adiuuans vo-
cari. Qua generali significatione etiam au-
xilium per modum concursus est gratia ad-
iuuans, imò & Deus ipse, vt est prima causa
supernaturalis influens in actum supernatu-
ralem, gratia adiuuans dici potest, nam ad-
iuuantis, & auxiliantis nomen proprijssimè
& perfectissimè in illum conuenit, quia ma-
gis efficientiam, quàm aliud genus causæ in
dicat; nomen item gratiæ illi non repugnat,
sicut nec nomè doni gratuitò nobis collati,
quia se ipsum nobis donat. Vnde gratia in
increatam & creatam diuidi consueuit. De-
niq; hoc generali loquendi modo etiam ha-
bitus infusus, gratia adiuuans vocari potest,
sicut & vocatur gratia cooperãs, vt infra di-
cam. Neque est dubium, quin hi modi gra-
tiæ adiuuantis sufficiant, vt sit in vniuersum
verum ac certum, præter excitantem gratiã
esse necessariam adiuuantem ad supernatura
les actus eliciendos, nam, vt minimũ, est ne-
cessarius supernaturalis cõcursus, & præter-
eà vel habitus infusus, vel aliquid, quod eius
vicem suppleat. Sed de his gratijs adiuuãti-
bus nunc non agimus, quia quãtum ad præ-
sens spectat satis de illis sub alijs nomimbus
seu rationibus dictũ est; inquiri ergo potest,
an præter has detur aliqua alia gratia adiuuãs,
nã in hoc nihil esse videtur de fide certũ, sed
ad Theologicas quæstiones vel opiniones
pertinere: breuiter tamen explicabo, quod
ad præsens institutum necessariũ existimo.

6 Quæ sit gratia adiuuans ad actus qui ex habitibus eliciũ tur.

Distinguendum est ergo in primis inter
actus, qui fiunt ab homine iam iustificato,
eliciũturq; ab habitibus, & fructus iustitię di
cuntur; & inter actus supernaturales, qui an
te iustitiam fiunt, vel proximè ad iustitiam
cõparandam disponunt, vt est contritio per-
fecta, vel remotè, vt est imperfecta seu attri-
tio; & idẽ est de primo actu fidei in adulto,
qui primùm ad fidẽ conuertitur. Rursus di-
stinguendũ est de auxilio adiuuante, vel sim
pliciter necessario ad eliciendũ supernatura-
lem actũ, vel vtili tãtùm vt faciliùs, suauiùs,
magisque perseueranter fiat. De actibus er-
go, qui ab habitibus eliciuntur, vera doctri-
na est, præter excitantem gratiam illis pro-
portionatam, nullam aliam adiuuantem præ
ter concursum ordinis gratiæ esse simplici-
ter necessariã, vt ex doctrina D. Tho. (quam *D. Thom.*
sæpè citaui) 1.2.q.109.artic.1.2.& 3. planè
colligitur. Quia per habitum habet potẽtia
sufficientem vim in ratione causæ proximæ,
& per concursum supernaturalem habet illa
causa proxima sufficiens adiutor iũ causæ pri
mæ in illo ordine: quid ergo aliud esse po-
test necessarium?

7 Occurritur obiectioni.

Dicent fortasse requiri actuale complé-
mentum virtutis causæ proximæ, nam hoc
(inquiunt) non datur sufficienter per solum
habitũ, quia actus secundus est perfectior &
magis actualis quàm primus: potẽtia autem
cũ habitu est cõstituta tantũ in actu primo:
ergo nondũ habet completam virtutem ad
eliciendũ actum, donec aliam gratiã actualẽ,
quasi fluentem recipiat, vt perfectè cõpleatur. Sed, si hæc ratio esset alicuius momenti,
non solũ in actibus gratiæ, sed etiam in actibus naturalibus probaret, potentiam cũ ha-
bitu non habere sufficientẽ vim ad connatu-
ralem actũ, cùm tamẽ omnes Philosophi di-
cant, non solùm sufficientem, sed etiam su-
perabundantẽ vim habere; & ideò non tan-
tùm posse, sed etiã faciliter & delectabiliter
posse suum actũ exercere. Deinde idem di-
cendum

cendum esset de qualibet vi actiua naturali A
quantumuis perfecta, quod (vt existimo)
apertis rationibus ostendi falsum esse in li-
bro primo. Tandem idem dicendum esset
de illa qualitate fluente, quam alij fingunt,
nam illa qualitas non est actus vitæ ab anima
elicitus, vt ipsi etiam fatentur, sed est à solo
Deo præinfusa ordine naturæ ad elicien-
dum actum: ergo illa etiam comparatur ad
actionem, vt primus actus ad secundum, &
in hoc est minùs perfecta, quòd non con-
stituit formaliter potentiam in vltimo actu,
sicut actio ipsa seu actus secundus; erit er-
go etiam illa incompleta virtus, & indige-
bit alio complemento, & sic procedetur in
infinitum, quia semper illud cõplementum
est tantùm actus primus. Quod si fortasse
differentia constituatur inter habitum & il-
lam qualitatem, quod habitus est separa- B
bilis ab actu secundo, non verò hæc qua-
litas fluens: hoc in primis nihil iuuat, nam
inseparabilitas non tollit illam differẽtiam
inter actum primum & secundum: sicut lu-
men gloriæ habet etiam inseparabilem vi-
sionem; & charitas illi connnecta habet in
separabilem amorem; & nihilominùs sunt
actus primi, adeò vt etiam in illis isti Theo-
logi prærequirant prædictam qualitatem
fluentem; quod est sine dubio ridiculum.
Quocirca ex illa differentia solùm sequitur,
illam qualitatem esse actum primum natu-
raliter agentem tanta necessitate, vt volun-
tatem etiam secum rapiat: hoc enim sequi
ex illa positione, & consequenter etiam
tolli liberum operandi vsum, libr. 1. cap.
10. ostensum est, & iterùm infrà proba- C
bo cap. 12. & 13. Illa ergo necessitas hu-
ius qualitatis nulla est, quia actus primus
simpliciter est perfectior secundo: quod de
habitibus infusis frequentiùs docent Theo
logi, quia non solum dant facilius opera-
ri, sed etiam simpliciter posse: actus verò
secundus solùm secundùm quid dicitur per
fectior, quia est vltimus, & non relinquit
vlteriorem potentiam. Nihil autem obstat,
quominùs, quod est simpliciter perfectius
efficiat id quod absolutè inferius est, quan-
tùs secundùm quid videatur excedere: præ-
sertim quia ille excessus qui esse videtur
in actu secundo, potiùs est ex his, quæ
supponit, quàm ex eo quod ipse solus in
potentia ponit. Alia quæ hìc dici possent
ad excludendas alias rationes huius neces-
sitatis, fusè tractata sunt in primo libro, &
quæ pertinent ad determinationem phy-
sicam voluntatis, quam excludere potissi-
mùm intendimus, iterum in sequentibus
capitulis proponentur. Vbi etiam osten-
dam, nulla auctoritate Conciliorum vel
Sanctorum Patrum ostendi posse, vel mi-
nimum vestigium huius gratiæ fluentis, &
adiuuantis.

Quanquam autem noua gratia adiuuans
non sit necessaria homini iustificato ad sin-
gulos actus supernaturales præstandos, ta-
men homini existenti in statu naturæ lapsæ,
necessaria est vt in gratia diu perseueret:
nam ad perseuerandum in gratia necessa-
rium est speciale auxilium, vt Concilia de-
finiunt, seu perseuerantiæ donum, quod
& gratiam excitantem & adiuuantem inclu-
dit, siue hæc re distinguantur, siue tantùm
habitudine seu munere & officio: hoc enim
ad fidem non pertinet, vt statim explica-
bo. Atque hinc etiam fit, vt, licèt ad sin-
gulos actus non sit hæc noua gratia neces-
saria, sit tamen valde vtilis, si Deus velit
illam conferre, quia auget vires ad ope-
randum. Quocirca, si hi auctores, qui do-
cent, adiungi habitibus aliam qualitatem
fluentem, non dicerent, eam esse necessa-
riam ad complendam vim actiuam potentię
& habitus, neque ad determinandam po-
tentiam, sed solùm ad augendam eius vir-
tutem, vt faciliùs & efficaciùs operetur,
nihil esset in eorum sententia, quod aper-
tè & euidenter impugnari posset, vt nobis
quidem videtur; esset tamen nihilominùs
tum incerta, & absque sufficiente funda-
mento asserta: tùm etiam difficilis ad de-
fendendum, propter ea, quæ in re simili
statim dicam.

9 At verò de primis actibus, qui dispositiones sunt vt habitus infundantur, vt est (v.g.) contritio, est specialis difficultas, quia,
cùm potentia, neque ex se, neque ex ha-
bitu superaddito habeat sufficientem vim
ad eliciendum actum, indiget peculiari
gratia adiuuante, quæ compleat illam vir-
tutem, non solùm in ratione causæ mora-
lis, sed in ratione principij efficientis pro-
priè ac physicè (vt aiunt) nam hoc princi-
pium voluntati deest; & in eo genere ac
modo agẽdi habet defectum virtutis. Qua-
propter dubium non est, quin hoc adiuto-
rio indigeat, nam ex fidei principijs hoc ne-
cessariò colligitur; quod autem illud sit, ad
fidem non spectat, sed est in opinione posi-
tum. Sunt autem quatuor modi explican-
di hoc adiutorium, quos breuissimè attin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gam, quia eorum notitia erit inferiùs necessaria. A

Primus modus explicandi adiutoriũ gratiæ.

Primus est, hoc adiutorium non esse aliud ab ipsomet habitu, quia, iuxta multorum opinionem, actus qui est vltima dispositio ad primam infusionem habitus, ab eodem habitu effectiuè procedit: quòd si ita est, habitus adiuuat sufficienter potentiam, & ita non indiget alia gratia adiuuante præter proportionatum concursum. Hæc verò sententia duas patitur graues difficultates.

Quam sit difficilis.

Prima est, quia non in vniuersum satisfacit, nam aliqui sunt actus supernaturales, qui nec supponunt habitum, neque sunt vltima dispositio ad illum, qualis esse potest aliqua supernaturalis attritio in homine existente in peccato mortali. Secunda est, quia ipsamet opinio, quam supponit, est B crediru difficilis, nam habitus infunditur iuxta mensuram dispositionis, vt Concilium Tridentin. definit sess. 6. cap. 7. ergo infusio habitus supponit potentiam excitatam & adiutam ad efficiendum dispositionem, quia homo non se disponit, nisi efficiendo actum liberum cum gratia Dei, vnde si habitus non supponeret sufficientem vim actiuam tam ex parte gratiæ adiuuantis, quàm ex parte liberi arbitrij, non infunderetur, quia homo se disponit, sed potiùs ibfunderetur, vt se posset disponere: sed de hoc aliàs.

Concil. Trident.

Gratiam adiuuantem eadem esse cum excitante, nonnulli docent.

10 SEcundus modus dicendi est, gratiam C qua potentia iuuatur ad hos actus, in re non esse aliam ab ipsa gratia excitante, sed eandem esse proximum principium non solùm morale, sed etiam physicũ, influens simul cum potentia seu libero arbitrio in actum: vnde illemet motus animi, quatenus hominem excitat, & metaphoricè vel moraliter mouet hominem & inclinat illum ad humanum actum supernaturalem, gratia excitans dicitur: quatenus verò physicè cooperatur, vt principium supernaturale cum libero arbitrio influendo in supernaturalem actum, dicitur gratia adiuuans. Cuius sententiæ fundamentum non est aliud, nisi quia illud est sufficiens principium ad eleuandam potentiam, & ad illam iuuandam: ergo non oportet aliud multiplicare, præsertim, cùm vix posit inueniri seu excogitari. Neque nim obstat Concilium Tridentinum, cùm sessione 6. docet requiri gratiam excitantem & adiuuantem, tum quia non docet has esse distinctas, quin potiùs de eis videtur semper loqui tanquam de vna & eadem, vt cùm ait cap. 5. exordium iustificationis sumi à diuina vocatione, *vt, qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando disponantur.* Tum etiam, quia, licèt idem motus qui excitauit voluntatem, adiuuet illam ad consensum, nihilominùs potest distingui gratia adiuuans ab excitante, vel quia in illomet actu illa sunt diuersa munera, nam excitat formaliter, adiuuat efficienter, vel certè quia ipsemet actualis influxus gratiæ excitantis in actum voluntatis est nouus effectus gratiæ distinctus ab ipsa gratia excitante, qui vt est ab illa potest dici gratia adiuuans.

Concil. Trident.

11 Quatenus vera sit præcedens opinio, & quatenus difficilis.

Hæc sententia est probabilis, & quantùm ad moralem concursum est etiam certa, nam & illustratio intellectus, & inspiratio voluntatis in ea perseuerans vel actu, vel virtute multum iuuant voluntatem ipsam ad consensum, siue obiectiuè alliciendo & attrahendo, siue per aliquem affectum impellendo vel terrendo, in quibus modis saltem morale auxilium intercedit. Quoad physicum verò influxum sententia hęc nõnullas patitur difficultates. Prima, quia nulla ratione probat hoc ita esse, sed supponit solum esse posibile. Secunda, quia non est facile creditu actum seu motum illum, qui est gratia excitans, habere in ratione principij proximi sufficiẽtem vim ad efficiendum deliberatum actum humanum & supernaturalem, (v.g.) contritionis, aut dilectionis Dei super omnia: quod tamen necesse est in illa sententia supponi. Nam, si dicatur, motum ipsum gratiæ excitantis ex vi suæ perfectionis & naturæ non habere vim sufficientem & connaturalem, ad alium actum efficiendum, Deum tamen eleuare illum, & vti illo vt instrumento ad illam efficientiam, hoc in primis gratis diceretur sine fundamento aut probatione vlla; & deinde supereesset eadem difficultas, an Deus eleuet illum actum, aliquid ei addendo, nec ne. Nam, si aliquid addit, illud inquirimus quid sit. Si verò nihil addit eodem modo posset eleuare voluntatem ad illum actum efficiendum, nihil ei addendo per

per hoc dari actus primi: oportet ergo iuxta A hanc sententiam, vel de motu gratiæ excitantis sit principium physicum exercitij sufficiens principium supernaturale ad efficiendum conuersionem, sed potiùs concurrere tantùm proponendo obiectum. Deniq; in primo actu supernaturali fidei vix assignari potest motus gratiæ excitantis, qui possit esse principium supernaturale ad eliciendum illum, quia ibi solum antecedit apprehensio obiecti, & iudicium practicum de eius credibilitate, post quod accedit voluntas credendi, nihil autem horũ potest esse principium eliciens actum credendi, nam voluntas potius est imperans, quam eliciens; reliqui autem actus sunt valde imperfecti & remoti. Hæc igitur omnia reddunt hanc opinionem difficilem, non tamen improbabilem, quia aliquo modo solui possent, si oporteret.

12 Auxilium excitãs nõ adiuuare potentiam physicè quo ad actus voluntaris, probatur.

Quam sit difficilis diuinæ motionis in homine liberè cõsentiens, & incipit pœnitentiam agere, non est autem verisimile solum illam memoriam esse sufficiens principium supernaturale ad efficiendam conuersionem, sed potiùs concurrere tantùm proponendo obiectum. Deniq; in primo actu supernaturali fidei vix assignari potest motus gratiæ excitantis, qui possit esse principium supernaturale ad eliciendum illum, quia ibi solum antecedit apprehensio obiecti, & iudicium practicum de eius credibilitate, post quod accedit voluntas credendi, nihil autem horũ potest esse principium eliciens actum credendi, nam voluntas potius est imperans, quam eliciens; reliqui autem actus sunt valde imperfecti & remoti. Hæc igitur omnia reddunt hanc opinionem difficilem, non tamen improbabilem, quia aliquo modo solui possent, si oporteret.

14 Auxilium aliquãs ab alijs esse dicitur infusa qualitas.

Tertius modus dicendi est, gratiam adiuuantem potentiam ad hos actus, esse qualitatem à Deo infusam, vt suppleat vicem habitus, à quo solùm hoc differt, quòd non est permanens, & ex se perpetuo durabilis in potentia, sed transiens cum actu. Cuius sententiæ fundamentum est, quia non repugnat, huiusmodi qualitatem infundi, & alio in hic modus eleuandi potentiam ad superiorem actionẽ per virtutem inhærentem; est fortior & magis proportionatus. Et hæc quidem sententia, si non ponat hanc qualitatem determinantem potentiam ad exercitium actus, & præterea asserat, huiusmodi qualitatem semper infundi omnibus quibus datur actuale auxilium sufficiens vt conuertantur si velint, etiam si conuertendi non sint; cum hac (inquam) duplici additione seu limitatione, non est omnino improbabilis, hinc tamen nihil ex ea inferri potest contra principia fidei: si autem non addatur illæ limitationes, sequetur, aut tolli libertatem quoad exercitium, aut eleuari numquam dari auxilium sufficiens ijs, qui non conuertuntur, quia non datur hæc gratia adiuuans, sine qua nec conuertuntur, nec possunt conuerti, vt latius in sequentibus persequemur. At verò illæ duæ cõditiones vix possunt coniungi cũ illa sententia consequenter loquendo, quia si hæc qualitas nõ determinat ad exercitium actus propter quem datur, quantum est ex se potest esse sine illo, & subditur vsui liberi arbitrij, atque ita iuxta secundam cõditionem positam etiam illi infunditur, qui non conuertitur: ergo

Quo sensu nõ sit omnino improbabilis hæc opinio.

Impugnatur tamen ex difficultate quam præ se fert.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo talis qualitas de se permanet in potē- A
tia per modū habitus, quandoquidē permanet, quando non operatur: cur ergo dicitur qualitas fluens, aut in quo differt ab habitu?

15 Video responderi posse, qualitatem illam non determinare potentiam ad perfectum consensum, determinare autem illam ad aliquem motum imperfectum & indeliberatum, & simul dare vires sufficientes ad perfectum & deliberatum consensum; & hoc satis esse vt sit per modum actualis motionis, & vt sit qualitas fluens. Sed hoc, qua facilitate gratis dicitur, reijci potest, præsertim, quia non est necesse vt voluntas exerceat aliquem motum indeliberatum ante plenum cōsensum, sed immediatè post perfectam illustrationem intellectus potest voluntas supernaturalem consensum præ- B
stare, quo se ad gratiam disponat, vt contigit in angelis in primo instante suo, & prima conuersione ad Deum, quæ non fuit
D. Tho. ab habitu, teste D. Thom, 1. par. quæst. 62. articu. 2. ad 3. & idem fortasse fuit in Adamo & Beatissima Virgine. Et in nobis sæpè potest idem accidere, vt peccator, per intellectum excitatus & inspiratus, statim per voluntatem eliciat contritionem. Aliter dici posset, hanc qualitatem esse talis naturæ, vt non petat infundi vel conseruari, nisi, quando homo actu excitatur, vt apprehendat, vel cogitet de sua salute; & in hoc differre ab habitu. Sed hoc etiam apparet valdè voluntarium, quia nulla potest ratio reddi huius dependentiæ, cùm hæc qualitas verè sit actus primus, infusus (v. g.) C
voluntati, qui non est cur pendeat ab aliquo actu secundo intellectus: præsertim, cùm ostensum sit non pendere à suamet operatione actuali, sed subesse, in operando, libero vsui voluntatis. Denique in vniuersum est difficile ad explicandum, quomodò qualitas spiritualis, & nullam habens in subiecto repugnantiam, nec pendens ab actuali attentione vel influxu vitali subiecti, sit ex se transiens, vel pendens ab actuali operatione. Vnde apud antiquos Patres vel Theologos non legimus, alias qualitates infusas nostris potentijs, præter actus & habitus. Est igitur etiā hæc sententia difficilis.

Posterior modus explicatur, ijs solutis, quæ contra illum pugnant.

16 QVartus modus explicandi hanc gratiam adiuuantem est, hos actus qui eliciuntur sine habitu nullum habere in homine physicum principium effectiuum sibi inhærens præter voluntatem, Deumque ipsum per se, efficacitate sua supplere efficientiam habitus; atque ita Deum duplici ratione ad hos actus concurrere, scilicet, & vt primam causam in ordine gratiæ, & vt causam principalem proximam, non tamen integram seu totalem in omni genere, quia non excludit actiuitatem voluntatis. Etenim, quòd hic modus sit possibilis, quamquam nonnulli Theologi contrarium senserint, nobis tamen satis certum videtur, quia nulla intercedit repugnantia, nec facile subtrahendum est aliquid diuinæ potentiæ, vbi non satis constet de implicatione contradictionis, quæ nulla hic ostendi potest. Quia Deus, concurrendo hoc modo cum voluntate non excludit efficientiam eius, quæ sola ex parte hominis ad vitalem, & præsertim liberum actum necessaria est, sed supplet solùm efficientiam habitus, quæ non est ita necessaria, vel intrinseca vitali actui: omnem autem efficientiam extrinsecam causæ secundæ potest Deus per se ipsum supplere. Igitur, sicut habitus est virtus iuuans potentiam, ita & Deus potest illam iuuare: est autem habitus virtus inhærens, Deus autem dici potest virtus assistens, quæ differentia non refert ad puram efficientiam, seu adiutorium in efficiendo, dummodò voluntati semper suus locus relinquatur. Vnde auctores, qui putarunt hoc esse impossibile, ideò ita sensisse videntur, quia existimarunt, habitum ita iuuare potentiam, vt sit tota vis agendi, & potentia per se ipsam nihil conferat. Quod verum esse non potest in actibus vitæ, & præsertim liberis.

Si autem hic modus est possibilis, non est 17
difficile credere, Deum illo vti in huiusmodi actibus, tum quia deest virtus causæ proximæ ad eliciendum illum actum, ad quem Deus ipse per suam gratiam illam excitat, & ideò ad ipsū pertinet supplere defectū proximæ causæ, præsertim cùm ostensum sit, non inueniri virtutem creatam, quæ supplea tur. Tum etiā quia tunc Deus operatur principaliter in anima, illam ad se conuertendo, D. Thom.
& ideò ait D. Th. cit. loco. 1. p. cōuersionem per quam aliquis præparat se ad gratiam habendam, non exigere aliquā habitualem gratiā, sed operationē Dei, animū ad se cōuertentis. Solū illud supereſt difficile in hac sententia, quòd ad suauem Dei prouidentiam pertinet,

pertinet dare causis secūdis virtutes intrinse A
cas, per quas operentur, sed ad hoc dicetur, id esse verum, tum in effectibus & actionibus connaturalibus, tum etiam in supernaturalibus, quando operans est in statu perfecto, & connaturali modo operatur, & producit fructus iustitiæ iam receptæ. Quando verò est in statu imperfecto, & potiùs contrario ipsi iustitiæ, cùm careat virtute intrinseca, quam non est recepturus, nisi per propriam & proportionatam dispositionem, quia hoc est magis expediens, magisq; consentaneum diuinæ prouidentiæ, tunc non potest eleuari per intrinsecam virtutem habitualē: actua
18 lis verò nulla est sufficiens, & ideò non est alienum, sed consentaneum diuinæ prouidentiæ, vt in omni ordine & genere actionum per se suppleat, quod creaturæ deest.

Illud etiam in hac opinione difficile vi- B
deri potest, quòd iuxta illam, gratia hæc adiuuans non est aliquid creatū, sed increatum, & ita non erit aliquid inhærens animæ, cuius oppositum significat Concil. Tridentin. sessio. 6. capit. 5. dicens, hominem moueri à Deo, vt per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad iustitiam se disponat. Sed hoc etiam non est magni momenti, tum quia iam supra diximus non esse inconueniens, aliquam gratiam adiuuantem esse increatam, tum etiam, quia, licèt hæc gratia in actu primo considerata sit quid increatum, quia nihil est aliud, quàm Deus ipse vt assistens animæ quam ad suam conuersionem excitauit, paratus eam specialissimè iuuare, & subleuare ad perfectum supernaturalem actum efficiendum, si ipsa cooperari voluerit: tamen in actu secun- C
do ipsa actio vt procedens à Deo sub hac speciali ratione considerata, est quid creatum, & potest etiam gratia adiuuans appellari, iuxta doctrinam suprà traditam. Et ita etiam respōsum est ad Concilium, concedo gratiam adiuuantem esse aliquid inhærens voluntati (quanquam Concilium id expressè non dicat) nam & concursus supernaturalis Dei in ipsa recipitur, & gratia excitans postea moraliter iuuat, non tamen necesse est, vt omne principium adiuuans inhæreat ipsi voluntati, neque hoc habet in Concilio fundamentum. Est ergo hæc opinio satis probabilis: nolumus tamen nūc definitum inter has sententias ferre iudicium; neq; enim ea de causa propositę sunt: sed vt præ oculis habeantur omnes modi, quibus probabiliter potest gratia adiuuans declarari, vt posteà faciliùs & euidentiùs constare possit, an sit necessaria ad actus supernaturales aliqua gratia physicè prædeterminans liberum arbitrium.

CAPVT V.

Quid sit gratia præueniēs, concomitās & subsequens, operans, & cooperās, moraliter aut physicè concurrens: & quomodo hæc omnia ad superiorem diuisionem reuocentur.

AD hanc diuisionem auxilij gratiæ 1
in excitans & adiuuans, reduci possunt omnes aliæ, quæ de auxiliante gratia à Theologis traditi solent; & ideò Concilium Tridentinum ferè hanc solam tetigit, vt potè virtute includentem cæteras. Alia ergo diuisio est auxilij in præueniens & concomitans: auxilium autem præueniens, si sit intrinsecum, & ipsis animæ potentijs inhærens, ac eas proximè mouens ad supernaturales actus, idem est, quod gratia excitans: & ita Concilium Tridentinum supradicto ca- *Concil. Trident.*
pit. 5. cùm dixisset exordium iustitiæ sumi à præueniente gratia, id declarans dicit, *Hoc est ab eius vocatione*; quam statim, Gratia præueniēs quę & quotuplex.
declarat per excitantem gratiam; & idem constat ex canon. 3. & 4. Dixi autem, si sit intrinsecum & proprium auxilium, quia sunt multa alia beneficia gratiæ, quibus Deus hominem præuenit, quæ generatim loquendo sub nomine gratiæ præuenientis comprehendi possunt. Huiusmodi est totum illud specialis prouidentiæ genus, quo Deus hominem, quem specialiter amat custodit, protegit, & promouet, auertendo peccandi occasiones, & offerendo bene operandi opportunitatem: aut beneficia diuina recipiendi: vt ex D. Thom. sumi potest libr. 3. contr. Gent. capit. 162. sub fin. §. hoc autem. Quomodo baptismus in infantia receptus gratia præueniens dici potest. Imò, ipsamet diuina electio, & prædestinatio in hac generalitate sermonis potest sub gratia præueniente comprehendi. Quæ autem ad rem præsentem spectat, solum est gratia præueniens, per se & intrinsecè auxilians: dicitur autem præueniens, quia omnino præuenit nostrum consensum, nostramque liberam dispositionem, quod etiam habet gratia excitans, vt dixi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quo fit, vt gratia concomitans dicatur, A quæ nostrum liberum consensum comitatur, nimirum, nos ad illum præstandum adiuuando. Vnde, sicut gratia præueniens in sensu explicato cum excitante coincidit, ita concomitans cum adiuuante. Additur verò in hac diuisione etiam gratia subsequens, iuxta illud Psalmi. 22. *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ,* & Ecclesia in quadam Collecta orat, *Tua nos, quæsumus Domine, gratia semper præueniat & sequatur, &c.* Sed hoc membrum in rigore non est diuersum à præcedente, sed connotat habitudinem ad diuersum terminum: gratia enim dicitur concomitans respectu cooperationis seu consensus liberi arbitrij; dicitur verò subsequens respectu prioris gratiæ: vnde, cùm gratia concomi- B tans seu adiuuans, semper supponat excitantem seu præuenientem, fit, vt etiam sit subsequens. Vnde hæc duo membra numquam ab Augustino & alijs Patribus distinguuntur: sed concomitans, & subsequens appellatur: sic Augustinus in Enchiridion cap. 32. *Totum* (inquit) *detur Deo, qui voluntatem bonam & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam*, & infrà. *Nolentem præuenit vt velit, volentem subsequitur, ne frustra velit.* & affert prædicta verba Psalm. 22. cum illis Psalm. 58. *Misericordia eius præueniet me.* & similia ferè habet libr. de natura & gratia cap. 32. Omitto alia, quæ de hac diuisione dici possunt, quia præsenti instituto non sunt necessaria.

Gratia sub sequens. *Psal.*

Augustin.

3 Explicatur diuisio gratiæ in operantem & cooperantem.

Alia diuisio, præcedentibus non dissimilis est, qua diuiditur gratia in operantem & cooperantem. Circa quam multa solent ab Scholasticis dici, sed hoc loco solùm iuxta mentem Augustini illam explicabimus, quia valde necessarium est ad vitia eius loca intelligenda: ex quibus hæretici malè inferunt, Deum ita in nobis operari, vt nos liberè operari non simus; quidam verò ex Catholicis colligunt ex eisdem locis physicam prædeterminationem, quam nos hæresi repugnare iam probauimus. Sed vtrique decepti sunt non rectè interpretando gratiam operantem, neq; consortium & necessitatem gratiæ cooperantis. Sumpsit ergo Augustinus hanc diuisionem ex variis locutionibus Scripturæ, nam ad Philipp. 2. dicitur: *Deus operari in nobis & velle & perficere*: & tamen 2. ad Corinth. 3. dicimur nos *cooperatores seu cooperatores gratiæ Dei*: vnde necesse est vt gratia etiam coo- peretur nobiscum, nam hæc mutuam relationem dicunt. Vnde de se mebat Paulus, *Non ego autem, sed gratia Dei mecum*: & de Apostolis dicitur Marci vltimo. *Prædicauerunt vbique, Domino cooperante*; & è conuerso Cælestinus Papa, epistol. 1. ad Episcop. Galliæ cap. 12. nos appellat *cooperatores gratiæ Dei.*

Ad Philipp. 2. Corint.

1. Cor. 15

Cælest. Pa.

Gratia operans eadē, quæ excitans, & cooperans eadem, quæ adiuuans.

Coincidit autem hæc diuisio cum præcedente iuxta mentem Augustini, nam gratia operans, eadem est quæ excitans; cooperans verò, eadem quæ adiuuans. Vtrumque constat ex ipso Augustino libr. 1. de grat. & libert. arbitr. capit. 16. & 17. vbi sic inquit, *Certum est, nos mandata seruare si volumus; sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, vt tantum velimus, quantum sufficit vt volendum faciamus. Certum est nos velle cum volumus; sed ille facit vt velimus bonum, de quo dictum est, Præparatur voluntas à Domino: & à Domino gressus hominis dirigentur: &, Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere. Certum est, nos facere cum facimus, sed ille facit vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, Faciam vt in iustitijs meis ambuletis.* Et capit. 17. *Quis* (inquit) *istam, etsi parum dare voluerit charitatem, nisi ille qui præparat voluntatem & cooperando perficit, quod operando incipit? Quoniam ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Vt ergo velimus fons nobis operatur, cum autem volumus, & esse volumus, vt faciamus nobiscum cooperatur, tamen sine illo vel operante vt velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.* Ex quo insigni & illustri loco in primis habemus, gratiam operantem esse illam, qua præparatur voluntas à Domino, & hanc eandem esse qua dicitur Deus facere vt velimus, vel vt faciamus. eōsō autem hoc fieri à Deo in nobis per gratiam excitantem, per illam enim nos illuminando dirigit gressus nostros, quod huic gratiæ operanti ibidem Augustinus tribuit; & alliciendo voluntatem ei nos præparat, vt suauiter velit credere, amare, aut operari.

Quid sit, Deum in nobis operari vt velimus.

4 HAbemus deinde, non ideò dici Deū operari in nobis vt velimus, quia ipse solus faciat in nobis ipsū velle, sed quia ipse est qui operatur in nobis initium

initiū bonæ voluntatis, quæ non perficitur A sine nobis: hoc enim est quod Augustinus ait, *Ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Non operatur autem Deus in nobis initium salutis nisi per excitantem gratiam, vt ex Concilio Tridentino suprà ostendimus: est ergo idem munus operantis & excitantis gratiæ, & consequenter idem erit etiam cooperantis & adiuuantis. Denique ratio etiam horum nominum ex eodem loco colligitur: & quidem denominatio cooperantis gratiæ per se notissima est, & aptissimè quadrat in gratiam adiuuantem, *quæ studijs cooperatur humanis*, vt rectè Ambrosius dixit libr. 2. in Lucam. Et (quod valde notandum est) indicatur in illa voce quædam simultanea coniunctio voluntatis & gratiæ adiuuantis ad eundem actum vel actionem, ad quam B mutuò cooperari dicuntur, ita vt sub ea ratione neutra alteram antecedat, vel impellat, sed solùm simul operentur. Operans autem gratia vocatur, quantū ex Augustino colligitur, vel quia eam Deus in nobis sine nobis operatur, vel, quia per eam Deus, etiam solus & sine nobis, vt velimus operatur, iuxta illud Concilij Arausi. II. cap. 20. ex Augustin. libr. 2. cont. duas epist. Pelagian. cap. 8. *Multa in homine dona sunt, quæ non facit homo, nullus verò facit homo bona, quæ non Deus præstet, vt faciat homo.*

Augustin. *Ambros.* *Con. Arau sic.*

5 Sed hîc obseruāda sunt duo. Vnū est, quod suprà dixi, tūc propriè & moraliter hominē dici agere, cū humano modo agit ac libere: atq; ita sumi ferè semper in hac materia, cùm ergo Augustinus ait Deum operari hanc C gratiam in nobis, sine nobis, intelligit, sine nobis libero, & humano modo operantibus, quod optimè conuenit in gratiam excitantem, quia, vt suprà dixi, consistit in motibus vel actibus, qui à Deo in nobis fiunt antè consensum liberum nostrū. Quòd autem illi, quia vitales sunt, physicè efficiantur à nobis non refert, neq; id intendit excludere Augustinus, neq; in aliquo minuit rationem gratiæ, quia, totū id est ex motione necessaria & eleuatione Dei. Alterum obseruādum est, aliud esse operari vt velimus, aliud operari ipsum velle: nā qui cōsulit vel rogat alterū vt velit aliquid, id totum operatur, vt alter velit; non tamen operatur velle ipsius: igitur operari vt velimus nihil aliud est, quàm operari in nobis aliquid, quo disponamur, vel inclinemur ad volendum, & eo animo & intentione vt velimus. Operari autem ipsum velle, est efficere in nobis ipsimmet actum volendi. No- *Conradus.* tauit hoc rectè Conrad. 1, 2. quæst. 3. artic. 2. citans D. Thom. & Capreol. quibus tota hæc doctrina consentanea est. Sic igitur ait Augustinus, Deum operari in nobis sine nobis vt velimus, quia ipse solus sine consensu libero nostro efficit in nobis gratiam excitantem, qua disponimur & inclinamur ad volendum iuxta illud. *Præparatur voluntas à Domino.* Vnde etiam in eo qui non vult, Deus operatur vt velit, sed sufficienter tantùm, quia ipse non vult consentire, quando verò alter consentit, facit etiam efficaciter. In quo autem efficacia hæc consistat, posteà dicemus. Ipsum autem velle non operatur Deus in nobis sine nobis, liberè cooperantibus, quanuis neque nos possimus illud perficere sine Deo adiuuante & cooperante nobiscum, quia etiam post quàm excitati sumus ab ipso ad volendum, adhuc ex nobis insufficientes sumus ad volendum, nisi Deus ipse nobiscum concurrat, & supernaturales vires præbeat. Constat ergo ex Augustini sententia, gratiam operantem, & cooperantem eandem esse cum excitante & adiuuante.

6 Quo sensu soli Deo tribuatur operari vt velimus.

Hinc etiam idem Augustinus, innumeris locis contra Pelagium contendit, Deum esse qui bonam voluntatem in nobis operatur, quæ licèt non fiat in nobis sine nobis, nihilominus in solum Deum tanquam in primum eius auctorem, & fontem referenda est. Totam autem huius rei rationem in hoc ponit, quòd *hanc bonam voluntatem, nisi Deo excitante atque adiuuante habere non possumus*, vt ait libr. 2. de peccator. merit. cap. 18. Et propter hanc causam existimat dictum esse, *Deus est qui operatur in vobis, & velle & operari pro bona voluntate.* Et apertiùs in Enchiridio. capit. 32. Propter hanc causam ait, dictum esse, *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis, Vt totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adiuuandam & adiuuat præparatam.* Idemque argumentum eleganter & copiosè prosequitur libr. 1. quæstio. ad Simp. quæst. 2. ante medium. Vbi in primis ex prædictis verbis Pauli. *Non est volentis, neque currentis, &c.* colligit, non satis esse, conuersionem, seu bonam voluntatem hominis Deo vt cooperanti attribuere, nisi etiam aliqua ratione, ei soli vt operanti tribuatur, nā aliàs, sicut dictum est à Paulo. Non est volentis hominis, sed miserentis Dei; itaque dicere posse-

Universidad de Deusto
Biblioteca

possemus. Non est miserentis Dei, sed volentis hominis, quia, quoad cooperationem, sicut homo non operatur sine Deo misereA te, ita neque Deus sine homine consentiente. Igitur præter cooperationem necessaria est alia operatio Dei, ratione cuius ei singulariter tribuitur operari velle nostrum ex singulari misericordia: Atque ita tacitè concludit diuisionem hanc gratiæ operantis & cooperantis. Explicans verò deinde, in quo consistat hæc gratia operans, ait, *Quid est, Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei? An quia nec velle possumus, nisi vocati: & nihil valet velle nostrum, nisi vt perficiamus adiuuet Deus?* Et infrà. *Noluit ergo Esau, & non cucurrit, sed, & si voluisset, cucurrisset, & Dei adiutorio peruenisset; qui ei etiam velle & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Cooperationem ergo tri-B buit adiutorio Dei, id est, gratiæ adiuuanti, operationem verò vocationi, id est, gratiæ excitanti: vocat enim Deus per excitantem gratiam, vt Concilium Tridentinum dixit: & per eandem operatur in nobis bonam voluntatem. Vnde subdit ibidem Augustinus. *Aliter enim Deus præstat vt velimus, aliter verò quod voluerimus; vt velimus enim & suum esse voluit & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo, quod autem voluerimus solus præstat, id est, posse bene agere & semper beatè viuere.* Vbi eodem modo tribuit vocationi Dei, id est, gratiæ excitanti, vt sit id, quo Deus operatur in nobis vt velimus, quamuis ipsum velle non fiat sine nobis.

7 Cur Augustinus dicat solum Deum præstare quod voluerimus.

Quid autem sibi velit Augustinus, cùm ait solum Deum præstare quod voluerimus, obscurum est, nam, si ipsum velC le, cùm exercetur, non est in nobis sine nobis, neque etiam quod voluerimus, potest à solo Deo præstari nobis: vel, si hoc soli Deo attribuitur ratione vocationis, cur Augustinus ait, aliter Deum præstare vt velimus, & aliter, quod voluerimus. Sed hęc dubitatio procedit ex falsa interpretatione illius verbi, *quod voluerimus*, ac si illud *quod*, esset aduerbium, idemq; esset dictu *quod voluerimus*, ac si diceretur, *vt voluerimus*, contra quem sensum procedit dicta ratio, est autem illud *quod*, relatiuum: & est sensus, quanuis nos vocati à Deo velimus cooperando gratiæ ipsius, tamen id quod volumus (vel expresè vel virtute) solus Deus præstat: vt (verbi gratia) vocat Deus ad contritionem, & consentit homo, Deoq; cooperante conteritur, & per eam contritionem vult consequi remissionem peccati, quam solus Deus præstat. Similiter quotiescunque homo consentit vocationi Dei, vult consequi vltimam salutem ac beatitudinem ad quam ordinatur: hoc ergo est id, quod homo voluit cooperando gratiæ Dei, id est, *semper beatè viuere*, vt statim Augustinus exposuit. Quæ expositio expressiùs constat ex libro de Eccles. dogmat. c. 21. vbi, cùm dictum esset, Deum in nobis inchoare salutem, voluntatem autem nostram consentire, & acquiescere vocationi, subditur. *Vt adipiscamur, quod acquiescendo admonitioni cupimus, diuini est muneris.* Sed hoc non pertinet ad humanam actionem, sed ad præmium, vel remotum effectum eius: gratia autem operans & cooperans prout nunc cum Augustino loquimur, proximè ordinantur ad humanum actum, bonamque voluntatem supernaturalem. Est ergo gratia cooperans illa, qua à Deo adiuuamur cum operamur, vel potiùs cooperamur: gratia verò operans, qua excitamur, vocamur, ac præparamur, vt velimus. Et ratione huius ait: infrà Augustinus, *Deo retè tribuitur, quod bene volumus.* Qua ratione tribui nobis non potest, quia (vt subdit) *nobis tribui non potest, quòd vocamur.* Similia sunt innumera apud Augustinum testimonia, quæ longum esset persequi. Atque Augustinum posteà imitati sunt Prosper, Fulgentius, Petrus Diaconus, Bernardus, & alij, qui post ipsum de gratia scripserunt. Quorum verba vitandæ prolixitatis causa omitto, & quia inferiùs opportunis locis inseremus, quæ ad præsentem causam magis conferre videantur.

Legatur Augus. lib. 1. de Præd. Sanct. c. 19 & libr. de Spirit. & lit. c. 34. & de Ecclesia. dogmat. c. 21. & epi. 107. Fulgent. lib. de Incarnat. & grat. c. 17. & sequentib. & latè libr. 1. ad Monym.

Gratia operans, & cooperans cur necessaria ad supernaturales actus.

8 Prosper. libr. 2. de vocatio. Gent. c. 10 & 11. aliàs. 3. & 4. & apertiùs c. 26. aliàs. 9. Con. Arausic.

EX his verò, quæ diximus, intelligere licet, vtramque gratiam, operantem & cooperantem, ita esse ad actus supernaturales necessariam: sicut gratia excitans & adiuuans, ad eosdem actus supernaturales necessariæ sunt, vt constat ex Concilio Tridentin. sess. 6. can. 4. ostendimus enim gratias, operantem & cooperantem, easdem esse cum excitante & adiuuante: ergo eadem necessitas est vtriusque gratiæ ad supernaturales actus. Vnde Concilium Arausican. 11. can. 9. generaliter dixit. *Quoties bona agimus, A Deus in nobis, atq; nobiscum, vt operemur, operatur. In nobis*, enim, dixit, *vt operemur*, propter gratiam excitantem, seu operantem, *nobiscum autem operatur*, propter cooperantem seu adiuuantem. Vnde can. 25. ita definit. *Hoc salubriter profitemur & credimus, quod in omni opere bono nos non incipimus, & postea, per Dei misericordiam adiuuamur, sed ipse nobis, nullis præcedentibus meritis, fidem & amorem sui prius inspirat, vt post cum ipsius adiutorio, quæ sibi sunt placita, implere possimus.* Rationem autem huius necessi-
Bernard. tatis attigit Bernardus lib. de gratia & libero arbitrio, in principio, vnico ferè verbo, dicens, *Duo mihi sunt necessaria, doceri ac iuuari.* Ad illud prius requiritur vocatio, quæ includit omnem illustrationem intellectus, & in-
Ioann. spirationem seu excitationé voluntatis, quæ B ex illa nascitur; & hoc totum sub nomine doctrinæ comprehenditur, iuxta illud. *Erunt omnes docibiles Dei*, Ioann. 6. *& illud omnis, qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.* Quia ergo ad omne opus humanum necesse est vt antecedat iudicium accommodatum, ideò ad omnem actum supernaturalem & liberum, necessaria est saltem prævia illustratio intellectus, & aliqua excitans gratia, illa tamen nõ sufficit, nisi Spiritus adiuuet volũtatem nostram, quia sufficientes vires nõ habemus ad hos actus perficiendos.

9 Quo sensu quidam actus tribuãtur gratiæ operãti, alij verò cooperanti.

Quamuis autem hæc vera sint, solet nihilominùs speciali ratione attribui quibusdam actibus, quòd sint à gratia operãte, alijs verò, quòd sint à cooperante, nam illi, qui tempore vel naturâ antecedunt habitus, & C ad illos disponunt, dicuntur esse à gratia operante: qui verò eliciũtur ab habitibus, dicuntur esse à gratia cooperante; non quia in vtrisque non habeat vtraque gratia partes suas, sed quia in prioribus, ad quos eliciendos homo destitutus est intrinseca virtute, maximè operatur gratia operans; in posterioribus verò, quia iam homo ex habitu operatur, magis influere videtur gratia cooperans. Quod ita etiam declarari potest, quia priùs quam homo aliquem habitum supernaturalem habeat, omnino indiget gratia purè excitante, à qua moueri incipiat, & ad ordinem supernaturalem subleuari, quando verò iam habet infusos habitus, sæpe per actum vnius habitus excitatur ad excercẽdum actum alterius, vt per actum fidei ad actũ charitatis; & ideò proximè totum id quod est necessariũ ad talem actum est à gratia cooperante, quanuis remotè saltem semper antecedat aliqua gratia operãs, à qua est initium vtriusque actus. Denique eodem ferè sensu accipiendum est, quod interdum insinuat D. Thomas, actum voluntatis, qui est per modum intentionis esse à gratia operante, qui verò est per modum electionis, esse à gratia cooperante, nam in simplici actu seu intentione videtur potiùs homo moueri, quàm se mouere in sensu superius explicato lib. 1. cap. 11. in posteriori autem operandi modo, magis dicitur homo mouere se ipsum morali modo; & ideò prior actio specialiter tribuitur gratiæ operanti, posterior verò cooperanti. Sed hæc magna ex parte pertinent ad modũ loquendi, nam in re ipsa, sicut nullus est actus supernaturalis & humanus, qui nõ fiat moraliter consentiente voluntate, ita nullus est, qui non fiat cooperante gratia, ante quam necessariò debet antecedere gratia operans, vt ostensum est.

Auxilium gratiæ interdum est moralis causa, interdum physica.

10 RVrsus ex dictis intelligitur alia partitio huius auxilij, quod est per modum principij, scilicet, in physicam & moralem causam supernaturalis actus. Dicitur enim causa moralis, quæ consilio, precibus, aut alio simili modo, mouet causam liberam ad operandum. Physica verò, quæ per se influit, & dat esse effectui. Vtroque ergo modo auxilia gratiæ sunt causæ supernaturalium actuum in nobis, quia actus isti & morales sunt, cum sint humani, & res quædam, habentes suam propriam naturam, suumque esse reale, & ideo vtroque genere causæ indigent. Auxilia ergo excitantia maximè habent vim causæ moralis, nam vt dixit Prosper libr. 2. de vocat. Gent c. 9. aliàs. *Prosper.* 26. *Gratia Dei principaliter præeminet suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, coruque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* Quòd autem de gratia excitante loquatur, constat ex sequentibus verbis. *Sed etiam voluntas hominis subiungitur ei, atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis est est excitata præsidijs, vt diuino in se cooperetur operi, &c.* Idem eleganter declarauit Augu- *Augustin.* stinus lib. de Spirit. & lit. c. 34. dicens. *Vtsorum suasionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus, siue extrinsecùs per Euangelicas exhortationes, vbi & mandata legis aliquid agunt: si ad hoc admonent infirmitatis suæ, vt ad gratiam iustificantem credendo confugiat, siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem, sed consentire, vel dissentire, propriæ voluntatis est. A

Constat igitur, hoc totum causalitatis genus morale esse. Et declaratur à simili, nam homo inducens alterum ad malum, vel dæmon tentans ad peccandum, est causa moralis, peccati, quia ad illud excitat & mouet: sic ergo Deus, multò q; magis & perfectiùs est causa moralis boni actus supernaturalis, ad quem eliciendum nos excitat, nostramq; præparat voluntatem. Denique tota hæc causalitas reducitur ad motionem finis, quæ metaphorica est, nam per hanc gratiam excitantem, fit vt obiectum, quod amandum proponitur, honestius, & amore dignius ap- B pareat, &, quod timendū, horribilius, quod odio habendum, turpius, & sic de cæteris: hoc autem fit, vel magis illuminando intellectum, vel aliquo modo disponendo & inclinando affectum, ex quo iudicium practicum intellectus plurimùm pendet.

11 Auxilium autem physicè efficiens seu influés in supernaturalem actum, potissimum est auxilium gratiæ adiuuātis, vt ex superioribus facilè constat: nam, cùm actus supernaturalis sit effectus physicus & realis, requirit causam per se efficientem & habentem ad hunc effectū sufficientem vim: voluntas autem humana non habet ex se hanc virtutem sufficientem, & ideò per gratiā adiuuantem compleri necesse est. An verò gratia excitās habeat etiam causalitatem physicam in actū, C iam suprà tractatum est: vbi etiam vidimus, eos Doctores, qui hoc genus causæ illi attribuunt, sub ea ratione, non excitantem, sed adiuuantem gratiam, eam appellare. Vnde è contrario etiam quæri posset, an sit aliqua gratia adiuuans, moraliter tantùm iuuans ad actum: ita enim aliqui existimant, nam, cùm Deus interiùs consolatur hominē vel illuminat, vt patienter & fortiter sustineat martyrium (v.g.) illa est gratia maximè adiuuans, non quidem physicè influendo in actum voluntatis, id enim non est necesse, sed moraliter tantùm. Alijs verò placet totum hoc genus causæ pertinere ad excitantem gratiam, quia antecedit & præuenit consensum liberum. Et quidem, si hæc gratia detur, antequam liber actus omnino inchoetur, tunc id per se notum est. Si autem contingat dari, inchoato iam actu, vt homo in eo perseueret, tunc videtur magis habere rationem concomitantis, & adiuuantis gratiæ. Tamen, si subtiliter consideretur, respectu eius ad quod datur, est moraliter antecedens & excitans, datur enim non ad inchoandum sed ad perseuerandum in ipso actu; atque ita præuenit hominem, vt continuantem talem actū. Hæc verò diuersitas ad modū loquendi pertinere videtur, nam secundùm rem talis gratia verè est excitans & operās, quia fit in nobis sine cooperatione nostra libera, & præmouet nos ad actum, ad quem ordinatur: nihil autem vetat, quòd hæc eadem gratia, quatenus moraliter dat facilitatem in operando, dicatur etiam adiuuans: nam reuera nos iuuat, & ita de illa interdum sub nomine adiutorij Sancti loquuntur, vt videre licet in superiùs citatis, præsertim in Fulgentio.

CAPVT VI.

De auxilio sufficiente & efficaci.

1 Quod dicatur auxiliū sufficiens.

Æ duæ voces, & res, quæ illis significantur, diligenter à nobis explicandæ sunt, quoniam vera præsentis controuersiæ decisio, ex earum intelligentia maximè pendet. Igitur primum omnium statuendum est, illa membra distingui in præsenti, quatenus sufficiens gratia præscindit ab actuali effectione, eiusq; negationem includit. Cōstat enim in quadam significatione, quidquid est efficax, esse etiam sufficiens; non enim potest causa efficaciter efficere, nisi sit sufficiens; potest verò è conuerso causa esse sufficiens, & non efficax, id est actu efficiens, vt si sit causa libera, & efficere nolit, vel sit sufficiens tantùm in vno genere, & desit alia causa in alio genere necessaria. In præsenti ergo, auxilium sufficiens, præscindit, & includit negationem efficientiæ: erit ergo auxilium sufficiens, quod satis est ad efficiendum supernaturalē actum, illum tamen non facit: non ex insufficientia auxilij, sed ex libertate voluntatis.

2 Auxilium sufficiens dari hominibus.

Et quidem, quòd detur hominibus huiusmodi auxilium sufficiens, certū de fide est, nam licèt in opinione sit positum, an aliquibus reprobis, vel insignibus peccatoribus, interdum negetur; & an semper actu detur, vel temporibus opportunis; tamen simpliciter & absolutè quòd detur huiusmodi auxilium, & præsertim his, quorum voluntati & culpæ tribuitur, quòd non credāt, ac non conuer-

conuertantur, certissimum, ac de fide est. A Primò quidē ex illis Scripturæ testimonijs in quibus ad reprehendendos, vel puniendos huiusmodi peccatores, testatur Deus se fecisse, quidquid ad eorum salutem, vel cōuersionem satis erat: hanc enim vim habēt illa verba Isa. 5. *Quid amplius debui facere vineæ meæ, & non feci?* Et illa Christi Domini, Ioan. 15. *Si non venissem, & locutus fuissem eis; peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberēt, nunc autem & viderunt, & oderunt, & me & Patrem meum, sed vt impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis.* Nam ex his & similibus locis colligitur, homines accusari non potuisse de peccato, si à Deo non habuissent auxilia quæ ad operan B dum sufficerent. Nam sicut accusari nō potest, qui ob inuincibilem ignorantiam aliquid omittit: ita neque ille, qui ob impotentiam non operatur, æqualis enim est excusationis ratio. Vnde vlterius ex eisdem colligitur non posse homines ob aliquam ex his causis excusari semper, cùm à Deo habeant, quidquid ad volendum, vel operandum sufficit. Hinc Clemens PP. epistol. 3. *Si me docente* (inquit) *ea quæ ad salutem pertinēt, recipere quis abnuat, ex semetipso habebit peccandi causam.* Quia, nimirum, gratia Dei illi non defuisset, si cooperari voluisset. Et propter eandem causam ait Augustinus lib. 83. quæst. q. 68. *Tunc* (inquit) *inchoare aliquem meritum supplicij, quum vocatus venire negligit,* quia, scilicet, ex tunc cœpit habere auxilium sufficiēs. Et multa similia habet trac. 89. in Ioā. & de grat. & lib. arb. c. 2. & sequent. Et in Enchirid. c. 95. & sequentib. Vbi adducit duo testimonia, quibus hoc optimè confirmatur. Vnum est Matthæi 11. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, &c.* Vnde colligit Augustinus. *Deus non iniustè noluit saluos fieri, cùm possent salui esse si vellent.* Fuit ergo illud auxiliū ita sufficiens, vt illo conuerti essent Tyrij, & Sidonij, si illis datum esset. Aliud testimonium est Matth. 22. *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti.* Quibus verbis apertè ostendit Christus, non solùm sufficiens, sed etiam plusquàm sufficiens auxilium illi populo datum esse, suaque voluntate restitisse. Ac denique lib. de corrept. & grat. cap. 10. & 11. ait, tam angelos, quàm homines, creatos esse cum sufficienti adiutorio ad non peccandum, quoniam, *Si hoc adiutorium* (inquit) *vel angelo, vel homini, quam primùm facti sunt defuisset, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset manere si vellet, non vtique sua culpa cecidisset, adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non posset,* id est, adiutorium sufficiens. Idem latè tractat Hieronym. in dialog. 3. cont. Pelagian. vbi inter alia affert illud Pauli ad Roman. secundo. *Ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit.* & Cypria. epist. 76. aliàs lib. 4. epist. 7. sub finem, ita exaggerat hanc sufficiētiā diuini auxilij, vt æqualiter omnibus dari affirmare videatur. Sed nō intelligit de æqualitate simpliciter, sed quoad hoc, vt ex parte Dei non denegetur id quod ad salutem sufficit. Et eodem modo describit hoc auxilium sufficiens Dionysius. c. 9. de cælesti Hierarch. vbi hoc auxiliū comparat radijs solis, seu lucis, qui ex se eodē modo, ac semper & super omnia diffunduntur, quod in eodem sensu accipiendum est, quo dictum Cypriani. Eandem doctrinam habet Greg. Nissen. lib. de beatitudinibus, circa illam *Beati misericordes*, & indicat Greg. Nazianz. orat. 3. tractans illud Matth. 19. *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est*: exponit enim datum esse omnibus volentibus. velle autem esse in vniuscuiusque potestate. Idem latè Prosper. lib. 1. de vocat. Gent. c. 3. aliàs 9. & lib. 2. c. 4. 9. & 10. aliàs 12. 26. & seq. Est ergo certissima hæc veritas, quæ ex Concil. etiā Arausic. can. 25. & ex Trid. Sess. 6. c. 5. & 13. planè colligitur. Neq; inter Catholicos hoc est controuersum: quia sciunt nō tribui culpæ, quod nō est in hominis potestate, neq; Deū, qui vult omnes homines saluos fieri, aliquem deserere, nisi ab ipso deseratur, vtrunq; enim Concil. Trid. sup. c. 11. & can. 18. docuit.

Isai. *Ioan.* *Clem. PP.* *August.* *Matth.* *Hieron.* *Cyprian.* *Dionys.* *Nissen.* *Nazian.* *Con. Arau.* *Trid.*

Sed, quāquam in hoc conueniāt Theologi, in declaranda tamen hac sufficientia, nōnulla est diuersitas, quā hoc loco necesse est declarare, quia ad præsentem causam erit admodùm necessaria. Dicunt ergo aliqui, hoc auxiliū esse sufficiēs, vt homo possit facere, seu ad posse; non tamē esse sufficiens, vt agat, seu ad agendū. Quā dicendi rationē videntur sumpsisse ex quodā modo loquendi Aug. quòd primo homini datū est posse perseuerare, non autē perseuerare: & quòd hominibus non electis datur posse conuerti, non autē conuerti, vt constat ex citatis locis, & ex toto lib. de Præde. San. & sæpe aliàs: Veruntamen hæc expositio auxilij sufficiētis in eo sensu, quo ab his 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

Theologis traditur, nõ est vera, & repugnã A
tiam in se inuolait, & nõ satis explicat Scri
pturas loquentes de hoc auxilio sufficiẽte.
Vt ergo res tota exactè declaretur aduertẽ
dũ est, cũ dicitur auxiliũ sufficiens dari ho
mini, vt possit operari, vel nõ peccare, duo
ibi distinguenda esse: vnũ est id, quod for
maliter datur per auxiliũ: aliud est, id quod
est, quasi terminus, seu finis talis auxilij.
Quod formaliter datur per auxilium sufficiẽs, est posse: terminus verò, seu finis pro
pter quẽ datur est velle, seu perficere. Cũ
ergo dicitur auxiliũ sufficiẽs dari ad posse,
seu propter posse, si intelligatur, quasi de
formali effectu auxilij, verissimũ est, datur
enim, vt hominẽ cõstituat simpliciter potẽ
tẽ ad volẽdũ: si autem intelligatur de fine,
seu termino propter quẽ datur, falsum est:
nã potentia nõ datur propter posse, tanquã B
propter vltimum terminũ, sed propter ope
rari: sic ergo auxilium sufficiens non solùm
est ad posse, sed ad operari: & ideò, vtre ve
ra sit sufficiens non tantùm dare debet suf
ficientiam ad posse, sed etiã ad operari: imò
non potest dare primum sine secundo, nã
potentia non potest simpliciter potentem
constituere in aliquo genere, nisi in illo sit
sufficiens ad suum actũ. Neq; Augus. in eo
sensu distinxit inter auxiliũ ad posse & ad
velle; quòd vnum sit sufficiens ad actum &
non aliud, sed quòd vnum habeat actum
coniunctum & non aliud, potest autem es
se sufficiens ad actum, & non habere illum
coniunctum ob libertatẽ operantis, de hoc
verò Aug. testimonio plura infernus. c. 14.

Est igitur de ratione auxilij sufficientis, C
4 vt ad operandũ sufficiens sit, nã alioqui nõ
Auxilium esse debet sufficiens ad operationem. posset culpæ attribui operationis defectus.
Sicut ergo homini non præcipitur, vt pos
sit, sed vt faciat, ita ei dandũ fuit auxiliũ suf
ficiens, non vt possit tantùm, sed etiã vt fa
ciat. si tamen facere voluerit: hoc enim reli
ctũ semper est in eius voluntate, sed neces
sariũ fuit priùs constitui in eius potestate:
& hoc factũ est per auxiliũ sufficiẽs. Et hoc
Conci. Tri. est, quod Concil. Trid. d. c. 11. dixit, *Deus non iubet impossibilia, sed iubẽdo monet facere, quod possis, & petere quod nõ possis, & adiuuat vt possis.* Et inferiùs, *seruant* (inquit) *sermones eius, quod vtiq; cum diuino auxilio præstare possunt.* Atque hinc fit, de ratione auxilij sufficiẽtis, si proximè & actu sufficiens sit, esse, vt includat omnia auxilia necessaria simpliciter, quæ per modum principij concurrunt ad super naturalem actum, quia hoc auxiliũ est suf-

ficiens per modum potentiæ, potentia au
tem vt sit sufficiens, oportet vt habeat om
nem virtutem necessariam ad agendum: &
hoc ipsum præ se fert nomen sufficientis,
nam, si aliquod necessarium principiũ de
est, sine illo non potest aliud operari: ergo
aliud non erat sufficiens. Nec enim alia ra
tione voluntas sine auxilio gratiæ non est
sufficiens ad hos actus eliciendos, nisi quia
indiget auxilio, sine quo non habet suffi
cientes vires: ergo, quodcunque auxilium
detur, si vltra illud est necessariũ aliud per
modum principij, alterum non poterit esse
sufficiens simpliciter, sed, ad summum, in
ali quo genere, putà excitantis, vel adiuuan
tis, moralis, vel physici. Auxiliũ ergo abso
lutè sufficiens, de quo loquimur, quod cõ
stituit hominem simpliciter & proximè po
tentem ad operandũ, necesse est includat
omne auxilium necessarium in quouis ge
nere per modum principij.

Loquor autem de auxilio proximè suffi
ciente, id est, quo homo est constitutus in
actu primo ad operandũ, ita vt ex parte om
nium, quæ prærequiruntur ad operationẽ
nihil ei desit, ad eum modum, quo in supe
rioribus lib. 1. c. 3. diximus, ad vsum liber
tatis necessarium esse, vt, positis omnibus
requisitis sit potestas ad agendum; contin
git enim, hominem non actu habere omnia
hæc auxilia necessaria per modũ principij;
& nihilominùs dici habere auxilium suffi
ciens, sed illud intelligendum est remotè
& in potentia, nõ tamẽ proximè & in actu.
Vt verò hoc etiam modo habeat homo au
xilium sufficiens, necesse est, vt sit in pote
state eius aliquid facere ad obtinendum il
lud auxilium, quod proximè sufficiat. Quo
modo omnis iustus dici potest habere auxi
lium sufficiens ad perseuerãdum in gratia,
quia, licèt non actu habeat illud speciale
donum, quod ad perseuerandum requiri
ritur, tamen, si oret & petat: & quod in se
est, faciat per recepta dona, Deus nõ nega
bit illi totum auxilium necessarium, quia
non deserit eum, à quo non deseritur, vt ad
hoc proposito dixit Concilium Triden. Conci. Tri.
dicta sess. 6. c. 11. & 13. Quapropter si ho
mini desit aliquod auxiliũ, quod sit necessa
rium principium ad eliciendum actum, &
nihil possit facere ad obtinendũ illud, nul
lo modo dici potest habere auxilium suffi
ciens, quia neq; actu illud habet, neq; est
in potentia proxima ad eliciendum actum:
neq; etiã remotè habet illud in potestate

sua

sua morali & humana, cùm nihil possit ex A
se facere, quo illud obtineat.

6 Dices, ergo infidelis, qui actu non illu
minatur, neque vllo modo vocatur ad fidẽ,
vel exteriùs, vel interiùs, non habet auxi
lium sufficiens, quia neque habet actu, ne
que in sua potestate: nihil enim facere po
test, quo necessariò, aut infallibiliter tale
auxilium consequatur. Similis difficultas
occurrere potest de fideli peccatore, qui,
cũ careat habitu gratiæ, & charitatis, caret
actu primo per se necessariò ad contritio
nem, & non habet actu gratiam adiuuantẽ,
quæ illius vicem suppleat: neque etiam ha
bet in sua potestate, nihil enim facere po
test, quo illam infallibiliter obtineat.

Respondetur ad priorem partẽ, quæ di
rectè procedit de auxilio excitante, cũ hoc
auxiliũ sit aliquid inhærẽs homini, scilicet, B
aliquis motus vitalis eius, quandiu hic mo
tus actu nõ fit in homine, nõ habere homi
nẽ auxiliũ sufficiens in actu, quia non actu
hominẽ excitat: neq; constituit illũ in suo
genere proximè potentẽ ad actũ supernatu
ralẽ. Neq; etiã dici potest habere illud
auxiliũ in potestate sua intrinseca, vt argu
mentũ probat, quia nihil potest viribus na
turæ facere, quo illud auxiliũ obtineat: &
ideò, quandiu est in eo statu, & non incipit
illuminari, non habet liberũ vsum in ordi
ne ad supernaturalia; neq; ei attribuitur, si
aliquid non faciat; excusatur enim ob im
potentiã antecedẽtẽ, & inuoluntariã igno
rantiã. Dici autem potest huiusmodi homo
habere auxilium sufficiẽs, altero è duobus
modis iuxta diuersas opiniones, scilicet, vel
in causis vniuersalibus à Deo institutis, vt
sunt generalis prædicatio Euangelij, sacra
mentorũ institutio, redemptio Christi, vel
certè, quia Deus, quod in se est, omnes illu
minat, etiam si ipsi nihil faciãt dignum illa
illuminatione, vel ad illam quidquã per se
conferant, quãuis fortasse non semper actu
illuminet, sed tẽporibus opportunis. Vnde
eo modo, quo dicitur homo in tali statu ha
bere auxilium sufficiens, habet illud exhi
bitam, quantum est ex parte Dei: & dona
tũ in actu, non quidẽ formali, sed (vt ita di
cam) virtuali. Nam, cùm tale auxiliũ nullo
modo possit esse ab homine, id est, ex ali
qua actione, vel potestate morali eius, ne
cesse est, vt aliquo modo sit actu datum, vel
in causis, vel in præparatione diuinæ volun
taris, quamquam, vt dixi, hoc vltimum non
satis sit ad moralem potestatẽ ad actiones

Quomodo infidelis nõdum vocatus habeat auxilium sufficiens.

supernaturales, vel omissiones earũ, donec A
homo incipiat intrinsecùs illuminari, &
fieri potens ad aliquod supernaturale exer
cendum, quo paulatim maiora recipiat.

Ad alteram partem respondetur, fidelem
peccatorẽ habere sufficiens auxilium adiu
uans, quod necessariũ est per modũ princi
pij; quia habet Deum paratum adiuuandũ
ipsum quotiescũque liberum eius arbitriũ
per fidem excitatum se se ad suã conuersio
nẽ applicuerit. Nec refert, siue hoc auxi
liũ adiuuans, vt in actu primo sufficiens, po
natur inhærens, siue non inhærens, sed assi
stens iuxta superiùs declarata. Hoc (inquã)
non refert, dummodò tale principiũ sit suf
ficienter applicatum voluntati ad coope
randum illi, quoties illa voluerit.

Atque hinc tandem concluditur, nõ esse 7
quidem de ratione auxilij simpliciter suffi Quomodo concursus gratiæ in auxilio sufficienti cõprehendatur.
cientis, vt homo actu & in se recipiat illud
auxilium, quod est per modum concursus,
quia non est de ratione sufficientis princi
pij, vt actu operetur, illud autem auxilium
non datur, nisi in ipsa actuali operatione,
vt declaratum est. Est tamen de ratione au
xilij sufficientis, vt illud auxilium per mo
dum concursus sit aliquo modo in hominis
potestate, sicut superiùs lib. 1. cap. vlt. dice
bamus de generali concursu: est enim eadẽ
ratio, nam etiam hic concursus in suo ordi
ne generalis est: quare necesse est, vt ex par
te Dei, ita sit exhibitus, seu expositus in actu
primo, vt ex nostro arbitrio pendeat, quòd
ponatur, vel non ponatur in actu secundo;
nam voluntate nostra applicãte se ad opus,
statim etiam Deus influet ex vi suæ antece
dentis voluntatis, si autem nostrum liberũ
arbitrium suum influxum continuerit, etiã
concursus Dei actualis cessabit. Neq; alio
modo intelligi potest voluntas nostra ha
bens auxilium, ita sufficiens, vt simpliciter
& absolutè sit in potestate eius, supernatu
raliter velle, vel nolle, vt latiùs ex dicendis
constabit.

Auxilium efficax quid.

AVxilium efficax est præcipuus sco- 8
pus, & tota occasio præsentis cõtro
uersiæ, quæ nunc est inter Theolo
gos, & orta videtur ex alia, quæ priùs fuit
Catholicis cũ hæreticis. Nã omnes conue
niũt dari nobis à Deo aliquod auxiliũ effi
cax, illud enim tractionis nomine significa
uit Christus Io. 6. dicens. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Itẽ in

Universidad de Deusto
Biblioteca

illis verbis, *Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet*, & in illis, *Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me*, iuxta expositionē Aug. de Præd. Sanct. c. 8. vbi de hoc auxilio efficaci ait, *Esse gratiam secretam, quæ cum occultè humanis cordibus, diuina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur, ideo quippe tribuitur, vt cordis duritia primitus auferatur.* Sed difficultas tota & dissensio consistit in explicando, in quo consistat hoc auxilium efficax; & efficacia eius. Nam huius temporis hæretici, non solū fatentur auxilium efficax: verumetiā ita illud exaggerāt, vt negent, præter illud esse posse aliquod sufficiens. Vocant enim auxilium efficax motionem quandā diuinā, quæ necessitatem infert voluntati, vt velit quidquid vult, sine qua negant fieri posse, vt voluntas consentiat: & ideò etiā negant esse aliquod auxiliū sufficiens, quod hanc efficacē motionem non includat. Sed hæc sententia duas hæreses continet: vna est, quæ negat liberum arbitrium, alia est, quæ negat auxilium sufficiens in omnibus, qui non conuertuntur: & ideò Catholici omnes in hoc sensu negant auxiliū efficax, id est, necessitans, sed in explicando vero auxilio efficaci diuisi sunt. Nā quidē, vt omnino à prædictis hæreticis recedant, dicūt, auxilium solùm dici efficax ab effectu, quia de facto homo cū illo conuertitur, vel consentit: Vnde negant esse ex se efficax, sed accedente tantū consensu libero volūtatis, à quo proinde omnino pendet, vt auxiliū sufficiens fiat efficax, id est habeat effectū: atq; ita facilè defendunt, & libertatē arbitrij in his, qui operantur, & sufficientiā auxilij in his, qui non operantur. Veruntamē hæc etiā sententia hoc tantū modo declarata, & nihil ei addendo, nobis non probatur, non quia falsa, sed quia diminuta, & quia nō satis declarat mentem D. Aug. vt apertè constat ex citato loco, & alijs quæ præced. cap. notauimus explicando gratiam operantem; & alijs, quæ infra c. 14. afferemus, verā sententiā explicando. Est etiā illa sententia diminuta in explicādo modo loquēdi Scripturæ, nam iuxta illa veluti ex accidente cōtingit respectu diuinæ voluntatis, quòd in vno gratia sufficiens fiat efficax, & non in alio, solùm quia alter non vult cooperari & alius vult: quod, licēt non posit dici casu fieri respectu Dei, quia fit ex præsciētia eius, & ex generali voluntate, qua vult creaturam sinere motus suos agere & exercere, vt Aug. loquitur lib. 7. de Ciui. c. 30. ta-

Aug.

men respectu diuinæ voluntatis nō poterit ea differentia illi peculiariter attribui; etiā quoad actualem efficaciam, quā habet gratia in eo, qui conuertitur: hoc autem nō est consentaneum modo loquendi Scripturę, vt patet ex illis locis, quæ Aug. frequenter ponderat. *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* Ad Rom. 9. &, *Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate,* ad Philip. 2. & similia, quæ inferiùs nostrā sententiam confirmando afferemus. Propter quæ nunc vt probabiliùs & veriùs statuimus, auxilium non solùm dici efficax quia facit, sed etiam, quia vires præbet efficacissimas voluntati, vt Aug. dixit de grat. & lib. arb. cap. 17. nam & proprietas ipsius vocis hoc requirit, dicitur enim medicamē tum efficax non ex eo solùm, quòd actu facit, sed quod singularem vim habet ad agendum: sic ergo dicitur auxiliū efficax. Quo fit, vt hoc nomen auxilij efficacis nō propriè attribuatur illi auxilio, quod est per modum concursus, tum quia illud, nō tam est efficax, quàm effectio ipsa, tum etiam quia in illo non potest distingui sufficientia & efficacia: neque illi potest specialis efficacia attribui, sed semper habet eādem actualem coniunctionem cum effectu, tanquam via ad illum: solùm ergo datur illa diuisio, vt suprà dixi, de auxilio per modum principij. Est ergo auxilium efficax, illud gratiæ principium, quod peculiarem vim & efficaciam habet ad inducendam humanam voluntatem, vt consentiat. Hac igitur suppositā sententia, declarandum superest, quæ, & quanta sit hæc vis & efficacia illius auxilij, & in quo sit posita, & cui auxilio cō ueniat, scilicet excitanti, vel adiuuanti. Quod in reliqua parte huius libri præstandum à nobis est.

Ad Rom. *Ad Philip.* *August.*

CAP. VII.

An efficax auxilium illud sit, quod physicè & ex se voluntatem prædeterminat. Proponitur & sententia id affirmans.

QVoniam auxiliū efficax ad hoc datur, vt voluntas consentiat, & non solū velle posit, sed etiā vt determinatè velit id, ad quod per tale auxiliū mouetur, ideò efficacia eius videtur consistere in vi quadam determinandi voluntatē ad volendum: inquirimus ergo

ergo an hoc ita sit, & quomodo possit intelligi, & cum libertate coniungi. Docent enim quidā Theologi efficaciam hanc consistere in vi quadam prædeterminandi voluntatem ad consensum? Dici autem solet hæc physica prædeterminatio, vt supra lib. 1. notaui, quia per physicā aliquā causalitatem, vel effectiuam, vel formalem, ita indifferentiā voluntatis coarctat, vt, sub illa determinatione existens, & in sensu (vt aiunt) cōposito, non possit non consentire in illum actū ad quē prædeterminatur. Quem sensum, & declarationē physicę determinationis præ oculis habere necesse est, vt in progressu disputationis nemo possit ambiguis vocibus tergiuersari, & rationes eludere. Nā vt in voce determinationis, & vsu eius non sit ambiguitas; additur illa particula *physica*, vt denotetur hanc determinationē esse omnimodam, & ex intrinseca, ac proprijssima causalitate ortā: atque adeò esse talē, vt nullo modo permittat voluntatē extra illam determinationē tendere, vt sic dicā. Alioqui, si determinatio ponatur, & non in hoc sensu, contra illā nunc nō disputamus, erit enim illa ad summum determinatio moralis, neque explicari poterit, in quo à morali distinguatur, si non sit talis determinatio, vt in voluntate non sit potestas resistendi illi: nam, si solū esset quædā inclinatio, cui voluntas non solet resistere, quamuis posit; ad summum esset determinatio moralis, de qua posteā videbimus.

Physica prę determinatio, quid.

2 Affirmans sententia declaratur.

Est igitur sensus illius sententiæ, Deū in omnibus operibus gratiæ, prædeterminare physicè voluntatem nostram ad consentiēdum, quodam auxilio, & speciali motione ita efficaci, vt, ea posita, necessaria consecutione sequatur consensus voluntatis, non ex aliqua præsciētia Dei, vel extrinseca suppositione, sed ex propria vi & efficacia talis motionis, vel auxilij, cui in sensu cōposito, id est, suppositā tali motione gratiæ, voluntas resistere non potest. Quod auxilium ita esse dicunt necessariū ad supernaturalē consensum, vt sine illo impossibile sit, voluntatē actum supernaturalē efficere. Quā uis enim (vt suprà libr. 1. notaui) auctores huius sententiæ interdùm conentur effugere hæc verba, *non potest, seu impossibile est*, etiā facta cōpositione & suppositione auxilij efficacis, tamen, reuera, hic est sensus eorum, neq; aliud possunt cōsequenter dicere, supposito modo efficacis auxilij, quem ipsi ponunt: atque ita interdum, vel inuiti, id expri-

Bañez.

Bañez 1. p. q. 14. ar. 13 ad 1. 2. & 3. q. 19. ar. 8. q. 22. ar. 11. 4. q. 23. ar. 3. & 5. cumel eisdem locis. 1. p. et 1. 2. q. 111.

Medin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur in speciali de auxilio gratiæ, sed in genere de diuino concursu: & de illo lõgè aliter sentiunt, quã hi auctores, nostramq; sententiam euidenter docent, vt in superiori lib. ostensum est. Quidã verò sunt ex recẽtioribus, vt Soto, Vega, Driedo, Ricardus: & hi falsò citantur, nam quidam eorum nostram sententiam expressè docent, alij non contradicunt, sed plurimum fauent, vt videbimus.

3 Fundamẽta dictæ sententiæ.

Fundamenta huius sententiæ, partim sumuntur ex varijs locis Scripturæ & Conciliorũ, quæ soli diuinæ volũtati & misericordiæ attribuunt salutem hominis, partim ex diuina præfinitione, & prædestinatione, quæ antecedit omnẽ bonũ vsum liberi arbitrij: & causa efficax est, & infallibilis, omnis huiusmodi vsus, qui ad salutẽ æternam conferre possit: partim ex insufficientia liberi arbitrij, quod nullam vim habet ad efficiẽdos supernaturales actus, nisi vt instrumentum à Deo motum: & ad talem actionẽ determinatum. Sed hæc fusiùs proponentur infrà, vbi soluenda sunt, ne iterum carere petere necesse sit.

CAP. VIII.

Nullum relinqui auxilium sufficiens ad supernaturalem actum, nec libertatem ad non consentiendum gratiæ vocanti, si efficax auxilium in hac physica prædeterminatione consistat.

1 PRiusquàm declarem, in quo efficax auxiliũ, seu efficacia auxilij posita sit, propositã sententiam falsam esse, ex principijs fidei variis modis ostendã: In recitata ergo sententia duo continentur. Vnũ est efficax auxiliũ illo modo explicatum, id est, ex se physicè prædeterminans voluntatẽ, esse possibile: & de facto dari ad actus supernaturales. Et hoc existimamus falsum esse, quia cõtrariũ est libertati, quã vocãt quoad exercitiũ, & hoc ostendemus cap. seq. Aliud est huiusmodi auxilium esse necessariũ ad cõuersionẽ & actus supernaturales: & hoc cẽsemus esse contrariũ diuinæ gratiæ quoad sufficiẽtiã eius, & cõsequẽter etiam libertati, quã vocant: quoad specificationem. Et hoc est in hoc capite demonstrandum.

Quòd ergo huiusmodi auxilium efficax A non possit esse necessarium ad consensum liberum & supernaturalem præstandũ. Probatur ostensiuè, quia auxiliũ, quod dicitur sufficiens, est verè & realiter ad hoc sufficiens si liberũ arbitrium cum diuina gratia cooperari velit: ergo aliud non est simpliciter necessarium. Vel è cõtrario, si huiusmodi auxilium hoc sensu efficax, vt physicè, & ex se nostram voluntatem prædeterminãs, sit simpliciter necessarium ad supernaturalem actum humanum, seu ad liberũ consensum supernaturalem: sequitur eos, qui non conuertuntur non habere sufficiens auxilium, vt conuertantur, seu vt conuerti possint. Atque hoc sensu dicimus, prædictã sententiam pugnare cum sufficientia gratiæ, quia, dum nimium vult efficaciam eius exaggerare, sufficientiam tollit. Hanc conB secutionem viderunt hæretici huius tẽporis, vnde, cùm auxilium efficax constituãt in simili motione, ac determinatione volũtatis humanæ à diuina, cõsequenter negant, relinqui auxiliũ sufficiens pro his, quibus nõ datur auxiliũ efficax. Nã (quomodo inquiunt) sufficiens esse potest, cui aliquid necessariũ deest? Ita referunt Catholici auctores, qui his tẽporibus contra eos scripserũt, qui eos nõ impugnant, eò quòd malè inferant, sed eò quòd hæreticũ dogma ex falso principio inferant: neq; putãt se posse illis satisfacere, illationem inficiando, sed negãdo efficax auxilium in simili motione consistere, prout infrà videbimus. Probatur ergo illa consequentia, in qua tota vis nostræ sententiæ; quoad hanc partẽ consistit, quia C auxilium sufficiens includit aliquo modo quidquid est necessariũ ad effectũ, ad quẽ dicitur sufficiens: sed auxilium datũ ei, qui non cõuertitur, nullo modo includit motionẽ physicè & efficaciter prædeterminantẽ liberum arbitrium: ergo si hæc præmotio physica est necessaria, illud auxilium non est sufficiens.

Necessitas physicæ p. determinationis, repugnat cũ sufficiẽtia alterius auxilij.

2 Solutio argumenti.

Duobus modis respõderi solet, Prior est, auxilium, quod est tantùm sufficiens, nõ dici sufficiens ad velle, sed tantùm ad posse velle: prædeterminationem autem physicam, non esse necessariam ad posse, sed tantùm ad velle: & ideò illa duo non repugnare, scilicet, quod detur auxilium sufficiens sine efficaci: & nihilominùs, quòd auxiliũ efficax sit ita necessariũ, vt sine illo nũquã homo per solũ auxilium sufficiẽs velit, aut consentiat. Sed hæc responsio, neq; cõstare potest in sententia dictorũ auctorũ, neq; Refellitur. sim-

pliciter satisfacere. Primùm enim dicti A auctores docent, auxilium hoc efficax, esse motionem quandam voluntati impressam, eiq; inhærentem, quæ est veluti cõplemẽtũ vltimũ virtutis necessariæ ad agendũ: ergo non solũ est necessariũ hoc auxilium, vt voluntas velit, sed etiã vt velle possit, quia sine illo virtus voluntatis, imò (vt ipsi aiũt) virtus etiã charitatis habitualiter infusæ, est incõpleta, & insufficiens ad actũ eliciendũ: ergo sine illo auxilio, non solùm non aget, sed nec potest agere: ergo omne auxilium quod hoc non includit non potest dici sufficiens, etiam ad posse.

3 Deinde hoc auxiliũ efficax, aut est necessariũ per modũ principij, aut per modũ concursus immediati in ipsum actũ. Si dicatur primũ, (vt necessariò dicere debent auctores illius sentẽtiæ, quia non ponunt hoc auxiliũ esse immediatè in effectũ, seu actũ, sed in causam, id est, in volũtatẽ, vt eliciat actũ) si hoc (inquã) dicatur, sequitur, hoc auxiliũ esse necessariũ ad posse velle, & non tantũ ad velle: nã, vt suprà c. 6. de claraui, cũ dicitur auxiliũ ad posse, nõ est intelligendũ, ipsum posse esse terminũ vel finẽ, ad quẽ ordinatur auxiliũ, sed esse quasi effectum formalẽ, qui cõfertur per auxilium: omne autẽ auxiliũ necessariũ, quod datur per modũ principij, cõfert posse agere: quia cũ datur, vt principiũ ad agendũ, cum voluntate constituit integrũ principiũ agendi: & hoc ipsum est dare voluntati, vt possit agere: ergo non tantũ ad velle, sed etiã ad posse est necessariũ hoc auxiliũ, quia sine illo nõdũ est constitutũ sufficiens principium, nec sufficiens potentia ad agendũ: ergo implicat intelligere sufficiens auxiliũ, sine hoc efficaci auxilio. Et confirmatur ex dictis de sufficiente auxilio: ostendimus enim, auxilium sufficiens dari per modũ principij cũ datur absq; actu, & consequẽter, vt in eo ordine sit sufficiens, debere aliquo modo includere omne auxiliũ, quod est necessarium per modũ principij: quia non potest dici principiũ sufficiẽs, quod nõ includit quidquid est necessariũ in ratione principij: ergo, si hoc auxiliũ efficax est necessariũ in ratione principij, sine illo nullũ est auxilium sufficiens. Quin potiùs, vt eod. cap. dicebam, si aliquod auxiliũ interdũ dicitur sufficiẽs ad actũ, quẽ efficere nõ potest sine alio maiori auxilio, quod sit etiã principiũ actus, illud tale auxiliũ, non potest esse sufficiens proximè, cũ per se nõ sufficiat, sed remotè, seu B per aliud, & ad hoc ostendimus necessariũ esse, vt sit in hominis potestate, aliquid facere per prius auxilium, quo posterius, & maius obtineat, ad efficiendum aliũ actum: Sic ergo in præsente, si hoc auxilium efficax est necessarium per modum principij, sine illo nullum aliud poterit esse sufficies proximè & immediatè, vt argumentum factum euidenter concludit: sed neque esse potest sufficiens mediatè, quia per illud nihil potest facere homo, quo obtineat auxilium efficax, vt ipsimet auctores illius opinionis frequentiùs dicunt, ponentes hoc auxilium efficax in sola Dei voluntate sine vllo respectu ad nostram libertatem, vel eius vsum, vt antecedentem, vel concomitantem, sed tantùm, vt subsequentem: in quo sanè consequenter loquuntur, vt statim ostendam.

4 Si verò hoc auxilium efficax dicatur tantùm necessarium per modum concursus, verum quidem est, tale auxilium, vt actu collatum, & exhibitum, esse necessarium ad agẽdum vel volendum, & non ad posse, quia tale auxilium hoc modo consideratum, non est aliud, quàm ipsa actio, vt manans à Deo. Nihilominùs tamen, vt homo ante exhibitum hoc auxilium in actu secundo sit simpliciter potens, & habeat auxiliũ sufficiens ad talem actum eliciendum, necessariũ est, vt habeat illud auxilium, ita præparatum, seu oblatum ex parte Dei, vt sit in manu & potestate hominis habere illud si voluerit. Nam, vt supra in lib. primo dicebam: si concursus est necessarius ad volendum: & voC luntas neque actu illum habet, neque potestate, quia neque illi offertur, neque ipsa quidquam facere potest, vt illum obtineat, nullo modo dici potest voluntas, moraliter & proximè potens ad volendum. At verò si hoc auxilium efficax, etiam si dicatur esse per modum concursus, datur per physicam præmotionẽ ad arbitriũ diuinæ voluntatis, is, qui non habet talem motionẽ, nõ solùm non habet actu cõcursum, sed neq; etiã potens est habere: vt est ostensum in 1. lib. & ostendetur inferius. c. 11. Igitur non solùm non aget, sed neq; potens est agere, & consequenter non habet sufficiens auxilium.

Vnde tandem concludi potest generalis ratio contra illam distinctionem, quãuis enim gratis demus aliquid esse necessarium ad actionem, quod non est necessarium ad potentiam (quod quidem est verum in concursu actuali, non in actu pri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo)tamen ad potentiã simpliciter,scilicet, A proximè expeditam ad agendum cum omnibus prærequisitis,necessarium est, vt homo saltem in actu primo, seu in potestate sua habeat, quidquid ad actionem est necessarium,quia alias potentia non erit proxima & præsertim moralis, sed tantùm remota,& insufficiens:ergo,si auxilium efficax est necessarium ad velle,oportet vt saltem sit in potestate hominis habere illud, alioqui nullo modo dici potest homo habere auxilium sufficiens, & moralem potẽtiam ad eliciendos hos actus:& consequenter nec volũtati eius poterit attribui,quòd illos non eliciat.

Altera euasio.

5 VIderunt efficaciam huius rationis, aliqui ex dictis auctoribus: & ideò B aliam solutionem adhibuerunt dicentes,esse in potestate hominis habentis auxilium sufficiens,habere etiam efficax si velit,vel,si non resistat; ideòq; ei ad culpã attribui,quòd non conuertatur,neq; efficaciter à Deo moueatur,quia nunquam caret hac motione,nisi ex aliqua libera resistentia sua. Et meritò quidem existimant hoc esse necessarium iuxta principia fidei, quia aliàs planè esset impossibile homini, qui non recipit hoc auxilium efficax, & physicam prædeterminationẽ,conuerti ad Deũ, vel implere supernaturalia præcepta, quia nec habet præmotionem Dei,nec est in potestate eius habere illam,donec Deus velit suo arbitrio,quamdiu ergo Deus non vult: homo simpliciter non potest. Et sanè Pa- C tres omnes,quos supra citaui c.6. hanc potestatẽ ex parte hominis existimant simpliciter necessariã, vt ei posit ad culpã attribui,quòd nõ conuertitur,vel implet supernaturale præceptũ. Imò Conci. Trid. sess.6. c.11.& 13.ideò ait præcepta Dei esse possibilia,quia vel præcipiunt, vt faciat homo quod potest,vel vt petat quod nõ potest, & Deus quantũ in se est semper adiuuat vt possit,nec deserit hominẽ,nisi prius homo deserat ipsum: desereret autẽ,si negaret absolutè auxiliũ simpliciter necessariũ, neq; illud in manu hominis aliquo modo constitueret,præsertim postquã vocat, & excitat illũ. Itaq; quod illa respõsio sumit, videtur necessariò dicendũ,iuxta principia fidei.

Conci. Tri.

6 Sed hinc maximè impugnatur dicta sententia,quia hoc ipsum principiũ; quod in hac responsione confitetur,non potest cũ ipsa sua assertione consistere: Quod in simili forma ostendimus,lib.1. cùm tractare mus de concursu generali ad actus superna tutales voluntatis necessario, & iterum inferiùs idem probabimus, excludendo prædeterminationem physicã,per solã extrinsecam Dei voluntatẽ: ideò nunc breuiter declaratur in hunc modũ: Nã hoc auxiliũ efficax dicitur esse qualitas,seu entitas quædam supernaturalis, quã Deus efficit in nobis sine nobis,quia non est actus vitalis nõ ster, sed virtus quædã præuia nobis indita ad eliciendum actum vitalem: ergo, quòd nobis infundatur talis qualitas,non pendet à nobis,aut à nostro libero arbitrio,vt à cooperante illam entitatem,tũ quia non fit à voluntate nostra,vt dixi, tum etiam,quia si fieret,ad illã efficiendam indigeret voluntas alio priori auxilio. Igitur si infusio illius formæ,quæ dicitur auxilium efficax à libero arbitrio pendet, erit solùm ratione alicuius dispositionis liberæ, quæ à Deo expectatur,vt,illa posita,statim det tale auxiliũ, & sine illa nõ det: neque enim fingi potest alius modus dependẽtiæ,ratione cuius tale auxiliũ sit in nostra potestate. Sicut infusio gratiæ habitualis, quia non fit à nobis,sed à soloDeo,nõ est in nostra potestate,nisi quatenus aliqua dispositio ad illã est in potestate nostra. Quæro ergo,quænã sit hęc dispositio ex parte nostra necessaria,vel posibilis ad talem gratiam efficacem? aut enim est positiua,aut negatiua tantùm. Neutrum autem dici potest.

7 Et in primis positiua dispositio esse tãtũ potest per actũ aliquẽ liberum voluntatis, Nulla potest esse dispositio ex parte nostri ad gratiam efficacem. qui esse debet bonus: nã actus malus nõ est dispositio ad vllã gratiam: actus autẽ bonus esse potest,vel moralis tantũ & ordinis naturalis,& hic nõ potest esse sufficiẽs dispositio præsertim vltima,& necessitans,seu infallibiliter secũ afferẽs supernaturalẽ gratiã auxilij efficacis,cũ quo necessariò,seu infallibiliter cõiũcta est hominis cõuersio & sanctificatio: vnde id asserere,planè esset Pelagianũ: nã hoc modo homo per liberũ arbitriũ naturaliter operans, se discerneret: & falsum esset illud. *Non est volentis, &c.* Vt omittã,hunc ipsum actũ bonũ moraliter ex diuina etiam prædetermination pendere iuxta hãc sententiã. Quòd si illa dispositio sit aliquis actus supernaturalis, primũ hoc est inauditum, scilicet, quòd ad contritionem,v.g. sit necessaria alia vltima dispositio, & multò minùs verisimile erit id dicere

cere de attritione, vel de prima voluntate A credendi:alioqui nunquã possemus sistere in prima supernaturali dispositione. Dices,nonne Concil. Trid. sess.6. cap.7. significat per imperfectas dispositiones liberas, præparari hominem à Deo,vt maiora auxilia recipiendo,tandem ad perfectam dispositionem perueniat. Respondetur,in primis Concilium non dicere illum ordinem esse necessarium,sed describere modũ magis communẽ, per se autem contritio non pendet ex imperfectis dispositionibus, vt

D. Thom. etiam docuit D. Tho. 1.2. q.113. ar.7. Deinde Concilium non comparat auxiliũ efficax ad sufficiens, quia inter hæc non est ordo respectu eiusdem actus, nec potest efficacia auxilij sufficientis pendere ex alia dispositione libera: sed loquitur Concilium B de diuersis actibus,ad quos diuersa auxilia sufficientia & efficacia necessaria sunt. Adde quod licet homo se disponat liberè per actum imperfectum nõ propterea determinabitur statim ad alium actum perfectum, nec de hoc est lex aut promissio, nec ostendi potest. Et præterea si ita fieret iã posterior actus non esset in se liber, sed in alio, quod de contritione dici non potest. Addo denique,etiam ad priorem actum, quicũq; ille sit,necessariam esse diuinã prædeterminationem, nam esse dicitur moraliter bonus & supernaturalis:alioqui, si ad illũ negetur necessaria, eãdẽ ratione negari poterit de reliquis. Ponamus ergo, illũ actũ esse orationẽ,vel petitionẽ talis auxilij: hãc er- C go ipsam orationẽ homo fundere non potest,nisi velit,non autẽ potest velle, nisi ex

Rom. 8. gratia Spiritus Sancti, quia *quid oremus, sicut oportet,nescimus, sed Spiritus postulat pro nobis*: si ergo homo vult petere auxilium efficax ad contritionẽ,iam ergo habet auxiliũ efficax vt velit orare:ergo indiget etiã prædeterminatione physica ad illã voluntatẽ orãdi: Prædeterminatio ergo ad illũ actũ non erit in potestate hominis: alioqui quærẽda erit alia dispositio,& infinitè procedetur: ergo illemet actus, qui dicebatur esse dispositio ad alteram motionẽ,nõ est in potestate hominis:ergo simpliciter humana cõuersio: seu cõsensus liber nõ est in hominis potestate.

8 Quòd verò nulla negatiua dispositio excogitari possit,quæ moralis sit & libera, & ad hoc auxiliũ efficax necessaria,aut sufficiens,certissimũ est & ferè extra cõtrouersiã inter eos Theologos,qui auxiliũ efficax ponunt in hac physica prædetermination inhærente nostræ voluntati. Sed quia inferiùs.c.12.& 13. ex professo probandũ hoc est,respectu auxilij per modũ concursus,& rationes sunt eędem; & sub eadem forma applicari possunt, ideò necesse non erit eas hoc loco proponere.

9 Relinquitur ergo satis(vt existimo)probata illa consequentia, si voluntas hominis excitata & præparata per gratiã excitantẽ, nõ potest consentire,nisi priùs naturã in se recipiat aliquã qualitatẽ, vel entitatẽ, quã à solo Deo pro illius voluntate recipere potest,solusq; illã recipit, qui actu conuertitur,sequitur(inquã)primò eũ, qui non conuertitur,simpliciter nõ posse cõuerti, quia neq; habet, neq; sua libertate habere potest,virtutẽ cõpletam & sufficientem ad se cõuertendũ. Sequitur secundò huiusmodi hominẽ non habere auxiliũ sufficiẽs ad suã conuersionẽ, quia,neq; actu habet omnia principia necessaria suæ conuersionis, vnũ enim ex his principijs est hoc auxilium efficax,quod non habet;neq; in morali potestate eius positũ est, vt illud habeat, vt satis declaratũ est. Sequitur tertiò, eũ qui nõ cõsentit vocationi, quantũuis in ratione excitantis gratiæ sufficienter excitari videatur,nunquã tamen peccare non consentiẽdo gratiæ excitanti, quia nunquã fuit in manu eius consentire, siquidẽ neq; habuit efficacẽ gratiã, neq; quicquã facere potuit, vt illã haberet: sine hac autẽ potestate non potest carentia actus culpæ attribui, vt ex Concil. Trid. & Patribus, in superioribus probatũ est,& est per se euidens. Sequitur etiã quartò illã carentiã actus non esse ex libertate,sed ex necessitate ob impotentiã habendi actum. Patet sequela ex duobus principijs suprà positis. Vnum est, vsum liberum in carentia actus non esse sine potẽtia morali,& proxima operandi. Aliud est, eum qui non consentit vocationi, carere (iuxta sententiam quam impugnamus) potentia proxima ad consentiendum vocationi,quia caret principio ad illam eliciẽdam necessariò,quod nullo modo habet in potestate sua. Atque ita tandem sequitur ex necessitate auxilij efficacis hoc modo declarati, tolli libertatẽ in non efficiendo supernaturales actus,quia, vt dixi:hoc nũquã proueniet ex libertate, sed ex impotentia. Cũ ergo hæc omnia corollaria apertè falsa sint,& illationes nõ cõiecturis tãtũ,sed efficacibus rationibus niti videãtur,dictã sententiã falsam esse vehementer persuadent.

Summa, & conclusio totius discursus.

CAP.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IX.

Auxilium efficax non consistere in aliqua gratia excitante physicè prædeterminante voluntatem ad exercitium actus.

1 DEmonstrandum iam est, huiusmodi gratiam prædeterminanté physicè non solùm necessariam non esse, verum etiam neq; possibilem respectu actus verè humani ac liberi. Quod vt clariùs & distinctiùs fiat, priùs id ostendemus de gratia excitante, posteà de reliquis.

Excitans gratia non prædeterminat physicè voluntatem.

Dico igitur in primis, nullã esse excitantem gratiam, quæ physicè prædeterminet B voluntatem. In qua assertione vix est nobis controuersia, etiam cum auctoribus cõtrariæ sententiæ, nã si attentè legantur ipsi nõ tribuunt physicam prædeterminationem alicui excitanti gratiæ, sed alteri qualitati, prout 11. cap. videbimus, quãuis (quod val de obseruandum est) testimonia omnia, quibus ad suam sententiam confirmandã vtuntur, de gratia excitante loquantur: sed hoc ideò eis accidit, quia nõ satis inter has gratias distinguunt, vt vnicuiq; suũ munus attribuãt: sed quælibet verba generalia Scripturæ, aut Conciliorũ, vel Sanctorum, ad suum sensum accommodant, re tamen vera non sentiunt, gratiam excitantem determinare physicè voluntatem. Neq; existimo, posse id affirmari. Quod primũ probo ex decreto Concilij Tridentini, sess. 6. cap. 5. & can. 4. vbi generaliter definit, tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, quam paulò anteà excitantẽ gratiam vocauerat, posse hominem, vel inspirationem illam recipere libera voluntate; cum Dei gratia adiuuante ad iustitiã se mouendo, vel illam pro sola sua libertate abijcere, seu, quod idem est, ei, si velit dissentire. Nam in primis, hæc definitio, vt dixi, est expressa de gratia excitante, & cum sit doctrinalis, etiam est vniuersalis: alioqui, nec satis explicasset Conciliũ veritatem fidei, nec satis confutasset hæreticorum errorem, neque aliquid firmũ, quod omnibus vtile esset, docuisset. Nam posset quispiam dicere illud esse verum, de quodã remisso tactu, seu leui inspiratione diuina, non verò de forti & efficaci. Quod etiam

Probatio ex definitione Con cil. Trid.

A dicent hæretici Lutherani. Quapropter reprehensione digna est, quorundam interpretatio dicentium, loqui Concilium de inspiratione sufficiente, & non de efficaci: nam, si hoc verum est, quomodo illa definitione damnatur hæresis Lutherana, quæ non cuilibet, sed efficaci gratiæ tribuit nostræ voluntatis determinationem, seu necessitatem? Item, iuxta illam interpretationem quomodo verum est, quod ait Concilium, inspirationem illam talem esse, vt liberum arbitrium cooperando diuinæ gratiæ possit illi consentire? non enim potest consentire, nisi habeat gratiam excitantem in suo ordine efficacẽ, præsertim iuxta opinionem, quam impugnamus.

Reprehenditur fuga quçdam.

Neque enim hic locum habet vulgaris illa fuga, scilicet, posse quidem, sed nunquam esse facturum cum sola illa gratia excitante, nisi maiorem habeat, tum quia Cõcilium loquitur de vera (vt ita dicam) & morali potentia, quæ in actum sæpè reducitur. Imò potiùs de actu; quàm de potentia agẽdi loquitur, cùm ait, hominem à Deo vocatum, & excitatum consentire, libere cooperando gratiæ vocãti, cui posset dissentire, si vellet: loquitur ergo de excitatione, qua de facto homo conuertitur, & hanc nunc efficacem appellamus, vt in principio totius disputationis dixi, & inter disputantes conuenit. Tum etiam, quia, si gratia excitans talis est, vt necessaria sit maior ad actu operandum, non potest illa minor dici sufficiens ad posse, vel vt homo possit efficere talem actum, quia hæc gratia excitans est necessaria, vt principium alterius actus: ergo quãdo maior est necessaria, minor est sufficiens in suo genere. Nulla ergo ratione dici potest, Concilium tantùm esse locutum de excitatione, quæ re ipsa nõ possit esse sufficiens, & efficax ad supernaturalem actum, seu conuersionem. Et tamen generaliter definit, tali excitationi posse hominem dissentire, si velit: ergo iuxta Cõcilij definitionem, gratia excitans, quãuis efficax, non determinat physicè voluntatẽ ad consensum. Et confirmatur ex ratione Concilij; inde enim probat posse hominem excitatum dissentire si velit, quia aliàs ageretur potiùs, vt inanimé quoddam, quã se ageret, & moueret in eo consensu præstando. Hæc autem ratio in vniuersum procedit, quoties homo excitatur à Deo ad liberum consensum præstandum: ergo Concilij etiam doctrina generalis est de omni

2 Altera fuga refellitur.

ni gratia excitante, cum qua homo liberè operatur.

3 Tertia euasio impugnatur.

Sed hic iterum occurrit responsio in superioribus impugnata, quòd Concilium solum asserat, voluntatem excitatam posse resistere, non verò neget manere physicè determinatam per talem excitationẽ: quia hæc determinatio cum illa potentia non repugnat, potest enim esse facultas determinata ad operandum vnum, etiam si possit operari aliud. Sed hæc responsio, vel repugnat Concilio, vel in se inuoluit repugnãtiam. Quod ita breuiter declaro, non repetendo superiùs dicta. Quando enim dicitur, potentiam ad consentiendum determinatam posse dissentire: aut est sensus compositus, scilicet, stante forma illa determinãte ad consensum, posse simul cum illa esse dissensum: & hæc est aperta repugnantia & contradictio: nam formam physicè determinare potentiam ad consensum, nihil aliud est, quàm ex vi sua, seu supposito, quòd ipsa adhæreat potentiæ, necessariò secum afferre, seu connunctum habere consensum: neque nos aliud docere intendimus, cùm dicimus, gratiam excitantem non determinare physicè voluntatem ad consensum, nisi hoc quòd ex se, & vi sua non necessariò illum inducit etiam facta tali suppositione. Vnde, si nobis conceditur, cum illa excitatione adhuc posse non esse consensum, nihil aliud intendimus; quòd autem simul sint consensus & dissensus, vel negatio consensus, planè est impossibile. Vnde etiam dici non potest, manere quidem in homine potentiam ad dissentiendũ C etiam cum illa compositione, id est, stante illa excitatione, nunquam tamen vsurũ hominem hac potentia sua; hoc enim eadem ratione improbatur, quia homo non solùm nunquam efficit contradictoria, sed nec facere potest: contradictio autem est, quòd simul consentiat & dissentiat: si ergo necessariò consentit ex tali suppositione, nõ habet potentiam ad coniungendũ dissensum cum tali suppositione, quod propriè pertinet ad sensum compositum. Item inferior vis non solùm nunquam vincit superiorem, sed neque vincere potest, aut impedire: sed illa gratia efficax dicitur ex se tam potens, vt necessariò inducat suum actum: ergo voluntas creata non solùm non impediet illam, sed neque impedire potest. Vel certè, si potest, nõ est vnde sit infallibile ex vi causarũ, quod nunquam impediet.

A Est denique hoc contra mentẽ Concilij, nam, sicut supra dicebã de potestate consentiendi, ita hic planè dicendum est de potestate dissentiendi, nimirũm, non loqui Concilium de potestate metaphysica, vel quæ sit de nomine tantùm, sed de potentia morali, & quæ in re ipsa verè subsistat, ita vt aliquando possit in actum reduci: alioqui sit ridicula hæreticis doctrina Concilij.

4 Præcluditur noua euasio.

At fortassè dicent, potentiam physicè determinatam ad consentiendum, ideò posse dissentire, quia potest carere excitatione determinante ipsam, & tunc non consentiet; ita enim in re ipsa respondent, qui aiunt, quũ Conciliũ docet posse dissentire, intelligendum esse in sensu diuiso: sicut, quum dicimus, album posse esse nigrum in sensu diuiso, nihil aliud dicimus, quàm subiectum illud posse carere albedine, & sic posse recipere nigredinem. Quàm verò sit falsa hæc responsio, ex ipsamet declaratione constat. Primò, quia videtur repugnare verbis Concilij: nam nõ dicitur dissentire, qui caret vocatione, sed qui illam habet, & respuit, vt ex ipsa voce constat; dum ergo Concilium ait, possa dissentire, planè facit sensum compositum. Imò, hoc ipso, quòd aliquis vocatione careat, impossibile est quòd dissentiat, humano & morali modo, prout Concilium loquitur, sed dicetur veriùs non sentire, & per meram negationem carere actu voluntatis: sicut è contrario etiam impossibile est sine vocatione consentire. Deinde, quia illo etiam modo eneruatur prorsus doctrina Concilij. Quod ideò docuit manere in homine excitato potentiam dissentiendi, vt libertatem eius saluam esse declararet. At illa potentia non satis est ad libertatem, vt in principio libri primi declaratum est: quia communis est instrumentis inanimatis, & naturalibus agentibus. Denique aliàs nullam vim habet definitio Concilij contra hæreticos, nam etiam illi concedent, cessante motione Dei posse voluntatem non operari.

5 Ex hac ergo Concilij definitione videtur sanè veritas hæc satis confirmata, quoad gratiam excitantem & vocantem, de qua Concilium in terminis loquitur: quòd nimirũm, voluntatem physicè non determinet, quia nullam tergiuersationem, aut verisimilẽ interpretationẽ reperio, quæ textũ non destruat. Præterquã quòd ratio, in qua

Con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Concilium fundari videtur, ẽst efficaciſsima, nimirùm, quòd ſi gratia excitans phyſicè determinaret voluntatem, libertatem eius in actu impediret, ſeu deſtrueret. Quòd enim hæc ſit ratio Concilij, ſuprà libro primo, latè tractatum eſt, & declaratur breuiter, quia ideò dicit manere in homine excitato potentiam diſſentiendi, quia hæc eſt neceſſaria ad libertatem: hãc enim vim habet illa cauſalis, *quippe qui illam abijcere poteſt*: ergo è conuerſo, ſi gratia excitans tolleret hanc potentiam, tolleret etiam libertatem: ſed, ſi phyſicè determinaret, tolleret potentiam diſſentiendi, vt oſtenſum eſt: ergo tolleret libertatem. Sed hanc rationem preſsius vrgebimus duobus capitibus poſt ſequens.

5 Probatio ex ſcriptura.

Ex hac rurſus ratione & ex mente Cõcilij colligimus, veritatẽ hanc in omnibus illis Scripturæ locis contineri, in quibus, *libertatis noſtræ admonemur*, vt idem Concilium ait, loquens de conuerſione noſtra, & ſupernaturalibus actibus. Adducit autẽ Concilium verba illa, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, quibus nos libertatis noſtrę admoneri dicit, ſignificans, idẽ eſſe ſentiendũ de omnibus locis, in quibus monemur diligere Deũ, aut credere in ipſũ, &c. & præcipuè in illis, in quibus totum hoc ponitur in voluntate hominis conſentientis, vt in illa locutione conditionali. Apoc. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperuerit mihi, intrabo ad eum*, & illa. *Si volueritis, & audieritis me, &c.* cui æquiualet illa. *Qui vult venire poſt me*, & quod Paulus ait, 1. ad Corinth. 7. *Poteſtatem habens ſuæ voluntatis*. Quamuis enim in quibuſdam ex his locis, non ſolùm neceſsitas ſimpliciter, verumetiam obligatio præcepti excludatur, vbi eſt ſermo de conſilio, tamen in omnibus, vt minimum, ſupponitur vera ratio libertatis. Vnde vlteriùs inferre poſſumus iuxta mentem Cõcilij, vbicunque determinatio ad actum noſtræ voluntati committitur, ibi etiã excludi phyſicam prædeterminationem.

Apocal.

1. Corinth.

Probatio ex Patribus.

6 QVæ doctrina optimè cõfirmari poteſt teſtimonijs illorum Patrum, Chryſoſtomi, Damaſceni, & aliorum, quos lib. 1. cap. 13. citaui, dicentium, Deum non prædeterminare voluntatem noſtram, ne noſtram lædat libertatem: illa enim doctrina, quæ generalis eſt tantò efficacius procedit in gratia excitante, quãtò hęc magis fit in nobis ſine nobis, magiſq; voluntates noſtras præuenit, & antecedit. Atque è contrario omnes Patres, vbicunque docent, gratiam Dei ita præuenire, & excitare mentem hominis, vt tamẽ ſemper conſenſum voluntati eius committat, eodem modo confirmant hanc veritatem, ſcilicet, Deum per talem gratiam non determinare phyſicè voluntatem hominis, eodem (inquam) modo, quo Conciliũ Scripturæ teſtimonio id confirmauit. Docent autem id ſæpiſsimè Patres.

Vulgare eſt, ſed egregium teſtimonium Clementis epiſt. 3. quod in ſuperioribus tactum eſt, vbi ait, eum qui vocatur, cũ ſit liberi arbitrij, habere in ſua poteſtate aſſentire, vel diſſentire: & ſubdit verba continentia generalem rationem. *Nam ſi hoc eſſet, vt videntes ea* (ſcilicet mandata) *iam non haberẽt in poteſtate aliud facere, quàm audierant, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non eſſet ad aliã migrare ſententiam.* Clemens.

Eſt etiam notandum teſtimonium apud Hieron. Iſa. 49. vbi ex perſona Chriſti tractans verba illa. *In vacuum laboraui, &c.* ait. *Hæc vniuerſa dicuntur, vt liberum hominis arbitrium monſtraretur: Dei enim vocare eſt, & noſtrũ credere. Nec ſtatim, ſi nos non credimus, impoſsibilis Deus eſt, ſed potentiam ſuam noſtro arbitrio derelinquit, vt iuſtè voluntas præmium conſequatur. Quia ergo noluerunt per me in te credere, iudicium meum apud te eſt, quòd omnia fecerim quæ eis facere debui.* In quo teſtimonio & ferè in omnibus, quæ in hac materia attingũtur, obſeruare licet, ſemper coniungere Patres libertatẽ cũ ſufficientia gratiæ, quę includat omnia, quæ Deũ facere oportet, ita vt ea ſint in hominis poteſtate, cũ qua ſit etiã poteſtas non vtendi tali gratia: hæc enim omnia cõplexus eſt, Hieron. illis verbis ſi attentè cõſideretur. Optima itẽ ſunt illa verba de Eccle dogmat. c. 21. *Manet vtique ad quærendã ſalutem arbitrij libertas, id eſt, rationalis volũtas, ſed admonente prius Deo, & inuitante ad ſalutem, vt, vel eligat, vel ſequatur, vel agat occaſione ſalutis, hoc eſt, inſpiratione Dei.* & infrà. *Initium ergo ſalutis noſtræ, Deo miſerante habemus, vt acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi noſtræ poteſtatis eſt.* Et infra, *Sicut initium ſalutis noſtræ, Deo miſerante & inſpirãte, habere nos credimus, ita arbitriũ naturæ noſtræ, ſequax eſſe diuinæ inſpirationis, liberè confitemur.* Oportet autẽ hoc loco aduertere, hãc ſententiã notaſſe Pelagiani erroris Ioannem Montinienſem in epiſt. ad Lectorem, quam Hieronym. Liber de Eccleſiaſ. dogmat. Iean. Montin.

quam affixit operibus Proſperi, & inter aliàs coniecturas illam adducit, vt Gennadium ſuſpectum reddat Pelagianæ hæreſeos. Sed, quidquid ſit de Gennadio, immeritò locum illum notat, & receptiſsimo operi de Eccleſiaſticis dogmatibus, plurimum detrahit. Primò quidẽ, quia nec Mag. ſent. nec D. Tho. neq; Theologorum vllus ſuſpicionem aut veſtigium talis erroris in eo opere muenerunt. Secundò, quia ab illo c. 21. vſq; ad 29. expreſsè dãnantur omnes errores Pelagij eiſdem fere verbis, quibus & ſummi Pontifices & Concilia Africana, & Aug. vti ſolent. Quod cũ ille auctor negare nõ potuerit, ait, ea capita præſertim 22. & 29. non eſſe eiuſdẽ auctoris, ſed ab aliquo alio ſuppoſita eſſe ad corrigẽdã illã ſententiã cap. 22. Sed hoc, & gratis & temerè dictũ eſt, quia nullũ eſt rei illius fundamentũ neq; veſtigiũ: &, ſi aliquid huiuſmodi conijciendum erat, facilius, & veriſimiliùs dicere tur vnum cap. 22. eſſe ſuppoſitum, quam octo ſubſequentia. Ad hæc, quidnam eſt erroris in illo c. 21. nunquid quod ait, manſiſſe in nobis arbitrij libertatem ad ſequendam inſpirationem diuinam, vel quærendam ſalutem, admonente prius Deo? At hoc non ſolùm non eſt hæreticum, verùm etiam eſt de fide certum, vt conſtat. Aut eſt error in hoc, quòd ſoli libero arbitrio, eiuſque viribus tribuant ſequi inſpirationem diuinam, & eligere ſalutem inſpiratione ſuppoſita? At hic error falſò imponitur auctori illius libri: nunquam enim addit particulam excluſiuam, neque diuinum adiutoriũ diſiungit à libero arbitrio; imò eodem cap. 21. ait. *Vt non labamur in adepto ſalutis munere, ſolicitudinis noſtræ eſt, & cæleſtis pariter adiutorij, vt labamur, poteſtatis noſtræ eſt, & ignauiæ, non tamen ad obtinendam ſine illo, qui quærentes facit inuenire, qui pulſantibus aperit, qui petentibus donat.*

Vltimò ſimiles ſententiæ ſunt frequentes apud D. Auguſtinum: quid enim aliud continet illa ſententia Auguſtini libr. 1. ad Simpliciã. q. 2. *Vt velimus, ſuum voluit eſſe & noſtrum, ſuum vocando, & noſtrum ſequendo*, & de ſpirit. & lit. cap. 33. *Neque iſtam voluntatem, quæ credit Deo, dici poteſt homo habere, quam non acceperit: quando quidem vocante Deo ſurgit de libero arbitrio, quod naturaliter cum crearetur accepit.* Quod iterum repetit c. 34. & addit. *In omnibus miſericordia eius præuenit nos, conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, ſicut dixi, propriæ voluntatis eſt.* Quibus locis nullam mentionem facit gratiæ adiuuantis, non quia illam excludat, ſed quia neceſſe non eſt in ſingulis locis omnia dicere. In Enchirid. autem capit. 32. ſimilem repetens ſententiam, gratiam adiuuantem expreſsè adiunxit: & alia plura teſtimonia ſimilia videbimus in ſequentibus.

Præterea valdè notanda ſunt verba Proſperi. 2. de vocat. Gent. capit. 9. aliàs 26. vbi cùm eleganter excitantem gratiam deſcripſiſſet, *qua Deus cor illuminat, & fidei affectionibus imbuit*, ſubdit. *Sed etiam voluntas hominis ſubiungitur ei, atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis eſt excitata præſidijs, vt diuino in ſe cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum, quod ſuperno ſemine concepit ad ſtudium, de ſua habens mutabilitate, ſi deficit, de gratia opitulatione ſi proficit. Qua opitulatio per innumeros modos, ſiue occultos ſiue manifeſtos, omnibus adhibetur, & quòd à multis refutatur, ipſorum eſt nequitia: quòd autẽ à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ.* Quod poſteà latè proſequitur, docens (id quod in doctrina Auguſtini eſt frequentiſsimum) Deum per hanc gratiam excitantem non determinare, ſed præparare voluntatem, vt ipſa tandem conſentiat, & conſentiendo ſe determinet, cum gratia nimirùm, coadiuuante & cooperante. Et eandem doctrinam habent latè, Bernardus, Fulgentius, Petrus Diaconus, & alij, qui poſt Auguſtinum de gratia & libero arbitrio ſcripſerunt. Antiquiores autem idem ſenſiſſe multò magis indubitatũ eſt, præſertim Græcos. Proſper.

7 Inſignis eſt locus ille apud Gregor. Nazianzenum orat. 31. vbi tractans illud Pauli. *Non eſt volentis, neque currentis*, ita exponit, id eſt, non ſolùm volentis, neque currentis ſolùm, quia, licèt ipſum velle noſtrum ſit, non tamen ſine Deo opitulante & adiuuante, & principaliter operante. Quam expoſitionem Auguſtinus interdum reiecit, ea ratione, quia, iuxta illum ſenſum etiam poſſemus dicere, Non eſt Dei miſerentis, ſed hominis volentis. Ad hoc tamen reſponderet Nazianzen. non eſſe parem rationem, quia, licèt homo aliquid conferat ac operetur, cùm benè vult, & currit, Deus tamen eſt, qui principales partes cõfert, propter quod eius miſericordiæ, & velle & currere hominis attribuitur. Sic fere reſpõdet Chryſoſtomus homil. Greg. Naz.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chrysost. homil.12.ad Hebr.vbi cùm illam celebrem protulisset sententiam. *Nostras non antecedit voluntates, ne liberum ladatur arbitrium*, tali, nimirùm antecedente gratia, quæ ipsum physicè prædeterminet, subiungit. *Quomodo ergo Paulus inquit. Non est volentis neque currentis, &c.* & in summa respondet, *Quia cuius est amplius, totum esse dixit: nostrum enim eligere est, & velle, Dei autem est efficere, & ad perfectionem perducere: quia ergo eius est, quod amplius est, eius dixit esse vniuersum.* Quod deinde, subiunctis exẽplis declarat. *Nam cùm videmus domum bene cõstructam, totum architecto attribuimus, quamuis operarij aliquid contulerint: & in multitudine, vbi sunt plurimi, omnes esse dicimus, vbi autẽ pauci, nullum. Sic ergo Paulus, ne in superbiam erigamur, nostrum velle & currere in Deum refert, tamquam in principalem auctorẽ.* Neq; tamen Deus (inquit) *totum suum esse volvit, ne videatur sine causa nos coronare.* Quã Chrysost. sentẽtiã Theophyl. ad Rom.9. imitatur Imò Aug.lib. quæst. in Exod.q.167. tractãs illa verba Exod.34. *Hæc sunt verba, quæ dixit Dñs facere:* & dubitãs, an illud verbum *facere*, ad Deum, vel homines referendum sit. Respõdet, *Fortè ideò sic positum est, vt ex vtroq; accipiatur, nã & homines facere debent, cùm ipsi iubeantur, & Deus facit, cùm facientes adiuuat. secũdùm illud Apostol. In timore & tremore vestrã ipsorũ salutẽ operamini, Deus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere.* Et de Spirit. & lit.c.2. *Cogitare* (inquit) *debes, quamuis ad hominẽ id agere pertineat, hoc quoque munus & opus esse diuinum,* & c.34. (vt iã retuli) apertiùs dicit, Deũ operari velle in nobis per gratiam excitantẽ, sed ei consentire vel dissentire, propriæ volũtatis esse. *Quæres* (inquit) *non solùm nõ infirmat, quod dictum est. Quid habes quod non acceperis? verùm etiam confirmat: accipere quippe & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo: ac per hoc quid habeat, & quid accipiat Dei est, accipere autem & habere vtique accipientis & habentis est.*

Theophyl. Augustin. *Philipp.2.*

Legatur Aug.lib.1. de gratia Christi.c.45. 10. & 25. Cyril. Alexand.

Itaque licèt inter hos Patres nonnulla sit diuersitas in exponendis illis verbis Pauli. *Non est volentis, &c.* quæ non magni momenti est, tamen in re, de qua tractamus, est magna consensio, quòd nimirùm, Deus ita voluntates nostras excitat aut adiuuat, vt liberam determinationẽ eis relinquat, quamuis non sine eius concursu & adiutorio. Quod etiam egregiè declarauit Cyrillus Alexand. libr.4. in Ioannem cap.7. circa illa verba. Omnis qui audiuit à Patre, &c. *Vbi auditus* (inquit) *disciplina doctrinaque ad-*

est, ibi fides non vi, sed persuasione oritur: patrocinio igitur Dei Patris, quod ex charitate dignis præstatur, non vi Christum fideles agnoscunt, vbi totum negotium gratiæ excitantis, persuasionem appellauit; per *vim* autem, omnem extrinsecam motionem intelligit, quę libertatis vsum impedire possit; ideò enim subiungit. *Non enim possumus secundùm Ecclesiæ, veritatisque dogmata liberam potestatem hominis vllo modo negare.* Simili modo Chrysosto. homil.26. in Ioannem ad finem, ait, non cogere nos Deum vocatione sua, quia non est violenta, sed suasoria, salutem relinquens in nostro arbitrio. Eodem pacto Clemens Alexand. libr. 2. Strom. pag.54. dicit. in homine esse obtemperare, vel non obtemperare vocationi. Et Euodius epist. ad Constantium, apud Turia. libr.4. contra Magdeburgenses. cap. 2. *Gratia* (inquit) *est quod vocamur, quodque occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur.* Similia sumuntur ex Theophylacto in id Ioann. 6. *Quo ibimus, verba vitæ æternæ habes?* Sed ex Patribus nunc hæc sufficiant, plura enim capite 12. & 13. afferemus.

Chrysost. *Clem. Alexand.* *Euodi.* *Theophyl.*

8 Rationedo nique probatur.

Ratione tandem in hunc modum potest hæc veritas declarari & cõfirmari, nam gratia excitans (vt supra visum est) non mouet hominem ad consensum, nisi, vel illuminando intellectum, qua ex parte, tota hæc motio reducitur ad obiectum; vel afficiendo aut terrẽdo affectum per imperfectos quosdã, & indeliberatos motus timoris, affectionis vel gaudij: sed neuter ex his modis mouendi voluntatem sufficiẽs est ad illam physicè determinandam: ergo gratia excitans non determinat physicè voluntatẽ. Minor, quoad priorem partem per se constat, quia extra visionem beatificam, nullum particulare obiectum determinat voluntatem, præsertim quoad exercitium actus, imò etiã auctores contrariæ sententiæ in hoc fere solo cõstituunt libertatẽ voluntatis, quòd ab obiecto non determinetur, vt lib.1. in principio vidimus. Item obiectum supernaturale fide propositum nõ determinat voluntatẽ; ergo propositũ per alias illuminationes, vel excitationes, quę non sunt fide perfectiores non poterit determinare voluntatem. Denique in superioribus ostẽdimus, iudicium intellectus nõ habere vim determinãdi physicè voluntatem, nisi in via alterius liberi actus, ex quo alter necessariò sequitur: sed illuminatio

luminatio gratiæ excitantis, de quanunc loquimur, non supponit actum liberum, sed præuenit hominis libertatem: ergo non potest physicè determinare voluntatem ad cõsensum. Quoad alteram verò partem probatur facilè eadem minor, quia illi motus gratiæ excitantis, qui in voluntate oriuntur, seu inspirantur, in suo ordine sunt imperfecti, & simplices quidam affectus seu velleitates quædam; ergo ex intrinseca illorum vi non potest voluntas physicè determinari ad plenum & absolutum cõsensum præstandum, nam voluntas ex vi vnius actus non determinatur ad alium, nisi quando habent inter se necessariam connexionem, vt est inter electionem vnici medij, & efficacem intentionem finis: at verò efficax & absoluta voluntas non habet huiusmodi connexionem cum simplici & imperfecta velleitate. Imò, si talis connexio necessaria ibi intercederet, cùm motus gratiæ excitantis non sit liber sed necessarius, etiam consensus, qui cum illo esset necessariò coniunctus, non esset liber, sed simpliciter necessarius. Non est ergo vnde sola gratia excitans ex se posit, voluntatem physicè determinare.

A

B

CAPVT X.

An possit gratia excitans, saltem moraliter, voluntatem determinare.

1 Quid sit moralis determinatio.

SEd antequam vlteriùs progrediamur, quærendum obiter hìc est, an gratia excitans, saltem moraliter, determinet voluntatem. De quo multa dici possent, sed quia per se ad nostrum institutum non spectat, breuiter expediri potest, quantum præsenti instituto sufficit. Igitur determinatio moralis in hoc à physica differt, quòd veram & realem potentiam relinquit ad resistendum tali determinationi, id est, ad aliter operandum quàm ea determinatio inclinat: ideò enim moralis dicitur, quia nulla causalitate physica, quæ potentiam ad oppositum omnino superet & vincat, ad alteram partem voluntatem coarctat, sed solùm moraliter modo inducit, persuasione, vel affectione quadam. Vnde, cùm determinatio moralis dicitur, conditio additur diminuens, quia illa re vera absolutè non est determinatio, sed potest esse vehemens quædam propensio, quæ vel frequentiùs, vel fortè semper perducitur ad effectum; & ideo moralis determinatio vocatur: sicut etiam solet dici moraliter impossibile, quod est valde difficile, quãuis simpliciter & absolutè impossibile non sit. Ex qua vocis declaratione cõstat, determinationem hanc moralem, etiam si præueniat seu antecedat vsum liberum non impedire libertatem, in quo multũ differt à prædeterminatione physica: hęc enim non relinquit potentiam ad oppositum, cõpositione facta, quæ cũ sit ex suppositione prorsus antecedente & causali, repugnat libertati: illa verò, cùm absolutè relinquat potentiã ad oppositum, etiã compositione facta, non est, cur libertati repugnet, vt cõstat ex doctrina Concilij Tridentini sæpè citata.

A

C

2 Prædeterminatio moralis per gratiã excitantẽ necessaria non est ad supernaturaliter operandum.

Dicendum est ergo, huiusmodi prædeterminationem moralem voluntatis, simpliciter loquendo, fieri posse per excitãtem gratiam, quanquam necessaria non sit ad liberum consensum, seu supernaturalem actũ humanum efficiendum. Hæc posterior pars eodem modo probãda est, quo præced. cap. ostendimus determinationem physicam nõ esse necessariam, scilicet, quia aliàs nulla gratia excitans, quæ non efficeret in homine hãc moralem determinationem, esset in suo ordine auxilium sufficiens ad conuersionẽ vel actum supernaturalem efficiendum. Sequela patet, quia illa gratia excitans dicitur sufficiens, quæ in suo ordine satis est ad effectum, ad quem sufficere dicitur: hoc enim ipsa vox sufficientis significat: si ergo maior excitatio necessaria est, illa, quæ minor fuerit, nõ poterit verè appellari auxiliũ sufficiẽs in ratione gratiæ excitantis. Constat autẽ cæteris paribus seu respectu eiusdem maiorem seu vehementiorẽ excitationem requiri ad determinandam moraliter voluntatem, quã ad mouendam & inclinandam illã absque tali determinatione: ergo, si excitatio moraliter determinans necessaria est, omnis alia minor, quæ non fuerit sufficiẽs ad prædeterminandam moraliter voluntatem, non erit etiã sufficiens ad conuersionem eius: consequés autẽ est planè falsum; alioqui, vel nullus, vel certè pauciſsimi, ex his qui sufficienter excitantur vt credant, vel pœnitentiã agãt, repugnarent vocationi. Vel è contrario moraliter loquendo, seu secũdùm id, quod frequẽtius accidit, omnes, qui de facto non credũt, vel non consentiunt, quando vocantur, non sufficienter vocantur, quod nullus Catholicus audebit concedere: quia, aliàs pauciſsimi, aut fere nullus, peccarent non credẽdo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut pœnitentiam non agendo, vt constat ex superiùs dictis de gratia sufficiente. Vtraque autem illatio in hoc fundatur, quòd voluntas moraliter prædeterminata ad consensum, aut nunquam, aut vix & rarò dissentit, quamuis possit: hoc autem principium constat ex ipsa voce & definitione moralis prædeterminationis. Non enim dicitur prædeterminatio ad vnum, quia tollat potentiam ad oppositum, sed quia ita mouet & inclinat, vt regulariter ac ferè semper, voluntatis consensus illam sequatur: ergo, posita hac prædeterminatione, etiam respectu actuum supernaturalium, regulariter aut fere semper fiunt: ergo, si illa est simpliciter necessaria ad supernaturalem actū, cùm regulariter homines illam non habeāt, neque habere possint, regulariter etiam nō habebunt auxilium sufficiens.

3 Refellitur quædā euasio.

Respondent aliqui, sicut hæc determinatio non est physica, sed moralis, ita esse necessariam ad actum supernaturalem, non necessitate physica & simpliciter, sed morali: atque ita posse homines, qui hanc non habent fortem excitationem, & moraliter determinantem, nihilominùs habere auxilium sufficiens, quia, cum minori excitatione habent potestatem simpliciter & physicam, vt conuerti possint, & conuertantur, si velint. Hæc tamen doctrina per se intellecta, & respectu omnium hominum, est, & aliena à diuina bonitate, & ab illa voluntate humanæ salutis quam in Scripturis ostēdit: nam ex ea sequitur omnes homines, qui nō conuertuntur, vel saluantur, non habere potestatem moralem ad suam conuersionem vel salutem consequendam: hoc autem falsum est, & incredibile: Imò etiam sequitur, eos, qui peccant mortaliter, præsertim contrà supernaturalia præcepta, non habere potestatem moralem ad non peccandum, quod est valde absurdum. Primo quia, vbi deest moralis potestas, deesse videtur moralis libertas saltem perfecta, qualis ad peccatum mortale necessaria est: ideò enim motus indeliberati, etiam in materia graui excusantur à culpa mortali, quia moraliter vitari non possunt, etiam si physica potestas non desit. Secundò, quia esset valde diminuta & imperfecta prouidētia Dei cum hominibus, meritòq; illis in necessarijs deesse censeretur; si ea saltem, quæ moraliter necessaria sunt ad supernaturaliter operandum, eis non concederet, vel, quātum in se est offerret: alioquin quomodo illud verum est. *Quid est, quod debui*

Isaiæ. 5.

vltra facere vineæ meæ, & nō feci ei? & illud. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti*: & alia quæ supra adduximus tractando de gratia sufficiente. Deinde illa doctrina nulla ratione fundata est, nam, voluntas ex se, vt liberè operetur, nō indiget illa morali determinatione antecedente, neque absoluta, neque morali necessitate: ergo neque in actibus supernaturalibus illa indigebit. Antecedens constat, tum experientia, quia frequentiùs homo operatur cum morali indifferentia; &, ad summum, intercedit illa moralis determinatio, quando ex habitu, vel ex vehementi affectu concupiscentiæ aut timoris, aut ex clara notitia, seu forti iudicio obiecti prosequendi operatur. Tum etiam ratione, quia, proposito obiecto sub ratione sufficiente vt in eum feratur voluntas, est in homine proxima potentia physica, vt per voluntatem in id feratur, quæ potentia non est aliunde impedita, vt suppono, ergo licèt nō sit amplius determinata, nec physicè nec moraliter, potest & physicè & moraliter operari vel non operari, & eligere hoc medium vel illud. Sicut diuina voluntas elegit hunc hominem ad gloriam, potiùs quàm illum, vel creationem huius mundi potiùs quàm alterius, non ex prædeterminatione aliqua physica vel morali, sed ex sua libertate. Sic ergo etiā potest voluntas nostra operari, per participatā libertatem suā, quantū est ex se. Neque prædeterminatio illa moralis est per se loquēdo illi necessaria, neque physicè, neque moraliter. Prior verò consequentia, nimirùm, idem esse dicendum per se loquendo in actibus supernaturalibus, eadem ratione ostendi potest, quia, sine tali determinatione cōcurrere possunt omnes causæ physicæ necessariæ ad talem actū, tum ex parte obiecti & intellectus, tū ex parte Dei excitātis sufficiēter, & suum adiutoriū offerentis, & nullū ex necessitate interuenit impedimentum, quod voluntati obstet, aut difficultatem magnam ingerat, ne libertate sua moraliter vti possit, & se se cōiungere cæteris causis ad supernaturalem actum eliciendum: ergo per se loquendo nō est cur moralis hæc determinatio necessaria sit, etiam moraliter & regulariter loquendo.

Luca. 13.

4

Dico autē, per se, quia oportet in his moralibus actionibus distinguere ea, quæ per accidēs accidere possunt ex indispositione subiecti, ab his quę per se cōueniunt voluntati aut gratiæ adiuuāti illā. Hinc enim sæpè euenire potest, vt excitatio, quę ex se moraliter

sufficeret ad eliciendum actum, seu ad conuersionem absque præuia morali determinatione, cum sola sufficientia causarum omnium, sine extrinseca difficultate aut impedimento, talis (inquam) excitatio in aliquo subiecto moraliter non sufficiet, vt contingit fortasse in induratis: id autem non prouenit ex morali insufficientia talis gratiæ & auxilij: sed ex particulari indispositione subiecti. Hæc verò indispositio aut difficultas non reperitur in omnibus hominibus, neque est frequenter & regulariter coniuncta cum humana natura, etiam lapsa: & ideò illa moralis necessitas non reperitur regulariter, neque frequenter in hominibus; non enim omnes ex se sunt indurati, neque habent illam specialem difficultatem respondendi vocationi Dei cum ipsius adiutorio. Quinimò, si difficultas illa omnibus hominibus communis esset, pertinuisset ad copiosam Christi redemptionē, & ad perfectam & suauem Dei prouidentiam, talem modum vocationis, vel excitationis ex se communem & generalem omnibus prouidere, vt in suo genere ad eam difficultatem superandam moraliter sufficeret. Nam prouidentia sicut & prudentia, ac lex, respicit ea quæ frequentiùs accidunt, seu necessaria sunt. Quin potiùs ita de diuina bonitate sentio, vt existimem, etiam cum his, in quibus est illa peculiaris difficultas, ita se gerere: vt, si illi faciant quod moraliter possunt, aliquid enim certè possunt, cum illa excitante gratia, saltem petere maiorem, vel vt Deus aliqua ratione illam difficultatem minuat; si hoc (inquam) faciat, Deus negaturus nō sit maiora præsidia, & subsidia, quibus paulatim moraliter possint ad perfectā cōuersionem peruenire. Et in vniuersum opinor, omnē adultum, qui habere dicitur auxilium sufficiens, aliquid posse potestate morali, ex vi illius operari, quod si faciat, non deerit illi gratia diuina sufficiēs moraliter, vt tandem perfectam conuersionem efficiat, vel saltem moraliter efficere possit. Sed, quidquid sit de extraordinarijs euentibus aut personis peculiariter impeditis, in quibus non tā est auxiliū sufficiēs in actu, quàm in potentia, de reliquis hominibus, qui ordinario & sufficiēte modo actu excitantur vel vocantur ad fidem, vel pœnitentiam, certum est habere non solum physicam, sed etiam moralem potestatem vt vocationi consentiant: quod ex doctrina etiam Concilij Tridentini superiùs tractata satis colligitur. Atque ita tandem fit, vt hæc gratia excitans moraliter hominem determinans, nec simpliciter neque moraliter necessaria sit ad supernaturales actus.

Occurritur obiectioni.

Dices, vt aliquis conuertatur necesse est trahi, & inclinari à Deo efficaciter, qui autem sic trahitur satis determinatur moraliter. Item necessaria est completa motio & suasio Dei, vt homo persuadeatur, illa ergo meritò potest determinatio moralis appellari. Respondetur, efficaciam motionis Dei non consistere in prædeterminatione etiam morali, sed in alia re infra declaranda: excitationem autem dici completam in suo ordine, non quia determinat, sed quia dat completum principium operandi in suo genere, vnde etiā qui resistit vocationi satis complētè excitatur. Nec verò moralis illa inductio, quæ per gratiam excitantem fit, propriè dicitur semper moralis prædeterminatio, quia non semper tanta est, vt indifferentiam moraliter auferre, seu notabiliter minuere videatur, hoc autem est quod vox prædeterminationis inter alias singulariter significat.

Non repugnat dari excitationem ita efficacem, vt moraliter prædeterminet voluntatem.

5

QVòd verò huiusmodi excitatio seu determinatio moralis sit possibilis, generatim loquendo, facilè intelligi, & declarari potest, nam in alijs actibus humanis, sæpè contingit, hominem operari cum huiusmodi morali determinatione, vt, quando habet euidens iudicium, hoc sibi expedire, & contrarium esse sibi valde incommodum ac perniciosum; & aliunde in eo volendo, quod sibi expedit, nulla occurrit difficultas: & iuuat etiam plurimùm, si affectus, vel consuetudo intercedat. Item ad actus malos potest dæmon tam vehementer inducere hominem suasionibus suis, & suggestionibus, vt, nisi gratia Dei iuuetur, moraliter non possit se se continere, quin consentiat: ergo multò magis potest Deus sua excitante gratia, ita illuminare hominem, & affectum eius inclinare & accendere, vt moraliter eum ad consentiendum trahat, ac determinet. Item in hoc non læditur libertas, vt declaratum est: neque ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid aliud afferri potest, cur hoc, vel potè A
tiæ diuinæ, vel efficacitati diuinæ gratiæ re-
pugnet. Hoc etiam confirmat illud quod de
Christo Domino docent Patres, habuisse ni
mirum, in aspectu & verbis suis ineffabilem
gratiam, & virtutem ad persuadendum, &
auditorum animos magna incunditate alli-
ciendum, vt Cyrillus ait lib. 2. in Ioannem
Cyril. Chrysost. Orige. Hieronym. c. 15. & indicat Chrysost homil. 51. in Ioan.
& Origen. lib. 3. con. Celsum, & reuera Hie-
ronym. Matth. 9. explicas subitam Matthæi
conuersionem; qui ad vnum Christi ver-
bum. *Sequere me. surgens secutus est eum.* Arguit
(inquit Hieronymus) *Porphyrius, vel imperitiæ*
Historici mentientis, vel stultitiam eorum, qui statim
secuti sunt Saluatorem. & primum respon-
det, multas virtutes, multaq; signa præcessis B
se, quæ Apostolos vidisse credibile est. Dein
de addit, *Certè fulgor ipse & maiestas diuinitatis*
occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex
primo ad se videntes trahere poterat aspectu. Si enim
in magnete lapide & succinis hæc esse vis dicitur, vt
annulos, & stipulam & festucas sibi copulet, quanto
magis Dominus omnium creaturarum, ad se tra-
here poterat, quos volebat. Quod autem Chri-
stus facere potuit per humanitatem, sensibi
li modo eam, eiusque verba sensibus obji-
ciendo, potest etiam facere, per alios mini-
stros suos, vel immediatè in mentibus homi
num operando: & hoc est, quod Augustinus
Auguſt. dixit de Spiritu & litera, c. 34. *Visorum suasionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus siue ex*
temporalibus per euangelicas exhortationes, siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in
mentem. C

6 Varietas vocationis, & moralis determinationis declaratur.

Sed, quamuis hoc in genere extra omnẽ
ambiguitatem & difficultatem sit, tamen in
particulari non est tam facile ad explican-
dum, quanta possit esse hæc moralis deter-
minatio. Habet enim sine dubio latitudinẽ.
Vocatio enim diuina sufficiens in suo gene-
re ad conuersionem hominis, quædam intel
ligi potest esse minima, seu simpliciter ne-
cessaria, vt homo possit conuerti, seu vt con-
uertatur si velit, vt per se constat: potest au-
tem Deus (quod sæpè etiam facit) vberiо-
rem & maiorem conferre, vel maius lumen
communicando, vel intensiorem actum ex-
citando, vel certè plures & diuersos motus
inspirando, quibus voluntas magis allicia-
tur: in quo potest esse maxima varietas iux-
ta infinitam sapientiam & potentiam Dei.
Atque hinc fit, vt, considerata ex vna parte
capacitate, complexione, moribus & habi-
tibus, seu affectibus hominis qui vocatur, &
modo vocationis diuinæ ex altera, interdum
maneat voluntas æquè indifferens, & effe-
ctus ad vtrumlibet æquè contingens: inter-
dum verò sit difficilior conuersio, & rarò cõ
tingens propter impedimentum hominis;
sæpè autem propter efficaciam vocationis
seu abundantiam gratiæ excitantis reddatur
voluntas multò magis propensa & inclinata
quasi in actu primo ad consensum; & ideò
effectus sit vt in plurimum contingens: &
tunc dicimus voluntatem moraliter deter-
minari. Quo fit, vt hæc determinatio maior
esse possit vel minor iuxta qualitatem seu
magnitudinem vocationis: nam, sicut inter
effectus rarò contingentes vnus esse potest,
qui rariùs accidat, quàm alius: ita inter effe-
ctus sæpiùs euenientes potest vnus frequen
tiùs accidere: & ille erit moraliter certior: &
ad illum dicetur causa magis determinata
moraliter: potest ergo in hac determina-
tione esse latitudo, quia plura possunt concur-
rere, quæ magis & magis inclinẽt voluntа-
tem ad talem actum.

7 An moralis determinatio sit interdũ omnino infallibilis.

Difficultas verò superest, an possit hæc
determinatio peruenire ad summum quen
dam gradum, in quo sit exacta certitudo, &
infallibilis connexio talis effectus cum tali
causa, scilicet cõsensus liberi volũtatis cũ ex
citatione diuina, ex sola efficacia morali ta-
lis excitationis. De quare possent multa in
vtramq; partẽ dici quæ partim attingemus
cap. sequẽte, partim sumi facile possunt ex
his quæ hactenus tractauimus. Illis ergo
omissis, dicendum censeo posse peruenіri
in hac determinatione ad moralem infallibi
litatem, quæ simpliciter dici possit, nunquã
deficere, non tamen ad metaphysicam (vt sic
dicam) infallibilitatem, id est, ita exactam vt
repugnet deficere. Ratio prioris partis est,
quia Deus comprehendit capacitatem & in
clinationem humanæ voluntatis, & omnes
vias & modos, quibus ad consensum inclina
ri potest, vel impediri: ergo potest ita circũ-
uenire, seu præparare voluntatem, vt infalli
biliter faciat eam consentire infallibilitate
morali. Nam morale est, vt voluntas se sinat
ferri à vehemente propensione, maximè, si
ex parte intellectus, obiectum aptè propo-
nitur, & auertuntur ea, quæ impedire pos-
sunt, quod facile potest efficere diuina gra-
tia. Deniq; hoc modo multa liberè facimus,
vel omittimus; quæ infallibilitate quadam
morali operamur: & dæmon sua tentatione
potest ita hominem opprimere, vt infallibi-
liter sequatur consensus, nisi gratia Dei sub-

ueniat,

ueniat; imò & vnus homo, si probè cogno-
scat alterius ingenium, & conditionem, sitq;
efficax in persuadendo, potest efficacissimè
illum pertrahere ad id, quod vult; quid ergo
non poterit facere Deus? Ratio verò poste-
rioris partis est, quia cum tota hac determi-
natione manet integra libertas: ergo & po-
testas non consentiendi, etiam in sensu com
posito, seu præsuppositа tali gratia antece-
dente: ergo absolutè non repugnat, neque
est impossibile, non sequi talem effectum,
posita tali gratia: ergo neque erit simplici-
ter infallibile, ita vt non possit deficere. Si-
cut ex parte alterius extremi, scilicet, quan-
do excitatio est minima, & indispositio seu
obduratio hominis magna, licet moraliter
sit infallibile talem hominem induratum
non conuerti, non tamen simpliciter seu
metaphysicè: quia, si ille homo faciat quan- B
tum potest cum illo auxilio, & adiuuante
gratia, quę illi simul offertur, reuera poterit
velle, & conuerti, alioqui excitatio non esset
sufficiens. Tandem id explico in hunc mo-
dum, nam, licèt hęc moralis infallibilitas suf
ficiat, vt homo simpliciter iudicet talem ef
fectum esse futurum, posita tali causa, non
tamen vt Deus ita simpliciter iudicet, ex vi
causæ, quia iudicium diuinum, ita est infalli
bile, vt implicet contradictionẽ esse falsum:
illud autem obiectum ex vi causæ nõ potest
ad tantam infallibilitatem peruenire, nam,
cũ in volũtate maneat vera, realis, ac phy sica
potentia ad resistendum illi excitationi, nõ
implicat cõtradictionem, illum effectum im
pediri: hoc igitur sensu dicimus, illam deter
minationem non posse esse tantam, vt effe- C
ctus sit prorsus infallibilis, & solùm humano
modo dicere possumus, quòd semper eue-
niat, & hæc limitatio indicatur per illud ad-
ditum, cùm dicimus hoc esse *moraliter* infal-
libile, aut *moraliter* semper ita fieri.

CAPVT XI.

Soluuntur nonnullæ obiectiones contra præcedentem doctrinam.

1 PRiusquàm de alijs auxilijs dica
mus, necesse est nonnulla Scrip
turæ, & Augustini testimonia
interpretari, quæ de gratia ex-
citante loquuntur, & videntur doctrinæ tra
ditę contraria. Primũ est illud Ioan. 6. *Nemo*
potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eũ: illa
enim tractio vt vis verbi satis indicat, effi-
A cacẽ motionẽ & determinationẽ voluntatis
significat: fit autẽ tractio illa per excitãtem
gratiã: Vtrũq; docuisse videtur Augu. tract.
26. in Ioan. vbi difficultatem mouet, *quomo*
do volentes credimus, si ad fidem trahimur: & in
summa respondet, tractionem hanc esse di-
uinam reuelationem seu vocationem; quæ
ita voluntatem allicit, vt eam faciat volen-
tem. Et lib. 1. cont. duas epist. Pelagian. c. 3.
& 19. ex hoc loco colligit, necessariam esse
gratiam excitantem, & ponderat non dixis-
se Christum. *Nisi Pater meus duxerit eum, ne*
putaremus, nostram voluntatem aliquo modo præce-
dere: ducitur enim etiam is, qui iam vult; propriè
autem non trahitur, qui iam volebat, sed tra
ctione efficitur volẽs; *Trahitur ergo* (ait Au-
gustinus) *muris modis vt velit, ab illo qui nouit in-*
tus in ipsis hominum cordibus operari; non, vt homi-
nes (quod fieri non potest) nolentes credant, sed vt
volentes ex nolentibus fiant. Et de gratia & libe-
ro arbitrio cap. 5. *De magna & efficacissima voca*
tione, prędicta verba interpretari videtur.

Secũdum testimonium superiori simile, 2
& quod illi frequenter Augustinus coniun
git, est etiam Ioan. 6. *Omnis, qui audiuit à Pa-*
tre & didicit, venit ad me. In quo apertè sermo
est de gratia excitante, quę in mentis illumi
natione consistit, & doctrinæ nomine signi
ficatur: efficacia autẽ huius gratiæ significa-
catur in illis verbis: omnis qui audiuit, venit
ad me. Vnde Aug. de prædestinatione Sãct.
c. 8. *Quid est, omnis, qui audiuit à Patre & didicit,*
venit ad me, nisi, Nullus est, qui audiat & discat
à Patre, & non veniat ad me: si enim omnis qui au-
diuit à Patre, & didicit, venit, profectò omnis qui nõ
venit, non audiuit à Patre, nec didicit, nam, si audis-
set, & didicisset, veniret. & infrà. *Valde remo-*
ta est à sensibus carnis hæc schola, in qua Deus audi-
tur & docet, gratia ista secreta est. & inferiùs.
Hæc gratia quæ occultè humanis cordibus diuina lar
gitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur: ideò
quippe tribuitur, vt cordis duritia primitus auferа-
tur: Quando ergo Pater intus auditur & docet vt
veniatur ad filium, auferet cor lapideum, & dat cor
carneũ sicut Propheta prædicãte promisit. Est ergo
illa gratia efficacissima, quã Deus, vt Aug.
inferiùs subdit, ex misericordia tribuit his,
quos saluare vult, cæteris verò iustè non dat; quamuis,
si ipsos docere voluisset, proculdubio venirent & ipsi:
non enim fallit, aut fallitur, qui ait. Omnis qui audi
uit à Patre & didicit, venit ad me. Absit ergo vt quis-
quam non veniat, qui à Patre audiuit & didicit.
Quod magis exponens de bono perseue-
rantiæ cap. 14. ait. *Quamuis dicamus Dei do-*
num esse obedientiam, tamen homines exhortamur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad eam sed illis, qui veritatis exhortationem obedienter audiunt, ipsum donum Dei datum est, hoc est, obedienter audire: illis autem, qui non sic audiunt, non est datum. De hac etiã efficaci gratia ita scribit lib.1.de gratia Christi.c. 13. *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur vt altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili suauitate creda tur infundere: non solùm per eos, qui plantant & rigant extrinsecùs, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat occultus.* Et in fine capitis concludit. *Hoc modo quisquis discit, agit omnino, quicquid agendum didicerit:* & subdit.c. 14.de hoc docẽdi modo dixisse Dominum. *Omnis qui audiuit à Patre, &c.* & addit, de illo, qui non venit, non posse dici. Audiuit & didicit, sed venire noluit; *Nam, si omnis qui didicit, venit, profectò, qui non venit, nec didicit, hoc docendi modo, quo per Spiritus gratiã ita docet Deus, vt, quod quisque didicerit, non tantùm cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat agendoq; perficiat.*

3 Tertium testimonium sumi potest ex illis verbis ad Rom. 8. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Dicũtur enim iusti agi Spiritu Dei, quia illis bona inspirat, iuxta illud, *Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis:* Hæc autem spiratio ad gratiam excitantem pertinet, vnde Augustin. in Enchirid.cap. 64. referens hæc verba: *Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei.* Ita tacitè exponit, *Sic Spiritu Dei excitantur, vt tanquam filij Dei proficiant ad Deũ.* Agũtur ergo ab Spiritu sancto per gratiam excitantem; & tamẽ efficacissimè agũtur, vt verbũ ipsum *agi*, satis declarat; & vniuersalis propositio, quòd omnes, qui sic agũtur, sunt filij Dei, vt significauit Augustinus lib. 1. de gratia Christi.c. 25.

Nec satis est, si quis respondeat, his locis solùm probari, dari interdũ hominibus gratiam excitantem moraliter efficacem, tum quia dicta testimonia non solùm probant, hanc gratiã ita efficacem interdum dari, sed etiam esse simpliciter necessariam, vt patet ex verbis Christi. *Nemo potest*: nã, si sine illa tractione venire nullus potest ad Christum, simpliciter necessaria est ad veniẽdũ. Quod etiam Augustinus in citatis locis apertissimè & copiosissimè declarauit. Tum etiam, quia ad veritatem illarum locutionum non satis est efficacia moralis, qualis à nobis explicata est, sed necessaria est exacta & omni moda infallibilitas, quæ sine physica prædeterminatione intelligi non potest.

4 Quartò adiungere possumus nonnulla alia Augustini testimonia, quale est illud, de grat. & lib. arb. c. 16. *Certũ est, nos facere, cùm A facimus, sed ille facit vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati:* declarauerat autẽ, Deũ hoc facere in nobis præparando voluntatem nostram per excitantem seu operantem gratiam. Item de Correct. & grat. c. 12. cùm dixisset, primo homini ante peccatum, datum esse vt perseuerare posset, non verò vt perseueraret, addit. *Nunc verò posteaquàm est illa magni peccati merito amissa libertas, scilicet, à seruitute, & fomite peccati; etiam maioribus donis, ad iuuanda remansit infirmitas.* Explicans verò in seriùs, quod sit hoc maius adiutorium, subdit. *Nec de ipsa perseuerantia bom voluit Deus sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari, qui eis non solùm dat adiutorium, quale primo homini dedit, sine quo non possint perseuerare, si velint; sed in eis etiam operatur & velle:* & infrà. *Subuectum est ergo infirmitati humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur, & ideò quamuis infirma: non tamen deficeret, neque aduersitate aliqua vinceretur.* Quæ verba sunt adeò expressa, vt nulla ponderatione indigeant.

Imo ex eis sumi potest aliud argumentũ, quod valde eneruat omnia in superioribus à nobis facta, quod sumitur ex dono perseuerãtiæ, quo teste Augustino hîc, nõ solũ datur homini vt possit, sed vt perseueret, & vt infallibiliter perseueret, quod potest meritò vocari auxilium efficax ad perseuerandum. Sine quo dono post lapsum Adami neminem perseuerare, imò nec perseuerare posse, docet August. ibidem in illis verbis. *Nã si infirmitate vitæ huius hominibus relinqueretur voluntas sua, vt in adiutorio Dei, sine quo perseuerare non possent, manerent: si vellent, nec Deus in eis operaretur vt vellent; inter tot & tantas tentationes, infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideò perseuerare non possent, quia deficientes infirmitate, nec vellent, aut non ita vellent, infirmitate voluntatis: vt possent.* Igitur sine auxilio efficaci & infallibili ad perseuerãdum, nemo perseuerare potest teste Augustino, tali, scilicet potentia quæ in actum reducatur. Est ergo tale auxilium necessariũ ad perseuerandũ: & nihilominùs sine illo habent homines auxilium sufficiens ad perseuerandum, etiam illi, qui non perseuerant, vt constat ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 13. & Concilio Arausicano. II. c. 25. ergo dari potest auxiliũ sufficiẽs sine alio ita efficaci, quod ex se infallibilẽ habeat effectum & faciat hominẽ operari, quodque non sit in hominis potestate, sed ex sola Dei voluntate detur: ergo idem dici potest etiam de singulis actionibus supernaturalibus (atque ita facilè ruunt argu-

argumenta præcipua in cõfirmationem nostræ sententiæ facta. Et confirmari posset hæc difficultas; nam, iuxta doctrinam Aug. longè alia gratia requiri videtur in homine lapso ad perseuerandum, aut bene operandum, quàm in Angelis vel primo homine; hæc autem difficultas incipite 15. commodius tractabitur.

6 Aliud argumentum sumi potest ex doctrina Augustini citatis locis. Nam, si gratia excitans necessaria ad volendum non determinat infallibiliter voluntatem hominis, nullum est mysterium, nullãue admiratio in hoc, cur ex duobus vocatis vnus credat, alius non credat, quia neutrius voluntas per vocationem determinatur; & ita potest vnus suo arbitrio ei repugnare, alter eodem arbitrio cooperari gratiæ Dei & consentire. At verò Augustinus magnum in hoc inuenit mysterium, cur vnus ita vocetur, vt persuadeatur, alter verò non ita, vt persuadeatur. De quo super Ioan. ait. *Cur hunc trahat, & illum non trahat, noli iudicare, si non vis errare.* & de Spirit. & liter. c. 34. *Iam, si ad illam profunditatem scrutandã quisquam nos coarctet, cur ille ita suadeatur, vt persuadeatur, ille autem non ita; duo sola occurrunt interim, quæ respondere mihi placet. O altitudo diuitiarũ, &, Numquid iniquitas est apud Deum. Cui responsio ista displicet, quærat doctores, sed videat ne inueniat præsumptiores.*

Exponitur locus Ioan. sexto. Nemo potest venire ad me, &c.

7 C AD Scripturæ testimonia dicam in primis, quid in singulis ratio & litteræ contextus exigat, deinde Augustini mentem in omnibus explicabo. Ad illa ergo verba Ioãnis. *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum.* Manichæi, vt Chrysost. hom. 45. & August. tract. 26. in Ioan. significant, hoc testimonio vtebãtur ad negandam libertatẽ arbitrij, quia tractio vim quãdam & necessitatem significare videtur. Sed hi errarunt nõ distinguentes inter propriam & quasi materialem illius vocis significationem, & trãslaçam ac metaphoricam, quæ frequens est: non solùm in vsu Scripturę, sed etiam aliorum auctorum. *Tractio* enim ex prima impositione significat localẽ motum, imò in rigore, violentum significare videtur, hinc verò trãslata est illa vox ad significandam metaphoricam seu moralem motionem, qua vel finis vel rogans aut persuadens, impellit, seu mouet voluntatem, iuxta illud, quod Augustinus etiam citat. *Trahit sua quemque voluptas.* In hac ergo significatione vsus est Christus verbo trahendi: & ideò nihil ex verbis eius contra libertatem colligi potest. *Chrysost. Auguſt.*

Hæc autem responsio; quã prædicti Patres adhibent Manichæis, eodem modo ad rem de qua agimus, applicanda est. Nõ enim magis ex verbo trahendi in illa significatione sumpto colligi potest physica prædeterminatio, quàm necessitas: voluptas enim, quæ vnumquemque trahere dicitur, non physicè illum prædeterminat. Item in Scriptura, sicut Deus dicitur trahere ad bonum, ita & dæmon ad malum. Apocalypsis. 12. *Draco trahebat secum tertiam partem stellarum.* non physica prædeterminatione, sed persuasione. Apocal.

B Imò nec semper verbum illud, Deo aut gratiæ attributum, significat efficacem vocationem seu tractum, qui in re effectum habeat, sed interdum declarat solùm sufficientiam & vim magnam ad homines commouendos & inclinãdos. Sic Ioan. 12. *Ego, si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad me ipsum.* Nã, licèt hic locus alias etiam habeat expositiones; tamẽ hæc videtur maximè probabilis & propria: Christus enim crucifixus, sicut omnes illuminat, omnes etiam trahit, nã omnibus dedit potestatem filios Dei fieri; & beneficiũ mortis Christi, ex se potens est & sufficiens ad trahendum cordã omnium in amorem eius. Quo modo etiam dicitur Oseæ 11. *In funiculis Adam traham eos:* id est, beneficijs, quibus ligari homines solent, eos vehemẽter ad me amandum mouebo. Significatur ergo illa voce vehemens quædam, & suauis motio moralis, quæ propriam determinationem voluntatis, eius qui trahi dicitur, non excludit. In citatis itaque verbis Ioannis in rigore solùm docetur necessitas diuinæ illuminationis, vocationis, & excitationis ad fidem, & alias actiones supernaturales, quæ meritò nomine tractionis significatur, quia magnam vim, & efficacitatẽ habet ad conuertendos homines, non vi, neque physica actione, sed morali & suaui inductione, iuxta illud Cãtic. 1. *Trahe me post te, curremus in odorẽ vnguentorũ tuorũ.* Atq; ita tacitè videtur hanc tractionem explicuisse Concil. Senens. in decretis fidei, capit. 15. dicens. *Nec denique tale sit huiusmodi trahentis Dei auxilium, cui voluntas resistere non possit.* Ioan. Cantic. Concil. Senens.

8 Occurritur obiectioni.

Dices, ergo licèt ex vi illorum Christi verborum verum sit, neminem ad Christũ venire, nisi, qui trahitur à Patre, non tamẽ è con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

è conuerso necessariò sequitur, omnes, qui trahuntur, venire ad Christum: quia nihil est, quòd cogat ad intelligendum illa verba de sola tractione efficaci, & quæ in re habeteffectum. Respondetur, quanuis verbum trahẽdi nudè sumptũ ad id non cogeret, tamen ex contextu licet colligere, ita esse intelligẽdum. Nam Christus solùm voluit arguere Iudæos, quòd murmurarent, & verba eius falsa existimarent, eò quòd diui no lumini & vocationi impedimentum ponerent; & hoc est quod ait, *Nolite murmurare inuicem, nemo potest venire ad me*: id est, in me credere: *nisi quem Pater traxerit*, id est, nisi illustratus & doctus à Patre, qualesvos nõ estis, quia impedimentum ponitis. At verò illi Iudæi, ad quos Christus loquebatur, iam ex citabantur; & trahebantur ita sufficienter, vt possent credere & venire ad Christum, si vellẽt; alioqui adhuc nõ peccassent, nec reprehẽsione essent digni, nõ credentes Christo: ergo loquitur Christus de tractione efficaci, simul tamẽ indicans, eorum culpã esse, quòd eam non haberẽt. Et ideò iuxta hunc sensum non solùm verum est, neminem venire ad Christum, nisi qui trahitur à Patre; sed è conuerso etiam verum est, omnem eũ qui trahitur à Patre, venire ad Christum, sicut paulò ante dixerat Christus, *Omne, quod dat mihi Pater, ad me venet*: nõ enim aliter dat Pater homines Christo, nisi trahendo illos ad ipsum. Vnde Prosper lib. 2. de vocation. Gent. c. 9. alias. 17. ait his verbis significasse Dominum, *fidem in ipsum ex Patris haberi munere, qui in cordibus trahẽdũ hoc egit, vt crederẽt; hoc effecit, vt vellent: non enim esset vnde traherentur, si sequaces fide & voluntate nõ essent, quoniam, qui non credunt nec trahuntur omnino, nec venĩunt.* Atq; hoc sensu optimè procedunt omnia, quę ex hoc loco Augustinus colligit: primũ non posse hominem venire ad Christum, nisi præmoueatur & excitetur à Patre, nã tractionis vox hoc etiam indicat, initium scilicet veniendi, sumi à trahente, vt rectè notauit Prosper cont. Collatorem cap. 6. dicens, *Si initium salutis esset, ex nobis non ex toto verum esset, quod ait Dominus, Nemo potest venire ad me nisi Pater meus traxerit eum.* Deinde neminẽ venire, nisi ità vocetur & excitetur, vt persuadeatur & trahatur: vtrumque autem horum fieri optimè potest sine prædeterminatione physica alliciendo voluntatem, & suauiter inclinando vt obediens fiat, vt elegantèr post Augustinũ declarauit Prosper contra Collator. cap. 6. & 14. docens totum hoc negotiũ fieri per diuinas illustrationes, & inspirationes: & proponẽdo obiecta seu motiua, quæ voluntatem allicĩant: *Sic enim* (concludit) *Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Et optimè Cyrill. Alex. lib. 4. in Ioan. cap. 6. dicens, *Non vi quadam cogi, trahique credentes putandum est, sed monitione, doctrina, & reuelatione ineffabiliter facta.* In quo autem posita sit efficacia huius tractus, vel quis sit ille modus ita vocandi hominem, vt de facto veniat & consentiat, declarabimus posteà, respondendo ad Augustini testimonia: nunc solùm certum sit, id non consistere in prædeterminatione physica iuxta mentem Augustini; & aliorum Sãctorum; tum quia hæc prædeterminatio nõ fit ex vi excitationis, & illuminationis, vt ostẽsum est; non enim fit morali modo, suadendo & afficiẽdo voluntatem per aliquos actus aut præuios motus vitales, sed solùm ex parte potentiæ determinando illam quasi vi quadam; at verò D. August. semper declarat hunc tractum per moralem persuasionem: tum etiam, quia illa physica prædeterminatio non est in manu hominis, nec posset eius culpæ tribui: quod illam nõ habeat, vt in superioribus visum est, trahi autem & conuerti, simpliciter est in potestate hominis, ex cuius voluntate & culpa prouenit, quòd, cum excitatur & vocatur, non etiam trahatur.

Prosp.

Cyril.

Exponitur locus Ioannis sexto. Omnis qui audiuit à Patre, &c.

9

SEcundum testimonium eiusdem ferè rationis est cum præcedente, nam illa verba consequẽter dicta sunt à Christo Domino post præcedentia, & ad declarãdum illa. Possumus autem hoc loco adiũgere in illis verbis non tantùm esse sermonem de excitante gratia, sed etiam de adiuuante, quod Augustinus satis significauit lib. 1. de grat. Christi. c. 14. vbi tractans hæc verba, inquit, *Quis non videat, & venire quemquam, & venire arbitrio voluntatis, Sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit; non potest autem esse nisi adiutum, si venit.* Non dicit, nisi physicè prædeterminatũ, sed *adiutũ*, quod valde diuersum est, vt ex dictis constat, & in sequẽtibus amplius demonstrabitur. Iuxta hanc autem expositionem posset quis dilinguere inter illa duo verba, *audire & discere*: non enim omnis qui audit, discit, sed is qui ita intelligit, ea quæ audit, aut eis persuadetur, vt assensum

Augustin.

sum præbeat. Atque hoc modo *audire à Patre*, indicare potest solam gratiam sufficientem, quam habent omnes qui vocantur & audiunt, quanuis non discant, nec conuertantur: *audire autem & discere*, dicit gratiam efficacem, seu habentem effectum persuadendi, non tamen sine cooperatione liberi arbitrij: quia, vt dictum est, iam in eo effectu includitur nõ solùm gratia excitans, sed etiam adiuuans, quę, cùm sit cooperans, non potest esse efficax, seu habere effectũ sine eo operatione liberi arbitrij. Sic igitur, verissimum est, omnem, qui audiuit à Patre & didicit, venire ad Christum, quia ipsummet discere, est venire: nõ est enim aliud audire & discere, quàm credere: credere autem in Christũ, est venire ad eum. Vnde, quum venire dicitur omnis, qui audit & discit, idem vtroque verbo significatur, sed per verbum discendi explicatur metaphora, quæ in verbo veniẽdi cõtinetur; & ideò mirũ non est, quòd omnis qui didicit, veniat, cum in eo qui didicit, iam cooperatio liberi arbitrij includatur. Neq; mirũ etiã est, quòd talis gratia sit efficax, cũ in ea includatur gratia cooperans, cum qua simul liberum arbitriũ cooperatur; & ideò necessariò habet effectũ, non ex prædeterminatione physica, aut ex antecedente aliqua suppositione, sed ex determinatione libera voluntatis cum diuina gratia adiuuante. Atque hæc tota expositio accommodari facilè posset superiori testimonio, nam dici potest Pater trahere ad Filium credentes, nõ solùm per excitantẽ, sed etiam per adiuuãtem & cooperantẽ gratiã, vt significauit Cyrill. Alex. lib. 4. in Ioan. c. 5. in verbis illis, *consilio Patris atque auxilio* & Prosper. cont. Collat. c. 6. dicens, *Non ex toto verũ esset quod ait Dominus, Nemo venit ad me, ni si Pater qui misit me, attraxerit eum, si cuiuspiam hominis sine Dei illuminatione esset credenda cõuersio, aut vllo modo se voluntas hominis ad Deum sine Deo posset extendere, qui cum vocatum ad filium trahit.* Igitur illa tractio vtrunq; includit, scilicet diuinam illuminationem, & adiutoriũ, & ita qui vocatus venit, non solùm trahitur quia vocatur, sed etiã quia ipsummet actũ, quo venit, à Patre recipit per adiuuantẽ gratiam. Vnde etiam mirum non est, quòd omnis qui sic trahitur, veniat, quia, dum sic trahitur, iam liberè cõsentit. Deniq; eodẽ modo possent exponi superiora Christi verba: *Omne quod dat mihi Pater, ad me venit.* Dat enim Pater Filio homines in ipsum credentes, nõ solùm quia eos vocat; sed etiã quia adiuuat vt credant. Quod significauit Chysostomus hom. 44. & 45. in Ioan. dicens, His omnibus sermonibus, nil aliud voluisse Christum docere quã. *Neminẽ posse in ipsum credere nisi illuminetur, & cælesti virtute iuuetur*, quanuis, nec credere possit, nec trahi, nec dari à Patre, nisi simul libero arbitrio cooperetur, & veniat.

A

Chrysost.

10

Sed, quanuis hæc in rigore viderentur sufficere ad intelligenda Christi verba, Augustinus tamen aliud altius mysterium diuinæ prædestinationis & gratię in eis latere intelexit, vt patet ex citatis locis, & præsertim lib. 1. de Prædestinat. Sãct. c. 7. & sequetib. Vnde, nõ solũ intelligit, quòd omnis qui audiuit & didicit venit, ratione cooperãtis gratiæ, sed etiã ratione congruę vocationis, & interioris doctrinæ ita accõmodatæ ad affectũ hominis, vt eũ suauiter ad cooperãdum gratiæ Dei inducat: vt ita efficacia huius gratiæ non tantũ sit in cooperante, sed etiam in excitante. Quę tunc habet hanc efficaciam (vt sæpissimè repetit Augustinus) quando est secũdùm propositum diuinæ electionis, de qua rectè potest intelligi verbum illud, *Omne quod dat mihi Pater ad me venit*, scilicet, omne quod dat per ęternam electionẽ, vel per vocationem congruam ab illa procedẽtem, iuxta illud Ioan. 17. *Nõ pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi*, vt Augustin. expo suit tract. 107. Et iuxta hanc etiam August. doctrinam nulla prædeterminatio physica ex verbis illis colligi potest: nam hæc efficacia congruę vocationis cùm tota pertineat ad excitantẽ gratiam, non potest in physica prædeterminatione consistere, sed in morali causalitate & inductione, qua Deus iuxta infinitã & ætернam suã sapientiã hominem eo modo vocat, quem aptũ fore cognoscit vt liberè assensum præbeat, vt statim amplius declarabimus. Et de hac vocatione cõgrua intelligũtur omnia, quæ in illa secũda obiectione ex Augustino citata sunt, vt mox videbimus, & ex ipsis locis & cõtextu perspicuum est.

Alia expositio Aug.

B

Cyril.

Prosper.

C

11

Tertiũ testimoniũ, eundem habet sensum, quę præcedentia: non enim dicuntur filij Dei ità agi Spiritu Dei, quin etiam ipsi agant, & liberè se moueãt. Vnde rectè Aug. lib. 1. de grat. Christi. c. 25. *Vt agant quod bonũ est, ab illo aguntur, qui bonus est.* Et copiosiùs serm. 13. de verb. Apostol. *Dicit mihi aliquis; ergo agimur, non agimus? Respondeo. Imò agis & ageris, & tunc bene agis, si à bono ageris. Spiritus enim Dei, qui te agit, agentibus adiutor est,*

Exponitur testimoniũ ad Roman. 8.

Augustin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est; ipsum nomen adiutoris præscribit tibi, quia tu ipse aliquid agis. &c. Ex quibus Augustini verbis intelligimus, non solùm ratione excitãtis gratiæ, sed etiam adiuuantis dictum esse. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei,* quod statim Augustinus exposuit dicens, *Spiritu exhortante, illuminante & adiuuante.* Explicat autem hoc adiutorium esse per cooperationem, adducens illud ad Roman. 8. *Diligentibus Deũ omnia cooperãtur in bonũ: & concludit. Si non esses operator, ille non esset cooperator.* Eodem modo exponit Prosper, libro. 2. de vocation. Gent. capit. 10. aliàs 3. vbi significat nihil aliud esse Spiritu Dei agi, nisi Spiritu Dei regi. *Si ad ipsa* (inquit) *mundi exordia recurramus, inueniemus omnium Sanctorum, qui diluuium præcesserunt Dei Spiritum fuisse rectorem: propter quod & filij Dei nominati sunt: quoniam, vt ait Apostolus, Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Addit verò in lib. Sentent. in 310. plus esse agi, quàm regi, *qui enim regitur, aliquid agit, & ideò regitur, vt rectè agat, qui autem agitur, aliquid ipse agere vix intelligitur, & tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Saluatoris, vt non dubitet Apostolus dicere. Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.* Quod videtur à Prospero per quandã exaggerationem dictum ad declarandum in hoc negotio primarias partes esse diuinæ gratiæ, quæ non solùm concomitando, sed etiam præueniendo & dirigendo, nostras voluntates gubernat. Vnde in lib. contra Collat. cap. 10. sic inquit, *Præparatur voluntas à Domino, & vt boni aliquid agant, paternis inspirationibus, suorũ ipse tangit corda fidelium: Quot quot enim Spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, vt nec nostrum sentiamus deesse arbitrium, & in bonis quibusque ac voluntatis humanæ singulis motibus: magis ipsius valere non dubitemus auxilium.* Quæ verba non sunt solius Prosperi, sed plurium Episcoporum Africanorũ in Rescripto ad Zozimum Papam. Quæ etiam refert & maximè commendat Cælestin. epi. 1. ad Episcopos Galliæ. cap 8. Igitur in hoc quòd filij Dei aguntur ab Spiritu Sancto, non magis includitur determinatio physica, quàm in eo, quòd ab ipso excitantur & adiuuantur in omnibus actibus, quos vt filij Dei operantur. Imo nec aliqua prædeterminatio moralis, quæ propria seu speciali efficacia, aut abundantiori gratia fiat, ex vi illius locutionis necessaria est, sed sufficit illa præuentio & excitatio Spiritus Sãcti cum communi gratiæ adiutorio, sine quibus operapietatis facere non possumus, vt ratione illius ab Spiritu Sancto regi, & agi dicamur, ita vt nos etiam ipsi nos agamus, & ad eadem opera cum eius adiutorio liberam nostram voluntatem determinemus.

Prosper.

Cælest. Pap.

A

B

C

Ad quartum de vocatione efficaci.

AD quartum de efficaci vocatione seu excitatione ad singulos actus supernaturales necessaria ex mente Augustini Certum est Augustinum duas vocationes distinguere: vnam communem aliam propriam, quam appellare solet vocationem secundùm propositũ gratiæ Dei, & vocationum electorum, quam ait lib. de Prædestin. Sanct. c. 16. significasse Apostolum. 1. ad Corinth. 1. dicentem. *Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum: Gentibus autem stultitiam, vocatis autem Iudæis atque Græcis Christum Dei virtutem & Dei sapientiã. Vocat* (inquit Augustinus) *prædestinatos multos filios suos, vt eos faciat membra, prædestinati vnici Filij sui, non ea vocatione qua vocati sunt, qui noluerunt venire ad nuptias, illa quippe vocatione & Iudæi vocati sunt, & Gentes, quibus Christus crucifixus scandalum est vel stultitia, sed ea vocatione prædestinatos vocat, quam distinxit Apostolus dicens. Ipsis vocatis Iudæis & Græcis,* &c. *sciens esse quandam vocationem eorum, qui secundùm propositum vocati sunt.* De qua ibidem intelligit illud. *Quos prædestinauit, hos & vocauit,* ad Roman. 8. & illud. *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori.* capit. 9. & illud. *Sine pœnitentia sunt dona Dei.* Ac tandem concludit. *Ad hanc vocationem, qui pertinent, omnes sunt docibiles Dei; nec potest quisquam eorum dicere. Credidi, vt sic vocarer; præuenit eum quippe misericordia Dei, quia sic vocatus est, vt crederet.* Et hanc eandem doctrinam inculcat, in omnibus testimonijs, inter obijciendum citatis, & de correptione & gratia. capit. 7. & epistol. 46. & 107. vbi hanc vocationem appellat, *altam atque secretam:* & libr. 83. quæstionum. quæstio. 68.

12

Quis autem sit modus huius efficacis vocationis, & vnde proueniat, colligi potest ex nonnullis locis Augustini, in quibus ait, quando Deus vult aliquem electum infallibiliter cõuertere, eas res, vel signa, vel facta externa aut interna illi proponere, quæ iuxta eius ingenium & cõditionem, nouit esse apta

apta vt illum ad consensum pertrahant. Sic Augustinus, de bono perseuerantiæ cap. 14. hoc declarans, inquit. *Ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio diuinũ naturaliter munus intelligentia, quo moueantur ad fidem, si cõgrua iis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Et lib. 1. ad Simplician. q. 2. ait. *Paulum vna desuper voce prostratum fuisse, occurrente vtique tali viso, quo mens illa & voluntas, refracta scientia, retorqueretur, & corrigeretur ad fidem:* & hac ratione appellat illam vocationem, *magnam & efficacissimã, & ex singulari gratia.* Et idem significat de Spirit. & lit c. 33. & 34. & alijs locis supra citatis. Non ergo constituit Augustinus hanc efficaciam in physica prædeterminatione, sed in congruitate quadam morali, quam Deus seruat cùm aliquem vult conuertere, eum vocãdo, quando, aut quo modo ei nouit expedire, vt aures dociles præbeat, & consentiat, prout latius infrà c. 14. dicetur. Vbi etiam ostendemus, illã certam connexionem, nimirùm, quòd talia signa, obtecta, aut inspirationes, per excitantem gratiam huius singularis vocationis applicata, infallibiliter habeãt effectum, quem Deus intendit, non esse referendum ad solã vim moralem & causalitatem, quã ex se habent, sed ad infinitam Dei præscietiam, qua de rebus omnibus præuoscit, non solũ quid agere possint, sed etiam quid sint acturæ, vbicunque & quomodocunque ad agendum applicentur.

A

B

13 Ad 5. de dono perseuerantiæ. Atque ex his facilè declaratur quinta obiectio de dono perseuerantiæ, quo Augustinus ait, dari homini, non tantùm vt possit perseuerare, sed etiam vt perseueret: nam in primis ad perseuerandum in gratia necessarium est speciale Dei auxilium, quod per gratias, excitantem & adiuuantem confertur. Vt ergo actu perseueret homo, necesse est, vt Deus per illud auxilium effectum obtineat, quem intendit, & consequenter necessarium est, vt illud auxilium tribuat eo tempore & modo, prout nouit fore congruum & accommodatum tali homini, vt in eo infallibiliter habeat effectum; & hoc est illud magnum perseuerãtiæ donũ, quod Deus tribuit suis electis: & hoc modo eos gubernat, vt indeclinabiliter & inseparabiliter nõ deficiant: ergo neq; ad hoc donum necessaria est physica prædeterminatio, sed sapientissima & potẽtissima protectio Dei, & morale regimen; quod Augustinus iudicauit necessarium omnibus electis, vt infallibiliter saluentur.

C

Opusc.

Neque hinc rectè fit argumentũ ad enervandas rationes à nobis factas in superioribus de gratia sufficiẽte, nimirùm, quòd hoc donum necessarium est ad perseuerandum, & nihilominùs, qui illo carent, habent auxilium sufficiens ad perseuerandum. Nam in primis nõ est eadem ratio de auxilio necessario ad singulos actus de quo suprà loquebamur, & de auxilio necessario ad collectionem actuum, quale est auxilium ad perseuerandum: nam, cùm auxilium est necessariũ ad determinatum actum, sine illo aliud non sufficit ad illum actum, & ita nullus alius actus relinquitur, ad quem illud aliud auxilium possit esse sufficiẽs: at verò, cùm aliud auxilium cõparetur ad collectionem actuũ, quãuis illud solũ nõ sufficiat sine alio maiori ad totam collectionẽ, potest nihilominùs esse auxilium verè ac moraliter sufficiens ad singulos actus diuisiuè sumptos, & hoc in rigore satis est, vt homini imputetur, quòd non perseueret: quia singula peccata potest vitare, & non aliter cadit seu nõ perseuerat, quùm in singulis peccatis seu in aliquo illorum deficiendo.

14 Quomodo sit in potestate hominis perseuerare.

Deinde etiam respectu perseuerãtiæ simpliciter fatendum est esse in hominis potestate perseuerare, quanuis fortasse perseueraturus non sit: quia si est iniustus, iustificari potest, & postquàm iam est iustus non deseretur à Deo, nisi ipse Deum deserat. Qua propter auxilium recipit sufficiens, non solùm vt possit perseuerare, sed etiam vt perseueret, si velit; alioqui vel non esset verè sufficiens respectu singulorum operum, vel saltem respectu collectionis non esset moraliter sufficiens, quod etiam est inconueniẽs, vt argumẽta superiùs facta cap. 9. probant. Quia verò perseuerantia non consistit in vno actu, sed in progressu vitæ & successione quadam, non est necesse, vt auxilium sufficiens ad illam, simul & actu detur, sed successiuè & in potentia, seu præparatione, quantum est ex parte Dei. Itaque, si iustus per auxilium; quod nunc actu recipit, faciat quod in se est, recipiet à Deo, si necessariũ moraliter fuerit, maius & sufficiens auxiliũ, quo in actibus proximè sequentibus bene operari, & perseuerantiam cõtinuare possit. Quòd si cum auxilijs illis rectè se gesserit, in posterum recipiet maiora, prout moraliter necessaria fuerint ad perseuerãdum ampliùs: atq; in hunc modum est in cuiusli bet iusti potestate perseuerare vsque in finem vitæ; Et hoc significauit Conc. Trid. *Cõc. Trid.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicto cap.13. vbi, cùm dixisset, perseueran-
tiæ munus, non posse esse nisi ex Deo, ne-
minemque posse absoluta certitudine illud
sibi polliceri, subdit. *Tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent: Deus enim, nisi ipsi eius gratia defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.*

14 Ad vltimã obiectionẽ

Ad vltimam vero rationem, de illa admiratione Augustini. *Cur hunc trahat, illum non trahat, &c.* plura sunt à nobis in sequẽtibus dicenda, tractando quæstionem illam, an cũ æquali auxilio gratiæ per modum principij, stet vnum conuerti; & alium non conuerti, nunc solùm aduerto, Augustinum non dixisse. Quomodo hunc trahat, illum non trahat, sed *cur hunc*, &c. Non itaque admiratur, quòd vna Dei vocatio sit efficax, & altera non sit. Neque etiam voluit rationem seu modum huius efficaciæ nobis esse omnino ignotum, nam illum etiam declarare studuit, quoad potuit, suisque studij ac conatus rationem latissimè reddidit in lib. 83.quæst.q.68. Tota ergo admiratio Augustini in hoc posita est, quòd Deus, cùm posset duobus hominibus vocationes congruas, & accommodatas dare, vt conuertãtur, vni det illam & alteri non det, sed eam, cum qua scit non fore conuertendum, etsi posset; & huius differentiæ & inæqualitatis vult nullam esse à nobis ex parte hominum inuestigãdam rationem; sed totam esse referendam ad inscrutabile iudicium Dei, qui omnia operatur secundùm consilium voluntatis suæ. Ex hac ergo Augustini admiratione & doctrina nullum vel leue fundamentum sumi potest ad excogitandam excitantem gratiam, quæ physicè voluntatem nostram determinet: Et qui id affirmant, necesse est vt eodem modo ad argumentum respondeant, quia ipsi iam reddunt rationem aliquam, cur excitatio sit efficax in vno & non in alio: vnde necesse est, vt admirationem in eo constituant, quòd talis excitatio efficax vni datur, & alteri non datur ex diuina voluntate. Quod ergo ipsi asserunt de illa excitatione physicè operante, cuius Augustinus nunquam meminit, id nos dicimus de excitatione congrua & accommodata, quam expresè docuit.

CAPVT XII.

Auxilium efficax non consistere in aliqua gratia operante, vel cooperante, quæ per modum principij physicè prædeterminet voluntatem ad exercitium actus.

1 Præter gratiam excitantem solũ indiget voluntas gratia adiuũãte ad efficiendum actum supernaturalem, vt ex doctrina Concilij Tridentini & aliorum Patrum in superioribus visum est. Vbi etiam diximus, gratiam adiuuãtem, quę est per modũ principij, magis influere physicè in actum, quã excitantẽ; & ideò si physica prædeterminatio necessaria esset, tribuenda esset potius adiuuanti gratiæ, quàm excitanti; & inter adiuuantes, illi potiùs quæ est per modum principij, quàm illi, quæ est per modũ concursus. Nam auxilium quod est per modũ concursus nihil operatur sine nobis, hæc autem prædeterminatio dicitur fieri in nobis sine nobis; alioqui non esset prædeterminatio, sed formalis determinatio & libera, elicita ab ipsa voluntate cum auxilio gratiæ cooperantis, quod nos intendimus.

Sed est vlteriùs animaduertẽdum, quòd, licèt hæc gratia sic efficax (si ponatur) sit adiuuans, quatenus cum voluntate est principium eliciendi actum; & sub eadem ratione dici etiam possit gratia cooperans, tamẽ quatenus antecedit actum & præuenit illum ordine naturæ, dicetur gratia præueniens; & quatenus à solo Deo infunditur, dicetur etiã gratia operans, ad eum modum, quo D.Tho. habitum charitatis, quatenus à Deo solo nobis infunditur, vocauit gratiã operantem; quatenus verò voluntas per illum elicit actum, vocauit gratiam cooperantem. Duo igitur probari à nobis possunt. Primum, nullũ esse in nobis tale genus gratiæ adiuuantis operantis vel cooperãtis nobis inhærentis. Secundum est, licèt admittamus tale genus gratiæ, nõ posse illi attribui vim & efficaciam determinandi physicè voluntatem ad exercitium actus.

2 Auxiliũ inhærens, & non sit habitus, vel actus non habet fundamentum in Patribus

Primum horum non est nobis simpliciter necessarium ad veritatem nostræ sententiæ tuendam, nam, vt dixi cap.4. opinio, quę ad eliciẽdos primos actus supernaturales, qui non eliciuntur ab habitibus, ponit aliquam gratiam adiuuantem, & inhærentem voluntati per modum actus primi fluentis, probabilis est, dummodo talis actus primus in auxilio sufficiente includatur, & absque physica

sica prædeterminatione ponatur, vt ab aliquibus defenditur. Nihilominùs tamen rationes, quibus ibi ostendimus, hunc modũ auxilij, nec necessarium esse, neq; facile intelligi posse ad præsentem causam non parũ iuuant. Illud verò hoc loco prætereundum non est, quod ad nostræ sententiæ auctoritatem plurimũ conferet, hunc auxilij modum nullum fundamentum habere in Scriptura sacra, Concilijs, aut sanctis Patribus. Vnde, qui illud ponunt, absq; prædeterminatione physica, non semper, sed tantu quãdo deest sufficiens proximum, illud requirũt, solũq; ducũtur quadam ratione philosophica, suppositio vno principio fidei, nimirũ, voluntatem nostram ex se non habere sufficientem vim actuam horum actuum: vnde philosophãtur, Deum supplere hãc vim per aliquã rem inhærentem; de qua ratione suprà dictum est. At verò, qui ponũt tale genus auxilij cum prędeterminatione physica putãt illud esse à Patribus traditũ, quia huic gratię fluenti attribuunt omnia, quæ de gratia operãte & efficaci Patres dicunt, præsertim Augustinus. quod esse alienum ab eorum mẽte, sumi potest ex eo, quod suprà ostensum est, scilicet, nihil aliud per gratiã operãtem, nisi gratiam excitantem intellexisse. Idq; euidẽtius constabit ex solutione obiectionum, & interpretatione locorum Scripturæ, quę in ferius tractabimus.

3 Nunc breuiter declaratur in Patribus nullum esse fundamẽtum ex quo tale genus auxilij colligi possit. Et, quoniã per omnes discurrere prolixum esset, hic tantũ breuiter annotabo. Neq; in Conc. Trid. neq; apud Augustinum neque apud D.Tho. reperiri mentionem huius auxilij in speciali, neq; generale aliquod verbum, ex quo colligi possit. Probatur, nã Conc. Trid. quod exactissimè necessitatẽ & efficaciã diuinę gratię declarauit; & omnia quæ in Scriptura sacra, & in antiquis Cõcilijs & sanctis Patribus tradita sunt, in summã redegit, nullã huius auxilij fecit mentionẽ, sed solũ meminit gratię excitãtis & adiuuãtis, & priorẽ appellauit, vocationẽ, tactũ Dei, illuminationẽ, inspiratiõnẽ, & prœuenientẽ gratiã. Posteriorẽ autem non ampliùs declarauit Cõcilium, sed solũ adiuuantem gratiã appellauit. Constat autẽ ex dictis in principio huius libri, secluso illo modo auxilij, fluẽtis per modũ actus primi, esse alia, quib⁹ nos ad supernaturaliter operandũ iuuamur, tũ moraliter, tum physicè, quę sub nomine gratię adiuuãtis cõprehenduntur; & à Concilio non sunt in specie explicata, quia ad veritatẽ fidei defiendã id necessariũ non erat. In hoc autẽ imitatũ est Conc. D. Aug. præcipuũ diuinæ gratię disputatorẽ & magistrũ, apud quẽ solũ ea auxilia gratiæ & eas voces, quibus illa significatur, quæ in prioribus capitibus huius libri explicata reliquimus, reperire licet: & omnia sufficiẽtissimè saluantur & intelligũtur secluso hoc auxilio, quod nec sit actus noster, neq; habitus, sed actus primus transiẽs seu fluẽs. Atq; idẽ argumentum fieri potest de doctrina D.Tho. nunquam enim docuit aliquod nobis infundi supernaturale donũ prẽter actus vel habitus: neq; alia principia posuit nobis inhærentia ad supernaturales actus præter habitus infusos, vt ex 1.2.q.109. sumi potest, adiũcta explicatione illius loci, quã li.1 c.6. & 11. tradidimus. Et ex 1.2.q.111.ar.2. cõstat, apud D.Th. nullã esse gratiã operantẽ per modũ actus primi nisi habitũ. Quapropter meritò VValdẽs. li.1. doct.fid.antiq.c.25. referens, suo tempore quosdã docuisse hanc sententiã, quã impugnamus, vel aliã ei similẽ, ait, Periculosè illos posuisse quandã necessitatẽ antecedentẽ in humanis operibus, eosq; nihil reperire potuisse pro sua sentẽtia contonũ antiquis, & Ecclesiæ Patribus & oppositũ ait docuisse Anselmum, & S.Thomam. D.Tho. VValdens.

4 Addo deniq; quod dictũ est, hũc nõ specialiter tractari à nobis, an hoc genus auxilij, per modũ actus primi fluentis interdum cõferatur ob defectũ alterius principij, seu habitus, sed an in vniuersum ac per se necessariũ sit ad supernaturales actus; etiã ad illos, qui eliciuntur à potẽtia informata & eleuata per supernaturalẽ habitum: in hoc enim sensu requirunt huiusmodi auxiliũ, qui in eo constituunt rationẽ gratię efficacis, quia gratia efficax, ad omnes actus necessãria est; & de omnibus verũ est, Deum esse, qui illos in nobis operatur, & qui facit vt eos velim⁹ & faciamus, quę omnia existimãt esse dicta, ratione huius fluentis auxilij. Vnde illud requirunt, non tantũ ex defectu & imperfectione principij proximi, sed ex necessario influxu Dei, vt est prima causa in ordine gratię, & ob indifferentiam voluntatis, quã indigere, aiunt, extrinseco prędeterminante. At vero in hoc sensu nec D. Thom. neque vllus antiquorũ Theologorum mentionem fecit huius auxilij; & ex principijs positis in primo libro, & ex auctoribus quos ibi citaui, existimo satis esse demonstratũ, ex subor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dinatione causę secundę ad primam, nō esse necessariā talem virtutem fluentem, sed esse omnino gratis confictā, quando causa proxima habet proportionatā virtutē permanentem in suo genere. Demōstratū etiā est, voluntatē ob indifferentiā suam non indigere extrinseco prædeterminante physicè, imo repugnare hoc libertati, vnde Cōcilia & Patres nunquā fundarunt gratię necessitatem in voluntatis indifferentia, sed in fragilitate hominis lapsi, vel in defectu viriū. Igitur, si hæc gratia, neq; ex indifferentia voluntatis, neque ex generali ratione subordinationis ad Deū necessaria est, nō est cur requiratur ad omnes supernaturales actus, præsertim quādo voluntas iā habet sufficiēs principiū intrinsecū talibus actibus proportionatum: Quis enim Theologus vnquā dixit, volūtatem charitate informatā & habentem obiectū sufficienter propositum per intellectū, nō esse sufficiens principiū amandi Deum cū cōcursu gratię proportionato? Nō posset autem dici sufficiens principiū si adhuc indigeret aliqua entitate superaddita, quę virtutem agendi compleret.

5 Quocirca plurimū à Sanctorum Patrum, præsertim Augustini mente aberrāt, qui de hac physica prędeterminatione interpretātur locutiones illas, quę ex diuina Scriptura sumuntur, & apud Augu. sunt frequentes, Deus facit vt velimus, facit vt faciamus, operatur in nobis velle, cōuertit corda nostra, & similes. Hæc enim omnia, quatenus aliqua ratione soli Deo tribuuntur, dicta sunt ratione gratiæ excitantis, & moraliter regētis & dirigētis gressus nostros, vocādo, inspirando, & excitādo: quatenus verò nostra cooperatio & liber consensus ad hæc opera requiritur, tribuūtur Deo vt principali cooperatori; quę omnia ex Cōc. Arausi. II. Cælestino Pa. & alijs, ac præsertim ex Aug. demonstrata sunt superius c. 4. & 5. huius lib. & iterum confirmabuntur c. 14. explicādo quædam Scripturæ testimonia.

Ex his ergo omnibus concluditur ratio ab auctoritate, quā vocant negatiuam, quæ in his supernaturalibus mysterijs magnū pondus habet, vt sine illa nihil asseratur vel introducatur, præsertim quādo ex alijs mysterijs vel principijs necessaria ratione nō deducitur. Hęc enim res de qua tractamus, supernaturalis est; nā illa qualitas vel motio distincta ab omnibus actibus vitalibus & habitibus animę, & ad supernaturales actus efficiendos indita, supernaturalis esse de-

A bet: ergo non potest affirmari, præsertim vt necessaria ad omnes & singulos actus, nisi vel ostendatur auctoritas qua tradita sit, vel sufficiens ratio afferatur, qua eius probetur necessitas. Sed nullū est talis auctoritatis vestigiū, vt declarauimus; nulla item necessitatis ratio, sed multæ potiùs, quæ ostendant non esse necessariā; & maximè illa, quam suprà latè tractauimus, quòd cui non daretur hęc motio, non daretur, neq; offerretur auxiliū ad salutem sufficiens. Sic ergo satis probata est prior pars propositа, scilicet, nullū esse in nobis tale genus inhærentis gratiæ, quæ à vitalibus actibus & habitibus distincta sit.

Auxilium inhærens voluntati, eamq; physicè prædeterminans ei necessitatem inferre.

B VEnio ad alteram partem, quæ propinquiùs ad rem præsentē spectat, nimirùm, estò admitteretur hoc genus gratiæ seu auxilij in omnibus vel in aliquibus actibus, non tamen posse admitti vt ex se & ex natura sua physicè prædeterminans voluntatem ante actum secundum: & consequenter non posse, hac ratione efficiā gratię in hoc auxilio constitui. Pręcipuū autem fundamentum ad hoc probandum sumendum est ex illa deductione, quòd talis prædeterminatio tolleret vsum libertatis quoad exercitiū in eo actu, qui ex tali prædeterminatione manaret, cùm tamen de fide sit, talem actum esse verè & propriè liberum per actualem indifferentiā voluntatis elicientis illū; illa autem deductio eodē modo in his actibus supernaturalibus facienda est, quo eā suprà li. 1. in cōmuni fecimus de actibus liberis voluntatis; nā ratio ibi facta generalis est, quā hoc loco repetere superuacaneū duco, cùm ex citato loco facilè peti possit. Solū addā nonnulla, quæ ad illum discursum magis vrgendum iuuabunt. Vnū est, illā prędeterminationē ad vnum (si est) esse in causā proxima quatenus cōstituta in actu primo ad efficiendum, nihil autem est aliud necessitas in agēdo, nisi determinatio ad vnū in causa, quatenus est in actu primo constituta: ergo per illā determinationem constituitur homo in ratione agentis necessarij & non liberi. Maior certa est ex cōtraria sentētia, ponit enim, hāc prædeterminationem fieri in volūtate per aliquid in re distinctum ab actu secūdo, & prius illo quod est causa eius; & constituit voluntatē in cō-

pleto

A pletostatu ad agendū. Deniq; hoc auxilium non ponitur per modum cōcursus, sed per modū principij, & nō fit ab homine, sed recipitur in homine: est ergo actus primus, & & non secundus: ergo homo vt habens iuā voluntatē affectam hoc auxilio, est proxima causa integrè in actu primo cōstituta: & vt sic est physicè determinata ad vnū, quę erat maior propositio assumpta. Minor autē videtur per se nota ex terminis: Cur enim in igne est necessitas in agendo, nisi quia, vt in actu primo cōstitutus est ad hoc vnum determinatus physicè, vt in talem actionē prodeat, & idem est de reliquis. Vnde determinatio physica ad vnū, solo nomine à necessitate differt: quapropter, si illā definire velimus, id facere non poterimus nisi per necessitatē ad hoc, vel impotētiā ad oppositū.

7 Euasio excluditur.

B Dicet fortasse aliquis, id esse verū in actu primo, qui ex se & omni ex parte est determinatus ad vnū; in pręsenti autē, licèt auxiliū illud ex se sit determinatū ad vnū, tamen illud nō esse totū principiū actus, sed includi etiā voluntatē, quę ex se nō est determinata ad vnū, & ex hac parte actū nō esse simpliciter necessarium. Sed hoc diceretur qui dē rectè, si illud auxiliū positū in voluntate, subderetur vsui libero eius, nō autē sic ponitur, sed potiùs subdēs voluntatē vsui necessario suo; & ideò libertas, vel indifferentia, quā voluntas ex se habet, nihil cōferre potest ad vsum liberū talis actionis, quia ad illam nullo modo applicatur, sed impeditur prorsus. Vnde simpliciter verū est, totā causam proximā illius actus, prout in actu primo est constituta, esse determinatā ad vnū, antecedēter & omnino independenter à libertate eius, quia illud vltimū auxilium, qđ esse dicitur cōplementū actus primi, nō solū ipsum est determinatū ad vnū, sed etiā determinat totā causam, omniaq; eius principia ad eundē effectū efficiēdum. Quocirca in hoc sensu impertinēs est allata distinctio, nihil enim refert, quòd determinatio proueniat ab intrinseca naturā, vel à forma extrinsecùs indita, dūmodò talis determinatio verè insit independēter ab intrinseca libertate, & dominio in actionē. Sicut etiā intellectus est indifferens ex se ad credendū vel dissentiendū rebus fidei; & per motionē voluntatis omnino determinatur ad assentiendū, & tunc assensus nō est liber intellectui, quanuis ab extrinseco moueatur, sed est liber volūtati mouēti. Sic ergo motio voluntatis nostræ erit libera Deo, qui liberè illi

C tribuit auxiliū prędeterminās illā, nō tamē erit libera ipsi voluntati. Cuius rei accōmodatū etiā exemplū, imò & nō leue argumētū sumi potest ex motibus gratiæ excitātis, qui nō tolū sunt in intellectu, sed etiā in voluntate; & tamē ex sententia omnū Theologorum nō sunt liberi, sed naturales, quia Deus ita mouet voluntatē ad illos vt omnino illā prędeterminet, nā etiā tūc ipsa volū tariè mouetur, & cū sufficiēti aduertētia intellectus, tamē ita in se sentit illū affectū timoris, aut velleitatis seu desiderij imperfecti, vt non possit illum non sentire: ergo similiter, si ita consentiret, vt, posita Dei præmotione, non posset non consentire, consensus non esset liber.

8 Vrgetur ampius ratio.

Omitto, vix posse intelligi, qualis sit illa entitas, quę inhęrēs volūtati ita sit illi superior (vt sic dicā) vt vincat & superet indifferētiā ei°, eāq; prorsus determinet ad exercēdū actū circa obiectū ita propositū, vt ipsū nō possit efficaciter mouere seu determinare voluntatē: quia illa entitas, quę in voluntate recipitur, in primis finita est. Deinde nō aliter inclinat voluntatē quā informando illā, neq; tollit ab illa facultatē suspēdēdi suū influxū; nō ergo facilè intelligitur, quomodò possit eā quasi cogere, seu necessariò trahere vt secū influat. Deus enim propter infinitā vim actiuā, & quia est auctor & dominus voluntatis, habet hāc vim, vt sua voluntate efficaci possit creatā voluntatē sic mouere, tamē, quòd creata entitas solū formaliter afficiens voluntatē habere possit tantā vim in illā, nec facilè probari potest, nec satis intelligi. Sed, quidquid sit, an talis res sit possibilis, tamen quòd illa posita, & ab extrinseco indita volūtati, non aliter possit eā determinare ad exercitiū actus, quā necessitādo illā, euidēs videtur esse rationib° factis.

Auctoritate cōprobatur eadē assertio.

9 DEsiderabit autē aliquis, vt hoc etiā auctoritate cōfirmemus; sed de auctoritate negatiua iā satis diximus, & quàm sit efficax in hac materia. Rursus, quòd talis prędeterminatio antecedēs repugnet libertati, in genere ostensum est ex Patribus, & Doctoribus Scholasticis, lib. 1. c. 15. & in c. seq. aliqua addem°, quæ totā hāc doctrinā confirmāt. Hìc expendā iterū definitionē Cōc. Trid. quæ est veluti basis huius ædificij, scilicet sess. 6. c. 5. & can. 4. vbi inquit, liberū arbitrium à Deo motū & excitatum ita agere & cooperari dum cōsentit,

Cōc. Trid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt possit dissentire si velit. Ex hac ergo generali definitione in præsenti colligimus, voluntatē nostrā motā hoc auxilio (quod physicam præmotionē vel prædeterminationē vocāt) vel posse illi repugnare si velit; & ita nō prædeterminari ab illo physicè, vel si repugnare nō possit, nō manere liberā quoad vlum. Hoc autē testimoniū tribus modis eludi solet ab auctoribus cōtrariæ sententiæ, quos partim hoc lib. c. 9. partim lib. 1. c. 10. satis (vt existimo) refutauimus.

10 Euasio. Potest tamen à nobis excogitari alius respondēdi modus, quē in hunc locum distuli, quoniā illi est maximē accōmodatus. Dici ergo potest, Concilium solùm loqui de gratiæ excitantis motione: hoc autē auxilium, quod dicitur esse efficax & prædeterminās physicè voluntatē, nō pertinere ad gratiam excitantē, sed ad adiuuantē potiùs; & ideò necesse non esse, vt sub definitione Cōcilij cōprehendatur. Prior pars ostenditur ex illis verbis c. 5. *Quippe qui illam & abijcere potest,* B scilicet, *inspirationem, & illuminationem,* de his enim fuerat locutū, easq; inter gratias excitantes numerauerat illis verbis. *Vt ita, tāgente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationē, &c.* Deniq; in can. 4. ait, *Liberū hominis arbitrium à Deo motum & excitatum posse dissentire,* vbi quod dixerat *motū,* limitat per illud qd subdit, *excitatū:* solùm ergo loquitur de motione per excitationē, cùm dicit liberum arbitriū posse illi resistere. Altera autē pars, scilicet, prædeterminationē hāc nō pertinere ad excitātē motionē, per se nota est, quia excitatio est aliquis actus vitalis hominis prout ius ad cōsensum ex omniū sententia, vt suprà explicatū est: vnde, quantū est ex se, potest tēpore præcedere consensum: hoc autē auxiliū præmouens nec est actus vitę, nec tēpore antecedens consensum, sed naturā tātùm: nō est ergo necesse tale auxiliū cōprehendi sub definitione Concilij. Vnde auxiliū hoc pertinere potiùs dicitur ad adiuuantē gratiā, quia per illud Deus adiuuat hominē ad liberū cōsensum præstandum; & quāuis prout à solo Deo infunditur possit dici gratia operans, non tamen propriè excitās, de qua sola Concilium locutum est.

11 Refellitur. Hęc respōsio videtur cōtra mentē & rationē Cōc. Estò enim verū sit, Conciliū esse locutū de gratia excitāte, tamē ratio, quę illud mouit, nō fuit aliquid propriū gratiæ excitātis, sed id quod cōmune habet gratia excitās cū quacunq; motione voluntatis pręuia ad actū liberū, nimirū, quòd ita trahat, &mouet liberā voluntatē, vt illā relinquat liberā ad consentiendū. Ergo sentit Cōc. & implicitè ac virtute docet duo. Primū, esse de ratione libertatis potestatē ad resistendū cuiuis motioni pręuenięti consensum eius. Secūdū, nullā motionē antecedentē posse ita determinare liberū arbitrium, vt non relinquat in illo potestatē resistēdi motioni, si libertas in illo tuenda est. Hāc verò esse mentē Cōcilij, patet in primis ex verbis illis c. 5. *Neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationē illā recipiens, quippe qui illā & abijcere potest.* Vbi confidero, verbū illud, *agat,* in omni proprietate & rigore sumptum esse à Concilio, prout est in vsu apud morales philosophos ad indicandū modū agēdi, quē vocāt à proposito, id est, ex proprio arbitrio & ratione. Quo loquendi genere dixit Arist. li. 1. Magn. mo- *Arist.* ral. c. 12. *Neque enim inanimatum aliquod agere dicimus, neque etiā animatorū, extra hominē, quidquā. Manifestū igitur, actionū hominē esse progenitrē.* Sic etiā Damasc. li. 2. c. 27. dixit, *inanimata nō agere, sed agi.* Quē locū ita citat D. Th. q. 5. de verit. ar. 9. ad 4. & exponit, *agere,* ibi significare, operari cū dominio sui actū, quāuis litera Damasceni iuxta aliā versionē aliter habeat, vt infrà cōmodiori loco attingā. Quòd igitur Cōc. in hac proprietate loquatur, colligo in primis ex subiuncta ratione. Probat enim, hominē nō omnino nihil agere, quū inspirationē recipit, quia illā abijcere potest: loquitur ergo de propria actione cū dominio, nā ad solā effectionē physicam nō erat necessaria potestas non agēdi. Deinde idē colligo ex errore, quē Cōc. dānare intēdit, scilicet, hæreticorū huius tēporis qui dicūt, hominis voluntatē ex necessitate moueri à Deo, cū tamē nō negēt voluntatē efficere suū actū, & ad illū tanquā ad actū vitę physicè cōcurrere: quia, neq; ad suū errorē id erat necessariū, neq; ex verbis eorū id colligi potest, sed oppositum potiùs, vt apertè cōstat ex his quę referūt auctores citati præsertim Staplet. & Bellar. quæ omitto, ne in re nō admodùm necessaria lectorem morer. Vnde eodem sensu accipienda est definitio can. 4. eiusdē Cōcilij, liberū arbitrium, dum assentit gratię, aliquid agere, & nō merè passiuè se habere, scilicet, quoad determinationē ad vnū. Ergo doctrina Cōcilij est, ad agēdum hoc modo, & vt homo nō dicatur moraliter merè passiuè se habere in suis determinationibus, necessariū esse potestatē resistendi cuicunq; antecedēti motioni, etiam illa suppositā, alioquī non esset potestas ad resistendum, vel abijciēdam motionem, vt suprà dictum est.

12 Deinde cōstat, hāc esse mētē Cōcilij, quia nō ex natura motionis excitātis colligit potestatē resistēdi illi, sed ex eo, quòd illa motio nō aufert libertatē: ergo implicitè docet, hāc potestatē semper relinqui in omni motione antecedente, quę libertatē nō tollit: ergo è contrario, prēmotio, quę hāc potestatē aufert, impedit libertatē, siue sit motio excitās, siue quacunq; alia ratione prędeterminās physicè. Deniq; verba Cōcilij in rigore sumpta generalia sunt, scilicet. *Liberū arbitriū à Deo motū & excitatū:* nā sub nomine motionis ex vi vocis cōprehenditur omnis actio diuinæ gratiæ, quæ consensum hominis antecedit, & ad illum præstandum, hominē inclinat. Idq; nemo negare audebit, qui legerit quę referuntur accidisse in 2. p. B *Act. Conc. Trid.* Actorū eiusdē Conc. Trid. sub Paul. 3. anno 1546. Nam vt habetur fol. 134. quidam ex Theologis proposuit, expedīre sibi videri, vt illis generalib⁹ verbis can. 4. eiusdē Cōc. *Neq; posse dissentire si velit,* hęc adderētur. *Cūmuni vocationi.* Remittam tamen Concilium, neq; enim expedire cēsuit, vt aliquid adderetur, quo limitarētur verba, quæ de industria posita erāt sine vlla limitatione, vt includerēt scilicet quidquid in homine antecedit liberū consensum. Et mentē hanc Concilij satis aperte declarant si attente perpendantur eiusdē Canonis hæc verba. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, à Deo motum & excitatū, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, &c.* ergo planè sentit, inter totā diuinā excitationem seu motionē, & liberum voluntatis consensum, non intercedere aliā actionem seu motionem Dei: ergo vel Conciliū excludit omnē motionē antecedentē, quę nō sit per modū vitalis excitationis seu vocationis, quod nos intēdimus; vel si nō excludit omnē aliā actionē, vel qualitatis impressionē, necesse est fateri ex mente Concilij hanc cōtineri sub vocatione sufficiente & illā comitari; & talē esse, vt etiā illa posita, possit volūtas resistere, & non consentire. Probatur consequentia, quia aliàs inanis esset Concilij definitio, nullamq; vim contra errores huius tēporis haberet: nā hęretici facilè concedent, nō necessitari à Deo voluntates nostras per vocationē, seu excitationem, sed per aliam occultā gratiam vel motionē, ad quā liberū arbitriū solùm passiuè cōcurrat: omnē ergo huiusmodi motionē, quæ inter vocationem & liberum consensum intercedat, intendit A Concilium excludere: præsertim si talis sit, cui voluntas resistere non possit.

CAPVT XIII.

Voluntatem hominis non prædeterminari physicè per auxiliū gratiæ, quod per modum concursus datur, nec per voluntatē Dei, à qua illud procedit.

1 GAtis (vt opinor) demōstratū est, liberū hominis arbitriū nō prædeterminari physicè ad consensum supernaturalē præstandū ab vllo auxilio supernaturali, quod per modū principij illi infunditur. Solū igitur dicendū superest de auxilio quod per modū concursus datur: hoc autē auxiliū, seu hic cōcursus dupliciter cōsiderari potest, primò in se ac formaliter, & prout in homine recipitur. Secūdò in sua radice, id est, in diuina volūtate à qua progreditur, Deus enim nō præbet hoc auxiliū, nisi volendo cū libero arbitrio cōcurrere ad talē actū, & tali modo. Et de illo sub vtraq; ratione breuiter dicēdum est.

2 Concursus Dei ad actiones supernaturales voluntatis, non prædeterminat illā. Auxiliū igitur hoc, prout in homine recipitur, potest quidē formaliter determinare voluntatē, nō tamen sine illa; atq; adeò nec prædeterminare illā potest prout nūc loquimur, nisi in illa voce sit æquiuocatio. Declaratur, & probatur, quia hoc auxiliū in re nō est nisi ipsamet actio voluntatis, quę principaliùs à Deo est: ergo illud auxiliū in re esse nō potest nisi influente etiā volūtate: ergo nō prædeterminat illā sine illa. Rursus, ergo non propriè prædeterminat; quia actio nō prędeterminat agēs ad agēdū, sed cōstituit formaliter ipsum agēs in actu secūdo: ergo hoc modo formaliter determinat illud in actu secūdo, etiā si priùs naturā sit indifferēs in actu primo. Dices, illā actionē præcisè conceptā vt à Deo, distingui à se ipsa vt est à volūtate: & sub hac posteriori ratione constituere voluntatē in actu secundo, non sub priori; & ideò posse sub priori ratione voluntatem prædeterminare ad suum influxum. Sed hoc dici non potest, quia illa distinctio solum est per rationem & præcisionē mentis, nā in re actio est prorsus vna & indiuisibilis essentialiter pendēs ab vtrāque causa, prima & secūda, seu voluntate diuina & humana; & ideò neq; in re potest determinare voluntatem humanam, nisi quatenus simul est ab ipsa, neq; inter illas duas rationes, quas nos præscindimus potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

in re esse ordo realis seu verus ordo naturę, A qui in causalitate fundetur: quia vbi nō est in re distinctio, nec vera causalitas esse potest. Hoc ergo auxiliū, quod est per modū cōcursus, nil aliud est, quàm supernaturalis cooperatio Dei ad formalē, & actualem determinationem voluntatis, quę non est sine influxu & cooperatione eiusdem volūtatis se determinantis; & ideò, quantumuis illa actio consideretur, vt est à Deo, quia nō est per aliam actionem, quæ sit extra Deū prio rem ipsa, sed se ipsa immediatè, non potest habere vim prędeterminandi voluntatem, cùm ipsa etiam immediatè sit à voluntate. Dixi autem, si propriè loquamur de prædeterminatione, & non sit æquiuocatio in voce, quia si quis velit, ipsum concursum Dei prædeterminationem vocare, non denotando per illā dictionem pre, actionem aliquā pręuiam solius Dei; neq; aliquā propriam B causalitatem antecedentē, qua, sola sua efficacia, volūtatem prædeterminet, sed solùm excellentiam diuini concursus, & prioritatē naturæ quoad independentiam, sic in re nō dissentiet à nostra sententia, dummodò voluntatem diuinam, à qua ille concursus procedit accommodatè explicet, & absque extrinseca prędeterminatione effectiua, iuxta superiùs dicta in lib. 1. cap. 13. & vltimo, & quæ in sequente puncto dicemus.

3 Superest dicendum de voluntate diuina, à qua hoc auxilium manat, an, scilicet, talis sit tamq; efficax, vt voluntatem humanam prę determinet ad cooperandū. Existimāt enim aliqui, cōcursum hunc procedere à determinata, absoluta, & efficaci volūtate Dei, qua C vult, vt humana volūtas talem actum supernaturalem eliciat, & sic efficaciter prædeterminat illam, vt sibi consentiat, quia illa voluntas Dei non supponit aliquam pręscię tiam etiam conditionatam liberæ determinationis humanę voluntatis, sed simpliciter est causa efficax eius.

Vnde distinguūt, hoc auxilium per modū concursus aliud esse ad extra, aliud ad intrà. Prius est transiens in creaturā, de quo rectè procedūt quę in prori puncto diximus, esse, nimirū, ipsam actionem voluntatis humanę prout à Deo pēdet; & ideo nō determinare antecedēter, & per modū actus primi, ipsam volūtatem. Posterius verò, scilicet, auxiliū ad intrà vocant ipsam voluntatem Dei, qua vult actū nostrę volūtatis, & in illū influit; quę voluntas Dei, licèt respectu ipsius Dei sit ad modū actus secundi & vltimi, tamē respectu effectus seu auxilij ad extra producti, est per modū actus primi, quia est principium eius, & de hoc auxilio ad intrà dicunt posse physicè determinare volūtatem creatam, quia ordine naturæ antecedit illam in influēdo, eò quòd ab ipsa voluntate Dei incboetur actio, & ipsa secum afferat seu moueat voluntatē creatā ad influendū; & hoc modo illā determinet, non aliquid præuiū illi imprimēdo, sed solū illā secū ad operādū trahēdo, quasi per naturalem sympathiā, seu necessariam cōnexionē & subordinationē.

Voluntas humana etiam in actibus supernaturalibus non prædeterminatur ab extrinseca Dei voluntate.

4 QVæ sententia sic exposita nihil differt ab opinione Scoto attributa de determinatione effectiua volūtatis creatæ per absolutam & efficacem volūtatem Dei, quam suprà lib. 1. c. 12. & seq. ostēdimus, repugnare libertati, neq; habere Deū aliū modū efficaciorē, quo possit humanę voluntati necessitatē inferre, & rationes ibi factæ, cū generales sint, æquè procedūt in his actib⁹ supernaturalibus ac in cæteris. Et ibidē etiam ostēdi, si nō habet Deus aliū modū cōcurrēdi cū volūtate creata, manifestè sequi nunquā habere voluntatē creatam cōcursum Dei indifferentē ad plures actus; & cōsequēter nunquā esse in eius proxima potestate plures operari, sed vnū tantùm, ad quē determinatur; atq; hinc vlteriùs sequi, nunquā posse imputari volūtati quòd omittat actū aliquem: quę omnia eodē modo, & eadem cōsecutione procedunt in actibus supernaturalibus; tantoq; magis, quanto auxilium supernaturale magis superat voluntatis naturam & facultatem, magisque est gratuitum & à sola voluntate Dei pendens.

Prima ergo ac pręcipua ratio contra hanc 5 Prima ratio ex sufficienti auxilio, seu potestate operandi supernaturaliter.
sententiā sumēda est ex ratione auxilij sufficiētis, seu ex potestate morali, quā homines habēt ad actiones supernaturales, etiā cū illas actu nō operātur. Nā si necessaria est illa voluntas Dei, illo modo explicata, apertè sequitur nō esse in potestate hominis superna turaliter operari, quando actu nō operatur. Probatur, quia cū homo nō operatur, nō determinatur per volūtatē Dei prædeterminā tē, ergo tūc hæc volūtas nec fuit in Deo, neq; est in potestate hominis facere vt sit vel fuerit: ergo nullo modo est in potestate hominis habere tale auxiliū, seu supernaturalē concur-

cōcursum ergo neq; est in potestate ei⁹ pro A xima, & morali habere actū, ad quem est necessariū tale auxiliū; & cōsequenter nō potest illi imputari, quòd illū nō habeat. Vis autē huius argumēti clariùs perspicietur, magisq; mouebit, si in particulari exemplo ad hibeatur, & quasi practicè inspiciatur, qd sępe in hac materia dixi, quia nihil existimo efficacius esse posse ad veritatē concipiēdā. Constituamus ergo hominē audiente res fi dei, & sufficienter excitatū vt possit velle credere; & Deū non inchoantem determinationē volūtatis talis hominis ad credendum per suā voluntatē diuinam & efficacē, quia nimirū non decreuit per voluntatē suā absolutā vt ille homo vellet credere, quomodo ergo intelligi potest esse in potestate hu ius hominis velle credere? Quia nō est in po testate eius inchoare hoc velle, nisi Deus in B cipiat prędeterminādo, quod non facit, nec etiā potest velle sine supernaturali cōcursu ad extra: hūc autē non habet nec exhibitū, neq; oblatum seu paratū, quia Deus statuit nō determinare illius voluntatem ad talem actū, nec deniq; potest ille homo aliquid facere, quo talem modū concursus seu determinationis obtineat: quo modo ergo est in potestate proxima talis hominis velle credere? Aut quid liberè omittit, ob qd possit ei imputari, quòd nō sic à diuina voluntate determinetur? Aut denique quid faciet vt Deus velit illū determinare? quidquid enim facturus sit, ad illud indigebit priori voluntate Dei efficaci determinante ipsum, de qua redibit eadem difficultas.

6 Refellitur prior cuasio. Quòd si quis fortasse in hoc distinguat inter actus naturales & supernaturales, & dicat, in supernaturalibus esse necessariū hūc C determinationis modū propter eorū eminētiam, nō autē in naturalibus. Atq; ita posse hominē illū sic excitatū habere aliquē bonum vsum suę libertatis, quem si habeat, determinabitur & eleuabitur à Deo ad aliam voluntatem supernaturalem credēdi: si quis (inquam) ita respōdeat, in plura incidet incommoda. Nam, vt omittam, sine causa constitui differentiam hanc inter actus naturales & supernaturales, vt infrà ostendam, primò sequitur ex illa doctrina, ante supernaturalem voluntatem credēdi liberam, necessariam esse aliam priorem voluntatem bonā naturalē, quod est plane falsum, quia, suppo sita sufficiēte gratia excitante, potest homo immediatè consentire, & velle credere. Se cūdo sequitur, illā naturalē bonā voluntatē antecedentē esse veluti victimā dispositionē, ad quā infallibiliter sequitur illa determinatio Dei, & voluntas credendi, quod Pelagianū est, & inauditum in Ecclesia. Tertio sequitur voluntatem credendi non esse liberā nisi radicaliter in illa voluntate naturali, quia illa posita infallibiliter ponitur motio Dei, ex qua necessariò cōsequitur mot⁹ alius hominis, vt sępe declaratū est: hoc autem etiā est absurdissimū, quia secundùm fidem voluntas credendi in se libera est.

Nec maioré verisimilitudiné habet, quod 7 Altera eius improbatur.
quidā aiūt esse in potestate hominis habere hāc determinationē à voluntate Dei, nō aliquid faciendo, vt rationes factę probāt, sed negatiuè se habendo, id est, sinendo se moueri à voluntate Dei, nā si homo se moueri sinat, infallibiliter præmouebitur, & prædeterminabitur: est autē hoc in potestate seu libertate eius, quia non solū est homo liber ad agendū sed etiā ad nō agendū; ad nō agēdū autē nō indiget nouo cōcursu Dei, quia illa negatio nihil entitatis addit, vel effectionis positiuæ; & ideò neq; ad nō agendū indiget homo dicta prędeterminatione voluntatis Dei, quę nō datur nisi in ordine ad positiuū concursum; & ideò cessat vlterior processus, & fit quasi vltima resolutio ad prædictā negationem: videlicet, q⁹, si homo se sinat determinari à Deo determinabit, & è cōuerso, quòd, si nō determinatur, ideò ei imputat, quia nō se sinit determinari à Deo.

Hæc vero respōsio, & in primo lib. pro Prima ratio.
illi⁹ loci opportunitate, & quasi ex philoso phicis principijs impugnata est, & hic facile ostēdi potest, quā sit aliena à Theologica veritate, & quot absurda, ne dicā incommoda ex illa sequantur. Primū ergo interrogo, quæ sit illa negatio, ratione cuius dicitur volūtas se sinere moueri à Deo, nam si est negatio mera, alicuius positiui negatio est: erit ergo negatio alicuius actus qui sit in potestate voluntatis, quia, cùm illa negatio dicatur esse libera, oportet, vt oppositus actus sit in potestate volūtatis. Vel ergo ille actus est bonus, vel malus: si bonus, sequitur determinare Deum volūtatem illius hominis ad credendum, quia non operatur aliū actū bonum, quod ridiculum est, & nemo dicet, si verò sit actus malus: ergo quoties ille homo eo tēpore, quo sufficienter excitatur ad credendum, non cōmittit aliud peccatū, infallibiliter determinabitur à Deo vt velit credere: consequens autem est falsum & contra doctrinam fidei, potest enim is, cui

suffi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sufficienter fides proponitur, peccare peccato infidelitatis nolendo credere, etiam si nullum aliud peccatum contra alnam legem committat.

8 1.Ratio. Deinde, estò ad illam negationé non sit necessaria positiua prædeterminatio Dei, tamé, consequenter loquēdo in oppositā sententia, est necessaria carentia prædeterminationis Dei, ad actū illi negationi oppositū, ita vt, sicut affirmatio est causa in suo genere adæquata affirmationis, scilicet, quia homo vult id, quod Deus vult, & facit eū velle, ita è contrario negatio sit causa negationis; quia homo ideo non vult aliquid, quia Deus non prædeterminat illū, nec facit eū velle: Ergo quidquid dicatur homo non velle per illam negationem qua se finit moneri à Deo, ideò se ita finit, quia nō prædeterminatur à Deo ad aliū actū; hoc autē ipsum, scilicet, non determinari, non est liberū homini, quia est à sólo Deo, & ex sola voluntate eius omnino antecedente & præordinate, antequā homo sua libertate vtatur, aut vsurus præuideatur: ergo & altera negatio actus, quæ est in homine, & ex negatione prædeterminationis necessariò consequitur, non est libera, sed necessaria, quia est ex carētia necessarij cōcursus & impotētia habendi illū, vt suprà argumētabamur. Ergo, etiamsi resolutio fiat ad dispositionē negatiuā hominis, non fit in aliquid, quod ab eius libertate pendet, sed qđ ei necessariò inest, necessitate physica, suppositā negatione determinationis diuinę. Quæ licèt in homine nō inferat, nisi negationē, in Deo est voluntas absoluta, qua vult nō dare homini talē cōcursum vel motionē, quia diuina volūtas nō se habet merè negatiuè, circa ea, quæ liberè non facit (est enim hic quidam status voluntatis minus perfectus) sed definitè & positiuè vult non facere, quę liberè non facit. Est ergo illa negatio obiectū positiuæ voluntatis, qua Deus decreuit non dare tali homini hūc concursum, vel determinationē, quod decretū (in sentētia quā impugnamus) habuit Deus ex se solo, quia voluit, nulla spectata dispositione volūtatis humanæ. Quę enim fingi iam potest talis dispositio? Numquid fingenda est alia negatio, quæ sit dispositio ad alteram negationem?

Tertia Ratio.

9 TErtiò est aliud valde absurdū in illa responsione, nimirū, quia ex illa sequitur, totā rationē ex parte hominis, ob quā ei datur efficacissima motio gratię, & veluti vltima dispositio ad illam, esse quandam negationē liberā, quæ nō potest esse negatio actus supernaturalis, nā hęc potiùs repugnat, vel certè est omnino aliena & extranea, vt subiectū reddat aptius vel dignius supernaturali dono: erit ergo carentia actus naturalis, & cōsequēter erit ipsa eiusdē ordinis & merè naturalis. At multò maius absurdū est ponere dispositionē naturalē negatiuā sufficientē & vltimā ad supernaturalem gratiā efficacē, quàm ponere naturalē dispositionē positiuam: nam vtroq; modo vltima resolutio tanti supernaturalis doni fit in solum vsum naturalem libertatis, & ponendo illam dispositionem negatiuam, fit resolutio in dispositionem minùs perfectam, & excluditur ab illa causa & ratione non solum auxilium gratiæ, sed etiam concursus Dei naturalis, quia ad illam negationem non est necessarius hic Dei concursus: vt ipsi fatentur. Vnde auctores huius sentētię, cū inconueniēs censeant admittere efficaciā auxilij aliquo modo pendere à libero arbitrio vt cooperante ipsi gratię, in maius inconueniens & absurdum incidunt, concedentes ex solo naturali vsu libertatis vel positiuo, vel negatiuo pendere, quòd homini detur efficax auxilium.

Præcluditur euasio quędam.

Audimi quendā Theologū respondentē, illā negationē, licèt nō reducatur in cōcursū physicū positiuū Dei, reduci tamē in quod dā auxiliū morale, quo Deus ita determinat voluntatē, vt omnino nō resistat. Sed in primis iam ego ostēdi, illam negationem, iuxta sententiā quā impugnamus, in negationem physicę prędeterminationis diuinæ ad positiuū actum, cui illa negatio opponitur, reducendā esse: at verò illa est non solū sufficiēs, sed efficacissima causa huius negationis absq; auxilio morali. Et deinde aut illud auxilium morale est supernaturale & gratiæ; & hoc non est simpliciter necessariū ad negationem actus naturalis: aut est auxilium ordinis naturalis, & sic non euitatur illud inconueniens, quod totus ordo gratiæ reducatur in dispositionem naturalem.

Dices, nō reduci in illā negationē, vt dispositionē, sed solū vt remotionē obicis seu impedimēti: sicut nos suprà dicebamus in primo auxilio gratię excitantis. Respondetur, neq; esse simile quod affertur, neq; in illo etiā exēplo propriè dici, aliquā negationē esse necessariā dispositionem, vt Deus cōferat illud auxiliū. Itaq; de prima vocatione seu

seu illuminatione habemus certam generalem legē, qua Deus statuit, quātum est ex se illuminare & saluare omnes; & prætereà cōstat, illuminare & vocare tam eos, qui resistunt, quā qui non resistunt, licèt nō omnes æqualiter, tamen omnes aliquo modo sufficiēter, & similiter illuminat tam malos, quā bonos. Quòd si fortasse interdū ex occulto iudicio, quanuis non iniusto, aliquos malos non actu illuminat vel vocat, non est, quia negatio talis prauę dispositionis sit necessaria conditio ad primam illam gratiam recipiendā, sed quia peccati demeritū est de se sufficiens causa, vt Deus iustè non conferat illam gratiā: at verò in præsenti nulla est lex generalis, qua Deus statuerit conferre hanc determinationem efficacem omnibus, hoc solo quòd nō ponant obicem peccati, quia hæc lex, nec contenta est in voluntate generali saluandi omnes; neq; speciali aliquo testimonio ostendi potest.

10 4.Ratio. Dicent fortasse, imò esse legem certam, quòd ei, qui non resistit, dabitur hęc motio efficax. Sed, interrogo quid sit hoc non resistere in eo, verbi gratia, qui sufficiēter vocatur ad fidem: aut enim est, positiuè sequi vocationem ipsam; & hoc nihil aliud est, quam velle credere: vnde hoc non potest esse ratio motionis, sed potiùs est effectus eius. Vel est, non delinquere contra fidē; aut non esse rebellem, &c. Et hoc, quanuis negatione explicetur, reuera non est aliud, quā consentire vocationi per voluntatē credendi, quia per illā vocationē ad hoc inclinatur & inducitur homo vt velit credere: ergo non aliter potest non resistere, quàm consentiēdo & volendo credere: nā, siue habeat oppositam contrariam voluntatem vel iudicium, siue solam voluntatem credendi suspēdat, & liberè illa careat, vocationi resistit. Vel non resistere est, nō cōmittere tunc aliud peccatum: & hoc, vt dixi, est impertinēs, tùm quia, etiā si aliud peccatū non cōmittat, nō ideò statim determinabit efficaciter, vt velit credere; tū etiā, quia, licèt tūc sit in alio peccato & affectum eius habeat, nihilominùs potest velle credere; sic enim multi conuertuntur ad fidē, qui non statim iustificantur, & statum peccati relinquūt; tū deniq;, quia hoc ipsum nō peccare, si actualiter & liberè fit, quamuis speculatiuè cōcipi possit fieri per negationē actus, tamē moraliter, & prout de facto exercetur, nō fit sine positiua volūtate nō peccādi, quę præcedere deberet ex alia diuina prædetermināte.

A Potest ad hęc omnia respondēri iuxta quā dam Henrici opinionem, quod lib. 4. q. 19. & Quodl. 8. q. 5. hanc negationē non tam in instanti temporis quā in priori naturæ esse considerandā, nam, quando Deus præuenit & excitat voluntatē, potest considerari voluntas priùs naturā quā consentiat: si ergo statim renititur, fit incapax efficacis auxilij & determinationis: si autē non renititur, sed negatiuè se habet (quod ex se potest) recipit prędictā determinationem. Sed hęc Henrici sententia, neq; ab his auctoribus recipitur cū quibus disputamus, neque est cōsentanea sanæ doctrinæ de prædestinatione & gratia, quia, initiū totius prædestinationis & salutis nostrę reuocat in quendā vsum negatiuum liberi arbitrij, qué ex se & sine Deo adiuuante vel cōcurrente habere potest, vnde cōtra illam fieri possunt multa ex argumentis factis. Nec magis potest hæc negatio intelligi hoc modo explicata, quàm reliquis. Nā, omnis voluntas excitata à diuina gratia, priùs naturā quàm consentiat, præintelligitur sub hac negatione: hæc ergo dispositio pro illo priori æquè est in omnibus hominibus. Rursus, quando in secundo signo naturę voluntas exit in actum, quicunq; ille sit, ad illum prædeterminatur à Deo: ergo, quòd magis determinetur ad consentiendū, quā renitendū, non est ex dispositione negatiua voluntatis, quę æqualis in vtraq; voluntate erat. Nec potest responderi, consequenter loquendo in hac sententia, volūtatem prędeterminari ad quosdam actus à diuina voluntate, & nō ad alios, vt iā ostendi, & infrà iterū dicā. Et quāuis id gratis demus, adhuc non potest intelligi, quòd dispositio illa negatiua ordine naturæ antecedat diuinā determinationem, quia, licet in eodem instanti temporis distinguamus duo signa naturæ, vnum prius quàm voluntas velit, aliud, in quo iā determinata est & vult; tamé inter hęc duo signa nō possumus fingere vel excogitare tertiū signum mediū in quo sit illa specialis negatio voluntariæ resistentiæ, qua posita, dicitur Deus præbere hanc efficacem motionem, quia volūtas, præsentato obiecto, licèt priùs naturā intelligatur apta ad volendum & indifferens, statim vult, aut nō vult illud. Quòd si vult, iā habet actū, si autē nō vult deliberatè seu liberè, moraliter loquēdo etiā habet actū, quo respuit tale obiectum; &, si metaphysicè fingamus non velle per solam suspensionem actus indirectè voluntariam, & liberam,

11

Universidad de Deusto
Biblioteca

beram, iam non potest pro eodem instanti habere actum: ergo impossibile est fingere aliud signum medium. Dices, hoc esse verum respectu eiusdem actus, tamen respectu diuersorum negatione vnius posse esse dispositionem ad alium, vt in vulgari exemplo: cùm duo excitantur ad fidem. Vnus potest positiuè resistere nolendo, alius potest suspendere nolitionem; & hac ratione potest in eodem instãti à Deo moueri, vt velit credere. Sed certè, si illa suspensio nolitionis fuit voluntaria & humana, vix concipi potest sine positiua voluntate non iudicandi esse falsum quod proponitur: sed siue hæc volitio sit formalis siue virtualis tantùm, vanum est existimare, hoc ipso quòd homo habet illã volũtatẽ nõ dissentiẽdi, prædeterminari efficaciter à Deo, vt velit assentiri, & credere esse verũ quod proponitur, cùm illa suspensio actus, licèt B
iit minus mala, quam voluntas dissentiendi, tamen ex se bona non sit, imò, si vrgeat præceptum positiuè credendi, posit esse mala. Nulla ergo dispositio negatiua, libera & moralis fingi potest, ex qua pendeat, & ad quam consequatur hæc motio efficax.
Quocirca, volũtatẽ sinere se moueri à Deo vocante, non est aliud, quàm positiuè respõdere, & conari, & elicere consensum liberũ cooperando gratiæ adiuuanti, & ante hanc cooperationem, nulla negatio prior naturâ intelligi potest, quæ sit efficax aut necessaria ratio ex parte hominis, ob quam Deus illi præbet huiusmodi prædeterminationẽ. Quapropter, si illa est necessaria ex sola Dei libera voluntate præbetur: vnde fit, eã C
non esse in potestate hominis, cui nõ datur, & ex consequenti non posse illi imputari, quòd non operetur.

12 Conclusio & summa huius discursus.

Ex quibus rationibus & alijs similibus superiùs lib. 1. cap. 7. concluſimus, concursum causæ primæ ad actus liberos humanæ voluntatis non præberi necessariò per huiusmodi voluntatem efficacem & absolutã, qua Deus velit actũ liberum fieri à volũtate humana; sed sufficere actum, quo veluti sub conditione, velit talem actum fieri, & sic ad illum influere, si voluntas humana ad illum cooperari voluerit. Hoc ergo ipsum dicendum est etiã in supernaturalibus actibus, atq; necessarium est vt hi, qui de facto non consentiunt, etiam si vocentur, verè dici possint habere auxilium sufficiens, quãuis non habeant efficax. Et ratio à priori est quia dependẽtia, quã actus supernaturales habẽt à Deo vt prima causa, licèt in se sit altioris ordinis, tamen est eiusdem proportionis, & eãdem habet radicem & originẽ, vt in cap. 3. declarauimus; & ideò eodẽ modo reperiri potest in voluntate libera, & ex parte Dei etiam applicari potest eius virtus ad influendum in illum actum ex simili voluntate, quasi conditionata & expectante liberam cooperationẽ creatę voluntatis: non est ergo necessaria ad prędictum influxum seu dependentiam illa voluntas absoluta ac prædeterminans.

13 Vltima ratio, ex repugnantia cum libertate quoad exercitiũ.

Aliunde verò non magis potest cohærere hæc prędeterminatio physica per extrinsecam Dei voluntatem cum indifferentia libertatis humanæ quo ad exercitium actus, quàm prędeterminatio per entitatẽ inhęrẽtem: ergo non solùm non est necessaria talis voluntas Dei ad hunc concursum, vetùm etiam nec possibilis, si concursus dãdus est ad actum liberũ, eius libertate seruata. Antecedens latè probatum est dicto lib. 1. cap. 14. nam vt dixi, quoad hoc eadem est ratio actuum supernaturalium & aliorum. Item rationes omnes, quæ factæ sunt de prædeterminatione inhærente, probant idem de quacunque prædeterminatione efficaci, quæ sit omnino antecedens; imò multò magis probant de hac prędeterminatione per efficacem voluntatem Dei, quia minùs potest illi resistere voluntas creata, quàm cuilibet formæ creatæ sibi inhærenti. Nam, quòd prædeterminatio sit per entitatem inhærentem, aut sine illa, ad necessitatem inferendam nil refert, vt constat in motione brachij, vel intellectus per voluntatem, nihil enim præuium imprimit voluntas brachio vel intellectui; & nihilominùs, quia potentia motiua vel intellectus, naturaliter & necessariò obediunt voluntati, illi actus non sunt liberi respectu talium potentiarum, sed solùm respectu voluntatis mouentis. Sic ergo actus voluntatis nostræ non erit liber respectu eius, sed solùm respectu Dei monentis.

14 Ex Conc. Trid.

Præterea, cum eãdem efficacia cõfirmari hoc ipsum potest testimonio Cõcilij Tridentini suprà adducto, nam, si intentio & ratio & verba eius, spectentur, non minùs procedit ipsius definitio de hac prædeterminatione extrinseca, quàm de quacunq; intrinseca. Nam, in primis intentio Concilij fuit omnino reijcere hæresim horum temporũ dicentem, Deum prædeterminatione sua impedire vsum libertatis in operibus gratiæ: at verò hæretici, potissimè hoc attribuunt diuinæ volun-

A tatis & libertatem tollit.

voluntati extrinsecùs mouenti: nam dẽ auxilio illo inhęrente, & distincto ab excitatione vitali & antecedente consensum liberũ, nullam mẽtionem faciunt. Vnde si Concilium hanc etiam prædeterminationem non excludit, non satis damnat huius erroris; & illius fundamentum. Deinde ratio eius & verba eodem modo induci possunt, quo in cap. præcedente ponderata sunt.

Ex Patribus.

15 PRæterea, omnia, quę ex Sãctis Patribꝰ adduximus li. 1. c. 13. in hac etiã causa procedũt, quia ipsi generatim loquuntur de sciẽtia ac volũtate Dei & libertate humanorum actuum, quicunq; illi sint; & huic libertati absolutè repugnare dicunt, necessitatem ex quacunq; causa antecedente. Rursus omnes Sancti, qui significant, Deum non prædefinire, sed præscire actus liberos, à fortiori hoc docent, quia hæc prædeterminatio quæ ad extra progreditur, & efficaciam habet in nostram voluntatem, supponit necessariò præfinitionem ad intrà, & ab illa manat: vnde necesse est vt illi patres de hac saltem præfinitione loquantur: citauimus autem prædictos Patres in citato loco 1. lib. Ex quo loco constat, eos non solùm generaliter loqui, quanuis hoc satis esset, sed etiam specialiter de actibus illis, per quos iustitiam & gloriam obtinemus, qui sunt actus supernaturales. Prætereà vbicunque, Sancti de libertate arbitrij loquuntur, dicunt, ita se gerere Deũ cum voluntate nostra, vt nullã vim ei ingerat, sed in potestate eius motũ eius constituat, ita vt eũ inchoare possit, si velit, vel suspẽdere, tãin supernaturalibus actibus, quã in naturalibus; imò in illis specialiter aiunt, quanuis Deus pulset, & tangat corda, tamen nõ inferre vim, sed expectare vt ipsa voluntas cõsentiat cũ Dei adiutorio, quod semper & necessariũ esse, & paratum esse supponũt. Hæ autẽ locutiones omnes, quæ non solùm Sanctorũ sunt, sed etiam diuinæ Scripturæ, nõ possunt satis intelligi, & ad veram praxim reduci, si supernaturalis cõsensus etiam posita excitatione & alijs ex parte hominis pręte quisitis inchoãdus est ab illa efficaci Dei voluntate prædeterminata ad vnũ, quæ neq; in potestate nostra est, si ex se non est posita: neque ei resistere possumus si fuit iã posita.

Clemens. Legatur igitur Clemẽs Pap. epi. 3. præsertim pa. 3. vbi ait, inter alia. *Si aliquid esset, quod audientes fidem, vel ad credendum, vel ad non credendum determinaret extra arbitrium eorum, me-*

Irenæus. Irenæus l. 4. cõt. hær. c. 71. hac ratione dicit, Deũ, postquã hominẽ cõstituit in sua potestate ad vtendũ sententia & suasione Dei, nullã vim illi inferre, sed potestatem electionis ei relinquere. & c. 76. idẽ latè prosequitur, in quo verba illa sunt notãda. *Præsta ei cor tuũ molle & tractabile, ne induratus amittas vestigia digitorũ eius*; & infr. *Neq; lumen cũ magna necessitate subijciet sibi quẽquã, neq; Deus cogit eũ, qui nolut contimere eius artẽ.* & lib. 5. c. 1. eodẽ sensu ait; *Deũ reducere homines ad se, non vi, sed suadela.*

Epihan. Epihan. hęr. 5. & 16. contra fatũ disputans ait inter alia: tolli libertatẽ, *si is qui facit, non à se ipso facit, sed secundùm necessitatẽ dominy fati.* Quæ verba, si eorũ ratio spectetur, eodẽ modo procedũt de quacũq; necessitate antecedente extrinsecùs illata, siue à diuina volũtate, siue ab alia causa præsertim quòd nõnulli Theologi & Christiani Philosophi, dispositionem Diuinæ prouidentię fatum appellẽt. Si ergo illa induceret antecedentem necessitatem, etiam libertatem tolleret.

Cyrill. Alex. Cyrillus Alex. lib. 8. cõt. Iul. sub finẽ, cùm docuisset, hominẽ esse liberi arbitrij his verbis. *Vt nos ad quoduis bonũ sponte incederemus, consilio nõ coactè, viuere super terrã hominem permisit Deus; & ita fuit ab initio. Arripuit enim suæ volũtatis habenas, & suorũ iussuũ momento in vtraq; fertur, in bonũ (inquã) & in malũ*, subdit, *Itaque, si in effabili quadam & diuina virtute & efficacia vsus mutasset singulorũ mentẽ ad bene agendũ, & indidisset posteà bonũ, à quo ægerrimè discedere posset, & non sponte, vltra nõ esset fructus mentis; neq; res digna laude, sed necessitatis, & cupiditatis non voluntariæ* (id est, nõ liberæ). Quæ verba tam sunt clara & expressa, vt nulla indigeãt ponderatione vel explicatione, & loquitur de homine in ordine ad actiones supernaturales: & ideò subdit Christum Dominum doctrina, miraculis, & beneficijs homines ad se vocasse, vt liberè conuerterentur.

Chrysost. Ex Chrysost. nõnulla adduxi sup. li. 1. c. 13. Quibus addi potest quod ait hom. 11. in Ioã. *Corporis natura, quocunq; eã opifex ducere velit, eò sequitur, neq; resistit, anima autẽ sui iuris vim in se habet operandi, neq; vlla in re Deo nisi velit obtemperat, inuitam enim & coactã minimè vult Deus, &c.* vbi coactionem pro necessitate sumit vt Patribus moris est: & hanc sequi existimat, si anima ita à Deo moueatur, vt ei resistere nõ possit. Multa etiã ad hanc rem possunt ex illo sumi hom. 1. & 2. in epi. ad Ephes. & hom. 16. in epi. ad Rom. hom. 56. in Matth. & homil. in Psal. 115. vbi tractat illũ locum. *Nemo*

Notæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum, A & quærit. *Si Pater trahit, Filius deducit, Spiritus illuminat, quid pœcēt, qui neq; tracti sunt, neq; deducti neq; illuminati?* Respondet. *Quoniam non præbent se ipsos dignos, vt eā suscipiant illuminationē.* Propter quæ verba & similia, quę in alijs locis ex citatis habet Chrysostomus, nonnulli ei imponunt, quòd senserit, liberum arbitriū gratiam Dei præuenire; atq; ita exordiū salutis à libero arbitrio sumi, absq; hęresi tamen, quia eo tępore nō erat veritas ad eò patefacta, nondū exorta, examinata, ac reprobata Pelagiana hær. Ego verò nō credā, hanc fuisse Chrysostomi mentem, nam apud illū hom. 13. in Ioan. lego, *Gratia Dei semper in beneficijs priores sibi partes vendicat, nō enim nostris præcedētibus meritis hanc accepimus remunerationē, non solùm quòd facti sumus ex nihilo, sed quòd facti, & faciēda & vitāda didicerimus, &c.* & infr. B *Iterū emēdādi medicina adhibita, non debita quidē, sed à misericordia, & gratia prouenens,* & homil. 71. in Ioan. circa illa verba, Sicut ego dilexi vos (inquit) *Non enim vestris præcedētibus meritis debitum persolui, sed ego incœpi.* & hom. 22. in Genes. *In nostra volūtate* (inquit) *post gratiam totū derelictū est.* Quæ verba sunt valde notāda, nam dum ait, post gratiā, illi tribuit initiū, & primas partes: dum verò ait, post gratiam totū derelictum esse in nostra voluntate, clare docet gratiā non mouere prędeterminando omnino ac physicè volūtatem. Denique dicta homil. 56. in Matth. inquit, *Non enim probè ac vt oportet agere possumus, nisi gratia illa repleti fuerimus. Quis enim potest, generosè quicquam facere, nisi Christi vatus accedat.* In prioribus ergo verbis super Ps. 115. sensus Chry- C sostomi (vt existimo) est, ideò homines peccare non credendo, aut non agendo pœnitentiam, quia diuinam illuminationem non suscipiūt, liberè consentiendo, vel immediatè, si vocatio sit perfecta; vel, si inchoata tātùm sit & remota, aliquo modo illi cooperando, vt maiorem recipiant: vnde inferiùs ait. *Et si enim eius est trahere & inducere, animam tamen requirit, quæ motem gerat, & facilè pareat.* Atq; hoc modo confirmat sententiā, quam nunc tractamus; vult enim etiā in operibus gratiæ determinationem liberam debere esse ab ipsa voluntate, præparata tamen & adiuta diuina gratia: & hoc est quod ibidē subdit. *Neq; enim virtus, nec salus nostra cogitur; nam, & si maxima pars: atque adeò ferè totum eius sit, exiguum quid tamen nobis reliquit, vt non sit à persona remota causa coronæ.*

Denique similia reperiuntur frequenter apud Patres Græcos, vt Theodoretū, Theophylactū, OEcumeniū, & Origenē, ad Ro. 8. & 9. ac. 11. Theophylacto etiam ad Ephes. 1. & Marci. 4. explicando parabolā seminantis. Neq; horum Patrū auctoritas minuitur, eò quòd eo tępore & loco scripserint, quo Pelagiana hæresis nondū illos vexabat, sed potiùs Manichæorū error negantium libertatem arbitrij; nam hoc quidē in causa fuit, vt clariùs & copiosiùs de libertate, quàm de gratia scripserint, non verò, quòd aliquid falsum docuerint, vel plus libero arbitrio, vel minus gratiæ Dei tribuendo, quàm eis conueniat. *Theodor. Theophyl. OEcumen. Origen.*

Atque idem iudicium est de Patribus Latinis Augustino antiquioribus, vt fuit Hilarius, qui super Psalmum. 2. *Vnicuique nostrum* (inquit) *libertatem vitæ sensumq; permisit, non necessitatem in alterutrū affigens.* & infrà. *Quid bonoris ac præmij bonitatis necessitas mereretur, cū malos non esse vis quædam nobis conferta non sineret?* Quod enim per nomina, *vis* vel *necessitatis*, ipse dicit, de physica prædeterminatione eandem rationem habent, vt ostendimus. Hieronymus etiam, licēt ex professo contra Pelagianos scripserit, multa tamen docet, quæ huic sentētiæ plurimū faueāt. Præsertim in epi. 149. ad Hedibiā q. 10. vbi etiā in eam extremā sententiam inclinat, quòd omnis discretio inter bonos & malos fit ex vsu volūtatis. Sic enim ait, *Non gentes eligi, sed hominū volūtates, nec Deū saluare absq; iudicij veritate, sed causis præcedentibus, quia alij non susceperūt filium Dei, alij autem recipere sua sponte voluerunt.* Quod vel dici nō potuisset, vel saltē non ita diceretur, vt satisfactū esset quæstiōi propositæ, si ipsas hominum voluntates diuina voluntas suo tantū nutu & arbitrio determinaret. Vnde idē Hiero. in epi. ad Ctesiphōtē col. 6. *Velle* (inquit) *& currere meum est, sed ipsum meum sine Dei semper auxilio non erit meū.* & li. 3. cont. Pelag. paulò post med. dicit. *Vbi misericordia & gratia est, liberū ex parte cessat arbitrium, quod tu eo tantùm est vt velimus, atque cupiamus, & placitis tribuamus assensum.* Dicitur enim ex parte cessare liberum arbitrium per gratiā, quia dum per gratiam præuenitur & inclinatur, quodammodò indifferentia eius minuitur. Vel aliter, & fortasse meliùs, quia gratiæ necessitas est ob impotentiā liberi arbitrij. Si ergo gratia omnino prędeterminaret liberū arbitrium, & sine hac prædeterminatione nihil facere posset, non ex parte, sed omnino tolleretur liberum arbitrium. De eadem re multa legi possunt apud Hieron. ad Rom. 8. & 9. *Hilar.* *Hieron.*

& 9. ad Galat. 1. & Malach. 1.

19 *Augustin.* Venio ad Augustinum, qui huic sententiæ potissimum aduersari censetur, nullus tamen est, vt existimo, qui magis illi patrocinetur, quia nullus ita gratiæ necessitatem & efficaciam explicuit, exaggeravit, ac plenè docuit, sicut Augustinus: & tamen nunquam dixit, aut significauit ad necessitatem vel effectus gratiæ pertinere, vt humanam voluntatē omnino seu physicè prædeterminet: imò hanc determinationem semper dicit esse propriam voluntatis, vocat autem propriam, non quia sine diuina præparatione fiat, nec quia ab illa sola sine Dei cooperatione fiat: ergo solùm potuit appellare propriam voluntatis, quia per intrinsecam libertatem diuinæ gratiæ cooperatur, non determinata ab alio, nam, si ab B alio esset iam determinata, nulla ratione posset ei attribui talis motus tanquam proprius eius, & tanquam omnino indifferens. Sic loquitur Augustinus de spiritu & litera c. 34. *Consentire vocationi vel dissentire, propriæ voluntatis est* & libr. 83. quæst. q. 68. in primis ait, *Quia, nec velle quicquam potest nisi admonitus & vocatus, efficitur, vt & ipsum velle Deus operetur in nobis.* Vbi primùm considerandum est, non hoc tribuere Augustinum prædeterminationi efficaci, sed vocationi. De qua subdit, *Vocatio ergo ante meritum, voluntatem operatur. Propterea, & si quicquam sibi tribuit, quòd venit vocatus, non potest sibi tribuere, quòd vocatus est.* Eandem doctrinam habet de præd. & grat. cap. 9 & lib. de grat. & libero arbitrio c. 3 *Velle* (inquit) C *& nolle, propriæ voluntatis est.* Item libr. 1. de grat. Christ cap. 14. & libr. cont. Adimant. Manichæ. capit. 26. ait esse in nostra potestate positum voluntatem mutare. Quod commemorans libr. 1. retract. capit. 22. ait non esse contra diuinam gratiam, *quia licèt mutare in melius sit in potestate voluntatis, tamen hæc potestas ei à Domino, à quo voluntas præparatur, & iuuatur*; nunquam autem dixit, à quo prædeterminatur. Hoc idem cōfirmatur ex lib. de Ecclesiasticis dogmat. cap. 21. Inillis verbis, *Manet vtique arbitrij libertas, id est, rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, & iuuante ad salutem, vt vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est, inspiratione Dei* & infrà, *Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus, vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est.* Quod inferiùs alijs verbis dicitur, *Arbitrium naturæ nostræ sequax esse diuinæ inspirationis liberè confite-*

mur. Quod item alijs verbis dixit August. epi. 106. *Voluntatem esse comitem & pedissequam gratiæ, non ducem nec præuiam.* Denique, vt suprà cap. 4. & 5. latè notauimus, nunquam Augustinus docuit aliud genus auxilij gratiæ, nisi excitantis seu operantis, & adiuuantis seu cooperantis: ex quibus illud antecedit vsum libertatis: non tamen prædeterminat, vt ostensum est; hoc autem non antecedit causaliter vsum libertatis, sed iuuat illum, & cooperatur cum illa, vt ipsum nomen præ se fert, & vtrumque docuit Augustinus citatis locis: & lib. 4. cont. duas epist. Pelag. capit. 6. & lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. & in Ench. cap. 32. & sæpe aliàs. Possent etiam hoc loco afferri testimonia, in quibus Augustinus declarat gratiæ efficaciam sine hac physica prædeterminatione: quæ capit. sequent. afferemus. Item ea testimonia, quibus docet, cum eâdem gratia præueniente, & mouente fieri interdum vt vnus operetur, & non alius: nam inde euidenter conuincitur, prædeterminationem physicam non esse necessariam, de qua re dicemus infrà c. 17.

Post Augustinum eodèm modo operationem gratiæ & cooperationem liberi arbitrij declararunt ferè reliqui Patres, qui eum imitati sunt, vt Prosper, 1. de vocat. Gent. cap. 3. aliàs. 9. lib. 2. c. 4. 9. & 10. aliàs 12. 26. & 28. Cuius verba iam ex parte suprà retuli, & sufficere existimo: & in respōs. ad obiect. Gall. passim hoc insinuat, sed specialiter notanda sunt verba, quæ habentur. cap. 6. *Prædestinationem Dei, siue ad bonum siue ad malum in hominibus operari, ineptissimè dicitur, vt ad vtrumque homines quædam necessitas videatur impellere, cùm in bonis voluntas sit intelligenda de gratia, in malis autem voluntas intelligenda sine gratia.* Quæ verba ex Augustino referuntur in capitulo Vasis iræ. 23. quæstio. 4. Eandem doctrinam amplexus est Fulgent. libr. 1. & 2. ad Monym. & Anselm. lib. de Concord. Prædestinat. & libe. arbit. vbi in capit. 1. vt suprà vidimus, distinguit, duplicem necessitatem, ex suppositione consequente, quæ non repugnat libertati, & ex antecedente suppositione, quæ libertatē tollit. Vnde cōcludit in fine capitis, *Sola voluntas determinat ibi quid teneat*: vbi dictio exclusiua, *sola*, non excludit cōcursum Dei concomitantē, sed prædeterminantē, de quo subdit, *Neq; aliquid facit vis necessitatis, vbi operatur electio sola voluntatis* & cap. 2. ex hac doctrina concludit, Deum prædestinatione sua non co- *Fulgent.* *Anselm.* 20

Universidad de Deusto
Biblioteca

gere voluntatem, neque ei resistere, sed eam in sua potestate dimittere. Quod in re idem est, quòd illam non prædeterminare. Et super Matthæ. circa illa verba capit. 6. *Fiat voluntas tua.* ait, voluntatem Dei non cogere humanam, id est, necesitare, quia semper illam relinquit cum potestate resistendi. Et (quod valde notandum est) etiam ipsum Paulum ait ita fuisse percussum, vt voluntas eius tunc fuerit libera, vt resisteret, si vellet. Similia multa possint sumi ex Bernardo libr. de grat. & libero arbitrio. & ex Richard. de Sanct. Victor. tract. 1. de statu inter. homin. part. 1. capit. 14. vbi ait, *Libertatis esse, vt consensus eius extorqueri, vel cohiberi non possit.* & capit. 3. illud ait esse necessarium & non liberum, cui voluntas resistere non potest.

Nota.

Bernard. Richar. Victor.

Huic etiam sententiæ fauet Gregor. 6. Moral. capit. 11. dicens, *Si superna gratia nocentem non præuenit, nunquam profecto inueniet, quem remuneret innocentem; superna igitur pietas priùs agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente quoq; nostro libero arbitrio, quod iam appetimus, agat nobiscum.* Possent etiam multa adduci ex Fausto, Galliæ Episcopo, in duobus libris, quos de gratia & libero arbitrio scripsit, & habentur tom. 5. Biblioth. Sanct. Patr. Sed ea omitto, quia suspectus est de Semipelagianorum errore, vt constat ex Petr. Diaco. lib de Incar. & grat. Christ. capit. 8. & vltim. & Ioann. Maxent. in Rescript. ad Hormisd. Pap. colum. 12. & (quod grauius est) quia Hormisda Papa consultus à quodam, qui appellatur Possessor, quid de libris Fausti sentiendum esset, nihil aliud respondet, nisi *Neque illum, neq; quemquam, quos in auctoritatem Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut Ecclesiasticæ disciplinæ ambiguitatem posse gignere aut religiosis præiudicium comparare.* Habetur hæc epistola in eodem tom. 5. Bibliothec. & nuper excusa est inter epistolas decretales, & est nume. 67. Hormisd. Papæ. Qui in citatis verbis videtur alludere ad decretum Gelasij in capit. Sancta Romana, distinctio. 17. vbi inter libros apochryphos opera Fausti enumerat. Vnde in vit. Fulgentij capit. 28. refertur Fulgentius eum reprobasse: & Ado in Chronic. hæreticum eum vocat; & eodem modo sentit de illo Tritemius in Fausto. & Ioann. Montinien. in epi. ad Lector. quæ habetur ante opera Prosperi, ait, Faustum cum Cassiano & alijs peruertendo potiùs quàm disserendo, oppugnasse opera Prosperi de Gratia. Et, quoniam Gennadius, in libr. de vir. illustrib. quem libro beati Hieronymi adiecit Faustum, & eius libros de gratia multùm commendat, ipsum Gennadium idem Ioannes Montinien. suspectum facit Pelagianæ hæresis. Et coniecturæ, quas adducit, infirmæ non sunt, quamuis malè interpretetur capit. 21. de Ecclesiastic. dogmat. de quo suprà dictum est. Denique, licèt in Præfat. illorum librorum Faustus rectè de gratia loqui videatur, tamen Isidorus in vita Fulgentij (vt allegatum reperi, ipsum enim videre non potui) ait Faustum incredibili calliditate Catholicum videri voluisse, cùm esset Pelagianus. Quapropter multi moderni scriptores libros illos cum auctore reijciunt, quamuis non desint nonnulli, qui Faustum hac nota liberare studeant, quia in eis libris nihil videtur inueniri, quod cum Catholica doctrina apertè repugnet.

21 Gregor.

Qui dicãt faustum Semipelag. hæresis suspectum.

Pet. Diac. Magent. Horm. Pap.

Ado.

Tritem.

Ioan. Mon.

Isidor.

Cõtra Faustum scribunt Ioan. à Bonon. lib. de Prædest. par. 3. pag. 216. Turrian. in lib. de elect. diuin. fol 6. Bellar. lib. 2. de grat. cap. 11. & 15.

Alia testimonia Patrum, quibus suprà probauimus ita dari nobis sufficientem gratiam, vt sit in potestate nostra habere omnia necessaria ad operandum, hanc etiam partem confirmant, nam, quacunque ratione asseratur diuina voluntas efficax, & prædeterminans nostram, esse necessaria ad supernaturales actus, necessariò sequitur illam non esse in potestate nostra, vt satis declaratum est.

Pro Fausto scribunt Ruard. art. 7. §. Nec re ipsa. Dried. de Concor. fol. 20. 52 & 57. & tract. 4. de captiuit. & red. c. 2. par. 5. Couar. lib. 4. variar. cap 17.

Ex Scholasticis qui contra hæreticos scripserunt, eadem veritas confirmatur.

QVapropter ex Scholasticis Doctoribus nihil noui est, quod hoc loco afferamus, præter ea, quæ lib. 1. de generali concursu, seu influxu primæ causæ adducta sint; nam illi in vniuersum loquuntur de actibus voluntatis, tam naturalibus, quàm supernaturalibus: & ratio libertatis, in qua nituntur, generalis est. Et inferiùs capit. 16. notabimus nonnullos, qui non solùm prædeterminationem in nostra voluntate, sed etiam præfinitionem in diuina circa actus supernaturales negant. Hoc autem loco notandi sunt noui scriptores, qui specialiter disputant contra hæreticos negantes libertatem voluntatis propter efficaciam gratiæ, quos in hũc locum

locum referuauimus, quia reuera plurimum fauent huic nostræ sententiæ, magnamque illi auctoritatem conciliant, nam ferè omnes professi sunt, non posse se aliter hæreticis satisfacere, seque ab eorum calumnijs defendere.

Vualden. Id constat ex Vvaldensi lib. 1. doctrin. fid. antiq. à cap. 23. ad 28. vbi pluribus rationibus & testimonijs hanc sententiam cõfirmat: & specialiter capit. 25. ait, periculosè erasse quosdam Magistros, ponentes in humanis operibus necessitatem antecedentem, etiam ex voluntate Dei. Item Roffensis artic. 36. vbi etiam plura ex Patribus congerit, & specialiter ait. Sicut non sequitur, homo nihil potest velle absque Dei assistentia, & generali influentia: ergo non est liber, ita non sequi, ex necesitate auxilij gratiæ hominem non esse liberum, quia sicut influentia illa semper adest voluntati, ita & auxilium diuinæ gratiæ cunctis ad manum est præsens; & ibidem ex Luthero refert hæc verba. *Perijt itaque hic etiam generalis illa influentia, qua garriunt esse in potestate nostra naturales operationes operari.* Cui ipse respondet, *Cooperatur itaque Deus cuique creaturæ per huiusmodi influxum ad operationes singulas; & per eundem exercere voluntas actum suum potest*, & infrà. *Quis enim non compertissimum habet se posse, per influentiam illam generalẽ, cùm voluerit, stare, vel sedere, silere, vel loqui?* In eandem sententiã scribit latissimè Driedo de captiuit. & redempt. gener. huma. tract. 4. c. 2. in 5. p. illius, & tract. 5. cap. 4. præsertim ad vltimam confirmationem secundi argumenti. Item libr. de Concord. præsertim cap. 3. in fol. argumentor. Ruardus multus est in hac sententia explicanda & defendenda, cuius verba omnia referre, quæ in artic. 7. cont. Luther. de hac re scribit operosum esset. Legatur præcipuè pagin. 207. & inferius à pag. 223. conclu. 4. 6. 7. & 10. Pro eadem sententia multa sumi possunt ex Stapletonio libr. 4. de iustific. cap. 8. Quibus libet adiungere Didacum Paiua lib. 4. Orthodox. explic. eò quòd ibi specialiter arguat Caluinum, & ab eius calumnijs Patres Societatis defendat. Caluinus enim Iesuitas Pelagianos appellare consueuit, eò quòd physicam prædeterminationem voluntatis pernegarent, ex qua planè videbant sequi necesitatem humanarum actionum libertati repugnãtem, quam ipse Caluinus introducere studebat: Paiua igitur ostendit, Caluinum, vt suum errorem defenderet, alium viris Catholicis imposuisse sine vllo fundamento, quia ad perfectionem & efficaciam diuinæ gratiæ non pertinet liberum arbitrium ligare (vt ipse loquitur) seu physicè prædeterminare quod idem est, sed præparare, excitare & adiuuare: hoc enim posterius in Sanctis Patribus legimus, non verò illud prius. Eadem sententia sumi potest ex Alfonso de Castro contra hæreses, verbo. Gratia. hær. 1. & verb. Libertas. hær. 1. in quantum sæpè dicit, in hominis potestate positum esse Deum trahentem sequi, aut ei resistere. Et ex Vega, (quãuis soleat in contrarium citari,) lib. 6. in Trident. cap. 4. quem locum suprà explicui libr. 1. c. 14. hic ergo auctor ibidem cap. 7. docet, auxilium supernaturale, quod est per modum concursus, quod ipse vocat auxilium speciale quo adiuuamur ad actus supernaturales, hoc (inquam) auxilium, ita esse in potestate nostra sicut auxilium generale per concursum vniuersalem; & hoc existimat necessarium, vt conuersio in Deum, vel alius actus supernaturalis immediatè possit subesse potestati hominis. In quo planè docet nostram sententiam: hoc enim est quod intendimus, scilicet, posita in homine sufficiente excitatione, & facultate in actu primo esse in potestate eius habere cõcursum actualem gratiæ, nec posse aliter intelligi, quomodo operatio proximè sit in potestate hominis: & capit. 8. ponit discrimen inter excitãtem & adiuuantem gratiam, quòd illa non subiacet potestati nostræ: de hac verò subdit, *sunt etenim & ex parte à nobis, & nostræ libertati semper subiacent, qua per gratiam adiuuantem Deus in nobis facit*: & lib. 13. cap. 13. dicit, auxilium efficax esse in potestate peccatoris. Quod nullo modo posset esse verum, si tale auxilium cõsisteret in prædeterminatione efficaci, vt supra ostensum est. Posset autem aliquis hærere in quibusdam verbis huius auctoris libr. 6. in Tridentin. capit. 6. vbi sic inquit, *Excitat namque Deus vocatione sua sancta & illuminatione, vt surgamus à peccato. Neque contentus excitare, quadam nobis ignota suæ virtutis applicatione, & nostræ voluntatis mirifica inclinatione & inflexione, benignè nos adiuuat, vt consentiamus & obediamus vocationi suæ.* & idem fere dixerat, capi. 5. in illis verbis, *Ipse solus facit vt faciamus, sine aliquibus bonis inspirationibus, siue alio ignoto nobis modo, applicando & inflectendo voluntatem ad operandum*: Sed in primis, vt ex ipsis verbis constat, hic auctor non affirmat illum ignotum modũ tanquam certum, nec

Driedo.

Ruard.

Stapleton.

Paiua.

Castr.

Vega.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanquam necessarium ad singulos actus. A
Deinde nunquam dixit, per illum modum
Deum prædeterminare physicè voluntatem, imò nec prædeterminare: Quin potiùs
sentit, non obstante tota illa actione Dei,
posse voluntatem resistere, vt patet ex his
quæ inferiùs subiungit cap.8.&9. Itaque to
ta illa applicatio & inflexio seu inclinatio
voluntatis intelligenda est per affectiones
& dispositiones vitales ipsius voluntatis, qui
bus à Deo præparatur & disponitur, vt
diuinam vocationem suscipiat.

Vltimò loco in fauorem huius sententiæ
Domin. So to. referam Dominicum Soto inter modernos
Thomistas insignem Theologũ, qui li. 1. de
nat.& gra.c.16. vt satisfaciat hæreticis obij-
cientibus, Deũ sua volũtate efficaci nostras
necessitare, respõdet, id falsũ esse, quia Deus B
sua infinita sapientia & potentia cum singu-
lis causis secundis modo proprio concurrit:
declarans autem quis sit iste modus respe-
ctu nostræ voluntatis apertè dicit, non esse
per voluntatem Dei efficacem & prædeter
minantẽ, & ideò non inferre necessitatẽ: ver
ba eius sunt, *Quocirca quidquid Deus vult, vo-
luntate absoluta, & quæ dicitur beneplaciti, fit;
iuxta illud, Voluntati eius quis resistet? Quando
autem cum libero homine concurrit, non vult illud
fieri, nisi salua humana natura, & libera volun-
tate, quæ idcirco resistere Deo potest.* Ergo sen-
tit, illam voluntatem, qua Deus concurrit
non esse absolutam, neque includere talem
motionem, cui nos resistere non possimus.
Vnde inferiùs ait, *Sunt alia secundi generis ope-
ra, quæ ita in nobis Deus exerceat, si nos tamen as-
sensum præbeamus.* C Vbi satis explicuit condi-
tionem in illa voluntate Dei inclusum. Et
inferiùs tandem ait, *Nihil aliud est me Deum
hoc modo monere, quàm mecum concurrere ad eli-
ciendum liberum actum.* Ipsum enim Dei con-
cursum, motionem Dei, imò & præmotionẽ,
appellauerat, non in sensu recentiorum au-
ctorum, sed antiquorũ, & eo modo, quo cau
sa prima dicitur priùs natura influere, vt sæ-
pè in superioribus exposuimus. Et ideò con
sultò vocauit illam motionem liberã homini
ne existimaretur esse motio aliqua, ad quam
voluntas metè passiuè se habeat, qualis est
illa præmotio ac prædeterminatio physica,
quam noui Theologi ponũt. Tractat autem
ibi Soto specialiter de actibus supernatura-
libus, & de omnibus auxilijs gratiæ, quæ ad
illos necessaria sunt, & iuxta hanc doctrinam
exponit omnia scripturæ loca, in quibus hi
actus Deo attribuuntur, eodem ferè modo
quo nos id præstabimus, statim c. 14. Ex his
sanè satis aperta erat sentẽtia Soti, sed vt ma-
gis adhuc constet quàm ex animo, sola ra-
tione adductus, ei adhæserit; videndus est in
ijs explicationibus suarum opinionum, quas
addidit consulto ad finem lib.4. sententiarũ.
Etenim, cùm ipsum reprehendissẽt, nescio
quis, ex eo quod in hac sua opinione nimiũ
fauere videretur libero arbitrio: versiculo
quidam verò. Inquit in hæc verba. *Quidã vero
hoc taxare voluerunt, dicentes, quòd nimium tribu
rim libero arbitrio in iustificationis causa. Et tamen,
salua semper Catholicæ Ecclesiæ censura, arbitror
necessariò sic dicendum.* Et paulo infrà. *& ideo post
quàm dixit Christus Ioan. 16. nemo potest venire
ad me, nisi Pater, qui me misit, traxerit eum; sub-
iũxit. Qui audit & discit, venit ad me. Quasi in no
stra potestate sit trahenti assentire, aut dissentire.*
Hæc Sotus. Satis igitur constat, sententiam
hanc neq; esse nouam, cùm sit ab antiquis-
simis Patribus tradita, neque esse propriam
Theologorũ Societatis Iesu, cùm omnium
ordinum auctores illam doceant, quanuis
nostri fortasse distinctiùs & accuratiùs eam
tradiderint, & insigni eruditione locupleta-
uerint. Quos hoc loco non refero, ne dome
sticis testibus vti videar.

CAPVT XIIII.

Quomodo gratiæ efficacia intelligen-da sit absque physica prædeterminatione.

PRiusquàm argumentis respõdea
mus, quibus auctores contrariæ
sententiæ moti sunt ad cõstituen
dum auxilium efficax in illa phy
sica prædeterminatione, oportet vt explice-
mus, quid auxilium efficax sit, & vnde illius
efficacia proueniat, vel in quo consistat. Est
autem, vt suprà tetigi cap.6. illa vox *efficax*,
distinguenda: potest enim tribus modis su-
mi. Primo, vt tantùm dicat virtutem seu fa-
cultatem agendi, & si non agat: quomodo
dicitur medicina efficax, & specialiter solet
hæc denominatio tribui illi virtuti quæ in
suo genere habet aliquam specialem ener-
giam: & in hac significatione auxilium gra-
tiæ sufficiens est verè efficax, quia ex se effe-
ctiuum est supernaturalis conuersionis; &
singularem vim habet ad voluntatem per-
trahendam: & hoc sensu est valde vsitata
hæc

I

Tribus mo dis potest auxiliũ gra tiæ dici ef ficax. Primus.

hæc vox apud Patres, & in ea dixit Paulus A
Ad Hebr. Ioann. ad Heb.4. *Viuus est sermo Dei & efficax & pene-
trabilior omni gladio ancipiti.* Quod indicauit Pe
trus, Ioan 6. cùm dixit, *Ad quem ibimus? Verba
vitæ æternæ habes.* Quibus verbis efficaciam
gratiæ declarauit. Hic ergo non sumimus
gratiam efficacem in hoc sensu, vt constat,
quia sic generalis est appellatio, & sufficien
tem gratiam comprehendit, vt dixi.

2 Secundò, hæc vox *efficax*, significare po-
Secundus. test vim agendi vt actu coniunctã suæ actio
ni, ita vt nil aliud sit virtus efficax, quàm
virtus actu efficiens: & hoc modo satis cla-
rum est quid sit auxilium efficax, & quid re
quiratur vt efficax sit: dicetur enim auxi-
lium quod actu efficit conuersionem homi
nis, seu actum supernaturalem & humanũ.
Quo fit, vt in hac significatione gratia non
possit esse efficax sine consensu & determi- B
natione liberæ nostræ voluntatis, quia gra-
tia non est ita efficax supernaturalis actus
humani, vt se sola, & sine cõcursu liberi arbi
trij possit illum efficere: quia talis actus,
vt vitalis & liber est, habet essentialem de-
pendentiam à libero arbitrio. Vnde hoc non
est tribuendum imperfectioni gratiæ: quia
non datur, vt sit totum principium actus in
omni genere, sed vt sit principale princi-
pium, tum morale, tum physicum, & sub
ea ratione totale, adiuuans tamen, & ele-
uans liberum arbitrium ad secum coopera-
randum. Atque hinc etiam fit, vt auxilium
gratiæ, quod de se est efficax priori mo-
do, id est, maximam habens vim & effica-
citatem, desinat esse efficax posteriori mo-
do, solùm ex defectu & potestate liberi ar- C
bitrij, quòd, cùm nihil supernaturalis bo-
ni possit per se solùm agere, potest solum
ipsum tale bonum impedire, & diuinæ gra-
tiæ resistere, quod non prouenit ex impo-
tentia diuinæ gratiæ, sed ex suauitate, &
sapientia diuinæ prouidentiæ, quæ ita mo-
uet suam creaturam, vt eam motum suum
agere sinat.

Neque propterea dicendum est, gratiam
accipere à libero arbitrio efficaciam, id est,
actualem effectionem, quia liberum arbi-
trium nihil confert gratiæ, sed gratia po-
tiùs confertur libero arbitrio, & per illam
ac ratione illius præparatur, & iuuatur:
sed solùm sequitur, gratiam non posse
suam effectionem exercere sine libero ar-
bitrio, quod est verissimum, quia hæc est
natura talis principij, & talis actionis. Vn-
de nec propriè dicetur, gratiam pendere à
libero arbitrio in sua efficacitate, quia de-
pendentia dicit causalitatem, vel subordi-
nationem inferioris ad superius, sed pro-
priè dicetur gratia requirere concomitan-
tiam liberi arbitrij vt efficax fiat, id est, vt
efficiat. Sicut causa prima vt agens cum se-
cundis non pendet propriè ab illis, sed po-
tiùs è conuerso hæ pendent ab illa; re-
quirit tamen causa prima, vt sic operans,
causam secundam coefficientem, nec per
illum concursum præcisè sumptum posset
se sola agere, quanuis alio modo possit, si
velit. Propriè vero dicetur actio gratiæ
pendere à libero arbitrio, quia eadem est
vtriusque actio, sicut diximus eandem esse
actionem à causa prima & secunda, vel si-
cut est eadem actio habitus & potentiæ,
vel agentis principalis & instrumenti: his
enim modis, vel aliquo illorum, compa-
rantur inter se gratia & liberum arbitrium.
Vnde, si efficacia gratiæ in ea significatio-
ne, quam nunc prosequimur, nihil aliud
est, quàm actio seu efficientia gratiæ, aut
denominatio inde desumpta, etiam conce-
di potest, efficaciam gratiæ pendere à li-
bero arbitrio, quia ab illo pendet actio à
qua gratia denominatur efficax, id est, ef-
ficiens; multoque magis è contrario pen-
debit à gratia, quod liberum arbitrium sit
operans seu cooperans, quia ipsius ope-
ratio & cooperatio principaliter à gratia
pendet. Sicut etiam actuale exercitium gra-
tiæ in agendo, vel determinatio eius ad
agendum in tali tempore, vel interdum
etiam in tali specie actus pendet à libero
arbitrio, quatenus illa determinatio est
actio eius: &, licèt etiam hoc titulo à
gratia dependeat, tamen sub hac voce seu
denominatione determinationis, peculia-
ri titulo potest attribui libero arbitrio, pro-
pter proprium & intrinsecum dominium,
quod habet in actionem suam, vt capit. 17.
magis declarabimus.

Hæc omnia ideò dicta sunt, quia à 3
multis reprehendi solent in his auctoribus,
qui efficaciam auxilij solùm ponunt in
actuali actione, & nihil aliud esse putant,
quam denominationem ab actuali influxu,
seu actione sumptam. Quidquid tamen de
hoc vltimo sit, quod mox videbimus, cæ-
tera omnia quæ diximus, non sunt repre-
hensione digna sed vera, & in re ipsa ne-
cessariò ab omnibus concedenda, si vocis
ambiguitas seu æquiuocatio tollatur, &
non efficax, sed efficiens gratia dicatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clarum est enim posse ita denominari, & A secundùm eam denominationem verissima esse omnia quæ dicta sunt. At verò, quo ad prædictam denominationem efficacis gratiæ, existimo sine dubio non esse indesumptam, prout est in vsu Theologorum propter ea, quæ superiùs capit. 6. tetigi, scilicet, quia nec proprietas vocis habet, vt significet solam actualem actionem, sed specialem aliquam vim ipsius principij, vt constat ex omnibus Latinis auctoribus. Item quia hæc denominatio gratiæ efficacis sub his nominibus non reperitur in Sacra Scriptura, sed ex Augustini doctrina primùm desumpta est, Augustinus autem, quum de gratiæ efficacia loquitur aliquid amplius sine dubio intendit, vt ex testimonijs eius, quæ citato loco indicaui, & statim latiùs afferam, constat. Res autem, quam per ipsam vocem significare ipse voluit, magnum habet in Scripturis fundamentum, quod in sequente capite copiosiùs tractabimus.

4 Tertius & proprius modus auxilij efficacis.

Tertio igitur modo potest gratia appellari efficax, non solùm quia effectiua est, neque solùm quia actu efficit, sed quia ita est effectiua, vt semper habeat infallibiliter coniunctam actualem effectionem. Ita vt gratia efficax sit, quæ infallibiliter operatur consensum, & actum supernaturalem hominis & consequenter etiam facit, vt ipse homo consentiat & operetur. Quo fit, vt in hac gratia efficaci non debeat formaliter includi auxilium illud, quod est per modum concursus, vt etiam capit. 6. dixi: C sic enim fieret sensus compositus, nihilque aliud diceretur, quàm, gratiam quæ actu operatur, infallibiliter habere coniunctam actionem, seu operationem hominis: atque ita nihil aliud esset hæc efficacia, quàm actualis efficientia, vt in secundo membro dictum est. Igitur gratia efficax formaliter constituenda est, in aliquo auxilio quod sit per modum principij, quod ideò dicitur efficax, quia infallibiliter secum affert actionem, & consequenter etiam habet coniunctum actuale auxilium, quod est per modum concursus, & cooperationem etiam voluntatis. Hinc Augustinus, hanc gratiam efficacem in quadam vocatione constituit, quæ ad gratiam operantem pertinet, qua Deus ita hominem vocat, & in illo ita operatur, vt illum operari & consentire faciat. Cùm enim Deus per vocationem, seu operantem gratiam, operetur in nobis vt velimus, quando tali modo id operatur vocatio, vt infallibiliter id assequatur, meritò talis gratia efficax appellatur, nam in suo genere, seu illo modo, quo Deus per hanc gratiam facit vt velimus, singularem habet efficaciam; & ideò meritò efficax appellatur.

Vide Stapletonium libr. 2. de gratia & libero arbitrio c. 6. & lib. 4. 6. 8.

Mens Augustini de auxilio efficaci.

5

QVòd autem aliqua gratia operans seu vocatio huiusmodi sit, multis in locis docet Augustinus, epist. 107. *Vocatio* (inquit) *illa alta, atque secreta, sic agit sensum, vt accommodet assensum.* & de prædest. Sanctor. cap. 16. *Omnes, qui hanc vocationem recipiunt, esse decibiles Dei, omnesque qui ita audiunt à Patre, venire ad Christum,* & capit. 8. dixerat, huiusmodi gratiam à nullo duro corde respui; idem sæpè docet idem Augustin. libr. eodem, præsertim capit. 6. & libr. de Correp. & grat. capit. 11. & lib. de Bon. perseuer. cap. 6. vbi respondet Massilienssibus, qui malè intelligentes hanc gratiæ efficaciam & Augustini sententiam illam impugnabant, vt ad eundem Augustinum scripserat Hilari. in epist. quę habetur ante lib. de Prædest. Sanc. Eadem denique doctrina frequentissima est apud Augustinum, quem imitantur etiam Gregor. homil. 30. in Euangel. & Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 8. aliàs 23. & ad Capitula Gallorum c. 5. & alijs locis sæpè hoc modo loquitur; & in hunc modum interpretatur varia Scripturæ testimonia, quæ partim superiùs capit. 11. tractata sunt, partim explicabuntur in sequente cap.

Gregor. Prosper.

6 Vnde autem habeat talis vocatio hanc efficacitatem, vt infallibiliter hominem trahat ad consentiendum, Augustinus nunquam satis expressè declarauit, quia res est difficillima, & ab humanis sensibus remotissima; & fortasse ob hanc causam appellauit hanc vocationem *altam* atque *secretam*, quia, scilicet, & modus, quo tribuitur latens est, & ratio qua distribuitur, & quibusdam datur & non alijs, paucis & non multis, profunda est, & soli Deo cognita. Quantum autem ex doctrina eiusdem Augustini colligi potest, consistit efficacia huius vocationis seu gratię in duobus. Primũ est, quòd à Deo datur ex proposito vel intentione conuertendi vel saluandi hominem; & ideò solet Augustinus appellare hanc vocationem *secundùm propositum gratiæ*, vt patet ex citatis locis de Prædestinat. Sanct. cap. 8. & 16. & de bono perseuer. cap. 14. & libr. 1. Retract. capit. 24. quam appellationem sumpsit Augustinus ex illo Pauli ad Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundùm propositum vocati sunt sancti,* & cap. 9. *Vt secundùm electionem propositum Dei maneret.* & ex illo ad Ephes. 1. *Prædestinati secundùm propositum eius, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Vt idem Augustinus disertè explicuit in exposit. quarundam proportionum epistolæ ad Roman. prop. 55. Ex quo loco etiam constat, quum Augustinus appellat *vocationem secundùm propositum gratiæ Dei*, loqui de proposito absoluto & efficaci conuertendi, vel sanB ctificandi hominem, & non satis neque rectè exponi de sola voluntate antecedente, qua Deus vult, quantum in ipso est, omnes saluare. Primò quidem, quia hoc modo omnis vocatio est secundùm propositum gratiæ: & quamis sit inefficax, est consentanea & proportionata illi proposito, quia & ad eundem finem tendit; & quantum est ex se efficax est, nunquam autem Augustinus appellaret vocationem inefficacem, vocationem secundùm propositum: imò in hoc distinguit efficacem ab inefficaci. Secundò & maximè, quia Paulus, à quo Augustinus suam locutionem mutuatus est, non loquitur de voluntate antecedente conditionata, sed de efficaci & absoluta: loquitur enim de proposito, quod infallibiliter C habet effectum, vt patet ex illis verbis, *Vt secundùm electionem propositum Dei maneret.* Ex quibus aliud etiam sumitur argumẽtum, nam electio non dicit inefficacem voluntatem, sed efficacem; hoc autem propositum ad electionem pertinet, vt patet ex Paulo in citatis verbis; & ad Ephes. primo, vbi prædestinationi hoc propositum coniungit, quo, nimirùm, prædestinati dilecti sunt, seu electi à Deo. Vnde etiam Augustinus, 1. Retract. cap. 24. dicit esse propriam electorum, & de Prædestinat. Sanct. capit. 16. hanc vocationem esse ait, qua vocantur electi: & capit. 17. subdit, *Intelligamus ergo vocationem, qua fiunt electi, non qui eliguntur quia crediderunt, sed qui eliguntur vt credant.* Qui ergo ex hac electione vocantur, dicuntur vocari ex proposito, seu secundùm propositum Dei.

Rom. 9.

De prædest. Sanctor. c. 8. & epist. 107.

Vocatio secundũ propositum, quæ.

D. Thom. Accedat denique auctoritas D. Thomæ 1. 2. quæstio. 112. articu. 3. dicentis, *Si ex intentione Dei mouentis est, quòd homo, cuius cor mouet, gratiam consequatur, infallibiliter ipsam consequitur.* Quæ verba, intelligi possunt de gratia habituali, quam infallibiliter homo consequitur se disponendo ad illam, quia Deus à cuius motione est illa dispositio, intendit, vt homo per illam consequatur gratiam sanctificantem: & hic sensus est verus, sed non ille tantùm est à D. Thoma intentus, vt patet ex testimonio Ioan. 6. quo suam sententiam confirmat, *Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me:* & ex testimonio Augustini, quem etiam citat de Prædestinat. Sanct. capit. 14. *Quod per beneficia Dei certissimè liberantur, quicunque liberantur, quia intentio Dei non potest deficere.* Voluit ergo Diuus Thomas etiam docere, quandocunque Deus vocat aliquem ex intentione efficaci sanctificationis, seu conuersionis eius, infallibile esse, vt consentiat & sanctificetur: vocationem ergo ex tali intentione intellexit Diuus Thomas esse vocationem ex proposito. Hoc ergo est quod primò requiritur ad vocationem efficacem: &, si propriè loquamur, magis est radix & origo efficacis vocationis, quàm formalis ratio eius, nam Deus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, ideò sic operatur in homine vocando eum efficaciter, quia voluit, atque decreuit, illum conuertere.

Secundò igitur ad vocationem efficacem necessarium est, vt Deus tali tempore & modo hominem vocet, qui accommodatus sit ad effectum conuersionis eius, quam Deus intendit. Nam, qui prudenter operatur adhibet media consentanea fini intento. Quia ergo Deus, vt diximus, interdùm vocat hominem ex intentione conuertendi seu sanctificandi illum, cùm infinita sua sapientia, & potentia, innumeris modis possit illum vocare, ita vocationem accommodat, prout opportunum est ad finem intentum: & ideò infallibiliter illum consequitur. Atque hinc Augustinus citatis locis hanc vocationem *congruam* appellat, id est, congruo tempore & modo homini datam.

7

Vocatio congrua, quæ, & vnde id habeat.

SEd in quo consistit hæc cõgruitas? Quidã censent consistere, in quadã proportione, quæ est inter talẽ illuminationẽ, vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel inspiratione tali modo à Deo effectam in homine talis complexionis naturæ & conditionis: Deus enim hæc omnia exactissimè comprehendens in quocunque homine, nouit etiam, quis modus vocationis sit illi accommodatus, vt, si ita cor eius tangatur, emolliatur, & consentiat. Nam dæmon, sua finita scientia & potentia ita potest tentare hominé, si permittatur, vt morali quadam certitudine illum ad consentiendum inducat, quia comprehendit vniuscuiusque hominis complexionem & naturam, & potest obseruare tempus, occasionem, & modum, quæ nouit esse opportuniora ad persuadendum, seu inclinãdum hominem: multò ergo excellentiori modo potest Deus accommodare homini vocationem congruã, qua omnino faciat illum velle quod ipse vult. Quæ explicatio videtur consentanea Augustino, qui hac ratione solet hanc vocationem congruam vocare. Vnde libr. de bono perseu. cap. 14. cùm de Tyrijs & Sidonijs dixisset, *Quoniam vt crederent non erat eis datum, etiam vnde crederent est negatum*. Subdit, *Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio, diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant, &c.* & ad diuinam electionem seu voluntatem refert, quòd quibusdam detur vocatio sic accommodata & congrua, alijs non detur. Igitur totam efficaciam constituere videtur in hac congruitate vocationis. Vnde lib. 1. ad Simplic. quæst. 2. *Non volentis* (inquit) *neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocauit, quomodò aptum erat eis, qui secuti sunt vocationem. Nam, cuius miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, vt vocantem non respuat*, & ad idem videtur alludere lib de Spirit. & lit. cap. 34. dicens, *Visorum suasionibus agit Deus vt velimus, credamus*, &c. & epist. 107. dum ait, *per illam vocationem altam atque secretam, sic Deum agere sensum, vt ei accommodet assensum*: in illis enim particulis, *sic* & *vt*, significat, in hac vocatione seruare Deum modum vnicuiq; accommodatum, vt in assensum seu consensum inducatur: & idem indicat lib. de præd. Sanc. c. 8. dicens, *Valde remota est à sensibus carnis hæc schola, in qua Pater sic docet, nec agit hoc cum carnis aure, sed cordis.*

August.

Sed, licèt verum sit, sæpè vocationem efficacem fieri hoc singulari modo, quo Deus aliquid speciale in homine operatur, naturæ & conditioni eius accommodatum, vt quando vocauit Paulum efficacissima vocatione, vt loquitur Augustin. de grat. & libero arbitrio cap. 5. ita illum terrendo, & illuminando, & taliter obiectum illi proponendo, vt corrigeretur ad fidem, sicut idem August. explicat. 1. lib. ad Simplician. quæst. 2. ad finem: licèt hoc (inquam) verum sit, tamen, neque id requiri potest vt necessarium ad vocationis efficaciam, id est, vt consequatur effectũ, vt suprà c. 9. demõstratum est, quia aliàs qui non ita vocaretur, non haberet vocationem sufficientem. Neque etiam illa congruitas satis est ad illam efficaciam, quam Augustinus tribuere intendit tali vocationi, nimirùm, quòd omnino infallibiliter consequatur effectum. Quod ex dictis superiùs hìc & capit. 10. in hunc modum declarari potest, nam hæc infallibilitas tanta esse debet, vt implicet contradictionem aliquando deficere; sed ex vi illius congruitatis solius non potest esse tanta infallibilitas: ergo illa non sufficit ad efficaciam vocationis. Maior patet ex priori puncto, nam hæc vocatio est medium accommodatum intentioni Dei efficaci: implicat autem contradictionem, voluntatem Dei efficacem non impleri: ergo non potest illa vocatio esse proportionatum medium, nisi sit ita infallibilis, vt prorsus repugnet, & contradictionem implicet non consequi effectum suum. Minor verò constat ex his, quæ tractata sunt cap. 10 nam tota illa congruitas ex se solùm inducit quandam moralem certitudinem, cui absolutè non repugnat, vt vocationi sic congruæ liberum arbitrium resistat, adeò vt Anselmus dixerit potuisse Paulum resistere suæ vocationi quantumuis efficacissimæ: sic enim ait Matthæ. 6. circa illa verba. *Fiat voluntas tua. Licèt sit percussus Paulus, tamen voluntas eius erat libera vt resisteret si vellet.* Propter quod Chrysostom. homil. 31. & 56. in Matth. agens de vocatione Matthæi & Pauli, dicit, Non prius Deum illum vocasse, quia præuidit, tunc vocationem fuisse penetraturam eius animam: sentit ergo non sufficere efficaciam, quam poterat habere vocatio ex peculiari congruitate ad ingenium vel conditionem Pauli aut Matthæi, sed oportuisse vt Deus etiam obseruaret tempus, in quo præsciret, vocationem illam fuisse effectum habituram si eam daret.

August. Anselm. Chrysost.

In quo consistat omnimoda efficacia vocationis.

ADdendũ igitur est, omnimodam efficaciam huius vocationis in hoc consistere, quòd Deus infinita sua sapientia præuidens, quid vnaquæque causa seu voluntas in omni euentu & occasione operatura sit, si in ea cõstituatur, etiam cognoscit, quando, & cui vocationi sit vnaquæque volũtas assensum præbitura, si ei detur. Vnde quando vult hominem conuertere, vult etiam illum vocare illo tempore, & modo, quo nouit, illum consensurum: & talis vocatio appellatur efficax, quia licèt ex se non habeat infallibilẽ effectũ, tamen vt subest tali scientiæ diuinæ, infallibiliter est illũ habitura; quod interdum poterit accidere cum speciali congruitate, & efficacia morali talis vocationis, interdum sine illa, cooperãte libero arbitrio cum generali influxu gratiæ Dei: & vtroque modo gratia erit efficax, quanuis vna sit copiosior, & maior quàm alia. Vnde fit, hanc efficaciam non esse physicam, sed moralem, neque esse spectandam in ipsa vocatione secundùm se, id est, secundùm illam entitatem vel motionem quam ponit in homine, sed prout progreditur à Deo, & est sub intentione ac scientia seu directione eius. Et iuxta hunc efficacitatis modũ intelligenda est doctrina Augustini. Non enim considerauit tantùm congruitatem, quã vocatio secundùm se habet cum ingenio vel natura hominis, quæ est congruitas quasi in actu primo, sed etiãm ac præcipuè, proportionem illã considerauit, quæ in hoc consistit, quòd vocatio tunc datur, quando operatura est, quæ propriè consistit in actu secundo, & maximè cõgrua dici potest, quia maximè congruit homini, cui melius est vocari, quando respõsurus est, etiam si remissè vocetur, quàm fortiter vocati, cùm consensurus non est.

9

Probatur ex August.

10

Hinc Augustinus efficaciam huius vocationis non ponit in necessitate, sed in infallibilitate & certitudine: necessitas enim ad causam, certitudo autem & infallibilitas ad præscientiam spectant, vt aliàs Capreolus notauit 1. dist. 40. q. 1. art. 3. ad 1. cont. 2. concl.

Capreol.

Augustin.

Vnde Augustinus de bono perseuer. cap. 14 hanc vocationem ait pertinere ad ea beneficia, *quibus certissimè liberantur quicũq; liberãtur.* Propterea etiam nunquam dixit, voluntatem non posse resistere tali vocationi, sed solùm nunquam ei resistituram: de præd. sanc. c. 8. quia præscientia non aufert potestatem simpliciter faciendi oppositum eius, quòd præuisum est. Hunc etiam modum efficacis vocationis significauit Chrysostomus citatis locis; & eundem indicat Ambrosius, vel qui sub nomine eius exponit verba illa ad Ro. 8. 1) *Si qui secundùm propositũ vocati sunt Sancti*, dicens, *Ita secundùm propositum vocãtur, quos credentes præscit Deus futuros sibi idoneos, vt antequam crederent, scirentur.* In hoc etiam sensu videntur sumẽda verba Origenis ad Ro. 9. dicẽtis, *Certum est, Deum non solùm scire vnuscuiusque propositum, sed etiam præscirẽ: sciens & antea præsciens, tanquam bonus dispensator & iustus, vnuscuiusque animum motibus & proposito vtitur ad ea perficienda, quæ vnuscuiusque animus & voluntas eligit.*

11 Ratione ostenditur.

Denique ratione potest hoc persuaderi, quia nullo alio cõueniente modo potest efficacia auxilij gratiæ declarari, & hic modus est sufficientissimus, & aptissimus, tum ad conciliandam libertatem cũ gratia, tum ad declarandũ quo modo efficacia gratiæ, quæ consequitur effectũ, non excludat sufficientiam eius, quæ effectum non consequitur: tum denique ad conciliandas varias dicta Sanctorũ de diuina prædefinitione seu prædestinatione circa hominem. Declaro singula, nã in primis excludimus alios modos qui excogitari possunt. Vnus erat per solã moralem efficaciam & abundantiam auxilij gratiæ: & hunc ostendimus nec posse esse generalem, nec in his quibus cõmunicatur esse sufficiẽtẽ ad efficaciã, seu infallibilitatẽ effectus diuinæ volũtatis. Alius erat per physicam prædeterminationem; & hunc ostendimus, & repugnare libertati, & tollere sufficientiã gratiæ ab his, quibus hæc physica prædeterminatio non datur; & præterea est aliud inconueniens in ea sentẽtia, quia sicut reducit opera gratiæ in hanc efficacẽ motionẽ, ita opera moralia, imò & voluntarios consensus pranos reducere debet in motionem Dei efficacẽ proportionatã: quod quàm sit falsum, cõstat ex tractatis in superioribus libris. Accedit, quòd, si hæc efficacia cõsisteret in illa physica prædeterminatione, non oporteret, Deũ obseruare tempus, & modum excitandi, & vocãdi eum, quem vellet conuertere, quia prædeterminatio hæc physica semper & necessariò habebit effectum, si adhibeatur. Vnde neque, vt homo feruentiùs conuertatur, quidquam referet maior vocatio seu excitatio, quia Deus potest prædeterminare liberum arbitrium prout voluerit, & totum pẽdet ex hac prædeterminatione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Neque etiam ad perseuerandum erit necessarium aliud genus gratiæ, vel specialis auxilij, sed solùm, quòd Deus prædeterminet voluntatẽ in omnibus opportunitatibus vel occasionibus longo tempore occurrẽtibus, sicut facit in vno vel altero actu, quod re vera nõ potest speciale auxiliũ appellari, quod sit ulterius rationis ab illo quod Deus confert ad singulos actus, quando ad illos prædeterminat volũtatem, iuxta illam sententiã. Hæc autem omnia sunt aliena à modo loquendi Patrum & Conciliorum: nam semper declarãt hoc effectus gratiæ, per specialia auxilia, quibus Deus excitat & vocat hominẽ, & offert illi occasiones bene operandi, & obseruat tẽpus & modum accommodatũ illi, quem vult saluare & conuertere. Ac deniq; nunquam huius physicæ prædeterminationis meminerunt, vt in eam reuocarent differentiam inter eam gratiam, quæ consequitur effectum & illam, quæ caret effectu. At verò præter hos duos modos nullus alius excogitari potest, nisi ille, in quo vocatio habet infallibilem effectum ex adiuncta præscientia Dei: quia coniunctio talis effectus cum tali causa solum potest esse infallibilis, aut ex vi causæ primæ, aut ex vi causæ proximæ, aut ex præscientia: sed duo priores modi excluſi sunt: ergo solùm superest tertius.

12 Rursus, quòd hic modus sufficiat ad declarandam efficaciam vocationis, satis ostendunt ea, quæ ex Augustino adducta sunt. Et addi potest, hanc efficaciam debere esse proportionatam causalitati vocationis: hæc autem causalitas vocationis, moralis est, vt in cap. 5. declarauimus, & constat ex Augustino, vbicunque de illa loquitur, nam per modum finalionis, & moralis inductionis, hoc declarat, quatenus, nimirum, *Deus per hanc gratiam, vel aperit quod latebat, vel suaue facit quod non delectabat*: ergo hæc efficacia moraliter etiam intelligenda est. Pertinet autem maximè ad moralem persuasionem prudentia & præscientia persuadentis, qua nouit seruare modum & tempus aptum ad inclinandam volũtatem alterius: ergo, cùm Deus possit hoc genere efficaciæ vti perfectissimo modo, sufficienter ac optimè per hunc modum intelligitur efficacia impulsus & vocationis eius. Atque ita facilè consequuntur vtilitates suprà enumeratæ. Facillimè enim intelligitur, quomodo cum hac efficacia stet libertatis vsus, quia nec moralis persuasio & inductio illi repugnat, vt per se constat, neque etiam infallibilitas, quæ oritur ex præscientia: quia illa vt sic non est ex causa, seu ex suppositione antecedente, sed ex suppositione ipsius rei futuræ in ratione obiecti veri & cognoscibilis. Et hinc consequenter facilè intelligitur, quomodo sine hac efficacia gratiæ possit esse gratia sufficiens in his, qui non conuertuntur, quia potest id prouenire ex sola voluntate eorum, quæ potest non consentire, etiam si gratia in actu primo habeat omnem sufficientiam, & ita loquitur Scriptura. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti*: Et sæpè alibi. Tandem hinc facilè conciliantur dicta Patrum, nam quidam aiunt, Deum eligere, aut præfinire seu prædestinare hominem aut supernaturales actus eius iuxta suam præscientiam; alij verò negant, Deum prædestinare aut eligere hominem ex meritis præuisis: hæc autem conciliantur optimè, si priora intelligantur de præscientia conditionata, secundùm quam Deus eligit eum, quem vocare decreuit eo tempore & modo quo præsciuit consensurum. Posteriora verò intelligãtur de meritis præuisis per absolutam præscientiam: non enim propterea Deus sic vocat efficaciter aliquẽ, quia præsciuit illum benè operaturum, sed illum ita vocat, vt bene operetur, iuxta illud. *Quæ præparauit Deus vt in eis ambulemus.* Ephes. 2.

De quibus Patrum sententijs nonnulla attingemus cap. 16.

13 Obiectio.

Sed dicet aliquis, eandem fere difficultatem relinqui, in hac nostra sententia præsertim circa sufficientiam gratiæ, eandem (inquam) quæ in alia sententia fuit à nobis proposita. Aut enim vocatio hoc modo efficax est necessaria ad singulos actus supernaturales, vel nõ. Hoc posterius est apertè contra Augustinum citatis locis, & præsertim de bono perseuerãtiæ c. 14. & li. 1. ad Simpl. q. 2. vbi non solùm ait, sine hac vocatione neminem credere, aut saluari, sed etiam neminẽ posse credere aut saluari. Si verò dicatur prius, sequitur, sine hac vocatione neminem habere gratiam sufficientem ad credendum, vel amandum, quia caret re necessaria ad talem actum, & non est in potestate eius habere illam: quid enim faciet homo vt Deus illum vocet tempore opportuno, quo prænouit illum consensurum?

Aliæ difficultates. Prima.

Præter hanc etiã sunt aliæ difficultates in hoc modo explicandi gratiam efficacem. Prima est, quia, licèt hoc modo bonitas & misericordia Dei rectè ostendatur, in his quos congruè vocat, tamen videtur ab eius bonitate alienum, vt in reliquis omnibus, atque adeò in maiori hominum multitudine, ea tempora & occasiones ad eos vocandos obseruet, in quibus certò scit illos repugnaturos. In quo moraliter videtur Deus nolle illos homines saluare: nam, si id verè optaret, adhiberet opportuna media, vel saltem non ita incongruas, (vt sic dicã) occasiones vocandi obseruaret, vt videatur potiùs, per tales vocationes quærere occasiones perdendi homines, quàm saluandi.

Secunda. Secunda, quia ex illa interpretatione sequitur, accidere posse, vt aliquis homo nõ posset à Deo efficaciter vocari, licèt Deus velit, vel potiùs, vt non possit Deus id efficaciter velle. Probatur sequela, quia, vt Deus hoc possit velle, supponenda est conditionata scientia, qua cognoscat, hominẽ in aliqua occasione consensurum suæ vocationi, si hoc vel illo modo ipsum excitet: hæc autem scientia non est necessaria simpliciter, supponit enim obiectum contingens, quod accidere potest, vt nunquam sit futurum, & consequenter, vt non fuerit præscitum: quia id quod contingens est, simpliciter potest non esse: ergo, etiam talis scientia, vt terminata ad tale obiectũ, potuit non esse in Deo. Itaque potuit Deus de aliquo homine præscire in omni tempore & occasione repugnaturum fuisse vocationi, nunquamq; fuisse consensurum: ergo talem hominem nõ posset Deus efficaciter conuertere, quod videtur valde repugnans diuinæ omnipotentiæ, vt August. dixit in Enchir. cap. 95.

Tertia. Tertia difficultas est, quia sequitur eundem modum vocationis efficacis esse necessarium ad bona opera moralia & naturalia, qui est ad supernaturalia, eundem (inquam) modum, quoad efficacitatem, licèt quoad gradum perfectionis, seu entis non sit æqualitas: sicut etiam non est æqualitas inter vocationem efficacem ad attritionẽ, vel contritionem in perfectione, est autem æqualitas in modo efficaciæ: ita ergo erit respectu actuum naturalium, quod est satis absurdum. Sequela probatur, quia etiã ad consensum in actibus bonis ordinis naturæ, est necessaria aliqua mentis excitatio & apprehensio: præscit ergo Deus, quando & quomodo excitandus est homo ad bonũ actum moralem: ita vt consentiat: & consequenter, si homo aliquando ita excitatur, vt operetur bene moraliter, illa excitatio, vt à diuina prouidentia prouenit, est quædam vocatio efficax ad illum actũ, non minùs quàm sit similis excitatio proportionata ad actum supernaturalem. Hoc autẽ esse inconueniens probatur, quia hinc sequitur ad omnem actum bonum moraliter esse necessariũ auxiliũ speciale gratiæ, quia illa vocatio efficax, nõ est debita naturæ: posset enim Deus ita res disponere, vt tali homini non offerretur talis occasio, vel tale obiectum, excitans illum ad talem actũ bonum, tali tempore & modo, quo illum erat operaturus: ergo quòd Deus ita res disposuerit, fuit speciale beneficiũ gratuitũ, sine quo non posset homo illum actũ exercere. Hoc autem posterius consequens, nimirũ ad singulos actus bonos esse necessariũ speciale auxilium, reprehendunt grauiter ferè omnes Theologi in Gregor. & Capreolo. Tum quia inde fiet, hominẽ ex se nil posse nisi peccare, non solùm in natura lapsa, sed etiam in integra; idemq; sequitur de angelo, nam ratio facta in omni voluntate creata procedit. Tum etiam quia ex illa doctrina, quæ in specie videtur gratiam amplificare, eneruantur maximè multa principia, & fundamenta doctrinæ Catholicæ de necessitate gratiæ: dicere enim quis posset, omnem actum moraliter bonum esse dispositionem ad gratiam, quia ipse semper est à priori gratia. Imò etiam dicere posset non esse necessarios alios actus supernaturales, quia ex Scriptura & Conciliis solùm habemus, esse necessarios actus, qui sine gratia speciali fieri non possunt: ergo, si actus morales hoc habent, in eis verificatur Conciliorum doctrina, neq; erit sufficiens fundamentum ad ponẽdos alios actus. Imò hinc vlteriùs eadẽ proportione sequitur, nullũ actũ malũ posse fieri ab homine, nisi ex aliqua excitatione, seu vocatione efficaci ad malum, & ex speciale desertione Dei, constituentis hominẽ in tali occasione, in qua prænouit infallibiliter illum consensurũ.

Quarta. Quarta & vltima difficultas est, quia, licèt in præscientia diuina supponatur quid homo in hac vel illa occasione constitutus voliturus sit, tamen in re ipsa dicitur homo hoc voliturus ex se & ex suo arbitrio, ita vt non ideò sit facturus, quia Deus id præscit, sed è conuerso, ideò Deus præsciuerit, quia ipse est facturus: ergo, in re ipsa, efficacia gratiæ reducitur ad liberum arbitrium, & Deo solùm attribuitur, quòd tunc gratiam vocationis tribuerit, quando liberum arbitrium repugnaturum non erat, in quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

plus nimio attribui videtur libero arbi- A trio,& gratiæ derogari.

Ad primam obiectionem.

14 AD priorem partem,seu rationē dubitandi respondetur,esse longè disparem rationem de gratia efficaci hoc modo explicata, ac iuxta alias sententias: nam, quæcunq; ratione gratia efficax, antecedens, seu præueniens vsum libertatis,ponatur includere rem aliquam,vel motionem,vel qualitatem, vel quidquid illud sit, quam non includit gratia non efficax, sequitur necessariò, omnem gratiam non efficacem esse insufficiētem, quia deest aliquid necessarium,quod nec datur, neque est in hominis potestate,sed ex sola Dei voluntate,aut datur,aut negatur. At verò gratia efficax,præueniens vsum liberi arbitrij, prout à nobis explicata est,nullam rē,qualitatem,aut motionem necessariò requirit, quam non possit includere vocatio nō efficax. Imò vt infra dicemus c. 17. eadem omnino excitatio in vno potest esse efficax,& habere effectū, & non habere in alio. Et ideò nihil in re includit ex parte hominis vocatio efficax,quod nō includat,vel includere possit vocatio sufficiens, si homo illa vti velit. Ex parte autem Dei antecedit præscientia effectus in vno & non in alio,tamē hæc ipsa differentia nō est ex solo Deo, sed etiā ex libero arbitrio, nā in potestate hominis,de quo Deus præsciuit nō cōsensurū vocationi,est facere vt Deus præsciuerit,ipsum cōsensurū vocationi, nam in potestate eius re vera est consentire: quòd si cōsensurus esset,id Deus præsciuisset: atq; ita est in potestate eius habere efficacē vocationē: vel (quod in idē redit)soli eius defectui,& prauo vsui libertatis tribuēdum est, quòd talis vocatio nō sit efficax. Vnde ad difficultatē in forma respondetur,admittendo prædictam vocationem efficacem esse necessariā ad singulos actus in re efficiendos, non verò ad potestatē faciendi singulos actus, quia illa necessitas non est ex parte causæ, neq; ex suppositione antecedente simpliciter, quo modo repugnat,aliquid necessariū esse ad facere & non ad posse, vt supra probatū est, sed est necessitas ex suppositione cōsequente & extrinseca, quia nihil potest fieri in tēpore, quod non fuerit præscitū ab æterno,& ea suppositione facta, nō potest aliter fieri, quàm præscitum sit, quia hypothesis illa supponit iam effectum, ita esse futurum. Quo sensu distinxit Augustinus de correct.& grat.cap.vndecimo,& duodecimo,auxilium ad posse perseuerare,ab auxilio ad perseuerandum. Hoc ergo sensu admittimus, auxilium efficax ad faciendum, esse necessarium ad singulos actus,quia necesse est dati sub illa Dei præscientia, qua Deus nouit an detur opportuno tempore, quo habiturum est effectum, nec ne: & quia hoc ipsum,scilicet, quòd sit, aut non sit habiturum effectum pendet ex libero vsu voluntatis, ideò tota illa necessitas nō est antecedens, sed consequens,ac propterea non repugnat libertati, & stare etiam potest cum sufficientia gratiæ, quæ efficax non sit. *Augustin.*

Dices,quamuis verum sit esse in potesta- 15
B te hominis,cum tali vocatione operari, & Obiectio.
non operari:& hac ratione ab ipso aliquo modo pendeat, quòd Deus præsciuerit an hoc vel illud esset facturus, tamen supposito, quod Deus præsciuit, Petrum consensurum fuisse tali vocationi tali tempore,& Ioannem repugnaturum, vel eundem Petrum alio tempore fuisse reiecturum vocationem; hoc (inquam) posito,nullo modo est in potestate Petri, quòd hoc vel illo tempore vocetur, neque in potestate Ioannis; quòd alia vocatione, vel alio opportuniori tempore vocetur: & tamē hinc pendet tota salus, & hoc maximè necessarium est vt detur gratia efficax: ergo sine hoc nihil sufficit: ergo nec sufficiētia, nec efficacia gratiæ est in hominis potestate, ac libertate. Respondetur,in hoc maximè Soluitur.
C habere locum,vt cap.sequen.dicam, illud Pauli ad Roman. 9. *Non est volentis, neque* Ad Roman.
currentis, sed Dei miserentis: & illud item, *Quis enim te discernit?* primo Corinthior. 4. 1. Corint.
Nam, posita illa hypothesi reuera ex sola Dei voluntate prouenit talis discretio, seu rerum dispositio in æterna Dei prouidentia ac prædestinatione, ex qua in tempore prouenit, vt vni detur auxilium tempore congruo, non verò alteri. Sed hinc, nec minuitur potestas obtinendi salutem in eo qui non conuertitur, nec imponitur necessitas ei qui conuertitur: quia illa diuina dispositio est merè extrinseca, & non immutat modum operandi causæ proximæ, sed relinquit illam operari, vel non operari, prout nouit esse operaturam, vel nō operaturam, si in tali opportunitate constituatur. Quo etiā fit, vt totum illud prouidē-

tiæ,

tiæ genus sit ex suppositione liberi vsus A
præuisi,saltē cōditionatè: & ideò illa suppositio non sit simpliciter antecedens, qualē esse oportet illam, quæ repugnat libertati, de quo dicemus plura capite decimo sexto.

Ad primā difficultatē posteriori loco positam.

Ad alteram partem difficultatum respondetur. Ad primam,distinguendum esse inter Dei voluntatem ordinantem,& permittentem:id est, inter voluntatem, qua vult vel procurat aliquid fieri, vel qua tantùm vult permittere vt fiat. Quoad voluntatem ergo permittentem cōcedendum est, Deū ex certa & infallibili præscientia velle dare auxilia gratiæ hominibus,illis modis & tēporibus,quibus nouit multos homines malori ex parte lore repugnaturos, vel obstacula,& impediméta suę gratię adhibituros. Quod in omni sententia necessariò fatendum est, nam, qui hæc omnia fieri putant B
per physicas prædeterminationes, negare non possunt,quin Deus præsciuerit, cū his prædeterminationibus, quas de facto conferre decreuit,tot homines fore consensuros gratiæ,& tot repugnaturos. Qui verò & prædeterminationes physicas,& scientiā conditionatā infallibilē negant, negare non possunt, quin saltē prænouerit Deus, tantam hominū multitudinem relictam cū his solis auxilijs gratiæ,quæ de facto cōferre decreuit, relinqui in magnis periculis, & ex vi omniū causarū concurrentiū in natura lapsa,morali quadā certitudine euenire,vt plures resistant gratiæ,& damnētur, quod moraliter loquendo perinde est,ac si fiat ex certa præscientia. Vtrisq; ergo eadē quæ nobis superest difficultas,quā vtrique C
augent,aliquid indignum Deo tribuendo. Priores enim æquè faciunt Deū auctorem profectus,& defectus,seu consensus & repugnantiæ voluntatis humanæ:nā vtrūque fit actu positiuo voluntatis, & ad vtrumq; Deus illā prædeterminat,vt dicunt. Posteriores verò,præter ignorantiā quandā, vel carentiā scientiæ, quā Deo tribuunt, valde imperfectè declarāt modū prouidentiæ & prædestinationis ex parte diuinæ voluntatis,quia non potest efficaciter intēdere alicuius hominis salutē per certa & determinata merita,sed necesse est,vt priùs eius cōsensū præuideat,vt latiùs c. 16. videbimus. Igitur,quod ad voluntatē permittentē spectat, nihil absurdi in eo est,quòd Deus certò sciens & præuidens fore, vt seruato tali prouidētiæ modo,tot homines dānētur,il-

lud permittere voluerit, sed habet solū illā admirationē ex qua Paulus dixit, *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei,quàm incōprehensibilia sunt iudicia eius!* Quod verò spectat ad voluntatē ordinantem, Deus non elegit hunc modū prouidentiæ, neq; obseruauit ea tēpora, in quibus homines repugnaturos vocat,vt eos non saluet cū efficacia, id enim & indignū est bonitate Dei, & ab illa voluntate alienū, qua vult omnes homines saluos fieri, vt lib. 2. c. 4. & 5. latè tractatum est. Igitur per se primò intendit Deus in toto hoc prouidentiæ genere hominū salutē, quàm cū infinitis modis, quos in thesauro sapientiæ suæ habet reconditos, procurare potuisset,ex omnibus illis hunc elegit sua voluntate,& arbitrio,& fortasse eadē scientia,qua præuidit, seruato hoc prouidentiæ modo tot homines fore dānandos,præuidit etiā idē accidere debuisse, vel creādo alios homines,vel aliter eis prouidendo, nisi omnibus & singulis specialissima dona gratiæ cōferret,quod nec tenebatur Deus facere, nec fortasse expediebat, vt diuina gratia, simul & iustitia, magis oſtēderetur: simulq; cōstaret quanta sit hominis stagilitas, nisi diuina gratia abūdanter præueniatur & custodiatur. Neq; hinc fit, Deum non velle & optare salutem eorum hominum, qui illam non sunt consecuturi, cum verè ac sufficienter eis prouideat, quò eam assequi possint & assequantur si velint: sed solū sequitur, Deum non omnino absolutè,& efficaciter intendisse eorū salutē, quod verū est & nullū habet inconueniens, quia nullo iure, aut debito tenebatur Deus omniū salutē efficaciter intendere, aut procurare. Ad Ro. 11.

Ad secundam difficultatem respondetur 16
negando sequelam, quia, cū infinita sit Dei Ad secundam.
potentia & sapientia, qua nouit omnia auxilia,& omnes modos, quibus potest voluntatem hominis ad aliquid inclinare, impossibile est, quin aliquem præuideat, quo tandem homo consensurus sit, si ei applicetur. Ita docuit Aug. q. 2. ad Simpl. circa mediū, *Augustin.*
his verbis: *Cùm alius sic, alius autem sic mouetur ad fidem, eademq; res sæpe alio modo dicta moueat, alio modo dicta non moueat, aliumq; moueat, alium non moueat, quis dicat definisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemq; coniungeret, in qua Iacob iustificatus est?* Et addit, *Quòd si tanta quoque potest esse obstinatio voluntatis, vt contra omnes modos vocationis obdurescat mentis auersio, quæritur etiam, vtrum de diuina pœna sit ipsa duritiat*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ac si dicat, nunquam esse posse tantam duritiem, quin posit diuina aliqua vocatione emolliri: Et ideò, quòd negetur talis vocatio, quæ cor obduratum emolliret, ad diuinam pœnam esse referendum: & hoc est quod iubdit Augustinus: *Cum enim Deus deserit, non sic vocando, quo modo ad fidem mouere potest, quis etiam dicat, modum, quo ei persuaderetur, vt crederet, etiam omnipotenti defuisse?* In quibus verbis obiter etiam animaduerto, quomodo Augustinus efficaciam gratiæ non in prædeterminatione physica, sed in modo vocationis constituit: nam, si in physica prædeterminatione consisteret, cũ quacunque vocatione, quodlibet induratum cor posset Deus efficaciter determinare quòd vellet. Deinde etiam animaduerto, posse hominem interdum ita esse dispositum, vt nulla ordinaria vocatione conuertendus sit. Vndè non est inconueniens, quòd potuerit Deus illa conditionata scientia de aliquo præuidere non esse conuertẽdum omnibus auxilijs ordinarijs gratiæ, tamen, quia præter hæc auxilia potest Deus infinitis modis hominem adiuuare & vocare: ideò simpliciter fieri non potest, quin præcognoscat Deus plures gratias, seu auxilia, quibus de facto conuerteret hominem, si vellet illa præstare. Quod à fortiori patet, quia, si Deus sinat hominem tentari à dæmone omnibus modis, quibus ille nouit, & potest ipsum tentare, impossibile est, vt sola libertate homo ei resistat; sed infallibile erit, vt aliquo modo tentationis cadat: sed multò est potentior diuina gratia, & plures modos nouit Deus inclinandi, & trahendi voluntatem, vt bonis consentiat: ergò non est contingens, vt ex tot gratiæ auxilijs & vocationibus non præcognoscatur aliqua, cui homo consensurus sit.

Quòd si quis mordicùs contendat totã hãc impossibilitatẽ solùm esse moralem, atque adeò non implicare contradictionẽ, quòd oppositum accidat, cùm simpliciter loquendo ex libertatis vsu pendeat; ideoq; simpliciter admittendum esse, posse ita accidere metaphysicè, seu logicè loquendo: respondetur, totum hoc verum esse, nullumque inde sequi inconueniens. Nam, si per impossibile admitteremus, aliquã volũtatem futuram fuisse tam prauam, vt omnibus temporibus & momentis restitura esset cuicumque vocationi quantumuis potentissimæ, inde nihil sequitur contra diuinam omnipotentiam, sed solùm sequitur, voluntatem verè, ac propriè manere liberam, posita quacunque Dei vocatione, quod verissimum est. Et consequenter sequitur, data illa hypothesi, Deum non posse talem voluntatem efficaciter & liberè conuertere, qua præsupponitur cognouisse restituram semper, si liber vsus ei concedatur, posset tamen illam conuertere quò vellet impediendo libertatis vsum. Et in hoc diuina omnipotentia satis ostenditur. Tamen illa hypothesis, vt dixi, simpliciter impossibilis est.

17 Ad tertiã. Ad tertiam, quod ad præscientiam attinet, verum est, æquè esse infallibile apud Deum, hominem esse operaturum benè moraliter cum hac occasione, vel naturali repræsentatione talis obiecti, sicut est infallibile consensurum, si supernaturaliter tali modo vocetur. Imò in actibus malis est eadem infallibilitas ex parte præscientiæ, vt cõstat ex paritate rationis, & dicetur latiùs infrà, libro quarto. Ex parte verò diuinæ voluntatis non est eadem ratio, saltem quoad actus malos, quia, cùm Deus præscit, hominem peccaturum si in tali occasione constituatur, non vult, ipsum in ea constitui vt peccet, sed vult, vel sinit in ea cõstitui propter aliquem bonum finem, permittendo vt peccet. At verò respectu actuum bonorum, maximè supernaturalium, vult hominem constituere in ea opportunitate, in qua est benè operaturus ex affectu & intentione ipsius bonæ operationis. Et ideò, quando illa operatio est supernaturalis, quia vocatio ad illam, & opportunitas eam perficiendi, prouenit ex speciali prouidentia gratiæ: & ex peculiari intentione diuina, vt capit. decimosexto explicabitur, dicitur esse ex vocatione efficaci: quando verò morale opus bonum est tantùm ordinis naturæ, prouenire potest à sola generali prouidentia Dei, absque illa specialiori præmotione, aut prædefinitione diuina, vt constat ex dictis in lib. 2. ideò non tribuitur illa operatio speciali efficaciæ vocationis, aut excitationis diuinæ ad tale opus.

Concedo tamen, fuisse peculiare beneficium Dei, quòd ex certa scientia & præuisione aliquem hominem creauerit sub ea rerum dispositione & administratione, in qua nouit habiturum occasiones benè operandi potiùs quàm malè. Sed, si tota hæc bonitas sistat in ordine naturali, illud non

potest dici beneficium gratiæ præcisè consideratũ, sed pertinet ad beneficiũ naturæ. Sicut, quod Deus ita disposuerit causas naturales, vt ex eis hic homo producatur potius quã alius, qui nunquã erit, vel quòd producatur sanus, & integer, vel robustus, cũ alter concipiatur æger, alter mutilus, alter debilis, peculiare Dei beneficiũ est, non tamen gratiæ, sed naturæ, si per se ac præcisè consideretur, prout nunc loquimur. Sic igitur illud etiã est beneficiũ naturæ, quãuis in eo ordine tantò maius sit, quantò bona honesta superãt vtilia. Quocirca, quãuis demus, quodlibet bonũ opus esse peculiare beneficiũ Dei, non ideò sequitur esse ex speciali auxilio gratiæ: nã illa occasio, vel repræsentatio obiecti mouentis ad actionẽ moralẽ bonam, ex cõmuni prouidentia, & generali influxu prouenit, quæ, licèt non sint debita simpliciter, tamen supposita prima dispositione generaliũ causarũ vniuersi, debita est, eo modo quo cuicunq; causæ naturali debetur concursus, supposita applicatione passi, quamuis illa applicatio non fuerit tali agenti debita, nisi supposito cõmuni cursu, & ordine causarum naturalium.

18 Ad quartã. Ad quartam difficultatem respõdetur, si per efficaciã gratiæ intelligatur efficientia, seu physica determinatio ad cõsensum liberũ, sic concedo, gratiam non habere efficaciã sine libero arbitrio, quãuis nec liberum arbitriũ possit eã habere in actibus supernaturalibus sine gratia, priùs operãte, vt velimus, & posteà cooperante cùm volumus. Vnde, cũdicitur, hanc efficaciã pendere ab homine, seu ab eius arbitrio ex se, æquiocũ est, & illis verbis nõ rectè explicatur: indicatur enim, ita ex se posse, vt suis solis viribus possit, quod falsum est, quantũ ad efficiendũ, quamuis sit verũ quantũ ad resistendũ. Veriùs ergo ac proprius dicetur, hanc efficientiã semper requirere vsum liberi arbitrij, & sine illius influxu esse non posse, & ex sola eius libertate impediri posse. Si autem efficacia gratiæ sumatur in actu primo per respectũ ad infallibilẽ connexionẽ quã habet cũ actu secundo, quomodo tribuitur vocationi efficaci: sic gratia efficax, non includit intrinsecè cooperationẽ liberi arbitrij, includit tamẽ habitudinẽ ad illã: & ita in executione nunquã exercetur illa efficacia sine cooperatione liberi arbitrij, quãuis nõ reducatur in illud simpliciter, sed in gratiã vocantẽ & adiuuantẽ. In intentione autẽ, seu præparatione talis vocationis, & auxilij, quod non solùm sit sufficiens, sed infallibiliter sit futurũ efficax, reductio fit in solam diuinã voluntatem, vt dictum est, & amplius in seq. cap. explicabimus.

CAP. XV.

Soluuntur obiectiones præsertim ex Scriptura & Augustino.

1 Prima obiectio ex scriptura. MVlta ex fundamentis, quibus auctores cõtrariæ sententiæ moti sunt ad constituendã efficaciam gratiæ in prædeterminatione physica, sunt in superioribus expedita. Tamen, vt omni ex parte eis satisfaciam', oportet reliqua, quę supersunt, sigillatim proponere, & præsertim nõnullas locutiones scripturæ, & Aug. ampliùs declaratæ, vt euidentiùs constet, quod certissimũ existimamus, sententiam illam nullũ habere in Patribus fundamentum. Primò ergo obijciuntur illa testimonia, in quibus dicitur Deus, facere vt faciamus, Ezec. 11. & 36. *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum: Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis.* Quod testimoniũ ad rem præsentem latè exponit Aug. de gra. & lib. arb. c. 14. & seq. & Fulgen. lib. 1. ad Monym. Et quidem verba illa, *Auferam, dabo, faciam vt faciatis*, actionem physicam, & efficacem significant. Secundò afferuntur illa testimonia, in quibus soli diuinæ voluntati tribuitur hominis salus vel conuersio. Potissimum est illud ad Rom. 9. *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis*, cui consonat illud ad Phil. 2. *Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate.* Quæ loca tractans Aug. in Enchir. c. 32. & lib. 1. ad Simpl. q. 2. & sæpe aliàs, vult, totum esse tribuendum soli Deo. Tertiò hoc confirmant illa testimonia, in quibus iustificatio hominis per bona opera, voluntati diuinæ per modum creationis tribuitur, quia ex sola illa pendet, saltem quoad prædeterminationem. Sic dicitur ad Ephe. 2. *Creati in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in eis ambulemus.* Vnde Dauid Psal. 50. petebat, *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Facit etiam illud 1. ad Corinthios 12. *Hæc omnia operatur vnus & idem Spiritus, diuidens singulis, prout vult*, & alia similia, quæ sunt frequentia. Quartò præcipuè adduci solet illud primæ ad Corinthios 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod A *non accepisti? si autem accepisti quid gloriaris, quasi non acceperis!* Quem locum ad hanc etiam causam tractat Augustinus lib. de Prædestinatione Sanctorum. c. 5. & 6. dicens. Paulum illis verbis docere, neminem posse sibi tribuere, quòd sit melior alio; vel quòd credat, aut amet præ alijs, quia hoc totum accepit à Deo, cui hoc tribuendum est. At verò si libera determinatio ita esset ab homine, vt non esset ex priori prædeterminatione diuina, discretio vnius ab alio, homini potiùs quàm Deo esset tribuenda, quia hæc discretio per hanc determinationem liberam potissimè fit. Quintò addi potest locus ille Lucæ. 14. *Compelle eos intrare*, quod videtur dictum propter vehementem gratiæ motionem, quæ non apparet esse alia, quàm efficax voluntatis determinatio: & ideò *compulsio*, quasi per exaggerationem appellatur. Quomodo dixit D. Thom. 1. ad Corinth. 13. Paulum veluti coactè fuisse tractum ad fidem.

2 Secundò principaliter obijci possunt seriò omnes canones Concilij Arausicani secundi, præsertim quartus, qui sic habet. *Si quis, vt à peccato purgemur, voluntatem nostram Dei expectare contendit, non autem, vt etiam purgari velimus, per Sancti Spiritus infusionem. & operationem, in nobis fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui Sancto per Salomonem dicenti, Præparatur voluntas à Domino: & Apostolo salubriter prædicanti, Deus est qui operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate.* Et hoc sensu sæpiùs repetit, diuinam gratiam facere in nobis, vt innocetur à nobis, & vt legi obediamus, &c. Et similia leguntur apud Cælestinum Papam, epist. 1. ad Episcopos Gall. & Innocentium I. epist. 15. ad Concil. Carthagin. Sed præsertim apud August. sunt frequentes hæ locutiones. Quæ magna ex parte, cap. 11. & 14. tractatæ & explicatæ sunt, Cuiusmodi etiam est illa de gra. & lib. arb. cap. 16. *Certum est, nos facere cùm facimus, sed ille facit vt faciamus.* & illa de bono perseue. c. 14. *Quia eis vt crederent, non est datum, vnde crederent, elit negatum.*

Secunda ex Concil. Arausica. & Patribus.

3 Tertiò principaliter objiciũt nobis, quòd plus nimio libero arbitrio tribuamus, & aliqua ex parte ad errorem Semipelagianorum, seu reliquias Pelagianorum inclinemus: quia in aliquo genere libertati tribuimus, tanquam primę radici & causæ, determinationem ad consensum supernaturalem, quod est illi tribuere consummationem diuinæ vocationis, quod plus est, quã si solùm initium ei tribueremus. Quòd autem hoc tribuatur iuxta nostram sententiã soli voluntati patet, quia, postquàm Deus vocauit & paratus est ad concurrendũ, adhuc expectat influxum, & cooperationẽ nostræ libertatis, ergo sola illa est, à qua pẽdet illa, quasi applicatio, & determinatio ad dãdum suum consensum: & ita ex hoc solo capite, vt infrà dicemus, docent auctores huius sententiæ posse contingere; vt vnus cõuertatur, & non alius.

Tertiò principaliter obijciũt nobis, quòd plus nimio libero arbitrio tribuamus, & aliqua ex parte ad errorem Semipelagianorum, seu reliquias Pelagianorum inclinemus: quia in aliquo genere libertati tribuimus, tanquam primę radici & causæ, determinationem ad consensum supernaturalem, quod est illi tribuere consummationem diuinæ vocationis, quod plus est, quã si solùm initium ei tribueremus. Quòd autem hoc tribuatur iuxta nostram sententiã soli voluntati patet, quia, postquàm Deus vocauit & paratus est ad concurrendũ, adhuc expectat influxum, & cooperationẽ nostræ libertatis, ergo sola illa est, à qua pẽdet illa, quasi applicatio, & determinatio ad dãdum suum consensum: & ita ex hoc solo capite, vt infrà dicemus, docent auctores huius sententiæ posse contingere; vt vnus cõuertatur, & non alius.

Nec satis est si dicatur, hanc determinationem liberi arbitrij non esse sine gratia adiuuante, & præueniente: nam de priori, ait August. lib. 4. cont. duas epist. Pelagian. cap. 6. *Quid prodest, quod dicunt, gratiam adiuuare propositum bonum? Id quidem sine scrupulo acciperetur Catholicè dictum, si non in bono proposito meritum ponerent.* At verò hæc sententia meritum & laudem ponit in bono proposito facto ex libera determinatione voluntatis, quamuis cum adiuuante gratia: ergo nõ satis id est ad tollendũ scrupulum Semipelagianismi. De posteriori verò, id est, præueniente, quod etiam non sufficiat, sumitur ex Aug. lib. de Prædest. Sanctor. cap. 1. vbi scribens de quibusdam fratribus, de quibus Prosper & Hilarius soliciti erant, & ad eum scripserant, quòd adhuc essent Semipelagianorum errore infecti, sic inquit. *Peruenerunt isti fratres nostri, pro quibus solicita est pia charitas vestra, vt credant cum Ecclesia Christi, peccato primi hominis obnoxium nasci genus humanum, nec ab illo malo, nisi per iustitiam secundi hominis aliquẽ liberari. Peruenerunt etiam vt præueniri voluntates hominum Dei gratiæ fateantur, atque, vt ad nullum opus bonum, vel incipiendum, vel perficiendum sibi quemquam sufficere posse consentiant.* Ecce hi admittebant, præuenientem gratiam, & initium omnis boni operis, & adiutorium illi tribuebant: & nihilominùs in errore versati esse dicuntur: quis ergo poterat esse eorũ error, nisi quòd non totam determinationem libertatis gratiæ ascribebant? Et confirmatur ex alia doctrina eiusdem Augustini supra tacta, constituentis differentiam inter Angelos, & homines in statu innocentiæ, ex vna parte, & homines lapsos ex alia: nam in his maiorem ædificationem gratiæ requirit ad opera gratiæ, quàm in illis: hæc autem differentia non potest esse, nisi quòd in nobis requirit gratiam ex se prædeterminãtẽ absq; vllo ordine ad præscientiam, quam in illis non

Tertia ex errore Semipelagianorum, & testimonijs Aug.

non postulat, ergo. Maior constat ex Augustino lib. de Correption. & grat. c. 10. & 11. & lib. de bono perseuerant. c. 7. minor autem patet, quia etiam in Angelis, & Adamo ante lapsum, fuit necessaria vocatio interior congrua secundum præscientiã conditionatam: ergo si amplius in nobis requiritur, id esse non potest, nisi gratia ex se prę determinans. Et confirmatur tandem, quia tota hæc gratia, quam explicuimus, videtur consistere in doctrina & suasione ex parte obiecti. Aug. autem libro primo, de grat. Christi, capite 10. 11. 13. 14. 24. & 26. & sæpe alias docet contra Pelagium hanc gratiam non sufficere, sed requiri aliam potentiorem, quæ efficaci virtute faciat vt faciamus, & ex nolentibus volentes reddat.

4 Vltimò adiungere possumus philosophicam rationem, nam volũtas nullam habet propriã vim actiuam ad actus supernaturales, nã ex se est omnino improportionata, & inferioris ordinis: ergo nullo modo potest elicere supernaturalem actum inchoandi illum, tanquã propria causa, etiã in suo genere: ergo oportet vt Deus vtatur illa, tanquam instrumento, quod nõ potest aliter fieri, quã per physicã præmotionẽ. Vnde in hoc cerni potest magna differentia inter hos actus supernaturales, & actus naturales, tã bonos quã malos, quod in naturales influit voluntas propria virtute: & ideò rectè intelligitur posse inchoare actũ cum communi concursu Dei in actu primo indifferenter oblato, determinando illum in actu secundo sua cooperatione: at verò in actus supernaturales nullo modo influit volũtas propria virtute, sed vt eleuata tãtũ: & ideò nõ videtur posse illo modo inchoare supernaturalẽ actũ, nec sufficere indifferentem concursum, cuius determinatio excedit naturales vires voluntatis: oportet ergo, vt ab ipso Deo determinatus sit, vt hoc modo volũtatẽ eleuet. Vnde necessario cõsequenter fit, vt illã etiam prædeterminet.

Explicantur sacræ Scripturæ loca.

5 AD testimonia Scripturæ vno verbo satisfieri posset dicendo, omnia illa vera esse propter gratiam excitantem & operantem, vt ab Augustino in citatis locis exponuntur, & in superioribus sæpe visum est. Neque vllus Sanctorum, vel interpretum illa intellexit de physica prædeterminatione. Sed, vt clariùs omnibus

A satisfaciamus, aliquid est de singulis dicendum. Et in primis in illis verbis: *Faciam, vt faciatis*, qui intelligunt, hoc dicere Deum propter physicam prædeterminationem, non possunt hoc intelligere singulariter de operibus gratiæ, sed etiam de actibus bonis moraliter, imò & de actibus malis, ad quos requirunt, vel si consequenter loquãtur, requirere debent eandem prædeterminationẽ. At verò hoc modo multùm eneruant vim horum testimoniorum ad gratiæ dona ex eis colligenda, quia illa operatio Dei communis est omnibus actibus humanis, vt ipsi aiunt: consequens autem est cõtra communem sensum horum verborum, & præsertim contra Augustinum.

Exponuntur illa verba *Faciam, vt faciatis.*

Deinde addo, promissiones illis verbis factas per Ezechielem, non esse speciales ad prædestinatos, seu ad eos; qui gratiam efficacem recipiunt, sed esse generales ad vniuersam Ecclesiam pro tẽpore legis gratiæ: non ergo sunt illa verba dicta propter efficacem, aut physicam prædeterminationem, sed propter abundantiam gratiæ in lege Euangelica communicandam, & præsertim propter efficaciam sacramentorum, per quæ Deus mutat corda, & dat nouum Spiritum effundendo gratiam ex opere operato. Hæc expositio constat ex contextu Ezechiel. 36. *Effundam super vos aquam mundã, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos*, quæ verba iuxta expositionem Hieronymi, & omnium, promissionem baptismi continent: & immediatè post illa subditur: *& dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum, &c.* & deinde adiunguntur, quæ superiùs citata sunt. Vbi Hieronymus sic ait. *Et considerandum quòd cor nouum & spiritus nouus, detur per aspersionem, & effusionem aquæ: quando autem cor nouum datum fuerit, & spiritus nouus, tunc auferetur de corde Iudaico omnis duritia, quæ lapidi comparatur, vt pro lapideo corde sit cor molle & tenerum, quod spiritum Dei in se possit recipere, & inscribi literis salutaribus.* Tunc ambulabunt *in præceptis Domini, &c.* & concludit. *Quod præsenti tempore comprobatur.* Ezech. Hieron.

Tandem, etiam si in vniuersum illa verba intelligantur de omnibus actibus gratiæ, verissimè dicuntur ratione gratiæ excitantis, per quã Deus & emollit corda, & inclinat ea ad opera pietatis, atq; ita facit vt bene faciant: Vt autem intelligamus nõ ita hoc facere Deum, quin humanum arbitrium possit ei resistere, subditur Ezec. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quorum autem cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus. Quod impletum esse dicit Hieronymus in Iudæis, qui post Christi aduentum, diuinæ gratiæ, & vocationi restiterunt. Neque Augustinus & Fulgentius aliud dicunt in citatis locis. Imò Augustinus expressè ait, illis verbis solùm significari, & gratiam Dei antecedere omnia merita hominis, & habere magnam virtutem ad immutanda corda hominum, cùm etiam obdurata corda conuertat, nimirùm per efficacem vocationem suprà explicatam, & adiuuantem gratiam. Quod explicuit Fulgentius dicens, *Dat Deus cor nouum, vt in iustificationibus eius ambulemus, quod pertinet ad bonæ voluntatis initiũ. Dat etiam vt iudicia eius obseruemus, & faciamus, quod pertinet ad bonæ operationis effectum. Vnde cognoscimus, Dei esse vt bonum facere velimus*: scilicet, per excitantem gratiam: *& vt bonum facere valeamus*: nimirum per adiuuantem.

August. *Fulgent.*

6 Exponuntur illa verba Pauli. *Non est volentis, &c.*

Ad testimonia secundo loco posita eadem ferè adhibenda est responsio, nam in primis, si illa verba. *Non est volentis, neque currentis, &c.* dicta sunt propter efficacem Dei prædeterminationem, simili modo dici posset de homine prauam voluntatem habente, non est volentis, neque cadentis, sed Dei impellentis: & eodem modo dicetur, Deus est, qui in vobis operatur velle, siue bonum, siue malum, pro sua voluntate. Atque ita, non solùm sequitur, actione malam æquè refundi in Deum ac bonam, sed etiam ex illis locis nihil speciale colligi de operibus gratiæ. Nulla ergo est in illis locis mentio auxilij physicè prædeterminantis. Sed in priori testimonio, scilicet. *Non est volentis, neque currentis*, sermo est de diuina electione & prædestinatione, vt Augustinus passim exponit, & superiùs citatum est c. 9. & 11. & 14. Nam, licèt in re ipsa, & in executione hominis volentis sit conuerti, consentiendo diuinæ vocationi cum Dei adiutorio; tamen, quòd Deus præparauerit homini talem vocationem tali tempore & modo, quo illi congruebat vt conuerteretur, hoc non fuit hominis volentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Addit Anastasius Nizenus lib. quæstionum, in Scriptur. quæstion. 59. Paulum vsum fuisse illis verbis accommodatis ad exemplum Esau & Iacob, quod adduxerat, quia paterna benedictio, & primogenitura non fuit volentis Esau, & currentis iussu Patris ad quærendam venationem: vt ei benediceret, sed fuit Iacob, cuius Deus est misertus, & subdit Anastasius. *Quod si etiam in nobis hoc quispiam acceperit, ab eo quod decet minimè obrrabit: etenim non volentis solùm virtutem, neque currentis, & contendentis est, se rectè gerere, sed & miserentis, & adiuuantis Dei.* In quibus verbis indicat aliam expositionem suprà tracta tam capite nono, ex Nazianzeno & Chrysostomo. Est & alia expositio Chrysostomi & Græcorum, Ambrosij, Hieronymi, & aliorum dicentium, illa verba non esse Pauli affirmantis, sed posita esse ex persona alicuius obijcientis. Veruntamen nunc Augustini expositio nobis sufficit.

August. *Anastasi. Nizen.* *Nazian.* *Chryss.* *Ambrosi.* *Hieron.*

Quæ potest eadem accommodari ad alia verba, *Deus est qui operatur in vobis velle, &c.* De quibus iam etiam in superioribus cum Augustino diximus, nostrum velle bonum & supernaturale specialiter attribui Deo ratione gratiæ operantis: & sub ea ratione tribui soli Deo, quia ipse solus est qui moraliter præuenit, & facit, vt velimus, quamuis ipsum velle non solus Deus faciat, sed gratia Dei nobiscum: legatur Aug. lib. 73. qq. quæst. 68.

Exponuntur verba Pauli. *Deus est qui operatur in vobis, &c.* *August.*

7 Exponuntur verba Pauli. *Creati in operibus bonis, &c.*

Ad tertiam partem testimoniorum respondetur, (quidquid sit de prædefinitione diuina, de qua statim c. seq.) iustificationem nostram, & opera, quæ ad illam disponunt, nomine creationis in Scriptura significari, vel ad denotandum illud esse proprium opus Dei, & altioris ordinis, quàm sint effectus naturales, vel certè ad significandum, iustificationem totam, moraliter loquendo, ex nihilo fieri ex parte nostra, quia fit ex nullo merito nostro, & quia, vt ait Paulus, *si charitatem non habuero, nihil sum*: & hęc est expositio communis. Nec video, quomodo ex illa appellatione, aut ex testimonijs ibi citatis posit, vel apparenter, colligi physica prædeterminatio. Nam ex illis verbis, *Creati in operibus bonis, quæ præparauit Deus, &c.* ad summum colligitur beneficium diuinæ prædestinationis & supernaturalis prouidentiæ, qua Deus nobis præparauit auxilia supernaturalia, quibus subleuemur, & adiuuemur ad opera supernaturalia. Ex illis autem verbis, *Cor mundum crea in me Deus, & cætera*, solùm habemus, Deum esse principalem auctorẽ, qui nos iustificat, & peccata remittit: & qui nos excitat & adiuuat, vt conuertamur. Vnde non aliud in re significant illa verba quàm alia, *Conuerte nos Domine, &c.*

C

1. Corint. 13.

In

In verbis autem illis, *Dividens singulis prout vult*, apertè est sermo de gratijs gratis datis, & de Ecclesiasticis ministerijs, & sunt etiam vera de gratijs præuenientibus, licèt ibi Paulus de illis non loquatur: at de gratia sanctificante, bene Concilium Tridentinum definiuit sess. 6. cap. 7. in vnoquoque recipi, *Secundùm mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, & secundùm propriam cuiusque dispositionem & cooperationem.* Quòd si hæc ipsa cooperatio & dispositio in Dei voluntatem iterum refunda est, id erit secundùm gratuitam prædestinationem, vel electionem, quæ non media physica prædeterminatione, sed media congrua vocatione, ad effectũ perducitur, vt sæpe est indicatum, & ex professo dicetur cap. seq.

Conci. Tri.

Ad quartum testimonium. *Quis enim te discernit?* nonnulli Græci longè diuersò modo legunt & intelligunt illa verba. Reprehendit enim Apostolus nonnullos Corinthios, qui inter ministros Euangelij dijudicabant, & quosdam contemnebant, & hoc est, quod ait illis verbis, *Ne suprà quam scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio*: scilicet, illum contemnens, & seipsum, vel alium illi præferens, & deinde subiungit, *Quis enim te discernit?* id est, quis te dijudicat, aut vnde te maiori laude, aut honore dignum censes, cùm fallax sit humanũ iudicium. Sicut paulò antea dixerat. *Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque me ipsum iudico, nihil enim mihi conscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum. Qui enim iudicat me Dominus est.* Itaque in hoc sensu, in verbis illis non est sermo de causa, quæ in re efficit vnum sanctiorem alio, sed de eo ad quem pertinet iudicium ferre de hac hominum diuersitate. Quia verò, etiam si de tali diuersitate cõstaret, non potest habere homo vnde glorietur ex se, subdit Apost. *Quid autem habes, quod non accepisti?* Ita exponit Chrysostomus, hom. 12. quem Theophylactus imitatur.

Exponuntur verba Pauli. *Quis enim te discernit?*

Chrysost. *Theophy.*

9 *August.* D *Thom.*

Secundò admittimus receptã expositionẽ D. Aug. D. Tho. & aliorũ, scilicet Apostolũ loqui de causa discretionis & differẽtiæ inter sanctum & non sanctũ: & sanctiorem, ac minùs sanctum: & velle, in Deum esse referendam. Id autem duobus modis fieri & intelligi potest. Vno modo vt referatur in Deum solum: alio modo vt referatur in Deum, vt in principalem auctorem, non tamen solum. Priori modo est id verum secundùm ordinem intentionis, seu prædestinationis diuinæ, non tamen secundùm executionem. Quòd enim ita Deus inter duos discreuerit, vt hunc elegerit, & non illum, & huic præparauerit congruam vocationem, & non illi, solius diuinæ volũtatis fuit. Quòd verò in re iste assequatur gloriam, & sanctificetur, & non ille, vel magis sanctificetur, quàm ille, non est solius voluntatis diuinæ, sed etiam est voluntatis, & cooperationis humanæ, vt Conciliũ Tridentinum dixit. Imò & Paulus 2. ad Timo. 2. dicens. *Si quis emundauerit se ab his, erit vas in honorem sanctificatum.* Quod notauit Damascen. lib. 4. de fide. cap. 20. Itaque, quòd Deus ita vocet hominem, & ei prouideat, prout expedit, vt sanctior fiat, solius est beneuolentiæ diuinæ, & hoc modo Dei solius est discernere. Tamen in ipso vsu, & exercitio homo non fit sanctior, nisi libero vsu suæ voluntatis. Ne verò hinc aliquis sumere possit superbiæ occasionem, subdit Paulus. *Quid autem habes, quod non accepisti?*

Conci. Tri. 2. Ad Tim. *Damasc.*

Huic autem veritati non obstat, vt suprà capite nono, ex Augustino retuli, quòd homo, sua libera determinatione hoc bonum accipiat, quia hanc ipsam liberam determinationem sine Deo inspirante, & adiuuante habere non potest. Vnde totius illius boni principalis auctor est Deus. Ita ferè Augustinus citatis locis præsertim lib. 83. quæstion. q. 68. & libro secundo de Nupt. & concupiscen. capite decimosexto & sequentibus. An verò, vel quomodo possit homo de hoc vsu suæ libertatis gloriari, dicemus capite decimoseptimo, vbi alia testimonia Augustini in huius expositionis confirmationem afferemus.

August.

Nunc solùm addo (quod in alijs testimonijs annotaui) si verba illa. *Quis enim te discernit*, dicta essent, quia Deus per physicam prædeterminationem hunc mouet ad actum supernaturalem, & non alium: eadem ratione in quocunque bono actu morali, æquè dicendum esse, solum Deum discernere operantem à non operante: imò & in malis actibus idem esset dicendum, si consequenter loquendum esset. Atque ita nihil speciale ac proprium ex his testimonijs haberemus, quo specialia ac propria gratiæ dona confirmaremus, quod quã sit absurdum satis ex dictis constat. Non est igitur sermo Pauli de physica præmotione, sed de speciali auxilio præueniente

Universidad de Deusto
Biblioteca

te, quo Deus per vocationem suam præsertim efficacem præparat hominis voluntatẽ vt credat, pœnitentiam agat, vel alio modo supernaturaliter operetur. Ratione cuius vocationis (vt Augustinus dixit lib. 83. qq, quæst. 68.) *Etsi quisquam sibi tribuat, quòd venit vocatus, non potest sibi tribuere, quòd vocatus sit: Qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmij vt vocaretur, sic inchoat meritum supplicij, cùm vocatus venire neglexerit.*

Augusti.

10 Ad vltimum testimonium quidam interpretantur verba illa, *Compelle eos intrare*: de propria & externa compulsione, & illis verbis censent datam Ecclesiæ potestatem vt infideles ad fidem compellat. Sed, si hoc intelligatur de infidelibus, qui nunquam fidem susceperunt, falsa est doctrina, quia in Ecclesia non est potestas compellendi eos ad fidem, per se loquendo: si verò intelligatur de infidelibus apostatis, & inobedientibus Ecclesiæ, sic verum est, esse in Ecclesia potestatem cogendi eos per pœnas ad fidem retinendam: & de illa intelligi hunc locum ab Augustino serm. 33. de verb. Dom. & lib. 2. contra duas epistolas Gaudentij, cap. 17. & in epistol. 50. & habetur in c. Schismatici. 23. q. 6. Nihilominùs tamen hæc expositio nõ est necessaria.

Exponitur illa verba. *Compelle eos intrare.*

Augusti.

Gregor. Vnde D. Greg. homil. 36. in Euangelia, intelligit ibi esse sermonem de quadam speciali vocatione & prouidẽtia Dei, qua suos electos laboribus, & grumnis temporalibus ita affligit, vt aduersitatibus fracti, & quasi compulsi ad Dei amorem redeant. Nec dissimilis est aliorum expositio, qui intelligunt, ibi esse sermonem de quadam vehementi vocatione interna, qua Deus solet, quasi miraculosè immutare corda, qualis fuit vocatio Latronis in cruce, vel vocatio Pauli. Ad quem modum videtur intelligi, quòd Ecclesia petit in quadam collecta, vt Deus nostras ad se compellat rebelles volũtates. Hæc enim compulsio nõ est, nisi moralis quædam vehemẽs persuasio. Proprius tamen & literalis sensus illius loci est, futuram fuisse in Ecclesia Christi magnam vim Euangelicæ prædicationis ad cõmouendos homines ad fidem, vt latè & benè exponit Iansenius in Concord. c 91. Quacunq; verò ratione exponatur, constat, cõpulsionẽ ibi metaphoricè sumi, & non significare physicam determinationem, sed moralem inductionem voluntatis per aliquam interiorem, vel exteriorem persuasionem.

Iansen.

Exponuntur canon quartus Concilij Arausic. & alia testimonia Patrum.

AD secundum argumentum ex Concilio Arausicano secundo, & alijs testimonijs Patrum, respondetur. In illis omnibus principaliter damnari Semipelagianorum errorem, & contra illum definiri, Deum ante omnia merita nostra inchoare in nobis salutem, & omne benemerendi, aut condignè vel congruè petẽdi principium. Inchoat autem hoc in nobis Deus per suam vocationem, vt dixit Concilium Trident. sess. 6. c. 5. & 6. & per eandem vocationem facit, vt velimus & faciamus, vt ex Augustino probatum est capite quarto, & quinto, declarando gratiam excitantem & operantem. Facit autem vt velimus non physicè determinando, sed moraliter perluadendo, & bonum affectum inspirando, vt eisdem locis, & cap. etiam vndecimo, declaratum est: facit autem hoc efficaciter, quando dat vocationem congruam, qualis superiori capite explicata est. Et tunc dicitur specialiter Deus, non solùm dare posse, sed etiam dare velle & operari: non quia excludat propriam hominis determinationem ad ipsum velle, sed quia talis vocatio ex intentione, & speciali prouidentia Dei datur, vt infallibiliter effectum volendi in homine consequatur. Tum etiam quia talis vocatio secum habet infallibiliter coniunctam gratiam adiuuantem, ratione cuius dicitur etiam Deus principalis auctor nostri velle & operari. Propter quam causam sæpe Augustinus totum attribuit huic efficaci vocationi: maximè in sæpe citata quæst. 2. ad Simplicianum: & de Spiritu & litera capite 34. & de Prædestinatione Sanctorum, capite quinto, & sequentib.

11

Conci. Tri.

Augusti.

Et eadem ratione dixit de bon. perseu, cap. 14. Eis quibus datum non est vt crederent, non esse datam congruam vocationẽ vnde crederent. Quod non est intelligendum causaliter, vt aliqui malè interpretantur, scilicet, ideò Deum non dedisse illis: vnde crederent, quia decreuerat non dare illis, vt crederent. Quod quã sit falsum, & à mente Augustini alienum, constat ex his, quæ Augustinus ad articulos sibi falsò impositos, vel Prosper pro illo, respõdit, quæ, cum alijs suprà lib. 2. c. quarto, & quinto, adduxi-

adduximus, intelligendum ergo est tantùm illatiuè: nam quibus non datur vt credant, certum est non dari congruam vocationẽ ad credendum, quamquàm, quòd illa congrua non sit, neque efficax, non aliunde, quàm ex eorum volũtate proueniat: quod rectè his verbis dixit Augustinus, libr. 83. quæstion. q. 68. *Ad illam cænam, quam Dominus dicit in Euangelio præparatam, nec omnes qui vocati sunt venire voluerunt, neque illi qui venerũt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerũt, nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quoniam vt venirent, vocati erant in libera voluntate.*

Augusti.

Canõ ergo quartus Cõc. Arausic. aut malè à dictis auctoribus intelligitur, aut immeritò ad præsentem causam adducitur. Nam, cum dicitur Deus, non expectare voluntatem nostram, vt à peccato purgemur, duobus modis intelligi potest. Primò, non expectare Deum peccatoris dispositionẽ, & liberam operationẽ, vt in eo inchoet iustificationẽ, per quã à peccato purgatur: & hic est sensus Concilij, vt statim ostendam, & in eo nihil ex illa definitione contra nostram sententiam sumitur, vt per se constat. Alter sensus est, Deum non expectare voluntatem nostram, vt liberè cõsentientem; & se disponentem cum diuino adiutorio, vt à peccato purgemur. Et in hoc solo sensu posset ille canon contra nos afferri. Hic tamen sensus, neque est, neque esse potuit à Concilio intentus. Quod patet primò ex ratione Concilij, scilicet. Quia is, qui dicit, Deum expectare voluntatem nostram, vt à peccato purgemur, *contradicit Spiritui Sancto dicenti, Præparatur voluntas à Domino.* At, qui dicit, Deum expectare consensum liberum hominis, postquàm illum excitauit, & vocauit, nõ negat præparari voluntatẽ à Domino: ergo solus ille hoc negat, qui ante primam vocationem, dicit Deum expectare voluntatem hominis, vt in eo iustificationem inchoet. In hoc ergo sensu locutum est Concilium. Secundò, quia ille sensus est omnino falsus, nã expressè Scriptura dicit, *Ecce sto ad ostium & pulso.* (in quo Deus non expectat) *si quis audierit vocem meã & aperuerit ianuam, intrabo ad illum* (hoc ergo Deus expectat.) Atque hoc sensu dixit Ambro. ser. 19. in Psalm. 118. circa illa verba. *Præuenerunt oculi mei ad te diluculò, &c. Vult se præueniri sol iustitiæ, & vt præueniatur expectat.* Non vt præueniatur ante vocationem, sed vt præueniatur per dispositionem, antequàm ingrediatur ad inhabitandum hominem per iustitiam. Vnde subdit Ambrosi. *Audi, quemadmodum expectet, & cupiat præueniri: dicit angelo Pergami Ecclesiæ, Scribe. Pœnitentiam age, &c.* Et *angelo Laodiceæ, Pœnitentiam age, ecce sto ad ostium & pulso, &c.* In quibus locis constat, vocationẽ Dei præcedere, & expectare nihilominùs Deum dispositionem liberã hominis, antequã per gratiam illum inhabitet. Quod latiùs prosequitur idem Amb. eod. ser. circa illa verba. *Prope es tu Domine.* Et concludit Deum omnibus præstò esse: & quòd ad omnes nõ ingrediatur cuipam esse hominis non aperientis: & ideò propinquiorẽ esse illis qui cõtrito sunt corde. Et eodem sensu dixit Aug. dicta q. 68. *Parum est velle, nisi Deus misereatur, sed Deus nõ misereturi, qui ad pacem vocat, nisi voluntas præcesserit, tamen, quia nec velle quisquam potest, nisi admonitus & vocatus, efficitur, vt etiam ipsum velle Deus operetur in nobis.* Et ita seipsum idẽ Aug. exposuit lib. 1. retract. c. 26.

Augusti.

Quantum distet hæc doctrina à Pelagiano errore.

AD tertiam difficultatem, omnino falsum est, in sententia quam explicuimus, suspitionem vllam, aut vestigium esse posse Semipelagianismi, aut reliquiarum Pelagij, ex lectione, vel recordatione historiæ; & doctrinę Patrũ, ex quibus euidenter constat, quàm longè distet totus error Pelagij, & Semipelagianorum ab hac doctrina. Nam in sex primis capitibus huius libri declarauimus, omnia principia, quæ de gratia Dei sana & Catholica doctrina docet: & specialiter cap. 2. exposuimus qualis fuerit error Pelagij, & reliquiarum eius, & in reliquo discursu totius libri ostendimus, omnia fidei dogmata cõmodissimè, & proprijssimè saluari, & applicari ad actus humanos supernaturales iuxta sententiam à nobis explicatam: Quid ergo in ea est in quo ad Semipelagianismum inclinet.

13

Præterea Aug. lib. de grat. Christi. c. 47. quia Pelag. in difficili q. de grat. & lib. arb. latebris se obscuritatis inuoluebat, & solis verbis delitescere satagebat, ideò tria distinctè proponit, scilicet possibilitatẽ, volũtatem, & actionem, & subdit: *Si consenserit nobis, non solùm possibilitatem in homine, sed etiam ipsam voluntatem, & actionem diuinitus adiuuari,* vt

August.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt sine illo adiutorio nihil bene velimus, & agamus, eamq; esse gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, nihil de adiutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controuersiæ relinquetur. Vbi Augustinus sub adiutorio Dei, quod sit vera gratia, auxilium præueniens includit, quod antecedat omne meritum. Sicut è cõtrario, vt supra dixi, sub gratia vocationis solet adiuuantem comprehendere. Et signatim (quod ad præsens iuuat) lib. 4. cont. duas epist. Pelag. cap. 6. *Si sic intelligerent, quod dictum est. Si volueritis, vt etiam ipsam bonam voluntatem ipsum præparare confiterentur, de quo scriptum est. Præparatur voluntas à Domino, tanquam Catholici vterentur hoc testimonio: & non solùm hæresim veterem Manichæorum vincerent, sed nouam Pelagianorum conterent.* Est autem à nobis euidenter ostensum, iuxta nostram sententiam voluntatem humanam præparari à Domino per auxilium præueniens, & omnino gratuitum, & iuuari per auxilium subsequens, seu concomitans, eodem prorsus modo, quo id ab Augustino explicatum est: & in prioribus, & posterioribus Cõcilijs declaratũ: nõ est ergo in hac opinione, nisi sana & Catholica doctrina, *quæ neque liberum arbitrium negat, neque tantùm ei tribuit, vt sine gratia Dei valeat aliquid, siue vt ex malo conuertatur in bonum, siue vt in bono perseueranter proficiat, siue vt ad bonum sempiternum perueniat, vbi iam non timeat ne deficiat,* vt epist. 47. idem Aug. dixit.

Respondetur ad argumenta sumpta ex Augustino.

14 AD tertium ergo argumentum rectè ibi responsum est, non derogari gratiæ attribuendo in suo genere voluntati determinationem liberam ad cõsensum, quia non tribuitur illi, vt operanti per vires naturæ, sed vt præparatæ, & adiutæ à Deo, & consequenter neque illi soli, neq; principaliter tribuitur, sed vt cooperanti gratiæ Dei. Primùm autem testimonio Augustini quod de gratia adiuuante ibi adducitur, siniſtrè allegatur, quia Augustinus ibi non loquitur de bono proposito, quod à gratia adiuuante procedit, sed de illo, quod Pelagiani dicebant gratiam antecedere, & esse meritũ illius: quod asserebant per gratiam iuuari, non vt haberetur, sed vt ad exitum; seu effectũ perduceretur. Et hunc esse sensum Aug. patet ex verbis, quæ post illa in argumento allegata, subiungit, scilicet, *Sed intelligerent, & confiterentur, etiam ipsum bonum propositum, quod consequens adiuuat gratia non esse potuisse in homine, si non præcederet gratia.* Et apud Augustinum compertissimum est, in vno motu voluntatis procedente à gratia posse esse aliquod meritum alterius gratiæ, vt constat epist. 106. & alijs locis citatis supra c. 2. Ad aliũ locum de gratia præueniẽte respondetur Augustinum in illo loco de Prædestinatione Sanctorum c. 1. non explicare in quo errore versarentur fratres illi, de quibus ibidem ait, plurimum à Pelagianorũ errore discerni: si quid verò Pelagiani erroris in illis permansérat, illud fuit, quia opus bonũ, quod inchoari, & perfici gratia Dei dicebant, à fide, seu initio fidei separabant: & hoc fidei initium in aliquo alio voluntatis proposito ponebant, quod soli libero arbitrio tribuebant. Hoc autem ita esse, ex eo facilè colligi potest, quòd statim cap. 2. illius libri, Augustinus incipit hunc errorem damnare, & ostendere, non tantùm fidei augmentum, sed etiam initium esse donum gratiæ, & non dari ex meritis. Et apertissimè id declarauit Hilarius in epistol. ad Augustinum, quæ habetur ante librum de Prædestinat. Sanctorum, cuius occasione Augustinus illum librum scripsit, in qua de eisdem Fratribus sic inquit. *Sed id conueniens asserunt veritati, vel congruum prædicationi, vt cum prostratis, & nunquam suis viribus surrecturis annuentiatur obtinendæ salutis occasio, eo merito quo voluerint, & credíderint, à suo morbo se posse sanari, & ipsius fidei augmentum, & totius sanitatis suæ consequantur effectum.* Cæterum *ad nullum opus vel incipiendum, nedum perficiendum, quemquam sibi sufficere posse consentiunt. Neque enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant, exertita supplicij voluntate, vnumquemque ægrotum velle sanari.* Hanc ergo voluntatem suæ curationis, vel sanitatis, illi asserebant esse à libero arbitrio solo, & in ea constituebant meritum aliquod primi doni gratiæ, per quod fides inchoatur. Quòd si interdum voluntatem illam gratiæ ascribebant, æquiuocè vtebantur illa voce ad occultandum errorem, ipsum liberum arbitrium gratiam appellando, quia est beneficium per creationem gratis collatum, vt colligitur ex epistola Prosperi ad Augustinum, quæ ibidem habetur ante epistolam Hilarij.

Propter primam & secundam confirmationem

15 tionem huius argumẽti quiddam attribuunt Augustino, quòd in hominibus lapsis requirat specialem modum gratiæ determinãtis eorũ voluntates ad actus supernaturales ex se & absque ordine ad præscientiã cõditionatã, quã gratiã, in Angelis vel hominibus ante lapsum, nõ postulet ad supernaturales operationes. Sed hęc sentẽtia & nulla ratione fundari potest, & apertè falsa est, & immeritò Augustino tribuitur: primũ patet, quia si illa gratia determinans requiritur ob generalẽ modum cõcurrendi causæ primæ, hic eiusdẽ rationis est in hominibus ante & post lapsum, atq; etiã in Angelis; si verò ponitur ob libertatis indifferentiã postulantẽ determinationẽ ad aliud, eadem etiã est in eisdem personis: si verò ponitur ob improportionẽ inter naturã nostræ voluntatis & actus gratiæ, hæc etiã est eadẽ, quia intrinsecæ vires naturales voluntatis integræ manẽt in homine post lapsum. Solũ ergo supereſt differentia in statu culpæ, & in defectibus quæ ad illã cõsequuntur, vt maximè sunt ignorãtia, pugna carnis & appetitus; propter hęc verò nõ est necessaria in homine lapso illa determinatio, quia, nõ obstãtibus illis defectibus, voluntas manet libera vt à Deo illuminata, inspirata & adiuta possit pietatis opera perficere. Secundũ probatur, quia, omnia quæ in superioribus aduximus, probant etiã in homine lapso non posse requiri talẽ prædeterminationẽ, quia alias neq; illi, quibus daretur, liberè operarẽtur, neq; illi, quibus non daretur, haberent sufficientẽ gratiã, & cõsequẽter non liberè omitterẽt. Quod si fortasse dicant, illã determinationẽ non esse necessariã homini lapso ad operandũ, nihilominùs tamẽ dari à Deo hominibus in hoc statu cõstitutis, quãdo eos vult efficaciter saluare; hoc in primis nõ est cõsentaneũ Augustino, qui eam gratiam, qua Deus facit vt velimus, semper ponit vt necessariam ad actualem operationem, vt constat ex locis citatis in cap. superiori, & in cap. etiam. 11. & deinde non declarat, quomodo illi, quibus datur talis determinatio, liberè operentur, aut cur illi, quibus non datur, sine illa non operentur, & saluentur, saltèm aliquando quando quidem necessaria non est.

16 Falsò imponitur Aug. hac sententia.

Atq; hinc facile constat quod tertiò propositũ est, immeritò talem sententiã Augustino tribui, cùm in eo expresse non inuenia tur. Et declaratur præterea, nãex sententia Augustini, gratia adiuuãs necessaria fuit Angelis & hominibus ante lapsum, ad bene operandũ in ordine ad salutem æternam, vt expresse docet in eodẽ lib. de correp & grat. c. 11. quo fit, vt etiã fuerit illis necessaria gratia excitans, quæ ad illam supponitur, sed hæc tantùm duplex gratia est necessaria hominibus lapsis ad benè operandũ, vt exsentẽtia Augustini Cõcilia omnia declararũt, ergo sine causa attribuitur Augustino illa specialis determinatio in hominibus lapsis. Neque in locis illis, quæ citantur, illa est mens aut intentio Augustini: nam ibi non agit de gratia efficaci & necessaria ad singulos actus bonos, sed de dono perseuerantiæ. In quo quantum ad angelos spectat, hanc videtur differentiam constituere, quia illi non indiguerunt speciali perseuerantiæ dono, sed tãtùm illa gratia, qua indiguerunt ad perfectam conuersionẽ liberam & plene deliberatam: nam per illã ita sunt statim in bono confirmati, vt præmium eius & inamissibilẽ rectitudinẽ statim acceperint. Sic enim intelligenda sunt illa verba Augustini dict. cap. 10. de correp. & grat. *Cæteri autem* (scilicet sancti Angeli) *per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt, eamque de suo casu nunquam futuro certissimam scire meruerunt.* Nam quod ait, *per ipsum liberum arbitrium.* Non excludit gratiæ auxilium, vt certum est, & idẽ Augustinus inferiùs declarat. Vnde, si hoc generatim & absolutè sumatur, non est proprium angelorum, nam homines etiam quando in veritate stant, per liberum arbitrium stant, non solum, sed gratia adiutum; tamen hoc est proprium angelorum, quòd per vnum (vt sic dicam) plenum vsum suæ libertatis in bono firmantur, ita vt ampliùs cadere non possint, & de hac sua stabilitate statim per æternam beatitudinẽ certi fiant. Quod verò spectat ad homines ante, & post lapsum, duplex differentia ab Augustino intenditur. Prior est, quòd homines post lapsum indigent gratia reparatrice, qua priùs non indigebant. Posterior est, quòd in statu naturę lapsę potentiori gratia indiget homo ad salutem cõsequendam, & ad perseuerandum in bono, quàm ante lapsum propter carnis pugnam & alias difficultates huius status proprias. Ex quibus prouenit, vt homo in statu innocentiæ posset per commune auxilium gratiæ in iustitia accepta perseuerare si vellet: post naturæ autem lapsum præter iustitiam reparatam & commune auxilium eius, necessaria sit specialis Dei protectio & gubernatio ad perseuerandum in bono.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc autem protectio non fit per determinationes voluntatis humanæ repugnantes libertati eius, sed per internam vocationem & inspirationem ex speciali Dei amore & proposito manantem, & ita satisfactũ est primæ confirmationi. A

18 Ad secundam verò confirmationem respondemus primò, hoc genus gratiæ & vocationis efficacis non consistere tantùm in doctrina, quia non fit tantùm per propositionem obiecti, sed etiam per interiorem illuminationem ex parte intellectus, & per affectiones aliquas & motiones ex parte voluntatis, quæ prout dantur à Deo ex proposito & ex præscientia, quia nouit quomodo congruant voluntati, quam Deus conuertere seu sanare decreuit, semper & infallibiliter habent coniunctum internum auxilium adiuuans quo ipsamet interior voluntatis mutatio efficitur non sine ipsa, B vt declarauimus. Deinde dicitur iuxta phrasim Augustini interdum totam hanc internam vocationem nomine doctrinæ comprehendi, iuxta illa verba Christi Ioan. 6. *Ioann.* *Si quis audiuit à Patre, & didicit, venit ad me,* & quæ circa illa diximus suprà cap. 11. Atque hoc est quod Augustinus ait lib. 1. de gratia Christi c. 14. *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, vt altiùs & interiùs eã Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere, &c.* *Augus.* Et hoc ipsum intendit, cap. 24. cùm ait, *Intueantur, atque fateantur non lege atque doctrina sonante forinsecus, sed interna atque occulta mirabili, ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solùm veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates.* Hæc enim Dei potestas non in eo consistit quòd voluntas hominum prædeterminet omnino ante consensum liberum, sed in hoc quòd interiùs eas allicit, & mirabili, ac sapientissimo modo ita illas inducit prout expedire præsciuit, vt infallibiliter consentiant, & efficiant quod ipse decreuit secundùm propositum gratiæ suæ.

19 Ad vltimam rationem. Propter illam multi doctores Catholici censent, voluntatem humanam concurrere ad actus supernaturales, vt causam in suo ordine principalem, non quidem primam, sed secundã; neque in eo ordine integram, sed partialem & minorem vim habentem, nam principalẽ virtutẽ etiã in ratione causæ proximæ ab auxilio gratiæ esse concedunt. Dicunt tamen, necessarium esse, vt voluntas ex se habeat aliquam vim proportionatam his actibus, saltem partialiter: tum propter rationem factam, vt posit in suo genere inchoare actionem, & determinationem. Tum etiam quia non intelligunt actum vitalem & liberum posse esse ab aliqua facultate, nisi vt à principio principali in suo ordine. Nec in hoc putant se quidquam fauere Pelagio, quia dicunt hanc virtutem talem esse, vt sine gratia Dei excitante, & adiuuante, non posit talem actum efficere: & hoc satis est ad omnino vitandum errorem Pelagij, vt nuper diximus. Imo existimant, hoc ipsum esse quod Augustinus dixit in illa vulgata sententia de præd. Sanc. cap. 5. *Posse habere fidem, natura est hominum, habere autem gratiæ est fidelium.* Atque hæc sententia non est digna aliqua censura, sed suam habet probabilitatem. Videatur Driedo de concord. lib. arb. tract. 4. capit. 2. part. 5. Ruard. artic. 7. Bellar. lib. 6. de grat. & lib. arb. cap. 15. *Dried. Ruard. Bellar.*

Nihilominùs tamen (quanuis fortasse quæstio sit de modo loquendi) censeo, voluntatem non concurrere ad actus supernaturales, vt principium principale, quantum ad illum influxum quem præbet per suam entitatem. Tum quia, cùm actus sit supernaturalis quoad substantiam, & totam entitatem suam, non potest voluntas, quæ est potentia inferioris ordinis habere virtutem aliquam connaturalem, quæ natura sua sit effectrix talis actus, nec vt causa totalis, neque vt partialis. Tum etiam, quia si voluntas ex se haberet talem actiuitatem naturalem, haberet etiam connexionem cum ordine gratiæ quodammodo cõnaturalem, vel ratione suæ naturæ sibi debitam, quia omnis virtus naturalis actiua, C etiam si inchoata sit, postulat ab auctore naturæ concursum, & complementum proportionatum vt operari possit. Atque ita fit, vt gratia non omnino sit gratia, si est aliquo modo debita. Denique, vt alias rationes omittam (de quibus alio loco dixi) voluntas in his actibus non operatur, nisi vt elevata ad superiorem ordinem operationum & effectuum, qui nullo modo ei debentur ex natura sua, neque etiam concursus ad tales actiones præstandas: quotiescunque autem creatura sic operatur, agit vt instrumentum Dei, &, quanuis per suam entitatem agat, non tamen ex vi naturali, sed ex obedientiali, sicut elevatur intellectus creatus ad videndum Deum.

20 Horum doctorum loquẽdi modus reijcitur.

Neque

21 Respondetur ad rationes pro illa sẽtẽtia adductas.

Neque hic modus agendi repugnat respectu actus vitalis, quia vnamquamque facultatem Deus eleuare potest, modo illi accomodato. Atque ita eleuat potentiam vitalem ad efficiendum actum sibi immanentem, & tanquam principium intrinsecum eius, quos satis est ad rationem actus vitalis siue talis potentia influat ex naturali vi, siue ex obedientiali, & vt instrumentum. A

22 Atque eâdem ratione non obstat hic modus effectionis actui libero: nam ad actũ liberũ duo tantùm necessaria sunt. Primum est potestas intrinseca agẽdi; secundum est, potestas non agendi: hoc posterius conuenit voluntati ex se, etiam respectu supernaturaliũ actuum; & quoad hanc partem dici potest libertas actus esse ab illa, vt à causa B principali, quia potestas non agendi, à qua actus denominatur liber quoad hanc partẽ, conuenit voluntati ex se & propria virtute: & ita si careat actu, hæc carentia illi principaliter tribuitur. At verò quoad aliam partem, scilicet, potestatem agendi, sufficit ad libertatem, quod voluntas talem potestatẽ habeat, quæ sufficiat ad vitaliter eliciendum suum actum, siue hoc posit ex se, siue per amicos, seu vt organum liberum diuinæ gratiæ. Atque ita tandem constat, quomodo, licèt voluntas in his actibus supernaturalibus operetur vt instrumẽtum liberum Dei, nihilominus non indigeat præmotione vel prædeterminatione, quia, nimirùm, ita eleuatur ad agendum, vt integra illi maneat potestas ad nõ agendũ: & in C hoc tantùm consistit, quòd ipsum arbitrium iam excitatum & motum à Deo inchoet in suo ordine consensum suum, diuinæ gratiæ cooperando. Præsertim quia iam libr. 1. ostendimus, non esse de ratione instrumenti quod agat ex præmotione aliqua in ipso recepta. Atque hoc modo concedunt, voluntatem esse instrumentum liberum in operibus gratiæ. Gregor. in 2. d. 28. q. 1. ad 12. & ibidem Capreol. q. 1. art. 3. ad 12. *Gregor. Capreol.*

CAPVT XVI.

Soluitur alia obiectio, eiusq; occasione declaratur, quo modo Deus sua sola voluntate eligat homines ad gloriam, vel præsimiat supernaturales actus.

Opusc.

VNum ex præcipuis fundamentis oppositæ sententiæ sumptum videtur ex communi doctrina, quã D. Thomas, & Theologi docuerunt, de electione prædestinatorum ad gloriam, in certo numero, & gradu, seu ordine sanctitatis, ex sola Dei voluntate, ante omnia hominum bona vel mala merita præuisa. Nam hinc colligunt autores dictæ sententiæ, ante præscientiã etiam meritorum prædefiniuisse Deum omnia media, & consequenter omnes actus liberos & supernaturales, per quos electi ad consecutionem gloriæ perducuntur: nam electio mediorum est consentanea intentioni finis, & ad illam necessariò cõsequitur, si media necessaria sint. Et hoc significauit Paul. ad Rom. 8. cùm dixit, *Quos prædestinauit, hos & vocauit, &c.* Et ita in Scriptura sæpe significatur, hæc media salutis in prædestinatis esse efficacissima & infallibilia, eò quòd orta sint ex diuina electione, vt Ioã. 10. *Nemo rapiet eas de manu mea:* loquitur Christus Dominus de suis ouibus, id est, de prædestinatis: de quibus etiã 1. Ioã. 2. dicitur: *Non erant ex nobis, nã, si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum.* Hinc etiã Actor. 13. dicitur: *Crediderũt quotquot præordinati erãt in vitam æternã.* Et similia sunt frequentia loca in Scripturis, in quibus significatur, ita Deum prouidisse suis electis & prædestinatis, vt infallibiliter saluté assequantur. Propter quod dixit Christus Matth. 24. *Et nisi breuiati fuissent dies illi nõ fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi*, scilicet, vt infallibiliter saluentur. Hac etiã ratione dixit Aug. lib. de correct. & grat. c. 14. *Volenti saluũ facere, nullũ humanũ resistit arbitriũ, sic enim velle aut nolle in volẽtis aut noliẽtis est potestate, vt diutinã voluntatẽ nõ impediat, nec superet potestatẽ.* 1 Quo fundamento ex electione ad gloriam ante præuisa merita, humanorũ actuũ prædeterminatio colligatur.

2 In hac obiectione duo puncta tanguntur, quæ hic expedienda sunt, nõ vt ex professo tractentur: id enim fusiorem postularet disputationem, sed solùm, quantũ necesse fuerit, vt constet doctrinã de physica prædeterminatione liberi arbitrij, nulla ratione necessariã esse ad saluãda omnia, quę deprędestinatione electorũ Patres, & Theologi docuerũt.

Primũ ergo punctũ est de electione hominũ, qui saluãtur, an fuerint à Deo ab æterno electi ad gloriã ante præuisionẽ meritorũ, necne. Quidã enim Theologi negãt, Deũ elegisse efficaciter aliquẽ hominẽ ad gloriã ante præuisa vniuscuiusq; merita: & perseuerãtiã in illis, vsq; ad mortem: quoniã aliàs, nec reliqui nõ electi saluari possent, nec sic electi 3 Quo fundamento nitantur qui electionẽ ad gloriam dicũt fieri post præuisa merita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõdemnari. Vnde, si hęc electio est omnino antecedens vsum liberi arbitrij seu præsciẽtiam eius, tolleret hominum libertatem in obtinenda, vel amittenda æterna salute. Videtur autem hæc sententia in primis cõsentanea antiquis Patribus, vt patet ex Hieronymo ad Rom.8.&9. ad Galat.1. & Malach.1. & in epist. ad Hedibiã q.10. ex Ambros. ad Rom.8. *Quos præscivit* (ait) *futuros sibi deuotos: ipsos elegit ad promissa præmia capessenda*: & similia sæpè repetit cap.9. vbi etiam Chrysostomus homil.16.& homil.2. in epist. ad Ephes. eandem planè docet sententiã. Quẽ Græci sequuntur, Theodor. ad Rom.8.& 9. Theophyl. ibidẽ & ad Ephes.1.& Marci.4. ac Matth.22. Sic etiam Damascenus lib.2. cap.29. volũtatem antecedentem qua vult Deus omnes homines saluos fieri, dicit esse ex sola diuina voluntate ante præscientiam: voluntatem autem consequentem seu efficacem dandi præmium vel pœnam, aliquo modo esse ex nobis, scilicet, ex præscientia nostrorum operũ, vt etiã ibi Clichtouæus exponit. Docuit etiam sæpè eandem sententiam Origenes, præsertim super epistol. ad Roman. cap.8.& 9.& libr.2. Periarchon. c. 9.& 12.& libr.3. cap.1. Item Anastasius Nizen. libr. quæst. in Script. q.59. Præscivit (inquit) *Deus fore, vt non pœniteret Pharaonem, & indurauit cor eius: similiter præscriuit Hieremiæ rectitudinem, & prædestinauit eum existere vas electionis. Si ergo quem vult Deus seruat, & quem vult perdit, neque qui seruatur, dignus est mercede, neque, qui perditur, supplicio*

Heron. Ambros. Chrysost. Theodor. Theophyl. Damasc. Orig. Anasta. Nizen.

4 Nec solùm Patres Græci, vel Latini Augustino antiquiores, verum etiam (quod mirãdum est) Augustinus ipse, & qui eum secuti sunt, eandẽ sententiam sæpè docere videtur. Et in primis lib.1. ad Simp. q.2. expressè dicit Augustinus. *Non electio præcedit iustificationem, sed electionem iustificatio. Nemo enim eligitur, nisi iam distãs ab illo qui reijcitur. Vnde quod dictum est. Qui elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum nisi præsciẽtia. Hic autem quod ait, non ex operibus, sed ex vocãte dictum est ei, quia maior seruiet minori, non electione meritorũ quæ iustificationẽ gratiæ præueniũt; sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi, ne quis de operibus extollatur* Itaque videtur ibi Augustinus distinguere electionem ad gloriam à liberali gratiæ donatione, vel præparatione. Et hanc docet antecedere ipsa merita, seu præscientiam eorum, esseque ex sola liberali voluntate Dei, illam verò esse posteriorem; & non esse nisi ex meritis præuisis.

Augustin.

A Atque eodem sensu videtur ibidem distinguere electionem à proposito, cùm ait. *Non ergo secundum electionem propositum Dei manet, sed ex proposito electio.* Quod sic declarat. *Id-est, non quia inuenit Deus opera bona in hominibus, quæ eligat, ideò manet propositum iustificationis ipsorum, sed quia illud manet vt iustificet credentes, ideò inuenit opera, quæ iam eligat ad regnũ cælorum.* Et in fine epistolæ concludit. *Quòd si electio hic fuit aliqua, vt sic intelligamus quod dictum est, reliquiæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt, non vt iustificatorum electio fiat, ad vitam æternã, sed vt eligãtur qui iustificentur, certè ita occulta est hæc electio, vt in eádem cõspersione nobis apparere non possit.* Et postquàm varios modos, qui excogitari possent, excluſit, ita concludit. *Restat ergo vt voluntates eligantur, sed voluntas ipsa nisi aliquid occurrerit quod delectet atque inuitet animum, moueri nullo modo potest, hoc autem vt occurrat, non est in hominis potestate.*

B Ex quo toto discursu videtur apertè mẽs Augustini fuisse, Deum ante præuisa merita nulli homini voluisse efficaciter dare regnum cælorum, sed tantum voluntate antecedente voluisse dare regnum cælorum his, qui iustitiam per conuenientes dispositiones vel merita assequerentur. Quia tamen homines non poterant talia opera exercere nisi adiuti & vocati, ideò eos etiam vocare voluit. Tamen quia inter vocationes vna est congrua alia non item, & neque expediebat omnes homines eodem modo vocari, neque in eis ante vocationem reperiri poterat diuersitas, cur vno modo potiùs quàm alio vocarentur, ideo non ex electione, quæ in diuersitate ipsorum hominum fundaretur, sed ex solo proposito & beneplacito Dei his voluit dare congruam vocationem, non verò alijs. Ex hac autem voluntate vidit in prioribus futuram esse iustitiam & merita, non verò in alijs, & ideò illos elegit ad gloriam, & non alios. Sic ergo ex mente Augustini nulla est electio ad gloriam ante merita, sed solùm ad diuersam vocationẽ.

C Quæ Augustini mens alijs ex locis eius confirmari potest, nam Sermone 7. de verbis Domin. tractans illud. *Nemo ponens manum suam ad aratrum, & respiciens post tergum, aptus est regno cælorum,* (inquit) *in hoc capitulo hoc discimus, quoniam quos voluit Dominus, hos elegit: elegit autem vt dicit Apostolus, & secundùm suam gratiam, & secundùm illorũ iustitiã.* Et inferiùs id exponẽs, circa illud *Reliqui mihi decẽ millia virorũ. Quid est* (inquit) *reliqui*

5 August.

reliqui mihi, Ego illos elegi, quia vidi mentes eorum de me præsumentes, non de se. Sic etiam libr. de prædestin. Sanct. cap.17. *Elegit nos ante mundi constitutionem, prædestinans nos in adoptionem filiorum, non quia per nos sancti & immaculati futuri eramus, sed quia per Dei gratiam sancti & immaculati futuri eramus.* Vnde exponit illa verba Pauli de electione secundùm præscientiam meritorum, non quæ homo sua virtute operaturus est; sed quæ per Dei gratiam est facturus. Vnde concludit cap.19. *Cùm ergo Deus nos prædestinauit, opus suum præsciit, quod nos sanctos & immaculatos facit*: semperq; in toto illo opere præscientiã adiũgit prædestinationi, vt patet à c.10.& sequent. Rursus sermone 233. de temp. *Multi* (inquit) *scire volunt, quare illum vocat ad se Dominus, & illũ non vocat; vni subuenit, & vni non; hunc dignum habet, & illum indignum. Aude ò homo. Hunc dignum habet pro bonis operibus suis; illum habet indignum pro operibus suis malis.* His etiam adiungi possunt alia Augustini loca, in quibus dicit esse in potestate vniuscuiusque habere gratiam: qua electus sit, vt de bon. perseu. capit.22. & ad articulos sibi falsò impositos artic.12. & dicta q.2. ad Simpl. in fine.

A dicit esse de his, quæ Deus per se ipsum est facturus: prophetiam autem præscięntiæ esse de his, quæ sunt fienda per liberum arbitriũ hominis. Cùm ergo electio ad gloriã sit de re comparanda per liberum arbitrium hominis, non est tribuenda Deo, nisi ex præscientia. Denique eandem sententiam significat Beda tom.8. variar. quæst. in 13. nã hac ratione conciliat prædestinationem cũ libertate, quia interuenit præscientia. Beda.

Quòd si aliquis contra hanc sententiam obijciat, se qui ex illa dari meritum seu causam ex parte nostra prędestinationis nostrę, respondent auctores huius sententiæ, negando cõsequentiã, si propriè de prædestinatione sit sermo. Aliqui enim prædestinationẽ vocant electionem ad gloriã, quia illud pro posito dandi gloriam est quoddã decretũ æternum, quod prædefinitio, & prædestinatio dici potest: & hoc sensu (aiunt) nõ est incõueniens concedere, mereri hominẽ prędestinationẽ ad gloriam. Tamen nõ est hic proprius & receptus vsus illius vocis nõ solùm, quia iuxta doctrinã D. Thomæ, prædestinatio non dicit propriè actum voluntatis sed intellectus; sed etiam quia iuxta doctrinam Augustini lib. de præd. Sanct. c.10. prædestinatio non tantùm includit finem, sed etiam media; imò propriè versatur circa media, quia est pars prouidentiæ. Vnde prædestinatio (inquit Augustinus) *Nihil aliud est quã gratia præparatio*: & de bono perseuerantiæ c. 14. *Prædestinatio* (inquit) *est præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberãtur, quicunque liberantur.* Hoc autẽ modo non potest tota prædestinatio cadere sub meritum, cùm omne meritũ fundari debeat in aliquo effectu ipsius prędestinationis. Vnde, licèt, supposito vno effectu, possit alius cadere sub meritum; tamẽ primus effectus, nõ potest, & cõsequenter nec tota prædestinatio. Consecutio autẽ gloriæ tantùm est vnus effectus & vltimus totius prædestinationis: & ideò, licèt electio ad gloriam fiat ex meritis præuisis, nõ ideò tota prædestinatio fundatur in eisdem meritis. Atque eodem modo loquendum est de diuina electione absolutè & vniuersè sumpta, & non restricta præcisè ad gloriam: sic enim electio non est tantùm ad gloriã, sed etiã ad gratiã, imò ad omnes gratias, à prima vsq; ad vltimã, quibus prædestinatus vsq; ac consecutionẽ gloriæ dirigitur; & hoc modo electio esse nõ potest ex meritis præuisis, vt etiam auctores prædicę sententię cõcedunt: quia saltẽ electio ad

August.

7 Quĩ defendant hi auctores, nõ dari causã prędestinationis ex parte nostra.

6 Prosper. Fulgent. Anselm. Hugo de S. Vict. D. Thom.

Idem docet Prosper lib.2. de vocat. Gẽt. cap. vlt. & colligitur ex eodem in respons. ad obiect. Gallor. in 2.& 3.& sequentib. Fulgentius libr.1. ad Monym. ante medium. *Prædestinauit* (inquit) *ad regnum, quos ad se præsciuit misericordiæ præuenientis auxilio redituros; & in se misericordiæ subsequentis auxilio mansuros.* Idem libr.2. in principio. Hinc etiam Anselm. libr. de concord. cap.2. *Sicut præscięntia* (inquit) *quæ non fallitur, non præscit nisi verum, sed erit aut necessarium, aut spontaneum; ita prædestinatio, quæ non mutatur, non prædestinat, nisi sicut est in præscientia.* Ex quo principio inferiùs concludit, non magis repugnare prædestinationem libertati, quàm præscientiã: significans, necessarium esse, quòd prædestinatio supponat præscientiam, vt libertatem non impediat. Vnde idem Anselm. Matth.1. duplex genus prophetiæ distinguit; vnum ait esse ex prædestinatione, vt quòd Virgo pareret: quod sine nostra libertate impletur; aliud ex sola præscientia, vt quæ pertinet ad præmium & supplicium, & liberas operationes. Quam distinctionem imitatus est Hugo de Sanct. Vict. in epist. ad Roman. explicans illud ad Roman. 9. *Veritatem dico in Christo Iesu.* Eandemque partitionem explicuit D. Thomas 2.2.q.174. artic.1. & propheticam prædestinationis

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Indicium fertur de prædicta opinione.

vocationem congruam antecedit omne meritum præuisum.

Hanc sententiam tam fusè declaraui & confirmaui, non quia veram esse censeam, sed quia re vera probabilis est: & nihil inuolui tapertè impossibile, vel quod aliqua ex parte ad errorem Pelagij accedat: & ideò, si necessaria esset hæc sententia ad excludendas physicas prædeterminationes repugnãtes libertati, potiùs esset ferenda, ad libertatem cum gratia conciliandam, quam introducenda talis gratiæ efficacitas, quæ libertatem tollat. Nihilominùs tamen verius existimo, Deum efficaci decreto voluntatis suæ ante absolutam præscientiam meritorũ elegisse prædestinatos ad gloriam. Omitto sententiam Catherini quam prius indicarũt OKam & Gab. 1.d. 41. & aliorum, qui distinguunt inter saluandos quosdam prælectos ante præuisionem meritorum, & alios solùm admissos ad gloriam post præuisa merita: hæc enim distinctio nec fundamentum habet in Scriptura vel patribus, neque est necessaria ob aliquam rationem, vt ex dicẽdis constabit. Et ita Scholastici, qui communiter in hac sententia conueniunt simpliciter; & vniuersè loquũtur de omnibus saluandis. D. Thom. 1.p.q.23.art.4.& 7. & omnes eius sectatores Ægidij Dur. & Scot. 1.d.41. q.1.& alij, Cordub. lib.1.q.56.opin.5.& idem sentit Maior. 1.d.40.q.2.

Non repugnat libertati electio ante præuisa merita.

9 Electio prædestinatorũ ad gloriam non fuit ex meritis præuisis.

PRimùm ergo, quod huiusmodi prælectio nõ sit impossibilis Deo, salua libertate arbitrij hominis, mihi certissimum est: ita vt, licèt superiorem sententiã non censeam improbabilem, quatenùs declarat modum prouidentiæ vel prædestinationis, quem de facto Deus habuit, tamen quatenus in eo fundatur, quòd alius modus erat impossibilis, & repugnans libertati, nũquam mihi probari potuit, nec verisimilis videri. Primò quidem propter illa omnia, quibus suprà lib.1.c.16. ostendi, posse Deũ prædefinire actum liberum, & infallibiliter facere vt liberè fiat: nam testimonia ibi adducta, & rationes factæ, à fortiori in præsenti procedunt. Si autem aliqui humani actus digni sunt tali genere prouidentiæ, & voluntatis diuinæ, maximè sunt actus supernaturales: ergo neque ex libertate, neque ex specie seu natura eorum, repugnat eis prædefinitio. Secundò, quia in hac electione ad gloriam multò minor est difficultas, quam in prædefinitione actus liberi in particulari, quia gloria in se non est actus liber. Quanuis autem per actus liberos sit assequenda, nihilominùs prædefinitio eius secundùm rationem distincta est à prædefinitione mediorum, seu actuum in particulari, per quos est comparanda. Vnde aliqui existimant, posse vnam præfinitionem esse sine alia, vt statim dicam. Tertiò, quia per se incredibile est, & parum cõsentaneum Scripturis, Deum nunquam prædefinire absoluta voluntate effectum exequendũ per actus liberos, quod planè sequitur ex illo fundamento, nam si Deus non potuit eligere ad gloriam prædestinatos ante præuisa merita, quia per liberas actiones sunt illã assequuturi: ergo eadem ratione non potuit efficaci voluntate præordinare effectum vllum exe cutioni mandandum per actionem liberam: non potuit ergo efficaciter eligere B. Virginem vt esset mater Dei, ante præscientiam absolutam liberi consensus eius futuri, quia non nisi per illum consensum obtẽtura erat illam dignitatem: hoc autem absurdum est, & contra omnem modum loquendi Sanctorum, & Ecclesiæ & contra rationem. Nam ad illum consensum præstandum præuenta est Beatissima Virgo excellentissima gratia & vocatione, quæ gratia tam excellẽs, ideò illi data est, quia in matrem Dei erat electa: ergo hæc electio antecessit præscientiam illius consensus, & fuit radix & origo gratiæ à qua ille consensus natus est. Idem argumentum fieri potest de electione Apostolorum ad Apostolatum: nam etiam illi non sunt cõsequuti talem dignitatem nisi medio cõsensu libero: & tamen de eis ait Christus, Ioannis 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Nã, licèt ipsi reuera elegerint sequi Christum, tamen, quia electio Dei antecessit, & fuit origo vocationis & gratiæ, per quam ipsi Christum elegerunt, ideò Christus sibi electionem illam attribuit, vt ponderauit Augustinus lib.de grat.& lib.arbit.c.17. Et certè in his exemplis, & similibus negari non potest, quin gratia illa & vocatio specialis, quæ datur ad talem cõsensum liberum, procedat ex voluntate Dei intendentis talem finem, v.g. facere hunc Apostolum, velo perari conceptionem Filij Dei ex tali fœmina; non potest autem in præsenti dici, illam intentionem esse tantùm conditionatam, vt per

Ioan.

Augusti.

per se manifestũ est, est ergo electio efficax.

Addi etiam hic possunt, quæ suprà lib.2. tractauimus de prædefinitione aliquorũ effectuum, qui per actus etiam malos mandãtur executioni, vt Passio Christi Domini, principatus Ioseph in Ægypto, translatio regnorum, in quorundam supplicium, & aliorum temporale præmium. De quare eleganter Isaias. cap.14. *Iurauit Dominus exercituum dicens, si non, vt putaui, ita erit, & quomodò mente tractaui, ita eueniet*; & infrà. *Dominus enim exercituum decreuit, & quis poterit infirmare?* Quis autem non videat, huiusmodi decretum antecedere præscientiã effectus sic decreti? Si autem potest Deus præordinare absolutè effectum, qui per actiones liberas malas futurus est, multò magis poterit prædefinire gloriam futuram per actiones bonas. Tandem hoc certè videtur maximè pertinere ad omnipotentiam Dei, vt possit perfectè & prout voluerit disponere, & ordinare effectus futuros per actiones liberas, vt apertè sensit Aug. in Ench. c.95. & seqq. dicẽs, *Quis tam impiè desipiat, vt malas hominum voluntates neget Deum posse conuertere, quas voluerit, quando voluerit, vbi voluerit.* Vbi euidenter loquitur de voluntate efficaci, & absoluta, quæ infallibiliter habet effectum, quæ non potest esse consequens ad præscientiam absolutam futuri effectus, cùm ex mente Augustini sit prima radix & causa futuritionis eius. Et ad rem, de qua agimus, est manifestum & elegans testimonium in lib.de Correct.& grat. cap.14. vbi sic Augustinus inquit, *Deo volenti saluum facere, nullum humanum resistit arbitrium: sic enim velle vel nolle in volentis est potestate, vt diuinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem.* Et infrà, *De ipsis hominum voluntatibus facit quod vult, & quando vult, habẽs humanorum cordium quò voluerit inclinandorum, omnipotentissimam potestatem.* Et simile refert Petrus Diaconus lib.de Incarn.& grat. c.8. ex Basilio in oratione Sacri altaris *Dona Domine virtutem ac tutamẽtum, malos, quæsumus, bonos facito, bonos in bonitate conserua: omnia enim potes, & non est, qui contradicat tibi, cùm enim volueris, saluas, & non est qui resistat tibi.* Nec dissimilia sunt verba Ambrosij. *Quem vult religiosum facit*, quæ infrà tractabimus. Igitur non potest in dubium reuocari, quòd electio ad gloriam ante absolutam præscientiã meritorum futurorum, sit possibilis.

Isaiæ.

Petrus Diaconus.

Ambros.

11 Et Augustini sententiã

Hoc autem posito, probabilius existimo, ita fuisse de facto. Et, in primis ostendo hanc fuisse D. Augustini sentẽtiam, qui in numeris locis, gratuitæ & liberali electioni diuinæ præuenienti omnia futura merita & præscientiam eorum, tribuit totum negotium salutis prædestinatorum. Sed, quia respõderi solet, Augustinum in illis locis non loqui de electione ad gloriam, sed ad gratiam, & præcipuè ad primam vocationẽ congruam. Contra hoc poderãdus est locus Augustini lib.de correct.& grat.cap. 7.vbi planè docet, ipsammet vocationem congruam habere pr̃iorem radicem in gratuita electione. Cùm enim dixisset ex massa humani generis in Adamo damnata quosdam gratuitò esse discretos, & alios in sua damnatione relictos, subdit. *Quicunque ergo ab illa originali damnatione ista diuinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium, quòd & procuratur eis audiendum Euangelium* (scilicet, auditione cõgrua) *&, cùm audiunt, credunt, & in fide quæ per dilectionem operatur vsque in finem perseuerant: & si quando exorbitant, correcti emendantur.* Igitur ex Augustini sentẽtia discretio aliqua facta est, ex qua procedit ipsa vocatio, & per illã reliqui effectus vsque ad perseuerantiam finalem: hæc autem discretio non potest cõsistere nisi in prælectione. Vnde subdit. *Hæc omnia operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit eos in Filio suo ante constitutionem mũdi per electionem gratiæ*, id est, gratuitam & sine meritis, vt inferiùs exponit, dicens: *Profectò electi sunt per electionem, vt dictum est, gratiæ non præcedentium meritorum suorum.* Inferiùs autem exponens ad quid fuerint electi, inquit. *Electi autem sunt ad regnandum cum Christo.* Et infra. *Illos elegit ad obtinẽdum regnum suum*: loquitur ergo Augustinus de electione ad gloriam: & ita interpretatur plura Scripturæ loca; quæ non possunt de alia electione intelligi; vt est illud ad Roman. 8. *Quis accusabit aduersus electos Dei, &* Matth. 20. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*; & similia. Et confirmari hoc potest, nam ibidẽ docet Augustinus, ex vi huius discretionis, & voluntatis diuinæ conferri electis perseuerantiæ donum infallibiliter. *Nam horum* (inquit) *si quisquam perit, fallitur Deus, sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus: horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus; sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus*, & in fine capitis id latè repetit. Quæro igitur quę sit illa volũtas diuina, ratione cuius detur electis perseuerantiæ donum: non est enim sola voluntas dandi aliquam primam vocationem congruam, quia nulla est: ex qua necessario vel infallibiliter sequatur perseueran-

Augusti.

C

ria electio ad gloriam fuit ante merita præuisa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ donum,vt per se constat.Neque sola vo A
luntas dandi ipsummet donum perseuerantiæ, seu omnia præuenientia,& concomitantia auxilia specialia, in quibus donum perseuerantię consistit,quia hoc nihil aliud esset, quàm dicere, ex voluntate absoluta, qua voluit Deus vt isti perseuerent, sequi perseuerantiæ donum:hoc autem & suppo nit priorem dilectionem, & discretionem vt Augustinus significat: & eandem habet rationem; nam ipsum perseuerare aliquid distinctum est ab omnibus illis auxilijs,estque effectus eorum per liberam voluntatẽ exequendus,hunc ergo prædefinit Deus& ratione illius dat illa auxilia,tamquam media propter finem efficaciter intentum. Ergo idem dicendũ est de electione ad gloriam.Nam Deus nemini vult perseuerantiam,nisi propter gloriã:ergo si volũtas dã di perseuerantiæ donum antecedit omnia B
12 præuisa merita,multò magis voluntas efficax dandi gloriam etiam antecedit:hæc autem est electio de qua agimus.

Atque hinc sumi potest argumentũ aliud in doctrina diui Augustini, nam sæpissimè docet,vocationem congruam dari & specia li beneuolentia Dei quam appellat propositũ gratiæ Dei,& ideò etiã appellat vocatio nẽ illam secundùm propositum,vt c.14.vi sum est:vbi ostendimus,illud propositum signi ficare aliquam voluntatem Dei efficacem, ex qua infallibiliter sequitur iustificatio & glorificatio eius,circa quẽ Deus tale propositum habuit:hæc autẽ voluntas non potest esse alia,nisi voluntas efficax ipsius finis,quæ est voluntas dandi gloriam: nam sola hęc voluntas virtute includit omnia me dia,ita congrua,vt per ea infallibiliter comparetur finis.Et hoc rectè confirmant ver C
ba Augustini paulò antea citata ex lib.de correct.& grat.cap.14. *Volenti saluum facere, nullum humanum resistit arbitrium*:hæc ergo vo luntas est propositum illud gratiæ, à quo omnis congrua vocatio, & efficax gratia manat:illa autem volũtas Dei efficax est, nã in efficaci voluntate humanum resistit arbi trium. Denique illa voluntas saluandi,est si ne dubio voluntas dandi regnum cælorum, vbi salus est perfecta, secura & æterna:de qua Paulus locutus est, cùm dixit, *Deus vult omnes homines saluos fieri.* 1.ad Timoth.2. Quę
1. *Ad Timoth.* verba ibidem August. de voluntate efficaci exponit,& de solis prędestinatis,inter quos sunt omnia hominum genera,id est, ex omni statu, natione &c. in qua expositione nũc non immoror;illud tantũ sumo,ex mẽte Augustini volũtatem efficacem saluandi prædestinatum,& esse electionem efficacẽ ad gloriam,& esse radicem omnium bonorũ & gratiarum efficacium,quæ sic electo conferuntur,quam proinde necesse est antecessisse præscientiam omnium meritorum:hãc autem voluntatem electionem gratuitam appellamus.De qua rectè intelligitur quod scribit Augustinus lib.de gratia & lib.arb. c.18. *Eligentium hominũ meritum nullũ esset,nisi eos eligentis gratia Dei præueniret: quia electi sunt elegerunt,non,quia elegerunt electi sunt.* Itẽ quod ait de prędest.cap.17.*intelligamus vocationem, qua fiunt electi, non qui eliguntur, quia crediderunt,sed qui eliguntur vt credant.* De qua electione ad fidem possunt eadem argumenta fieri,quia etiam credere est actus liber. Ac denique in toto eo capite ita excludit merita præuisa ad electionem,sicut ad prædestinationem;dicens nõ præsciisse Deum,qui futuri essent sancti,& ideò eos elegisse: quia Apostolus non dicit, *Elegit nos Deus*,quia futurieramus sancti,sed,*vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate*,quæ sine dubio est electio ad gloriam, vel saltem illam includit,& ordine intentionis supponit. Quod etiam egregiè confirmat celebris ille locus August. sæpè in superioribus tractatus.lib.1.de Bono perseu.cap.14.vbi de Tyrijs,& Sydonijs ait. *Quoniam vt crederent non erat eis datum*,scilicet efficaci proposito voluntatis Dei, *ideò vnde crederet est negatum*, id est, congruum auxilium. Et postea subdit multis negari hoc auxilium, quia, *Dei altioris iudicio à perditionis meta non sunt gratiæ prædestinatione discreti.* Similia sunt infinita loca apud Augustinum, quæ longum esset referre. Legatur de Prad. & gratia præsertim c. 7.&.9.de bon perseu.cap.8.lib.5.cont. Iulian c.3.lib.3 Hipognost. præsertim à fine, & lib.6. parum à principio.

Electio ante merita non est tantùm virtualis,sed formalis.

13 Sed dicet fortasse aliquis,verum quidẽ esse, voluntatem saluandi prædestinatũ antecedere aliquo modo prescitiã absolutam meritorum, tamen illam nõ esse voluntatem prædefinitiuã gloriæ,vel salutis in se, vel formaliter, sed tantum in alio, seu virtualiter,idest,in vocatione congrua. Itaque, quia Deus vult homini dare cõgruã vocatio-

vocationem ad fidẽ virtute, vult dare fidẽ, A
& idem est proportionaliter de charitate, gratia & gloria.Sed hoc nec consonat verbis Augustini,nec rationi. Augustinus enim expresse ponit electionem ad regnum cælorũ,voluntatẽ efficacem saluãdi,& electionem vt credant. Atque hinc formatur ratio,nam voluntas finis, in eo præsertim qui perfectè operatur,non est virtualis, sed expressa ac formalis:sed,cùm Deus dat vocationem cõgruam vt homo credat, ipsa fides est finis talis vocationis: & similiter iustificatio est finis vocationis congruæ ad pœnitentiam,& glorificatio est finis auxilij congrui ad perseuerandum:ergo voluntas talis finis non est virtualis tantùm,sed formalissima & expressa,& secundùm rationem est B
prior:ergo multò magis antecedit præscięntiam meritorum, quàm voluntas dandi vocationem congruam.

14 Electio hęc absoluta est. Dices,etiam si formalis intentio finis secundùm rationem antecedat,nõ tamẽ oportere illam vt sic esse efficacem, sed tantùm conditionatam,& dependentem quoad suũ effectũ à libero arbitrio vt cooperaturo gratiæ Dei. Quod in hũc modum declarari potest,nam cùm Deus intendens finem,& eligens media non egeat discursu aliquo vel inquisitione mediorum,sed simul habeat omnia præsentissima,non prius intendit finem & posteà eligit media, sed simul intendit finem per talia media,& dependenter ab illis. Sic ergo in præsenti vult quidem dare gloriam prædestinato,non tamen absolutè,sed per talia media,scilicet per merita & actiones liberas cũ diuina gratia:& nõ sine illis; C
& ita illa volũtas non est absoluta,sed cõditionata.Sed hęc obiectio sententiam nostrã maximè confirmat,& declarat. Nam in primis,quòd illa voluntas efficax sit,probatũ est ex Augustino, quia illi voluntati nullus
Matth. resistit.Probari etiam potest ex illo Matth. 24.*Ita vt in errorem inducantur, si fieri potest etiã electi.* Quę est exaggeratio ad declarandam acerbitatẽ persecutionis, cũ fieri non possit vt electi deficiant. Quod autẽ hoc nõ sit tantùm ratione præscientiæ,sed ex vi ipsius electionis,declarant illa verba. *Nisi breuiati essent dies illi,non fieret saluæ omnis caro,sed propter electos breuiabuntur dies illi*. Hinc enim constat, hanc electionem talẽ esse, vt ratione illius remoueantur ab electis impedimenta salu-
De bono per sene. c.14. tis, & prouideãtur media, quibus *certissimè liberentur*, vt Augustinus loquitur: est ergo illa electio efficax non tantùm vt versatur circa media,sed etiam vt versatur circa finẽ, cùm sit fons & ratio talium mediorum, vt satis declarat illa particula, *propter electos*. Ex quo etiam sumitur optima ratio,nam intentio finis est proportionata electioni mediorum,& è conuerso media manifestant, qualis fuerit intentio finis:ergo,si Deus ex peculiari beneuolentia & prouidentia procurat huic homini media congrua & infallibilia,quibus finem assequatur,signũ est efficaciter intendere talem finem,& lõgè aliter velle salutem & gloriã tali homini, quã alij,cui talia media specialiter non confert.

Denique libenter amplector, quod in 15
obiectione dicitur,Deum simul & simplicissimo actu secundùm rem intendere finem per talia media,nã hinc necessario concluditur,Deum ante præscientiam absolutam futurorum meritorum,velle prędestinato totum hoc,& gloriã,& merita, & gloriam per merita,& merita propter gloriam: & similiter totum hoc,& fidem & vocationem congruam,& illam per hanc, & hanc propter illam:ergo sicut per eam voluntatem eligit Deus hominem ad vocationem congruam vel ad merita,ita etiam ad fidem & ad gloriam,& per illam voluntatem tam prædefinit finem quàm medium. Nec verè ac propriè dici potest illa voluntas finis conditionata,quia licèt in effectu, & executione pendeat finis à medio,& non sit aliter intẽtus,tamen illamet conditio est absolutè volita per illum eundem actum,& ideò totum illud obiectum,& quidquid in illo est, absolutè & efficaciter est volitum. Sicut, qui habet volũtatem ædificandi integram domũ, vult quidem tectum dependenter à fundamento,non tamen dicetur solùm conditionatè vel inefficaciter velle ædificare tectũ, id est,sub hac conditione, si positum fuerit fundamentum,quia hæc ipsa conditio in illa voluntate absolutè & efficaciter inclusa est;& ita totum obiectum est absolutè & efficaciter volitum:ita ergo est in prędicta voluntate diuina. Adeò vt,quamuis nos ratione distinguamus(quod facere possumus)illam simplicissimam Dei voluntatem, vt terminatur ad fidẽ,verbi gratia,&advocationẽ congruam:ad illam vt ad finem, ad hanc vt ad medium,& illam vt sic præcisè conceptã intelligamus vt priorem: nihilominus, illa prior voluntas,vt sic etiam concipitur, vt absoluta & efficax,quia talis est,vt ex vi illius necesse sit Deũ dare vocationem congruã.Et idem est de voluntate dandi gloriã, si præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

si præscindatur à voluntate dandi merita, quia, virtute saltem, includit illam: quia nõ terminatur ad gloriam vtcunque, sed sub ratione coronæ & brauij.

16 Atque ex his omnibus sententia proposita non solùm Augustini autoritate; sed etiã multis coniecturis & rationibus comprobata est: quia licèt ex parte hominis illa electio non sit simpliciter necessaria vt saluari possit, & fortasse etiam ex parte Dei, & de potentia absoluta, talis modus electionis non fuerit necessarius, vt aliqui homines saluarentur, tamẽ, supposito modo prouidentiæ supernaturalis, quem Deum habere credimus cum electis, ex illo colligimus eos ante præuisa merita, sua gratuita voluntate elegisse, nõ tantùm ad vnum vel aliud beneficium gratię, seu vocationis congruę, B sed ad totam seriem mediorum, quibus infallibiliter perducũtur ad regnum, & consequenter etiam illos ad finem ipsum seu gloriã præelegisse. Et potest in hunc modũ alia ratio formari, nam si prædestinati eliguntur ad gloriã ob merita præuisa, vel hoc est propter vnum vel alium actum meritorium per se ac præcisè sumptum, vel propter perseuerantiam in bono merito vel in fructu eius vsque ad finem vitę. Primum dici non potest. Tum quia aliàs omnes qui habent aliquem actum meritorium statim fierent electi, non est enim maior ratio de vno quàm de alio. Tũ etiã quia aliàs mereretur homo perseuerantiam in bono, quia ante perseuerantiam meretur electionem ad gloriã, ex quia necessariò sequitur perseuerãtia. Tum denique quia Conci
Conc. Trid. lium Tridentinum sess. 6. docet, iustos non C absolutè mereri cõsecutionẽ glorię, sed sub conditione, si in gratia decesserint: ergo neque absolutè possunt mereri electionẽ, neque etiam possunt mereri conditionem illã, id est, quòd in gratia decedant: meritò scilicet perfecto & infallibili, quod in aliquo actu reperiatur, sed solum possunt ad illã conditionem cooperari perseuerando, seu continuãdo bona opera cum diuina gratia, & non peccando. Secundum etiam dici nõ potest, quia ad perseuerandum gratis datur perseuerantiæ donum, quod ab ipsa electione ducit originem, vt satis declaratum est.

Probatur eadem assertio ex Scriptura.

17 Atque vlterius ex diuinis Scripturis multa sumi possunt in eiusdem rei confirmationem, quæ ab Augustino in adductis locis citantur, & à Prospero, qui huic sententiæ multum fauet lib. 1. de vocat. Gent. capit. 7. & 8. aliàs 22. & 23. Sed hi Patres, in illis testimonijs præcipuã vim faciunt, ex quibus probatur, initium salutis, etiam ipsius fidei esse ex Deo. Quæ testimonia rectè concludunt contra Pelagianos, qui asserebãt, electionem diuinam fundari in aliquo bono vsu naturali liberi arbitrij; & ideò non tantùm electionem ad gloriã, sed etiã ad omnia beneficia gratiæ, prouenire dicebant ex aliquo humano merito. Contra Catholicos verò, qui ponunt meritum electionis ad gloriam, fundatũ in aliqua prioti gratia, nõ habẽt vim illa testimonia. Sunt autem alia quę etiã ab Augustino afferũtur, in quibus ita diuina Scriptura de electis loquitur, vt significet singulari Dei beneplacito fuisse à Deo dilectos & præelectos ad gloriã, nõ ob eorũ merita præuisa, sed potius ab illa Dei dilectione manasse omnia beneficia gratiæ, quibus eis datũ est vt gloriã meruerint. Huiusmodi sunt verba, quæ *Matth.* suprà citaui, Matth. 24. *Propter electos breuiabuntur dies illi.* Et infra. *Ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Et Marcus c. *Marc.* 13. addit, quandam reduplicationem emphasim habentem. *Sed propter electos quos elegit.* Et specialem Dei prouidentiam indicat, cùm ait: *Nisi breuiasset Dominus dies, non fuisset salua omnis caro, sed propter electos, quos elegit, breuiabit illos.* Simile est illud Pauli ad Rom. *Ad Roma.* 8. *Quis accusabit aduersus electos Dei.* In quibus & similibus locis certum est, electos simpliciter & absolutè vocari, qui ad gloriam & beatitudinem sunt electi, iuxta illud. 2. ad *Ad Timo.* Timoth. 2. *Omnia sustineo propter electos, vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cũ gloria cælesti.* Et ideò in citatis locis de Christo veniente ad iudicium dicitur, *Congregauit electos suos.* Dicuntur ergo simpliciter electi ex electione ad gloriam, quæ rectè intel *Luc.* ligitur in illis verbis Christi Lucæ. 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Tribuitur autem hæc electioni in citatis locis, quòd ratione eius Deus peculiarem prouidentiam habeat circa sic electos, vt eos custodiat, & perseuerare faciat: nõ est ergo hæc electio ex præscięntia perseuerantiæ, sed potiùs est ratio eius.

18 Quo sensu accommodatissimè intelligũtur verba Christi Ioan. 10. *Vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis, oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequũtur me, & ego vitam*

vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Quæ vltima verba sine dubio dicta sunt propter prædestinatos, qui infallibiliter saluabuntur, vt ex ipsis verbis cõstat. Et Aug. trac. 48. *August. Chrysost.* Chrysost. hom. 60. & omnes ita exponunt. Non potest autem commodè ad solam præscientiam referri, quod Christus ait: *Non rapiet eos quisquam de manu mea*: Sed ad decretũ voluntatis, & ad potestatẽ implendi illud, quæ nomine manus significatur. Indicauit ergo Christus in illis verbis, peculiarẽ curã, quã habet de illis ouibus, quas per æternam electionẽ singulari modo suaseffecit: & ideò ita illas custodit, vt perire nõ sinat: ergo talis electio non est ex præscientia absoluta perseuerantię futurę, sed est origo illius. Sic *Ioann.* etiã rectè intelligitur illud Ioã. 13. *Nõ de omnibus vobis dico, ego scio, quos elegerim.* Præser- B *August.* tim iuxta expositionẽ Augustini tract. 59. *Actor.* Itẽ illud Actor. 13. *crediderunt quotquot præordinati erant in vitã æternam.* Et illud ad Rom. 8. *Ad Rom.* *Iis qui secundũ propositum vocati sunt sanctis*: Nã illud propositum nullũ aliud melius intelligitur quàm hæc æterna electio à qua prouenit, vt omnia electis cooperentur in bonũ. Et iuxta hanc electionẽ optimè explicantur omnia quæ in illo cap. 8. 9. & 11. & ad Ephe. 1. Paulus tract. Quæ omnia nunc ex professo tractare operosum esset.

19 Deniq; facit illud Ioan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*, quod non solùm de elec- *Ioann.* tione ad Apostolatũ, sed etiã de electione ad gloriã Augustinus sæpe intelligit. Quo sensu non de omnibus Apostolis qui tunc aderãt (erat enim inter eos Iudas) sed de ijs tantùm, qui verè erant electi, locutus est C Christ⁹. Accomodari etiã potest quod ibidẽ *Li. de præd. Sanct.* Christus ait: *Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos.* Loquitur enim Christus de se vt homine: est autẽ Christus homo, vt alibi Augustinus dixit; illustrissimũ nostræ prædestinationis exẽplar: sicut ergo ipse vt homo gratis est dilectus & electus vt esset filius Dei naturalis, ita & nos gratis dilecti, & electi sum⁹ ab ipso. Vnde Chrysost. hom. 71. in Ioã. *Chrysost.* ait, in illis verbis. *Sicut ego dilexi vos.* significasse Christum gratuitã dilectionem, ac si diceret (ait Chrysostomus.) *Non enim vestris præcedentibus meritis debitum persolui, sed ego incepi.*

20 Possent in huius rei confirmationẽ plura adduci, sed præsenti instituto hæc sufficere videntur, vt de huius sententiæ maxima probabilitate constet, quã in hoc opere libẽter defendo, non solùm propter ea quæ adduxi, A sed etiã quia est expressa sentẽtia D. Tho. 1. *D. Thom.* p. q. 23. art. 4. & frequẽtius recepta ab Scholasticis doctoribus: ac deniq; ne quis existimet ad euitandas physicas prędeterminationes necessariũ nobis esse, ab Augustino, aut D. Thoma, vel à cõmunioribus sententijs, & in fauorem diuinæ gratiæ frequentiùs receptis, & in Scriptura sacra & Patribus sufficienter fundatis, ne transuersum, (vt aiunt) vnguem, recedere.

CAPVT XVII.

Actus supernaturales prædefiniri à Deo, etiam si non prædeterminet physicè liberum arbitrium ad illos efficiendos.

1 Variæ sententiæ de prædefinitione actuũ supernaturalium.

PRiùs quàm fundamentis contrariæ sententiæ satisfaciam, dicam de secũdo pũcto proposito, quia annexum est præcedenti, & suppositis omnibus, quæ dicta sunt in discursu operis, facilè expediri potest. De prædefinitione igitur actuum supernaturaliũ duplex quæstio tractatur. Vna est, an sit possibilis, salua eorũ libertate: altera an de facto prędefiniti sint. Circa priorẽ nonnulli Theologi sentiũt omnino repugnare, quòd hi actus prædefiniti sint, & maneant liberi, qui in suã sententiã afferunt Damascenũ, Gregorium Nissen. & alios Patres, præsertim Græcos, quos in superioribus adduximus. Qui generatim & sine distinctione negant, Deum ea prædefinire quæ sunt in nobis: & rationem reddunt, quia non vult vim inferre nostrę libertati. In quã sententiã citari solent multi Scholastici antiqui. Sed illi nihil aliud docent prętер ea, quę suprà retulimus, imò vix attingunt hanc quæstionem in eo sensu, in quo nunc tractatur. Ex modernis verò Scriptoribus nonnulli illam defendunt, præsertim illi, qui causam prædestinationis vel electionis ponunt ex parte nostra. Potest autẽ in hac sententia procedi ex varijs fundamẽtis. Primò, ex opinione quæ negat habere Deum scientiam futurorum contingẽtium, quæ conditionata dicitur: nam illa secluſa non posset Deus prædefinire actum supernaturalem infallibiliter futurum, nisi omnino efficaciter determinet causam secundã ad illum actum, ita vt resistere non possit, quia aliàs non posset effectus esse omnino infallibilis. Et, qui sic opinantur, consequẽ-

ter

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter quidem loquuntur, vt in superioribus dixi, sed quàm falsum sit illud fundamentũ in speciali opere ostendam. Et hoc ipsum consequens, quod ex illo infertur, sufficere deberet ad ostendendam illius principij falsitatem, videlicet aut physicam prædeterminationem admittendam esse, aut omnem prædefinitionem actus liberi negandam.

2 Alij verò, quanuis admittant scientiam conditionatam actuum liberorum, nihilominùs existimant, prædefiniri non posse integra manente eorum libertate, propter efficaciam cuiuslibet prædefinitionis diuinæ, & necessariam connexionem cum actu prædefinito. Ex his verò autoribus, qui sic opinantur, quidam consequenter putant non potuisse homines efficaciter eligi ad gloriã ante præuisa futura merita per absolutam præscientiam, vt vidimus. Alij verò consistere posse credunt absolutam præelectionem ad gloriam absque prædefinitione absoluta alicuius actus liberi in particulari, sed in cõmuni tantùm. Quo modo prædefiniri actũ non ita repugnat libertati, sicut prædefiniri in particulari, & cum omnibus circunstantijs: nam cum necessitate actus in communi potest stare indifferentia actus in particulari, sicut necesse est hominem aliquando venialiter peccare, licèt in particulari nõ peccet nisi liberè, quia libertas non exercetur abstractè & circa actum in communi, sed in particulari, & cum omnibus determinatis circunstantijs.

Et hoc declarant ex quadam doctrina D. C
D.Thom. Tho.q.6.de verit.art.3. vbi inquirit, an prædestinatio certitudinem habeat; & respondet, habere certitudinem non solum scientię, sed etiam ordinis seu causalitatis, & non solum esse certã respectu vniuersalis finis, sed etiã respectu particularis & determinati, quia, ille qui est ordinatus per prædestinationem ad salutem, nunquã deficit à cõsecutione salutis. Deinde verò inquirẽs, quomodo hæc certitudo ordinis cum libertate arbitrij cõponatur, significat hunc modũ concordiæ, scilicet, quòd licèt prædestinatio habeat certitudinẽ præordinationis, & præelectionis quoad finẽ, id est, quoad gloriam, & tantã gloriam, non verò quoad media in particulari, per quæ prædestinatus consecuturus est illam gloriã, sed tantùm in cõmuni. Quia nimirum Deus ita prouidet prædestinato, & tot auxilia illi præbet, vt si vni resti terit alteri consentiat, & infallibile sit ex vi cause, quòd per tot auxilia & adminicula salu etur, quanuis non sit ita certũ, quòd per hunc vel illum actum determinatè saluabitur, sed hoc sit certum per præscientiam. Sicut infallibile est, & certum in causa hominem diu tentatum, & à Deo destitutum, casurum, quanuis illo modo non sit certum, in hoc vel illo peccato determinatè lapsurum, sed hoc solum possit esse certum in præscientia. Verba D. Thomæ sunt. *Inuenimus, ordinem compossibilem esse respectu alicuius dupliciter. Vno modo in quantum vna causa singularis producit effectum suum ex ordine diuinæ prouidentiæ: alio modo, quando ex concursu causarum multarum contingentium, & deficere possibilium, peruenitur ad vnum effectum, quarum vnamquamque Deus ordinat ad consecutionem effectus loco eius, quæ deficit, vel ne altera deficiat.* Et infrà. *Et hoc modo est in prædestinatione: liberum enim arbitrium deficere potest à salute, tamen in eo quem Deus prædestinat, tot alia adminicula præparat, quòd vel non cadat, vel si cadat, quòd resurgat.*

Non ergo ponit D. Thomas certitudinẽ prædestinationis in singulari ac prædefinito medio seu actu, sed in communi tantùm, prout in illo disiuncto declaratur. Et iuxta hanc doctrinam declarãt auctores huius sententiæ omnia testimonia Scripturæ vel Patrum, in quibus effectus, qui per actus liberos executioni mandantur, prædefiniri dicũtur, scilicet, quòd sunt prædefiniti quoad fines in particulari, quoad media verò tantùm in communi, loquendo de prædefinitione in rigore vt antecedit præscientiam absolutam futurorum: nam, si hæc adiungatur, per illam præuidet Deus, quod medium in particulari futurum sit ex his, quæ in communi præordinauerat, & tunc illud acceptat & ordinat ad talem finem voluntate consequente, quæ licèt non sit prædefinitio in dicto rigore, tamen quatenus ex æternitate antecedit, comparata ad effectum interdum prædefinitio seu præordinatio appellatur.

Hæc doctrina nimis falsa videtur his Theologis recentioribus, qui physicas prædeterminationes introduxerũt: imò propter illam vitandam videntur potissimum cõpulsi, vt in aliud extremum inclinarent. Nam cùm ipsi vel non agnoscant, vel non credant, scientiam conditionatam futurorum, ne cogerentur illum modum prouidentiæ Deo attribuere etiam in supernaturalibus actibus, induxerunt efficacium gratiæ, & 3 Censura superiorisdoctrinæ.

præmotionis diuinæ per physicam prædeterminationem, vt per eã possit Deus ea omnia, quæ de hominum salute perfectissimè decreuit, & statuit, infallibiliter ad exitum perducere. Ego verò, quanuis neutrã ex his extremè oppositis sententijs verã esse cẽseã, ita tamẽ de illis sentio, vt, si in alteram earũ necessariò inclinandum esset, potiùs prædefinitio omnis actus supernaturalis in particulari neganda esset, quàm physica prædeterminatio admittẽda, quia testimonia Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, ac rationes sumptæ ex principijs fidei, non ita efficaciter ostendunt, actus aliquos liberos præfiniri, sicut probãt non esse ex determinatione extrinseca, vt ostensum est. A

Prædefinitio non repugnat libertati. B

4 NObis autem neutra via ex his extremis necessaria est, imò, suppositâ conditionata scientia, facillimè defendimus, posse Deum intrà se, seu in voluntate sua, absoluto & efficaci proposito decernere vt aliquis actus in particulari, & cum talibus circunstantijs hac in tempore à voluntate humana, priùs ratione, quàm præsciat, talem actum esse absolutè futurũ: imò & priùs ratione in ordine finis, quàm velit applicare media, vel dare auxilia, per quæ talis actus futurus est, quanuis non sine illis, vel aliquo illorum: & hoc est prædefinire talem actum conseruata eius libertate. Hæc omnia probantur, nam talis actus est honestus & supernaturalis: ergo ex hac parte non repugnat, quòd Deus illum absolutè velit & amet, vel eligat tanquam proportionatum medium ad supernaturalem hominis finem. Deinde præcognouit Deus talem vocationem, vel auxilium, esse accommodatum medium, vt per illud voluntas humana de facto inclinetur ad talẽ actũ eliciendum: imò præcognouit esse tale, vt voluntas infallibiliter sit illi cooperatura: ergo potest Deus, vnico actu simplicissimo suæ voluntatis velle, quod creata voluntas eliciat talem actum, &, vt illum habeat, dare illi tale auxilium, quia & Deus ipse liber est ad volendum, & obiectum ipsum ita est amabile, & respectu voluntatis diuinæ nihil indecens aut repugnans includit. Per illud autem decretum vult Deus vocationẽ v.g. vt medium ad talem actum voluntatis humanæ, actum verò vt finẽ respectu talis vocationis, quãuis eundẽ actũ velit vt mediũ respectu gloriæ. Quòd verò in hoc diuino decreto nihil sit repugnans libertati pater, quia per tale decretũ vult Deus actũ illũ in ordine ad causam, & ad mediũ, per quæ liberè futurus est, & ex vi talis decreti nullã aliã causam adhibet ad talẽ actum: ergo nõ est vnde possit libertatem lædere vel impedire, nam potiùs eam maximè tuetur per tale decretum, quia & directè vult ipsum actum creaturæ vt liberum, & ex vi eius ordinat medium aptum ad liberam determinationem causandam. Nec per illud decretum aliter influit in voluntatem creatam; & ideò non potest modum operandi eius immutare, vt latiùs lib.1. declaratum est.

Denique, quòd huiusmodi decretum sit 5
verè prædefinies talem actum, probatur ex dictis in priori pũcto huius capitis: quia est absoluta & efficax volitio eius, nam quòd Deus non velit talem actum nisi in ordine ad accommodatum medium, & per illud nõ impedit quominùs illa volitio absoluta, & efficax sit: imò ideò ex vi eius applicatur tale medium infallibiliter, quia ipsa est absoluta, & prædefinitiua talis actus. Et confirmatur, nam decretum, quo statuit Deus dare homini talem vocationem congruam, vt credat, est prædefinitio respectu talis vocationis, quia simpliciter vult dare illam antequàm præsciat absolutè futurum, quanuis non velit eam dare, nisi propter talem finem vel actum: ergo & è contrario decretum de actu ipso erit prædefinitio eius, quã uis non sit volitus nisi per tale medium. Tandem ille actus non comparatur ad nostram voluntatem vt determinãdam solum concomitanter, sed antecedenter, & causaliter, quia per illum Deus non vult tantum concurrere si voluntas cõsenserit, sed vult vt cõsentiat, idq; nõ per velleitatẽ, seu simplicem affectum, sed absoluto & efficaci decreto, quale est illud, de quo August. dixit: *volenti Deo saluum facere nullum humanum resistit arbitrium*: est ergo vera prædefinitio, non tamen necessitatẽ inferens, quia executioni mandanda est, per medium congruum & accommodatum libertati humanæ, iam præscitum, ad quod includit respectum. Atque hæc pars certior fiet ex sequente: neque cõtra illam inuenio rationem alicuius momenti, cui in primo, & secũdo libro satisfactum non sit. Testimonia autem Patrum, præsertim Græcorum, quibus interdum generaliter significant, nullum actum liberum prædefiniri, intelligenda sunt, vel de prædefini

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione transeunte, seu prædeterminate physicè voluntatem creatam, vel (& in idem fere redit) de prædefinitione quæ nullum respectum habeat ad præscientiam liberę determinationis propriæ ipsius voluntatis creatæ, neque absolutam, neque conditionatam.

6 Non est de fide Deum prædefinire proprie omnes actus supernaturales in particulari.

Supereſt vltimò dicendum, quid de facto sentiendum sit; nam quidam Theologi ita hoc exaggerant, vt dicant, esse de fide certum, Deum prædefinisse omnes actus supernaturales in particulari, & cum omnibus circunstantijs. Sed nullum afferunt fundamentum illius censuræ seu certitudinis: nam in Concilijs nihil de hac re est definitum. In Patribus res est dubia: nam multi sunt, qui saltem verborum specie hoc negare videantur: nullus autem aut ferè nullus est, qui de omnibus actibus supernaturalibus id affirmet. Dicit quidē Leo IX. epist. ad Petrū Antioch. *Deum prædestinare bona, non mala*, sed nec dicit prædestinare omnia bona, nec dicit, prædestinationem illā antecedere præscientiam, quo tantùmmodo nunc de illa loquimur, & prædefinitionem appellamus, vt exposuimus. Sic etiam D. Anselm. lib. de Concord. c. 2. prædestinationem liberi actus dicit non repugnare libertati eius, tamen manifestè subiungit prædestinationem præscientię: & per hanc, illam cum libertate conciliat. *Dubitari* (inquit) *non debet, quia eius prædestinatio & præscientia non discordant, sed sicut præscit, ita quoque prædestinat.* Vnde addit inferius. *Quamuis necesse sit fieri quæ præsciuntur, & quæ prædestinantur: Quædam tamen præscita & prædestinata non eueniunt ea necessitate qua præcedit rem & facit, sed ea, quæ rem sequitur vt diximus. Non enim ea Deus, quamuis prædestinat, facit, voluntatem cogendo, aut voluntati resistendo, sed in sua eam potestate dimittendo, quamuis tamen sua voluntas vtatur potestate nihil tamen facit, quod Deus non facit in bonis sua gratia*: vnde constat loqui etiam de supernaturalibus actibus. Ac tandem concludit. *Sicut præscientia, qua non fallitur, non præscit nisi verum, sed erit aut necessarium aut spontaneum, ita prædestinatio, quæ non mutatur non prædestinat, nisi sicut est in præscientia.* Quod iuxta nostram sententiam rectè posset exponi de præscientia conditionata: tamen in rigore conuinci non potest, hanc fuisse mentem Anselmi, sed posset aliquis illum intelligere de præscientia absoluta, vt verbum præscientiæ in rigore sumptum indicat. Denique, D. Augustinus, & alij Patres, in quibus reperiri potest aliquod huius prędefinitionis fundamentum, neque satis apertè modum eius declararunt, multoque minùs dixerunt in omnibus supernaturalibus actibus, vel necessariam esse, vel de facto reperiri huiusmodi prædefinitionem.

7 Atque hinc constare etiam potest, illam fidei certitudinem, quam illi Theologi tali sententiæ attribuunt non posse ex diuinis Scripturis sumi, cùm sancti Patres, per quos Deus nobis Scripturas declarat, eam ibi nō inuenerint. Nec testimonia, quæ frequenter afferri solent, illam ostendunt, quędam enim sunt communia actibus bonis & malis, quibus testimonijs aliqui ex dictis Theologis libenter vtuntur, quia ęquè affirmant prædefinitionem actuū malorum, sicut bonorum, quod falsum est. Vnde in illis locis non semper est sermo de prædefinitione actuū liberorum, sed effectuū ipsorū, quod valde diuersum est, vt lib. 2. declaraui; huiusmodi est illud Isa. 14. *Dñs exercituū decreuit, & quis poterit infirmare?* & similia. In alijs verò, licèt sit sermo de prædefinitione, nō tamen constat, an dicatur prędefinitio propter antecessionem æternitatis, vel propter antecessionem secundùm rationem ad præscientiam, nam prior vsus videtur satis frequens, & accommodatus communi modo loquendi, sicut præscientia, præparatio, & similia dicuntur propter antecessionem durationis: & quia hęc notissima est, interdum illa præpositio in Scriptura omittitur. Sic Actor. 2. dicitur. *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum. &c.* Ex quo non potest colligi, illā definitionem antecessisse præscientiam: & tamen eodem modo dici posset, *prædefinito cō filio, & præscientia Dei traditum.* Tandem, si quod est testimonium, ex quo posit in speciali hęc prędefinitio actuum supernaturalium colligi, præcipuè est illud ad Ephes. 2. *Creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in eis ambulemus.* In illo autē vel non est sermo de præparatione prędefinitiua, & efficaci, sed de se sufficiente, vt verba ipsa præ se ferunt, & statim magis declarabimus, vel, si ita explicetur, tātùm ibi erit sermo de prędestinatis: & ita non erit vniuersalis definitio de omnibus actibus supernaturalibus: imò & de actibus prędestinatorū fortasse non omnino conuincit, licèt sit satis probabile testimonium.

Triplex

Triplex ordo supernaturalium actuum.

8 EGo quidem valde probabile esse censeo prædefinijsse Deum omnes actus supernaturales, sed non de omnibus esse æqualem certitudinem vel probabilitatem. Et ideò conuenienter in tres ordines seu classes illos distingui posse existimo. Quidam enim ex his actibus sunt prærordinati à Deo ad commune bonum Ecclesię tanquam media vel dispositiones, seu necessariæ cōditiones ad totius generis humani remedium, vt fuit v. g. consensus B. Virginis ad conceptionē filij, & in hoc ordine possunt poni omnes actus liberi & meritorij Christi, & similes. Alij sunt actus ordinati ad priuatum præmium alicuius hominis prædestinati, & sunt media, per quæ ad finem prædestinationis dirigitur. Alij denique sunt ordinati ad iustitiam, vel bonum priuatæ personæ præcitæ, quòd ad vltimū terminum, & finem talium actuum peruentura non est.

9 Certum est secreditur, prędefinisse Deum supernaturales actus, qui pertinēt ad commune bonum.

De primo ordine actuum ferè certum existimo prædefiniri à Deo, non in confuso tantùm & vniuersali, sed in particulari, & cum omnibus circunstantijs. Probatur ex dictis in priori puncto. Item quia est res incredibilis, quòd Deus non prædefinierit tempus & horam incarnationis in particulari, ied id determinādum reliquerit per voluntatem B. Virginis, cùm Paulus dicat. *Postquàm venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, &c.* Quo loco omnes Sancti intelligunt, plenitudinem temporis appellari cōplementum temporis à Deo prædefiniti. Idem argumētum fieri potest de actibus voluntatis Christi, quibus mortem pro nobis acceptauit, nostramque salutem operatus est: non enim alio tempore neque alio modo id voluit Christus, quam sicut Patrē voluisse & disposuisse intellexit: iuxta illud. *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.* Ioan. 5. & ad Hebr. 10. *Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam.* Idemque argumentum sumi potest ex prædicatione Apostolorum, quę per actus liberos, & supernaturales mandata est executioni: & tamen dubitari nō potest quin singulari Dei consilio facta sit tali tempore & tali loco: imò in hac dispositione rerum maximè latet occultum mysterium diuinæ prouidentię & prędestinationis. Dicere autem, Deū hæc omnia ex se disposuisse in confuso & in

Ad Gal. 4.

Ad Hebr.

Opusc.

A communi, particulares autem circunstātias non pręordinasse voluntate sua, sed pręsciusse determinandas per voluntates hominum, est valde alienum à perfectione diuinę prouidentię, & à modo, quo Scriptura sacra loquitur de huiusmodi consilijs diuinis, & à fortiori hoc constabit ex dicendis de actibus secundi ordinis.

10 Obiectio.

Dices, etiam si demus, Deum prædefinire effectus, qui per actus liberos eueniūt in particulari, & cum omnibus circunstantijs, non necesse est vt actus ipsos liberos prefiniat, sed satis est vt disponat causas eo modo, quo pręscit operaturas. Nam interdum prehnit Deus in particulari effectum, qui non fit, nisi medio actu malo, & tamen nō prefinit actum malum: sic enim prefiniuit passionem Christi, & diem, horam, ac punctum mortis eius, vt significauit Leo Papa serm. 7. de Pass. dicens. *Neque vlla poterat ratione turbari, quod ante æterna secula & misericorditer erat dispositum, & incommutabiliter præfinitum,* & sumitur etiam ex his, quę de circunstantijs passionis tractat D. Tho. 3. p. q. 46. quæ tamen omnia mediis actibus peccatorum mandata sunt executioni. Vnde ipse Christus aiebat Luc. 22. *Filius hominis vadit, sicut scriptum est de illo, verumtamen væ homini illi, per quem tradetur.* Respondetur, verum quidem esse, interdum diuinam prouidentiam impleri, sola permissione actuū liberorum, quando illi mali futuri sunt: tamen, vt prouidentia sit perfecta, & sufficiens ad effectum prędefinitum, necesse est, vt & permissio sit particularis de actu cum omnibus circunstātijs eius, quę necessarię sunt ad effectum prefinitum, &, vt sit actus permissus infallibiliter futurus, si permittatur, quod nullo modo esse aut intelligi posset, nisi suppositā conditionata scientia ante prædefinitionem talis effectus. Eadem ergo supponenda est, quando actus liber, per quem sit effectus à Deo prædefinitus est bonus, & supernaturalis. Vnde in hac parte est conuenientia inter actum bonum & malum, tamen aliunde est differentia, quia Deus non est auctor mali actus, nec facit vt ab homine fiat, neque intendit illum: & consequenter neque applicat causas & circunstantias ex quibus prævidet actum illum esse consequendum, vt ille fiat, sed ex alijs generalibus vel specialibus rationibus suę prouidentiæ illa disponit, sinens voluntatem humanam abuti illis, & tunc ipse illa benè vtitur ad alium finem à se prefinitum.

Soluitur.

Universidad de Deusto. Biblioteca

At verò actus bonus, & præsertim supernaturalis, est per se amabilis, illiusque præcipuus auctor est Deus, qui illum intendit & facit vt fiat, & propter illum confert auxilia congrua, quibus scit infallibiliter futurum; & ideò circa talem actum non interuenit permissio, sed positiua ordinatio, & præfinitio, quando talis actus necessarius est ad alium finem seu effectum prædefinitum.

II Omnes actus supernaturales hominum electorum sunt à Deo præfiniti. *Tractatur locus Pauli ad Ephe. 2.*

Circa secundum ordinem actuum, probabilius etiam censeo, prædefinire Deum in indiuiduo, & in particulari, & cum omnibus circunstantijs omnes actus bonos & supernaturales, quibus prædestinati salutè consequuntur, quod potest probari ex illis verbis ad Ephes. 2. *Creati in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in eis ambulemus.* Sed ad hoc testimonium, vt suprà indicaui, satis apparenter responderi potest, aliud esse prædefinire, aliud præparare, nam prædefinire est statuere omnino vt fiat, præparare autem, solum est disponere omnia necessaria vt aliquid fiat, sicut præparat prandium, qui disponit omnia, etiam si non omnino statuat vt aliquis comedat, sed solum quasi sub conditione, si voluerit: Et potest hoc confirmari ex intentione Pauli, qui non loquitur ad solos prædestinatos, sed ad totam Ecclesiam, cui toti, & omnibus membris eius præparauit Deus bona opera, in quibus ambulent, quanuis non de omnibus prædefinierit, vt in eis ambulent. Vnde Chrysost. quem multi alij imitantur, docet, nihil aliud ibi docere Paulum, quàm post recreationem seu iustificationé per fidem viuam, necessaria esse bona opera, quia ad hoc dantur nobis gratia & iustitia, & auxilia quæ illam comitantur, vt in bonis operibus ambulemus. Sed nihilominùs D. Aug. lib. de Prædest. Sanctorũ c. 10. hæc verba exponit de præparatione per diuinam prædestinationem. Distinguẽs enim inter gratiam & prædestinationem ait. *Prædestinatio est gratia præparatio, gratia verò est ipsa donatio. Et subdit. Quod itaque ait Apostolus, Creati in Christo Iesu in operibus bonis gratia est; quod autem sequitur. Quæ præparauit Deus vt in eis ambulemus, prædestinatio est.* Similia habet Fulgentius lib. 1. ad Monym. *Bona opera nostra Paulus à Domino asserit præparata, hoc est, in prædestinatione dispositа:* & infrà. *Sicut præparata est per prædestinationem voluntas à Domino, qua bonum velimus, sic etiam bona opera præparauit Deus, vt in eis ambulemus.* Itẽ Prosp. lib. 2. de vocat. gẽt. c. 35. aliàs 10. sub finem, ex his verbis Pauli ita concludit, *Deus his, quos elegit sine meritis, dat vnde ornentur & meritis.* Denique D. Tho. in illum locum; *Nihil aliud est* (inquit) *prædestinatio, quàm præparatio beneficiorum Dei, inter quæ beneficia, computantur & ipsa bona opera nostra. Dicitur autem Deus nobis aliqua præparare, in quantum disposuit se nobis daturum.* Igitur hi patres intellexisse videntur illa verba de præparatione per diuinam voluntatem disponentem, prædestinantem, atque adeò prędefinientem dare nobis talia opera. Expendo enim eos non solum dicere præparasse Deũ nobis auxilia congrua, sed ipsa bona opera, per æternam prædestinationem, quæ idem est, quod prædefinitio, respectu talium operũ. Et Fulgen. videtur expressius hęc distinguere, scilicet, præparari voluntatẽ à Domino vt bonum velit, quod sit per auxilium cõgruum, & præparare ipsa bona opera vt in eis ambulemus, quod fit per efficax propositum Dei, ex quo oritur vocatio congrua.

Chrysost. *Augst.* *Fulgent.* *Prosp.* *D. Tho.*

12 Sed adhuc dicet aliquis totam hanc pręparationem non consistere in prædefinitione ipsorum bonorum operum, sed in præparatione auxilij seu vocationis congruentis ad vnumquodq; bonum opus; nam, vt dicebã, præparare effectum, nihil aliud est, quàm aptare seu applicare causas necessarias ad effectum. Præparare igitur prædestinando, nihil aliud erit, quàm præparare auxilia ita cõgrua, vt infallibiliter inducãt talem effectũ. Quin potiùs hoc sensu possunt illa verba ad omnes applicari quadam distributione accommoda: nam omnibus Deus præparat bona opera, præparando auxilia, non tamẽ omnibus eodem modo, sed quibusdam solũ per sufficientia auxilia; alijs verò, scilicet, prædestinatis, per auxilia congrua. Sed, licèt hanc expositionem admittamus, quæ neque à verbis Pauli est aliena, neque expositionibus sanctorum contraria, sed illas concilians, ex illa sufficienter concludi potest, quod intendimus. Si enim Deus homini prædestinato præparauit auxilium cõgruum vt credat, vel vt conuertatur, aut perseueret, ideò est, quia efficaciter decreuit illi dare fidem, pœnitentiam, & perseuerantiam, nam applicatio medij accommodata est intẽtioni finis; & è conuerso, ex modo applicandi media, rectè colligimus, qualis fuerit intentio finis. Hinc est illud Aug. de Præd Sanct. c. 17. *Intelligamus ergo vocationem qua fiunt electi, non qui eliguntur quia crediderunt,* *Augst.*

runt, sed qui eliguntur vt credant; non ergo tantum eliguntur ad vocationem congruã, sed ad ipsam fidem: electio autem præfinitionem dicit. Hinc etiam est illud Aug. de bono persu. c. 14. *Quoniam vt crederent non erat eis datum, etiam vnde crederent est negatum.* Non enim loqui potest de donatione fidei in re seu in executione, quia oportuisset prius datum esse vnde crederent: loquitur ergo de donatione in intentione, seu prędestinatione, vt statim idem Aug. manifestè declarat. Docet igitur, auxilium accommodatum vnde homo credit inde prouenire quòd Deus intentione & prędefinitione sua iam illi homini donauit fidem, cui autem tale auxiliũ Deus non prouidet, signum est, non illum elegisse ad fidem. Hoc ipsum confirmant testimonia, quę suprà cap. 14. adduximus, vt ex mente Augusti. ostenderemus, vocationem efficacem esse illam quæ est ex proposito efficaci Dei. Vnde idem etiam probari potest ex testimonio D. Tho. ibi adducto.

13 Ex his ergo concludimus, Deum præfiniuisse omnia supernaturalia opera, quæ sunt media vt electi consequantur gloriam, ad quam electi sunt. Tum quia non est maior ratio de vno opere, quã de alio: ergo, si fides eorum vel pœnitẽtia prædefinita est, eadem ratione & reliqua media; tum etiam, quia ad omnia & singula dantur à Deo auxilia cõgrua, vt per ea prędestinatus operetur, nam, si interdum datur prædestinato auxilium sufficiens quo nõ operatur, actus ad quem tale auxilium ordinatur, de facto nõ est medium, quo talis prædestinatus consecuturus est gloriam. Vnde mirum non est, quod non fuerit præfinitus, neque ad illum datum fuerit auxilium congruum. Denique ratio generalis est, quia, qui efficaciter intendit finem, eligit & determinat media, per quæ vult & statuit illum finem comparare, & ita præfinit illa, præsertim si ralia sunt, quæ & in eius volũtatẽ cadere possint, & ex ipsius peculiari cura & prouidentia efficienda sint.

14 Neq; oportet in huiusmodi diuino consilio & prędordinatione excogitare confusam aliquam præordinationem mediorũ seu meritorũ prędestinati in communi, abstrahendo, vel ab speciebus actionũ, vel ab indiuiduis actibus, vel à circunstantijs eorum; hęc enim re vera sunt Deo indigna, & aliena ab infinita perfectione suę prouidẽtię, præsertim, illius quã cum prędestinatis obseruat, quos, sicut singulariter dilexit, & ad definitũ gradum gratię, & glorię elegit, ita non in cõfuso, sed in particulari, & specialissima cura illis prouidet. Deinde, quis credat, Deũ, dũ hoc vel illo modo vocat hominẽ, nescire (loquimur secundũ antecessionem rationis) an consensurus sit nec ne; & ideò quasi tentando incedere vt si nunc non consenserit homo, iterum eum vocet, vel alio modo, &c. Est enim hic modus prouidendi & agẽdi valde imperfectus. Imò, si quis rectè cõsideret, est insufficiens ad efficaciã vel infallibilitatẽ, quã diuina prouidentia requirit in medijs, quorũ ordinatio prouenit ex absoluta & efficaci intẽtione finis, quia hęc intentio tã est infallibilis, vt implicet, contradictionẽ non peruenire ad consecutionẽ finis. Illa autem confusa prouidentia, si nõ aliunde haberet certitudinẽ, nisi ex multitudine, & quasi vicissitudine auxiliorũ, non haberet tantã infallibilitatẽ, sed potiùs contingentiã, quia simpliciter nõ repugnaret, neq; implicaret contradictionẽ, omnia illa auxilia cassa reddi ex libertate volũtatis, vt constat ex his, quę in superioribus diximus, præsertim c. 10. Igitur, supposita prædicta intentione Dei dandi gloriã, & coronã prædestinato, necesse est fateri, prænouisse Deũ, non in cõfuso, sed in particulari, certa aliqua media, quibus omnino infallibiliter posset illa intentio ad exitum perduci: ergo nõ tantùm in confuso, sed in particulari media præfinit. Ac tandem, cũ Deus statuat dare homini vocationẽ congruã ad fidem, nõ decernit de vocatione aliqua in cõfuso, aut abstrahẽdo à circunstãtijs, sed de vocatione determinata & hìc & nunc danda, quã nouit, huic homini futurã congruã, seu penetraturã eius animã, vt de vocatione Pauli dixit Chrysost. in superioribus citatis, & Aug. similiter in locis superiùs adductis, præsertim c. 14. ergo etiã actus est prędefinitus in particulari & cũ omnibus circunstantijs, nã talis actus prædefinitus est, qualis respõdet tali vocationi, vt ostendimus: ergo eãdẽ ratione omnes actus supernaturales, qui sunt media prædestinationis sunt in particulari definiti; neq; hoc magis repugnat libertati, quàm electio ad gloriam, vt ex dictis patet.

Chrysost. *Augst.*

Actus supernaturales hominum reproborum, an prædefiniti sint.

15 De tertio ordine actuũ supernaturaliũ, qui fiunt à reprobis, res est magis incerta, nã Aug. interdũ videtur tribuere hoc beneficiũ speciali electio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis & vocationis ſolis prædeſtinatis. Vnde lib.1.de Præd.Sanct.c.16.ſic inquit. *Ad hãc vocationem qui pertinent, omnes ſunt docibiles Dei,* & infrà. *Omnes docibiles Dei veniunt ad filium:* & inferiùs. *iſtorum autẽ nemo perit, quia omne quod dedit ei Pater non perdet ex eo quidquam: quiſquis ergo inde eſt, omnino non perit: nec erit inde qui pereat. Propter quod ſcriptum eſt. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam, ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtiq; nobiſcum.* Et lib.de correct. & gra. c.7.ſic inquit. *Qui perſeueraturi non ſunt, proculdubiò neque eo tempore, quo bene pieque viuunt, in iſto numero cõputandi ſunt, non enim ſunt à maſſa perditionis præſcientia Dei, & prædeſtinatione diſcreti. Et ideò nec ſecundùm propoſitum vocati, ac per hoc nec electi, ſed in eis vocati de quibus dictum eſt, Multi ſunt vocati; & non in eis, de quibus dictũ eſt, Pauci verò electi.* Accedit quod D.Tho. 1.p.q.23.art.7.docet, numerum reproborum eſſe certum in diuina præſcientia, non tamẽ ex diuina præfinitione, ſicut eſt numerus prędeſtinatorum. Ex quo colligitur, ipſum eſſe, ſeu ipſas generationes reproborũ non eſſe ex ſpeciali præfinitione Dei, ſed ex generali prouidẽtia & curſu cauſarũ, quibus Deus cooperari poteſt abſq; prędefinitione ſpeciali, quę ſecũdũ rationẽ antecedat; ſicut ibidem D.Tho. ait, numerum boum, vel culicum, & aliorum huiuſmodi non eſſe per ſe prędinatũ à Deo: ergo multò minùs erũt ex prædefinitione Dei actus huiuſmodi reproborũ: nã etiam hi poſſunt ſequi ex generali prouidentia gratię, etiã ſi Deus ſpeciali intentione illos non prędiniat. Et cõfirmatur: nã hac ratione dictũ eſt ſuprà lib.2. nõ omnes actus bonos moraliter eſſe ex ſpeciali prædefinitione diuina, quia nõ omnes ordinãtur à Deo ad aliquem finem ſpecialiter ab ipſo intentũ, & aliunde fieri poſſunt cũ generali concurſu naturæ: ſed etiã actus ſupernaturales reproborum, fieri poſſunt cũ generali concurſu gratiæ, & non ordinãtur à Deo ad finem ſpecialiter intentũ, ſicut eſt in electis. Non ergo eſt neceſſaria illorum prædefinitio, ſed ſufficit illa antecedens voluntas, qua Deus vult, omnes homines ſaluos fieri.

16 In contrariũ autem eſt, quia D.Aug. ſæpe docet, neminẽ poſſe credere, pœnitere, &c. ſine vocatione cõgrua & efficaci. Et ita exponit illud. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*: omnem autem vocationẽ efficacẽ ait eſſe ex ſpeciali propoſito, & beneuolentia Dei, vt ſuprà viſum eſt: & intelligendum videtur ſecundùm diſtributionem

A accommodã, ſcilicet, ex propoſito, & intentione dandi illud donũ, vel illum actum, ad quem vocatio eſt congrua & accõmodata, id eſt, ſi vocatio eſt congrua tantùm ad credendũ, procedit ex intentione dandi fidẽ, ſi ad verè pœnitendũ, ex intẽtione dandi iuſtitiam, & ita de cæteris: ergo, ſicut omnes actus ſupernaturales reproborũ procedunt ex gratia efficaci, & vocatione congrua, ita etiã ex ſpeciali prędefinitione diuina. Et cõfirmatur, quia aliàs fidelis, ſi ſaluandus non eſt, non diſcerneretur ab infideli ex vi diuinæ diſpoſitionis & ordinationis, prout eſt à voluntate diuina, ſed ſolùm ex præſcientia. Conſequens autẽ eſt parũ cõſentaneum doctrinæ Augu. & illi teſtimonio Pauli. *Quis enim te diſcernit*, iuxta expoſitionẽ ſuperiùs datam, & iuxta ea quę dicemus c. ſeq. ergo B ad ſpecialẽ Dei prędefinitionẽ ac diſpoſitionẽ pertinet, quòd ex duobus audientibus fidei myſteria, quorũ vnus nõ credit, alter ita vocatur vt credat, quanuis ſaluandus non ſit: vt ſic etiã in illo verũ ſit. *Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis.* Deniq; confirmatur, nã, licèt talis homo nõ ſit prędeſtinatus ſimpliciter, eſt prædeſtinatus ad iuſtitiã tẽporalem, vel ad fidẽ: ergo etiã ad hæc beneficia eſt prælectus: ergo ei prouenient ex ſpeciali prædefinitione Dei alioqui pari ratione dici poſſet, prout Catherinus & alij dixerunt, multos ſaluari ex ſola illa voluntate generali, qua Deus vult omnes homines ſaluos fieri, cum generali prouidẽtia gratiæ abſq; alia ſpeciali prælectione. Adde, in ipſis reprobis inueniri magnã varietatẽ ſuper naturalium donorũ, nã quidã recipiunt maiorẽ vocationẽ, & plura gratię beneficia, & ſæpe merè gratuita abſq; vllo merito illorũ: Hęc autẽ varietas non poteſt ex ſola generali prouidẽtia gratię euenire: eſt ergo ex aliqua peculiari intẽtione, atq; adeò ex prędefinitione diuina. Idem ergo cenſendũ eſt de varietate illa & differentia quæ eſt inter reprobos credentes, & non credentes, amantes, & non amantes: &c.

Propter has ergo poſteriores rationes videtur hęc poſterior pars eligenda vt probabilior & cõformior Aug. Qui in prioribus locis loquitur de electis, & prędeſtinatis ſimpliciter, & de vocatione ad fidẽ viuã finalẽ, ſeu vſq; ad finẽ vitę, nõ tamẽ negat, ſeruata proportione dari vocationes efficaces in reprobis, & electionẽ ſecundũ quid, id eſt ad iuſtitiã, vel fidẽ temporalẽ. Et ratio vel congruẽtia reddi poteſt, quia, licèt actus ſupernaturales reproborũ, non ordinentur ſpecialiter ad finẽ glorificationis eorũ efficaciter intentũ à Deo, veriſimile tamen eſt, omnes ſpecialiter ordinari ad finem aliquẽ diuinę glorię efficaciter intentũ ac præfinitũ à Deo, nam tota hęc varietas cõmunicationis diuinę gratię, quæ fit in vniuerſis rationalibus creaturis tam prædeſtinatis, quã reprobis, habet ex parte Dei aliquas altiſſimas rationes & cauſas, ob quas eſt per ſe & directè à Deo intẽta ac præfinita mirabili ſapiẽtia ad oſtenſionẽ gratię, & iuſtitię ſuę. Quò enim ordo gratiæ altior eſt, eò talis modus diſpoſitionis, & præordinationis, eſt illi maximè cõſentaneus: quamquã in ea ipſa diſpoſitione, & præordinatione ſingulare aliquid habeant prædeſtinati. Propter quod fortaſſe D.Thom. citato loco non ſolum dixit, Prædeſtinatorum numerum eſſe præfinitum à Deo, ſed etiam eſſe *per modum cuiuſdam principalis præfinitionis.* B

18 Expoſitur modus prędeſtinationis hominum.

Quod in hunc modũ vtcunq; concipere vel declarare poſſumus, nimirũ, Deum per infinitam ſcientiam, quæ omne decretum liberũ ſuę voluntatis antecedit, & vt ſic, ſcięntia ſimplicis intelligentię dici poteſt, pręcognouiſſe infinitos homines, quos creare poſſet, & ad gloriam ordinare; & infinitos modos, quibus poſſet illis prouidere, & res omnes diſponere, ſimul prącognoſcens, in quibus habitura eſſent effectum talia media, ſi eis darẽtur: & qui eſſent cũ his vel illis cooperaturi, vel reſtituri. Hac ergo ſuppoſita pręſcientia, quod ad puros homines ſpectat (vt Chriſtum & angelos omittam) exiſtimo primum decretũ diuinę voluntatis reſpectu hominum, & inferiorum creaturarum ſenſibiliũ fuiſſe, tot & tales homines ad cæleſte C regnum cum effectu perducere. Nam comparando has creaturas inter ſe, hic eſt veluti finis creaturarum omnium: vnde tandiu duratura creditur harũ inferiorum rerum adminiſtratio, & generationũ ſucceſsio, quan diu ille numerus electorũ impletus non fuerit. Cùm autem infinitis modis poſſet Deus hoc ſuum decretũ exequi, tamẽ inter alios prævidit, hac diſpoſitione, prouidẽtia, & gubernatione rerum, & totius vniuerſi quæ nunc eſt tam in ordine naturæ, quàm in ordine gratię, ad quem ordo naturæ refertur, futurũ fuiſſe, vt ſi hic ordo rerũ conſtituerẽtur, eiſq; tali modo prouideretur, illi omnes homines eſſent procreandi & ſaluandi. Simul autẽ pręuidit, ſeruato eodem ordine rerum, & communi concurſu ac prouidentia, conſequenter fore plures alios homines procreandos, & in tanto numero multiplicãdos, quos proinde voluit etiã procreare, non ex illa ſingulari præfinitione, qua voluit electos, ſed vel propter ipſos electos, vel quaſi ex quadam conſecutione ad eum ordinem cauſarum, quem propter electos ſpecialiter inſtituebat.

Et hoc ſenſu exiſtimo dixiſſe D.Tho. nu- 19
merũ electorũ eſſe certum ex ſingulari præ- D.Tho.
finitione, numerũ autẽ reproborũ *nõ ſic omni no*: hæc enim ſunt verba eius: & ſubdit. *Qui videntur eſſe præordinati à Deo in bonum electorũ.* Vnde non videtur excludere omnẽ prędordinationẽ à tali numero hominum, ſed ſolũ eã principalẽ, quę eſt in electis. Vnde, mente prędcindendo hoc decretũ Dei, prout terminatur ad electos tãtùm, & ad ordinem & durationẽ vniuerſi propter illos, dici poteſt numerus reproborũ certus ex prędciẽtia, & non ex prędfinitione: quia, nimirùm, non eſt per ſe primò intentus à Deo, ſed prędiuſus vt cõſequens ex tali ordine & durationẽ cauſarum. Si tamen conſideremus decretũ illud adęquatum Dei, quia ante illud ſupponitur perfecta ſciẽtia omnium illorum effectuũ, tam vt poſsibilium, quàm vt futurorum ſub conditione quòd hę vel illæ cauſæ adhibeãtur; ſic intelligimus vno decreto prędfiniſſe Deum totum numerum hominum per tales cauſas procreandorum, & omnibus etiam non electis voluiſſe dare ſufficientia auxilia gratiæ, quibus poſſent beatitudinem conſequi, quanuis non omnibus voluerit dare æqualia, ſed maiora vel minora pro ſua ſapientia & arbitrio.

Addendũ verò vlteriùs eſt, ſimul prævidiſ- 20
ſe Deũ ſimiliter ſub cõditione, ex omnibus illis hominibus, ſi procrearentur ſub tali ordine & prouidentia rerũ tam naturæ, quàm gratiæ, nullum præter electos fuiſſe ſaluandũ ex ſolo abuſu ſuæ libertatis. Simulq; ſub eadem conditione prędiuiſſe, ſi huic darentur talia auxilia tali tẽpore, fuiſſe ſaltẽ credituru, dilecturũ, vel operaturum, &c. quanuis non perſeueraturũ. Stante ergo hac prędſcientia conditionata, voluit quidẽ Deus nihilominus non dare his hominibus maiora auxilia, vel ex eo ſolùm, quòd ea non debebat, vt ſe ſe dominum, & liberalem datorẽ ſuæ gratię oſtenderet, ſimul tamen, vel ad eandem liberalitatem aliqua ex parte cum reprobis manifeſtandam, vel ad maiorem iuſtificationem iudiciorum ſuorum, vel propter alios fines ſibi cognitos, voluit fidẽ vel

17 Quid ſit in hac parte probabili?

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiam tali modo, vel tali tẽpore reprobis A cõmunicare, quod sæpe etiã fit propter electos, vel propter cõsortium electorum. Nã hinc sæpe prouenit illa mirabilis dispositio diuinę prouidẽtiæ, quę omnẽ humanã rationem superat, quòd huic Nationi prædicetur Euangelium, & non illi, quòd tali tempore relinquantur homines in magnis tenebris ignorantiæ suæ, & post longa sæcula illuminentur, &c. Sunt ergo hæc omnia supernaturalia aliquo specialiori modo ex prædefinitione Dei, quàm naturalia, quamuis in electis dici possint esse ex primaria seu principali præfinitione, in reprobis verò ex secundaria, vt declaratum est.

CAPVT XVIII.

Exponuntur & conciliãtur varia Patrum testimonia, præsertim Augustini circa electionem prædestinatorum ad gloriam. B

1 EX his, quę hactenus diximus, satisfactum est difficultati in principio decimisexti capitis propositæ. Admittimus enim omnia, quæ de electione prædestinatorum, & de infallibili prouidentia, quæ in beatitudinem à Deo diriguntur, illa sententia sumit. Negamus tamen, ad huiusmodi prouidẽtię genus necessariã esse physicam prædeterminationem, sed applicationẽ illius vocationis seu excitantis gratiæ, quã Deus infallibili scientia prænouit habituram effectum, si tali homini, tali tempore & modo illam tribuat. C

2 Solùm superest vt respondeamus ad testimonia Patrum, quæ adduximus pro illa sententia quę negabat, electionem ad gloriam factam esse ante pręuisa merita. Et quidem de Patribus Græcis, & de Hieronymo, Ambrosio, ac alijs antiquioribus Augustino, multi fatentur, eos fuisse in illa sententia, quia nondum exorta Pelagiana hæresi, non ita exactè de mysterio prędestinationis disputarunt, sicut Aug. Sed, sicut verũ est, eos non declarasse in particulari quęstionẽ hãc de prędestinatione, vel de electione ad gloriam ante præuisa merita, ita etiam est verũ, eos nunquam negasse, elegisse Deum prædestinatos absq; eorum meritis, neque aliquid docuisse doctrinę Aug. expresè contrarium. Vnde sæpè Aug. eos in suam sententiam adducere & interpretari conatur,

Patres Græci exponũtur.

Augusti.

vide lib.4.cont.duas epist.Pelag.c.11.& li. de natura & gratia c.61.& seq.& lib.de prędest.Sanct.c.14. & præsertim lib. de bono perseuer.cap. 19. vbi adducit Cyprianum, Gregorium Nazian. & Ambrosium, cuius optima sunt illa verba, super Lucam in principio. *Quẽ Deus miseratur & vocat.* Et illa Lucæ 9. *Deus, quos dignatur vocat.& quem vult, religiosum facit.* Nam in his satis significat Ambrosius, electionem Dei gratuitam, seu voluntatem dandi fidem, pœnitentiã, aut gloriam, esse radicem omnis boni supernaturalis, quod Deus operatur in homine. Quum ergo hi Patres significant, Deum neminem voluisse saluare, nisi ex præscientia meritorum, vel loquũtur solùm de electione, quæ est per modum executionis, quam statim declarabo, vel certè solum significant, Deũ neminem elegisse saluandum, nisi per merita, nõ quòd merita sint causa electionis, sed salutis: & ipsamet cadant sub eandem electionem, nam, quem Deus gratis eligit ad gloriam, gratis etiam eligit ad merita, quæ coronari possint per gloriæ cõsecutionem. Atque in hoc sensu, electio ad gloriam consequendam per merita supponit quidẽ præscientiam meritorum, non absolutam, sed conditionatam: per quam non cognoscuntur vt causa vel ratio electionis, cùm nondũ præcognoscãtur vt absolutè futura, sed proponuntur tantũ vt beneficia, quæ Deus potest, cui voluerit conferre, tanquã media ad gloriam obtinendã, vel tanquã finis proximus alicuius congruę vocationis, quã Deus prænouit, infallibilem habiturã effectum, si conferatur.

Exponitur Augustini testimonium ex q.2. ad Simplician.

AD primum & difficile testimonium Augustini, Bellar. lib.2. de grat.& lib.arb.c.15. existimat, Augustinũ in illo quidem loco illam docuisse sententiam, posteà verò eam retractasse, nã quæstiones illas ad Simplicianũ iunior scripsit, senior verò effectus scripsit ad Sixtum & ad Paulinũ epist.105.& 106.& libros de Prędest.San.de bon.persen.de Correct.& gra. in quibus contrariam docet sententiã. Veruntamen hæc responsio nonnullas patitur difficultates. Prima est, quia Aug.lib.1.de Prædest. Sanctor. c.4. mentionem faciens illius quæstionis ad Simplic. eam maximè commendat, nam in ea dicit laboratum esse pro libero arbitrio, & gratiam Dei vicisse: & si-

3 *Bellarm.*

& similia habet lib.2.Retract.cap.1.vbi to A tam quęstionem approbare videtur, cùm nihil ex ea retractet. Secundò obstat, quia eũdem modum loquendi, quem habet Aug. in illa quæstione, videtur seruare in superioribus libris, etiam in illis locis, in quibus maximè videtur ponere electionem ad gloriã ante merita, nam li.de correp.& gratia c.7. sic inquit. *Electi sunt, quia secundùm propositum vocati sunt: propositum autem non suum, sed Dei*; & infrà, *Illi ergo electi, vt sæpe dictum est, qui secundum propositum vocati, qui etiam prædestinati atque præsciti*: ergo etiam hoc loco significat, propositum vocandi antecedere electionem, & vocationem congruam, seu effectum talis vocationis præuisum, esse rationem electionis. Vnde inferiùs de reprobis ait. *Non sunt secundùm propositum vocati, ac per hoc neque electi*: Et lib. de Prædest. Sanct. B cap.17. *Intelligamus* (inquit) *vocationem, qua fiunt electi*: id est, digni vt eligantur. Et eodem modo dixit Prosper lib.2.de voc.gen. c.10.aliàs 35. *Frustra dicitur, quòd ratio operãdi non sit in electis, cùm etiam ad hoc operentur, vt electi sint.*

Prosp.

4 Possumus ergo aliter respondere, Augustinum aliquando mutasse vel variasse loquendi modum, estò sententia eius vbique sit eadem. Duplex enim electio distingui potest ex eodem August.tract.68. in Ioan. Vna per modum intentionis; alia per modũ executionis. Illa ergo antecedit merita; hæc verò fit ex meritis. Exponitur ergo Augustinus quòd in illa quæstione ad Simplicianum loquatur de electione executiua, qualis est illa de qua dicitur Matth.13. *Elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt*; in alijs verò locis loquatur de intentione electionis seu prædestinationis. Sed C huic interpretationi obstat, quòd electio executiua est temporalis, nam est executio æternæ electionis, vt constat ex ipso Augustino dicto tractat. 68. in Ioan. At verò in citato loco ad Simplicianum, apertè loquitur Augustinus de electione æterna, nam adducit testimonium Pauli ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso, ante mundi constitutionem*, & ait, secundùm præscientiam esse intelligendum. Respondetur tamen, in ipsamet æterna electione posse illas duas rationes distingui, vt etiam Bellarmin. notauit capit. 14. vbi, interpretans locum Ambrosij. *Quos præscinit sibi deuotos futuros, ipsos elegit ad æterna præmia*, primùm exponit de electione temporali; deinde addit,

Bellarm.

electionem æternam duobus modis considerari posse; vno modo vt est intentio dandi gloriam, alio modo vt est dispositio executionis, & quasi executio in mente diuina. Priori ratione, inquit, antecedit electio, quia gloria in genere causæ finalis est prior, quam bona opera: posteriori autem modo, subsequitur: & de electione sub hac posteriori ratione interpretatur dicta verba Ambrosij, & subdit eodem modo posse dicta Patrum Græcorum exponi, & cum Augustino conciliari. Minor ergo, cur non eodem modo August.exponi, & secum conciliari posse viderit.

Præsertim, cùm multa sint, quæ huic faueant expositioni. Primum, quod Aug.ibi hoc sumit principiũ, in quo totam doctrinã fundat. *Nemo eligitur, nisi iam distans ab illo qui reijcitur.* Quod de omni electione etiam de illa, quæ est per modum intentionis intellectum, verũ esse nõ potest, aliàs, etiã electio ad primam gratiam efficacem vel vocationem congruam supponeret differẽtiam eius, cui datur, ab eo, cui non datur, quod constat esse falsum, etiam in doctrina Aug. Quia illa vocatio non supponit distantiam, sed facit, aliàs daretur ex parte nostra causa totius prædestinationis, etiam quoad primum effectum. Igitur necesse est intelligi de electione quoad ordinem vel dispositionem executionis. Deinde ibi distinguit Augustinus electionem, à proposito, & loquitur de proposito, quod est radix vocationis cõgruæ & efficacis, quod non potest esse aliud, nisi propositum dandi gloriam, vt contextu constat, & suprà ostensum est: ergo illud propositum, nihil est aliud, quam quod nos appellamus electionem per modum intentionis: ergo altera electio, quam dicit subsequi ex hoc proposito, necessariò intelligenda est per modum executionis. Tandem ibi ait Augustinus loquens de Iacob. *Non electus est vt fieret bonus, sed bonus factus eligi potuit*, in quibus verbis non solum videtur excludere electionem ad gloriam, sed etiam ad gratiam, vel ad fidẽ: at constat, non potuisse id Augustinum dicere de electione per modum intentionis: ergo solum ibi declarat dispositionem executionis.

5

Et hæc solutio satisfacere quidem videtur prędicto testimonio, tamen ad intelligẽda plura alia loca Aug.& aliorũ Sanctorũ, conSiderandũ & annotãdũ occurrit, aliud esse, hominem eligi, aliud fieri electũ, sicut aliud

6

est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est esse dignũ electione, aliud esse (vt sic di cã) electioni cõformem: nã esse electione dignum significat dignitatem illam antecedere electionem, & esse rationé eius: esse verò electioni conformem, solum est talé fieri aut esse, qualis electus est, quod potest esse consequens ad electionem & effectus eius. Sic ergo fieri electum, non semper significat idem quod eligi, neq; idem quod fieri dignum electione, sed significare etiam potest fieri talem, qualis electus est, non quia talis futurus fuerit, sed vt talis sit. In hoc ergo posteriori sensu accipi potest, quod Augustinus ait de Prædest. sanct. c. 17. *Intelligamus vocationem, qua sunt electi, non qui eliguntur quia crediderunt, sed qui eliguntur vt credant.* Per vocationé enim dicũtur fieri electi, nõ quoad ipsam denominationé electorũ, sed quoad terminũ eius, seu quoad dignitatem illam, ad quam sunt electi. Sic videtur exposuisse Prosper citato loco: præmittit enim. *Deus his, quos eligit sine meritis, dat vnde ornẽtur & meritis:* & statim subdit. *Frustrà dicitur, quòd ratio operandi non sit in electis, cùm ad hoc operentur, vt electi sint.* Quid ergo est operari vt electi sint, nisi operari vt ornẽtur meritis, adquod electi sunt? In eodem ergo sensu accipiendũ puto, quod dicto c. 7. de correct. & grat. Augustinus dicit. *Electi sunt, quia secundum propositum vocati sunt.* Quanuis enim posset exponi, vt intelligatur secundum causam illationis non rei, nam omnis qui secundùm propositum vocatus est, electus est, tamen non est vocatio ratio electionis, sed è conuerso: Quanuis (inquam) ità exponi posset, tamen aptior videtur dicta expositio, vt esse electum, nõ significet ibi idem, quod eligi, sed esse talem, qualis per electionem destinatus est vt sit. Neque enim Augustinus dicere potuit, per vocationé fieri aliquem dignũ electione, cùm hoc expressè repugnet doctrinę eius in eodem capite: intelligit ergo per vocationem fieri hominé electioni conformem: in eodem ergo sensu ait illos esse electos, quia sunt secũdũ propositũ vocati.

Exponuntur alia Augustini testimonia.

Prosper.

7 Sic intelligũtur optimè verba August. epist. 105. vbi interpretatur, *electionem gratiæ*, id est, *non debiti*, & *electionem, quæ eligendos facit ipse, nõ inuenit.* Quod etiam repetit epist. 106. vbi similiter dicit hãc electionem diuinam non supponere disparitatem in electis, sed facere. Denique dict. c. 17. de Prædestin. Sanct. tractans illud Apostoli ad Ephes. 1. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. *Si propterea* (inquit) *dictum est, quia præscitit Deus credituros, non quia facturus fuerat ipse credentes, contra istam præscientiam Filius dicit, Non vos me elegistis, sed ego vos elegi; cùm hoc potiùs præscierit Deus, quòd ipsi enim fuerant electuri, vt ab illo mererentur eligi. Electi sunt itaque ante mundi constitutionem, ea prædestinatione, in qua Deus sua futura facta præscit; electi autem sunt de mundo ea vocatione, qua Deus id quod prædestinauit implent.* Igitur ex mente Augustini hoc modo sunt electi per vocationem, scilicet, quantum ad terminum & effectum electionis æternæ, non quoad rationem eius, prout fuit in prima Dei intentione. Vnde subdit inferiùs. *Elegit Deus fideles, sed vt sint, non quia iam erant:* & adducit illud Iacobi 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni*, & concludit. *Eligendo ergo facit diuites in fide sicut hæredes regni:* ergo antecedit electio ad fidem & ad regnum: & ratione illius vtrumq; accipit homo, & ita fit electus. Ac denique subiungit Augustinus verba notãda ad alia loca intelligenda. *Rectè quippe in eis hoc eligere dicitur, quod vt in eis faciat, eos elegit.* Sic ergo dici potest Deus elegisse merita in prædestinatis, non quia eos propter merita elegerit, sed quia eos elegerit ad merita, quibus gloriam consequantur. Et iuxta hanc phrasim locutionis intelligi etiam posset, quod August. dicit in fine illius quæst. ad Simplician. scilicet, *eligi à Deo voluntates*, nimirũ, non quæ præcedant, sed quæ sequãtur electionẽ: quanquã eo loco, vt dixi, potiùs loquatur August. de electione quoad executionem, quàm quoad intentionem.

Atque ex his facilè exponuntur omnia talia testimonia Augustini in principio citata, nam, cùm in ser. 7. de verbis Domini ait, electionem esse & secundùm gratiam, & secundùm iustitiã, sensus est, quoad intentionem, esse gratiæ & solius volũtatis Dei, quoniam vt ibidem dicit. Quos voluit, hos elegit; quoad executionem verò esse iustitiæ: & quoad hoc dicit, illos eligi, qui de se nõ præsumunt. Rursus, quoties prædestinationi aut electioni Augustinus coniungit præscientiam meritorum, vel loquitur de executione, vel certè adiungit præscientiam vt consequentem electionem, non vt antecedentẽ: nã, vt sæpe ait, præscivit Deus, quod fuerat ipse facturus, præscięntia nimirũ absoluta; antè quã necesse est vt præcesserit cõditionata, quia nõ posset Deus eligere hominẽ ad fidem & merita, nisi ante electionẽ præscisset modũ, quo poterat, si vellet fidem dare

8

dare & merita: & hoc ipsum est cognoscere illa vt futura sub conditione. Vnde de hac etiam scientia sæpe August. loquitur. Et ex his principijs facile erit vnicuique cætera testimonia exponere, ne in singulis amplius immorari oporteat: plus enim, quàm existimaram, in hac disputatione de prædestinatione sum progressus: quãuis nõ sine causa, nã auctores contrariæ sententiæ in hac infallibilitate prædestinationis & electionis, totũ fere suę sententiæ fundamentum cõstituunt.

CAPVT XIX.

Satisfit quibusdam nouis obiectionibus contra doctrinam præcedentium capitum.

POst confectum hoc opus aliud nuper in lucẽ editum ad manus nostras peruenit, in quo sententia illa, quam in his capitibus magis probauimus de electione prædestinatorum ante prævisa merita, varijs modis impugnatur, & contraria vt vera stabilitur. Quarum impugnationum summam huic loco addendam existimaui, & quantę sint efficacię breuiter ostendere, vt veritas, quam omnes syncerè inquirimus, illustrior fiat.

1 Ex eoquod Augu. agat contra Semipelagianos, colligũt doctiores quidã illũ nõ loqui de electione ad gloriam.

Primum igitur diligenter & eruditè laboratum est inexplicando errore Masilienſiũ, & Semipelagianorum, seu eorum, qui reliquiæ Pelagianorum appellati sunt, cum quibus, post victoriam de Pelagianis obtentam disputatio sumpta est ab Augustino, præsertim in lib. de Prædestinatione Sanctorum, & à Prospero, & Hilario discipulorum eius. Vt hinc colligant de re hac, nimirùm, an homines eligantur ad gloriam, ex meritis, nullam fuisse Augustino controuersiam cum Pelagianis, aut eorum reliquijs, ideoque nunquam fuisse illius mentem docere, homines eligi ad gloriam sine prævisis meritis, sed ad gratiam, & sanctitatem, & præcipuè ad primum gratię auxiliũ, ante quod nullus potest esse in homine motus, quo illud à Deo impetret, seu mereatur, in quo Semipelagiani solùm ab Augustino dissidebant: atq; ita nobis suadeant D. Aug. nunquam docuisse prædestinatos fuisse electos ad gloriam ante meritorum prævisionem, neque hoc pertinere ad gratiam Dei, quam ipse defendebat.

2 Sed id non satis bene colligunt.

Ego verò nunquã dubitaui in ea re fuisse dissidiũ Semipelagianorum cum August. vt breuiter, quantum huic operi satis esse iudicaui, superiùs hoc lib. c. 2. n. 4. & sequentibus declaraui. Necessitatem autem illius cõsecutionis non video. Quasi verò nihil de donis gratiæ, aut prædestinationis Dei docuerit Aug. nisi quæ directè sunt contraria erroribus quos impugnauit. Facilè ergo cõcedam (quanquam alij rigorosiùs censeant) Aug. non docuisse hanc sententiã tanquã in fide certam, neq; in his, contra quos scribebat, oppositũ vt errorem damnasse: nego tamen inde fieri vt nunquã hanc sententiam docuerit. Nam tractãdo controuersias alias cum hæreticis, vel Catholicis non omnino rectè sentientibus, consequenter multa docet, & tractat quę cũ illis cõnexa sunt, quãuis non sint ita directè intenta. Huiusmodi autem est res hæc in qua nunc versamur.

B Quia August. intendit, specialem illã prouidentiam, quã Deus habet cum prædestinatis, ortam esse ex speciali quadam dilectione efficaci & absoluta, qua illos persecutus est, non ex ipsorum prævisis meritis, sed ex sua gratuita voluntate: & indifferẽter loquitur, dicens hanc dilectionem seu electionẽ fuisse ad gloriã, & ad gratiã, vel, vt proprijs eius terminis vtamur, *vt sint sancti, & regnẽt cũ Christo, & vt saluentur, seu vitã æternã cõsequantur.* Hæ namq; locutiones omnes apud Augustinũ reperiuntur, vt ex suprà adductis à nobis satis constat: ideoque ex ipsa gratuita & singulari prouidentia, quam Deus gerit erga prædestinatos, & ex locutionibus Scripturæ quibus illa significatur, tacitè, & vt ita dicam, in actu exercito colligit Aug. hoc genus dilectionis Dei erga prædestinatos. Tacitè inquam, quia licet de hoc expressè non disputet cum Pelagianis, vel Semipelagianis, tamen ductus ipsa rerum connexione, & testimoniorum Scripturæ significatione, de tota hac causa tanquam de vna & eadem loquitur.

C Quod, vt ampliùs intelligatur, aduertendũ est, Augustinum non solum contendere, primũ gratiæ auxilium, seu primam vocationẽ dari prædestinato, sine meritis eius: quãquã enim hoc videbatur sufficere cõtra Semipelagianos; illud tamẽ suo modo cõmune est reprobis, quibus etiã dãtur prima auxilia, & vocatio, interdũ etiã efficax quoad primã institificationẽ: & de illis etiam est certũ, talia auxilia, siue sufficientia, siue suo modo efficacia dari sine proprio merito, quod primum auxilium gratiæ antecedat. Sed præterhoc intendit August. illud primum auxi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

auxilium, quatenus in prædestinato efficax A
est,in ordine ad finalem, & perseuerantem
salutem,quæ per illud aliquo modo inchoa
tur,esse ex speciali,&, vt ita dicam, formali
intentione Dei: nã hoc etiã significant Scri
pturæ suprà adductæ, quas ita ab August.in
telligi,satis,vt credo,probant testimonia su
prà tractata, quæ hic repetere necesse non
est. Huiusmodi autem voluntas,seu modus
dandi tale auxilium euidenter includit abso
lutam & efficacem voluntatem dandi effe-
ctum eius,non solùm proximum,sed etiam
vltimum,propter quem obtinendum datur.
Quod quidem de virtuali saltem voluntate
cõuersionis,seu iustificationis,etiam auctо-
res alterius sententiæ negare non audent;re
tamen vera nec est maior difficultas in for
mali quàm in virtuali intentione, vt infrà
ostendam,nec Deo est deneganda formalis
voluntas & intẽtio finis,accommodata mo- B
do eligendi medium, cùm hic sit modus ma
ximè proprius & perfectus operantis per
intellectum, & in Deo ipso non ponat im-
perfectionem, imò perfectionẽ supponat,
neque in creatura modum operandi immu
tet,vt statim dicam. Nec denique est minor
ratio admittendi hanc intentionem forma-
lem respectu proximi effectus,quàm vltimi
æternæ salutis. Quæ omnia satis,vt opinor,
ex cap.16.constant; magis tamen occasio-
ne sequentium obiectionum declarabun-
tur.

3 Quàm alitet velit Deus primum auxilium prædestinatis, quàm reprobis.

Præterea,ex dictis colligi potest,esse cer-
tum,& constans fundamentum in doctrina
Augustini,& maximè necessariũ in hac ma-
teria,Deum non solùm gratuitò velle præ-
destinato primum auxilium, quod est effi- C
cax, sed etiam velle illud quatenus efficax
est,seu vt sit illi efficax. Sunt enim hæc duo
valde diuersa:nã Deus etiam vult dare pec-
catori concursum,qui in illo futurus est ef-
ficax,& interdum vult dare beneficiũ quod
futurum est occasio peccandi,& tamẽ Deus
non vult directè talem efficaciam,vel effe-
ctum:aliud ergo est velle dare id quod futu
rum est efficax,& aliud velle dare illud qua
tenus efficax est, & vt infallibiliter habeat
effectum: & in hoc consistit specialis dile-
ctio prædestinatorum in modo conferendi
primam vocationem congruam, quæ pro-
pterea includit,vel secũdum rationem sup-
ponit efficacem voluntatem dandi effectũ,
propter quem præcipuè datur tale auxiliũ.
Et ideo Augu.indifferenter de his loquitur
propter connexionem eorum inter se.

Respondeti potest,sufficere ad hoc intẽ-
tionem inefficacem finis per affectum sim-
plicem quo Deus vult omnibus beatitudi-
nem. Sed hoc in primis per se se displicet,
nec sit verisimile, cùm intẽtio finis debeat
esse proportionata electioni mediorum.
Deinde, quia ratio facta probat in illa vo-
luntate dandi gratiam efficacem, quatenus
talis est,virtute includi efficacem intentio-
nem finis: & præterea ostensum est, ex vir-
tuali rectè inferri formalem in subiecta ma
teria, quia Deus non indiget virtualibus in
tentionibus. Ac denique ne recedamus ab
Augustino,de cuius sensu nunc agimus,sem
per ipse de hac volũtate talis effectus, vt de
efficaci loquitur:illius enim sunt illa verba.
Volenti salutem facere,nullum humanum resistit ar *August.*
bitrium: quod de sola voluntate efficaci verũ
est, nam inefficaci sæpe humanum resistit
arbitrium. Et hoc est etiam propositum il-
lud Dei saluandi suos electos,ex quo omnis
specialis gratia prædestinatorum proficisci-
tur,vt est frequens in doctrina Augustini.

Alioqui quantum spectat ad volũtatem,
& dilectionem Dei,nulla esset ferè differen
tia inter prædestinatum, & reprobũ quan-
tum ad beneficium efficacis vocationis, sed
tota disparitas proueniet ex cooperatione
liberi arbitrij: quod est satis alienum à do-
ctrina Augustini, & Scripturis etiam non
cõsonat,vt ex alia difficultate tractanda se-
quenti capite magis constabit. Sequela ve-
rò patet,quia intentio illa inefficax saluan-
di vtrũque,æqualis esse dicitur respectu præ
destinati,& reprobi:auxilium autem seu vo
catio quæ vtrique datur,in re ipsa etiam po
test esse æqualis,vt ostendam,vel saltem in
hoc sunt æquales, quòd neutra est efficax
omnino prædeterminando volantatem,sed
solùm cum cooperatione eius,quæ in vtro-
que esse potest,si ipse velit:ergo,si Deus nõ
ex speciali intentione in vno operatur ma-
gis quàm in alio,quantum attinet ad gratiã
vocationis,quatenus à Deo est,æquales sũt.
Nec satis est quòd Deus præsciat, in vno fu
turam esse efficacem,& nõ in alio, & quòd
nihilominus vtrique conferat:nam hoc ip-
sum posset prouenire ex aliqua generali ra
tione prouidentiæ, & non ex speciali dile-
ctione prædestinati, sicut etiam continge-
re potest in bonis actionibus moralibus quã
tum ad ordinaria media communis proui-
dentiæ: Augustinus autem vbiq; cõtendit
gratiam efficacis vocationis, præsertim quã
do satis est, vt inchoet perseuerantem &
fina-

finalem salutem,tam esse gratuitam, vt non A
solùm non fundetur in merito,sed etiam an-
teuertat omnẽ rationem ex parte hominis,
deturq; ex speciali dilectione Dei, qua effi-
caciter vult æternã salutem eius. Quidquid
ergo Massilienses senserint, Augustinus ex-
tendit sermonem,doceteq; quomodo de hac
gratia & radice eius sentiendum sit.

Duplex voluntas dandi gloriam per modum intentionis & executionis, ab eisdem impugnatur, falso tamen.

4 SEcundò diffusè impugnatur distinctio
illa, qua diuersa loca Augustini con-
ciliabimus de duplici voluntate dandi
gloriam,scilicet,per modum intentionis,vel
executionis. Et in primis dicitur,distinctio- B
nem hanc nullum habere in Augustino fun-
damentũ:quod ab ipsis non probatur. No-
bis autem visum est,& rem ipsam, & varias
Augustini locutiones & contextũ ipsum di-
uersorum locorum non solùm sufficere, sed
etiam cogere ad intelligendas illas diuersas
volũtates,& ad diuersa loca applicandas. Eò
vel maximè quòd prædicti auctores admit-
August. tunt, & rectè, apud Augustinum duplicem
inuenire electionem,vnam iustitiæ,quæ sup-
ponit præscientiam, & discretionem merito
rum,de qua loquitur lib.1.ad Simplicianum
q.2.cum similibus:aliam electionem gratię,
de qua loquitur 1.de Prædest. Sanct. c. 19.
& serm.7.de verbis Domini, & sæpè aliàs.
Electionem ergo,que fit secũdùm iustitiam,
nos vocamus secundùm executionem, quia C
illa eadem voluntas est per quam Deus in
tempore quibusdam dat gloriam,& nõ alijs,
licèt ipsa voluntas,etiam formaliter sumpta,
secundùm talem respectũ sit æterna:electio-
nem autẽ gratiæ,seu gratuitam respectu glo
riæ dicimus esse per modũ intentionis. Nam
quod ipsi supponunt, hanc electionẽ gratiæ
ex mente Augustini non cadere in gloriam,
sed in gratiam tantũ,eius verbis repugnat,cũ
de hac electione loquẽs dicat, per eam eligi
omnes ad regnandum cum Christo, & ean-
dem vocet voluntatẽ efficacem saluandi ele-
Per electionẽ ad gloriam nunquã intelligit Aug. electionẽ ad gratiã. ctos. Respondent,quia gratia est semen glo-
riæ, ideo electionẽ ad gratiã dici aliquando
electionẽ ad gloriam seu æternã salutem. Sed
fortasse cũ maiori fundamento dicere posse-
mus interpretationẽ hanc non habere in Au
gustino fundamentũ, satis enim differtè lo-
quitur. Sed præterea inquiro, de qua gratia

loquatur,an de gratia sanctificãte, & remit-
tẽte peccata,an solùm de gratia primę voca-
tionis efficacis. Si de hac posteriori, illa non
est semẽ gloriæ nec per se ac formaliter san
ctificat animã, sed remotè tãtùm est quoddã
initiũ horum bonorũ,nec propter illã solam
verisimile est dixisse Augustinũ,elegisse nos
Deũ ad regnum cęlorũ. Si verò est sermo de
gratia sanctificante,inquiro rursus an sit ser
mo de quacunq; sanctitate, an de sanctitate,
quæ perseueret vsq; in finẽ vitæ. Primũ dici
non potest,nã, licèt omnis gratia huiusmodi
ex se vel secundùm præsentem iustitiã sit se-
men gloriæ;tamen non semper cùm effectu
perducit ad regnũ cęlorũ,cùm tamen sit ser-
mo de voluntate perducendi tales homines
cum effectu ad regnũ cęlorum. Si autem illa
electio gratię est ad gratiã sanctificãtem,per
seuerantẽ, & finalem, illa est gratia consum-
mata,& illa est gloria,& vanũ est illius inten
tionẽ distinguere ab intẽtione beatitudinis,
& regni cælorũ:tum quia se infallibiliter cõ
sequũtur,& qui intẽdit formã,intẽdit etiam
cõsequentiã ad formã:tum etiã, quia eadem
est vtriusq; ratio,quia gratia finalis in re ipsa
nõ datur adultis sine aliquo merito,imò nec
gratia prima datur eis sine aliquo merito de
congruo,vel sine aliqua dispositione libera,
de quibus eadẽ est ratio,vt patebit. Electio
ergo gratiæ apud Augustinũ etiam regnum
cęlorum cõplectitur, quatenus ordine inten
tionis dilectione efficaci talibus hominibus
intenditur. Neq; dubitandũ est propter no-
men electionis gratiæ: tum quia maximè sic
dicta est,quia non fundatur in merito,vt su-
pra ostendi: tum etiam quia ipsa vita æter-
na est etiam gratia, quæ,licèt in ordine exe-
cutionis sit gratia pro gratia; tamen in ord-
ine intentionis est prima gratia, id est, pri-
mum donum gratuitum quod homini ama-
tur,& per alias gratias procuratur.

Adduntur verò vlteriùs rationes philoso-
phicę quibus illa distinctio impugnatur,qua
rum summa est. Quia licèt apud Philoso-
phos, & Theologos ita distinguantur or-
do intentionis, & executionis, itaque op-
poni dicantur,vt quod est primum in intẽ-
tione, sit vltimum in executione ; tamen
nullus philosophorum constituit vtrumque
ordinem in mẽte,vel voluntate artificis,sed
alterũ tantùm ordinẽ,scilicet intentionis:al
terũ verò,scilicèt executionis in re ipsa:nos
autẽ vtrumq; illum ordinem cõstituimus in
voluntate Dei tanquam in mente artificis.
Et præterea videmur dicere, Deũ post fini-

5 Rationes quibus impugnãt duplicem illã voluntatẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum ordinem intentionis nostro modo intel A ligendi, iterùm posteà consultare, & quasi cogitare de executione: quod nullus artifex facit, si prudēs sit, & dissertus. Videmur item dicere Deum ordine intentionis eligere hominem ad gloriā, quia præsciuit media per quæ potest illum ad eum finem perducere. Ac denique videmur dicere, Deū eligere prædestinatos ad gloriā: vt eos sanctos efficiat: quod tamen nō ita est, sed potiùs eos sanctificat, vt capaces gloriæ efficiat. Denique addūtur hìc aliæ rationes, quæ coincidunt cum his quæ circa rem ipsam posteà fiunt, & ideò illas nunc prætermitto.

6 Soluuntur facilè.

Rationes autem propositæ facilè à nobis dissoluuntur. Nā ad primā respondemus, verum quidē esse ordinē executionis esse in re ipsa; tamē, si executio ab eodē artifice persuā B voluntatē operante emanatura est, necessariò intelligere oportet in ipsomet artifice præter totum ordinem intētionis & cōsultationis volūtatē à qua immediatè manet executio, quæ incipiat à proximo medio, quod in electione fuit postremū, & progrediatur vsque ad executionē finis primò intenti. Neque hoc est nouum apud Philosophos morales: nā post totā electionem mediorum, in qua finitur ordo intētionis, dicunt incipere vsum, qui, vt actiuè est ab eodē artifice, in volūtate eius existit, & ab illo inchoatur executio. Quāuis ergo in Deo secundū rem non sit distinctio talium actuū, tamen verè ac propriè illi tribuūtur, & secundū rationē à nobis distinguuntur: nā huiusmodi actus ad perfectionē spectāt, & formaliter nullam imperfe C ctionē inuoluūt. Stat ergo firma & solida illa distinctio actuū pertinentiū ad ordinē intentionis, vel ad ordinē executionis, intellecta non solū de actibus immanētibus in mēte artificis, & trāseuntibus quoad externā executionē, sed etiā quoad internos actus volūtatis eiusdē artificis, vt declaratū est. Quodsiad damus, in Deo æquè æternā esse volūtatem per quā in tempore exequitur quod vult, & voluntatē qua intendit aliquid, seu prædefinit; rectè cōcludemus, in ipsa æterna Dei voluntate, & decretis liberis eius optimè distingui vnum quod sit per modū intentionis, & aliud quod sit per modū voluntatis executiuę, & applicātis ad vsum pro tali tēpore causis, seu potentiam proximè exequentē talem effectum.

7 In illorum doctrina, nostra supponitur.

Atq; hanc ipsam distinctionē ab eisdē auctoribus qui illā impugnant, re ipsa admitti, duobus modis ostēditur. Primò quia, quādo Deus præfinit dare homini cogitationem, ex qua scit esse futurū peccatū, vel cogitationē ex qua scit futurū esse opus virtutis, verè dicimus, Deum velle dare vnā propter opus, virtutis, nō verò aliā propter opus peccati. Cuius rei causa esse nō potest, nisi quia in altero casu antecedit secundū rationē actus alicuius diuinæ volūtatis, quo intēdit tale opus bonū, & ex quo orta est cogitatio, quæ futura est causa illius operis; in alio vero casu nō antecedit talis intētio, sed solū post voluntatē dādi talē cogitationē sequitur in Deo volūtas cōcurrendi cū humano arbitrio ad actū peccati, quæ est volūtas executiua, & alia proportionalis ponēda est circa opus bonū, quia etiā Deus vult cōcurrere ad illud. Ergo circa illummet actū bonum interueniunt ex parte Dei duo affectus ratione distincti, vnus pertinēs ad ordinē intētionis, alius verò ad executionē, Atq; ita cōcedere vidētur prædicti auctores, nā priorem intentionē expressè ponunt, posteriorē autē voluntatē negare non possunt, tū quia illā admittunt in actibus malis, & æquè vel magis necessaria est in bonis: tū etiā, quia illa prior intētio solùm ponitur ab ipsis per modū simplicis affectus: & ideò necessaria est alia volūtas efficax & operatiua. Quod in negotio prædestinationis euidens etiā est: nā ipsi cōcedunt, ante voluntatē dādi vocationē congruā præcedere ex parte Dei aliquā intentionē dandi æternā salutem, quia aliàs nō posset intelligi, Deū dare talem vocationem propter talem finē. Vnde etiam necessariò concedūt illam intentionē præcedere ante præscientiā meritorū, quia ante primā vocationē nulla sunt merita, & tamen post præuisa merita ponunt electionē justitiæ ad eandē æternam salutē, quæ est ex parte Dei executio actiua glorificationis prædestinatorū, quæ in tēpore fit, & illius trāsitus seu externæ electionis, qua boni à malis separantur. Cōstituunt ergo eundē ordinē, & distinctionem actuū, solūq; à nobis differūt, quòd illā intentionē ponunt inefficacē, & per simplicē affectū: nos autē putamus circa prædestinatos esse efficacē & absolutam: Hæc verò diuersitas ex alijs principijs examinanda est; ad præsens verò punctum nihil refert, quia, quocunq; modo ponātur, intelligimus illos ordines, & actus ad illos pertinēteesse distinctos. Aliud argumētū est, quia quādo finis & mediū ita cōparātur vt mediū in executione sit causa physica efficiens finē sine interuentu causę liberę, tūc fatētur, finē esse priùs in intētione efficaci Dei, quā medium,

dium, licèt sit posterius in executione, vt A quando Deus intendit efficaciter abundantiam frumenti, & ideò ordinat pluuiam, quàm priùs exequi vult: tunc autem necessariò est ponenda alia voluntas executiua, per quam Deus post factam pluuiam efficit abundantiam frumenti: nam hic etiam effectus in se, ac per se procedit ex aliqua volūtate Dei. Neque nūc refert, quòd talis intētio efficax admittatur ab illis auctoribus in medijs physicis, non in moralibus, nam hoc posteà videbimus: nam ad præsens sufficienter concluditur illo argumento, illos ordines ac voluntates, secundùm se distingui per rationem, vbicunq; aliunde nō repugnauerit, vtramq; voluntatem dictam interuenire.

8 Aliæ rationes, non satis percipio, quo modo mentem nostram attingant, vel ad cau- B sam pertineant. Nos enim nec cogitauimus vnquam, post finitam consultationē & electionem necessariam esse morosam repetitionem, aut nouam consultationem ad executionem inchoandam, neque hoc sequitur ex prædicta distinctione: nam quilibet artifex expeditus ad agendū, & à fortiori Deus, facta electione mediorum, statim incipit executionem adueniente tempore, pro quo facta est electio. Solùm ergò dicimus, hanc executionem fieri per voluntatem ratione distinctam à priori intentione. Addimus subinde, ad exequendum primum medium, quod fuit vltimum in electione, solùm esse necessarium habere cogitationem talis medij, & memoriam electionis factæ, & constantiam in illa: quæ omnia clarissima sunt in Deo, remotis imperfectionibus (loquimur enim more nostro) Ad voluntatem autem efficacem executiuam secundi, & tertij, vel vltimi medij necesse est præcognoscere priùs medium iam esse executioni mandatum: quia, cum media ita sint subordinata, vel per se, vel ex vi prioris consultationis & electionis, non potest quis progredi ad executionem posterioris medij, nisi iam intelligat medium quod supponitur, esse executioni mandatum, atque hoc modo præscientia absoluta meritorum potest esse necessaria ad donationem gloriæ, & ad volūtatem æternam quàm Deus habet de executione illius, licèt non sit necessaria ad intentionem dandi gloriam: quòd alij quidem admittunt de intentione inefficaci; quantum verò ad præsens spectat, est eadem ratio de efficaci. Secùs verò est de scientia cōditionata futurorum meritorum, si hæc vel illa auxilia cōfe-

Qua ratione procedat artifex ab electione, ad executionem.

rantur: nā hæc necessariò præsupponēda est, vt possit intentio efficax talis finis in Deo intelligi. Nec verò propterea dicimus, vt in alia obiectione supponitur, Deū eligere hominem ad gloriam ordine intentionis, quia sic præsciuit illa merita; hoc enim planè repugnat, quia, cùm conditionalis nihil ponat in esse, illa merita sic præcognita non sunt dignā aliqua remuneratione: non sunt ergò illa merita causa electionis, & consequenter illa causalis in rigore falsa est, nec sequitur ex nostra doctrina: sed ad summū sequitur, ex parte Dei, vt possit talem intentionē habere, necessariam esse illam præscientiam; quia non potest haberi prudenter electio efficax, nisi subsint media, per quæ possit talis electio efficaciter, & infallibiliter executioni mandari: illorum ergò mediorum præsciētia necessariò supponēda est in Deo: qui summa sapientia & prouidentia omnia disponit: huiusmodi ergò est illa præsciētia cōditionata, vt in proprio opere latiùs explicauimus.

9 Quo sensu vera sit illa propositio. *Deus elegit aliquos ad gloriam, vt eos sanctos efficiat.*

Denique non video quo modo ex dictis sequatur, Deum eligere aliquos ad gloriam, vt eos sāctos efficiat: hoc enim nec sequitur ex prædicta distinctione, quam nunc examinamus, vt per se constat, neque ex alijs sentētijs nostris quæ in medium afferri possint. Breuiter tamen de sensu illius propositionis dicendum est. Si nomine sanctitatis intelligamus eam, quæ est omni ex parte perfecta, id est, omnino pura, indefectibilis, inamissibilis, &c. Sic, propositionem illam verū posse habere sensum: imò in eo rectè posse intelligi verba Pauli ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate*: Si autem illa verba sic intelligantur, illa particula, *vt*, non dicit causam finalem electionis alicuius medij, sed dicit finem ipsum, seu terminum ad quē eliguntur prædestinati; & ideò Paulus non addidit, *Elegit nos ad gloriam, vt essemus sancti*, sicut in dicta propositione dicitur, & minùs propriè dictum videtur, etiā loquendo de illa sanctitate perfecta: quia gloria nō est medium ad prædictam sanctitatem: sed est ipsamet perfecta sanctitas, exponi tamen potest quòd illa particula, *vt*, non dicat causam finalē, sed formalē, seu, quod perinde est, vt non dicat finē extrinsecum, sed intrinsecam rationē volendi, vt cùm dicimur amare virtutem propter honestatem eius, est enim gloria ipsamet sanctitas perfecta, & cōsummata. Si autem in ea propositione sermo sit de imperfecta sanctificatione, quæ in hac vi- Quo sensu falsa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta fit, sic falsa est omnino illa ppositio, quia A hæc sanctitas ordinatur ad illam gloriã, non è conuerso. Nec verò, si Deus prius ratione voluit dare beatitudiné quàm hanc sanctitatem, sequitur ad hoc decreuisse dare beatitudinem, vt posteà daret sanctitatẽ; sed potius sequitur ex vi illius decreti voluisse in hac vita dare sanctificationem, per quã tandem ad beatitudinem perueniretur. Sicut, si quis decreuit habere domum, & posteà decernit de illa paulatim ædificanda, non propterea dicetur decreuisse habere domum, vt postea de illa ædificanda tractaret: electio enim, seu executio medij non est ratio propter quam habetur intentio finis, etiamsi ex intentione finis consequatur progressus ad electionem vel executionem.

Quàm immerito dicant, nec insinuasse quidem Augustinum electionem ante præuisa merita.

10 TErtiò afferuntur, & latè expenduntur Augustini testimonia, in quibus docet, electionẽ inter homines fieri ex præuisis meritis. Et tandem additur, nullibi Augustinum oppositum, vel leuiter insinuasse. Sed in hac obiectione nihil est quod nouam petat responsionem. Nam Augustini testimonia omnia à nobis adducta sunt in c. 16. & in c. 18. exposita, & expositio reuera non est vel leuiter impugnata. Nimia verò exaggeratio est, cùm dicitur Augustinũ nullibi oppositum, vel leuiter insinuasse, cùm Scholastici ferè omnes eam sententiam ex Augustino sumpserint, eamq; illi attribuant. Quòd si alij Scholastici fortasse in hac parte digni minori fide habeantur; certè D. Thomæ auctoritas non potest ita in hac parte cõtẽni, vt dicamus, vel non legisse Augustinũ, aut legisse, & nõ intellexisse, illi attribuendo sententiam, quã ne cleuiter indicamit, aut; intellexisse, & ab eius sententia discessisse. Addo, præter Scholasticos, plures alios doctissimos viros in Augustino satis versatos, tum modernos, tum etiam antiquiores, partim consentientes illi in hac doctrina de Prædestinatione, partim cõtradicentes, Augustino tribuere hanc sentẽtiam. Qui ergo credibile est, nec leuiter alicubi eam insinuasse. Denique testimonia à nobis adducta, & vis quæ illis infertur per contrariam expositionem, vt paulò antè diximus, satis ostendunt Augustinum non leuiter tantùm, sed grauissimè hanc receptam sententiam docuisse. Nec de Augustino plura dicere necesse est.

11 Illud tamen non omittam, quod ad sententiam D. Thomæ spectat, nimirum prædictos Theologos etiam voluisse D. Thomam ita exponere, vt nostram sententiam non doceat, eò quòd in 1. par. quæstio. 23. artic. 4. solum dicit: *Prædestinationem aliquorum ad salutem æternam supponere secundum rationem, quòd Deus illorum velit salutem.* Quod nõ oportet intelligi de beatitudine alterius vitæ; nã per salutem æternam intelligere possumus iustificationem, & perseuerantiam in gratia, ad quam Deus elegit quosdam præ alijs. Sed in primis iam suprà dixi frustrà distingui iustificationem, & perseuerantiam in illa, à gratia cõsummata, & beatitudine, cùm hæc intrinsecè connexa sint, & eadem sit omnium ratio quãtum ad hoc, quòd in consecutione seu executione pendent à libero cõsensu voluntatis. Imò proximè magis requiritur hic consensus ad gratiã & perseuerãtiam obtinendã, nam posteà beatitudo sine noua cooperatione libera datur. Sed declarãt, per gratiam, & perseuerantiam in iustitia non intelligi formalẽ ipsam sanctitatem perseuerandi vsque ad finem vitæ, sed auxilia congrua, in quibus virtute quodammodo continetur hæc iustitia, & perseuerãtia, quatenus Deus præscit, si ea conferat, hominem & iustificationi, & perseuerantiæ consensurum. Vndè fingunt, priùs secundùm rationem, & ante præuisa merita habuisse hoc decretum circa prædestinatos, dandi illis omnia auxilia præuenientia congrua, quibus cooperãdo, sicut Deus ipse sciebat, salutem consequerentur. Et in hoc decreto dicunt cõsistere primum illum amorem specialem, quo Deus amauit prædestinatos præ alijs: & de hoc exponunt D. Thomã, cùm dicit dilectionem, secundũ rationem præcedere prædestinationem: quia post illam vniuersalem volũtatem sigillatim decreuit Deus per prædestinationẽ talia auxilia. Sed hæc, sicut gratis & sine fundamento dicuntur, ita per se se statim displicent. Nã in primis illa voluntas vniuersalis, si intelligatur distincta secundùm rationem à voluntate dandi singula auxilia in particulari, est impertinens, tum quia in Deo non est volũtas cõfusa ex parte obiecti, sed distinctè vult, quidquid vult, sicut distinctè illud intelligit: tum etiam, quia illa neque est volũtas finis, seu formalis intentio eius, vt per se constat, neque etiam est necessaria, aut vtilis ad finẽ, quia satis superq; sunt voluntates singulorũ mediorum, seu auxiliorum in particulari. A Si verò illa voluntas vniuersalis non est aliud quam voluntas totius collectionis congruorum auxiliorum, quæ in Deo est vnica & simplex & distinctè terminatur ad singula auxilia congrua ex vi illius conferenda: in hoc sensu falsum est post hanc voluntatem subsequi prædestinationem, per quam decernitur de singulis auxilijs in particulari. Nã, si prædestinatio est in voluntate nihil aliud est quàm illa voluntas: si verò est in intellectu, nõ est secundùm se totam posterior illa volũtate, sed sunt, vt ita dicã, permistæ, & cõparantur vt prior & posterior in ordine ad diuersa auxilia seu media. Quia, licèt illa voluntas in re sit vna, tamen prout terminatur ad diuersa auxilia ratione distinguitur, & priùs terminatur ad vnũ quàm ad aliud secundùm aliquẽ ordinẽ B causalitatis, qué inter se habent. Et eodem modo ratio taliũ mediorũ prout est in intellectu, & prædestinatio dicitur, priùs terminatur ad vnũ mediũ quàm ad aliud, & comitatur voluntatẽ, ita vt, licèt respectu vnius & einsdem auxilij hæc ratio existens in intellectu vt practicè applicata per voluntatem, sit posterior; tamen respectu vlterioris auxilij est prior quã voluntas dandi illud. Illa ergo volũtas vniuersalis omnium auxiliorum, nullo modo potest antecedere totam prædestinationẽ. Præterea, quod ad D. Thomam spectat, in quo versabamur, euidẽs est illum non loqui de hac volũtate, nam loquitur expresè de voluntate finis, quã supponit prudẽtia, vt est præceptiua mediorũ: constat autẽ prudẽtiã per se nõ supponere voluntatem C cõfusam mediorũ, nisi quatenus virtute includitur in efficaci intentione ipsius finis. Item, quia consequenter loquitur de salute æterna, vt est finis ad quẽ tendunt prædestinati: auxilia autẽ congrua siue sigillatim, siue vniuersim sumpta, non sunt huiusmodi fines, sed media. Præterquàm quòd numquã apud Diuum Thomam reperietur illa phrasis locutionis quòd ipsa auxilia vocet æternam animæ salutem. Denique in solutione ad primum expresè declarat se loqui de electione ad gratiam, & gloriam, loquitur autem de eadem electione quæ prædestinationem antecedit. Est ergo satis clara mens D. Thomæ & ex illo articulo, & ex artic. 7. eiusdem quæstionis, vt alia loca omittam.

Prima ratio qua pugnant contra voluntatem illam efficacem, quam ponimus.

12 QVartò principaliter afferuntur variæ rationes contra assertionem ipsam. Prima est, quia volũtas dãdi gloriã, vt est in Deo ante præuisa merita, est volũtas antecedẽs: sed hac volũtate Deus vult, omnes homines saluos facere tam reprobos, quàm prædestinatos, vt est in ore omnium Theologorum, & est optima interpretatio illius loci Pauli 1. ad Timoth. 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri*: ergo hęc volũtas equalis est respectu omniũ hominum, sed non est efficax respectu omniũ hominũ, ergo nec respectu aliquorum. Respondetur primò, habuisse Deum illam voluntatẽ respectu omniũ, & ex vi illius voluisse, & disposuisse illa generalia media, quę omnibus cõmunia sunt quoad sufficientiã. Deinde verò alia speciali voluntate efficaci elegisse quos voluit, etiam ante præuisa merita & ex vi illius disposuisse specialia, & efficacia media & auxilia, quę suis confert electis. Nec Theologi ponentes priorẽ voluntatem, posteriorem excludunt, sed potiùs ferè omnes illam admittunt: neque etiam illæ voluntates inter se repugnãt, vt per se constat: neq; etiam videntur superfluæ, cùm habeant distincta obiecta, & diuersos effectus. Secundò dicitur, voluntatem antecedentem (vt in superioribus etiam attigi ex doctrina Damasceni) non semper esse inefficacem, sed aliquando esse beneplaciti, & absolutam, si sit ex sola Dei voluntate ante præscientiam absolutam nostrorũ operum. Neque etiam esse de ratione voluntatis antecedentis vt sit efficax, sed posse etiam esse simplicem affectum, vt per se clarum est. Dico ergo, voluisse quidem Deum omnes homines saluos facere antecedenti voluntate, non tamen omnes eadem vel æquali, nulla est enim illa consequentia: nam, licèt Deus antecedenter voluerit efficaci voluntate salutem quorundam, aliorum verò solùm simplici affectu, nihilominus verum est velle omnium salutem voluntate anteceden ti. Nec Theologi aliud dicunt, sed generatim loquuntur. Et vtraque responsio probabilis est, & sufficiens: quæ autem verior sit, dicam, Deo dante, in speciali tractatu de Prædestinatione, quem præ manibus habeo.

Soluitur.

13 Secunda ratio est, quia de diuina volun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda ex analogia ad voluntatē humanam.

tate, & ordine actuum eius philosophari debemus per analogiam ad voluntatem humanam, quia non possumus aliter concipere voluntatem diuinam, neque in illa inuenitur secundùm se talis ordo actuum, sed à nobis concipitur propter illam, vel similem analogiam: sed, si inter homines intelligamus Principem proponere aliquod præmium benè certantibus, aut laborantibus, vel quid simile, & stabili decreto velit statuere vt nulli detur tale præmium, nisi habenti talia merita; fieri non potest vt talis Princeps absoluta voluntate velit alicui dare illud præmium non cognoscendo in illo talia opera, nisi mutet priorē volūtatem, quia illæ voluntates cōtrariæ sunt. Idem ergo de Deo sentiendū est, nā est eadē proportionalis ratio. Respondeo, in aliquo esse similitudinem inter Deū & hominem, quæ in argumēto declaratur; in alio verò esse diuersitatem, quæ notāda est, quia in eo deficit analogia, nimirū in hoc quòd volūtas vnius hominis nō est ita posita in volūtate & potestate alterius, vt efficaciter vel infallibiliter possit ab eo moueri pro arbitrio suo, quia nec per potentiā nec per præscientiā habet hāc efficacitatē vel physicā, vel moralē: cor autē hominis in manu Dei est, & quocunq; voluerit vertet illud infallibiliter, suppositā conditionata præscientia, vt in superioribus declaratum est. Propter hāc ergo diuersitatē responderi posset ad argumentū negando simpliciter analogiā. Si tamen non sit sermo de voluntate efficaci cū æqualitate, sed cum proportione, sic respondeo negando minorem. Posset enim ille Princeps, quātum in se est, velle vt familiaris suus (v.g.) vel amicus, in quo nullū adhuc cognoscit meritū vel opus, consequatur illud præmium, non quidem ita vt perseuerans sine merito, illud obtineat, sed ita vt consequenter velit illum habere merita proportionata illi præmio, eaque illi procurare, quantum in ipso est: nam hoc modo illæ voluntates non sunt repugnantes: nam per vnam statuitur lex de modo & via obtinendi illud præmium; per aliam vero intenditur idem præmium alicui personæ vt consequendum per eadem media, non quia in illa persona præsupponantur, sed quia illi dabuntur, & præordinabuntur ex vi illius intentionis. Nam hoc modo potest ipsemet homo antequàm habeat merita efficaciter intendere consequi illum finem, non quidem sine meritis, sed procurando illa ex vi illius

A

B

Soluitur.

C

intentionis. Idem ergo poterit Princeps: nulla enim sufficiens ratio differentiæ assignatur, quidquid alij dicant. Quod facilè patebit, si in tertia persona exemplum adhibeamus. Potest enim quidam alius distinctus à Principe intendere efficaciter, quantum in se est, vt alius consequatur illud præmium, licèt in illo nondum viderit meritum, non tamen volendo vt sine merito illud obtineat, sed consequenter volendo totam suam industriam & diligentiam adhibere, vt ille habeat merita proportionata illi præmio. Quod totum in huiusmodi tertia persona circa aliam, est liberale & gratuitum, quanuis consecutio præmij postea futura sit ex iustitia. Atque hoc quidem, quod in tertia persona explicuimus, tam familiare est, vt nihil frequentiùs esse videatur. Sic enim pater efficaciter, quantum in se est, intendit rectè & honestè filium suum consequi hanc dignitatem, vel illam, quanuis nondum in illo præuideat merita, vel dispositionem debitam, quia virtute vult hanc ei procurare: & ideo statim eligit media, nimirum vt studeat, honestè viuat, &c. Quod ergo in tertia persona facilè intelligitur in ipsomet Principe non maiori difficultate intelligetur, si aduertamus duplicem posse inducere personam, scilicet legislatoris, ac iudicis qui daturus est præmium iuxta rationem meriti, & amici qui ex beneuolentia alicuius potest eidem velle illud præmium, & merita quæ ad illud necessaria sunt. Ad hunc ergo modum de Deo philosophamur, & talis est voluntas dandi gloriam, quam in Deo ponimus ante præscientiam meritorū, vt circa quintam rationē magis declarabimus, nam ferè cū hac coincidit.

14 Tertia ratio petita ex diuersitate quæ est inter media moralia & physica.

Tertia ratio est, quia, licèt in medijs, quæ sunt physica causa consecutionis finis, possit intentio efficax præcedere intentionem mediorum; tamen, quando media sunt tantùm causa moralis, & quasi dispositio necessaria eius qui consequuturus est finem, non potest, in eo saltem qui daturus est talem finem seu præmium, intentio efficax esse prior secundùm rationem, quàm præintelligantur talia merita: sed in præsenti merita sunt media ad gloriam non tanquā causa physica, sed moralis: ergo intentio efficax dandi gloriam non potest ordine rationis antecedere præscientiam meritorum. Maior declaratur ex differētia inter media physica, & moralia, nam illa ex se & ab intrinseco

seco habent virtutem causandi sine relatione ad volūtatem alterius: & ideo, licèt priùs intendatur finis sine præsentia, vel particulari voluntate talis medij, si tamen postea eligatur, ex sua virtute operabitur & conducet ad executionem finis: at verò medium morale non operatur ex sola virtute intrinseca, sed vt relatum ad volūtatem eius qui daturus est finem intentum, vt patet in merito, quod debet ab alio acceptari, & idē est suo modo de impetratione, morali dispositione, &c. Vt autem hæc acceptentur per voluntatem alterius necesse est præcognoscī: ergo impossibile est, vt is qui daturus est tale præmium, efficaciter illud velit alicui nisi post præuisa eius merita.

A propter merita tanquā propter finē, id enim planè repugnat (alioqui finis ordinaretur ad media vt ad finē) & ideo intētio talis finis vt sic non prærequirit scientiā taliū mediorū vt existentium vel futurorum absolutè, sed vt possibiliū & efficaciū in suo genere ad talem finem, si ad illū eligantur; & tunc intenditur finis vt obtinendus per talia media, vel implicitè per intētionem, vel formaliter per electionē amata, non quia præsupponuntur futura, & ideò placēt; sed quia ex vi intētionis & electionis ordinantur vt fiant, & placeāt, & acceptētur ab eo qui daturus est præmium. Quamuis ergo hęc media causent per respectū ad eius voluntatem, qui daturus est præmiū; non ideo necesse est vt sciantur futura, & placitura illi absolutè, sed satis est quòd præcognoscantur, apta & digna eius acceptatione, si fiant, vt possint eligi seu ordinari ad talem finē. Quocirca quādo Deus dicitur propter merita existentia, vel præuisa dare & velle dare gloriam, iam tunc merita non considerantur vt media eligenda, sed secundùm aliam rationem causæ, quæ ad efficientē vel dispositiuam reuocatur. Quando enim dicimus Deū dare præmium propter merita, illud, *propter*, nō dicit causam finalem, vt per se constat, quia meritum non est finis præmij; sed dicit moralem causam effectiuā vel dispositiuā: sicut etiā Deus dat gratiā propter contritionē, vel pluuiam propter orationem: & ideo in hoc ordine mirū non est quòd præsciētia talis causæ proximę supponatur ante volūtatem dandi effectum propter illam, quia iam illa voluntas nō pertinet ad ordinem intentionis, sed electionis, quam suprà latè declarauimus supponere præscientiam meritorum.

15 Dissoluitur.

Respondetur negando maiorem. Nam, si præcisè sistamus in ratione finis, & medij, semper intentio finis est prior secundùm rationem electione mediorū, siue media sint physica, siue moralia, & siue aliquis sibi ipsi intendat consecutionem talis finis, (quod ab alijs etiā admittitur) siue alteri, & siue is qui intendit, sit is qui effecturus est, seu daturus finem, siue alius, vt in responsione ad secundā rationem declaratum est. Ratio enim generalis est, & eadē in omnibus, quia finis vt finis, est causa mediorū, tam moraliū, quā physicorum; ergo ex suo genere debet esse prior, quàm media quæcunq; illa sint: nō est autē prior executione, ergo intentione. Rursus in ipso intendente & eligēte intentio est causa vel ratio electionis: in nobis enim, qui imperfecto modo, & per varios actus operamur, intentio censetur esse causa efficiēs aliquo modo electionis: in Deo verò, in quo nō est actuū distinctio in re, nec causalitas realis esse potest; tamē quatenus est aliqua distinctio rationis, intentio finis est ratio electionis, quia ratione illius applicatur voluntas ad eligēda media siue physica, siue moralia: frustra ergo inuenta est illa distinctio.

B

C

Nec ratio qua suadetur & declaratur, efficax est: nam, licèt mediū morale habeat suā causalitatē quasi effectiuā seu moralem per respectū ad voluntatem alterius qui daturus est finem; tamen quatenus actu exercet hāc causalitatem, non cōparatur ad finē vt effectus ad causam, sed vt causa ad effectū in alio genere, & ideo iam non consideratur secundùm ordinē intentionis, sed secundùm ordinē executionis. Sistendo autem in ordine intentionis & consultationis, quando intenditur finis, per hæc media moralia cōsequēdus non intenditur propter ipsa media, vt (v.g.)

Quoad præsens institutum, nihil fere differminis est inter media physica & moralia.

Neq; in hoc ferè est vlla differentia inter media physica & moralia, præter illā quę cōsistit in ipso modo causalitatis, à quo habent vt dicantur physica, vel moralia media. Declaratur, quia ordine intentionis priùs vult Deus infundere animā rationalē corpori, quā velle cū semine concurrere ad disponēdum illud, & ad priorem voluntatē non necesse est supponere præscientiā absolutam futuræ actionis seminis ad disponendū corpus, sed satis est præcognoscere virtutē & aptitudinem seminis, vt possit eligi tanquam medium ad illum finem. Posteà verò quàm Deus elegit hoc medium, & voluit concurrere cum semine ad disponendum corpus, videns iam illum esse dispositum, vult in executione infundere animā corpori, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

videt iam esse dispositum : & in hoc ordine A
æquè necessariũ est præsupponere mediũ il
lud quanuis physicum esse iam positum,
in re, vel in præscientia. Idemque intelli-
gi poterit in quolibet alio medio physico.
Solùm est diuersitas, quòd in alijs effe-
ctibus ipsa media aliquando per se attin-
gunt ad effectionem physicam ipsiusmet ef-
fectus, qui propositus fuerat vt finis eorum.
Sed hoc nihil refert ad rem de qua agimus,
& ad constituendum debitum ordinem in-
ter finis intentionem, & executionem me-
diorum. Atque hæc doctrina clarior fiet ex
solutione quintæ rationis.

Ratio quarta qua probant, per illam voluntatem efficacem libertatem destrui.

16 QVarta ratio, in qua fit magna vis,
est, quia per hanc electionem effi-
cacem ad gloriã ante præuisa me-
rita, tollitur liberum arbittium, ita vt non
sit in potestate hominis sic electi gloriam
amittere. Probatur sequela, quia nullus po-
test resistere efficaci voluntati Dei : ergo
posita illa voluntate non manet potestas ad
oppositum, ergo tollitur indifferentia, er-
go & libertas. Nec satisfit communi respon
sione de sensu composito & diuiso : nam
hîc locum habet doctrina Anselmi qua
nos vsi sumus, quod sensus compositus,
qui est ex suppositione antecedente vsum
libertatis, si necessariò infert actum, tollit
etiam libertatem eiusdem actus. Probatur,
quia illud decretum ponitur à nobis efficax C
& antecedens præscietiam meritorum, ac li-
beri cõsensus volũtatis, & necessariò infert
actũ: ergo est suppositio antecedés qualis ab
Anselmo descripta est, ergo tollit libertatẽ.

17 Quid sumatur improbabile in ratione ista. Hæc ratio sufficienter, vt existimo, est in
superioribus à nobis adducta, & apud me est
omnino inefficax, & in hoc etiam improba-
bilis (quod de tertia etiã ratione dici posset)
Quod probare conatur esse impossibile Deo
efficaciter eligere aliquem ad gloriam libe-
rè consequendam: quod nullus antiquorum
Theologorum dixit, illorum etiam qui pu-
tant de facto talem electionem in omnibus
saluandi non præcessisse. Imò etiam eo ten-
dit illa ratio vt probet, non posse Deum ab-
soluta volũtate prædefinire aliquem actum
liberum, vel effectum interuentu causæ li-
beræ necessariò exequendum, ante præscien
tiam absolutam liberi vsus: quod prædicti au
ctores consequenter cõcedunt. Vnde etiam
in particulari docent, Deum nõ elegisse effi
caciter beatissimam Virginem vt esset ma-
ter Dei, nisi propter merita eius iam absolu-
tè præuisa. Quòd si argumentemur, quia
Deus ideò dedit B. Virgini tantam gratiam,
& tam insignes actus, & ad illos efficax au-
xilium, vt per illos se disponeret ad digni-
tatem matris Dei, quam illi dare volebat:
Respondent, hoc solùm esse verum de qua-
dam voluntate inefficaci, qua Deus desi-
derabat hanc fœminam matrem Dei efficere, si ipsa se disponeret. At quis vnquam
Sanctorum, ac Theologorum ita locutus
est, vt Deus inefficaciter desideraverit bea-
tam Virginem efficere matrem Dei, priùs
quam efficaciter id voluerit : aut quomodo
credibile est Deum tanta gratia præuenisse B
beatam Virginem, vt à peccato originali
eam præseruaret, & quòd nondum eam in
matrem suam efficaciter elegisset, sed so-
lum quòd ex velleitate quadam eam desi-
derauerit matrem suam efficere : aut quæ
est necessitas illius imperfecti actus, & con-
ditionati, cùm in potestate Dei situm esset
efficaciter facere vt illa conditio in re po-
neretur, imò cùm hoc facturus esset ex vi
illius primæ intentionis. Adde, eãdem ra-
tione dicturos esse hos Theologos, Deum
non potuisse velle ac prædefinire nos re-
dimere absoluta & perfecta voluntate an-
te præuisa Christi merita, & passionem, &c.
nam ille effectus prædefiniendus talis erat,
vt non nisi per media moralia & libera effi-
ciendus esset. Omitto alia superiùs tacta,
propter quæ nunquam potui in hanc veni-
re sententiam, præsertim, quia quoad hanc
partem, in argumento à libertate sumpto
nullam vim vnquam intellexi.

18 Respondetur ad ratio nem. Respondeo igitur negando sequelam.
Ad probationem autem dico, sensum
compositum hîc optimè applicari, & ne-
cessitatem illam, quæ ex illo decreto
infertur, esse consequentiæ tantùm, non
consequentis. Consequenter etiam nego
decretum illud esse suppositionem ante-
cedentem, de qua Anselmus locutus est.
Tria enim illi desunt, quæ necessaria sunt.
Primum est, vt suppositio illa antecedens
inferat infallibiliter aliquem actum in par-
ticulari, & cum determinatis circunstan-
tijs, circa quem talis suppositio versetur,
quia libertas non in vniuersali, sed in par-
ticulari exercetur. Per electionem autem
efficacem ad gloriam, si nihil aliud ad-
datur, non determinatur homo ad aliquem
actum

actũ voluntatis suæ in particulari: sed ad sum A
mum infertur ex illa suppositione, quòd ho
mo operabitur in hac vita, prout oportuerit
ad finem illum consequendum: sub qua ge-
neralitate poterit maximam libertatem exer
cere, adeò vt neque quoad specificationem
actuum determinatus sit: poterit enim inter-
dum benè, interdum malè operari, dũ tandẽ
saluetur. Quod si adhùc instetur, saltẽ esse
determinatũ ad hoc, vt saluari nõ possit, re-
spõderi posset hoc nullũ esse incõueniẽs in
prædicto sensu cõposito, quia illa determina
tio nõ est in homine, sed in Deo: in homine
verò sæpe mãdatur executioni sine præiudi
cio libertatis. Sicut, si Deus statueret absolu
tè nõ dare homini in toto discursu vitæ auxi
lium aliquod speciale ad non peccãdum, in-
fallibili consequentia sequitur illum aliquãdo peccaturum, non tamen sequitur priuari B
vlla innata libertate. Atque hoc caput suffi-
cit ad formam argumenti soluendam, tamen
neque vniuersaliter satisfacit quoad omnes
prædefinitiones diuinas, neque etiam in pre
senti declarat rem totam, nam potest vrgeri
casus in quo necessarius sit aliquis actus in
particulari ad gloriam consequendam.

19 Quæ suppositio antecedens libertatem tollat. Secundò ergo necessarium est vt suppositio antecedens talis sit, quæ per se immutet
voluntatem humanam, eamque omnino de-
terminet ad actũ ex vi suæ causalitatis, quod
non habet decretum illud diuinũ, quod per
modum intentionis ponitur, vt satis in supe-
rioribus declarauimus. Dicetur fortasse, iux-
ta hanc interpretationẽ, inutilem & nullius
momenti esse doctrinam Anselmi, tũc enim
perinde est ac si diceretur, suppositionẽ ne- C
cessitantem voluntatem, tollere libertatem.
Respondetur negando sequelam: non enim
defuerunt qui dicerent, suppositionẽ omni-
no determinantem voluntatem nostram, nõ
tollere libertatem. Merito ergo docere po-
tuit Anselmus, ac declarare, suppositionem
sic præoccupantem & determinantem vo-
luntatem, impedire liberum eius vsum. Di-
ces, non solùm hoc docuisse Anselmum, sed
etiam, omnem suppositionem priorem om-
ni vsu libero, & necessaria cõsecutione infe-
rentem aliquem vsum determinatum volun
tatis, talem ex necessitate esse, vt per se deter
minet ad vnum ipsam voluntatem, & conse-
quenter tollat libertatem: nam, si hanc vim
non habeat, non est vnde possit habere tantã
connexionem cum effectu, vt necessaria cõ-
sequutione illũ inferat. Respondeo, imò esse
aliam viam & rationem fundandi illam ne-
cessariam illationẽ media scientia cõditiona
ta liberorũ effectuum, vt suprà satis declara-
tum est. Neque hic est abusus huius scientiæ
cõditionatæ, vt alij nobis obijciũt, quia nihil
est magis proprium prudentis artificis, quã
velle efficaciter optimos effectus per se, vel
per ministros sibi subordinatos efficiendos:
si in potentia & in sapientia sua habet modũ
quo possit infallibiliter & efficaciter facere
vt illi effectus fiant, eo modo quo ipse fieri
decreuerit: ad hanc autem diuinam sapien-
tiam spectat illa conditionata scientia.

Hinc dicitur tertiò, suppositionẽ antece- 20
dentẽ, quæ tollit libertatẽ, talẽ esse debere,
vt nõ includat respectũ ad aliam suppositio-
nem consequentem, quã virtute includat, &
in qua nitatur aliquo modo, saltem quantum
ad hoc, vt ipsa exhiberi possit, alioqui illa
suppositio iam non est omnino antecedẽs, &
ille respectus quem habet ad consequentẽ,
satis est, vt nõ tollat libertatẽ: quod manife-
stè declaratur ita esse in illo decreto. Nam,
licèt Deus illud præhabeat, antequã videat
merita per vsum liberũ absolutè futura, ne-
cessariò tamen supponit scientiã cõditionatã
illius, sine qua nõ posset Deus habere illud
decretũ de actu libero, vt sic: & ex hac parte
iam fundatur illa suppositio antecedens in
altera cõsequente: & illam virtute includit,
quia ex vi illius decreti cogitur, vt ita dicã,
Deus ad applicanda illa media, quibus scit
volũtatẽ humanã mouendã ad vsum liberũ,
atque ita planè fit vt nullã libertatẽ tollat.
Vnde, licèt in vrgẽda hac quarta ratione mul
ta dicantur, & cõtra varias responsiones, va-
rijs etiã modis replicetur: nihil tamen inue-
nio, quod contra hanc nostrã responsionẽ di
ctum sit, vt illi aliud addere sit necessarium.

Addo verò, idem argumentum cum eadẽ 21
efficacia retorqueri posse contra illos auc-
tores. Nam voluntas absoluta dandi vocatio- Contra illos retorquetur ratio ab ipsis facta.
nem congruam, suppositio est antecedens
præscientiam absolutã actus liberi : iam er-
go fit argumentum, posita illa voluntate nõ
potest cum illa componi, vt voluntas huma
na non operetur, quia non potest tali volũ-
tati Dei resistere: ergo in illo sensu compos
to voluntas nõ potest non operari: ergo tol-
litur libertas, quia illa suppositio est antece-
dens. Dices, si voluntas illa per se sola cõside Occurritur illorum solutioni.
retur, ea non obstante, posse voluntatem hu
manam non operari, quia illud decretũ Dei
non habet pro obiecto ipsummet actũ, sicut
habet voluntas præfiniens ipsum actum. Sed
contrà, quia Deus nõ tantùm vult dare hãc
voca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vocationem quæ est congrua, vt supra dicebam; sed vult dare illam vt est congrua, & efficax; ergo cum illa componi non potest vt volũtas humana ei resistat; ergo saltẽ hoc modo negare non possunt quin sit verũ illud Augustin. *Volenti saluum facere nullũ humanum resistit arbitrium.* Item alij auctores fatentur hanc voluntatem saltem esse virtualem præfinitionẽ actus: voluntas autem humana ita non potest resistere virtuali Dei voluntati efficaci, sicut & formali. Item aiunt, in illa voluntate sua sufficienter præscire Deum talem effectum esse futurum: ergo implicat contradictionem, stante illa voluntate, non sequi effectum, & voluntatem humanam non operari. Idem ergo nodus illis soluendus superest: eius autem solutio non est alia nisi à nobis tradita.

Augustin.

A

B

Quinta ratio ducta à temporali retributione gloriæ.

22 QVinta ratio est, quia repugnat prædestinatos eligi ad gloriam ex æternitate sine meritis, & in tempore illam non recipere absque meritis; Quia Deus non aliter dat gloriã in tempore, quam ab æterno dare decreuit, aliàs vel mutaret, vel non impleret decretum: cum ergo de fide certum sit: electos non recipere in tempore gloriam nisi ex meritis, non potuerunt in æternitate eligi absque illis. Et confirmatur, nam velle gratis aliquid dare, & postea non dare nisi ex titulo oneroso ex iustitia, repugnantia sunt, non enim possent illi duo tituli simul coniungi, nam vnus includit negationem alterius: ergo, sicut in tempore datur gloria non gratis, sed ex oneroso titulo meritorum, ita electio ad illam ex eodem titulo facta est. Vnde etiam in Scriptura, quando præmium vltimum pro meritis dandum dicitur: pro ratione redditur, quia ex æternitate sub hac lege præparatum est iustis tale præmiũ. Hic enim est sensus verborum Christi Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratũ vobis regnum ab origine mundi,* & subdit rationem. *Esurui, & dedistis mihi manducare &c.* indicans hanc esse rationem ob quam eis fuit regnum præparatum, & non tantùm collatum. Quod etiam significant illa verba 1. ad Corinth 2. ex Isaia 64. *Oculus non vidit, &c. quæ præparauit Deus diligentibus illum.* & clariùs Iacobi 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod promisit Deus diligentibus se.* Sicut ergo eligit Deus ad regni hæreditatem, quos videt pauperes in hoc mundo; ita etiam quos videt esse diuites in fide. Tandem confirmatur, quia, si Deus elegisset absolutè aliquos ad gloriam absque præuisis meritis; verum esset dicere ex vi illius decreti eos habituros esse beatitudinem, etiamsi non habeant merita, quia illud decretum est absolutum, & nullam includit conditionem, ergo quacunque sublata, habebit effectum.

C

Hæc ratio in quadã æquiuocatione versari videtur. Aliud est enim gratis diligere, vel eligere aliquem ad gloriam; aliud verò eligere aliquem ad gloriam gratis ei conferendam: in priori enim locutione liberalitas seu gratia coniungitur cum actu diligendi, illique attribuitur: in posteriori verò coniungitur cum obiecto electionis, & executioni eius attribuitur. Similiter in his locutionibus potest esse æquiuocatio, *ex meritis præuisis velle dare gloriam,* aut *velle dare gloriam propter merita*: nam in priori significatur, merita esse rationẽ decreti liberi prout terminatur ad gloriam; in posteriori verò solùm significatur, merita esse rationem ipsius gloriæ, seu collationis eius. Quòd autem hæc duo diuersa sint, & separabilia, exemplis, & ratione conuinci potest. Et primùm affero exemplum in hac eadem materia, quod aduersarij negare non possunt. Nam Deus, saltem voluntate antecedente simplicis affectus, vult omnes homines consequi gloriam, hunc ergo affectum gratis habet Deus, quia non præcedunt merita præuisa ipsorum hominum (nunc enim de Christo non agimus) in quibus fundetur, & tamen per illum affectum nullo modo vult aut desiderat Deus, vt homines gratis consequantur gloriam, alioquin haberet voluntatem antecedentem repugnantem suæ legi seu absoluto decreto, quæ in nullo hominum impleretur. Affectus ergo ille, quamuis ex parte actus habeatur, ex parte obiecti non terminatur ad gratis dare seu accipere, vt sic dicam: ergo illa duo planè distincta sunt, & separabilia: nam, sine meritis hominum habet Deus illum affectum, non tamen per illum appetit vt homines obtineant gloriam sine meritis. Simile exemplum humanum est, quando Rex proponit varia præmia certantibus strenuè, vel quid simile: nã, offerẽdo præmia liberalitate vtitur, quia propter alicuius meritũ nõ facit,

23 Soluitur prædicta ratio.

facit, atque ita gratis vult, vt præmium detur strenuè certantibus; non tamen vult vt eis gratis detur, sed ex iusta distributione. Idem videre licet in contractibus iustitiæ commutatiuæ: nam velle rem aliquam vendere, aut hunc operarium conducere potiùs quàm illum, ex mera voluntate est, & ideò potest aliquis dici gratis id velle etiãsi rem ipsam nõ velit gratis donare. Ratio est clara, quia, cũ actus & obiectũ distincta sint, potest aliqua conditio conuenire actui, quæ nõ apponatur in obiecto. Vnde actus amoris, qui est velle bonũ alicui, potest gratis haberi, quãuis per illũ non velimus vt alius gratis obtineat bonũ illud: nam etiã est magnus amor alterius velle vt bonũ consequatur etiam sua industria & labore, eoque erit maior talis amor, quo fuerit efficacior, & maximè si ex illo oriatur voluntas efficax iuuandi talem hominem ad illud bonum consequendum.

A

24 Theologi ergo, qui asserunt, Deũ gratis eligere prædestinatos ad gloriã obtinẽdam, solùm dicunt, Deũ sola sua voluntate absque vllo hominis merito habuisse talem affectũ absolutum & efficacẽ ad tales homines, non tamen dicũt, per illud decretum voluisse vt tales homines gratis & sine vllo labore suo gloriam consequerẽtur: in ratione autem facta hoc posterius illis imponitur, quod non dicunt, neq; ex priori dicto sequitur, cũ ostẽsum sit hæc duo esse distincta, & separabilia. Nec potest cùm probabilitate dici, illa duo distingui & separari posse in affectu simplici, & non in amore efficaci, quia nulla ratio differentiæ reddi potest, & exempla adducta tam hic; quàm circa secundam & tertiam rationẽ ostendunt, doctrinã datam habere locum tã in voluntate efficaci, quàm in simplici affectu. Et ratio adducta ex diuersitate actus, & obiecti, æquè procedit in efficaci amore. Ac deniq; ex ipsa per se explicata videri facilè potest: fingamus enim, aliquem, qui non esset Deus, nec largitor gloriæ aut alterius præmij, habere tantam potestatẽ & cognitionẽ humanæ voluntatis, vt suis cõsilijs infallibiliter posset eã ducere quò vellet, cõstituamusque præmiũ gloriæ esse propositũ à Deo cuilibet facienti tale opus virtutis, & idem est si præmium aliud sit à Rege propositum militanti v.g. per annum: talis ergo homo posset efficaciter velle, vt Petrus v.g. gloriam vel tale præmium cõsequatur; quã voluntatem gratis haberet, non tamen propterea vellet vt Petrus gratis obtineret præmium, sed iuxta legem statutam, vt per se patet. Illam autem voluntatẽ tunc esse possibilem patet, quia est de obiecto possibili in se & respectu talis hominis, & nullum includit modum repugnãtem. Illa autem hypothesis, quam declarationis gratia in homine fingimus, in Deum verò conuenit, ergo etiam in amore eius efficaci sunt illa duo distincta & separabilia. Nam, quòd Deus ipse sit, qui largiturus est præmium, nihil difficultatis addit, cum Deus possit vtrãque personam subire, vt supra declarau. Atque hæc videbãtur satis esse ad argumenti solutionem.

B

25 Quod sit obiectum voluntatis efficacis, quam ponimus.

Vt tamen res euidentior fiat, oportet amplius declarare quod sit obiectum illius amoris gratuiti prædestinatorum. In quo supponimus obiectum illud esse gloriam eorum. Inquirimus verò quomodo se habuerit illa conditio gratis, vel non gratis aut ex meritis obtinendi gloriam in obiecto illius electionis. Tribus ergo modis intelligi potest se habuisse. Primò positiuè ac definitè, ita vt per illam electionem voluerit Deus donare gratis beatitudinẽ omnibus illis hominibus: & hoc dici non potest de omnibus adultis, idq; cõuincit optimè quinta ratio facta; posset autẽ id dici de infantibus, & si qui alij sunt qui sine propriis meritis de condigno beatitudinem consequuntur; de quo aliàs: in his enim nulla est repugnantia, quia in tempore non obtinent beatitudinem vt coronam iustitiæ, sed tantùm vt hæreditatẽ, & ideò potuerunt statim in primo signo ita eligi ad gloriam gratis obtinendam.

26 Alter modus explicãdi quod sit illud obiectum.

Secundus modus est, vt in primo signo C Deus præcisè voluerit dare illis hominibus gloriam nihil statuendo de eius conditione an gratis vel non gratis esset danda, ita vt obiectum illius voluntatis, nec fuerit donatio liberalis gloriæ, nec iusta retributio, sed præcisè collatio illius boni; postea verò per electionem decreuerit Deus, vt illa voluntas prior per merita, & non aliter executioni mãdaretur; & ideò tandẽ in ordine executionis solũ voluerit glorificationem electorum tanquam retributionem. Hic verò dicendi modus mihi etiã nõ placet, quanquã probabilis sit, & per illam quintã rationẽ non satis impugnetur. Nã licèt donatio in re exercita nunquam possit esse nisi in aliqua specie, scilicet, vel liberalis donationis, vel solutionis iustæ, &c. tamen in voluntate & intentione potest secundùm rationem generalem obijci. Nam, si Petrus v.g. videat Paulũ creditorẽ suum in magna aliqua necessitate

Reijcitur.

con-sti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

constitutum, potest absoluta voluntate secum statuere illi subuenire, posteà verò secum deliberare an donando, vel soluendo debitum illi subuenturus sit. Vnde fit vlterius, vt licèt posteà statuat illi subuenire soluendo debitum, non propterea mutet priorem intentionem, sed eligat mediũ quo & illa intentio impletur, & quodammodo determinatur & applicatur ad opus, quia de se erat indifferés, nec poterat in illa generalitate impleri. Sic ergo in præsenti, licèt Deus post illam electionem velit illam impleri per merita, non propterea mutat vel in re minima prius decretũ, quidquid alij obijciant, variantes ab electione gratis concepta ad gratiam seu liberalitatem in obiecto positam: & ideo inueniunt mutationem vel repugnantiam, cùm nulla sit. Quia, licèt Deus ex vi illius decreti non respexerit merita, non tamen illa exclusit, & ideò, licèt adiũgatur voluntas meritorum, non est mutatio. Quod in alijs rebus facilè intelligi potest: nam, licet Deus velit (v.g.) fructuum vbertatem hoc tempore, quæ per varias causas & media fieri potest, quanuis ex vi illius intentionis non determinet modum, & per electionem illum definiat, vt (v.g.) quòd vbertas illa eueniat per causas naturales, aut per miraculum, vel per orationem alicuius, aut sine illa, non propterea mutat illam priorem intentionem, sed exequitur illam.

Rursus iuxta hunc modum facilè etiam dicitur, Deum ab æterno præparasse iustis gloriam ex meritis obtinendam, non quòd præparatio ipsa facta sit ex meritis, sed quòd obiectũ illius præparationis fuerit gloria ex meritis; ita tamen vt illa præparatio nõ intelligatur facta per nudam intentionẽ gloriæ, sed adiuncta etiam electione mediorũ, seu potiùs per totã prædestinationem. Necessariũ autẽ est iuxta hũc modũ dicendi fateri, quòd stante præciso decreto dandi gloriam electis, illi habituri sint gloriam, ita vt si per impossibile non haberent merita, illã essent consecuturi: tamen hæc cõditionalis est ex hypothesi impossibili, supposito alio decreto voluntatis meritorũ, ratione cuius verum est nemi nem cõsecuturũ gloriam sine meritis. Quod si quis dicat non fuisse impossibile Deũ non habere hoc posterius decretũ circa merita, supposito priori circa gloriam, & ideo absq; hypothesi impossibili simpliciter esse verũ dicere, quòd, licèt hi homines non haberent merita, consequerentur gloriam, respondeti potest concendendo totum, & sine magno incommodo, quia tunc fuisset alia æterna dispositio voluntatis diuinæ, si nõ in intentione, saltem in mediorũ electione. Quãdo autem nũc dicitur, ex vi præsentis decreti æterni diuinæ voluntatis fieri non posse vt electi consequantur gloriã sine meritis, satis est id verificari respectu adæquati decreti, vt cõprehendit finem, & media, licèt non verificetur respectu intẽtionis finis vt à nobis præcise conceptę. Sic ergo facilè defendi posset ille dicendi modus. Nihilominus tamen, vt dixi, mihi nõ probatur quia sine causa ponit illam intentionẽ confusam & abstractam in Deo, quæ de se vel imperfecta, vel minus perfecta est. Quia in exẽplo adducto quando homo deliberat de aliqua actione sua, & priùs determinat de genere, & posteà consultat de specie, ideo est, quia non statim perspicit quid magis expediat, nam, si totum statim comprehenderet, perfectũ decretum statim faceret: ita verò se habet Deus in primo signo rationis, & aliæ rationes colligẽtur ex his quæ in puncto sequenti dicemus.

27 Tertius ac certior modus.

Tertio ergo modo intelligendum est, obiectum illius electionis fuisse beatitudinẽ vt coronã iustitiæ, vt obtinẽdam secundùm iustitiæ leges: sic enim perfectiori modo habetur intelligitur, nam ex parte obiecti requirit affectũ iustitiæ, & ex parte actus gratuiti habet rationem misericordiæ. Neq; ista duo simul repugnant, quia, vt suprà dicebam, velle vt alter perficiatur per viam iustitiæ, gratuitus & liberalis amor, & magna misericordia erga illum est. Et, quanuis per illum amorem non detur alteri gratis bonum quod illi amatur, ipse tamen amor gratis donatur, & ratione illius tanquam ex radice multa alia bona gratis danda erunt, per quæ fiet, vt gloria ex iustitia detur. Sic ergo declarata hæc intentio, perfectissima est, & facilè intelligitur, & cessant omnes obiectiones: quia nec sequitur aut gloriam gratis esse dandam ex vi illius, neq; mutari decretum si iustitia exigatur, neq; dandam esse gloriam ex vi illius decreti, si non habeantur merita, quia iam tũc non posset esse corona iustitiæ. Denique intelligitur optimè quomodo etiam ex vi illius præcisæ intentionis præparata sit gloria prædestinatis vt præmium: sicut voluntate antecedente etiam dici potest Deus præparasse regnum cælorum reprobis, nam propter illud obtinẽdum illos creauit, non tamen eis illud præparauit absolutè, vel quomodocunque, sed vt coronam iustitiæ, nam hoc affectu, & non alio illud eis optat. Atq;

Iuxta illũ obiectiones soluuntur perquã facilè.

vtroque modo exponuntur sufficienter loca Matthæi, & Pauli, nam locus Iacobi non rectè adducitur: non enim est sensus, Deum elegisse in pauperibus diuitias fidei, quas præcognouit, has enim æquè amat in diuitibus, si illas habeant: sed sensus est, elegisse pauperes, vt eos faceret diuites in fide, sicut elegit (v.g.) Apostolos, vt rectè exponit Augustinus 1. de Prædest. sanct. c. 17.

28 Nec verò ex prædicta expositione sequitur, illud decretum supponere præscientiã meritorum: sed sequitur, in virtute & implicitè includere voluntatẽ dandi merita ei, cui sic amatur beatitudo: & ita est hęc intẽtio maximè accõmodata electioni mediorum, quæ statim secundum rationem ex vi illius subsequitur, per quam Deus vult hominidare omnẽ gratiã (vt vno verbo omnia concludam) necessariã & accõmodatam vt infallibiliter obtineat illam coronã: atq; ita tandẽ vult primam vocationẽ congruã omnino gratis dare, offerẽdo simul concursum seu adiuuantem gratiam illi proportionatã, vt homo liberè consentiat, & paulatim se disponat, vt ex iustitia obtineat coronam, ad quam gratis fuit electus. Ex quibus omnibus satis, vt opinor constat, prædictas obiectiones nihil obesse communi, & receptæ doctrinæ, & per occasionem illam magis illustrare ac persundere. Nam tres primę rationes facilè possunt ex dictis in fauorem eius retorqueri: ex alijs verò potest in hũc modum formari pro ea ratio. Quia hæc electio neque libertati derogat, neque meritis. Adde quòd neq; in aliquo minuit gratiã & prouidentiam erga reprobos: aliunde verò exaggerat amorem Dei erga prædestinatos, plurimum consonat Scripturis, conciliat dicta Sanctorum, & præsertim Augustini, est iuxta sensum communem antiquorum Theologorum, est radix valde proportionata singularis prouidentiæ Dei cum prædestinatis: est ergo illa sententia omnino præferenda.

CAPVT XX.

Soluitur alia obiectio, & explicatur quæstio, an contingat ex duobus hominibus æquale auxilium gratiæ habentibus, vnum credere, aut conuerti, & non alium.

Opusc. Z

EX his quæ hactenus diximus, videtur apertè sequi, fieri posse, vt non maius auxilium gratiæ recipiat is, qui operatur, aut conuertitur, quàm ille qui non conuertitur. Consequens autem videtur omnino falsum: ergo & doctrina ex qua illud sequitur. Sequela declaratur, nam constituamus duos homines æquè vocatos, & præuentos ad finem, quos Deus paratus sit æquè adiuuare, si cõuerti velint: & neutri eorum dare auxilium illud efficax, quo prædeterminet voluntatem eius; in eo casu contingere potest iuxta nostram doctrinam, vt alter conuertatur, & credat; alter verò in sua infidelitate permaneat pro sola eius libertate: ergo in eo casu is qui credit, non maius auxilium à Deo recipit, quàm qui non credit. Consequens autem esse omnino falsum probatur primò, quia ille homo credens, se discerneret à nõ credente suo libero vsu, cõtra illud 1. ad Corinth. 4. *Quis enim te discernit* Secundò, quia haberet aliquid, quod non accepisset, scilicet, bonum vsum suæ libertatis in credendo, nam hunc non recepit à Deo, quia asseritur nihil amplius hunc recepisse, quàm alterum: hoc autem est contra Paulum eodem loco dicentem. *Quid habes, quod non accepisti.* Tertiò, quia huiusmodi homo haberet vnde gloriaretur, contra Paulum eodem loco, nimirum, de bono vsu suæ libertatis in credendo, quem ex se habet, & non ex maiori auxilio Dei. Quartò, quia alioqui non maiores gratias deberet Deo referre is qui fidem recipit, quàm qui non recipit, quia non maius auxilium à Deo accepit, sed sua industria sibi comparauit fidem cum æquali auxilio.

1 Rationes dubitandi.

2 Variæ opiniones.

Hæc obiectio petit vt explicemus quæstionem hoc tempore valde controuersam, vtrùm contingere possit, vt ex duobus hominibus æquale auxilium à Deo recipientibus, alius credat, vel pœnitentiam agat, alius non item. Nam quidam Theologi dicunt, non posse dici à Catholico Theologo, nisi in hac parte ignorante, quòd stante æquali auxilio Dei, Petrus conuertatur, & non Paulus. Nec verentur, contrariam sententiam, temerariam & Palagianam appellare. Alij verò Theologi contrariam sententiam absolutè, & sine distinctione affirmant: & oppositum putant repugnare arbitrij libertati in his qui operantur: & sufficientiæ gratiæ in his, qui non operan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur seu conuertuntur. Et vtrique in suum fauorem afferunt Augustinum. Veruntamen, si sensus quæstionis distinctè & absque vlla æquiuocatione percipiatur; & quæ hactenus diximus, attentè considerentur vix relinquitur quæstioni aut controuersiæ locus, si in rebus, & non in verbis constituatur. Potest ergo intelligi quæ-
Sensus quæstionis. stio de auxilijs gratiæ, quæ sunt per modum principij, præcisè sumptus, vel includendo simul cum illis actualem concursum Dei supernaturalem, & ad ordinem gratiæ pertinentem. Rursus æqualitas auxiliorum duplex intelligi potest. Vna est in actiuitate, & perfectione physica seu in ipsa entitate auxilij. Alio modo considerari potest sub ratione quadam morali; & in genere beneficij, & maioris benevolentiæ. Sicut Matth.11. de muliere, quæ duo minuta in gazophylatium misit, dixit Christus plus cæteris misisse, nõ quantitate physica seu absoluta, sed morali seu respectiua. Sic idem auxilium gratiæ opportuno tempore datum, licèt absolutè & in genere entis maius non sit, tamen moraliter & respectiuè est maius beneficium, quàm si alio tempore daretur.

3 Principiò igitur manifestum est, non
Prima assertio. posse in eo, qui non operatur, & qui operatur esse æqualia omnia auxilia gratiæ, si non solùm ea, quę dantur per modum principij, sed etiam illud, quod datur per modum concursus comprehendatur. Quod quidem tam est per se euidens, suppositis principijs fidei, vt non solum à nullo Theologo (quod ego sciam) negatum sit, verum etiam neque in quæstionem aut controuersiam adductum: quia is qui credit, habet actum, quem non habet is, qui non credit: ergo etiam habet actualem Dei concursum & supernaturalem ad illum actum, quem alius non habet, nam hic concursus (vt in superioribus visum est) immediatè fertur in ipsum actum, imò nihil aliud est, quàm dependentia ipsius actus à Deo, vt prima causa supernaturali: & ideò esse non potest nisi in eo, qui operatur: in hoc ergo auxilio semper necessariò excedit operans non operantem. Et in hoc sensu dixerunt Soto & Vega infrà citandi, omnes illos melius conuerti, quibus Deus magis fauet sua gratia adiuuante, nam per adiuuantem gratiam intelligunt hunc concursum, vt expressè Soto declarauit, nam illam motionem Dei appellauerat, & subdit. *Neque aliud est, me Deum hoc modo mouere, quàm mecum concurrere ad eliciendum liberum actum.*

Quòd si aliqui Theologi interdum sine hac distinctione loquuntur, & dicunt, cum æquali auxilio vnum operari & non alium, id faciunt, vel quia alijs locis rem sufficienter declararunt, vel quia putant, concursum ipsum non propriè vocari auxilium, nõ quia supernaturalis non sit, sed quia auxiliũ propriè significare videtur vires ad agendum, non actionem ipsam, quam concursus significat, quod pertinet ad quæstionem de modo loquendi, vt in principio huius libri tetigi. Vel certè ita loqui potuerunt sine distinctione, quia quæstio alium sensum non patitur, præsertim inter sapientes. Nam, cùm quæstio sit de actione, nemo prudens intelligere potest, an cum æquali actione stet vnum agere & non alium, sed cum æqualibus viribus ad agendum, seu cum æquali principio. Quando ergo tractatur quæstio de duobus habentibus æqualia auxilia, absque alia declaratione intelligenda est de auxilijs, quæ sunt per modum principij, non de concursu ipso. Alioqui, etiam in actibus moralibus ordinis naturæ dicere non possemus, ex duobus habentibus æqualia dona naturæ, vnum pro sua libertate facere eleemosynam, alium non facere: imo neque vnum peccare, alium non peccare, quia semper is qui actu operatur, habet actualem concursum naturalem, quem non habet alius, qui non operatur. Igitur ex se constat non fieri comparationem in concursu, quamuis hoc tempore ad vitandas calumnias, optimum consilium sit, declarationem adhibere.

At verò, loquendo de auxilijs omnibus, 4
Secunda assertio. quæ dantur vt principia actus & ex se præscindunt ab actuali concursu, simpliciter verum censeo posse fieri, vt ex duobus habentibus æqualia auxilia vnus consentiat, credat, aut pœnitentiam agat, non alter. Ita docuerunt ex recentioribus auctoribus Driedo de captiuitate & redemptione gen. *Dried.* hum. tract.4.cap.2.part.5.concl.5. *Ruard.* Ruard. artic.7. conclus.7.8.& 10. Stapletonio *Stapleton.* libr.4. de grat. & liber. arbitr. capit.8. Bellarmin. libr.6. de liber. arbitr. cap.15. *Bellarm.* sent.9. Soto.1.de nat.& grat.c.16.& Vega *Soto.* lib.6.in Trid.c.9.& ex antiquis Scholasticis insinuat hoc Bonauent.in 4.d.16.art.4. *Vega.* quæst.1. Vbi sic inquit: *Motus contritionis fieri* *Bonauen.* *non esse potest secundũ cooperationẽ liberi arbitrij.* *Vnde*

Vnde ex æquali gratia aliquando magis feruens elicitur motus: aliquando minùs secundùm cooperationem liberi arbitrij. Addit verò statim. *Sed propriè non dicitur maior, nisi virtute pœnitentiæ augmentatæ, & hoc est per gratiam.* In quibus vltimis verbis significat, gratiam cooperantem seu concurrentem semper esse maiorem. Apertius id docet Altisiod. lib.2. Sum mæ, tractat.2. cap.3. & Dionysius Cister- *Altisiodor. Dionys. Cisterci.* cienſis in 2. dist.17. art.3. vbi ait voluntatem cum æquali gratia, si magis conetur, posse magis efficere: & hunc modũ operandi esse propriũ agentis liberi. docet Vgo de *Vgo de san. Vict.* sant. Vict. in annotatio. in c.9. epist. ad Rom. Ex patribꝰ possunt multa adduci in huius rei confirmationem, quæ breuiter indicabo.

Cyril. Cyril. Alexãd. lib.11. in Ioan. c.21. post- B quàm multa de necessaria cooperatione liberi arbitrij cũ diuina gratia disputasset, ita concludit. *Quòd si proditor æqualiter alijs discipulis Saluatoris auxilium non habuerat, frustrà hæc à nobis dicerẽtur. Sin autem non minùs, quàm cæteri diuina gratia regebatur, sed suo ipsius iudicio in profundum perditionis delapsus sit, quomodò etiã non seruauit eum Christus, &c.* Chrysostom. ad *Chrysost.* Rom.9. homil.16. inter alia sic inquit: *Deus admodùm bonus cùm sit, in vtrisque eandem ostendit voluntatem, etenim non eos modò, quos seruabat, miseratus est, sed & Pharaonem ipsum, quantum quidem in ipso fuit: eandem enim lenitatem & illi & hic sunt assecuti, qui si seruatus non fuit, vel totius culpa ab illius animo accidit, nam Dei partes atque officia nihilo minus accepit, quàm qui seruati sunt.* Idem docet Origenes latissimè, multisq; exemplis declarat lib.3. Periarch. pau- *Origen.* C lò post principium.

5 Sed apud Augustinum est de hac re locus
Auguſt. insignis lib. de Prædest. & gratia, cap 15. vbi comparat Nabuchodonosor, & Pharaonẽ, quorum prior flagellatus pœnitentiam egit fructuosam, posterior, durior effectus est. *Ambo homines, ambo reges, ambo captiuum Dei populum possidentes, ambo flagellis clementer admoniti. Cur ergo medicamentum vnius medici confectum alij ad interitum, alij valuit ad salutem? Quid fines eorum fecit esse diuersos, nisi quòd vnus manũ Dei sentiens in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnauit arbitrio.* Et posteà concludit. *Hæc omnia, vel adiuuante Domino perfici, vel deserente permitti* Significans ex parte eius, qui conuertitur, id potissimùm esse tribuendum gratiæ, non præuenienti tantùm, sed adiuuanti, & cooperãti libero arbitrio. Sed, quia hic liber in dubium reuocatur an Au-

gustini sit, eandem fere comparationẽ facit idem Augustinus 12. de Trinit. c.6. vbi cõstituit duos æqualiter animo & corpore affectos, & æquali tentatione pulsatos, & vnũ velle, & alterum nolle à cæstitate deficere. Vbi, quamuis non agat de vocatione ad bonum, sed de tentatione ad malum, tamẽ eadem est ratio, quia cũ tentatione coniuncta est gratia & vocatio ad vincendã illam. Idẽ sumitur ex eodem Augustino lib. 1. ad Simplicia. q.2. in illis verbis. *Quãuis multi vno modo vocati sunt, tamẽ, quia non omnes vno modo affecti sunt, illi soli sequuntur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei.* Et in illis. *Eadem res sæpe eodem modo dicta vnũ mouet, alium nõ mouet.* Fauet etiã lib.83. quæst. q.68. vbi ex multis vocatis ait, quosdã venire, alios non venire, & illos nõ debere sibi tribuere, quòd venerũt, quia vocati venerũt, hos verò nõ posse alteri tribuere, q nõ venerint, quia vt venirẽt per vocationẽ habuerunt in libera volũtate, vbi differentiã reuocat ad cooperationẽ voluntatis, quæ habet locũ, etiam si vocatio ex se æqualis sit. Idem sumitur ex Greg. hom.36. *Gregor.* in Euangelia, vbi tractans parabolã de vocatis ad cœnam. *Alij vocantur* (ait) *& venire contẽnunt; alij vocantur, & veniunt; alij non vocari dicũtur, sed compelli vt intrem.* Et significat, hos postremos recipere abundantiora auxilia, reliquos verò æqualiter vocari. Idẽ sentit Pro- *Prosper.* sper. lib.2. de vocat. gent. c.9. aliàs 26. & sequentib. vbi cooperationẽ liberi arbitrij, ita gratię coniungit & subiungit, vt cum eadem gratia alios magnis ditari augmentis, alios tardè cunctanter q; proficere dicat.

Ex loco Matth.11. confirmatur assertio.

6 VTuntur multi ex dictis Patribus & auctoribus ad hanc veritatem cõfirmandam illo clarissimo Christi Domini testimonio Matth.11. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in te, vtique in silicio & cinere pœnitentiam egissent.* Quibus ferè similia sunt verba illa apud Ezechielem capit. 3. *Vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos; non enim ad populum profundi sermonis, nec ignotæ linguæ tu mitteris, & infrà.* Et *Ezechi.* *si ad illos mittereris ipsi audirent te, domus autẽ Israel nolũt audire te, quia nolũt audire me.* In quibus locis suppono verã & infallibilẽ reuelationẽ contineri, vt expressè docet Augustinus *Auguſt.* lib. de bon. perseu. c.9. & in lib.2. de scient. futur. conting. ex professo id ostendemus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo ex Christi Domini testimonio, eodem auxilio, quo Iudæi noluerunt pœnitentiam agere, egissent illam Tyrij & Sidonij, si eis tribueretur: ergo cum æquali auxilio præueniente, stat vnum conuerti, & non alium. Respondent aliqui hoc esse verum de auxilio externo per prædicationem & miracula, de quo solo locutus est Christus, nō verò de interiori per illuminationem & inspirationem internam. Cui expositioni videtur fauere Greg. homil. 30. in Euang. & August. de præd. Sanct. capit. 8. dum aiunt, quando prædicatori forinsecus prædicanti, vnus credit, alius non credit id prouenire ex interiori Patris doctrina, qua vnum docet, alium non docet. Sensus verò horum Patrum solùm est docere, præter externam prædicationem requiri internam, quam habet congruam & efficacem is qui conuertitur, & non alius quanuis interna vocatione non careat. Vnde autem habeat vocatio quòd efficax sit dicti Patres non declarant. Nec potest cōsistere in speciali aliqua inspiratione, vel intensione aut alio simili modo eius: est enim hoc plane alienum ab intentione Christi Domini, nam, si Tyrij, & Sidonij crediturí erant, si apud eos Christus prædicasset, & virtutes fecisset, quia ipse interiùs maius lumen, fortioresve inspirationes, aut fortasse physicam prædeterminationem, eis daturus esset, quo titulo potuisset eo nomine reprehendere Iudæos, quòd cum illis ignis & prædicatione non crederent, cum quibus alij erant credituri, respondere enim meritò possent, se non recepisse illud lumen, & illas inspirationes cum quibus alij credituri erant, & sine quibus ipsi credere non poterant: & ideò reprehendi non posse, quòd non crederent?

Gregor. August.

Occurrit responsioni.

Quòd si hìc dicatur, illos fuisse reprehensione dignos, eò quòd illi maiori lumini, & inspirationi internæ impedimentum ponebant, quod Tyrij, & Sidonij nō posuissent. Nihil eneruatur argumenti vis, nam hūc in modum concludemus, ergo Tyrij, & Sidonij, si recepissent eadem auxilia externa & interna, non fuissent restituri, neque impedimentum adhibituri, quominus maiorem illuminationem & inspirationé reciperent vt tandem crederent: sed non resistere, aut non ponere impedimentū, non est mera negatio aut priuatio, sed cooperatio aliqua cū minori auxilio, quo homo disponitur ad recipiendū maius, vt in superioribus ostēsum est. Ergo cum æquali auxilio potest vnus non operari, & alter operari actum illum ad quem proximè datur, & per illum se disponere vt maiorem gratiam recipiat. Si autem in vno actu supernaturali hoc admittitur, eâdem ratione accidere potest in quolibet actu libero, suppositio æquali auxilio præueniente, quod ad illud proximè ordinetur, quia est eadem ratio & proportio, vt per se constat, & ex ratione inferiùs adhibendâ euidens fiet.

Vltima responsio.

Sed aiunt tandem, licèt illa auxilia data Iudæis, si darentur Tyrijs & Sidonijs fuissent in se æqualia absolutè, tamen respectiuè futura fuisse inæqualia, quia illi homines erant diuersimodè affecti & dispositi, respectu autem diuersorū hominum potest idem auxiliū esse inæqualis efficacitatis, propter diuersos eorum affectus seu dispositiones. Sed hæc responsio nihil nobis obstat. Primò, Reijcitur. quia satis nobis est, quòd idē auxiliū per modum principij in vno posit habere effectū cum cooperatione eius libera, in alio non habere propter resistentiam eius liberam, siue id prouenìat ex varia dispositione subiecti, siue non, id enim nihil curamus. Secundò, quia hæc dispositio nunquam est talis quæ auferat libertatem, vel cooperandi in præuè dispositio, vel resistendi in non sic affecto: ergo, sicut in his diuersimodè dispositis cōtingit cum eodem auxilio vnum operari, & non alium, ita potest contingere in æquè dispositis. Patet consequentia, quia proxima ratio illius varij effectus non est dispositio, sed libertas, ratione cuius sæpe accidit, homines æquè dispositos ad varios actus, vnū eligere hunc, alium verò illum. Est igitur prædictum Christi testimoniū satis efficax ad hanc veritatem persuadendam.

7 *Ex Concil. Trid.*

Et confirmari potest ex doctrina Concilij Tridentini sess. 6. c. 5. in illis verbis. *Vt ita, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abijcere potest.* Ostendimus enim in superioribus, sub illa inspiratione seu vocatione includere Concilium omnem gratiæ præmotionem, quæ tempore vel causalitate antecedit liberum consensum: ergo, ex doctrina Concilij, fieri potest, vt idē homo cum eadem vocatione operetur, vel nō operetur, sed resistat. Ponderanda enim sunt ea relatiua, *illam recipiens, illam abijcere potest.* Nam planè referunt eandem omnino vocationē, aliàs inconstans & æquiuoca esset doctrina. Si ergo in eodē homine potest hoc accidere,

cidere, multò magis in diuersis. Idē cōfirmari potest ex verbis illis capitis. 7. *Secundùm propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem.* Nam hinc habemus, non sufficere ad æqualem gratiam sanctificantem recipiendam habere æquale auxilium præueniens, nisi etiā cooperatio voluntatis æqualis sit; potest autem non esse æqualis, cùm sit libera etiam supposito tali præueniente auxilio.

8 Ratione.

Atque hinc tandem concluditur ratio huius veritatis, quæ ex principio superiùs confirmato necessariò sequitur, nam auxiliū præueniens, non determinat physicè voluntatem ad consensum, nec talis prædeterminatio necessaria est: ergo, stante toto auxilio necessario per modum principij, stat voluntatem pro sua libertate suspendere operationem, vel etiam operari cum generali concursu gratiæ, quia in hoc consistit indifferentia libertatis: ergo eadem ratione cum eodem seu æquali auxilio per modum principij, stat vnum hominem conuerti aut pœnitēre, & non alium. Quæ ratio non solum concludit posse hoc euenire in hominibus alioqui inæqualiter affectis, sed etiam in hominibus eiusdē ingenij, eorundē morū, &c. Imò etiā in inæqualiter dispositis probat accidere posse, vt qui peiùs est dispositus cōuertatur, & alter resistat: quia indifferentia & potentia voluntatis ad hæc omnia se extendit, quā quàm verum sit, hoc postremum, moraliter loquendo, rariùs accidere, oppositum autē frequentiùs: in his autem qui æquè dispositi sunt, ad vtrumlibet poterit alterutrū contingere. Atque eodem modo non solum cōcluditur illa ratione cum æquali auxilio posse vnum conuerti, & non alium, verùm etiā cum maiori fieri posse vt aliquis nō conuertatur, & alius cum minori trahatur, quia in vtroque manet ratio libertatis integra, vt stet, illum resistere maiori vocationi, hunc verò cooperari minori. Denique similiter sequitur, cum æquali vel minori gratia per modum principij sub ea includendo habitualem, quantūuis intensam, & omnem vocationē vel præmotionē necessariam, contingere (inquam) posse intensiùs operari eū, qui æqualem vel etiam minorem habet huiusmodi gratiam, quia pro sua libertate potest homo minùs illi cooperari. Neq; oppositum huius dixerunt Soto & Vega locis citatis, cùm dicunt, pro quantitate auxilij cooperantis esse quantitatem actus, nam per auxilium cooperans non intelligunt illam gratiam, quę est principiū intrinsecum adiuuās vel eleuās hominē ad operationē supernaturalē, sed actualē cōcursum Dei in genere gratiæ, quē necesse est esse maiorē in eo, qui re ipsa intēsiùs operatur, vt suprà ostēsum est.

9 Obiectio.

Dices, gratia est potissimum principium operationis, ergo non potest operatio esse intensior in eo, in quo gratia per modum principij est remissior: sed vocatio est vnū ex principijs conuersionis: ergo non potest cum minori vocatione conuerlio esse intensior & maior. Respondetur. Qui cum Caie tano existimant cum minori lumine gloriæ posse vnum intellectum naturaliter perfectiorem perfectius videre Deum, idem facile dicent de quolibet actu supernaturali seruata proportione, & ita ad argumentū negabunt consequentiam, quia, licèt gratia sit principalius principium, tamen etiā potentiæ animæ aliquid conferunt, vndē ex hac parte posset crescere effectus. Veruntamen illa doctrina Caietani falsa est; & in præsenti non est necessaria: non enim dicimus ex duobus habentibus inæqualem gratiā per modum principij posse eum qui minorem habet intensiùs operari, si alter ad æqualitatem operetur cum tota sua gratia, & tota actiuitate illius, in quo solo casu procedit obiectio facta. Sicut non potest, qui habet lumen gloriæ minùs intensum intensiùs videre, quàm alter, qui habet lumen intēsius, quia hic semper habet visionem suo lumini adæquatam & Deus (vt supponimus) non supplet defectum luminis alicuo auxilio extrinseco, vel per se ipsum. Eodem ergo modo philosophandum est de quolibet actu supernaturali. Quia verò in actibus liberis contingit, vt, qui maiorem vim habet, non secundùm totam illam operetur, ideò fieri posse dicimus, vt, qui minorem habet intensiùs operetur: nam licèt in actu primo minorem habeat, in actu secundo adhibet maiorem, quia magis influit in actum. Sed hic excessus nō est in ipso principio, sed in actuali operatione.

Responsio.

10 3. Assertio.

Addendum vltimò est cum, qui conuertitur, semper recipere maiorem gratiam prævenientem seu excitantem in ratione moralis beneficij, & gratuiti doni diuini. Hoc declarandum est iuxta doctrinam superiùs traditam de vocatione efficaci ex mente Augustini, nam ille qui conuertitur, semper habet congruam vocationem, quam non habet is, qui nō conuertitur: sed, quanuis contingat, has vocationes physicè & in esse entis esse æquales, tamen in ratione beneficij,

Universidad de Deusto
Biblioteca

moraliter loquendo longè maius est vnum quàm aliud; imò interdùm vocatio physicè minùs perfecta, erit moraliter maius beneficium, quia esse potest magis congrua omnibus pensatis, & ex maiori Dei benevolentia profecta. Nam, vt in superioribus declarauimus, huiusmodi vocatio ex parte Dei semper procedit ex peculiari electione, & intentione, qua efficaciter decreuit dare tali homini fidem, vel pœnitentiam: sed hæc est singularis benevolentia Dei, magnumque beneficium, quod non confert alteri, cui non dat congruam vocationem. Similiter, ratio beneficij moraliter maximè pensatur ex occasione, & tempore, ac modo quo fit: magisque ex his circunstantijs æstimatur, quàm ex absoluta quantitate, præsertim, quando illæ circunstantiæ præuisæ sunt à benefactore, & peculiari intentione obseruatæ, ob commodum eius, cui beneficium confert: ita verò est in præsenti, vt in superioribus declaratum est. Quocirca, quia gratia simpliciter dicta, non solum dicit absolutam rem, quæ gratis datur, sed etiam rationem beneficij & moralis benevolentiæ maximè includit, ideò simpliciter dici potest, omnem illum, qui conuertitur, maiorem gratiam præuenientem recipere, quàm eum qui non conuertitur, vt prudenter notauit Bellarm. lib. 6. de grat. & lib. arbit. cap. 15.

Bellarm.

Responsio ad rationes in principio positas.

11

AD difficultatem ergo in principio positam, in qua infertur, ex nostra doctrina sequi, ex duobus recipiẽtibus æquale auxilium præueniens, fieri posse vt vnus conuertatur; & alius in peccato maneat, respondetur, si consequens intelligatur de auxilio in ratione gratiæ & beneficij, negandam esse sequelam vt declaratum est. Si autem in genere & quantitate motionis seu excitationis, sic concedendam esse sequelam. Ad primam autem impugnationem consequentis, in superioribus latè explicatum est illud testimonium.

Declarãtur verba Pauli. *Quis enim te discernit.*

Quis enim te discernit. Est enim Deus qui discernit sub aliqua ratione solus, sub alia verò principaliter, non tamen solus. Primò enim in ordine intentionis seu prædestinationis solus Deus discernit, quia sola sua gratuita voluntate decreuit, hũc saluare, vel fidelẽ facere aut sanctum. Deinde in genere causæ præuenientis, & moraliter inducẽtis ac persuadentis, solus etiam Deus discernit, sicut solus ipse facit vt velimus, quia solus ipse præuenit & excitat voluntatẽ, & eum, quẽ conuertit ita suadet, vt persuadeat; ratione cuius dicitur, non solũ dare posse velle, sed ipsum velle, cũ tamẽ ei, qui non cõuertitur, solùm det posse velle. At verò in genere causæ exequentis, seu physicè facientis ipsam discretionem, seu diuersitatẽ vnius ab alio, sic, licèt Deus etiam sit, qui principaliter discernit, non tamẽ solus, nec sine homine. Et hoc sensu æquè certum est, hominem credentem voluntate sua discerni à non credente. Quod sæpissimè dicit Augustinus & omnes Patres locis citatis. Et est per se manifestum, quia hoc nihil aliud est quàm dicere, eum qui credit, voluntate credere: & eum qui non credit, voluntate non credere. Item Scriptura ita loquitur: Qui pœnitentiam agit, aut qui credit, sperat, vel amat, viuificat se, sanctificat se: ergo in eodem sensu dici potest: discernit se. Quomodò etiam monet Scriptura, vt separemus nos ipsos à malis. 2. ad Corinth. 6. Isaiæ. 52. non enim tam locis, quàm voluntatibus, separari debemus. Igitur, sicut Christus dixit. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Quanuis reuera ipsi etiam eum elegerint, quia non ipsi primò elegerunt, sed priùs electi fuerunt, de qua prima electione locutus est Christus, ita etiam solus Deus est qui primò discernit, quanuis consequenter & cooperando, etiam homo se discernat.

2. ad Cor. Isai. Ioann. 15.

Ad secundum simpliciter negatur sequela, nam licèt homo liberè cooperetur gratiæ vocanti, ita vt verè possit non cooperari, nihilominùs ille etiam bonus vsus libertatis nõ est à solo homine, sed principaliter à Deo. Tum per auxilium concomitans, tum etiam per gratiã vocationis, & auxilia gratiæ adiuuantis, quæ per modũ principij & actus primi ei conferuntur. Nam, licèt hæc non prodeant in actũ sine cooperatione voluntatis, ipsa tamen cooperatio non est sine influxu illorum. Igitur, quanuis homo non accipiat fidem sine voluntate sua, neque ipsam voluntatem credendi accipiat sine influxu suo libero, tamen verè illam habet ex dono Dei, cùm principia propria & necessaria ad illũ actum, vt supernaturalis est, & concursus ad eundem accommodatus, diuina gratia donẽtur: & ob eam causam nihil habet homo, quod non acceperit, de quo testimonio plura in superioribus dicta sunt.

12

Exponũtur verba Pauli. *Quid habes, quod non accepisti.*

Ad

13

Explicatur verba Pauli *Quid gloriaris, &c.*

Ad tertium patet responsio ex præcedente: quãdo enim inquiritur, an possit gloriari homo de suo actu supernaturali, vnum est certum, scilicet, non posse gloriari de illo quasi illum non acceperit, quod Paulus ibi disertè prohibet, non enim dixit simpliciter & absolutè. *Quid gloriaris*, sed addit, *Quasi non acceperis.* Quomodo solùm gloriaretur, qui suis viribus vel solùm, vel principaliter, tale opus tribueret; aut propter sua merita existimaret obtinuisse omnem gratiam ad tale opus necessariam: aut denique qui non recognosceret; & initium & consummationem talis operis Deo principaliter esse ascribendam: nam hoc esset gloriari in se, & non in Domino. Nihilominùs tamen certum etiam est, hominem propter tale opus esse dignum laude & gloria ratione liberæ cooperationis, quam subiungit diuinæ gratiæ operanti, & coniungit gratiæ cooperanti. Patet, quia bona operatio libera est digna laude: & in ea fundatur meritum vitæ æternæ, si cæteræ conditiones adsint: ergo homo est dignus laude ratione talis operationis. Tertiò hinc fit, non esse intrinsecè malum gloriari hominẽ de suo actu supernaturali, seu de bono vsu liberi arbitrij cum gratia Dei. *Si non in se, sed in Domino glorietur.* Vt ait Paulus 1. ad Corinth. 1. & 2. ad Corinth. 10. id est, si Deo attribuat ipsummet opus vt principali operanti, & sibi solùm vt instrumento libero diuinæ gratiæ, iuxta illud. *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Quo modo aiebat idem Paulus. *Si volucro gloriari non ero insipiens, veritatem enim dicam.*

Paul. 1. ad Corinth. 15. 2. ad Corinth. 12.

Quæ ratio ponderanda est: nam, si homo ita glorietur de suo opere, vt illud Deo attribuat, etiam ipsam suam cooperationem, veritatem dicet: ergo ex vi talis actionis non erit insipiens: ergo talis actio ex se non est intrinsecè mala. Antecedens declaratur, quia hominem gloriari de suo opere, nihil aliud est, quàm existimare se dignum aliqua laude vel gloria ratione illius, quæ existimatio vera est, & ex obiecto non habet intrinsecam malitiam. Vnde Anselmus tractans dicta verba Pauli sic exponit. *Etiam si volucro pro me gloriari, id est, meritum meum quod apud Deum habeo profiteri, non ero insipiens in hac gloriatione, licèt quibusdam videar esse, non enim falsa loquar, sed veritatem de me ipso dicam: & ideò non in me ipso, sed in ipsa veritate, quæ superior mè est humiliter & veraciter gloriabor.* Et eodem modo exponunt Ambrosius, Chrysostomus, & alij. Atque eodem sensu dixit Cyprianus epistol. 2. *In proprias laudes odiosa iactatio est, quanuis possit non iactatum esse, sed gratum; quidquid non virtutis hominis ascribitur, sed de Dei munere prædicatur.* Quod etiam eleganter docet Gregor. 16. Moral. cap. 12. tractans locum Pauli. *Gratia autem Dei sum id quod sum: & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboraui.* Et Augustinus epistol. 106. tractans hæc eadem verba. *Quid habes quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis. Hoc vtique totum* (inquit) *non ideò, vt homo non glorietur, sed vt qui gloriatur, in Domino glorietur, &c.* Et similiter in lib. de Spirit. & lit. capit. 34. hoc sensu dixit. *Accipere & habere anima non potest dona nisi consentiendo: ac per hoc, quid habeat, & quid accipiat, Dei est, accipere autem & habere vtique accipientis, & habentis est.* Addit Gregor. Nazianz. in apolog. 1. Hoc non minuere, sed augere potiùs gloriam Dei, nam, *singularis & eximia bonitatis Dei argumentum est, facere, vt nostra quoque aliqua ex parte sit virtus, nec natura tantùm inferatur, sed voluntate etiam animique proposito excolatur; & arbitrij libertate parem in vtramque partem motum habente.* Multa etiam de hoc habet Bernard. in lib. de grat. & lib. arbitrio.

Cyprian. Gregor. 1. Cor. 15. August. Nazian. Bernar.

Vltimò verò addendum est, quamquam hoc non fit per se & intrinsecè malum, regulariter tamen non expedire, hominem de suis operibus gloriari. Ita docuit Paul. 2. ad Corinth. 12. *Si gloriari oportet, non expedit quidem.* Vbi Chrysostom. homil. 26. & cæteri expositores id declarant, & specialiter D. Thomas ait. *Licet simpliciter non expediat gloriari, tamen aliquando, propter aliquam specialem causam, potest homo gloriari.* Ex quibus verbis colligo, propter honestum finem, atque adeò propter necessitatem vel vtilitatem proximi, aut propriam, posse id licere & expedire, tamen per se se, seclusoalio fine, minimè expedire. Primò, quia in tali actu per se sumpto nulla est honestas: ideoque nisi intercedat alia honesta vtilitas, erit actus otiosus. Deinde est periculum iactantiæ, & gloriæ vanæ, & scandali: & ideò, licèt verè homo sit dignus laude & gloria, ob liberam cooperationem cum gratia Dei, non tamen ipse debet eam sibi tribuere, sed id diuino iudicio relinquere.

14

2. Corint. Chrysost. D. Tho.

Ad quartum negatur sequela, scilicet, nõ debere Deo maiores gratias, qui credit, quã

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui non credit, quia vt ostendimus simpliciter recipit maius beneficium, quia recipit vocationem congruam, & ipsam fidem; & similiter quoad hoc simpliciter magis diligitur.

15 Declaratur hæc propositio. *Pro se la libertate vnus credit, alius non credit.* *Ruard.*

Sed inquiret tandem aliquis, an in eo casu, quo ex duobus æquali Dei vocatione prætis, vnus credit, alius nō credit, verū sit dicere, pro sola eorū libertate accidere, vt vnus credat, alius nō credat. Quidā enim viri docti ita interdū loquuti sunt, quia, cùm Deus ex parte sua æquè illos vocauerit, & suum concursum obtulerit, illa differentia solùm ex libero arbitrio oriri videtur. Quibus fauet illa locutio Augustini. *Consentire vocationi, vel ab ea dissentire, propriæ voluntatis est.* Alijs verò hic modus loquendi omnino displicet, quia inde fieri videtur, ex solo libero arbitrio discerni iustum ab iniusto, credentem à non credente. Sed suppositis, quę diximus, & quę ijdem auctores docent, non potest esse hic quæstio, nisi de vsu verborum: in quibus tamen omnis ambiguitas vitanda est, vt occasio omnis calumniæ auferatur. Itaque in illa comparatione duo sunt extrema, vnum est hominis non credentis, alterum hominis credentis. Ex parte prioris extremi differentia oritur ex solo libero arbitrio, quod his verbis optimè declaratur, vt, hoc credente, ille non credat, solum liberum arbitrium in causa est. Probatur, quia ille tantùm est quidam defectus: ergo optimè reducitur in solam propriam voluntatem, iuxta illud. *Perditio tua ex te.* Item, illud nón credere non est opus gratiæ, neque ad illud indiget homo auxilio speciali. Imò, si præcisè ac metaphysicè consideretur ille vsus libertatis negatiuus, neque generalis concursus est ad illum necessarius: ad voluntatem autem positiuam non credendi necessarius quidem est, & sufficit concursus generalis ordinis naturæ, tamen ratione illius non tribuitur Deo illa actio, quatenus ab homine est, quia neque Deus prædeterminat voluntatem ad illam, neque ex se tribuit concursum definitum & limitatum ad illam, sed ex se indifferentem in actu primo, sicut de omni actione peccaminosa, in superioribus dictum est.

A

B

C

At verò ex parte alterius extremi, scilicet, hominis credentis, simpliciter & absolutè verum non est, ex sola libertate illius proue nire, quod aliter se habeat, quā alter qui non credit. Probatur, quia non aliter se habet, quàm alter, nisi volendo credere: sed hanc voluntatem non habet ex sola sua libertate: ergo, quòd aliter se habeat non est ex sola sua libertate, sed ex illa cum gratia Dei. Dico autem, simpliciter & absolutè, primò, quia ex suppositione & iuxta subiunctam materiam, & solùm respectiuè loquendo, potest illa locutio à falsitate excusari, vt si iam supponatur gratia sufficiens, & quòd voluntas nihil potest supernaturaliter operari, nisi cooperante gratia, & quòd hæc cooperatio gratiæ ex se seu ex parte Dei præparata est, si liberum arbitriū suam cooperationem adiungat, tunc clarum est, in vero, & Catholico sensu dici, pro sola libertate hunc credere, quamuis alter non credat. Tum, quia in toto rigore dictio exclusiua non excludit concomitantia, præsertim quando iam supponuntur necessaria. Tum etiam, quia constat ibi tantùm addi ad excludendam nouam præmotionem ex se determinantem voluntatem, aut potiùs necessitatem illi inferentem; & ad denotandum, voluntatem ratione suæ libertatis esse in suo genere causam propriā suæ liberæ determinationis, quamuis sine concursu gratiæ eam efficere non possit. Et in hoc sensu locuti sunt dicti auctores Catholici. Adde etiam, quòd licèt actus, vt supernaturalis est, sit à Deo principaliter; tamen, vt est liber, habet hanc denominationem à solo libero arbitrio. Sicut actus, vt vitalis, habet hanc denominationem ex peculiari habitudine ad potentiam vitalem.

A

B

C

CAPVT XXI.

Occurritur alijs obiectionibus contra doctrinam superioris capitis.

1 Eū qui consentit recipere maius auxiliū, docēt aliqui.

CAput hoc præsenti operi adiungere visum est, eò quòd denuò intellexerim doctos aliquos Scriptores Theologos, qui nobiscum re ipsa ferè conueniunt in explicanda ratione gratiæ & vocationis efficacis: adhuc tamen circa quæstionem tactam in superiori capite à nobis dissidere in modo loquendi, nescio, an etiam in re. Volunt enim eum, qui vocationi consentit, semper recipere à Deo in ipsamet vocatione, non solùm maiorem gratiam, misericordiam, & beneficium; sed etiam maius auxilium excitans,

tans, maioremque vocationem: citantque in eam sententiam Ruardum art. 7. post decimam propositionem; & Driedonem de Captiuitate, & redemptione generis humani, tract. 4 cap. 5. Atque ad hoc persuadendum congerunt multa testimonia Scripturæ sacræ, & Sanctorum, præsertim Augustini: quæ nunc commemorare, vel explicare necessarium non iudicaui, nam ferè omnia ex professo tractata sunt à nobis superiùs, cap. 11. & 14. Et sunt quidem optima ad probandum, efficax auxilium gratiæ (iuxta mentem Augustini, & Scripturæ significationē) non solùm ponendum esse in cooperante gratia, sed etiam in ipsamet vocatione, quæ ex peculiari misericordia Dei quibusdam congrua & efficax datur, & non alijs: quod pertinet ad specialem gratiam electorum, quam Deus sola sua voluntate confert, iuxta illud. *Cuius vult miseretur: & quem vult, indurat.* cum similibus, quæ in hunc eundem sensum referēda sunt. Atque ita ex illis optimè probatur, eum, qui congruam vocationem accipit, maius beneficium, maioremq; gratiam à Deo accipere, propter dictas morales considerationes, scilicet, quia ex maiori voluntate & amore, & cum maiori commoditate, & vtilitate, à Deo bene præcognita, & intenta, confertur. Est enim euidens donum in ratione doni aut beneficij, quamuis in sua entitate non sit maius, imò licèt sit minus, secundum æstimationem moralem crescere ex prædictis circunstantijs, tum ex parte dantis, tum ex parte recipientis, & ex occasione & opportunitate in qua datur: constat autem ex dictis, has circunstantias intercedere in hoc dono vocationis congruæ. Rectè igitur illis testimonijs probatur, hanc esse maiorem gratiam & misericordiam. Quo modo autem illa testimonia probent esse etiam maiorem vocationē vel auxilium, non video: quia neque formaliter id dicunt, neque ex his, quæ dicunt, rectè inferri potest, vt ostendam ex aliarum rationum solutionibus.

Quid probent testimonia, quę pro se afferunt hi doctores.

A

B

C

2 1. illorum Ratio.

Ratione igitur argumentari possumus primò, quia vocatio aliquid peculiare habet semper ex parte Dei in eo, qui consentit, quod non habet in eo, qui non consentit: ergo est simpliciter maior vocatio, maiusque auxilium. Antecedens patet, quia, quando Deus vocat aliquem, vt efficaciter conuertatur, remouet omnia impedimenta, quæ possunt impedire, ne consentiat vocationi, aut ne tam attentè & commodè illam audiat, aut ne cogitatio alia insurgat, quæ consensum impedire valeat: nam, si Deus hæc omnia non præueniat, non potest esse omnino certum & infallibile, hominem vocatum consensurum esse vocationi: quod repugnat absolutæ intentioni Dei. At verò in eo, qui consensurus non est vocationi, Deus non remouet impedimenta, vt per se constat: ergo aliquid specialius operatur Deus in altero: ergo ratione illius verè dicitur illud maius auxilium: non enim tantùm consistit maius auxilium in principio per se requisito ad actionem, sed etiam in remotionibus impedimentorum, & in quacunque alia conditione, quæ ad faciliùs agendum conferre possit. Et eadem ratione meritò dicetur illa maior vocatio: quia, cùm vocatio ad audientem referatur, illa, quæ tali modo, & cum talibus circunstantijs datur, vt melius & attētius audiatur, verè dicitur maior vocatio: huiusmodi autem est illa vocatio, quæ cum remotione omnium impedimentorum ad rectè audiendum cōfertur.

A

B

C

3 1. Ratio.

Vnde etiam confirmatur ratione philosophica morali, quia fieri non potest vt ex duobus æqualiter affectis, & de eodem obiecto eodem modo cogitantibus, v. g. de castitate seruanda, aut violanda, fide amplectenda, vel refutanda, vnus bonæ cogitationi consentiat, alter dissentiat, manente cogitatione inuariata, vt supponimus, vsque ad instans electionis voluntatis: ergo, vt in his hominibus possit vocatio ipsa ex parte Dei esse efficax in vno, & non in alio, necesse est vt in vno meliorem excitet cogitationem, aut maiorem attentionem, vel aliquid simile: ergo in vocatione efficaci semper est aliquid maius ex parte Dei. Consequentiæ sunt manifestæ: & antecedens patet ex illo principio morali, quòd defectus in voluntate semper supponit aliquem defectum in intellectu. Quod sumitur ex Aristotele 3. Ethic. cap. 1. & D. Thom. 1. 2. q. 77. art. 2. Imò etiam Augustinus, hanc ferè rem tractans lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 17. & 19. eandem radicem indicat, ob quā homines gratiæ Dei resistūt, scilicet, quia aut deest illis sufficiēs scientia, vel consideratio, aut attētio, vel delectatio etiā sufficiens, quę efficaciter ad consentiendum alliciat: sentit ergo, per vocationem efficacem semper fieri in homine maiorem attentionem intellectus, vel delectationem voluntatis, qua reddatur docibilis à Deo. Quod in multis alijs locis prosequitur, in quibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

insinuat, Deum interiùs semper aliquid peculiare operari in eo qui cõuertitur, & ideo inscrutabile iudicium Dei esse dicit, cur ex duobus vocatis exterius, vnus conuertatur, & non alius: vt patet Epist. 105. & alijs locis vulgaribus: consistit autem illud iudicium inscrutabile in eo, quod Deus specialiter operatur. Nam, si tota ratio differentiæ esset posita in libertate voluntatis cum auxilio Dei proportionato, nullum esset iudiciũ inscrutabile.

4 3. Ratio. Tandem argumentor in hunc modum, quia auxilium datur homini non solùm vt ipsum excitet, sed etiam vt adiuuet, vt in superioribus declaratum est: ergo illud est simpliciter maius auxilium, quod ei est magis congruum, vt eum magis iuuet ad operandum: huiusmodi autem est semper vocatio congrua, nam illa & excitat hominem, & eum etiam adiuuat cum effectu, quia ab illo consensum obtinet, quod non facit vocatio inefficax; est ergo simpliciter maius auxilium.

Quid in hac sententia de re ipsa, quid de modo loquendi controuerti possit.

5 NIhilominùs sententiã superiori capite propositam veram esse censeo & quantum ad rem ipsam, & quantum ad loquendi modum: oportet enim hæc duo accuratè distinguere, vt & clariùs respondeamus obiectis, & ex responsione veritas prædictæ sententiæ magis confirmetur. Vnum ergo verum omnino censeo, scilicet, maius auxilium, & maiorem vocationem, non tantùm consistere in maiori perfectione positiua actuum intellectus & voluntatis, quibus interiùs fit talis vocatio: sed etiam in quocunque maiori effectu diuinæ gratiæ, vel prouidentiæ supernaturalis, qui (cæteris paribus) possit magis conferre ad eliciendum consensum ab humana voluntate, siue conferat per se, siue per accidens removendo prohibens, aut aliter voluntatem attrahendo. Nam in moralibus censetur maximè per se concurrere, quod physicè concurrit per accidens, & in hac materia non minùs considerantur auxilia moralia, quam physica: erit ergo illud simpliciter maius auxilium, si, cæteris paribus, in aliquo simili effectu vel casu superet. Hinc ergo rectè intelligitur quid possit in hac quæstione controuerti de re ipsa, quid verò de modo loquendi. Erit enim maximè de re quæstio, an congrua vocatio semper excedat (cæteris paribus) in aliquo speciali effectu gratiæ præuenientis, seu prouidentiæ supernaturalis Dei, qua præparat voluntatem nostram, & ob eam causam verè ac realiter sit maius auxilium, maiorque vocatio. De modo autem loquendi erit quæstio, estò verum sit vocationem congruam nihil huiusmodi necessariò includere. An ex eo solũ quod eo tempore datur, quando infallibiliter habitura est effectum, dicenda sit maior vocatio, vel maius auxilium. Rursus, in priori sensu fieri potest comparatio vel ad diuersos homines inæqualiter affectos seu dispositos, quatenus supponuntur vocationi, quia scilicet vnus habet difficile ingenium, seu cõplexionem virtuti repugnantem; alius faciem & tractabilem, vel quia vnus est magis assuetus vitijs, quàm alius, &c. aut cõparatio fieri potest ad homines diuersos ex se æqualiter affectos eiusdem ingenij, complexionis, habitus, &c. Et idem est, si comparatio fiat ad eundem hominem pro diuersis temporibus æqualiter vel inæqualiter affectum.

6 Prima assertio, & respõsio ad primam obiectionem. Quando igitur duo, aliàs ex se inæqualiter affecti, ita vocantur, vt vnus conuertatur, & non alius: non est necesse, vt in eo qui conuertitur, vocatio includat aliquem effectum positiuum, vel priuatiuum præuentis gratiæ, qué non includat alterius vocatio sufficiens, & non efficax: vnde hoc titulo non est necesse vt is, qui conuertitur, habeat maiorem vocationem vel auxilium. Hoc, vt minimum, probãt efficaciter (vt existimo) adducta in superiori capite in confirmationem secundæ assertionis, & à fortiori constabit ex dicendis hîc in secundo puncto. Nunc ergo solùm confirmatur solutione primæ obiectionis, quæ, cùm generalis sit, maximè videtur procedere contra hanc assertionem. Nego igitur antecedens, nempe vocationem congruam semper habere effectum peculiarem gratiæ antecedentis ex parte Dei, quem Deus non conferat in vocatione sufficiente. Ad probationem antè de ablatione impedimenti respondeo, neque hanc impedimentorum ablationem, factam ex speciali gratia præueniente, semper esse necessariam, neque etiam, si necessaria sit, seu ex gratia fiat, propterea oriri semper illam inæqualitatem. Declaratur prior pars, nam, si fortasse impedimentum vnius

vnius est praua complexio, quam alius non habet, remotio huius impedimenti nõ est ex speciali gratia præueniente, de qua agimus: sed pertinet ad donum naturę. Quòd si quis dicat, illud etiam naturæ donum datum esse & prouisum cum hoc respectu ad operagratiæ, & faciliorem cooperationem cum illa: in primis hoc satis incertum est, nam Deus non immutat naturales proprietates vel complexiones propter hunc finem: vnde hoc ipso quod voluit creare hunc hominem propter supernaturalem finem, voluit illi dare ingenium, vel complexionem huic naturæ indiuiduæ debitam. Et deinde, licèt hoc concedatur, id non pertinet ad actualem gratiam vocationis & auxilij, de qua agimus, sed ad naturæ institutionem, seu procreationem, quod est valde remotum. Præterea multa sunt alia, quæ possunt impedire consensum gratiæ vocantis, quæ non semper auferuntur ex speciali auxilio gratiæ, sed in re ipsa non inueniuntur, quia non fuerunt applicatæ causæ secundùm cursum ordinarium rerum: vt v. g. Si vnus ex his qui vocãtur careat habitibus vitiorum, quia est iuuenis, & nondum habuit tempus acquirendi huiusmodi habitus, & similia: ergo, quamuis contingat, in vno esse vocationem inefficacem propter aliquod ex his impedimentis, & non in alio, non propterea necesse est vt vocatio ipsa habeat efficaciam tollendi tale impedimentum ab vno, & non ab alio, sed in vno inuenit tale impedimentum, & non in alio.

7 Est autem aduertendum, huiusmodi impedimentum, de quo agimus, non esse tale, vt illo existente ex intrinseca vi illius, necessariò sequatur resistentia ad vocationem; alioqui tolleret potestatem cõsentiendi vocationi, & redderet illam absolutè in sufficientem respectu talis personæ: sed est hoc impedimentum morale, quod de se reddit assensum difficiliorem, & Deus in præscientia sua conditionata videt hoc impedimentum futurum esse efficax in hoc, qui libertate sua illi potiùs est pariturus, quàm vocationi. Dices ergo Deus saltẽ per suam præscientiam obseruat vt nullum impedimentum sit in eo, quem vult conuertere, quando illum vocat, siue per specialem gratiam illud auferat, siue per præscientiam supponat non interuenire: ergo hoc satis est vt talis vocatio sit maior. Respondetur negando consequentiam iuxta sensum declaratũ: nam, quando impedimentum non intercedit solùm ex præscientia, ablatio eius non est effectus gratiæ vocantis: & congruitas vocationis, quæ ex illo respectu prouenit, solùm pertinet ad illud beneficium dandi vocationem in eo tempore, in quo præscitur habituram effectum, de quo dicemus in vltimo puncto. Sed vrgebis, nam saltem illa vocatio est maior respectiuè, sicut dici potest maior locutio, quæ submissiùs fit ad hominem benè audientem, quam illa quæ fit altiùs ad surdum. Respondeo, re vera in se nonesse maiorem, quantum est ex parte loquentis, & prout antecedit suum effectum, quantum ad illum verò dici potest maior, non tam vt est locutio, quàm vt est auditio, seu non tam in esse, quàm in actione locutionis, quia licèt non sit maior, plus agit propter passi non resistentiam: idem ergo est in præsenti, ac propterea illud auxilium nõ est maius in se, quia nullum maiorem effectum gratiæ in se continet, quo homo præueniatur, quanuis ex præscientia Dei in tali subiecto plus sit effecturum: de quo plura in tertio puncto.

Respondetur obiectioni.

8 Supereſt probanda altera pars, videlicet, quanuis per gratiam auferantur, vt reuera auferuntur ferè semper impedimenta consensus, non inde sequi in hoc effectu esse semper inæqualitatem inter vocationem efficacem, & tantùm sufficientem: nam illa impedimenta debent esse antecedẽtia vsum liberum, non concomitantia, vel subsequentia, id est, dependentia ab ipso libero consensu voluntatis, nam hæc non auferuntur per solam gratiam præuenientem sine cooperante, quia iam intercedit aliquis actus liber, vt cum homo voluntariè aufert occasionem peccandi. At verò sistendo in solis impedimentis antecedentibus, quanuis hęc auferantur homini per gratiam vocationis: nihilominùs potest homo pro suo arbitrio resistere vocationi, iuxta doctrinam Concilij Tridentini superiùs latè tractatam. Et ratio est illa generalis, quia, licèt Deus auferat prædicta impedimenta omnia, quæ respectu ipsius liberi arbitrij possunt dici extrinseca, non tamen aufert intrinsecam indifferentiam, seu *mutabilitatem voluntatis qua potest nolle*, vt loquitur Prosper lib. 2. de vocatione gentium, capit 9. aliàs 28. Constituamus ergo duos homines inæquales in ingenio seu naturali cõplexione, quibus Deus conferat æquales inspirationes, & æqualem prouidentiam gratiæ quantum ad auferenda cætera impedimenta: nihilominus in vtroque

Non ideo sequitur gratiam maiorẽ esse, quia tollit impedimenta.

Prosper.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtroque est potestas ad resistendum: ergo A
fieri etiam potest vt vnus resistat, & non
alius, & quòd Deus per conditionatam scié-
tiam præscierit ita esse futurum, ergo tunc
vna vocatio esset efficax, & non alia, sine il-
la inæqualitate ex parte effectuũ gratiæ: er-
go talis inæqualitas non est per se necessa-
ria, cum in illo casu nihil propositum sit,
quod repugnantiam inuoluat. Quin potiùs
vlteriùs sequitur in illis duobus fieri posse,
vt ille, qui minùs aptam habet naturæ con-
ditionem, non resistat gratiæ vocanti, quia
illa difficultas non tollit libertatem: alter
vero, licèt expeditior videatur, pro sua liber
tate resistat. Vel è conuerso, quauis ille,
qui difficiliorè habet naturã, intẽsius lumẽ,
aut delectabiliorẽ inspirationẽ accipiat, vt B
suæ naturæ difficultatem posit vincere; ni-
hilominus potest in eo vocatio esse ineffi-
cax; in alio verò esse efficax, à quo pauciora
impedimenta auferuntur, vel qui cum mi-
nori suauitate, aut illustratione allicitur ad
consentiendum, quia semper manet in eis li
bertas ad resistendum, vel cooperandum
vtrique gratiæ vocanti.

9 Atque hinc vlteriùs infero, etiam in ho-
Assertio ex dictis. minibus æqualiter affectis, vel impeditis an-
te vocationem, non requiri illud genus in-
æqualitatis inter vocationem efficacem, &
sufficientem, quod à fortiori concluditur
ex dictis. Nam de inæqualiter affectis osten
sum est accidere posse vt in eo qui ineptior
videbatur, vocatio sit inefficax, & non in
alio, absque dicta inæqualitate: ergo multò
C magis necessaria nõ erit, vt in duobus æquè
affectis in vno sit efficax, & non in alio.
Deinde Concilium Tridentinum dicit, eun-
dem hominem cum eadem vocatione, etiam
illa supposita, vt suprà declarauimus, posse
resistere, sicut potest consentire: ergo ea-
dem vocatio respectu eiusdem hominis eo-
dem modo dispositi, quantum est ex se, po-
test esse efficax, vel inefficax, nihil ei adden
do, vel subtrahendo ex effectibus gratiæ
præuenientis, alioqui iam non esset eadem
vocatio: ergo eâdem proportione similes
vocationes in duobus similiter seu æquè af
fectis possunt non esse ambæ efficaces: sed
altera tantùm absque dicta inæqualitate.

Ad secundam obiectionem.

10 TAndem id ostendo, respondendo ad
secundam obiectionem. Nam ex
duobus rebus quæ ibi proponun-
tur, scilicet, cognitio, & delectatio, in neutra
earum requiritur in rigore dicta inæquali-
tas in aliqua perfectione seu modo illarum,
siue ille modus sit intensio, siue maior &
expressior representatio obiecti, siue quili-
bet alius; talis inquam inæqualitas non est
simpliciter necessaria vt vocatio in vno sit
inefficax, & non in alio. Et in primis quoad
cognitionem suppono, nullam apprehensio
nem, vel iudicium intellectus, quod præue-
nit voluntatem, determinare illam necessa-
riò ad vnum, quia aliàs tolleretur libertas,
vt probaui disp. 19. Metaph. sect. 6. Ponа-
mus ergo aliquem vocatum cum illo modo
illuminationis seu cognitionis, in quo dici-
tur vocatio efficax superare inefficacem in
hominibus aliàs æquè dispositis: & argu-
mentor in hunc modum. Adhuc posita vo-
catione cum illo modo, ille sic affectus po-
test resistere, ponamus ergo illum fuisse re-
stiturũ, & hoc Deum præsciuisse in scientia
conditionata, nam posibili posito in esse,
nullum sequitur impossibile: ergo stat il-
lam vocationem cum illo modo esse ineffi-
cacem, ergo neque ille modus satis est ad ef
ficacem vocationem, nec ille obstat quomi-
nus illa, vel alia similis sit inefficax. Argu-
mentum æquè efficax sumi potest ex alio ex
tremo: nam ille alius, qui vocatus fuit & il-
luminatus sine illo modo, posset, si vellet,
cum illa vocatione operari cum effectu, ita
vt Deus id præsciret, ergo posset in illo talis
vocatio esse efficax sine illo modo. Antece-
dens patet, quia, si ille modus est necessa-
rius ad conuersionem, cùm ille non detur,
nec sit in potestate hominis, qui præueniri
debet, talis vocatio sufficiens nõ est: & ideo
mirum non est quòd non posit esse efficax.
Dices, illam cogitationem esse sufficien-
tem vt homo cum illa actu conuertatur, si Occurritur obiectioni.
homo auertat à se omnem aliam fortiorem
cogitationem, quæ efficacitatem illius bo-
næ inspirationis impedire posset, quod est
in potestate libera voluntatis. Veruntamẽ,
non disputamus modò an hoc sit necessa-
rium, quòd fortasse non est, quia voluntas
pro sua libertate potest resistere fortiori co
gitationi, etiam si actu persistat, quod in
Metaphys. tetigi, & latiùs dicetur in 1.2.
tamen ad præsens non refert, quia ad effica
ciam argumenti ille modus sufficit, quia
iam tunc illa vocatio est efficax, & in se non
est maior in ratione auxilij præuenientis,
quia ablatio alterius cogitationis impedien
tis in illo homine non est à sola gratia ope-
rante,

tante, cùm iam liberè ab ipso homine fiat, A
ergo in illa operante gratia seu vocatione
non est necessaria illa additio seu excessus vt
sit efficax. Et iuxta vim huius argumenti
hæc veritas non pendet ex alia quæstione
morali, an posit voluntas agere cõtra actua
le dictamen & considerationem intellectus,
vel peccare sine præuio defectu intellectus:
satis est enim quòd vel hoc posit, vel sal-
tem posit pro sua libertate auertere cogita-
tionem impedientem efficaciã gratiæ præ-
uenientis, vel quòd posit applicare intel-
lectum ad aliam cogitationem quæ illam im
pediat. Atque hic discursus eadem propor-
tione fieri potest de delectatione: nulla
enim delectatio, quæ antecedat consen-
sum liberum, & vsum rationis non tollat,
determinat omnino voluntatem ad consen B
sum præstandum, aliàs tolleret libertatem:
& ideo semper potest voluntas vel illam
auertere, vel illi resistere cum gratia coope-
rante. Et è conuerso, si talis delectatio non
datur per vocationem, vel necessaria non
est ad consensum, vel vocatio non est suf-
ficiens.

Respondetur ad Aug. Augustinus ergo, cùm ex his capitibus
reddit rationem lapsuum humanorum, vel
reddit causam moralem ex his quæ frequẽ-
tiùs accidunt: prius enim in eodem loco so-
lam libertatem vt sufficientem causam red-
iderat: vel certè non dicit, illa duo secun-
dùm omnem perfectionem necessariam ad
non peccandum prouenire semper sine in-
teruentu gratiæ cooperantis, & aliquo vsu
libertatis à sola gratia operante, de qua est
præsens quæstio, vt suprà satis explicatum
est. Illud autem peculiare mysterium, & in-
dicium inscrutabile, quod in differentia vo-
cationum esse dicit, non consistit in illa in-
æqualitate cognitionis, vel delectationis,
sed in hoc solùm, quòd absque differentia
ex parte hominum, vni detur vocatio con-
grua, alteri non detur, vt in superioribus la-
tè declaratum est, & attigit etiam Prosper ad
Excerpta Genuensium dub. 3.

Prosper.

11 Iam verò explicata re de modo loquendi
Assertio tertia de modo loquẽdi vt satisfiat tertiæ obiectioni. pauca dicere sufficiet. Existimo tamen, vo-
cationem non rectè dici maiorem in ratio-
ne vocationis, vel auxilij excitantis pro-
pterea quòd sit efficax ex sola Dei præsciẽ-
tia, & intentione, quia hæ cõditiones perti-
nent ad maiorem gratiam & beneuolentiã
Dei, non tamen constituunt ipsum auxiliũ
in se maius. Item, licèt illud auxilium homi-
ni sit vtilius; tamen tota illa maior vtilitas
magis consistit in actuali affectione, quæ
pertinet ad gratiam cooperantem, quàm in
propria ratione gratiæ excitantis, ergo sub
ea ratione non potest dici maius auxilium.
Eò vel maximè quòd quantitas auxilij præ-
uenientis non consistit in vtilitate, quam
ex illo accipiet is cui dicatur, sed in virtute
agendi quam ipsum in se habet, quæ virtus
non minor est in alia simili vocatione, licèt
non sit habitura effectum. Assumptum pa-
tet, quia hoc auxilium intrinsecè est princi-
pium operandi, & sub ea ratione datur, vt su
prà declaratum est: quantitas autem princi-
pij agendi, vt tale est, in quantitate virtutis
consistit. Potest etiam hoc declarari exem-
plis physicis, & humanis. Nam impetus im-
pressus æqualis est, licèt in hoc vel illo pas-
so minus sit operaturus. Et qui dat æqualem
ensem, æquale auxilium præbet, licèt alter
non sit æqualiter illo vsurus. Rectè ergo di-
citur hoc maius beneficium, & maior gra-
tia, non tamen propriè ac formaliter maius
auxilium. Atque ita satisfactum est tertiæ
obiectioni.

CAPVT XXII.

Aliquot propositionibus doctrina totius libri comprehenditur.

DVæ sunt assertiones præcipuæ à
nobis intentæ in toto hoc opere. 1
Vna ad auxilium sufficiens; alte- Prima propositio de auxilio sufficiente.
ra ad efficax pertinens. Nam, li-
cèt hæc posterior nobis sit principaliùs pro
posita; sine priori tamen declarari non po-
tuit. Prima ergo assertio sit, per auxilium suf
C ficiens dari homini, vt verè & realiter pos-
sit efficere actum supernaturalem. Si velit,
ita, vt nihil illi ad volendum desit, quod non
sit in eius potestate. Hæc satis probata est
in superioribus. Legatur pro illa D. August. August.
de spirit. & liter. cap. 3. de correct. & grat.
cap. 11. & 12. & lib. 83. quæstionum, q. 68.
& in Enchir. cap. 32.

Atque hinc inferimus primò, eos qui nõ
credunt simpliciter posse credere, vel remo
tè si nondum illuminati sunt, vel proximè,
si iam sunt sufficienter vocati, alioqui, vel
eis præciperetur impossibile, vel non pec-
carent, non credendo. Et eadem ratione, pos
sunt saluari, qui non saluantur: quod enim
Ioannes cap. 1. dicit. *Dedit eis potestatem, filios* Ioann.
Dei fieri. Non solùm verum est in his homi-
nibus, in quibus illa potestas ad actum re-
ducitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ducitur, sed etiam in his, qui suâ culpa non fiunt filij Dei, cùm possint fieri.

2 Secundo infertur, hanc propositionem simpliciter falsam esse. *Voluntas non potest credere, nisi sit efficaciter à Deo prædeterminata, vt velit credere.* Probatur, nam sæpe voluntas, quæ non vult credere, potest id velle, & tamen illa voluntas non est efficaciter prædeterminata vt velit: ergo voluntas non prædeterminata vt velit, potest velle credere. Occurritur obiectioni. Dicet aliquis voluntatem sine illa prædeterminatione habere potestatem volendi, non tamen posse vti illa potestate, nisi accedente prædeterminatione: & ideò committi æquiuocationem in ratione facta: nã est duplex modus potestatis, & iuxta vnum dicitur posse, etiam cùm non est prædeterminata, & secundum alium non posse sine prædeterminatione. Sicut etiam verè dicitur ignis non posse calefacere sine concursu, quamuis potentiam habeat, quando non habet concursum. Sed hæc æquiuocatio sæpe est à nobis in superioribus sublata, quia non agimus de potentia nuda & remota, sed de potentia proxima cum omnibus conditionibus prærequisitis ad operandum; & habente paratum seu in potestate sua omne adiutorium vel concursum alterius causæ ad suam operationem necessarium: hæc enim sola potest vocari potentia moralis, & hæc sola sufficit, vt voluntati, & non impotentiæ tribuatur defectus actionis. Loquendo autem de potentia hoc modo, non posset voluntas, carens prædetermination[e], dici potens ad volendum, si absque illa prædetermination[e] non posset velle, quia dum caret illa prædetermination[e], non habet illam in sua potestate, neque in sua voluntate, vt latissimè in superioribus probatum est.

3 Secũda pro positio de auxilio efficaci. Secunda assertio principalis, quæ ex præcedenti fere colligitur est, auxilium efficax, id est, actu efficiens liberum consensum in homine vltra auxilium sufficiens, nullam nouam motionem in homine ponere, præterquàm actualem influxum gratiæ adiuuantis, & generalem concursum gratiæ, qui immediatè versatur circa ipsum consensum liberũ. Vnde fit vt tale auxiliũ non vocetur efficax ab aliqua motione physicè prædeterminante, quã addat supra auxilium sufficiens, sed vel ex actuali actione, & concomitantia actualis concursus, si latè & minùs propriè dicatur efficax, id est, actu efficiens, vel si propriùs loquamur, dicitur efficax ex morali efficacia coniuncta cum infallibilitate inducendi effectum, quam habet vt subest intentioni & scientiæ primi agentis, à quo tale auxilium datur. Tota hæc assertio, vt dixi, sequitur ex præcedenti, quia si aliquid aliud præter concursum proportionatum requiratur ad actualem effectionem voluntatis cum sufficienti auxilio, hoc ipso destruitur veritas sufficiẽtis auxilij. Et hoc idem satis apertè docuit Concilium Tridentinum, cùm dixit, voluntatem cum eâdem Dei motione seu auxilio præueniente posse operari, & non operari, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, cùm illam abijcere possit: ergo vltra totum illud gratiæ auxilium, cui homo potest resistere, nihil aliud Concilium requirit; præter actualem operationem, in qua includitur essentialiter concursus Dei proportionatus, & cooperatio voluntatis cum gratia ipsa cooperante, & vtrumque horum censet Concilium, esse in potestate hominis sufficienter vocati, & illuminati, vt si ipse adiungat suam liberam cooperationem, neque cooperatio gratiæ, neque diuinus concursus proportionatus illi deesse possit, neque aliquid horum actu exhibeatur sine libera voluntatis cooperatione: & ideò pro sola voluntatis libertate possit effectus gratiæ impediri. Atque ita etiam constat, non posse efficacitatem gratiæ, aliter quàm diximus, declarari: quia, secluſa prædetermination[e] physica, non potest efficacia esse nisi moralis, quæ esse nequit omnino infallibilis, nisi adiuncta præscientia, quæ omnia latè sunt in superioribus declarata, tam ex re ipsa, quàm ex mente Augustini.

Conc. Trid.

4 Tertia propositio.

Atque hinc infertur primò, voluntatem humanam, etiam in actibus supernaturalibus, determinare se ipsam. Probatur ex dictis, quia non prædeterminatur à solo Deo. Item, quia suprà lib. 1. c. vlt. ostensum est, de ratione actus liberi esse, vt fiat ex propria determination[e] causæ liberè operantis, sed de fide est, actus supernaturales esse liberos: ergo in eis etiam voluntas ipsa se determinat. Denique determinare se in potentia creata nihil aliud est, quàm ex statu indifferenti (vt sic dicam) reducere se ad statum in alteram partem determinatum, vel est efficere in se motum, ad quem ità erat indifferens, vt posset oppositum facere, vel illum motum suspendere: sed ita se gerit voluntas in actibus supernaturalibus: ergo in illis etiam se determinat, quando liberum consensum præstat.

Ar

Atverò, cùm in eodem capite vlt. lib. 1. dixerimus, in bono sensu, etiam concedi posse, Deum determinare voluntatem humanam non sine illa, multò maiori ratione id dicendum est in actibus supernaturalibus, in quibus non potest voluntas suam determinationem efficere sine Deo, non solùm ratione concursus generalis, sed etiam, quia indiget ad talem determinationem efficiendam, superiori virtute & adiutorio, quod solus Deus præstare potest.

Aliquorum obiectio contra dicta in tertia propositione.

5 Alia instãtia. Quamobrem nullius momenti est quorundam obiectio, qui ex hac tertia assertione inferunt, si voluntas determinat se in actibus supernaturalibus illã esse aut vnicã, aut primam, aut principalem causam huius determinationis. Nulla est enim vis, aut verisimilitudo huius illationis: sicut etiam voluntas se conuertit in Deum, licèt non sola nec principaliùs suam conuersionem efficiat. Quia ergo ipsa efficit determinationem suam, & in se illam efficit, est enim quid immanens, ideò verissimè dicitur determinare se; tamẽ quia non efficit illam sine Deo per auxilia gratiæ operante & cooperante, ideò non ipsi, sed Deo principaliùs tribuenda est illa determinatio. Sed vrgẽt, ergo initium iustificationis aliquo modo tribuendum est libero arbitrio. Hæc vero illatio iam sæpe negata est, quia initium iustificationis non sumitur à libero consensu seu determinatione voluntatis, sed à prima vocatione, seu auxilio Dei?

Sed instant, quia hoc est verum de initio remoto, proximum autem est determinatio voluntatis, ergo hoc saltem initium tribuetur voluntati. Respondeo, hunc solùm esse abusum verborum ad rem confundendam; nam Patres nunquam hoc sensu loquũtur de initio salutis. Dico ergo, initiũ proximum nihil aliud significare posse nisi causam proximã, & sic certissimum est hominem per liberum arbitrium esse causam proximam suæ salutis: nam, *qui creauit te sine te, non saluabit te sine te*. Vt Augustinus dixit: In idemque reddit quod Concilium Tridentinum, sessione sexta, canone quarto definit, hominem cooperari Deo volenti & adiuuanti, vt se ad iustitiam disponat ac præparet, vtique vt proxima causa secũdaria, & minus principalis. Igitur verissimè dicitur voluntas determinare se, non tamen sine Deo, & Deum determinare voluntatem non tamen sine ipsa, quanuis principalius concurrendo quam ipsa.

Additio vltima circa modum loquendi ne cum hæreticis conueniamus.

6 Addo insuper, si quis velit hanc determinationem, vt est à Deo, prædeterminationem appellare (iuxta notata in capite vltimo, libro primo) propter eminentiam, & independentiam concursus diuini, non est de nomine contendendum, dummodo de re, & de vero sensu constet, nimirùm, nomine prædeterminationis non intelligi aliquam actionem, quæ à solo Deo in voluntate fiat, per quam eius indifferentia, vt applicata ad vsum, à solo Deo priùs tollatur, vel coarctetur ad vnum, quàm ipsa voluntas consentiat: hic enim sensus est, quem hactenus impugnauimus propter repugnantiam, quam cum libertate habere videtur. Ideoque etiam illam loquendi formam censeo hoc tempore vitandam esse, ne cum hæreticis, etiam in modo loquendi conueniamus: & ne occasionem errandi inde aliqui accipiant. Meritò enim obseruauit D. Thom. opusc. 1. contra errores Græcor. in proœmio. *Errores exortos occasionem dare sanctis Ecclesiæ Doctoribus, vt fidei mysteria maiori circunspectione tractent ad eliminandos errores exortos.* Et inter alia ponit exemplum ad rem de qua agimus accõmodatum in Augustino: *Qui post exortam Pelagianam hæresim cautiùs de libero arbitrio, & liberiùs de gratia locutus est, quàm ante illam hæresim.* Quod in Chrysostomo notauit idem Augustinus lib. 1. cont. Iulianum cap. 1. *Vobis* (inquit ad Pelagianos) *nondum litigantibus, securiùs loquebatur.* Cùm ergo hoc tempore errores circa diuinæ gratiæ necessitatem extincti sint, & ad alterum extremum declinetur nouis hæreticis negantibus libertatem arbitrij, ad fidei doctores pertinet, cautius loqui, & salua fidei veritate quæ ad gratiam spectat, clariùs & ma-

D. Thom. Augustin.

& manifestiùs docere liberi arbitrij veritatem. Quòd si in ipso loquendi modo hoc obseruandum est, multò magis in modo iudicandi & sentiendi: atque hanc ob causam inter alias, doctrinam, quam de gtatia efficaci declarauimus, retinendam esse censemus, quòd ad fidem defendendam videatur esse accommodatissima.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX.

INDEX LIBRORVM,

ET CAPITVM OPVSCVLI SECVNDI DE SCIENTIA QVAM DEVS HABET de futuris contingentibus.

LIBER PRIMVS.

De Scientia Dei futurorum contingentium absolutorum.

Cap. I. Subiectum operis declaratur, & nonnulla difficultates leuiores expediuntur.

Cap. II. In propositionibus de futuro contingenti esse sufficientem veritatem determinatam, secundum quam à Deo præsciri possint.

Cap. III. Futura contingentia non posse in proxima causa præsciri ostenditur.

Cap. IIII. Rationem cognoscendi futura contingentia ex diuinis ideis non satis reddi.

Cap. V. Deum non cognoscere hæc futura in sola suæ scientiæ efficacitate.

Cap. VI. Ex decreto æterno diuinæ voluntatis non sumi sufficientem rationem huius scientiæ.

Cap. VII. Realem ac æternam præsentiam, seu coexistentiam cum Deo non conuenire rebus creatis: neque in ea fundari posse scientiam futurorum contingentium.

Cap. VIII. Quo tandem modo cognoscat Deus futura contingentia.

Cap. IX. Quo modo præscientia Dei necessitatem non imponat effectibus futuris, nec vsum libertatis impediat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Scientia futurorum quam Deus habet de futuris contingentibus sub conditione propositis, priùs ratione, quàm de ipsa conditione aliquid absolutè decernat.

Cap. I. Refertur opinio negans habere Deum certam scientiam horum futurorum, et contraria ex Scriptura ostenditur.

Cap. II. Ex doctrina sanctorum Patrum ostenditur, habere Deum certam scientiam futurorum contingentium conditionatorum.

Cap. III. Ex Scholasticorum Theologorum doctrina eadem veritas comprobatur.

Cap. IIII. Ex diuinæ prouidentiæ perfectione, et effectibus eius, necessitas huius scientiæ ostenditur.

Cap. V. Deum habere hanc scientiam conditionalium contingentium propria ratione ostenditur ex talium contingentium veritate.

Cap. VI. Soluuntur obiectiones contra prædictam sententiam.

Cap. VII. Declaratur modus, quo Deus hæc futura cognoscit.

Cap. VIII. Quo modo cognoscat Deus hæc futura in decretis liberis suæ voluntatis.

DE SCIENTIA QVAM DEVS HABET DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS.

LIBRI DVO.

IN libris quæ de cõcursu Dei cũ libero arbitrio, nuper scripsimus, sæpe supposuimus, cognoscere Deũ de quacunque voluntate quid actura sit, vel esset, si in hac vel illa occasione constitueretur: & vocari solet hæc scientia futurorum cõtingentium conditionatorum, qualia sunt hæc, *Si Petrus hic & nunc tentaretur peccaret. Si tali tempore vixisset, hoc vel illud fecisset.* Hanc autem scientiã non omnes Theologi huius temporis admittunt etiam in Deo quin potius impossibilem, & fictitiã esse putant, & à modernis Theologis excogitatam. Propter hanc ergo causam necessarium visum est priori operi hoc adiungere, quia rem hanc magni momenti esse existimamus, tum ad multa loca Scripturæ, & sanctorũ Patrum intelligenda: tum etiam ad dignè sentiendum de diuina scientia: tum denique ad plures difficultates de gratia, prædestinatione, & libero arbitrio expediendas. Quia verò materia hæc multum connexa est cum scientia, quam Deus habet de futuris absolutis: imò necessariò illius cognitionẽ prærequirit: ideò opus hoc in duos libros diuidemus, & in priori de absoluta: in posteriori verò de conditionata scientia futurorum contingentium dicemus.

Priùs tamen quàm rem aggrediamur circa nomen contingentiæ breuiter aduertendum est, interdum latè, & minus propriè sumi: ita vt, quidquid fieri possit, aut soleat, contingere dicatur: quo modo etiam effectus necessarij, vt solem cras oriri, contingere dicuntur. Sed non in ea significatione vtimur nunc ea voce, sed in alia propria, qua contingentia necessitati opponitur, quo modo contingere dicitur, quod non necesse est, aut fit, sed in vtramque partem accidere potest. Rursus, esse contingens interdum tribuitur rebus vtres sunt, interdum effectibus, vt effectus sunt. Primò modo dicitur contingẽs omne ens, quod non est necessarium: quod vno modo tribui potest omni enti creato, quatenus nõ simpliciter necessariò est, & potest non esse saltẽ per potentiam extrinsecam. Secundò tribuitur magis propriè rebus corruptibilibus, quæ ab intrinseco habẽt vnde possent non esse. Et erunt hoc modo cõtingentes, etiamsi quatenus

Universidad de Deusto
Biblioteca

effectus sunt, intelligantur necessariò manare à causis suis, quomodo ab eis manant. Et hoc modo contingés, potiùs dicitur mutabile, seu corruptibile, de quo nunc non agimus, sed de effectu contingente in ratione effectus, quia scilicet non necessariò manat à sua causa, sed potest fieri & non fieri. Et ita etiam contingit vt interdum fiat, & interdum non fiat.

In quo effectu vlteriùs est considerandum, aliud esse quòd contingens sit, & aliud quòd futurum sit, & aliud quòd futurum contingens sit. Esse enim contingens, non contingenter, sed necessariò illi conuenit, siue futurum sit, siue non, quia conuenit illi ex vi potestatis causæ, non ex vi actionis. Vnde non agimus de scientia contingentis sub hac ratione, quia talis scientia potiùs est cuiusdam obiecti necessarij. Addit ergo futurum vt sic, quòd illud contingés ad vnam partem sit determinãdum. Et, quia hæc determinatio futuri ad vnam partem communis est, etiam necessarijs effectibus, ideò futurum contingens vtrumque simul coniungit, scilicet determinationem futurã ad vnam partem cum potestate ad oppositam: & de scientia huius obiecti, vt sic, est præsens disputatio. Et quamuis futurũ sub hac voce videatur affirmationem, seu positiuum tãtùm significare, tamen in proposito comprehendit etiã negationem futuram cum potestate ad oppositam affirmationem: non enim est minus futurum contingens, quòd Petrus nõ sit peccaturus, quàm quòd sit peccaturus. Sub hoc ergo obiecto comprehenditur omnis veritas in futuro tẽpore contingens: tam affirmatiua, quàm negatiua. Denique hæc veritas contingens quædam potest considerari prout reuera futura est in aliqua differentia temporis, alia verò sub quadam hypothesi, seu conditione, scilicet quòd futurum esset, si hoc vel illud accideret, quod inquiri etiã potest de rebus, quæ nunquam futura sunt: & de hoc posteriori modo est scientia conditionata, quam considerabimus in sequenti libro; in hoc verò solùm agimus de priori.

LIBER PRIMVS.

DE SCIENTIA DEI FVTVRORVM CONTINGENTIVM ABSOLVTORVM.

PRINCIPIO disputandũ hoc loco videretur de hypothesi, quæ in hoc titulo supponitur, dari scilicet, aliquos effectus qui contingenter eueniant. Sed de hac re latè disserui in disp. 19. Metaphysicæ, & ideò ab ea nunc supersedendum est. Ex illo verò loco aliqua breuiter supponenda sunt.

CAPVT PRIMVM.

Subiectum operis declaratur, & nonnullæ difficultates leuiores expediuntur.

1 Quid sit & vnde proueniat contingentia.

PRIMVM igitur statuendũ est, futura contingentia quædam esse talia secundùm quid, seu per accidens, & ab extrinseco; alia verò simpliciter, per se, seu ab intrinseco. Dicitur enim effectus contingens qui ita fit, vel efficiendus est à sua causa proxima, vt possit ab illa non fieri: hoc autem ex duplici capite prouenire potest. Primò ex impedimento extrinseco, & nõ ex intrinseca virtute causæ: & hoc tantùm modo inuenitur contingentia in effectibus inferiorum causarum naturalium, quatenus eueniunt sine interuentu alicuius causæ liberæ. Nã, si cõsideretur virtus, & modus agẽdi causæ proximæ talis effectus, nulla est cõtingentia in illo effectu, quia causa eius nõ habet potestatem propriam & intrinsecam ad non efficiendum illum, sed ex intrinseca necessitate operatur, positis omnibus requisitis. Quia tamẽ causa illa imperfecta est, & per oppositionem alterius impediri potest ab agendo; ideò ex hoc capite potest ille effectus esse contingẽs. Contingentia verò illa dicitur esse secundùm quid, quia est tantùm respectu vnius causæ, vt impediri potest ab alia; non verò respectu totius collectionis occurrentium causarũ. Dicitur etiã extrinseca, & per accidens, quia non prouenit ex intrinseca virtute causæ per se agentis, sed ab extrinseco impediẽte. Altera verò contingentia propria est, quæ prouenit ex libertate alicuius causæ: quæ meritò dicitur esse per se & ab intrinseco, quia prouenit ex intrinseca potestate, quã per se habet ipsa causa proxima ad suspendendũ suũ concursum, positis etiam omnibus requisitis ad agendum: & ob eandem causam dicitur hæc contingentia simpliciter, quia posita collectione causarum omnium, vel impedimentorum concurrẽtium, adhuc effectus potest fieri, & non fieri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 De qua cõtingentia nũ sit futurus sermo.

In præsenti ergo non est futurus sermo, A de priori contingentia, quia de scientia talium futurorũ nulla est difficultas, sed duo sunt clara. Vnum est talem effectum ex vi solius suæ causæ proximæ non posse cognosci, vt certò futurum, quia licèt talis causa ex se determinata sit ad faciendum effectũ, impediri tamen potest, nec ex vi illius solius cognosci potest an impedienda sit, nec ne. Aliud est cõprehenso toto ordine naturalium causarum, quæ ad effectum promouendum, vel impediendũ concurrere possunt, euidenter cognosci an ille effectus impediendus sit nec ne, vt rectè docuit D. Thom. 1. contra Gent. c. 67. ratione 3. & ibi Ferrariensis notauit. Et ratio est euidẽs, quia respectu totius collectionis causarum effectus non est cõtingens, sed necessarius, quia omnes illæ causæ necessariò operantur, siue promouendo, siue impediendo: iã enim supposuimus nullam causam liberam interuenire, vel per se, vel per accidens, vel applicando causam agentem, vel impedientem. Cognitis ergo & inter se collatis omnibus illis causis simul sumptis, euidenter cognoscetur an futurus sit ille effectus, nec ne, vt in prædicta disput. 19. Metaphysicæ, sect. 10. latiùs dixi, & Doctores Scholasticos adduxi.

D Thom. Ferrar.

3 Contingẽtia primo loco posita cognosci possunt à creatura.

Imò hinc obiter intelligi potest non solùm posse hæc futura contingentia ab intellectu increato cognosci, sed etiam à creato, qui vim habeat comprehendendi totum illum ordinem naturalium causarum, qualis etiã creditur esse intellectus angelicus: quamquam in hoc multùm à diuina perfectione distet: & tum quia Angelus nõ semper considerat omnia, sicut Deus, & ideò facilè potest contingere vt aliquid actu nõ aduertat, ex quo effectus reddatur incertus: tum etiam, quia, licèt talis effectus infallibiliter futurus sit ex suppositione, quòd nulla causa libera interuentura sit, tamen hoc ipsum non potest esse ita certum Angelo, sicut Deo: & maximè latet Angelũ an Deus ipse immuturus sit illum ordinẽ causarum: & ideò talis cognitio in Angelo regulariter tantùm est coniecturalis. Nisi fortassè in his effectibus, quæ ita pendent ex superioribus causis naturalibus, vt per nullam voluntatem creatam talis ordo causarum immutari possit: de illis enim effectibus habere possunt certitudinem naturalem, subordinatam tamen diuinæ potentiæ, & voluntati: vt sumi etiã potest ex his, quæ de Fato diximus in dicta disputatione 19. sect. 11.

Rursus contingentia effectus, quæ est ex causa libera, subdistingui potest, nã quæ dam est ex voluntate creata, alia ex increata, seu diuina. Neque immorari nunc oportet in controuersia de modo loquendi an effectus dici possit contingens propter solum respectum ad libertatem causæ primę. Quam rem sufficienter attigi disputat. 30. Metaphysicæ, sect. 16. numer. 43. vbi dixi, licèt illa locutio vitanda sit propter inuidiam vocis *Contingentia*, quæ judicare videtur imperfectionem, & euentum præter intentionem agentis; tamen, si præcisè significet indifferentiam in operando, hanc reuera in diuinis effectibus reperiri: quia ita manant à Deo, vt posset Deus illos non efficere, si vellet. Cùm ergo in præsenti tota difficultas, quæ esse potest in scientia futurorum contingentiũ, posita sit in indifferentia, & potestate causæ ad vtrumlibet, & non in alijs imperfectionibus: iuxta subiectam materiam rectè potest distingui de contingentia, vel potiùs indifferentia in ordine ad voluntatem creatam, vel increatam.

4 Contingẽtia effectus esse potest à diuina causa, aut ab humana.

B

Nihilominus tamen scientia hæc futurorum nullam difficultatem habet ex libertate effectus vel actionis in ordine ad diuinam voluntatem. Duobus enim modis procedit effectus à Deo: primò ab illo solo, secundò ab ipso, vt concurrente cum causa secunda. In priori modo effectus pendet quidem ex libero modo operandi solius diuinæ voluntatis, cùm ad nullam aliam causam respectum habeat: tamen determinatio ipsa diuinæ voluntatis ipsimet Deo facilè nota est in æterno, & efficaci decreto eiusdem voluntatis suæ: nam, vt Deus in tempore faciat talem effectum, necesse est, vt ab æterno habeat tale decretum efficax: quia neque in tempore potest incipere illud habere, neque sine illo potest operari, cùm voluntariè & liberè operaturus sit, & sine concursu alterius causæ: agimus enim de his effectibus, quæ solus Deus per se ipsum facit. Posito autem illo decreto, non potest Deus illud ignorare, cùm actu & intimè in ipso sit, eumque ex certa scientia, & perfectissimo modo illud habeat: Neq; etiam illo cognito potest Deus ignorare quin ex vi illius futurus sit talis effectus, cùm voluntas illa efficax sit & omnipotẽs, nec non immutabilis.

5

C

In

6

In posteriori autem modo effectus pen- A det, non solùm à Deo, sed etiam à causa secunda, cui Deus præbet, vel offert concursum suum. Et ideò, vt cognoscatur effectus futurus, necessarium est cognoscere, nõ solùm concursum Dei, aut voluntatem concurrendi, quantum in ipso est, sed etiam influxum, seu determinationem futuram causæ secundæ. Præbet autem Deus hunc concursum media voluntate sua, & consequenter, si in tempore concursurus est, ab æterno habuit propositum concurrendi: quod propositum ipsi facilè notum est, vt paulò ante dixi: & ideò ex vi illius facilè præscit suum concursum paratum esse vt talis effectus fiat. An verò hoc satis sit ad cognoscendam etiam determinationem liberam causæ secundæ, & effectum eius, infrà tractandum est. Tota ergo hæc disputatio versabitur circa effectus contingentes causarũ secundarum liberarum, quatenus ab earum influxu, & libera determinatione dependẽt: de quibus eadem ratio est, siue pendeant à voluntate angelica, siue ab humana: tamen, quia hæc posterior nobis familiarior est, & notior, de illa peculiariter loquimur: Et primò videndum est, an in propositionibus significantibus de futuro hos effectus cõtingentes sit determinata veritas, quæ in eis cognosci possit, & cognoscatur à Deo. Deinde qua via, aut medio cognosci possit, vel cognoscatur à Deo: ex quibus tandem constabit quo modo contingentia cũ præscientia non repugnat.

De quibus contingẽtibus sit agẽdum.

B

C

repugnans, non potest effugere omnipotentiam Dei, cùm sit perfectissima, & infinita simpliciter. Ita in præsenti ad examinandum an hæc futura contingentia cadãt sub scientiam Dei, ex parte ipsorum inquirendum est, an talia sint, vt cognosci possint. Nam, si ipsa habent fundamentum cognoscibilitatis, vt sic dicam, quod est veritas, non effugient scientiam Dei, quæ infinita est, & perfectissima, quę excogitari potest. Si verò in eis nulla est veritas, quæ cognosci possit, mirum non erit, quòd sub scientiam Dei non cadant, quia id non erit maior imperfectio in Dei scientia, quàm sit in potentia non posse id, quod est impossibile.

Nonnulli ergo Philosophi negarũt posse Deum cognoscere hæc futura, Cicero, lib. de Fato, & 2. de Diuination. Qui, vt ait Augustinus 5. de Ciuitate, cap. 9. *Vt homines faceret liberos facit sacrilegos.* Non enim existimauit præscientiam horum futurorũ posse cum libertate coniungi. Fundamentum huius erroris videtur posuisse Aristoteles 1. de Interpretatione cap. 8. vbi negat propositiones de futuro contingenti habere determinatam veritatem, donec ponantur in esse. Iam hinc necessariò sequitur non posse præsciri priusquàm eueniant: quia quod non est, non scitur: ergo quod non est verum, non potest sciri esse verum: sed propositio, quæ non est determinatè vera, non est vera, quia adhuc est quasi suspensa, & indifferens ad veritatem, & falsitatẽ: ergo non potest sciri vt vera: alioqui talis cognitio esset difformis obiecto, & falsa. Et eadem ratione non potest talis propositio cognosci vt falsa, quia non est etiam determinatè falsa, sed indifferens. Ergo manet talis propositio incognoscibilis, si quidem de ea iudicari non potest an vera, vel falsa futura sit.

2 Ciceronis error de scientia futurorũ contingentiũ. *August.*

Aristot.

Quòd autem propositio de futuro contingenti non sit determinatè vera, vel falsa, probatur ab Aristotele. Quia aliàs tolleretur rerum contingentia, & omnia necessariò euenirent. Sequela probatur primò, quia, si talis propositio est determinatè vera: ergo non est indifferens, quia indifferẽs, & determinatum ad vnum repugnãt: ergo. Neque est contingens, quia contingens, & indifferens idem sunt. Secundò, quia, si eadem propositio est determinatè vera: ergo necessario vera: ergo quod per illam futurum dicitur, necessariò futurum est. Pri-

3 Vnde præbet Aristo. propositiones de his futuris nõ esse determinatè veras.

CAP. II.

In propositionibus de futuro contingenti esse sufficientem veritatem determinatam secundùm quam à Deo præsciri possint.

1 Quid requiratur, vt obiectũ cadat sub scientia Dei.

QVm Deus in omni perfectione sua consummatus sit, & habeat quidquid sub vero conceptu talis perfectionis cadere potest; dubitari non potest quin etiam in scientia summam, & infinitam perfectionem habeat, sicut habet in potentia, & alijs attributis. Quapropter, sicut in diuina potentia cùm inquirimus an aliquid sub illam cadat, non dubitamus de potestate ex parte Dei, sed de possibilitate ex parte rei de qua est quæstio: nam, si illa in se est possibilis, seu non

Universidad de Deusto
Biblioteca

ma consequentia probatur, quia, si propositio de futuro semel est vera, fieri non potest quin aliquo tempore verificetur: nã, si verificanda non esset, semper fuisset falsa. Tertiò, quia, si talis propositio est determinatè vera, ergo est vera secundùm illud esse quod habet antequam fiat: quia veritas in esse fundatur: sed tunc non habet esse, nisi in suis causis: ergo in eis habet potius determinationé ad esse, quàm ad non esse: ergo non habet indifferentiam: ergo nec contingentiam, sed necessitatem: quia illud dicitur necessarium, quod est ad vnum determinatum.

4 Præscire Deũ futura contingentia probatur ex scripturis. *Eccles.* 1. *Psalm.*

Dico primò, Deum præscire, & præcognoscere futura contingentia. Est de fide: & expressè habetur in multis locis Scriptu ræ, Eccles. 23. *Domino Deo antequàm creentur omnia sunt cognita*. Et loquitur speciatim de actibus humanis. De quibus Psalm. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longe.* Sapient. 8. *Signa, & monstra scit antequàm fiant, & eventus seculorum, & temporum.* Vnde etiam sæpe in Scriptu is prædicit futura: imò hoc dicitur proprium Dei. Isa. 41. *Annunciate nobis futura, & dicemus, quia Dij estis vos*: quod de his contingentibus & de modo quo à Deo prædici possunt, verum habet. Nam alia futura, quæ ex solis naturalibus causis pendent, etiam ab homine, vel ab Angelo, prædici possunt. Hæc etiam futura libera per coniecturam etiam, valde probabilem, etiam à creatura prædici possunt, sed non sine periculo deceptionis: Deus autem prædicit hæc futura libera infallibili prædictione: prædictio autem supponit præscientiã. Propter quod rectè dixit Tertul. lib. 2. cõtra Martionem. c. 5. *Deum, quot fecit Prophetas, tot habere testes præscientiæ suæ*. Plura de hac veritate videri possunt in Augustino: vbi suprà & 13. de Trinitate, cap. 7. & sequentibus, & 5. Genesi. ad literam, cap. 15. & 18. & in Fulgentio de Fide ad Petrum, c. 31. & 33. Anselm. lib. de Præscientia, & libero arb. c. 1.

Isai. *Tertul.* *August.* *Fulgent.* *Anselm.*

5 Probatur ratione. *D. Thom.*

Rationes congerit D. Thomas. 1. contra Gent. c. 66. & 67. Breuiter id probatur ex diuina perfectione, quia, si hæc futura ignoraret, vix posset mundum gubernare, & prouidentiam conuenientẽ illius gerere. Vnde Augustinus suprà dixit, propriam ignorare vocem: qui & Deum esse admittit, & Deum facit ignorantem futurorum. Et Plutarchus Philosophus in lib. de Theologia Ægyptiorum, inter beatitudines Dei ponit, quòd scientia præoccupat quæcunque fiunt. Præterea declaratur hoc modo, quia vel Deus scit hæc contingentia, quando ponuntur in esse, vel non: hoc posterius nemo dicit, quia Angelus, vel homo hæc cognoscit, saltem quando sunt præsentia: ergo multò magis Deus: si autem tunc illa cognoscit, ergo & antea, quia scientia Dei augeri non potest, ita vt aliquid nouum sub illam cadat, tum propter immutabilitatem, tum etiam, quia paulatim discere, quocunque modo fiat, magna imperfectio est. Cõfirmatur, quia, si Deus in tempore aliquid de nouo inciperet velle, imperfectioné in illo indicaret: ergo multò magis si aliquid de nouo scire inciperet. Tandé probatur à priori, quia hoc obiectũ est scibile, & scientia Dei, cùm sit infinita, naturaliter, ac necessariò repræsentat omne scibile. Superest autem probanda propositio vltimò assumpta.

Plutarc.

Futura hæc determinatam habent veritatem.

6

Dico secundò, Hæc futura contingentia, quæ à nobis per propositiones de futuro significantur, antequàm in tempore fiant, atque adeò ab æterno habent determinatam veritatem, secundùm quã cognoscibilia sunt, & à Deo præsciuntur. Ita docent frequenter Theologi in 1. d. 38. præsertim Gregorius q. 1. art. 2. *Gregor.* Gabriel q. 1. art. 1. Bonauent. articu. 2. q. 1. *Gabr.* Richardus art. 1. q. 5. ad primum. Maior, & *Bonauen.* Ocham. q. 1. Capreol. d. 39. q. 1. art. 2. ad ar- *Richard.* gumenta contra 6. conclu. & ibi Scot. q. 1. *Maior.* Marsilius q. 40. ad 3. Et mihi videtur sequi *Ocham.* necessariò ex principio fidei, si in termino- *Capreol.* rum significatione conueniamus. Nam *Scot.* Nominales multa fingunt de propositio- *Marsil.* ne determinatè vera, vt Aristotelem inter- *Cordub.* pretentur, quæ latè refert Corduba lib. 1. q. 55. dub. 2. & infrà breuiter attingã. Nũc suppono propositionem de futuro contingente esse determinatè veram nihil aliud esse, quàm veritatem, & non falsitatem ei conuenire, & inesse, siue illa veritas ei necessariò conueniat, vel absolutè, vel ex suppositione, siue nullo modo, & siue illa veritas occulta sit, siue nota: nam hæc omnia extrinseca sunt, vt simpliciter & intrinsecè dici possit, veritatem definitè, seu actu conuenire tali propositioni.

7

Hac igitur significatione suppositã, patet

Probatur hæc veritas Theologica demõstratione.

tet cõclusio: primò à posteriori ex principio fidei. Nam Deus cognoscit hæc futura, & ea reuelat: & dicit. *Petrus peccabit*, & tamen non cognoscit, aut reuelat, aut dicit, nisi verũ: ergo hoc est simpliciter & actualiter verum, & hoc est esse determinatè verum. Nam, si Propheta enuncians talẽ propositionem determinatè verum dicit, dictum etiam ipsum secundùm se, & prius quàm dicatur, determinatè verum est: hæc enim correlatiua sunt. Confirmatur, nam, si non esset hoc modo verum, non esset cognoscibile determinatè potius hoc quàm illud futurum, quia vnumquodque cognoscibile est, sicut est, si debet verè cognosci: ergo si ipsum in se non est determinatè verum, ergo neque est determinatè futurũ: ergo non poterit hoc modo cognosci etiã à Deo, quia, quod in se non est cognoscibile, nec verum, implicat cognosci, sicut, quod non est factibile in se, non potest fieri etiam à Deo. Quin potiùs vlteriùs sequitur, quòd si hæc futura non habent determinatam veritatem, iudicium de illis vt determinatè veras sit falsum, quia non habet conformitatem cum obiecto. Nam, facta illa suppositione, quòd hæc propositio, *Petrus peccabit*, non est determinatè vera, iudicare de illa in actu signato, quòd sit determinatè vera est fallum iudicium: ergo iudicare illam etiam in actu exercito, vt absolutè & determinatè veram, erit falsum iudicium: nullum ergo tale iudicium determinatum habere poterit Deus de his futuris. Vel è conuerso, si illud habet, vt reuera habet, sicut ipsum iudicium verum est, ita & in obiecto eius est determinata veritas. Vn de antiqui Patres, quos infrà referemus, aiunt, Deum præscire hæc futura, quia, illa futura sunt: si ergo illa futura sunt, propositio enuncians illa esse futura, determinatè vera est. Nam ex eo quòd res est, vel nõ est, propositio vera vel falsa est. Idemque argumentum fiet, licèt cum alijs dicatur, hoc est futurum, quia Deus nouit esse futurum, nam saltem inde habebit determinatã veritatem: sicut ergo scientia Dei æterna est, ita hæ propositiones ab æterno habẽt determinatam veritatem.

8 Idem probatur alia ratione.

Præterea ostendo fieri non posse, vt hæ propositiones absolutè prolatæ, nec sint determinatè veræ, nec determinatè falsæ: quia hoc ipso quod negatur esse veras determinatè: sequitur necessariò esse determinatè falsas, si determinatè affirmant fore, vel non fore, quod nondum est determinatè futurum, vel non futurum: nam, si esset determinatè futurum, iam esset vera propositio. Impossibile verò est omnes has propositiones de futuro esse determinatè falsas: tum quia aliàs Deus cognosceret illas vt falsas, quod non ita est: tum etiã, quia æquè negat ipse Aristoteles has propositiones esse determinatè falsas: tũ denique, quia in illis propositionibus dantur propositiones contradictoriè oppositæ, quæ nõ possunt esse simul falsæ. Vnde Aristoteles suprà fatetur illud disiunctum esse verum, & necessariũ. *Petrus peccabit, vel non peccabit.* Et cõfirmatur, quia nunc est vera hæc propositio. *Petrus peccabit, vel non peccabit eras.* Ergo est vera hodie ratione alterius partis, quia ad veritatem disiunctiuæ necessarium est, vt altera pars sit vera: ergo altera illarũ partium est nunc determinatè vera, quamuis fortasse à nobis discerni non possit. Dicetur propositionem illam esse verã in sensu disiuncto, & confuso, non verò in sensu disiunctiuo, & determinato, & ideò nõ esse necessarium, vt altera pars sit vera determinatè, sed solùm vt alterutra confusè futura sit vera, quod non est contingens, sed necessarium. Sed contra hoc est, quia hæc confusio est ex parte cognitionis nostræ, quia nescimus determinatè in quo mẽbro disiũctum illud verificandum sit; tamen in re nõ potest non esse determinatum.

Præludicatur fuga quãdam.

Quod vlteriùs sic declaro ex re ipsa, quia quando nunc fit effectus contingens, v. g. Petrus peccat, ostenditur propositioné anteà prolatam de tali futuro fuisse veram, ergo anteà etiam fuit determinatè vera, & ab æterno fuit talis, nam eadem est ratio de toto tempore precedente. Consequentia patet, quia vt dictum est, nihil aliud est esse determinatè veram, quàm esse actu & in re verum. Antecedens verò patet, tum quia illa propositio, non incipit esse vera in eo instanti in quo Petrus peccat, imò tunc potiùs quodammodo iam definit eius veritas, & incipit veritas de præsenti: tum etiam quia illa fuit semper conformis suo obiecto, quia reuera ita futurum fuit: sicut per ipsam significabatur: ergo existentia talis rei non dat de nouo veritatem propositioni, sed ostendit nobis eam, quæ antea erat. Tandem ex ipsis locutionibus, quia, cùm assero: *Petrus peccabit*, quid quæso asserol vel enim affirmo tantùm Petrum esse indifferentem ad peccandum, vel determinatè

9

pec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccaturũ. Primũ est plane falsum, quia est A contra vim verborum; tũ quia aliàs, hæ non essent contradictoriæ, Petrus peccabit, & Petrus non peccabit, vt ipse Aristoteles fatetur, sed potiùs idem per vtramque significaretur, quod est contra omnem sensum. Si autem dicatur secundũ: ergo vel id quod nunc profertur, est conforme obiecto, vel non est: ergo necessariò est determinatè verum, vel determinatè falsum. Dices, nondũ esse conforme, vel disforme, quia nondum est aliud extremum. Sed contra, quia, si est præsens in æternitate, vt multi loquũtur id satis est, vel etiamsi nullo modo sit nũc præsens secundùm existentiam realem, satis est quòd necessariò altera pars determinata posteà habebit illam præsentiam realem, quia propositio non enunciat rem præsentem, sed futuram, & ideò cum illa vt sic debet habere conformitatem. Hac ergo ratione, quantumuis veritas talium propositionum sit occulta, necessariò est determinata: aut opposita falsitas: ideoque verum etiam est ex omnibus contradictorijs, alteram esse in se determinatè veram, alteram verò, determinatè falsam: quod ipsemet Aristoteles 4. Metaph. c. 7. sensisse videtur & in vniuersalibus locutionibus etiam de futuris contingentibus id admittit in dicto cap. 8. lib. 1. de Interpretatione, cùm tamen eadem sit vtrarumque ratio. Nam, si ex his duabus contradictorijs: Omnis homo saluabitur, aliquis non saluabitur, prior v.g. est determinatè falsa, & altera determinatè vera, ratione alicuius determinati singularis, qui damnandus est, vniuersalis est C falsa, & particularis vera, vt ex natura propositionis distributiuæ, & particularis per dialecticum discursum ostendi potest: ergo determinata veritas, vel falsitas est in ipsis singularibus contingentibus, & inde manat ad terminos, seu conceptus communes: ideò enim saluabitur homo, quia Petrus saluabitur, & non è contrario.

Reijcitur alia responsio.

Arist.

Quid Aristotel. sentiat in hac re.

10

Aureo. apud Capr. Palac. Catherin.

AD fundamentum in principio positum, primùm de Aristotele nonnulli Theologi, illum excusant, vt ex Aureolo videre est apud Capreolũ suprà, & d. 38. q. 1. artic. 3. & ibi Palacios disp. 2. & Catherinus Opusc. de Præscietia, & prouidentia. Vnde quidam distinguunt inter propositionem veram, & determinatè veram, & aliqui dicunt eam propositionẽ esse determinatè veram, quæ est necessaria. Alij vocant determinatè veram, quæ vel nobis vel naturaliter est euidenter vera. Sed hæc omnia sunt conficta; & contra mentem Aristotelis qui non solùm vsus est illa particula *determinatè*: sed absolutè dixit has propositiones, nec veras, nec falsas esse. Neque in re potest intelligi, quomodo illa duo distinguantur. Prætereà, quod dicitur, & indicatur à Richardo, & Maiore, propositionem illam vocari determinatè veram, quæ est necessaria, contra mentem Aristotelis est, & veritatem. Nam, si intelligatur de necessitate simpliciter, falsum est: alioqui nec propositio de præsenti in actibus liberis esset determinatè vera, quia non est simpliciter necessaria: quod tamen est contra Aristotelem, & manifestè falsum. Et idem est, vt posteà dicam de propositione de præterito. Si verò sit sermo de necessitate ex suppositione, sic omnis propositio actu vera, est necessaria ex suppositione: nam, sicut quod est, quando est, necessariò est pro tunc, ita quod est verum, pro tunc necessariò est verum ex suppositione, & quod est futurum, necessariò est futurum, non simpliciter, sed ex suppositione, quòd futurũ sit: ergo quoad hoc eadem est ratio in propositionibus de futuro, & de præsenti, & neutris repugnat hæc necessitas, nõ fuit ergo hæc mens Aristotelis. Rursus, quòd veritas propositionis sit euidens, vel nobis, vel naturaliter, est omnino extrinsecum & accidentarium, vt propositio dicatur determinatè vera, nec ne. Nam quòd astra sint paria determinatè est verum; vel falsum, quamuis à nobis non cognoscatur: & idem esset si à nulla creatura cognosci posset, sicut quòd Deus sit trinus. Omnes item rationes Aristotelis præter hunc sensum procedunt, vt facilè constabit consideranti suprà adductas.

Quã falsò nõnulli interpretentur mẽtem Arist.

11

Alij tandem dicunt propositionẽ de futuro, vt sic non esse veram, præsertim propter secundam rationem in principio factam, & ita esse locutum Aristotelẽ, & hoc modo neque à Deo cognosci, sed vt præsentem æternitati suæ: & hoc modo nõ esse ab Aristotele consideratam, quia fortasse non est hoc assecutus. Sed, quia de hac præsentia æternitatis posteà latè dicendum est, nunc dico, quòd quamuis Deus simplici intuitu videat res futuras vt præsentes, nihilominus etiam cognoscit ab æterno cõplexiones, vel propositiones de futuro formabiles à creatura, esse determinatè veras. Et similiter videt rem, quæ tali tempore æternitati suæ præsens coexistit, habere relationem futuri ad totum tempus antecedens. Deniq; in intellectu creaturæ possunt formaliter esse illæ propositiones de futuro, & à Deo possunt reuelari, & enunciari, & habebunt determinatam veritatem. Vnde existimo iuxta principia fidei non posse hoc negari, & Aristotelem in eo errasse. Quod etiam senserunt Bonauentur. Gregorius, Maior, & alij antiqui suprà citati.

Aliorum interpretatio.

Ad rationes ergo Aristotelis respondetur negando tolli contingentiam. Ad primam verò probationem respondetur, hãc determinationem veritatis cõtingentis nõ B esse contra indifferentiam necessariam, vt effectus futurus sit contingens, qui nõ excludit indifferentiã causæ, & virtutis eius, sed tantùm actionis: causa autem non dicitur contingenter operari, vel esse operaturam, quia nihil determinatè operatura sit, sed quia ita est operatura, vt possit nõ operari. Vnde ad secundam respondetur solùm sequi, si hæ propositiones semel supponuntur veræ, necessariò aliquando futurum esse, quod per eas significatur, necessitate cõsequentiæ, & ex suppositione, non simpliciter; quia absolutè non fuit necessarium eas esse veras: tamen, supposito, quod veræ sint, fieri non potest quin eo tempore verificentur, pro quo veræ esse supponuntur: de quo latiùs in fine huius libri. Ad tertiã C respondetur veritatem harum propositionum non esse sumendam ex causis secundùm se, sed ex determinatione earum, quã in aliquo instanti habebunt, quia per has propositiones non significatur causas posse hoc facere, hoc enim non sufficit ad propositionem de futuro, sed de posibili tantùm. Neque etiam significatur causas hoc effecturas necessariò: hoc enim nimiũ est, & solùm significatur per propositionẽ modalem, non verò de inesse. Vnde neq; etiã significatur causas nunc iam esse determinatas ad illum effectum, qui futurus dicitur, nam hoc necessarium non est ad veritatem illarum propositionum, quæ non coniungunt effectum cum causa pro tempore præsenti, sed tantùm pro futuro: solùm ergo significatur, quod talis causa aliquando determinanda sit ad talem effectum, etiamsi nunc illa causa sit indifferens. Quæ omnia satis ex sequentibus constabunt.

12

Respondetur ad rationes Aristotel.

CAPVT III.

Futura contingentia non posse in proxima causa præsciri ostenditur.

1

Quàm sit difficile assignare medium, in quo cognoscantur hæc futura.

STendimus habere Deũ præsciẽtiam futurorum cõtingentium: supereſt vt viam & modũ illa cognoscẽdi inquiramus, & quoad fieri possit declaremus. In qua re nõ est difficultas de medio ex parte cognoscetis: nã cõstat Deum per suam essentiã, tanquã per lumen speciem, & actum intelligendi, hæc singularia omnia cognoscere: sed difficultas est de medio ex parte rei cognitæ. Quia cùm hæ veritates contingentes, neque per se notæ sint, neque simpliciter necessariæ, vix potest intelligi quo medio perspiciantur. Seu, quod idem est, cùm effectus contingens non manet necessariò à causa sua, nec causa ipsa de se sit determinata ad talem effectum, vix potest intelligi, quo modo certò cognoscatur talis effectus futurus antequàm sit. Qua difficultate nonnulli Theologi superati, dixerunt nullam sufficiẽtem rationem, aut modum huius cognitionis posse à nobis in hac vita explicari: sãtisque nobis esse, si ex infinitate diuinę perfectionis Deum hæc omnia nosse concludamus, vt videre licet in Ocham, Gabriele, & Gregorio in 1. dist. 38. & Marsilio. q. 40. Sed, quamuis verũ sit non posse nos exactè mysterium hoc intelligere, aut explicare quoad modum eius: nihilominus aliquam eius rationem assignare possimus: & quod in alijs rebus diuinis nobis contingit, facilius nobis est ostendere quid non sit, quàm quid sit. Ideoque per varios modos discurremus, eosque, qui nobis non probantur, reijciemus, vt ita tandem quid à nobis dici possit, concludamus.

Ocham. Gabr. Gregor. Marsil.

2

Diuersimodè rei veritas cognosci potest.

Duobus igitur modis intelligi potest aliqua veritas, scilicet, vel in alio, vel in se ipsa intuitiuè. Rursus in alio varijs modis, quorum aliqui imperfectionem claram inuoluunt, & ideò non habent locũ in Deo, vt est cognitio in testificante: quo modo Prophetæ cognoscũt hæc futura: Deo enim non potest hic modus cognitionis conuenire, tum quia imperfectus est, tum quia nõ habet

Universidad de Deusto
Biblioteca

habet Deus à quo discat. Rursus potest ali A
quid in alio cognosci, vt in effectu: & hic
etiam modus cognitionis non habet locũ
in Deo propter generalem imperfectionẽ
suam, & quia specialiter, ac per se repugnat
his futuris, quia antequàm sint, nõ possunt
habere effectum per quem cognoscantur.
Aliter verò potest vnum in alio cognosci
absque imperfectione, scilicet cùm cogno
scitur effectus in causa exemplari, vel effi
ciente; vel proxima, vel remota, & per hos
modos discurrendum nobis est. Quoniam
verò sermo est de actibus liberis, qui à vo
luntate creata pendent, suppono nõ habe
re aliam causam, nisi vel proximam, quæ est
ipsa voluntas creata cum omnibus condi
tionibus suis, vel primam, quæ est Deus cũ
omnibus ex parte eius requisitis. Vnde cer
tum est in causis cælestibus, vel alijs simili
bus nõ posse hæc futura præcognosci, alio
qui possent ab Angelis, & à dæmonibus co
gnosci, & tales causæ nostrã possent deter
minare voluntatẽ: quod falsum esse cõstat,
& alibi solet contra Astrologos iudicia
rios ex principijs fidei ostendi. Itaque hìc
dicemus de causa proxima, & posteà de
prima.

3 Qui sentiant causam proximam esse mediũ huius cognitionis. *Durand. Thom. de Argent.*

Prima sententia est generalis, omnia hęc
futura posse cognosci in causa proxima, id
est in voluntate non nudè sumpta, sed vt
applicata est hìc & nunc, cum hoc iudicio,
hoc obiecto, hac inclinatione, ac denique
cum omnibus alijs, quæ illam possunt, vel
impedire, vel determinare ad volendum.
Itaque sentit Durand. in 1. dist. 38. q. 3. &
Thomas de Argentina in 2. d. 40. artic. 3. ad
argumenta, & aliqui moderni Thomistæ
hoc sequuntur: & afferunt locum D. Tho.
1. contra Gent. c. 67. ratione 3. sed illum
locum supra explicui c. 1. de effectibus na
turalibus contingentibus cum Ferrar. ibi.
Durandus etiam, & alij auctores non satis
rem explicant, quia adiungunt diuinã vo
luntatem inter cæteras causas, de qua nũc
non agimus. Potest fundari hæc opinio pri
mò, quia interdum videntur hæc futura re
uelari in causis suis, vt apud Matthæũ 11.
Si in Tyro, & Sidone hæc facta, &c. nam pœni
tentia Tyriorum & Sidoniorum ibi præ
dicitur, vt futura ex vi talium causarum, sci
licet virtutum & miraculorum, nam in se
non potuit præuideri, cum nunquam fue
rit. Secundò ratione tacta à Durando, quia
Deus comprehendit naturam voluntatis, &
omnia, quæ illam possunt impedire, & de

Quo id dicat fundamento.

terminare: ergo, si omnia hæc Deus in
tueatur, videbit in illis ad quam partem sit
determinãda voluntas. Patet consequen
tia, quia, sicut ex causa natura sua determi
nata ad vnum necessariò sequitur effectus;
ita ex causa indifferente natura sua, si adiun
gantur omnia quæ illam possunt impedire,
& determinare, infallibiliter sequitur talis
effectus. Tertiò, quia Angelus, vel dæmon
virtute naturali potest cognoscere futura
in causa probabilissima coniectura, & inter
dum moraliter certa: ergo Deus, qui infi
nitè superat Angelum in perspicacia intel
lectus, poterit etiam certò hæc in causa co
gnoscere.

4 Secũda opinio. Solos effectꝰ gratiæ cognosci in causa proxima.

Secunda opinio potest esse media, seu di
stinctione vtens. Nam sunt quidã effectus
contingentes; qui fiunt à voluntate sola B
virtute naturali ex generali causalitate cau
sę primæ. Alij verò sunt effectus gratię, qui
fiunt speciali Dei motione, vel auxilio.
Priores effectus, ait hæc opinio, non pos
sunt cognosci in causa proxima, propter ra
tiones infrà tractandas, & quia hic nihil spe
ciale interuenit. Posteriores verò effe
ctus possunt cognosci à Deo in causa pro
xima, scilicet in auxilio efficaci; quod Deus
præstat ad hæc opera facienda: de quo mul
ti intelligunt locum citatum Matthæi 11.
hoc autem auxilium est aliquid in homine
inhærens, & principium proximũ, seu cau
sa libera operationis eius: ergo cognosci
tur effectus in causa. Quinimo aliqui ex
tendunt hanc distinctionem ad actum libe
rum bonum, vel malum, vt malus cogno
sci non possit in causa: omnis autem bonus
possit: quia ad malum non dat Deus specia
lem motionem inhærentem homini, & an
tecedentem ad actum, ne fiat Deus auctor
mali: ad omnem autem bonum actum dat
huiusmodi motionem, quia speciali modo
est auctor omnis boni. Vnde tandem alij
(qui iam in re coincidunt cum prima opi
nione) addunt, quòd etsi mali actus non
possint præcognosci in causa proxima, vt
habente positiuam motionem, qua deter
minetur ad bonum: cognosci tamen in illa
vt carẽte tali motione, quia hoc ipso, quòd
non monetur, & determinatur ad bonum,
determinabitur ad malum, siquidem ad al
terum determinanda est, & sine prædicta
motione non potest ad bonum determina
ri. Hæc, & alia huiusmodi inuenientur in
aliquibus ex recentioribus, quæ latiùs supe
riori opere tractata sunt.

Quo modo actus prauos cognosci, dicant alij.

Tertia

5 3. opinio illis oppositæ.

Tertia opinio generaliter negat posse hęc A
futura cognosci in suis causis proximis. Hãc
docet expresè D Tho. 1. p. q. 14. art. 13. &
infrà q. 57. art. 3. & 86. art. 4. & 2. 2. q. 171.
art. 6. ad 2. & 1. contra gent. c. 66. & 67. Ca
ietanus, & Ferrarienſis his locis. Capreolus
latè in 1. d. 38. q. 1. vbi in hoc conueniunt
Scotus, & Ocham cum sectatoribus, & ferè
alij Theologi: & videtur indubitata sẽ
tentia.

Notationes ad veram sententiam confirmandam.

6 PRo explicatione huius sentẽtiæ sup
pono primo, hìc non esse sermonem
de voluntate diuina, & prædesinien
te, vel concurrente per absolutum decretũ
suæ voluntatis; sed solùm de eo quod in ho
mine inhæret, vel inesse potest, quoad vo
lendum, vel nolendum, seu non volendum
inducatur, vel retrahatur: quod solum esse
potest, per se ac proximè loquendo, in vo B
luntate, vel intellectu. Nam, licèt exteriora,
& appetitus sensitiuus possent etiam cõfer
re; tamen omnia debent per intellectum ap
plicari, vt excitare vel mouere voluntatem
possint: omne autem illud, quod huiusmo
di est, debet esse prævium ad actum contin
gentem, & liberum, & consequenter ad ip
sam actionem, qua fit talis actus, nam in illa
est formalis vsus libertatis: debet ergo esse
causa talis actionis, & consequenter aliquid
ab ipsa distinctum.

7 Quid sit effectus contingẽtes cognosci in causa.

Secundò supponendum, & explicandum
est, quid sit effectum contingentem cogno
sci in causa: ne incidamus in æquiuocationẽ
qua aliqui vtuntur, dicentes hunc effectum
cognosci in causa, non in virtute causæ, sed
in determinatione causæ. Dupliciter enim C
potest hæc determinatio intelligi: vno mo
do, vt fiat liberè, & actiuè ab ipsa libera fa
cultate eliciẽte actum liberum, & liberè se
determinante. Alio modo potest intelligi
passiuè, & absque vsu libertatis, & conse
quẽter ab alio principio intrinseco seu in
hærente homini, quodcunq; illud sit, & in
quouis genere causæ. Prior determinatio
consistit in aliquo actu secundo: nam, cum
dicatur esse liberè, & actiuè à voluntate vt
à proximo principio, nihil aliud esse po
test nisi actus secundus: in voluntate enim
nihil est nisi aut actus, aut habitus, & si quid
aliud esse potest per modum actus primi.
Hæc autem determinatio non est actus pri
mus seu habitus, tum quia actus primus
non proximè elicitur à voluntate, sed ad
summum fit per actum: vnde effectio eius
non est libera, nisi quatenus actus ex quo
resultat, liber est: tum etiam, quia habitus
non determinat voluntatem ad vnum, ha
bitibus enim vtimur cùm volumus: ergo il
la determinatio non est nisi actus secundus
à voluntate liberè elicitus. Vnde si effectus
contingens, qui cognosci dicitur, fit ille idẽ
actus quo voluntas se determinat; cogno
scere talem effectum in determinatione cau
sæ, non est cognoscere illum in causa, sed in
se ipso, quia ipsemet est formalis determina
tio causæ: si autem ille effectus sit aliquis
alius manans ab hac determinatione, vel tã
quam actus imperatus tantùm, vt motio bra
chij manat à voluntate efficaci, ablato impe
mento, vel tanquam actus imperatus, & eli
citus simul à volũtate, vt dolor de peccatis
ex voluntate efficaci pœnitendi: vel deniq;
tanquam actus elicitus tantùm, & resultans
ex alio, à quo virtualiter tãtùm imperatur,
vt electio medij necessarij sequitur ex in
tentione finis: his omnibus modis verum
est huiusmodi effectum posse cognosci in
determinatione causæ iam suppositã, & nõ
ablata, nec impedita. Tamen ille effectus
non cognoscitur vt contingens, sed vt ha
bens necessariam connexionem cum tali de
terminatione: quare non solùm à Deo, sed
etiam ab Angelo cognosci potest, si aliun
de nota sit determinatio prima, ex qua oriũ
tur consequentes effectus. Ergo in toto
hoc cognitionis genere nõ propriè cogno
scitur effectus contingens in causa libera vt
sic, sed in actuali determinatione eius: ideo
que adhuc superest videndum quomodo co
gnoscatur illa prima determinatio, in qua
tota hæc contingentia posita est. Et hoc
est obiter notandum in omni serie effectuũ
contingentium habentium inter se neces
sariam originem vnius ab alio, ita vt primus
sit contingens; illo verò posito, alij neces
sariò oriantur, tũc enim in solo primo quæ
rendum est mediũ, vel modus quo cognosci
possit: nam illo cognito, in illo poterunt
reliqui cognosci, quia iam non cognoscun
tur vt contingentes, sed vt necessarij ex sup
positione.

Posterior determinatio non potest con 8
sistere in actu elicito à voluntate: nam vel
ille esset liber, & sic incideremus in priorẽ
modum: vel esset necessarius, & sic cogno
scere talem determinationem non esset co
gnoscere effectum contingentem, sed ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessarium. Et consequenter, si ex illo actu alij oriantur, qui in illo cognosci possint, tota hęc cognitio pertinebit ad necessarios effectus, non ad contingentes. Nisi quis fingat, à voluntate habente & eliciente talem determinationem necessariam, ex vi illius posse oriri effectus contingentes, qui in tali determinatione infallibiliter cognoscãtur: hoc autem neque ab aliquo hactenus dictũ est, nec satis potest mente concipi: & à fortiori impugnabitur ex dicendis, nam quoad hoc eadem erit ratio de illo quæ de passiua determinatione. Non igitur consistit hæc passiua determinatio in actu elicito à voluntate, sed in aliqua alia dispositione inhærente, vel ipsi voluntati, vel intellectui, ratione cuius voluntas ita est determinata in actu primo ad hunc actum eliciendum, vt omnino illum, & non alium effectura sit: & hoc modo proprijssimè dicitur effectus cognosci in causa, & in virtute causæ, siue talis rei quæ vim habet ad ita determinandam voluntatem, non verò in ipsa voluntate, nisi quatenus apta est sic determinari.

9 Scientia, de qua est sermo, certa est, non cõiecturalis. D.Tho.

Tertiò suppono sermonem esse de scientia certa & infallibili, ita vt, illa posita, implicet contradictionem in sensu composito non ita fieri: nam de scientia coniecturali omnes docent posse huiusmodi effectũ in causa cognosci, vt patet ex D. Thoma 1. par. quæst. 14. artic. 13. & sæpe aliàs. Et est per se manifestum experientia, & ratione: quia voluntas, licèt sit ex se indifferens, ex adiunctis inclinatur magis ad vnam partem, quàm ad aliam, & frequentiùs sequi solet vel quod melius apparet, vel quod fortiùs apprehenditur, vel quod est consentaneum alicui naturali propensioni. Hic autem cognitionis modus inprimis generalis nõ est, nam interdum potest voluntas, etiam positis omnibus requisitis ad agendum, manere ad vtramq; partem ita indifferens, & æquè propensa, vt neq; per coniecturã possit in ea cognosci quid actura sit. Solùm ergo contingit hic modus cognitionis, quando adiunctę circunstantiæ reddunt voluntatem magis propensam ad vnã partem, quàm ad aliam; tantòq; erit maior cõiectura, quantò in hoc fuerit maior inæqualitas. Ac deinde etiã tunc hic modus cognitionis propriùs à Deo remouetur, quam ei tribuatur, quia, si aliquo modo in eum conuenit non est ex parte diuini indicij, sed ex parte tantùm obiecti: nam, vt latiùs in disp. A 30. sect. 15. Metaphysicę dixi, Deus nõ habet probabilia iudicia, vel coniecturas, sed euidenter iudicat quid causæ vel signa magis indicent, & in hoc habet summam perfectionem, quia cognoscit in causa quidquid in ipsa est, & eo modo quo est. Et ideo Deus non sistit in hac cognitione, sed aliun de eam habet certam & infallibilem, per quam iudicet quid futurum sit.

Deus nõ certò cognoscit effectus contingentes in proximis illorum causis.

10

HIs positis dicendum est, non posse Deum habere certam & infallibilem scientiam futurorum contingentium in proximis causis eorum. Hanc conclusionem probo primò generali ratione tacta à D. Th. suprà, quia effectus in causa cognosci non potest nisi secundùm esse quod habet in illa: sed effectus contingens in causa sua proxima, etiam proximè disposita ad operandum cum omnibus prærequisitis, non habet esse certum & determinatum, sed indifferens: quia virtus causæ neque ex se est ad illum determinata, neque ex omnibus adiunctis prærequisitis sufficienter determinatur: ergo non potest talis effectus in tali causa cum certitudine cognosci. Maior cum cõsequentia per se notę videntur. Minor constat ex dictis in superiori opere, & in disputat. 19. Metaph. de ratione causæ liberæ: est enim de ratione eius vt positis omnibus prerequisitis ad agẽdum, maneat adhuc indifferẽs: causa autem propria & proxima horum effectuum contingentium est causa libera.

Prætereà declaratur in communi hoc modo, quia hæc causa est volũtas, & in illa præcisè sumpta certum est, & constat hoc non posse cognosci. Sumo ergo omnia quæ adiunguntur voluntati, & dicuntur ita determinare illã in actu primo, vt iam certò possit in ea cognosci effectus. Et interrogo, an illa omnia necessitate naturę eueniãt, ita vt voluntas necessitate quadã naturali seu extrinseca in illo statu constituatur, vel cũ cõtingentia & libertate sua? Si hoc secundũ dicatur, restabit quærendũ, quomodo cognoscatur voluntatem esse constituẽdam in eo statu, cũ contingens sit. Et, si hoc ipsum dicatur cognosci in alia priori causa; rursus idẽ de illa interrogabimus, & nunquã erit quærẽdi terminus, nisi sistamus vel in causa

11

necessariò agente, vel in effectu, qui nõ post A sit cognosci in causa sua. Si verò concursus illorum omniũ quę determinãt volũtatem, dicatur necessitate quadã euenire, perit libertas, quia causa, quæ necessitate naturæ determinata est ad vnũ, non agit liberè: nã hæc duo sunt contradictoriè opposita: sed hæc causa necessitate naturæ determinata est ad vnũ, quia necessitate naturali, vel extrinseca, dicuntur illi adiungi, vel superaddi ea quę illam determinant ad vnũ: ergo. Dixi semper. *Necessitate naturali, vel extrinseca,* quia parũ refert quod illa necessitas proueniat à causa naturali, vel à libera extrinseca, si respectu voluntatis ex necessitate infertur, vt in lib. 1. præcedentis operis latè prosecuti sumus.

12 Vulgaris solutio ꝓpositę rationis.

Solet ad hæc argumenta responderi per vulgarem distinctionem de sensu composito & diuiso, nimirũ voluntatem sic applicatã ad opus, infallibiliter operari, & nihilominus liberè, etiamsi omnes illę circunstantiæ determinates illam, antecedant vsum libertatis, & ex illis sequatur infallibilis illa determinatio: quia tota hæc est necessitas ex suppositione, & non simpliciter. Sed cõtra hanc doctrinam latè in superiori opere ostendimus ex alia doctrina Anselmi longè veriori, sensum compositum & diuisum non rectè illo modo applicari ad defendendam libertatẽ. Quia suppositio est antecedens vsum libertatis, & est vera causa actus subsequentis, & talis vt illa posita, infallibiliter, atq; adeo ineuitabiliter sequatur actº, talis sensus compositus nõ saluat, sed euertit libertatem: cùm vsus liber, nec in ponẽda tali suppositione, nec in emanatione actus à volũtate iam sic affecta cerni possit. Primum supponitur, cùm dicitur talis suppositio antecedere vsum liberi arbitrij, secundum verò dicitur, cùm effectus infallibiliter sequi asseritur ex voluntate sic affecta, quia nõ potest illa infallibilitas fundari nisi in necessaria emanatione, saltem ex voluntate sic affecta: quod alij etiam fatentur, dum hanc vocant necessitatem ex suppositione. Quia hæc necessitas nõ est ex suppositione ipsius effectus, vt sit sola necessitas consequentiæ; sed dicitur esse ex suppositione causæ: & ideo non potest esse nisi necessitas emanationis effectus à causa: est ergo necessitas simpliciter. Et ideo merito D.Tho. D. Th. 1. p. q. 14. ar. 13. ad 3. dixit, hæc futura, quæ cognoscuntur à Deo, nõ habere necessitatẽ, prout in proprijs causis cõsiderãt,

Diluitur.

D.Tho.

Vltimò verò ostendo à priori, nihil esse vnde possit talis connexio, vel emanatio effectus à causa infallibiliter oriri: quod facilè fiet, discurrendo per causas, seu principia in ipso homine inhærentia, quæ possint voluntatem determinare: illa enim, vt suprà dixi, solùm possunt esse in intellectu, vel voluntate. Rursus, quæ sunt in intellectu, omnia reduci debent ad aliquod iudicium; nam quæ sunt per modum habitus tantùm, vt sic non mouent voluntatem: & simplices etiam apprehẽsiones vel nihil, vel parum mouent, vt ex 1. 2. constat: totum ergo reuocatur ad iudicium. De quo Durandus sentit habere vim determinandi voluntatem in 2. d. 24. quæst. 1. & 3. Processit autem ex falso principio, quia contendit intellectum esse potentiam formaliter liberam. Alij verò Theologi, qui idem sentiunt, licèt fateantur in iudicio non esse formalẽ libertatem, non consequenter loquuntur, & libertatem euertunt, vt in dict. disp. 19. Metaph. latius tractaui. Et breuiter ostenditur. Nam interrogo an illud iudiciũ sit naturale, vel liberum? Si naturale, & illo posito voluntas sit determinata ad vnũ, naturaliter & necessariò est determinata: & ita hic effectus sequitur ex necessaria connexione causarum naturaliter agentium: ergo non erit contingens, neque libera. Si verò iudicium est liberum, aut imperatiuè ab alio actu voluntatis: ità in illo priori actu erit contingentia, & fiet idem argumẽtum: aut iudicium illud est liberum per se & formaliter seu electiuè: & hoc supponit falsum principium, scilicet intellectum esse potentiam formaliter liberam: & præterea tota contingẽtia erit in illo iudicio. De quo vlteriùs inquirendum erit, in qua causa cognoscatur: & redit etiam idem argumentũ. Deniq; ratio à priori est, quia intellectus, seu iudiciũ eius non mouet voluntatem nisi ex parte obiecti: obiectum autem nõ infert necessitatem voluntati quoad exercitium (de hac enim loquimur) extra visionẽ beatam.

13 Probatur iterùm cõclusio ratione à priori.

Durand.

14 Excluduntur illa quę dici possent voluntatẽ determinare.

Deinde in voluntate inquiro, quid sit illud quod determinat illã? quia non potest esse actus ab illa elicitus, vt ex dictis in secunda suppositione manifestè constat. Nã, si actus ille, sit liber, ad illum requiretur alia determinatio: vel si in illo sistitur, iam non cognoscitur in causa, sed in se. Si verò est necessarius, iam determinatio quæ ex illo sequitur, erit naturalis & necessaria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Neq; etiam potest esse solus habitus, quia, vt dixi, omnis habitus subditur vsui libero voluntatis, si aliàs nō determinetur ab obiecto. Respondebis, esse motionē diuinam inhærentem voluntati. Sed hoc etiam facilè excludi potest ex hactenus dictis: nam vel illa motio intelligitur esse ipsemet actus liber voluntatis creatæ prout est à Deo, vel aliquid distinctum ab actu, præuium ad illum, datumque voluntati, vt determinatè efficiat illum. Si primum dicatur, non est ad rem præsente: nam cognoscere actū in tali motione, non est cognoscere effectum in causa, sed in se, quia illa motio est ipsemet actus seu actio contingens & libera. Nisi forte dicatur, Deum cognoscendo illam motionem vt est ab ipso, per illam cognoscere respectum ad voluntatem creatā. Quod tamen dici non potest de illa motione, vt est aliquid receptū in creatura. Nā, vt aliàs ostēdi, est vna indiuisibiliter à Deo & creatura, quā Deus simplici & perfecto actu intuetur prout in se est. Vnde nō priùs, etiam secundùm rationem, videt illam vt à se, quàm vt à creatura, vel è conuerso: non ergo cognoscit vnum respectum in alio, sed videt simul simplicem illam actionem cum vtroq; respectu. An verò in voluntate sua, quatenus est causa illius actionis posit Deus præcognoscere determinationem, seu concomitantiam causæ secundæ, alia quæstio est posteà tractanda. Si autem illa motio dicitur esse præuia, iam in superiori opere latè probatum est talem motionem non esse necessariam ad causalitatem causæ primæ cum causa secunda, neq; etiam spectare ad auxilia gratiæ, quæ nobis dari fides docet, ideoque & necessariam nō esse, & sine causa fingi, & præterea repugnare libertati: talis ergo motio nihil ad futurorum contingentiū cognitionem confert.

15 Malos actus nō cognosci in carētia diuinæ motionis ad bonum.

Atque hinc etiam facilè impugnatur sententia eorum, qui dicebant in malis actibus futura contingentia cognosci in carentia diuinæ motionis ad bonum: nam sermo esse potest vel de futuris peccatis, quæ consistunt in sola carentia actus, vel quæ consistunt in actu positiuo. Prima carentia vel nō potest cognosci illo modo, vel, si cognoscatur, non poterit esse culpabilis & libera: quia aut motio illa Dei, in cuius negatione cognosci dicitur, est simpliciter necessaria ad agendum, vel non: si non est necessaria, ergo sine illa poterit esse actus: ergo in negatione illius nō poterit cognosci negatio actus vt infallibiliter futura. Si autem ratio est necessaria: ergo impossibile est sine illa fieri actum: ergo non potest ad culpā tribui quod sine illa non fiat. Neq; effectus ille priuatiuus est contingens respectu talis causę priuatiuę, sed simpliciter necessarius. Dicetur fortasse, esse culpabilē homini talē carentiam actus, quia per illum stat quò minùs habeat illam motionē Dei. Sed hoc nō dicitur consequenter, quia respectu illius motionis homo tātū passiuè se habet, quia, vt supponitur, illa motio non est ipsamet operatio hominis, sed aliquid præuiū illi datum, vt ita determinate operetur. Neq; fingi potest quid acturus sit homo vt recipiat hanc motionē; oportebit enim illud esse aliquid liberum, & ad illud indigebit alia motione: Vnde sistendum erit vel in motione B quæ sit à solo Deo, & nō sit in potestate hominis, vel in aliquo actu bono libero, ad quem non sit necessaria talis motio, quod intendimus. De quo discursu latissimè diximus in libris de Auxilijs. Et ferè idem fieri potest de alio peccandi genere per efficientiam actus mali: quia vel ad actū malum est necessaria eadem præmotio diuina quæ ad actum bonum; & sic ad cognoscendū illum non sufficiet cognoscere carentiā motionis ad bonum; sed oportebit cognoscere positi uè motionem ad malum: nam fieri posset vt neutra daretur. Vel non est necessaria talis motio Dei determinans ad malum: & tunc ex sola carentia motionis ad actum bonum nō potest cognosci actus malus, quia adhuc voluntas manet indifferens ad agēdum, vel C non agendum: & non supponitur determinata per aliquam motionē Dei: ergo nullo ex his modis potest cognosci actus malus, vel bonus ordinis naturæ in sua causa.

Satisfit fundamentis aliarum opinionum.

16 SVperest vt fundamenta aliarū opinionum dissoluamus. Ad primum respondetur, illas locutiones. *Si in Tyro, & Sidone, &c.* & similes non fundari in cognitione futurorum effectuum contingentium in causis suis, sed in præscientia cōditionata futurorū cōtingentium: de qua an, & quo modo sit, infrà est disputandū ex professo. Ad secundū argumentū, illud rectè procedit de futuris contingentibus, quæ pendēt à solis causis naturalibus, quę ab extrinseco determinari, vel impediri possunt: ad causam verò liberā nō rectè accōmodatur: nā positis omnibus quæ illam possunt remouere, vel inclinare, ipsa per se potest vel determinare, vel cohibere actū cum auxilio Dei accōmodato. Et ideo, sicut hac ratione non potest in ipsa volūtate nudè sumpta cognosci effectus; ita neq; in illa adiunctis alijs requisitis, cū adhuc intrinsecā indifferentiā retineat. Ad tertium respondetur, Deum superare Angelos in perfectione cognitionis, quia potest meliùs comprehendere omnia, quæ vel ex parte creaturarū, vel ex parte ipsius Dei possunt inclinare voluntatē: tamē ex parte obiecti nō posse aliter effectum in causa cognosci quā in ea cōtineatur: & ideò quādiu ipsa indifferēs & indeterminata manet, nō posse effectū in ea omnino infallibiliter cognosci. Ad fundamentū secundę opinionis, quod attinet ad auxiliū efficax, suppositā doctrina præcedētis operis, respōdeo B breuiter, efficaciā huius auxilij non consistere in hoc quòd physicè & vi sua determinet voluntatē, sed in hoc quòd ex præscientia & liberalitate Dei datur eo modo, & ea opportunitate & tēpore, quo Deus scit habiturū effectum: & ideo tale auxiliū nō potest esse prima ratio cognoscendi in illo effectū futurum. Nā potiùs supponitur præscientia, saltē cōditionata, quòd, si tale auxilium detur, habiturū est effectū. Ad aliā partē de actibus bonis respōdetur, quoad physicum concursum primę causę non aliter concurrere Deū ad actus bonos naturales, quā ad actus malos quoad entitates eorū. Nihilominus tamen dici, & esse auctorem bonorū, & non malorū, quia illi sunt per se intēti ab ipso, & nō isti; illi sunt voliti, isti tantū permissi; illos præcipit & consulit Deus, hos verò minimē, sed potiùs prohibet, vt latè in 2. li. superioris operis dictum est. Hæc autē omnia nihil referunt vt actus boni posint in causa proxima cognosci, potiùs quàm mali.

CAPVT IIII.

Rationem cognoscendi futura contingentia ex diuinis ideis non satis reddi.

1 DIcendum sequitur de causa prima, seu Deo ipso, an in se vt in causa sufficiēter cognoscat hæc futura. Duplex autem ratio causę potest in præsenti considerari, scilicet exēplaris, & efficientis; nam causa finalis specialem hīc difficultatem non habet? Ad causam verò exemplarem pertinēt ideæ, ad efficientem scientia, & voluntas: & ideo de his tribus dicemus. Nam de potentia, cùm à scientia, & potentia executiua determinetur; clarum est per se se non posse esse rationem sufficientem huius scientię: quia nihil operari valet, nisi per scientiam, & voluntatem determinetur.

2 Deū futura cognoscere in suis Ideis, sentiūt aliqui

De Ideis ergo fuit aliquorum Theologorum opinio, cognoscere Deū omnia futura contingentia in suis Ideis, tanquam in proximo obiecto determinante diuinā scientiā ad iudicium de huiusmodi futuris. Insinuat Alexander Alēsis 1.p.q.23.memb.3.art.4. & memb.4.art.3. Et communiter tribuitur Bonauent.in 1.d.39.art.2.q.3. Tamen hi auctores nihil aliud dicunt, quàm Deū cognoscere hæc futura per suas Ideas: Quòd verò Ideæ concurrant per modum obiecti, non declarant. Pro eadem sententia citat Henric.Cordubalib.1.q.55.dub.8.sed nō designat locum: tribuit etiā D.Tho.sed immeritò, vt ostendā Caiet.verò 1.p.q.14.ar. 13. videtur apertè docere hanc sententiam. Dicit enim Ideas esse immediatum obiectum, in quo Deus intuetur hæc futura. Et ita exponit D.Tho.cū dicit. *Deum non solum cognoscere futura in rationibus rerum; quas in se habet (vt quidam dicunt) sed etiam quia eius intuitus æternus fertur ad res ipsas.* Intelligit enim Caietanus, D.Tho. vtramque rationem assignare vt per se sufficientem.

3 Quo fundamento id asserant.

Fundamentum esse potest, quia Deus cognoscit res alias in suis Ideis tanquā in obiecto proximo: ergo & hæc futura, quia est eadem omniū ratio. Item, quia Idea, vt obiectum adæquatur diuinę essentiæ vt rationi intelligendi: sed diuina essentia est ratio cognoscendi hæc futura per modum principij: ergo Idea est ratio cognoscendi illa per modum obiecti proximi. Tādem, quidquid Deus extra se cognoscit, immediatè cognoscit in se ipso tanquam in obiecto proximo, ergo & hæc futura: sed Deus non est obiectum proximum talis cognitionis nisi ratione Idearum: ergo.

4 Quid sit Idea, & an habeat rationem obiecti repræsentantis creaturas.

Ad perfectam declarationem huius quæstionis oportet multa de Ideis præmittere: tamen, quia non est præsentis instituti, supponо breuiter, Ideam diuinam non esse aliquid extra Deum, sed in Deo ipso, & propriè esse in actu intelligendi Dei, & hoc modo esse in essentia, quatenus actus ipse sciendi est ipsa essentia Dei; propriè tamen Ideam vt sic non habere rationem obiecti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

in quo tãquã in imagine obiectiua repręsen A
tante, cognoscitur creatura: quia reuera nõ
est in essentia diuina talis modus repræsen-
tationis, vt intelligi potest ex his quæ de
Ideis, & causa exẽplari dixi disput. 25. Me-
taph. sect. 1. & in 1. p. latiùs traditur. Vnde
respectu cognitionis directæ ipsius creatu-
ræ, nullo modo se habet Idea vt obiectũ, sed
vt formalis cognitio creaturæ. Quatenus
verò potest in Deo intelligi quædam reflexio supra suam sciẽtiam; scit enim se cogno
scere creaturas, & habere Ideas illarum: vt
sic habet Idea rationem obiecti.

5 Assertio prima.

Ex his ergo dicendum est primo, Deum
per Ideas suas & rationes rerum quas habet
cognoscere futura contingentia. Probatur,
quia cognoscit Deus hęc futura per scientiã
quã in se habet: sed in ea sciẽtia cõtinentur
rationes, & Ideæ rerũ: imò Idea nihil aliud B
est quàm ipsemet actus sciendi, vt repręsen
tans rem existentem. Et ita in hoc nulla po
test esse controuersia, quantum ad rem ipe
ctat. Solùm quoad nomen est aduertẽdum,
Ideam propriè denotare habitudinem cau-
sæ, & sub hac cõsideratione futura vt futura
non cognosci per Ideas, vt Ideæ sunt: nam,
vt infrà dicam, scientia futurorũ vt sic non
est causa futuritionis eorũ. Dicunt ergo hęc
futura sciri per Ideas, quatenus eadẽ sciẽtia,
in qua sunt exẽplaria rerũ quas Deus produ
cit, quę repręsentãt eadẽ res secundũ se, &
vt possibiles: eadẽ (inquã) repræsentat illas
etiã vt futuras, statim ac futurę sũt, sine vlla
additione reali quę illi scientiæ fiat, vt aliàs
latè diximus disp. 30. Metaphy. Ex hoc etiã
intelligitur, conclusionẽ positam in rigore
procedere in his futuris, quorum Deus est
auctor: illa enim sola in Deo habẽt propriã C
Ideam vt excludãtur futura peccata, quate
nus malã sunt: nam, sicut illorum Deus non
est causa, ita nec propriè dicitur habere illo
rum Ideam quãtum ad habitudinem causę;
sed dicitur hęc cognoscere per Ideam bono
rum, vt latiùs 1. par. quæst. 15.

6 Argumẽta Scoti contra assertionẽ positã.

Contra hanc conclusionẽ induci possunt
argumenta Scoti in 1. d. 39. q. 1. quæ refert
Caiet. 1. p. q. 14. art. 13. Et summa eorũ est,
quia Ideæ repręsentant naturaliter ante om
nem determinationem liberam voluntatis
Dei: ideoq; tantùm possunt simplicia, & ne
cessarias complexiones repræsentare. Alia
etiam addit Gregor. 1. d. 38. q. 2. art. 2. con-
tendens cõtra Aureolũ, non posse dari Ideas
cõplexorum contingentiũ, sed tantũ rerum
incõplexarum & simpliciũ. Nã, vt Arist. di-

cit 1. de Interpretatione c. 2. cõplexio nihil
significat prẽter extrema. Sed in soluendis Soluuntur.
his argumentis immorari non oportet, quia
fortasse habent aliquã vim contra repręsen
tationem formalem obiectiuã, vt statim di-
cam. At verò cõtra intentionalem repræsen
tationem, quę fit per ipsummet actũ & iu-
dicium intellectus, nullam habere possunt.
Nam per se euidens est iudicium de comple
xione aliquid ampli⁹ intellectualiter repręsentare, quã solum iudicium vel apprehẽsio
simplicium extremorum repręsentat, scilicet vnionem eorum inter se, vel simpliciter
vel in ordine ad actualẽ existentiã, vt in prę
senti. Neq; hoc Arist. vnquam negauit, sed
solùm eam complexionem seu vnionem nõ
posse intelligi sine extremis. Deus autem,
quanuis complexè non cognoscat; tamen
perfectissime iudicat, & repræsentat sibi,
quę noscõplexè significam⁹, & intelligim⁹.

Dico ergo secundò, Idea non est ratio ob
iectiua determinans diuinam scientiam ad 7 Assertio secunda.
cognoscendum futurum contingens, seu de
terminans illam ad certum iudicium de illo
ferendum. Neque ex solis Ideis potest ratio
huius determinationis reddi. Hoc præcipuè
intendunt Gregorius, Ocham & Gabr. in 1. Gregor.
d. 38. & Scotus d. 39. Et existimo esse men- Ocham.
tem D. Thomæ 1. part. quæst. 14. artic. 13. Gabr.
cùm dicit Deum cognoscere futura, non Scot.
solùm quia in se habet rationes rerum, sed D. Thom.
etiam propter præsentiam æternitatis, id est,
solas rationes rerum per se ad hoc non suf-
ficere sine præsentia æternitatis. Qui sensus
colligitur ex D. Thom. alijs locis 1. p. q. 58.
art. 3. & 4. & 2. 2. q. 171. art. 6. ad 2. & q. 2.
de Veritate art. 12. & in 1. d. 38. q. 1. arti. 3.
ad 5. vbiq; enim requirit hanc præsentiam
æternitatis tanquam omnino necessariã ad
futurorum cognitionem. Si autem præter il
lam esset alia ratio per se sufficiens, nõ esset
illa simpliciter necessaria: neq; ex negatio-
ne illius rectè colligeret D. Tho. negationẽ
scientiæ horum futurorum in Angelis, & in
omnibus his quorum cognitio non mensu-
ratur æternitate: nam dici posset, eos per
Ideas aliquas, vel species intelligibiles ea
cognoscere. Atq; ita videntur intellexisse
hanc doctriã D. Tho. Capreolus in 1. d. 36. Capreol.
q. 1. ar. 2. & d. 38. q. 1. art. 3. ad 5. cõtra 2. cõ Ferrar.
clus. & Ferrariensis 1. contra Gentes c. 66.
& 67. Quod etiam confirmatur ex alio mẽ-
bro. Nam, licèt D. Thomas dicat. *Non solùm per rationes rerum, sed etiam per præsentiam*; ta-
men inde colligi non potest solam præsen-

tiam

tiam sufficere sine rationibus rerũ suo mo-
do vel suo ordine concurrentium: quia prę
sentia requiritur (vt ita dicã) ex parte obie-
cti: tamen ex parte scientis requiritur actus
in quo sit formalis, seu intentionalis repræ-
sentatio talis obiecti: & ille actus vt sic re-
præsentans, dicitur ratio obiecti: ergo simi-
liter cũ dicitur *per rationes rerum*, sensus est,
illas quidem requiri ex parte cognoscentis;
tamen, etiam requiri determinationem ob-
iecti per præsentiam æternitatis, vt tales ra-
tiones rerum ad talia obiecta determinẽtur.

8 Ratione declaratur cõclusio, primò quia
iuxta veriorem sententiam Ideæ prout in
Deo sunt, nõ cõcurrunt ad cognitionẽ crea
turarũ per modum obiecti proximi, sed per
modũ actus intellectualis, quo intentiona-
liter repręsentãtur creaturæ ipsæ, vt in cita
to loco Metaphysicæ generaliter ostendi. B
Quare Caiet. in suo fundamẽto falsum prin
cipium sumit. Secũdò, quia Ideę ex se & ex
natura sua, id est, quatenus habent necessa-
riã repręsentationẽ, nõ repręsentant futura
contingentia, vt rectè dixit Scotus: alioqui
illa futura simpliciter essent necessaria, quia
haberent connexionẽ cum aliquo, quod ex
necessitate simpliciter conuenit Deo, scili-
cet cum Ideis: ergo Ideæ nõ necessariò, sed
liberè determinantur ad repræsentanda hęc
futura: ergo ratio huius determinationis nõ
potest ex ipsis Ideis sumi, quia in eis vt sic
non est libertas. Et hæc est ferè tota vis ar-
gumentorum Scoti. Quam Caietanus reue
ra non soluit, sed ferè totum quod proba-
tur, admittit: Ait tamẽ posita determinatio-
ne libera diuinæ voluntatis, statim Ideas de-
terminari ad repræsentãda futura, quæ iam C
futura sunt ex vi determinationis voluntã-
tis. Sed in primis nunquam D. Thomas hãc
docuit radicem cognoscendi in Deo futura
contingentia. Vnde quo ad hoc coincidit
Caie. cum opinione Scoti infrà tractãda: &
patitur difficultates omnes quas contra illã
obijciemus. Deinde, si ad determinatio-
nẽ diuinę voluntatis recurrere oportet: nõ
est necesse aliud obiectiuũ mediũ excogita-
re. Nã determinatio diuinę voluntatis non
cognoscitur in Ideis, sed in ipsa; & illa co-
gnita, determinabitur sciẽtia Dei ad cogno-
scenda futura: & eodẽ modo determina bun
tur Ideæ, potiùs quã ipsa Idea sit ratio talis
determinationis: Addo etiam, si concipiatur
Idea per modũ imaginis obiectiuæ; & se clu
sa iudicij determinatione, vix concipi posse
quòd ex sola volũtate, quę secundũ rationẽ A
extrinseca est, determinetur Idea, vt est ima
go, ad hoc potiùs quàm ad illud repręsentã
dum: quia hoc non aliter fieri potest, quã co
gnoscendo talem voluntatem, & consequẽ
ter cognoscẽdo ex illa hoc potiùs quam il-
lud futurum. Hæc ergo sententia difficulta
tem, & obscuritatem habet, & non declarat
aliud mediũ diuinæ huius cognitionis, præ-
ter diuinam voluntatem, de qua statim.

CAPVT V.

Deum non cognoscere hæc futura in sola suæ scientiæ efficacitate.

IN Nuenio quosdam nouos Theo- 1 Explicatur sententia affirmans.
logos asserentes, Deũ sua scien-
tia, & efficacia eius, vt antecedit
voluntatem Dei determinare, & B
efficere vt ex effectibus contingentibus cõ
tradictorijs hoc potiùs quàm illud futurum
sit: & hoc modo, atq; hac ratione cognosce
re illud quod futurũ est, quia facit vt illud
futurum sit. Ita docuit Palat. in 1. d. 38. q.
2. disp. 2. dub. penul. Vbi distinctè explicat
se loqui de sciẽtia visionis vt sic; & vehemẽ
ter impugnat opinionem Scoti dicentis, vo
luntatẽ diuinam determinare diuinã scien-
tiam ad iudicandum hoc esse futurum, po-
tiùs quàm illud. Et ratio eius non fundatur
specialiter in volũtate, sed quia generaliter
putat esse grauem errorem ponere aliquid
extra diuinam scientiam, determinans il-
lam, quasi ipsa in se indifferens sit, & indi-
geat determinante, siue hoc sit voluntas
Dei, siue obiectum ipsum vt futurum. Vn-
de eodem modo damnat erroris dicere, scié
tiam Dei determinari à rebus ipsis. Quia
indifferentia, (inquit) nulla est apud Deum,
qui omnia limpidissimè nouit, & actui pu-
rissimo omnis indifferentia repugnat.

Fundatur præcipuè hac ratione, quia di- 2 Illius opinionis fundamentũ.
uina scientia est causa futurorum: ergo ex
se, & ex vi suæ causalitatis scit illã. Antece-
dens colligit primò ex varijs locis Augusti-
ni dicentis, Res futuras esse, quia Deus scit
illas; non è conuerso. Ita loquitur lib. 6.
de Trinit. cap. 10. & lib. 15. cap. 13. & lib.
5. de Ciuit. cap. 9. Eumque imitatur Gre-
gorius 20. Moral. cap. 24. sentit etiam D.
Thom. 1. p. quæst. 14. art. 8. ad 1. & art. 13.
ad 1. & Albertus 1. dist. 38. artic. 3. & mul-
ti moderni Theologi: ita loquuntur. Quia
res futuræ non possunt esse causa scientiæ
diuinæ, cùm hæc sit æterna, & supra om-
nem causam: ergo scientia ipsa est causa,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ob quam res sunt futuræ, quia necesse est vt A
sit aliquis ordo, causalitatis inter illa duo.
Confirmatur primò, quia diuina scientia est
causa præsentium, ergo & futurorum, quia
eandem causalitatem semper habet. Ante-
cedens probat ex Alberto lib. de Processio
ne vniuersitatis, tract. 1. dicente, scientiam
Dei esse quæ dat formam rebus, non volun
tatem. Confirmatur secundò, quia diuina
scientia æterna est, & antecedit omnia, ergo
à rebus non pendet, neq; à moribus siue bo
nis, siue malis, neq; ab eis determinatur; sed
propria essentia omnia nouit, &, quia no-
uit, erunt.

3 Iudicium fertur de prædicta sententia.

Hæc sententia est sine dubio falsa, & vti
tur locutionibus valde æquiuocis, quæ, si
in eo sensu assumantur, qui ad eam confir-
mandam prædictam sententiam aliquid cõ
ferre valeant, multa continet & nostræ, & B
diuinæ libertati repugnantia. Ostendo sin-
gula. Primum vt ab eius fundamento inci-
piam. Cùm enim ait nullam ponendam esse
in Deo indifferentiam, sed repugnare hãc
puro actui: aut tollit liberam voluntatem,
aut omnino extra propositum loquitur. At
per indifferentiam intelligit potentiam pas
siuam ad plures actus, aut ad plures modos
reales, & intrinsecos. Et hoc modo veris-
simum est in Deo non esse indifferentiam,
&, vt existimo prorsus repugnat puro actui:
quanuis ex aliquorum sententia id non sit
erroneum, vt ab illo auctore asseritur. Nam
Caietanus, & alij ponunt voluntatem Dei
indifferentem ad modos illos positiuos &
reales. Mihi tamen Caietani sententia om-
nino displicet, vt alibi latè tractaui. Ve- C
runtamen hic sensus omnino impertinens
est ad præsens: quia scientia Dei respectu
futurorum non dicitur indifferẽs hoc mo-
do, sed solùm quia ex se & intrinseca natu-
ra sua non est determinata ad iudicandum
hoc esse futurum, potiùs quàm illud. Alio
etiam sensu dici potest, in scientia Dei non
esse indifferentiam, scilicet in aliqua dura-
tione reali. Et hic sensus verissimus est;
sed non est etiam ad rem: quia nemo negat
Deum ab æterno determinatè iudicasse de
omnibus obiectis an futura sint, nec ne, &
hoc sensu scientiam Dei semper esse ad ali-
quam partem determinatam: sicut voluntas
Dei ab æterno determinata est, quanuis li-
berè: cum hoc tamen verissimum etiam est
Deum in ipsa æternitate sua ex se seu nostro
modo intelligendi, prius ratione esse indif
ferentem, tam in voluntate ad volendum
extra se ipsum, quàm in scientia vt determi
nabili ad futura contingentia repræsentan
da, ita vt de vnoquoque iudicet quod futu
rum est, & non aliud.

Aut ergo prędicta sentẽtia negat in Deo 4
indifferentiam etiam hoc vltimo modo, vel
non: si nõ negat, malè reprehendit alios au-
ctores, & falsò errorem illis imponit, & ni-
hil conficit suo discursu: imò impossibilia
sunt quæ dicit, vt ostendam. Si autem hoc
etiam genus indifferentiæ Deo negat, gra-
uissimè errat. Primò, quia aliàs non esset in
Deo libertas, quæ sine huiusmodi saltem
indifferentia intelligi non potest. Ex quo
exemplo intelligitur, talem indifferentiam
non dicere imperfectioné, neq; repugnare
puro actui, quia non est per modũ potentię
passiuæ, sed per modũ cuiusdam eminentis-
simę perfectionis, quę se ipsa sine vlla mu-
tatione, vel additione reali potest attingere
hoc vel illud obiectum pro suo arbitrio, vel
capacitate obiecti. Et hanc doctrinã elegan
ter significauit Hugo Victor. lib. 1. de Sacra Hugo Vict.
mentis p. 2. c. 16. dicens. *Si futura non essent, in
Deo præscientia non esset, sed ex hoc nihilominus in
Deo fuisset, quia ipsa, quæ præscientia est, in Deo
fuisset.* Ac si diceret, integra maneret scien-
tia, nullàque res, vel modus realis illi de-
fuisset, non tamen haberet habitudinem
rationis, seu determinationem talis obiecti
vt futuri.

Secundò, quia, si in scientia Dei respe- 5
ctu futurorum contingentium non est sal-
tem hæc indifferentia: ergo diuina scien-
tia natura sua, & ab extrinseco est ita deter-
minata ad scienda illa futura contingen-
tia, quæ nunc scit, sicut est determinata
ad sciendum ipsum Deum, vel possibilia:
consequens est falsum; ergo. Sequela patet,
quia indifferentia & determinatio sunt im
mediatè opposita, & nihil aliud est esse
indifferentem, quàm non esse determi-
natam: si ergo ex se non est indifferens, erit
ex se determinata. Falsitas consequentis pa
tet, quia talis determinatio non ponitur ex
aliqua suppositione, sed ex natura talis
scientiæ: quidquid autem conuenit illi scié
tiæ ex intrinseca natura, simpliciter neces-
sariò conuenit, ita vt contradictionem im-
plicet non conuenire: ergo fuit simpliciter
impossibile Deum non scire Petrum pecca
turum, vel mundum esse futurum: hic ve-
rò est manifestus error, quia, absolutè lo-
quendo potuit mundus non esse, & Petrus
nõ peccare: ergo absolutè potuit etiã Deus
non

non scire illa esse futura. Quapropter po- A
nere talem determinationem in scientia Dei
ex natura sua, planè est tollere libertatem
tam in Deo, quàm in nobis: quia, cùm illa
scientia dicatur esse simpliciter necessaria,
aut supponit necessitatem in obiecto sim-
pliciter, aut facit illam, vt posit esse simul
ab intrinseco infallibilis.

6 Occurritur euidẽti solutioni.

Nec verò iuxta oppositam sententiam di
ci potest, talem determinationẽ in illa scié-
tia non esse ex necessitate simpliciter, sed
ex aliqua suppositione: tũ quia hinc neces-
sariò consequitur esse indifferentem modo
explicato: quod negatum erat. Tum etiam,
quia statim inquirã quæ sit illa suppositio.
Oportet ergo vt sit aliquid distinctũ à scié-
tia, re, vel ratione: ergo erit aut obiectum
ipsum seu res scita, aut aliqua causa eius crea
ta, vel volũtas Dei: omnia autem hæc exclu-
dit & negat prædicta sententia: ergo plane
ponit determinationem simpliciter, & ne-
cessariam in scientia ipsa: quod sine dubio B
nulla ratione sustineri potest.

Scientia Dei vt effica x non est sufficiens ratio futura cognoscendi.

7 Ideo ergo, scientiam diuinam per se
ipsam, & ex vi causalitatis suæ non
posse esse sufficiẽtem rationem ob
quam determinetur ad hoc obiectũ, seu ad
iudicandum hoc esse futurum potiùs quam
illud. Probatur primò, quia scientia visio-
nis vt sic non est causa futurorum contin-
gentium quę per illam sciuntur, quę est ex-
pressa sentẽtia D. Tho. q. 16. de Verit. art. 5. D. Tho.
vbi ait præscientiam Dei non importare ha
bitudinem causæ vniuersaliter, & ideo cer-
titudinem eius tantùm esse certitudinem
cognitionis, prædestinationem verò adde- C
re habitudinem, & certitudiné causæ. Atq;
ad hoc confirmandum valent testimonia Pa
trum dicentium, futura nõ esse futura, quia
præsciuntur, sed potiùs præsciri, quia fu-
tura sunt: quos ex parte retuli in 1. lib. de
Auxilijs cap. 13. num. 15. & 16. Et videri
etiam potest Hieronymus Isai. 16. Et ma Hieron.
xime vulgaris est locus Origenis lib. 7. su- Origen.
per ep. ad Rom. iuxta illa verba. *Quos vocã-
uit, hos & iustificauit*, dicentis. *Nam ideo ali-
quid erit quia Deus scit, sed quia futurum est,
scitur à Deo antequàm fiat.* Hoc tamen testi-
monium exponens D. Thom. 1. par. qua st.
23. artic. 8. ad 1. ait intelligendum esse se- D. Tho.
cundum vim illationis seu cõditionalis pro

positionis: quia si futurum est, scitur à Deo,
non vero in ratione causalis. Et eodem
modo exponit Albertus in 1. dist. 38. ar- Albert.
tic. 3. Sed in primis repugnat vis verbo-
rum cum causali nota, quæ plus indicat quã
illationem, vt ex Dialectica constat. Dein-
de obstat illa contrapositio seu comparatio
inter has duas propositiones, quia Deus scit
futurum, ideo futurum est; vel è conuerso,
quia futurum est, ideo scitur à Deo: ergo
particula, *quia*, in eadem significatione su-
mitur in vtraque, neque enim est verisimi-
le æquiuocationem commissam esse: si au-
tem sumeretur in vi tantùm consequentiæ
& conditionalis vtrumq; affirmandũ esset;
nam, si Deus scit aliquid futurum, sine du-
bio erit, & è contrario, si futurum est, etiam
Deus scibit illud: At verò Origenes, & Pa-
tres alij vnam partem affirmant: & alteram
negant: ergo non vtuntur sola vi consequẽ
tiæ, & conditionis, sed aliquid amplius vo-
lunt. Præterea Augustinus 5. de Ciuit. c. August.
10. specialiter negat, hanc causalem. *Quia
Deus scit Petrum peccaturum, ille peccabit*: ne
faciat Deum auctorem peccati. Quod etiã
affirmat Cyrillus lib. 9. in Ioan. cap. 10. & Cyril.
Leo Papa sermo. 16. de Natiuitate, & alij Leo Pap.
multi: ergo nõ loquuntur de sola illatione,
sed de causalitate: nam etiam in peccatis bo
na est illatio. *Si Deus scit Petrum peccaturum,
peccabit.* Et hoc exemplo sufficienter pos-
set improbari illa sententia: nam Deus
non ideo scit Petrum peccaturum, quia per
suam scientiam determinet illum ad pec-
candum, vt constat ex his Patribus, & ex
omnibus quę de hac re diximus li. 2. de Au-
xilijs: nam quo ad hoc eadem est ratio de
scientia, quæ de voluntate, vel quolibet
alio principio: nam omni modo repugnat
Deo determinare hominem ad peccatum:
Ergo non potest illa esse generalis ratio prę
sciẽdi futura: imò etiam colligi potest nun
quam esse, quia quoad hoc eadem est ratio
de quolibet alio actu, quæ de peccaminoso.
Quod sensit eodem loco Augustinus subdens: Si peccare noluerit, hoc omnino il-
le præscimit, sicut ergo si homo peccaturus
est, hoc supponitur vt Deus illud sciat; ita
etiã si peccaturus non est. Hinc deniq; colli
gunt Patres, vt infrà c. vltimo ostendemus,
hanc scientiam non imponere necessitatem
rebus, quia non est causa, sed pura intuitio,
quod significauit Conc. Valen. sub Lotha- Cõc. Valẽt.
rio c. 2. dicens. Nec prorsus vlli malo præ-
scientiam Dei imposuisse necessitatem, vt
aliud

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliud esse nō posit: sed, quod ille facturus A
erat ex propria volūtate, ille sicuti Deꝰ, qui
nouit omnia ante quam fiant, præscit ex sua
potentia, & incommutabili maiestate. Et
hæc est ratio à priori huius veritatis: nam
scientia visionis seu futurorum vt sic, est
merè speculatiua, & non practica: omnis au
tem sciētia speculatiua supponit obiectum
suum, quia quatenus talis est, non est factiu
a eius, vt ex Metaphysica constat: imò om
nis cognitio, quatenus cognitio est, suppo-
nit obiectum cognoscibile, vt rectè sensit
Augustin. Augustinus 4. Genes. ad literam cap. 32.
Vnde etiam scientia practica, quæ vt sic est
causa sui obiecti, quatenus cognitio est, sup
ponit obiectum esse factibile, & nondum
cognoscit factum: cognitio autem, qua ar-
tifex cognoscit effectum vt à se factum, nūquam est causa obiecti, quia supponit illud
iam causatum. Ita ergo est in Deo supremo B
artifice, non enim operatur res formaliter
per eam scientiam, per quam scit eas esse fa-
ctas, quia talis scientia supponit effectionē
Genes. talium rerum, iuxta illud Genes. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*: sed hæc
scientia, qua Deus cognoscit futurum con-
tingens, est illa qua videt rem vt existētem
pro suo tempore: ergo illa vt sic nō est causa sui obiecti: ergo nō potest esse hæc scien
tia propria ratio determinationis rei futurę

8 Secundò argumentor vlteriùs, quia, quā
uis daremus illā scientiam esse causam, ta-
men quantum est ex parte Dei deberet esse
causa libera & indifferens, cum causetur
extra Deum, ergo determināda illa esset ad
causandum hoc potiùs quàm illud, & de-
terminaretur ad iudicandum hoc potiùs
quàm illud, sed non potest ipsa se ipsam de-
terminare, quia scientia non est formaliter
libera; deberet ergo determinari per prio-
rem voluntatem: ergo impossibile est, vt
scientia sola per se ipsam sit prima radix
huius determinationis; ergo vel recurren-
dum est ad voluntatem diuinam quod præ-
dictus auctor negat, de quo infrà dicam,
quantum ad rem spectat, ille verò non con-
sequenter loquitur, cùm causalitas scien-
tiæ esse non possit nisi per applicationem
voluntatis, propter quam rationem poten-
tia executiua Dei non potest esse prima ra-
dix huius determinationis, quia debet per
voluntatem determinari. Ac denique, si vo
luntas excludatur, ex parte obiecti seu rei
scitæ quærenda est determinatio, vt postea
concludemus.

9 Ad fundamentum alterius sententiæ re- Soluuntur fundamēta prioris sen tentiæ.
spondetur, iam satis constare ex dictis quid
Patres in hac re sentiant, inter quos etiam
Augustinum adduximus: cùm ergo in alijs
locis affirmet, res esse futuras quia Deus scit
illas, non loquitur de scientia visionis vt
sic, sed de scientia practica, quæ scientia ap-
probationis vocari solet, quæ secundùm se
præcedit ordine rationis decretum volun-
tatis, quo Deus vult rem futuram esse, vel
permittere; per voluntatem autem deter-
minatur ad hoc vel illud faciendum, & sic
approbationis dicitur: Et ideo Augustinus *Augustin.*
lib. 5. de Ciuit. cap. 9. semper cum scientia
voluntatem adiungit; sic enim habet in fine
cap. *Quapropter & voluntates nostræ tantum valent, quantum Deus eas valere voluit atque præscit*, præscientia scilicet, qua cognoscit pro-
prietatem rei, & valorem eius: de eadē ergo
intelligenda sunt cætera quæ subdit. Et eo-
dem modo ait libris de Trinit. *Ideo sunt, quia nouit, non enim nesciuit quæ fuerat creaturus*:
loquitur ergo de scientia quæ antecedit, &
qua Deus est potens ad creandum: de ea-
dem ergo subdit. *Quia sciuit, creauit*, adiun-
cta scilicet voluntate, sciētia autem visionis
subsequitur secundū rationē post decretum
voluntatis: & ideo hęc scientia vt sic nō po
test esse causa. Et eodē modo intelligendus
est D. Tho. 1. p. q. 14. art. 13. ad 1. Quando *D. Tho:*
verò negat August. Deum cognoscere rem
futuram, quia futura est, intendit præcipuè
Dei scientiā non pendere ex præsentia seu
existentia rei: vnde nō ait de futuro, sed de
præsenti. Non quia sunt, ideo nouit; & sub-
iungit, Neque aliter sciuit creata, quàm
creanda. Et eodem modo loquitur Gre- C
gorius. Adde, quòd in ordine ad eandem
scientiam approbationis, à fortiori est ve-
ra illa negatio. Denique aliqui Scholasti-
ci ita loquūtur, ne significare videātur obie
ctum illud habere propriam causalitatē cir
ca Dei scientiam, aut Deum accipere scien-
tiam à rebus, cùm per sese omnia sciat. Quā
puto fuisse mentem D. Thomæ non tamen
negant necessarium ordinem præsuppositi-
onis, quo necessarium est hoc esse futurū
vt scientia visionis præsciri possit. Quod
significant alij Patres, cùm illa causali locu
tione vtuntur.

10 Ad primam confirmationem respondetur, per eandem scientiam Deum causare
præsentia, per quā causat futura: neutra au-
tem causat per scientiam visionis vt sic. Ne
que Albertus loquitur de scientia visionis,
sed

sed de scientia absolutè. Ad secundam con-
firmationem, in qua absurdum esse repu-
tat scientiam Dei determinari ex rebus,
respondetur, si intelligat de determinatio-
ne formali intrinseca & reali, quæ in Deo
sit, verè est absurdum; sed à nemine hoc
dicitur: si verò de obiectiua determinatio-
ne tanquam conditione necessaria, vt in di-
uina scientia futurum repræsentetur, id non
solùm non est absurdum, sed omnino ne-
cessarium, vt scientia supponat obiectum
scibile.

CAPVT VI.

Ex decreto æterno diuinæ voluntatis non sumi sufficientem rationem huius scientiæ.

1 Sententia affirmans explicatur

B

EST multorum Theologorum opi
nio; Deum præcognoscere contingentia futura in decreto vo-
luntatis suæ. Richardus in 1. d.
38. artic. 1. quæst. 5. & Scotus d. 39. quæst.
vnica. §. *Vtrum de contingentia, &c.* & in quodli-
betis quæst. 14. Et in re idem sentit Caie-
tanus 1. p. q. 14. art. 13. vt c. 5. attigi, & mul-
ti ex modernis Thomistis idem sentiunt. Fa
uet etiam Alexander Alens. 1. p. quæst. 24.
memb. 7. dicens, præscientiam dicere ordi-
nem ad præordinationem. Inclinat etiam
Durandus in 1. d. 38. dicens, Deum cogno-
scere hæc futura in se, & in causa eorum. Est
autem diuersitas inter hos auctores, quia Ri
chardus solùm ait cognoscere Deum hęc fu
tura in sua voluntate tanquam in causa in-
fallibili, simplicissimo quidem modo, & C
absque discursu ex parte cognoscentis; vir-
tuali tamē discursu incluso in obiecto, hoc
scilicet quidquid Deus vult, erit; hoc Deus
vult, ergo hoc erit. Scotus verò addit alium
modum cognitionis præter hunc, scilicet,
quia posito decreto illo diuinæ voluntatis,
statim incipit esse determinatè vera illa pro
positio, *Hoc erit*, quæ ante illud decretū non
erat determinatè vera: & ideo iam Deus il-
lam cognoscit, non tantū in voluntate sua,
sed etiā intuendo in se ipsa veritatem illam.

2 Quo fundamento nitatur.

Fundamentum huius sentētiæ est, quia, si
hoc decretum est in Deo, sine dubio est suf
ficiens principium ad cognoscenda hęc fu-
tura propter efficaciam diuinæ voluntatis:
sed hæc voluntas est in Deo, vt isti auctores
latè probant. Et summa omnium rationum
est, quia Deus omnia immediatè operatur

A per voluntatē suam, vel solam, vel cū causis
secundis: ergo & dirigit omnia in fines à se
intentos & prędefinitos, quod pertinet ad
perfectam & efficacem prouidētiam, & ope
ratur omnia per efficacem voluntatem, qua
vult illa esse antequam sint futura, & conse
quenter priùs etiam quàm præsciat illa es-
se futura: ergo ad omnia quę in tępore fiūt,
antecedit voluntas efficax Dei, vt intendēs,
& exequens, non solū antecessione ęternitatis, sed etiā ante prędscientiā secundùm ra
tionem. Quod breuiter explicatur, & con-
firmatur, quia, licèt res non sit futura, quia
sit prędscita à Deo, sed potiùs è contrà, ideo
est prędscita à Deo, quia futura est, tamē ideo
est futura, quia Deus voluit illam fore: nam
operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ: *Ad Ephe. 1.*
ergo de primo ad vltimum voluntas Dei an
tecedit præscientiam, & consequenter vo-
luntas est sufficiens ratio talis scientiæ.

B

Hæc sententia ita generatim proposita
mihi non probatur. Vt autem rationem ex-
plicem, suppono, duplicem voluntatē pos-
se intelligi ab æterno in Deo circa actum li
berum creaturæ, priùs ratione quàm intelli
gatur esse absolutè futurum. Vna est circa
actum ipsum absolutè & secundùm se, qua
scilicet vult illum actum esse: alia est circa
concursum suum ad talem actum. Prior vo-
luntas interdum est inefficax, seu simplex
tantùm affectus: de qua hic non est sermo,
quia certum est ex illa non inferri infallibi
liter futurum esse effectum, quia hæc solùm
est voluntas antecedens, quæ non semper
impletur: Debet ergo esse voluntas efficax,
& ita absoluta, quæ nullā includat cōditio-
nē, quę ex vi & efficacitate eiꝰ poni nō pos-
sit. Et hęc dici soleт prędefinitio, vel prędе
terminatio, quia non solùm ex æternitate
præcedit temporalem determinationem ip
sius voluntatis, sed etiam ordine rationis an
tecedit prędscientiam eius, & in ratione etiā
causæ antecedit. De qua prædefinitione ma
gna quæstio est, an Deus illam habeat circa
actus liberos, vel repugnet libertati. Ego
verò ex his, quæ latè tradidi in præcedenti
opere suppono prædefinitionem hanc, si
solùm sit per modum interni propositi, &
absolutæ intentionis voluntatis Dei, non
repugnare cum libertate nostrarum actio-
num, ideoq; esse in Deo circa actus bonos,
præsertim supernaturales; circa actus autem
prauos haberi non posse propter malitiam
eorum. Si autem talis præfinitio sit etiam
prædeterminatio ad extrà volūtatis creatæ,

3 Duplex voluntas Dei circa actū liberū hominis.

per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per se prædeterminans illam physicè & efficaciter ad opus, sic credimus repugnare libertati, vt dicto loco latè ostendimus. Posterior autem voluntas concurrendi ad actū in vniuersum necessaria est ad omnem actū tam bonum, quàm malum, quatenus actus est; quia nullus esse potest sine cōcursu Dei, & Deus non præbet concursum suum nisi volendo, nec incipit hoc velle in tempore, sed ex æternitate: & necesse est vt prius ratione hoc velit, quàm præsciat absolutè effectum esse futurum, cùm non possit esse futurus nisi ex concursu eius. Ac denique necesse est, vt velit in particulari concurrere ad hunc vel illum actum, hìc, & nunc, & non tantùm confusè ad actus voluntatis, quia aliàs Deus confusè & imperfectè operaretur, nec haberet distinctam prouidentiam singulorum effectuum: quod erroneū est. Vnde in hoc non potest esse inter Catholicos controuersia, nec memini me legisse, vel audijsse aliquem in hoc dissentientem, aut in eo constituentem huius disputationis difficultatē: sed in hoc solùm an hæc voluntas concurrendi, quantumuis distincta & in particulari, sit sufficiens ratio cognoscendi effectum esse futurum.

Actus prædefiniti certo cognoscuntur in prædefinitione.

4 Assertio prima.

His positis, dico primò, Actus liberi boni prædefiniti à Deo, supposita tali prædefinitione, euidenter cognoscuntur futuri in illa, & ex vi illius: illa tamen prædefinitio non potest esse prima ratio cognoscendi futura libera, sed necessariò aliam supponit seu includit. Prima pars conclusionis certissima est, quia non stat aliquid esse sic prædefinitum à Deo, & non fieri, alioqui voluntas Dei nō esset efficax, neq; omnipotēs. Et hoc sensu dixit Hilarius lib. 9. de Trinitate. *Quæ Deus facere decreuit, in sua voluntate cognouit.* Hilarius.

5 Obiectio.

Obijciunt verò quidam, quia æternum decretum diuinæ voluntatis solùm addit respectum rationis ipsi diuinæ voluntati, qui respectus rationis intelligitur resultare in Deo, eo quòd res sit futura, sicut resultat relatio ex positione termini: ergo non potest in decreto ipso cognosci quòd res sit futura, sed potiùs cognoscendo rem esse futuram, & cognoscendo voluntatem Dei, cognoscetur in ea esse tale decretum: sicut cognito fundamento & termino, cognoscitur relatio. Et confirmatur, quia Deus non potest intueri in se illum respectum rationis, solus enim intellectus creatus illum cōfingit, dum imperfectè rem concipit: & ideo solùm est obiectiuè in intellectu creato abstractiuè cognoscente. Sed hæ rationes supponunt quidem illam difficultatem nunquam satis explicatam, quid scilicet sit completè, seu quid addat hoc decretum in Deo: tamen in præsenti nullam nouam difficultatem ingerunt. Nam posterior ratio, vt ab illa incipiamus, vel probat Deum non cognoscere suum decretum liberum in se ipso, & prout in se est; quod sine errore dici non potest: vel nihil probat. Probatur, quia, si respectus ille rationis ita dicitur addi per hoc decretum, vt sit de intrinseca ratione eius, & sine illo cognosci non possit, & alioqui negatur Deum intueri respectū illum, aut habere illum obiectiuè in suo intellectu; planè sequitur Deum non intueri vel cognoscere suum decretum, quia non cognoscit respectū, qui est de ratione eius. Si autem ille respectus verè non est de intrinseca ratione talis decreti, vt reuera non est, ideoque cognosci potest illud decretum prout in se est, non formando neque fingendo talem respectum, vt reuera potest, & Deus ipse illud cognoscit, & fortasse etiam Beati, planè sequitur, ad cognoscēdum decretum formaliter loquēdo non esse necessarium cognoscere terminum illius respectus vt sic, & consequenter prius ratione posse cognosci decretum illud, & in illo vt in causa posse cognosci rem esse futuram. Per quod etiam facilè respondetur ad priorem rationem, quæ si aliquid valeret, etiam probaret non esse rem futuram ex decreto, sed potiùs ex eo quòd res futura est, esse in Deo decretum: quod omnino falsum est. Et sequela patet, quia ex eo quòd res est futura, dicitur in Deo resultare respectus, per quem formaliter & completiuè constituitur decretum. Falsum ergo est hoc quod supponitur tanquam fundamentum illius rationis. Nam, cùm respectus ille reuera non sit in Deo, sed fingatur ab intellectu, quod extrinsecum est, & accidētarium, & decretum verè & intrinsecè sit in Deo; non potest ille respectus intrinsecè constituere ipsum decretum: & ideo licèt ad fingendum respectum necessarium sit præcognoscere terminum, non verò ad cognoscēdum ipsum decretum. Vnde, cùm dicitur decretum liberum non addere Deo nisi respectum rationis; non ideo dicitur, vt affirmetur

meretur talis respectus esse de intrinseca ratione decreti: sed solùm vt negetur hoc decretum addere Deo rem, aut modum realem, quo Deus carere potuisset: ideoque si quid concipitur à nobis tanquam additum, solùm esse respectum rationis. Nihil ergo obstat illa ratio, quominùs actus prædefinitus cognoscatur esse futurus in decreto, quo prædefinitur, tanquam in causa, qua existente infallibile est sequi talem effectum.

6 Prædefinitio nō est prima radix cognoscendi futura libera.

Secunda pars conclusionis, in qua est difficultas, ita declaratur. Nam hæc prædefinitio diuina, vt terminata ad actum liberum creaturæ, necessariò supponit in Deo & facultatem efficaciter faciendi vt ille actus infallibiliter fiat, & scientiam qua nouit quid necesse sit ipsum Deum facere circa voluntatem creatam, vt illa infallibiliter faciat talem actum: & hoc sensu talis prædefinitio necessariò supponit in Deo hanc scientiam conditionatam. Si *ego hoc vel illud facio circa hunc hominem, hoc volet*: vel è conuerso. *Si hic homo in tali opportunitate excitetur vel moueatur, hoc operabitur.* Vnde, qui ponunt in Deo prædefinitionem hanc, si simpliciter negant hanc scientiam, non consequenter loquuntur, & repugnātia dicunt. Dico autem, *si simpliciter negent*, quia potest diuersis modis hæc scientia poni, vt statim explicabo: & si vno modo negetur, & non alio, non erit repugnantia; tamen simpliciter illam tollere, & admittere prædefinitionem, repugnat. Probatur, quia impossibile est, eum, qui per intellectum & voluntatem operatur, intendere prudenter & efficaciter finem, quin habeat præcognita media, quibus possit consequi finem illum: ergò, si intentio non quomodocunque esse debet efficax, sed ita vt illa posita impossibile sit in sensu composito effectum intentum non sequi; necesse est vt qui habet eam intentionem, præcognoscat modum & viam infallibiliter exequendi effectum intentum, vt ex vi talis intentionis infallibile sit applicare illa media, quibus ille effectus infallibiliter est futurus: huiusmodi autem est intentio Dei efficax, vt declaratum est: & ideo de Deo dicitur. *Quæcūque voluit Dominus fecit*: ergo talis voluntas supponit facultatē, & scientiam operandi ex tali facultate, essetque imprudentissima & temeraria voluntas, quæ vellet aliquid vt infallibiliter efficiendum, ignorando modum quo posset facere, vt infallibiliter fiat. Hæc autem scientia includit virtute illam conditionalem, quòd, si Deus hoc vel illud faciat, vel permittat circa voluntatem creatam, illa hoc vel illud operabitur.

7 Rursus hæc præscientia duobus modis intelligi potest: primò vt effectus ille cognoscatur futurus posita illa conditione seu motione Dei ex vi eiusdem; vel aliunde ex alia præsentia reali, vel obiectiua. Si hoc posterius dicatur, iam ille modus supponit cognitionem effectus liberi alia via & ratione præter prædefinitionē diuinam: & ita prædefinitio non poterit esse prima ratio & causa cognoscendi effectū liberū, quod intēdimus. Prior verò modus requirit non tantùm prædefinitionem per modum intentionis, sed etiam per modum efficacis determinationis volūtatis, quę repugnat libertati: ergo nullo modo sola prædefinitio potest esse prima ratio huius cognitionis. Consequentia cum maiori propositione, & prima parte minoris est clara in hoc posteriori discursu, quia, cùm ante suam prædefinitionē Deus cognoscat, voluntatem creatam, si hæ vel illæ conditiones illi adiungantur, hoc esse facturam, non potest cognoscere id esse facturam nisi altero ex duobus modis positis, scilicet, quia vel illa se determinabit cū proportionato concursu, vel auxilio Dei, vel quia determinabitur à solo Deo, quia neque agere potest sine determinatione, neque modo alio determinari potest, nisi altero ex prædictis, vt omnes conuenimus. Et quidem, si priori modo est determinanda, manifestè concluditur, eam determinationem in illa conditionali non cognosci in alia prædefinitione, quia antè illā præscientiam nulla alia est, vt probauimus, &, si talis fingeretur, de illa rediret idem argumentū. Igitur talis præscientia supponit alium modū cognoscendi effectus futuros liberos. Et hac ratione dixi prædefinitionem non posse esse primam radicem huius cognitionis, nisi illa etiam talis sit, quæ physicè determinet voluntatem ad actum prædefinitum: supponimus autem hoc esse impossibile salua libertate, ex dictis in lib. 1. & 3. de Auxilijs: ergo. Dicunt verò aliqui, decretum illud non esse prædefinitiuum, neque supponere præscientiam etiam conditionatam, sed esse concomitans, & secum potius afferre præscientiam, & ideo nō repugnare libertati, quia licet sit prius causalitate, non tamen subsistendi consequentia, sicut causa in actū est prior natura effectu, non est tamen prior subsistendi consequentia. Sed hoc non rectè dicitur, quia tota ratio repugnantiæ inter decretum physicè

Aliquorū placitum.

Reijcitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicè determinans voluntatem; & libertatem posita est in causalitate, non in subsistendi consequentia. Nam etiam causa necessitans posita in actu non est prior suo effectu in subsistendi consequentia, & tamen propter antecessionem in causando repugnat libero vsui inferioris causæ. Decretum ergo illud si est prius causalitate, & non supponit præscientiam, necesse est vt ex se sit efficax ad prædeterminandam potentiam, & quòd id faciat, vt efficax sit & infallibile, hęc autem efficacitas non relinquit libertatem actualem in inferiori causa, quod secus est quando tale decretum supponit aliunde conditionatam scientiam, vt dictum est, & iterum statim dicetur.

8 Prædefinitio non est sufficiēs ratio cognoscendi futura in vniuersum.

Dico secundò, Prædefinitio diuina nō est neque esse potest sufficiens ratio cognoscendi hæc futura in vniuersum. Ratio est, B quia hæc prædefinitio non conuenit rebus omnibus seu actibus futuris contingētibus: in prædefinitione autem solùm possunt cognosci ea quę prædefiniūtur, vt per se cōstat. Prior propositio probata est à nobis latè in lib. 2. de Auxilijs, vbi ostēdimus Deum nec prædeterminare volūtates humanas ad actus peccatorū, neque eos absolutè prædefinire aut determinare vt sint, sed solùm permittere, vt Concilia, & Sancti loquuntur, oppositumque repugnare diuinæ bonitati. Dicunt verò aliqui sufficere voluntatem permittendi esse peccatū, vt in ea cognoscatur esse futurum. Sed hoc falsum est, in rigore ac per se loquendo, nisi supponatur alia ratio cognoscendi hæc futura, quæ per se innuet, vt in fine huius capitis declarabo. De actibus autē bonis in eodē opere de Auxilijs ostendimus in certū esse an omnes sint prædefiniti à Deo, præsertim illi qui supernaturales nō sunt: si ergo aliqui non fuere prædefiniti, illi nō cognoscētur in decreto prædefiniente. Et saltē videtur certū potuisse Deū non prædefinire hos actus, etiamsi voluerit ad illos concurrere: nō potuit tamen illos ignorare, quacunq; ratione futuri fuerint. Prædefinitio ergo neque adæquata, neque necessaria ratio huius scientiæ futurorum esse potest.

Decretum concurrendi cum creatura non est adhuc sufficiens ratio cognoscendi futurum actum.

9 Assertio tertia.

Dico tertiò, Decretum æternum quo Deus statuit concurrere in tempore cum humana voluntate ad talem actū, non est sufficiēs principiū, vel ratio cognoscendi illū actū esse futurum, nisi aliunde ex alia scientia, vel præscientia iuuetur. Declaratur, & probatur, quia vel illud decretū est absoluta & efficax volitio talis actus, vel est tantū voluntas dandi concursum, qui ex parte Dei requiritur: primū dici nō potest; secūdum autē per se nō est sufficiens ratio cognoscendi futura, ergo. Minor quoad priorē partem probatur, primò quia illa voluntas non est decretum de quo agimus; loquimur enim in cōclusione de voluntate Dei necessaria ad dandū concursum suū creaturæ: illa autem voluntas sic absoluta & efficax nō est necessaria ad dandū concursum, vt in lib. 1. & 2. de Auxilijs latè probaui: tū quia nemo haberet paratū Dei concursum ad ea opera, quæ non facit, quia de illis nō est tale decretum Dei: tū quia in malis actibus non habet Deus tale decretum. Secundò principaliter, quia talis voluntas esset simpliciter prædefinitio talis actus, quia ante præscientiam actus absolutè & efficaciter per illam voluntatem prærordinatur vt fiat.

10 Responsio ad rationē positam.

Responderi potest illam voluntatem esse quidem absolutā præfinitionem talis actus, præfinitionem (inquam) secundùm ordinem æternitatis ad tēpus, nō tamē esse præfinitionē secundùm ordinem rationis ad nostrā voluntatem, quia est omnino concomitans cōparatione illius. Sed hæc responsio satisfacere non potest. Nam, cùm voluntas Dei dicitur concomitans aliud, comparatur ad id, respectu cuius talis dicitur aut ergo comparatur ad effectū prout in re ponendū, aut ad præscientiā talis effectus, aut ad causalitatem causæ secundæ cū qua Deus cōcurrit ad talē effectum. Primo modo non potest voluntas Dei dici concomitans, quia & reali duratione æterna antecedit effectū, & ordine etiam causalitatis, quia est causa eius. Secundo autē modo non potest dici concomitans, maximè iuxta cōtrariā opinionem, quia hæc voluntas talis esse dicitur, vt in ea Deus cognoscat futurū ergo non est concomitans, sed antecedens scientiā, quia est ratio eius. Tertio verò modo si fiat cōparatio, constat nō posse fieri in ordine ad durationem, realē: quia voluntas Dei per æternitatem antecedit effectionem causæ secundæ: nam, licèt actio ad extra, etiā prout à Deo fit, in tēpore fiat; nūc autem non cōparamus ipsam actionem ad extra secundùm respectus diuersos eius; sed cōparamus voluntatem æternam Dei, cum temporali concursu creaturæ: ergo secundùm durationem non possunt dici concomitanter

tanter se habere, sed antecedit volūtas Dei: A ergo debent dici secūdùm causalitatem. Sed hoc etiam modo cōcomitans esse non potest quia voluntas Dei qua vult simpliciter effectū in se ita debet esse efficax & infallibilis, vt in sensu cōposito impossibile sit illam esse positam, & effectum non poni, ergo debet habere certam & infallibilem cōnexionem cum influxu causæ secundæ necessario ad illum effectum, ergo hæc infallibilis connexio fundari debet vel in causalitate, qua Deus per illam voluntatem facit vt causa secunda influat, vel in præscientia, qua iam Deus præuidit causam secundam hoc esse facturam, & sua voluntate approbat, & vult illud fieri: &, si fiat primo modo, est voluntas prædeterminans seu prædefiniens: si autem fiat posteriori modo, est subsequens, nā B supponit effectum in æternitate, & præscientiam eius: nullo ergo modo potest esse concomitans, quia præter illos duos nullus alius excogitari potest. Hoc ita confirmatur, & declaratur, nam vt actus voluntatis creatæ eueniat, necesse est iuxta hanc opinionem vt duæ voluntates, diuina scilicet & humana in illo efficiendo, & suo modo volendo conueniant: ergo necesse est vt vel vna ordine naturæ & causalitatis antecedat alteram, vel quòd vna ex præscientia alterius illi cōiungatur, alioqui omnino à casu & fortuitò in illo effectu volendo coniungentur; vt si duæ voluntates humanæ debeant coniungi simul in volendo eodem opere, necesse est vt vel vna moueat alteram, vel adiungatur illi ex præscientia illius, alioqui casu & fortuitò coniungerentur: sed voluntas diuina & humana non conueniunt casu & fortuitò C in volendo tali effectu: ergo, si voluntas Dei ab æterno vult illum actum, vt ei per se & infallibiliter coniungatur voluntas humana, necesse est vt id fiat vel ex vi alicuius causalitatis diuinæ voluntatis in humanam, vel ratione præscientiæ, quia talis determinatio voluntatis humanæ supponitur futura: ergo non habet hic locum voluntas merè concomitans.

11 Ad hæc verò responderi potest, illam voluntatē Dei dici, & esse concomitātem cum concursu humanæ voluntatis ad eundem actum, ratione causalitatis, quia omnino simul in illum influunt: vt autem Deus possit habere talem voluntatem, satis esse scientiam conditionatam, qua prænouit voluntatem creatam in tali vel tali occasione fore determinandam ad hoc vel illud, si ipse Deus concursum ei præbeat. Sed in primis hæc responsio admittit, vel supponit quod intendimus, scilicet, Deum alia via cognoscere futuram determinationem liberam nostræ voluntatis; sine qua non potest cognosci effectus futurus, & consequenter solùm decretum ad hoc non satis esse. Deinde inquiro, an posita illa præscientia conditionata, Deus absolutè velit talem actū? & sic necesse est vt velit etiam efficaciter quidquid necessarium est ad talem actū, & consequenter vt velit influxum nostri liberi arbitrij in talem actum, quia sine illo esse non potest, imò essentialiter talis actio libera includit respectum ad liberum arbitriū, quod est proxima causa illius: ergo si Deus illū efficaciter & absolutè vult, etiā vult efficaciter vt volū tas humana concurrat ad illum: ergo tale decretū Dei est antecedens nostrum liberum arbitrium, & præfiniens vel prædeterminans illud quod repugnat libertati, vt sæpe dixi: si verò non sic vult Deus illū actum, sed tantum volendo suum concursum ad illum, iam conceditur aliud membrum propositum, de quo postea dicetur.

12 Respondent decretū illud esse absolutum & efficax, & nihilominus nec repugnare libertati, nec esse simpliciter antecedens ex eo solùm quòd supponit dictam præscientiam conditionatam futuri euentus & consensus liberi ipsius voluntatis, sed hæc responsio sufficienter, vt existimo refelli potest, & ex eius improbatione apertè conuinci quod intendimus. Nā in primis fieri non potest, vt Deus velit illo modo præbere cōcursum, ex illa conditionata præscientia, nisi idē decretū sub eadem conditione in obiecto illius præscietiæ includatur. Quia necesse est vt in obiecto illius præscientiæ includatur diuinus concursus, sub eadem conditione, quia sine illo nihil potest velle creata voluntas, ergo nō potest de illa præsciri, quòd in hac opportunitate hoc vellet, nisi includendo in illo antecedēte hanc conditionē, si in illa opportunitate haberet proportionatū concursum Dei, ergo non refert illa præscietia ad seruandam libertatem, si concursus definitè detur ad solum hunc actum per absolutum decretum. Probatur consequentia, quia sumo ipsam conditionatam præscientiam & inquiro, an concursus ille qui in eius obiecto sub conditione includitur, dandus intelligatur per hanc absolutam & definitam voluntatem Dei, vel per aliam: si dicatur primū redit idem argumentum, quia iam tunc non

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest cognosci actus nisi vt necessario futurus ex illa suppositione, quia posito decreto Dei absoluto non potest non sequi effectus; & iam tunc dici non potest illud decretum esse ex alia præscientia conditionata, vel ex alia suppositione, nulla enim fingi aut excogitari potest: ergo talis præscientia nihil confert ad libertatem, cum in illa supponatur conditio auferens libertatem, & indifferentiam ad operandum, si verò dicatur, in illa conditionali non intelligi concursum vt dãdum per hoc decretum, sed per aliam voluntatem, ergo nunc etiam in re ipsa non datur per tale decretum, quia in illa præscientia includitur sub conditione necessarius concursus, & nunc in re non datur alius, nisi qui necessarius est. B Et confirmatur ac declaratur, nam inquiro quando Deus præscit voluntatem humanam in hac occasione si habeat concursum paratum (hoc volituram) an præcognoscat, eandem voluntatem non volituram aliud etiam si habeat paratum cõcursum ad aliud volendum; nec ne? nam si hoc Deus non præscit, sed solùm præscit voluntatem creatam nihil aliud esse volituram in ea occasione, quia non esset habitura cõcursum ad aliud volendum talis omissio seu carentia actus non præscitur vt libera, sed vt necessaria: quia impossibile est, voluntatem habere actum ad quem non habet paratum concursum. Dicetur fortasse, illam non esse habituram concursum in tali opportunitate, quia non esset in ea volitura ex libertate sua, atque hoc ipsum præscire Deum. At hoc C impossibile est, loquendo vt loquimur, de concursu in actu primo, seu prout oblato ex parte voluntatis Dei: quia vt voluntas liberè omittat actum, necesse est, vt supponatur habere concursum in potestate sua, seu oblatum, quantum est ex parte Dei: ergo non potest per scientiam cõditionalem præsciri, voluntatem in tali occasione constituturam liberè omissuram talem actum, nisi sub eadem conditione præsupponatur concursus Dei sufficienter illi oblatus, ita vt conditio sit hæc, etiamsi voluntas Adæ (v.g.) habeat in tali occasione concursum Dei paratum ad volendum resistere tentationi, non volet. Ex hoc ergo apertè concluditur, vt opinor concursum Dei non dari per voluntatem absolutam ipsius actus: quia hæc conditionalis implicat contradictionem. Etiamsi Deus velit absolutè aliquem actum esse, ille non erit ex libertate humanæ voluntatis: quia Deo absolutè volenti non potest humanum resistere arbitrium: ergo si Deus præscit illam conditionalem propositionem, licèt Deus offerat voluntati concursum, in tali occasione ad aliquid volendum, ipsa nõ volet, necesse est, vt concursus sufficienter offeratur per aliquam voluntatem Dei quę non sit omninò absoluta, cui videlicet humanum arbitrium resistere possit.

Friuolæ responsioni occurritur.

Collectio ex dictis.

Atque hinc vlterius concluditur, volitionem, quam Deus nunc habet concurrendi cum humana voluntate liberè operante, non potuisse esse omninò absolutam propter præscientiam conditionatam, qua Deus præscivit voluntatem creatam fuisse hoc volituram, si ipse vellet cum illa concurrere: nam volitio, qua nunc concurrit, non est alia, nisi illa quæ in illa cõditionali includitur, aliàs mutaret Deus conditionẽ: sed in illa cõditionali nõ includitur voluntas absoluta, vt ostẽsum est, quia debet esse talis volũtas cui humanũ arbitrium possit resistere; & quia æquè debet offerri concursus ad oppositum actum, aliàs non esset voluntas ad vtrumlibet indifferens: ergo, &c. Concluditur prætereà, præscientiam illam conditionalem non obstare, quominùs impediatur vsus libertatis, si Deus præbet concursum per illã voluntatem absolutam. Quia, si talis absoluta voluntas includitur sub conditione in obiecto illius scientiæ, præscietur futurus effectus ex efficacia antecedenti talis volitionis Dei, & non ex libero vsu voluntatis creatæ; tolleturque indifferentia quoad specificationem; quia, si concursus supponitur dandus per talem voluntatem, non potest dari, neque offerri, nisi ad vnum actum, & consequenter voluntas creata non potest simpliciter aliud efficere: tollitur etiam libertas quoad exercitium, quia supponitur in Deo volitio, cui humana voluntas nõ potest resistere, & illa est omnino antecedens, cùm non supponat aliam præscientiam, vt dictum est. Quod si in præscientia conditionata præscitur ille actus, vt necessariò futurus ex vi talis causæ, posita conditione, eadem necesitate fiet, & non liberè, quia non aliter futurus est, quàm fuerit præscitus, neque è conuerso. Si autem illa absoluta voluntas non includitur in obiecto illius præscientiæ, sed posteà additur, iam nõ præbet Deus cõcursum in re ipsa eo modo, quo in præscientia illa supponebatur: ergo talis præscientia non obstat, quominùs per adiunctam voluntatem Dei absolutam simpliciter impediatur vsus libertatis: quia

quia illa volitio Dei vltra præscientiam addita est, & voluntatem humanam præuenit, talisque est, vt ei resistere non possit, neque aliquid aliud extra illam velle.

Ex vera dõctrina retorquetur argumentum, sed fine vlla vi.

Dices volitionem, qua Deus prædefinit aliquem actum bonum humanæ voluntatis, iuxta nostram sententiam, non tollere libertatẽ: quia supponit conditionatam præscientiam, quamuis talis voluntas prædefinitiua non includatur in obiecto illius scientiæ: ergo idem dici poterit in præsenti. Respõdeo argumentũ hoc efficaciter retorqueri ad hominem cõtra auctores alterius opinionis: ipsi enim dicunt, volitionẽ prædefinitiuã auferre libertatem, non obstante præscientia conditionata: ergo multò magis id dicere debẽt de hac voluntate, per quã Deus concurrit, si est voluntas absoluta talis actus: nam est eadẽ ratio de illa, vel potiùs longè maior. Sed B nosfacilè respõdemus, negando similitudinem: nã voluntas prædefiniens nec per se se immediatè efficit in humanã voluntatẽ; nec mutat modũ operandi, vel concurrendi Dei ad talem actũ, ita vt ex vi illius determinationis necessariò præbeat media accõmodata, quibus præscit, infallibiliter esse futurum talẽ actũ, quãuis liberè. Secus verò est de illa volũtate absoluta, qua dicitur Deus concurrere ad actum, quia illa per se est efficaciter operatiua ad extra, & per illã mutatur modus concurrendi Dei inclusus in obiecto conditionatæ præscientiæ, vel, si illũ non mutat, in ipsamet præscientia non præcognoscitur talis effectus vt liberè, sed vt determinatè ac necessariò futurus ex vi illius volũtatis Dei, vt satis declaratum est. C

Probatur primò assertio tertia.

Superest dicendum de alio membro, & probandũ, aliã voluntatem concurrẽdi non esse sufficientem rationem huius præscientię. Primò, quia voluntas illa non est omnino absoluta, sed conditionẽ aliquam virtute includẽs, vt in libris de Auxilijs ex cõmuni Theologorũ sententia, & ex modo diuinæ prouidentiæ necessariò ad constituendã actionem in potestate liberi arbitrij humani, & vt actio peccaminosa Deo non imputetur, variis modis ostendi, sed in voluntate conditionata per se sumpta non cognoscitur effectus futurus sufficienter, nisi aliàs cognoscatur conditio impleta, vel implenda, quia conditio ipsa suspendit efficaciam voluntatis, vel potiùs ipsa voluntas suam efficaciam sustinet, donec cõditio impleatur, ergo. Atq; huius argumenti vis magis declarabitur secunda ratione, quæ talis est. Effectus talis

Secũdo probatur.

A volũtatis nõ est futurus à sola illa volũtate, sed necessarium est vt voluntas etiam humana simul se determinet ad talẽ effectum: quia Deus per illã voluntatem non vult effi cere illum effectũ vel actionẽ se solo, sed cũ cooperatione libera volũtatis humanæ, ideoque actio ad extrà, quę ab illa volũtate procedit essentialiter dependent ab vtraq; voluntate: non potest ergo cognosci illa actio vt futura nisi præcognita vtriusq; voluntatis determinatione futura. Ergo non potest sufficienter cognosci in solo illo decreto voluntatis diuinæ. Patet cõsequentia, quia effectus non potest præcognosci in causa, nisi illa sit sufficiens, & efficax: illud autẽ decretũ per se solũ non est sufficiens causa simpliciter loquendo illius effectus, sed tantũ in vno genere scilicet causæ primæ. Dicetur fortasse, quando Deus definit dare cõcursum humanæ voluntati ad talem actũ, simul in ipsa æternitate scire voluntatem humanam esse determinandam ad eundẽ actum, ideoq; statim præscire talem effectum esse futurũ. Sed in primis hoc fortasse non ita est: nam, cùm voluntas humana sit proximè libera, non tantùm quoad exercitiũ actus, sed etiam quoad specificationem, non solùm habet cõcursum oblatum ex parte Dei ad vnũ actum quem factura est, sed etiam ad plures quos hic & nunc circa tale obiectum facere posset: Deus autẽ non offert concursum nisi per voluntatem concurrendi ad talem vel talem actum prout liberè volũtas humana cooperata fuerit: hæc enim est cõditio implicitè inclusa in illa voluntate, & ideo neque hoc est contra efficaciam diuinæ voluntatis, quia ipsamet non vult maiorem adhibere, neq; magis absolutè talem effectum velle, neque etiam est frustrà, quia talis causa secunda ita potens, & indifferens, talem etiam concursus applicationem natura sua postulat: quæ omnia in dict. lib. de Auxilijs latiùs declaraui, & ostendi. Atque hinc etiam confirmatur obiter quod intendimus, quia voluntas concurrendi vt sic, quantum est ex se, potest non habere effectum: ergo non est sufficiens ratio vt in ea cognoscatur effectum esse futurum. Vnde addo vlteriùs, etiam respectu illius actus, qui faciendus est à tali voluntate, non esse illam sufficientem rationem cognoscendi futuritionem illius actus. Cùm enim dicitur Deus posito illo decreto cognoscere ad quem actum voluntas humana cooperatura sit; interrogo, an cognoscat esse cooperaturam ex vi & effi-

Confirmatur magis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cacia illius voluntatis diuinæ de concursu A
præstando? & hoc dici non potest, alioqui
illa voluntas Dei non esset tantùm concurrendi, sed etiam determinandi humanã voluntatem: vel an solùm cognoscat Deus voluntatem humanam suo arbitrio & influxu esse determinandam ipso concurrente? quod verissimum est. Inde tamen apertè sequitur illam determinationem futuram humanæ voluntatis non cognosci à Deo in suo decreto seu voluntate concurrendi, sed aliunde, quia illa voluntas concurrendi non se habet causaliter, vt ita dicam ad determinationem voluntatis humanæ, quatenus ab ipsa manatura est, sed tantùm concomitanter, ergo non potest in illa vt in causa cognosci, quandoquidem non est ratio cognoscendi cooperationem alterius causæ, sine cuius cognitione non potest cognosci effectum esse B
futurum.

14 Dicetur fortasse, priùs ratione quàm
Responsio ad prędicta Deus habeat hoc decretum concurrendi, supponi in ipso hanc conditionatam scientiam, si talis voluntas humana in tali occasione, &c. ad volendum expedita, habuerit concursum causæ primæ, hoc operabitur, & non aliud: & ideo voluntatem concurrendi esse sufficientem rationem cognoscendi talem effectum esse futurũ, quia, licèt includat conditionem, vel requirat concausam, iam supponit eam fore implendam seu determinandam. Respõdeo, primò
Impugnatur, negando simpliciter antecedens, quia Deus non tantùm offert, quantum est ex parte sua concursum ad actum, quem sub conditione præsciuit futurum, sed etiam ad actum C
quem præscit non esse futurum, vt libertas quo ad specificationem integra maneat. Secundò respondetur negando consequentiã, etiam respectu illius actus, quæ Deus præsciuit futurum esse sub dicta conditione; quia, licet tunc posita voluntate concurrendi Deus præsciat absolutè futurum actum; tamen non ex vi solius voluntatis concurrendi, sed coniunctè cum illa præscientia determinationis humanæ qua cognoscit effectum futurum: nam in virtute intercedit ibi ex parte subiecti hic syllogismus, si voluntas humana habeat concursum diuinum, hoc faciet: sed habebit illum ex vi decreti diuini, ergo: de omni autem syllogismo verissimum est vnam præmissarum per se sumptã non esse sufficientem causam veritatis consequentis. Vnde adhuc explicandum superest quod intendimus, scilicet, qua ratione cognoscat Deus voluntatem humanam esse determinandam, siue nunc in absoluta scientia, siue in ea conditionata, si ad eam recurratur. Non enim potest dici, per illam scientiam conditionatam hoc sciri ex decreto conditionato in ea incluso, quia illud tantum est decretum concurrendi vt supponimus, quod non causaliter, sed concomitanter tantùm comparatur ad voluntatem humanã respectu determinationis eius: necessariò ergo quærenda est alia ratio cognoscendi futura. Omitto vulgares alias rationes Nominalium, & aliorum, quia minùs efficaces mihi videntur.

Permissionis Voluntas non sufficit vt ex vi eius cognoscatur futurum peccatum.

ATque hinc constat quartò & vltimò 15
dicendum esse, voluntatem permit- Assertio quarta.
tendi peccatum per se solam non esse sufficientem rationẽ vt cognoscatur peccatum esse futurum. Hoc à fortiori constat ex dictis; declaratur tamen breuiter. Nam duobus modis procedere possumus, primò supponendo Deum habere hanc scientiam conditionatam. *Si permitto Adam hic & nunc peccare, peccabit*: vel nulla supposita tali scientia vel potiùs supponendo Deum non habere illam. Iuxta hunc posteriorem modũ probatur facilè conclusio ex dictis, quia voluntas permittendi duo includit: vnum est propositum non impediendi peccatum, nec dandi auxilium efficax, seu determinationem omnimodam ad oppositum actum, seu ad vitandum peccatum: aliud est decretum concurrendi ad positiuum actum voluntatis, quo peccatum liberè ac voluntariè fit: suppono enim nunc peccatum non fieri sine actu positiuo, etiamsi sit peccatum omissionis, saltem moraliter loquendo. Ratione prioris partis non potest futurum peccatum cognosci in sola permissione, vt latè ostendi lib.2. de Auxilijs cap.5.nu.16. & sequentibus: & ideo solùm declaratur breuiter. Quia vel illud auxilium efficax est aliqua prædeterminatio physica: & hæc nõ est necessaria ad vitandum peccatum, imò nec possibilis, si liberè vitandum est, aut etiam si homini imputatur quòd illud non euitet, vt in prædicto lib. de Auxilijs sæpiùs ostendi: ergo in negatione huius determinationis non potest cognosci futurum peccatum. Aut illud auxilium est aliqua vocatio, excitatio, aut specialis protectio Dei tempore congruo: & hæc A
(siue sit necessaria ad vitãda singula peccata siue non, de quo nũc non disputo) nõ est efficax absq; præscientia conditionata, vt probatũ est in lib.3. de Auxilijs, nunc autem loquimur absque præsuppositione talis scientiæ: quid enim sentiendum sit illa supposita statim dicemus. De altera verò parte scilicet de voluntate concurrendi, iam generaliter dictũ est, & illa omnia à fortiori locum habẽt in actibus malis, quia voluntas humana non est ex se determinata ad illos faciendos, sed indifferens, nec Deus ex vi voluntatis cõcurrendi determinat illã. At verò supposita prædicta scientia conditionali, & adiuncta voluntate permittendi peccatum, manifestum est euidenter inferri & cognosci peccatum esse futurum, nam infertur ex propositione con- B
ditionata, quę vera esse supponitur, cum veritate antecedentis seu conditionis. Talis verò cognitio non est in sola voluntate permittendi, supponitque aliam rationem cognoscendi liberam determinationem voluntatis humanæ, vt à fortiori ex dictis constat.

16 Ad fundamentum contrariæ sententiæ so-
Soluuntur rationes & opposita sẽtentia. lutio constat ex dictis: quod etiam latiùs tractaui in dicto opere de Auxilijs, vbi lib.2. cap.7. ex professo declaraui non esse necessarium ad perfectionem prouidentiæ diuinæ vt omnes actus humanos in particulari præfiniat, neque in malis actibus id decere diuinam bonitatem; in bonis verò id facit Deus iuxta rei, vel finis exigentiam pro suo arbitrio & sapientia. In capit. autem 3. eiusdem lib.2. num.11. & sequentibus, & in cap. C
15. lib.1. fusè declaraui quomodo voluntas Dei, qua vult concurrere cum humano arbitrio, virtute includat conditionem & quoad causalitatem concomitanter se habeat cum humano arbitrio. Ex quibus principijs ostendimus hanc voluntatem per se non esse sufficientem rationem cognoscendi effectũ futurum. Et ex eisdem respondetur in forma ad prædictũ fundamentum, hanc voluntatẽ esse efficacem quantum est ex parte Dei ad concursum præstandũ, alteta causa cooperante, non verò absolutè & simpliciter ad ponendum effectũ, quia non est absoluta voluntas vt effectus sit, sed cum hac conditione, si volũtas humana se se ad illam accõmodauerit. Neque etiam est voluntas efficax accommodandi seu determinandi ipsammet voluntatem humanam, sed quoad hoc concomitanter se habet. Vnde ad aliam argumẽtandi formam respondeo, hanc causalem. *Res futura est quia Deus voluit eam fore*, in his quæ ex sola Dei causalitate futura sunt, veram simpliciter esse; in his verò quæ non à solo Deo, sed etiam à cooperante libero arbitrio futura sunt, in primis non est vera de omnibus futuris contingentibus, nam in actibus peccaminosis falsum est dicere, *Antichristus persequetur Ecclesiam, quia Deus voluit vt id faceret*, quia Deus non id voluit, sed permisit: nec tamen verũ est dicere id fore quia Deus id permisit, quia etiam voluntas permittendi non est causa talis effectus, sed solùm non impedit illum. In bonis autem actibus erit vera illa causalis, præsertim propter voluntatem Dei præfinientem, vbi hæc intercedit: vel etiam propter voluntatem inducendi, & iuuandi hominem ad hos actus: nam in causa etiam consulendi humana verè dicimus. *Ioannes hoc voluit, quia Petrus consuluit*, quanuis consilium non sit causa adeo efficax, vt in eo posset infallibiliter cognosci alterum fuisse consensurum. Ratione autem voluntatis concurrendi illa causalis est vera, si dicat causam tantùm in vno ordine, scilicet causæ primæ; non verò si dicat causam adæquatam simpliciter in omni genere; neque etiam, si dicat causam prædeterminãtem aliam concausam: & ideo causalis illa, in eo sensu quo vera est, non sufficit vt in solo antecedenti infallibiliter cognoscatur consequens esse futurum.

CAPVT VII.

Realem ac æternam præsentiam seu coexistentiam cum Deo non conuenire rebus creatis, neque in ea fundari posse scientiam futurorum contingentium.

DIuus Tho. 1.p.q.14.ar.13. post- Quomodo loquatur S.Thom. in hac re, & qua occasione.
quàm improbauit alios modos cognoscendi futura contingẽtia, concludit posse cognosci quatenus sunt æternitati præsentia, quia æternitas infinita est, & tota simul, ideoq; omnia complectitur. Atq; eodem modo explicuit D. Thom. hanc cognitionẽ vbicunq; de illa disputat, 1.par.q.57.art.3. vbi negat Angelos posse cognoscere hæc futura, quia eorum cognitio nõ mẽsuratur æternitate. Idẽ 1.cõt. gent.c.66. & 67. vbi cõparat æternitatẽ puncto cẽtri, in quo lineæ nõ distãt quãuis aliàs inter se distãt. Sumpsit autẽ D. Tho. hanc dicendi rationẽ ex antiquis Patribus, præsertim

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex Augustino, qui sæpissimè dicit respectu A
Dei nihil esse futurum, neque præteritum
quia in illa æternitate *nulla est transmutatio,*
nec vicissitudinis obùbratio. Iacob. 1. Sed omnia
respectu illius sunt quasi permanentia in
vno nunc. Et ideo in Scriptura declaratur
æternitas per modum vnius Diei præsentis,
Psalm. Psalm. 2. *Ego hodie genui te.* De qua re legi
potest Augustinus lib. 11. Confess. à c. 18.
& lib. 10. de Ciuit. c. 12. & lib. 11. c. 21. &
lib. 4. de Trinit. cap. 13. & libr. 11. c. 7. &
& lib. de Prædestinat. Sanctor. capit. 5. &
lib. 2. ad Simplicianum quæst. 2. vbi id con-
firmat. Quia non aliter Deus intuetur futu-
ra cùm in suo tempore sunt, quàm ante-
quàm sint, quia in diuina cognitione non
potest esse vnus atque alius modus cogni-
tionis, sed semper idem. Et ideo dicitur B
Ad Rom. ad Roman. 4. *Vocat ea quæ non sunt, tanquam*
Eccles. *ea quæ sunt.* Et Ecclesiastic. 39. *Opera vni-*
uersa carnis coram illo. Sed quando sunt, vi-
det illa realiter præsentia; ergo sic sem-
August. per videt. Quare idem repetit Augustinus
serm. 11. de verbis Apostoli circa id Ephes.
1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.*
Hieronym. Vbi Hieronymus idem sentit. Et idem Au-
gustinus exponens illud Psalm. 49. *Pulchri-*
tudo agri mecum est Simili modo loquitur sæ-
D. Gregor. pe Gregorius, 2. Moral. capit. 20. & libr.
4. capit. 32. & 38. & lib. 9. capit. 25. &
lib. 20. c. 24. vbi inter alia dicit, præscien-
tiam non propriè dici de Deo, quia ni-
hil ei est futurum, sed omnia præsentia.
Boet. Quod dixerat priùs Augustinus citato lo-
Ambr. co ad Simplicianum: & Boetius lib. 5. de
Ansel. Consolat. prosa vlti. Idem sentit Ambro- C
sius lib. 1. de fide capit. 7. & 1. ad Corinth.
15. Anselm. lib. de Concord. Prædestinat.
& liberi arbitrij cap. 1. & 2. & de casu dia-
boli cap. vlt. & lib. 1. Cur Deus homo. cap.
18. Beda lib. 1. Variarum quæstionum quæ-
stio. 17. tomo 8. & Boetius citato loco, Hu-
go de Sanct. Vict. in Summ. sentent. tractat.
1. capit. 12.

Prima opinio refertur, & suadetur.

2 PRopter hæc est prima sententia affir-
mans hunc præsentiæ modum, quem
latè exposuit Caiet. 1. par. quæst. 14.
art. 13. Priùs verò docuerat Capreolus 1.
dist. 36. 37. & 38. vbi etiam Richard. art.
1. quæst. 3. & dist. 39. articu. 1. q. 1. Ferra-
riensis. 1. Contr. Gent. cap. 66. & 67. Incli-
nat Marsil. 1. quæst. 40. artic. 2. Abulensis
Iosue 11. quæst. 68. & 76. Tenet Cathe-
rinus Opusc. de Præscientia & prouident.
& communiter Thomistæ. Quorum senten
tia in duobus præcipuè cõsistit. Primum est,
res omnes quæ in tempore fiunt semper es-
se præsentes æternitati Dei secundùm rea-
lem existentiam priùs ratione quàm cogno
scantur; ita vt si intelligatur essentia Dei
æterna, etiamsi per impossibile non esset
cognoscens, intelligenda sit perpetuò rea-
liter coexistens rebus omnibus, & omnes il-
li. Quod si inquiras, quomodo res quæ non
est in sua duratione & tempore, potest sem-
per coexistere æternitati. Respõdetur, quia
æternitas in se indiuisibilis existens, omnia
tempora complectitur. Quo fit, vt quid-
quid in tempore existit, sit etiam in æter- B
nitate, & consequentes, vt licèt in se non
semper existat, tamen in æternitate semper
sit: & hoc est æternitati coexistere. Atque
hoc solum est fundamentum huius partis,
præter auctoritatem Sanctorum. Quia in
Dei æternitate nulla est successio, ergo si-
mul complectitur omnium temporum suc-
cessionem, cùm sit infinita: ergo è contra-
rio, omnia quæ sunt in aliqua differentia
temporis simul sunt æternitati correspon-
dentia, etiamsi inter se non coexistant. Quia
non adæquatè coexistunt æternitati, nec
pro quolibet instanti temporis, vt Caieta-
nus notat, sed tantùm inadæquatè pro suo
tempore, & pro instanti æternitatis. Secun-
dum dictum huius sententiæ est, hanc præ-
sentiam esse sufficientem rationem ex par-
te obiecti, atque adeo simpliciter sufficien-
tem vt Deus hæc cognoscat. Probatur, quia
obiectum præsens iam est determinatum, &
consequenter aptum ad determinandam co
gnitionem: sed ex parte Dei est etiam in-
finita vis cognoscendi, & æterna visio,
quæ omnia etiam tempora complectitur:
ergo.

Imò hinc præterea addere possumus
(licèt non omnes auctores huius senten-
tiæ id admittant) hanc præsentiam esse
simpliciter necessariam ad hanc cognitio-
nem: id enim sentit D. Thom. suprà,
Idem sentiunt Augustinus, & Boetius,
qui non solùm ponunt in Deo scientiam
præsentium rerum, sed negant propriam
præscientiam futurorum. Imò Augustinus
infert tanquam inconueniens, quòd Deus
habeat earundem rerum duplicem scien-
tiam, scilicet, præscientiam futurorum
vt sic,

3 Præsentiã hãcesse me diũ necessarium ad præscientiam, quibus probetur.

vt sic, & scientiam præsentium. Ratione A
etiam ostenditur, quia futura, quandiu vt
futura considerãtur, sunt indeterminata, vt
præsentia verò sunt determinata ad vnum:
ergo non possunt certo cognosci sub priori
cognitione, sed sub posteriori: à Deo autem
certò cognoscuntur, ergo necesse est co-
gnosci vt præsentia. Et confirmatur primò,
quia scientia Dei est necessaria: ergo non at-
tingit veritatem aliquam nisi vt necessariã:
veritas autem contingens non habet neces-
sitatẽ nisi vt præsens est, eam scilicet de qua
dixit Aristoteles, quòd res, quando est, ne-
necessè est esse: ergo, &c. Confirmatur secũ-
dò, quia excluſim̃ omnes modos cognoscen
di hæc futura in alio; ergo debent cognosci
in se ipsis: cognosci autem aliquid in se, idem
est quod cognosci vt præsens, quia secluſa
hac præsentia, nihil est, & consequenter ni- B
hil habet quo possit in se, & per se visio-
nem terminare. Atque hinc concluditur
prior pars, tum quia, si hæc præsentia non
est secundùm coexistentiam realem, nihil po
nit in obiecto, quo possit terminare actum
intellectus: tum maxime, quia, si non est
præsentia realis, quæ nam erit? Dices, esse
præsentiam obiectiuam. Contrà, interrogo,
an hæc præsentia obiectiua in ordine ratio-
nis antecedat scientiam, vel sequatur? vel ad
summum formaliter per illam fiat, ita vt sit
denominatio ab ipsamet scientia? Si hoc po-
sterius dicatur, talis præsentia non deseruit
ad hanc scientiam, neque est vllo modo ra- C
tio illius, vt per se constat: ergo per hanc
præsentiam sic explicatam nullo modo de-
claratur quo modo Deus cognoscat hæc fu-
tura; imò idem per idem diceretur, asseren-
do Deum scire futura, quia habet illa præ-
sentia obiectiuè. Et in rigore esset falsa illa
causalis, nam potiùs habet illa præsentia,
quia illa videt. Ergo necesse est explicare
illam præsentiam priori modo, ita vt quasi in
actu primo censeatur res priùs ratione obie-
ctiuè præsens, quàm actu videatur: talis au-
tem præsentia obiectiua coincidit, vel inclu-
dit necessariò præsentiam coexistentiæ rea-
lis, quia, vt dicebamus, necesse est talem præ-
sentialitatẽ fundari in esse reali eius, in quo
etiam consistit coexistentia realis.

Secunda opinio contraria.

4 NIhilominùs communiter alij Theo
logi in 1. dist. 38. negant res creatas
semper existere aut in se, aut etiam
in æternitate, & consequenter negant eas
semper æternitati coexistere, aut (quod idem
est) esse illi semper præsentes secundùm rea-
lem coexistentiam: ac denique concludunt
huiusmodi coexistentiam non posse esse ra-
tionem cognoscendi futura neque ex parte
Dei, neque ex parte ipsarum rerum. Ita Sco
tus sibi, & Durandus q. 3. & Aureol. & Ga- Scotus.
briel q. vnica, & idem sentit Gregor. quæst. Durand.
2. artic 2. Bonauent. dist. 39. artic. 2. quæst. 3. Aureol.
Alexander Alens. 1. par. quæst. 23. memb. Gabr.
4. art. 3. & memb. 3. art. 4. Corduba dict. q. Gregor.
55. dub. 8. Et ex sententia D. Thomæ te- Bonauent.
nent Heruæus in 1. dist. 38. articu. 3. Hispa- Alens.
lens. ibi quæstio. 1. Syluester in Conflato. 1. Cordub.
par. & Ægidius Opusc. contra corruptores Heruæ.
doctrinæ D. Thom. art. 4. Hispalens.
Syluest.
Ægid.

Hæc posterior opinio mea sententia ve- 5
risima est. Priorverò adeo est difficilis, Iudicium
suppositis principijs certis ex doctrina fi- ferturde v-
dei, vt vix intelligam quid dicere possit in traque opi
re ipsa diuersum. Declarabo igitur priùs nione.
rem ipsam, & quæ nam præsentia, vel
existentia rerum creatarum in æternitate
possit admitti, & an illa quidpiam ad scien-
tiam futurorum conferre possit, tandem ex-
plicabo.

Primò ergo supponendum est coexisten- 6
tiam realem inter duas res nihil esse aliud, Quid sit
quàm simultaneam existentiam vtriusque, realis duo-
nam coexistentia nullam dicit habitudinem rum coexi
causæ, aut effectus, aut aliam similem inter stentia.
res, quę coexistentes dicuntur: non potest er
go excogitari quid sit coexistentia, præter
illam simultatem in existendo, ita vt sit rela-
tio realis inter res quæ coexistentes dicun-
tur, si capaces sint eius, vel denominatio
mutua ex vtriusque existentia proueniens.

Secundò supponendum est, Deum habe- 7
re æternam existentiam, eiusque æternita- Æternitas
tem esse rẽ quandam seu durationem ab in Dei quę sit
trinseco necessariam, infinitam, & immuta-
bilem, in qua proinde nulla potest esse ve-
ra & interna successio, nec substantialis, ne-
que accidentalis, quia apud Deum nulla est
transmutatio, sine qua realis successio nec
concipi potest. Est ergo illa æternitas ea-
dem omnino semper permanẽs, ac propter-
eà dicitur etiam indiuisibilis, ac tota simul,
quia alioqui haberet successionem. De qua
re latè diximus disp. 30. Metaphysicæ.

Tertiò è contrario statuendũ est, nullam 8
rem extra Deum esse, non solùm de se & Nulli rei
propriè æternã, verùm neq; ab æterno pro- cõuenit æ-
ductam, aut existentem, simpliciter loquen- ternitas.
do. Nam de fide est res omnes creatas in tem
pore,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pote, & per veram creationem incepisse, A
id est, ex nihilo productas fuisse simpliciter;
ergo nihil erant antequàm crearentur, id est
in tota æternitate vsque ad initium tempo-
Augusti. ris. Ideoque meritò dixit Augustinus 12.
de Ciuitate cap. 25. antequàm fierent, non
fuisse, non solùm in tempore, sed etiam in
æternitate.

Res creatas non coexitisse Deo ab æterno in propria duratione.

9 Assertio prima. EX his ergo quæ indubitata sunt, sequitur primò, simpliciter loquendo, res creatas vt consideratas in propria duratione & mensura, non coexitisse Deo ab æterno. Ita tenent Doctores secundæ B
opinionis; & non videntur contradicere priores: dicunt enim, si in his locutionibus, *Antichristus coexistit Deo*, vel *est præsens æternitati Dei*, copula referatur ad tempus, seu propriam durationem Antichristi, propositiones esse falsas. Et probatur, quia nec tempus, nec duratio aliqua intrinseca rei creatæ extitit ab æterno, vel existit: ergo in ordine ad tempus, vel talem durationem creatam nulla res potest extra Deum coexistere Deo. Probatur consequentia, tum ex primo fundamento, quod coexistentia dicit simultaneam existentiam vtriusque extremi: sed alterum extremorum non habuit existentiam æternam seu ab æterno; ergo nec coexistentiam: tum etiam, quia coexistentia dicit ordinem ad vnam aliquam C
durationem aliquo modo communem vtrique extremo vel intrinsecè, vel extrinsecè quando enim res coexistentes dicuntur simul coexistere, illud aduerbium, *simul*, non dicit propinquitatem, vel identitatem loci, vt per se constat, neque aliquod aliud genus vnionis; nullum enim tale requiritur inter res coexistentes ad hoc præcisè vt coexistentes sint: dicit ergo propinquitatem vel vnitatem durationis, id est, quòd duratio vnius existat, seu sit quando est duratio alterius, atq; adeo quòd in ordine ad idem instans, aut verum, aut mente conceptum, vtriusque duratio simul esse intelligatur: sed tempus, vel duratio quælibet creata non ita se habuit ad æternitatem Dei ab æter 8
no: ergo res creatæ in ordine ad proprias durationes, vel in ordine ad nunc temporis realiter existentis, non potest dici coexistere Deo ab æterno, vel coexititisse.

Secundò sequitur, vnamquamque rem creatam, quando in propria duratione verè existit, verè etiam coexistere æternitati Dei, & toti æternitati Dei, quanuis non totaliter neque adæquatè: Deum verò è contrario coexistere rebus creatis existentibus, non solùm adæquatè, verùm etiam excedendo illas. Explico singula, nam in primis, quia æternitas Dei est duratio ab intrinseco necessaria, fieri non potest vt aliqua alia duratio existat, quin coexistat æternitati Dei, nam quando incipit alia duratio, non desinit æternitas Dei simul; ergo perseuerant: hoc autem est coexistere, vt dictum est. Quo fit vt hæc coexistentia nihil addat Deo eiusque æternitati nisi denominationem extrinsecam, quia non est capax nouæ relationis, vt suppono. In creatura verò in primis addit existentiam seu intrinsecam durationem, si antea illam non habebat, & deinde etiam addit denominationem, vel etiam, si quis maluerit, relationem. Exemplum huius est in Dei immensitate, & existentia in loco: nam, quando res creata realiter in loco existit, necesse est vt Deus sit in ipsa secundùm essentiam, id est, secundùm intimam præsentiam realem in ordine ad eundem locum, vel spatium indiuisibiliter mente conceptum: quæ præsentia ex parte Dei supponit infinitum quendam modum (vt more nostro loquamur) necessariò & immutabiliter ei conuenientem, addit verò deinde solam denominationem extrinsecam. In creatura verò ponit præsentiam realem localem, si antea illam non habebat, additóque vel similem denominationem, vel relationem propinquitatis.

10 Secunda assertio, non existit res quin Deo coexistat.

An aliquid addat coexistentia super entitatem.

Atque hinc etiam constat, res quæ coexistunt, vel quando coexistunt æternitati, toti æternitati coexistere, quia, cum æternitas sit indiuisibilis, non potest aliquid coexistere parti æternitatis, sed toti, quia in ea non sunt partes, neque secundùm se habet magis & minùs. Addidi vero, *quamuis res tèporales coexistant toti æternitati*, non verò totaliter, neque adæquatè. Primò quidem quia æternitas est duratio ex se infinita; omnis autem duratio creaturæ finita est: finitum autem non potest adæquari infinito. Deinde quia æternitas necessariò coexistit omnibus temporibus, præteritis, præsentibus, & futuris, ipsa autem tempora inter se non coexistunt, neq; etiam res creatæ quæ in illis sunt saltem

11 Quidquid est coexistit toti æternitati, sed non adæquatè.

saltem ex necessitate: ergo æternitas, & du- A
ratio creata vel temporalis non sunt inter se adæquatæ in coexistendo & durando. Vnde rectè sequitur, quod est æternum coexistere cuicunque rei temporali, & omnibus quæ illi coexistunt, & omnibus etiam temporibus, etiamsi in infinitum durent, & omnibus ac singulis partibus & instantibus eorum. E contrario verò non sequitur, quod est in duratione creata, & per illam coexistit æternitati consequenter coexistere omnibus alijs rebus vel temporibus: ergo signum est nullam durationem creatam adæquatè coexistere æternitati, sed hanc semper excedere. Tandem hoc satis declarat exemplum de immẽsitate, nam ita Deus est in rebus, vt totus sit in qualibet, & consequenter coexistat illi toti, & quælibet res B
creata toti Deo secundùm locum, non tamen totaliter, neque adæquatè, quia extra quamlibet rem totus Deus est, & quantumuis corporalia loca augeantur, Deus totus potest esse in pluribus, & maioribus.

Temporalia non verè dicuntur Deo coexistere ab æterno.

12 Assertio tertia. TErtiò principaliter sequitur ex dictis, res temporales & creatas non posse verè ac propriè dici coexistere Deo ab æterno, etiam in æternitate. Ita docent auctores secundæ sententiæ; &, licèt priores aliter loquantur, tamen nec C
D. Thomas illo modo vnquam locutus est, vt infrà ostendam; neque in rigore videtur vera, aut probanda sententia. Quod sic ostendo, nam in primis res quæ in se non existit, & quando in se non existit, non potest dici existere in æternitate: sed res creatæ ab æterno non extiterunt in se ipsis, & in propria existentia & duratione: ergo neque ab æterno extitetunt in æternitate, ergo neque ab æterno coexistunt, vel coexiterunt realiter æternitati. Maior probatur, quia existere in æternitate supponit existere in se, tum quia hæc illatio, existit in æternitate, ergo existit, non est (vt aiunt) à secundùm quid ad simpliciter, sed est ab inferiori ad superius affirmatiuè: quia existere in æternitate non est conditio diminuens ipsum existere in se, sed addit supra illud denominationem, vel relationem ad aliud simul existens: tum etiam, quia esse in extrinseca duratione, & quasi communi seu superiori ac excedente, supponit esse in propria, sicut esse in loco communi supponit esse in aliquo proprio, qui sub cõmuni contineatur: sed res creatæ non dicuntur esse in æternitate tanquam in propria duratione, sed tanquam in extrinseca & communi seu superiore: ergo, vt sint in æternitate, necessariò debent supponi esse in aliqua propria & intrinseca duratione: & hoc est in se ipsis existere. Sicut enim sine fundamento nõ potest intelligi relatio, ita neq; existentia in alio seu cum alio sine existentia in se.

Tandem, quia dum res dicitur existere in æternitate, duo de illa dicuntur, vnum quòd existat, alterum quod in æternitate existat. Primum horum non potest esse denominatio extrinseca; nulla enim res potest dici existens per denominationem extrinsecam ab alio; ergo nec potest aliquid dici existens in æternitate per solam denominationem extrinsecam ab æternitate Dei: ergo, vt dicatur res existens in æternitate, debet supponi in se existens intrinsecè; & ab æternitate solùm accipiet denominationem quãtum ad illud, quod est, esse in æternitate: ergo, sicut simpliciter & absolutè non possunt dici res creatæ ab æterno existere, neque in propria duratione existere, ita nec possunt dici in æternitate existere, ergo nec possunt dici ab æterno æternitati realiter coexistere. Probatur hæc consequentia, quia coexistere realiter, supponit existentiam vtriusque extremi in ordine ad eandem durationem seu mensuram, ita vt in qua duratione dicuntur coexistere realiter, in eadem debeat vtrumque existere: ergo, si Deus & creatura ab æterno coexistunt in æternitate, non tantùm Deus, sed etiam creatura ab æterno existit in æternitate: ostensum est autem hoc esse falsum, scilicet creaturam ab æterno existere, etiam cum illo addito, *in æternitate*: ergo etiam illud aliud falsum est, scilicet coexistere realiter ab æterno, etiam in æternitate.

13

Respondent aliqui, in huiusmodi locutio- 14 Aliquorũ euasio.
ne, creatura coexistit æternitati Dei, verbũ illud seu copulam de præsenti duplicem sensum efficere posse. Vnus est, vt verbum, *Est* consignificet aliquod instans nostri temporis, vel aliquam partem eius seu durationem creatam: & hoc modo fatentur esse falsam locutionem. Alius verò esse potest, vt verbum illud solùm consignificet instans æternitatis, & totam temporis latitudinem, quæ illi coexistit, vel coexistere potest:

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest: & hoc sensu defendunt veram esse A
locutionem, vt quando dicimus, nūc seu hoc
tempore esse ægritudinem, & salutem, non
significamus pro eodem temporis instanti
hæc omnia simul contingere, sed per illud
nunc designamus cursum huius vitæ in quo
hæc omnia existunt, quædam in vno tempo-
re, alia in alio; omnia verò in nunc huius vi-
tæ: ita dicunt esse omnia in nunc æternitatis.
Quidam verò addunt, per verbum de præ-
senti, locutiones illas rectè verificari in dicto
sensu, non tamen per verbum de præterito;
vt si dicamus, creaturæ fuerūt, vel coexsiste-
runt æternitati, quia verbū de præsenti con-
uenit æternitati, quæ semper est: non sic an-
tem verbum de præterito, quia in æternita-
te non est præteritum, neque futurum, sed
tantùm præsens.

15 Præcludi-tur. Verùm hæc omnia in primis magis per- B
tinent ad modum loquendi, quàm ad veram
existentiam, vel coexistentiam realem om-
nium rerum in æternitate: quin potiùs, si
attentè res consideretur, ille modus consi-
gnificandi totam latitudinem temporis per
modum vnius diei præsentis, fit potiùs per
apprehensionem intellectus, quàm in re sub
sistat, sicut loquimur de toto die, vel anno,
ac si nunc esset præsens, cùm reuera secun-
dum existentiam suam non ita sit: & ita illa si
multas seu præsentia magis est secundùm ra-
tionem obiectiuam, quàm secundùm realem
coexistentiam. Deinde, admissa etiam illa si-
gnificatione & apprehensione, in rigore nō
videtur verè dici quòd omnes res creatæ
sunt ab æterno existentes, vel coexistentes
æternitati, seu in æternitate: quia aliud est
coexistere æternitati, aliud ab æterno coexi-
stere: illud primum indefinitum est & parti-
culare, & pro breui tempore verificari po-
test, & ita potuit ab æterno cognosci & signi
ficari per propositionem de futuro, vel de
præsenti in ea significatione ampla iam de-
clarata: tamé posterior locutio facit sensum
vniuersalem, & distributiuum, & significat
illam coexistentiam semper & absque ini-
tio fuisse. Hoc autem falsum est, quia coexi-
stentia includit existentiam vtriusque extre
mi, & hæc non semper fuit, neque sine ini-
tio. Item quia verbum *est*, prout dicitur
ampliari ad completam totam temporis la-
titudinem, non amplectitur aliquod tem-
pus ab æterno existens, sed tantùm differē-
tias eius, ex quo initium habuit, ergò etiam
ratione talis significationis non potest illa
locutio esse vera cum illo addito, *ab æterno*.

Atque ex his tandem infero, res creatas 16
non simul existere, vel coexistere in æterni- Res succes
tate secundùm rem loquendo, sed succes- siuè coexi-
siuè prout in se successiuè fiunt & existunt. stunt in æ-
Probatur ex eodem principio, quia coexi- ternitate.
stentia supponit existentiam extremorum:
sed res creatæ neq; inter se simul coexistūt,
sed vna post aliam, neque in æternitate, quia
in illa non sunt nisi media propria existentia
& duratione: ergo in nullo vero sensu dici
possunt simul coexistere realiter.

Dices, Ergo etiam Deo coexistent succes- 17
siuè, ergo est successio in ipsa Dei æterni- Obiectio
tate. Respondetur concedendo primā con soluitur.
sequentiam, negando secundam: nam res,
quæ priùs existit, priùs etiam coexistit æter-
nitati, quàm altera quæ posteriùs fit: & hoc
etiā modo Deus ipse priùs coexistit vni rei,
quàm alteri: & hoc modo admittimus succes
sionem in hac coexistentia. Item, quia hæc
coexistentia non est æterna, incipit ergo in
tempore: ergo eadem ratione potest in ea
esse prius, & posterius, & finiri etiam po-
test, si res quæ incipit, desinat esse. Om-
nia verò hæc solùm ponunt in Deo de-
nominationem extrinsecam ab alia re quæ si
mul cum illo existit, & ideo nō indicant suc-
cessionem in æternitate Dei, sed in rebus
quæ simul cum illa existunt. Exemplum sen
sibile est in arbore immobili permanente in
flumine, quæ successiuè præsens est seu pro
pinqua secundùm locum aquis fluentibus,
non per successionem quæ sit in arbore, sed
in aquis: & exemplum de immensitate suprà
adductum, id declarat. Nam Deus in tempo-
re incipit esse in rebus, & desinit etiā esse in
illis per earū tantùm mutationem. Imò quo
ad hoc ide facere inuenitur in æuo Angelo-
rum, nam idem manens, successiuè coexistit
temporalibus rebus, quæ successiuè fiunt.

Res obiectiuè solùm ab æternitate Deo præsentes sunt.

VLtimo ex dictis concludo, res creā- 18
tas, simpliciter loquendo, non esse Vltima as-
præsentes Deo ab æterno secūdùm sertio.
realem coexistentiam, sed tantùm obiectiuè
in ordine ad æternam scientiam Dei, quant ū
eius intuitus æternus simul cadit in omnia
tempora, ac si iam essent actu existētia. Hoc
non indiget noua probatione, nam prior
pars negatiua demonstrata est ex dictis: po-
sterior verò sequitur à sufficienti enumera-
tione ex priori, nam testimonia & rationes
initio

initio adductæ probant, aliquo modo om- A
nia esse ab æterno præsentia diuinę scien-
tiæ: ergo si hoc non est verum propter co-
existentiam æternam, necesse est vt saltem
propter obiectiuam verum sit. Et reuera
Explicātur in hac sen- Sancti citati, nihil aliud intendunt, vt faci-
sum Patres lè constabit cōsideranti eorum verba. Hoc
citati ad enim dixit Augustinus. *Non aliter nouit fu-*
initium ea *turā, quàm facta, quia in eius dispositione iam tem-*
piris. *pora facta sunt.* Et Gregorius. *Deo futurum ni-*
hil est, ante cuius conspectum non transeunt futu-
ra, neque veniunt. Et Boetius. *Talia apud se pra-*
sentia spectat, qualia in tempore futura proueniūt.
Obiectio. Dices. Cur ergo hi Patres negant in Deo
præscientiam fututorum propriè dictam,
sed solùm scientiam: nam sola obiectiuā
præsentia non excludit propriam præsciē-
tiam. Nam etiam Astrologus, qui præscit B
futuram eclipsim, habet illam obiectiuè
præsentem, & nihilominus proprijssimè
præscit illā, quia illa præpositio solùm indi
cat talem scientiam durationē antecedere
obiectum suum: ergo, quādo Sācti negant
scientiam Dei esse præscientiam, attruere
volunt non solùm obiectiuam præsentiam,
sed etiam realem secundùm coexistētiam.
Soluitur. Respondeo, si hoc argumentum esset vali-
dum, etiam probare in Deo nō esse propriè
prædefinitionem, nec prædestinationem,
cùm tamen idem Sancti hæc & similia Deo
tribuunt cum omni proprietate. Deinde in
omni etiam proprietate certissimū est, sciē
tiam Dei, sicut & Deum ipsum, duratione
antecedere rerum omnium creatarum exi-
stentiam: ergo, si illa particula *Pra*, solū de-
notet hāc antecessionem, certissimum erit
esse in Deo præscientiam cum omni pro- C
prietate. Non ergo dicti Patres in hoc sen-
su hoc negarunt, sed per quandam exagge-
rationem locuti sunt, vt declararent perfe-
ctionem scientiæ, quam Deus habet de fu-
turis: nam illa tam clarè & distinctè cū om
nibus circunstantijs intuetur, ac si præsen-
tia actu iam existerent: ideoque scientia
illa non est abstractiua, sed proprijssima in-
tuitio: ad hoc ergo significandum dixerūt,
illam non tam esse dicendam præscietiam,
quàm scientiā. Nam, more humano loqué
do, quæ præsciuntur, non ita clarè & distin
ctè cognoscuntur, vt in dicto exēplo Astro
logus, qui præscit futuram esse eclipsim,
non apprehendit & cognoscit illum effe-
ctum distinctè, prout in re futurus est, cum
omnibus conditionibus & circunstantijs
eius: & ideò non habet de illo sciētiam in-

Opusc.

tuitiuam, sed abstractiuam: at verò Deus tā A
distinctè intuetur futurum, antequam sit,
sicut quando est, tamque veram intuitiuam
scientiam illius habet. Quò circa in eo sen
su in quo illi Patres noluerūt illam scientiā
propriè appellare præscientiā: illa particu-
la *Præ*, non solū excludit realē existentiam,
sed etiam præsentiam obiectiuā exactam, &
omnimodam effectus sic cogniti.

Tandem hunc eundem etiam existimo
fuisse sensum D. Thomæ. Primò, quia nul- 19
libi talem coexistentiam realem explicuit, Quæ sit
sed semper declarat per ordinem ad diuinū mens Diui
intuitum: sic enim 1.p.q.14.ar.13. scribit, Tho.
Omnia quæ sunt in tempore, sunt Deo ab æterno
præsentia, quia eius intuitus fertur ab æterno super
omnia, prout sunt in sua præsentialitate, & infrà,
Contingentia infallibiliter à Deo cognoscuntur, in
quantum subduntur diuino conspectui secundùm
suam præsentialitatem. Et idem colligere licet
ex solutionibus argumentorū, præsertim ad
secundum, & ex ar.9. vbi dicit, scientiā, qua
Deus nouit quæ futura sunt in aliqua diffe
rentia temporis, vocari scientiam visionis,
quia cùm æternitate mensuretur, quæ sine succes-
sione existens totum tempus comprehendit, præsens
intuitus Dei fertur ad omne tempus, & in omnia
quæ sunt in quocunque tempore, sicut in subiecta sibi
præsentialiter, vbi non dicit, sicut in coexi-
stentia sibi realiter, sed *sicut in subiecta sibi pra-*
sentialiter: quia eius intuitus (ait) *habet hanc vim*
attingendi, & subijciendi sibi omnia tēpora. Opti-
mus locus est q.16.ar.2. vbi inquirit an ve
ritates creatæ sint æternæ: & respondet es-
se æternas solùm, prout sunt obiectiuè in
intellectu diuino: Et, *si nullus* (inquit) *intel-*
lectus esset æternus, nulla veritas creata esset aterna. Et in solutione ad 3. extendit hanc do-
ctrinam ad veritates cōtingentes. Et q.20.
art. 2. ad 2. dicit creaturas ab æterno non
fuisse, nisi in Deo: tamen per hoc quòd in
Deo fuerunt, ab æterno cognosci ab ipso
in proprijs naturis, & q.87. artic.4. sic ait.
In se ipsis quidem futura cognosci non possunt, nisi à
Deo, cui etiam sunt præsentia, dum in cursu rerum
sunt futura, in quantum eius æternus intuitus simul
fertur supra totum temporis cursum. Idemque
ferè dixerat q.57. art.3. Idem in 1.dist.38.
quæst.vnica art.4. ad 2. Et ita intelligunt
D. Thomam Heruæus, Ægidius, Hispalen-
sis, & Syluester locis citatis. Duo verò hìc
supersunt explicanda. Primùm, quid sit hec
præsentia obiectiua: secundum quo modo
ad scientiam futurorum deseruit: vtrumq;
verò breuiùs, & commodiùs ostendetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequi cap. in quo magis declarabimus mentẽ & discursum D. Tho. in illo art. 13.

20 Soluuntur fundamẽta oppositæ opinionis.

Fundamenta alterius opinionis ex dictis expedita sunt. Nam dicta Sanctorum solum probant in æternitate Dei non esse intrinsecam successionem. Ex quo rectè sequitur res omnes, quandiu existunt illi toti coexistere: non tamen inde sequitur semper ei coexistere, quia nulla res est, quæ totaliter & adæquatè illi coexistat. Ac propterea etiam non rectè infertur res omnes ab æterno coexistere Deo, etiam in æternitate, eũ non semper in illa existant, aut quod idem est, illi coexistant. Vnde etiam fit, nihil repugnare diuinæ æternitati & eius permanentiæ, vt successiuè rebus creatis coexistat, quatenus illæ successiuè existũt, quia hæc successio non est intrinsecè in Deo, sed denominatio extrinseca respectu illius, quam negare non possunt Caietan. & alij, quatenus secundùm propriam tẽporis durationem fatentur, non semper, neq; simul coexistere Deo res omnes creatas: ergo secundùm eam considerationem coexistunt successiuè: præter hanc verò non dari aliã, satis, vt opinor ostensum est. Ad alterã verò partem fatemur quidem si daretur talis præsentia realis creaturarum, illam ex parte obiecti fore sufficientem rationem, seu conditionẽ, vt ab intellectu habente sufficientem vim cognoscendi, videri possent: tamen, quia hæc præsentia intelligi nõ potest ante quã in sua duratione existat, ideò negamus rationem illam sic intellectã esse sufficientem, imò & esse posibilem. Vnde à fortiori negamus esse necessariam. Nec D. Thomas, & alij Patres in hoc sensu locuti sunt, vt ostendimus. Nec verò hinc sequitur Deum aliter scire rem ab æterno, seu antequàm sit, & actu existat: quia, vt suprà dicebamus, hæc scientia Dei ab æterno est intuitiua, quia perfectissimè repræsentat rẽ secundùm omnes conditiones existentiæ eius, neq; aliquid amplius in ea videt quàdo existit, quàm anteà, neque alio modo ex parte sua, quia eadem claritate & perspicuitate semper videt: sed ex parte rei videt eã aliter se habere, & sub alio respectu comparari ad hoc vel illud tempus. An verò per denominationem quandã extrinsecã possit hoc modo scientia Dei ratione à nobis distingui in scientiam futurorum, & præsentium non multum refert, quia quæstio solũ videtur esse de nomine. Gabriel tamen in 1. d. 39. videtur id insinuare, cùm cognitionem hanc distinguit in scientiã & præscientiam: eãdẽ verò ratione addere debet memoriam, quæ sit scientia præteritorum: nã eadem est de illa ratio. Alij verò Doctores communiter non ita distinguunt, nec videtur necessarium, quia illa tria solùm distinguuntur à nobis quãdo aliquo modo variatur cognitio propter illum respectum, aut in obiecto aliquid mutatur, vel additur, quod saltem secundùm rationem intelligitur addi in scientia, quo modo distinguimus in Deo scientiam futurorum à scientia possibilium: at verò per scientiam rei præsentis nihil additur, etiam secundùm rationem scientiæ rei futuræ: sed eadem res cũ diuerso respectu significatur: illæ ergo denominationes pertinent magis ad obiecta ipsa, quàm ad scientiæ distinctionem. Cætera ex dicendis duobus capitibus sequentib. dissoluta relinquentur.

Dei scientia futurorum & præsentium eadẽ est.

CAP. VIII.

Quo tandem modo cognoscat Deus futura contingentia.

1

PRomnibus diuinis rebus difficilius est cognoscere quo modo sint, quàm quo modo non sint. Et ideò reiectis modis, quibus non satis cognoscuntur hæc futura, adhuc supereſt quod difficilius est, vt si fieri potest, declaremus modũ quo cognoscuntur. Ratio autem difficultatis satis colligitur ex dictis, quia neque in alio, neque in se ipsis videntur posse cognosci: quo modo ergo cognoscentur? Propter quam difficultatẽ, vt suprà dicebam, ferè omnes Nominales dicunt, fide quidem nos certò scire, Deum hæc cognoscere: impossibile tamen esse intellectui humano declarare modum quo illa cognoscit. Ita Ocham in 1. d. 38. q. 1. Gabriel q. 1. ar. 2. post secundam conclusi. Gregorius q. 2. ar. 2. & ferè idem dicit Cordubа suprà dicta q. 55. dub. 10.

Difficultatis ratio.

Nihilominus dicendum est, Deũ cognoscere hæc futura solum per simplicem intuitum veritatis vel rei, quæ futura est in sua temporis differentia, & prout in illa futura est, & secundùm omnes conditiones existentiæ, quas in illa est habitura. Ita docent ijdemmet auctores: nam, licèt dicant non posse à nobis declarari quo modo fiat hæc intuitio, quod verum est, quia res diuinas, prout in se sunt, concipere non possumus, non tamen negant posse à nobis intelligi hunc modum intuitionis esse possibilẽ: & assignari aliquo modo posse sufficientia principia eius. Scotus etiam, quem suprà citaui cap. 5, suppositа determinatione voluntatis diuinæ hunc modum admittit, qui frequentiùs Theologis nostri temporis placet: & mihi etiam semper placuit, non est tamen à nouis Theologis excogitatus, vt quidam obijciunt, sed antiquorum est Theologorum, quos retulimus. Imò & D. Thom. & alij, qui hoc declarant per præsentiam, & simplicem intuitionem, nihil aliud intendere potuerunt, cùm ostensum sit eos non loqui de præsentia, secundùm existentiam realem, qua seclusa non potest aliqua præsentię modus cogitari.

2 Per simplicẽ intuitũ veritatis cognoscuntur hæc futura.

3 Ostenditur posibilitẽ esse hunc modũ cognoscẽdi.

Primùm igitur hunc modum impossibilem non esse probo, quia nulla potest ostẽdi repugnantia, quam inuoluat. Secundò, quia res non solùm præsens, sed etiam præterita potest in se ipsa directè videri, & cognosci, quia, sicut res præsens est determinata ad vnum, ita res quę semel fuit. Vnde veritas quæ de illa enunciatur: iam est determinata & necessaria, & ideò censetur in se, & per se cognoscibilis simplici intuitu: ergo idem erit de veritate futura, quã suprà ostendimus esse etiam determinatã ad vnũ. Tertiò, quia vnumquodque eo modo quo est, est de se cognoscibile, si ex parte cognoscentis non desit virtus: sed sicut res possibilis præsens, & præterita intelligitur habere suam propriam habitudinem ad esse, secundùm quam est cognoscibilis: ita etiã & res futura, ratione cuius veritas de futuro semper determinata est: ergo totũ hoc, quantum est ex parte obiecti, est aliquid cognoscibile: sed in Deo non potest deesse virtus cognoscendi: ergo hinc satis intelligimus hunc modum cognitionis non esse impossibilem.

4 Quæ sint huius cognitionis principia.

Atque hinc vlteriùs explicantur à nobis aliquo modo sufficientia principia huius cognitionis, quæ ex duplici parte possunt requiri. Primò ex parte cognoscẽtis, & de hoc neque est difficultas, neque aliquid, quod de nouo dicamus, quia in Deo sola essentia eius est sufficiens ratio cuiuscunque cognitionis posibilis, tam per modum speciei, quàm per modum potentiæ, vel actus, si aliunde, seu ex parte obiecti necessaria cõcurrant, cùm in virtute & efficacitate intelligendi sit simpliciter infinita. Et ex hoc ipso capite oritur omnimoda certitudo, & infallibilitas in illa scientia, quia cùm sit per se infinita, per se etiam tendit in verum, neque ab illo potest deficere. Aliud ergo caput est ipsum obiectum, in quo est tota difficultas, quia, cùm nihil sit antequàm existat, non apparet quo modo possit esse ex se, & in se visibile, aut quo modo ratione illius sit ab æterno vera enunciatio de futuro, aut quæ nam sit hæc veritas, cùm nihil reale sit.

5 Exponitur aliquorum loquendi modus.

Propter quod dicunt aliqui, in hac cognitione non esse quærendam proportionem, seu commensurationem inter scientiam, & obiectum, quia illa non est certa ex obiecti certitudine, sed solùm ex eminentia, & perspicacia diuini intellectus, qui potens est certiùs cognoscere hæc obiecta, quàm ipsa sint cognoscibilia. Illa enim sicut nõ sunt ab æterno, ita ex se incerta sunt, & consequenter ex parte ipsorum nulla ratio talis scientiæ dari potest. Nihilominus tamen Deus infinita vi sua illa cognoscit, & quasi vincit illam difficultatem. Sed hoc ita indistinctè dictum, inuoluit, vti videtur, repugnantiam, quia sicut diuina potentia non potest facere id quod de se non est factibile, ita nec scientia diuina scire id, quod ex se scibile non est, neque certum iudicium ferre de eo: quod in se omnino incertũ est: nam neque scientia potest ferri extra suum obiectum, neque potest suo modo non cõmensurãri illi in certitudine, & infallibilitate, quia requirit adæquationem. Et ideò D. Thomas sæpe dicit, scientiam non posse esse necessariam, nisi obiectum sub aliqua ratione qua attingitur, necessitatẽ habeat: Et hoc modo dici potest requiri ex parte obiecti certitudinem obiectiuam, id est, talem modum veritatis, quæ apta sit vt certũ & infallibile iudicium ferat, quod sanè habet omnis veritas, hoc ipso quòd veritas determinata est.

Reijcitur.

D. Thom.

6

Distinguẽda ergo est in obiecto duplex habitudo: vna est principij, altera quasi termini. Priori modo est verũ non esse in obiecto diuinæ scientiæ inquirendam entitatẽ, seu realitatẽ, per quã possit esse principiũ talis scientiæ, quia scientia Dei nõ sumitur ab hoc obiecto præsertim quia hoc obiectũ est secundariũ respectu illius scientię secundùm se: & ita quoad hoc cessat difficultas. Posteriori autẽ modo possunt futura contingentia terminare diuinam scientiam, etiãsi ab æterno non habeant existentiam realem, nec coexistentiam æternam ad Deum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed tantùm pro suis temporibus, quia hoc A terminare, non est aliquid reale intrinsecũ in obiecto determinante scientiam, sed est denominatio extrinseca proueniens ab ipsa scientia. Vnde, si alioqui sciẽtia ipsa ex se habeat sufficientem vim attingendi infalli-biliter tale obiectum, potest terminari ad illud, etiamsi in illo nulla sit actualis entitas, seu existentia, per quam terminet talem actum. Et hoc rectè explicatur exemplis adductis de scientia rerum præteritarũ, vt sic, nam etiam præteritum, vt præteritum nullam existentiam, vel entitatem actu habet respectu illius temporis, pro quo præteritò dicitur. Item de re possibili, de qua suprà diximus terminare etiam cognitionem, seu scientiã, cùm tamen secundùm eum statũ non habeat in se propriam & actualem entitatem, sed in causa.

Collectiones ex dictis in hoc capite.

7 Prima.

ATque hinc intelligitur primò, quo modo illud esse, quod effectus contingens habet, vel habiturus est in suo tẽpore, etiamsi ab æterno reuera nõ sit, ex parte obiecti possit esse sufficiens fundamentũ, vt per aliquam scientiam æternam, & eminentissimam cognosci possit, & tam perfectè ab æterno videri, ac si iam esset, quia scilicet illud satis est vt actus intuitionis ad illud terminari possit, si aliunde ex parte cognoscentis sit sufficiens virtus.

8 Secunda. quęnam sit determinata veritas, quã habent hæc futura. D. *Thom.* *Arist.*

Secundò intelligitur, quidnam sit veritates has, seu enunciationes de futuro cõtingenti esse ab æterno & determinatè veras, & quidnam sit æterna earum veritas, cùm ipsa re tunc, nihil sit: propriè enim veritas illa, ac formaliter solum est in intellectu diuino, vt rectè D. Thom. suprà docuit, præsertim dict. q. 16. art. 7. & de veritate in communi significauit Arist. 6. Metaphysi. Ex parte verò obiectorum, nihil aliud est hæc veritas quàm aptitudo quædam, seu non repugnantia, vt intellectus habés virtutem intelligẽdi sufficientem possit de tali obiecto verè enunciare, seu iudicare, quæ aptitudo realiter non est aliud præter ipsum esse, quod res suo tempore est habitura, ratione cuius cõparari potest ad prius tempus, & sic dicitur futurum ad subsequens: & sic potest appellari præteritum. Ideoque veritas hæc ex parte obiecti fundamentalis appellari solet, quæ nõ semper requirit existẽtiam realem in actu, sed pro ratione veritatis. Vnde Arist. 5. Metaphy. tex. 14. & lib. 6. in fin. distinxit duplex ens: vnum quod verè est: aliud quod licèt non sit, sufficit ad veritatem propositionis: ita hic dicere possumus hoc etiam futurũ, quã uisab æterno non sit, habere tamen quendam modum entis: in quantum sufficienter fundare potest veritatẽ iudicij æterni, seu enunciationis, & terminare actum intelligendi, qui vi sua terminari potest ad quod libet, quacunque ratione participans rationem entis, siue præsentis, siue futuri, præteriti, aut possibilis. *Arist.*

9 Tertia. quid sit præsentia obiectiua illorum.

Tertiò intelligitur ex dictis quid sit præsentia obiectiua, de qua suprà loquuti sumus: duobus enim modis excogitari potest. Primò in actu secundo, seu potiùs respectu actus secundi & vltimi. Et hoc sensu nihil aliud est esse obiectiuè præsens, quàm actu videri, & de præsentia hoc modo explicata verissimè dicitur non antecedere etiam secundùm rationẽ ipsam scientiam, & ideò non posse ex tali præsentia rationem scientiæ reddi, cùm per illam formaliter fiat. Secundo modo sumi potest aptitudine, vt in sensibilibus dicitur obiectũ, quamuis actu non videatur esse obiectiuè præsens, quando ita est propinquum, illuminatum, & dispositum: vt, quantum est ex se, videri possit. In præsenti ergo, si hoc modo velimus præsentiam obiectiuam explicare, nihil aliud est, quàm ipsum esse, quod res est suo tempore habitura, quod dicitur præsens secundùm existentiam in ordine ad tempus in quo actu existit, futurum tamen toto tempore superiori, vero, vel imaginatio, antequàm fiat. Illud ergo esse, quatenus est sufficiens fundamentum ex parte obiecti terminatiui, vt videri possit à Deo (sicut explicatum est) est sufficiẽs ratio ex parte eiusdem obiecti, vt possit esse præsens actui intuitiuæ scientiæ. Hęc igitur aptitudo ex parte rei cognoscendæ, dici potest ex parte eius præsentia obiectiua, ni hilq; aliud excogitari potest.

10 Quarta. quare æternitas & rerum coexistentia cũ illa, requiratur ad istam cognitionẽ.

Quartò, intelligitur ex dictis, quomodo æternitas, seu coexistentia ad æternitatem ad hanc sciẽtiam futurorum necessaria sit. Nam in primis ex parte diuinæ sciẽtiæ, hoc ipso quod æterna est, necesse est, vt ab æterno possit attingere quidquid in tempore futurum est: iam de ratione æterni est, vt totam suam perfectionem simul habeat: per-

pertinet autem ad perfectionem scientiæ, attingere omne obiectum scibile, hoc ipso quòd scibile est: hanc ergo perfectionem non potest diuina scientia paulatim acquirere, ergo ex vi æternitatis suæ totam illam habet simul ex ipsa æternitate: sicut ex parte etiam sua simul habet quidquid necessarium est ad coexistendum realiter cuiusrei, si ipsa existat. Ex parte autem rerum, vt absolutè sciri ab æterno possint: necesse est vt æternitati aliquando coexistant, quamuis illa coexistentia æterna non sit, vt sæpè dixi. Tamen, vt ex parte obiecti terminare possit scientiam æternam, necesse est, vt aliquando saltem sit.

11 Quam verè D. Tho. ex æternitate colligat scientiam futurorum.

Et hinc etiam inteligi potest, quam efficaciam habeat discursus D. Thomæ dicto articulo 13. vbi ex æternitate Dei colligit hanc præscientiam futurorum. Est enim aduertendum, D. Thomam in principio illius articuli pro certo supponere Deum cognoscere aliquo modo hæc futura, quod ex eo tantùm probat, quia *Deus cognoscit omnia quæ sunt in potentia sua, vel creaturæ: sed ex his quædam sunt cõtingentia nobis futura: ergo etiam ea cognoscit.* Quæ ratio, si attentè spectetur immediatè solum probat, Deum habere scientiam harum rerum, quæ contingenter sunt futuræ, solũ quatenus possibiles sunt contingenter, quia ex vi cognitionis potentiæ, seu causæ nihil aliud cognoscitur. Quia verò Deus nõ tantùm cognoscit ea quæ sunt in potentia sua, vel creaturæ, prout in ipsa sunt, sed etiam prout in se sunt directè, ac propriè ea concipiendo, & cognoscendo: ideò pro comperto etiam supponit D. Thomas, Deum habere aliquam scientiam futurarum rerum contingenter in se ipsis, & prout in se sunt. Vnde, vt minimũ manifestum etiam est, posse Deum cognoscere actualem existentiam talium rerum, saltem quando illam habent. Solùm ergo illi probandum supererat posse Deum cognoscere huiusmodi res & actualem existẽtiam earum, antequàm in se actu sint, atq; adeò cognoscere illas esse futuras: nam hæc duo vel conuertuntur, vel potiùs sunt idẽ respectu illius qui perfecto modo & perclaram intuitionem cognoscit res futuras. Hoc ergo optimè probauit D. Thomas ex æternitate scientiæ diuinæ, quia sua cognitio (inquit) mensuratur æternitate, sicut suum esse: quod intelligit de illa cognitione & scientia, non solùm prout in se absolutè intelligitur secundùm suum esse reale:

A sed etiã prout intelligitur à nobis sub quo eũque respectu, seu terminatione ad quodcunque obiectum cognoscibile, quia ad infinitam Dei perfectionem spectat, vt etiã hoc modo non possit esse in scientia illius variatio, quia nec potest scientia ipsa realiter augeri, nec potest non simul repræsentare omnia quæ per ipsam cognosci possunt, quia naturaliter, ac necessariò repræsentat suppositu veritate, seu cognoscibilitate in obiecto. Hac ergo ratione, non solùm esse diuinum, sed etiam eius scientia mensuratur æternitate. Ex quo vlterius colligit D. Tho. diuiniam scientiam suo intuitu æterno complecti omnia in quocunq; tempore existentia, *prout sunt in sua præsentialitate*, id est, prout vnaquęque in suo tempore habet præsentiam realem: nam illa est quæ æterno cõspectui diuino obijcitur. Nam, si illa sciẽtia, etiam prout intelligitur subesse omni respectui, mensuratur æternitate, ab æterno habet illũ respectũ scientiæ, seu intuitus ad vnamquamq; rẽ prout suo tẽpore futuram: & hoc est habere rem futuram præsentem in sua æternitate. Idemq; est cognoscere has veritates de futuro cõtingenti in se ipsis: nam Deus non cognoscit illas per modum cõplexionis, seu cõpositionis, sed intuendo actuales existentias singularũ rerũ pro suis temporibus. Atque hoc modo intellexere hunc discursum D. Tho. antiqui Thomistæ citati in fine superioris capitis, & præsertim Ægid. in 1. d. 38. q. vlt. & eadem vti videtur Alex. Alens. 1. p. q. 23. memb. 4. art. 4. Estque ratio hæc sic exposita, non tantùm per extrinseca & cõmunia, vt quidam obijciunt, sed ex proprijs, & à priori ex parte diuinæ sciẽtiæ, scilicet, quia simul habet ac necessariò totam perfectionem scientiæ possibilem, semper tamẽ supponit cognoscibilitatem ex parte obiecti, quam habet ex eo quòd in aliquo tempore habiturum est existentiam, & coextiturũ æternitati, vt satis declaratum est. *Ægid.* *Alex. Alen.*

12 Vltimò colligitur, quæ cognitio causæ requiratur ad hãc sciẽtiam.

Vltimò intelligitur ex dictis quę nã cognitio causæ necessaria sit ad habendam certã scientiã futurorum contingentiũ. Quãuis enim suprà cap. 3 cum D. Tho dixerimus hæc futura nõ sufficiẽter cognosci in causa: nihilominus verũ est nõ cognosci sine causa, id est, sine influxu & determinatione causæ, ita vt vno verbo dicere possimus, nõ cognosci in causa: cognosci tamẽ ex causa, id est, nõ videndo effectu in sola virtute causæ, sed videndo emanationem eius à sua causa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod maximè necessarium est in hac scien A
tia Dei, quia, vt diximus, est intuitiua, & perfectissima: vnde est etiam comprehensiua talis effectus: & ideò non cognoscit illum, nisi intuendo emanationem eius à sua causa. Duplex autem causa intercedit per se & quantum ad præsens spectat, respectu talis effectus, scilicet voluntas diuina, & humana: vtriusque ergo determinationem necesse est cognosci per hanc scientiam, vt cognoscatur effectus contingenter futurus. Hæc autem determinatio in humana volũtate nihil est aliud, quàm ipsamet actio, per quam elicit consensum liberum, quatenus ab ipsa est, vt in libris de Auxilijs latè ostẽsum est: cognoscere ergo determinationem talis causæ, est cognoscere ipsammet emanationem talis effectus, futuram à tali causa, nam inter illam actionem & potentiã (sub B
qua omnem actum eius primum comprehendimus) nihil mediat: & ideo cognoscere effectum, vel emanationẽ eius à tali causa in determinatione eius, nihil aliud est, quàm cognoscere emanationem in se ipsa, & effectum vt emanaturum, seu emanantẽ à sua causa. In diuina autem voluntate determinatio intelligitur esse per æternum decretum liberum, quo vult tali tempore influere in talem effectum: quod decretũ, quidquid illud sit, nostro modo intelligendi mediat inter voluntatem diuinam, & actionem, seu determinationem voluntatis humanæ, quatenus à Deo est: & comparatione illius est actio transiens, quamuis in voluntate humana sit immanens, ideoque tale decretum non est à diuina voluntate, C
tanquam ab actione, quia ad actionem non est actio: est ergo tanquam à causa, &, vt sic dicam, tanquam à principio proximo ex parte Dei: necesse est ergo hunc effectum cognosci, vt futurũ à tali causa.

Cognitio etiam decreti diuini necessaria est.

Atque hinc fit ad cognoscenda futura contingentia dicto modo perfectè necessarium esse cognoscere decretum diuinæ voluntatis, à quo vnumquodque futurum est: nam solius decreti cognitio per se non sufficit, vt dixi: est tamen necessaria, quia non potest aliter cognosci emanatio effectus ab integra causa. Neq; est quòd aliquis hæreat in peccato futuro, eo quod non sit ab aliquo decreto Dei, tanquam à causa: nam licèt hoc sit verum de peccato, vt peccatum est, tamen actus ipse liber, quo peccatum fit, & sine quo non fieret, & prout hìc & nunc est, non est separabilis malitia, actus (inquam) ille est ab aliquo decreto Dei in suo genere, & ideò illius decreti cognitio necessaria est ad cognoscendum effectum futurum. Imò, licèt fingamus peccatum futurum sine actu positiuo per puram omissionem: necessariũ erit præcognoscere decretum de tali peccato permittendo, licèt non sit causa eius, sed solũ non impediens: nam ad cognoscendũ effectum futurum, non satis est cognoscere intrinsecam causam fore ad illum determinãdam, si non impediatur, sed oportet etiam nosse non esse impediendum ab aliqua causa extrinseca quod ex parte Dei pendet ex prædicto decreto. Ex his verò vlterius inferri solet, hanc scientiam futurorum contingentium in Deo secundùm rationẽ esse posteriorem, quàm decreta libera circa ipsa futura contingentia. Sed an, & quo modo hoc sit, in fine sequentis libri commodiùs dicemus.

CAP. IX.

Quo modo præscientia Dei necessitatem non imponat effectibus futuris, nec vsum libertatis impediat.

1 Quæ causa difficillis visa sit prædicta scientia.

HActenus demõstrauimus cognoscere Deum futura, & modum quo illa cognoscat explicuimus, non verò difficultates ex hac veritate insurgentes dissoluimus, quod in hoc capite faciẽdum nobis supereſt. Est autem sita tota difficultas in eo, quod ex Cicerone, & Aristotele tetigimus capit. 2. quia scientia infallibilis & certa, qualis est diuina, repugnare videtur cum effectuum contingentia. Vnde factum est, vt sicut Philosophi dicti, in Deo talem præscientiam, & in ipsis futuris contingentibus cognoscibilem veritatem esse negarunt, ne rerum contingentiam negarent: ita è cõuerso alij Philosophi, & multi hæretici, cum fateãtur esse præscientiam, ab illa destrui contingẽtiam, & vsum libertatis, rebusque omnibus fatalem quandam necessitatem imponi, asseruerunt, vt generatim de influxu causæ primæ retuli in disp. 19. Metaphysicæ. De præscientia autem in speciali id tradidit Vuicleph, & colligitur ex Vualdense, tomo 1. c. 22. & 25. *Vualden.*

2 Rationem huius difficultatis & apparentis repugnantiæ inter præscientiam, & cõtingentiam, seu liberum vsum, tribus modis declarat D. Thomas tribus argumentis propositis, 1. par. quæst. 14. ar. 13. Primum est, ex causa necessaria necessariò sequitur effectus: sed scientia Dei est causa necessaria omniũ effectuum, qui futuri sunt: ergo posita illa scientia, ex illa oritur necessitas ist effectibus, & consequenter tollitur contingentia. Minor patet, quia scientia Dei est causa rerum, quia Deus omnia per intellectum operatur: & est necessaria, quia intra Deum nihil potest esse contingens. Secundum argumentum est. Hæc consequẽtia, seu illatio est necessaria. Si Deus sciuit aliquid esse futurum illud erit: & antecedens illius est necessarium, ergo etiam consequens: ergo posita scientia Dei, ponitur necessitas in effectu præcognito, & consequenter tollitur contingentia. Maior est euidens ex infallibilitate scientiæ diuinæ. Minor patet, quia est propositio de præterito, & vera, ergo necessaria. Prima consequentia probatur, quia ex antecedente necessario in bona consequentia, non sequitur, nisi necessarium consequens: aliàs posset dari antecedens verum, & consequens falsum, vt Dialectici argumentantur. Altera verò consequentia patet, quia necessitas, etiam ab extrinseca causa proueniens, tollit contingentiam, tũ quia iam effectus non est contingens respectu totius seriei causarum: tum etiam, quia vndecunq; proueniat necessitas, vsus liber impeditur. Tertium argumentum est simile præcedenti, quia omne scitum à Deo necesse est esse, quia certitudo scientiæ hoc requirit, si ergo Deus præscit futura, necesse est illa esse.

3 Scientia Dei cum cõtingentia futurorũ minimè pugnat.

Dicendum est tamen diuinam scientiam non repugnare cum contingentia futurorum, neque illam auferre, vel immutare: quod est de fide certum, vt constat satis ex dictis, quia de fide est Deum scire hæc futura, & etiam est de fide, non obstante hac diuina scientia, manere in nobis libertatem arbitrij, & vsum eius, in quo consistit contingentia horum futurorum: ergo est de fide hæc duo non repugnare inter se. Confirmat hoc Augustin. 5. de Ciuit. c. 4. & 10. & lib. 3. de libero arbitrio cap. 4. & 5. quia non potest scientia Dei se ipsam destruere, aut falsam reddere: si autem destrueret cõtingentiã rerum, suam veritatem destrueret, quia ipsa non solùm scit hæc esse futura, sed liberè & contingenter esse futura. *Auguſt.*

Difficultas componendi præscientiam cum libertate vnde sit orta.

A Et perinde ferè est, quod dixit Boetius 5. de Consolatione prosa vltima, non repugnare scire aliquid esse contingenter futurum, ideoque necessarium non esse, vt sciẽtia futuri contingentis destrueret contingentiam eius. Antecedens patet, quia aliquid esse futurum contingens non repugnat, ergo non repugnat illud sciri. Consequentia ex præcedentibus est clara, quia omne quod verum est, scibile est: si autem aliquid contingenter futurum est, verè futurum est, est ergo illa veritas scibilis, ergo non repugnat sciri ab aliquo: & cõsequenter maximè à Deo. Iam verò probatur antecedens, quia esse futurum contingenter, duo tantùm dicit, scilicet futurum esse, & posse non esse, sed hæc duo non inuoluunt inter se repugnantiam, nam multa esse possunt, quæ non fient: ergo multa etiam hẽt, quæ possent non fieri: ergo futurum esse, & posse non esse, facilè possunt in concordiã redigi: ergo & scientia futurorum cum eorum contingentia. *Boet.*

Tandem, si mente apprehendamus nullam esse præscientiam de rebus futuris, nihilominus: si cætera omnia eodem modo maneant: res verè erunt futuræ, & contingentes: eas enim fuisse futuras, ostenderet posteà ipse rerum euentus: nam, cùm in tẽpore fiant, argumentum est semper fuisse futuras, cõtingentes autẽ essent, quia vt supponimus causæ de se sunt liberæ, & facta illa hypothesi, nulla esset præscientia, quæ contingentiam auferret: sed, quòd nunc adatur præscientia nihil facit ad contingentiam auferendam, quia illa quasi omnin extrinsecè se habet ad res futuras, & no immutat causas earum, nec modum causãdi, sed intuetur solùm: ergo etiam addi præscientia non tollitur cõtingentia. Quã rationem tetigit etiã August. dicto lib. de libero arbitrio: & in ea indicat primam radicem, & modum huius concordiæ, nimirum quòd scientia hæc supponat futuritionem rerum, & ad illam extrinsecus se habeat, neque immutet illam per aliquã causalitatem. Et ideò comparat ibidem Augustinus hanc præscientiam Dei cum cognitione nostra, quæ nihil addit, vel tollit rebus cognitis. Vnde sic colligit, si vnus homo præsciret quid factura esset voluntas alterius hominis, non tolleret contingentiã illius effectus, etiam si certò esset futurus, postquàm præscitus est, quia præscientia vnius hominis non mutat voluntatem alte- *Auguſt.* 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bon.

tius: idem ergo est de præscientia Dei, quę A similiter vt talis intuitio est non immutat rem. Quo discursu vtitur etiam suprà Boetius toto lib. de Concordia.

Solutio S. Thom. ad primum argumentum pro opposito errore.

5 ATque ex hac ipsa ratione facillima videri poterat solutio primi argumenti, negando scientiam hanc, de qua agimus, esse causam illorum futurorũ, quorum est talis scientia. Quia, vt suprà ostensum est, hæc est pura intuitio speculatiua, quæ vt sic nõ est causa sui obiecti proprij, ideoque non potest illud immutare, B eive necessitatem imponere. Quamuis autem hoc ita fit formaliter ac præcisè loquẽdo de scientia visionis, tamen, quia eadẽ scientia secundùm rem est causa futurorũ. D. Thomas, vt omnem difficultatem tolleret, ad radicem difficultatis aliter respõdet. Poterat enim contra solutionem à nobis datam sic instari. Estò scientia visionis, vt sic non sit causa: tamen non posset Deus habere hanc scientiam visionis, nisi haberet scientiam practicam eorundem futurorum tanquam prima causa eorum: sed hæc scientia infert necessitatem effectibus: ergo. Respondet ergo D. Thomas negando absolutè aliquam scientiam Dei, quæcunque illa sit, inferre necessitatem his effectibus. C Ad probationem verò concedit scientiam Dei esse causam necessariam, in hoc enim sensu admittit causam suprema esse necessariam, negat tamen hinc sequi necessitatem in effectu, qui non ab illa sola, sed cũ causa secunda fit, à qua potest esse effectus contingens, etiamsi prima causa necessaria sit.

6 Nota quædam circa necessitatem, & certitudinem scientiæ Dei.

Circa quam doctrinam aduertendũ est, Scientiam Dei posse dici necessariam, vel in ratione scientiæ, vel in ratione causæ. Et vtroq; modo dupliciter, scilicet, vel ex necessitate simpliciter, vel ex suppositione. Dicitur ergo sciẽtia in ratione scientiæ simpliciter necessaria, quæ ex intrinseca ratione sua, habet vt sit in rerum natura, vel vt sit talis. Et hoc modo scientia Dei absolutè sumpta est simpliciter necessaria, quia non potest Deus esse sine scientia. At verò illa scientia, vt est scientia visionis talis, vel talis effectus futuri, non est simpliciter, & absolutè necessaria, quia poterat non habere talem respectum ad tale obiectum, quia poterat illud non esse futurum, & tunc Deus non præsciret illud. Sicut velle Dei absolutè est necessarium: tamen velle vt est decretum creandi mundũ, non conuenit Deo necessariò. At verò ex suppositione illa scientia est necessaria in ratione scientiæ tribus modis. Primò, quia supposito, quòd res futura est, non potest non habere Deus æternam præscientiam eius, quia hoc spectat ad perfectionem, & æternitatem eius, vt dictum est. Potestque hæc necessitas vocari quoad exercitium, quia supposito tali obiecto, non potest Deus non exercere, id est actu habere hanc scientiam. Secundò, quia posita tali scientia, necessariò & immutabiliter perpetuò manet in Deo, etiamsi res varientur, quia semper scit vniuscuiusque esse pro suo tempore, & respectum futuri, quem habet ad omne tempus præteritum, & hæc est necessitas immutabilitatis. Tertiò, quia, si talis scientia est, necessariò vera est: sic enim solemus cognitionem appellare necessariam, quæ omnino vera, certa, & infallibilis existit: atque hæc necessitas dici potest quoad specificationem. In hoc autem argumento non est sermo de necessitate scientiæ in ratione scientiæ: sed in illa fundantur difficultates secundi & tertij argumenti.

7 Scientia in ratione causæ est triplicizer necessaria,

In ratione verò causæ dici potest scientia necessaria tribus etiam modis superioribus proportionatis. Primus est, quia necessaria est ad causalitatem talis causæ, & ad productionem effectuum, & hoc modo merito dicitur scientia Dei causa necessaria, quia sine illa, nec Deus efficeret rem, nec res effici posset eo quòd Deus essentialiter sit causa intellectualis & libera, sine cuius influxu res fieri non possunt. Potestq; hæc necessitas quoad specificationẽ dici, quia, si res fiunt, non possunt non à scientia Dei prodire. Et, si de hac necessitate solùm sit sermo in argumento facilè dissolueretur, & optimè accommodatur responsio D. Thomæ. Quia, licèt Deus, vel eius scientia sit causa dicto modo necessaria; tamen cũ operatur cum causis secundis, se se accommodat illis: & ideò ita cum liberis agit: vt eas contingenter agere sinat. Secundus modus est immutabilitatis, quia quod Deus secum statuit facere per scientiam suam immutabili decreto facit: & ideò scientia hoc modo potest etiam dici causa necessaria. Et de hac

Quatenus sit vera solutio D. Thom.

hac necessitate potest optimè intelligi, D. A Thomas, & procedit etiam facilè eius responsio. Nam, licèt Deus immutabiliter operetur, non propterea maiorem necessitatem infert. Tertius modus causalitatis necessariæ est per determinationẽ intrinsecã ad vnum, & hoc sensu manifestè falsum est scientiam Dei esse causam necessariam. Vnde etiam constat D. Thomam in hoc sensu fuisse locutum. Dices, cur ergo exemplum adhibet in Sole influente, vt plantæ germinent? Respondetur primò, vt à fortiori sumat argumentum: si enim causa remota, seu vniuersalis, etiamsi ex necessitate naturæ agat, nihilominus producit effectum contingentem propter modum agendi causæ proximæ: multò magis hoc esse poterit, si in effectione causæ vniuersalis solùm sit necessitas infallibilitatis. Quod etiam aliter declaratur, quia, licèt scientia Dei (& idem posset de potentia dici) non agat ex necessitate naturæ: tamen postquàm per voluntatem determinatur ad vnum, tanta necessitate agit, ac si ab intrinseco haberet illam determinationem, & ideo respectu nostri perinde videtur se habere illa necessitas, ac si esset ab intrinseco: si enim sciẽtia, vel potentia Dei ex necessitate quadam ab ipso Deo proueniente in nos agit, parũ ad nostram libertatem tuendam referre videtur quòd illa necessitas respectu Dei sit ex intrinseca natura sua, vel ex eius voluntate, quia æquè est nobis extrinseca, & nos determinat. Et iuxta hoc optimè etiam accõmodatur responsio D. Thomæ, quia, licèt ex suppositione voluntatis diuinæ scientia sit causa necessaria, tamen ex vi eiusdem voluntatis se se accõmodat modo agendi causæ proximæ: & ideò non impedit quo minùs effectus contingenter fiat. Hinc verò oriebantur duæ quæstiones graues. Prima est, quam vocãt de radice contingentiæ, an ita posita sit in modo agendi causæ secundæ, vt licèt prima ageret ex necessitate naturæ, nihilominus effectus essent contingẽtes. Secunda est, quo modo causa prima in efficiendo, vel concurrendo se accõmodet secũdæ, vt libertatẽ in eius actionibus seruet. Sed vtrãq; tractaui latè in Metaphysi. disp. 19. sect. 3. & 4 & de secunda plura dixi in libris de Auxilijs.

Obiectioni occurritur.

Solutiones variæ ad secundum arg.

8 IN secundo argumento ferè omnes propositiones, seu partes eius in dubium re-

uocatæ sunt. Nam in primis aliqui negant illam conditionalem esse veram. *Si Deus sciuit Petrum peccaturum Petrus peccauit*, quia non est consecutio necessaria, hodie enim antecedens est verum, & consequens falsum, quia iam Petrus non est peccaturus. Sed est falsa sententia, & instantia friuola. Primum patet, quia quidquid Deus sciuit, est verum: ergo, si sciuit Petrum peccaturum, illud est verum, ergo illud erit. Dicetur fortè consequenter, nõ quidquid Deus sciuit, esse verum, sed fuisse verum. Sed in primis saltem sequitur de illo tẽpore pro quo fuit verum optimam fuisse illationẽ. Si Deus pro hoc tempore sciuit hoc esse futurum, ita erit: ergo pro illo tempore procedit argumentum, quòd tunc non fuerit illud futurum contingens, sed necessarium: idemque sequetur de omnibus futuris pro eo tempore quo futura sunt. Et hoc solum est, quod in argumento intenditur, ac propterea dixi, fugam illam esse friuolam, quia sensus illius illationis non est, quod Deus sciuit esse futurum, semper & in ordine ad quodlibet tempus esse futurum, sed pro illo tempore, pro quo vt tale præscitur, vel absolutè, quòd in aliqua differentia temporis aliquando erit. Sic ergo necessaria est illa consecutio. Prima reiicitur.

Deinde multi negant minorem eiusdem argumenti, scilicet, hanc propositionem, *Deus sciuit Petrum peccaturum*, esse necessariã, sed esse contingentẽ, adeò vt dicãt nullã habere necessitatẽ, nec simpliciter, nec ex suppositione, neque in sensu diuiso, neque in composito, quia, licèt sciuerit Deus Petrum peccaturum, simpliciter potest nõ sciuisse, potestque Deus facere, vt neque iam sit, neque vnquam in eo fuerit talis scientia: imò & Petrus potest hoc ipsum facere, nam potest non peccare: quòd si nõ peccet, faciet vt nunquam in Deo fuerit talis scientia. Ita videntur loqui aliqui Moderni, vt Vega lib. 2. in Tridentinum c. 17. & lib. 12. c. 22. & Corduba dict. q 55. dub. 11. & 12. & Driedo de Concord. 2. p. c. 2. & 3. & Albertus Pigius lib. 8. de liber. arb. cap. 1. Tribuiturque hæc opinio multis antiquis, & grauioribus Scholasticis, Bonauẽt. in 1. d. 38. art. 2. quæst. 2. & d. 40. articul. 1. quæst. 1. Richard. d. 38. q. 6. Alberto art. 4. Marsil. q. 40. ad argumenta. Scoto d. 39. q. vnic. Duran. d. 38. q. 3. sed præsertim eã indicãt Nominales, Ocham, Gabriel, & maximè Greg. d. 38. q. 2. Secunda solutio.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Impugnatur in sensu quo sustinetur.

Sed in prædicto sensu non potest dicta sententia sustineri. Primò, quia ad præteritum non est potentia: ergo propositio de præterito est aliquando necessaria: illa autem, *Deus scivit*, de præterito est. Maior certissima est, vt latè tractatur in prima parte, quæst. 25. contra Gregorium in 1. dist. 42. qui solùm sub problemate oppositum defendit. Et præterea à quidquid in alijs rebus circa eam quæstionem sentiatur, tamen in his quæ ad Deum spectãt, seu in ipso sunt, nulla verisimilitudine defendi potest propter diuinam immutabilitatem. Vnde non

Ferrar. etiam obstat, quod Ferrarien. 1. cont. Gen. cap. 67. & alij dicunt, illam propositionem non esse propriè de præterito, sed de præsenti, quia scientia Dei semper est. Primò, quia licèt scientia Dei non sit præterita in hoc sensu, vt iam non sit: tamen quoad solam affirmationem verè fuit, id est coexitit tempori præterito, & hoc satis est, vt habeat tantum necessitatem, quantum habet quælibet propositio de præterito, vt rectè

Caietan. Caietanus dixit dicto art. 13. Secundò saltem non potest negari necessitas immutabilitatis, vt Ferrariensis concedit, supposita scilicet veritate illius propositionis de præsenti, *Deus scit Petrum peccaturum*, quam iam in argumento supponimus. Hæc autem necessitas æqualis est, eandemque difficultatem infert, quia, si determinata fuit ab æterno diuina scientia ad iudicandum hoc fore, vel non fore: ergo in eo quod semel iudicauit, omnino necessariò in æternum stabilis perseverat, iuxta illud Pauli

2. Ad Tim. 2. ad Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, nouit Dominus qui sunt eius*: non est ergo potentia in Deo, vt à se ipso auferat, vt ita dicam, scientiam, vel scientiæ determinationem, quam semel habuit: ergo habet illa veritas necessitatem omnimodam ex suppositione. Et præterea est in illa suppositione illa necessitas compositionis, secundùm quam dixit Aristoteles. *Res quando est, necesse est*. Vnde etiam in rebus creatis, propositio de præsenti, supposito quòd sit vera pro aliquo instanti, non potest etiam de potentia absoluta esse falsa pro eodem instanti: ergo, si Deus in sua æternitate aliquid scit, non potest facere, vt pro eodẽ instanti illud nõ sciuerit, neq; etiã vt in æternũ non sciat, quia illud instans æternitatis in se est indiuisibile propter intrinsecam immutabilitatem. Tandem, si id quod Deus semel sciuit, etiã suppositione hac facta, posit non sciuisse, sequeretur nihil esse fixum, & certum in scientia Dei, quia adhuc esset incertum, an esset facturus ne sciuerit, quod sciuisse supponitur. Quod in reuelatione ad extra explicatur, nam eadem est ratio de hac propositione; *Deus sciuit Petrum peccaturum*, & de hac; *Christus dixit*: si ergo propter contingentiam rei scitæ potest Deus facere, vt nõ sciuerit quod sciuit, propter contingentiã rei reuelatæ potest Deus facere, vt non dixerit, quod dixit: ergo ex vi illius reuelationis non manet certum fore, quod dixit, nã fortasse faciet, vt non dixerit. Ergo hęc saltem necessitas non potest negari, hæc autẽ videtur sufficere ad vim argumenti: nam, si Deus ipse non potest hoc mutare, ergo nec liberum arbitrium humanũ potest aliquid facere quo hoc mutetur: ergo non manet liberum ad oppositum eius, quod Deus sciuit.

Solutio tertia.

10

TErtiò igitur alij concesso antecedẽte, negant consequentiam. Et hoc videtur sensisse D. Thomas suprà, vbi admittit propositionem illam, *Deus sciuit Petrum peccaturum*, esse necessariam absolutè, de illa verò propositione, *Petrus peccabit*, negat esse necessariam absolutè. Vnde ad argumentum virtute respondit, negando consequentiam, quia quando antecedẽs non est causa consequentis, sed continet aliquid pertinens ad actum animæ, non oportet vt consequens sit ita necessarium, sicut antecedẽs, sed satis est, vt quatenus subsistat antecedenti, sit necessarium.

11 Quam sit difficilis solutio tertia.

Hæc verò responsio magnas patitur difficultates. Nam illa propositio, *Deus sciuit Petrum peccaturum*, non potest esse simpliciter necessaria. Primò, quia illa sola propositio est simpliciter necessaria, quæ ex terminorum connexione intrinsecã habet necessitatem: illa autem propositio nõ est huiusmodi, vt per se notum est. Secundò absolutè loquendo, potuit Deus ab æterno non habere scientiam talis futuri: ergo propositio in qua prædicatur talis scientia de Deo, non est simpliciter necessaria. Antecedens patet, quia simpliciter potuit illud futurum non esse futurum, si autẽ non fuisset futurum, non fuisset scitum à Deo: ergo simpliciter potuit Deus non scire illud esse futurum. Prima verò consequentia per se nota est, quia illa propositio non affirmat: aliquid

aliquid necessariò conueniens subiecto, & consequenter, neque habet veritatem simpliciter necessariam. Tertiò, quia si illa fuisset simpliciter necessaria, maximè quia est vera, & de præterito, sed hoc non satis est, tum quia hæc, *Deus voluit creare mundum*, est de præterito, & tamen non est simpliciter necessaria, cùm liberè id voluerit: tum etiã quia propositio de præterito nõ habet veritatem necessariam, nisi facta aliqua suppositione, vt hæc propositio. *Adam fuit*, nõ est simpliciter vera, nisi quia supponitur hanc de inesse *Adam est*, in aliquo tempore præterito fuisse veram, quę suppositio non fuit necessaria: tum denique, quia, vt suprà dicebam, in Deo illa propositio de præterito æquiualet huic de præsenti, *Deus scit*, quia in Deo nihil est præteritum: illa autẽ de præsenti non est simpliciter necessaria, quia res contingens & libera, etiam quando est, contingenter est simpliciter, licèt sit necessariò secundùm quid. Tandẽ quoad hoc rectè concludit argumentum, quia veritas illius propositionis, *Deus scivit*, pendet, seu connexa est cum veritate alterius de futuro, imò, vt ex dictis constat supponit veritatem eius: ergo vel illa non potest esse necessaria simpliciter, vel certè ex ea colligemus alteram esse necessariam simpliciter, quia non est talis ex suppositione ipsius scientiæ: nam potiùs scientia, ipsa supponit veritatem alterius, quàm è cõtrario, ergo ex se & ex suis causis necessaria est.

12 Notantur aliqua, vt explicetur mens D. Tho.

Hæ rationes planè concludunt, illã propositionem non esse simpliciter, id est, natura sua necessariam: non tamen procedũt contra D. Thomam, qui non in illo sensu locutus est, sed in alio, scilicet propositionẽ illam esse *absolutè necessariam*: hæc enim sunt verba eius. Nõ autem dixit esse simpliciter, vel ab intrinseco necessariam: sunt autem hæc valde diuersa. Dicitur autem propositio ab intrinseco necessaria quæ ex intrinseca connexione terminorum veritatẽ habet: quo sensu optimè probatur argumẽtis factis, illam propositionem necessariam non esse. Simili modo dicitur propositio simpliciter necessaria, quæ nullã hypothesim, seu suppositionem requirit, vt habeat inseparabilem veritatem, quod nunquam contingit, nisi quando inter extrema propositionis est intrinseca cõnexio mediata, vel immediata, nam, si per se illam non habent, necesse est aliunde supponere vt illã habeant, & consequenter vt aliunde supponatur, vt propositio aut vera, aut necessaria esse possit. Quapropter ijsdem rationibus optimè probatur, dictam propositionem non esse hoc modo necessariã. Quod de omni propositione de præterito, in qua termini non habent intrinsecam cõnexionem, verum est: hæc enim propositio, *Adã fuit*, non est simpliciter necessaria, quia, si nihil supponatur, potest esse falsa: tamen, quia supponitur in aliqua differentia temporis præsentis verum esse dicere, *Adam est*, ideò ex tali suppositione dicitur propositio illa necessaria. Tertiò igitur dicitur propositio de præterito absolutè necessaria, quia, postquàm semel vera est, ampliùs falsa esse non potest. In quo differt à propositione de præsenti & de futuro, etiam cæteris paribus, & pari materia, cum eadem connexione terminorum, vt significauit etiam Anselmus lib. de Concord. præsciẽt. & prædest. cap. 1. Nam, licèt propositio de præsenti constans ex terminis contingenter vnitis, supponatur vera, potest postea esse falsa, quia potest res illa desinere esse: & similiter propositio de futuro contingẽti vera, postquàm executioni mandata est, desinit esse vera, si sub eadem futuritione proferatur: & ideò hæ propositiones: non sunt absolutè necessariæ, etiamsi semel veræ supponantur: propositio autem de præterito, veritatem quam semel habet, inseparabilem retinet: & ideò dicitur absolutè necessaria. Ratio verò huius necessitatis est eadem, quæ illius axiomatis. *Ad præteritum non est potentia*, scilicet, quia postquam res semel fuit iam omnino manfit determinata ad vnum, & quoad hoc quod est aliquando fuisse, omnino est extra virtutem suæ causę, ideoque non mansit in causa virtus, vt faciat illam non fuisse. Item quia in propositione de præterito inuoluitur illa compositio & necessitas, secundùm quam dicitur, omne quod est, quãdo est, necesse est esse, inuoluitur autem cum immutabili habitudine, quia si præsens tẽpus respicit, vt præteritum aliud tempus pro quo dicitur res fuisse, à fortiori omnia futura tempora respicient illud, vt præteritum: & ideò quidquid nũc est verũ ratione præteriti tẽporis à fortiori, & necessariò erit semper verũ in omni futuro tẽpore: quod secus est in tempore præsenti, & futuro: nam tempus quod nunc est præsens, paulò pòst non erit præsens, & tempus quod nunc est futurũ, paulò pòst non erit futurum, sed vel præsens,

Quibꝰ modis propositio possit esse necessaria.

vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel iam præteritum: & ideo quod nunc verificatur præsens, vel futurum: non est necesse, vt in posterũ semper verificetur. Sic ergo est in propositione de præterito absoluta necessitas, & maior quã sit in propositione de præsenti, vel de futuro. A

13 Explicatur invero sensu D. Tho.

De hac ergo necessitate locutus est D. Tho. cùm dixit, hanc propositionem, *Deus sciuit Petrum peccaturum*, esse absolutè necessariam, vt etiam interpretes eius, Caiet. Ferrar. & alij intellexerunt, & ex ipsa erat res per se satis nota, & ex alijs locis eiusdem D. Tho. 1. cont. Gent. c. 67. & q. 2. de veritat. ar. 2. ad 4. & 7. & q. 6. ar. 3. ad vlt. in quibus locis nullam differentiam facit, siue de præterito dicatur, Deus sciuit, siue de præsenti, Deus scit. Nam, licèt differentia à nobis posita vera sit, in his quæ per se tẽpore mẽsurantur: tamen in scientia Dei, quæ mensuratur æternitate, & solùm recipit denominationẽ præteriti, per coexistentiam ad nostrum tempus, non variat necessitatem ille significandi modus. Quo etiã, seu proportionali modo dicunt multi, hãc propositionem, *Angelus est*, esse absolutè necessariã secundùm intrinseca principia eius, seu in ordine ad causas naturales, & potentiã Dei ordinariã, quia per se mensuratur æuo, quod naturaliter non potest iterum esse, postquã semel est. Igitur in se tam necessaria est illa propositio, *Deus scit Petrum peccaturũ*, sicut, *Deus sciuit*, & eandem in præsenti quæst. ingerit difficultatem; licèt quoad nos clarius appareat necessitas in propositione de præterito propter significandi modũ. Propter hanc itaq; necessitatẽ conatus est D. Tho. constituere differentiam, inter propositionem illam de præterito, *Deus sciuit, &c.* & aliam de futuro, *Petrus peccabit*, dicens priorem esse absolutè necessariam, non verò posteriorem. B C

14 Obiectio.

Sed instabit aliquis primò ex Aug. 26. cont. Faustum, c. 4. dicente. *Tam non possunt futura non fieri, quàm non fuisse facta præterita.* Ergo nulla est differentia à nobis assignata, quia vtraque propositio, tam de præterito, quàm de præsenti simpliciter, & sine vlla suppositione sumpta, necessaria non est: facta verò suppositione veritatis eius, vtraque necessaria est, quia iam fit sensus compositus. Quo modo dixit Ansel. dict. lib. de Concordia, cap. 1. Deum facere non posse, vt simul non sit futurum, quod est futurum, quia esset facere duo contradictoria vera.

Soluitur.

Respondetur, illud dictum Aug. & hoc Anselmi esse verum respectu illius tẽporis quo res est futura, non verò absolutè. Nam pro eo tẽpore, pro quo res futura esse supponitur, impossibile est semel facta suppositione veritatis, vt pro eodem tempore falsa fiat, propter illam compositionem, quę in propositionibus de præsenti reperitur, quia quando est, necesse est esse. Nihilominus tamen, postquàm illa veritas de futuro impleta est, quando scilicet iã res facta est, iam ex tunc incipit propositio de futuro esse falsa, sicut & propositio de præsenti incipit esse falsa mutata existentia rei: at verò propositio de præterito semel vera, nũquàm potest iterum falsa esse: & ideò dicitur magis absolutè necessaria, quàm propositio de futuro, licèt in vtraque sit aliqua necessitas compositionis.

Aduersus prædicta difficultates nonnullæ.

15

Sed adhuc superest integra difficultas argumenti, nam hæc necessitas absoluta illius antecedentis, *Deus sciuit Petrum peccaturum*, sufficit ad inferendam tantam necessitatem in consequenti, quæ repugnet contingentiæ, nam infert necessitatem in re futura respectu illius temporis pro quo dicitur esse futura: illud autem deberet esse tempus contingentiæ eius, nã quod deinde sequitur post impletam veritatem futuram, impertinens est, vt per se constat. Eò vel maximè, quòd suprà diximus, idem esse dicere, Deus sciuit, ac Deus scit rem esse futuram, & sensum illius dicti non esse rem illam esse futuram respectu cuiuscunque instantis, cui coexistit scientia Dei, sed simpliciter habituram aliquando esse, & ideo semper esse veram & necessariã illã propositionem, *Deus scit hoc vel illud esse futurum*: ergo eadem ratione semper erit verum ac necessarium, talem rem esse futuram: ergo tollitur contingentia. Nec satisfacit responsio, quæ statim occurrit, hanc solam esse necessitatem cõpositionis, quæ non repugnat effectui libero, & contingẽti, quia, si compositio est cũ re eãdem iam existente, vel futura, qualis est illa, quãdo res est, necesse est esse: verũ est non tollere cõtingentiã, tamen quãdo est cũ re extrinseca, & quę nõ est in potestate operãtis, qualis est sciẽtia Dei, videtur talis compositio tollere contingentiam, quia tollit potestatem ad vtrumlibet, & indifferentiam inferioris causæ nõ ex libero vsu potestatis eius, sed aliunde ab extrinseco. Et eadem ratione non videtur satisfacere alia responsio, quæ est frequens apud dictos Scholasticos, scilicèt, hanc necessitatem in re futura esse tantùm necessitatem consequentiæ, quæ non repugnat contingentiæ: hoc est enim quod argumentum contendit, scilicèt, necessitatem consequentiæ, quando est ex antecedẽti extrinseco, & quod non est in potestate inferioris causæ, inferre in ipso consequente necessitatem repugnantẽ contingentiæ. Denique, vel obscurior est, vel eandem difficultatem habet responsio D. Thomæ, scilicèt, solùm sequi illud consequens esse necessarium vt subest antecedenti, non verò absolutè: nam hoc etiam est quod argumentũ contendit, nimirùm necessitatem illam, quam habet consequens ratione antecedentis excludere contingentiam. A B

16 Soluuntur ex dictis.

Veruntamen, si rem ipsam tantùm spectemus, facilis est responsio, ex his quę de obiecto, & modo huius scientiæ tradidimus. Diximus enim, hæc futura nõ ideo esse futura, quia sciuntur à Deo; sed è conuerso, quia futura sunt, vel, vt purius loquamur, supposito quòd futura sint, cognosci à Deo: & ideo concluſimus cognosci à Deo has veritates in se ipsis, quia suppositia determinatione futura talium causarum, iam est veritas in tali obiecto, quam Deus ex infinita perspicacia sui intellectus statim intuetur. Illa autem veritas non aliunde supponitur, quàm ex libero vsu futuro ipsius causæ, qui non supponitur futurus ob aliquam causam extrinsecam determinantem, sed ex intrinseca potestate causæ proximæ, cum adiutorio seu concursu proportionato causæ superioris. Hinc ergo ad argumentum in forma dicitur, omnes responsiones datas esse optimas, & in eandem ferè coincidere. Concedo igitur ex illo antecedente sequi aliquam necessitatem in consequenti, non tamen necessitatem simpliciter seu absolutam, sed tantùm secundum quid, quæ non repugnat contingentiæ. Quæ optimè dicitur esse necessitas illius compositionis, quæ non repugnat contingentiæ, seu libertati actus seu effectus, quia reuera hæc non dicitur necessitas compositionis propter solam suppositionem scientiæ diuinæ, sed potiùs quia ipsa scientia diuina supponit futuritionem, seu veritatem rei futuræ: vt suprà ex Anselmo, & alijs Patribus retulimus. Vnde, quãdo communiter dicitur, suppositio quòd Deus nouit rem esse futuram, non posse non esse futuram in sensu compositionis, ideo id verum est sine repugnantia libertatis seu contingentiæ, quia in illa suppositione sciẽtiæ, virtute seu mediatè includitur suppositio obiecti eius, scilicèt veritatis futuræ. Nõ est ergo illa suppositio merè extrinseca, neque est omnino independens à libera potestate causæ proximæ, sed potiùs illius futuram determinationem supponit; ita vt si futura non esset, à Deo non fuisset scita. Et ob eandem causam dicitur optimè hæc necessitas esse tantùm consequentiæ, & non consequentis, sicut est illa, si res futura est, erit, vel si est, necessario est. Tum quia, vt dictũ est, in illo antecedenti, *Deus sciuit*, suppositio eiusdem futuritionis includitur. Tum etiã, quia hæc scientia de qua agimus, nõ est causa ob quam res sit futura, vt suprà ostensum est, sed est mera intuitio extrinseca: vnde illa consequentia quatenus est ex scientia visionis Dei, reuera est à posteriori, vt ex supradictis patet: illatio autem à posteriori, quantumuis ipsa necessaria sit, non potest necessitatem consequentis inferre, quantum ad esse eius, nisi aliunde ex se illam habeat, vel ex aliqua eius proprietate aliàs ostendatur: quod hic dici non potest, nam hæc scientia Dei est quid extrinsecum rei futuræ, & non immutat illam magis quàm scientia humana, vel quàm visio extrinseca imponit obiecto necessitatem: his enim exẽplis vtũtur etiam sancti citati, præsertim Augustinus 5. de liber. arb. cap. 4. & Boetius 5. de Consolatione, prosa 4. vbi rectè dicit, hanc sciẽtiam Dei non esse causam rei futuræ, sed signum, ideoque non maiorem necessitatem imponere rei futuræ, quàm si de illa non haberetur illa scientia: nam signum ostendit id quod designat, nõ efficit, aut immutat: ideò que stantibus eisdem causis, eodem modo eueniret ille effectus, etiam si per impossibile à Deo non sciretur. C

August. Boet.

17 Magis adhuc explicatur mẽs D. Thom.

Tandem in idem redit D. Thomæ responsio dicentis, illud consequens tantum esse necessarium vt subest antecedenti: quod ita interpretor, id est, quòd supponitur habere veritatem per quam possit obiici scientiæ Dei, nam hoc ipsum est subesse illi antecedẽti: ita enim ipse D. Thomas interpretatur dicens: Consequens intelligendũ est prout subest scientiæ Dei, scilicèt, prout est in sua præsentialitate, id est, in sua præsentia, quę

Universidad de Deusto
Biblioteca

futura esse supponitur. Et hoc est quod subiungit. *Et sic necessarium est consequens, sicut & antecedens, quia omne quod est, dum est, necesse est esse.* Igitur hanc necessitatem, & illam solam sensit D. Thomas inferri in illo consequenti. Vnde, cùm ait, illud consequens, & antecedens habere eandem necessitatem, cum simili proportione intelligit, scilicet, quia sicut scientia illa Dei non necessariò est, ita illud futurum non est necessariò futurum, nisi ex suppositione quòd sit futurum. Imo ex hac eadem suppositione talis scientia necessaria est, quia nō potest Deus ignorare quod futurum est. Ad hanc verò responsionē magis explicandam constituit D. Thomas hanc regulam: Quoties in antecedente ponitur aliquid pertinens ad actum animæ, consequens accipiendum esse non secundùm esse quod est in se, sed secundùm esse quod est in anima. Quam regulā latè impugnat Gregorius, & summa impugnationum est, quia ex illo antecedenti: *Deus scivit Petrum peccaturum.* Non infertur tantùm Petrū peccaturū in scientia Dei: nā hæc, non esset illatio, sed nugatoria repetitio: infertur ergo, Petrūpeccaturum in re ipsa, seu in se. Et quoties per scientiam res verè, & prout in se est cognoscitur, optimè potest ex illa inferri, rem esse talem in se. Et ideo non videtur rectè accōmodari exemplum quod D. Thomas affert. de re intellecta ab anima, si inde inferatur esse immaterialem: hæc enim illatio reuera non est bona, nec similis, quialicet res cognoscatur modo immateriali, nō propterea cognoscitur esse immaterialis. Ad hæc verò & similia respondent latè Caietanus, & alij expositores D. Thomæ. Breuiter tamen dicitur, regulam D. Thomæ intelligendam esse quantum ad eas proprietates quæ attribuuntur consequenti præcisè ratione antecedentis, vt contingit in exemplo quod adducit. Vnde in præsenti non est accipiendū illud consequens, *Petrus peccabit*, simpliciter quantùm ad solam futuram existentiam; nā hoc sensu reuera infertur rem futuram in se: sed accipiendum est quantùm ad proprietatem quandam, quæ ex illo antecedenti inferebatur, & tribuebatur consequenti, nempe quòd necessariò futurum sit, nam hæc necessitas non conuenit illi consequēti prout in se futurum est, sed attribuitur illi prout subest tali antecedenti, vt declaratum est.

Greg. Impugnatio contra S. Thom.

Et sic satisfit.

Assertiones quæ ex prædictis colliguntur.

17

18

ATque ex his infertur primò non obstante dicta necessitate secundùm quid illius consequentis, *Petrus peccabit*: simpliciter & absolutè verum esse, Petrum habere potestatem ad non peccandū, quia illa necessitas secundùm quid non excludit hanc potestatem, imò illam supponit, quia supponit liberam futuram determinationem Petri, sine qua non posset esse peccatum: libera autem determinatio supponit potestatem non peccandi. Quod adeo verum est, vt etiam facta illa suppositione, in tali enūtiatione de futuro quòd vera sit, nihilominus simul sit verum esse, vel futuram esse in Petro potestatem ad non peccandum, non quòd in illo sit potestas ad componendum oppositum actum, id est, non peccare cum illa suppositione: quo sensu dicimus non posse in sensu composito, quia non potest simul duo contradictoria facere: sed quòd illa suppositio non excludat potestatem simpliciter ad peccandum, vel non peccandum, nec constituat illam prout in se est extra terminos suæ potentialitatis, vt sic dicam, donec in re ipsa peccet. In quo est etiam considerandā alia differentia inter rē contingentem futuram, & præsentem, aut præteritam, nam respectu præteriti iam potentia fuit omnino reducta in actum, ita vt iam ille actus ab illa non pendeat quantùm ad hoc quod est effectum illum aliquando fuisse: & ideò iam non manet in tali causa vera potestas, nec libertas ad faciendum vt ille effectus non fuerit: propter quod etiā ille iam dicitur absolutè necessarius, vt suprà dicebamus de propositione de præterito. Similiter respectu actus, seu effectus præsentis potentia causę est in actum reducta, & ille effectus, quatenus iam est extra causam, non est amplius in potestate eius vt pro illo instanti nō sit; licèt prius naturā quam prodiret in actum, haberet in sua potestate non efficere illum, & pro eodem instanti habeat potestatem vt in tempore futuro non conseruet illum. At verò respectu effectus futuri, causa est simpliciter in potentia, & effectus in re ipsa nondum est extra virtutē eius, ideoque talis causa absolutè habet potestatem, & libertatem ad non faciendum illum effectum pro quolibet tempore futuro, & quolibet instanti eius.

Ex qua doctrina declaratur ampliùs, & optimè D. Thomæ solutio: nā, quia res præterita iam fuit actu posita, ideo propositio de præterito dicitur absolutè necessaria; nō solùm

Discrimen quod est inter rem futuram contingentem cū præterita & præsenti.

19 Exponitur vltimò mens D. Thom.

solū significata cū formali cōpositione, qualis est hæc: *Res præterita fuit*: sed etiam simpliciter enunciata de re ipsa, vt cùm dicimus: *Adam fuit*. Propositio autem de futuro simpliciter prolata, non est absolutè necessaria, sed contingēs, & vt necessaria dicatur, oportet addere aliquid quo compositio significetur (vt v.g.) rem futuram esse futuram. Et quoad hoc eadem fere ratio est de propositione de præsente, quia simpliciter prolata, enuntiando effectum de causa, vt *Petrus peccat*, non est necessaria, sed contingens, quia pro eodem instanti præsenti liberè fit actus, & effectus priùs naturā fuit in sola potestate causæ, quàm in se: ideoque, vt explicetur necessitas, oportet addere aliquid quo indicetur compositio, quale est illud Aristotelis 1. de Interpretatione: *Res quando est, necesse est esse*. Quod etiam significauit Anselmus dict. lib. de Cōcordia, cap. 1. Solùm est differentia inter præsens, & futurum, quòd præsens effectus in eodē instanti durationis est iā extra suā causam, & ideo facta illa suppositione, iam non est potestas in causa vt faciat illum non esse: futurum autem nondū supponitur extra causam pro vllo instanti, & ideo pro quocunque instanti futuro manet potestas in causa ad non ponendum effectum. Atq; hac ratione addidit D. Thomas alteram partem suæ responsionis, scilicet, ex illo antecedenti de præterito non inferri in consequenti necessitatem, quæ sit in ipso prout in se est, sed solùm vt subest scientiæ Dei, seu vt est in eius præsentialitate: præteritū enim, & præsens dici possunt habere in se, & prout in se sunt eam qualēcunque necessitatem, quam habent ex suppositione vel cōpositione, quia id quod supponitur, iam est, vel fuit in re positum: futurū verò, licèt etiam habeat suam necessitatem compositionis, nondum tamen dicitur habere illam in se, & prout in se est, quia nondum est extra causam suam in se ipso, sed solùm in præsentialitate scientiæ diuinæ: ac proinde optimè dicitur, solùm habere necessitatem prout subest illi scientiæ, vel, vt ita dicam, ex suppositione præsentialitatis obiectiuæ, non realis existentiæ. Atque sic etiam dixit Boetius 5. de Consolat. pros. 6. *Idem futurum, cùm ad diuinam notionem refertur necessarium; cùm verò in sua natura perpenditur, liberum prorsus, atque absolutum videtur.*

Aristot.

Anselm.

Boet.

20 Explicatur veritas nō nullarum propositionum de possibili.

VItimò intelligitur ex dictis, quo modo loquendum sit in quibusdam locutionibus de possibili, quæ in hac materia circunferū-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quem punire, matari non potest; est tamen in potestate hominis aliquid facere, quod si faciat, consequenter erit ponendum, Deum non habuisse ab æterno tale decretum. Atque ad hunc modum erit facile loqui de omnibus.

21 Tertio argumẽto fit satis.

In tertio argumẽto eadem attingitur difficultas, si rem spectemus, alijs autẽ verbis. Duoque in eo petuntur. Primum est, an hęc propositio vera sit, *Omne scitum à Deo est necessarium*. Et respondet D. Thomas suprà, esse falsam de necessitate rei, quia facit sensum diuisum; esse autem veram de necessitate dicti, quia facit sensum compositum. Quod est dicere, si sit sensus, rem illam, quę scitur, in se esse necessariam, falsam esse locutionem: si autem sit sensus, posita scientia Dei, necessario est verum dicere, illud quod scitur, esse futurum, sic esse veram, quia solùm dicit necessariam conformationem illarum duarum rerum inter se, scilicet, scientię Dei, & futuritionis rei. Quæ responsio sumi potest ex Augustino 6. Genes. ad Literã. cap. 17. & ea vtuntur Scholastæ 1. d. 38. Sed instat D. Thomas: nam, quando forma est inseparabilis, necessitas ex suppositione talis formæ non solum est dicti, sed etiam rei. Et respondet hoc esse verum quando illa forma est intrinseca dispositio subiecti, non autem si sit merè extrinseca, quæ vt sic rem nõ immutat; huiusmodi autem est scientia Dei, & ideo, quanuis mutabilis sit, post quàm semel ponitur, non infert ipsi rei necessitatẽ. Quæ responsio confirmat ea quæ hactenus diximus, & supponit etiam, hanc necessitatem compositionis supponere in obiecto futuro aptitudinem & veritatem vt cognosci possit.

22 Quæ requirantur ad hoc vt certa sit scientia Dei.

Aliud quod in illo argumento implicitè petitur, est, quo modo diuina scientia, & obiectum eius in necessitate conueniant, & videtur necessarium, vt scientia Dei certa, & infallibilis sit: quia, si vnum extremum semper eodem modo se habeat, & aliud mutari possit, facile poterit inter illa esse difformitas veritatis scientiæ, & conse quen-

A ter certitudini repugnans. Dicendum verò est, ad certitudinem scientiæ, ex parte obiecti materialis, seu rei cognoscendæ, solùm requiri veritatem determinatam, & necessitatem compositionis, quæ illam necessariò comitatur: nam propositio quæ semel est vera, pro eo tempore, quo vera esse supponitur, necessariò vera est necessitate, scilicèt compositionis, quam nõ potest simul vera, & falsa esse. Neque præter hanc veritatem aliud desiderari potest ex parte istius obiecti, quia, si talis veritas, prout in se est, attingatur euidenti & claro lumine, fieri nõ potest vt iudiciũ sit falsum, quod est esse infallibile, & certum. Ex parte igitur cognoscentis requiritur ad certitudinem & infallibilitatem tale lumen, tantaque vis cognoscendi, vt semper veritatem attingat, nec possit ab hoc scopo discrepare ex intrinseca proprietate sua: huiusmodi autem lumen, & vis intelligendi est in Deo, & inde oritur in eius scientia, vt scientia cuiuscunque rei est, necessitas illa quoad specificationem, B quam in solutione primi argumenti declarauimus. Sic ergo est necessaria conformitas inter iudicium diuinæ scientiæ, de re futura, & futuritionem eius, quæ conformitas in neutro extremo supponit necessitatem simpliciter, quia sicut non est simpliciter necessarium rem hanc fore, ita nec est simpliciter necessarium, Deum scire illam futuram esse: neque etiam requirit illa conformitas in vtroque extremo necessitatem eiusdem rationis, sicut neque veritatem: quia in altero est veritas obiectiua seu fundamentalis, & in essendo; in altero verò est veritas iudicatiua seu formalis, & in cognoscẽdo: requirit ergo necessitas proportionalis, nimirũ quòd sicut in scientia est hęc necessitas nunquã discrepandi à vero, ita in obiecto sit veritas, quã supposita, iã non possit in illo vt sic esse falsitas: atq; hoc modo optimè concordant inter se infallibilis veritas scientiæ diuinæ, & veritas obiectiua futuri, simpliciter quidem contingẽs, necessaria verò ex suppositione prędicta. Atq; hęc sunt satis de præsenti lib.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

DE SCIENTIA QVAM DEVS HABET DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS

Sub conditione propositis, priùs ratione quàm de ipsa conditione aliquid absolutè decernat.

HÆC Futura, de quibus præsens disputatio instituitur, etiam considerãtur potissimè in causis liberis, nam in causis necessariò agentibus necessitatem nõ habent, vt facilè intelligi potest ex dictis initio superioris libri: significantur autem à nobis his cõmunibus locutionibus. *Si Petrus hicnũc adesset, hoc faceret.* Et similibus, quibus indicamus quid fuisset secutum ex libera voluntate talis personæ, si hìc & nunc cum talibus cõditionibus esset constituta, & applicata ad operandum. De quibus propositionibus, seu obiectis nõ est dubium quin obiectiuè, & vt loquamur more nostro, per modum simplicis apprehẽsionis sint in intellectu diuino, cùm possint esse in Angelico, & suo modo in humano. Et patet facilè respectu personarum possibiliũ, quæ nunquã futuræ sunt: nam in Angelo. (v.g.) nunquã futuro obiectum est aptũ apprehẽdi, an vellet hoc vel illud, si crearetur, an peccaret, vel nõ peccaret, &c. Et eadẽ ratione in personis aliquãdo futuris respectu earũ occasionũ in quibus de facto nunquã inuenientur, similiter est obiectũ apprehensibile, quid egisset (v.g.) Adam, si priùs quã Eua immediatè ab ipso dæmone tẽtatus fuisset. Respectu verò earũ occasionũ, & actionũ, quæ de facto sunt aliquando futuræ, potest hæc apprehensio secundũ rationẽ præintelligi in simplici Dei intelligentia priùs quàm per suã voluntatem aliquid circa talẽ effectũ definiat, aut permittat. De his ergo futuris sic apprehẽsis videndũ in primis est, an cognoscantur à Deo, id est, an præter illã simplicẽ apprehẽsionẽ cognoscat alterutrã partẽ illi⁹ cõditionalis esse verã: & in hac parte declaranda fusiùs immorabimur, quã in præcedenti libro in simili quæstione: quia hìc non est veritas tã constans in doctrina fidei: neq; est cõtrouersia solùm cũ Philosophis, vel hæreticis, sed etiã cum Catholicis, & Theologis, præsertim recentioribus: nam antiqui pauca de hac controuersia distinctè tractarunt: cuius rei causam in discursu operis aperiemus. Posteà verò, si Deus hanc scié tiam habet, quo modo à nobis intelligi possit, declarabimus. Quod hìc breuiùs & faciliùs præstabimus quam in superiori libro, quia omnia, quæ de hoc puncto dicta sunt, ad rem præsentem cum proportione sunt applicanda. Atque ex his etiam obiter constabit quàm necessaria sit hæc scientia ad diuinæ prouidentiæ perfectionem, & ad efficaciam gratiæ, & motionis seu concursus diuini cum libertate arbitrij concilianda.

CAPVT PRIMVM.

Refertur opinio negans habere Deum *certam scientiam horum futurorum, & contraria ex Scriptura ostenditur.*

1 DOctores, qui has conditionatas propositiones, aut falsas, aut indeterminatas quoad veritatem, vel falsitatem esse existimant, consequenter docent, posse quidem Deum coniectare aliquo modo quid causa libera faceret si in tali occasione cum his vel illis conditionibus constitueretur, non tamen certa & infallibili scientia, id cognoscere: atque adeò posse quidem iudicare, quid foret

Quorundã sententia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

foret verisimili", vel probabilius in tali euentu non tamè definitum iudicium ferrè, hoc esset, aut erit illud fiat seu fieret. Hanc sententiam sic expositam apud antiquos Theologos non inuenio, eam tamen docent his temporibus aliqui Moderni, & ex Scriptoribus inimuat illam Cathen. opusc. de Præd. part. 2. circa finem, & indicat etiam Sanseninus cap. 47. Concord. tractans illud. *Si in Tyro & Sidone, &c.* & quidam alij.

Fundamentum cortũ.

Fundamenta huius sententiæ ad quatuor capita reuocantur. Ad auctoritatem Scripturæ, quæ de his contingentibus loquitur tanquam de re dubia, addens particulam *Forte*, & *Forsan*. Auctoritatem sanctorum Patrum. Auctoritatem etiam Scholasticorum: item adrationes. Quæ omnia commodius afferemus tractando similia capita pro contraria sententia, & singula singulis confutando.

2 Vera sententia.

Nobis contraria sententia maximum in Theologia fundamentum habere videtur: idroque veriss. illam esse, & ab omnibus rectè de diuinis sentientibus docendam esse censemus, nimirum, certa & infallibili scientia comprehendere Deum de omnibus causis liberis, non solũ quid facere possent, sed etiam quid essent facturæ, si cum his vel illis conditionibus crearentur, & operari sinerentur, etiam si vel creandæ non sint, vel de facto non sint permittendæ cum talibus circunstantijs operari. Hæc igitur assertio ex diuinis Scripturis in hoc capite probanda est. Sunt autem pleraque testimonia Scripturæ sacræ, quæ licet habeant suas responsiones & euasiones, propter quas nõ faciunt certam fidem, tamen si sincerè & propriè intelligantur, & omnia inter se conferantur, simulque Sanctorum expositiones ponderentur, faciunt vehementem persuasionem.

3 Probatur ex Scriptura sacra.

Et in primis incipio à vulgari testimonio 1. Reg. 23. vbi Dauid consuluit Deum, an si maneret in ciuitate Ceilæ, venturus esset Saul, & an si ipse maneret, & ille veniret, ac circundaret ciuitatem, Ceilitæ essent illum traditurj; & ad vtrumque respondit Deus. *Et Saul veniet, & hi tradent te.* Quo audito, aufugit Dauid, & neque Saul venit, neque Ceilitæ tradiderunt Dauid. Tota igitur veritas illius reuelationis posita est in illis conditionalibus. *Si expectaueris, veniet Saul: & si Saul venerit, tradent te*, quæ sunt liberæ & contingentes. Atque ita simpliciter intellexerunt hũc locum Abul. quæst. 13. & Dionys. Cartusian. & Nicolaus de Lirabit; qui addit expressè, conditionalem fuisse reuelatam, quæ ad sui veritatem non requirit, vt aliquid in esse ponatur.

Abul. Dion. Cart.

Prima præfati testimonij euasio.

Nihilominus ad vitandam efficaciam huius loci multa excogitata sunt. Vnum est, reuelari quidem ibi futurum contingens, sed in causa aliqua, ex qua necessariò sequeretur, si conditio esset posita, quod esse potest sine repugnantia: licèt enim causa libera sit, posito tamè vno actu liberõ, potest alius necessariò sequi: ita ergo in præsenti dici potest, Saulem talẽ habuisse dispositionem laborandi sine voluntatis erga Dauid, vt visa illa dispositione non tanquã conditionaliter futura, sed tanquã præsente, in ea cognouerit Deus, quòd si Dauid non aufugeret, infallibiliter Saul ex vitalis affectus iret ad capiendum illum. Et idem proportionabiliter dicendum est de Ceilitis, ita, videlicet, fuisse affectos, vel timore Saul, vel amore suæ ciuitatis, vt oblata illa occasione, ex illo affectu oriretur infallibiliter talis effectus.

4 Reijcitur euasio prædicta.

Hæc responsio habet aliquid subtilitatis, in primis tamen omnino voluntariè est cõficta sine fundamento in Scriptura. Deinde assumit aliquid, possibile quidẽ, sed nõ admodum verisimile: quia ad cognoscendũ infallibiliter vnũ effectum liberum in præcio alicuo affectu, non satis est videre talẽ affectũ in voluntate pro aliquo tempore, sed videre necesse est, affectũ illum durare in tali voluntate vsq; ad id tempus pro quo videtur, vel prædicitur futurus talis effectus. (V.g.) si quis nũc hora sexta sit in actuali odio sui inimici, & cũ efficaci proposito sumendi vindictã nõ poterit in tali affectu cognosci, quòd si hora decima, occurrat ei inimicus cũ omni occasione sumendi vindictã de illo, sumet illã, nisi simul videatur ille affectus vt durãs vsq; ad illã horam, quia potest facilè mutari voluntas; neq; hic effectus sequitur infallibiliter ex illo affectu vt præcesserit, sed vt simul est cũ ipso effectu. At verò in nostro casu & reuelatione facta Dauid, non est verisimile, aut Saul, aut habitatores Ceilę pduraſſe in illa actuali cogitatione, & actuali odio, vel alio simili actu pro illo tẽpore, pro quo futurus esset ille effectus, si Dauid Ceilę permansisset.

Quin potiùs credibilius est, postquã Dauid aufugit, Saul & cęteros ad res alias attẽdisse. Imò ex discursu Scripturæ id colligi potest. Nec verò satis est, quòd habituale seu radicale odiũ perseuerauerit, quia, eo non obstãte, potest voluntas mutari. Vlteriùs addo, per se esse valde indecens, & minùs probabile coarcta-

re quis solet, si ab inimico petijssem, mihi cõcessisset. Ita fere Iansen. c. 47. Concor. Sed est nimis libera expositio. Primum enim illi obstat generalis regula interpretandi Scripturã cum proprietate si fieri potest: Secundò obstat, quia non patũ derogatur hoc modo veritati verborum Christi, & Prophetiæ reuelationi, vel saltẽ certitudini, quia si hoc modo licet proprio arbitrio interpretari, vix erit aliquid firmũ in Scriptura. Tertiò obstat communis expositio Hieronymi in Ezech. & in Matth. Gregorij, Anselmi, & D. Thomę, qui in catena citat etiãm Remigiũ. Sed optimè inter omnes Aug. lib. 2. de bon. perseu. c. 9. ait. *Nunquid dicere possumus, Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse cùm eis Dominus attestetur, quòd acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiã.* Vnde cap. 10. duas veritates ex hoc testimonio colligit. Prima est, non iudicari homines ex his, quæ acturi essent, si hoc vel illud eis accideret, quanuis hoc Deus nouerit, sed ex his quæ faciunt. Secunda est, præuenientem gratiam interdum negari eis, quos Deus nouit benè fuisse illa vsuros: dari autẽ eis, qui malè vsuri sunt, quod dicit esse vnũ ex maximis diuinę prædestinationis mysterijs. Similia fere repetit in Ench. cap. 93. vbi ponderentur illa verba, *Apertissimè namq; Deus dicit: Væ tibi Corozain, &c.* Similiter Prosper in respons. ad excerpta Genuens. resp. 8. (exponens prædictum loci Matth. & verba August. lib. 2. de bon. perseu. c. 14.) inter alia inquit. *Nos, etiã si rationem facti, & profunditatem iudicij eius penetrare non possumus, manifestissimè tamen scimus, & verum esse quod dixit, & iustum esse, quod fecit.*

Reijcitur. Hieron. Greg. Anselm. D. Thom. August. Prosper.

7 Secunda euasio.

Ex quibus verbis latis apertè reijcitur alia, nec magis probabilis, nec minus libera expositio, in huiusmodi, scilicet, reuelationi b. nõ prædici effectũ infallibiliter futurũ, etiã posita conditione, sed solũ reuelari id, ad quod causæ sunt magis propensæ. Vnde sensus reuelationis erit, ita esse verisimilius futurum: Potestq; hęc expositio duplici cõiectura suaderi. Prima est, quia sępe in huiusmodi reuelationibus in Scriptura additur particula *Forte*, vel *Fortasse*, vt denotetur incertitudo Prophetiæ. Posterior est, quia in prophetijs cõminatorijs seu promissorijs sępe necesse est vti hac expositione, & subintelligere cõditionẽ, scilicet, si causę nõ mutẽtur: ergo etiã in præsenti id fieri potest. Hęc expositio nullã ratione admittẽda est: nã, vt in simili notauit Augustinus cõt. Donat. lib. de vnitate Eccles. c. 9. multum derogat veritati

Cõfutatur Augustin.

Tertiũ testimoniũ Ezech.

6 Aduersarium ad præcta testimonia responsio prima.

Ad hæc verò & similia testimonia adhibentur aliæ responsiones. Prima. Christum Dominum (v.g.) non id dixisse, quia ita reuera futurum esset, neq; ex præscientia talis futuri conditionati, sed solũ phrasi quadam, & vsitato modo loquendi, & veluti per exaggerationẽ quãdam; ad declarandum, quanta obligatione tenerentur Iudæi ad credendũ ipsi. Sicut, quando amicus rogat amicum vt aliquid faciat, si id nihilominùs neget, dice-

Universidad de Deusto
Biblioteca

titati Scripturæ, & certitudini Prophetiæ A hæc licentia interpretandi Scripturam, addendo illi aliquid, vel subintelligendo pro vniuscuiusq; arbitrio. Præsertim quia Deus in prædictis locis non dicit, verisimile est, hoc esse futurum, sed simpliciter, hoc erit, vt in testimonio primo citato tam absolutè respondit Deus, sicut Dauid interrogauit. Secundò in alijs locis additur etiam particula denotans certitudinem, per quã explicãtur alia testimonia. Exodi enim 34. dictũ fuerat. *Exod.* *Nec vxorem de filiabus eorũ accipies, ne postquã illa fuerit fornicata, fornicari faciat filios tuos.* Et Deuteronomij 7 additur. *Quia seducet filiũ tuũ, ne* *3. Reg.* *sequatur me.* Rursus 3. Reg. 11. ampliùs declaratur. *Certissimè enim auertẽt corda vestra, vt sequamini Deos alienos.* Alijs item locis tã absolutè prædicuntur hæc futura conditionata, sicut absoluta. Est notandus locus Ioan. 5. *Si* *Ioann.* *alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Vndè Sancti colligũt Iudæos credituros Antichristo, & tamen prædictio illa in rigore tantùm conditionalis erat. Itẽ quod Ioã. 6. de Christo dicitur. *Cùm sciret, quia venturi essent vt facerent eum Regẽ, &c.* De hac scientia ab omnibus intelligitur 3. ex Patribus citatis, præsertim ex Augustino & Prospero constat, has prophetias esse certas & indubitatas & idẽ docent omnes expositores, quos citaui, super *Abulen.* Matth. & ibidẽ Abul. q. 52. & glos. Quartò quia aliàs fere non haberent maiorẽ certitudinẽ hæc diuina oracula, quàm oracula dæmonis; potuissetq; Dauid, etiã post diuinum responsum, sine peccato dubitare, quod videtur valde falsum. Sequela probatur quoad primã partem, nam quoad alterã per se nota est, quia, sicut Deo nota est natura & propẽsio nostræ volũtatis, ita est etiã dæmoni. Vnde etiam potest probabilissimè coniectare, quid in tali occasione faciet liberũ arbitriũ; & quanuis diuina cognitio ex parte cognoscentis perfectior sit, tamen etiam dæmon comprehendit voluntatem saltẽ quoad naturalia; & in ordine ad actus malos habet quẽdam excessum, in quantũ ipse potest ad illos instigare, & magna vi inclinare ad illos.

7 Particula forsã, quid in futurorum prædictionibus in Scriptura denotet. *Hieron.* *Theodor.*

Quintò (vt respondeamus coniecturis in contrarium) magna deceptio est existimare, quãdo in scriptura additur particula, *Forsan*, aut similis, id fieri propter incertitudinẽ diuinæ scientiæ, quod vbiq; sancti Patres negant, Hieron. Ezech. 2. & Ierem. 26. *Verbum* (inquit) *ambiguũ forsitan, maiestati Dei non potest conuenire, sed nostro loquitur affectu, vt liberũ hominis seruetur arbitriũ.* Similia habet Theod. eisdem locis. *Non ignorandi* (inquit) *verbum est.* Et Ambros. lib. 2. de pœni. c. 5. idẽ tractans, infert vt absurdum. *Dicant ergo, Dominũ ignorasse quid esset futurũ* Idẽ Euseb. lib. 6. de præpa. c. 9. Chrysost. tractans illud Matth. 21. *Verebuntur forte filium meũ* D. Tho. cũ Remigio & alijs Matt. 11. In cuius confirmationẽ adduci potest, quòd in rebus etiã certissimis additur interdũ similis particula, *Forte*. Ioan. 8. *Si me sciretis, forsitan, & Patrem meũ sciretis.* Et Ioã. 5. *Si crederetis Moysi, forsitã, & mihi.* Actor. 8. *Pœnitentiam age, si forte remittatur tibi.* Igitur hæc particula interdũ additur, alicuius mysterij significãdi causa, scilicet, vel ad denotãdam arbitrij libertatẽ, vt Hieronymus & alij asserunt, vel ad significandam difficultatẽ talis effectus, vt ait Greg. hom. 18. in Ezechielẽ. Interdũ verò (ait Ambros. suprà) est phrasis & modus loquendi Scripturæ, quæ humano more ad homines loquitur, quod significauit etiã Augustin. tract. 37. in Ioan. & Enarrat. in Psal. 2. circa illa verba. *Ne quando irascatur Dominus.* Vlteriùs in Græcis codicibus sæpe est particula, quæ certitudinẽ potiùs, quã ambiguitatẽ denotat, & verti posset, *Vtiq; sane, &c.* vt notat Abulens. & Iãsen. suprà. Carthus. & Titelman. Matth. 11. Cardin. Tolet. Ioan. 4. 5. & 8.

Ambros. *Chrysost.* *D. Thom.* *Ioann.* *Actor.* *Gregor.* *Ambros.* *Augustin.* *Abulen.* *Iansen.* *Cartus.* *Titel.* *Tolet.*

Vltima cõfirmatio prædictæ veritatis.

VLtimò ex prophetjs cõminatorijs & promissiuis hæc veritas potiùs confirmatur: nã illæ etiã sunt infallibiles, & non coniecturales: sunt quidẽ etiã conditionatæ, tamen in eo ordine infallibilitatem habent, quia, si conditio impleatur, & C præmium etiam, aut pœna infallibiliter cõferetur: ergo similiter in præsenti reuelatio illa conditionata vt sic debet esse infallibilis saltem sub conditione.

8 Tertia responsio ad adducta testimonia cõfutatur.

Quamobrem dicunt alij esse quidem infallibiles has reuelationes, habere tamẽ infallibilitatẽ in causa, quia nõ reuelantur effectus in indiuiduo, & in particulari cũ omnibus circunstãtijs, sed solũ in cõmuni & confusè: hoc autẽ modo potest certò cognosci effectus contingẽs in causa sua, vt facilè potest exẽplis ostendi. Sed hæc responsio non satisfacit prædictis testimonijs, nec declarat satis perfectionẽ scientiæ, & reuelationis diuinę. Primò enim in aliquibus locis, prædicuntur actus liberi satis in particulari, vt in facto Saul & Dauid. Secundò, quando causa, etiam in communi sumpta est indifferens, vel propensa potiùs in contrarium, non

non potest in ea certo cognosci effectus op A positus (v.g.) quòd Adam esset peccaturus, & consensurus tali tentationi, non poterat cognosci in causa, etiã abstrahendo à circũstantijs, quia ita erat rectè institutus, vt longè facilius esset illi non peccare, magisq; esset ad hoc propensus: ostendemus autẽ inferiùs hæc etiam futura à Deo cognosci, & in exemplis adductis videtur esse huiusmodi, quod de Tyrijs & Sidonijs Christus reuelauit: nam, vt supra dicebam, in eis nulla erat dispositio: ad pœnitentiam, vnde considerata illa causa, prout tunc erat disposita ad talem effectũ, vel magis erat repugnãs, quàm propensa, vel certè, omnibus pẽsatis, ad summum erat indifferens. Tertiò denique magna imperfectio tribuitur Deo, cùm existimatur, vel ipsius cognitionem in illa confusione sistere, & non clarè & in particulari videre, quib' in indiuiduis accideret id, quod de communitate aliqua reuelat, vel certitudinem scientiæ, & reuelationis eius non esse maiorem, quàm sit illa, quæ ex causis sic cõfusè conceptis accipi potest.

9 Quarta refellitur.

Atque hinc vlteriùs reijcitur aliorum responsio dicentium, solùm prædici futura, quæ in quadam motione Dei efficaci cognosci possunt. Primùm enim hoc non pertinet ad quæstionem, an hæc cognoscantur quam modò tractamus, sed ad quæstionem, quomodo hæc cognoscantur, quam infrà disputabimus. Deinde refellitur duplici ratione. Prima, quia talis motio efficax, vel supponit hanc scientiam, & ita non potest esse ratio illius; vel, si illam C non supponit, non potest esse efficax, quin physicè prædeterminet voluntatem, & consequenter cum libertate pugnet, vt ex tractatis libris præcedentibus satis constat. Secunda est, quia hæc motio efficax, qualiscunque illa sit, non datur nisi ad opera bona: Deus enim ad malum non mouet, vt secundo libro fusè demonstratum est: in prædictis autem testimonijs non solùm prædicũtur opera bona, sed etiam peccata sub his vel illis conditionibus: non ergo fundatur illa prædictio & præscientia in tali motione. Minor constat in facto Saul: & addi potest simile de Pharaone Exodi 3. *Ego* *Exod.* *autem scio, quòd non relinquet vos Pharao, nisi per magnam manum* & infrà. *Ego extendam manum meam, &c.* In quibus verbis vna vel potiùs duplex propositio conditionalis cognita inuoluitur, scilicet, quòd per ordinatia media, vel auxilia si adhiberentur, Pharao non esset mouendus ad dimittendũ populum, & quòd per magna signa esset permouendus. Quem locum ita videtur exponere Augustinus de Præd. & grat. cap. *Augustin.* 7. vbi concludit. *Vox Dei est, qua Pharaonis voluntatem, sicut præuiderat, indicabat.* Et per idem præscientiæ genus declarat ibidem Pharaonis indurationem dicens. *Alta Dens præscientia sua luce præsciuit, Pharaonem non fuisse mutandũ, etiam si talia signa fierent.*

10 Quinta improbatur.

Vnde tandem improbabile etiã est, quod quidam conuicti prædictis testimonijs asserunt, Deum quidem cognoscere aliqua ex his conditionatis, quæ reuelauit, non tamen omnia, sed fortassis illa, quæ speciali modo præordinauit, voluit, aut permisit. Est enim hoc planè voluntarij & fallium: ostẽdimus enim, in omni genere actionum liberarum, habere Deum hanc scientiam, scilicèt, in bonis & in malis, in naturalibus & supernaturalibus, in cõmuni & in particulari: ergo nulla probabili ratione potest hæc scientia limitari ad quædã, & non ad omnia extendi. Maximè, quia ostendemus non posse hanc scientiam fundari in præordinatione, & multò minus in permissione: quia effectus permissus ex vi permissionis non est infallibiliter futurus, nisi hæc scientia supponatur, vt in secundo libro declaratum est.

11

Tandem adiungere possumus, quòd modus loquendi ex hac conditionata præscientia est adeo frequens in Scriptura, vt planè constet & generalem esse hanc præscientiã in omni genere effectuũ, & actuum liberorũ, & Deum illa maximè vti in suæ prouidẽtiæ gubernatione, (v.g.) ẽũ Genes. 11. dicitur. *Ecce vnus est populus, & vnum est labium omnib', cœperuntq; hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas operẽ cõpleant.* In his verbis clarum est subintelligi conditionẽ, scilicet, nisi impediantur, vel si non cõfundatur lingua eorũ. Vnde subditur: *Venite igitur, descendamus, & confundamus linguam eorum, &c.* Ecce ex illa præscientia conditionata prouidit Deus tale medium, quo illorum hominũ conatus impediret. Est etiam optimus locus ille Matth. 24. *Nisi breuiati fuissent dies illi, non fie-* *Matth.* *ret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi.* Prænouit ergo Deus, etiã electos fuisse tribulatione superãdos, si esset diuturnior, & ex hac præscientia prouidit, vt breui tẽpore duraret. Vnde cõstat, ex hac præscientia prouidere Deũ electis suis summa liberalitate & gratia, opportuna remedia, quibus vel nõ cadãt, vel, si ceciderint, liberẽtur.

Genes.

Atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

Atque hac ratione Sancti homines diuinæ A
gratiæ, & prouidentiæ attribuunt, quòd
ab his periculis aut tentationibus liberentur, aut præueniantur, in quibus scit Deus
fuisse lapsuros, si in ea inciderent, iuxta illud Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius.* Et illud Isaiæ 1. *Nisi Dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma fuissemus, &c.* Similiaq; frequenter in Scriptura occurrunt.

Sapien.
Isai.

12

Neque contra hanc primam probationé aliquid potest ex Scriptura obiici, quod difficultatem habeat, nam quod de particula *Fortè*, & de comminationibus adduci potest, iam declaratum est. Solùm possunt mouere verba illa Exod. 14. vbi Deus dans Moysi signa, per quæ induceret populum ad credendum, sic inquit. *Si non audient sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis; quòd si nec duobus his signis audierint, credent tertio.* Qui loquendi modus videtur indicare incertitudinem euentus, priori posita conditione vel secunda. Respondetur, hoc testimonium, vel non obesse nobis, vel potius prodesse: quia illa futura non erant vtcunque conditionata, sed ponenda in re: non ergo ignorabat Deus, quem effectum habiturum esset primum signum, secundum, & tertium. Sensus ergo est, quosdam fuisse credituros in primo signo, & nō alios; deinde alios fuisse credituros in secundo, & tandem omnes in tertio; & ideò, quia hoc præuidit Deus, vel absolutè, vel etiam sub conditione, omnia illa signa dedit. Et hactenus de Scripturæ testimonijs.

Exod.

CAPVT II. C

Ex doctrina Sanctorum Patrum ostenditur, habere Deum certam scientiam futurorum contingentium conditionatorum.

SI varios loquendi modos in sanctis Patribus accuratè obseruemus, non obscurè, vt opinor, constabit, eos non minùs certos fuisse de hac scientia Dei, quàm de absoluta scientia futurorū contingentiū. Et primò sumo argumentum ex illa quæstione, quam sæpe proponunt, cur Deus creauerit angelos, vel Adam, eisque præceptum imposuerit, cùm præsciret, illos fuisse peccaturos. In hac enim interrogatione apertè est quæstio de scientia conditionata, & non de absoluta: nā præscientia absoluta supponit permissionem: ergo non potuit Deus tale peccatum permittere cum absoluta præscientia eius: multoq; minùs potuit illam absolutam præscientiam habere ante voluntatem creandi Adam: ergo, si sermo esset de hac præscientia absoluta, facilis esset ad quæstionem responsio, negando quod assumit, quia quando Deus habuit voluntatem creandi Adam, nondū intelligitur habuisse illam præscientiam. Sancti autem Patres non ita respondent, sed admittunt præscientiā futuri peccati ante illam voluntatem creandi Adam, & respondent, nihilominùs ex sua bonitate voluisse creare illū: apertè igitur loquuntur de scientia conditionata.

De qua re est optimum testimoniū apud Hieron. dialog. 3. cont. Pelag. vbi refert hoc Marcionis argumētum. Vel præsciuit Deus hominem in paradiso positum, mandatum transgressurū, vel non præsciuit. Si præsciuit Deus, non peccauit homo, quia non potuit diuinæ scientiæ resistere. Si non præsciuit, cùm aufers præscientiā, aufer & diuinitatē. Respōdet Hieronymus, & præsciuisse Deū, & peccasse hominem, quia ita Deus præscivit, vt eū in sua libertate reliquerit. Hoc idē argumentum Marcionis copiosius tractat Tertullianus lib. 2. cont. Marcio. à c. 1. vsq; ad 7. & ex illo apertè constat, sermonē esse de scientia conditionata, quæ antecedit voluntatē creandi, & simul numeratur à Tertulliano cum bonitate & potentia Dei; & dicit ab his tribus procedere diuinā prouidē tiam, permissionem, creationē, &c. Idem argumentum tractat Greg. Niss. orat. magna Catech. c. 7. negans sequi, Deū esse auctorē mali, propterea quòd hominem creare voluerit, quem præsciebat peccaturū. Iustinus etiam. q. 78. & Iren. lib. 4. cont hæres. c. 75. ad finem, Greg. item Naziā. orat. 42. in fine. *Mandatum* (inquit) *accepimus, vt eo seruato, gloriā assequeremur, non quòd Deus id, quod futurum erat ignoraret, sed quòd arbitrij libertatē lege sanciret.* Vbi considerandum est, in eo signo, in quo voluit Deus dare mandatum, iam habuisse præscientiā futuræ transgressionis, si mādatū daretur. Damascen. etiā dialogo cōtra Manichæos, fol. 475. tractans eandē quæstionē à Manichæis propositam, cur scilicet Deus creauerit angelos, quos malos futuros esse præsciuit, respondet, bonitatē Dei fuisse in causa, quæ vicit præscientiā; & eodē modo loquitur Theod. q. 37. in Genes. & Isid. lib. 1. de Summo bon. cap. 13. *Quia* (inquit) *sicut præsciuit Deus lapsum, ita præsciuit quomodo posset*

B

2
Prima probatio exPatribus.

Hieron.

Tertull.

Greg. Niss.

Iustin.
Iren.
Nazian.

Damasc.

Theodor.
Isidor.

Euseb. August. *posset illi subuenire.* Idem Euseb. 6. de præparat. capit. 9. Optimè Augustin. lib. 2. de Nupt. & concupis. cap. 16. & lib. 5. cont. Iulian. cap. 8. & 1. cont. Cresc. c. 8. & 21. contr. Faust. capit. 14. 16. & 21. & 1. de origin. animæ, capit. 21. In quibus posterioribus locis non tantùm de primis hominibus, sed etiam de cæteris loquitur, quos Deus creat, eisq; præcepta dat, quāuis præsciat esse lapsuros. *Quia aliàs* (inquit) *non natū iudicaret, si propterea creare noluisset, quia peccaturū eum esse præsciisset.* Eodem modo tractat eādem quæstionē de Adamo, Eua, & angelis

Chrysost. Chrysost. homil. de Adam & Eua, tom. 1. & de crucifixoribus Christi, homil. de anathe. tom. 5. Eos (inquit) *præsciens formauit, vincente præscientiam bonitate.* Quæ verba non possunt nisi de præscientia conditionata intelligi, nam scientiam absolutam futurorum non vincit bonitas, sed potiùs est quædam origo illius. Cyrillus etiam lib. 9. in Ioann. cap. 10. sic quærit. *Si omnia scire Christus creditur, cur Iudam, qui futurus proditor erat, elegit? Et infra ait similiter quæri posse: Cur Saulem elegisti, quem sciebas, gratiam tuam spreturum? Cur primum hominem de terra formasti, quem sciebas mandatum non seruaturum? Cur angelorum naturam creasti, cùm vt Deus, præuideris futuram nonnullorum rebellionē?* Quæ omnia de hac scié tia procedunt, vt ex dictis constat; & illam admittit Cyrillus, & respondet, propter hāc præscientiam non debuisse Deum has rationales creaturas non condere, quæ peccaturæ erant, cum peccatum non à Deo, sed ab earum libertate esset profecturum.

Cyrill.

B

Ambros. Moyses Cyrus. Eandem doctrinam rectè tradit Ambrosius lib. de Parad. c. 10. tractans specialiter de peccato Euæ: & Moyses Cyrus in tract. de Parad. part. 1. cap. 14. Ac denique eadem quæstio & responsio habetur in opuscul. de præscient. & præd. capit. 7. quod nomine D. Thom. in fine. 1. part. circunferri solet.

D. Thom.

3
Secunda probatio.

Secundò afferri possunt testimonia Sanctorum, in quibus ex hac præscientia rationem sumunt, ob quam Deus aliquos præmaturo tempore rapit, priusquam peccata committant, quæ Deus præsciuit commissuros si viuerent; & maximè admirantur Sancti, cur alijs non conferat hoc beneficium Deus, de quibus eandem habet præscientiam, cùm tamen conferre posset, si vellet, quod necesse est intelligi de præscientia hac conditionata; nam si intelligatur de præscientia absoluta certum est, non posse Deum retrocedere, & mutare (vt sic dicam) quod facere decreuisset. Sic Augustinus de bono perseuerant. capit. 9. *Certè* (inquit) *poterat Deus, præsciens illos esse lapsuros, auferre de vita.* Et lib. de Correct. & grat. capit. 8. hoc dicit esse abditum mysterium diuinæ electionis: nam aliqui, licèt multo tempore piè viuant, donec peccent, non moriuntur. *Respondeant* (inquit) *cur priùs quam peccarent non rapuit illos Deus; an quia non potuit? vel quia eorum mala non præsciuit? Nihil horum, nisi peruersissimè, ac impiissimè dicitur.* Similem doctrinam habet lib. de grat. & liber. arbit. capit. 23. & lib. 1. de Peccat. merit. & remiss. capit. 21. & epist. 105. sub finem. Vbi primùm dicit, non posse hanc dici absolutè scientiam futurorum. *Nam, quomodo* (ait) *futura erunt, quæ nulla erunt?* Deinde vocando illa secundùm quid futura, id est, sub conditione, præscientiam eorum (quam apertè admittit) negat posse esse causam alicuius pœnæ vel damnationis, & secundùm hanc scientiam exponit illud Sapientiæ 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius.* Eodem modo procedit Gregor. Nissen. orat. de infantib. qui præmaturè rapiuntur: & Cyrill. Alexand. lib. 3. cont. Iulian. post medium approbat dictum Porphyrij. *Quod Deus sciens futurum sæpenumerò præuenit, hos quidem adhuc adolescentes priùs è vita eripiens, illos verò relinquens, &c.*

August.

Greg. Niss.

Cyril.

4
Tertia probatio.

Tertiò generatim loquendo de prouidentia diuina, Sancti sæpe sentiunt, hanc scientiam esse Deo necessariam, & illa vti ad disponendum vel permittendum ea præcipuè, quæ ab agentibus creatis liberis fiūt. Ita Augustin. lib. contr. Adimant. cap. 17. agens de facto Saul & Dauid, Gregorius Nissen. lib. 8 Philosoph. cap. vltim. & Anastas. Nissen. in lib. quæstionum sacræ Scripturæ, quæst. 17. & optimè Gregor. Mag. 6. Moral. capit. 12. tractans illa verba: *Qui comprehendit sapientes in astutia eorum.* Indicat Irenæus lib. 5. capit. 28. Origen. lib. 3. Periarch. capit. 4. & 7. & latiùs lib. 7. in ad Roman. circa illud capitis noni. *Non est volentis neque currentis, &c.* Sunt de hac re optima verba Prosperi lib. 2. de vocatio. gent capit. 4. aliàs 13. sub finem: vbi agens de facto Cain, qui occidit fratrem suum ait. *Et vtique præsciebat Deus, ad quem finem insanientis esset progressura conceptio; neque ex eo quòd falli scientia diuina non poterat, necessitatē peccandi vrgebatur facinus voluntatis; à cuius vtique intentione atque affectu potuit incolumitas*

C

August.

Greg. Niss.
Anastas.

Greg. Mag.

Irenæus.
Origen.

Prosper.

Abel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abel illæsa defendi, nisi placuisset Deo cum magna A *laude patientiæ suæ, vt temporalis furor impij fieret perpetuus honos iusti.* Ex quibus verbis vltimis constat, eũ de hac scientia cõditionata loqui.

5 Quarta probatio. *Auguſt.*

Quartò principaliter tractando de prædestinatione & reprobatione, de vocatione efficaci vel sufficiente, vtuntur hac scientia sancti Patres, præsertim Augustinus de prædest. Sanct. c. 12. & 13. & lib. 10. Genes. ad liter. c. 16. & lib. 1. quæst. ad Simplician. q. 2. & epist. 105. & 106. & alijs locis infrà insinuãdis. Sic intelligi optimè possunt verea Ambrosij in id Rom. 8. *Ijs qui secundum propositum, &c.* Vbi ait: *Deum secundùm propositum vocare eos, quos præsciit sibi fore deuotos, & idoneos, &c.* Hoc enim testimonium & simi lia de hac scientia conditionata rectè intelligi, suprà lib. 3. declarauimus. Sed præsertim sunt in hoc notanda duo testimonia Chrysostomi in superioribus commemorata. Vnum est homil. 31. in Matthæum, vbi comparans vocationem Pauli & Matthæi dicit, ambos esse à Deo vocatos quando & quomodo sciuit non reluctaturos. *Nam, qui corda scrutatur* (inquit) *& occulta mentium, is etiam, quando vnusquisque ad obediendum paratus erat, non ignorauit.* Alterum est homil. 65. in Matth. tractans de operarijs vineæ, diuersis temporibus vocatis, & perueniens ad Paulum ait, priùs non vocatum fuisse à Deo, quia Deus præsciuit ipsum repugnaturum vocationi, posteà autem fuisse vocatũ, quia præsciuit Deus, vocationem fuisse penetraturam eius animam.

Ambroſ.

Chryſoſt.

B

6 Quinta probatio. *Auguſt.*

Tandem tractantes Sancti de Aduentu Christi Domini in mundum, sæpe dicunt, tunc venisse, quando præsciuit, homines ipsi & Euãgelio fuisse credituros. Ita August. epist. 49. de sex quæstionibus paganorum, q. 2. circa finẽ, & lib. de præd. Sanctorũ. c. 9. dicit, nihil esse verius, quàm præscijsse Christũ, qui & quando & quibus in locis essent in illum credituri. Addit verò idẽ Aug. lib. 1. cont. Cresc on. c. 8. etiam Christum interdum prædicasse his, quos nouerat esse repugnaturos. Quæ omnia de præscientia conditionata intelliguntur: nã præscientia futuræ fidei, quæ supponitur ad voluntatem, qua Deus decreuit tali tempore venire in mundũ, non potuit esse absoluta, sed conditionalis, & ita etiam explicuit & docuit D. Tho. 3. p. q. 1. art. 5. vt ibi notaui.

C

Varij modi eludendi præfata teſtimonia exploduntur.

1

ADhæc verò Sanctorum testimonia accõmodari solent nonnullæ ex responsionibus, quas retulimus circa testimonia Scripturæ, præsertim duæ. Vna est illa de effectu in communi, & non in particulari. Sed, præter suprà dicta, est manifestè contra mentem Sanctorum, qui in particulari loquuntur de peccato Adæ, & angelorum. De quo etiam illud verum est in causa sua non potuisse certò cognosci, etiam in communi, quia poterat facilè homo in illo statu vitare, non solum illud particulare peccatum, quod commisit, sed quodlibet etiam collectiuè. Addo Augustinum nuper citatũ numerare circunstantias loci, temporis, & personę: vnde non potuit clariùs significare se loqui de particularibus effectibus.

2

Altera responsio est, loqui sanctos Patres de coniecturali cognitione, sed hoc ipsis imponitur: nunquam enim significant, se ita de Deo sentire, sed cum eâdem claritate & certitudine hanc scientiã illi tribuũt, ac scientiam cęterorum contingentium futurorum: & ideo, vt vidimus, quando explicant particulam *forsitan*, negant significare aliquam incertitudinem in diuina cognitione. Quibus addi potest optimum Augustini testimonium tract. 47. in Ioan. exponentis illa verba, c. 8. *Si me sciretis, forsitan & Patrem meũ sciretis. Ille* (inquit Aug.) *qui omnia scit, cũ dicit, forsitan, non dubitat, sed increpat: dubitationis verbũ est, cùm dicitur ab homine, ideò dubitãte quia nesciente; quando vero dicitur à Deo, cùm Deum nihil lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur diuinitas.* Præterea S. Patres talem censent esse hanc scientiam in Deo, quæ sufficiat ad efficacem vocationem, & procedẽtem à decreto diuino absoluto, quo vult, hominem conuerti, & liberè conuerti: sed ad huiusmodi decretum Dei non sufficit coniecturalis cognitio, sed necessaria & omnino infallibilis, quia posita tali voluntate omnino infallibile est sequi effectum. Vnde medium seu auxiliũ, quo Deus vtitur vt implea tur talis voluntas, etiam debet habere effectum omnino infallibiliter: ergo & scientia talis effectus, si ponatur tale medium, debet esse omnino infallibilis. Maior constat ex testimonijs citatis, præsertim ex locis Chrysostomi, & est frequẽs doctrina Augustini, vt patet ex q. 2. ad Simpl. & ex alijs quæ infeliùs referam. Præterea S. Patres non solùm in bonis, sed etiã in malis ponunt hanc præscientiam, nec solùm in homine lapso, sed etiam in angelis, & in homine in statu innocentiæ,

Auguſt.

centiæ, de quo, si cõiectura agendum esset, A cõsiderata dispositione & rectitudine eius, nec probabiliter cõiectari posset fuisse peccato consensurum: quia causa non solũ erat indifferens, sed etiam magis propensa ad oppositum: ergo Deus id non præscijit ex signis vel coniecturis, sed in ipsa obiecti veritate & consequenter per certam & infallibilem cognitionem.

7 Aliquot Sãctorũ testimonia, quę obijci possunt.

Sed obijciuntur hic nõnulla ex Patribus, quæ breuiter declarare oportet. Primum est testimonium August. lib. de Præd. Sanctor. c. 14. vbi tractans illud Sapiẽ. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius*, dicit illud fuisse dictum secundùm pericula vitæ huius, non secundùm præscientiam. *Quia hoc* (ait) *præsciit, quod futurum erat, non quod futurũ non erat.* Difficiliùs lib. 1. de Anima & eius orig. c. 12. arguens eos, qui dicebãt, Deum deserere aliquos infantes, vt in originali peccato moriantur, quia præuidit futuros fuisse iniquos, si viuerẽt; post alia argumenta subdit. *Quid quòd ipsa eximanitur omnino præscientia, si, quod præscitur, non erit. Quomodo enim dicetur præsciri futurum, quod non est futurum?* Similem sententiam habet Prosper epist. ad August. quæ est inter opera Aug. ante lib. de Præd. Sanct. vbi eandem sententiam impugnans ait. *Noua absurditatis genere, & non agenda, præscita dicuntur, & præscita, acta non esse.* Damascenus etiam dialog. cont. Manich. fol. 480. eandem tractans sententiam. *Si Deus* (inquit) *aliquem non condidisset, quia præscijsset peccaturum, non esset hæc præscientia, sed impostura: nam sicut cognitio est earum rerũ, quæ sunt, ita prænotio est earũ rerum, quæ certò futuræ sunt.* Denique Hug. Vict. in Summ. Senten. tra. 1. c. 12. & 1. de Sacram. p. 2. à c. 14. vsq; ad 18. contendit, si non essent res futuræ, nullam fore in Deo præscientiam.

B

8 Exponuntur.

Respondetur hos Patres agere in locis citatis, cõtra illorum errorem, qui dicebãt, Deum punire, vel gratiam cõferre propter ea opera, quæ homo facturus esset, si hoc vel illud accideret, etiam si de facto nunquam illa facturus sit: Et nunquam (quod aduertendum est) negant, in Deo esse huiusmodi scientiam; quòd si sentirent, proferre eo loco deberent, quia nullo faciliori modo talis error refelleretur. Quin potiùs multi ex Sanctis supra citatis apertè concedũt hæreticis habere Deum huiusmodi scientiam, negant tamẽ illam esse ratione diuinæ permissionis, punitionis, vel electionis. Et hoc sensu negant aliquando huiusmodi scientiã

C

vocandam esse præscientiam, quia præscientia videtur dicere habitudinem ad id, quod aliquando habiturum est esse: id autẽ quod per hanc scientiam cognoscitur, non oportet, quod sit habiturum esse aliquando, & ideò, quatenus per illam scitur, non dicitur ab his Sanctis præsciri, sed absolutè sciri, sicut res posibiles. Et ideò etiam illud opus, quod per hanc scientiam scitur, vt sic nõ potest esse ratio seu causa ex parte creaturę vt puniatur à Deo, vel præmio afficiatur. Et hoc modo procedit Augustinus de Bono perseuer. cap. 9. & 10. & lib. 10. Genes. ad lit. c. 16. & lib. 26. cont Faustum c. 4. Et in eodem sensu dicit dicto lib. 1. de orig. anim. c. 12. *Quomodo ergo punirentur peccata, quæ nulla sunt? id est, quæ nec vita ista nondum inchoata, commissa sunt, ante carnem, nec morte præueniente, post carnem.* Idem est sensus eiusdem Aug. de Præd. Sanct. vt patet ex c. 12. 13. & 14. vbi rectè sic infert: *Si homines punirentur propter peccata, quæ facturi essent si viuerent, quamuis ea de facto non sint facturi,* sequi, nihil eis prodesse quod rapiantur, antequàm mutetur intellectus eorum, quia sufficit, quòd mutandi essent, si viuerent. In hoc ergo sensu negatur, huiusmodi esse simpliciter futura; & in eodem negatur, esse præscita: & similiter in eodem negatur accidere posse vt nõ fiat, quod præscitur esse futurum; vel quod ita præscitur, vt sit ratio pœnæ vel præmij. Nõ nego tamen, quin aliquando Sancti, hanc scientiam conditionalem, præscientiam vocent minùs strictà appellatione, quatenus illud, *præ*, solum dicit independentiam scientiæ ab existentia obiecti, & consequenter antecessionem ad omnem rei existentiam, siue de facto aliquando futura sit, siue non sit. Tamen ex diuersis circunstantijs locorum, erit facile intelligere, quo sensu Sancti loquantur.

Auguſt.

CAPVT III.

Ex Scholasticorum Theologorum doctrina eadem veritas comprobatur.

1 Ex Scholasticorũ hac super re silẽtio ducitur argumentum.

ANtiquiores Scholastici nihil ferè de hac diuina scientia conditionatorum contingentium locuti sunt, & ideò multi putant, rem hanc esse nouam, & ab eorum doctrina alienam. Quod genus argumentandi, licèt quòd solùm sit ab auctoritate negatiua (vt aiunt)

Universidad de Deusto
Biblioteca

aiunt) infirmum videatur, non est tamen A omnino contemnendum, quia non est verisimile, Theologos omnes prætermisisse rem adeò scitu dignam, & grauem, si veram esse credidissent. Et augetur difficultas, nã Theologi omnes diuinã scientiã sub scientia simplicis intelligentiæ & visionis cõprehendunt: sed hęc non potest pertinere ad scientiam simplicis intelligentiæ, quia non est simpliciter necessaria, cũ non sit de obiecto & veritate necessaria. Neq; etiã est scientia visionis, quia non est de re aliquando futura: nec cõsequitur determinationẽ liberã diuinę voluntatis, sed antecedit: ergo signũ est, Theologos huiusmodi scientiam nõ agnouisse, neque in Deo esse credidisse.

Conclusio.

2 Nihilominùs existimo Scholasticos B Doctores, cæterosque graviores Theologos à nobis potiùs stare. Et de antiquioribus sanè opinor pro cõperto habuisse, Deũ hęc futura sub cõditione certissimè scire, eosq; ideo de hac scientia sub his terminis & in particulari quæstionẽ nõ mouisse, quia idem de illa senserũt, quod de alijs futuris: nã, si diuersã de illis sensissent, significassent aliquãdo: præsertim, quia sæpe incidũt in quæstiones quę supponũt hãc scientiam, vt est illa de permissione peccati, quod Deus scinit futurum, & similes, quas facillimè expedirent, negãdo, has conditionales esse scibiles, quod tamẽ non faciunt.

3 Cognitionis conditionatorũ modus explicat iuxta diuersas opiniones

Præterea Durãd. & alij, qui dicunt, futura contingẽtia absoluta cognosci in cõprehensione causarum cum omnibus circunstãtijs, necessariò debent ponere talem cognitionem in causa, siue extitura sit siue non sit, & C hæc est cognitio Conditionalium. Similiter Alensis, Bonauentura, & alij, qui nihil aliud requirunt, quàm Ideas diuinas ad cognitionem futurorum, non possunt ab hac sententia dissentire, quia eadem ratione infinita repręsentatio Idearum sufficiet ad hęc conditionata repręsentanda: & ita fauet Bona. in

Bonauent. 1.d.40 art.2.q.1. Præterea Nominales, qui affirmãt, ex omnibus propositionibus de futuro vnã esse determinatè verã, & ad scientiam diuinã de huiusmodi veritate nihil amplius requirunt, quàm infinitam efficaciam diuini intellectus, & luminis, necesse est, vt idem sentiant de his futuris conditionatis,

Gregor. Gabr. Adam. quod de absolutis; & hoc modo citari possunt pro hac sententia Gregor. in 1.d.38.q.3.art.2. Gabriel. ibi.q. vnica. Adam in 3.d. 14.quæst.2.dub.1. Marsil. in 1.q.40.art.2. *Marsil.* ad obiect.cont.6.concl. Rursus etiã illi, qui dicũt cũ Scoto, futura cognosci in prędeterminatione diuinæ voluntatis, idẽ saluare cõtendunt de his futuris vt in progressu huius libri videbimus: & ita ex hoc capite non potest contraria sententia Scoto attribui, sed incertũ est, vt minimũ, quid de his diceret. Deniq; quomodo prędscientia futurorũ per præsentiã æternitatis nõ repugnet huic sententiæ, sed cum illa cohęreat, oltẽdemus c.7. Vnde propter eam etiam causam nõ potest sententia hæc existimari D. Tho. contraria, maximè cùm loco supra citato illam ipse admittat. Citari etiam possunt pro hac sententia Albert. Mag. in Summ. tra. 16.q.61. *Alb. Mag.* memb.5.& 6.& q.63.art.2. Ægid. in 1.d. *Ægid.* 40.q.2.artic.2. aliàs quæst.5. & Thom. de *Tho. de Ar-* Argent. ibi, artic.3. ad 6.cont.1.concl. Et *gent.* ex recentioribus tenent hanc sententiam *Dried.* Driedo de concord.1.par.cap.4.ad 3.arg. *Ruar.* Ruard. art.7. VVald. lib.1. doctrin.c.23. *Vvald.* Bellarm. & alij Moderni, qui de gratia & li- *Bellarm.* bero arbitrio scribunt contra hæreticos huius temporis, hæc scientia maximè vtuntur ad declarandam concordiam gratiæ efficacis cum libero arbitrio, modo suprà explicato. Scriptores etiam in 1.p. D. Thomæ frequentiùs sequuntur hanc sententiam, & quidam contrariam, parum tutam, alij errorem fere appellant. Denique Doctores fere omnes Theologi huius tẽporis, quos ego in Italia, & in Hispania consului, huic sententiæ adhærent.

4 Quę sit dissensio inter auctores.

Solùm propter difficultatem in principio tactam, orta est inter modernos scriptores dissensio de modo loquendi potiùs, quã de re. Quidam enim quasi prædicta difficultate superati, hanc scientiam dicunt, nec visionis esse, nec simplicis intelligentię, sed mediam illam appellant. Quem dicẽdi modum alij vehementer impugnant, quoniam Deus (inquiunt) non per scientiam mediã, sed per naturalem scientiam, qua se & omnia comprehẽdit, hæc futura cognoscit. Sed non satis percipio, quam vim habeat impugnatio hæc; nam si scientia naturalis vocetur ea, quam Deus ex se, suaq; naturali perfectione habet, non est dubium, quin Deus hæc omnia sciat per cõnaturalem sibi scientiam, quo nomine tam scientia visionis, quã scientia simplicis intelligentiæ, & scientia media (si est) comprehendi potest: nã Deus non habet scientiam aduentitiam & extraneam, sed quidquid scit, ex intrinseca & naturali

turali perfectione & comprehensione scit. Si autem scientia naturalis vocetur, quę omnino necessaria est, & nullo modo liberã, etiam ex parte obiecti ad quod terminatur, sic non potest hæc scientia naturalis vocari, quia non est simpliciter necessaria secũdùm respectum ad tale vel tale obiectum, sed solùm ex suppositione, quòd illud sit futurum, posita tali conditione. In quo cõuenit hæc sciẽtia cum scientia visionis, differt tamen ab illa, quia secũdùm se non terminatur ad aliquam existentiam futuram in aliqua differentia temporis, in quo conuenit cum scientia simplicis intelligentiæ; & hæc de causa scientia Dei, prout ad hæc obiecta terminatur, non ineptè vocata est scientia media, cùm aliquid de vtroq; extremo participet. Solũ ergo videtur noua hæc sententia quoad nomen, nam res ipsa, satis B antiqua est: hoc autem non est magnum inconueniens: sæpè enim inueniũntur noua nomina ad res meliùs explicandas.

5 Sub nomine scientię visionis cõprehẽditur scięntia hęc ab auctoribus.

Semper tamen manet integra difficultas tãcta, quia, cũ Theologi hoc membrũ scientiæ mediæ in illa diuisione prętermiserint, eã ignorasse visi sunt. Quapropter ego existimo, Theologos hanc scientiam sub scientia visionis comprehendisse, quia & est simpliciter libera ex parte obiecti, sicut illa, & eodem modo concipitur in Deo per modũ simplicis intuitionis veritatis contingentis vt inferiùs declarabimus. Participat nihilominùs (vt dixi) scientia hęc aliquas proprietates seu cõditiones simplicis intelligẽtiæ, in quibus à scientia visionis strictè sumpta, quæ ad existentias rerũ terminatur, distinguitur.

6 Diuisio scientię in scientiam visionis & simplicis Intelligentiæ adęquata est.

Igitur, vt intelligatur, quomodo, non obstante hac scientia cõditionata, partitio illa scientię in visionẽ & simplicẽ intelligentiã adęquata esse possit, animaduertẽdum est, scientiã Dei posse considerari, vel vt antecedit omnem determinationẽ liberã voluntatis diuinę, & vt sic vocari potest simplicis intelligẽtia, quia habetur vi solius intellectus independenter à voluntate; Vel vt ratione est posterior, & subsequẽs determinationẽ liberam voluntatis diuinę, & vt sic dicitur scientia visionis, quia per modũ intuitionis terminatur ad existentias rerũ, quę pendent ex diuina volũtate, & hoc modo diuisio est adęquata, nã datur per membra veluti contradictoriè opposita. Quoniáverò, vt infrà dicetur, ipsamet determinatio voluntatis diuinę priùs ratione considerari potest vt fu- A tura, quã vt actu posita in re, ideò etiã scientia considerari potest vt antecedés voluntatẽ liberã vtroq; modo considerata, & vt sic terminatur tantũ ad obiecta omnino necessaria, qualia sunt Deus secundũ actualẽ existentiã, & creaturę pręcisè vt posibiles, & hęc vocatur scientia simplicis intelligentię in omni rigore & proprietate, & consequẽter omnis sciẽtia, quę subsequitur determinationẽ liberã, vel illã respicit vt obiectũ, dicetur scientia visionis. Sed in hac latitudine potest subdistingui duplex modus: nã diuina scientia rursus cõsiderari potest vt præcedens determinationẽ liberã vt in re posităm, subsequens verò illam vt futurã; & vt sic non solu ad necessaria terminatur, sed etiam ad libera, & futura contingentia, vel conditionata, vel prout futura ex vi talis voluntatis diuinę, & sub hac ratione talis sciẽtia pertinet ad scientiam visionis, quanuis vt prædicit determinationem liberam diuinæ voluntatis vt in re positam, aliquid participet de simplici intelligẽtia. Alio vero modo potest considerari Dei scientia, vt ratione posterior libera determinatione voluntatis eius iam posita in re, & hæc est pura & omnino rigorosa visionis scientia.

CAPVT IIII.

Ex diuinæ prouidẽtiæ perfectione, & effectibus eius, necessitas huius scientiæ ostenditur.

C SVpereſt vt sententiã hanc, quam (vt opinor) sufficiẽti auctoritate comprobauimus, rationibus eriã declaremus ac persuadeamus: in hoc ergo capite rationẽ à posteriori seu ab effectibus nobis notioribus, vel reuelatis, desumptam proponemus; in sequenti verò propriam rationem à priori, qualis in hac materia esse potest afferemus. 1

Prima igitur ac præcipua ratio sit, quia huiusmodi sciẽtia est vtilissima ad prudentiã, vt vel ex rebus humanis coniectare licet: nã, si ego cupio, aliquid alteri persuadere, vt prudenter id faciam multũ conferet præ nosse, in quo tempore vel opportunitate soleat ille meliùs esse dispositus, & quibus rebus magis affici soleat, & sic de alijs circunstantijs: quòd si omnino præsciré, quid esset facturus tali & tali modo exoratus, talis cognitio vtilissima esset ad statuendum 2 Prima ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid agere oportet,& ad applicandum media accommodata:sed oportet, vt ad omnẽ prouidentię modum Deus sit perfectissimè dispositus,& vt sit potentissimus, & vt intelligatur habere in se quidquid ad perfectissimam prudentiam, & prouidentiã conducere potest: ergo hæ scientia est Deo maximè necessaria.

3 Accedit deinde, sine hac scientia intelligi non posse varios modos prouidentiæ diuinæ perfectissimæ ac sapientissimæ, quos in suarum creaturarum, liberarum præcipuè, gubernatione, & in ordine ad supernaturalem finem obseruat. Primùm hoc patet in præordinatione absoluta aliquorũ hominum vel angelorum ad beatitudinem consequendam ante omnem scientiam absolutam futurorũ operum: nã, quòd in Deo sit huiusmodi præordinatio in li. 3. satis à nobis disputatum est. Quòd verò sine hac scientia intelligi non possit, sic declaratur, quia nullus potest statuere prudenter de fine, nisi habeat præcognita media sibi possibilia ad consequendum finem quem intendit, & eo modo quo intendit. Quod rectè declarant illa verba Christi Luc. 14. *Quis ex vobis volens turrim ædificare, non priùs secum cogitat, an habeat sumptus, qui sufficiant ad perficiendum: aut quis Rex, &c.* Vnde si propositum de consecutione finis omnino certũ & infallibilem effectum est habiturum, necesse est, vt media etiam certa, & infallibilia supponantur præcognita: ergo, nisi Deus præcognoscat, quibus modis seu quibus rebus aut conditionibus positis humanum arbitrium, hoc aut illud operabitur, non potest secum statuere de tali hominis operatione, aut de fine per illam cõsequendo: quia aliàs oporteret, aut Deum necessitatem inferre volũtati, vt omnino faceret, quod ipse decreuit, aut se periculo exponere, vt non fiat, quod ipse efficaciter intendit, quia relinquit voluntatem in libertate sua, nondum sciens, quid sit operatura talibus positis conditionibus.

Luc.

4 Confirmatur eadem ratio. Atq; huius rationis vis maximè apparet, suppositâ doctrina superiùs tradita de diuina præfinitione: est enim, vt ostendi, à communi doctrina & præsertim D. Aug. & à diuina perfectione & omnipotentia alienum, ideòque per se satis incredibile, dicere, non posse Deum liberum actum honestum in particulari, & cum omnibus circunstantijs prædefinire absoluta, & efficaci voluntate sua, & salua libertate voluntatis creatæ: sed hæc prædefinitio non habet locũ, nisi suppo sita prædicta præscientia: ergo necessaria est in Deo ad huiusmodi prouidentiæ modum. Minor satis est in præcedenti libro tractata, vbi ostendi, hanc prædefinitionem esse non posse physicè executiuam, & prædeterminatiuam potentiæ liberæ, saluo vsu libertatis illius, ideoq; solũ esse posse per modũ intentionis efficacis, quę intẽtio efficax vt sit prudens, & impediri nequeat, supponit in intẽdente scientiam mediorum, per quæ infalliBiliter ponit talis intentio ad effectum perduci, vt ratio superiùs facta probat. Cognitis autem his mediis cognoscitur cõditionalis veritas scilicet, quòd si illa adhibeantur talis effectꝰ liber sequetur; & hoc est quod intẽdimus, siue ille effectus cognoscatur in tali medio tanquã in causa, siue alia ratione; hoc enim non refert ad quæstionem an sit talis scientia, quã tractamus, sed ad quæstionem quomodo sit, de qua dicemus c. 7.

B

5 Secunda ratio. Eandem omnino vim habet ratio, quæ ex efficaci vocatione seu ex prœuenienti auxilio sumi potest: nam quòd sit aliqua diuina vocatio ita efficax, vt certum & infallibilẽ habeat effectũ, quatenus ex Dei intentione procedit, satis in superioribus ostẽsum est tã ex modo loquendi sacræ Scripturæ, quã ex doctrina Patrũ, præsertim Aug. & Chrys. Ac per se satis certũ apparet, pertinere maximè ad suauitatẽ ac efficaciam diuinæ potẽtiæ & prouidentiæ supernaturalis, vt possit quò velit corda conuertere, & quomodo velit; vel vt possit ita interiùs suadere, vt efficaciter persuadeat: vel deniq; possit ita interiùs docere, vt nõ solùm homo discat, sed etiam discendo videat, videndo appetat, & appetẽdo perficiat, vt Aug. scribit. Et præter omnia suprà tractata est de hac re insignis locus apud Prosp. lib. 1. de vocat. gent. c. vlt. At verò, nisi hæc scientia cõditionata supponatur, nõ poterit esse vocatio ita efficax, vt omnino infallibilẽ habeat effectũ, ita vt, posita præfinitione, implicet contradictionẽ non fieri: Hoc enim esse necessariũ, neq; aliter intelligi posse, ex superiùs tractatis, dupliciter ostendi potest. Primò, quia talis vocatio intelligitur efficax, priùs ratione, quã actu faciat: non enim dicitur efficax, solùm quia actu facit, sed quia infallibiliter facit vt velimus: ergo priùs ratione quàm intelligatur Deus velle, talẽ vocationem alicui cõferre, cognoscit illam vt efficacẽ: ergo cognoscit, quòd, si illam det alicui, infallibiliter habebit effectũ in illo: hoc enim est cognoscere illã esse efficacem: at hæc est scientia conditionata, quã persuadere intendimus. Secundò, quia infallibilis consecutio effectus ex vocatione efficaci intelligi non potest, nisi aut ex physica efficacia & prædeterminatione causę, aut ex mera scientia: sed prior modus est impossibilis, & repugnans libertati, vt in superioribus ostensum est: ergo posterior modus est verus: illa autem scientia nõ est alia, nisi hæc conditionata, vt per se constat.

Aug. in Enchir. c. 95. & seq. & de Prad. Sanct. c. 7. & 8. li. 1. ad Simplic. q. 2. li. 1. de grat. Christi ca. 13. & 14. Prosp.

6 Posterior ratio. Vltimò potest similis discursus formari ex alijs actibus, vel effectibus diuinę prouidentiæ, vt v.g. ex cõfirmatione in gratia, seu infallibili perseuerantiæ dono, de quo adhuc magis indubitatum est, posse homini viatori conferri, & æquè certũ esse existimo, quãuis aliqui dubitent, dari salua libertate: hęc autem duo etiam non possunt in huiusmodi dono conuenientè modo coniungi, nisi media hac præscientia. Et similia sunt, quæ de Christi libertate Theologi tractant, quæ breuitatis causa omitto. Tandẽ ex permissione peccati, vt sapientissimo & prudentissimo modo fiat, censeo sumi posse efficax argumentum, vt intelligamus nõ esse in Deo hanc permissionem, nisi iam præsciẽte quid euenturum sit, illa posita. Ac denique ex tota ratione diuinæ prouidentiæ idem concludi potest, nam reuera imperfecto modo procederet Deus, si non præsciret, quid ex omnibus suis ordinationibus, vel permissionibus sit euenturum, donec effectus vt iam factos præuideret: alioqui necesse esset, illum quasi dubitando & tentando procedere, præsertim in effectibus causarum liberarum, & motionibus earum, ita vt non possit Deus postquàm aliquid permittit, aliquid definitè statuere, quod inde pendet, nisi priùs veluti expectet vt videat, quid causa secunda efficiat, & sic de alijs. Vnde etiam fit, postquàm Deus permisit peccatum in Adamo (verbi gratia) vel alijs, quodammodò intelligi, aliquid euenire ipsi Deo, quod nesciebat futurum: imò, quod credibiliùs existimare posset non esse futurum: hæc autem omnia sunt minùs consentanea perfectioni diuinæ prouidentiæ, quæ multò erit altior & excellentior, si prævidens omnia, quæ quouis modo possibilia sunt, & etiam futura à causis secundis si illæ procreentur, & virtutem ac facultatem operandi accipiant, omnia ordinet & disponat iuxta sapientiam & voluntatem suam.

C

CAPVT V.

Deum habere hanc scientiam conditionalium contingentium propria ratione ostenditur ex talium contingentium veritate.

1 RAtiones superiori capite adductæ omnes procedũt de hac scientia, quatenus practica est (vt sic dicã) seu ad praxim & operationem extendi potest: iam verò ratiocinandũ nobis est ex perfectione ipsius scientiæ secundùm se, & quasi speculatiuè spectatæ.

2 Principiò igitur, statuo hanc hypothesim scilicet, si hęc scientia possibilis est, negari nõ posse, quin sit in Deo perfectissimè. Hãc propositionẽ nemo negare potest, quia scientia ex se perfectionem simpliciter dicit, nullamq; ex proprio conceptu includit imperfectionem, nec maiorem aliquam aut æqualem perfectionẽ excludit: ergo, si talis scientia est possibilis ex se, pertinet ad perfectionem simpliciter, tam entis summè perfecti, quã personæ sapientissimę, & in omni scientiarum genere peritissimæ: ergo, si talis scientia est possibilis, non potest Deo deesse. Itẽ nulla excogitari potest scientia eminentior, quàm diuina, aut quæ illam superet in aliqua perfectione, etiam extẽsiua: ergo, si est possibilis scientia talium obiectorum, maximè in diuino intellectu. Vnde, si qui Theologi negant Deum habere hanc scientiam, in eo solùm fundantur, quòd putẽt esse impossibilem.

Eo ipso quod possibilis est hęc scientia in Deo reperitur.

3 Huic adiungo alteram hypothesim, nimirùm, si hæ propositiones conditionales de futuro contingente scibiles sunt, etiam scientiam earum esse possibilem. Est hæc hypothesis fere per se nota ex terminis: nam scientia, & scibile, vel correlatiua sunt, vel ad modum correlatiuorum reciprocè dicuntur: sicut in simili materia Aristoteles dixit, si dantur obiecta sensibilia esse possibilem sensum, vel è contrario, si non est possibilis intellectus numerans non esse possibile tempus, vt est numerus motus. Rursus, vt propositiones sciantur, aliqua scientia sciri debent: ergo, si non sit possibilis talis scientia, nec ipsæ poterunt esse scibiles. Denique, si tale obiectum ex se est scibile, ex nullo alio capite potest scientia esse simpliciter impossibilis, vt iam declarabo.

Si propositiones cõditionales scibiles sunt, & scientia illarum possibilis est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Si verę sũt hę propositiones, & scibiles erunt.

Tertiam igitur propositionem addo, videlicet, si tales propositiones verę sunt determinatè, scibiles etiã esse quatenus tales sunt, id est, de eis sciri posse, quòd verè sint. Hoc etiã supponunt omnes Theologi, qui de hac materia disputant: & videtur per se manifestũ, quia omnis veritas ex se scibilis est, quia verum, vt verũ est proprium obiectum intellectus & scientiæ, imò eatenus aliquid verum est, in quantum esse potest conforme intellectui seu scientiæ. Quapropter, si in obiecto est veritas, non potest ex se nõ esse scibile: quòd si ex parte ipsius nõ repugnat sciri, neq; aliunde poterit simpliciter repugnare, præsertim in ordine ad Deum. Quod in hunc modũ declaratur, quia, sicut pertinet ad infinitatẽ potentię Dei, quòd sit omnipotẽs, id est, quod possit omne possibile, seu omne, quod claudi potest sub latitudine entis, ita pertinet ad infinitatẽ scientię Dei, vt sit omniscięs, id est, sciens omne scibile, seu (quod idẽ est) omne quod clauditur sub latitudine veri. Dicet fortè quis, veritatẽ quidẽ omnẽ de se esse scibilem, tamen ex parte modi posse esse incognoscibilẽ: quia videlicet modus attingendi illã nõ est possibilis. Sed hoc, & inuoluit repugnantiam, & necessariò refunditur in imperfectionẽ scięntię diuinæ, vt, si quis diceret, aliquid de se nõ repugnare esse ens, tamen, quia non est possibilis modus productionis eius, nõ esse possibile, apertã diceret contradictionẽ, & necessariò imminueret diuinã potẽtiã, quia non posse producere tale ens nõ esset ex repugnãtia obiecti, sed ex defectu potentiæ. Idẽ ergo est in præsenti, quia, si obiectũ habet veritatẽ, ex parte eius non repugnat cognosci: ergo, si omnino est latens veritas sosũ esse potest ex defectu virtutis cognoscentis. Confirmatur, quia, qui sic respõderet de his futuris, eâdẽ ratione posset idem dicere de futuris contingentibus absolutis: nã etiã modus, quo attingitur eorũ veritas, nobis est ad intelligendũ difficillimus: hoc ipso tamen, quòd in eis est veritas, certò scimus nõ posse subterfugere diuinam scientiam: ergo idem est in præsenti dicendum.

Occurritur obiectioni.

Varij dicendi modi circa veritatem harum propositionum.

5 Prima sententia.

Solùm ergo videndũ nobis superest, an in his propositionibus sit determinata veritas, vt, hoc ostenso, demõstratũ etiã sit, Deũ earũ scientiam habere. Tres igitur in hac re cogitari possunt dicẽdi modi. Primus est propositiones has esse falsas, & impossibiles, ideoq; sciri nõ posse, quia, quod nõ est, nõ scitur. Ratio est, quia illæ nõ sunt nisi propositiones cõditionales, sed vt cõditionales nõ possunt esse verę: ergo nullo modo. Probatur minor, quia in cõditionali nihil affirmatur, nisi vnũ ex alio sequi: ergo, si non bene sequitur, cõditionalis est falsa; & ideò est vulgare apud Dialecticos, veritatẽ conditionalis cõsistere in bonitate illationis; & quia consequentia, quę semel est bona, vt ipsi etiam dicunt, semper est bona, ideò asserunt, conditionalẽ verã, esse necessariam; illatio autẽ quę fit in his locutionibus non est bona; & ideò etiam ipsæ locutiones non sunt necessariæ, vt per se notum est: ergo neque veræ esse possunt.

6 Secundus modus dicendi est, has propositiones: nec veras esse, nec falsas determinatè, quatenus in eo statu sunt: solũq; posse reduci ad aliquã veritatẽ, si fiãt quasi modales propositiones, dicendo si hoc sit illud, vt in plurimum eueniet, vel frequenter, vel probabiliter, vel rarò. Ratio est, quia effectus, qui de causa libera per tales locutiones enũciantur, non habent determinationẽ vllam: ergo nec veritatẽ habere possunt. Patet cõsequẽtia, quia veritas locutionis pendet ex determinatione obiecti, sumitur enim ex cõformitate ad illud. Antecedẽs autẽ patet, quia hic effectus nõ est determinatus in causa, cũ ipsa sit indifferẽs, neq; ex ipso effectu, quia nullũ habet esse, neq; in tẽpore, neque in ęternitate, in quo solo esse, potest fundari determinatio futuritionis. Et hoc est magna differentia inter hæc conditionata futura, & inter absoluta. Vnde in his maximè videtur habere locum quod Aristot. dixit. 1. Periher. c. vlt. futura contingentia non habere determinatã veritatẽ. Alteraverò pars huius sententiæ per se clara est, quia hæc futura possunt habere causas magis vel minùs propensas ad effectũ iuxta occurrentes circunstantias, vel conditiones: ergo ex illis potest sumi aliqua determinatio, non simpliciter, sed modalis & secundùm quid.

6 sententia.

Tertia sententia.

7 Tertia sententia est, has propositiones neq; esse impossibiles, neque etiã quasi suspensas quoad veritatẽ vel falsitatem, sed ad alterutram esse determinatas, quamquã à nobis discerni non possit, quando determinata sit locutio ad veritatem, quando verò ad falsitatem.

Hæc

8 Defenditur ac declaratur.

Hæc est sine dubio vera sententia, ad quã explicandã aduerto in primis, illas propositiones affirmari posse & debere, non in vi illationis ex virtute antecedentis, sed per modũ simplicis affirmationis vnius de alio sub tali cõditione cõcepto. Itaque, cũ dicimus, si Petr⁹ hodie viueret, in hac occasione: hoc faceret non affirmamus, Petrũ esse talis virtutis aut cõditionis, vt necessariò hoc esset facturus, vel vt ex eius existẽtia talis esset⁹ necessaria illatione inferatur: sed solũ affirmamus, talẽ effectũ de facto fuisse cõiungẽdũ cũ illa causa, si extitisset. Hoc satis videtur probari, primò ex cõmuni sensu, & intẽtione omniũ sic loquẽtiũ: neq; enim volũt affirmare aliquid per se falsum, sed aliquid quod probabile sit aut verisimile, quod nõ esset, nisi in illo sensu, pferretur. Vnde etiã viri docti non statim reijciunt has locutiones, vel ab illis dissentiunt vt falsis, sed vel ambigui sunt, vel iudiciũ suspendũt, quia vident, rẽ esse incertã, vel illi parti assentiuntur, quã plũribus coniecturis niti existimãt: signũ ergo est, in his locutionibus nõ affirmari illationem ex vi antecedentis, sed solã coniunctionem vnius cũ alio in tali euentu.

9 Secũdò ex re ipsa ita declaratur, quia hic sensus & modus significandi, & affirmandi vnum de alio ex hypothesi, non repugnat rebus significatis, & alioqui est rebus ipsis consentaneus. Maior patet, nam quidquid mente concipitur, potest etiam enunciari: sed totum hoc mente concipitur, posito Petro in tali statu & occasione, non quidẽ necessariò peccabit, poterit tamẽ peccare, &, pẽsatis omnibus cõiecturis, verisimilius est, illũ peccaturũ: ergo potest de Petro, sub cõditione talis status, & occasionis, enunciari simpliciter illũ peccaturum: Dico simpliciter, quia non est necesse, talem enunciationem esse modalẽ, v. g. probabile vel contingens vt in plurimũ esse, illum peccaturũ, sed simpliciter seu de ineesse vt dicunt. Quod non solùm in vocali enunciatione videtur per se notũ, sed etiam in humanę mentis iudicio, quia, quando homo interiùs conficit huiusmodi enunciationẽ, & de illa iudicat, sicut nõ iudicat esse impossibilẽ, aut euidenter falsam, ita nõ solũ iudicat esse probabilẽ aut verisimilẽ, ac si hoc ipsum sit veluti pars obiecti illius iudicij, aliàs iudiciũ esset euidens & certũ, cùm tamen homo non assentiatur euidenter, sed cũ formidine: igitur, sicut in propositione de præterito, aut de præsente, de cuius veritate non mihi euidenter constat, si tamen habeo probabilẽ coniecturã, vel auctoritatẽ, non solũ iudico esse probabilẽ, sed simpliciter iudico ita esse vel fuisse, quãuis cũ formidine, ita in præsenti, proposito illo obiecto sub illa conditione, potest intellectus ex coniecturis absolutè iudicare, hoc esse euenturũ, si illud fiat: hoc ergo ipsum potest simpliciter illis propositionibus significari. Imò, si res attẽtè cõsideretur, cũ ille modus, qui significatur, cùm dicitur, hoc esse probabile, vel verisimile, nõ sit intrinsecus ipsi rei vel propositioni, quę dicitur probabilis, sed extrinsecùs pertinẽs ad manifestationẽ vel cognitionẽ ei⁹, supponit aliquã veritatẽ seu propositionẽ de ineesse, quæ denominetur probabilis, aut verisimilis: ergo potest illa simpliciter significari sine tali modo; & hoc fit in illis locutionib⁹.

10 An Categoricę sint an hypotheticæ hę propositiones.

Sed instabit fortè aliquis interrogãs more sophistico, an ea propositio in prædicto sensu appellanda sit categorica, vel hypothetica: neutra enim videtur esse. Respõdetur tamen, non esse multũ in verbis immorandũ, quãdo res satis cõcipitur, & per se euidẽter cõstat, prędictũ sensum posse affirmatiua locutione significari, siue eã quis vocet categoricã, siue hypotheticã. Addo verò, formaliter & ex vi verborum, illã esse hypothericam, quia ex hypothesi tantùm affirmat, & quia illa hypothesis non significatur vt ponenda in re, ideò habet formã, & modũ conditionalis; & ita nos de illa loquimur: nõ tamen est ex illis conditionalibus, quæ fundãtur in formali illatione, & quę affirmãt necessariã consecutionem vnius ab alio, sed ex illis, quę affirmant tantũ cõiunctionem seu dimanationẽ vnius ab alio, nõ vt necessariã, sed vt futurã tantũ, si alterũ ponatur. Et in hoc participant hę propositiones rationem conditionaliũ locutionũ, quia non absolutè significãt aliquid fore, sed ex hypothesi, & requirunt bonã illationẽ & consecutionẽ, nõ formalẽ, vt sic dicã, sed materialẽ, ideoq; nõ necessariã ex vi talis causę, sed solũ ita futurã ex determinatione eiusdẽ causę. Neq; hic modus cõditionaliũ fuit incognitus Dialecticis: nã ipsi ponũt cõditionales, quas vocãt promissiuas, quę nõ significãt necessariã illationẽ; & alias etiã vocãt per se probabiles. Quoad sensum autẽ æquiualẽt hę propositiones propositionibus categoricis, in quibus vnum simpliciter de alio affirmatur: solumque differunt, quod in his prædicatum non dicitur de subiecto absolutè concepto, sed solùm posito sub hac aut illa cõditione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illatio pro impugnanda prima sententia.

11 EX hoc principio manifestè infertur contra primam sententiam, has propositiones non esse intrinsecè falsas seu impossibiles, quod satis probatũ manet destructo fundamento sententię illius: quia hæ propositiones non significant necessariam connexionẽ vel illationem: sed ex hac sola possunt habere intrinsecam falsitatẽ: ergo, item, quòd, hoc posito, sequatur illud, sicut nõ est necessarium, ita nec est impossibile: ergo propositio quę affirmat, hoc posito illud esse futurum, cũ non affirmet necessariò futurũ, sed tantùm, futurum, non habet vnde sit impossibilis: quia sola illa propositio affirmans est impossibilis, quæ aliquid impossibile affirmat. Deinde declarari hoc potest, nam quacunq; ratione certò constet, B Petrum, v.g. peccaturum tali die, si quis ex hac cognitione vel reuelatione sic proferat, si Petrus viuit tali die, peccabit, nõ proferet falsum ex forma & modo locutionis, vt per se constat: ergo signum est, locutionem illam nõ esse exterminis intrinsecè falsam, & impossibilem, nam, quæ talis est, nunquam potest esse vera. Et hoc exemplum etiam confirmat, per illum modum loquendi non significari necessariã illationẽ. Præterea hoc etiã confirmat communis modus concipiendi omnium, etiam virorũ sapientium; nam, auditis his propositionibus, non statim apprehendimus illas vt falsas, vel vt impossibiles, sed vt ambiguas & incertas nobis; & ideò plures de illis quæstiones tractamus, vt si duraret status innocentiæ, an peccarent homines, &c. Quin potiùs (quod maximè vrget) Deus sæpe in Scriptura hæc affirmat; & reuelat vt iam ostendimus. Quòd si dicas, solùm reuelari vt verisimiles ex cõiecturis. Respondetur, licèt hoc daremus (quod reuera falsum est) præsenti intentioni sufficere, quia saltem ad hoc necesse est, vt non sint impossibiles, nec intrinsecè falsæ: aliàs nec verisimiles esse possent Deo ex coniecturis, nam, licèt respectu nostri aliquid, quod ex se est impossibile, & intrinsecè falsum, esse possit probabile aut verisimile per media valde extrinseca, vt est auctoritas vel aliquid simile; respectu tamen Dei, qui res omnes cognoscit, prout sunt, id, quod est in se impossibile, non potest apprehendi vt probabile aut verisimile: ergo, quomodocumque Deus reuelet huiusmodi

Occurritur obiectioni.

A conditionales, vel vt semper veras, vel saltem vt in plurimum, rectè concluditur, illas non esse per se impossibiles.

Sed obijcitur, quia huiusmodi propositiones ex vi & modo suæ significationis sũt affirmatiuæ, & de subiecto non supponente, quod ex vi talis propositionis, nec est, nec fuit, nec erit, sed iuxta regulas Dialecticæ propositio affirmans de subiecto non supponente est falsa: ergo. Respondetur in primis. Sumantur propositiones negatiuæ, seu de negatiuo effectu, vt si Petrus in tali occasione vocetur à Deo, non conuertetur in hac enim nihil affirmatur, sed potiùs negatur aliquid de tali subiecto: ergo, quamuis demus esse de subiecto non supponente, poterit esse vera aut non falsa. Secundò & ad rem dicitur, in vnaquaque locutione vt vera sit, subiectum debere supponere iuxta exigentiam copulæ. Vnde in propositionibus, quæ dicuntur abstrahere à tempore, non requiritur, vt subiectũ supponat pro re, quæ aliquando est, fuit, vel erit, sed solum secundùm esse essentiæ seu possibile: sic ergo in præsenti, quia hę propositiones non significant aliquid absolute futurum, neque affirmant existentiã vnius, vel alterius extremi, sed solam coniunctionẽ vnius cum alio, si alterũ in esse ponatur, ideò nõ requirũt absolutã suppositionẽ pro re aliquando existente, sed solũ conditionalem prout per copulam significatur.

12 Obiectio.

Soluitur.

Addendum præterea est contra secundã sententiã, has propositiones non esse indeterminatas & quasi suspensas quoad veritatem vel falsitatem, sed alterutram determinatè habere in se, & aliquando esse veras, aliquando falsas, iuxta conformitatem vel deformitatem ad id, quod significãt. Probatur, quia in primis, quantum attinet ad modũ significandi earũ, ita enunciãt vnum de alio vt sufficere possit ad verum vel falsum significandum: nam hæc affirmatio vel negatio non solùm per modum indicatiui, sed etiam alijs modis fieri potest, vt Aristotel. sentit 1. de interpr. cap. 4. Et patet ex communi modo loquendi, quando enim quis dicit, *si veniſſes hoc feciſſem* aliquid sine dubio affirmat, in quo potest dicere verum aut falsum. Item oratio illa non relinquit animum suspẽsum: vnde interdum negamus, admittimus ve, quod sic asseritur. Denique in illo modo significandi esse potest aliqua contradictio, in omni autem contradictione necesse est vnam partem esse veram,

13 Reijcitur secũda sententia.

Arist.

veram, & alterã falsam: ergo, quantum est A natè falsum, iuxta exigentiam obiecti. Et cõfirmatur, nam ita intelligimus se habere illam conditionalem secundùm illam antecessionem ad effectum absolutè futurum, sicut se habet ipsum futurum vt futurum ad se ipsum vt præsens in suo tempore: sicut ergo hoc ipso quòd respro aliqua differentia tẽporis habet esse in ęternitatè, verè ac determinatè est futura pro tota æternitate & ab æterno, ita etiam propositio cõditionalis de tali rę futura, si Deus velit causã eius in re ponere, est absolutè & determinatè vera, etiam si intelligatur priùs ratione proferri aut cõcipi, quàm Deus aliquid eorum determinatè velit, quia reuera ita futurum est, sicut per illam significatur.

Quòd si respectu eorum, quæ aliquando futura sunt, hoc rectè intelligitur, pari ratione etiam in his, quæ de facto non sunt futura, intelligimus similem veritatem conditionalem, etiam si conditio nunquam sit ponenda: nam est eadem omnium ratio, &, quãtum est ex se, eodem modo se habent in illo signo rationis, in quo apprehenduntur ante voluntatis Dei determinationem ad hoc vel illud efficiendum. Tandem adiungi possunt generales rationes, quia fieri non potest, quin ex duabus contradictorijs altera sit vera, & altera falsa. Item, quia in omni disiunctiua vera, vna pars saltem debet esse vera: illa autem disiunctiua, *Petrus in tali occaſione, ſi illi offerretur, peccaret, vel non peccaret*, est simpliciter vera: ergo. Item quia nulla est ratio ad hoc negandum, quia, quòd nos lateat in qua illarum partium sit veritas aut falsitas determinata, nullum argumentum est, quòd in re non sit determinata: neque enim requiritur existentia rei significatæ vel præsens, vel absolutè futura in aliqua differentia temporis, quia nõ hac ratione sumitur in prædicto modo enunciandi, satis enim est existentia conditionatè sumpta, cui coniungendus reuera esset talis vel talis effectus, si in re poneretur talis existentia, quod quidem obiectum & veritas eius, quamuis nihil reale sit actu existens: hoc tamen non obstat, quominùs esse possit aliquid obiectiuè existens in aliquo intellectu, quod satis est ad rationem entis veri, seu veritatis, vt Aristotel. dixit 5. Metaphysicæ cap. 7. & lib. 9. cap. vlt. & videri etiam potest apud D. Thom. opusc. 30. cap. 1. & opusc. 42. c. 3. & patebit ampliùs ex dicendis de scientia Dei circa hæc futura.

Arist.

D.Tho.

Atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 Atque ex his tandem concluditur, in his orationibus conditionalibus de rebus cõtingentibus esse sufficiés fundamentũ, vt, quãtum in ipsis est, cognosci ac sciri possint, si ex parte cognoscentis sit sufficiens vis & facultas cognoscendi. Atq; ita fit, vt hæc obiecta ex se sint scibilia, cùm omnis veritas ex se sit scibilis. Quòd ampliùs inferiùs c.7. declarabitur, ac confirmabitur.

CAPVT VI.

Soluuntur obiectiones contra prædictam sententiam.

1 QVæ ab auctoritate Scripturę, vel Patrum, aut Scholasticorum cõtra prędictam sententiam obijci possunt, quòd facilia essent, in superioribus sunt obiter expedita. Ratio etiã potissima, quæ ex indeterminatione obiecti cõfici solet, in proximo superiori capite ex professo dissoluta est, & reuera vix habet maiorem difficultatem, quàm sit in absoluta scientia, & determinata veritate futurorum contingentiũ. Proponam nihilominus rationes, quæ difficiliores existimantur, vt magis veritas confirmetur.

2 Argumẽta cõtra superiorẽ sententiam. Prima sit interrogando, cur potiùs Deus cognoscat, voluntatẽ v.g. Petri in tali occasione hoc facturam fuisse, quàm oppositũ: nõ est enim maior ratio huius, quàm illius: ergo neutrum cognosci potest, quia certũ est, vtrumq; cognosci non posse. Secunda ratio sit, quia, si Deus huiusmodi cõditionales nosceret, etiã cognosceret omnes, quæ à nostro intellectu fingi aut excogitari possunt: ergo cognosceret etiam omnino disparatas, in quibus nulla est neq; connexio, neque causalitas inter extrema, vt si Petr⁹ ambularet, volasset leo. Item cognosceret has conditionales, etiam si in communi proferãtur abstrahendo à singularibus personis vel circunstãcijs, vt, si homo creatur, erit albus, & similes: consequens est falsum: ergo. Sequela patet, quia ad omnes has propositiones possunt applicari rationes factæ: in eis enim possunt contrãdictoriæ formari: ergo altera tunc erit vera determinatè: ergo cognoscibilis: ergo cognita à Deo. Consequens autem videtur per se manifestè falsum, quia in propositionibus omnino disparatis nõ apparet, quomodo possit cognosci veritas. Tertiò sequitur, ex prędicta sciẽtia, habere Deũ de aliquibus effectibus creatis

3 scientiã aliquã cõtingentẽ, & independẽtẽ à volũtate diuina, quod videtur valde absurdũ. Sequela declaratur, quia, si Deus scit, Petrũ in tali occasione positũ peccaturũ, quãuis posset Deus velle vel nolle permittere Petrum constitui in tali occasione, tamen, quòd in tali occasione positus non peccet, non potest Deus ipse impedire, quia supponitur præsciuisse ita futurum fore, qua suppositione facta non potest illi repugnari.

4 Quartò ex alio capite nõ minori difficultate obijcitur, quia nõ videtur hęc sciẽtia posse deseruire ad explicandã rationem diuinę prouidentię etiã in operibus gratię, & libertatis creatę: nã ad hoc necessariũ est, vt ponatur hęc sciẽtia prius secundũ rationẽ, quã sit libera determinatio volũtatis diuinę circa res ad extra agẽdas: consequens autẽ non est verũ: tum quia hęc sciẽtia, si est in Deo, non est merè necessaria, sed contingens seu libera: ergo supponit ex parte obiecti liberã determinationẽ, saltẽ vt futuram aliquo modo: ergo multò magis supponit in ipsamet volũtate Dei liberã determinationẽ, nõ solũ vt futurã, sed etiã vt præsentẽ, & æternã. Patet hęc vltima cõsequentia, quia tam necessaria est volũtas diuina actu existẽs sub omni cõditione suę actualis existentię, sicut est voluntas creata in esse possibili, seu sub quacunq; cõditione vel occasione possibili: Vnde in quocunq; signo rationis intelligitur cognita à Deo voluntas creata vt possibilis in hac vel illa occasione, intelligitur voluntas increata vt existẽs ita disposita ad volendum: ergo, sicut ante illam scientiam volũtatis creatę supponitur vt futurũ, quid faceret illa voluntas in tali occasione, ita & in voluntate increata supponitur quid facit & quid vult: quia iam tota illa causa non ponitur sub conditione, sed vt existens.

5 Quintò, quia saltẽ sequitur præscire Deũ de sua voluntate, quid sit volitura, priùs ratione, quàm intelligatur voluntas ipsa iam determinata ad volendũ de præsenti; quod habet multa incommoda. Præsertim videtur hoc repugnare libertati Dei: quia non poterit Deus voluntate sua scientię suę resistere; & alioqui illa scientia est dispositio intrinseca ipsius volentis; & ideò determinãs libertatem eius. Vnde etiam sequitur omnia futura priùs esse determinata in scientia Dei, quàm in ipsius voluntate. Ac denique sequitur, in eo etiam signo non tantùm futura conditionata, sed etiam absoluta contingentia sciri.

Sextò,

Sexto videtur valdè incommodè explicari illo modo negotium gratiæ efficacis, permissionis, prædęstinationis, & reprobationis diuinę. Nã hinc videtur sequi, aliquã præscientiam meritorum fuisse ratione prædestinationis, saltem vt conditionem sine qua non. Vlteriùs verò sequi videtur, sine causa, & quodammodo contra pietatẽ & misericordiam, Deum creasse aliquos, atq; ita limitasse auxilia, prout vidit futura fuisse occasionem damnationis eorum; nam videtur ex intentione sua creasse illos ad gehennam. Rursus sequitur, fortasse non potuisse Deum efficaciter velle aliquem saluare, vel conuertere, toto etiam tempore vitæ eius: quia fortasse non præuidit, illum bene vsurum aliquo præuemente auxilio: hoc enim est quid contingens, cùm simpliciter pendeat ex libero arbitrio: non ergo repugnat ita fuisse euenturum in actu: ergo, si id constituamus, non poterit Deus illũ eligere, vel efficaciter vocare. E contrario verò sequitur, hoc modo posse Deum prædefinire etiam mala, quia, si præsciũtur futura, si hoc vel illud quod aliàs bonum est, fiat, & Deus potest velle totum hoc antecedens, cur nõ potest etiam velle id, quod certò scit euenturum ex illo antecedente?

Ad primum.

3 MVlta ex his argumentis ex dictis in superioribus libris de auxilijs sunt dissoluta, ea tamẽ omnia proponere hic libuit, vt omnibus satisfaciamus, & quia in eorum solutione nihil ferè ex superiùs dictis repetemus; & veritatẽ propositã ampliùs declarabimus & cõfirmabimus. Ad primum ergo respõdetur. Si in eo quæratur ratio ex parte Dei, cur cognoscat ex duob⁹ contradictorijs vnum esse futurum potiùs quã aliud; respondetur ex parte Dei nõ esse quærẽdam rationem: quia eius virtus seu lumen de se indifferens est ad iudicandum & sciendũ quidquid in re sit futurũ, siue hoc sit, siue illud: indifferentia (inquã) eminenti seu virtuali, & ad omnia sufficiẽte iuxta exigentiam obiectorum. Si verò ex parte obiecti quæratur ratio, ob quam hoc potiùs, quã illud, sit scibile, hæc non est alia, nisi quia in re hoc potiùs futurum est, quàm illud. Quòd si vlteriùs huius ratio inquiratur, cur scilicet hoc potiùs, quàm illud, futurum dicatur, cùm causa sit eqùè indifferens: Respõdetur, imò, quia est indifferens, pro libertate sua esse ad alterutram partem in ea occasione determinandã; & hæc pars, vna & determinata futura est, quam ipsa velit, seu volitura sit: sola ergo libertas & vsus eius est ratio talis futuritionis ex parte obiecti. Quòd si tandem vrgeatur & inquiratur, vnde constare possit, quæ sit illa pars, ad quã esset talis voluntas determinanda: respondetur, hoc iam esse inquirere modum seu medium illius scientiæ, de quo in sequente capite dicendum est. Nunc ergo breuiter dico, nobis non constare, Deo autem per se notum esse suo infinito lumine, quo intuens omnes rerum complexiones, & cõpositiones possibiles, simul intuetur quæ sint vel essent futurę, & quæ non. Denique (quod tam in hoc, quam in cęteris argumentis notandum est,) omnes ferè hæ interrogationes fieri possunt de futuris contingentibus absolutis, priusquàm in re existant; & ideo dixi ferè nullam maiorem difficultatẽ esse in his, de quibus agimus, quàm in illis.

4 Ad 2. Ad secundum aliqui absolutè negant, Deum cognoscere huiusmodi complexiones cõditionatas, in quibus antecedens nullo modo conducit ad esse consequentis, neque ex necessitate, neque ex aliqua causalitate: quia tunc esse vnius nullo modo refert ad esse alterius: Quod autem affirmatur sub conditione, saltem debet habere cũ illa talem connexionem, vt, illa posita, ipsum ponatur; quæ connexio esse non potest inter ea, quæ omnino disparata sunt. Et eâdem ratione idem videtur dicendũ de his conditionatis sumptis sub terminis cõmunibus: quia, cùm causalitas non sit nisi in particulari, & cum determinatis cõditionibus, donec ad has descendatur, non potest cognosci determinatio futura causæ liberæ. Mihi tamen dicendum videtur, quoad hãc posteriorem partem verum esse, huiusmodi cõditionales indefinitas nõ cognosci à Deo, nisi quatenus in suis singularibus & ratione illorũ veritatẽ habẽt; tũ quia, vt Arist. aliàs dixit, huiusmodi prędicata contingẽtia non conueniũt speciei nisi quatenus cõueniunt alicui indiuiduo: tũ etiã, quia Deus nihil cõfuse intuetur, sed distinctissimè & intuitiuè prout est, aut futurũ est, aut esset in re: hoc autẽ modo nihil horũ videtur, nisi prout in singulari existit. Visis autẽ omnibus singularibus, etiã in illis videt Deus naturas cõmunes, & quidquid nos possumus de illis cõceptis in cõfuso verè prędicare. Atq; hoc modo, quacũq; ratione hę cõditionales à nobis

Deus cognoscit cõplexiones rerum quę disparatæ sunt, eo quo modo.

con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

concipiatur non subterfugiũt scientiã Dei. A
Vnde, quod ad priorẽ partẽ attinet, si in illa connexione rerũ inter se (vt sic loquar) disparatarum, importetur dimanatio vnius ab alia, clarum est, propositiones esse falsas, & non esse scibiles: & hoc solum probant rationes factæ. Si autem importetur sola cõcomitantia, seu coexistentia illarum duarum rerum in ordine ad eandem durationẽ, hoc modo potest in eis esse veritas, nihil que hoc sensu est enunciabile, etiam conditionaliter, de quo Deus non sciat an verũ vel falsum sit. Sicut in futuris absolutis verum est dicere. *Tali die quando Petrus peccabit, Ioannes pœnitentiam aget*: quia solum significatur coexistentia illorum duorũ futurorum. Si ergo illud ipsum priùs ratione conditionaliter significetur, erit etiam verum: nam solùm sit hic sensus, Si Petrus & Ioannes tali die existant, alter peccabit, al- B
ter pœnitentiã aget; & sic de reliquis. Nec in hoc inuenio nouam rationem dubitãdi, quæ ad rem spectat: An verò locutio sub cõditione posit in propria significatione illũ sensum reddere, ad modum loquendi spectat & meliùs quidem significatur illa concomitãtia per aduerbium temporale, *quando hoc fuerit, &c.* quàm per notã conditionalem: aliquando tamen hoc est in vsu, vt 4.
4. Reg. Reg. 13. dixit Eliseus regi Syriæ, *Si percussisses quinquies aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsque ad consummationem*: vbi non est connexio causalis vt per se patet, sed est concomitantia ex voluntate Dei, Prophetæ reuelata.

5 Ad tertium respondetur primò concedẽ C
Ad 3. do sequelam, quia illa est necessitas conditionata tantùm, & ex suppositione futuræ determinationis causæ liberæ, & nullo modo est necessitas absoluta. Neque hoc est vlla imperfectio, sed potiùs pertinet ad perfectionem Dei vnumquodq; cognoscere, quale est. Idemq; argumentum fieri potest in futuris absolutis: nam statim ac Deus voluit, Adam creare cum tali dispositione &c. & relinquere illum suæ libertati, statim prę uidit, illum peccaturum; & quoad hoc non habuit illa scientia aliam dependẽtiam à voluntate Dei, sed necessariò secuta est, suppo sita priori voluntate, & futura determinatione voluntatis Adæ: quod ergo hìc secundùm realem existentiam contingit, inuenitur in futuris conditionatis secundùm existentiam apprehensam seu cognitã & sub tali conditione positam. Addo præterea, simpliciter totum hunc effectum pendere à voluntate Dei vt absolutè sit vel non sit; & consequenter etiam in illis conditionatis debere in antecedente includi voluntatem diuinam, scilicet si ipsa velit talem effectum, vel saltem velit illum permittere, & ad illum concurrere, & hoc modo etiam illa scientia habet habitudinem ad voluntatem diuinam sub prædicta conditione.

Ad quartum respondetur, hanc scientiã 6
antecedere in Deo secundùm rationem ad Ad 4. & 5.
determinationem liberam diuinæ voluntatis vt actu iam positam in æternitate, quod quidem si ita non esset, non posset illa scientia esse vtilis ad dispositionem liberam Dei circa res creatas, vt rectè argumentũ probat; quanuis licèt in ea non esset talis vtilitas, non propterea esset neganda, quia per se & ratione scientiæ necessaria est; sicut scientia futurorum absolutè in aliqua tem poris differentia, licèt prout est simplex intuitio nõ habeat causalitatem, nihilominùs ex Dei perfectione necessaria est. Contra hanc autem antecessionem rationis nihil probat illa obiectio, sed ad summum concludit in eo signo rationis, in quo Deus prę scit de omnibus voluntatibus creatis, futuris seu posibilibus, quid facturæ essent sub quacunque conditione, cognoscere etiam de sua voluntate quidquid volitura est liberè; vel absolutè in æternitate, si talis determinatio libera tantùm supponit ea, quæ intrinsecè ac necessariò conueniunt ipsi Deo, vel certè sub conditione, si supponit aliquid aliud liberè futurum in creatura: vtrumq; autem horum verum est. Nec inde sequitur, quòd libertas diuinæ voluntatis destruatur, vt inferiùs cap. 8. disputabitur, vbi omnia, quæ in hac responsione tacta sunt, exponentur latiùs. Et ideò hæc nunc etiam de quinta obiectionæ sufficiãt.

Respondetur ad sextum, explicaturq; quantum deseruiat hæc scientia ad explicandam gratiæ efficaciam.

AD sextum verò respondetur, imò 7
optimè hac ratione intelligi efficaciam gratiæ vocantis seu excitantis: aut enim neganda est efficax gratia ex vi vocationis & excitationis, prout à Deo fit, quod non censeo dicẽdum, propter ea, quę suprà attuli, vel certè nõ potest alia ratione com-

commodiùs explicari, vt in superioribus A
ostensum est. Ad id verò quod de prædestinatione tangitur, fatendum est (quod in omni sana sententia est necessarium) neminem à Deo eligi ad gloriã, nisi priùs ratione Deus in se habeat cognitam viam & modum, quo posit illum electum ad gloriam perducere. Et, quia electio non est ad gloriam vtcunq;, sed ad gloriam vt ad coronam & præmium, saltem respectu adultorũ, ideò talis electio etiam supponit in Deo scientiam meritorũ, non vt futurorum simpliciter, sed vt posibilium ex gratia Dei, & consequenter futurorum sub conditione, id est, si Deus velit hominem creare, & talem gratiã, vocationem & auxilium conferre. Quod totum constat ex illa ratione generali suprà facta, quòd intentio efficax finis supponit præscientiam B
mediorum vt posibilium, & efficacium respectu intendentis. Hinc verò non fit, electionem aut prædestinationẽ esse propter merita, si illud *propter*, dicat causam mouentem, sed solùm sequitur, merita esse necessaria media ad executionem illius intẽtionis, sine quorũ præcognitione, vt explicata est, nemo posset prudenter intendere. Et similiter, quanuis Deus, quem efficaciter vult cõuertere, tunc & tali modo illum vocet, quando & quomodò scit, illum cooperaturũ, non tamen inde sequitur, ita illum vocare, quia cooperaturus est; quę causalis significat rationem mouentem Deum; sed sequitur, Deum vocare ipsum vt cooperetur, quod significat proximam finalem causam talis vocationis. Quomodo ponderauit Augustinus dixisse Paulum. *Elegit nos in ipso, vt essemus Sancti*, non quia futuri eramus: quia in altero finalis causa, in altero verò meritoria significatur. C

8 Non tamẽ est idem de reprobatione, quã-
Ostenditur nõ esse Augusti. opinionẽ quã ci imponit Cathirin⁹. uis sine causa Catherinus id imponat Augustino lib. 2 de prædest dicens, iuxta Augustinum, Deum non misisse Tyrijs & Sidonijs prædicatores, quia sciebat esse credituros, & ipse nolebat vt crederent: & eodem modo, dicit, ex sententia Augustini se habuisse Deũ circa vltimam damnationem, scilicet, Deum noluisse dare reprobis auxilia, quibus sciuit fore saluandos, quia eosdamnare decreuerat. Quod tamen & falsò tribuitur Augustino, vt constat ex responsionibus eius ad articulos sibi falsò impositos, & ex se falsissimum est, & alienum à diuina bonitate & pietate, & ab illa voluntate, qua vult omnes homines saluos fieri. Vndè in Cõci-
Conci. Valent.

lio Valentino sub Lothario cap. 2. inter alia dicitur, neminem ex Dei præiudicio cõdemnari, de qua re plura diximus lib. 2. Quanuis ergo in vtroque negotio præscientia sit eadem, tamen Dei voluntas & intentio non est eadem: nihil enim repugnat, quod aliquid sciatur futurum; quod tamen non sit volitũ nec intentũ. Deus ergo nec dat auxilia, quibus videt hominem abusurum, nec negat maiora, quibus videt hominem bene vsurum, vt homo non conuertatur vel pereat, sed sufficientia auxilia dat, quibus, quantum est ex parte Dei, conuertatur homo, maiora denegat, vel aliquando in pœnam prioris mali, vel quia illa nemim debet; & ostendere vult se gratis dare, cui dat, vel vt permittat libertatem & naturam suo modo operari, vel propter alias rationes prouidẽtiæ suę, iuxta quas ex infinitis rationib⁹, quibus Deus prævidit posse se gubernare homines, & ad finem supernaturalem dirigere, in quibus fere omnibus præuidit, si hunc eligeret vel illum, illos fuisse damnandos, illos verò saluandos, ex sola sua libertate hunc elegit modum gratis eligendo omnes, qui iuxta hanc rationem prouidẽtiæ saluandi sunt; reliquos verò permittendo damnari; quanuis hoc ipse non intendat. Nec ferè potuit aliter fieri, nisi Deus vellet, & communem vsum libertatis valde imminutare, vel omnibus hominibus extraordinaria dona gratiæ conferre, quod non oportebat.

Et iuxta hæc facilis est etiã respõsio ad al- 9
teram partem; quòd si Deus præuidisset, hominem nũquam cooperaturum gratiæ eius, non posset illum eligere, vel actus eius præfinire: hæc enim conditionalis in omni sententia vera est, tamen antecedẽs quoad omne tempus vitæ, & quoad omnia auxilia & omnes modos, quibus Deus potest hominẽ ad se trahere, est planè impossibile: multò magis, quàm impossibile sit, hominẽ lapsum & diuina gratia destitutum, & longo tempore à dæmone vexatum, non cadere aliquando; quia potentior est diuina gratia, & plures modos ac efficaciores nouit Deus permouendi & trahendi voluntatem hominis, vt in bonis consentiat, quàm sit tota fragilitas naturæ, vel potentia dæmonis ad perdendum hominem.

Denique, quod de prædefinitione pecca- 10
ti dicebatur, eodem modo expediẽdum est, quo simile de reprobatione est dissolutum: ex vi enim libertatis non repugnaret, peccatum præfiniri; quia, supposita hac scientia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non propterea tolleretur libertas, tamen A aliunde repugnat diuinæ bonitati propter obiecti turpitudinem, vt in superioribus tractatum est.

CAPVT VII.

Declaratur modus, quo Deus hæc futura cognoscit.

1 IN hac re declarãda eadem nobis occurrit difficultas, quæ sese offert Theologis omnibus in explicãdo modo, quo Deus cognoscat contingentia, quæ reuerà in aliqua temporis differentia futura sunt; & tota posita est in explicando, quonam medio ex parte obiecti veluti vtatur Deus ad hæc futura cognoscẽda: nam ex parte principij seu cognoscentis nulla est difficultas: certum est enim, Deum se ipso, suaq; essentia hæc omnia cognoscere, siue illa per modum intellectu alis luminis, siue per modum speciei intelligibilis, siue per modum actus intelligendi à nobis consideretur. B

2 At verò ex parte obiecti res est obscurissima: quia omne obiectum aut est per se notum vt in se cognoscatur immediatè & per se ipsum, aut medio aliquo indiget, quo cognoscatur iuxta analyticam doctrinã: hæ autem conditionales contingentes, neq; ex terminis per se notæ sunt, vt manifestè constat, quia nec sunt veritates necessarię, nec terminorum earum se ipsis habent immediatam & intrinsecam connexionem, neque est vllum medium quo cognoscantur. Aut enim hoc mediũ esset extrinsecum, vt auctoritas dicẽtis; & hoc non habet locũ in cognitione diuina; tum quia pertinet ad imperfectam cognitionem; tum quia non habet Deus superiorẽ à quo discat, vel cui fidem adhibeat. Aut tale medium esset effectus aliquis; & hoc etiam confert imperfectã cognitionẽ; & non habet locũ in præsenti, quia res futura antequã sit, non habet effectũ: nisi fortè futurum ab ipsa, & cõsequenter magis occultũ quàm ipsa. Aut denique medium est causa aliqua, & hæc nulla excogitari posse videtur, ex qua certò & infallibiliter cognoscantur hęc futura: quia nulla est, cũ qua habeant necessariã connexionem. Et hęc quidem cõmunia sunt his futuris cõditionatis cũ absolutis; illud autem est horũ propriũ, in quo posita est specialis difficultas, quòd illa, quæ aliquando futura sunt, habitura sunt verum esse reale pro- C

Ratio difficultatis ponitur.

aliqua differentia tẽporis, ratione cuius possunt terminare æternũ intuitũ diuinæ scientiæ; & ita illa sciuntur à Deo non in aliquo medio, sed in se ipsis; & per modũ simplicis intuitionis, nõ quia necessariã connexionem habeant, sed quia realem & existentem connexionem habẽt, quæ videatur. At verò hæc conditionata, quia nunquã habitura sunt esse, nec hoc modo possunt in se ipsis videri, nec verè habent in se connexionem vel determinationem, quæ in se videri possit; & ideò nullum relinqui videtur medium, nullúsue modus, quo cognosci possint.

Antequàm nostrã sententiam aperiamus, duo sunt examinandi modi, quibus hæc scięntia declarari solet, omissis alijs, quæ nullã auctoritatẽ, vel probabilitatẽ habent; & in futuris etiã absolutis ab omnibus reijciuntur. 3

Prima itaq; sententia affirmat, scire Deũ hęc futura in suis causis proximis, & perfecta cõprehensione nostri liberi arbitrij, & eorum omnium, quæ possunt illud determinare, vel impedire: nã, licèt liberũ arbitriũ nudè sumptũ indifferens sit; & ideò in illo vt sic non possit effectus determinatus cognosci, tamen, adiunctis omnibus circunstantijs, occasionibꝰ, causis, & cogitationibus, quæ hic & nunc illud circunstant, infallibiliter in eius cõprehensione cognoscitur, ad quid sit determinandũ. Quòd si hoc verũ est de libero arbitrio actu existente, vel aliquando futuro; idẽ proculdubiò erit de illo apprehenso sub ea cõditione, si in tali occasione & circũstantijs cõstituatur. Atq; hac ratione meritò tribui potest hæc opinio Durãdo in 1. dist. 38. q. 3. Thomæ de Argent. in 2. dist. 40. ar. 3. ad arg. & alijs qui dixerũt, Deũ hoc modo cognoscere ea cõtingẽtia, quæ re vera sunt aliquando futura. Quæ sentẽtia tribui solet D. Tho. 1. contr. Gent. c. 67. ratione 3. Sed ibi non agit de causis liberis, sed de alijs, vt etiã Ferrarã intellexit. Potest tamen in huius sententiæ confirmationẽ adduci August. nã plurib⁹ in locis explicat vocationem efficacẽ; quia datur modo cõgruo, id est, prout Deus nouit esse ita accõmodatã affectui, & dispositioni talis voluntatis, vt in ea habitura sit effectum, vt constat ex q. 2. ad Simplicianũ, & alijs locis suprà citatis. Vnde lib. 4. de anima & eius origine c. 7. dicit, nos non cognoscere, quibus tentationibus vincenda sit nostra voluntas, vel quibus sit resistitura, quia illam non cõprehendimus: ergo è contrario Deus id cognoscit, quia illa omnia comprehendit. Ratio verò esse potest, quia, cùm hæc quæ nunquam

Prima sententia.

nunquam sunt futura, non possint per æternitatis præsentiam cognosci, non videtur superesse alius modus, quo cognosci possint. Et alioqui non videtur hìc modus imposibilis, spectato infinito excessu inter diuinam, & angelicam, vel humanam, tũ scientiã, tum voluntatem. Potest autem angelus sua scientia, magna & vehementi coniectura suspicari, quid hominis voluntas velit in tali occasione, solum ex cognitione ipsius voluntatis & naturæ eius: ergo Deus poterit ex hoc medio scientiam certam illius effectus habere. A

4 Hæc sententia, sicut in cõtingentibus absolutè futuris à grauioribus Scholasticis reijcitur, ita & in conditionalibus est à nobis reijcienda: militat enim eadem ratio, vt sæpe dictum est. Improbant autem illam D. Tho. 1. p. q. 14. art. 13. & q. 57. art. 3. 86. ar. 4. 2. 2. q. 171. art. 6 ad 2. & 1. cont. Gent. cap. 66. & 67. Caietanus & Ferrara his locis. Capreol. latè in 1. dist. 38. q. 1. vbi in hoc conueniunt Scotus, cum suis, Ocham cũ Nominalibus, & deniq; reliqui Theologi. Et mihi est indubitata sententia. Ratio verò generalis est, quia effectus in causa cognosci non potest, nisi secundùm esse quod habet in illa; sed effectus contingens in causa sua proxima, etiã proximè dispositа ad operandum cum omnibus prærequisitis, non habet esse certum & determinatũ, sed indifferens, quia virtus causæ neq; est ex se ad illum determinata, neq; ex omnibus adiunctis sufficienter determinatur: ergo non potest talis effectus in tali causa cũ certitudine cognosci. Maior cum consequentia per se nota videtur. Minor cõstat ex suprà tractatis de essentia causæ liberæ: est enim de ratione eius, vt, positis omnibus prærequisitis ad agẽdum adhuc maneat indifferens: causa autem propria & proxima horum effectuum contingentium est causa libera. Declaratur præterea in communi hoc modo, quia hæc causa est voluntas, & in illa præcisè sumpta certum est & constans, hoc non posse cognosci: sumo ergo omnia, quæ adiunguntur voluntati, & dicuntur ita determinare illam in actu primo, vt iam posit in ea cognosci effectus, & interrogo, an illa omnia ex necessitate naturę eueniãt, ita vt volũtas nõ contingenter, sed necessitate quadam naturali in illo statu constituatur? vel cum cõtingentia & libertate? Si hoc secũdum dicatur, restabit quærendum quomodo cognoscatur, voluntatem esse constituendam in eo statu cùm quid cõtingens sit; & si hoc ipsum dicatur cognosci in aliqua priori causa, rursus idẽ de illa interrogabimus; & nullus erit quæstioni finis, nisi vel sistamus in causa necessario agente, vel in effectu, qui non possit cognosci in causa sua. Si autem cõcursus illorum omniũ, quæ determinant voluntatẽ dicatur necessitate quadã naturali euenire, perit libertas, quia causa, quæ necessitate naturæ determinata est ad vnũ, nõ agit liberè: nã hæc duo sunt contradictoria; sed talis causa necessitate naturę determinata est ad vnũ, quia necessitate naturæ dicuntur illi adiungi vel superaddi, quæ illam determinant ad vnum: ergo.

Refellitur.

D. Thom.

Caiet. Ferrar. Capreol. Scotus. Ocham.

B

Vel aliter potest hoc dilema proponi: nam vel concursus omniũ illarum cõditionũ, quę dicuntur determinare libertatem, prouenit ab extrinseco, ipsa voluntate solùm passiuè se habente; vel medio influxu libero ipsiusmet voluntatis. Si primum dicatur, sequitur impediri semper seu tolli vsum libertatis, cũ voluntas ab alio ad vnũ determinetur, priùs quàm ipsa libertate sua vtatur, quæ illatio sępe est in superioribus probata libr. 1. & 3. Nec refert, si quis dicat posse hanc determinationẽ voluntatis esse moralem, & nõ physicã, ideòq; non impedire libertatẽ. Hoc (inquam) nõ obstat, quia illa determinatio moralis, qualis esse potest, nõ est necessaria, nec semper imò rarò occurrit: hæc autem futura cõditionata non solũ cognoscũtur in his effectibus, qui proueniunt à voluntate sic determinata, sed etiã in his, quæ sunt à voluntate omnino indifferente: imò & interdum in his quæ sunt à voluntate in oppositã partem magis propensa, vt de peccato Adæ, & de alijs similibus dicebamus: tum etiã quia illa determinatio, licèt fortasse talis sit, vt actus sit suo modo infallibilis, non tamen est tãta, vt repugnet omnino, & implicet contradictionem, aliter euenire, quàm iudicatum est; quod tamen in veritate diuinæ scięntiæ reperiri necesse est, vt est etiã in superioribus tactum. C

5 Si verò dicatur, in illis conditionibus includi aliquem influxũ liberũ ipsiusmet voluntatis, facilè reijcitur talis respõsio. Quia influxus liber volũtatis proximè non est nisi in aliquem actum secundum ab ipsa voluntate elicitum; & mediante illo in aliquem aliũ effectũ: ergo talis influxus liber non est vnũ ex prærequisitis in causa libera ad actum liberum efficiẽdum, sed est ipsa effectio actus liberi. Vnde cognoscere actum liberum futurum in tali effectione futura, non est cognoscere in causa, sed in se. Nisi fortasse sermo

Occurritur responsioni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit de aliquo posteriori actu, qui in alio priori cognoscatur, quod nil refert ad quæstionem de qua tractamus, quia non dubitamus, quin, supposito vno actu libero, possit in eo alius cognosci, sub hac conditionali (v.g.) si quis amet, & non habeat, desiderabit: hoc autem modo non cognoscitur cõtingens, vt sic, sed necessarium ex suppositione, & sub ea ratione, qua necessarium est. Et tunc relinquitur quæstio eadem de illa suppositione libera quomodo cognoscatur esse futura, si causa eius in tali dispositione constituatur. Atq; item illa responsio non habet locum in primo actu seu primo influxu libero, quomodo, scilicet, sub ea conditione cognosci possit, cùm tamen tota difficultas sit de primo actu, & prima effectione libera: nam hæc scientia ad ista omnia extenditur, vt ex probationibus superiùs adductis constat.

6 Præterea declaratur in hunc modũ, nam si hoc modo hæ conditionales cognoscuntur, reuera cognoscuntur in vi illationis, quia cognoscitur consequẽs in antecedente, quia cognoscitur ex vi eius infallibiliter futurũ: ergo & ex necessitate: nã infallibilitas, quæ oritur ex vi antecedentis per se sumpti, nulla alia facta suppositione ex parte cõsequentis, requirit necessitatem in causa prout antecedit vsum libertatis: talis autem necessitas est necessitas simpliciter, & libertati repugnat. Cõfirmatur etiam à posteriori, quia, si ex comprehensione causa posset cognosci futuritio talis effectus, angelus posset huiusmodi conditionalem propositionem cognoscere, quia comprehendit humanam voluntatem, quoad potestatem eius, & quoad omnes conditiones requisitas ad operandũ ante vsum libertatis: ergo etiam cognoscet, quid faciet, his vel illis conditionibus positis.

Præcluditur euasio quædam. Respondent quidam, non esse parem rationem, quia, licèt angelus comprehendat, non tamen supercomprehendit sicut Deus. Sed contra, quia aut hæc vox importat excessum perfectionis in cognitione solùm ex parte cognoscentis, aut ex parte rei cognitæ. Primũ solũ nihil refert, quia, si cognitio æquè manifestat rorum id quod est in obiecto, &, quantum ex parte obiecti cognoscibile est, etiam manifestat quidquid ex vi talis obiecti cognosci potest, imò hoc pertinet ad rationem comprehensionis: & ille excessus ex parte cognoscentis solùm quasi materialiter se habet ad cognoscendum vnum in alio, seu ex alio. Vnde, si, comprehensa tali causa cum omnibus conditionibus eius, ex vi eius non cognoscitur quid faciet, quantumcunque ex parte cognoscentis supercomprehendatur, id est, licèt perfectiori ac perfectiori actu cõprehendatur, nunquam potuit talis effectus ex vi talis causæ cognosci. Si autem dicatur alterum, apertè sequitur, alteram illarum cognitionũ non esse comprehensionem, quia id cõprehenditur, quod omnino est (vt sic dicam) intrà comprehendentem, ita vt ex parte obiecti nihil illum lateat: repugnat ergo esse comprehensionem, & superati ex parte obiecti ab alia cognitione.

7 Neq; testimonia aut locutiones Augustini illi fauent sententiæ: aliud est enim, ad cognoscẽdos hos actus liberos de causa sua, seu de voluntate, in tali vel tali occasione applicata, necessarium esse comprehendere causam ipsam seu voluntatem, & omnia quæ illam circunstant: aliud verò est ex vi comprehensionis causæ cognoscere talem effectum. Primum est verum, quia cognitio talis effectus supponit & requirit perfectam cognitionem causæ; secundum autem est falsum, vt ostensum est; neque sequitur ex primo, quia potest effectus cognosci de causa seu emanaturus à causa, non in ipsa causa, sed in ipsamet emanatione in se cognita, vel vt præsente, vel vt futura absolutè, vel sub conditione. Augustinus ergo affirmat primũ, non autem secundum.

Respondetur ad Augustin.

Secunda sententia declaratur.

8 Secunda sententia est, cognoscere Deũ huiusmodi cõditionata, futurã in decreto suæ voluntatis. Quòd si obijcias, Deum nihil de his sua voluntate decreuisse, cùm simpliciter futura non sint; respondent huius sententiæ auctores, Deum non cognoscere hæc in absoluto decreto, quo voluerit, illa esse aut fieri, sed in decreto includẽte eandem conditionem in obiecto. Itaque fingit hæc sententia, Deum præter ea, quæ absolutè decreuit fieri à causis liberis, decreuisse etiam omnia, quæ à quacunque voluntate possibili futura essent, si sub hac vel illa cõditione crearetur, imò & omnia, quæ ipsamet voluntas diuina faceret, si aliæ occasiones, vel circunstantiæ ad operandũ, se illi offerent. Hanc sententiam docuêre nonnulli ex his auctoribus modernis, qui prædefinitionem Dei requirunt vt causam simpliciter necessariam & essentialem actuum humanorum, confundentes prædefinitionem cũ concursu. Inter antiquos verò potest hęc opinio attribui Scoto & alijs, qui dixerunt, cognoscere

Gamel. 1. 2.

scere Deum contingentia, quæ aliquando sunt futura in decreto aliquo suæ voluntatis, quanquam illi de hoc conditionato decreto nihil expresserint.

9 Ratio contrariorum sententiam. Alij verò in tantum ab hac sententia dissident, vt impossibile eis videatur habere Deum huiusmodi conditionata decreta. Quia voluntas illa non potest esse necessaria in Deo quoad specificationem (vt sic dicam) quia voluntas diuina non est ex se determinata ad volendum hoc potiùs quàm illud circa creaturam liberam, quacunque conditione posita, & secluſa alia priori voluntate vel permissione Dei. Neque etiam est necessaria quoad exercitium, quia Deus circa creaturas nullam necessariam voluntatem habet, nisi fortasse simplicem complacentiam de illis vt possibiles sunt, quatenus hac ratione connexionem habent cum sua omnipotentia: sub quacunque autem alia ratione, sub qua non habent talem connexionem, vel cum omnipotentia, vel cum bonitate, aut beatitudine Dei, non est cur Deus necessariò exerceat aliquem actum voluntatis circa illas. Rursus nec talis actus potest esse liber, quia non potest intelligi actus liber in Deo, nisi ex eo resultet pro aliquo tempore mutatio in creatura, sed ex illa voluntate conditionata, nulla resultat mutatio in creatura aliquo tempore futura, quia ex vi talis voluntatis creatura nunquam erit, absolutè loquendo, & conditionalis nihil ponit in esse: ergo talis voluntas non est possibilis. Maior patet, quia talis voluntas non potest esse in Deo per mutationem Dei: ergo oportet vt sit saltem cum mutatione creaturæ, quia, cùm inter illa duo extrema, scilicet, voluntatem Dei, & creaturam mediet nouus relationis saltem rationis, necesse est vt illa, saltem remotè fundetur in mutatione alterius extremi, quia illa relatio non est conficta sine aliquo fundamento in re.

10 Non probatur præcedens discursus. Sed ego non censeo, huiusmodi voluntatẽ esse simpliciter impossibilẽ in Deo, tam circa volenda ab ipso Deo, quàm à volũtate creata. Cur enim nõ potest Deus nunc habere hanc voluntatem, si crearem talem angelum, prædestinarem illum, aut, si Adam non peccasset, Spiritus Sanctus fieret homo? cùm neque ex parte obiecti sit repugnantia, neque etiam ex parte actus diuini. Vt enim intelligatur determinatio libera ad aliquod obiectum, nõ semper necessaria est realis mutatio physica in illo obiecto; vt latiùs 1. par. quæstio. 19. ostenditur. Et patet breuiter, primo exemplis, quia voluntas qua Deus vult, aliquem obligare, nullam mutationem ponit in illo formaliter, & ex vi sua. Item voluntas, qua vult dare concursum sufficientem, quantum est ex parte sua, in nulla re ponit necessariò mutationem realem, & sic de alijs. Ratio verò est, quia, quidquid homo potest velle per mutationem sui, si aliunde non repugnet, potest etiam Deus velle sine sui mutatione propter summam eminentiam actus suæ voluntatis. Potest autem homo velle aliquid, etiam si in illo absolutè nolit mutationem efficere: cur ergo non poterit idem Deus facere? Vnde respectus ille rationis non semper fundatur in physica mutatione aliquando futura, sed sufficit interdum mutatio moralis, quæ sumitur in ordine ad prudentem rerum æstimationem: & in præsenti dici potest illa mutatio conditionalis, quia nimirùm ex vi illius decreti ita iam compararetur effectus ad talem causam, quòd posita illa, omnino esset futurus ex vi talis decreti, cùm tamen alioqui de se non ita esset futurus.

11 Secũda sententia improbatur. Sed, quanuis hæc voluntas absolutè & in vniuersum non sit impossibilis in Deo, tamen, cùm sit libera & non necessaria, vt benè probant argumenta facta, nullo sufficienti fundamento affirmatur, Deum habere tale decretum liberum circa omnia hæc conditionata obiecta: supponit ergo hic modus explicandi prædictam sententiam aliquid incertum; maximè cùm huiusmodi actus nihil conferat ad rerum gubernationem; nec per eum Deus aliquid disponat circa res à se gerendas: est ergo talis actus sine causa confictus. Quocirca, si liber est, potuit non esse in Deo: vnde, illo casu posito, non posset Deus habere scientiam conditionalium: consequẽs autem est falsum, quia tunc procederent rationes factæ, quòd etiam tunc aliqua pars conditionalis inter contradictorias, esset vera: ergo cognosceretur ex vi perfectionis scientiæ Dei. Deinde illud decretum, prædicto modo excogitatum circa conditionata, non pertinet ad intrinsecam perfectionem Dei, cùm sit liberum formaliter: hæc autem scientia, suppositâ veritate obiecti, per se pertinet ad perfectionem Dei, seu necessariò comitatur illam.

12 Euasio. Propter hæc dicunt aliqui, quanuis Deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus nunc non habeat necessariò tale decretum circa omnia obiecta conditionalia, cognoscere tamen quid sua voluntas decretura esset circa creatas voluntates in omnibus illis occasionibus, quæ sub illis omnibus conditionibus apprehenduntur, & hoc modo semper scire de omnibus voluntatibus creatis, quid essent volituræ.

Sed hæc responsio, præter alias difficultates infrà attingendas, relinquit nobis eandem quæstionem de ipsamet voluntate diuina, quomodo scilicet de ipsa cùm omnino libera sit, cognoscatur quid esset volitura in tali occasione, si nũc nõ intelligitur habere actuale propositum illud faciendi in illa occasione. Respondent aliqui etiam ex modernis Scriptoribus, hoc cognoscere Deum de sua voluntate in comprehensione suæ essentiæ, & omnium quæ in illa repræsentãtur, & præsertim in suo iudicio & ratione æterna, per quam cognoscit, quid sit meliùs facere, velle, aut permittere in omni occasione, & consequenter scit, voluntatem suam id fuisse volituram. Alij verò distinctione vtuntur: nam vel conditio (inquiunt) talis est, vt nullam habeat connexionem neque ordinem ad voluntatem, id est, quòd de se neque confert quidquam ad illam mouendam, determinandam seu impediendam, vel ad hoc aliquid confert. In priori euentu negant, Deum cognoscere quid esset volituru, vt (v. g.) in hac propositione, si Adam non peccáret, an decerneret Deus vt Spiritus Sanctus fieret homo: quia illa conditio nihil omnino confert ad hanc voluntatem: imò aliqui existimant, non potuisse Deum habere hoc actuale decretum circa illam conditionalem propter eandem rationem. At verò in posteriori casu aiunt, Deum cognoscere suum decretum, vel prædicto modo, vel in ipsa rerum connexione; vt in illa conditionali, si in Tyro & Sidone fierent signa, crederent, cognoscit Deus, quod etiam ipse concurreret cum illis ad credendum, vel decerneret vt crederent, quia ex naturâ rei ille effectus haberet aliquam connexionem cum voluntate Tyriorum & Sidoniorum, & consequenter cum concursu & decreto ipsius Dei.

13 Refellitur. Sed hæc omnia falsa sunt, & difficiliorem ac obscuriorem reddunt hanc rem: nam in primis quod dicebatur de cognitione decreti diuini in iudicio & comprehensione intellectus, repugnat diuinæ libertati; quia illud iudicium est merè naturale: ergo si ex vi eius voluntas est determinanda ad hoc potiùs quàm ad illud, non liberè sed necessariò determinatur per influxum necessarium à causa, vel conditione necessaria. Consequentia nota est ex dictis, antecedens patet, quia illa diuina comprehensio vt antecedit voluntatem, non est vnde habeat vllam indifferentiam, sed est omnino naturalis. Præcereà ostenditur, Id esse falsum, quia omne bonum extra Deum, etiam si sit melius & vtilius creaturæ, ipsi tamen Deo necessariũ non est, neque ad perfectionem virtutis eius pertinet illud velle: ergo nullum iudicium, quãtumuis comprehensiuum de huiusmodi bonis determinat voluntatem Dei ad volendum hoc vel illud.

Hinc consequenter constat, inutilem esse illam distinctionem: nam, licèt sit connexio inter conditionem propositam, & effectum, dummodò non sit necessaria habitudo, sed cum indifferentia libertatis non potest ex vi talis connexionis futurum decretum cognosci, vt in exemplo de Sidonjs, quanuis effectus credendi esset accommodatus voluntati Sidoniorum in tali opportunitate constitutæ, non inde fit, Deũ concursurũ cũ illis, aut effecturum vt ipsi crederent, etiamsi veller, vt talis conditio in re constitueretur. Neq; verò è conuerso dici potest, quòd, videndo esse futuram voluntatem Sidoniorum, si talis conditio adesset, vidit consequẽter suum concursum, seu suum decretum vt absolutè futurum, quia ille effectus seu actus voluntaris Sidoniorum supponit, maximè iuxta hanc sententiam, decretum diuinæ voluntatis volentis, vel actum, vel saltem concurrere ad actum: non ergo potest hoc decretum à Deo in illo effectu cognosci. Altera vero pars, scilicet quando conditio & decretum Dei non habent connexionem, est in aliquo sensu vera; non tamen in alio suprà declarato, scilicet, si solùm iudicetur concomitantia: quia nihil repugnat, quòd vel nunc Deus habeat tale decretum, vel cognoscat, an haberet illud, posita hac vel illa conditione.

14 His ergo modis non rectè explicatur hæc scientia per ordinem ad decretum diuinæ voluntatis. Et accedunt præterea difficultates omnes suprà tactę contra sententiam asserentem, prædeterminare Deum voluntatem efficaciter ad suos actus, & huiusmodi prædeterminationem esse necessariam ad operandum quoniam hæc sententia manifestè

festè supponit & continet illam. Vnde sequitur iuxta hanc opinionem, Deum præsciuisse illam conditionalem si Adam creatur, &c. peccabit, quia præsciuit decretum volũtatis suæ determinandi Adam ad actum peccati, si in tali occasione cõstitueretur; quod quàm sit alienum à veritate & pietate suprà dictũ est. Et præterea, quando Sancti inquirunt, cur Deus creauerit Adam, quem præscie bat casurum, certè supponunt, non fuisse casurum ex determinatione Dei, alioqui non haberet locum illa quæstio, sed alia magis perplexa, scilicet, cur diuina voluntas suo decreto determinare deberet volũtatem Adæ ad talem actum & consensum, cùm voluntas Adæ sine hac determinatione cadere nõ posset. Vnde præterea inquiro an talis determinatio sit necessaria ad veritatem illius conditionalis, necne. Si est necessaria, tollitur libertas ad non agẽdum in habentibus illam, & ad agendum in non habentibus, vt suprà latè deductum est. Quare hoc modo explicatæ huius scientiæ nulla est vtilitas ad declarandam præfinitionem Dei, & alia suprà dicta. Si verò non est necessaria, adhuc habet locum hæc conditionalis, si homo creetur à Deo in tali occasione, & non determinetur ad hoc vel illud à Deo, faciet hoc vel illud, in qua altera pars est vera: ergo illa sciri potest sine illo decreto, cùm in ipsamet excludatur.

Vera sententia.

15 Probatur. Dicendum ergo est, Deum cognoscere hæc futura conditionata sua infinita virtute intelligendi, penetrando immediatè veritatem, quæ in ipsis est, seu concipi potest, neq; indigere aliquo alio medio vt illa cognoscat. Qui modus dicẽdi est consentaneus his auctoribus, qui dicunt, Deũ cognoscere futura contingentia immediatè intuendo veritatem eorũ quos suprà cap. 3. citauimus, & in idem ferè redit, quod alij dicunt, cognoscere Deum futura ex vi infinitæ repræsentationis suarum idearum. Declaratur autem in hunc modum, nam, vt dixi, ex parte Dei & principij cognoscendi non oportet quærere aliũ modum vel rationem cognoscendi, quàm ipsum lumen infinitũ Dei, & perfectionẽ, ac æternitatem scientiæ eius, ex vi cuius apprehensa quacunque re, seu quacunque complexione rerum à nobis enunciabili, naturaliter ex efficacia luminis iudicat, quid veritatis sit in vnaquaq; re, seu in quocunq; obiecto cognoscibili; & in hoc sensu verè loquuntur qui dicunt, Deum cognoscere hæc omnia per suas rationes æternas, & ex vi earum. Verè etiam dici potest, scientiam Dei ex vi suæ æternitatis ad hæc omnia cognoscenda extendi, quia illud immutabile iudicium Dei tale est, vt non solum attingat quidquid futurum est in aliqua differentia temporis realiter futura, sed etiã quidquid futurum esset in quacunq; differentia temporis posibili, si Deus voluisset creare illud. Ex parte autem obiecti, seu rei cognoscendæ, neq; oportet, vt aliquod medium intercedat, quia veritas ipsa in se & sine alio medio videtur à Deo, quia nullũ medium habet, & vnumquodque cognoscitur à Deo sicut est: neq; etiam requirit entitatem aliquam realem, præter eam, quam habet obiectiuè in intellectu diuino, quia, vt dixi, nõ concurrit ad illam cognitionem vt principium eius, sed merè terminando; & ad hoc non requiritur actualis existentia, si alioqui in cognoscente sit sufficiens virtus, & principium talis cognitionis.

16 Vnde obiter cõstat (quod multum hãc sententiam confirmat) ferè non esse maiorem difficultatem in hac scientia conditionatorum, quàm absolutorum contingentiũ: quia in vtrisque cognoscitur veritas rei, licet in causis suis videatur esse indeterminata, & à parte rei nondum existat: cognoscitur autem per conformitatẽ & comparationem ad rem, prout in tali tempore & modo existet, vel absolutè, vel sub conditione: ergo scientia diuina ad omnes has veritates extenditur ex vi suæ infinitæ comprehẽsionis. Nec refert, quòd res absolutè futura, aliquando habitura sit realem existentiam, non vero res sub conditione tantum proposita, quia illa realis existentia verè non est, antequàm in propria duratione & mensura res producatur, sed solum per ordinem ad illam propositio de futuro habet veritatẽ, & diuinus intuitus æternus ratione suæ immensitatis ad illam termi natur, ac si iam verè existeret. Sic ergo in præsenti, licèt res actu non existat, nec absolutè exitura sit, propositio conditionata habet veritatem per habitudinem & conformitatem ad illam sub existentia apprehensam cum prædicta cõditione; & diuinus intuitus ratione suæ infinitatis extendi poterit ad videndum, quid tali rei cõiungeretur, aut quid ab illa prodiret, si tali modo constitueretur. Est ergo in his futuris omnibus idem cognitionis modus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT VIII.

Quomodò cognoscat Deus hæc futura in decretis liberis suæ voluntatis.

1 QVæ hactenus diximus, præcipuè procedunt de actibus voluntatis creatæ, qui propriè futuri sunt: in Deo enim, propter æternitatem & simplicitatē sua nihil videtur esse propriè futurum; licèt nos ita loquamur, quia diuinas res ad modū creatarū concipimus & declaramus. Et quidem ad intentionē præsentis operis sufficere videbūtur ea, quæ de scientia horum futurorū in voluntatibus creatis dicta sunt; ad materiæ tamen complementū, &, vt difficultatibus omnibus plenè satisfactū sit, necessarium visum est, hāc scientiam etiam in diuina voluntate declarare.

2 Vt autem difficultas intelligatur, aduertendū est, in diuina voluntate, eò quòd verè libera sit quædam decreta libera à Theologis considerari, quæ, prout libera sunt, id est, prout ad talia obiecta liberè terminantur, possunt nō esse in Deo ex æternitate, quāuis, post quā semel fuēre, variari non possint propter Dei immutabilitatem. De quibus decretis cōtrouersia est inter Theologos, addantne aliquid rei actui necessario diuinæ voluntatis, vel tantū aliquid rationis: ea verò quæstio nihil ad rem præsentem attinet: vtroq; enim modo locū habet difficultas quam tractamus; & ideò ab illa nunc abstrahimus, quā in Disp. 19. Metap. copiosè tractauimus & ex ibi dictis supponimus, hæc decreta nullam realē modum Deo addere, etiam si de illis nos ita loquamur, ac si illum adderent, quia non possimus aliter loqui.

3 Primo sententia. De his ergo diuinis decretis docuerūt aliqui viri docti, non posse Deū illa scire ad modum futurorū contingentium, vel absolutè, vel sub conditione, etiā si actus liberos creatos Deus ita cognoscat. Rationem autē differentiæ reddunt aliqui ex principio tacto capite superiori de modo cognoscendi hæc futura in causa, seu in volūtatis cognitione. Dicunt enim, hanc cognitionem causā debere esse talem, vt non solū sit voluntatis comprehensio, sed etiam supercomprehensio: at verò Deus creatas voluntates non solū comprehendit, sed etiam excedit illas infinitè, quod est supercomprehendere, voluntatem tamen propriam licèt cōprehendat, non tamen excedendo, sed adæquando tantùm; & ideò non supercomprehendit, nec cognoscit hæc futura de tali voluntate.

Ratio.

Refellitur ratio.

Hæc verò ratio mihi nullo modo probari potest: in primis enim supponit falsam sententiā, hæc scilicet futura cognosci in virtute seu dispositione volūtatis per cōprehensionē eius. Deinde, priusquàm cōsideremus virtutem & facultatem ex parte cognoscentis, inquirā de veritate & cōnexione ex parte obiecti cognoscibilis; aut enim in volūtate libera creata sic dispositā cognoscibile est quid actura sit vel esset, si ita esset disposita: vel non est cognoscibile. Si non est, ergo, quantumuis supercomprehendatur talis voluntas, nunquā in illa id cognoscetur. Si verò est cognoscibile, ergo, quantum est ex vi obiecti, etiam in voluntate increata erit cognoscibile, quam determinationem liberam sit habitura in hoc vel illo euētu: quia præcisè considerando obiectū non est maior ratio nec connexio in vno, quam in alio, ergo etiam ex parte virtutis cognoscitiuæ diuinæ tam poterit cognosci vnū, quàm aliud, aliàs aliquid ex se cognoscibile non caderet sub cognitionem Dei ex defectu virtutis cognoscentis, quod est manifestè falsum. Declaratur tandem in hunc modum ex suprà dictis, quia, quantum ad hanc rationem cōprehensionis, quæ est cognoscere rem, quantum cognoscibilis est, tam perfectè cognoscit Deus suā voluntatem, quā creatam: si quis autem est excessus in diuina scientia respectu volūtatis creatæ solùm est, vel quasi materialis in genere entis, vel quia diuina scientia plura posset comprehendere in illa voluntate, si plura in illa continerentur; sed ista differentia solùm est per accidens, vt in vna voluntate potiùs cognoscatur determinatio libera, quàm in alia: igitur.

4 Alio modo exponitur dicta sanctē tia.

Vt ergo hæc opinio aliquo modo verisimilis fiat, non ex parte virtutis cognoscentis seu ex illius excessu, sed ex parte obiecti reddēda est ratio; videlicèt, quia nec re ipsa, nec secundùm rationem potest Deus videre hęc futura decreta libera, priùs quàm sint præsentia actu in se ipsis. Itaque, propositio (vt more nostro loquamur) in qua Deo attribuitur aliquod decretum liberū, vt velle creare mundum, non priùs ratione habet determinatā veritatem, quā Deus intelligatur actu habere in sua æternitate illud decretū, & ideò non objicitur diuinæ scientiæ vt exhibendū, sed vt iam exhibitū. Quod aliter contingit in voluntatibus creatis; & ideò est in his locus cognoscendi futura, vel absoluta, vel conditionata, priusquàm in se ipsis actu sint, non

non tamen in decreto libero volūtatis Dei. Assumptū declaratur primò, quia in aliquo signo æternitatis intelligimus Deum vt sciētem & comprehendentem se ipsum, & nondum scientem suas determinationes liberas etiam vt futuras, vel absolutè, vel conditionaliter; ergo in illo signo non est determinata veritas in illo obiecto. Antecedens patet de illo signo æternitatis, in quo intelligimus, Patrem generare Filium: producit enim illum ex comprehensione sui, & nō ex aliqua scientia sui decreti liberi: quia hæc non est simpliciter necessaria: Filius autem solùm per scientiam omnino necessariā producitur: ergo in illo signo nō intelligimus in Deo scientiam sui liberi decreti. Prima verò consequentia probatur, quia in nullo signo est obiectum cognoscibile, in quo non cognoscatur à Deo: ergo, si in illo signo non scitur, neque illud obiectum scibile est: ergo non habet determinatam veritatem. At verò post signum illud intelligitur voluntas diuina actu iam liberè decreuisse: ergo nullum signum relinquitur, in quo posit illud liberum decretum vt futurum cognosci. Probatur minor, quia liberū hoc decretum Dei non habet dependentiam (vt ita dicam) seu non præsupponit, nec requirit aliam scientiam præter illam necessariam: ergo statim post illam concipi debet vt actu præsens: nam, cùm in æternitate omnia sint simul, hæc signa rationis solùm distinguuntur secundùm præsuppositionem obiectorum, vel rationum formalium inter se: ergo, seclusa hac præsuppositione, nulla est ratio ordinis nec fundamentum ad fingendum illa signa. Confirmatur, quia, sicut hæc scientia non est simpliciter necessaria, ita etiam nec liberum decretum: ergo ex hac parte non habent ordinem, & aliūde decretum voluntatis est formaliter liberum, & ab illo prorsus resultat denominatio libertatis in scientia: ergo ex hac parte in aliquo signo rationis priùs debet intelligi actualis voluntas, quàm scientia eiusdem voluntatis vt futuræ. Ac deniq; confirmatur, quia aliàs priùs sciuisset Deus vt futura omnia libera decreta, quæ nunc habet, quàm videret præsentia: ergo vidit illa, non tantum vt conditionatè futura, sed vt absolutè, quia solùm præsupponunt naturalem dispositionem diuinæ scientiæ, voluntatis, bonitatis, & potentiæ: cōsequens autē videtur falsum, tum quia rei æternæ videtur repugnare illa antecessio futuri, tum etiam quia aliàs in illo signo ante actuale decretum suæ voluntatis, haberet Deus scientiam de effectibus futuris à voluntate creata, non tantùm conditionatam, sed absolutam vel visionis; tum denique propter illud inconueniens, quia impediretur libertas Dei: nam, posita illa scientia, iam non potuisset Deus non habere illa decreta: sicut solent dicere Sancti, Luciferum vel Adam nō præsciuisse suum lapsum, quia, si præsciuissent, non potuissent non cadere, vt videre licet in Anselmo de casu diab. c. 21. & Ensēb. lib. 6. de præparat. euangel. cap. 9. Theodor. in id terem. 26. *Ne auferas Verbum, fortasse audient.*

Vera sententia.

5 DIcendum nihilominùs est, hāc scientiam, quantum ad id, quod est perfectionis in illa, extendi ad libera decreta Dei, ita vt Deus ea intueatur non solum ad modum rerū præsentium, sed etiam ad modum futurarū, seu eādem vi & ratione, qua cætera futura cognoscit; & hoc sensu dici posse, cognoscere illa vt futura vel absolutè, vel sub conditione. Fundamentū huius assertionis idem omnino esse debet, quod de reliquis actibus liberis, addendo solum, nullam sufficientem rationem differentiæ reddi posse inter diuinam & creatam voluntatem, vt in altera hæc futura possint cognosci, & non in alia. Quod primò ostendo in his decretis liberis, quæ de facto non sunt in diuina voluntate, possent autem esse, si alia non fuissent, vel si hoc vel illud accidisset. Vt (v. g.) nunc Deus non prædestinauit homines, qui ex Adamo non sunt generandi; si autem decreuisset Deus, producere genus humanum in alio homine, ex progenie illius alios prædestinasset, de quibus nunc nihil decreuit: ergo de illis hominibus potest nunc obijci intellectui diuino hoc enunciabile, si creassem humanum genus in tali homine, ex illius progenie hos vel illos elegissem: & similia exempla possunt infinita cogitari de quibus habemus in Scriptura nonnullum vestigium, Psalm. 80. *Si populus meus audisset me, Israel si in vijs meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem.* Vbi Basilius, Augustinus & alij notant esse absolutam prædictionem, & particulam *forsitan*, non esse positam ad minuendam certitudinem. Ad idem inducit potest illud Matth. 26. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & ipse exhibebit mihi plusquàm duodecim legiones angelorum?*

Declaratur & probatur in his decretis quæ Deus nō habet.

Psalm.

Basilius. August.

Matth.

In

Universidad de Deusto
Biblioteca

In his ergo conditionalibus locum habent A omnia argumẽta suprà facta de voluntatibus creatis, quia in illis obiectis est determinata veritas: ergo in se est cognoscibilis per Diuinam ac infinitã virtutem cognoscẽdi. Item differentia de supercomprehensione exclusa est. Altera verò de existentia æterna decreti liberi hîc locũ non habet, quia hoc decretum non est positũ ab æterno vt supponimus. Solùm ergo est differentia, quia, si illud decretum poneretur in Deo, nihil adderetur voluntati eius: in voluntate autẽ creata non ponitur sine additione alicuius actus. Hæc autẽ differẽtia ad rẽ præsentem impertinens est. Quid enim refert, quod decretũ liberũ addat, vel nõ addat aliquid, vt cognosci possit? Sicut etiã præsens decretũ liberũ nihil addit his, quæ necessariò sunt in Deo, & nihilominùs perfectissimè videtur propria & intuitiua visione. Quod verò dicunt B alij, has cõditionales respectu diuinæ voluntatis non cognosci, quia cõditio nihil cõfert vt tale decretũ sit, vel nõ sit, nihil iuuat, tum quia id non est in vniuersum verum, potest enim aliquando conferre, vt si Petrus oraturus esset Deũ, an Deus voliturus esset illum exaudire: nam oratio ad inclinandã voluntatẽ confert, tum etiam, quia, quando conditio nihil confert, potest cognosci concomitãtia etiam si non cognoscatur causalitas vel ratio talis voluntatis, vt suprà dictum est.

6 Declaratur dicta sententia in his decretis liberis, quæ Deus habet.

Secũdò de his decretis liberis, quæ facto Deus habet, præsertim de his, quæ ex se solo habet (vt ita dicam) id est, quæ in illo nõ supponunt ex parte voluntatis miũ proprias perfectiones, vt est voluntas creãdi mundũ; de his (inquam) clarũ est, secundùm rem non potuisse priùs conditionaliter, quàm absolutè præsciri, quia omnis conditio, quæ ad illas antecedit seu prærequiritur, supponitur vt in re posita, quia non est alia, nisi quòd Deus habeat talem naturã, bonitatẽ, voluntatem, &c. conditionalis autẽ, quæ supponit conditionem in re positã, transit in absolutam; vt voluntas creandi mundũ hunc, quam Deus ab æterno habuit, nullam suppositionem liberam supponit; & ideò idem fuit cognoscere Deum hanc conditionalem. *Si mea voluntas talis est naturæ, libertatis, ac bonitatis, hoc volet*; & absolutè scire, *mea voluntas volet creare mundum*; quia illa suppositio in se, & vt scita, necessariò supponitur. Quòd autẽ nihilominùs huiusmodi decretũ possit priùs ratione cognosci vt futurũ, quàm vt actu præsens; seu (quod idẽ est) quòd possit cognosci eadẽ vi & ratione, qua cognoscuntur alia futura cõditionata, probatur primò in hunc modum, quia, quanuis illud decretũ in se sit æternum & actu præsens, tamen cognosci potest quasi independenter ab illa actuali præsentia, quod per hanc hypothesim optimè explicatur, si per impossibile illud decretum nõ esset æternum, & aliquãdo illud habiturus esset Deus, nihilominùs, semper cognouisset, suã voluntatẽ fore illud decretũ habituram: ergo etiã si nunc sit æternum intelligitur cognoscibile de diuina voluntate ad modũ futuri, & independenter ab actuali præsentia; & hoc solũ est priùs ratione cognosci vt futurũ, quàm vt præsens, quia, vt in argumentis in contrarium tangebatur, hæc prioritas non est in re, sed ad explicandam vim, & modum cognitionis, consideratur ex ordine vel independentia obiectorum.

Prima probatio.

Secundò hoc ipsum ita declaratur, quia quanuis decretũ Dei liberũ, æternũ sit, nihilominùs priùs ratione cõcipimus cognoscere Deum voluntatem suam quatenus potest hoc vel illud liberè velle, quàm vt actu volentem hoc vel illud: ergo etiam priùs ratione potest eandem voluntatẽ cognoscere vt volituram, quàm vt actu volentem: patet consequentia, quia neque ex parte obiecti est maior repugnantia in vno, quàm in alio, neq; ex parte cognoscentis potest sufficiẽs virtus deesse: neq; æternitas ipsius diuini decreti repugnat vel excludit hũc ordinem secundùm rationẽ. Vt si Deus creasset ab æterno voluntatem angeli, & illa ex æternitate haberet actũ liberum, non repugnaret, Deũ C cognoscere illum actũ non solùm vt præsentem realiter, sed etiam vt emanaturum à tali voluntate: si enim hoc cognosci potest de re, quæ est in tẽpore futura, cur non poterit cognosci de re æterna secundùm quemcũque ordinem rationis considerata. Atq; hoc exemplum satis declarat, non esse necessariũ hanc futura, prout cadunt in hanc scientiam, dicere ordinem durationis, sed sufficere ordinem causalitatis seu rationis.

7 Ratio secunda.

8 Tertia ratio.

Tertiò hoc ipsum confirmatur, supposito alio principio, in quo omnes auctores huius sententiæ conueniũt, scilicet, habere Deum hanc scientiam conditionatam de actibus voluntatis creatæ, priùs secundùm rationem, quàm ipse aliquid liberè decernat circa vllam creatarum voluntatum. Ex quo argumentor in hunc modum. Priùs ratione, quàm Deus habeat hanc scientiam conditionatam de creaturis, habet scientiam simplici-

simpliciter necessariam de omnibus, quæ A possunt creaturæ conuenire: nã iuxta probabiliorem opinionẽ hanc scientiã simplicis intelligentiæ creaturarũ habet Deus in illo primo signo, in quo se ipsum cõprehendit, seu in quo Pater generat Filiũ, in quo nondũ intelligitur habere hanc scientiam cõditionatã, quia non est ita simpliciter necessaria, ac scientia simplicis intelligẽtiæ; & nihilominùs in alio signo æternitatis dicitur Deus habere illã scientiam conditionatã, priùs ratione quã circa creaturas habeat decretũ liberũ volũtatis: ergo admittitur in intellecta diuino sciẽtia non omnino necessaria, sed aliquo modo libera, priùs ratione quàm sit in voluntate decretũ liberũ: ergo eadem ratione, præcedere potest in intellectu diuino simili scientia aliquo modo libera habẽs pro B obiecto ipsum decretũ liberũ volũtatis Dei, priùs ratione, quã tale decretum in re positũ intelligatur. Patet consequentia, quia neq; ex parte scientiæ & actus liberi est maior ratio, neq; est maior connexio inter voluntatẽ creatã & actum suum, quàm inter voluntatẽ diuinam & suum decretum: est enim hoc perfectissimè liberũ. Neq; assignari potest vlla sufficiẽs ratio cur hoc magis repugnet in voluntate increata, quã in voluntate creata. Confirmatur, quia in illo secundo signo rationis, in quo, ante decretum suæ voluntatis actu positum cognoscit Deus de voluntatibus creatis, quid sint acturæ, si hoc vel illud ipsis accidat, nostro modo intelligendi, est in Deo noua scientia circa creaturas, præter eam quæ est puræ simplicis intelligentiæ & comprehensionis omnis potentiæ creaturæ: ergo in eodem signo intelligetur Deus habere aliquam scientiã voluntatis suæ præter simplicem intelligentiam & comprehensionem potestatis eius: ergo, sicut de voluntate creata cognoscit quid actura sit ex aliqua hypothesi, ita de voluntate sua cognoscet quid voliturus est ex hypothesi, quam in re positã videt, scilicet, quòd est talis naturæ, bonitatis, &c. Patet cõsequẽtia, quia nulla est ratio, ob quã in eo signo noua illa connexio libera sciri possit in voluntate creata, non autem in increata.

Ad fundamenta contrariæ sententiæ.

9 NEque contra hoc obstãt rationes sit periùs factæ, sed earũ potiùs respondeo veritatem hãc ampliùs cõfirma bit. Ad primam ergo & præcipuam ex signis æternitatis desumptã, dicendũ in primis est, non esse vniuersalem: procedit enim de liberis decretis, quę Deus habet, non verò de illis, quæ habere posset, vel habiturus esset circa aliquas res, si quippiã aliud circa illas disposuisset, vel si illæ aliter se gessissent. Dein de dicitur, etiam in illis decretis liberis, quæ nunc habet Deus, non rectè procedere discursum ibi factũ. Quod vt meliùs intelligatur, aduertẽdum est, hæc signa rationis, quæ in æternitate distinguimus, non esse cogitanda tanquam quædam instantia, in quorum vno aliquid intelligitur esse, quod nõ est in alio, sed potiùs explicanda esse quasi per abstractionem præcisiuam, vel per independentiam aut præsuppositionem secundũ rationẽ formalem præcisam: hoc ergo sensu verum est, scientiam per quã Verbum generatur, tatione antecedere scientiã futurorũ, etiã conditionatam; & in illo signo non habere futura contingentia, tam absoluta, quàm conditionata, determinatam veritatem, quãquam illud non tam sit signũ in quo, quàm à quo, seu independentiæ & maioris necessitatis. Per hæc ergo nihil aliud significatur, quàm futura contingentia nõ habere illam necessitatem, quam habet scientia, per quam Verbũ producitur; tamen in eodem sensu verum etiam est, posse intercedere signum rationis in æternitate, inter illud primum necessariæ scientiæ, & aliud, in quo videtur intuitiuè decretum liberũ, tanquã actu iam habitum seu existens: tale autem signũ est illud, in quo cognoscuntur futura libera etiam in voluntate ipsa Dei, ex aliqua hypothesi, quę si nunquã sit ponenda in esse, scientia manet purè conditionata; si verò conditio sit iam posita, illa scientia desinit esse conditionata, & transit in absolutã. Ratio verò huius prioritatis secundùm rationem iam à nobis explicata est ex independentia obiectorum: nam veritas illa vt futura, & fundata solùm in tali connexione extremorũ præscindendo ab actuali existentia pro eadem mensura vel eodem signo, est de se abstractior, & independens ab illa reali præsentia; & ideo vt sic est priùs ratione cognoscibilis. Quod verò decretum liberum non addat voluntati Dei aliquid rei, sed respectum rationis tantùm (in quo aliqui vim faciunt) nihil ad præsentem causam refert, quia Deus non cognoscit hæc decreta fingendo respectus, & licet hoc esset necessarium, posset vt futurus intelligi talis respectus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 Ad primã confirmationem.

Vnde prima confirmatio, quæ ex formali A libertate voluntatis sumebatur, potiùs suadet oppositum, quia hoc ipso, quod scientia non est in se libera; sed necessariò ferrur in obiectum, prout cognoscibile est, intelligimus, eo etiam ordine secundùm rationem ferri, quo obiectũ, est cognoscibile: &, quia ex parte obiecti priùs magisque necessarium est esse posibile, ideò ad hoc scientia primò terminatur. Deinde, quia etiã futurum vt sic prius ratione est, quàm actu existens, ideò priùs etiam secundùm rationem ad illud terminari intelligitur.

Ad Secundam.

Ad secundam autem confirmationẽ, cùm infertur, quod etiam respectu creaturarum scientia absoluta futurorum antecederet ad decretum liberum diuinæ voluntatis; distinguere oportet. Antecederet ad illud vt cognitum, falsum est: quia saltem necessarium B est præcognoscere decretum liberũ voluntatis diuinæ, vt secũdùm rationem futurum proximè post talem scientiam: nam ex illo pendent absolutè futura in creaturis. Si verò inferatur, quòd illa scientia antecedit ad illud decretum, vt actu in repositum, secundùm rationis ordinem; sic concedenda est sequela. Neque hinc sequitur aliquod inconueniens; neque est imperfectio vlla, sed potiùs maxima perfectio, quòd nimirùm Deus varijs modis ratione distinctis hæc futura cognoscere intelligatur, quibus hæc esse cognoscibilia excogitari potest.

11 Quomodo hæc scientia diuina libertatem non impediat.

Ad vltimũ autem inconueniens ibidẽ deductum, quod solet esse præcipuum fundamentũ contrariæ sententiæ, nimirũ quia per hanc scientiã impediri videtur vsus libertatis in diuina voluntate, respõdetur, negando consecutionem. Et in primis eadem fieri potest in scientia & libertate animæ Christi, & ab omnibus necessariò soluenda est. Certum est enim, beatam Christi animam ab instãte suæ conceptionis vidisse quidquid Deus videt scientia visionis; & consequenter vidisse, semperq; præsentes habuisse omnes actus suæ voluntatis, quos per totum vitę tempus habitura erat; & tamen hoc nõ abstulit ei libertatem: ergo, quamuis in æternitate ipsa intelligamus, Deum secũdùm rationem præscire quid voliturus sit, non ideò tolletur libertas Dei. Quod ità explico; fingamus, Deũ in tempore incipere velle aliquid, tũc facile intelligeretur, potuisse Deũ ab æterno præscire quid in tempore voliturus esset: & tũc intelligeremus id scire sine præiudicio libertatis, sicut in anima Christi Domini id intelligimus: ergo idem intelligendũ est etiam si omnia sint æterna. In vtraq; ergo difficultate dicendum est, illam scientiam non auferre libertatem propter duo. Primum est, quia, licèt videatur induci necessitas quædam ex suppositione; tamen ipsamet scientia, quæ præcedere dicitur, ex parte obiecti supponit veritatẽ pendentem ex libero vsu volũtatis: nam, vt dixi in simili, Deus non est hoc volo voliturus, quia scit se hoc volo voliturum, sed potiùs, quia volo voliturus est, ideò scit; & ita illa suppositio non est omnino antecedens, vt libertatem tollat. Secundum est, quia illa scientia nec proponit obiectum voluntati, nec mouet illam ad volendum, vel nolendum, sed est quasi mera speculatio rei futuræ, vt dicere solent Theologi de scientia visionis, & ideò non immutat modum operandi voluntatis, sed merè extrinsecè se habet, sicut sciẽtia vel intuitio, quæ est in alio.

12 Occurritur obiectioni.

Dices, hac ratione satis intelligi, sciẽtiam illam non inferre voluntati necessitatẽ quoad exercitium, videri tamẽ necessitare illam quoad specificationem, ne possit cõtrarium actum habere: sicut dici solet de homine habente reuelationem absolutam suæ damnationis, non quidem necessitari ad desperandum, prorsus tamen impediri seu necessitari ne possit sperare. Consequens autem est planè absurdum, primò, quia aliàs nunquam & respectu nullius obiecti haberet Deus libertatẽ quoad specificationẽ, quia circa omnia obiecta & semper habet hanc scientiam. Secundò, quia, si diuina voluntas secundùm se haberet hanc libertatem quoad specificationem, & hæc scientia illã tolleret, destrueret obiectum suum & se ipsam, quia sciendo de Deo talẽ libertatem, tolleret illam. Respondetur, negando simpliciter sequelã propter easdem rationes suprà adductas: nam, sicut hæc suppositio, quia habet conditiones suprà declaratas, non tollit libertatem quoad exercitium, etiam si, stante illa, non possit voluntas non exercere actum; eãdem ratione, quamuis eãdem facta suppositione non possit exercere actum contrarium, non id proueniet ex necessitate quoad specificationẽ, sed ex incompossibilitate illarũ rerum, quarum altera, scientia videlicet, supponit iam futurũ decretum omnino liberũ; & ideò talis scientia non destruit se ipsam, neq; obiectũ suum: quia vtrumq; simul per illam scitur, & voluntatem scilicet ex se omnino liberè hoc facturam; & quòd, stante hac scientia, non potest cum illa componi vt aliud faciat.

BREVIS RESOLVTIO QVAESTIONIS, DE CONCVRSV, ET EFFICACI auxilio Dei ad actus liberi arbitrij necessario.

AN CONSISTAT IN ALIQVA motione, quæ sola sua vi, & natura physicè prædeterminet voluntatem humanam.

1 CVM superiorum iussu de quęstione proposita sententiam, quã veram censeo, confirmaturus, ac declaraturus essem, diu multũque cogitaui, an breui cõpendio, vel prolixa disputatione id facere expediret, memor illius sententiæ Augustini, *Laborant homines in discendo, & breuia non valẽt intelligere, & prolixa non amant legere.* Namque inter homines etiam doctissimos quidam rerum multitudine, & integra, ac exacta disputatione delectantur, alij breuitatem, & concisum dicendi modum exoptant. Quamobrẽ vt omnibus, quod in me esset, satisfacerem, vtrumque scribendi genus in hac re his temporibus grauissima amplexus sum. Prius enim integrum opus tribus libris digestum confeci, in quo omnia, quæ ad huius causæ perfectam intelligentiam, & examinationem conferre poterant omni diligentia congessi. Deinde, quoniã nonnullis tam prolixũ opus perlegere fortasse molestum esset: alijs verò per graniores occupationes minimè id liceret; decreui hac breui summa totius controuersiæ punctum attingere, ac cõprehendere. Quę in quatuor breues partes diuiditur: in prima sensus quæstionis aperitur: in secunda quorundam Theologorum noua sententia proponitur: in tertia causas, & rationes ob quas illa sententia displiceat mihi, referam: in quarta meam sententiam confirmabo, & declarabo, & obiter ea, quæ contra illam obiici possunt, post quã insinuauero, dissoluam. Quia verò Lectori gratum erit, interdum eã quæ breuiter attinguntur, fusiùs tractata perlegere, aut ea quæ ex auctoribus referuntur, ex proprijs fontibus haurire, hanc diligentiam adhibui, vt semper in margine vtraque loca indicarentur.

QVÆSTIONIS SENSVS.

2 PRincipiò quæstionis sensus & punctus hoc modo declaratur. Conuenimus omnes, inter quos hæc controuersia versatur, homines indigere diuino auxilio supernaturali & gratuito, tam excitante, quàm adiuuante, ad opera supernaturalia præstanda. Rursus omnes docemus, hæc auxilia in multis hominibus esse verè ac propriè sufficientia, etiam si in eis non habeat effectum: quæ idcirco dici solent inefficacia, quoad effectum, id est, non actu operantia, etiam si ex se sint potentia ad talem effectum. In alijs verò hominibus sunt hæc auxilia efficacia: satis enim per se constat, plures homines his diuinis auxilijs præparatos, & adiutos, conuerti, credere, & pœnitere, alioſque supernaturales actus operari: atque adeò habere auxilia, non tantùm sufficientia, sed etiam efficacia, id est, actu efficientia illa opera, propter quæ talia auxilia conferuntur. Punctus ergo controuersiæ est, quid addat hoc auxiliũ efficax suprà auxilium sufficiens: aut cur in vno habeat actualem efficaciam, & non in alio.

Tractamus copiosè de his auxilijs lib. 3. per sex prima capita.

PRIOR SENTENTIA.

3 PRior sententia, quã nonnulli Theologi defendunt, in hoc consistit. Auxilium efficax vltra id totum, quod includit auxilium sufficiens addere quoddam aliud auxilium Dei, distinctum ab ipso actu libero, quo voluntas consentit vocationi Dei, & est causa eius, & priùs naturâ quàm ille.

4 De quo auxilio hæc docent. Primũ à solo Deo fieri, voluntatémq; ad illud recipiendũ solũ passiuè se habere, quia nõ est actus eius, sed quoddam actiuum principium ipsius actus, seu consensus voluntatis.

5 Secundò, nullum hominẽ, siue, quũ primò conuertitur ad Deum, siue, quum per habitus infusos operatur posse actus humanos supernaturales exercere sine hoc auxilio, quia repugnat supernaturaliter agere sine auxilio efficaci Dei.

6 Tertiò, nullum, qui hoc auxiliũ recipit, non operari, seu non conuerti, aut non consentire, non ex aliqui præscientia Dei, sed quia illud auxilium talis est naturæ, & talẽ modũ actualitatis habet, vt potenter, & infallibiliter faciat, voluntatem secum operari, & consentire, quamuis ita suauiter, vt voluntas liberè consentiat.

7 Quartò, per hoc auxilium formaliter determinari voluntatem ad vnum actũ, & ad exercitium eius, quia voluntas, quæ ex se erat indifferens ad eliciendum, vel non eliciendum talem actum, vel etiam ad eliciendum alium, affecta hoc auxilio, formaliter determinata manet ad cooperandum illi, ita vt non stet, habere tale auxilium, & non cooperari illi, vel aliquid illi repugnãs operari.

8 Quintò, voluntatem, priùs naturâ, quã se determinet ad suum actum præstandum, effectiuè prædeterminari à solo Deo, ipsa voluntate solũ passiuè se habente, quoad hanc prædeterminationem, quæ est quasi in actu primo. Nam actualis operatio, seu actus secundus volendi non est in voluntate (etiam ex horum auctorum sentẽtia) absque eius cooperatione, & vitali, & libera: esset enim apertus error oppositum asserere: sed eorum sensus est, inter voluntatem ipsam ex se omnino indifferentem, & existentem in actu primo, quasi remoto, & ipsum actum volendi, qui est secundus & vltimus actus, intercedere quandam determinationem in actu primo, quam solus Deus facit in voluntate, infundendo illi prædictũ auxilium, hanc prædeterminationem aliqui physicam vocant, alij quasi physicam, alij omnino ex se efficacem: sed non est hærendum in voce, nam sensus est idem, scilicet hanc prædeterminationem esse talem, vt ex præcisa virtute sua omnino determinet voluntatem ad actum, seu consensum.

9 Sextò, huic auxilio attribuunt omnia, quæ vel Scriptura sacra, vel Concilia, vel Sancti Patres, præsertim Augustinus, dicunt de diuina gratia in nobis operante, vt velimus, faciamus, & consentiamus: & de Deo, quòd ipse sit qui in nobis operatur velle & perficere, qui discernit iustum ab iniusto, qui miseretur cuius vult: quia non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis, & similia.

10 Septimò, hinc consequenter aiunt, hoc auxilium dari vel negari ex sola diuina voluntate, nam cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Ex quo infertur, quod si Deus non decreuit dare, non est in potestate hominis habere illud, cùm à solo Deo possit conferri, & nulla possit in homine excogitari dispositio libera, per quam sit in potestate eius tale auxilium à Deo obtinere.

Quia,

Quia, vel illa dispositio futura esset ex solis viribus naturæ, & ita discretio operãtis, & non operantis, seu habentis, & nõ habentis auxilium efficax oriretur ex solo bono vsu naturali liberi arbitrij, etiam ex parte eius qui operatur, & habet auxiliũ efficax, quod est Pelagianũ. Vel illa dispositio esset ex alia priori gratia: & illã etiã solus Deus faciet in homine, cùm sit prior omni consensu libero & supernaturali, imò & auxilio efficaci ad illũ necessario: ergo illa gratia non erit in potestate hominis, cùm ad talem gratiam non possit alia dispositio requiri, ne procedatur in infinitũ, & deuolua mur semper in eandem difficultatem: ergo simpliciter totum auxilium efficax, quatenus ab illa priori gratia pendet, non erit in potestate hominis. Itaque iuxta hanc sententiam distributio huius auxilij in sola libera Dei voluntate ponenda est, qui dat illud cui vult, & cui vult negat: nulla alia spectata ratione ex parte hominis. Et ita docent, qui in ea doctrina consequenter loquuntur. Et in hoc auxilio constituunt totum negotiũ prædestinationis hominum quoad infallibilem effectum eius.

11 Octauò, quid sit hoc auxilium non satis declarant, diuisi enim sunt: ad duos tamen modos reducuntur omnia, quæ dicũt. Vnus est, hoc auxilium esse qualitatem quãdam, vel motionem, seu entitatem quasi fluentẽ & actualem. Quæ non est habitus, quia nõ est permanens, cessante actu, neque etiam illa vtimur, cùm volumus, sed potiùs ipsa veluti vtitur voluntate nostra: & pertrahit illam infallibiliter ad consensum, & necessariò, necessitate talis suppositionis, id est, talis entitatis. Neque etiam est actus vitalis, quia non fit ab ipsa voluntate, sed à solo Deo: nec per illam voluntas amat, odit, timet, aut aliquid huiusmodi operatur, sed solum proximè disponitur, actuatur, & determinatur, vt amet, odio habeat, aut metuat id, ad quod à Deo mouetur. Alter modus est, hoc auxilium non esse aliquid inhærẽs voluntati humanæ, sed esse solum actum efficacem & absolutũ volũtatis diuinæ, quo efficaciter & potenter præmouet & determinat voluntatem humanam ad id, quod vult, sicut homo per suam voluntatem determinat intellectum ad credendum, vel brachium ad motum. Itaque supponit hic modus dicendi, Deum dare homini auxilia inhærentia, præuenientia, & excitantia, per illuminationes, & inspirationes: sed hæc

12

13 Tota hæc sententia fusiùs declarata est lib 1. c. 5. lib. 2. cap. 1. & 6. lib. 3. c. 7.

tantùm esse sufficientia, donec accedat illa voluntas Dei, & suo arbitrio determinet voluntatem humanam sic excitatam, & vtatur illa tanquam instrumento quodam libero ad consensum præstandum.

Vltimò sentiunt, necessitatem huius auxilij adæquatam, & formalem (vt sic dicã) non oriri, vel ex fragilitate, quam ob peccatum originale homo contraxit in operãdo bonum, vel ex actuum supernaturaliũ perfectione, quæ vires naturales arbitrij humani superat, sed vel ex generali subordinatione, quam voluntas creata habet ad diuinã, hoc ipso, quòd causa creata est, vel ex eo quòd humana voluntas, cùm indifferẽs sit, non est apta ad aliquid volendum, nisi à superiori agente extrinseco priùs determinetur. Atque hinc inferunt, simile, vel proportionale genus auxilij diuini, talisve motionis requiri ad omnes actus volũtatis humanæ, etiã ad naturales, & aliqui dicunt, nõ solũ ad bonos, sed etiã ad malos pro materiali necessarium esse. Solùm erit differẽtia quasi materialis, vel in ordine & perfectione entium: quia ad actus supernaturales necesse erit, tale auxilium, si sit homini inhærens, esse maioris perfectionis in genere entis: vel si sit tantùm ipsa voluntas Dei, necessum erit, quòd sit determinata ad actum perfectiorem efficiẽdum. Quæ differentia, seruata proportione, reperietur inter actus ipsos supernaturales, tam inter se, quàm ad naturales actus comparatos: quia ad actum perfectiorem in vnoquoque ordine determinabit Deus voluntatem humanam per aliquam perfectiorem motionem, vel per voluntatem suam, vt habentem vim & efficaciam perfectioris motionis. Et hoc sensu voco hanc differentiam quasi materialem: nam formalis radix, seu ratio necessitatis talis auxilij, eadem est in omnibus actibus ordinis naturalis, quæ est in supernaturalibus. Ad hæc ergo capita videtur tota doctrina huius sententiæ reuocari, cuius auctores in particulari visum est non referre: tum quia in manibus omnium versantur, satisq; noti sunt, tum etiam ne aliquid alicui imponere videamur, cum in breui summa non possimus singulorum sententias referre: & præterea, quia in publicis scholis clarius & distinctius hæc sententia proposita est, quàm in libris contineatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRÆDICTA DOCTRINA refellitur.

NOs in expositione nostræ sententiæ, quæ præcedenti è diametro opponitur, duo præstamus, quæ hoc loco ad breuem summam redigam. Priùs enim quot ac quanta incommoda in ea sententia reperiantur, ostendam. Deinde, quid efficax auxilium sit, iuxta Augustini mentẽ & veritatem declarabo.

15 Principio igitur argumentamur, doctrinam hanc prout in illa sententia explicata est, non posse in concordiam redigi cũ hoc principio, nimirùm, dari hominibus, qui nolunt credere, aut pœnitere, auxilium sufficiens[a], ad credendum, aut pœnitentiam agendam: Atque adeò doctrinam illam ex hac parte videri diuinæ gratiæ contrariam, quia nõ solùm esse debet efficax in his qui conuertuntur, & consentiunt, sed etiã sufficiens in his qui non conuertuntur, ac dissentiunt. Aliàs, & falsum esset, quòd velit Deus omnes homines saluos facere, cõtra Paulum[b], & è contrario verum esset, Deũ deserere hominem priusquàm deseratur ab ipso, contra Concilium Trident. Itemq; sequitur, Deum præcipere homini impossibilia, non dando illi, neque offerẽdo, ea quæ necessaria sunt ad ea quæ præcipit implenda, contra idem Concilium.

16 Ac denique fieret, non esse in potestate hominis implere supernaturalia præcepta affirmatiua: vnde, vel ei non imputaretur eorum omissio, vel imputaretur ei, omisisse quod facere non posset. Vtrumque autem est contra fidem. Hæc igitur omnia videntur consequi, si auxiliũ sufficiens deest omnibus, qui efficax non recipiunt, seu omnibus, qui non conuertuntur de facto.

19 Superest declaranda prior consequutio, quæ ex sola præcedentis sententiæ expositione satis constat. Dicunt enim illi auctores, præfatum auxilium efficax esse necessarium ad operandum, & non esse in hominis potestate, donec Deus sua sola gratuita voluntate præbeat illud[c]: ergo, cui non dat, deest aliquid simpliciter necessarium ad operandum, quod neque habet, neque habere potest: qui autem non habet neque habere potest, quæ necessaria sunt ad operandum, non habet in sua potestate operationem, cùm operatio esse non possit sine his quæ ad illam necessaria sunt.

20 Neq; est cur immoremur in impugnan-

A dâ vulgari responsione, qua dicere solent, hominem sine hoc auxilio efficaci habere auxilium sufficiens vt possit, non vt faciat.

De hac re dictum est lib. 3. c. 6. vbi latè declaratur auxilium sufficiens.

Huiusmodi enim verba, & in se repugnantiam inuoluunt, & veritates fidei, quibus illa doctrina impugnatur, non declarant. Quod ostenditur primò, quia Deus non præcipit homini vt possit operari, sed vt operetur: debet ergo dare auxiliũ sufficiens non tantùm ad posse, sed etiã ad operandum. Secundò, quia Deus non tantùm vult, vt homo possit saluari, sed, vt saluus fiat, vt Paulus dixit: ergo ad hoc dat auxilium sufficiens. Tertiò, quia, qui nec habet, nec habere potest quæ necessaria sunt ad operandum, non solum non habet auxilium vt faciat, sed nec etiam vt possit, moraliter & proximè loquendo: poterit quidem habere potestatem aliquam remotã, & fundamentalem, ac physicam, qualẽ habet visus ad videndum, dum caret lumine, & calor ad calefaciendum carens concursu Dei: tamen non habebit potestatem proximam & expeditam ad operandũ, ita vt verè dici possit homo habere in manu & potestate sua operationẽ supernaturalẽ, quam omisit: at verò hoc necessariũ est, vt homini possit imputari ad culpã, quòd non operetur, & ideò Scriptura hoc modo tribuit homini potestatẽ operandi, quando dicit, relictũ esse in manu consilij sui. Quocirca in eo sensu habere sufficiens auxiliũ vt possit, & non vt operetur, aperta est repugnantia, cũ ipsum posse non sit, nisi propter operationem: & tunc verè homo dicatur posse, quando in suo arbitrio, & potestate habet operationem. Et hoc sensu dixit Concilium Trid. Deum non præcipere impossibile, *sed iubendo* (inquit) *monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis.* Neque illa distinctio in aliquo Sanctorum Patrum, vel antiquorum Theologorũ, reperietur. Dixit quidem aliquando Aug. primo homini datum esse, vt perseuerare posset, non verò vt perseueraret: Nunc autem dari electis non tantùm vt possint, sed etiam vt perseuerent: Longè tamen alia est Augustini mens: non enim negat, sed affirmat potiùs, auxiliũ datum Adæ, fuisse sufficiens non tantũ ad posse, sed etiã ad perseuerandum, si vellet. Nam re vera, sicut non peccare, ita & perseuerare fuit in manu, & potestate eius: tamen quia non est datũ ei illud auxiliũ eo tempore & modo, quo de facto cũ illo erat perseueraturus, licèt verè posset,

21

22

Conc. Trid. sess. 6. c. 11.

23

August. de Correct. & grat. c. 12. & lib. de nat. & grat. cap. 48.

D. Tho. 1. 2. q. 109. articu. 10. ad 3.

posset, ideò ait Aug. non esse illi datum, vt perseueraret, scilicet de facto & infallibiliter ex præscientia, & intentione Dei, quo modo datur nunc electis auxilium, quo perseuerent, vt mox dicemus. Quòd autem Adam cum illo auxilio non fuerit perseueraturus, non fuit, quia auxilium ex se non esset sufficiens ad perseuerãdum, nec quia aliud maius præueniens esset necessarium, sed, quia ipse Adam ex suo arbitrio noluit illi auxilio cooperari.

24 Iam verò hac difficultate superati illius sententiæ auctores conantur aliquo modo defendere, esse in potestate hominis habere auxilium efficax, eiusq; voluntati attribuendum esse, quòd non habeat, quia alioqui vident, non posse iustè eius voluntati attribui, quòd non operetur. Quomodò autẽ id sit, in hominis potestate, nec declarãt, nec supposita doctrina de auxilio physicè prædeterminante, declarari potest. Quod breuiter ita ostendo: nam si est in hominis potestate habere hoc auxilium efficax: erit ergo eius culpæ tribuendũ, quòd illud non habeat, quando necessarium est credere, vel pœnitere ex præcepto: non enim potest alia ratione esse peccatum nõ credere, aut non pœnitere, nisi in quantum ex sua culpa prouenit carere auxilio illo efficaci ad eos actus: Interrogo igitur, quænã illa culpa sit? aut enim est aliquod peccatum commissionis, vel omissionis. Primum dici non potest, quia necesse nõ est, vt, quoties quis peccat non credendo, aut non pœnitendo, nouum aliud peccatũ cõmissionis efficiat, quia nõ semper occurrit aliud præceptum negatiuũ cõtra quod operetur: Vnde, neq; dicti auctores hoc dicunt, quia reuera esset merum figmentum, & à sana doctrina alienũ, dicere, nunquã hominẽ peccare: omittendo aliquod supernaturale præceptũ, quin aliud peccatum commissionis faciat contra aliud præceptũ negatiuũ. De peccato item omissionis probatur idẽ, quia vel tale peccatũ est hæc ipsa omissio fidei, vel pœnitentiæ: & hoc non, quia ipsamet omissio fidei, aut pœnitentiæ non est voluntaria, nisi in alio priori impedimento, quod homo ponit: ne sibi detur auxilium efficax, quod impedimentum dicebatur esse aliã prior omissio, de qua quærimus, quænam sit. Erit ergo necessariò dicendũ esse omissionem alterius actus prioris, quẽ si homo fecisset, recepisset auxilium efficax ad fidẽ. Sed contra hoc instò, interrogando, an ille prior actus omissus sit naturalis, vel supernaturalis? Naturalis esse non potest, quia actus naturalis non est dispositio necessaria ad auxilium efficax, & supernaturale: aliàs ex solo bono vsu naturali liberi arbitrij, consequeretur homo tale auxiliũ, quod est Pelagianum. Si autem est supernaturalis, interrogo an ad illũ sit necessarium auxiliũ efficax, prædeterminans, necne; nam, si necessariũ est, non imputabitur homini, quod illud non habeat, vel ad alterã dispositionẽ procedendũ erit, in qua idem fiet argumẽtum, & in qualibet simili, etiam si in infinitum procedatur; si verò ad illum actum nõ est necessarium tale auxilium efficax physicè prædeterminans, habemus quod intẽdimus: nam idem dicendum erit de quolibet alio actu, cùm sit eadẽ prorsus ratio. Ponamus ergo, illum actum priorẽ esse actum orationis: si ergo homo, postquàm à Deo est vocatus & excitatus ad orandũ. v.g. potest sine tali prædeterminatione orare, & consequenter habere auxilium efficax ad orandum, quod non consistat in illa physica prædeterminatione, cur non dicetur idẽ de actu credendi, amandi, & similibus?

25 Aliter potest breuiùs confici hic discursus, nam illud auxilium physicè prædeterminans dicitur fieri in homine à solo Deo: ergo non potest esse immediatè in potestate libera hominis, quia in recipiendo non est homo immediatè liber, sed in agendo, vt ex Concilio Tridentino constat. Solùm ergo dici potest esse in potestate hominis mediante aliqua dispositione, sicut recipere gratiam habitualem est in potestate hominis, quia potest efficere dispositionem, ad quam infallibiliter sequitur gratia. Si ergo hoc dicatur de illo auxilio efficaci, inquiro, quæ nam sit illa dispositio. Naturalis enim esse non potest, vt probatum est ex principijs fidei. Si verò sit supernaturalis, ad illam erit necessarium auxilium efficax. Vel ergo homo habet illud, vel nõ habet. Si habet, ergo etiam efficit illam dispositionem: quia omne auxilium efficax habet infallibiliter actum, ad quẽ est efficax: hac enim ratione efficax dicitur. Si autem dispositionem illam habet, ergo etiam recipit aliud auxilium efficax ad vlteriorẽ actũ: supponimus autem, nec se disposuisse ad tale auxilium, nec illud recepisse: ergo nec ad ipsam dispositionem recepit prius auxilium efficax: redibit ergo argumentũ de illo auxilio efficaci, & sic procedetur in infinitum,

Sess. 6. can. 4 & c. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitū, donec sistamus in aliquo auxilio prę- A
determinante, quod non sit in hominis po
testate. Quamobrem semper hæc mihi visa
est efficax ratio, ex hoc, scilicet modo de
clarandi auxilium efficax, necessariò sequi,
cirere auxilio sufficiente omnes, qui effi-
cax non recipiunt.

26 Secundò argumentamur, auxilium in
Secunda ra tio ex libertate vo luntatis. eo sensu efficax, repugnare libertati. Di-
citur enim tale auxilium à solo Deo in-
fundi, voluntatemque nostram solùm pas-
siuè concurrere ad illud recipiendum, & ab
eo ita determinari ad vnum actū, & ad exer
citium illius, seu ad consensum, vt impossi-
bile sit, voluntatem recipere hoc auxiliū,
a Hæc ra tio fusè tra ctata est li. 1 cap. 10. & 13. & lib. 3 c. 9. & 13. & non operari ac consentire a: ex quo ma-
nifestè sit illum consensum non esse libe-
rum. Hoc autem declaramus primò ex do-
ctrina Anselmi b recepta à D. Thoma c, & B
b Anſ. li de Concor. præ dest. & lib. arb c. 1. & sæpe aliàs. ferè omnibus antiquis Theologis d, quia,
licèt necessitas solius consequentiæ, quæ
est ex suppositione consequente, seu inclu
dente vsum libertatis, non tollat libertatē,
quia iam illius vsum supponit: tamē neces-
sitas ex suppositione antecedente ipsum li
c D. Tho. 1. p. q 83. ar. 1. ad 5. clarius lib. 2. Physic. lec. 15. bertatis vsum, & necessariò inferente illū,
tollit omnino libertatem, quia tūc effectus
neque in se, neque in sua causa, est liber.
Non in se, quia procedit à causa determina
ta ad vnum. Non in sua causa, quia illa posi-
ta est, & ad vnum determinata independen
d Albert. 1. d. 19 ar. 4. d. 40 ar. 1. Alens. 1. p. q. 24. mem. 5. Marsil in 1. q. 4. ar. 2. Vual. tom. 1. doc. fid. cap. 25. Fauet Aug lib 5. de ciuit. c. 10. ter ab vsu libero eiusdem causæ. Secundò
idem declaramus ex Concilio e Tridenti-
no, quod ad vsum libertatis requirit *potestā-
tem dissentiendi & repugnandi diuinæ motioni*.
Quæ verba planè, euidenterque reddunt
sensum compositum, quia non repugnat,
neque abijcit motionem, nisi qui, postquā
illam habet, ei non præbet assensum: si er-
go motio, vel infusio huius auxilij talis sit,
vt ei voluntas resistere non possit, non ma
net libera ad illum actum, ad quem per tale
auxilium mouetur. Tertiò, ratione idem
ostendimus, quia voluntas non est libera
ad recipiendam hoc auxiliū, cū in pura, ac
sola receptione, seu passione non sit liber-
tas, id quod idem Concilium Trid. f significa
e Cōci. Tri. sess. 6. can. 4. & cap. 5 f Vbi suprà. uit: Deus itē sic o arbitrio illud dat vel infun
dit cui vult, & quādo vult; ac tunc nulla vo
luntas ei resistere potest, quominùs, ipso
dante, ipsa recipiat. Neque etiam est libera
ad non operandū post receptū tale auxiliū,
quia hoc talis naturæ esse dicitur, vt separā
ri non possit à sua actuali operatione, vnde
ei resisti non potest. Maximè, quia includit

absolutam, efficacem, ac præueniētem Dei
voluntatē, cui nulla creatura resistere po
test. Et quamuis ad rationē hanc variæ ex-
cogitatæ sint responsiones, omnes tamē vel
repugnant Conci. Trid. vel eius doctrinam
eneruant, & eludunt: vel certè repugnant
Scripturæ dicenti, voluntati Dei efficaci,
neminē resistere posse: vel in se inuoluunt
contradictionem, dū aiunt, tale esse auxi-
liū hoc vt physicè prædeterminet voluntā
tē, & repugnet ei à sua operatione separa-
ri: & simul dicunt: voluntatē posse illi resi-
stere, licèt nunquā resistat: quocirca nō vi-
deo quomodo cum hac physica prædeter-
minatione libertatis vsus & exercitiū pos-
sit cōsistere. Quā difficultatē senserūt etiā
ferè omnes auctores graues, qui hoc tēpo-
re contra Hæreticos scripserunt; & ideò il-
li semper respondent negando hoc genus
prāmotionis hoc modo efficacis: quod nō
solū in ipsis, sed etiam in antiquis Patribus
obseruare licet, Damasc. Chrys. Iustin. &c.
Nec verò ex hoc discursu inferri potest (vt
quidā putant) Deum nō posse prædefinire
actus supernaturales sine præiudicio liber-
tatis. Est enim lōge diuersa ratio de physica
prædeterminatione, quæ voluntatē nostrā
afficit, vel immutat, & de interna Dei præ-
finitione, quæ per media accōmodata, suā-
ui, & morali modo voluntatē inducit, vt la-
tè alibi explicuimus: & inferius in hac sum
ma, nu. 48. & seq. attingemus.

Tertiò asserimus, illū auxilij modū, nullō
in Sanctis Patribus, aut Cōcilijs habere fun
damentū, ideoq; non esse admittendū in re
tam ardua & supernaturali. Hoc autē ostē
dimus primò, quia omnia auxilia præueniē
tia, quibus Deus homines mouere solet ad
fidē, pœnitentiā, & similes actus declarant
Concilia, & Patres fieri à Deo in nobis per
doctrinā externā & internā, persuasiones,
illuminationes, mentisq; excitationes: de-
niq; per inspirationes, & immissiones di-
uersorū affectuū bonorū, amoris, aut odij.
Hoc constat ex Cōcil. Trid. & Arausic. h II.
Aug. Prosp. & alijs i. Secundò, quia nūquā
Patres vtuntur illo modo loquendi, quòd
Deus nostras voluntates prædeterminet,
multoq; minùs reperitur in eis vestigium
physicæ prædeterminationis. Dicūt quidē
Deū præparare voluntatē, præuenire illam,
inclinare, trahere, & facere, vt velimus, fa-
ciamusq;, & similia: prædeterminare autem
absolutè, aut physicè, aut efficaciter, nun-
quā dicunt: neq; illa verba his æquiualēt:

quia

g Damasc. lib. 2. de fide c. 29. & 30. Chryso. ho. 12. in ad Heb. & ho. 17. in Ioā. Iustin. q 8. ad orthod. Fauet multum Aug. li. 3. de lib. arb. ca. 18. & lib. 7. de Ciu. ca. 30.

27 Tertia probatio ex auctoritate Patrum negatiua, quę latius habetur lib. 3. c. 12.

h Cōci. Tri. sess. 6. c. 5. et 6. et can. 3. & 4. Arau. II. can. 3. & seq.

28

i Cōcil. Senon. c. 25. Celest Pap. epistol. 1 ad Episc. Gallia. Aug. de Spir. & lit. c 34. lib. 1. ad Simpl. q. 2. de bo. per

seue. c. 14. & passim. Prosp. optimè lib. 2. de vocat. Gēt. cap. 9. aliàs 26. Aug. lib. 2. de Peccat. mer. c. 18. quia omnia intelliguntur optimè sine tali
prædeterminatione. Imò ab ipsis Patribus
ità explicantur, vt non possint aliter intel-
ligi: dicunt enim Deum id facere inuitan-
do, alliciendo, consulendo, & alijs modis
similibus, quos Augustinus duobus verbis
complexus est, *quia Deus vel aperit, quod late-
bat, vel suaue facit, quod non delectabat*. Tertiò,
quia nunquam reperitur in Sanctis Patri-
bus, quòd fundent necessitatem gratiæ in
Videatur etiam li. 3. de lib. arbi. c. 13. In Enchir. c. 32. indifferentia libertatis, neque in sola sub-
ordinatione causæ secundæ ad primam: sed,
vel in repugnantia appetitus, & difficulta-
te operandi bonum ex peccato originali
orta, vel in defectu & improportione natu
ralium virtum humanæ facultatis, seu intel
lectus & voluntatis, ad finem & beatitudi-
29 nem, propter quam creatus est homo, & B
ad media, per quæ ille finis comparatur, &
in grauitate diuinæ offensionis, quam ho-
mo peccando incurrit, quæ nisi per diuinā
gratiam expelli non potest. Illæ autem aliæ
rationes, nec à Patribus traditæ sunt, neq;
ab antiquis Theologis, quos semper sub
hac voce comprehendemus, vt breuitati
studeamus.

30 Quartò asserimus, sententiam illam non
Quarta ostensio ex locutionibus Patrū. Damas. & Chrys. locis citatis pag. præceden. solùm non habere in antiquitate funda-
mentum, verùm potiùs multa in antiquis
Patribus reperiri, quæ huic sententiæ ma-
nifestè repugnant. Primò, namque multi
Patres interdum absolutè docent, Deum
non prædefinire actus liberos, non præ-
uenire libertatem nostram, & similia, quæ
non possunt in alio sano sensu intelligi, ni-
si dicta esse intelligantur ad excludendam
similem prædeterminationem. Secundò,
quia sæpissimè aiunt, voluntatem humana-
31 m ita esse constitutam à Deo, vt consi- C
lio & ratione se determinet ad volendum,
vel nolendum, etiam in supernaturalibus,
excitata quidem, & adiuta diuina gratia,
non tamen prædeterminata, sed ipsa seip-
sam determinans cooperando diuinæ gra-
tiæ. Sunt autem valde opposita, quòd op-
tio detur voluntati, seu quòd relinquatur
De hoc tractatur latè lib. 1. c. 1. 2. & 3. & alijs locis suprà indicatis. in manu consilij sui, & quòd ab alio prædē-
terminetur. Vnde, quoad hanc partem non
solùm locutiones Patrum, sed etiam Scri-
pturarum, illi sententiæ repugnant. Ter-
32 tiò, quia dicunt Patres, voluntatem ita esse
liberam, & conseruari liberam à Deo in
suis actionibus, etiam supernaturalibus, vt
possit omni præuenienti motioni Dei resi-
stere, vt clariùs cæteris explicuit Concilij

Tridentinum. Sunt autem valde repu-
gnantia, & opposita, manere voluntatem
physicè prædeterminatam ex motione præ
uia Dei, & posse illi resistere, quia ipsi phy
sicæ prædeterminationi non potest volun-
tas resistere, vel physica prædeterminatio
non est: quia, si ei potest voluntas resiste-
re, subijcitur ipsa vsui libero, & potestā-
ti ipsius voluntatis, quomodo ergo illam
ad vnum physicè prædeterminat? Quar-
tò, quia etiam dicunt esse in potestate ho-
minis conuerti, & velle credere, & habere
quidquid ex parte Dei ad hæc omnia neces
sariū est, quod in ea sententia nullo modo
consistere potest, quia habere auxilium ef-
ficax illo modo explicatum, nullo modo est
in potestate hominis, vt exponendo ipsam
sententiam satis declaratum est: idq; in pri-
mo discursu efficaciter ostendimus.

*Quinta ratio ab inconuenienti de præ
determinatione actus mali.*

34 QVintò videtur ex fundamento po
nendi hoc auxilium physicè præ-
determinans voluntatem, ex indif
ferentia ipsius voluntatis desum
pto, vel ex generali subordinatione ad cau-
sam primam, sequi Deum esse auctorē ma-
li actus verè ac propriè, non permittendo
solùm, sed etiam præmouendo, & prædeter
minando voluntatem ad illum, quod, quā
sit absurdum, omnibus ferè Catholicis vi-
ris perspectum est. Consecutio prior pro- De hac ratione latè lib. 2. c. 6. batur, quia voluntas ex se tā est indifferens
ad malos actus efficiēdos, sicut ad bonos, &
in eorū effectione tā subordinata est primæ
causæ, sicut omnis causa secūda in quolibet
effectu suo: oportet ergo, iuxta illud princi
piū, dicere, Deū etiā sua efficaci voluntate
prædeterminare & præmouēre efficaciter
nostras voluntates, vt consentiant tenta-
tionibus, vel obiectis prauis, quando ab eis
inuitantur. Itemque sine tali prædetermi-
natione Dei nullam voluntatē habere pos
se prauum consensum; & posita tali præ-
determinatione non posse illum non habere.
Rursus dicendum etiam consequenter est,
Deū non ex malis meritis hominis, neq; ex
prauo vsu libertatis eius dare illi talem præ
motionem ad actum malum, sed solū, quia
vult. Itaque dum homo actu tentatur, vt
consentiat in actum præcepto cōtrariū, cū
Deus æquè possit prædeterminare voluntā
tē eius, vt cōsentiat, vel dissentiat, Deus ex
se & ex sola volūtate sua determinat illā ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõsensum, potiùs quàm ad dissensum: & ex A duobus hominibus hunc facit consentire, illum dissentire solùm quia vult.

35 Totus hic discursus latè tractatur lib. 2 ferè per totũ præcipuè c. 2. & 4.

Quæ omnia & alia eiusdem rationis admittunt nonnulli auctores illius sententiæ, seq; satis putãt exponere, vel potiùs eludere Scripturas & Cõciliorũ definitiones adhibita distinctione de actu malo pro formali, vel pro materiali, Deo attribuẽtes materiale, & negando formale: ac si separabile sit, moraliter loquendo, formale à materiali, quando intentio agentis definitè & absolutè tendit ad ipsum actum humanum, à quo inseparabilis est deformitas: & illum vult, & decernit cum omnibus moralibus conditionibus positiuis, à quibus eadẽ malitia separari non potest: & ita illũ vult, vt non velit quasi conditionatè & dependenter B à voluntate creata, sed absolutè volendo, & præfiniendo ipsam conditionẽ; & faciendo efficaciter, vt ipsa volũtas creata ad talem actum applicetur & determinetur.

Concil. Trid. sess. 6. can. 6. Arausi. II. cap. 23. & 25.

Hoc ergo modo attribuere Deo efficiẽtiã, & prędeterminationẽ actuũ malorũ, dicimus impiũ videri & contrariũ definitionibus Concil. Trid. & Arausic. & omnibus Scripturis, quæ negant, Deum *implanare* hominem, aut esse malorum tentatorẽ, & alijs similibus. Quamobrem nonnulli ex Theologis, qui doctrinã illam de prædeterminatione physica in bonis actibus amplectuntur, eã in malis abhorrẽt, & omnino negãt, in quo quidẽ piè & religiosè loquũtur, sed non consequenter. Est enim euidens, aut illud prius sine fundamẽto affirmari, aut hoc etiã ex illo fundamento necessariò sequi. Igitur, si, ob vitandum tam magnũ absurdũ, ab illo fundamento recedatur, nullum supereſt ad ponendam auxilij efficaciam in illa physica prædeterminatione.

36 Ostenditur non rectè exponi Scripturas iuxta illã doctrinam.

Ioan. 6.

Sextò hinc inferimus, magnam vim facere diuinis Scripturis, quæ singularem Dei gratiam operantem nostros actus supernaturales prædicant, qui eas de hoc auxilio physico, seu physicè prædeterminante voluntatẽ, interpretantur. Nam planè sequitur, easdẽ loquendi formulas posse ad actus bonos naturales, imò ad actus malos accommodari. Nam, si ideò dixit Christus. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum:* quia nemo potest credere, nisi per illã physicam motionem à Deo prædeterminetur: ergo etiam potuisset dicere Christus. Nemo potest bonũ opus morale facere, nisi Pater meus traxerit eũ ad illud faciendũ: quia etiã non potest facere homo tale opus, nisi Deus prædeterminet physicè voluntatem eius vt velit facere. Imò & dicere potuisset. Non potest Iudas vendere me, nisi Pater meus eum traxerit, vt velit me vẽdere: quia omnibus his verbis non significatur, nisi id quod est materiale in peccato interiori, ipse, scilicet, actus voluntatis, quẽ Iudas habere non potuisset, nisi Deus illũ traxisset, prædeterminando illum. Idem argumẽtandi modus applicari potest ad illa verba, *Faciã vt faciatis: Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere*: & similia, si hæc dicta sunt ratione huius physicæ prædeterminationis. Item applicari potest ad illa verba, *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis*. Similiter enim dicere poterimus, Nõ est volentis, neque currentis (vtique ad malũ) sed Dei indignantis, seu implanantis. Similiter accommodari potest ad illa verba, *Quis enim te discernit?* nam, sicut illa efficacia physica diuinæ applicationis discernere dicitur iustum à peccatore, ita de eadem dicere possumus discernere peccatorem, & esse præcipuam, vel potiùs totam causam, quæ ipsum in eo statu constituat. At quis nõ videat, quàm hęc sint absurda? Aut quis non clarè intueatur, quàm euidenter hæc omnia ad illam positionem, seu interpretationem consequantur? Imò vlteriùs sequitur ex illa declaratione, nihil excellens, aut principale de actibus supernaturalibus, aut operibus diuinæ gratiæ posse cum fundamento ex illis modis loquendi sacræ Scripturæ colligi. Nam ex eis iuxta illam interpretationem solùm habetur, voluntatem nostram nihil posse operari sine generali præmotione Dei ob subordinationẽ, quàm ad ipsum habet, quatenus causa creata est; vel sine prædeterminatione Dei, quia causa ex se indifferens est. At hæc ratio habet locũ, etiãsi vel illi actus non sint supernaturales, vel in nobis nulla sit difficultas bene operandi ex peccato contracta. Ruit ergo totum supernaturalis gratiæ fundamentum, quo Concilia & Patres nixi sunt, & omnes Scripturæ prorsus eneruantur. Nam, si aliquod Dei beneficium ex illis testimonijs iuxta illam sententiam colligi potest, ad summum illud erit, quòd cùm posit Deus non prædeterminare voluntatem hominis, vt velit credere, sed vt nolit, gratuitò illam determinat ad volitionem, & non ad nolitionem. At hæc quæ gratia est? Nonne in omnibus operibus

Ad Phil. 2.

Rom. 9.

1. Corin. 4.

moralibus, aut naturalibus, idem dicendũ A est, iuxtà prædictam sententiam, eiusq; fundamentum? Aut quo modo huic beneficio non correspondet in malis gratuita prædestinatio ad malum, quam Cõcilia & Patres meritissimè vbique damnarunt.

Hæc igitur sunt, quæ nos præcipuè mouerunt, vt illam doctrinam à veritate alienã iudicemus, cuperemusq; ab Apostolica sede decerni; an in hoc nostro iudicio decipiamur, illi namque illud submittimus, semperq; subiecimus, paratique sumus eius de crẽto ac censura corrigi, si alicubi nos à veritate contigerit aberrare. Sub qua correctione, sicut dẽ prædicta sententia, quid censeamus aperuimus, ita, quid de auxilio efficaci sentiendum censemus, declarabimus. B

VERA SENTENTIA.

37 Prima propositio.

IN primis supponimus (quod fides Catholica contra Pelagium docet) hominem solis sui liberi arbitrij viribus absq; ope diuinæ gratiæ, nihil supernaturalis boni, nullumve pietatis opus, quod ad vitam ærernam obtinendam conducat, operari posse: neque ipsammet naturalem legem constanter, seu diuturno tempore absque eiusdem gratiæ auxilio seruare. Cùm autem eadem fides Catholica doceat, per hoc auxilium gratiæ, non tolli liberum arbitrium, sed liberari, sanari, & iuuari, ita concordiam hanc libertatis, ac gratiæ declarare studemus, vt integrè & omni ex parte à Lutherano errore recedamus, falsaque demonstremus esse calumnias hæreticorum hoc tẽpore dicentium, liberum arbitrium rem esse de solo titulo, aut titulum sine re. Itaque gratiæ necessitatem cum vero vsu libertatis coniungimus, vsumq; ipsum libertatis, vt alicuius valoris & momẽti sit apud Deum, à gratiæ operatione, & cooperatione nullo modo seperandum esse docemus, cùm à Christo Domino dictum legamus: *Sine me nihil potestis facere*, & *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.*

De his omnibus latè tract. in sex primis capitibus.

C

38 Concil. Trid. sess. 6. c. 5. & 6. idem can. 3. & 4.

Secũda propositio.

Hinc vlteriùs, iuxta Trid. Concil. doctrinam, hoc gratiæ auxilium, non solùm adiuuans, sed etiam excitans esse docemus, quia non solùm gratia Dei nos iuuat, quãdo operamur, sed etiam nos præuenit, & excitat vt bene operemur. Et ab hac Dei excitatione, quã etiã vocationẽ & diuinã inspiratione, ac illuminationem, idẽ Concilij appellauit: ab hac (inquã) initium salutis in nobis inchoari dicimus quã Deus incipit operari in nobis sine nobis, id est, sine nostris meritis, & sine nostra libera cooperatione, vel dispositione vlla, sed ex mera sua libertate, & gratia, vt contra Pelag. reliquias Concil. Arausic. II. definiuit. Quamuis enim Dei gratia nobis saluté non conferat sine nobis (loquimur de adultis, quorum liber consensus, vt saluentur, necessarius est) præuenit tamen nos vocatione sua sancta, & tangit corda nostra, priusquàm nos aliquod supernaturale bonum operari possimus; & antequàm consentiamus, ipsius tactum corda nostra præsentiunt. Hæc ergo vocatio per excitantem gratiam fit, & hæc eadẽ est gratia operans, per quam Deus solus operatur in nobis, vt velimus, quãuis ipsum velle, non ipse solus operetur in nobis, sed cooperetur nobiscum, vt sæpissimè Augustinus dixit.

Per totum, præsertim can. 3. & 4.

Tractatur hoc latè lib. 3. c. 6.

39 Tertia propositio.

Tertiò, cùm certum sit, vocationem hãc non in omnibus, qui vocantur habere effectũ: neq; enim omnes, qui ad cœnã fuerũt vocati, venire voluerunt, nihilominùs vocationẽ illorum, qui non veniunt, ita censemus esse sufficientem, vt verè & propriè in eorum potestate ac arbitrio sit positũ venire si velint. Et vt August. verbis vtar, qui voluerunt venire, nec debent, nec possunt id alteri tribuere, sed tantùm sibi, quoniam vt venirent vocati, erat in libera voluntate. Quod non aliter probamus, quàm rationibus in prima assertione contra præcedentem sententiam insinuatis. Illæ enim re vera concludunt, nisi vocatio, quæ in re non habet effectum, ex se sit prædicto modo verè & in re sufficiens, nec sufficientem appellari posse, nec ratione illius posse homini imputari, quòd vocatus non veniat. Atque hinc fit, vocationem hanc simpliciter sufficientẽ, tam ex parte auxilij excitantis, quã ex parte adiuuantis, debere aliquo modo includere, seu conferre, vel saltẽ offerre homini vocato, & in potestate eius constituere quidquid ad volendum, & consentiendum necessarium est. Nam, cũ vtraque illa gratia excitans, & adiuuans, iuxta doctrinam Concilij Tridentini, sit necessaria, exempli causã, ad primam voluntatem credendi, seu pœnitentiam agendi, si altera illarum gratiarũ deesset homini, ita vt nullo modo esset in potestate eius habere illam, simpliciter non haberet potestatẽ volendi credere, pœnitentiãve agẽdi, nec auxiliũ ad

Lib. 83. qq. q. 68.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hos actus sufficiens. Vnde ille homo meritò posset alteri tribuere, quòd vocatus cũ esset ipse, non venerit: ei (inquam) posset tribuere, qui negauit maius aliquod auxilium necessarium ad veniendum: & nullam viam, vel modum obtinendi tale auxilium in eius arbitrio, seu voluntate constituit.

40 Quocirca, cùm ex parte gratiæ excitantis non sufficiat sola vocatio exterior, sed aliqua etiam interior illuminatio, & inspiratio necessaria sit, vt vocatio sit sufficiés, non satis est exterior doctrina, sed oportet, vt, mediante illa, vel interdùm sine illa, Spiritus Sanctus interiùs operetur, & hominẽ excitet, suoq; modo doceat, & vocet: cùmque ante hanc vocationem nihil posset homo operari conferens ad suam salutem, si Deus daret exteriorem vocationem, & interiorem negaret, non vocaret sufficienter: non est ergo vocatio sufficiés, donec interior tactus Spiritus Sancti intercedat, qui in eo genere & ordine gratiæ excitantis sit sufficiens ad aliquid liberè & supernaturaliter operandum. Atque hoc modo dicimus vocationem sufficientem includere omnem gratiam excitantem interiorem simpliciter necessariam ad volendum.

41 Rursus ex parte gratiæ adiuuantis intelligi potest necessarium, vel aliquod auxilium, quod sit per modum principij, vel actus primi, seu quod per modum actus primi comparetur ad liberum consensum voluntatis, vel potest intelligi ipsemet concursus actualis Dei, qui necessarius est etiã ad opera gratiæ, & proportionatus esse debet ipsis operibus, & eiusdem ordinis cum illis, atque adeò supernaturalis etiam, & gratuitus, sub qua ratione auxilium etiam gratiæ dici solet. Si ergo de priori auxilio per modum principij loquamur, necesse est, vt vocatio sufficiens ad fidem, verbi gratia, includat omne illud auxilium, quod est necessarium principium ad eliciendam voluntatem credendi, siue illud principium sit ipsamet gratia excitans, siue sit aliqua qualitas permanens, aut transiens, siue sit ipsamet virtus diuina exposita, & quasi præparata ad iuuandum hominem, siue quippiam aliud esse excogitetur: quidquid enim tale principium sit, simpliciter necessariũ est, vt homo velle possit & efficere id ad quod vocatur: sed is, qui sufficienter vocatur, simpliciter constituitur potens ad volendum, aliàs non peccaret non volendo: & meritò posset, non sibi, sed alteri tribuere, si non veniret vocatus, quia non ex voluntate, sed ex impotentia, non veniret. Sicut, si homini non daretur lumen, vel species visibilis, ad videndum, non posset ei tribui, quòd non videret, quia species, & lumen est necessarium principium, vt homo habeat proximam, & completam videndi facultatem. Sic igitur, vt vocatio sit sufficiens, necesse est, vt includat omnem adiuuantem gratiam, quæ per modum principij necessaria est, ad illum actum, ad quem homo vocatur.

Si verò de concursu ipso gratiæ sermo 42
B fit, quoniam hic non ponitur actu in homine, nisi quando homo iam vult, non potest hoc modo includi in vocatione sufficiente, quam habet is, qui non operatur necessarium verò est, vt hic concursus cum ipsa vocatione sufficiente ita offeratur ex parte Dei, vt sit in hominis potestate illum habere si voluerit. Itaque, sicut ego, quando non ambulo, non habeo actu in me receptum concursum ad ambulandum, quia hic non est, nisi in ipsa actuali motione, seu ambulatione, habeo tamen ita paratum illum concursum ex parte Dei, vt in potestate mea sit habere illum: alioqui non esset in potestate mea ambulare. Ad eundẽ modum in re Theologica philosophandũ censemus, vt is, qui sufficienter vocatur ad fidem, constituatur simpliciter potens ad credendum, necessarium esse, quòd ita habeat paratum à Deo accommodatum cõcursum
C gratiæ ad supernaturalem fidem, seu voluntatem credendi, vt sit in eius potestate, ac voluntate habere illũ, si se ipsum velit ad credendũ applicare, prout cum diuina gratia potest. Hoc ergo modo de sufficiẽte vocatione & gratia sentiendũ esse iudicamus, vt, quæ sacra Scriptura, Concilia, & Patres de illa docẽt, vera esse possint, prout in prima assertione contra priorem sententiam satis indicauimus.

Legatur Vega lib. 6. in Trid c. 7. Soto lib. 1. de natu. & grat. c. 16.

Quartò hinc colligimus, vltrà vocationem sufficientẽ, prout includit omne auxilium tam excitans, quàm adiuuãs, quod homini dari intelligimus priusquàm actu operetur, & consentiat, nihil esse simpliciter necessarium ad actualiter operandum, præter actualem gratiæ concursum, quo Deus cum ipsa voluntate influit in actum ipsum, & consensum ipsius voluntatis.

43 Quarta propositio.

Pro-

Probatur ex illis locis Sacræ Scripturæ, *Ego sto ad ostium, & pulso. si quis mihi aperuerit intrabo ad illum. Vocatus, & renuisti. Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti*, ex quibus nobis constat, post vocationem expectare Deũ, vt homo aperiat & consentiat: supponitur ergo in dictis locis, hominem esse tam constitutum in actu primo sufficiente ad consensum præstandum, solùmque indigere concursu proportionato, quem necesse est esse illi paratum, esseque in potestate eius, vt ex eisdem locis colligitur, cùm sine illo, neque aperire, neque consentire possit.

Ita loquitur Ambr. serm. 19. in Psal. 118. tractans illud, Præuenerunt oculi mei ad te diluculò.

Atq; hinc sumitur ratio Theologica, quia, si aliquid aliud esset necessarium, illud deberet esse præuium ad actum, & aliquo modo principium eius, vel conditio necessaria ad illum. Vnde sit, vt homo, ille re carens qualiscunque illa sit, adhuc sit impotens: & consequẽter nondũ habeat auxiliũ simpliciter sufficiés: si ergo supponitur habere sufficiens, vt verè habet omnis qui peccat, cũ vocatus non venit, necesse est, vt nihil illi desit præter actualem concursum. Sicut in naturalibus virtutibus illa dicitur sufficiens ad agendum in genere causæ proximæ, quæ solùm indiget concursu causæ vniuersalis ad agendum: nam, si aliqua alia re indiget, quantumcumque ad id est virtus insufficiens, vel incompleta, vel non satis applicata, & consequenter non est proximè sufficiens, prout necessarium est in causa libera ad potestatem simpliciter, & vt sit moraliter potens, eiusque voluntati, & non impotentiæ tribuatur, si non operetur, vel consentiat.

Sumitur ex Aug. lib. 83. quæst. q. 68. & lib. 1. Retract. c. 26.

44

45 Alia etiam ratione id probatur, quia, si aliquid aliud necessarium esset, maximè gratia aliqua, quæ se sola & sua vi determinaret voluntatem ante consensum eius, sed talis gratia non solùm necessaria non est, sed etiam repugnat indifferentiæ, & libero vsui ipsius voluntatis, vt est ostensum: ergo nulla talis gratia est necessaria. Quocirca, considerando eam actionem gratiæ, quam Deus habet in homine absque consensu libero eius, excitando, inspirando, illuminando, &c. & hoc morali modo, vt velit operãdo, si talis actio attingat gradum auxilij in eo genere immediatè sufficientis ad aliquẽ actum supernaturalem voluntatis, inter talem actionem Dei, & illam, qua concurrit cum voluntate ad ipsum assensum liberum, nulla alia actio Dei intercedit, quę necessaria sit ad consensum liberum præstandum,
A alioqui, vel illa prior gratia non poterat esse sufficiens ad talem consensum in ratione proximi supernaturalis principij, vel illa alia, quę intercedere dicitur, necessaria non est: & præterea intelligi non potest quo modo adhibeatur sine præiudicio libertatis.

Quintò hinc vlteriùs concludimus, auxilium efficax, vt actu operetur consensum liberum in homine, vltra sufficiens excitãs, & adiuuans, & actualem eius cooperationem cum voluntate, nihil necessariò requirere quo ad rem ipsam, seu nihil aliud addere ex parte Dei, præter illud auxilium gratiæ, quod in actuali concursu proportionato consistit. Hæc assertio sequitur nẽcessariò ex præcedenti, quia omnis homo, qui actu operatur supernaturalem actum, habet auxiliũ efficax: sed in homine priùs habente auxiliũ sufficiens sine actuali operatione, & posteà actu operante per illud auxilium, nihil necessariò additur præter actualem concursum, & operationem ipsam: ergo auxilium efficax nihil necessariò addit, vel ponit in homine vltra auxilium sufficiens præter actualem concursum, & influxum actui supernaturali proportionatum. Dico autem, non necessariò, quia fieri potest (& fortasse frequentiùs ita contingit ex Dei liberalitate, ac beneuolẽtia) vt præter auxilia sufficientia, quibus homo non consentiret, quamuis posset, ei addantur vberiora, & copiosiora auxilia excitantia, vt homo vocationi præbeat assensum. Dicimus tamen, hanc vberiorem gratiam non esse simpliciter necessariã, vt vocatio sit efficax, id est, vt habeat effectum: nam, si id esset necessarium, omnis gratia excitans minor illa, esset in suo genere insufficiens.

46 Quinta propositio.

Hic verò aliquis optaret exponi, per quã
B voluntatẽ Deus præbeat hunc concursum, sed quia in hac breui summa non possumus omnia fusè declarare, dicimus breuiter, illam voluntatem talem esse debere, cui liberum arbitrium possit resistere, quia aliàs illi necessitatem inferret, vt benè notauit Soto libro primo, de natur. & grat. cap. decimo sexto, vbi propterea dicit, illam voluntatem non esse absolutam, & beneplacit, sed includere ordinẽ ad consensum liberũ voluntatis creatę. Vnde necesse est, vt talis voluntas non sit ad vnum solũ actum determinata, sed quòd ex se offerat concursum in actu primo indifferentem ad mul-

47 *Ita declarãt concursum Dei, quãplures Theologi, latè adducti lib. 1. c. 15. & lib. 2. c. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

multos, vt libertas voluntatis, etiam quoad A
hanc partem integra seruetur. Nec tamen per hoc excluditur, quin possit Deus aliquos actus prædefinire, præsertim in prædestinatis, vt ex sequente puncto constabit.

48 Sexta propositio.

Addimus ergo sextò, quamuis gratia efficax physicè, & re ipsa nihil ex necessitate ponat in homine vltra sufficientem, tamen ex parte Dei auxilium efficax (quod Augustinus, huius ferè vocis inuétor, vocationé efficacem appellauit) addere speciale beneficium, & quandam moralem rationem (vt sic dicá) quæ in hoc cõsistit, quòd Deus ex speciali, & efficaci proposito, & affectu dandi homini fidem, vel gratiam, ei præbet illam vocationem, & illo tempore, & modo, prout nouit accommodatam, vt cum illa homo re ipsa, & cum effectu consentiat, B
quamuis possit non consentire. Et ideò Augustinus hanc vocationem, *congruam, aptam*, atque *secretam*, appellat. Solet quidem interdum dici vocatio efficax, quæ copiosa est, & multò maiora includit auxilia, quàm ordinariè dari soleant, quomodo appellauit aliquando Augustinus vocationem Pauli efficacissimam: & similis fuit vocatio latronis in cruce, Matthæi, Magdalenæ, & fortasis Apostolorum omnium, & innumeræ aliæ. Tamen gratia hoc modo efficax, vt dixi, non est necessaria simpliciter ad operandum: nos autem hìc loquimur de efficacia gratiæ, quæ omnibus, qui actu operatur, & conuertuntur, communis est: & ideo non potest hæc efficacia in illa abundantiori gratia constitui. Constituenda igitur est C
in illa congruitate morali, quam Deus infinita sua sapientia prænouit, & benigna misericordia, quibus voluit, præparauit.

Lib. de gra. & lib. arb. c. 5. lib. 1. qq. ad Simpli. q. 2.

Ex Augu. ser. 130. de tempore. Cyril. Alex. de adora. in Spirit. & verita. col. 11.

49 De Prædestin. Sanct. c. 8.

Quid autem sit illa cõgruitas, vel in quo consistat, remotum est à sensibus hominis, vt Augustinus ait; quapropter illam vocationem, altam, atque secretam appellat: ideoq; nos hoc tantùm reuocamus ad Thesauros sapientiæ & scientiæ Dei, qui nouit facienda antequàm fiant: & de vnaquaque voluntate humana prænouit quid in omnibus momentis, occasionibus, & cũ quibuslibet vocationibus operatura sit, si ita vocetur, aut tali tempore & modo, etiamsi merè liberè, & contingenter id sit operatura, & non ex aliqua prædeterminatione, quâ ab extrinseco agente, etiam à Deo ipso recepturâ sit.

50 Hoc autem, quod in hac sententia affir-
mamus de cõgruitate vocationis efficacis, non aliter probamus, quàm ex ipso auctore à quo primùm hæc efficacitas, & nominata, & declarata est, Augustino, scilicet, qui, vbicunque huius gratiæ efficacis meminit, in vocatione illam ponit, eamque ita declarat, quia tali viso, attingitur mens hominis, quo eius voluntas moueatur ad fidé, quo modo etiam Paulum vocatum esse affirmat idem Augustinus, ad Simplicianum: *Lib. 1. qq. ad Simplic. q. 2. ad fi.*
& ideò ait, & congruenter, & efficaciter fuisse vocatum. Similiter alijs locis dicit, *De Spiri. & lit. c. 34.*
Deum agere vi sorum suasionibus, vt velimus, & vt credamus, &, quando ita id suadet vt persuadeat, tunc esse vocationé con- *Lib. 83. qq. q. 68. de gra. & lib. arb. c. 16.*
gruam & efficacem. Et similia multa apud Augustinum leguntur, ex quibus satis certò constat, non fuisse aliam mentem eius, *Tract. 26. in Ioan. & alijs locis sup. à in fine.*
atque sententiam.

Deinde ex his quæ ad improbandã aliam sententiam attulimus, colligimus, nõ posse gratiam efficacem in alia re consistere. Aut enim gratia efficax appellatur illa, quæ actu facit conuersionem nostram, vel fidem, amoré, &c: vel quæ facit vt faciamus & velimus cum effectu, ita vt non resistamus. Priori modo potiùs dicitur gratia actu efficiens, quàm efficax: & sic clarum est efficacem gratiam non esse sine cooperatione nostra, nec positam esse in sola gratia excitante, seu vocante, sed simul necessariam esse cooperantem, & actu nobiscum cõcurrentem. At verò neque in hoc sensu appellauit Augustinus gratiam efficacem, vt ex citatis locis constat, neque vox ipsa *efficax*, C
hanc habet propriam significationem, sed maiorem quandam vim & energiam indicat, vt etiam auctores cum quibus disputamus maximè contendunt, quibus libéter id concedimus. Posteriori ergo modo dicitur hoc loco gratia efficax qua Deus facit vt velimus & faciamus: & hoc non facit nisi per gratiam vocationis, per illuminationes, inspirationes, & similia, vt Augustinus expressè etiam docet: ergo in huiusmodi vocatione est hæc efficacia, ostensum autem est, in vocatione non posse esse efficaciam physicè determinandi voluntatem, imò id apertè definit Concilium Tridentinum: ergo non potest esse illa efficacia, nisi moralis. Rursus sola efficacia moralis non est omnino certa & infallibilis, nisi præcedat scientia in causa mouente & inducente (id est, in Deo) qua sciat obseruare opportunitatem & occasionem congruam, in qua præ-

Citatis locis. Prosper ereb rò in libris de vocatio. Gent. præsertim lib. 2. c. 9.

prænouit suam persuasionem habituram ef- A
fectum: ergo efficax auxilium præueniens, & inducens infallibiliter voluntatem non potest in re alia consistere.

Efficacia gratiæ cum arbitrij libertate conciliatur.

52 VLtimò in huius veritatis confirmationem adiungimus primò, hoc modo optimè conciliari necessitatem & efficaciam gratiæ cum libertate arbitrij, quod in alia sententia difficillimũ ac pene impossibile est: ergo hæc sententia præferéda est, & hoc tépore ab omnibus fidei defensoribus amplectenda. Probo singula: & in primis in priori parte antecedentis non est quòd circa libertatem immoremur, quia potiùs nobis obijcitur, quòd plus nimio illi tribuamus: quam calumniam facilè excludemus, alterum membrum ad gratiam pertinens declarando, & comprobando. Igitur iuxta doctrinam datam exactissimè ac proprijsimè intelliguntur, ac vera inueniuntur, omnia quæ de necessitate & operatione diuinæ gratiæ Scriptura sacra & Ecclesia docent. Nam iuxta sententiam à nobis expositam, diuinæ gratiæ tribuitur initium fidei & salutis: hæc enim à vocatione incipiunt, vt Concilium Tridentinum dixit: vocatio autem est opus solius Dei, quod vltra omne naturæ debitum, & 54
absq; vllo merito hominibus confert. Deinde vltra vocationem hanc requirimus adiuuantem seu cooperantem gratiam, ratione cuius ipsa conuersio, seu consensus liber hominis principaliter etiam est à gratia, non so- C
lùm vt operante, sed etiã vt cooperãte. Huic 55
verò cooperanti gratiæ adiungendam dicimus cooperationem liberam nostræ voluntatis, in cuius potestate est impedire effectũ gratiæ, & illum efficere; sed illud prius se sola potest præstare, quia in defectu tantùm consistit, hoc autem posterius omnino non potest sine gratia, cum illa verò potest: & ratione huius liberæ & moralis potestatis, si resistat gratiæ, digna est pœna, si verò illi cooperetur, digna est laude & gloria. Nam, *De hac re lib. 3. c. 19.*
licèt vsus libertatis per se & naturæ viribus præstitus, non sit dignus præmio aut gloria apud Deum, tamen subiunctus & coniũctus gratiæ Dei, multum valet apud ipsum; & dignus est laude & gloria. Quæ omnia ita sunt de fide certa, vt superfluum censeam 56
hoc loco probationes adiungere. Ad hæc,

ratione prædictæ vocationis efficacis, & omnium auxiliorum concomitantium quæ secum affert, Deus dicitur dare non solum potestatem operandi, sed etiam voluntatem; imò sub illa ratione dicitur ipse solus operari in nobis vt velimus, vt Augustinus disertè explicat multis in locis, quia, nimirùm, in eo genere causæ moralis, præuenientis, suadentis, & inducentis, solus Deus est, qui docet interiùs, & trahit hominem, quãquàm in præstando consensu semper homini relinquatur integrum ius libertatis suæ, ratione cuius, licèt Deus solus operetur vt velimus, non tamen Deus solus operatur ipsum velle, sed nobiscũ illud operatur, & est principalis, non tamen totalis causa eius, ratione tamen illius principalioris influxus dicitur operari velle & perficere, & alia huiusmodi. *In omnibus proximè citatis.*

Rursus iuxta hanc sententiam optimè intelligitur, in quo consistat altum & profundum mysteriũ diuinæ electionis, a quod Augustinus citatis locis ad hanc vocationem congruam reuocat, quã propterea dicit: *alta & profunda ordinationis esse. Siue in singulis hominibus, siue in populis, atque in ipso genere humano per temporũ opportunitates operetur.* Cùm enim posset Deus ita suæ gratiæ prouidentiam distribuere, vt hanc congruam vocationem daret pluribus hominibus, dedit illam pauciori- 57
bus, & interdum dat vni vocationem, quæ illi congrua futura non est, negat autem illi, cui futura esset accommodata, si ei data fuisset. Sicut Christus de Tyro & Sidone dixit, si in illis, *Facta essent virtutes, quæ in te* (Corozain scilicet, & Bethsaida) *facta sunt, vtique in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Negatum ergo est Tyrijs & Sidonijs auxilium, quod in eis fuisset efficax, datũque est Iudæis, inquibus non fuit efficax. Et Deus per Ezechielem: *Non ad populum* (inquit) *profundi sermonis tu mitteris.* Et infrà: *Si ad illos mitteretis, audirẽt te.* Prætereà ex duobus æquè dignis vel indignis, alteri datur vocatio congrua, alteri non datur. Hoc ergo est mysterium, de quo Paulus ait. *O homo quis es tu, qui respondeas Deo.* Propter quod idem dicit. *O altitudo diuitiarũ:* & illud. *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis.* Nam, licèt, post vocationem acceptam, hominis sit cum diuina gratia adiuuãte, quæ illi semper præsto est post vocationem, velle & currere: item, licèt efficientia gratiæ ipsius vocationis, quantum ad effectum per ipsam intentum, id est, quantum ad consensum hominis, non sit sine homine, tamen

a *De hoc lib. 3. c. 10. b Li. 83. qq. q. 68.*

In quo consistat profundũ mysteriũ diuinæ electionis

Matth. 11.

Cap. 3.

Rom. 9. & 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen ipsa distributio vocationis, quòd huic detur accommodata potiùs quàm illi, solius est voluntatis diuinæ, quia ante vocationem nullum potest antecedere meritum, ex quo talis distributio fiat: prouenit ergo ex sola Dei dilectione, qui gratis hunc elegit ad fidem, vel ad iustitiam, vel ad ipsam gloriam. Et iuxta hunc modum optimè perficitur totus ordo prædestinationis, & mediorum eius, quem Paulus ad Rom. 8. descripsit dicens. *Quos præscriuit & prædestinauit, &c. hos & vocauit.* Præterea expeditur facile ex his illa quæstio. An fieri possit vt cum æqualibus auxilijs vnus conuertatur, & non alius. Itemque quo sensu verum sit eum, qui consentit semper recipere maius gratiæ auxilium, quàm qui resistit. Nam si sit sermo de auxilijs præuenientis gratiæ, seu quæ dantur vt principia consensus liberi supernaturalis hæc possunt esse æqualia, vel maiora in genere physico, seu in reali virtute mouendi, in eo qui non consentit, quàm sint in eo, qui conuertitur, quia liberum arbitrium potest his maioribus auxilijs resistere. Et hoc sensu locuti sunt, qui dixerunt fieri posse, vt cum æquali auxilio vnus conuertatur & non alius. Nihilominus tamen is qui actu conuertitur, excedit in actuali concursu & influxu gratiæ. Et præterea ipsum auxilium præueniens habet in illo rationem maioris gratiæ, & beneficij, qui opportuno & congruo tempore datur, ex maiori Dei beneuolentia.

De hoc late lib. 3. c. 19.

A

B

Satis fit fundamentis alterius opinionis.

58 ATque ex his responsum est varijs argumentis, quibus contraria sententia fuisdari solet, quæ fusius proponere breuitas proposita non permittit. Neque existimo esse necessarium: quia omnia reducuntur ad tria capita. Vnum est philosophicum de concursu Dei vt prima causa est, cuius motio & actio debet esse prior. Sed ad hoc iam responsum est, & demonstratum, opera gratiæ non tribui specialiter Deo ratione huius concursus generatim considerati, sed ob alias proprias rationes, ob quas Deus in illa speciali modo influit. De ipso verò concursu generali tam naturæ, quàm gratiæ, quòd illam physicam prædeterminationem non postulet, certum est, cùm sit immediatus influxus in actionem causæ secundæ, & non in causam ipsam. Quæ actio simul est ab vtraque causa, prima & secunda, & essentialiter ab vtraque pendet, licèt causa prima, ob suam eminentiam & independentiam, dicatur priùs naturâ in illam influere. Aliud caput sumitur ex quibusdam locutionibus Scripturæ vel Augustini, malè interpretatis, vt satis insinuatum hîc est, & in alio opere copiosius est disputatum. Tandem potissimum argumentantur ex certitudine diuinæ prædestinationis & electionis antecedentis omnia merita præuisa. Sed iam ostendimus, hæc omnia optimè declarari ex diuina voluntate, supposita prædicta conditionata scientia, absque physica prædeterminatione.

59

C

60

61

62 Solum potest aliquem mouere, quia ex dicta declaratione nostra videtur sequi, dari ex parte nostra aliquod meritum huius distributionis, nam in vno homine vocatio est efficax, quia in illo præuidetur operatura, in alio verò non est efficax, quia in illo operatura non est: sed non est in illo operatura, nisi eo liberè consentiente, in hoc verò ideo non est operatura, quia ipse est repugnaturus: ergo in hoc est aliquod meritum, vel aliqua ratio ex parte liberi arbitrij. Confirmatur, quia, nisi nos ita dicamus, incidimus in eam difficultatem, quã alteri sententiæ obijciebamus, scilicet, non esse in potestate nostra habere vocationem congruam & efficacem: ergo, cùm hæc sit necessaria ad conuersionem, non erit in potestate nostra conuerti, nec nobis imputari poterit, quod non cooperemur vocationi. Rursus incidimus in alteram difficultatem, quam superiori etiam sententiæ obijciebamus, scilicet, hanc gratiam hoc modo efficacem esse necessariam ad actus ordinis naturalis, præsertim ad bonos: quia etiam ad illos indiget homo excitatione, per cogitationem sanctam, & congruam, à Deo præuisam & prouisam. Ex hoc autè vlteriùs fit, nõ posse probari ex his locis Scripturę necessitatem gratiæ, & auxilij superioris ordinis, neque etiam posse probari dari actus supernaturales; atque ita incidimus in illud inconueniens, quòd contra superiorem sententiam inferebamus.

Obiectio.

63

64 Respondetur ex Augustino, negando simpliciter priorem illationem: nam ex illa differentia non sequitur, Deum elegisse eum, quem præuidit consensurum, si eum sic vocaret, quia consensurus erat, sed vt consentiret; quæ duo sunt valde diuersa,

Respons.

& illud prius dicit habitudinem & rationẽ causæ meritoriæ, quæ gratiæ repugnat: posteriùs verò dicit solùm habitudinem finis, quæ in ipsa gratia intrinsecè includitur. Iuxta illud ad Ephes. 2. *Creati in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in eis ambulemus.* Quomodo enim ea præparasset, nisi præcognouisset quibus modis & auxilijs ea in nobis posset creare, si vellet? Aut quo modò ea præparauit vt in eis ambulemus, nisi volens ita vocare suos electos, vt eos ad talia opera efficaciter, seu infallibiliter induceret? Vt enim Augustinus exposuit libr. de præd. sanct. cap. 10. illa verba rectè intelliguntur de speciali prouidentia, qua Deus suis electis talia opera præparauit, de quibus ait idẽ Augustinus eodem lib. cap. 17. *Elegit ergo Deus fideles, sed vt sint, non quia iam futuri erant.* & infrà. *Eligendo ergo facit diuites in fide, sicut heredes regni. Rectè quippe in eis eligere dicitur, quod vt in eis faciat, eos eligit.* Dixerat autem, Deum hoc facere in electis per vocationem efficacem, qualis à nobis declarata est. Nulla ergo est ratio talis vocationis, ex parte hominis qui vocatur, quia, licèt sit consensurus, si vocetur, tamen conditionalis nihil ponit in esse, nec re ipsa est aliquid facturus ob quod præmium mereatur, donec Deus illum vocet vt consentiat, quod sola sua liberalitate, & in tempore facit, & ab æterno facere decreuit. Eò vel maximè, quòd de illo etiam homine, quem Deus non vocat congrua & efficaci vocatione, præuouit, quòd, si alio tempore, vel alio modo illum vocaret, consentiret; & tamen noluit ita vocare, quod de Pharaone notauit Augustinus lib. 1. ad Simplician. q. 2. Igitur hæc discretio fuit ex sola voluntate Dei.

Ephes.

Augustin.

A

B

C

65 Nec verò hinc fit, non esse in potestate hominis habere vocationem efficacem, quia in potestate eius est facere & operari cum ea vocatione, quam habet, quòd si faciat & velit, illa erit in eo efficax: & similiter, si id facturus esset, id Deus præuidisset, & consequenter talem vocationem præuidisset vt congruam, & vt efficacem moraliter respectu talis voluntatis. Itaque hæc efficacia & congruitas non est sine respectu ad vsum liberum ipsius voluntatis, in quo maximè differt à physica prædetermina-

66 tione, & ideò, licèt de facto vocatio non sit futura efficax, nihilominùs est verè sufficiens, vt cum illa posit operari voluntas, ideoque ex illius defectu prouenit, quòd in re non sit efficax, nam absolutè posset voluntas adiuta diuina gratia, facere, vt nulla vocatio sit in ea irrita, & sine effectu. Denique minimè incidimus in eam difficultatem, quòd ea, quæ de necessitate gratiæ in Scriptura dicuntur, in actibus bonis naturalibus locum habeant. Negamus enim hoc sequi, primo quidem, quoniam actus boni naturalis ordinis ex se non sunt æquè intenti ac præfiniti efficaciter à Deo, sicut supernaturales actus. Secundò, quia non requirunt specialem excitationem, vel motionẽ, quæ soli Deo tribuenda sit, sed ex generali prouidentia, & concursu debito causæ secundæ sufficienter prouenire potest, ea cogitatio bona, quæ ad actum bonum naturalem est necessaria. Quæ res fusius tractata est à nobis, lib. 3. cap. 14. num. 17.

67 Supererat nonnihil dicendum de scientia illa, quam conditionatam appellant, quoniam vt necessarium fundamentum à nobis supponitur, ad declarandam efficacem vocationem, & totum diuinę prædestinationis mysterium, cùm tamen non omnes Catholici illam scientiam in Deo admittant. Sed huius veritatis demonstratio longiorem postulat disputationem, quam in alio opere copiosè tractatam dedimus. Nunc autem satis sit, veritatem hanc fere esse expressam in Scriptura, in qua multas similes veritates contingentes, futuras tantùm sub conditione, Deus reuelauit, quod facere non potuisset, nisi illas certò nouisset: neque enim ea, quæ reuelat Deus, incerta esse possunt. Sat etiam nobis sit, quòd fere omnes Patres hanc scientiam Deo attribuunt, multaque ex illa operati docent. Sat denique sit, quòd, cùm maioris sit perfectionis, Deo deneganda non est: & qui eam in Deo esse negauerint, probare tenentur esse impossibilem, aut imperfectionem inuoluere; quod cùm facere nequeant, vt facilè ostendi posset, illorum argumenta soluẽdo, relinquitur, apud omnes de Deo & de fide rectè sentientes indubitatum esse debere, Deum hac scientia non carere.

Lib. 4. per totum. 1. Reg. 23. Matth. 11. Augustin. de bon. perseu. c. 9. & 14. De corrept. & gra. c. 8. Prosper lib. 2. de vocat. gen. c. 4. Chry. hom. 31. & 65. in Matth. Greg. Nazian. Orat. 42. sub finem.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX DISPVTATIONVM ET SECTIONVM OPVSCVLI Quarti. De libertate voluntatis diuinæ in actionibus suis.

DISPVTATIO PRIMA.

DE VERO SENSV ILLIVS SENTENTIÆ Pauli. *Deus operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.*

Sect. I. *Quid significauerit Paulus dicens, Deum operari omnia secundùm consilium voluntatis suæ.*

Sect. II. *Quæ fidei veritates, aut Theologicæ conclusiones ex prædicta sententia eliciantur.*

DISPVTATIO SECVNDA.

De modis necessariæ operationis, qui libertati Dei non repugnant.

Sect. I. *An necessitas quoad specificationem in diuina voluntate locum habeat.*

Sect. II. *An necessitas ex suppositione, vel debito in diuinam voluntatem cadat.*

RELE-

RELECTIO THEOLOGA.

DE LIBERTATE VOLVNTATIS DIVINAE IN ACTIONIBVS SVIS.

IN LOCVM PAVLI AD EPHES. I. *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.*

VT Theologica disputatio, & iocundior sit, & facilior, operæpretium duxi eam in testimonio Pauli fundare ad Ephes. 1. vbi de Deo dicit operari omnia secundum consilium voluntatis suæ. In duas igitur principales disputationes præsentem A relectionem distribuam. In priori literalem sensum verborũ Pauli attingere conabor, simulque nonnulla principia fidei, & Theologicas conclusiones, quæ in eis fundari possunt, breuiter indicabo. In posteriori autem parte de re proposita disputabo, veram eius decisionem ex verbis Pauli eliciendo.

DISPVTATIO PRIMA.

De vero sensu illius sententiæ Pauli. Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.

IN hac Apostoli sententia plura in Theologia fundari possunt, si eius singula verba exactè expendantur, & verus illius sensus percipiatur. Et ideo primùs literalem eius sensum inquiremus: deinde veritates ibi contentas indicabimus.

SECTIO PRIMA.

Quid significauerit Paulus dicens, Deum operari omnia secundùm consilium voluntatis suæ.

AD priorem igitur partem deueniendo, cùm Paulus ad Ephes. 1. gratias Deo ageret pro beneficijs generi humano collatis, per Christum, & in Christo Domino nostro, inter ea beneficia primo loco numerat electionem, & prædestinationem hominum. *Elegit* (inquit) *nos in ipso, & prædestinauit nos secundùm propositum voluntatis suæ.* Deinde verò ponit generalem modum & executionem huius prædestinationis, dicens. *In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.* Ac tandẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc generalem Dei beneficentiam ad suã A
singularem vocationem, & prædestinationem accommodat dicens: *In quo & nos sorte vocati sumus prædestinati secundùm propositum eius, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Non possumus autem nunc digredi ad explicanda omnia mysteria, quæ in hoc discursu Pauli continentur, tũ quia impossibile esset breui tempore omnia cõplecti, tum etiam quia esset à præsenti instituto alienũ, solùm enim explicare intendimus libertatem, quam diuina voluntas habet in operando eiusque radicem: quam Paulus etiam ait esse originem electionis, prædestinationis, & salutis omnium nostrum, iuxta consilium tamen voluntatis suæ. Atq; ideo solùm explicabo, quid sit Deum operari omnia secũdùm consiliũ voluntatis suæ: quidve D. Paulus his verbis ad literam intellectis nos docere voluerit.

Ratio difficultatis.

3 QVanuis autem interpretes omnes nullam de hac re dubitationem proponant, non caret tamen difficultate, nec expositionum varietate. Est autem difficultatis ratio, quia consilium non est actus voluntatis, sed rationis, vt D. Thom. tradidit 1. 2. q. 14. art. 1. ex Arist. 3. Ethic. c. 3. & Greg. Niss. lib. 5. Philosoph. c. 4. & 5. Vnde etiam Cicer. lib. de inuent. dixit: *Consilium est aliquid faciendi, non faciendiue excogitata ratio.* Quo modo ergo Paulus consiliũ voluntati attribuit? Aut quid est Deum operari omnia secundùm consiliũ voluntatis suæ? Præterea duplex respectus vel habitudo indicari potest, cùm dicitur quispiam operari secundùm consilium animi sui, scilicet respectus dantis vel accipientis consilium: sit ergo, cùm Deus dicitur operari omnia secundùm consilium voluntatis suæ, dubium est quis horum respectuum denotetur: nam, si indicatur respectus dãtis, difficile est ad explicandum quo modo ad voluntatem pertineat dare consilium, secundùm quod Deus operetur: si verò notetur respectus accipiẽtis, seu eius, cui consilium datur, sic non diuina voluntas, sed diuinũ consilium erit prima radix, & origo diuinorũ operũ, ac beneficiorũ, quę nobis cõfert. Hoc autẽ neq; est consentaneũ Paulo ibidẽ dicenti, diuinũ propositũ & electionẽ esse huiusmodi radicalem originẽ bonorũ omnium: hæc autẽ ad voluntatem pertinẽt: neq; etiã diuinæ voluntatis libertas alia ratione videtur posse cõsistere.

Prima expositio.

4 TRes igitur in hac re excogitari possunt interpretationes. Prima est, vt Deus dicatur operari omnia secundùm consilium voluntatis suæ, id est, à nullo alio consilium accipiendo, vel nullum alium consulendo ad hoc vel illud operandum, nisi voluntatem suam. Iuxta quem sensum explicatur illis verbis summa libertas, & supremum dominium diuinæ voluntatis, quæ nullam habet superiorẽ regulam, quã respiciat, vt rectè operetur, sed ipsa per se ipsam est prima regula, & prima ratio operandi. Potestq; hæc expositio ex communi, & vulgari loquendi modo declarari: nam ad significandum aliquem hominem in suis actionibus sequi appetitum suum, dicimus eum operari secundùm consilium sui appeti
B tus, scilicet quia ad illum tantùm respicit, vt quidquid expetierit, ei concedat. Sic ergo Deus dicetur omnia operari, secundùm cõsilium voluntatis suæ, quia semper exequitur quod voluntas appetit, neque aliunde consilium accipit. Et hanc interpretationẽ indicat Anselmus super locum Pauli dicẽs: *Anselm.*
Consilium, quo Deus facit omnia, est voluntatis suæ, id est, non extraneum; quia non ab alio accepit consilium, nisi à sua voluntate. Eam etiam indicat Augustinus lib. 2. Hypog. c. 6. *Nunquid* (ait) *August.*
voluntatis meæ, vel tuæ, aut alterius, vt meritis conflet? Absit sed sua, quia nimirũ suã tantũ consulit voluntatem. Itaque verba Pauli secundùm hanc expositionẽ, intransitiuè (vt sic dicam) erũt interpretanda; nimirum: *secundùm consilium voluntatis suæ*, id est, secundum consiliũ, quod est voluntas sua. Fauet etiam Anselmus in Prosolog. capit. 11. quatenus ad Deum loquens, ait: *Id solum iustum est quod vis.* Fauet
C etiam Iustinus in quæst. 3. à Christianis gen *Iustin.*
tibus proposita, vbi nihil distinguendum censet inter consilium & voluntatem diuinam; & videtur loqui etiam secundùm rationem nostram. Neque id mirum videri debet: nam, teste Damasceno lib. 2. de fid. *Damasc.*
capit. 22. consilium propriè dictum non est in Deo, nam consilium ex ignorantia nascitur. Deus igitur (inquit) omnia simpliciter sciens, non consultat. Necesse est ergo, vt Paulus voce *Consilij*, non propriè, sed secundùm metaphoram vtatur. Ac propterea rectè secundùm eam metaphoram significata intelligitur voluntas Dei, quam diuina operatio subsequitur; sicut in prudente *Tul. lib. de Rhetor.*
homine, vt alibi dixit Cicero, consilia primum

primum præcedunt, deinde acta, postea A
euentus.

Reijcitur.

5 SEd nihilominus expositio hęc probanda non est: in primis enim nimis metaphoricè consilij nomen interpretatur: vt enim rectè notauit D. Thom. 1. 2. *D. Thom.*
quæst. 14. art. 1. ad secundum: quanuis consilium, quatenus in nobis supponit, vel indicat motum quẽdam inquisitionis, Deo attribui non possit, quia supponit ignorantiam, & includit mutationem & discursum; tamen id, quod præcipuum est in consilio, id est iudicium certum de agendis, in Deo perfectissimè reperitur, sine vlla inquisitione, vel consultatione præuia, sed simpliciter B
intuendo omnia, & iudicando de omnibus, quatenus operabilia sunt. Cùm ergo Paulus vtatur nomine consilij, aliquid pertinens ad diuinum intellectum, non ad voluntatem significare vult: retinenda enim est vocis proprietas, quantum circumstantiæ, & materia loci patiantur. Deinde est hoc magis cõsentaneum contextui, & intentioni Pauli: cùm enim dixisset nos sorte vocatos esse secundũ propositũ eius, ne quis putaret in hoc negotio esse casum & contingentiam, quæ in sortibus inueniri solet; aut diuinum propositum esse à ratione alienum; subdit Deũ omnia operari secundùm consilium, id est, non casu aut temere, sed summa quadam ratione, & prudentia: ergo consilium non voluntatem, sed aliquid ad rationem pertinens C
Hieronym. significat. Vnde Hieronymus exponens eundem locum. *Vniuersa* (inquit) *quæ Deus facit, consilio facit, & voluntate, quia & ratione plena sunt, & potestate facientis.* Et apertiùs D. Thomas in eundem locum, quasi excludens illam expositionem, ait: *Non dicit secundùm voluntatem, nè credas quòd sit irrationabilis, sed secundùm consilium voluntatis, id est, secundùm voluntatem, quæ est ex ratione, non secundùm quod ratio importat discursum, sed secundùm quod designat certum & deliberatum iudicium.* Tandem cauenda est illa expositio, nam aliquibus errandi occasio fuisse videtur. Dixerunt enim aliqui diuinæ voluntati licitum esse velle, & facere, quidquid humana voluntas velle potest, quantumuis respectu voluntatis humanæ turpe esse videatur: quia hoc ipso quòd diuina voluntas id velit, ipsi turpe nõ erit, eò quòd sola ipsa sit sibi regula omnis rectitudinis, & honestatis. Ex quo principio malè intellecto nonnulli Theologi in quendam errorem grauissimum inciderunt, dicentes Deum posse mentiri: quia diuina voluntas pro sua libertate summa potest velle mendacium absque alio consilio, sed solùm quia vult: & quia ad rectitudinem satis est vt ipsa id velit. Hinc etiam huius temporis hæretici in diuinam voluntatem referunt omnia hominum peccata, dicentes velle Deum, vt nos peccemus, imò sua voluntate nostram compellere, vt huiusmodi actiones, etiam turpissimas, velimus: quia Deus in volendo nullo alio consilio regitur, nisi vsu libero suæ voluntatis, qui semper illi honestus est, quidquid in obiectis diuersum esse appareat. Sed hæc & similia hæretica sunt, & diuina voluntate planè indigna, quæ ita est libera, vt tamen rectissima sit, & prudentissima: ideoque velle non potest ea, quæ per se se considerata intrinsecam includunt turpitudinem, & rectæ rationi repugnant, ad quamcunque voluntatem, vel intellectum comparentur. Vnde tantùm abest, vt huiusmodi errores ex hac sententia Pauli colligantur, vt potiùs ex illa possent sufficienter confundi: quia, cùm Deus omnia operetur secundum consilium suæ voluntatis, quod consilium est infinita eius sapientia, fieri non potest, vt quidquam velit, nisi quod honestissimum est, & summæ prudentiæ consentaneum. Quam doctrinam etiã in D. Thoma reperio, 1. p. quæst. *D. Thom.*
22. articul. 1. vbi cùm docuisset ita Deum operari omnia suo arbitrio, vt tamen in omnibus operibus suis rationem iustitiæ seruet, obijcit sibi hæc verba Pauli. *In quibus* (inquit) *Apostolus significare videtur, Deum operari omnia pro libito voluntatis suæ: non ergo in operando legibus iustitiæ astringitur?* Respondet autem Doctor sanctus his verbis. *Cùm bonum intellectum sit obiectum voluntatis, impossibile est Deum velle, nisi quod ratio suæ sapientiæ habet, quæ quidem est sicut lex iustitiæ, secundùm quam eius voluntas iusta & recta est. Vnde quod secundùm suam voluntatem facit, iustè facit, sicut & nos quod iuxta legẽ facimus, iustè facimus: sed nos quidem secundùm legem alicuius superioris, Deus autẽ sibi est lex.* Dicitur ergo diuina voluntas esse sibi regula suarũ actionum, non quia sapientia, & prudentia non regatur, sed quia ipsa essentialiter est sua sapiẽtia, & prudẽtia infinita. Dum autẽ nos de diuinis humano modo loquimur, & illa secundùm rationem distinguimus, dicimus diuinam voluntatem sequi intellectum in operationibus suis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda expositio.

EX his verò, quæ contra hanc primam interpretationē diximus, potest quis in aliam extremè oppositam declinare, dicens Deum operari omnia secundùm consilium voluntatis suæ; quia, sicut omnia opera Dei voluntatem eius supponunt, ita voluntas Dei consilium eius supponit, id est sententiam, & iudicium definitum ac determinatum intellectus, cui voluntas necessariò conformatur (vel vt ita dicam) ei naturaliter obedit. Quam expositionem non inuenio expressè in sanctis Patribus, neque in expositoribus epistolarum Pauli. Videri autem potest consentanea proprietati dictorum verborum. Ille enim verissimè dicitur operari secundùm consilium alicuius, qui tam in operando, quàm in volendo se se accommodat, & conformat consilio eius. Sic ergo Deus dicitur operari secundùm consilium voluntatis, quia ita operatur ex voluntate, vt tamen ipsa voluntas semper intellectui, & iudicio eius obsequatur. Atque huic expositioni fauent D. Hieronymus, D. Thomas, & alij dicentes, Paulum vsum fuisse illo modo loquendi, vt significaret voluntatem Dei semper esse ex certa ratione profectam. Et præsertim, cùm D. Thomas ait, sicut nos operamur secundùm legem superioris, ita Deum operari secundū suam sapientiam, quæ ipsi est veluti lex. Intercedit namque in hoc considerandā differentia, quia voluntas nostra ita conformatur legi, vt possit ab ea discordare, quia non est per se essentialiter recta: at verò diuina voluntas, quia essentialiter recta est, non potest à ratione suæ sapientiæ deflectere: & ideo ab illa determinari videtur in omnibus quæ vult. Rectè ergo dicetur Deus operari omnia secundùm consilium voluntatis suæ, quia omnia operatur secundū dictamen suæ rationis, quo eius voluntas determinatur, vt hoc potiùs velit operari, quam aliud. Atque iuxta hunc sensum videntur locuti aliqui antiqui Patres, quando dixerunt Deū semper operari quod melius est, vt Clemēs Alexand. 6. Stromat. Auguſt. lib. 3. de lib. arb. cap. 1. dicens. *Quidquid tibi vera ratione melius occurrerit, hoc scias fecisse Deum, tanquam bonorum omnium conditorem.* Huius enim sententiæ nulla alia ratio reddi potest, nisi quia diuinam sapientiam latere non potest quid melius, ac optimū sit, in omnibus quæ fieri possunt. Voluntas autem eius, quæ summè bona est, discordare non potest ab eo, quod intellectus vt optimum proponit: nam, si posset, nō esset necessarium operari semper in omnibus, quod melius est. Quam rationē indicauit idem Aug. lib. 1. cont. aduers. leg. & Prophe. c. 14. dicens. *Vsque adeo desperandum est, vt videat homo melius aliquid fieri debuisse, & hoc Deum vidisse non putet; aut putet vidisse, & credat facere noluisse, aut non potuisse:* Deniq; iuxta hanc interpretationem videntur sensisse illi Scholastici, qui dixerunt diuinā voluntatē determinari ab intellectu; quia, cùm per se sit indifferens ad volenda omnia, quæ extra Deum sunt, nihil eorum velle posset, nisi ab aliquo determinaretur: non potest autē determinari Deus ab aliquo extra ipsum existente: esset enim magna imperfectio: ergo determinatur à consilio suo, & intellectu: quod docuisse videtur D. Thom. lib. 1. cōt. gent. c. 82.

Clem. Ale. Auguſt.

Refellitur.

HÆc verò expositio, licèt sensum aliquem verū habere possit, videlicet quoad aliquam determinationem quoad specificationem, vt infrà declarabimus: intellecta tamen, vt nonnulli Moderni significant, de omnimoda determinatione voluntatis diuinæ quoad volendū, vel nolē dum quodcunq; opus & secundùm speciē, & secundùm exercitium actus falsa est, & à mente Pauli aliena, eiusq; intentioni contratia. Primum ita declaro, quia sententia illa sic exposita, repugnat diuinæ libertati, vt inter Scholasticos melius docuit Henricus quodlib. 8. q. 1. & in summ. art. 36. q. 4. Et declaratur breuiter, quia in intellectu, vel scientia Dei, prout nostro modo intelligēdi antecedit voluntatem nulla est indifferētia, vel libertas ex se, sed naturali necessitate omnia scit eo modo, quo sunt, & ita etiā de omnibus iudicat, vnde semper, & ex necessitate idem iudicat: ergo si voluntas eius naturaliter determinaretur ab eius iudicio, seu consilio, nulla esset in Deo libertas, seu indifferentia, quia neque est in iudicio, neque in voluntate obsequente & pedisequa iudicij (vt sic dicam) ergo nullibi. Scio vulgarem esse responsionem indifferētiam esse in voluntate secundùm se spectata, non verò vt iam supponente intellectus iudicium, & vt mota ab illo, quē vocant aliqui sensum cōpositum, & diuisum. Sed fuga hęc mea sententia, nulla est, tum quia voluntas secundùm se spectata nihil velle potest, donec sit

Henri.

nec sit mota à iudicio rationis, quia nihil potest esse volitum, nisi sit præcognitum: ergo ad vsum libertatis parum refert, quòd ipsa secundum se sit indifferens, si vt mota ab intellectu iam non est indifferens, sed determinata, cùm determinatio intellectus naturalis etiam sit, vt ostendimus: tum etiam quia illa indeterminatio, quæ dicitur esse in voluntate diuina secundùm se spectata, erit magis per modum indifferentiæ passiuæ, quàm actiuæ, quæ iuxta sanam doctrinam ad libertatem non sufficit. Exemplo breuiter declaratur, nam oculus, (v. g.) per se ac nudè sumptus indifferens dici potest ad videndum, & non videndum: quia vtrunque exercere potest, id tamen satis non est, vt liberè videat, quia posita determinatione obiecti omnino naturaliter ad videndum determinatur. Sic ergo erit planè in voluntate, si per intellectum omnino determinatur ad vnum: nam quòd modus determinationis diuersus sit, parum refert, nam quilibet sufficit ad indifferentiam tollendam. Possetque similius exemplum esse in appetitu, qui ex apprehensione obiecti determinatur, sinequa appetere non posset: & ita etiam potest dici ex se indifferens, non tamen supposita tali apprehensione, & adhuc erit similius exemplum in voluntate nostra, quæ secundùm se, & nudè spectata dici potest indifferens ad amandum, & non amandum Deum, tamen supposita tali scientia de Deo, scilicet visione eius clara, iam non est indifferens, quia per eam scientiam ita determinatur, vt non possit non velle: & ideo in illo amore non est libertas. Sic ergo se habebit diuina voluntas quoad determinationem: (v. g.) volendi creare mundum: nam ex se, & absque iudicio rationis non potest ad eum actum determinari: si ergo stante scientia & iudicio, quo Deus statuit optimum esse, & consentaneum suæ bonitati creare mundum, ab hoc iudicio determinatur omnino voluntas, vt velit, nulla relinquitur indifferentia, vel libertas in illo actu, quia iudicium illud naturale est, & necessarium, & voluntas pari necessitate, & naturali habitudine conformis est illi iudicio: ergo nulla est ibi indifferentia, sed quasi fatalis series, ac necessitas. Propter quod meritò dixit D. Thomas prima parte, quæst. 14. articul. 8. scientiam Dei secundùm se esse indifferentem in ordine ad operationem extra se: determinari autem per voluntatem, & quæstione 19. articulo tertio, ad quartum & quintum, ait voluntatem diuinam sese determinare ad obiecta creata: nam illa per se se non sufficiunt illam determinare ob imperfectionem suam, quod verum est de illis obiectis, vt cognitis per scientiam Dei. Igitur non dicitur Deus omnia operari secundùm consilium voluntatis suę, quia consilium ipsum sit tota ratio diuinæ determinationis in omnibus operibus eius.

D. Thom.

Neque iuxta mentem Pauli interpretatio habere potest locum: ipse enim illa verba interposuit, vt tacitè rationem indicaret, ob quam Deus homines veluti sorte quadam vocat, prædestinat, & ordinat in vitam æternam secundùm propositum voluntatis suæ. Cuius ratio ex parte ipsius scientiæ diuinæ, aut consilij, reddi potest nulla. Quia, vt alibi dixit D. Thom. si præcisè spectemus diuinam scientiam vt antecedentem ad voluntatem eius, nulla est ratio ob quam dictet potiùs hos homines esse creandos, quàm illos, aut hos esse eligendos potiùs, quàm alios. Sicut etiam in naturalibus ex parte solius intellectus diuini nulla potest reddi ratio, cur hæc pars materiæ creata sit sub forma ignis, & illa sub forma terræ, magis quàm è conuerso, cum ipsa materia ex se vniformis sit. Propterea ergo Paulus semper adiungit voluntatem Dei dicens: *secundùm consilium voluntatis eius*: quia non potest ratio talium operum Dei aliunde sumi, quàm à voluntate eius: ergo in talibus operibus non ita operatur Dei voluntas secundùm consilium eius, vt omnino à consilio determinetur, sed potiùs (si ità loqui licet) vt ipsa determinet consilium. Nam interdum ea, quæ per consilium repræsentantur, seu iudicantur, sunt ita æqualia, vt consilium nihil aliud de eis possit iudicare, nisi vtrūq; esse amabile, vel eligibile. Quòd ergo voluntas vnum eligat, altero prætermisso, non potest tribui determinationi consilij, sed soli efficacitati, dominioque ipsius voluntatis. Quin potiùs sæpissimè accidit, & in diuina voluntate ferè semper, vt licèt consilium proponat aliquid vt excellentius, & ex se melius, nihilominùs voluntas pro sua libertate non illud eligat, sed aliud quod minùs bonum, vel perfectum est. Sic enim dicunt

Impugnatur ex contextu.

S. Tho. 1. p. q. 25. arti 5. ad 3.

Theo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Theologi, quanuis optimum medium ad redimendos homines fuerit incarnationis mysterium, & hoc ipsum necessariò dictauerit æternum Dei consilium, nihilominùs potuisse Deum non eligere medium illud, sed alio modo homines saluare, vel etiam non saluare, sed continuò supplicio afficere. Et in rebus naturalibus certum est cognouisse Deum alias perfectiones, & species angelorum, vel cælorum quibus pulchrior esset mundus: & tamen voluntatem diuinam pro libertate sua eas creare noluisse, sed alias minùs perfectas. Estque hoc fere necessarium in operibus Dei, quia cùm tanta sit potestas eius, vt quacunque re data possit facere meliorem, vix vnquam potest eligere, quod melius est, cùm quidquid eligat, semper aliud ab eo melius cognoscatur, quod velle & facere potest: alioqui nihil velle aut facere potuisset, nisi quod fecit, quod est in Vviclef so damnatum. Quando ergo dicunt Sancti Doctores. Deum semper velle: quod est optimum, & conuenientissimum, intelligitur non ex parte rerum, quas vult, sed ex parte ipsius Dei, quia semper prudentissimè ac decentissimè operatur.

Vide Vualdens. lib. 1. Doctr. c. 21 Hug. Vict. lib. 1. de sacram. p. 2. c. 22. Mag in. 1. d. 44. & ibi Doctores. D. Tho. 1. p. q. 25.

Vera expositio.

9 SVpereſt vt concludamus sensum verborum Pauli esse, Deum operari omnia secundùm consilium voluntatis, id est, secundùm consilium sibi beneplacitum, seu voluntate sua acceptatum. Est C enim frequens modus loquendi Scripturæ iuxta phrasim Hebraicam, vt loco adiectiui addatur aliud substantiuum in genitiuo casu, vt ad Colos. 1. Er *transtulit in regnum filij dilectionis suæ, id est, sibi dilectissimi*. Sic ergo opinor in præsenti dixisse: *Secundùm consilium voluntatis*, id est, secundùm consilium sibi voluntarium, seu voluntate sua ad beneplacitum acceptatum. Et iuxta hanc interpretationem optimè declarat Paulus in eo, quod dixerat forte nos esse vocatos, non indicari imperfectionem casus, & contingentiæ: quia summo consilio factum est, sed excludi rationem & causam ex parte nostra, ob quam sic vocati simus, quia consilium illud solo Dei arbitrio consummatum est: ac propterea semper in eo capite, & alijs similibus coniungit Paulus cum diuina scientia, & prædestinatione propositum voluntatis: quia ex hoc pendet omnis determinatio diuinorũ operum. Idemque constituit quodam modo diuinam scientiam in ratione scientiæ practicæ, seu approbationis, vt Theologi loquuntur. Atque hoc modo à consilio & voluntate diuina operationes Dei proficiscuntur. Atque hæc expositio, licèt sub hac verborum forma ab expositoribus non tradatur, est consentanea Hieronymo, & D. Thomæ, quos supra citaui, & Chrysostomo homil. 2. ad Ephes. & alijs expositoribus, quatenus his verbis significari aiunt rationabilem ac liberam esse in suis operibus diuinam voluntatem.

Coloſ.

Hieron. Chryſoſt. D. Thom. Gloſſa. Primas. Adamus.

B

SECTIO II.

Quæ fidei veritates aut Theologicæ conclusiones ex prædicta sententia eliciantur.

QVamquam, vt dixi, in prædictis verbis Pauli, sic intellectis, multa principia fidei fundari possint: & variæ quæstiones, & conclusiones Theologicæ ex eisdem possint sufficiente certitudine definiri, quæ ad diuinam scientiam, voluntatem ac potentiam pertinent: quia verò omnia nunc persequi non possumus, & præcipua intentio nostra est dicere de libertate diuinæ voluntatis, ideò cætera omnia in sectione hac breuiter indicabimus. 1

Itaque ex his verbis habemus primò, quidquid Deus extra se operatur, per intellectum & rationem operari. Ita colligunt ex his verbis Chrysostomus, Hieronymus, D. Thomas, & cæteri omnes expositores, quia verbum illud: *Secundùm consilium*. Hanc vim habet, scilicèt, quòd diuina opera plena sunt ratione, & sapientia, quam, vt Sapiens dixit: *Effudit Deus super omnia opera sua*. Ecclesiastic. 1. Hæc tamen veritas, nimirum quòd Deus omnia per intellectum operetur, non solùm fide constat, sed etiam ratione naturali cognosci potest: eamque fere omnes Philosophi cognouerunt. Est tamen quædam notanda differentia, quòd illi ad summũ cognouerunt Deum operantem per intellectũ, vt artificem præconcipientem in se rationes omnes, quæ per suam facultatem operatur. De consilio autem diuino vix quidpiam locuti sunt, quia consilium proprium est eius, qui sua potestate aut arte liberè vtitur. Hunc autem vsum liberum vix potuerunt Philosophi coniungere cum diuina immutabilitate. Et ideo potiùs de illa loquuntur vt ex necessitate, aut naturæ impetu operante, quàm ex consilio, voluntate, & deliberatione. In quo errore multi putant versatum fuisse Aristotelem. Sed de hoc alibi. Paulus autem supponens id, quod notissimum erat, nimirùm diuinam sapientiam omnium rerum esse artificem, vt etiam dicitur Sapient. septimo, id, quod occultius erat, & ad causam maximè pertinebat, de qua tractabat, docuit, scilicet Deum in suis operibus non naturali necessitate, sed certo consilio & ratione duci: nõ quatenus consilium mutationem vel inquisitionem in nobis includit, sed quatenus clarò & certo iudicio proponit id, quod agendum est, aut agere oporteat.

2 Deum per intellectũ operari.

Eccleſ. 1.

3 Secundò colligitur ex dictis verbis Pauli, Deum in suis operibus summa vi potestate, quam omnipotentiam appellamus. Sic colligit D. Hieronymus in eundem locum dicens. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, quod scilicet & ratione plena sint, & potestate facientis. Nos homines plerunque volumus facere consilio, sed nequaquam voluntatem sequitur effectus: illi autem nullus resistere potest, quia omnia quæcumque voluit fecit. Psalm. 134.* Hoc ipsum significauit ibi Theodoretus dicens: *Cùm nos ab initio prædestinasset, ad hanc sortem elegit, qui, quacunque vult facit.* Clariùs verò D. Thom. in eum locum adducens illud Isai. 46. Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Iuxta quam interpretationem illa distributio Pauli: *Qui operatur omnia*, non tantum est accommoda, vt Dialectico more loquar, sed est absoluta, ita vt non tantum sit sensus. Omnia, quæ operatur, ex consilio operatur, quod etiam facit homo prudens, vel perfectiori modo angelus, sed sensus sit, Deum omnia, quæ secundum consilium voluntatis suæ statuit, & decernit, efficaciter ac potenter operari. Et sine dubio hic est sensus Pauli, tum propter rationem insinuatam, quòd hanc proprietatem tribuit Deo, vt singularem excellentiam eius, tum etiam quia contextus, & intentio Pauli hoc requirit: cùm illa verba interponat ad reddendam rationem, ob quam Deus pro sua voluntate prædestinat, quem vult, & pro sua potestate efficaciter vocat, & auxiliatur in laudem gloriæ, & gratiæ suæ.

Deum eſſe omnipotẽtem. *Hieron.*

Potentia, & operatio, quomodo à consilio, & voluntate distincta.

HIc verò statim occurrebat Theologica quæstio, quo modo in Deo distinguantur illa tria, quæ in his verbis Paulus numerat, operatio, consilium, & voluntas. Et maior quæstio est de potentia operandi: nam operatio ipsa rerum ad extra, sententia mea, in rebus factis est, non in ipso Deo: vnde non tantùm ratione, sed re ipsa differt à consilio, & voluntate, tanquam res quædam, vel modus creatus ab increata re, & tanquam quid temporale ab æternis: operatio enim temporalis est: consilium autem, & voluntas æterna. Vnde (quod notandum est) hæc tria respondent illis tribus, quæ in verbis proximè præcedentibus Paulus posuerat dicens, *In quo & sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum eius, &c.* Nam vocatio respondet operationi, prædestinatio consilio, propositum voluntati. Vnde prædestinatio & propositum æterna sunt, vocatio autem temporalis est, & in nobis existens. Quapropter, sicut vocatio re ipsa distinguitur à prædestinatione, & proposito, ita operatio à consilio & scientia. Scio multos distinguere de operatione diuina actiuè & passiuè sumpta, & posteriori modo fateri esse in creatura: priori autem esse in Deo: nihilque aliud esse nisi eius voluntatem seu volitionem. Tamen, quod dixi, est verũ in philosophico rigore, & est etiam magis consentaneum illis verbis Pauli, qui de operatione Dei actiua loquitur, & à consilio & voluntate procedere significat, Itaque de hac re nulla est difficultas, neque etiam de distinctione inter consilium & voluntatem: nam ex dictis in priori expositione constat hæc aliquo modo distingui. Ex generali autem doctrina de diuinis attributis constat non distingui re, aut actu in re ipsa, sed ratione, vt aiunt, ratiocinata, id est cum aliquo fundamento in re. De potentia item operandi eadem ratione constat non distin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

distingui actu in re à scientia & voluntate. An verò ratione ab illis distinguatur inter Theologos controuersum est. Sed, quoniam ad alia properamus, id nunc omittemus.

Breuiter tamen mea sententia est quam etiam D. Thomæ esse opinor in 1.p. q. 19. art.4.ad 4.& quæst.25. art.1. ad 4. & Hugonis Victor.lib. 1. de sacram. p.2. per totam,potentiam ratione distingui à scientia & voluntate,non minùs, quàm scientiam & voluntatem inter se: essèque immediatius principium externę actionis, siue executionis,quàm sit scientia, vel voluntas, quia in ordine ad diuersum actum illam concipimus, & nos potentias per ordinem ad actus distinguere solemus. Nec verò hoc quidquam obest omnipotentiæ voluntatis diuinæ,tum quia, si secundùm rem loquamur, ideo est omnipotens, quia secundum rem est ipsa omnipotentia: secundùm rationem autem, & modo nostro loquendi, ideo est omnipotens, quia potentiâ habet, qua quidquid vult, efficaciter exequatur. Atque ita etiam loquitur Scriptura Sap. 12. dicens. *Subest tibi, cùm volueris, posse.*

D. Thom.

Hugo Vict.

A

B

Deum voluntariè omnia operari.

5

TErtiò colligitur ex verbis Pauli Deum omnino voluntariè facere, quidquid extra se operatur: hoc enim verba ipsa præ se ferunt. Et constat etiam ex ratione voluntarij ab Aristotele tradit 3. Ethic. cap. 1. & à D. Thoma, Damasceno, Gregorio Niss. & omnibus, scilicet voluntarium esse, quod est ab interno principio, seu appetitu, media cognitione; quod voluntarium tunc perfectum est, quando cognitio est perfecta, id est rationalis seu intellectualis. Cùm ergo Deus secundùm consilium voluntatis omnia operetur, sine dubio perfectè voluntariè omnia operatur.

Aristot. D. Thom. 1. 2. q. 6. vbi alios Patres refert.

C

6

An Deus omnino voluntariè infligat pœnas.

Hic verò occurrebant statim duæ difficultates, quæ breui tempore pro dignitate tractari non possunt: earum tamen resolutionem breuiter indicare, neque erit iocundum, neque ab instituto alienum. Vna est de malis pœnæ: nam licèt verum sit Deum simpliciter velle hæc mala, & facere, iuxta illud Amos 3. *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit.* Et consequenter etiam constat Deum hęc facere voluntariè: nihilominùs adhuc difficultatem habet, quo modo perfectè voluntariè ea efficiat. Illud enim perfectè voluntarium est, quod non habet inuoluntarium admistum, sicut est perfectè calidum, quod nihil frigoris permistum habet: Deus autem ita vult hæc mala, vt secundum aliam quandam voluntatem sint ei inuoluntaria: non ergo perfectè voluntariè illa operatur: sicut qui potionę amaram sumit, licèt volens sumat, eò quòd aliter non possit salutem comparare, tamen imperfectè voluntariè sumit, quia displicet illi, & nollet sumere. Ita verò se habet Deus cum punit seu damnat peccatorem: nam displicet illi illa damnatio, & vellet, si ratio iustitiæ id pateretur, illum non damnare, iuxta illud 1. ad Timoth. 1. *Vult omnes homines saluos fieri*: non ergo perfectè voluntariè Deus hæc vult, sed quasi coactus & inuitus. Atque hoc modo se habere Deũ in huiusmodi operibus significari videtur in illis modis loquendi Scripturæ Genes. 6. *Tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem quem formaui.* Isai. 1. *Heu consolabor super hostibus meis.* Vbi Hieronym. optimè exponit, dicens significare Deum his loquendi modis, quasi coactum & inuitum punire peccatores.

Amos. 3.

1. Ad Tim.

Genes.

Isai.

7

An Deus operetur malum culpæ secundùm Cõsilium voluntatis suę

Altera difficultas est de malo culpæ, seu de actu malo, quem suo etiam modo Deus operatur, cùm nihil esse possit absque influxu Dei, & tamen dicere non possumus Deum voluntariè, & præsertim perfectè illum operari, quia illum odio habet, & desiderat vt non fiat. Vnde absolutè dici solet esse contra voluntatem Dei. Quapropter etiam videtur hoc opus non esse secundùm consilium voluntatis Dei, cùm maximè repugnet & consilijs, & præceptis eius.

Sit ne in diuina voluntate actus inefficax.

8

PRior difficultas expediri facile potest si vera esset aliquorum Theologorũ opinio, qui negant esse in diuina voluntate aliquem verum & propriũ actum, qui sit inefficax, quem in voluntate nostra velleitatem, vel simplicem complacentiam appellamus, quia talis actus videtur quãdam imperfectionem inuoluere, scilicet inefficaciam & repugnantiam cum absoluta voluntate, & desiderium quoddam rei non obtinendæ, quod ex se contristat, & affligit animum. Atque hanc sententiam habuisse videtur Augustinus, quem imitati sunt Prosper, Fulgentius, Beda, & Anselmus, qui non agnoscentes hunc actum in voluntate Dei, generalem illam locutionem Pauli. *Deus vult omnes homines saluos fieri*, per distributionem accommodam, vel incompletam (quã vocãt pro generibus singulorum) ad solos prędestinatos restringũt: quam etiam sententiam nonnulli ex Scholasticis secuti sunt. Quo supposito facile respõdemus, Deum quidquid operatur, ita perfectè voluntariè operari, vt nihil inuoluntarij admistum habeat, quia in voluntate sua nullum habet actum vel simpliciter, vel secundùm quid repugnantem tali operi. Atque ita, cùm vult infligere malum pœnæ, simpliciter id vult, & nullo modo non vult, neque nollet. Quando autem hoc attribuitur Deo, quòd nolens, aut dolens faciat, sicut verbum dolendi absque vlla controuersia metaphoricum est, ita intelligi debet verbum nolẽdi: significatur autem per illam metaphoram Deum, quod in se est, paratum esse ad id nolendum, tantùmque id velle, quia peccata hominum ita exigunt: illis tamen suppositis absolutè, & omni ratione id vult.

Proſp. ad c. Gall. c. 8. Fulgent. de Incarn. & grat. c. 31. Beda, Anselm. & Ca. in Paul. Alens. 1. p. quæst. 30. memb. 2. Bonauẽ. in 1. d. 46. ar. 1. q. 1. ibi Scotus, & Mai. q. vni. Marsil. in 1. quæstio. 45. art. 1. Driedo lib. de concord. præsc. & libe. arb. 1. p. c. 4. ad 2.

An in Enchir. c. 97. & 103. & de correct. & gr. c. 15.

9

Reijcitur prędicta opinio & locus Pauli 1. ad Timoth. 2. elucidatur.

At enim dicta sententia, in qua hęc responsio fundatur, firma non est, neq; admodum consentanea illis verbis Pauli 1. ad Timotheum 2. *Qui vult omnes homines saluos fieri.* In quibus certè non de metaphorica, sed de propria voluntate Apostolus loquitur, vt etiam Augustinus, & reliqui, qui eum sequuntur supponunt. Et meritò tũ propter rationem generalẽ, quia non est metaphorico sensu vtendum, vbi necessarius nõ est: tum etiam propter specialem circunstantiã loci, qui illam nõ patitur, cùm Paulus illam Dei voluntatem erga omnes homines nobis proponat, vt eã imitemur, & pro omnibus oremus. Et hinc etiam constat distributionem illam non rectè restringi ad prædestinatos, vel ad status seu genera hominum; quia altera distributio, qua Paulus ait. *Obsecro fieri obsecrationes, orationes, &c. pro omnibus hominibus*, nullam similem restrictionem patitur: & manifestè Paulus eas æquiparat. Igitur iuxta sententiam Pauli habet Deus veram & propriam aliquam volũtatem, qua vult omnes homines saluos fieri, quæ, cum talis nõ sit, vt in omnibus habeat effectum, non potest esse efficax: est ergo simplex cõplacentia. Atque ita locum illum intellexisse videtur Chrysost. ibi homil. 7. dicens, *Imitare Deum tuum, si omnes ille vult saluos fieri,*

Chrysost.

A *meritò pro omnibus oportet orare: si omnes ille saluos fieri cupit, illius & tu concorda voluntati:* subditq; inferiùs hoc modo induxisse nos Paulum ad orandum pro gentilibus, & pro hæreticis, & pro omnibus hominibus, & illorum salutem desiderare. *Quia per hoc illi euadimus similes, dum, quæ ipse vult, eadem volumus.* Qui propterea homil. 1. ad Ephes. ait. *Deum valde cupere, & valde desiderare nostram salutem, etiam eorum hominum, quos propter peccatum damnat.* Circa quos distinguit in Deo duplicem volũtatem, vnam vocat primam, aliam secundam, & per priorem ait velle illorum salutem propter suam bonitatem, per posteriorem autẽ velle eos damnare propter eorum peccata. Quam distinctionem imitatur Damasc. lib. 2. de fid. cap. 29. dicens, Deũ primaria voluntate velle omnes saluare, secundaria verò, quæ ex nostra causa est, velle malos punire. Cui etiam sententiæ consonant illa verba Pauli 1. ad Thessal. 4. *Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra*, quæ non ad prædestinatos sed ad totum populũ Christianum scribebat. Idem Damas. lib. cont. Manich. Prosp. lib. 2. de vocat. gen. c. 19. & 25. aliàs 7. & 8. prædicta verba Pauli 1. ad Timoth. 2. de omnibus hominibus simpliciter intelligit, dicens ex vniuersalibus Dei beneficijs constare Deũ velle, semperque voluisse omnes saluare. Idem habet in resp. 2. ad obiect. Vincent. Deniq; hæc etiam est communis expositio Ambrosij, Theophylacti, OEcumenij, & aliorum 1. ad Timoth. 2. Chrysostomi Theophylacti, & aliorum in illud Ioan. 1. *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Tandem D. Thom. 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. expositionem Damasc. & Chrysostomi circa verba Pauli 1. ad Timoth. 2. magis probare videtur: quam etiam alij Theologi sequuntur.

1. ad Thes.

Damasc. Prosper.

Ambros. Theoph. OEcumen. Chrysost. Theoph. D. Tho.

B

C

10

Est igitur in Deo non metaphoricè, sed verè & propriè voluntas saluandi eos, quos in æternum vult punire: ergo, cùm hæc posterior voluntas habeat effectum, & non illa, necesse est, vt posterior sit absoluta & efficax, prior verò conditionata, seu per simplicem tantum affectum. Neque hoc est vllum inconueniens, quando quidem vtrũque obiectum bonum est in ordine ad diuersas virtutes, nam salus, & beatitudo hominis per se amabilis est, & in Dei gloriam cedẽs; & ad charitatẽ & misericordiam pertinet, vt Deus velit illam, quantum est ex se, vt loquitur Chrysost. homil. 7. in Ioann. punire autem

Durand. in 1. dist. 47. quæst. 1. Carthus. d. 46. quæst. 1. Soto ad Rom. 9. Cordu. lib. 1. Quæstionar. q. 56. Cameracen. in dialog. cathol. c. 6. §. 1. Chrysost.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem peccata pertinet ad iustitiam,& ideo etiam amabile est,non tamen per se,& absolutè,sed ex suppositione peccati: ergo vtrũque affectũ simul habet Deus eo modo quo simul haberi potest: non potest autẽ vterq; esse efficax in ordine ad idem obiectum, quia inuoluitur repugnãtia: ergo quãdo volũtas inferendi pœnã æternã est efficax,manet nihilominùs in Deo simplex affectus dandi gloriam eidem cui vult dare pœnam. Quod etiam effectus ipsi manifestant, nam Deus præbet tali homini sufficiẽtia auxilia, quibus,si velit, pœnam euadat, & salutem consequatur: ergo signum est habere Deũ verum & propriũ affectum,&, vt more nostro loquamur,desideriũ,vt talis homo non damnetur. Dicunt aliqui Deum quidẽ velle illum finem in medijs,& non in se ipso. Sed contra,nam verè Deus vult dare illa media propter illum finem in se, alioqui nec vellet media,vt media, neq; ex propria intentione ordinaret ea in talem finem. Sicut etiam vult dare Deus homini volũtatem & concursum sufficientem ad actum peccati, & tamen non vult dare illa propter actum peccati vt certissimum est: cùm enim vult Deus dare possibilitatẽ peccandi nullo modo habet pro fine proximo ipsum peccatũ, seu actum peccaminosum, sed potiùs habet pro fine meritũ, quod esse potest in victoria peccati, non committendo illud, licèt quis posset: ergo, vt Deus det potestatem aliquid agendi propter aliquẽ effectũ, non satis est vt velit dare ipsam potestatem, nisi id velit ex proprio affectu ad talem effectũ, ordinando ad illum potestatẽ, & auxilia: sicut ad finẽ: ergo hoc modo vult Deus dare sufficiẽtia auxilia ad salutem, etiam ijs, qui non saluantur: ergo habet aliquam propriã voluntatem circa eorum salutem.

An Deus aliquid operetur voluntariè simpliciter, & inuoluntariè secundùm quid.

11 AD difficultatem ergo positam concedo, circa malum pœnæ præsertim circa id, quod medicina non est, sed pura vindicta, & pœna inimici, vt Scriptura loquitur, ita se gerere Deum, vt licèt absolutè & efficaciter velit tale malum inferre alicui, nihilominùs simul habeat affectũ simplicem dandi bonum illi malo contrarium. Sicut iustus iudex efficaciter vult punire hominẽ, cui, quãtum est in se vellet potiùs A benefacere. Neq; enim talis affectus simplex vllã includit imperfectionem: nam in obiecto & ordine suo est perfectissimus; &, quod non sit efficax, nõ est ex impotentia Dei, sed ex libertate, & summa sapientia: & ideo, cũ illi non sit debita maior efficacitas, licèt illã non habeat, non propterea imperfectus est. Neq; etiam est superfluus, tum quia est per se bonus, & hoc satis est, tũ etiam, quia expedit vt diuina voluntas circa nullũ obiectum per se amabile sit quasi suspẽsa, & absque vllo affectu: & ideo vbi non vult habere efficacem affectum, habet saltem simplicem: tum denique, quia est necessarius, vt verè ac propriè Deus dicatur intendere talem finem; & habere beneplacitum, quantũ est ex ipso, & propter illum velle media, quæ ad illum ordinantur. Neq; illa veluti B repugnantia affectuum diuinæ perfectioni repugnat, tũ quia illa non est verè repugnãtia: quia licèt versentur circa eandem rẽ, tamen sub diuersis rationibus, tum etiã quia vterq; actus est ex perfectissimo cõsilio, & deliberatione voluntatis, vnde vterque est infinitus in suo ordine, & neuter alterũ vllo modo impedit. Quod etiã in simili docere solent Theologi de voluntate humana Christi, quatenus, vt ratio, efficaciter volebat mortem, quam vt naturaine efficaciter refugiebat absq; vlla propria repugnãtia actuũ: quia non nisi cum perfecto dominio & ordine vtrumque exercebat, multò ergo magis id dicendum est de diuina voluntate.

12 Quid tenẽdũ sit quoad modum loquendi.

Quod verò spectat ad illum modum loquendi, an dicendum sit Deũ habere in huiusmodi opere affectum voluntarium simpliciter, admisto inuoluntario secundùm quid, ad modum loquendi spectat. Et quidem locutiones Scripturæ in priori difficultate adductæ ita indicare videntur: nãlicèt, simpliciter sint metaphoricę, quatenus dolorẽ vel pœnitudinem Deo attribuunt, tamen per eam metaphorã indicant Deo aliquo modo esse inuolũtarios huiusmodi effectus. Item mors Christi fuit illi inuoluntaria secundũ quid propter simplicẽ affectũ, quo illam fugiebat. Itẽ peccatum, quod est causa illius pœnæ, simpliciter est inuoluntarium Deo, nõ solũ quia est contrariũ voluntati signi, vt quidam putant, sed etiã, quia vero ac proprio odio Deus abominatur peccatum, quod illi maximè displicet. Item, quia hoc inuoluntarium secundũ quid nõ est in Deo ex impotẽtia, sicut solet esse in hominibus, in quib⁹ propterea imperfectionẽ dicit: sed est

est ex summa sapiẽtia, & perfecta libertate. A Deniq; tale inuoluntariũ secundũ quid nõ excludit voluntarium simpliciter, & ita non repugnat præsenti testimonio Pauli, quod nunc tractamus: nã etiã in hominibus nõ excluditur voluntariũ simpliciter ob admistionẽ inuoluntarij secundùm quid per simplicem affectum circa obiectum materialiter diuersum, vt constat ex D. Tho. 1. 2. q. 6. ar. D. Tho. 5. & 6. sic exponente Philosophum lib. 3. Ethi. c. 3. Quo fit vt huiusmodi voluntariũ in hominibus sufficiat, & ad peccandũ moraliter, & ad præstandũ simpliciter absolutũ & efficacem cõsensum. Vnde est etiam probabilis illa sententia, quæ generatim affirmat, huiusmodi voluntariũ ex naturã rei sufficere ad valorem cuiuscunque contractus, vel actionis humanæ, nisi aliũde, scilicet vel humano iure, vel ex alia peculiari ratione impediatur: sed de hoc aliàs. Itaque, licèt Deus, dum peccatorem punit priuando illũ B æterna beatitudine, affectũ habeat, &, si ita loqui licèt, desideriũ beatificandi illum, nihilominùs secundùm consiliũ volũtatis suę voluntariè illud operatur, tum simpliciter, tum etiam perfectissimè intensiuè, licet nõ extensiuè, quia actus, quo id vult, perfectissimus est in omnibus conditionibus ad voluntarium requisitis: nã est ex perfectissima cognitione, & omnino ab intrinseco absque vlla extrinseca vi. Nõ est autẽ omnibus modis ille effectus voluntarius, id est comparatus ad omnem voluntatem Dei, tam antecedentem, quàm consequentem: & ideo dico non esse perfectissimè extẽsiuè voluntariũ: quod nihil repugnat perfectioni diuinæ, quia opposita perfectio non est debita tali operi, imò neque illi proportionata.

13 Hinc verò dici tandem potest (& fortasse est aptior loquendi modus) tale opus non esse vllo modo inuoluntarium Deo cũ proprietate loquendo, sed solum secũdùm metaphoram & analogiam ad nostras operationes vel actus. Quia, vt opus dicatur inuoluntarium etiam secundùm quid, non satis est simplex affectus voluntatis ad obiectum oppositum, sed necesse est vt intercedat aliqua extrinseca vis, quæ impellat, vel aliquã necessitatem inferat ad aliquem ex illis affectibus, qui inter se pugnare videntur, & ex parte voluntatis intercedat in potentia euitandi seu euadendi alio modo vim illam, vt constat ex huiusmodi volũtario, quoties in nobis contingit. Item, quia sicut voluntarium esse debet ab intrinseco, ita inuoluntariũ postulat vt sit aliquo modo ab extrinseco. In Deo autẽ illa duo locũ non habent, quia neque ab extrinseco vis ei inferri potest, propriè loquendo, nec ex impotentia prouenit quòd huiusmodi voluntates habeat, sed ex se, & intrinseca perfectione vtrũq; habet effectũ; & ideo dici nõ debet operari inuoluntariè, etiam secundũ quid. Loquimur autẽ semper more nostro de illis actibus, ac si essent plures, quia secundùm rationem nostram illos distinguimus, vt eos explicare possimus: cũ tamen actus diuinæ voluntatis propter eminentiã suam vtramque rationem vnitè & simplicissimè complectatur.

Operetur ne Deus secundum cõsilium voluntatis suæ etiam in operibus liberi arbitrij humani.

14 Explicatio 1. AD alteram difficultatem responderi posset, Paulum loqui de ijs, quę per se ipsum operatur: non verò de ijs etiã, quæ operatur per alios præsertim per voluntatem humanã. Posset q; hoc confirmari ex verbis Hieron. in Cõment. illius loci dicentis. *Non quòd omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate & consilio peragantur: alioquin & mala Deo poterunt imputari: sed quòd vniuersa, quæ facit, consilio faciat, & voluntate.* Sed nec verba Pauli, nec vniuersalis efficacitas diuinæ voluntatis illam limitationem admittit: Deus enim verè ac propriè operatur, non solũ ea, quæ per se ipsum facit, sed etiam ea omnia, quæ operantur creaturæ, & humanæ volũtates, quatenus vera & realia opera sunt: quia in ea veriùs ac perfectius influit, quàm ipsæ causæ secundæ: & ideo de illo dicitur. *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine*, & illud. *Qui producit in montibus fœnũ*, & similia. Cũ igitur verba Pauli generalia sint, etiam hæc opera Dei comprehendunt; & ratio est euidens, quia hæc etiam opera non fiũt nisi Deo volente: neque ipse influit in illa nisi voluntariè. Et ad hunc ipsum voluntarium influxũ non nisi summa sapientia, & cõsilio determinatur. Quod etiam verũ est de operibus peccatorum, quatenus à Deo fiũt, vel in ea Deus influit: nam quatenus est vniuersalis prouisor sapienter iudicat expedire tales actus permittere, & ad illos concurrere: & iustissimè hoc ipsum vult. Oportet tamen in peccando distinguere aliquid, quod à Deo fit, & aliquid, quod ab ipso non fit: operatur enim Deus actum peccati, nõ malitiam,

Hieron.

Reijcitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

litiam eius, & hoc est, quod docuit Heronymus, & ideo non dixit: Aliquid facit Deus in mundo, & non secundùm suum consiliũ, & volũtatem, sed aliquid fit in mũdo, quod tamen Deus non facit, scilicet peccatum: si tamen peccatum aliquid esse dicendum est, cum potiùs sit nihil, teste Augustino: vocatur tamen aliquid ad modum priuationis, prout etiam dicitur fieri & esse. Et tamen etiam sub ea ratione, licèt peccatum non fiat ex consilio & voluntate Dei, non tamẽ fit sine eius consilio, & voluntate permittente vt hoc malum fiat. Sed de hac re, & in vniuersum de consilio & voluntate disponente, & operãte in humanas voluntates, & actus liberos earum multa difficilia tractari possent, ad quæ nunc digredi non est necesse.

A mũ bonũ simpliciter, & hoc modo se amat necessariò. Quatenus verò eius amor se extendit ad creaturas, amat se vt finẽ earum, quatenus eas amat propter se ipsum, in quo amore iã operatur secundùm consilium voluntatis suæ, quia iã versatur circa media in ordine ad finem. Et pari ratione Pater æternus non generat Filium secundùm consiliũ volũtatis suæ: nec Pater & Filius producũt Spiritũ sanctũ secundùm consilium voluntatis, etiamsi voluntate illũ producant, quia neq; illum amãt vt medium, neq; ex amore mediorum illũ producunt, sed ex amore sui, vel ex amore totius Trinitatis, quatenus vnũ summũ bonum est: vnde nõ liberè, sed naturali necessitate producunt. Neq; propterea aliquid excipimus à generali locutione Pauli. Qui operatur omnia, &c. Nã emanationes diuinæ ad intra iuxta syncerum & proprium loquendi modum Scripturæ & Patrum, non computãtur inter opera Dei: quia reuera operationes non sunt, imò neq; actiones in toto etiam metaphysico rigore: quia nullam includũt veram dependentiã, quæ est de ratione actionis, & operationis propriæ: sunt ergo simplices emanationes, seu processiones altioris ordinis, volũtariæ quidẽ, nõ tamen liberæ: & ideo non ex consilio, sed (vt sic dicam) ex fœcunditate diuinæ naturæ, eiusque intellectus, ac voluntatis profectæ.

Processiones ad intra nõ sunt secundũ cõsiliũ voluntatis Dei.

15 B Quartò principaliter infertur ex prædictis verbis Pauli, quidquid Deus extra se vult velle vt mediũ ordinatũ ad aliquẽ finem, nempe ad se ipsum, propter quem omnia operatur, vt Sapiẽs etiam dixit. Hæc autem consecutio fundata est in proprietate illius verbi *consilium*: quę, seclusa imperfectione inquisitionis, vel ignorantiæ, quam in nobis includit, vel potiùs supponit, secundùm omnia alia, quæ ad perfectionem spectant, cũ proprietate intelligenda est, cũ Deo attribuitur iuxta superiùs dicta. At verò consiliũ non est de fine, sed de medijs, teste Arist. 3. Ethic. c. 3. & Gregorio Niss. lib. 5. Philosoph. c. 5. Et rationem reddit D. Tho. 1. 2. q. 14. art. 2. quia consilium est de ijs, quę eligenda sunt: & consequẽter est etiam de ijs, quæ nõ se se offerunt vt necessariò amanda: nam circa necessaria nemo consiliũ capit: electio autem & indifferentia propriè est in medijs: de ijs ergo est propriè consilium. Et præterea, quanuis Deus se perfectissimè voluntariè amet, non dicetur se amare secundùm consilium voluntatis suæ, sed potiùs ex naturali (vt sic dicam) necessitate voluntatis suæ: quia non se amat vt medium, sed potiùs vt vltimum terminũ sui amoris, si tamen hoc modo nobis loqui liceat. Nam, vt hoc obiter aduertam, Deus cum se amat necessariò, non se amat vt finẽ propriè ac positiuè, sed negatiuè: quia, sicut Deus non est à se positiuè, sed negatiuè tantùm quatenus non est ab alio, ita nõ est propter se positiuè, sed tantùm negatiuè: quia nõ est propter aliud: est enim sibi ipsi summũ bonũ simpliciter, & hoc modo se amat necessariò. Quatenus verò eius amor se extendit ad creaturas, amat se vt finẽ earum, quatenus eas amat propter se ipsum, in quo amore iã operatur secundùm consilium voluntatis suæ, quia iã versatur circa media in ordine ad finem. Et pari ratione Pater æternus non generat Filium secundùm consiliũ volũtatis suæ: nec Pater & Filius producũt Spiritũ sanctũ secundùm consilium voluntatis, etiamsi voluntate illũ producant, quia neq; illum amãt vt medium, neq; ex amore mediorum illũ producunt, sed ex amore sui, vel ex amore totius Trinitatis, quatenus vnũ summũ bonum est: vnde nõ liberè, sed naturali necessitate producunt. Neq; propterea aliquid excipimus à generali locutione Pauli. Qui operatur omnia, &c. Nã emanationes diuinæ ad intra iuxta syncerum & proprium loquendi modum Scripturæ & Patrum, non computãtur inter opera Dei: quia reuera operationes non sunt, imò neq; actiones in toto etiam metaphysico rigore: quia nullam includũt veram dependentiã, quæ est de ratione actionis, & operationis propriæ: sunt ergo simplices emanationes, seu processiones altioris ordinis, volũtariæ quidẽ, nõ tamen liberæ: & ideo non ex consilio, sed (vt sic dicam) ex fœcunditate diuinæ naturæ, eiusque intellectus, ac voluntatis profectæ.

Deum velle omnia extra se vt media. B

Aristot. D. Gregor. Niss. D Tho.

Amet ne Deus aliquid amore amicitiæ.

16 C Occurrunt autem hoc loco duæ aliæ difficultates graues circa corollariũ hoc, quarum resolutionem breuissimè insinuabo. Prima est, quia ex dicta illatione sequitur, Deum nullam creaturam amare proprio amore amicitiæ seu etiã beneuolentiæ, quod admittendum nullo modo est, nam repugnat rationi charitatis, quã Deus ad omnes habere dicitur. Repugnat etiam illis verbis Christi, *Iam non dicam vos seruos, sed amicos.* Repugnat etiam innumeris Scripturæ locis, in quibus hic Dei amor erga homines mirum in modum exaggeratur. Sequela verò probatur, quia de ratione amoris amicitię est velle bonum alteri propter se ipsum; & ideo repugnat amorẽ medij, vt sic esse amorẽ amicitiæ, nam id, quod est medium, non amatur propter se, sed propter finem: quòd si aliquod bonum amatur medio vt medium est, non tam amatur illi, quàm

Ioan. 15.

quàm fini, propter quem totũ amatur. Vnde D. Tho. 1. 2. q. 26. art. 4. duplicem respectum in amore distinguit, quia per amorem volumus bonum alicui: nam amare est velle bonum amato, vt dixit Arist. 2. Rhetor. c. 4. respectu ergo boni, quod amatur dicitur amor concupiscẽtię: respectu verò eius, cui amatur dicitur amor amicitię: ergo quoties bonum aliquod amatur alteri, non potest esse amor amicitiæ: cùm ergo medium ametur fini, nunquam amatur ex amicitia. Imò neq; ex beneuolentia, si propriè loquamur, nam amor beneuolentiæ hoc solũ differt ab amore amicitiæ, quòd hic includit seu connotat mutuum amorem in altero, seu redamationem, vt aiunt: amor autem beneuolentiæ dicitur, cùm alteri volumus bonũ propter se ipsum, siue ab alio vicissim amemur, siue non. Hunc ergo amorem non habemus ad has res, quas propter nos amamus: tunc enim beneuolentia ad nos terminatur: nam respectu earũ rerum, quas nobis amamus potiùs est cõcupiscentia: vnde fit, vt, licèt interdum rebus inanimatis, vel ratione carentibus bonum velimus, vt equo salutem, vel quid simile, nihilominùs ad eas non dicamur habere beneuolentiæ amorẽ, quia etiamsi bonum illud eis velimus, non tamen in eis sistimus, sed ideo eis volumus tale bonum, vt nobis sint vtiliores; ita vt vnamquamq; tali bonitate affectam nobis cupiamus. Si ergo Deus, quidquid creatum est, amat vt medium, & si ei vult aliquod bonum, totum illud refert ad se ipsum, nihil verè & propriè amat ex beneuolentia; ergo neque ex amicitia, cùm amicitia beneuolentiam supponat.

A pter merita, & voluit assumere potiùs naturam hominis, quàm equi, quia rationalis est, atque ita propter internã eius proportionem. Ratio verò est, quia Deus, cùm sit perfectissimus, vnumquodque amat, prout amabile est: sed multæ res creatæ sunt amabiles propter intrinsecam bonitatẽ: & præsertim res intellectuales sunt amabiles propter se: ergo.

Ad priorem difficultatẽ, absolutè loquẽdo, neganda est cõsequentia: nam sine vlla dubitatione dicendum est, Deum amare aliquas creaturas amore amicitiæ, & beneuolentiæ, scilicet creaturas intellectuales, quas ex vera charitate diligit, iuxta id. *Propter nimiam charitatem, qua dilexit nos Deus:* & illud, *Deus charitas est:* at charitas amicitia est, vt optimè docuit D. Tho. 2. 2. q. 23. art. 1. Aduertendum est autem, quòd licèt vera & propria amicitia non fundetur in vtilitate, vel voluptate, vt sumitur ex Aristotele 8. Ethic. c. 3. nõ tamen excludit vllum respectum vel habitudinẽ ad alterum, quẽ intrinseca ratio honestatis postulat, & potiùs est de ratione amicitiæ vt in honestate fundetur, sicut ibidem Philosophus dixit. Et hac ratione, licèt homines inter se se ament amore amicitiæ, non tamen debent ab illa excludere respectum ad Dei gloriam & honorem: nam hoc ipso in se ipsis constituerent vltimum finem suæ amicitiæ, quod est contra rectitudinem rationis, & honestatis. Imò, si amicitia sit perfecta & supernaturalis, qualis per charitatem inter iustos cõstituitur, intrinsecè in ratione sua includit respectum ad Deum, cuius singularis participatio est ipsa charitas. Sic igitur, quanuis Deus amet omnem creaturam, etiam rationalem, vt medium ad suam gloriam, & ad suam sapientiã, & alia attributa manifestanda, hoc nihil obstat, quominùs creaturas intellectuales amet amore beneuolentiæ & amicitiæ: nullam enim ex eis vtilitatem sibi quærit, nam bonorum nostrorum non indiget. Propter quod dicebat Christus. *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus.* Itaque sistendo intra rationem vtilis seu commodi, vult Deus creaturæ intellectuali bonum propter ipsam, id est propter eius salutem, beatitudinem, &c. quę omnia in alterius rei vtilitatem, & commodũ non refert: & ideo illa est propria & perfecta beneuolẽtia. Quòd si ex parte creaturæ respondeat debitus ac proportionatus amor, erit etiam amicitiæ. Cui nihil obstat,

18 Intellectuales creaturas Deus amat in ore amicitiæ. *Ephes. 2. 1. Ioan. 4.*

D. Tho. Arist.

17 C Altera difficultas est, quia sequitur, Deũ in operationibus suis non moueri ad operandum ab intrinseca bonitate seu decentia in rebus ipsis inuenta, sed solùm ab extrinseca bonitate finis: consequens autem videtur apertè falsum. Sequela probatur, quia media non amantur propter intrinsecã bonitatem, sed propter extrinsecam bonitatem finis, vt ex Metaphysica suppono: si ergo Deus omnia, quæ operatur, vult vt media, non vult illa propter internam bonitatem, sed solum propter extrinsecam bonitatem finis. Minor autem seu falsitas consequentis facilè ostendi potest, tum exemplis, tum ratione: amat enim Deus hominẽ iustum propter internam iustitiam, vel sanctitatem, quam habet, & propter bona opera, quę exercet, & vult dare illi gloriam pro

Luc. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd Deus ad se referat totum illud bonum intellectualis creaturę, etiã æternam beatitudinem eius, quia non refert ad se, id est ad suum commodum & vtilitatem, sed ad gloriam & honorem sibi debitum vt supremo auctori, & fini vltimo talis creaturæ, quo nõ potuit se ipsum primate, cùm respectus ille ad perfectionem, & honestatem talis amicitiæ necessarius sit.

Amicitia Dei ad creaturas quãta, & quali. *Arist.*

Quocirca, licèt Deus ex infinita benignitate voluerit huiusmodi amicitiam cũ creaturis intellectualibus contrahere, non tamẽ esse potuit cum æqualitate, vt etiam Aristoteles agnouit 9. Ethic. c. 10. quia illa æqualitas maiestati diuinę repugnat, sed necessariò esse debuit, amicitia excellentior ex parte alterius extremi: nam ad Deũ vt ad finem vltimum, & in eius gloriã & honoré debet totus hic amor, totumq; bonũ creaturæ ordinari, quãuis è conuerso in ratione cõmodi & vtilis sistat in ipsa creatura: quod cõmodum Deus illi amat, & vult, & ideo verè ac propriè amat illã amicitiæ amorę diuinæ maiestati & excellentię proportionato. Rectè verò probat ratio facta Deum nullam aliam creaturam præter intellectualẽ amare proprio amore amicitiæ: quia nulla alia est amabilis huiusmodi amore, vt rectè docuit D. Tho. in 2. 2. loco cit. & communiter alij Theologi.

D. Tho.

19

Quo amore De⁹ amet creaturas ratione carentes.

Nec verò amat Deus alias creaturas amore cõmodi seu concupiscentiæ respectu sui, sed respectu creaturarum rationalium, quia omnes inferiores creaturas vult propter rationalium commodũ & vtilitatem, atq; ita talis amor, licèt respectu creaturarũ irrationaliũ sit concupiscentię, tamen respectu intellectualiũ est beneuolentiæ vel amicitiæ, vt significauit D. Tho. 1. p. q. 21. ar. 2. ad 3. Et hoc modo intelligendus est 1. cont. gen. c. 91. Qui etiã c. 93. ratione 6. hinc optimè concludit, Deum velle alijs bonũ summa liberalitate, nam, licèt velit alijs se cõmunicare propter se ipsum, id est quia talis actio sibi competit vt fonti bonitatis, non tamen se cõmunicat, vt inde aliquid commodi sibi accrescat: eadem enim est ratio quoad hoc, seruata proportione de amicitia, & liberalitate: nam sicut amicitia non respicit commodum amantis, ita nec liberalitas dantis, vt etiam Arist. dixit 4. Ethic. cap. 6. Sicut autem liberalitas non excludit, imò includit bonitatem seu conuenientiam actionis, & consequenter habitudinem eius ad vltimũ finem; ita & amicitia. Ac denique si liberalitas sit ipsius Dei, qui est finis vltimus, necessariò fieri debet cũ respectu ad gloriã & honorẽ ipsiusmet dantis, quod non est præiudiciũ liberalitatis, quia id pertinet ad honestatem actionis. Et idem prorsus dicendũ est de vero amicitiæ amore.

D. Tho.

Arist.

An voluntas diuina propter propriam solùm vel etiam ob aliarum rerum bonitatem operetur.

20

Aliquorũ hac super re sententia.

AD alteram partẽ sunt multi Theologi, qui facilè admittãt cõsequẽs, quod in illa infertur, nimirũ Deum in omnibus operibus suis nullam aliam rationẽ operandi habere præter suã bonitatẽ. Et præcipuè ita videtur sentire D. Tho. 1. p. q. 19. ar. 2. & ar. 3. vbi ait diuinam voluntatẽ non moueri ab alio, sed à sua bonitate, quę est ipsamet, sibiq; sufficiens. *Vnde*, inquit, *nõ fit vt nihil aliud velit, sed vt nihil velit, nisi ratione suæ bonitatis.* Et idem sentiunt Alensis, Henricus, Gabriel, & alij. Ratio verò tacta est in difficultate proposita, quia in amore mediorũ voluntas non mouetur nisi à fine. Vnde iuxta hunc modum dicendi ad rationem in contrariũ respondebitur, Deum quidem amare bonitatẽ seu perfectionem vniuscuiusq; creaturæ per modũ obiecti materialis: totam autẽ rationem volẽdi esse bonitatem solam ipsius Dei, & ita illam solam habere rationẽ finis; cætera verò omnia rationem mediorũ. Alij verò Theologi aliter loquuntur, dicentes, Deum in multis operibus suis respicere ad congruentiã, & decẽtiam ipsorum: quod maximè videtur docere D. Tho. 1. con. gent. c. 86. & 87. vbi ait, quãuis non detur vera causa diuinæ voluntatis, aut actus eius, tum quia eius velle non est à sua voluntate distinctum, tũ etiam quia eodem simplicissimo actu vult quidquid vult, vt latiùs ipse exponit 1. p. q. 19. art. 5. nihilominùs tamen dari ex parte obiectorum creatorum rationes aliquas, ob quas diuina volũtas ad talia obiecta liberè terminatur. Quod etiam Durand. Caiet. & alij Theologi docuerũt. Et videtur efficaciter probari ratione facta in proposita difficultate. Et cõsonant satis verba Pauli, quę nunc tractamus, scilicet operari Deum omnia secundũ consilium voluntatis suæ: in illo enim æterno consilio non tantùm cõsiderat Deus bonitatem suam, sed etiam pulchritudinem & decentiam inuentam in ipsis rebus, & ideò

Alens. 1. p. q. 28. mẽb. 3. art. 3. & quæst. 25. membr. 3. Hẽri. quod. 4. q. 19. Ferr. 1. cõ. gent. c. 86. Drie. de cõ cor. 1. p. c. 4. ad 4. Gab. in 1. dist. 41. q. vnic. art. 2. in fin.

Aliorum opinio.

D Tho.

per voluntatem suam illas acceptat, aut amat. Neque hoc repugnat cum ratione mediorum, vt obijciebatur, tũ quia, etiãsi id quod est purè medium non alliciat ad sui amorẽ, propriè loquendo, sed finis tantũ alliciat ad amorem medij, tamen quando medium ita est medium, vt sit etiam per se amabile, potest simul cum fine ad sui dilectionem allicere: hoc autem modo possunt multæ creaturæ ad diuinam voluntatem comparari. Tũ etiam, quia, quod est mediũ respectu vnius, est finis in ordine ad aliud: atque ita, licèt omnia opera Dei sint media respectu ipsius Dei, tamen inter se habent ordinem finis & mediorum, sub qua etiam ratione à Deo amantur, & ideò simul illa respicit, prout sunt per se amabilia, licèt omnia velit, vt media ad se ipsum.

21

Præmissæ sententiæ in concordiam reducuntur.

Sed fortassè possunt hę sententiæ in concordiam reduci. Nã D. Tho. in hoc semper idem docuit, neq; fuit sibi contrarius. Aliud est enim loqui de prima & formalissima ratione volendi, aliud de proxima, quæ comparatione alterius se habet vt materiale ad formale. Priori modo sola Dei bonitas est Deo ratio volendi omnia, quæ vult, & hoc probat difficultas tacta, quia reuera sola bonitas Dei comparatur ad Deum, vt per se amabilis: perfectiones autem creaturarum, quantumuis in se magnæ videantur, solùm sunt amabiles Deo per respectum decẽtiæ, aut conuenientię ad eius bonitatem. Posteriori autem modo perfectiones consideratę ex parte rerum creatarum conferunt ad cõsilium & determinationem diuinæ voluntatis, quia pro ipsarum rerũ diuersitate habẽt maiorem, vel minorem conuenientiam vel decentiam respectu diuinæ volũtatis, vt mysterium Incarnationis, quia in se est altius, & in eo magis communicatur Deus, ideo in se est magis consentaneum diuinæ bonitati: Et eodem modo voluit potiùs dare gloriam propter merita, quàm sine illis: quia in hoc magis eius iustitia ostenditur: & voluit potiùs perfectum condere vniuersum, quàm imperfectum: quia in hoc magis eius sapientia manifestatur. Hoc igitur modo rationes sumptæ ex creaturis conferunt ad complendum (vt sic dicam) rationem diuini consilij, & voluntatis, semper tamen sub respectu ad diuinam bonitatem, ad quã veluti materialiter comparantur, quod satis est, vt rationem mediorũ semper obtineãt, quia non amantur nisi ex amore diuinæ bonitatis, ac propter ipsam.

22

Vnde obiter intelligitur, quoties in duobus operibus Dei comparatis ad diuinam bonitatem non inuenitur ex parte eorũ maior conuenientia, vel decentia ad ipsam Dei bonitatem in vno, quàm in alio, & aliunde voluntas Dei inæqualiter ad illa se habet, tunc neque ex rebus ipsis, nec ex sola diuina bonitate, sed ex sola libertate diuinæ voluntatis posse reddi rationẽ illius inæqualitatis, vt egregiè docuit D. Thomas 1. p. quæst. 23. artic. 5. ad 3. exempla ponens in electione huius hominis ad gloriam, potiùs quàm illius, & in electione huius partis materiæ, vt sit sub forma ignis potiùs, quàm sub forma terræ: & similia sunt quòd voluerit creare hos angelos, potiùs quàm alios, vel animam Christi ad vnionem hypostaticam potiùs, quàm aliam possibilem. Nam, cùm hæc, & alia huiusmodi ex se æqualiter ad diuinam bonitatem comparentur, non est vnde oriatur illa diuersitas, nisi ex libertate voluntatis Dei. Et hoc est etiam profundum consilium voluntatis diuinæ, de quo potissimè loquitur Paulus in verbis nostri thematis: non quòd in omnibus suis operibus Deus hoc consilio vtatur, sed quòd cùm omnia operetur ex consilio voluntatis, aliquando vtitur illo peculiari, & profundo consilio, veluti sorte vocando, quos ex mera liberalitate præ alijs dilexit.

D. Tho.

Deum extra se liberè omnia velle.

23

Volũtariũ à libero diligenter distinguẽdũ.

EX quo tandem peruenimus ad quintam & catholicam veritatem, quæ in prædictis verbis Pauli fundata est, scilicet Deum operari omnia extra se non solùm perfectè voluntariè, sed etiam liberè. Sunt enim hæc duo valde diuersa, quantumcumque interdum à Doctoribus, etiam Catholicis, confundantur: oportet tamen ea diligenter distinguere ad vitandos errores infidelium, & hæreticorum. Nullus enim eorum negat, Deum & nos voluntariè operari: & tamen ethnici negant Deum operari liberè, quod etiam de hominibus hæretici hoc tempore sentiũt, licèt aliquãdo ad occultandũ errorẽ dicãt nos operari liberè, id est, non coactè. Quo sensu nõnulli etiam Catholicorum dixerunt, Deum Patrem, & Filium liberè producere Spiritum sanctum libertate scilicet, quę excludit coactionem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo differant liberum & voluntariũ.

non necessitatem. Veruntamen illa libertas impropria est, & ad voluntarij rationẽ spectat, potiùs quã liberi. Itaq; ad voluntariũ solùm requiritur, quòd sit ex interno appetitu vitæ cùm cognitione: hoc autem voluntarium tunc est perfectũ, quando est ex perfecta, & intellectuali cognitione, & cõmensuratum seu proportionatũ obiecto. Quapropter si obiectũ sit summum, ac necessarium bonũ, perfectio voluntarij in eo amando cõsistit in interno ac necessario affectu, seu benevolentia illius: & hac ratione, quãuis Deus se perfectissimè, & summè voluntariè ametnon tamen liberè, id est cum indifferentia, sed necessariò se amat. At verò si obiectum nõ sit summè bonum, nec necessarium, perfectio voluntarij cõsistit in hoc, quòd non necessariò, sed indifferenter ametur, id est, cum facultate volendi, & non volendi illud. Et hæc est propria ratio libertatis, de qua hic agimus, quæ non solùm cõactionem, sed etiam necessitatẽ, & determinationem ad vnum excludit. Hanc ergo libertatem diuinæ volũtatis fundari dicimus in prædictis verbis Pauli. Primò quidem, quia consiliũ non est de necessarijs, vt Philosophus dixit. Deinde, quia proprijssima libertas est in electione mediorum: ostendimus autem ex his verbis, Deum omnia extra se velle & operari vt media: ergo ex eisdem manifestè habemus Deum omnia hæc cum libertate operari. Item quia ostensum est Deum operari ex consilio voluntate acceptato. Denique, quia hoc Paulus adducit, vt declaret, quomodo prædestinati veluti sorte vocentur ex solo proposito diuinæ voluntatis, in quo maximè ostenditur libertas eius.

24 Explicatur Dei indifferẽtia in volendo.

Statim verò oriebatur difficultas nunquã satis à Theologis exaggerata, vel declarata ob suam obscuritatem, quo modo scilicet diuina voluntas posit esse indifferẽs in volendo, cùm purissimus actus sit, & illi neque addi aliquid, neque detrahi possit, neq; in tempore, neque in æternitate. Quam difficultatem superiori anno tractaui, nunc autem consultò eam prætermittendam duxi, tum ne illa repeterem, quæ in manibus omnium iam versantur, tum etiam ne nimia eius subtilitate, & speculatione vos defatigarem. Summa verò totius rei est esse in Deo voluntatem non per modũ potentiæ actiuæ vel receptiuæ alicuius actus intra se ipsam, vel modi alicuius realis: nam hic modus voluntatis imperfectus est, & non per essentiam, sed per participationem: est ergo in Deo voluntas per modum actus purissimi: nã, sicut Deus est ipsum esse per essentiã, & suum intelligere, ita etiam est suũ velle. Vnde, sicut absoluta necessitate Deus est, & eadem necessitate intelligit, ita etiam simili necessitate vult, & habet suum velle secundùm se, & absolutè spectatum, quod in se, nec minui, nec augeri potest, cùm sit purus & infinitus actus. Nihilominus tamen tanta est eminentia illius actus, vt illo possit Deus vnumquodque obiectum amabile iuxta mensuram, & dignitatẽ eius, vel necessariò vel liberè diligere, aut etiam odio habere. Nam se ipsum, suamque naturam & personas, cùm sit infinitum bonum, sibique sufficiens absoluta necessitate diligit, tum quoad speciem actus, quia non potest se ipsum odio habere, sed solùm amare, tum etiam quoad exercitium, quia non magis potest Deus à sui amore desistere, quàm esse desinere. Nihilominùs tamen quoad terminationem seu ad volẽdum res alias extra se necessitati non est subiectus. *Non enim*, vt eleganter dixit Gregorius Nissen. lib. de fat. cap. vltim. *sub necessitate est Deus; neque voluntatem eius necessitati seruire fas est dicere.* Est igitur liber actus ille quoad hoc vt sit ratio actualiter volendi, & operandi aliquid extra ipsum Deum. Dico autem, *volendi & operandi*, quia non solum operatio ipsa, quę est extra Deũ libera est Deo, sed etiam voluntas ipsa quatenus est amor talis operationis, seu affectus eius. Nam Deus ideo operatur ad extra, quia vult, & ideo benefacit, quia amat, iuxta verba nostri thematis. *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ*, & illa 1. ad Corinth. 12. *Hæc autem omnia operatur vnus & idem spiritus, dividens singulis, prout vult*, id est, *pro libera voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio*, vt Ambrosius exposuit lib 2. de fide ad Grat. c. 3. Idem ergo met actus, qui secundùm suum esse necessarius est, in Deo habet perfectissimam rationem liberi arbitrij, non quia per vlteriorem actum, aut realem modum superadditum, vel carentiam eius posit ad hoc vel illud obiectum secũdarium terminari, aut non terminari, sed quia per se ipsum potest Deus, aut velle, aut non velle talia obiecta pro sua eminenti virtute, aut libertate. Quod quidem difficile est ad intelligendum, & difficilius ad explicandum quomodo sit: nobis autẽ satis esse debet, si ex principijs fidei, imo etiam ex

Greg. Niss.

D. Tho.

1. Cor. 12.

ex euidentibus ostendamus ita esse; nam de rebus diuinis rarò, aut nunquam percipere possumus, quo modo in se sint: quanquam ostendere possimus nullam in eis repugnãtiam inuolui. Quod etiam hic præstare possemus, nisi ob rationes prius insinuatas ad alia foret properandum. Hęc ergo sufficiãt de disputatione priori suprà posita.

II. DISPVTATIO.

De modis necessariæ operationis, qui libertati Dei non repugnant.

COnclusimus vltimo loco ex verbis Pauli Deũ liberè velle, quid quid extra se vult: quia ergo libertas hæc necessitati opponitur, vt constet quãta sit hæc diuina libertas, videndũ supereſt, quis modus necessitatis in diuinã voluntatẽ cadere possit, quod in hac disputatione præstabimus, distinguẽdo varios necessitatis & libertatis modos, & omnes ad duo capita necessitatis quoad specificationem, & debiti reuocando.

SECTIO I.

An necessitas quoad specificationẽ in diuina voluntate locum habeat.

1 Libertatis diuisio in libertatẽ à necessitate, à peccato, & à miseria. *Bernard.*

INsinuandæ breuiter sunt nonnullæ diuisiones libertatis, vt prętermissis his, quę certa, & clara sunt, pũctũ difficultatis attingamus. Prima ergo diuisio est illa, quam tradidit Bernar. li. de grat. & lib. arb. vbi ait aliã esse libertatẽ à necessitate, aliam à peccato, aliã à miseria. Prima dicitur libertas naturæ, secũda gratiæ, tertia gloriæ. Quæ diuisio ad explicandã hominis libertatẽ, & nõnullas locutiones Scripturę, & Patrũ, vtilis est. Nunc autẽ nobis nõ est necessaria, quia per se notũ est, Deum esse natura sua liberũ ab omni culpa, & miseria, quoniã per se bonus, & sanctus est, & essentialiter beatus, & in omni bono immutabilis; propter quod fortasse ter sanctus in Scriptura appellatur, scilicet & potestate bene agẽdi, & volũtate seu actione, & impotentia deficiẽdi, quę nõ impotẽtia est, sed perfectissima virtus, vt optimè dixit August. in Enchir. c. 5. & 22. de Ciuitate c. vlt. Igitur solùm de libertate naturæ, id est, quæ naturalem necessitatẽ excludit, in præsenti tractamus.

2 Libertatis

Secunda diuisio est tacta à Philosopho 3. Ethic. c. 4. & 5. scilicet vt alia sit libertas coactione excludens, alia, quæ naturalem determinationẽ excludit, & internã necessitatẽ operãdi. Hęc enim necessitas potest esse aut extrinsecùs illata, aut ab intrinseco orta ex naturali propensione & determinatione naturę. Et iuxta hos necessitatis modos distinguitur duplex ille modus libertatis. Et enim plena libertas vtrãq; necessitatẽ excludit: imperfecta verò esse potest cũ aliqua necessitate, seu vi, aut coactione, nõ quidẽ tali, vt omnino ac physicè determinet facultatem, alioqui tota destrueretur libertas, & indifferẽtia: sed tali, vt moralẽ quandã vim, & coactionẽ efficiat extrinsecã. Ex qua declaratione facilè intelligitur, neq; diuisionem hanc nunc nobis necessariã esse: quia per se notũ est, necessitatẽ coactionis non habere locũ in Deo, vel diuina voluntate. Quin potiùs aiunt Theologi, neq; humanã voluntatem posse coactionẽ pati. Quod verũ est quoad actus proprios seu elicitos ab ipsa, & quoad coactionẽ simpliciter & absolutè; quia fieri non potest quin proprius & internus volũtatis modus sit ex cognitione, & ex propria & intrinseca efficacitate ipsius voluntatis: quę repugnant absolutè coactioni. At verò secundũ quid per metũ cogi potest etiã ad actus elicitos, seu ad internũ consensum: ad actꝰ verò imperatos omnino & simpliciter cogi potest per extrinsecã vim. At verò Deꝰ neutra ex his modis cogi potest, quia, cũ sit omnipotẽs, nullã omnino vim extrinsecùs pati potest, siue ad volendũ, siue ad aliquid operandũ, sed, quę ipse vult, illa semper facit. Omissa ergo libertate solius coactionis, solum de libertate necessitatis dicendũ est.

diuisio in libertatẽ à coactione, & naturali determinatione.

3 Libertatis diuisio in libertatẽ quoad exercitium, & quoad specificationẽ

Tertio verò distinguitur libertas in libertatẽ quoad exercitiũ tantũ, vel etiã quoad specificationẽ. Duobus enim modis potest voluntas subdi necessitati in ordine ad aliquẽ actũ; primo simpliciter, vt exerceat & habeat illũ, quo modo volũtas diuina necessario amat ipsum Deum; & Pater æternus necessariò vult producere filium voluntate concomitante; & Pater & Filius necessariò volunt & producunt Spiritum sanctum sua voluntate: & omnes, qui clarè vident Deũ, eodem modo illum amant. Quæ necessitas vocatur quoad exercitium, quia necessariò exercetur, seu elicitur talis actus: & quoad specificationẽ, quia nõ potest talis actus ex necessitate exerceri, quin in tali specie fiat. Hæc ergo necessitas omnẽ propriã libertatẽ indifferentiæ excludit. Aliquando verò potest voluntas esse libera ad exercendum, vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel non exercendum actū, determinata verò quoad speciem actus: quomodo cēsetur (iuxta probabiliorē sententiam) voluntas humana se habere circa bonum seu beatitudinem in communi: non enim semper actu illam diligit, quia nō semper homo de illa cogitat, vel etiāsi cogitet, potest omnino speculatiuè illam contemplari, voluntate nihil operante: si tamen voluntas quippiam circa illam operetur, non potest illam odio habere, aut nolle, sed velle, & amare, & ita habet determinationem quandam ad speciem actus, libertatem verò quoad exercitiū tantū. Quando verò neutra necessitas reperitur in actu, tūc dicitur esse libertas, & quoad exercitium, & quoad specificationē. Cùm ergo ostensum sit diuinam voluntatem esse verè & propriè liberam, vt minimum oportet habere indifferentiam quoad exercitiū seu determinationem suam in amandis vel non amandis obiectis extra se: & ita hoc certissimum est, quia hoc est, vt ita dicam, primum fundamentum veræ libertatis. A B

4 Aliud verò habet nonnullā dubitationē, an scilicet tanta sit hæc libertas diuinæ voluntatis circa obiecta secundaria, vt nullam determinationem, etiam secundū specificationē admittat. Videri enim potest hoc posterius, tum quia creata voluntas non determinatur quoad specificationē actus, nisi vel ad bonum, vel beatitudinem in cōmuni, vel etiā ad liquod bonū simpliciter necessariū, seu necessariò cōnexū cū beatitudine in cōmuni: at Deus se solo beatus est, & nullū bonū extra se reputat sibi necessariū: ergo non est capax determinationis circa hæc obiecta, etiā quoad specificationē, tum etiā quia diuinę volūtatis libertas & dominiū debet esse summū ac perfectissimū omni modo: maius autem dominium est, si sit in exercitio & specie actus, quàm si in altero tantū: vnde nihil est quod priuare possit Deū hac indifferentia, & perfecto dominio. Maximè cùm velle eius & nolle sit regula omnis iustitiæ, & rectitudinis: nam vt dixit Ansel. in Prosol. c. 11. *Illud est iustum, quod vis, non iustum, quod non vis.* Et hanc sententiam vidētur secuti qui dixerunt, voluntatem diuinā posse velle quodcunq; obiectum, vel opus, quantumuis turpe nobis videatur: quia nullis legibus subiecta est. C

Esse in diuina voluntate aliquam necessitatem quoad specificationem.

5 SEd nihilominùs dicendum est inueniri in diuina voluntate determinationē aliquam quoad specificationem, tum circa obiecta aliqua cōmunia, tum etiam circa aliqua particularia, prout sub illis cōmunibus continentur: & nihilominùs diuinam voluntatē esse liberam non solū quoad exercitium, sed etiā quoad specificationē actus secundū alias rationes seu species actuum. Priorem partem huius assertionis docuit D. Tho. 1. p. q. 21. ar. 1. ad 2. cuius verba supetiùs citaui, & est certissima. Et primò declaratur in obiectis cōmunibus, distinguendo in Deo duplicem illum affectum seu actum voluntatis, scilicet simplicis complacentiæ, cui displicentia opponitur, & volūtatis efficacis seu operatiuæ, cui nolitio opponitur. In primis enim circa honestum bonum in communi, siue vt ab ipso Deo, siue vt à nobis, vel angelis fieri potest, si Deus habiturus est aliquem simplicem affectum, necesse est vtique sit complacentiæ, & non displicentiæ: quia & diuinæ bonitati repugnat quòd illi displiceat honestum bonum, à quocunque fiat: & tali obiecto repugnat affectus displicētiæ, quia non potest displicere bonum, qua bonum est: in bono autē honesto nulla vera ratio mali inueniri potest, præsertim in ordine ad diuinam voluntatem, quæ ex apparēte specie mali moueri non potest. Et eadem ratione circa malum culpæ seu peccatum, si Deus habiturus est affectum simplicem, necessariò futurus est displicentiæ, & non complacentiæ propter oppositam proportionalem rationem, quia dissonum est diuinæ bonitati complacere in malo culpæ, cuiuscunq; illud sit: & quia tale obiectum secundùm veram & rectam rationem est incapax talis affectus. Vnde est illud Sapientis dictum. *Odio est Deo impius, & impietas eius.* Sapient. 14. & Eccles. 12. *Altissimus odio habet peccatores,* scilicet quà peccatores sunt, & similia sunt in Scripturis frequentia. Item certissimum est in ordine ad voluntatem efficacem, præsertim respectu operū, quæ Deus ipse facturus est: omnia enim secundùm aliquā rectam, honestamq; rationem operatur: nihil enim velle potest nisi secundùm aliquam rationem honesti: quo sensu in diuina Scriptura omnes viæ Domini iustæ, & rectę dicuntur. Et hoc etiā modo dixit D. Tho. suprà, impossibile esse Deum velle, nisi quod ratio suæ sapientiæ habet, quæ quidem est sicut lex iustitiæ secundùm quam voluntas eius recta est.

Bonum in communi non potest Deus nolle. — Sapient. — Eccles. — D. Tho.

Malum in communi non potest amare Deus.

Sic

D. Anselm. Sic etiam dixit Ansel. in Prosolog. cap. 10. Deum iustum esse, quia facit, quod decet summè bonum: vnde, cùm Deus summè bonus, & sapiens sit, ab hac rectitudine declinare non potest: & in hoc consistit prædicta necessitas quoad specificationem. A

6 Atque ex illa generalitate obiecti descēdendo ad particularia, quæ illud sub eadem ratione seu necessitate includant, eadem necessitas quoad specificationem in eis inuenitur. Hinc enim est, vt, si Deus loqui vult, necessariò velit verum dicere, nec mētiri possit, quia mendacium ita est turpe, & intrinsecè malum vel actionem non possit honestari. Propter quod dixit Paul. 2. ad Thes. 2. non magis posse Deum mentiri, quàm se ipsum negare: nam mentiendo negaret ac destrueret auctoritatem suam, fidelitatem, & rectitudinem. Et ideo dicitur Deuteronom. 32. *Fidelis Deus, & absque vlla iniquitate, iustus, & rectus.* Quod latiùs prosequitur Augustin. lib. de mend. & cont. mend. & de fide, & symbolo, & 15. de Trinitat. cap. 15. & Anselm. lib. 1. Cur Deus homo. cap. 12. In quo est notanda differentia inter voluntatem diuinam, & creatam, nam in creata sæpe inuenitur hæc necessitas quoad specificationem in ordine ad honestatē actionis, & nihilominùs ex illa non oritur in tali voluntate necessitas simpliciter sic operandi, etiam ex suppositione quòd operari velit. Vt, v.g. in eodem exemplo mihi nunc non est simpliciter necessarium loqui, tamen ex suppositione quòd loqui velim, ad honestatē morum necessariū est, vt verè loquar; & nihilominùs possum ab hac rectitudine, & necessitate deficere, & falsum loqui: in Deo autem ex necessitate quoad specificationem, vt operatio & voluntas recta sit, sequitur absoluta necessitas, vt Deus non possit aliter illā velle, quod non aliunde nascitur, nisi ex intrinseca & naturali rectitudine diuinæ voluntatis, quæ est ipsa bonitas, & virtus per essentiam. Et inde etiam est, vt licèt possit velle permittere peccata, & concurrere ad illa: non tamen possit absolutè velle vt homines peccent, aut iniquas operationes exerceant, quia hoc obiectum est per se turpe & abhorrens ab omni sapientia & ratione recta. Vnde est illud Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es:* ac si diceret, Cūis verus Deus, tua bonitas, & rectitudo huiusmodi voluntatem non admittit: quod latiùs demonstrat August. lib. 2. de peccat. mer. & remiss. cap. 18. & de Prædest. Sanct. cap. 10. Quanuis ergo necessarium non sit velle Deum aliquid ab homine fieri, si tamen absolutè, & prædeterminando id vult, necesse est vt honestam hominis actionē velit. B C

Deus mentiri nō potest. — 2. ad Thes. — Deuter. 32 — August.

Quæ sit origo necessitatis quoad specificationem in quibusdam actibus diuinæ voluntatis.

7 ATque hæc necessitas quoad specificationē non in eo fundatur, quòd Deus aliquo bono extra se indigeat ad suam beatitudinem, sed in essentiali rectitudine diuinæ voluntatis, potestque reduci ad quandam adæquationem obiecti, & potentiæ. Illud enim axioma Philosophicū, potentiam vel actū eius non posse ferri extra obiectum suum adæquatum, etiam in diuina voluntate verum habet. Obiectum autem adæquatum illius voluntatis assignari potest, vel sola bonitas eius, si de formali obiecto sit sermo: quia, vt suprà dicebamus, nihil velle potest, nisi ratione suę bonitatis, vel in ordine ad illam: potest etiā dici obiectum illud esse bonum amabile secundùm regulas diuinæ sapientiæ, & conforme rationi rectæ per essentiā; & vtroq; modo ex tali obiecto adæquato sequitur illa necessitas quoad specificationem: quia quidquid est extra bonitatem diuinam, & secundùm rectitudinem sapientiæ eius ordinari non potest in illam, omninò est extra obiectū volūtatis eius. Quod egregiè nobis declarat charitas nobis infusa, quæ est nobilissima quędam participatio rectitudinis diuinæ voluntatis: & ideo vel non operatur, vel si in actum prodit, non potest nisi rectè amare, iuxta illud 1. Ioann. 3. *Qui natus est ex Deo non peccat, quia semen ipsius manet in eo, sed nec peccare potest, quoniam ex Deo natus est,* id est, si secundùm eam natiuitatem, hoc est secundùm gratiam & charitatem operetur, vt Augustinus & alij exposuerunt: ergo maiori ratione Deus, qui est ipsa charitas, & bonitas per essentiam hanc habet naturalem rectitudinem, ratione cuius in eius voluntate prędicta necessitas quoad specificationē inuenitur. Quocirca falsum est respectu diuinæ voluntatis nullum esse turpe obiectū, eo quod nihil illi sit propria lege prohibitū. Sunt enim quędā obiecta ita per se mala, vt, seclusa lege prohibente, turpia sint,

1. Ioan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sint, nec possint honestè amari ab aliqua A voluntate etiam diuina, vt est mendacium, & quodlibet peccatum, quatenus tale est. Vnde etiam Theologi docent hæc non esse mala, quia prohibita, sed potiùs quia ex se mala sunt, ideo esse prohibita: & ideò respectu diuinæ voluntatis intelligi possunt esse mala, etiamsi prohibita illi non sint propriè, sed potiùs impossibilia vt amentur.

8 Ex his ergo satis declarata & probata est prior pars assertionis, quæ huiusmodi necessitatem astruebat. Addidimus autem hanc necessitatem non esse existimandam tam generalem, vt nunquam Deus cum libertate quoad specificationē operetur: hoc enim est planè falsum, & repugnans perfectioni diuinæ libertatis. Et declaratur breuiter, nam sub illo obiecto secūdario & materiali diuinæ voluntatis possunt actus diuersarum rationum, imò & oppositi, nostro modo concipiendi, exerceri, salua ratione formali propria, & conueniente diuinæ sapientiæ, & voluntati; vt, v.g. velle & nolle, sunt actus oppositi, ideoq; inter illos potissimè exercetur, & relucet libertas quoad specificationem respectu eiusdem obiecti: hos autē actus potuit diuina voluntas habere circa mysterium Incarnationis, aut circa mundi creationem, vt apud Theologos certissimū est: & inter illos actus elegit potiùs Deus velle, quàm nolle huiusmodi opera facere: sicut è conuerso, cùm potuerit alium mundū, vel alios angelos creare, elegit potiùs nolle, quàm velle. Sic ergo in suis operibus est libera diuina voluntas etiā quoad C specificationem actus, quoties in vtraq; specie actus, vt sic loquamur, honestatis ratio seruatur: nihilque indecens aut indecorum in alterutro reperitur. Atque hoc etiam conuincit illa ratio de perfecto dominio, & nihil aliud: nam potestas perfecti dominij non postulat, vt eius vsus ad turpia, & inhonesta extendi valeat, requirit tamen vt intra latitudinem honesti, & consentanei rectæ rationi possit voluntas suo arbitratu liberè velle, & nolle: quæ est libertas quoad specificationem. Et hoc est, quod D. Tho. docuit 1.p.q.62.art.8.ad 3.dicens. *Ad perfectionem libertatis pertinere posse diuersa eligere, seruato ordine finis: posse autem eligere aliquid diuertendo ab ordine finis, potiùs pertinere ad defectum libertatis: & ideo non posse peccare, maior est libertas*: id est (ita enim intepretor) perfectior. Nam sine dubio in hominibus potestas peccandi ex libertate est, quamuis imperfecta, & mutabili, vt docuit Damascenus 2.lib.de fide c.27. Vnde talis libertas dici etiam potest maior extensiuè, tamen, quia imperfecta est, dicitur esse defectus libertatis: ac proptərea in Deo locum non habet. Sic ergo constat quo modo distinctio illa quoad libertatem exercitij in diuinam libertatem cadat, magisque ex sequenti diuisione, & doctrina declaratur.

Deus non in omnib' operatur ex necessitate quoad specificationem.

In quibus nam operibus diuina volūtas liberè se habeat quoad specificationem.

D. Tho.

Damasc.

SECTIO II.

An necessitas ex suppositione, vel debitum in diuinam voluntatem cadat.

QVartò diuidi solet libertas in eam, quæ est à necessitate naturali, seu determinatione ad vnū, & à necessitate debiti, seu obligationis. Prior est, quæ propriè ac naturaliter cōstituit volūtatē liberā, & consistit in indifferentia seu potestate agendi, & non agendi, vt docuit Damascenus lib.2.de fid. c.25. & est communis & frequens Theologorum doctrina; & de hac nihil est quod dicamus, nam quæ hactenus diximus, de illa maximè procedunt. Solùm aduerto huic libertati non opponi necessitatem illam, quam vocant ex suppositione compositā, quæ solet etiam necessitas consequentiæ, aut conditionata appellari: & de illa dixit Aristoteles rem, quando est, necessariò esse: quod commune est omnibus rebus, & in actu libero supponit liberum vsum eius: non ergo illum destruit. Et eadem ratione non repugnat huic libertati necessitas immutabilitatis: nam hæc etiam supponit determinationem liberam, & addit veluti constantiam & firmitatem in illa, ac proinde ad perfectionem simpliciter pertinet, & in diuina libertate inuenitur: imò, vt opinor ex illo principio, & fundamento, in quo versamur, nascitur, nimirūm quòd Deus, quidquid vult, summo consilio, & prudentia vult: & ideo firma & immutabili voluntate vult. Sicut etiam ex eodem principio prouenit alia necessitas, quæ est etiam ex suppositione, non eiusdem actus, sed alterius, cum quo alius necessariam habet connexionem, qualis est inter electionem medij necessarij, & intentionem finis, quam connexionem prudens consilium repræsentat: & ideo prior intentio firma & immutabilis suppositā electione necessitatem inducit. Tota ergo hæc necessitas est tantùm secundùm quid, & non tollit, sed suppo-

1 Diuisio libertatis in libertatem à necessitate, & à debito. Damasc.

B

supponit absolutum vsum libertatis, & nul A lam imperfectionem includit, sed potiùs spectat ad perfectionem voluntatis operātis secundùm prudentissimum consilium: & ideò in diuina volūtate inueniri potest, tum quoad specificationem, tum quoad exercitium actus. Neq; de hoc priori membro plura dicere necesse est.

Sit ne in Deo necessitas debiti.

2 ESt ergo alia libertas, quæ non solùm naturalem determinationē, sed etiā debitum & obligationem excludit. 1.Cor.7. De quā dixit Paulus 1.ad Corin. septimo. *Non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis*, vtique hoc vel illud agendi absque vlla necessitate, vel obligatione ad alterutram partem cogente. E contrario B verò dixit in c.9. *Si euangelizauero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit*, scilicet obligationis & officij; quæ necessitas non excludit naturalem libertatem, sed illā potiùs supponit. De hac ergo dicendum superest an in diuina voluntate locū habeat, vel repugnet perfectioni & excellentię voluntatis diuinæ. Videri enim potest hoc secundum, primò, quia, licèt hoc debitū non tollat naturalem libertatem, minuit tamen illam, quæ diminutio imperfectio quædam est, quæ non est Deo attribuenda. Præsertim quod huiusmodi debitum vel obligatio necessariò includit obligationē legis: vnde & debitum legale appellari solet: legis autem obligatio in Deum non cadit. C *Omnipotens enim, neque naturæ necessitate, neque legis præcepto operatur*, Vt Gregorius Nissen. Niss. lib de Fato c.vlt. dixit: Accedit, quòd hæc necessitas debiti in Deo transiret in necessitatem absolutā, & quasi naturalē, quia impossibile est simpliciter, & absolutè, vt Deus sit debitor, & non soluat: ergo, si semel constituatur debitor, incumbet illi necessitas absoluta soluēdi. Præterea omne debitum repugnat supremo, ac perfecto dominio: impossibile est autem Deum priuari supremo dominio: ergo impossibile est Deum constitui debitorem. Maior probatur, nam cæteta constant, tum quia, quantum aliquis habet debiti, tantò minùs habet dominij, vt ex humanarum rerum exemplis facilè constare potest: tum etiam, quia ille, qui est debitor, habet ligatum vsum & potestatem vtendi re sua: perfectum autem dominium consistit in expedita, ac libera facultate vtendi.

Dubitandi ratio.

Ad hæc, si Deus esset debitor, cui nam deberet? an sibi? At hoc metaphoricum est: nullus enim respectu sui ipsius debitor cōstituitur. An verò alteri? At hoc repugnat maiestati diuinæ, quia, qui alteri est debitor, hoc ipso secundùm eam rationem inferior illi constituitur. Tandem, vt ex nostro themate argumentemur qui soluit debitum, non operatur secundùm consilium voluntatis suæ, sed secundùm necessitatē, & exigentiam debiti: si ergo Deus tam est liber, & dominus suarum operationum, vt omnia operetur secundùm consilium voluntatis suæ, non operatur aliquid ex debiti necessitate.

Debitum, si non sit fidelitatis, vel iustitiæ non habet locum in Deo.

QVoniam debitum latè sumptū, prout in hominibus reperitur, multiplex est, vt solùm de ijs, quæ circa 3 Deum in dubitationē venire possunt, tractemus, supponamus tātùm posse esse quæstionem de debito promissionis, & iustitiæ: nam de alijs modis euidentissimum est in Deum cadere non posse. Quod ita breuiter declaro, nā omne debitum est aliquo modo ad alterum, vt quædam ratio superius facta ostendit: potest igitur debitum esse, aut superioris ad inferiorem, aut inferioris ad superiorem, aut inter æquales. Debitum autem inferioris ad superiorem in Deū cadere non potest, qui superiorem non habet, nec potest habere. Atque hinc excluditur à Deo debitum religionis, aut obseruantiæ, seu cultus: omnia enim hæc respiciunt alterum, vt superiorem in aliqua excellentia. Deinde excluditur etiam debitum gratitudinis. *Quis enim prior dedit il-* Ad Ro.11. *lis, & retribuetur ei?* Vnde etiam est illud, *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum* Psal.15. *meorum non eges*: est enim Deus incapax beneficij, tum quòd nullo bono indigeat: tū etiam quòd is, qui beneficium ab alio suscipit, vel supponitur illi inferior, vel ipso beneficio suscepto efficitur: tū denique, quia, quidquid homines vel angeli in Dei honorem, vel cultum faciant, innumeris titulis illi est debitum. Vbi autem beneficium nō interuenit, nec debitum gratitudinis locū habere potest. Vnde hoc debitum formaliter est inferioris ad superiorem: nam, licèt

Universidad de Deusto
Biblioteca

posit esse inter aliquoi æquales, tamen, quatenus respicit benefactorem, superiorem respicit. Tandem hoc titulo excluditur etiam à Deo omne debitum à lege proueniens: quia debitum legis includit debitum obedientiæ, quæ dicit habitudinem ad superiorem. Neque obstat, quòd in nobis naturalis ratio dicatur habere vim legis, vt ex D. Thom. prima secundæ, quæstione decima septima, & 90. sumitur, & ex Aristot. primo Ethicorum. cap. vltimo dicente appetitum obedire rationi, rationem autem imperare. Hoc (inquam) non obstat: est enim duplex notanda differentia inter voluntatem creatam, & diuinam; & dictamen rationis creatæ, & diuinæ: nam dictamen rationis creatæ est participatio superioris rationis increatæ, & vt sic, & quasi eius vicem gerens, habet rationem legis & præceptiː ipsa autem ratio increata non habet superiorem, & ideo respectu ipsius Dei non habet propriam rationem legis. Est etiam aliud discrimen cõparando ipsas potentias inter se: nam in rebus creatis voluntas, & intellectus sunt diuersæ potentiæ: & intellectus est superior voluntate: & ideò potest illi regulam & mensuram operandi cõstituere: atque ita habere respectu illius rationem legis, seu legislatoris. In Deo autem voluntas & intellectus in re nõ distinguuntur: quare eo; hoc modo potest propriè legis obligatio diuinæ volũtati tribui, quamuis secundùm modum nostrum concipiendi, quatenus sapientiam à voluntate distinguimus ratione, ipsa ratio sapientiæ, (vt D. Thom. suprà citatus dixit) se habeat, sicut lex iustitiæ, secundùm quam Dei voluntas iusta & recta est.

Obedientiæ debitũ indignũ est Deo.

D. Thom. Aristot.

4 Præterea omne debitum, quod est inter æquales, quatenus æquales sunt, nõ potest Deo tribui, cùm æqualem non habeat. Neque enim inter diuinas personas, quamuis æquales sint huiusmodi debitum intercedere potest: illa enim æqualitas, non in relatione aliqua reali, vel vnitate imperfecta, sed in naturæ identitate, atque adeò in vnitate voluntatis, dominij, & omnipotentiæ posita est: cum hac autem vnitate non potest esse verum debitum, cùm, quidquid est vnius personæ, sit etiam aliarũ, &, quidquid vni debetur, debeatur alijs: & si aliqua earum quidquam debere potest, omnes necessariò illud debeant, quia vnam, vt dixi, habent voluntatem & potestatẽ. Hoc debitum, quod æqualitatem requirit, maximè censetur esse debitum iustitiæ commutatiuę propriè, & rigorosè sumptæ, quæ postulat condistinctionẽ quandam in dominijs, vt sumitur ex Aristot. quinto Ethicorum, capite sexto, qui proinde concludit iustitiam illam, quæ in commutationibus consistit, non posse Deo attribui. De qua re latiùs alio loco dixi, & paulò inferiùs nonnihil attingam. Relinquitur ergo si aliquod debitum attribuendum est Deo, illud esse debere, vel proprium supe ioris ad inferiorem, vel certè tale; vt de le sit indifferens, & æqualitatem, aut inferioritatem non requirat. Aristot.

5 Ex quo etiam infero Deum per se, & natura sua præcisè spectatum, absque vlla suppositione non posse esse debitorẽ proprio debito, cuius solutio ad rectitudinem voluntatis necessaria sit: de hoc enim sermo in præsenti est; non potest enim tale debitum ex necessitate comitari naturam aliquam, nisi illa imperfecta sit, & superiorem recognoscat: ergo si in Deum cadere potest debitum, solum esse potest ex aliqua suppositione ipsi voluntaria, ac libera, quæ non potest esse, nisi promissio, aut pactio aliqua. Ex quibus fidelitatis, aut iustitiæ debitum ortu solet. Tota ergo quæstio ad hoc tantùm duplex debitum reuocatur; de quibus variè sunt opiniones Theologorum. Vt tamen breuiùs rem expediã, meam sententiam statim proferam: & inter eam explicandam, & confirmandam, aliorum placita breuiter attingam; eorumque fundamenta diluam.

C *Deum promissione constitui debitorem.*

6 PRimò igitur dicendum est non repugnare libertati diuinæ volũtatis, quin ex debito fidelitatis, quod ex simplici, & pura promissione nascitur, obligari possit, vel determinari ad aliquid faciendum. Sumitur hæc assertio ex D. Thoma prima secundæ, quæstio. 111. & quæstion. 114. vt posteà latiùs declarabimus. Fundatur autem in duobus principijs, quæ partim reuelatione, partim etiam ratione haberi possunt. Primum est, Deum aliquid promittere: quod constat ex innumeris locis Scripturæ, ad Roman. primo. *Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, &c.* Et ad Hebræ. sexto. *Abrahæ namque*

D. Thom.

Roman.

Hebr.

Gene. *namque promittens Deus, &c.* vbi alludit ad locum Genes. 22. *Quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo propter me, benedicam tibi, &c.*

Psalm. Vnde Psalm. 104. *Memor fuit in sæculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes: quod disposuit ad Abraham, &c.* Vbi promissio *testamentum*, vel pactum iuxta communem Scripturæ phrasim vocatur. Dicitur etiam *verbum*, habens quasi vim mandati, & legis, qua se ipsum obligauit, & Psal. 131. *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Et similes promissiones sunt frequentes in Scriptura, quas esse veras promissiones, certum videtur; tum ex proprietate verbi, quod in significatione propria accipiendum est, nisi necessitas cogat vti metaphora: quæ necessitas hìc non est: tum etiam ex materia, quæ moralis est, id est pertinens ad mores hominum, & eorum spem confirmandam, & ideò oportebat ad eos loqui in propria significatione verborum: tùm præterea ex multitudine testimoniorum, in quibus nullum signũ metaphoræ inuenitur, imò sæpe addũtur alia verba, quæ veritatem, proprietatemque verborum ostendunt, vt ad Hebræ. decimo. *Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem: fidelis est enim, qui repromisit*: & ad Roman 4. *Ideo ex fide, vt secundùm gratiam firma sit promissio omni semini.* Tum denique ex communi interpretatione Sanctorum, & sensu totius Ecclesiæ ex Concil. Tridentin. sess. 6. capite decimo sexto dicentis: *Iustis propositam esse vitam æternam, tanquam gratiam filijs per Christum Iesum promissam, & tanquam mercedem ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis reddendam fideliter.* Quæ verba inferiùs expendemus: sunt enim valdè notanda. Cùm ergo Deus nobis reuelauerit se promittere, & verba eius non sint falsi, aut inania, sed vera, & efficacia, constat Deum verè promittere.

Iansen. ibi. Psalm.

Ad Heb.

Roman.

Conci. Tri.

7 Quamuis autem huiusmodi actualis promissio, eò quòd ex libera Dei voluntate pendeat, non possit ratione demonstrari absque reuelatione, tamen quòd in Deo sit potestas ad promittendum, & quòd huiusmodi actus ei non repugnet sufficienti ratione ostendi potest. Primò quidem, quia, si donare potest, cur non & promittere? cùm vterque sit actus liberalitatis, & dominij, & promissio soleat ad donationem ordinari, aut præmitti, quando donatio in futuro tempore facienda est. Expedit autẽ sæpe propter iustas causas illam priùs præmittere, quæ causæ etiam inter Deum, & hominem possunt intercedere, eæque grauissimæ, nimirum vt hominis fides erga Deum exerceatur, & spes erigatur, habeatque firmum fundamentum, atq; etiam vt charitas excitetur: ergo ex parte Dei est facultas ad promittendum, & ex parte hominum sufficiens necessitas promissionum eius. Neque in ea actione aliquid interuenit indignum Deo, vel imperfectionem includens: nam promissio & patris ad filium, & domini ad seruum, & principis ad subditum esse potest: ergo & supremi domini ad creaturam suam. Etenim, cùm promissio sit actus domnij, non repugnat supremo Domino, sed potiùs erit in illo perfectior: neque enim talis promissio diminuet dominium eius: nam, sicut Deus donando non amittit suum dominium, sed auget potiùs extensiuè (si ita loqui licet) ita etiam promittendo. Item nec dominium externarum rerum perdit, vt per se notum est; Nec suam internam libertatem minuit, sed supponit illam in sua libera determinatione esse immutabilẽ, quod perfectionis est, vt latiùs paulò inferiùs declarabitur: ergo.

8 Reliquum est, vt aliud principium ostendamus, nimirum Deum ex vi huius promissionis fieri verè, ac propriè debitorem implendi promissum. Quod ex eisdem ferè Scripturæ locis primùm ostendi potest: ideò enim in eis coniungitur fidelitas, seu veritas cum promissione, vt ostendatur, facta promissione Deum fieri debitorem ex vi fidelitatis, & veritatis. Vnde est illud ad Hebræos decimo. *Teneamus nostræ spei indeclinabilem confessionem: fidelis enim est, qui repromisit,* & capite sexto. *Abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.* Quibus verbis ostenditur facta promissione, ita manere Deum obnoxium solutioni, vt non possit retrocedere, nec rem promissam negare, quin à veritate, & fidelitate sua deficiat: hoc autem nihilque aliud est esse debitorem. Et quia tam impossibile est Deum deficere à veritate sua, quàm desinere esse Deum, ideò ait Paulus secundæ ad Timotheum secundo. *Ille fidelis permanet, se ipsum negare non potest.* Quem locum attingẽs Dionysi. capite octauo, de diuin. nom. inquit,

Ad Hebr.

2. ad Tim.

Dionys. Areopag.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Se ipsum negare, à veritate decidere est: porrò Deus veritas, est, & à veritate cadere, à Deo est cadere: at Deus cadere à seipso non potest, quia non esse non potest. Hinc Sancti Patres sine cunctatione ita loquuntur, Augustin. enarration. in Psalm. 83. circa finem, inquit, *Debitorem Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo: non ei dicitur - Redde, quod accepisti, sed. Redde quod promisisti*: & sermon. decimo sexto, de verb. Apost. capite secundo. *In his, quæ tam habemus, laudemus Deum largitorem: in his, quæ non habemus teneamus debitorem: debitor enim factus est, non aliquid à nobis accipiendo, sed, quia ei placuit, promittendo.* Et Fulgentius in præfation. lib. ad Monym. *Se ipsum dignatus est sua largitate facere debitorem*: & Cyprianus lib. de oper. & eleemosyn. de iusto loquens ait, *Deum sibi computat debitorem.* Quæ testimonia, vt minimũ, probant hãc assertionem, quamquàm plus etiam probent, vt postea dicam.

August. Fulgent. Cyprian.

9 Ratione etiam facilè potest hoc conuinci posito priori principio: nam de ratione promissionis est inducere necessitatem quandam implendi promissum, sine quo dictorum veritas, aut fidelitas consistere non potest: hæc autem necessitas vocatur debitum, vel obligatio ex promissione orta: ergo. Maior in primis declaratur, quia, nisi impleatur promissum, falsa efficitur assertio in promissione inclusa, scilicet futurum esse, vel faciendum esse id, quod promittitur: quia non ita fit, sicut dictum est: ergo, vt veritas infallibiliter seruetur, necessarium est promissionem implere: ergo cum hac necessitate C coniunctum est debitum vel obligatio implendi promissionem. Quod ex humana promissione declaratur: nam, siue homo promittat alteri homini, siue Deo, ex vtraque promissione aliqua obligatio nascitur, vel iustitiæ, vel fidelitatis, vel religionis: quia constantia & veritas in seruanda fide, quæ per promissionem datur, est ita consentanea rectæ rationi, vt ab ea deficere per se se statim appareat indecens, & rectæ rationi contrarium, non minùs quàm verbis ab eo, quod est in mente, discrepare. Hæc autem ratio honestatis non fundatur in aliqua imperfectione creaturæ, sed in obiecto ipso secundùm se: imò per se spectata illa ratio potiùs pertinet ad perfectionem: ergo ex omni promissione etiam diuina, nascitur illa necessitas seruandi promissum ad honestam actionem pertinens, quę necessitas debitum, vel obligatio generaliter vocatur.

Quo modo Deus promittat.

10 Sed vt hæc veritas amplius declaretur, obijcitur in hunc modum: nam simplex assertio creaturæ natura sua non inducit obligationem, vel debitum vllum: sed in Deo nulla est promissio præter simplicem assertionem: ergo neque est promissio, quæ debitum vel obligationem inducat. Maior declaratur ex rebus humanis: omnes enim Doctores distinguunt in nobis simplicem assertionẽ à promissione: & simplicem assertionem aiunt non inducere obligationem vllam in conscientia, quamuis votum, vel promissio illam inducat. Et ratio est, quia simplex assertio tantùm est quædam explicatio propositi faciendi id, quod asseritur: & ideò ad illius veritatem sufficit habere tunc tale propositum, quale per ipsam assertionem explicatur. Quia verò solum propositum non inducit obligationem in futurum, vt rectè docuit Diuus Thomas secunda secundæ, quæstione octogesima octaua, articulo primo, ideò nec simplex assertio potest illam inducere, cùm verba non habeant efficaciam, nisi ex voluntatis consensu: ergo eadem ratione simplex assertio diuina nullam inducet obligationem in Deo. Minor verò propositio, scilicet in Deo non esse aliam promissionem præter assertionem simplicem, probatur, tum quia illa satis est, vt id, quod Deus asserit, infallibiliter eueniat, tum etiam quia voluntas eius immutabilis est, & ideò non indiget alia promissione, qua veluti confirmetur, vel stabiliatur in eo, quod semel proposuit.

Circa hanc difficultatem Durandus in secundo, distinctio. vigesimaseptima, quæstione secunda, concedit promissionem diuinam in Scripturis sacris non sonare aliquam obligationem, sed insinuare meram dispositionem liberratis diuinæ. Vnde significare videtur non esse propriam promissionem, sed simplicem assertionem, quę nullam obligationem, aut debitum in Deo ponat, quod ipse in tota illa quæstione potissimum intendit. Quod etiam sentit Gregorius in primo, distinctione decima septima, articulo secundo, in probationibus secundæ conclusionis, & respon. ad argum. Aureol. contra illam. Vnde contradicere videntur conclusioni à nobis positę: quamuis ipsi magis de debito iustitiæ, quàm de debito promissionis loquantur. Tamen, si vtrumque excludant, planè contradicunt modo loquendi Scripturæ, & Sanctorum absque vllo fundamento.

11 Opinio Durandi, & Gregor. & aliorum.

12 Responsio prima ad obiectionem.

Duobus ergo modis possumus respondere difficultati tactæ. Primò negando minorem, scilicet promissionem diuinam nihil aliud esse, quàm assertionem simplicem: nam cùm Scriptura sacra ei attribuat promissionem, & propriè intelligenda sit, vt ostendimus: & cum simplex assertio non sit propriè promissio: non satis videtur explicari diuina promissio per solam simplicem assertionem. Præterea est apparens ratio, quia multum differt inter comminationem & promissionem: nam per promissionem is, qui promittit, fit debitor ei, cui promittit: per comminationem autem minimè: & inde etiam fit, vt ad valorem & efficaciam promissionis necessaria sit voluntas, & consensus eius, cui fit promissio: ad valorem autem, vel veritatem comminationis non sit necessaria acceptatio alterius, imò ex natura sua fit inuito: itaque multum differt comminatio à promissione etiam in Deo: At verò comminatio est simplex assertio Dei, qua declarat propositam suæ voluntatis circa punitionem delicti: & quoad immutabilem veritatem promissioni æquiparatur. Nam, licèt Gregorius dixerit, *Nouit Dominus mutare sententiam, si tu noueris mutare delictum*: tamen illud per metaphoram dictum est iuxta humanum morem, quia in Deum non cadit mutatio, sed æterna dispositio qua statuit punire delictum, vel sit absoluta, & efficaci voluntate, quæ nunquam mutatur, nec impeditur, quò minùs habeat effectum: vel solùm simplici, & conditionata voluntate, quæ non habet effectum, si conditio non existat: & hac ratione dicitur mutari, non in se, sed quoad effectum, si homo tollat perseuerantiam in delicto. Est ergo comminatio, quoad immutabilem veritatem æqualis promissioni: nam, si sit absoluta, infallibiliter habet effectum: si verò sit conditionata non impletur, nisi posita conditione. Quod idem est in promissione: nam absoluta impletur semper, conditionata non semper, sed vbi existit conditio. Ergo quoad veritatem assertionis pares sunt: ergo promissio non est simplex assertio, sicut comminatio, sed addit aliquid aliud, quod veram & propriam rationẽ promissionis compleat.

Comminatio cũ promissione confertur. B

Gregor. C

Responsio ex ratione diuinæ promissionis.

13 Nihilominùs est alius modus respõdẽdi, qui mihi magis probatur, ad mittẽdo promissionẽ diuinã nihil aliud esse, quã declarationẽ diuinæ voluntatis & propositi de aliquo beneficio alicui præstãdo, vel absolutè, vel existente tali cõditione iuxta diuersos modos promissionũ. Quæ sententia præter rationes insinuatas in obiectione posita, quæ satis probabiles sunt, potest multis modis declarari, & persuaderi. Primò ex modo loquendi Scripturæ, nam licèt in variis locis mentionem faciat diuinarum promissionum sub hac appellatione, tamen vbi referuntur ipsæ promissiones prout à Deo fiunt, nõ sunt verba promissiua, sed assertoria, vt Gen. duodecimo, & vigesimo secundo. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ*: & secundo Regum septimo. *Suscitabo semen tuum post te*, & Psal. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Gen. 2. Reg. Psalm.

14 Alteri obiectioni fit satis.

Sed responderi potest, quamuis pura assertio ex se non habeat vim & rationem promissionis: interdum tamen veram promissionem explicari per sola verba assertoria: quæ licèt in exteriori specie non videantur plus significare; tamen ex intentione proferentis, & iuxta subiectam materiam, ac circunstantias, continent & declarant sufficienter veram promissionem in actu exercito, vt aliqui loquuntur. Quod quidem constat ex communi vsu omnium hominum, & ipsius etiam Scripturæ. Nam certum est Genes. vigesimo octauo, Iacob fecisse veram promissionem, & votum, quamuis vsus fuerit verbis tantùm assertorijs. *Si Dominus fuerit mecum in via, per quam ambulo, ex omnibus, quæ dederit mihi, offeram ei*: & similiter Anna votum fecit primo Regum primo, cùm dixit, *Si dederis mihi sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius*. Maximè autem videtur hæc assertio esse promissiua, quando duas conditiones, vel aliquam earum includit. Vna est, quando fit sub conditione, & per modum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum pacti, vt in exemplis proximè adductis: & perinde est si fiat, vel proferatur cũ causa expressa, scilicet ob actionem, seu rem præteritam, vt, quia fecisti hoc obsequium, hoc faciam. Alia conditio est, si fiat cum iuramento, vt egregiè notauit Diuus Thomas secundæ secundæ, quæstione octogesima nona, articulo septimo, ad primum. *Quia iuramentum* (ait) *ob reuerentiam diuini testimonij obligat hominem, vt faciat esse verum id, quod iurauit, secundùm suam possibilitatem.* Hæ autem conditiones concurrunt in prædictis assertionibus Dei: nam Genes. vigesimo secundo, & explicatur causa promissionis quę facta est Abrahæ, illi verbis. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, &c.* Et additur iuramentum, *Per memetipsum iurauí, dicit Dominus*, & Psalm. centesimo trigesimo primo. *Iurauit Dominus Dauid veritatẽ*, & Psal. octogesimo octauo. *Semel iurauí in Sancto meo.* Quibus locis non refert Dauid aliam promissionem, nisi eam, quæ facta fuit secundo Regum septimo, & tamen ibi non legitur facta cum iuramento, sed per solam assertionem: vt verò ipse declaret fuisse veram promissionem, per iuramentum illa exponit.

D. Thom. Gen. Psalm.

Simplex Dei assertio iuramento æquiualet.

15 SEd, licèt hæc sint diligenter cõsiderata, nihilominùs ex hac ipsa consideratione elicio, promissionẽ diuinã nihil aliud esse, quàm simplicẽ Dei assertionẽ in tali materia, scilicet de beneficio præstando. Quia simplex Dei assertio æquiualet assertioni iuratę: ergo multo magis æquialet promissioni. Consequentia patet ex prædicta doctrina Diui Thomæ, quòd assertio iurata inducit obligationem, vnde per se continet, vel includit vim promissionis. Antecedens verò patet ex prædictis duobus locis 2. Regum septimo, & Psalm. 131. inter se collatis: nam quod in vno loco Deus simpliciter asseruit se factum, in alio iurasse dicitur illud ipsum. Ratioque est clara, quia per iuramentum adhibetur diuinum testimonium in confirmationem veritatis: in omni autem assertione ipsius Dei idem testimonium adhibetur: ergo quidquid Deus asserit se factum, quatenus auctoritate, & testimonio A suo illud confirmat, dici potest iurare illud in actu exercito, vt sic dicam. Quod expressè docuit Athanasius loco inferius citando. Verum est tamen interdum etiam iurare Deum expresiùs, vt ad Abraham, quod notauit Paulus ad Hebræos sexto, significans, ac declarans illud non fieri ad augendam firmitatem, vel certitudinem assertionis: *Nam homines per maiorem sui iurant: Deus autem neminem habuit, per quem iuraret, maiorem: & ideò iurauit per semetipsum:* Ergo tale iuramentum non potuit addere firmitatem, cùm non addiderit auctoritatem dicentis, & testificantis, cùm fuerit vnus, & idem. Fit ergo tale iuramentum (ait Paulus) *ad ostendendam pollicitationis hæredibus immobilitatem diuini consilij, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.* Vbi rectè etiam D. Thom. notat hoc iuramentum, quod interdum Deus addit suæ assertioni, indicare nobis illam esse prophetiam prædestinationis; id est absolutum, & ostensiuam diuini consilij, & voluntatis efficacis: & ideo continere promissionem penitus immutabilem. Et fortasse Dauid, ideò dicit Deum iurasse promissionem sibi factam, vt ostenderet illam fuisse absolutam, & penitus immutabilem, prout satis significatur in illis verbis secundo Regum septimo. *Misericordiam autem meam non auferam ab eo, &c.* Et Paulus etiam dixit duas ibi interuenire res immobiles, scilicet assertionem Dei, & iramentũ, quæ quoad nos in significatione exteriori duæ sunt, in se tamen vnum & idem testimonium eiusdem assertionis continent: ergo simplex assertio Dei tam est immobilis, & obligatoria, sicut assertio iurata: ergo habet totam vim & efficaciam promissionis: ergo in Deo hęc non distinguuntur.

B C

Cur Deus expresiùs quandoq; iuret. Ad Heb. D. Thom. 2. Reg.

Et confirmatur, ac declaratur, nam promissio in homine necessaria est, vltra propositum, vt addat firmitatem, & immobilitatem proposito, quantũ in homine reperiri potest. Et hac ratione aiunt Theologi votum esse vtile ad perfectionem, & suo modo necessarium ad statum perfectionis, vt docuit D. Tho. secunda secundæ, quæstione octogesima octaua, articulo quarto, dicens, *Ideo votum expedire, quia per illud voluntas nostra immobiliter firmatur ad id, quod honestum est*, & quæstione centesima octogesimasexta, articulo sexto, ex eodem principio concludit obligationem voti ad perfectio-

16 D. Tho.

fectionis statum necessarium esse: *Quia immobilitas* (ait) *sequelæ Christi firmatur per votum.* Et eadem ratione vnus homo exigit ab alio promissionem vltra voluntatẽ dandi, vt illa voluntas constans sit, & humano modo immutabilis. Et ex eodem principio dixit Diuus Thomas secunda secundæ, quæstione octogesima nona, articulo septimo, ad primam assertionem iuratam de re aliqua in futurum facienda inducere obligationem, & consequenter includere promissionem formalem, aut virtualem: quia *iuramentum adhiberi non debet, nisi in re, de qua aliquis firmiter certus sit*: & ideò inquit, *Si iuramentum adhibeatur, propter reuerentiam diuini testimonij, quod inuocatur, obligatur homo vt faciat esse verum id, quod iurauit, secundùm suam possibilitatem.* Tota ergo ratio & necessitas promissionis, vel obligationis, quæ proposito adiungitur, est, vt id, quod de se mutabile est, fiat aliquo modo immutabile: at verò propositum diuinæ voluntatis immutabile prorsus est in eo, quod semel statuit, & eo modo, quo illud statuit, & veritas eius infallibilis: ergo neque indiget alia promissione, neque est capax eius: quia, quod immutabile est, non potest immutabilius fieri: quia Deus in suis attributis augmentum non recipit. Et declaratur à simili, nam de Christo Domino, etiam vt homine, ait Diuus Thomas secunda secundæ, quæstione octogesima octaua, articulo quarto, ad tertium, nihil vouisse, quia habebat voluntatem firmatam in bono: eadem autem est ratio de voto, & de quacunque promissione, tam respectu æqualium, quam respectu inferiorum, si eadem firmitas in operatione supponatur, seruata proportione: ergo à fortiori diuina voluntas nõ indiget speciali promissione superaddita proposito, & simplici assertioni, cùm ex vi solius simplicis assertionis firmata immutabiliter sit ad talem actionem. Tandem in hunc modum declaratur, nam in humana voluntate promissio præter propositum addit quandam veluti volũtariam legem, quam homo sibi imponit, & qua se obligat ad aliquid faciendum, vt sumitur ex Diuo Thoma secunda secundæ, quæstione octogesima octaua, articulo primo, & decimo. Huiusmodi autem ratio, & modus legis repugnat diuinæ voluntati; quia lex non imponitur, nisi suppositа aliqua indifferentia ad inclinandam voluntatem ad alterutram partem, saltem per modum

D. Thom. D. Thom.

A B C

A obligationis, & regulæ: voluntas autem diuina, licèt sit indifferens ante propositum, tamen ex vi propositi ita manet determinata, vt non possit mutari, vel retrocedere: ergo non habet in ea locum alia voluntaria lex, vel quasi lex, qua obligetur ad implendum, quod proposuit. Sed ad summum habet locum in Deo quasi naturalis lex veritatis, quæ est in dictamine sui intellectus omnino necessario, quo iudicat Deus, id, quod se facturum semel asseruit, omnino esse ad effectum perducendum, vt sua veritas integra, & illæsa permaneat: ergo promissio diuina nihil addit præter propositum, & hanc assertionem omnino veram & infallibilem.

Sed iam supereſt soluenda difficultas suprà posita: Videmur enim illi succumbere, & destruere assertionem priùs positam: nam, si in Deo non est promissio à simplici assertione diuersa, vt nunc dicimus, quo modo verum est in diuinam voluntatem cadere debitum, vel obligationem ex promissione ortam. Dicendum est igitur, in forma respondendo, non rectè inferri à simplici assertione humana ad diuinam: concedo enim assertionem simplicem hominis non inducere aliquam obligationem in conscientia, siue naturale debitum, vt Iuristarum more loquamur: assertionem autem diuinam includere naturale quoddam debitum eiusdem rationis cum debito promissionis: atque hac ratione eminenti quoddam modo habere vim, & efficaciam promissionis.

17 B

Discrimen inter humanam, diuinamque assertionẽ simplicem.

Simplex assertio humana, quam obligationem inducat.

HOc vt declarem ab humanis actibus, seu virtutibus inchoando, suppono in primis simplicem assertionem hominis de re facienda, aut beneficio præstando duo respicere posse, scilicet præsens propositum, & effectum futurum ex vi talis propositi. Respectu primi includit intrinsecè obligationem ex vi veritatis habendi tale propositum, quale requirit illud opus, quod præstandum, seu efficiendum asseritur: respectu verò futuri operis non requirit veritas huiusmodi assertionis, quòd posteà illud opus omnino executioni mandetur. Vt enim inquit Diuus Tho-

18

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Tho. mas secunda secundæ, quæstione octogesima nona, articulo septimo ad primum. *Sufficit ad veritatem verbi, quòd aliquis dicat id, quod proponit se facturum: quia iam hoc verum est in sua causa, scilicet in proposito facientis*, de quo videndus est Caietan. tomo primo Opusc. tractat. trigesimo primo. Qui est decima septima responsi. in septimum. Adde non aliter asseri ex vi simplicis assertionis humanæ, cui nec ratione iuramenti, nec ratione promissionis adiungitur obligatio efficiendi, vt in re ipsa, & in executione vera sit illa assertio de futuro, vt respicit effectum in se, & non tantùm in causa: quibus seclusis nullum est principium, vel caput, ex quo possit oriri in homine vera & naturalis obligatio perseuerandi in dicto proposito: & ita communiter docent Scriptores: Significat Caietan. secunda secundæ, quæstione octogesima octaua, articulo primo, & clarius quæstione 113. articulo primo, & in summ. verb. *Perfidia*. Tenuit Soto in quarto, distinctione vigesima, quæstione secunda, articulo secundo, & idem sensit relect. de secr. membr. primo, quæstione prima, licèt postea in lib. septimo, de iust. oppositum docuerit. Idem sumitur ex Syluestro verbo Pactum. §. tertio, & quarto, & ex ijs, quæ citat, si attentè legatur. Tenet Matienzo libro quinto recop. leg. Hisp. titulo decimo, l. 7 gloss. 2. à numero decimo quinto, vsque ad vigesimũ. & titulo decimo sexto, leg. 2 gloss. quarta, numero secundo, & vndecimo. At verò, quando tali assertioni adiungitur promissio, quæ, vt vera sit, manare debet ex voluntate se obligandi, ex illa nascitur naturale debitum efficiendi veram dictam assertionem de futuro opere in se ipso, id est reuera præstando illud, sicut assertum est.

Caietan.

Caiet.

Soto.

Sylvest.

Matienz.

A iet. in locis suprà à nobis citatis. Sumiturq; ex Nauar. in summ. c. 12. nu 24. & 26. & in cap. *Non reuertebantur*. de pœn. d. 2. nume. 3. Ac denique omnes ferè, qui de voto scribunt, idem asserunt. Estque valde consentaneum rationi, & aptissimum ad rem præsentem declarandam. Et significatur à Diuo Tho. 2. 2. q. 88. art. 3. ad primum dicente, quòd *secundùm honestatem ex qualibet promissione homo homini obligatur: & hæc est obligatio iuris naturalis: sed ad hoc, quòd aliquis obligetur ex aliqua promissione obligatione ciuili, quædam alia requruntur*. Dixerat autem in corpore articuli ad fidelitatem hominis pertinere, vt soluat id, quod promisit: ergo ex D. Tho. sententia illa naturalis obligatio, quæ ex promissione inter homines nascitur, ad fidelitatem pertinet. Quod etiam multi alij auctores graues docuerunt. Ratione item potest pro opportunitate huius loci ita breuiter declarari, nam simplex & pura promissio in ratione sua non includit actualem donationem, sed puram obligationem in futurum: ergo non inducit obligationem iustitiæ, sed fidelitatis tantum. Probatur consequentia, quia obligatio iustitiæ requirit ius in alio, ad quem est talis obligatio, ante promissionem verò is, cui fit promissio, nullum habebat ius, vt supponimus, nec per promissionẽ datur, quia nihil donatur; alioqui iam non esset pura promissio, sed donatio, si non rei ipsius, saltem iuris in re, vel ad rem promissam: illud enim ius moraliter quædam res est, quæ à iurisperitis res incorporalis appellatur, quæ & vendi, & præscribi, ac proinde etiam donari potest. Si ergo promissio induceret obligationem iustitiæ, iam non esset pura promissio, sed alicuius rei donatio. Nihil autem repugnat dari puram promissionem, cùm hoc pendeat ex sola voluntate, & intentione promittẽtis, qui potest nolle in præsenti quippiam donare, vel ius aliquod in alium transferre, sed solũ fidem suam astringere, & se ipsum debitorem constituere seruãdi in suis actionibus eam honestatẽ, quam fidelitas postulat; quę aliquando, latè loquendo, vocatur iustitia, quia inter partes potentiales eius numeratur, eò quod ad alterũ aliquomodo tendat.

A

B

C

Simplex promissio inter homines, quo modo obliget.

19 SEcundò obseruandum est inter homines puram promissionem solùm inducere obligationem naturalem ex fidelitate: quæ propriè sumpta virtus est essentialiter distincta à iustitia, vt constat ex Philosophia morali, & statim declarabo. Hoc suppositum non est ab omnibus receptũ: est tamen grauibus auctoribus probatum, Soto lib. 7. de iust. q. 1. art. 1. & ar. 7. concl. 2. Cord. in sum. Hisp. q. 56. qui referet Ca-

20 Obiectio. Dices repugnare, vt aliquis velit obligare se per promissionem ad aliquid dandum alteri, & nolit dare illi ius aliquod in rem, vel ad rem promissam: quia hæc duo correlatiua videntur. Et declaratur à posteriori, nam inter homines, vt promissio inducat obligationem, acceptari debet ab eo, cui fit: quod non alia ratione potest esse necessarium, nisi quia ille alter acquirit aliquod ius, quod solo medio voluntario consensu acquiri solet.

Dissolutur. Respondetur ad priorem partem, in obligatione merè personali, quæ per propriam voluntatem contrahitur, & limitatur, id minimè repugnare: nam, vt paulò ante ex Diuo Thoma dicebam, promissio est quædam lex, quam promittens sibi voluntariè imponit: potest autem lex non solùm in ratione iustitiæ, sed etiam intra limites veritatis, aut fidelitatis, vel alterius virtutis obligare. Vnde, sicut potest quis obligari ex misericordia ad dandum alteri, etiamsi in alio non sit proprium ius iustitiæ ad rem illam, ita potest homo velle sese obligare ex fidelitate nullum conferendo alteri ius iustitiæ. De acceptatione autem graues auctores dubitant an ad huiusmodi præcisam obligationẽ necessaria sit, vel sufficiat sola voluntas ipsius promittentis. Vnde inferunt etiam ad absentes, imò per actum purè internũ contrahi posse. Sed admittamus, quod frequentiùs receptum est, hanc acceptationem requiri, negamus tamen causam esse, vt is cui fit promissio, proprium ius iustitiæ acquirat, sed vt promissio, quæ erat veluti suspensa, & conditionata tantùm, transeat in absolutam, cùm enim illa obligatio & promissio fiat in fauorem alterius, quasi conditionem includit, si illa grata sit, & accepta: & ideò quandiu conditio hæc non est expleta, non est consummata obligatio: potestque, qui promisit retrocedere stando in iure naturali. Quod potest confirmari in promissione, quam dominus facit seruo, cui sine dubio ex veritate, vel fidelitate obligatur, non tamen in illum transfert ius, ratione cuius ex iustitia teneatur illi implere promissum: quia seruus non est capax huius iuris respectu domini, vt nunc suppono de humana seruitute, prout est in vsu. Ergo pari ratione potest vnus homo cuilibet alteri ita obligari, & non plus iuris illi conferre, cùm hoc pendeat ex se obligantis voluntate. Sic igitur pura & simplex promissio inter homines fidelitatis tantum, nõ iustitiæ obligationem inducit.

Soto 4. de iustit. q. 5. artic. 1. & lib. 2. q. 2. art. 1.

21 An puræ promissioni ius ciuile obligandi vim addiderit. Neque ius commune ciuile huic sententiæ dissonat, nam in l. 1. ff. de pollicitationibus, dicitur: *Non semper obligari eum qui pollicitus est*. Ex quo textu colligunt omnes pollicitationem non obligare ciuiliter, nisi in certis casibus à iure expressis: est autem pollicitatio solius offerentis promissio, vt in l. 3. eiusdem titul. dicitur. Verum est tamẽ in hac posteriori descriptione indicari promissionem, nondum ab alio acceptatam, vt maximè censetur esse illa, quę sit absenti. Et ita sentit Glossa in illa l. 3. & Abbas in capit. *Cùm iuramento*, de homicidio. vbi ait differre pollicitationem à pacto nudo, quia pollicitatio est vnius tantùm, pactum verò duorum. Et in hoc etiam distinguunt pollicitationem à promissione Angelus, & Sylvester, verbo *Pollicitatio*. & late Couarruuias in cap. *Quamuis pactum*. secunda parte. §. quarto, numero secundo, & decimo quinto, qui etiam videri potest in primo libro Variar. cap. decimo quarto, numero decimo tertio, & Antonius Gomez, tomo secundo Variar. capit. quarto, numero secundo, & cap. nono, numero tertio. Veruntamen si ad rigorosam vocum significationem attendamus, *Pollicitatio*, & *promissio*, idem planè sunt, vt patet ex vsu Latinorum, & iuris ciuilis in l. *Sciendum*. ff. de Ædilit. edict. & canonici in cap. *Scimus*, duodecima quæstione prima, vbi votum *pollicitatio* dicitur. Deinde, agendo de ipsa re, pollicitatio, & promissio, etiam acceptata iure ciuili non inducit obligationem, vt constat ex l. *Iuris gentium*. §. primo. ff. de pactis. vbi dicitur, Nuda pactio obligationẽ non parit: cõstat autem promissionem acceptatam ad summum esse pactum nudum, vt ibi omnes affirmant, & Panormitan. in cap. primo, de pact. Addit verò ibi Glossa, hoc pactum non inducere obligationem, scilicet efficacem, quam nos possumus intelligere obligationem iustitiæ, quamuis alij exponant non de obligatione naturali iustitiæ, sed de ciuili, id est, ad quam ius ciuile actionem conferat. Quæ expositio est probabilis; & ideò non dixi ex iure ciuili nostrã colligi sententiã, sed solùm illi non repugnare. Quod etiam sensit Bartolus in l. *Si quis pro eo*. circa finem. ff. de fideiussoribus, dicens huic pactioni, seu promissioni ius ciuile, neque adsistere, neque resistere. De iure autem Canonico statim aliquid dicam. At de iuribus specialium regnorum ad nos nunc dicere non spectat, qui solam naturalem obligationem consideramus. Itaque, præcisè considerando ius naturæ, pura promissio non inducit obligationem iustitiæ.

A

B

C

Angel. Sylvest. Couar.

Ant. Gom.

Panorm.

Bartol.

Nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

22 Infidelitas puræ promissionis, an, & quando peccatū mortale sit.

Nec verò hinc aliquis inferat, promissionem hanc inter homines nunquam obligare ad peccatum mortale intra propriam rationem & virtutem, quidquid Caietan. & alij senserint: nam obligatio sub mortali latiùs patet, quàm obligatio ex iustitia, vt per se notum est: quamuis ergo obligatio promissionis non sit ex iustitia, nihilominus ex conditione rei, de qua agitur, & grauitate personæ, cui fit promisso: fieri interdum potest, vt infidelitas promissionis in suo genere graue peccatum sit. Sic enim infidelitas ad Deum in seruandis promissionibus illi factis in suo genere peccatum mortale est, propter diuini numinis maiestatem. Infidelitas verò ad hominem, ex parte eius, cui fit promissio, non habet tantam grauitatem, seu indecentiam, nihilominus tamen adeo repugnat rationi, & conuictui humano, vt pro materiæ & personarum grauitate posit moraliter reputari sufficiens ad dissoluendam amicitiã, & violandam charitatem: ideoque peccatum esse mortale. De quo plura videri possunt in modernis expositoribus D. Thomæ 2.2. q.88. art.1.& 3.& q.62. in principio. Hoc autem vltimum consentaneum est iuri Canonico in c. *Qualiter*, de pactis. vbi dicitur, studiosè agendum esse, vt ea, quæ promittuntur, adimpleantur. Ex quo Panormitanus colligit iure Canonico dari actionem ex vi simplicis promissionis. Quod non existimo certum, siue intelligatur de actione directa, siue de actione per viam exceptionis, id tamen ad nos non spectat. Et, quidquid de illo sit, inde non infertur obligatio iustitiæ: quia ius Canonicum, seu prælatus in virtute illius potest compellere ad seruandas obligationes, etiamsi non pertineant ad virtutem iustitiæ, sed religionis, misericordiæ, vel alias similes, & quamuis daremus illam obligationem esse iustitiæ, nõ esset ex vi solius iuris naturalis, sed positiui, quod ad inducendã huiusmodi obligationem plurimum potest.

An detur actio in eũ qui purè promisit non stetit, ex vi canonici iuris.

Vide Couarru. locis supra citatis.

23

Quamuis autem admittamus hanc obligationem fidelitatis interdum posse obligare sub culpa mortali, multum tamen interest, quòd illa non sit contra iustitiam, sed contra fidelitatem tantùm. Primò quidem, quia tunc non obligabit ad restitutionem, etiamsi violari contingat. Secundò, quia si non est debitum iustitiæ, non potest in conscientia is, cui facta est promissio, sua auctoritate rem sibi vendicare. Denique, A quia talis obligatio non transibit ad hæredes, vt in particulari de hac obligatione simplicis promissionis notauit Bartholomæus Salon tom. 1. de iust. q.5. de domin. art.3. dub.3. Vbi appellat hanc obligationem iustitiæ secundùm quid; & in re tandem explicat esse solius fidelitatis: quæ cadit in personam, & nõ in bona, & ideo per se, & vi sua non transit ad hæredes, quantũ est ex iure naturæ. Sed de hac morali suppositione, & digressione hæc sint satis. *Salon.*

Fidelitas quo modo ad veritatem, & iustitiam comparetur.

B TErtiò obseruandum est virtutem fidei moralis, quam fidelitatẽ appellamus, vt eam à fide Theologica distinguamus, non esse aliam à virtute veritatis, si propriè & in specie de tali virtute fidelitatis loquamur: quod ideo addo, quia multi vel confundunt has voces, vel æquiuocè illis vtuntur. Ex quo fortasse ortum est, vt Dominicus Soto lib.7. de iust. q.2. art.1. circa solu. ad primum, dixerit fidelitatem, seu fidem non solùm ad iustitiam pertinere, sed etiam esse ipsissimũ iustitiæ fundamentum: & tamen in 4.d.20. q.2. art 2. loquens de simplici promissione facta homini ait, ex genere suo non obligare sub reatu mortali, sentiens solùm pertinere ad virtutẽ veritatis, & illam virtutem ex genere suo nunquam obligare ad mortale. At verò in relect. de teg. sec. memb. 1. q 1. duplicem distinguit fidem moralem; vnã, quę versatur circa debitum legale, quod est verè & iure debitum, quale est in cõmercijs, & contractibus &c. & hanc dicit nõ distingui à iustitia: & de illa intelligi, quod dixit Cicero 1. de Offic. *Fundamentum iustitiæ fides.* Et fortasse de hac locutus est Iurisconsultus in l.1. ff. de pact. cùm dixit. *Quid tam congruit fidei humanæ, quam conseruare, quæ inter eos placuerunt*, id est, pacta. Aliam esse ait fidem seu fidelitatem, quæ versatur circa debitum morale, quod non est absolutè debitum, sed ad quandam naturalem pertinet honestatem; & ad hanc virtutem pertinere vult obligationẽ promissionis simplicis, & dicit non esse propriè iustitiã, quãuis rationem afferat minùs congruã, scilicet, quia ibi debitum fundatur in sola liberalitate, & bonitate promittentis, non est vera ratio debi- C *Sot.* *Tullius.*

24

debiti, nec est propriè integra ratio iustitiæ. Quam rationem absolutè non approbo, quia optimè potest debitum esse ortum ex bonitate, & liberalitate, & tamen transire in debitum iustitiæ, vt si vsque ad donationem, vel translationem alicuius iuris, seu dominij processit liberalitas. Oportet ergo vim rationis in eo ponere, quod supra tetigimus, quòd liberalitas promittentis ex definita voluntate eius non vltra progrediatur, sed sistat in obligatione efficiendi verum, quod dixit; quod ad fidem propriè dictam pertinet, vt vel ex ipsa vocis etymologia, quam Aug. lib. de mendacio cap.20. tradit. colligi potest: nam, *Fides* (inquit) *appellata est, quia fit, quod dicitur.* Vt ergo in voce non hæreamus, non est dubium, quin, largè loquendo, soleat vox fidelitatis extendi ad omnem actionem, qua homo implet, quod tenetur ex vi promissionis, siue illa sit ad Deum per votum, iuxta illud 1. ad Timoth. 5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, Et illud Ecclesiastes 5. *Si quid vouisti Deo, memor eris reddere: displicet enim Deo infidelis promissio.* Siue promissio sit inter homines includens pactũ, & consequenter obligationem ex iustitia, seu ex officio, de qua intelligitur illud Matthæ. 24. *Quis putas est fidelis seruus, & prudens.* Et in eadem significatione dicuntur coniuges seruare sibi mutuam fidem, & in alijs pactis est frequens illa locutio. *Augustin.* 1. *ad Tim.* 5. *Eccl.* 5. B

25 Moralis fides est virtus à iustitia distincta. *D. Thom.*

Nihilominus tamen debitum non est, quin fidelitas, seu fides moralis, propria & specialis ratione sumpta, virtus sit à propria virtute iustitiæ distincta, vt Soto in primo loco citato fatetur, & est expressa sententia D. Thomæ 2.2.q.80. art. vnico, ad tertium, vbi ait fidem, per quam fiunt dicta, includi in veritate, quantum ad obseruantiam promissorum: atque ita non esse iustitiam ipsam, sed inter partes potentiales iustitiæ numerari. Et ratio potest reddi ex dictis: nam, licèt hæc honestas, scilicet vt facta sint conformia dictis, seu promissis, generalis sit propter varios modos dicendi, & promittendi; si tamen præcisè sistat in obligatione id faciẽdi propter honestatem illius conformitatis, seu veritatis habebit illa virtus secundùm huiusmodi honestatem, & obligationem illam seruandi, propriam quandam, & specialem rationem virtutis planè distinctam à propria virtute iustitiæ. C

26 Atque eadem ratione concluditur talẽ virtutem nõ esse à veritate distinctã, quod significauit D. Thom. in citato loco dicẽs, fidem qua fiunt dicta, in veritate includi: non enim intelligit includi tanquam speciem sub genere, sed tanquam actum sub habitu, seu tanquam particulare munus sub adæquata virtute. Vnde postea agens de virtutibus in speciali nullam mentionem facit alterius fidelitatis; quod diligenter notauit Caietan. 2.2. quæst. 113. vbi hanc sententiam latè disputat, & defendit. Aduertens etiam, quod significat D. Tho. eadem 2.2.q.110. artic.3. ad quintum, infidelitatem illam, quæ est in non implenda promissione, inter mendacia, seu vitia opposita veritati computari. Facit etiam, quòd idem D. Thom. in eodem lib. quæst. 98. articu. 1. ait, falsitatem esse de ratione periurij, & tamen inter periuria ponit iuramento promittere, quod illicitum est, etiam cum animo complendi, & etiam non implere honestam promissionem: ergo supponit ibi subesse falsitatem veritati contrariam. Ratio autem est, quia eiusdem honestatis est veritatem seruari in dictis eo tempore, quo dicuntur, & procurare, seu efficere, vt per futura facta verificentur, quando eorum veritas inde pendet: sed fides moralis, de qua agimus, hanc honestatem respicit: & ad illam tantùm homo se obligat ex vi promissionis puræ: ergo talis virtus non est alia ab illa virtute morali, quæ veritas dicitur. Et fortasse de hac potiùs locutus est Cicero, cum dixit: *Fides est conuentorum, dictorumq; constantia, & veritas.* Quã propter eam dixit esse iustitiam, sed fundamentum iustitiæ nam primum; quod iustitia supponit, est veritas, & deinde propriam obligationem, & honestatem addit. *Fides* moralis cadẽ est cũ veritate virtus. *D. Thom.* *Caietan.* *D. Thom.* *Cicero.*

Simplex Dei assertio, quo modo vim promissionis habeat.

27 EX his ergo ad Deum ascendendo, quamuis in eo non sit re ipsa hæc distinctio virtutum, quæ in nobis est: est tamen omnis perfectio virtutis, quam nos per varia attributa distinguimus, vt modo nostro possimus de diuinis perfectionibus, & actionibus loqui. Inter alia ergo attributa intelligimus esse in Deo quãdam eminentem virtutem moralem, quam veritatem appellamus, secundum quam dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

citur Deus esse summa veritas in dicendo, A quia fallere non potest. Ex hac ergo virtute nascitur, vt more nostro loquamur, Deū non posse dicere aliquid se facturum, quin habeat animum, & propositum ita faciendi, sicut dicit. Rursus ex eadem virtute prouenit, quòd non possit Deus tale propositū mutare, non solùm ob immutabilitatē physicam, & realem: sed, quia aliàs diuina assertio non permansisset omni ex parte vera: nam, licèt verum esset se habuisse propositum, cum dixit, tamen simpliciter non fuisset verum illud fuisse futurum, quod ille dixit se facturum: quod repugnat primę veritati, non ex speciali aliqua obligatione inducta ex vi nouæ promissionis distinctæ à proposito, & assertione, sed ex vi & perfectione ipsius primæ veritatis. Atque ita fit, vt in simplici diuina assertione vnita & simplicissima ratione coniuncta, & omni imperfectione semota inueniātur omnia, quę in assertione humana, & promissione, tam simplici, quàm iuramento firmata inueniūtur. At propterea diuina assertio, quantūuis simplex, eminentissimè est perfectissima promissio. & obligationem ex debito fidelitatis & veritatis inducit.

28 Differt enim multum inter hominem, & Deum, nam homo, si suæ assertioni non coniungat promissionem, non obligatur ex vi solius veritatis ad veram efficiendam suam assertionem pro futuro tępore, quia non est infallibilis, & immutabilis veritas, sed satis est, quod humano modo verum dicat secundum præsentem statum, & causam, seu propositum: si verò assertioni adiungat promissionem, iam virtus veritatis illum obligat, vt verum efficiat, quod dixit, factum cum dicto conforme præstādo. Quod si accedat iuramentum, addetur obligatio, non iam solius veritatis, sed religionis, propter reuerentiam diuini testimonij. At verò Deus, eò quòd sit prima, & infallibilis veritas, ex vi talis virtutis, seu attributi obligatur (vt nostro more loquamur) efficere, vt perpetuò verum sit, quod semel asseruit, quia aliàs multum caderet à veritate sua, & infallibili auctoritate: & ideò absque promissione, quæ intelligatur addi per voluntatem, seu per actum rationē distinctum, in sola sua assertione cōtinet totam vim promissionis, & debitum eiusdē rationis, seu proportionis, id est, ad eandem virtutem formaliter pertinens. Quāuis, sicut virtutes omnes, seu perfectiones, etiam quæ in Deo formaliter inueniuntur, analogicè nobis conueniunt comparatione Dei, ita & veritas, & consequenter etiam debitum, ac promissio.

Hæc igitur ratione in simplici assertione diuina continetur vera, ac perfecta ratio promissionis, ac debiti, ex veritate, quę eminenter continet obligationem debiti ex iuramento, cùm ibi diuinū interueniat testimonium, non tamen illud spectat in Deo ipso ad religionem, cùm Deus ad se religionem, aut reuerentiam non habeat, sed totum pertinet ad suprēmam eius veritatē, quam suæ maiestati, & auctoritati proportionatam, ac sęmper adæquatam esse necesse est. Vnde eleganter dixit Athana. in ser- *Athanas.*
mon. de pass. & cruce Domini. *Deus per neminem iurat: qui enim potest, cum sit Dominus, &* B
conditor omnium? sed, si, quod res est, dicendum est, ipsius sermo iusiurandum est, certa fide imbuens auditores, quoniam quæ promittit, & loquitur, prorsus fient. Et infrà, *Ea, quæ loquitur Deus, ob firmitudinē, & immutabilitatem voluntatis eius, pro iuramentis reputanda sunt.* Et infrà, *Non per veritatem iurat Deus, sed quia, quæ vera sunt, sermone suo dicit, id hominibus ad fidem pro iuramento est.* Et Chrysostom. exposit. in Psalm. 109, *Chrysost.*
Deus (inquit) *non iurat, sed id dicit, quod omnino futurum est.* Qui Patres planè confirmant totam doctrinam positam de modo diuinæ promissionis. Nec tamen negare intendūt, quin Deus aliquando loquatur in forma, ac modo iurantis: cùm id Scriptura apertè doceat, vt suprà vidimus, sed docent illum nō esse formalem actum iuramenti, qualis in nobis est, quia non est actus religionis, nec C
est propter aliquem auctoritate maiorem: vnde neque addit firmitatem, neq; obligationem simplici assertioni diuinæ.

Atque hinc etiam intelligi facilè potest, quo modo hoc debitum ad fidelitatem Dei pertinere asseratur, sicut enim in nobis veritas, & fidelitas strictè sumpta idem sunt, ita & in Deo. Quia ergo hoc debitum ad veritatem pertinet, etiam ad fidelitatē spectat. Vnde Paulus ad Hebr. 6. totam firmitatem diuinorum promissorum in hoc ponit, quòd Deus mentiri non potest. Et ad *Heb.*
Roman. 3. *Nunquid incredulitas illorum fidem* *Rom.*
Dei euacuauit, id est fidelitatem, qua præstatur id, quod promissum est, vt D. Thomas, *D. Thom.*
Adamus, & alij adnotarunt: subdit autem *Adamus.*
Paulus, *Est autem Deus verax*: ideo ergo fidelitas euacuari non potest, quia Deus verax per essentiam est: fidelitas ergo Dei in

29

30 Debitum implēdi ea beneficia, quæ Deus asseruit, ad fidelitatē spectat.

Diserimen inter assertionē De simplicem, & nostrā.

suprema eius veritate consistit, vt etiā alia A
testimonia in probationem conclusionis adducta confirmant.

31 Nos eōdē habitu fidei Theologicæ credimus diuina dicta, & firmitatē promissorū Dei.

Vnde obiter intelligitur (& potest esse à posteriori dictorum confirmatio) quo modo nos eodem habitu fidei credamus & veritatem dictorum omniū à Deo, & firmitatem ac certitudinem promissorum eius. Quauis enim sperare promissa, non sit munus intellectus, sed voluntatis operātis per virtutem spei, credere tamen illa promissa infallibiliter esse implenda, ad intellectum pertinet: dubitari autem poterat an pertineat hoc munus ad eādem virtutem fidei, qua credimus vera esse, quæ Deus dicit: quia aliud est dicere verum, aliud implere promissum: ergo etiam hoc, vel illud credere diuersum est. B
Sine dubio tamen dicendum est eiusdem virtutis munus esse vtrumque: nam vterq; ille assensus est Theologicus fundatus in auctoritate diuina: non est autem in intellectu nisi vna virtus Theologica, à qua possit oriri, quæ est fides. Ratio autem est clara ex dictis, quia illa duo, quæ distincta videntur materialiter tantum distincta sunt, nam ratio assentiendi vtrique eadem est, scilicet diuina veritas & fidelitas, quæ non sunt duo attributa distincta in Deo, sed vnum & idem diuersis nominibus significatum, vel ad summum vt adæquatè vel inadæquatè concepti: nam nomine veritatis significari videtur adæquatè secundùm suam rationem formalem: nomine autem fidelitatis inadæquatè, seu connotando peculiarem materiam eius, quæ consistit in promissis. C

Veritas fidelitas in Deo q distinguantur.

Debitum fidelitatis sine imperfectione Deo attribui.

32 PRæterea soluūtur ex dictis facilè difficultates seu rationes dubitandi superiùs positæ. Nam in primis facilè intelligitur quomodo huiusmodi debitum nullam in Deo imperfectionē inferat, quia non oritur ex aliqua lege vel præcepto, sed ex illa naturali rectitudine, qua Deus est summè verax: vnde, sicut Deum non posse mentiri non est ex præcepto, sed ex natura summè recta tamen in his, quæ ad intellectum, quam in his, quæ ad voluntatem spectant, ita deficere non posse in promissis, ex eadem naturali perfectione prouenit. Quapropter hæc necessitas non minuit, sed auget potiùs intensiuè (vt sic dicam) libertatem diuinam: quia hæc necessitas partim prouenit ex immutabilitate diuinæ voluntatis, quam ostendimus pertinere potiùs ad perfectionem libertatis diuinæ, quàm illam minuere: partim ex illa necessitate quoad specificationē, quam suprà diximus habere voluntatem diuinam in ordine ad id, quod rectum, & honestum est. Quamquam enim illa necessitas absolutè sumpta non inducat necessitatem operationis, vel effectus, tamen ex hypothesi libera eiusdem voluntatis illam inducit, eò quòd cōtra honestatem & rectitudinem esset cadere à veritate semel prolata. Et hæc eadem necessitas appellatur debitum iustitiæ, seu honestatis, quamquā enim in ijs, quæ omnino ac simpliciter necessaria sunt, & naturalia, nō cadat propriè morale debitum, in ijs tamen, quæ solū sunt necessaria ex suppositione libera, cadere potest: quia talia, sicut absolutè libera sunt, ita & moraliter honesta: vnde proportionali ratione possunt esse ex morali honestate debita. Atq; ob eandē rem, operari Deum ex hoc debito, vel ex hac necessitate, non est aliter operari, quàm secundùm consilium voluntatis suæ: ita enim operatur, quia rectissimo suæ rationis dictamine iudicat ad suam rectitudinem pertinere vt sic operetur: quod est operari secundùm consilium: hoc autem consilium, voluntatis est, id est iuxta beneplacitum voluntatis, tum quia secundùm rationem supponit propositum voluntatis, à quo profecta est assertio promissoria: tum etiam, quia potest, nostro more intelligendi, consequi voluntas subsequens, approbans, & ratam habens promissionem, & immutabilem executionem eius. Tandem ob eandem causam tale debitū non magis diminuit diuinum dominium, quàm immutabilitas voluntatis eius, quæ, vt sæpè dixi, ad perfectionem Dei, & omniū quæ in Deo sunt, maximè pertinet. Considerandum ergo est, omnia, quæ in Deo sunt, æterna esse, & quantùm ad ipsum spectant, simultanea, vt sic dicam, & sine vlla successione, licèt hanc in rebus creatis causent, seu efficiant. Atque hac ratione non solum libertas, quasi in actu primo, secundùm modum nostrum concipiendi, sed etiam vsus libertatis adæquatus eius voluntati, æternus est: & ideò eius libertas non consistit in hoc quòd post vnam determinationem liberam possit aliam habere, sed in vna adæquata determinatione libera quasi momentanea secundùm mensuram & instans æternitatis. Idem ergo est in potestate dominandi, & vsu eius: habet enim Deus ex æternitate nō solùm

Cùm Deus ex fidelitatis debito operatur, ex consilio voluntatis operatur.

Debitū fidelitatis non derogat perfectioni dominij diuini.

Debitum fidelitatis nō minuit diuinam libertatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solùm hãc plenissimam potestatem, sed etiã adæquatum vsum eius necessarium ex parte Dei ad temporalem vsum passiuum creaturarum, in quibus inuenitur mutatio, cùm ille immutabilis sit, & semper idem, licèt secundùm respectus rationis, seu denominationes à creaturis sumptas successionem habere videatur. Hæc igitur firmitas, & totum debitũ promissionis diuinæ solùm pertinet ad quédam vsum perfectũ dominij eius: sicut ergo dominium non diminuitur per suum vsum, nec potestas per suum actum, ita hoc debitum non minuit diuinum dominiũ, sed ostendit potiùs perfectionem eius.

Sitne Deus debitor sibi tantùm, vel etiam homini.

33 SOlum superest alia difficultas expedienda, quam de comminatione attigimus, vt simul aliud dubiolum incidens resoluamus, scilicet, an ex vi huius debiti promissionis dici possit Deus debitor homini, vel solùm absolutè debitor, seu (vt alij loquũtur) debitor sibi. Huiusmodi enim vox, seu verbum debendi iuxta moralem vsum vtramque significationem cum proprietate habere videtur. Proprijssimè enim dicitur homo debere alteri honorem, reuerentiam, &c. Et similiter cum proprietate dicitur debere hominẽ moderatè vti cibis, liberaliter rebus, veraciter verbis, quo debito nihil alteri debet, sed absolutè virtuti, & etiam sibi ipsi: quia debet suis verbis veritatem, actionibus moderationem, &c. Aliqui ergo formidant concedere Deum constitui debitorem homini, quia videtur hoc præter decentiam diuinæ maiestatis. Quod videtur sensisse Aug. 1. Confess. cap. 4. dicens. *Reddis debita, nulli debens: donas debita, nihil perdens.* Quem imitatur D. Thom. 1. 2. quæstio. 111. art. 1. ad 2. & 114. art. 1. ad 3. vbi neque ex naturæ debito, neque ex ratione meriti ait Deum effici nobis debitorem, sed sibi ipsi, quia debitum est, vt sua ordinatio impleatur. Quod explicans 1. par. quæst. 21. art. 1. ad 3. inquit. *Dupliciter potest attendi debitum in operatione diuina, aut secundùm quod aliquid debetur Deo, aut secundùm quod aliquid debetur rei creatæ. Et vtroque modo debitum Deus reddit. Debitum enim est Deo, vt impleatur in rebus id, quod eius Sapientia, & voluntas habet: & secundùm hoc iustitia Dei respicit decentiam ipsius, secundùm quam reddit sibi, quod sibi debetur. Debitum etiam est alicui rei creatæ, quod habeat id, quod*

A *ad ipsam ordinatur. Et licèt Deus hoc modo debitum alicui det, non tamen ipse est debitor, quia ipse ad alia non ordinatur, sed potiùs alia ad ipsum.* Qui modus loquendi, quantũ ad præsens spectat, sustineri facilè potest: quia reuera hoc debitum fidelitatis, cùm magis respiciat honestatem operantis, quam ius, vel actionem alterius, non incommodè dici potest magis esse debitum ipsiusmet promissoris respectu sui ipsius, & suarum actionum, quàm alterius. Tamen, quia in alio genere debiti, quod ad iustitiam pertinet, negari nõ potest, quin Deus ipsi homini aliquid debeat, vt infrà ostendam, etiam in præsenti non est cur talem modum loquendi formidemus, nam Sancti suprà citati ita loquuntur, præsertim Cyprianus, dum de homine loquens ait, *Deum computat debitorem*: & August. dicens. B *Debitor nobis factus est.* Et in humana promissione ita loquimur de debito, quod ex illa nascitur.

Auctoris sententia. Cyprian. August.

34 Neque hoc dicit imperfectionem, vt facilè potest intelligi. Nam D. Thom. 2. 2. q. 109. artic. 3. virtutem veritatis dicit esse ad alterum, etiam secundùm rationem debiti, *non legalis* (inquit) *sed moralis: in quantum scilicet ex honestate vnus homo alteri debet veritatis manifestationem.* Et in solut. ad 1. ait virtutem veritatis aliquo modo attendere rationem debiti ad alterum, *quia cum homo sit animal sociale, naturaliter debet alteri id, sine quo humana societas seruari non posset.* Seruata ergo proportione etiam veritas diuina est aliquo modo ad alterum: nam, licèt Deus sit extra omnem ordinem, tamen, si vult cum alijs loqui, vel cõuersari, debet illis veritatem in dictis; &, si ea, quæ dicit, contineant promissionem modo iam explicato, debet illis fidelitatem. Qui quidem respectus ad alterum, qui per hæc verba connotatur, supra absolutam rationem debiti solùm declarat hoc debitum tale esse, vt ad alterius vtilitatem, vel aliqualem societatem, aut conuictum ordinetur: & ideo, prout Deo attribuitur, nullam imperfectionem includit, sed potiùs nobis significat liberalitatẽ, & benignitatem Dei erga homines. Neq; inde fit, vt Deus ad homines ordinetur, sed solùm vt exteriora dicta, vel opera sua ad bonum hominum ordinet, & quòd liberam voluntatem suam determinet ad benefaciendum hominibus: quę omnia verissima sunt, & sine vlla imperfectione. Quomodo autem D. Augustinus, & D. Thomas intelligendi sint, in sequenti puncto explicabimus.

Dici Deũ homini debitorẽ ex fidelitate, nõ est Deo indignum. D. Thom.

Aliquorũ loquendi modus. August. S. Thom.

C

Commi-

Comminatio & promissio quo modo differant.

35 EX his ergo intelligitur facilè differentia inter promissionem, & comminationem.

In quo cõueniant cõminatio, & promissio

Conueniunt enim, prout ad Deũ pertinent, quòd vtraq; fit per solam assertionem Dei, vel absolutam, vel conditionatã, vt rectè probat obiectio superiùs facta. Vnde, si generaliter loquamur de virtute veritatis, ex vtraq; nascitur obligatio verum faciendi, quod dictum est, seu ita faciendi, sicut dictũ est. Differũt tamen primò, quia promissio respectu eius, cui fit frequentiùs, & ferè semper nascitur ex voluntate, quam Damascenus, & Chrysostomus antecedẽtem vocarunt, id est, quã Deus ex se solo, & ex sua bo B nitate, & liberalitate habet, quia promissio oritur ex affectu benefaciendi ei, cui fit: sicut inter homines, dum vnus alteri promittit ordinat quid ipse pro alio facere debeat: & cùm homo promittit Deo, ordinat quid pro Deo facere debeat, non per modum beneficij, sed per modum cultus, & honoris, vt notauit D. Thom 2. 2. quæstio. 88. articu. 1. Sic ergo è conuerso, cùm Deus promittit, ordinat, & statuit, quid in bonum hominis facere debeat, quod ex ipsomet, & ex eius bonitate nascitur. At verò cõminatio, licèt respectu totius vniuersi etiam oriatur ex voluntate antecedente, scilicet ex illa, qua vult bonum regimen, & dispositionem ipsius vniuersi, tamen respectu eius, cui fit comminatio, oritur ex voluntate anteceden te, id est orta aliquo modo ex ipso homine, seu fundata in eius malitia, & debito, quod supponit præsertim vt sit absoluta, vel vt conditionata transeat in absolutam.

Prima differentia cõminationis à promissione.

D. Thom.

36 Et hinc fit, vt cõminatio, propriè loquẽdo, nũquam sit pura, & simplex, sed ex causa vel sub conditione aliqua ex parte hominis requisita; quod secus est in promissione, de qua hactenus locuti sumus: ac propterea nõ rectè comparatur comminatio cum promissione absoluta, sed cum illa quæ conditionem, & pactum includit, de qua statim dicturi sumus. Tamen, cum quacunque comparetur, colligitur facilè altera differentia, nam promissionis debitum refertur ad eum, cui fit promissio. tanquam commodum, & beneficium eius (loquimur enim de Deo respectu hominum) & ideo per promissionem seu assertionem de præstando beneficio, di-

Secũda differentia inter promissionem & comminationem.

A citur Deus fieri debitor ei, cui promittit: at verò per comminationem non fit Deus debitor ei, cui comminatur, quia comminatio, vt talis est, non ordinatur ad commodum eius, & ideo etiam assertio de pœna infligenda non habet rationem promissionis respectu eius, ad quem pertinet: respectu tamen boni communis fortasse dici posset habere rationem promissionis, & constituere Deum debitorem secundùm quandam rationem iustitiæ legalis, vel saltem secundùm rationem fidelitatis, vt ex sequenti dubio magis constabit.

Deus ex vi comminationis an, & quali debito, teneatur.

Debitum iustitiæ cadere in diuinam voluntatem.

37 VLtimò dicendum est non repugnare diuinæ libertati, vt Dei voluntas interdum omnino determinetur ad aliquid agendum ex debito iustitiæ suppositæ priori voluntate conditionata, seu pacto voluntario. Hanc veritatem tractaui latè in in 1. tom. 3. par. disp. 4. & ideo hoc loco breuiter illam declarabo, & cõfirmabo, & principia ad expediendas difficultates omnes circa illam occurrentes insinuabo. Primum igitur statuendum est huiusmodi debitum non posse habere locum in voluntate diuina, nisi suppositа promissione, seu pacto. Quod est per se notum, nam, cum Deus sit supremus Dominus omnium, quo modo potest ex iustitia obligari, nisi obligatio ex ipso nascatur? non potest autem nasci nisi medio illo pacto seu promissione: nullus enim C alius modus excogitari potest. Item, quia Deus creaturis non indiget; &, si absolutè considerentur voluntas, & potestas eius, sicut liberè eas condidit, ita sine vlla iniustitia potuisset non cõdere: & postquã condita sunt, potuisset illas in nihilum redigere, vel maiori, aut minori perfectione afficere, aut priuare: ergo ex ipsis creaturis præcisè spectatis non potest in Deo oriri proprium debitum iustitiæ, nisi ex ipso Deo, vel ex promissione eius oriatur. Et hoc præcipuè intenderunt Augustinus, & D. Thomas, cùm dixerunt, Deum non esse debitorem alijs, sed sibi: considerarunt enim primam radicem illius debiti, quæ non potest esse nisi Deus ipse media promissione.

Deus nam nisi suppositа promissionem de bere potest ex iustitia.

Explicantur D. Augustinus, & D. Thomas.

38 Dices, Estò hoc verum sit, nullum esse in creatura supponendo, tamen, supposito esse ab ipso Deo collato, vnicuique creaturæ debentur proprietates, virtutes & con-

Obiectio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cursus cõsentanei vnicuiq; creaturæ: hoc autem debitum ad iustitiam pertinet: hoc est ad debitam distributionem. Vnde Dionysi. cap. 8. de diuinis nominibus dixit, in hoc ostendi diuinam iustitiam, *quod omnibus tribuit propria secundùm vniuscuiusq; existentium dignitatem: & vniuscuiusque naturam in proprio saluat ordine & virtute.* Et hanc iustitiam distributiuam appellauit D. Thomas 1. par. quæst. 21. artic. 1. quæ tamen non supponit promissionem, sed solam voluntatem creandi res. Maximè autem procedit hæc ratio in Christo Domino, vt est homo, nam, supposito solo incarnationis mysterio, & seclusa omni alia promissione, non poterat Deus denegare illi homini auxilia benè operandi: & illi benè operanti non poterat præmium denegare.

39 Soluitur.

Ad principalem difficultatem respondetur, hãc appellari iustitiã propter formam & ordinem iustitiæ, quantum ad æqualitatem proportionis, quæ in ea seruatur, non propter iustitiæ debitum proprium, quia illa potiùs est quædam indigentia creaturæ, cui non tenetur Deus ex iustitia subuenire. Nam vt argumentatur Durandus, & rectè quoad hanc partem, quia aliquod bonum gratis confert, non propterea cõstituitur debitor dandi aliud, etiamsi alter illo indigeat. Vnde posset Deus non solùm absque iniustitia, sed etiam absque aliquo defectu, qui contra rationem sit, denegare cuilibet creaturæ omnes has proprietates, & concursus, & similia: quia est supremus Dominus, & nihil est quod Deum obliget, vel simpliciter impediat, ne id faciat: sed ad summum est de centia quædam, vt, postquam Deus voluit creaturas condere, ordinatè illas disponat, atque ita gubernet, vt in sua pulchritudine & conuenienti statu perseuerent: & ideo D. Thom. dict. quæst. 21. artic. 1. ad 3. & 2. cont. Gent. cap. 28. & 29. hanc vocauit iustitiam non debiti, sed condecentiæ diuinæ bonitatis: sumpsitque ex Anselmo in Prosol. cap. 10. dicente ad Deum. *Iustus es, non quia reddis debitum, sed quia facis, quod decet te summè bonum.* Nos autem loquimur de propria iustitia debiti.

D. Thom.

Anselm.

40 Quæ dona creata posset Deus non dare Christo Domino.

Idemque, setuata proportione dicendum est in illo exemplo de Christo Domino. Non obstante enim vnione illius humanitatis ad Verbum, potuisset Deus illi denegare quælibet dona creata, & auxilia, vel concursus ad operandum, & similiter, suppositis quacunque operatione, posset illi non dare præmium vllum absque iniustitia, vel alia deformitate alicui virtuli repugnante. Ex eodem principio, quòd Deus, cùm sit supremus Dominus, si suis verbis, aut promissione non astringitur, non est vnde obligetur propriè ac rigorosè. Solùm non posset Deus, supposito illo mysterio incarnationis, negare humanitati & voluntati creatæ Christi regimen illud necessarium, vt peccare non posset: neque posset illi dare concursum ad actum rationi contrarium: id tamẽ nõ ex debito iustitiæ, sed ex honestate, & rectitudine sibi intrinseca. De quo aliàs.

Impeccabilitatẽ quo debito dare debuisset Christo Deus.

41 Promissio debitũ iustitiæ Dei inducens qualis esse debeat.

Debitum ergo iustitiæ in Deo necessariò supponit promissionẽ. Quæ quidẽ promissio, si simplex absolutaque sit, non potest ad debitũ iustitiæ sufficere, vt ex dictis in priori puncto constat. Requiritur ergo promissio sub conditione tali, quæ, si adimpleatur ab eo, cui fit promissio, possit ius iustitiæ fundare quæ propterea pacti nomine meritò significatur, quia includit quasi conuẽtionem ex parte vtriusque extremi, qualis significatur in illa parabola vineæ Matth. 20. vbi Paterfamiliàs, *conuentione facta cum operarijs ex denario diurno misit illos in vineam suam.* Ex quo loco manifestè constat interuenire hoc genus promissionis Dei ad homines, quæ illis etiam verbis significatur. *Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis.* Vbi illa promissio fit per modum stipendij, & mercedis labori debitæ. Per modum autem brauij seu præmij in certamine propositi explicatur à Paulo 1. ad Corinth. 9. & ad Philip. 3. Igitur, quod Deus huiusmodi promissiones hominibus faciat, dubitari non potest: sunt enim frequentissimæ in Scriptura, vt Matth. 19. *Qui reliquerit patrem, &c. centuplum accipiet;* & vitam æternam possidebit: & 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, pariter & futuræ:* & Iacob. 1. *Accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Vnde dicitur Sapient. 5. *Iusti autem in perpetuum viuunt, & apud Dominum est merces eorum.* & 1. ad Corinth. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem.* Matth. 16. *Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundùm opera sua.* Et Apocal. vltim. *Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundùm opera sua.*

1. Corint. Ad Philip. Matth. 1. ad Timoth. Iacob. Sapient. 1. ad Corinth. Matth. Apocal.

Implens

Implens conditionem in promissione A impositam iustitiæ ius sibi acquirit.

42

Vpereſt vt oſtendamus, ex hac promiſsione, expleta conditione oriri talem iuſtitiæ debitum, quod ſub ea ratione omnino determinet voluntatem diuinam ad id præſtandum, quod promiſit. Id autem probari poteſt primò, ex eiſdem Scripturæ verbis, nam ad hoc ſignificandum vtitur vocibus includentibus, ſeu indicantibus debitum iuſtitiæ, quale eſt nomen mercedis, quæ vox nunquam gratuitum donum, ſed iuſtum laboris ſtipẽdium ſignificat, iuxta illud Pauli ad Roman. *Ei, qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundum debitum.* Item expreſsiùs vtitur voce *coronæ iuſtitiæ.* 2. ad Timoth. 5. *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* Et *corona vitæ* appellatur Iacob. 1. & Apocalyp. 2. & eandem vim habet nomen *brauij* 1. ad Corinth. 9. Reſponderi poteſt illud promiſſum his vocibus appellari, quia in eo reddendo ſeruat Deus proportionem ad opera, & eorum valorem ac dignitatem reſpicit: non tamen, quia ex debito iuſtitiæ illud reddat, ſed ſolius fidelitatis, quia ita promiſit, & ſub ea conditione.

Roman. B

2. ad Timoth.

Iacob. Apoca. 1. ad Cor.

43

Sed contra eſt primò proprietas verborum *mercedis*, & *iuſtitiæ*, quæ in rigore debitũ iuſtitiæ requirũt. Præſertim, quia ipſa Scriptura declarat talem eſſe hanc iuſtitiã, quòd, ſi illam Deus non ſeruaret, foret iniuſtus, vt ad Heb. 6. *Non eſt iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri.* Vnde Auguſtin. lib. 4. cont. Iulian. auſus eſt dicere, *Deus ipſe (quod abſit) erit iniuſtus, ſi ad eius regnum verus non admittitur iuſtus.* & de natur. & grat. cap. 2. *Non eſt* (inquit) *iniuſtus Deus, qui iuſtos frandet mercede iuſtitiæ* Et hoc etiam ſignificat Scriptura, quãdo redditionem huius debiti ſeu promiſſi explicat per modũ iuſti iudicij, 2. ad Timot. 1. *Certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem iuſtus iudex.* Ac etiam cap. 4. *Quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* Denique Matth. 25. finale iudicium ſub hac forma deſcribitur. Vnde eſt illa ſententia Paulin. in Epiſt. ad Victric. *Tuarum tibi præmia ſe debere virtutum iuſtus iudex agnoſcit.* Præterea ad explicandum hoc debitum ait Scriptura Deum in hac iuſta redditione mercedis non eſſe perſonarum acceptatorem: ad Roman. 2. Ad Gal. 2. & 1. Petri 1. quod vitium iuſtitiæ opponitur; & in iudicijs iniuſtis locum habet, vt explicat D. Thom. 2. 2. quæſt. 63. artic. 1. & 4. Poteſt tamen aliquis hæc etiam explicare de debito ſolius fidelitatis, quæ, quatenus pars eſt quædam potentialis iuſtitiæ, ſolet interdum iuſtitia vocari: & ita opus eius dicitur latè opus iuſtitiæ & proportionali ratione ex cõtrario opere dicetur quis iniuſtus. Veruntamen, cùm Scriptura ſacra tot locis, quæ plurima certè ſunt, varijs vocibus, ac loquendi modis vtatur, quæ in proprietate intellecta veram ac propriam iuſtitiam continent, non eſt cur ad Metaphoricos, & improprios ſenſus recurramus, cùm neceſſarij non ſint, neque conſideratis omnibus circunſtantijs teſtimoniorum poſsint ſatisfacere.

C

Ad Heb. Auguſt.

2. ad Timoth.

Matth.

Paulinus.

D. Thom. Occurritur euaſioni.

44 Ratione roboratur noſtra aſſertio.

Quod tandem hac ratione declaro fundata in teſtimonijs Pauli, & Concilij Tridentini, quæ apud me efficax ſatis eſt: nam debitum promiſſionis ſimplicis, quæ ſola veritate ſeu fidelitate promittentis nititur, non excludit, quin donum ſic datum ſit ſimpliciter gratuitum: ſed hoc debitum iuſtitiæ, quod oritur ex hac promiſsione, quæ continet pactum, conditione expleta, efficit vt tale donum ſic redditum, non ſit gratuitum in ſe ac formaliter, & quatenus ſic redditum ergo tale debitum alterius rationis eſt à debito fidelitatis, quod non poteſt eſſe niſi debitum iuſtitiæ.

Collatio doni gratis promiſsi liberalis eſt.

Maior conſtat, tum ratione, quia, ſi ipſa promiſsio omnino liberalis eſt, & ex illa non oritur obligatio iuſtitiæ, nihil interuenit, quod gratiam & liberalitatem excludat ab illius executione: tum etiam exemplis. Quis enim dicat, quando nobis Deus dedit Filium ſuum, non ex gratia, & liberalitate donaſſe; eò quòd illum priùs nobis promiſerat? Item Deus promittit hæreditatem iuſtis, quæ promiſsio præciſè ſumpta non excludit rationem gratiæ: ſub qua conſideratione, vt ſtatim dicam, ipſa vita æterna dicitur gratia, iuxta probabilem expoſitionem. Quinimò addo etiam promiſsionem ſub conditione alicuius operis requiſiti ſolùm ex quadam decentia, vel diſpoſitione, & non quia in eo inueniatur, aut conſideretur valor, quem moraliter habere poteſt reſpectu alterius mercedis, vel præmij, non excludere, quin collatio doni promiſſi, etiam tali conditione poſita ſit ſimpliciter liberalis, ita vt donum ſit gratuitum: quia tale opus non eſt ſufficiens ad fundan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam iustitiã: & ideò non excludit gratiam.

45 Exemplis resillustratur.

Duplex de hac re habemus in Scriptura exemplum. Primum est de promissione remissionis peccati, & primæ gratiæ factæ peccatoribus sub ea conditione. Si veram pœnitentiam agant; quæ passim in Scripturis habetur: & tamen, illa non obstante, certissimum est & remissionem peccati, & infusionem primæ gratiæ esse simpliciter gratiam, id est, gratuitum donum. Quod autem quidam aiunt illam promissionem gratiæ, quæ fit peccatori, si pœnitentiam agat, non esse propriam promissionem vel pactum, sed assertionem rei certò futuræ, vt homo securus reddatur veniæ obtinendæ, si pœnitentiam egerit. Hoc (inquam) stare non potest cùm superiùs dictis: nulla enim promissio diuina aliud est, B quàm assertio rei futuræ, non cuiuscunque, sed quæ sit beneficium ab ipso Deo præstandum: quæ assertio interdum est absoluta, interdum sub conditione: &, siue sit pactum, siue non, nunquam aliter à Deo fit, quàm explicando definitam voluntatem suam, vel absolutam, vel sub tali conditione. Igitur ex hac parte, seu ex modo promittendi non constituo differentiam inter has promissiones conditionatas, sed ex parte operis sub conditione requisiti.

46 Executio promissionis factæ orationi omnino liberalis est & gratuita.

Aliud exemplũ est de promissione, quæ fit homini pœnitenti sub præcisa conditione orationis factæ cum debitis circunstantijs, secluſa ratione meriti, vel alterius valoris ex parte petentis: nam hæc etiam promissio, & executio eius tota nititur in misericordia, & non in iustitia, & ideò non excluditur à toto illo opere, & beneficio C ratio gratuiti, & liberalis doni. Quod discrimen inueniet in Scripturis, qui attentè eas legerit: nam in huiusmodi promissionibus, & donis, quæ ab illis proficiscuntur, semper Scriptura loquitur per modum gratiæ & misericordiæ: & hæc redditur tanquam propria ratio talis operis, vt in remissione peccati. *Quia Deus benignus, & misericors est.* Ioelis 2. & ideò Paulus ad Roman. 4. ita declarat illud Psalm. 31. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*, &, *Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum*, scilicet, quia tali homini Deus accepto fert iustitiam sine operibus. Similiter dicitur Deus exaudire orationem, quia Pater, & bonus est, iuxta illud Matth. 7. *Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se.* Et ideo Iacob. 1. *Si quis indiget, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter*, indicans esse opus liberalitatis: & ideo aiebat Dauid Psalm. 65. *Benedictus Deus, qui non amouit deprecationem meam, & misericordiam suam à me*: ac si diceret. Ideo non auertit misericordiam suam à me, quia non repulit orationem meam à se. Huiusmodi ergo genus promissionis non excludit absolutam gratiam & liberalitatem.

Ioel. Ad Rom. Matth. Iacob. Psalm.

47 Superest probanda minor propositio in principali ratione assumpta, scilicet aliud genus promissionis excludere rationem gratiæ, quia continet pactum, & conuentionem ad iustitiam pertinentem. Hoc autem præcipuè probatur ex Paulo ad Roman. 4. dicente. *Ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundùm debitum.* Quibus verbis generalem constituit regulam, mercedem ex operibus excludere à tali mercede veram rationem gratiæ, & gratuiti doni. Et rationem indicat, quia debitum excludit, quod necesse est intelligi de vero debito iustitiæ: quia aliud debitum ex sola fidelitate nõ excludit gratiam, vt ostensum est.

48 Obiectio.

Dices, Estò hoc verum sit, Paulum tamen non asserere aliquod donum Dei ita dari ex debito operum, vt non detur ex mera gratia & liberalitate ex parte Dei: imò potiùs videri Paulum huiusmodi debitum excludere. Respondetur excludere quidem hoc debitum ab operibus nostris, quatenus per solam naturam fieri possunt, vel quatenus ad legem mere naturalem, vel scriptam spectabant: non verò, quatenus talia sunt, qualia à Deo exiguntur, vt sint præmio digna, id est, ex fide viua, & gratia procedentia. Nam quòd hoc modo possit homo operari dignè coram Deo, & ex operibus mercedem obtinere, alia Scripturæ testimonia docent. Etenim de eodem Abraham ait Iacobus capit. 2. *Nonne ex operibus iustificatus est?* & ad Roman. 2. ait Paulus Deum redditurum vnicuique secundùm opera sua. Et 1. ad Corinth. 3. *Vnusquisque mercedem accipiet secundùm suum laborem.* Et alia loca superiùs adducta planè conuincunt esse apud Deum mercedem debitam ex operibus in ea proprietate & rigore, qua Paulus illam sumpsit, cùm ad Rom. 4. dixit. *Ei qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum.*

Dissolutur. Iacob. Ad Roman. 1. Ad Cor.

49 Quam doctrinã apertè confirmat Concilium

Nostra vltima assertio Concilij Tridentini testimonio fulcitur.

cilium Tridentinum Sessio. 6. cap. 16. dictam duplicem promissionem apertè distinguens, dum ait, *Bene operantibus vsque in finem proponenda est vita aterna; & tanquam gratia filijs Dei per Christum IESVM misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis eorum operibus, & meritis fideliter reddenda.* Vbi illa particula *fideliter* non excludit rationem iustitiæ, sed sumitur prout generalis est omni promissioni. Vnde statim subdit idem Concilium. *Hæc est enim illa corona iustitiæ, quam post suum certamen & cursum repositam sibi aiebat Apostolus à iusto iudice sibi reddendam.* Et ideò consultò dixit Concilium illam coronam seu mercedem reddi ipsis bonis operibus, & meritis; nec potuit clarius significare talem mercedem esse eius, qui operatur, & quia operatur: qualis est illa, de qua loquitur Paulus ad Roman. 4. Est ergo illa merces, vt talis est sic debita, sicut necesse est, vt eius donatio pura gratia, aut liberalitas existimanda non sit. Quod egregiè confirmari potest ex cap. 8. eiusdem Concilij in eadem sess. vbi docet, ideo Paulum dicere hominem gratis iustificari, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur: *Si enim gratia est* (ait idem Concilium) *iam non ex operibus: alioquin, vt idem Apostolus inquit, Gratia iam non est gratia.* Non potuit sanè Concilium clarioribus verbis doctrinã & expositionẽ datã cõfirmare.

50 Debitũ ex opere condigno supposito pacto maius est, quam ortum ex pura promissione.

Atque hinc tandem facilè ostendi potest consequentia principalis rationis, nam, cùm hæc duo debita simplicis promissionis, vel C pacti diuini, tam diuersos effectus habeant, vt vnum non repugnet gratiæ in ratione gratiæ, id est gratuiti doni, aliud verò formaliter illi repugnet, vt declaratum est, necesse est vt ipsa debita inter se comparata diuersarum rationum sint: non enim potest illa varietas aliunde prouenire. Ex quo etiam manifestum esse videtur ex genere suo, seu ex ratione sua formali maius esse debitum fundatum in opere condigno ex suppositione pacti seu promissionis conditionatæ sub tali opere, quam debitum ex nuda promissione, quandoquidem illud excludit rationem gratiæ: hoc verò minimè. Debitum enim & gratia repugnare videntur secundùm quandam proportionem, ita vt, quantum intercedit debiti, tantum gratiæ minuatur: quando ergo debitum non excludit absolutam rationem gratiæ, signum est esse debitum secundùm quid comparatione alterius, quod rationem gratiæ simpliciter excludit.

51 Debitum ortum ex promissione sub conditione cõdigni operis, iustitiæ propriè dictæ debitum est. Aliquorũ fuga præcluditur.

Atque hinc tandem concluditur, hoc debitum esse iustitiæ propriè dictæ & specialis: quia est debitum alterius rationis à debito fidelitatis, & maius illo: & non est debitum religionis aut gratitudinis, vel alterius huiusmodi virtutis: nam hæc in Deo locũ non habent, vt suprà declaratum est: ergo non potest esse nisi iustitiæ; nullũ enim aliud excogitari potest. Nec difficultatem expedit quorundã responsio, qui dicunt, esse quidem hoc debitũ iustitiæ propriè sumptæ, & non tantùm metaphoricè, vt Scriptura apertè clamat: nihilominùs non esse debitum iustitiæ specialis, sed generalis seu cõmuniter dictæ; sicut Aristoteles 5. Ethic. c. Aristo. 1. & 2. dixit omnem virtutem secundùm quandam communem rationem esse iustitiam, quia æqualitatem quandã, ac debitam proportionem in propria materia seruant.

52 Hæc enim responsio punctũ difficultatis nõ attingit: nam, licèt in Deo nõ sit pluralitas virtutũ secundùm distinctionem, quæ in re actu sit, eo tamen modo, quo in illo distinguimus plura attributa, distinguimus etiam plures virtutes, quæ suos actus proprios habẽt, & propria obiecta formalia ratione distincta. Sic igitur reddere hoc debitũ secundùm propriam rationẽ non potest esse actus iustitiæ generaliter sumptæ, id est omnis virtutis, sed alicuius attributi specialis, quia sub ea ratione non est actus liberalitatis, nec misericordiæ, nec solius fidelitatis, vt ostensum C est: ergo est actus alterius attributi ratione distincti ab omnibus his, quod nõ potest esse nisi iustitia: ergo est specialis iustitia, non quæcunque, sed diuina. Item est ibi speciale debitũ habens specialem rationem honestatis: ergo iustitia, quæ illud respicit, est specialis quædam iustitia. De qua videtur locutus Paulinus in dicta epistol. ad Victric. dicens. Paulinus. *Tuarum tibi præmia se debere virtutum index iustus agnoscet.* Et Bernard. in lib. de grat. & lib. arb. Bernard. circ. fi. vbi tractãs illud 2. ad Timot. 1. *Scio, cui credidi, & certus sum, quia potens est depositũ meũ seruare in illum diem: iustus index*, inquit, *Dei promissum appellat suum depositum: promissum quidem ex misericordia: sed iam ex iustitia persoluendum: iustum quippe est, vt reddat, quod debet.* Subdit verò deinde hanc iustitiam esse promissionem ipsam Dei; de qua verò promissione, & quo sensu loquatur, statim declarat, dicens. *Cuius tamen suæ iustitiæ ipsum* (id est, Paulum) Deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluit habere consortem, vt & coronæ A
faceret promeritorē, id est, talem voluit es-
se promissionem, quæ opus aliquod ex par
te hominis requireret, in quo posset tale ius
iustitiæ fundari.

53 Et hæc est propria ratio, in qua differt hæc iustitia à fidelitate, & debitum vnius à debito alterius, quia per simplicem promissionem non acquirit homo aliquod ius proprium ad rem promissam: & ideo debitum semper fundatur in sola veritate, & honestate promittentis: at verò, quando promissio est sub conditione proportionati operis, per ipsum opus habens condignitatem & valorem acquirit homo ius ad rem promissam, quod est illius ita proprium & intrinsecum, vt verum sit dicere ratione talis operis deberi tale promissum, quod iam est quodammodo factum ipsius operantis ratione iuris acquisiti. Quod ponderant Sancti in illis verbis Christi, Matth. 5. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis:* Et, *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnũ cœlorum:* Statim enim incipit esse illorum, si nõ possessione, saltem iure. Et ideo Paulus suum depositum appellauit, vt suprà cum Bernardo notauimus.

Matth. 5.

54 Imò plus addidisse videtur Basilius oratione in init. Prouerb. dicens. *Omnes, qui vitam Euangelicam incedimus, mercatores sumus, per opera mandatorum nobis possessionem cœlestem comparantes.* Et hoc ipsum significare voluit Hieronymus, cùm exponens verba illa Matth. 20. *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo, sic* (inquit) *intelligendum est, Regnum cœlorum non est dantis, sed accipientis.* Admirabilis quidem exaggeratio ad rem explicandam: non enim potest regnum cælorum non esse dantis, cum semper Deus sit, & maneat supremus Dominus eorum, quæ donat, vel promittit, vt tamen intelligamus, non obstante hoc dominio, ius regni cælorum ita obtineri à iustis, vt non possint illo priuari, salua iustitia, dixit Hieronymus, iam non esse dantis, sed accipientis. Quod verbis sequentibus declarat. *Non est enim acceptio personarum apud Deum, sed, qui talem se præbuerit, vt regno cælorum dignus fiat, hic accipiet, quod non personæ, sed vitæ paratum est.* Et in eodem sensu declarat illa verba Chrysostom. hom. 66. *Num igitur* (inquit) *quasi non potentem illum id facere condemnabimus? Nequaquam: sed iustitiam eius admirabimur; &, quoniam non per-*

Basil.

Hieron. Matth.

Chrysost.

sonã, sed rem respicit, laudabimus: quod ibi & in sequenti homil. latè prosequitur: & eleganter homil. in Psalm. 71. circa id *Orietur in diebus eius iustitia. Quæ iustitia* (inquit) *pietati coniuncta, tolerantiæ conglutinata appenditur ibi vitæ æternæ: & fit iustitia, vt in qua mensura mensi fuerimus, remetiatur nobis.* Et similia sunt multa in Sanctis Patribus, præsertim, cùm loquuntur de meritis iustorum: nam in illis solis hoc genus debiti, & iustitiæ reperitur.

Vide Ambr. serm. 7. in Psalm. 118. & Chrysost. hom. 5. in Matth.

Deus præmia ex iustitia reddens secundùm consilium voluntatis suæ operatur.

B Hic verò statim occurrunt plures difficultates, quas nũc non persequar, ne prolixior sim, & quia in citato loco ferè omnes tractaui. Solùm, vt nostro themati satisfaciam, explicabo breuiter cùm Deus reddit hoc debitum, etiam operari secundùm consilium voluntatis suæ. Est enim in Deo tanquam in supremo principe non tantùm (vt sic dicam) consilium gratiæ, sed etiam iustitiæ: nam vtrumque spectat, tum ad principis magnificentiam, tum ad exactam subditorum prouidẽtiam: & secundùm vtrumque consilium Deus operatur ex beneplacito voluntatis suæ. Tum quia nihil ex alterutro cõsilio operatur, aut exequitur, nisi quod libera volũtate accepta, tum etiã, quia opus vtriusq; consilij habet originẽ ab ipsã voluntate omnino libera, & gratuita, quanuis in hoc sit nonnulla differentia, quia
C in consilio gratiæ opus seu beneficium ab illo procedens, habet non solũ primam originem, sed etiam proximã in gratuita volũtate Dei, quæ est tota ratio, & causa talis beneficij: opus autem procedens à consilio iustitiæ, habet quidem primam originem in gratuita voluntate, tũ promittendi sub cõditione operis, tũ etiam dandi gratiã, & vires, quibus conditio possit expleri; proximè verò & mediatè iam fundatur in rationẽ debiti, & cõsequenter non meram voluntatem, sed aliquam etiam necessitatem habet; quæ tamen non est absoluta, sed ex suppositione liberæ, & gratuitæ voluntatis; & ideo non excludit, quin semper opus sit secundùm consilium voluntatis Dei. Atque ita fit, vt consilium iustitiæ supponat, & deriuetur à consilio gratiæ, si nostro modo loquamur. Et hoc est, quod dicebat Augustinus lib. de grat. & lib. arb. *Cui redderet coronam iustitiæ*

Augusti.

tiæ iustus iudex, si non donasset gratiam misericors pater? Et, *quomodo esset ista corona iustitiæ nisi præcessisset gratia, quæ iustificat impium? Quo modo ista debita redderentur, nisi priùs illa gratuita donarentur?* Et hoc est etiam quod scripsit Cælestin. PP. in Epist. ad Episc. Gall. cap. 12. *Tanta ergò omnes homines est bonitas Dei, vt nostra voluerit esse merita, quæ sunt ipsius dona: atque pro his, quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus.*

Cælest.

Non est autem hoc ita intelligendum, vt
56 videatur intellexisse & obiecisse Durãdus, ac si nos nihil haberemus in huiusmodi donis Dei, in quo posit ratio iustitiæ fundari: nam, licèt meritoria opera principaliter sint dona Dei, quoad initium quidem omnino, quoad consummationem verò principaliùs, tamen quoad cooperationem & vsum liberum, sunt nostra, & nos sumus illorum domi B ni: & hoc satis est, vt per illa possimus ius iustitiæ acquirere. Et hoc est quod aiebat Hilar. can. 6. in Matth. *De nostro est beata illa æternitas promerenda: præstandumque est aliquid ex proprio:* & Hiero. lib. 2. cont. Iouin. ad finem. *Nostri laboris est pro diuersitate virtutum diuersa nobis præmia præparare.* Ac denique Concil. Arausi. 2. cap. 18. *Debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia Dei, quæ non debetur præcedit, vt fiant.* Quam sententiam sæpe habet Augustinus, vt videre licet in Echirid. cap. 106. & 107. & de correct. & grat. c. 13. & alijs locis.

Durandi scrupulus expũgitur

Hilarius.

Hieron.

Concil. Arausi.

Augusti.

Duplex in Deo iustitiæ consilium.

C Oportet tamen hoc ipsum consilium
57 iustitiæ distinguere: aliud est enim consiliũ vindicatiuæ iustitiæ, aliud benefactiuæ (vt sic dicam) seu reddentis præmia iuxta promissionem & conuentionem factam: vtraque enim iustitia ad consummatam & plenam Dei bonitatem necessaria est, vt eleganter tradit Tertull. libr. 1. cont. Marcio. cap. 27. & lib. 3. cap. 3. Ea verò, quę diximus potissimè intelliguntur de hac posteriori iustitia: nam ad illam solam spectat hoc debitum proprium, de quo fumus locuti: & ideo illa est, quæ supponit gratiam, & gratuitam promissionem, in quibus, & valor operum, & iustitiæ debitum fundari possit. Alterius verò iustitiæ vindicatiuæ consilium & opus, per se nec gratiam supponit, nec promissionem, quia in illa iustitia non operatur Deus vt debitor, sed vt exactor: ipse autem homo potiùs est debitor, qui, vt huiusmodi debitum contrahat, non indiget gratia: nam de suo habet posse peccare: per peccatum autem contrahit tale debitum, cui comminatio potiùs, quàm promissio respondet, de quarum differentia superiùs dictum est.

Tertullia.

Hic autem statim se offerebat explican-
58 dum, qualis nam sit illa prior iustitia Dei, distributiua ne, an commutatiua, vel legalis, vel nulla istarum formaliter, sed alia eminentior, quæ has virtute contineat. Sed hoc etiam latè tractaui citato loco; & ad explicationem testimonij à nobis propositi ampliùs necessarium non est. Et ideo dico breuiter esse quidem hanc iustitiam Dei eminentioris, vel altioris rationis, & ordinis, quàm sint omnes illæ iustitiæ, prout in hominibus inueniuntur: sic enim omnes perfectiones diuinæ, etiam illæ, quæ formaliter Deo tribuuntur, sunt altioris ordinis, quàm omnes similes perfectiones creaturarum.

Qualis nã sit iustitia qua Deus reddit præmia.

Nihilominùs tamen eo modo, quo perfe-
59 ctiones simpliciter sunt in Deo formaliter, censeo iustitiam illam, qua Deus reddit hæc debita propria, de quibus in hac vltima assertione locuti sumus, esse proprijssimè ac formaliter iustitiam distributiuam, quia & ius, quod illi respondet ex parte hominis, ad hanc iustitiam propriè pertinet; & in operatione huius iustitiæ seruatur æqualitas, quam Geometricam vocant, distribuendo præmia inter multos iuxta proportionem meritorum, quod est munus distributiuæ iustitiæ iuxta mentem Aristotelis 5. Ethic. *Arist.*
C cap. 3. & D. Thomæ 2. 2. quæst. 61. Quanuis necessarium non censeam in omni actu distributiuæ iustitię fieri comparationem inter multos, inter quos aliquid distribuatur: neque indè primariò sumendam esse rationem essentialem eius virtutis, sed ex modo, & qualitate iuris, quod alteri seruat, & debiti, quod reddit, siue illud reddat vni, siue multis: & siue vni solitario, siue vni ex multis: omnibus enim his modis operari potest etiam in hominibus, vt facilè possit exemplis declarari, vel in vna tãtum Ecclesiasticorum beneficiorum collatione: sed non possumus immorari. Signũ ergo est primariam rationem huius iustitiæ non consistere in illa proportionalitate. Præsertim, cùm aliæ etiam virtutes possint illam obseruare. Ab Aristotele autem, & alijs auctoribus explicata est ratio iustitiæ distributiuæ per illam proportionem: quia & in hominibus regula-

D. Thom. Vnde sumatur essentialis ratio iustitiæ distributiuę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

regulariter ita operatur, & ius illi respondens, cùm non sit ita exactum sicut ius iustitiæ commutatiuæ, per se non amplius requirit: de quo aliàs latiùs. Itaque iustitia illa diuina distributiua est proprijsimè, vt D. Thomas, & alij Theologi frequentiùs sentiunt.

60 Perfectionem cõmutatiuę eminenter habet iustitia prędistributiua diuina.

Rationem autem commutatiuæ iustitiæ non habet ita formaliter propter excellens dominium, quod semper Deus retinet in quamcunque rem, quantumuis illam ex iustitia debeat: eminenter tamen continet totam perfectionem illius iustitiæ, quia præmium, quod reddit, vt minimum semper est æquale merito, etiam secundum proportionem rei ad rem. Et hoc etiam habet illa iustitia vindicatiua, qua & reddit supplicia pro peccatis secundùm proportionem rei ad rem, id est pœnæ ad culpam: & in ea potest etiam æqualitas proportionis inter multos considerari, sub qua ratione dici potest continere eminenter vim iustitiæ distributiuæ: neutra tamen illarum est formaliter, quia neutrius debitum in ea interuenit; & ideo illam esse censeo veluti quandam iustitiam legalem, quæ bonum commune respicit.

Vindicatiua virtus, quædã est iustitia legalis.

IN-

INDEX DISPVTATIONVM ET SECTIONVM Opusculi quinti.

DE MERITIS MORTIFICATIS, & per pœnitentiam reparatis.

DISPVTATIO PRIMA.

DE REDDITV MERITORVM IN iustificatione peccatoris.

Sect. I. Vtrũ Paulus ad Hebr. 6. de mortificatis operibus loquatur, eorumq; reparationem persuadeat.

Sect. II. Quam certum sit merita mortificata per pœnitentiam reuiuiscere.

Sect. III. An merita mortificata ad pristinum statum reuocentur, suumq; effectum habeant ex iustitia, vel misericordia.

DISPVTATIO SECVNDA.

De perfecta reparatione meritorum, quæ in iustificatione peccatoris fit.

Sect. I. Vtrum Merita viuificata valeant ad proprium præmium essentiale.

Sect. II. V. Omnia merita mortificata redeant quoad totum præmium essentiale.

Sect. III. V. Tota gratia per peccatum amissa statim restituatur per pœnitentiam seu remissionem peccati: ideoque semper homo ad maiorem gratiam resurgat.

RELE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

RELECTIO

DE MERITIS MORTIFICATIS ET PER POENITENTIAM REPARATIS.

IN LOCVM PAVLI AD HEBRÆOS VI.

Confidimus autem de vobis, Dilectissimi, meliora, & viciniora salvti, tametsi ita loquimur: non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, &c.

EX varijs, & grauissimis quæstionibus, quas superiori anno de effectibus virtutis Sacramentalis Pœnitentiæ disputaui, illa mihi hodierna die, viri grauissimi, vestra conspectu dignissima visa est, quæ pœnitentiæ virtute & efficacitate ad priora merita, quæ per peccatum quodammodo perijsse fuerant, reparanda inquirit, & illustrat. Ea est enim peccati mortalis grauitas, & apud Deum offensio, vt nō solùm ad noua præmia coram Deo promerenda hominem indignum reddat; verum etiam toto priori tempore comparata, quantumuis eximia & illustria, quodammodo deleat, seu potius quasi in nihilum redigat. Quod si ea est pœnitentiæ vis, vt non solùm in eo statu hominem iterum constituat, in quo & placare Deum, & noua merita coram eo inchoare possit, sed etiam prioribus veluti nouam vitam & vigorem reddat, vt apud Deum eiusdem valoris sint, idemque præmium habeant: profectò magna est virtutis pœnitentiæ laudatio, præclara diuinæ misericordiæ, ac iustitiæ commendatio, sanguinis, & meritorum Christi exaltatio eximia, atque incredibilis fragilium, miserorumq; hominū consolatio. Vt autem disputatio hæc, quæ per se se iucunda est, & peccatoribus plausibilis, quibusque etiam doctissimis gratior fieret, veritatique conformior appareret: eius fundamentum statuendum putaui in verbis Pauli ad Hebræos 6. Vbi post quàm peccatores terruit pœnitentiæ difficultate, & acerbitate proposita; statim eos in spem erigit dicens. *Confidimus autem de vobis dilectissimi, meliora, & viciniora saluti, tametsi ita loquimur: non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis Sanctis, & ministratis.* Nulla enim verba in diuina Scriptura fortasse reperientur, quæ ad veritatem hanc confirmandam aptiora sint, & illustriora. Vt autem sensum Apostoli explicem, & ab Scholastica disputatione (quæ mei muneris propria est) non recedam, in duas præcipuas disputationes hanc actionem distribuam. In prima, vtrum veritas hæc, seu quæstio de reditu meritorum per pœnitentiam in his verbis Pauli fundamentum habeat, inquiram: vbi simul & sententiam Apostoli, & rem ipsam confirmabo, atque defendam. In secunda, quàm exactè & perfectè, quamque celeriter ac sine mora hunc effectum pœnitentia conferat, declarabo: atque hæ duæ partes videbuntur præsenti instituto sufficere.

DISPVTATIO PRIMA.

De reditu meritorum in iustificatione peccatoris.

Diuisio bonorū operū in mortua, viua & mortificata.

DIsputatio hæc connexa est cum vero sensu prædictorū verborū Pauli. Vt autē in proprijs Scholasticorum terminis rem pertractemus, supponere oportet, Theologos tria genera operum in hominibus distinguere mortua, viua, & mortificata: quæ distinctio datur de bonis operibus aptis ad meritum, vt omittamus mala, quæ mortifera potiùs, vel nociua appellari possunt. Indifferentia etiam prætermittuntur, quia iuxta veriorem doctrinam in exercitio non dantur; vel si dantur, quasi non humana reputantur. Ex bonis autem operibus humanis illa quæ supernaturalia non sunt, etiam relinquuntur, quia non sunt apta ad meritum vitæ æternæ, de quo hic agimus. Bona igitur opera, etiam supernaturalia, secundum substantiam mortua vocantur, si in peccato mortali fiant: quia, cum ab homine spiritualiter mortuo facta sint, ab initio vita carent, neq; illam vnquam habere possunt, quia nullius valoris, & meriti vitæ æternæ apud Deum fuerunt, iuxta illud Pauli 1. ad Corinth. 14. *Si charitatem non habuero, nihil sum: si tradidero corpus meum, ita vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* 1. Ad Cor. Illa autem bona opera quę fiunt in gratia, dum gratia in huiusmodi homine operante perseuerat, viua esse dicuntur: quia & à principio vitam habuerunt, eò quòd ab homine grato & ex gratia facta sunt, & semper respiciunt hominem in eadem vita perseuerantem, & consequenter capacem præmij talium bonorum operum: est enim gratia fons aquæ viuæ per bona opera salientis in vitam æternam, iuxta Christi sententiam Ioan. 4. Propter quod iebat Paulus ad iustos loquens 1. ad Corinth. 15. *Abundantes in omni opere bono, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.* Ioann. Corinth. At verò bona opera; quæ in gratia quidem facta fuere, posteà verò, superueniente peccato mortali, respiciunt hominem Deo inuisum & ingratum, mortificata dicuntur: quia in principio viua fuerunt, & ideo non possunt dici mortua: nec peccatum superueniens potest efficere, vt illa non fuerint viua, & Deo placita, & accepta: efficit tamen vt in tali persona nullum vitæ effectum, neque meriti præmium habere possint: ideoque mortificata dicuntur. Videndum igitur in primis est de quibus operibus Paulus in nostro testimonio loquatur: deinde res ipsa latiùs tractanda, ac demonstranda est.

SECTIO PRIMA.

V. Paulus ad Hebr. 6. de mortificatis operibus loquatur eorumq; reparationem persuadeat.

PRincipio certum videtur, Apostolum loqui de operibus in gratia factis, atque ex hoc capite aptis ad meritum. In hoc videntur conuenire omnes interpretes, quos in sequentibus referam. Et sumitur ex ipso contextu, tum ex illo verbo. *Quam ostendistis in nomine ipsius.* Hac enim phrasi explicari solet in scriptura modus operandi supernaturalis, & meritorius. Et eandem vim habet verbum illud: *Qui ministrastis sanctis, & ministratis.* Nam hoc etiam declarat modum operandi supernaturalem: vtrumque enim significauit Christus Dominus Matth. 10. dicens. *Qui recipit vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Qui recipit Prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.* Denique id satis confirmant nostra verba. *Non est iniustus Deus vt obliuiscatur operis vestri:* Nam constat Paulum loqui de operibus, quæ apud Deū digna sunt corona iustitiæ: huiusmodi autem non sunt nisi opera quæ aliquo modo ex gratia procedunt: vt planè docet Concilium Tridentin. sess. 6. capit. 16. Certum ergo sit de his operibus Apostolum loqui.

1 Loquitur Paul. de operib⁹ in gratia factis.

2 Prima sententia circa statum de quo Paul. loquitur.

De quo autem statu seu qualitate talium operum loquatur, controuersia est. In qua prima sententia est loqui Apostolum de operibus mortuis seu factis in statu peccati

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortalis. Nam loquitur ad Hebræos iam baptizatos, qui à gratia ciderant, quibus dixerat difficile esse ad pristinum statum redire, & ad perfectionem tendere, quia verò etiam in illo statu mortalis peccati opera misericordiæ exercuerant, eos in spem erigens addit. *Confidimus autem, &c. Non enim iniustus Deus*: Loquitur ergo de operibus factis in statu peccati mortalis, atque adeo de operibus mortuis. Et huic expositioni fauet D. Thom. ibi lect. 3. vbi locum hunc interpretatur de operibus propter quæ meretur homo iustificationem de congruo. Vnde exponit, *iustum est*, id est, congruū. Alij exponunt, *non est iniustus*, id est, infidelis: promisit enim Deus misericordibus misericordiam, & remissionem peccatorum: quia ergo illi misericordiam cum fratribus exercuerant etiam dum erant in statu peccati, ait Paulus, Deum quia iniustus non est, talium operum memoriam habiturum, & propter illa à tali statu eos liberaturum.

3 Refellitur. Hæc sententia nobis non probatur. Primo quia omnes auctores intelligunt locum illum de operibus in gratia factis, vt patet ex Ambrosio, Hieronymo, Anselmo, D. Thoma, Chrysostomo, Theophylacto, Theodoreto, & Glossa in eum locum, aliisq; Patribus, quos infra referemus.

4 Secundò, quia ex verbis illis: *Ministrastis, & ministratis*, colligitur saltem non esse sermonem de solis mortuis operibus: quia, vt omnes exponunt, & vis istorum verborum requirit, saltem verbum *Ministrastis*, ad illud tempus refertur, in quo hæc faciebant cùm essent sancti & iusti: illa enim tēporis distinctio non ponitur propter solam temporis præsentis & præteriti differentiam, sed propter diuersos status operantium; alioqui frigent verba illa, neq; vllum mysterium habent.

5 Tertiò, quia illa verba, *Nō est iniustus Deus*, impropriè exponuntur, quoniam propter nulla opera extra charitatem facta tenetur Deus ex iustitia remittere peccata, nec dare contritionem per quam remittantur: quod est certissimum, loquendo de iustitia propria, de qua interpretari debemus hæc verba, si possimus sine inconuenienti, iuxta communem legem interpretandi Scripturam: & licèt amplietur ad iustitiam fidelitatis, quæ nascitur ex simplici promissione; etiam est verissimum. Nulla enim extat absoluta promissio remittendi peccata mortalia ei, qui facit misericordiæ opera A in statu peccati mortalis, nec dicetur Deus iniustus eò quòd non det contritionem peccatori facienti opera misericordiæ, nec de hoc est certa promissio: ergo multò minùs tenetur dare contritionem peccatori propter opera misericordiæ in statu peccati facta. Vnde cōstat etiā experientia nō ita sem per fieri, & meritò ne homines nimiū confisi de operibus misericordiæ, in alijs peccatis vitandis, aut detestandis segnes efficiātur. Ac propterea locutiones Scripturæ, quæ has promissiones indicare videntur, intelliguntur ab omnibus, vel de valore talium operū ad extinguenda peccata quoad reatum pœnæ temporalis, si supponantur remissā quoad culpam: vel de speciali efficacitate quam habent ad impetrandum à Deo maiora auxilia ad veram pœnitentiam agendam, non verò de certa promissione, quę sit contritio ipsa, seu remissio peccati absolutè promissa. B

Quod si quis fortasse respondeat, Paulū non ioqui de infallibili, seu absoluta promissione contritionis, seu auxilij congruentis, & efficacis ad illam; sed de auxilio sufficiente, seu vberiore, quod Deus dat propter opera misericordiæ, etiam in statu peccati facta: quo auxilio si quis bene vtatur, certissimè remissionem peccatorum consequetur. Respondeo, etiam hoc modo non satisfieri intentioni Pauli, si alia opera bona, & in charitate facta excludantur. Quia auxilia sufficientia absolutè non dantur propter talia opera, sed ex generali lege: vberiora autem auxilia, licèt interdum dentur ex illis operibus, vt ex dispositione congrua; nō tamen ex iustitia, neq; ex promissione ita infallibili, vt inducat absolutum debitum. C

6 Occurritur falsę responsioni.

Denique in contextu Pauli non habet fundamentum sufficiens illa expositio, cùm Paulus de præterito loquens dicat: *Et dilectionis quam ostendistis*, quæ verba optimè intelliguntur de priori statu antequàm à gratia cecidissent. Sequentia autem verba, *Ministrastis, & ministratis*, possunt ad vtrūque statum referri, & ita comprehendunt quidem opera etiam misericordiæ in statu peccati facta: non tamen excluduntur priora: imò, si quæ interuenit in hoc negotio ratio iustitiæ, in prioribus viuis operibus fundatur: addit tamē Paulus posteriora, quia aliquo modo iuuant, & tollendo noua impedimenta, & addendo propriam congruitatem. Quanquàm hæc duo verba possint alijs etiā modis exponi, vt videbimus.

7 Excluditur expositio 1. cōtex. Paul.

Secun-

Secunda interpretatio verborum Pauli.

8 Probatur. 1. ex cōtextu capitis.

EST ergo aliorum opinio præcedenti omnino contraria, Paulum solùm de operibus viuis locutum esse. Primò, quia in toto illo capite loquitur ad Hebræos fidem habentes viuam per charitatē, nam eos in principio illius cap. ad perfectionem exhortatur, & vt fugiant opera mortua, id est, peccata, quæ per pœnitentiam delere oportet: in hoc enim sensu illam vocem sumit Apostolus, & non vt Scholastici, sicut exponit Augustinus lib. de fide & operibus, capit. 11. dicens. *Quid est autem à mortuis operibus pœnitentia, nisi ab his quæ oportet mortificari, vt viuamus: quæ, si adulteria, fornicationesque non sunt, quid tam inter opera mortua nominandum est?* Non ergo exhortatur Apostolus Hebræos, vt ad gratiam redeant, à qua ciderant; sed vt caueant ne cadant ad perfectionem tendendo. Quia verò in periculo versabantur cadendi, vel propter peculiarem affectum ad cæremonias legis, vel propter aliquam animi remissionem quam ostendebant, ideo terret illos, proponens eis difficultatem resurgendi à peccato, si post tot Dei beneficia in illud laberentur: quia verò nondum illi ciderant, vt eos etiam spe præmij ad perseuerandum alliciat, subdit. *Confidimus autem de vobis, &c.* Ergo sincerè interpretando contextum illum, nullum est in eo fundamentum ad asserendum Paulum loqui de operibus mortificatis per peccatum: cur enim nos illis, ad quos Apostolus scribit, attribuemus peccatum, quod ipse non astruit, neque in eis reprehendit. Vnde Theophylactus interpretans hæc verba: *Confidimus autem, &c.* (inquit) *Cum eos pertē refecisset, rursus mitigat & medetur, ait ergo. Non quasi vos damnarim, ac de vobis malè iudicem, hæc dico: non enim quod plenam spinarum conscientiam vestram censeam, sed metuens ne hoc fiat.* Et alia multa in eandem sententiam prosequitur. Quam etiam sigmificat Anselmus ibi dicens: *Cæterum confido, &c. Non hoc dico putando vos esse tales, sed timendo ne sitis tales, terreo verbis, ne ipsa re impleatis.* A B C

9 Probatur. 2. Ex illis verbis: *Nō enim iniustus Deus.*

Secundò argumentor ex verbis eiusdem Pauli: *Non enim iniustus Deus, &c.* nam, si opera mortificata reuiuiscunt, illud non pertinet ad Dei iustitiam, sed ad misericordiam: vnde non esset iniustus Deus, etiam si talibus operibus mercedem non daret: Paulus autem loquitur de operibus, quæ si Deus non remuneraretur iniustus esset: non ergo loquitur de mortificatis, sed de viuis operibus. Maior patet, quia homo in peccato mortali existens, nullum ius iustitiæ erga Deum habere potest: sicut enim non potest illud de nouo comparare, ita neque antiquum retinere: est enim par vtriusque ratio, quia per peccatum mortale fit homo indignus omni æterna mercede: nam, cùm fiat dignus æterno supplicio, impossibile est vt maneat dignus æterna gloria: ergo nec retinere potest ius iustitiæ ad illam. Et confirmatur, quia omne ius iustitiæ fundatur in gratia: cui enim daret Deus coronam iustitiæ, si non donasset gratiam misericors pater? & quomodo esset corona iustitiæ, nisi præcessisset gratia quæ iustificat impium? vt rectè dixit Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 6. ergo, cùm mortale peccatum priuet gratia, priuat fundamento iustitię ad Deum: ergo non potest in peccatore manere ius iustitiæ ad præmium præcedentium meritorum: ergo, licèt postea Deus id non tribuat, non erit iniustus. Quod præterea ità declaro, quia Deus non tenetur ex iustitia remittere homini peccatum quidquid ille faciat: nam, quamuis summam contritionem & dolorem habeat, delictum commissum non compensat, ideoque non potest remissionem per iustitiam consequi: ergo posset Deus absque iniustitia non remittere peccatū nisi sub hac conditione, scilicet, vt pro præcedentibus meritis nihil retribuere teneatur: ergo absolutè loquendo, non erit iniustus Deus non præmiando dicta merita, quia poterit allegare sub tali conditione se remisisse peccatum: ergo non possunt verba Pauli de operibus mortificatis exponi. Quod tandem ex illis vltimis verbis confirmari potest. *Qui ministrastis sanctis, & ministratis*, Non ergo loquitur tantùm de operibus priùs factis, & postea mortificatis, sed etiam de illis quæ tunc faciebant, vt ostendit verbum de præsenti *ministratis*: ergo, etiam secundùm præsentem statum erant illa opera viua, & digna mercede ex iustitia: ergo loquitur Paulus ad iustos opera meritoria facientes. A

10 Probatur 3. ratione.

Hinc argumentamur tertiò ex re ipsa, quia vetum non est opera mortificata redire per pœnitentiam quoad meritum essentialis præmij: ergo non potest Paulus in eo sensu

Universidad de Deusto
Biblioteca

eo sensu loqui, cùm non posit nisi verum sensum proferre. Antecedens probatur, quia vel redirent ex iustitia diuina, vel ex misericordia: primum dici non potest, vt probatum est. Et confirmari etiam potest ex Concilio Tridentino sessione sexta, Canone 26. vbi definit iustum debere sperare retributionem suorum bonorum operum à Deo per eius misericordiam, & IESV Christi meritum sub hac conditione: *Si bene agendo, & diuina mandata custodiendo vsque in finem perseuerauerit*: Ergo retributio requirit perseuerantiam: hæc autem tollitur per superueniens peccatum: ergo illo intercedente tollitur omnis spes retributionis priorum operum ex iustitia. Et consequenter etiam ex misericordia, vt idem Concilium meritò insinuat. Tum quia meritum & misericordia pura, id est, excludens iustitiam, repugnant, quia præmium dicit ordinem ad mercedem, & merces ad iustitiam: tum etiam, quia opus solius misericordiæ est omnino voluntarium Deo, id est, ex se non debitum: ergo non potest cum fundamento affirmari, nisi de illo ostendatur aliqua reuelatio, vel promissio diuina: quæ in præsenti ostendi non potest, nam, si in hoc testimonio Pauli fundamentum non habet, vt videtur demonstratum, nullum aliud satis firmum vel probabile afferri poterit ex Scripturis, in quo talis lex aut voluntas diuina manifestata sit.

11 Quin potiùs addo contrariam legem & decretum Dei in Scripturis significari: dicitur enim apud Ezechielem capit. 18: *Si auerterit iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur*. Nec dici potest comminationem illam esse conditionatam, nimirùm si commissam iniquitatem per pœnitentiam non deleuerit: est enim considerandum illa verba proximè subijci post alia similia, quæ de peccatore pœnitentiam agente dicta fuerunt, scilicet: *Si impius egerit, pœnitentiam, &c. Omnium iniquitatum eius quæ operatus est, non recordabor*. Hæc autem sunt absoluta, & absque vlla conditione, nam, licèt posteà iterum peccet, non propterea recordabitur Deus peccatorum quæ commisit vt ea puniat: ergo eodem sensu priora verba intelligenda sunt seruata proportione. Ex quo testimonio dicto modo ponderato conficitur noua ratio: nam, si merita per peccatum amissa, per pœnitentiam iterum redeant, pari ratione peccata per pœnitentiam deleta per superueniens peccatum redirent, saltem quoad proprium & formale demeritum pœnæ æternæ: quod omnino falsum est, & contra omnes Theologos: ergo Sequela patet ex collatione dictorum verborum apud Ezechielem: & quia non minus est efficax ex se peccatum ad delendum meritum, & totum fructum pœnitentiæ, quàm sit pœnitentia ad delendum totum peccati demeritum: ergo, si pœnitentia ita delet peccatum vt non redeat, etiam peccatum ita delet præcedentia opera, vt non redeant; vel è conuerso, si tantam vim non habet peccatum, nec pœnitentia habebit.

Vltima ratio pro 2. explicatione.

Explicatur sensus Pauli.

12 NIhilominus dicendum est, Paulum loqui de præmio quod Deus daturus est pro bonis operibus in gratia factis, nõ tantùm his hominibus, qui post talia opera semper in iustitia perseuerauerunt; sed etiamsi postea peccent, dummodo præmio & retributioni tandem impedimentum non ponant, qui talia merita habuerunt. Quo fit vt in ea sententia etiam comprehendat Apostolus bona opera per peccatum mortificata, si per pœnitentiam reuiuiscant. Hæc assertio est communis Scholasticorum, quos in sequenti sectione referemus. Est etiam satis communis inter expositores, & Patres, ita enim sentiunt Glossæ omnes. Interlinealis enim sic habet: *Ideo de vobis confidimus, quia olim multa operati estis, pro quibus, si pœnitemini de malis, benefaciet vobis Deus*. Et Glossa ordinaria tractans verbum illud confidimus. *Quia de præsenti* (inquit) *non habet vnde laudet, de spe futurorum attollit, ad quæ per præterita allicit, & facit eos existimare Deum non oblitum bonorum quæ fecerunt*. Quæ verba sumpta videntur ex Ambrosio in expositione illius epistolæ; nam eadem ferè paucis mutatis habet. Consentit etiam D. Thomas in membro hoc, quia de mortificatis meritis illud expressè interpretatur. Nec dissentit Anselmus, si rectè expendatur: nam post verba suprà citata subdit. *Ideo de vobis confidimus, quia olim multa operati estis, pro quibus, si de malis pœnitentiam agatis, benefaciet vobis Deus*. Et infrà inquit: *His verbis patet quod superior increpatio,*

Probatur auctoritate veri sensus.
Interlinealis.
Gloss. Ord.
Ambros.
D Thom.
Anselm.

increpatio, & præsens consolatio non ad perfectos dirigunturs, qui reliquerant omnia, & habebant cor vnum, & animam vnam, sed ad cæteros qui sæcularia relinquere nolunt, & negligenter ac remisse viuere. Chrysostomus etiam ibi homil. decima, conferens hunc locum cum alio ad Galatas quinto, quem infrà tractabimus, in vtroque sermonem Pauli esse dicit ad eos qui post multa bona opera à gratia excidérant, vt eorum recordatione, & spe in eis etiam fundata, eos ad pœnitentiam & perseuerantiam alliciat. Quæ fuit etiam sententia Athanasij in oratione de blasphemia in Spiritum sanctum.

Chrys.
Athan.

13 Ac denique omnes Patres, qui priora illa verba: *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, &c.* De impossibili simpliciter, & de renouatione per baptismum locum illum intelligunt, pro certo supponunt Paulum scribere ad Hebræos qui post baptismum susceptum à gratia facilè cadebant, existimantes posse per aliud lauacrum seu baptismum iterum mundari. Sunt autem multi & grauissimi Patres qui ita exponunt, Ambrosius, Hieronymus, Theodoretus, Theophylactus, & fere alij expositores ibi. Augustinus lib. de fide & operibus, capite decimoquarto. Ambrosius libro secundo de pœnitent. capite secundo. Athanasius dicta oratione. Epiphanius hæresi 59. circa principium, qui apertiùs declarat Paulum ibi agere de ſmatione eorum qui ceciderant. *Videt* (inquit) *quomodo innouationem non posse fieri iterum perfectè pronuntauit, verùm à salute non amouit adhuc pœnitentiam agentes, sed & cum salute coniunctam esse dixit, & Deum susceptorem bonorum operum ipsorum esse, qui etiam à delictis perfectè sanæ pœnitentiam agunt*. Eandem sententiam habet Damascenus libro quarto de fide, capite decimo. Et insinuat eam Nazianzenus oratione quadragesima, clariusque ibi explicat Nicetas; item Chrysostomus tum ibi, tum etiam homilia ad baptizandos, vbi ex hoc loco collegit baptismum vocari à Paulo illuminationem. Idem Oecumenius ibi citans Cyrillum libro sexto de Adoratione in spiritu & veritate in secunda parte eius operis, quod nunc non extat; solùm enim habemus vnum librum Cyrilli de Adoratione in spiritu: in quo huius loci Pauli nullam facit mentionem. Denique Hieronymus eandem habet expositionem, libro secundo, contra Iouinianum, vbi ex hoc loco Pauli cum alijs probat posse fideles post susceptum baptismum peccare: ne verò Montanus, & Nouatus, qui fructum pœnitentiæ negabant, hinc velint sui erroris fundamentum assumere, ait subdidisse Paulum hæc verba quæ tractamus. *Confidimus autem, &c.* Et ait: *Ita locutus sum, inquit Apostolus, vt vos à peccato subtraherem, cæterum confido de vobis, &c. Neque enim iustitiæ Dei est vt obliuiscatur bonorum operum, & remittat peccatorum tantùm*. Sentit ergo, ex sententia Pauli, peccata non impedire fructum bonorum operum, si tamen pœnitentia intercedat.

Hieron.
Damas.
Nazian.
Nicet.
Chrys.
Oecum.
Cyril.

Probatur etiam ex Concilio Tridentino.

14 PRæter Patrum verò testimonia afferre possumus in huius veritatis confirmationem Concilium Tridentinum, sess. 6. capit. 16. vbi sic inquit. *Hæc igitur ratione iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuò conseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt Apostoli verba. Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino, non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius*. Quod testimonium compositum est à Concilio ex verbis primæ ad Corinth. 15. & ad Hebr. 6. Nam duo dixerat Concilium, scilicet iustos animandos esse ad sperandum fructum bonorum operum siue gratiam perpetuò conseruauerint, siue amissam recuperauerint. Priorem ergo partem optimè suadet ex loco ad Corinthios, vbi Paulus exhortatur iustos ad perseuerandum, & creicendum in gratia per bona opera. Ergo hæc nostra verba adducit Concilium ad confirmandam aliam partem, quæ erat de his qui per pœnitentiam gratiam recuperant, vt confidant cum ea recuperare sua bona opera & merita: ergo intellexit Concilium Paulum de hac ipsa re fuisse locutum.

15 Occurritur responsioni. Respondebit fortasse aliquis Concilium loqui quidem de iustificatis post lapsum, non verò loqui de operibus ab ipsis factis ante lapsum, sed de factis post reparationem; ita vt Concilium tantùm docet non solùm illos iustos, qui semper

Universidad de Deusto
Biblioteca

à susceptο baptismate innocentes fuerunt, A sed etiam illos qui grauiter peccauerunt, si iam iustificati sunt, posse coram Deo mereri, & debere mercedem pro bonis operibus sperare. Nam de prioribus operibus ante lapsum factis nullam ibi mentionem facit: quin potiùs paulo post subdit: *Atque ideo bene operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita aeterna, & tanquam gratia filijs, & tanquam merces, &c.* Vbi iterum expendo illam particulam, *Vsque in finem*, nam ex ea videtur haberi merita, vt tandem habeant effectum præmij & mercedis, talia esse debere, vt vsque in finem durent. Quod non habent ea quæ per lapsum in peccatum mortale interrumpuntur, & amittuntur: non ergo loquitur Concilium de his meritis ante lapsum factis.

16 Iudiciù fertur de prædicta respõsione.

Hæc interpretatio Concilij (vt verum fatear) non potest euidenti demonstratione refelli, & ideo sententia quam defendimus non est omnino certa. Nihilominus tamen ostendi potest expositionem illam non esse admodùm verisimilem. Primò quia valde eneruat sententiam Concilij, quod non sine causa tam considerate & grauiter sub disiunctione illa locutum est; & tamen profecto sine causa & necessitate illud ita declarasset, si de solis operibus post vltimam iustificationem factis loqueretur. Quis enim hoc reuocauit in dubium, aut constituit vnquam differentiam inter iustitiam perpetuo conseruatam, & post lapsum reparatam, quod illa sit principium sufficiens C meriti, & non hæc, vt oportuerit propter hanc solam causam Concilium tam accuratè hæc distinguere? cùm per se constet principium meriti non esse innocentiam, sed veram iustitiam & gratiam, cumque ipsum Concilium iam docuisset, capite decimo quarto, eos qui per peccatum à iustitia exciderunt, per pœnitentiam iustificari. Aliquid ergo amplius voluit Concilium in hoc capite docere. Deinde postquàm Concilium dixit: *Siue acceptam gratiam perpetuò conseruauerint, siue amissam recuperauerint*: Vel nihil posteà speciale affert, quo probet eos qui in peccatum lapsi sunt, & posteà resurgunt, posse per bona opera mereri; vel si vtramque partem illius disiunctionis probat illo testimonio quod affert, necesse est fateri Concilium intellexisse hunc locum Pauli de peccatoribus post lapsum reparatis. Primum horum non dicetur conuenienter: nam Concilium ait vtrisque hominibus iustificatis proponenda esse Apostoli verba: ergo necesse est vt afferat aliqua verba Apostoli, quæ vtrique ordini iustificatorum, scilicet perpetuò perseuerantium, aut reparatorum post lapsum specialiter accommodentur: cum ergo priora verba ad Corinthios proprijssimè accommodentur ad eos qui post comparatam iustitiam, *stabiles, & immobiles sunt, abundantes in omni opere Domini semper*. (Quæ sunt verba Pauli:) Posteriora verba, quæ nunc nos tractamus, videtur adduxisse Concilium propter alios, qui post amissam gratiam, eam recuperarunt: ergo supponit Concilium in his verbis: *Non enim iniustus Deus, &c.* Loqui Paulum cum eis qui à gratia exciderant, & iam per pœnitentiam illam recuperauerant. Ergo intellexit loqui Paulum etiam de operibus prius in gratia factis, & postea per peccatum mortificatis, ac tandem per pœnitentiam reparatis. B

Hæc vltima illatio ex sequentibus latius constabit: nunc patet breuiter ex illis verbis: *Quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis*. Quibus satis indicat Paulus non solum opera, quæ fiunt ex præsenti iustitia recuperata, sed etiam quæ facta fuerunt ex præterita iustitia amissa per lapsum, habere suum præmium secundùm iustitiam Dei. Et fortasse non sine mysterio Concilium omissis illis vltimis verbis: *Qui ministrastis, & ministratis*: contentum fuit illo verbo de præterito. *Quam ostendistis in nomine ipsius*, quia hoc satis erat ad eam partem ostendendam, quam ex hoc testimonio colligere volebat, scilicet, homini peccatori post lapsum reparato etiam priora opera in priori iustitia facta ad præmium obtinendum apud Deum valere. Nec prætermittendum est, verba illa Concilij. *Siue amissam gratiam recuperauerint*, in rigore sumpta aliquid indicare: quod huic sententiæ fauet, quia non solùm dicit reparari gratiam, aut iterum comparari, sed amissam recuperari: quod significat totam illam, quæ amissa fuerat, propter pœnitentiam restitui; quod non posset esse verum nisi etiam priora opera viuificarentur, vt ex sequentibus magis constabit.

17 Expenduntur magis Conc. verba.

Acce-

18 Accedit tandem quòd posteà in discursu illius capitis concludit? Concilium iustos per bona opera, quæ per virtutem & influxum sui capitis (Christi scilicet Domini) operantur: *Vitam aeternam suo tempore, si tamen in gratia decesserint, obtinendam promereri*. Vbi absolutè & simpliciter de bonis operibus ex gratia, & in gratia factis loquitur, siue antecedant lapsum à prima iustitia, siue sequantur post lapsum & reparationem eius, dummodo illa conditio impleatur: *Quod in gratia decedat*: quam conditionem infra latiùs ponderabimus & explicabimus. Nunc solùm hinc colligimus de vtrisque operibus fuisse locutum Concilium in principio capitis, & in hoc sensu adduxisse testimonium Pauli. A

Probatur idem Pauli sensus ex ipso contextu.

19 Nota.

TErtiò principaliter hoc ostendo ex contextu ipsius Apostoli, & coniecturis ex ipsa litera desumptis. Pro quo in primis animaduerto, ad rem, de qua agimus, parum referre quod illi Hebræi, ad quos Paulus loquebatur, iusti essent, & opera meritoria gloriæ exercerent, eo tempore, quo ad eos Paulus scribebat: sed quod contendimus est, eos excidisse aliquando à prima gratia, per quam priùs opera meritoria exercuerant: & Paulum eos consolari & confortare, proponendo illis & docendo eos, etiam illorum priorum operum mercedem non amissuros, si constantes in fide, & charitate perseuerent. Deinde aduerto, Paulum non scribere ad vnum vel alterum, vel paucos fideles, sed ad integram Hebræorum Ecclesiam, quæ fidem, & baptismum Christi susceperat: in qua multi fortasse erant ita sancti, & constantes in fide, & bonis operibus, vt nunquam à gratia excidissent: nihil enim hoc repugnat, imò maximè verisimile est; neque nos oppositum contendimus: sed solùm in ea Ecclesia fuisse multos qui à gratia exciderant, quos Paulus ibi principaliter excitare conatur, partim per timorem, partim per fiduciam & spem. Et ideo non dixi in assertione, Paulum solùm loqui de solis bonis operibus per B peccata mortificatis, & posteà viuificatis, & eorum retributione; nam, si Deus iustus non obliuiscitur horum operum, multo minùs obliuiscetur eorum, quæ nunquam mortificata fuerunt: & ideo certum est hæc à fortiori comprehendi in verbis Pauli: sed dixi, Paulum in his verbis comprehendisse omnia opera quæ in gratia, & ex gratia fiunt, etiamsi per peccatum superueniens mortificentur, dummodo posteà peccator resurgat.

20 Quæ sit ctr ca Hebræorum stati mes interpretum.

Iam igitur hoc ipsum probatur ex eo quòd omnes interpretes vtriusque opinionis pro indubitato habent, fuisse nimirum tunc illam Ecclesiam Hebræorum nimis remissam, & imbecillem in fide & charitate: quod patet tum ex verbis capitis præcedentis circa finem. *De quo nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum; etenim cùm magistri deberetis esse propter tempus, rursus indigetis vt vos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei; & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo*. Erant ergo illi Hebræi maiori ex parte parum instructi in fide, & consequenter in charitate parùm feruentes: & ideo statim in principio huius capitis eos exhortatur, vt dimissis fidei rudimentis, & initijs, ad maiora se extendant. Et specialiter videtur voluisse eos auertere à quodam errore, in quo fortè versabantur. Nam assueti cæremonijs legis veteris, in quibus plura erant lauacra ad tollendas peccatorum maculas, putabant etiam in lege gratiæ plura esse baptismata abluentia peccata, quæ falsa opinio forte augebat in eis animi remissionem, & facilitatem peccandi. Quod rectè notauit Oecumeniusibi, & Theophylactus. Et sumitur ex verbo illo Pauli: *Baptismatum doctrina*: in plurali enim loquitur, & non in singulari, quia sciebat eam doctrinam inter eos versari: ad quam excludendam subdit, *Impossibile* esse semel baptizatos eodem modo renouari ad pœnitentiam. Quod etiam annotauit Ambrosius dict. lib. 2. de pœnitent. Ex his ergo fit coniectura, Paulum ita scribere ad illos Hebræos, non solùm quia versabantur in periculo cadendi, vt alij dicebant; sed etiam, & maximè, quia frequenter à baptismali gratia cadebant, & facilè se reparari posse credebant. Nam moraliter C

Oecum. Theophyl.

Ambros.

Universidad de Deusto
Biblioteca

euidens est in tanta multitudine hominum talem habentium dispositionem, tamque rerum fidei ignorantiam, & morum remissionem, futuros fuisse graues lapsus: fatisque frequentes. Vnde etiam fit ita vt iuxta vitatam Scripturæ phrasim potuerit Paulus ad illam Ecclesiam ratione maioris partis ita loqui, ac si tota esset illis moribus corrupta. Atque hoc ipsum satis confirmant, & declarant sequentia verba. *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam, illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius consumatio in combustione.* Hæc enim verba adeo acerba indicant fuisse in illis hominibus frequentia peccata, quæ spinarum, & tribulorum nomine significantur.

21 Expenditur illa verba Paul. *Non enim iniustus Deus, &c.*

Denique illa ratio, quam affert Paulus ad consolandos illos fideles, & quasi leniendam illam reprehensionem, scilicet: *Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, &c.* Non potest rectè accommodari nisi intelligamus loqui ad eos qui lapsi fuerant, & non tantùm ad eos qui in periculo peccandi, seu in qualicunque vitæ remissione versabantur. Probatur, quia si tantùm illos monuisset, aut reprehendisset propter periculum cadendi, quando postea subdit: *Confidimus de vobis meliora, & viciniora saluti.* His verbis significaret Paulus, non obstantibus Hebræorum moribus, & imbecillitate, sperare se illos non fuisse casuros, sed in gratia perseueraturos: hoc enim solùm potest esse consequens ad superiora in illo sensu explicata: quod satis consequenter sensit Adamus in illo loco. At verò hoc modo malè connectuntur verba sequentia. *Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri:* Quæ idem autor etiam consequenter procedens ita exponit: *Confido de vobis meliora, & hanc spem ex egregijs operibus vestris concepi: nam in hæc opera respiciens Deus, faciet vt perseueretis, & remunerabit labores vestros.* Hæc tamen expositio, aut non veram doctrinam continet, aut non explicat in proprietate literam. Nemo enim potest (iuxta istam doctrinam) perseuerantiæ donum promereri de condigno, & de iustitia. Paulus autem ait fore iniustum Deum si præmium illis bonis operibus debitum non redderet: ergo vel non loquitur de præmio doni perseuerantiæ; aliàs hoc caderet sibi meritum de condigno, quod falsum est: vel oporteret exponere Paulum non loqui de vera iustitia, quæ esse potest in meritis hominum erga Deum, sed latè de merito de congruo, quod est contra vim illorum verborum: *Non enim iniustus Deus:* Deus enim non erit iniustus, etiam si non det ea quæ non promisit, quantumuis videantur habere ex parte hominis congruitatem aliquam; nisi ita exponamus: *Non est iniustus*, id est, non est ita durus, & seuerus, vt post talia ac tanta opera denegaturus vobis sit perseuerantiæ donum: qui sensus non solùm est contra verbi proprietatem, sed etiam in rigore contra veritatem: videmus enim Deum multis non dare perseuerantiæ donum etiam post præclarissima opera, & tamen non propterea dici potest Deus iniustus non solùm in proprietate sermonis, quod certissimum est; verum etiam neque in quacunque significatione analoga, seu translatitia: sed ad summum dicitur à Patribus profundus & occultus in iudicijs suis. Eò vel maximè quod hic sensus repugnat suppositioni, & intentioni Pauli. Nam si posset perseuerantiæ donum sperari per bona merita alicuius, maximè quando in eo supponeretur magna vitæ puritas, & charitatis feruor; at verò Paulus supponebat illos, ad quos scribebat, esse tepidos, atque ita remissos, vt ad minus essent in magno periculo cadendi, vt ostensum est, & autores etiam oppositæ sententiæ fatentur; quo ergo titulo poterat de eorum perseuerantia ex bonis illorum operibus ita confidere: Rursus, Paulus intendebat eos excitare ad meliorem vitam, saltem propopositio timore & periculo in quo versabantur: quomodo ergo statim redderet illos ita securos de sua perseuerantia, vt iniustum appellaret Deum si eam non daret: nullo ergo modo talis expositio sustineri potest.

Adamus.

Reijcitur Adami expositio.

22 Noua alia responsio.

Aliter verò responderi potest, cùm Paulus ait. *Confidimus de vobis meliora, & viciniora saluti:* Non id dicere propter futuram perseuerantiam quam de eis sperabat, sed solum propter præsentem vitam, seu opera, quæ bona & fructuosa esse credebat, & non spinas aut tribulos; sicut præcedentia verba sonare videbantur. Quem sensum Theophylactus indicat, & expendit non dixisse Paulum: *Expectamus*, quasi futurum respiciens: sed *confidimus*, id est, *persuasi, ac certi sumus*

ti sumus quòd non sit habetis, sed melius, &c. Sed præterquàm quòd verbum etiam, *Confidimus*, in rigore & proprietate sumptum respicit futurum: ratio subsequens. *Non enim iniustus Deus, &c.* Non rectè ad illum sensum accommodatur. Nam illa particula, *enim*, denotat per illa verba reddi causam eius, quod proximè præceserat: confidebat ergo Paulus de illis meliora, & viciniora saluti, quia sciebat Deum esse iustum: ergo non hoc dicit solùm quia existimabat illos esse meliores, & iustos; aliàs congruentiùs diceret: *Confidimus de vobis meliora: quia non estis iniusti, nec obliti estis rectè operari, & ostendere deuotionem in sanctos, &c.* Video responderi posse Paulum nõ confidisse de illis meliora opera, sed meliora præmia; nam, quia proximè dixerat terram germinantem spinas, & tribulos esse maledictioni, & combustioni proximam, ideo subdit non hunc, sed meliorem finem & exitum de vobis confidimus. Sed iam hic sensus reuoluitur in priorem, quia non poterat hoc confidere nisi confidendo de perseuerantia eorum: & ratio subiuncta non poterat esse sufficiens, nisi ad iustitiam Dei pertineret dare perseuerantiam sic operantibus: quod tamen dici non potest: nec potest ergo satis accommodatè Pauli textus totus declarari, si supponamus, eos, ad quos scribebat, iustos & perseuerantes in iustitia semper fuisse, licèt remissiùs viuerent, & ideo in aliquo periculo versarentur.

23 Obiectio.

Dicet verò aliquis hanc vltimam obiectionem à nobis factam æquè posse in nos retorqueri: nam, etiam si nobis detur Paulum loqui ad eos qui à iustitia lapsi fuerant, non videtur rectè connecti ratio illa ex iustitia diuina desumpta, cum confidentia Pauli: nam si Hebræi ad quos Paulus scribebat lapsi erant à iustitia baptismali, optimè poterat Deus sine vlla iniustitia eos relinquere in combustionem, & maledictionem æternam: quid est ergo quod Paulus ait: *Confidimus autem de vobis meliora, quia non est iniustus Deus?* Hæc obiectio maximè videtur fauere primæ sententiæ superiùs tractatæ, nam videtur concludere Paulum potiùs de Hebræorum pœnitentia & reparatione post lapsum confidere; quia enim dixerat terram pravam herbam germinantem, reprobam esse, quasi tacitè subiungit: *Non hoc dico, quia vos iam reprobi fitis: confido enim de vobis meliora.* Id est, mutationem animi in meliorem statum: *Et viciniora saluti*, scilicet æternæ, quia, licèt de perseuerantia, atque adeo de ipsa æterna salute non simus securi; tamen de reparatione iustitiæ, quæ illi vicinior est, multum confidimus, quia Deus, qui iustus est, vestra bona opera respiciet, vt vos excitet, & ad pœnitentiam trahat. Et tunc rectè connectuntur etiam sequentia: *Cupimus autem, &c.* Ac si diceret, quod verò ad perseuerantiam attinet, cupimus vos de illa esse solicitos, *Ad expletionem spei vsque in finem.* Atque hanc expositionem indicat Hugo Cardinalis quanuis non intelligat hunc locum de solis operibus mortuis, sed etiam de mortificatis, quæ dicit valere etiam ad impetrandam resipiscentiam ab illo peccato, per quod mortificata fuere. Præsertim si fuerunt opera misericordiæ, quia propter opera pietatis orant pauperes pro illis, qui ea sibi impenderunt, & sic obtinent eis gratiam, vt resurgant etiam à peccato mortali in quod inciderunt. Et in hunc sensum exponit verbum: *Administratis.* Sicque conciliat illud cum verbis Ezechielis 18. *Cùm auerterit se iustus, &c. Omnes iustitiæ eius non recordabuntur amplius:* quia, licèt non recordentur, vt perse valeant ad meritum & præmium, recordantur tamen vt aliquo modo valeant ad resurgendum, saltem per aliorum impetrationem. Verbum autem, *Ministratis*, intelligit etiam de operibus pietatis factis in peccato mortali quæ habilitant hominem ad gratiam recipiendam.

24 Soluitur.

Nihilominùs persuaderi nulla ratione possum propter solum meritum de congruo, vel remotam dispositionem, quæ non habet infallibilem Dei promissionem, dixisse Paulum: *Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri*: tum propter illa quæ paulò ante dicebam, scilicet Deum nulla vera ratione posse dici iniustum propterea quòd deneget ea, quæ solùm cadunt sub meritum de congruo, nec quia non conuertit efficaciter peccatorem propter præcedentia eius merita, vel propter aliorum orationes, nec etiam propter aliqua opera misericordiæ facta in statu peccati mortalis: tum etiam, quia Paulus apertè loquitur de iustitia Dei infallibili fundata in eius promissione: ideo enim statim exhortatur ad perseuerantiam, & imitationem eorum: *Qui fide, & patientia hæreditarunt*

Universidad de Deusto
Biblioteca

reditarunt promissiones: quod omnes interpretes aduertunt. Verius igitur est Paulum loqui de præmio priorum operum, quæ propter Dei, & proximi amorem in statu gratię perfecerant, quòd dicit Deum non denegaturum, cùm iniustus non sit: subintelligit tamen conditionem, quæ in omnibus his promissionibus includitur, scilicet, si homines non ponant peccati obicem, seu (quod in præsenti idem est) si de peccatis post bona merita commissis pœnitentiam agant.

25 Quàm sit efficax ratio Paul. ostenditur ex cõtextu.

Ad explicandum autem quomodo hæc ratio: *Non enim iniustus Deus, &c.* coniungatur cum illis verbis. *Confidimus autem de vobis meliora.* Aduertendum est Paulum ita terruisse illos ad quos scribebat, vt impossibile esse dixisset eos renouari ad pœnitentiam: quod vel intelligitur de renouatione per iteratum baptismum, si verbum, *Impossibile*, in proprietate & rigore sumatur, vel de renouatione ad pristinum statum, vel perfectiorem, si verbum impossibile latiùs exponatur, prout dici solet de re admodum difficili. Quam difficultatem augeri indicat, si post statum gratiæ non solum homo labatur, sed etiam in eo statu duret, & peccata multiplicet, tanquam terra spinas, ac tribulos germinans. Vt ergo hunc rigorem Paulus leniret, subdit. *Confidimus autem de vobis meliora, & viciniora saluti.* Significans non existimare de illis ita esse peccatis implicatos, vt adeo difficile illis esset salutem recuperare, vel etiam, quòd licet esset impossibile baptismalem renouationem iterum accipere; non tamen esset impossibile aliquo modo renouari, recuperando non solùm iustitiã amissam, sed etiam fructus eius. Et ad hãc C spem, quantum ad hanc partem confirmandã, subdit: *Non enim iniustus Deus.* Itaq; non affert hanc rationem vt per eam probet confidentiam quã habebat de reparatione post lapsum: sed hanc supponit potiùs ex generali lege diuinæ gratiæ, quæ omnibus presto est: nec etiam illam affert vt propter illam de perseuerantia eorum se confidere ostendat; nam hæc incerta est, & ad eam posteà exhortatur; sed affert illam ne forte putarent se iam amisisse omnia bona opera facta, nec posse ex eis aliquem fructum recuperare, vt hoc modo maiores animos ad resurgendum à peccatis, illis prębeat. Nam, licet per eam pœnitentiam non fiat tam perfecta renouatio, quanta fit per baptismalem pœnitentiam; fit tamen magna, quandoquidem Deus non obliuiscitur priorum operum, quæ per talem pœnitentiam reparantur.

Sed quid est quod Paulus non tantùm præterita opera, sed etiam præsentia commemorat, dicens: *Administrastis, & administratis.* Cùm præsentia opera, si illi in peccato mortali erant, præmium iustitiæ non mererentur. Hoc enim argumento maximè vtuntur qui negant Paulum loqui ad baptizatos in peccatum lapsos. Duobus tamen, vel tribus modis respondere possumus. Primus est Paulum scribere ad totum populum Hebræorum, in quo, vt suprà dicebamus, licèt multi essent peccatores, & lapsi post baptismum, tamen multi etiam esse poterant iusti, quorum opera etiam tunc meritoria erant de condigno: vt ergo vtrorumque merita commemoret, & vtrosque alliciat, vtrorumque operum præteritorum, & præsentium mentionem facit, vt per hoc etiam indicet, sicut ad iustitiam Dei pertinet præmiare præsentia opera iustorum, ita etiam præterita, si impedimentum peccati sublatum sit. Altera responsio est admittendo Paulum loqui etiam de præsentibus operibus charitatis extra gratiam factis, non quia illis deberetur præmium de condigno, ita vt esset iniustus Deus illa non præmiando; sed solùm vt illorum commemoratione facta magis eos excitet ad resurgendum à peccato dicens talium operum etiam Deum non omnino obliuisci, quin ratione eorum sæpe conferat maiora subsidia ad resurgendum à peccato. Neque obstat quod hoc titulo non esset Deus iniustus, etiam si id non faceret, quia satis est quod ratione alterius partis, quæ à Paulo erat principaliter intenta, illa causalis verificetur. Denique addere possumus Paulum quidem animare illis verbis lapsos post baptismum; non tamen oportere, vt omnes illi in statu peccati permanerent, fortasse enim multi iam resurrexerant, & iustitiæ opera exercebant, propter quos dicere poterat: *Ministrastis, & ministratis*, vt non solum de præsentibus, sed etiam de præteritis remunerationem sperarent.

26 Cur addat Paul. illa verba. *Administrastis & administratis.*

Ad fundamenta secundæ sententiæ respondendum supereſt. Quorum primũ expeditum est ex dictis: nam ostensum est Paulum ad Hebræos scribere, qui à baptismali gratia exciderant. Nec Theophylactus, & Anselmus ibi citati contra dicunt: nam ex eisdem in eodem loco nostram sententiam ostendimus. Duo ergo tacitè distinguit; vnum est, hominem à gratia cadere: aliud est, ita cadere, vt iam solùm germinet spinas & tribulos; ideoque damnationi proximus sit, id est, in magno eius periculo versetur. Aiunt ergo dicti Patres, Paulum scribere ad Hebræos iam quidem lapsos, nondum tamen in illo posteriori & misero statu constitutos, eosque monere vt resipiscant, ne in illud periculum tandem incurrant. Alia duo fundamenta illius sententiæ postulant duas sectiones sequentes, ex quarum resolutione expedita manebunt.

27 Soluuntur fundamenta secundæ sententiæ.

SECTIO II.

Quam certum sit merita mortificata per pœnitentiam reuiuiscere.

1 RAtio dubitandi est, quia iuxta veram Pauli intelligentiam esset iniustus Deus non remunerans opera mortificata per peccatum, illo per pœnitentiam sublato; ergo dubitari non potest quin veritas catholica sit, merita per peccatum mortificata per pœnitentiam reuiuiscere? Quod quidem merito dictum esset, si explicatio à nobis tradita certa esset, & infallibilis. Quia verò non ita est, sed sub opinionem cadit, ideo etiam veritas illa in opinione posita est. Quam propterea & auctoritate, & rationibus latius confirmare necesse est. C

2 Probatur auctoritate Scholasticorũ meritorum reuiuiscẽtia. *Magist. D Thom. Caietan. Hug. de S. Vict. Alens. Henr. Bonauen. Albert. Gabr. Maior. Almai. Ocham. Adrian.*

Conueniunt ergo in ea veritate asserenda saltem sub illis generalibus verbis Theologi Scholastici cum Magistro in 4. distinct. 14. D. Thomas ibi, quæst. 2. articul. 5. quæstiunc. 3. & 3. part. quæst. 89. articul. 5. vbi etiam Caietanus, Hugo de Sancto Victore, libro secundo de Sacramentis, part. 14. capit. 9. Alens. 4. part. quæst. 12. memb. 4. art. 6. aliàs quæst. 57. art. 6. Henricus quod lib. 5. quæst. 24. Bonauent. dict. distinct. 14. 2. part. art. 2. quæst. 3. Albertus art. 21. Gab. quæst. 3. articul. 3. dub. 3. Richard. artic. 8. quæst. 2. Palud. quæst. 1. artic. 2. Scotus distinct. 22. quæst. 1. articul. 2. Maior quæst. 1. Almain quæst. 1. artic. 2. & tractatu. 2. Moral. capit. 14. vbi refert Guillelmum Parisiensem. Idem Ocham in 4. quæst. 9. & Adrian in 4. materia de satisfactione, quæst. 2. ad 1. confirmationem primi argum. Durandus in 3. distin. 31. quæst. 2. & ad 3. Capreolus citans Aureolum distinct. 14. quæst. 2. artic. 2. Soto distinct. 16. quæst. 2. articul. 2. ad 5. Ledesma 1. part. 4. quæst. 30. art. 2. ad 5. Petrus Soto lect. 6. de pœnitentia. Medina c. de pœnitentia, tractatu 1. quæst. 8. Tenuit etiam Gratianus de pœnit. distin. 4. §. *Dicens*, post cap. *Intermittentes.* vbi ait. *Iti peccando præterita bona irrita fecerunt: hæc sicut peccando fiunt irrita, ita per pœnitentiam reuiuiscunt, & ad meritum æternæ beatitudinis singula prodesse incipiunt.* Quæ verba immeritò Scotus attribuit D. Gregorio, cum Gratianus illum non referat, sed ex propria sententia illa proferat, quem glossa ibi, & interpretes sequuntur. Item glossa & Doctores in capit. *Quærat hic aliquis.* §. *Illud autem.* De pœnit. distinct. 3. & vtroque loco Nauarrus: idem docet, & Turrecremata in dict. c. *Intermittentes.* articul. 2. & Couarruuias in capit. *Alma mater.* 1. part. articul. 4. §. 10. B

Durand. Capreol. Soto. Ledesm. Pet. de Sot. Medin. Gratian.

Nauar. Turrecrem. Couar.

Eandem sententiam indicat Glossa interlinealis in caput 7 Leuitici in principio. *Æquè* (inquit) *placet Deo virtus iustorum, & digna pœnitentia peccatorum, quæ restituit in gradum pristinum Dauid, & Petrum.* Quæ verba non sunt adeo clara, quin possit quispiam ea interpretari de gradu pristino quoad amicitiam Dei, & veram iustitiam. Sed nihilominus multum fauent quia in rigore, cùm dicitur Dauid, & Petrus restitui in gradum pristinum, non solùm amicitia, sed perfectio status amicitiæ significatur. Sicut quando aqua dicitur restitui ad pristinum gradum frigoris, eadem intensio & perfectio frigoris significatur. Et hac etiam ratione verum est tantum placere Deo dignam pœnitentiam peccatoris, sicut virtutem iusti: quia non solùm pœnitentia ipsa per se placet, sed etiam facit vt prior virtus placere incipiat, & suum fructum habere. Non nihil etiam faciunt verba eiusdem glossæ interlinealis in ea verba Ioann. 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta. Non patiar* (inquit) *perire vbertatem, quam perturbationibus animi perdidistis.* Quæ verba sumpta sunt ex Hieronymo in eundem locum dicente. *Et annos quos perturbationibus ante regnantibus perdideratis in vobis quando opera vestra locusta, bruchus, rubigo, eruca que consumpserant, Deus perite passus non est.* Quem sensum esse secundum intelligentiam spiritualem idem Hieronymus fatetur. 3 *Glos. Interl.*

Proba-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Probatur ex Patribus.

EX sanctis Patribus non habemus clara testimonia, quia materiam hanc in particulari non disputarunt; habemus tamen sententias non dissimiles. Nam Chrysostomus in epist. 5. ad Theodorum lapsum, & refertur in cap. *Talis*, de Pœnit. dist. 3. dicit, Deum facere omnia quatenus pœnitentem restituat ad priorem statum. Quæ verba parum differunt à verbis citatis Glossæ, & ab illis quæ suprà ponderauimus in Concilio Tridentino, quòd per pœnitentiam amissa gratia recuperatur. Et ab alijs quæ Hieronymus habet Malachiæ 3. non longe à principio dicens. *Hi qui Dominum confitentur quomodo in principio placuerunt Deo, sic post peccatum & pœnitentiam placere incipiunt, cum omni fuerint peccatorum sorde purgati.* Et in capit. 16. Ezech. circa illa verba: Et *conuertam restituens eat*, dicens: Ei, qui post peccatum in Deum conuertitur, promitti restitutionem in antiquum statum. Sed hæc & similia facilè possunt in alio sensu declarari Illa tamen verba quæ habet Hieronymus Ægæi 1. circa id: *Seminastis multum, &c.* probabilia sunt, scilicet. *Si quando videris inter multa opera peccatorum facere quempiam nonnulla quæ iusta sunt, nõ est tam iniustus Deus, vt propter multa mala opera obliuiscatur paucorum bonorum: sed faciet eum illa tantum metere quæ in bonam terram seminauerit, & in sua horrea congregare.* Quem locum refert Gratianus in cap. *Si quando*, de pœnit. d. 3. & ab aliquibus intelliguntur de operibus mortuis factis in statu peccati, propter quæ Deus aliquod præmium tribuit, saltem in hac vita. Sed nõ placet expositio. Tum quia Hieronymus apertè loquitur de præmio futuræ vitæ, vt ex vltimis verbis constat: tum etiam, quia his meritis non debetur præmiũ ex iustitia, vt propter illa sola tanta exaggeratione dicturus fuisset Hieronymus *Non est tam iniustus Deus.* Tum denique quia ex verbis Hieronymi id non colligitur, nam potest dici aliquis inter mala opera aliqua iusta facere, non quia in statu peccati hæc faciat, sed quia sæpiùs peccat, interdum verò relurgit, & rectè operatur.

Chrysost. Gratian.

5 Augustinus etiam lib. de vera & falsa pœnit. c. 14. *Timeat* (inquit) *ne omnia bona quæ fecit, dũ in vno peccato perseuerauerit, ex cõtaminatione seu cõmunicatione mali perdiderit, vt aut seruiuit diabolo per crimen, Dei quam obtulit, perdiderit seruitutem,* Protinus verò subdit: *Pium est tamen credere, vt recepta Dei gratia, quæ in eo destruit mala priora, etiam remuneret bona, vt cùm destruxerit quod suũ non inuenit, amet & diligat bonum quod etiam in peccante plantauit.* Quæ verba ali qui interpretari volunt de bonis operibus mortuis, ideſt, in peccato mortali factis, quæ dicunt remunerare Deum cùm hominem iustificat ipsa iustificatione, quam de congruo merebantur, iuxta doctrinam Augustini alijs locis. Sed est interpretatio aliena à mente Augustini, & procedit ex mala punctuatione, seu connexione illorum verborum: *Timeat ne omnia bona quæ fecit dum in vno peccato perseuerauerit, &c.* Nam in his verbis videtur esse sermo de bonis operibus factis in statu peccati. Sed non ita legenda sunt, sed interponendum est comma in verbo, *Fecit*, vt suprà retulimus, & habent Plantini exemplaria, & alia correctiora. Et ita sensus est, timeat ne perdat bona quæ fecit, scilicet meritoria, & digna præmio coram Deo, si posteà in peccatum incidat, & in eo perseueret. Et ideo fortasse non dixit: *Dum in peccato perseuerauit*, sed *perseuerauerit*: Quia non agit de bonis, quæ quis operatus est dum esset in statu peccati, sed quæ per superueniens peccatum mortificata sunt, & versantur in periculo, vt omnino amittantur, si homo in peccato perseueret. Et hoc est quod subdit. *Vt qui seruiuit diabolo per crimen, Dei, quã obtulit, amiserit seruitutem.* Vbi clarè indicat priùs factum esse bonum opus in seruitutem Dei, posteà verò commissum esse crimen in seruitutem diaboli. Denique, quòd non loquatur de remuneratione priorum bonorum operum per ipsam iustificationem, sed de propria remuneratione per distinctum præmium, videtur manifestum. Tum quia aliàs non dixisset, *Pium est credere*, nam si solum erat sermo de gratia iustificationis, non multum referebat ad pietatem vel consolationem peccatorum, quòd talis gratia detur in aliquale præmium priorum operum: nam, si propter illa opera non datur maior gratia parum interest nostra quod detur intuitu illorum operum, necne, dummodo nobis detur. Tum etiam, quia verba illa: *Vt recepta Dei gratia quæ in eo destruit mala priora, etiam remuneret bona.* Satis apertè indicant sermonem esse de remuneratione distincta ab ipsa destructione peccati, quæ fit per primæ gratiæ infusionem: & talem remunerationem subsequi ad peccati remissionem: quod magis declarant verba sequentia. *Vt cùm destruxerit quod suũ non inuenit, amet & diligat bonum quod etiam in peccante plantauit.* Quæ verba ali qui interpretari volunt de bonis operibus mortuis, ideſt, in peccato mortali factis, quæ dicunt remunerare Deum cùm hominem iustificat ipsa iustificatione, quam de congruo merebantur, iuxta doctrinam Augustini alijs locis. Sed est interpretatio aliena à mente Augustini, & procedit ex mala punctuatione, seu connexione illorum verborum: *Timeat ne omnia bona quæ fecit dum in vno peccato perseuerauerit, &c.* Nam in his verbis videtur esse sermo de bonis operibus factis in statu peccati. Sed non ita legenda sunt, sed interponendum est comma in verbo, *Fecit*, vt suprà retulimus, & habent Plantini exemplaria, & alia correctiora. Et ita sensus est, timeat ne perdat bona quæ fecit, scilicet meritoria, & digna præmio coram Deo, si posteà in peccatum incidat, & in eo perseueret. Et ideo fortasse non dixit: *Dum in peccato perseuerauit*, sed *perseuerauerit*: Quia non agit de bonis, quæ quis operatus est dum esset in statu peccati, sed quæ per superueniens peccatum mortificata sunt, & versantur in periculo, vt omnino amittantur, si homo in peccato perseueret. Et hoc est quod subdit. *Vt qui seruiuit diabolo per crimen, Dei, quã obtulit, amiserit seruitutem.* Vbi clarè indicat priùs factum esse bonum opus in seruitutem Dei, posteà verò commissum esse crimen in seruitutem diaboli. Denique, quòd non loquatur de remuneratione priorum bonorum operum per ipsam iustificationem, sed de propria remuneratione per distinctum præmium, videtur manifestum. Tum quia aliàs non dixisset, *Pium est credere*, nam si solum erat sermo de gratia iustificationis, non multum referebat ad pietatem vel consolationem peccatorum, quòd talis gratia detur in aliquale præmium priorum operum: nam, si propter illa opera non datur maior gratia parum interest nostra quod detur intuitu illorum operum, necne, dummodo nobis detur. Tum etiam, quia verba illa: *Vt recepta Dei gratia quæ in eo destruit mala priora, etiam remuneret bona.* Satis apertè indicant sermonem esse de remuneratione distincta ab ipsa destructione peccati, quæ fit per primæ gratiæ infusionem: & talem remunerationem subsequi ad peccati remissionem: quod magis declarant verba sequentia. *Vt cùm destruxerit quod suũ non inuenit, amet*

Sinistra interpretatio Augustini reijcitur.

Aug.

amet & diligat bonum quod etiam in peccante plantauit. Accedit tandem quòd apud Augustinum iustificatio nunquam vocatur præmium bonorum operũ quæ in peccato mortali fiunt, sed ad summum illius dispositionis vltimæ, qua quispiam se ad gratiam præparat, & illius non propriè & simpliciter, sed tantùm secundũ quid: hic autem loquitur absolutè de remuneratione bonorum operum: quibus verbis remuneratio vitæ æternæ significari solet. Atque ita intellexit hæc verba Augustini Gratianus in cap. *Pium est*, de Pœnitentia d. 3. & in dicto §. *Dicens*, de Pœnit. d. 4.

Gratia.

Præterea nonnihil iuuant verba eiusdem Augustini (quæ malè solent Ambrosio tribui lib. 3. Hypognosticon. cap. 9 circa finem. *Pœnitentia res est optima & perfecta, quæ defectus reuocat ad perfectum.* Citari præterea solet Augustinus contra Macedonium, vt videre est in Soto; duas tamen inuenio Epistolas Augustini ad Macedonium 52. & 54. in quibus perpauca attingit de pœnitentia, nihilque, quod ad præsentem causam conferat: nam in priori solùm insinuat virtutes extra gratiam acquisitas seu possessas aduenientе gratia viuificari, & incipere esse veras virtutes: in posteriori verò solùm dicit Deum ita esse misericordem, vt non omittat peccatoribus benefacere propter peccata etiam grauissima: vbi sermo est nõ de remuneratione operum, sed de communi beneficentia, quam Deus confert peccatoribus, etiam in peccato perseuerantibus, atque adeo non propter pœnitentiam, quam fecerunt sed vt illam faciant iuxta illud. *Ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit*, ad Rom. 2. & illud. *Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam.* Sapient. 11. Inde verò fieri potest coniectura, si Deus tam benignus & liberalis est cum peccatoribus nondum pœnitentiam agentibus, verisimile est, cum his, qui pœnitentiam agũt, longe esse liberaliorem; ita vt etiam priora eorum bona remuneret.

Ad Rom. Sap.

7 Præterea indicant hanc sententiam sancti Patres exponentes verba illa ad Galatas 3. *Tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa*, vbi Hieronymus prædicta verba sic ait esse intelligẽda, quòd Galatæ qui priùs in Christum crediderũt à Iudeis, & Gentilibus multa propter Christum passi fuerant, quę frustra, & sine fructu eis futura erant, si à Christi gratia recessissent: & hoc est passos esse sine causa; cur autem additum sit. *Si tamen sine causa*, declarat Hieronymus dicens. *Simul & hic aspiciendum quod quicunque ob Christi fidem laborauerit, & posteà lapsus fuerit in peccatum, sicut priora sine causa passus dicitur fuisse dum peccat, sic rursum non perdat ea, si ad pristinam fidem, & antiquum studium reuertatur.*

Hieron.

Quem sensum indicauit etiam Ambros. dicens: *Galatæ multa passi sunt infamiores experti, cuius rei meritum perdiderant mittentes se sub lege; sed quia adiecit. Si tamen sine causa, ostendit sperare se posse reformari illos.* Et Anselmus, *sine causa, id est, sine vtilitate vestra: non tamen affirmando hæc dico, ne in desperationem cadatis; sed quia vtrumque est in voluntate vestra, dico conditionaliter, sine causa enim passi estis, si in hoc errore perseueretis; non sine causa, si resipiscatis.* Et D. Thomas ibi eundem sensum sequens concludit. *Ex hoc autem habetur quod opera mortificata reuiuiscunt.* Chrysostomus autem illum locum sic legit. *Tam multa passi estis frustrà, si tamen frustra*; & eodem modo exponit hoc vltimum verbum, dicens. *Significans videlicet, si volueritis expergisci, ac reuocare vos ipsos, non frustra passi fueritis.* Et continuat dicens. *Vbi sunt nunc qui tollunt pœnitentiam, ecce hi spiritum acceperant, signa fecerant, confessores fuerant, innumerabilia pericula, varias persecutiones Christi causa perpessi fuerant, & post tam multa recte facta a gratia exciderant, & tamen dicit: Si volueritis, potestis vos ipsos reuocare.* Nec potest hoc exponi de sola reuocatione ad statum gratiæ, quia per hoc non tolleretur quominus priores passiones fuissent frustra, id est, ipsis inutilia & sine fructu: intelligit ergo potuisse illos reuocari per pœnitentiam ad eum statum, in quo priora opera eis essent fructuosa & vtilia. Atque ita intellexit tam Paulum, quã Chrysostomũ Theophylactus ibi. Expressiùs verò quàm cæteri Theodoretus. *Non pro lege, sed pro Christo passi estis: qui autem Christum reliquistis, nihil ex passionibus deinde lucrifacietis. Sed bonam spem eis ostendens, subiungit, Si tamen sine causa: si enim vultis manere in gratia pro vestris perpessionibus mercedẽ accipietis.* Qua propter argumentum hoc non tantùm auctoritate horum Patrum, sed ipsius etiam Pauli hanc veritatem confirmat. Nam licèt verba Pauli alios etiam sensus patiantur, tamen hic est satis proprius, & accommodatus; &, cùm à tot Patribus asseratur, non sine temeritate reijceretur.

Ambros. Ansel. D. Tho. Chrysost. Theophyl. Theodoret.

Probatur etiam ex Concilio Tridentino.

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 TErtio præcipuè probatur hæc veritas ex Concilio Tridentio ſeſſ. 6. cap. 16.vbiait, iuſtificatis in Chriſto, in quos ipſe ſuam virtutem influit tanquam caput in membra, nihil deeſſe, *quominus plenè illis quidem operibus, quæ in Deo ſunt facta diuinæ legi pro huius vitæ ſtatu ſatisfeciſſe, & vitam æternam ſuo etiam tempore, ſi tamen in gratia deceſſerint, conſequendam verè promeruiſſe cenſeantur*. Et canone 32. repetit, & ſub anathemate definit, *iuſtum per bona opera mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſequutionem*. In quibus verbis primùm aduerto per hanc conditionalẽ explicare Concilium aliam, quam eodem cap. 16.& can. 26. poſuerat. *Si vſque in finem perſeuerauerint*, (ſeu quod perinde eſt) *bene operantibus vſque in finem*, non enim intelligit eſſe neB ceſſariam talem perſeuerantiam vel continuationem in bene operando, vt nunquam per peccatum interrumpatur; ſed eam perſeuerantiam requirit quæ ad ſalutem conſequendam ſufficiat. Cùm enim Scriptura dicit. *Qui perſeuerauerit vſque in finem, ſalnus erit*, non intelligit ſolùm de his, qui toto tempore vitæ ſine lapſu perſeuerant, ſed de omnibus qui finalem perſeuerantiam aſſequuntur. Sic ergo Concilium eam conditionem perſeuerandi intellexit,& ad hoc declarandum, & tollendam omnem dubitationem, dixit in citatis, & poſteriorib locis. *Si in gratia deceſſerint*. Quæ conditio expletur, etiam ſi poſt multa bona merita vitæ æternæ aliquis mortaliter peccet, dùmodo poſteà per pœnitentiam reſurgat, & C ſic pœnitens moriatur.

9 Ex quo manifeſtè conuinci videtur merita per peccatum mortificata per pœnitentiam reuiuiſcere: quia meritum reuiuiſcere nihil aliud eſt, quàm in tali ſtatu conſtitui, vt, ſi in illo moriatur homo, illius præmium conſequatur: ſed hoc fit per pœnitentiam iuxta doctrinã Concilij: ergo. Probatur minor, quia poſitis omnibus conditionibus requiſitis vt meritum cõſequatur præmiũ ſuũ, non poteſt illo priuari: ſed per pœnitentiam conſtituitur præcedens meritum in tali ſtatu, vt iam habeat omnes conditiones requiſitas ad ſuum præmium: nam hę conditiones tantùm ſunt, quòd opus fuerit bonum, & ab homine iuſtificato, & in Deo, ſeu ex Dei gratia & auxilio factũ: quæ omnia ſupponimus habuiſſe illa opera quæ mortificata fuerunt. Vltima verò conditio A eſt vt homo in gratia decedat: & hæc completur per pœnitentiam, vel actu, ſi pœnitentia finalis ſit, vel aptitudine, ſeu ex vi talis ſtatus, ſi abſolutè de vera pœnitentia loquamur: ergo, poſita hac conditione, talia opera iam ſunt viua, & efficacia ad conſequendum præmium. Patet conſequentia, quia præter hęc (vt idem ait Concilium) nihil ampliùs deeſſe credendum eſt iuſtorum operibus vt præmium vitæ æternæ conſequantur. Atque hoc Concilij teſtimonium efficaciſsimum eſſe cenſeo, & ex illo ſumendum eſſe veram intelligentiam atque rationem huius veritatis. Priùs verò quàm illam declaremus de alio puncto dicẽdum eſt, ex quo propria ratio huius veritatis pendet.

Ex his autem omnibus concludimus, quã uis hæc veritas deſide nõ ſit: iam vero adeo Quis ſit hu
B certam eſſe, vti ſine temeritate, & impietate ius opinio
aliqua negari non poſsit. Ita ſentiunt om- n certitu
nes fere moderni ſcriptores, & meritò, tum do.
quia communis eſt Scholaſticorum conſenſus: tum quia Scriptura ſacra, vt à ſanctis Patribus intelligitur, hoc indicat: tum etiam quia Concil. Trident. multum fauet: tum deniq; quia eſt diuinæ prouidentiæ, & pietati, hominumq; fragilitati conſentaneum, neque eſt vlla difficilis ratio vel auctoritas, quę obſtet, vt magis ex ſequẽtibus patebit.

SECTIO III.

An merita mortificata ad priſtinũ ſtatũ reuocentur ſuumq; effectũ habeant ex iuſtitia vel miſericordia.

DOctores frequenter dicere ſolent totũ hoc opus Dei eſſe ſolius miſericordiæ. Ita ſentiunt 1 Opinio pri
Alex. Alenſ. & Bonauent. locis ma.
citatis, & præterea Bonauent. d. 22. artic. 1. q. 1. ad 2. Et ibi Paludanus q. 1. n. 7. Gabr. art. 3. dub. 2. Scotus art. 2. Qui omnes hanc differentiam conſtituunt ob quam redeunt merita, & nõ peccata, quia illud eſt opus miſericordiæ, quod non habet locum in peccatis remiſsis iterum reuocandis, ſeu imputandis. Et poteſt hęc ſententia ſuaderi argumentis ſuprà factis, quòd peccatori nullum præmium ex iuſtitia deberi poteſt; & quod peccatum in rigore iuſtitiæ meretur vt propter illud homo priuetur omni bono.

Veruntamẽ hęc ſentẽtia, ſi nõ ampliùs ex- 2 Impugna-
plicetur, non ſatisfacit in primis teſtimonio tur.
Paul

Pauli quod explicandum ſuſcepimus; & de A retributione horum meritorum intelligendum eſſe oſtendimus: nam in eo Paulus ait non eſſe Deum ita iniuſtum vt hoc præmiũ neget: ergo ſupponit eſſe debitum ex iuſtitia, nam aliàs, licèt Deus illud negaret, non eſſet iniuſtus: ergo non eſt hoc negotium ſolius miſericordiæ. Secundò non ſatisfacit teſtimonio Concilij Trident. imi: nã, vbi intercedit vera ratio meriti cum omnibus cõditionibus requiſitis ad meritum de condigno, intercedit iuſtitia: ſed in hoc negotio interuenit meritum cum omnibus requiſitis iuxta doctrinam Concilij, vt declaratum eſt: ergo intercedit hic ratio iuſtitię. Tertiò, quia illa ſentẽtia ita ſimpliciter inB tellecta deſtruit veritatẽ demonſtratã de reuiuiſcentia meritorum, nam, ſi, ablato peccato per pœnitentiam, Deus ex ſola miſericordia conferat præmium correſpondens illis meritis, ergo non confert propter illa, ſed liberaliter quia vult: nam, ſi conferret propter merita, iam eſſet iuſtitia: ergo reuera non reuiuiſcunt merita, ſed ad ſummum dici poſſet, Deum ex ſua miſericordia illa reputare ac præmiare ac ſi eſſent viua. Quarò denique deſtruit illa ſententia omne firmum fundamentum huius veritatis: quia, ſi non eſt iuſtitia, non eſt etiam debitum nec obligatio, ſed mera voluntas: hæc autem voluntas nobis manifeſtata non eſt niſi quatenus eſt manifeſtata iuſtitia: ergo qui hanc tollit, non poteſt cum fundamento affirmare, Deum habuiſſe huiuſmodi voluntatem.

Eſt igitur alia ſententia extremè contra- 3
Secũda ſen
ria, quæ affirmat hic interuenire propriam C tentia.
iuſtitiam fundatam in dignitate tum operum precedentium, tum ipſiuſmet actus pœnitentiæ ſeu contritionis, quo peccator reſurgit à peccato. Et de prioribus quidem actibus res eſt manifeſta, nam in illis neceſſaria fuit condignitas proportionata, & requiſita ad perfectum meritum, quod à principio in eis fundatũ fuiſſe ſupponimus. Altera verò pars de ipſo actu pœnitentiæ declaratur, nam per illum peccator ſatisfacit Deo ad æqualitatem pro offenſa cõtra Deũ facta, quia tantum reddit, quantũ abſtulit, cùm perfecto modo cõuertatur in Deum, à quo per peccatum auerſus fuit: ergo peccator ſic iam pœnitens nõ poteſt iuſtè priuari fructu priorum meritorum; ergo ex vi iuſtitiæ fundatæ in valore actus pœnitentię reuiuiſcunt ipſa merita. Prima cõſequentia probatur, quia is, qui ad æqualitatem ſatisfacit, implet totam obligationem ſuam: nihil ergo amplius debet: ergo nullo iuſtitię titulo poteſt ſuis bonis priuari, qualia ſunt ſua merita. Sicut ſi ſubditus grauem iniuriam regi intuliſſet, & poſteà pro illa condignè & ad æqualitatem ſatisfeciſſet, non poſſet vlteriùs propter illammet iniuriã priuari bonis ſuis: aut, ſi Rex alio titulo eſſet illi debitor v.g. ſtipẽdij pro rebus aliàs bene geſtis, non poſſet iuſtè illud denegare.

Hęc verò ſentẽtia falſa eſt. Primò quidẽ, 4
quia ſupponit falſum fundamentum, ſcili- Refellitur.
cet quòd peccator ſatisfaciat Deo ad æqualitatem pro iniuria illata: quod in ſuperioribus attigi, & latiùs oſtendi in 1. tomo 3. p. diſp. 4. ex differentia inter offenſam & ſatisfactionem, quòd illa menſuratur ex dignitate perſonæ offenſæ; hæc verò ex conditione perſonæ ſatisfacientis: quæ duæ perſonæ in hoc negotio non ſeruant inter ſe proportionem. Secundo, non video quomodo verè poſsit iuſtitia hæc fundari in dignitate ipſius actus contritionis: nam in primis interrogo an hęc iuſtitia fundetur in tali actu tanquam in cauſa propria & per ſe illius, vel ſolùm tanquam in cauſa per accidens, qualis eſt remouens prohibens? Primũ dici non poteſt, quia contritio non cõtinet in ſe meritum, neq; eſt propria ratio obtinendi præmiũ, quod prioribus meritis reſpondet, vt per ſe notum eſt: in præſenti autem negotio propria ratio, & cauſa per ſe eſt ipſum meritum. Secundum autem diceretur probabiliter, niſi adiungeretur, hanc ipſam cauſalitatem per accidens ſeu remotionem impedimenti fieri titulo & modo iuſtitiæ; hoc enim impoſsibile eſt. Quia ibi non eſt aliud impedimentum niſi peccatũ commiſſum: ergo hæc cauſalitas per accidens nihil aliud eſt quàm expellere peccatum: ſed dici non poteſt contritionem expellere peccatum de iuſtitia, aliàs gratia etiam de iuſtitia nobis infunderetur poſita contritione contra Cõcilium Tridentinum Conc. Trid.
ſeſſ. 6. cap. 7. & 8. Vnde confirmatur, nam cauſalitas neceſſaria, vt merita reuiuiſcant, eſt illa per quam impletur vltima conditio à Concilio poſita, ſcilicet. *Sim gratia diſceſſerit*, quæ impleri nõ poteſt niſi gratia reſtituatur: ſed actus pœnitentię ob dignitatem ſuã non poteſt ex iuſtitia efficere vt gratia reſtituatur: nõ ergo poteſt ex iuſtitia efficere vt merita redeãt. Quod tandẽ in hũc modum declaratur, nã, vel loquimur de actu cõtritionis vt ordine naturę antecedit infuſio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem gratiæ, vel vt informato per illam: prio A ne, vt per se constat: huiusmodi autem esset illa perpetua carétia fructus meritorum præcedentium. Igitur potuisset Deus sine repugnantia, & sine iniustitia statuere vt peccans mortaliter ipso facto irrecuperabiliter amitteret priora merita, quantumuis posteà resurgeret, & pro iniuria satisfaceret: nam, vt rationes factæ conuincunt, totum hoc iustè caderet sub demeritum peccati, si Deus toto rigore voluisset pœnam eius statuere. Sicut leges humanæ decernunt vt hæreticus ipso facto sit priuatus bonis suis: quam pœnam non effugiet quantumuis Ecclesiæ posteà satisfaciat. Et qui furatus est centũ, licèt posteà illa restituat, non propterea pœnam legis euadet. Et in exemplo superiùs posito de illo qui iniuriã Regi intulit, & posteà ad æqualitatem satisfacit, si ex vi delicti merebatur iuxta statutas leges priuari bonis suis, aut sibi debitis à quocunque, etiam à Rege, propter prædictam satisfactionem, non effugeret B pœnam illam. Sic ergo est in præsenti, ideoque ex vi illius satisfactionis non potest inferri reparatio & restitutio priorum meritorum, nisi prius aliunde supponatur illam pœnam non esse pro peccato hominibus impositam: quodsi hoc supponitur, impertinens est ad rem præsentem illa satisfactio ad æqualitatem.

Et præterea declaratur ostendendo simul illam rationem ex solo hoc capite esse insufficientem. Nam, qui nunc iustificantur per solam attritionem cum sacramento, nõ possunt dici satisfacere ad æqualitatem illo modo pro culpa, quia in attritione non est illa condignitas, nec formalis repugnantia cum culpa, quæ contritioni attribuitur iuxta prædictam sententiam, & tamen etiam per illam iustificationem reuiuiscunt præcedẽtia merita, quia per illam etiam completur illa vltima conditio meriti quam Concilium Tridentinum postulat: ergo signum est non pendere hãc reuiuiscentiam ex illa satisfactione. Fortasse dicetur, applicari tunc per meritum Christi totum quod necesse est ad supplendam illam æqualem satisfactionem. Sed in primis hoc minùs certum est, quàm quod merita reuiuiscant: Deinde hæc conditionalis vera est, si homini attrito remittatur culpa per Christum, & reddatur gratia, ex hoc præcisè reuiuiscunt merita præcedentia, etiamsi fingamus nullam æqualitatem satisfactionis suppleri: nam illo præcisè posito,

5 Etiã si verum esset fundamentum impugnatum, collectio nulla esset.

6 Obiectio. Soluitur.

7 Impugnatur ratio istius opinionis, vt minus sufficiens.

Occurritur responsioni.

sito, complentur omnes conditiones positæ in Concilio Tridentino, quibus positis nihil deesse potest ad consequendum præmium meritorum. Est ergo illa æqualitas satisfactionis ad rem præsentem impertinens, neque ex hoc titulo potest dici negotium hoc ex iustitia fieri.

8 Obiectio pro secũda opinione.

Sed obijci potest, Nam merita iustorum per se, & natura sua sunt digna æterna mercede cum effectu consequenda, etiam si interponatur peccatum, dummodo postea auferatur, & homo tãdem in gratia moriatur: ergo nõ potest Deus facere, quin homo resurgens à peccato maneat dignus præmio præcedentium meritorum: ergo non potest facere, quin merita reuiuiscant: quia nihil aliud est reuiuiscere, quàm manere digna præmio tam secundùm se, quàm ex parte subiecti iam non habentis impedimentum, ergo hoc sequitur intrinsecè ex natura iusti B ficationis à peccato, quia, quod non est separabile ab illa, etiam de potentia absoluta satis intrinsecum illi est. Prima etiam consequentia nota est, quia non potest Deus priuare bona opera gratiæ dignitate sibi intrinseca, & connaturali. Antecedens verò patet, quia nunc de facto illa opera hoc merentur de condigno, quam condignitatem non accipiunt à diuina promissione; sed potiùs diuina promissio illã in ipsis supponit, vt sæpe aliàs à nobis dictum est.

Soluitur. Respondetur, In ipsis quidem operibus ratione suæ perfectionis, & gratiæ, à qua profluunt, esse sufficientem cõdignitatem, seu proportionem, vt possit eis præmium promitti sub prædicto modo, & cõditione; C tamen de facto non conferre ius iustitiæ ad præmiũ, nisi iuxta modum diuinę promissionis. Deus autem non cogitur promittere præmium secundùm omnem modum, seu secundùm totam capacitatem operis secundũ se spectatam; sed potuit promissione facere pro suo arbitrio iuxta varias regulas sapientiæ suæ, vt per se notum videtur. Potuit ergo sub hac conditione promittere præmiũ nostris meritis, scilicet si in gratia perseueremus, vel (quod perinde est) dũmodo post tale meritum nullum peccatum mortale cõmittamus; tunc autem non reuiuisceret merita, quod fuisse possibile de potentia absoluta omnes Theologi pro cõperto habent, nec videtur esse vlla probabilis dubitandi ratio. Tunc autem, licèt in ipsis operibus secundùm se spectatis maneat semper eadem dignitas, & proportio, quę etiã manet, licèt homo in peccato mortali moriatur; tamen ipsi homini, etiam à peccato resurgenti, nõ conferrent ius ad præmium; neq; secũdùm præsentem statum facerent illum dignum præmio, simpliciter loquẽdo: quia, vt homo nunc sit dignus præmio, non satis est fecisse opera digna præmio; sed necesse est, vt talia opera in ipso permaneant secundùm moralem æstimationem; neq; sint ita retractata, & deperdita, vt iam omnino sint quasi destructa, & nec physicè, nec moraliter præsentia. Sicut etiam, vt homo nunc sit dignus pœna æterna, non satis est fecisse opus dignum illa pœna, sed necesse est, vt tale opus adhuc moraliter maneat, & destructum non sit. In prædicto autem casu, si Deus illo modo promisisset præmium, omnino, & irrecuperabiliter destruerentur merita per mortale peccatum subsequens: nam licèt dignitas operis non proueniat, aut pendeat ex promissione Dei; tamen illa moralis permanentia, qua opus transactum censetur adhuc durare in acceptatione diuina, multum pẽdet ex promissione Dei: Atq; etiã ex iusta pœna pro peccato statuta oriri potest quòd homo censeatur omnino amittere illud opus peccando, ita vt ex vi illius iam non fiat dignus præmio. Vnde potest argumentum in simili forma instari: Nam peccatum est dignũ perpetua, & irrecuperabili amissione bonorum omnium: ergo nunc cõstituit hominem dignum tali omissione: ergo hoc ipso, quod homo peccauit, quantumuis posteà resurgat, semper manet dignus illa perpetua amissione. Item proportionali argumento ostendi posset, hominem manere dignum æterna pœna propter peccatum semel commissum, etiamsi retractatũ sit. Imò etiam colligi posset, hominem nunc incurrere propter peccatum reatum maioris pœnæ, quam Deus taxauerit: quia peccatum secundùm se consideratum dignum est maiori pœna: igitur hęc moralis affectio (vt sic dicam) & permanentia meritorum, aut demeritorum multum pendet ex lege Dei taxantis præmia, vel pœnas meritorum.

Quæ misericordia intercedat in reparandis meritis mortificatis.

9 Dicendum ergo censeo opus hoc supponere misericordiam, & consummari per iustitiam. Quod quidem in communi satis constat ex vtraque sententia tractata. In particulari verò de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decretum ex misericordia erga peccatores.

claratur, nam in primis necessaria fuit misericordia illius æterni decreti, quo Deus statuit leges, & promissiones circa peccatores & iustos: circa peccatores quidè quatenus statuit nō eos punire ex toto rigore condigno, sed citra condignū, vt est in ore omniū Theologorū. Et (inter alia) benignitatē hāc in hoc ostendit quod noluit eos punire, priuatione omnium meritorum, quam, vt sic dicam, ipso facto incurrerent sine vlla spe remissionis talis pœnæ. Sed solùm voluit id quod intrinsecè, & necessitate quadam comitatur peccatum, scilicet, vt quandiu est, impediat, & faciat hominem incapacē præmij de condigno correspondentis quibuscunque meritis, donec peccatum tollatur. Rursus circa iustos interuenit misericordia in æterna promissione, qua Deus statuit dare hominibus præmium omnium meritorum, has solùm conditiones ab eis exigendo, scilicet vt talia opera meritoria operétur in gratia, & ex gratia, & quòd eo tempore quo eis daturus est præmium in gratia eos inueniat. Quare, si aliquis inquirat vnde habeamus certitudinem prioris decreti seu legis misericordię circa peccatores. Respondemus ex hac benigna promissione circa iustos necessariò colligi misericordiam illam circa peccatores. Quia, si Deus statuisset punire quodlibet peccatū mortale amissione perpetua omnium meritorum præcedentium, non potuisset expleri circa iustos illa conditio, scilicet, quòd, si tempore, quo recepturi sunt præmium, inueniātur in gratia, recipiant totum præmium omnium operum, quæ in gratia, & ex gratia operati fuerunt: quia, si priora merita interrupta fuissent per peccatum mortale, etiamsi posteà inuenirentur in gratia, non reciperent præmium illorum meritorum: quod repugnat promissioni & misericordiæ erga iustos, quam secūdo loco posuimus. Illa ergo promissio erga iustos necessariò supponit, vel includit priorem legem misericordiæ erga peccatores.

Aliud erga iustos.

Vtriusque decretifundamentū.

10 Si verò aliquis vlteriùs inquirat vnde hanc posteriorem legem & promissionem habeamus. Respondetur, ex diuinis Scripturis à sanctis Patribus distinctiùs quàm anteà à Concilio Tridentino explicatis. Nā Scripturę simpliciter promittunt vitā æternam benè operantibus in Deo: hanc autem promissionem intellexit Cōcilium esse ita absolutam, vt ad suam obligationem, & cōplemētum nihil aliud requirat, nisi vt persona semel habens tale meritū sit Deo grata quando receptura est præmium. Quanuis autem hæc expositio auctoritate Concilij, quod expressè illam docet, vt vidimus, sufficienter confirmetur, tamen non obscurè probari etiā potest ex verbis Pauli, quæ declaranda suscepimus, quæ supponunt deberi præmium ex iustitia huiusmodi operibus expleta illa conditione, adeo vt esset iniustus Deus si illud non daret: nō posset autem interuenire talis ratio iustitiæ, nisi præcessisset talis promissio, vt constat, tum ex generali ratione meriti de cōdigno, vt nūc suppono, tum ex speciali difficultate quam in præsenti facit superueniens peccatū post præcedentia merita.

Præter hæc necessarium etiam est aliud opus misericordiæ, quod est remittere peccatum ei, qui post multa merita mortaliter peccauit, & posteà pœnitentiam agit. Illi enim non debetur remissio peccati ex iustitia propter præcedentia merita, quia ipsum peccatum intrinsecè repugnat tali merito, & consequenter etiam est contra leges iustitiæ, imò etiam contra leges misericordiæ propositas. Probatur, quia peccatum semel commissum antequàm remittatur, semper inhæret personæ, & reddit illam incapacem debiti, seu iuris iustitiæ ad Deum, & ideo impedit præcedentia merita, ne ipso durante, & vt ita dicam, in sensu composito tali subiecto debeatur de condigno præmiū aliquod præcedentium meritorum: ergo impossibile est quòd remissio ipsa peccati debeatur propter illa merita, cùm ante remissionem concessam semper supponatur peccatum. Quæ ratio probat, nec remissionem ipsam nec contritionem, vel auxiliū gratiæ ad illam efficiendam dari de condigno propter præcedentia merita, ideoque etiam in hoc necessario interuenire misericordiam vt mortificata merita possint reparari. Vnde etiam fit, hic etiam supponi aliam legem misericordiæ erga peccatores scilicet, non puniendi illos rigorosè, sed citra condignum in hoc, vt non statim priuétur auxilijs gratiæ sufficientibus, vel etiam efficacibus propter commissum peccatum, quanuis ipsum de se dignum esset tota illa pœna, si rigore iustitiæ Deus vti voluisset. Addo pretereà etiam supposita hac gratia auxilij, & contritionis, remissionem peccati non deberi ex iustitia, cùm tota iustificatio gratis fiat, & iustificatio remissionem peccati includat: vtrumque enim expressè defi-

11 Alia misericordia, quæ interuenit in hac viuificatione.

definiuit Concilium Tridentinum. Cùm ergo reuiuiscentia meritorum ex remissione peccati nascatur, necesse est vt ex hoc etiam capite per misericordiam fiat.

Quomodo in reparandis mortificatis meritis iustitia intercedat.

11 IAm verò, quòd supposita hac misericordia id quod reliquum est ex iustitia fiat, optimè probatur argumentis factis contra priorem sententiam. Et vlteriùs declaratur ex proximè dictis de diuina promissione: quia omne debitum Dei ad hominē sub conditione proportionalis operis, est debitum iustitiæ: imò non potest alio modo in Deo reperiri: sed ablato peccato per Dei misericordiam, statim incipit deberi præmium priorum operum eis proportionatū, & ex promissione diuina sub cōditione talium operū: ergo est debitum iustitiæ. Atq; ex eisdem principijs procedunt optimè alię rationes, quæ fieri solent. Vna est supra tacta, quòd diuinæ iustitiæ repugnat in æternum punire spirituali pœna, seu carentia alicuius gradus gratiæ, & visionis Dei peccatum mortale, quod in hac vita remisit: sed nisi præmiaret meritum mortificatum per peccatum quod posteà remissum est, puniret huiusmodi peccatum tali pœna perpetua: ergo est hoc alienum à diuina iustitia: ergo è contrario præmium reddere talibus meritis est opus iustitiæ. Hæc enim ratio necessariò supponit illam legem misericordię cum peccatoribus, vt ipso facto non statim incurrant per peccatū amissionem perpetuam omnium meritorum. Atq; hoc modo optimè etiam iuuatur hæc ratio ex verbis Ezech 18. *Si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor.* Satis enim recordaretur Deus talium iniquitatū, si propter eas præmium perpetuum præcedentiū meritorum denegaret. Et ideo tam Glossa ibi, quàm omnes intelligunt locum illum de recordatione peccatorum quoad aliquam punitionem perpetuam: nam quoad temporalem punitionem recordatur sæpe Deus peccatorum remissorum, quia illa est pœna amicorum, purgationem faciens, & non perpetuum nocumentum.

Ezech. 18.

13 Explicata vi quā habet ratio

Hinc etiā robur habet ratio, qua D. Thomas in hac materia vtitur 3. p. quæst. 89. art. 5. Nam opera meritoria semel facta semper manēt in acceptatione diuina: quòd autem huic, qui ea fecit, non sint efficacia ad præmium, prouenit ex impedimento peccati superuenientis: ergo, ablato peccato per pœnitentiam & remissionem eius, recuperant illa merita efficaciam perducēdi hominem ad vitam æternam. Hactenus ferè D. Thomas. Nos verò vlteriùs subsumimus, sed efficacia meritorum perducendi hominem ad statum præmij est efficacia iustitiæ (agimus enim de proprio merito de condigno) ergo remisso peccato, quidquid posteà fit ex vi talium meritorum, fit ex iustitia. Imò iuxta mentem D. Thomæ eandem efficacitatē habent merita post ablatum peccatum, quā habebant ante peccatum commissum. Vnde sicut hæc erat ex vi iustitiæ, ita & illa. Hic verò discursus supponit misericordiæ legem & promissionem suprà declaratas. Quòd vt meliùs intelligatur, aduertendum est, meritum postquàm præcessit, non manere alicubi formaliter, sed relinquere in homine ius ad præmium, quod ius in gratia fundatur; manere autem in Deo quantū ad acceptationem ad dandum pro illo præmium suo tempore. Peccatum ergo superueniens excludere quidem potest ab homine formaliter gratiam, & consequenter ius ad tale præmium secundùm præsentem statum: à diuina autem acceptatione non potest delere formaliter ipsum meritū, vt per se notum est, quia sunt, vt sic dicā, in diuersis personis: ad summum ergo posset illā acceptationem expellere demeritoriè: quod faceret, si Deus statuisset punire omne peccatum mortale perpetua amissione præcedentium meritorum; tunc enim intelligeremus Deū solùm acceptare merita sub hac conditione. *Nisi per peccatum superueniens amittantur*, ideoque commisso peccato sniiri acceptationem. At verò ostendimus Deum nō statuisse punire peccatum tali pœna, nec acceptasse merita sub illa cōditione, sed sub alia longè liberaliore; ergo nec demeritoriè valet peccatum delere talia merita ex diuina acceptatione; sed solùm impedire ne habeant effectum secundùm præsentem statum peccati: ergo ablato impedimento per pœnitentiam, manet acceptatio expedita, & cum eādem efficacia, & obligatione. Atque ita constat quomodo prædicta ratio prędictis legibus & principijs à nobis positis nitatur.

D. Tho. veritas confirmatur.

Quatenus præcedens meritū in homine maneat.

Quomodo ex opere misericordiæ oriatur debitum iustitiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 SEd interrogabit aliquis, quî fieri possit vt ex opere misericordiæ immediatè oriatur debitum iustitiæ, cùm hę virtutes habeant conditiones repugnantes. Respondetur, etiam inter homines non esse hoc nouum: nam liberalis donatio ex misericordia sæpè fit, & illa semel facta iam nõ possumus secundum iustitiam priuare alterum re donata, vel fructibus eius. Inter homines autem & Deum est hoc multò magis necessarium: nam, vt rectè dixit Augustinus, de grat. & lib. arbitr. *c. 6. Cui daret coronam iustus iudex, nisi prius dedisset gratiam misericors pater, & quo modo esset ipsa corona iustitiæ, nisi præcessisset gratia, qua iustificat impium: quomodo ista debita redderentur, nisi prius illa gratuita donarentur.* Accedit quòd hæc iustitia non oritur ex illa misericordia tanquam ex causa per se, sed tanquam ex causa per accidés, scilicet remouente prohibens. Hæc enim est differentia inter merita quæ consequuntur iustitiam de nouo reparatam, & quæ præcesserunt, quòd gratia ipsa, licèt ex misericordia accepta, est principium per se illius iustitiæ, quę inuenitur in meritis quę ab ipsa procedunt: quod non est inconueniens, quia in eis interuenit noua libertas & industria hominis cum gratia Dei. At verò respectu meritorum præcedentiũ gratia præsens solùm aufert impedimentum peccati: iustitia autem fundatur per se in priori gratia & fructibus eius sub diuina promissione superiùs declarata, & ideo faciliori negotio conciliantur in hoc opere misericordia & iustitia.

Augustt.

15 Assignata ratio in statur.

Sed vrgebit aliquis, nam vt ex promissione sub conditione operis sequatur obligatio iustitiæ, necesse est vt tale opus sit proportionatum præmio promisso: in præsenti autẽ hæc promissio non potest habere proportionatum opus, quia nec illud, quod præcesit peccatum, proportionatum iam est, cùm sit mortificatum; neque etiam ipsum opus pœnitentiæ, quod post peccatum sequitur, est proportionatum ad condignitatem meriti, cùm nec ad satisfactionis æqualitatem proportionem habeat, sine qua esse non potest meritum de condigno. Quomodo enim quispiam nouũ aliquid mereri incipiet, qui nondum pro debito proprio satisfecit.

16 Falso tamẽ

Respondetur duplicem in hoc negotio interuenire promissionem. Vna est de remittendo peccato ei, qui veram pœnitentiam egerit: & hanc fatemur non fundari in opere proportionato in ratione meriti, vel satisfactionis æqualis, sed solùm in ratione dispositionis, & ad summum in ratione meriti de congruo, & imperfectæ satisfactionis. Vnde rectè colligitur beneficium illud, quod per se ac proximè datur ratione talis actus pœnitentiæ, scilicet primam gratiam sanctificantem, & remissionem peccati, non dari ex iustitia respectu ipsius pœnitentis (vt excludamus nunc iustitiã Christi) sed dari ex misericordia, ideoque gratis, vt dixit Concilium Tridentinum. Altera est promissio, quę facta est operibus in gratia, & ex gratia factis, nimirum de dando illis æterno præmio, quæ non est absoluta simpliciter, sed conditionata, scilicet si ex parte hominis, qui recepturus est præmiũ, non ponatur impedimentum, quod duret eo tempore vel momento, quod opportunum est ad recipiendum præmium, vt declaratum est. Hæc autem promissio ad totum illud quod in ea promittitur, & eo modo quo promittitur, supponit proportionem sufficientem in eo opere, cui fit promissio: quia & est opus gratiæ, quæ de se est perpetua, & semen gloriæ, & quodam modo deificat hominem, & cõsequenter etiam eius opera, & est opus propter Deum factum, ex eiusque motione & auxilio, & propter hos titulos ita ei placitum, vt, quantum est ex se, maneat semper in eius acceptatione, neque quoad hoc possit per superueniens peccatum destrui aut maculari. Vnde sit tandem, vt sit maximè proportionatum ad promissionem infallibilis præmij sub ea conditione. *Si in gratia decesserit*, seu, quod idem est, *si in persona non sit impedimentum.* Negatur ergo quod in obiectione assumitur: nam iustitia quæ in hoc opere interuenit, in hac posteriori promissione fundatur, & hæc proportionatum opus supponit, vt ostendimus. Nec refert quod talia opera posteà mortificata sint, quia dicta promissio non fit illis sic mortificatis, sed vijs, & in gratia factis.

Qua ratione loquendum sit.

17 SEd quæret tandem aliquis quomodo simpliciter loquendum sit de reuiuiscentia meritorum, an quod sit iustitiæ opus, vel misericordiæ. Respondetur primò satis commodè dici posse vtriusque virtutis opus esse, & vtramque in hoc negotio tam illustres partes habere, vt vix possit vni

vni potiùs, quàm alteri tribui. Quod si de omnibus operibus Dei scriptum est. *Psalm. 24.* *Vniuersa viæ Domini misericordia, & veritas*, nullum erit inconueniens quòd huic operi veluti per antonomasiam hoc tribuamus. Deinde dicitur ad respondendum aliquid magis in particulari, necessariò prius tollendam esse ambiguitatem vocis. Nam reuiuiscentia meritorum significare potest vel solam ablationem impedimenti, quo merita mortificabantur, vel solam retributionem talium meritorum, seu acceptationem ad illam, quatenus durat etiam pro illo statu in quo homo à peccato surrexit; vtrumque enim videtur posse illa voce significari. Nã, cùm meritum per solam interpositionem peccati mortificatum sit, per solam etiam ablationem eius videtur viuificari: &, quia meritum in tantum dicitur esse viuum, in quantum secũdùm præsentem iustitiam est efficax & acceptum ad præmium; ideo etiã hoc nomine aut titulo optimè reuiuiscere dicitur, quatenus in hoc subiecto incipit habere efficiam in ordine ad præmiũ. Priori ergo modo reuiuiscentia meritorum dicetur esse opus misericordiæ: posteriori autem modo esse opus iustitiæ præsuppositæ misericordiæ: nulla enim potest esse iustitia quæ obliget Deum, quæ misericordiam nõ supponat. Quæ omnia satis patent ex dictis.

18 Soluuntur fundamẽta dicentium non loqui Paul. de meritis mortificaris.

Vltimò ex dictis facilè expediuntur duo vltima fundamenta eorum, qui negant Paulũ in nostro themate loqui de operibus mortificatis, quæ in sectione prima proposuimus, eorumq; solutionẽ in hunc locum reseruauimus. Vnum erat, quia hæc restitutio meritorum non est opus iustitiæ, Paulus autem loquitur de opere & retributione ex iustitia. Assumptum ostendebatur, quia peccator dum est in statu peccati nullũ ius iustitiæ respectu Dei retinere potest. Ad quod breuiter dicimus verum esse peccatorem pro eo statu in se nullum habere ius iustitiæ, quo Deum ad aliquid agendũ obliget, vt optimè argumentum probat. Et per se patet, quia dum in eo statu perstiterit, nihil à Deo ex iustitia consequetur: neq; etiã tenetur Deus ex iustitia eum ab illo statu eruere. Nihilominus tamen illud ius quatenus fundatur in merito, quod in diuino conspectu semper præsens manet, ita etiam perseuerat in eiusdem acceptatione vt ablato impedimento à persona, statim in ipsam redeat. Et in idem ferè reddit, quod Scot. d. 22. dicit, ius peccatoris permanere, esse tamen suspensum quandiu est in peccato, vel quod etiam ait, peccatorem retinere ius, nõ tamen actionem respectu Dei, quãdiu in illo statu permanet. Res enim eadem est, melius vero dicitur ius illud permanere in acceptatione Dei, quã in ipso peccatore. Replica autẽ, quæ ibi fiebat solùm probat opus hoc iustitiæ supponere plura beneficia misericordiæ: quod nos concessimus, & iam declarauimus.

19

Neque contra hanc iustitiã obstant verba Concilij Tridentini ibi in vlt. fundamento adducta: iam enim ostendimus ex eodem Concilio meritum de condigno vt corona iustitiæ illi retribuatur, non postulare perpetuam perseuerantiam, quæ nunquam interrumpatur à tempore quo fit meritũ, vsque ad finem vitæ, sed illam sufficere, quæ ad finalem perseuerantiam, seu ad moriendum in gratia satis est. Verba autem Ezechielis ibidẽ citata, rectè ibi exposita sunt, sensus enim est, opera iustitiæ facta in gratia, si posteà quis mortaliter peccet, & in eo statu perseueret, & moriatur, nihil ei prodesse quominus condignè puniatur. Vnde ibidem subditur. *In iniustitia, quã operati estis, moriemini*: non ergo loquitur de iusto, qui postquàm peccauit, à peccato resurgit.

20

Ad replicam autem sumptam ex similitudine verborum, quæ in eodem textu de remissione peccatorum, dicuntur scilicet. *Si impius egerit pœnitentiam &c. omnium iniquitatum eius quæ operatus est non recordabor.* Respondetur, etiamsi verba specie tenus sint similia; tamen materiam eorum esse diuersam, quia lõge diuersus est modus quo peccata remittuntur, & quo merita mortificantur. Per quod responsum est ad rationem vltimo loco ibi factam. Negatur enim consequentia, nimirum, quòd, si merita redeant, redeant & peccata, quia hæc prorsus destruuntur; illa verò solum impediuntur, vt satis in superioribus explicauimus. Nec refert quod peccatum ex se sit tam efficax malum, quàm actus pœnitentiæ bonum: nam, licèt hoc sit verum de actu pœnitentiæ præcisè sumpto tamen quia habet coniunctam gratiam & misericordiam Dei, potentior est ad delendam culpam, quàm sit peccatum ad destruendum meritum. De qua re hic plura non dicemus, quia materia illa de reditu peccatorum propriam postulat disputationem, quam tradidimus circa q. 88. 3. p. D. Thomæ.

DISPV.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISPVTATIO II.

De perfecta reparatione meritorum, quæ in iustificatione peccatoris fit.

REfectio meriti præsertim consistit in valore & efficacitate ad præmium obtinẽdum, & ideo, sicut meritum, tunc omnino mortificatur seu amittitur quando nullum præmium propter illud reddendum est; ita è conuerso tunc perfectè reparatur quãdo totum præmium, totusq; effectus eius integrè restituitur. Cùm ergo ostẽsum sit merita per peccatum mortificata, in iustificatione viuificari, hic explicandum superest qua perfectione hoc fiat, id est, quem effectum, quodue præmium habeant apud Deum illa merita postquam homo per pœnitentiã ad diuinam gratiã redijt. Quę sanè quæstio satis est in præcedenti expedita si attentè considerentur quę diximus, & ex illis vnusquisque consequenter philosophetur. Tamen, quia Theologi graues, & antiqui, & moderni variè de hac re opinati sunt, adeo vt pauci sint qui hanc reparationẽ meritorũ perfectam esse velint; ideo necessarium est singulas opiniones referre & examinare vt certiùs & euidentiùs constet hanc reparationem esse perfectam.

SECTIO I.

Vtrum merita viuificata valeant ad proprium præmium essentiale.

1 Sententia prima.

PRima ergo sententia fuit, merita per peccatum mortificata solùm valere post pœnitẽtiam peractam ad aliquod præmium accidentale obtinendum, id est, quoad gaudium quoddam, quod homo in beatitudine semper habebit de illis meritis viuificatis, quanuis propter illa non recipiat maiorem visionem neque abundantioré charitatem. Hanc opinionem sub his terminis non inuenio apud aliquem auctorem Scholasticum, neque habet vllum probabile fundamentum: & ideo tanquam improbabilis & temeraria reijcienda est. Primò quidem, quia multum opponitur intentioni Pauli in verbis nostri thematis. Nam, si Deus non recordatur talium meritorum nisi vt præmium accidentale conferat, parua certè, aut ferè nulla est peccantium consolatio: quia, quantumuis eos pœniteat, substantiam, vt sic dicam, illorum meritorum, & gratiam, & gloriam illis respondentẽ amisserit: Imò nec propriè dici potest Deus illorum recordari, quia reuera nullum præmium cõfert præter illud, quod intrinsecè & quasi ex natura rei sequitur ex recordatione quã de talibus meritis ipsimet beati habebunt: nam ex illa necessariò resultat gaudium illud: hæc verò recordatio non tam videtur præmium meritorum, quàm quid debitum naturæ in tali statu constitutæ. Quare si aliquorum meritorum præmium est, potiùs est eorum propter quæ homo consequitur illũ statum, quàm aliorum quę iam dicuntur nõ valere ad beatitudinem obtinendam.

Reijcitur vt temeraria.

2 Vnde fit vlteriùs vt iuxta illã sententiã merita mortificata vel nullo modo reuiuiscãt, vel certè non propriè ac simpliciter. Prior pars patet ex dictis, quia, si nõ valent ad præmiũ substãtiale, neq; ad accidentale valent, quod propriũ ipsorũ præmiũ sit: quia illud gaudium non tam est præmium illorũ, quã proprietas consequens ex præmio & ex statu consecuto per alia merita. Cuius optimũ signum est, quia etiam de operibus bonis in statu peccati factis, atque adeo mortuis, habebunt beati aliquod gaudium proportionatũ: placebunt enim illis ea opera quatenus bona sunt, quanuis nõ vt mortua fuerunt; & tamen non propterea dicuntur illa opera reuiuiscere, neque habere propriè aliquod præmiũ accidentale. Altera verò pars probatur, quia, si substantia rei non reparatur, etiamsi accidentia restituantur, non potest dici talis res simpliciter restituì: Præsertim quia illud præmium accidentale quasi nihil est respectu essentialis. Et ideo quoties Scriptura simpliciter loquitur de præmio aut mercede danda in futura vita pro bonis operibus, de essentiali præmio intelligitur, & non de accidentali, nisi quatenus ex essentiali consequitur. Quod satis significauit Cõcilium Tridentinum sess. 6. c. 16. & can. 32. & infrà latiùs dicetur. Si ergo merita ad præmium essentiale non reuiuiscant, certè absolutè non reuiuiscunt. Et confirmatur hoc, quia vita nostrorum operum est gratia ipsa, & gloria, & respectu earum propriè mortificantur per peccata, nõ respectu gaudij, quod quilibet habere potest eò quòd illa fecerit. Igitur, si quoad gratiam & gloriã non viuificantur, nec pro sunt, simpliciter ac verè loquendo non viuificantur. Tandem etiam exemplum illud de mortuis operibus hoc cõfirmat, quia ex sententia omnium illa simpliciter non viuificantur; quanuis nemo negare possit quin Beati de illis gaudeant, non vt mortua, sed vt bona fuere, sicut gaudebunt de alijs nõ vt mortificata, sed vt viua fuerunt. Dicere autem vnum gaudium esse maius alio nihil refert, quia cũ proportione loquendũ est. Rursusque dicere vnum gaudium esse præmium accidentale, & non aliud respectu talium operum, merè gratis dicetur. Hæc ergo opinio tanquam omnino improbabilis relinquenda est.

Conc. Trid.

Refertur secunda opinio ponens reuiuiscentiam meritorum sine augmento gloriæ.

3 EST autem secunda opinio quæ in re nullum maius præmiũ censet cõferri propter merita mortificata, quã præcedens opinio, tamen alijs verbis loquẽdo, absurditatem illius sententiæ vitare studet. Dicit ergo hæc opinio, merita mortificata restitui per pœnitentiam quoad præmiũ essentiale, seu gratiam, & gloriam dandã propter ipsa: addit tamen, hoc præmium in re nunquam dari maius quã sit illud quod correspondet pœnitentiæ, & charitati per quã homo resurgit à peccato, & alijs bonis ac meritorijs operibus. Loquor autẽ de re illa quę est præmiũ, siue sit visio beatifica, siue augmentũ charitatis, vel quid simile, & de augmẽto & perfectione illius in esse rei: nã in esse præmij etiam cõcedit hæc sententia resurgere merita ad maius præmium: quod, an constanter dicatur loquendo de præmio essentiali, infrà constabit.

4 Opinio Henrici erronea est.

Hæc sententia solet tribui Henric. quodlib. 5. q. 24. quia ibi docet omnes resurgentes à peccato in æquali gratia resurgere: ex quo fit vt secũdùm Henricum nulla gratia eis detur ratione præcedentium meritorũ. Et pro eadem sententia citatur Almain. in 4. d. 22. Veruntamen, licèt Almainus dicat multos Doctores sequi opinionem Henrici, ipse tamen eam reprobat, & meritò. Est tamen aduertẽdum, quòd, licèt opinio Henrici ex se se improbabilis sit, & hoc tẽpore etiam erronea; tamen ad rem præsentem nihil refert, tenet enim ille, omnes qui à peccato resurgunt, accipere primam gratiam æqualem ex vi talis iustificationis, quia putat ex parte hominis nullã positiuam dispositionem ad iustificationem requiri, ratione cuius prima gratia infundatur, vt pro eiusdẽ dispositionis varietate etiã gratia possit esse inæqualis: sed sufficere quandã non repugnantiã, seu negationẽ obicis in qua omnes qui resurgunt à peccato sunt æquales. Quæ opinio & in se est planè inintelligibilis, quia, si illa negatio obicis tãtùm sit negatio peccati actualis, hoc ipso quòd homo cessaret à peccando iustificaretur: quod est hæreticum: si verò sit aliqua alia non repugnantia libera respectu alicuius motionis Dei, fieri non potest vt hęc sit in sola negatione sine libera, & positiua cooperatione voluntatis, vt alibi latiùs ostendi. Præterea opinio illa ferè in terminis damnata est in Cõc. Trident. sess. 6. & 14. duo definiente: vnum est, ad iustificationem peccatoris requiri positiuam dispositionẽ ex parte eius à diuinę gratiæ auxilijs, & libert arbitrij cooperatione procedentem: aliud est, in ipsa etiam prima iustificatione Deum vnicuiq; infundere iustitiam secundùm propriam cuiusq; dispositionem, & cooperationẽ: quæ duo dogmata & in 3. tom. 3. p. tractando de Sacramẽtis in genere, & de Baptismo cõfirmauimus, & in 4. in quo de iustificatione peccatoris per pœnitentiam tanquam in proprio loco diserimus, eadem latiùs ostendemus. Atq; ex illis planè sequitur non omnes resurgentes à peccato cum æquali gratia resurgere, quia euidenter cõstat non omnes æqualiter cooperari, aut se disponere, vt etiam Cõc. Trident. apertè supponit. Dixi tamen sententiam hanc ad rem præsentem nihil pertinere, quia Henricus solùm loquitur ex vi præsentis dispositionis, & excitationis à peccato; nam de prioribus meritis mortificatis posteà subdit, verum esse quod communis sententia asserit, ea scilicet viuificari per pœnitentiam & consequenter ratione illorum infundi charitatem, ex qua præcesserunt illa merita, vel statim cùm iustificatur resurgẽs, vel posteà in augmento charitatis, quod fiet in glorificatione, inter quos duos modos ibi neutrum definit: necessariò tamen supponit reuiuiscere merita quoad essentiale præmium, quandòquidem resurgunt ad augmẽtum charitatis, vel statim, vel posteà dandæ.

Et à re de qua agim⁹ aliena.

5 Thomæ, &

Prædictam ergo sententiam esse conclusionem Thomistarum, ait Ledesma in 4. 1. p. q.

Universidad de Deusto
Biblioteca

oi⁹ scholæ tribuitur præcedens opinio.

p.q. 30. art. 2. versus finem; neminem verò in particulari refert. Soto verò d. 16. q. 2. artic. 2. dicit hunc esse sensum quem Thomistæ sunstentare consueuerunt, & insinuari à Capreolo dist. 14. quæst. 2. non tamen satis clarè explicari: quod verum quidem est, quia Capreolus reuera nihil aliud dicit quàm D. Thomas, cuius sententiã infrà tractabimus. Et vno ferè verbo idem dicit Paludanus (qui etiam solet pro hac sententia citari) in 4. dist. 14. quæst. 7. art. 1. vbi ait, pœnitentiam restituere gratiam in maiori, vel minori, vel æquali gradu secundùm

Duplex huius opinionis sensus.

diuersas dispositiones. Quod duobus modis potest intelligi, primò quòd gratia illa solùm restituatur æqualis illi dispositioni per quã homo resurgit, quanuis non detur tantũ intuitu illius, sed etiã præcedentiũ meritorum: & hic est sensus huius secundæ opinionis, illũ tamen dicti auctores non declarant. Alter sensus est, præter gratiã quę correspondet contritioni præsenti, infundi aliã ratione præcedentium meritorum, non tamen semper eandem, aut totam, sed proportionatam etiam præsenti dispositioni: & iuxta hunc sensum, quem verba dictorũ auctorum optimè admittunt, etiam resurgũt merita quoad nouum præmiũ essentiale: quod posteà videbimus. Atque nihil aliud docet Caietanus, qui pro hac sententia solet citari 3. p. q. 89. art. 2. Nihilominus tamen alij moderni Thomistę mordicùs defendũt hãc sententiã, distinctè illam explicando in prio ri sensu. Eumque tribuunt Caietano, Capreolo & Paludano.

Diuersi Bañes 2. 2. q. 24. arti 6. dub. 6. præsertim conclu. 3.

6

Tribui præterea solet hæc opinio D. Bonauent. in 4. d. 14. p. 2. illius artic. 2. q. 1. cuius verba sunt hæc. *Ideo credo quòd probabilior est alia opinio, quòd resurgat in æquali, & maiori & minori secundùm quòd se meliùs præparat, & diuina largiras dispensat.* Quæ verba indifferentia sunt ad vtrumq; sensum suprà declaratũ, vt ex ipsis manifestè constat. Item citant Alexandrum Alensem 4. p. q. 57. memb. 5. ad 7. vbi solùm dicit, quanuis merita mortificata reuiuiscant, tamen præmium solũ esse tribuendum secundùm quantitatem charitatis finalis; quæ charitas, & à fortiori illa in qua homo resurgit à peccato, potest interdum esse minor, quàm fuerit charitas, quã homo habuit ante peccatum: nunquam tamen docuit Alensis charitatem illam, vel finalem, vel in qua homo resurgit à peccato, nunquam esse maiorem in intẽsione, quàm quę correspõderet cõtritioni & subsequẽti gratiæ, & charitatis in qua homo decedit: quia, cùm gratia sola det ius ad gloriam, nemo habet ius ad gloriam excedentem intẽsionem gratiæ: ergo neque illa consequetur.

9

Illationes ex prædicta ratione Prima.

Atque ex hac ratione inferunt dicti auctores multa, & admiratione digna. Primũ est id, de quo nunc agimus, scilicet merita mortificata non ita reuiuiscere ad essentiale præmium, vt propter illa detur aliquis specialis gradus gratiæ, vel gloriæ distinctus ab illo qui daretur per solam contritionem, & alia opera meritoria, quæ fiunt post vltimam dispositionem vsq; ad mortem, quia talis gratia & gloria non potest excedere intensionem contritionis, vel vltimi actus charitatis maximè intensi, quem homo in hac vita post vltimam contritionem elicuit.

Et nihilominùs aiunt hi auctores merita præcedentia reuiuiscere ad maius præmiũ, licet non intensius nec distinctũ, sed idem pluribus titulis dandum. Quod ita declarant, nã beatitudo æterna non habet essentialiter, vt sit præmium operum: sed hoc habet ex diuina ordinatione. Vnde potest sub vna ratione crescere, licet sub alia non crescat, vt quando homo per sacramentum crescit in gratia ex opere operato, debetur illi maior beatitudo quantum ad rationem visionis, & hæreditatis, non tamen maius præmium: quia ille gradus beatitudinis qui accrescit ex vi gratiæ sacramentalis, nõ respicit meritum. Sic ergo aiunt, propter merita mortificata, licèt per pœnitentiam viuificentur, non habebit homo maiorem visionem Dei, nec maiore beatitudinem, habebit tamen maius præmium, quia illamet visio, vt data propter omnia illa merita, est maius præmium in ratione honoris, & laudis: quod est proprium virtutis præmium, iuxta doctrinam Aristot. quam declarat D. Thom. 1. 2. quæst. 21. art. 2. Et ex rebus humanis declarari potest: nam res minima, vel minus stipendium, si sit testimoniũ maioris virtutis, vel doctrinæ, aut aliarum nobilium actionum, honorabilius præmium est, quàm stipendium magnum propter viles actiones. Atque hoc modo summus Pontifex, verbi gratia, aut Imperator, mittes gladium, vel aliquid simile in signũ honoris, propter res bene gestas, censetur moraliter dare magnum præmium, quamuis materialiter res illa non sit magni valoris. Et hoc etiam modo præmia meritorum

A Christi, si materialiter considerentur, non habent infinitatem aliquam: si tamen considerentur quatenus ab ipso Deo dantur, vt debita ex rigore iustitiæ, habent infinitatem quãdam in ratione præmij, quia sunt testimonia cuiusdam infinitæ dignitatis. Sic ergo visio beata quatenus à Deo datur in laudem bonorum operum, habet rationem præmij: nam beatus per illam visionem videt Deum se laudantem propter bona opera quæ fecit, meritoria talis visionis, ergo vt sic illa visio habet rationem præmij. Vnde, si per eam ostendatur Deus, vt laudans, & dans visionem propter plura merita, licèt non sit maior visio, erit maius præmium, maiorque gloria apud Deum, quia est maiori cum laude notitia, & visio ipsius Dei.

10

Secunda.

Secundò inferunt, per actus charitatis B procedentes à gratia & habitu charitatis minùs intensos, aut etiam non intensiores, quàm sint ipsi habitus, non mereri nos aliquem nouum gradum gratiæ, vel charitatis, neque nouum essentiale præmiũ, quod non esset dandum, etiamsi nõ essent alia merita, quia neque in habitu, neq; in præmio potest excedi latitudo intensiua præcedenti dispositionis, quæ est per actus.

11

Tertia.

Tertium corollarium est, per quæcunq; opera virtutum moralium, aut etiã Theologicarum, excepta charitate, non mereri nos præmium essentiale, distinctũ ab illo, quod respondet actibus elicitis à charitate, quia hi soli sunt proxima dispositio ad habitum charitatis, & ideo nõ intenditur, nisi iuxta eorum intensionẽ. Quo fit, vt, si martyrium, verbi gratia, vel eleemosyna procedant ex actibus charitatis æquè intensis, non maius præmium essentiale correspondeat vni, quàm alteri, quia dispositio est æqualis & sic de alijs actibus virtutum quantumcunque in suo genere vel specie apparent inæquales. Et è conuerso, si minimus actus eleemosynæ fiat ex actu intensiori charitatis, quàm maximus actus cuiuscunque virtutis moralis, illi correspõdebit maius præmium essentiale. Accidentque, consequenter loquendo, si actus aliarum virtutum, etiã infusarum, fiant sine imperio charitatis, nullum præmium essentiale merebũtur: & sic de alijs, quæ facilè inferri possunt.

12

Qua ratione defendant merita hęc valere ad præmiũ essentiale.

Nihilominus tamen addunt auctores huius sententiæ omnia merita mortificata reuiuiscere ad præmium essentiale, quia, si ad hoc non reuiuiscunt, absolutè non reuiuiscunt. Et quia non est maior ratio de vno

Universidad de Deusto
Biblioteca

merito, quàm de alio. Et quia rationes, & testimonia, quæ de vno probant, procedũt in omnibus in ordine ad essentiale præmiũ. Vt hoc autem verũ sit non putant esse necessarium hoc præmiũ in ratione visionis, seu beatitudinis essentialis esse distinctum, vel nouum gradum eius, alium ab illo qui contritioni, & meritis subsequẽtibus correspondet: sed illummet pluribus titulis collatum; ideoque magis honorificum, & cuiusdam maioris æstimationis, & moralis valoris, quia per cõtritionem fit, vt hæc eadem gloria, & vita æterna debeatur, non solùm ratione contritionis, sed etiam ratione omnium meritorum præcedentium. Hoc ergo satis est, vt omnia illa merita dicantur reuiuiscere ad præmium essentiale. Et quã tum ad hãc vltimam partem fauet multum Caietanus loco suprà citato. Dum dicit reuiuiscere omnia merita, licet non ad totum præmium: & ad hoc satis esse, vt eadem gloria, ex pluribus capitibus debeatur quam quam illa non declarauit illam gloriam solum mensurari latitudine intensiuæ contritionis, vel postremi actus charitatis summè intensi, qui in vita fit.

Capreo. etiã in 4. dist. 14. q. 2. ad 1. Scoti cõtra 2. cõcl. & Alens. quæst. 12. membr. 4. art. 6.

Censura & reprobatio dictæ opinionis.

13 HAnc sententiam quoad assertionẽ hoc loco intentam, *falsissimam esse, & menti D. Thomæ aduersissimam*, dixit Soto in loco citato: Ledesma verò addidit, *Se certo scire ita esse falsissimam, vt sit etiam erronea: & qui hoc prædicaret populo, pessimè faceret: & meritò esset à Præsidentibus Ecclesiæ magna pœna mulctandus*. Ego verò omissis censuris, illam opinionem falsam esse assero, & ex infirmo fundamento philosophico multa in Theologia admittere absurda, & sententijs Patrum, imò & Conciliorũ, & Scripturæ, & suauitati, ac dispositioni diuinæ prouidentiæ parum consentanea. Et in primis in præsenti quæstione, illa reuiuiscentia meritorum quoad præmium essentiale tantùm est de solo nomine & titulo: quia, si nihil datur ratione illorum, quod non esset dandum ratione contritionis, & subsequentium operum, reuera nihil prosunt illa merita ad substantiam & essentiam beatitudinis: nam habere eandem beatitudinẽ vno, vel pluribus titulis, parum refert ad essentiam beatitudinis, imò & ad accidentalem honorem, vel gaudium, præter illud quod intrinsecè resultat ex eo, quod aliquis talia opera fecerit, parum confert: nã ferè nullum effectum moralem habet præter denominationem, seu relationem quandam extrinsecam, pendentem ex intentione Dei præmiantis hoc vel illo titulo. Vnde etiam consolatio peccatoris, quam inté dit Paulus illis verbis. *Non est iniustus Deus, &c.* ferè nulla profecto est, & merito dici potest quis *sine causa* laborasse, si nihil amplius præmij obtenturus est, ac si illa merita non habuisset. Vnde Sancti Patres, quando ex dictis locis Pauli colligunt Deum remuneraturum illa merita, planè intelligunt de proprio præmio essentiali, & distincto ab eo, quod aliàs debitum est.

Solo nomine cõcedit hęc opinio reuiuiscentiam meritorũ ad præmiũ essentiale.

Secundò ex ratione diuinæ prouidentię multa inferunt dicti auctores contra hanc sententiam, quæ reuera sunt efficacissima, si prudenter considerentur. Nam primò ex illa sententia sequitur, si aliquis per multos annos apud Deũ perfectissimè meruit vsq; ad mille, vel plures gradus gloriæ, & postea per humanum lapsum mortaliter peccet, & deinde resurgat per contritionem vt decẽ, & ita moriatur solùm consequi gloriam, vt decem quod durissimum est, & præter Dei misericordiam, atque etiam præter iustitiã commutatiuam, suppositis quæ dicta sunt in præcedenti disputatione, nimirum promissionem factam prioribus meritis solùm esse sub conditione moriẽdi in gratia: quæ conditio impletur, & sub illa erant accepta illa merita ad multo maius præmium.

14 Absurda quę ex hac sententia sequuntur. Primum.

Secundò accedit, nam si comparatio fiat huius hominis cum alio, qui toto, & diuturno tempore vitæ in maximis peccatis, & vitijs absque vllo merito versatus sit, & in fine vitæ resurgat per contritionem vt decem, & statim moriatur, æquale præmiũ gloriæ habebunt: vel si peccator habuit vltimam contritionem intensiorem, habebit etiam maiorem gloriam: hoc autem statim apparet rationi dissonum, & præter conuenientem iustitiam distributiuam, ad quam spectat non respicere tantùm illum vltimũ actum, sed etiam alios meritorios in vita factos, & cum gratia finali coniunctos: Nec satisfit dicendo etiam respicere Deũ ad merita priora, quandoquidem propter illa etiã præbet idem præmium: nam, si maius præmium non tribuit perinde est, ac si non respiceret, quod attinet ad veram præmij largitionem. Præterea, quod Deus hoc imperfecto

15 Secundum.

Occurritur cuidam fugæ.

fecto modo præmiet talia merita, non potest tribui defectui, aut negligentiæ hominis pœnitentis: nam licèt homo ille conteratur quantum possit, non plus recipiet, quã suæ contritioni respondeat: at verò auctores, qui dicunt aliquando mortificata merita non integrè præmiari, causam esse aiunt in ipso pœnitente, qui non satis se disponit. Et quidem cõsequenter meritò sic loquuntur, nã ex parte sua Deus paratus est ad dandum integrũ præmiũ, si ex parte recipiẽtis nullum sit obstaculum cùm illa merita viua, & integra maneant in acceptatione eius: ergo illa sentẽtia iuxta communem doctrinam de reuiuiscentia meritorũ sustineri non potest.

16 Aliorum euasio.

Hæc argumenta, quæ in re morali reuera sunt efficacissima, ab aduersarijs facile contemnuntur, quia non solùm in mortificatis meritis: sed etiam in his, quæ perpetuò viua permanẽt, cẽsent idem seruari, nimirũ, quòd perfectio intẽsiua præmij solũ respõdet vni actui intensiori, quẽ homo in toto discursu vitæ habet. Ita, vt licèt aliquis in vita per centum annos continuos in gratia perseueret, & innumeros actus charitatis, vt decem, vel infra illum gradũ faciat, recepturus non sit, nisi præmium vt decem: quod etiam recipiet qui existens in simili statu gratiæ, vnum tantùm actum vt decem fecit, & cum illo moritur: solùm erit differentia, quòd hic vno titulo, ille pluribus idem præmium recipit. Ex hoc enim fundamento rectè sequitur, quòd, licèt merita priora mortificata fuerint, & postea homo ad gratiam redeat, nunquam possit præmium excedere intensiorem actum, quem talis homo in discursu vitæ habuit. Est tamẽ differentia iuxta prædictos auctores: nam, si merita non mortificantur, licèt intensi actus præcesserint: & posteà remissi subsequantur, nihilominus præmium secundùm intensionem respondet actui meritorio maximè intenso, qui semper vnus permansit: at verò quando mortale peccatum interponitur, & priora merita mortificantur, quãuis actus intensissimi præcesserint ante peccatum, si contritio per quam resurgitur, vel actus alij meritorij, qui post illam sequuntur, sunt remissiores, præmium non correspondet in intensione actui maximè intenso qui antecessit peccatũ, sed illi qui subsequitur, & vnus permanet vsquẽ in finẽ. Vnde concludunt, priora merita non viuificari integrè quoad efficaciam intensiuã, vt sic dicam, donec fiat aliquis actus, tam intensus, quàm fuit maximus qui præcessit: & tunc vterque vt aiunt, non valebit nisi ad idem præmium duplici titulo recipiendum.

17

In præmio essentiali retribuendo non solùm intensionem, sed etiam multitudinem actuum per se attendi.

SEd hæc responsio nititur alio fundamento, quod omnino falsum esse opinor, nimirum in reddenda mercede essentiali meritorum nullam esse habendam rationem multitudinis actuum meritoriorũ, vt secũdùm illam simul cum alijs, condignum præmium, & in tanta perfectione substantiali, & intensiua conferatur. Sequitur enim hoc apertè ex dicta sententia, nam secundùm illam ad substantialem, & intensiuam perfectionem præmij multitudo actuum impertinẽs est, quia vnus ex illis intensior, est tota ratio illius perfectionis: si verò sint plures æquales, erunt quasi plures causæ totales eiusdem effectus, quarum multiplicatio per accidens, & impertinens est, imò eam valde abhorret natura. Et idem est cum proportione de actibus minus intensis, nam ad summum erunt veluti causæ totales eiusdem præmij secundùm gradum minorem, ipsis proportionatum. Ergo iuxta responsionem prædictam in redditione præmij per se non consideratur multitudo operum quantum ad substantiam, & intensiuam perfectionẽ præmij loquendo propriè de præmio, vt in principio supposui, pro ipsa visione, seu beatitudine essentiali, illa enim est verum essentiale præmium, vt infra latius ostendetur. Oppositum ergo principium certum esse opinor, & commune Theologorum, magisq; consentaneũ modo loquendi Conciliorum, & Patrum, videlicet intensiuam perfectionẽ vitæ æternę nõ esse tantùm conferendam per respectum ad vnum actum intensiorem huius vitæ, sed iuxta multitudinem etiam meritorum. Sic enim dicitur in Concil. Florent. in literis vnionis, sanctos perfectè purgatos intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum sicuti est, *meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius*: non dixit tantùm intensione, sed diuersita-

Quã sit falsum quod sumunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Prima ratio.

te, quæ magna etiam in multitudine meritorum cernitur. A

Prætereà oppositum est valde alienum à perfecta gubernatione & prouidentia, ad quam spectat non solùm prouocare homines ad intensas & perfectas operationes, sed etiam ad multitudinem & frequentiam bonorum actuum: ergo etiam pertinet ad perfectam gubernationem substãtiale præmiũ promittere, & conferre propter operum multitudinem, atque adeo maius præmium essentiale dare propter plura opera cęteris paribus, quàm propter pauciora. Nam dare idem præmium propter plura merita, non est dare maius, sed potiùs est dare minus præmium pro singulis operibus: nam, cùm illud præmium finitum sit prout in homine recipitur, inter plura merita diuisum, fit minus in singulis. Quod si respondeatur B non diuidi in singulis, sed totum præmium dari pro omnibus simul, & pro singulis æqualibus: hoc reuera nihil auget substantiam, & essentiam præmij, cùm tamen multitudo meritorum multum augeat substantiam eorum: nihil etiam auget spem, vel affectum multiplicandi opera bona, quod per se intendit oratio diuinæ prouidentiæ promittentis præmium bonis operibus, vt homines ad ea efficienda excitet, vt ex se constat, & ex modo loquendi Scripturæ. Apoc. 2. & 3. & sæpe aliàs. Hinc in omni Republica humana bene ordinata augętur præmia, non solùm pro magnitudine vnius operis, sed etiam pro operum multitudine. Quod si Dux aliquis plura insignia facinora perfecerit, non satisfit illi vno præmio C collato pro omnibus, & pro singulis totaliter: quilibet enim prudens iniustum iudicabit hunc præmiandi modum, si quodlibet ex illis facinoribus per se sumptum, erat dignum tali præmio.

Apoc.

19 Probatio secunda.

Et hinc intelligitur ratio à priori huius veritatis, quia præmium meritorum dandũ est secundùm leges iustitiæ commutatiuæ, vel distributiuæ, vel vtriusq; vt ex Scriptura, & communi sententia Theologorũ ostẽdemus in Disputatione speciali. Nam, licèt disputent an ibi interueniat vera iustitia, nec ne; omnes tamen pro comperto habent seruari formam, modum, & leges alicuius iustitię. Sed ad rationem iustitiæ, cõmutatiuæ spectat vt pro meritis, seu operibus, quæ secundùm moralem valorẽ sunt maioris æstimationis, detur maius præmiũ, & non tantùm idem pro pluribus, quia hoc vel nihil, vel ferè nihil auget præmij æstimationẽ, vel saltem, quod certissimũ videtur, non ita auget dignitatem, seu æstimationem præmij, quãtũ multitudo operũ auget æstimationem meriti: quin potiùs, si quid specialis dignitatis est in præmio sic collato propter relationem ad multa merita, magis prouenit ex ipsis meritis, quàm ex ipso præmio: &, vt ita dicã, magis in eo laudatur virtus merentis, quàm magnificentia præmiantis. Vnde etiam sumitur argumentũ ex lege iustitiæ distributiuæ, ad quam pertinet vt quantum vnus superat aliũ in morali dignitate & valore meriti, tantum superet in perfectione substantialis præmij: at si quis consumpsit dies & noctes, vel multos annos amando Deum, & multiplicando actus. v. g. vt decem: alius verò vnum tantũ actum amoris, vt decem in tota vita exerceat, postea verò vterq; recipiat visionẽ vt decem, solùm cum respectu ad diuersa opera nullus prudens, vt opinor, dicet seruari inter illos dictam proportionem geometricã: nã in ratione virtutis, quæ ad meritũ spectat, multò magis excedit illa multitudo actuum vnicum actum, quàm visio vt decem excedat visionem vt decem, solùm per respectũ ad illos actus.

Atque hinc est quod diuinum iudicium finale, quia exercendum est secundùm has leges iustitiæ, semper dicatur in Scriptura faciendum, non per respectum ad vnũ vel aliud opus, sed ad omnia opera quę vnusquisque gesit in corpore, ad Rom. 2. & 14. & 2. ad Corin. 5. cum similibus ex quibus, Ad Rom. vt opinor, satis certò colligitur, Deum in conferendo præmio essentiali, & substantiali perfectione eius, non tantùm maximã intensionem alicuius actus, sed etiam operum multitudinem expensurum, & vt sic dicam, ponderaturum esse. Suntq; optima illa verba Pauli 1. ad Corin. 15, *Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino*. Quem locum cum alijs de promissione vitæ æternæ intellexit Cõcilium Tridentin. sess. 6. cap. 16. At verò, si quis postquã operatus esset intensum actũ, non esset maius præmium consecuturus, quoad perfectionem & substantiam eius, etiã si plures similes efficeret, satis profecto inanis esset labor eius in illis actibus minùs intẽsis, vel etiã æqualibus exercendis. Paulus autem in hoc sensu dicit laborem in omni opere bono non esse inanem, quia vnumquodq; suum præmiũ recipiet, vt

20

Ad Cor.

vt omnes interpretantur, & Conciliũ Tridentinum planè sentit, & meritò, quia reuera satis vanum est ponere augmentũ præmij in solo titulo, vel respectu ad opera propter quæ confertur, cùm ipsum in se melius non sit. A

21 Et cõfirmatur hæc ratio ex opposito, seu ex supplicio peccatorum: nam Deus in puniendis peccatis, & augenda in se, ac substãtialiter pœna eorum, non respicit solã intensionem vel magnitudinem maximi peccati: sed etiam multitudinem peccatorum, iuxta illud, *Quantum glorificauit se in deliciis: tantùm date illi tormentorum*, & alias similes Scripturæ locutiones. Ergo in præmio essentiali retribuendo, & in eius perfectione conferenda, non respicit Deus tantùm ad opus maximè intensum, sed etiam ad operum multitudinem. Patet consequentia, B tum quia non minor, imò maior ratio iustitię interuenit in retributione bonorũ propter adiunctam Dei promissionem. Interuenit etiam maior ratio misericordiæ propter gratiam quæ præsupponitur, & quia Deus prõptior est ex se ad bene faciẽdum: tum etiam quia diuina Scriptura in actu vtriusque iustitiæ multitudinem, & diuersitatem meritorũ, aut demeritorũ numerat, Matth. vt patet Matth. 25. & alijs locis similibus. Neq; hîc locum habet euasio de pluribus titulis: aliàs pari modo dicemus de illo, qui vnum grauissimũ peccatũ cõmisit, non esse cur grauiorem pœnam timeat, eò quòd innumera peccata multiplicet, vel minora, vel saltem non grauiora: quia solùm eandem pœnam pluribus titulis sustinebit: nã multiplicatio demeritorum inferiorum nõ plus potest augere pœnam, quàm multiplicatio meritorum remissiorum posit augere præmium. Illud autem dicere absurdissimum est, & contra omnem sensum Ecclesiæ, & modum loquendi Scripturæ, & contra omnem rationem, & sapientem prouidentiam: sic enim timor pœnarũ, nihil aut parum continebit peccatores à multiplicatione culparum.

22 Quarta ostensio. Hinc etiã datur ansa hæreticis, vt dicant omnes damnatos esse æquales in pœnis, & omnes beatos esse æquales in præmio, quãtum ad substantiã, & perfectionem eius: sicut Lutherani dicunt omnes beatos esse æquales in visione Dei. Nam, si illis obijciamus, quòd non sint æquales in meritis, respondere nobis possent (quamuis ipsi alter errent) habere illã visionẽ pluribus, vel paucioribus titulis, & in hoc solo esse inæqualitatẽ, nõ in ipsa visione. Et pari modo respectu actuũ magis intensorũ fingere aliquis posset propter illos non dari maiorem visionẽ, sed eandem nobiliori titulo: nam hoc etiã diceretur spectare ad quandã præmij nobilitatem. Neq; ex sacra Scriptura, Cõcilijs, aut Patribus efficaciùs colligi, aut probari potest actui magis intenso respondere præmium in se, & substantialiter maius, & non per solam relationẽ ad ipsa merita, quàm pluribus, vel paucioribus meritis, cæteris paribus. Atq; ita fiet vt veritas hæc de inæqualitate præmiorũ in substantia visionis beatificæ, reducatur, & fundetur solũ in illo principio philosophico, quòd habitus intenditur iuxta intensionem actus, quod magnum incommodum & perabsurdum est. B

23 Scio esse alia Scripturæ loca, quæ per se & immediatè probant illã inæqualitatẽ, vt est illud 1. ad Corint. 15. *Alia claritas Solis, & alia claritas Lunæ, & alia claritas stellarum: stella enim ab stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum.* Nos autem loquimur de hac inæqualitate, quantũ ex vi inæqualitatis meritorum colligi potest. Quamuis etiã prædicta sententia occasionem præbeat eludendi illud testimonium, & similia, vel dicẽdo claritatem resurgentium esse inæqualẽ, nõ in se, sed in respectu ad plures vel nobiliores titulos, vel dicendo illã inæqualitatẽ nõ esse in præmio essentiali, sed in accidentalibus: nam dicti auctores ita etiam loquũtur, & absolutè dicunt propter plura merita maius, vel nobilius præmiũ dari, si cętera sint paria: posteà verò hanc excessum declarãt, vel per solum respectum ad ipsa merita, vel ad summum per excessum in accidẽtalibus præmijs. Multum ergo eneruatur fides, & certitudo de inæqualitate vera præmiorum essentialiũ ex illa falsa sententia: vel potiùs è contrario, quia hęc certitudo diminui nõ potest, ex illa planè communiter illam varietate præmiorũ de solo titulo esse cõfictã, & præter Ecclesiæ sensum, & Scripturæ intẽtionem. Quæ omnia egregiè confirmantur ex verbis Euge. 4. in literis vnionis Concilij Florẽ. suprà citati, scilicet Sanctos plenè purgatos intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum sicuti est, meritorum autem diuersitate alium alio perfectiùs: declarat enim fundamẽtum inequalitatis in visione Dei esse diuersitatem meritorum. Quod fundamentũ iuxta aliã sententiam euertitur, vt

1. Cor.

Eugen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostendi. Et iterum expendo Pontificem nõ dicere *intensiorismeriti*, sed absolutè *diuersitate meritorium*. Quomodo loquuntur etiam Sancti Patres, vt videre licet in Greg. l. 4. Moral. c. 31. aliàs 42. vbi ait pro discretione operum esse diuersitatem dignitatum: & mansionum. Et Cypr. lib. de habitu Virginum circa finẽ. Virginibus promittit maiorem gloriam, quã vocat *maioris gratiæ præmium*: vnde constat loqui de præmio essentiali, quod dicit virginibus maius dari, non solùm propter intensiores actus, sed *quia carnis desideria coercuerunt*. Et eodem modo loquuntur alij.

Gregor.

Cypria.

24 Quinta & notanda ratio.

Addo præterea iuxta illã sententiã facilè, & sine vlla temeritate dici posse: imò magna probabilitate coniectari, Beatum Franciscum. v. g. esse æqualẽ in gloria essentiali B. Paulo: aut religiosum aliquem ordinariũ in gratia defunctum, esse æqualem in gloria ipsi B. Francisco: consequens autem est absurdum: ergo. Sequela probatur, quia, quãtumuis Paulus excedat Franciscum, & Franciscus priuatum religiosum in excellentia vitæ, in multitudine operum & gratiarũ, in sustinentia passionum, & tormẽtorum, &c. nihil tamen vetat, quòd semel in vita in aliquo raptu, vel mentis elevatione Fr̃anciscus habuerit vnũ actum amoris Dei, tam intensum, quantũ fuit quicunq; actus meritorius quẽ Paulus, vel Petrus in hac vita habuit: hoc enim sentire nõ est contra totã sanctitatẽ, quã Ecclesia de Apostolis prædicat, neq; contra aliquod aliud principiũ: & per se se C est valde possibile. Imò sæpe contingit, vt qui est in progressu totius vitæ multò minùs perfectus, quàm alius, in aliquo actu vnius orationis, vel contemplationis intensiùs amet Deum, quàm alius in singulis actibus, & momentis vitæ suæ, etiamsi alter in vitæ perfectione, & puritate, ac meritorum multitudine longè excellat: potuit ergo facilè id accidere etiam inter Franciscũ, & quemlibet Apostolũ: & similes cõparationes possunt facilè fieri. Ex quibus intelligi potest, vel Ecclesiã nõ habere firmum fundamentum ad ita sentiendũ de excellentia aliquorum sanctorũ supra alios sanctos, & iustos: quod sentire valde temerarium esset: vel certè mensuram essentialis perfectionis gloriæ non esse sumendam ex vno actu intenso, sed ex omnibus actibus meritorijs simul sumptis, & iuxta omnes perfectiones suas consideratis.

Quando & quomodo idem præmium detur pluribus titulis.

25 SEd obijci nobis potest, quia in Christo Domino fatemur per singula opera sua meruisse, quidquid meruit: ideoque pluribus titulis idem præmium meruisse: quid ergo mirum vt de alijs hominibus idem dici possit, præsertim in his operibus, quæ proportionata non sunt ad maius præmium promerendũ? Sicut è contrario opera Christi talia erant, vt post vnius meritũ nihil superesset, quod sub alterius operis meritum vlteriùs cadere posset. Deinde Concil. Trid. sess. 6. c. 16. dicit eandã vitam æternã dari iustis duplici titulo, scilicet & vt hæreditatẽ filijs, & vt mercedem operarijs: ergo hæc multiplicatio titulorũ nõ est de solo nomine, sed in re ipsa est, & ad dignitatem pertinet: cur ergo non poterit idem dici de remissis meritis?

26 Soluitur obiectio. Hanc obiectionẽ propono, vt ex eius solutione euidentiores fiant rationes factę. Distinguendũ ergo in primis est de titulis diuersarũ rationũ, & eiusdẽ: nam de prioribus non est inconueniens: imò necessariũ, & multùm ad perfectionem spectãs, quod eadem res, seu gloria pluribus titulis conferatur. Hoc videre licèt in doctrina illa Concil. Trid. nam quòd gloria debeatur iustis vt hæreditas filijs, ad dignitatem gratiæ spectat, quæ per se se & natura sua constituit filium Dei per participationem, & proportionatum intrinsecè ad gloriam: quòd autem eadem gloria debeatur, vt præmium seu merces ratione meritorum, pertinet ad laudem & cõmodum ipsius hominis bene operãtis, estq; titulus diuersæ rationis, quia cõfert nouũ ius iustitiæ, quod filiatio per se non præbebat. Simile quid est in augmẽto gratiæ, quod alicui confertur propter actum intensiorem duplici titulo: scilicet, bonæ proportionatæque dispositionis, ac meriti, qui sunt diuersarum rationũ, & posterior addit priori ius iustitiæ. At verò de titulis omnino eiusdẽ rationis, vt sunt duo merita, non est similis ratio, nec necessitas, imò superfluitas quædam, & inæqualitas, nisi specialis necessitas intercedat, vt magis statim declarabimus. Nunc verò sufficiẽter explicatur ex proportione ad illã quæstionem philosophicam de pluribus causis totalibus diuersarũ, vel eiusdem rationis: nam priores

Cur gloria detur duplici titulo hæreditatis & præmij.

priores non solùm superfluæ nõ sunt: verũ A etiam regulariter necessariæ: posteriores verò ex se superfluæ sunt, ac propterea iuxta ordinarium rerum cursum nunquàm dantur. Et ideò, si causa aliqua totum aliquem effectum, & totali actione produxit: & alia similis superueniat, quæ neque illum effectum augere, neque alium efficere potest, potiùs ab agendo cessat, quàm actum agat. Sic ergo, si secundus actus æqualis primo, nec præmium augere, nec nouum mereri potest, potiùs nihil merebitur, quàm illud ipsum iterum mereatur: quia id nihil aliud esset, quã actum agere. Nam quod spectat ad honorem operantis, per hoc satis comparatur, quòd efficit actum de se sufficientem ad illud præmium promerendum si similis factus non fuisset. Sicut virtus causæ æquè perfecta est, licèt actu non efficiat, B quia fuit præuenta.

27 Quod sit discrimen inter merita infinita, & finita in ordine ad præmium. Rursus, in titulis eiusdẽ rationis, vt sunt merita iustitiæ, oportet distinguere inter merita infinita, & finita. Nam, quãdo actus habet infinitum meritum, ille solus sufficit ad omne præmiũ: ideoque, si tales actus multiplicentur: non possunt ex natura rei diuersa præmia illis respondere, quia quilibet eorum per se omnia exhaurit, ac propterea dicuntur illa merita esse plures causæ, vel tituli sufficientes ad idem præmiũ. At verò, quando meritum est finitũ, etiamsi plura similia multiplicentur, inæqualia in intensione, vel alia perfectione, omnia, & singula sunt digna adæquato præmio, & vnicuique potest dari proprium & distinctum præmium: & idcirco ita dandum est, C & non vnum & idem propter plura. Probatur hoc, tum ex illa analogia causarum, quando enim duæ causæ totales applicantur eidem subiecto capaci propriorum effectuum singularum causarum, nunquam faciunt vnum & eundem effectum, ita vt vna quæque sit causa totalis eius. Tum etiam magis propriè ex ratione iustitiæ, quæ in præmijs pro meritis reddendis seruari debet: nam, si vnum & idem præmiũ pro multis meritis detur, nullum illorum ad æqualitatem præmiabitur. Etenim per vnũ ex illis meritis per se, ac solitariè sumptum, & sine vllo respectu ad alia primò acceptatur homo ad tale præmium, & in hoc propriè seruatur æqualitas: ergo quando postea iterum, & iterum acceptatur homo ad idẽ præmium propter alia merita, omnia illa relinquuntur sine præmio condigno, quia illa iterata acceptatio moraliter multò minoris æstimationis est, quàm absoluta acceptatio ad nouum præmium: imò physicè nihil aliud est, nisi quædam relatio rationis, & denominatio extrinseca, quæ moraliter paruę æstimationis est, quia paruum, aut nullum fructum moralem habet. Atque hinc etiã est, vt quoties absolutè promittitur alicui tantum, vel tale præmium pro tanto, vel tali opere, semper intelligatur distinctis operibus similibus distinctum stipendiũ æquale esse tribuendum, & non vnum pro multis, & diuersis titulis: quia hoc postulat æquitas iustitiæ: talis autem est diuina promissio, siue generalibus verbis concepta. *Reddet vnicuique secundùm opera sua*, siue aliquando specialibus, vt de dante potũ aquę frigidæ, *non perdet mercedem suam*. Matth. 11. Matth. Ergo ex vi huius promissionis singula habebũt propria, & distincta præmia, vt æquitas seruetur.

Ratio sexta cum testimonio Concilij Tridentini.

28 ACcedit præterea, quòd si Deus illam rationem seruaret in præmiandis meritis, nõ possent iusti per omnia bona sua opera mereri augmentum gratiæ & vitæ æternæ, contra definitionem Concilij Tridentini, sess. 6. canon. 32. Dicetur fortasse non posse quidem hoc mereri per omnia: posse tamen per intensiores actus charitatis, & hoc satis esse ad intentionem Concilij. Sed reuera non satis est, quia Concilium, nec de solis actibus à charitate elicitis loquitur, nec de solis intensioribus, sed absolutè de bonis operibus, quæ ab homine iustificato *per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum, cuius viuum membrum est, fiunt*. In quibus verbis si Concilium expresè addidisset signum distributiuum omnia, nullus credo esset, qui oppositam sentẽtiam omnino non damnaret. Quòd autem ille sit sensus Concilij ostendi potest. Primò ex absoluto & indefinito sermone, qui in tradenda doctrina æquiualet vniuersali. Secundò ex conditionibus quas requirit in operibus, vt meritoria sint augmenti gratię, scilicet, quòd sint ab homine iustificato, & quòd sint bona, atque adeo libera, & moralia, & per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum facta: ergo sentit omnia opera habentia has conditiones, esse meritoria

Universidad de Deusto
Biblioteca

augmenti gratiæ, & qui plures conditiones requirit ad hoc meritũ, aduerſatur Concilio: nam, cùm ſolas illas deſignat, tacitè ponit excluſiuam, ſolas illas eſſe neceſſarias, aliàs & diminutum fuiſſet, & in rigore eius definitionis veritas non conſiſteret, quandoquidem multa opera habentia illas cõditiones non poſſent ſic eſſe meritoria. Addo tertiò, fieri poſſe iuxta aliam ſententiam vt aliquis iuſtificatus per omnia bona opera ſua in tota vita non mereatur augmentũ gratiæ. Conſtituamus enim aliquem adultum iuſtificatum per cõtritionem, vt decẽ, multa bona opera, & ſupernaturalia in diſcurſu vitæ facere, nullũ tamen quod in intentione excedat contritionem vt decẽ: ille profectò iuxta aliam ſententiam per omnia opera ſua bona, & per Dei gratiam, & per Chriſti meritũ facta, nõ mereretur gratiæ augmentum: hoc autem eſt contra formalẽ definitionem Concilij. Ergo vt illa definitio ſit vera in omni homine iuſtificato apud Deum bene merente neceſſe eſt, vt ſit etiam vera in ſingulis operibus à gratia procedentibus.

29 Præluditur noua fuga.

Niſi quis fortaſſe dicat illã definitionem non eſſe vniuerſalẽ etiã quoad perſonas iuſtificatorũ bene operantum ex gratia. Hoc autẽ dicere valde abſurdũ, ac periculoſum eſſet, aliàs nihil firmũ & ſtabile eſſe poſſet in illa definitione: quæ poteſt eſſe quarta, & non parũ vrgens ratio. Nam, ſi Concilium non loquitur de omni iuſto, dicere quis poterit ad definitionẽ Cõcilij ſatis eſſe, quòd vnus vel alter iuſtus hoc augmentũ mereatur, ſcilicet, eum qui fuerit inſignis ſanctitatis, vel quid ſimile. Nam ſicut illa opinio præter Concilium requirit intẽſiores actus, ita poſſet alius non quacunq; maiori intenſione eſſe contentus: ſed heroicos actus poſtulare: ſi ergo hoc dicere, cenſeretur cõtra definitionem Concilij: etiam illud primũ eſt valde alienum à mẽte eius. Vnde, quod in prima ratione ſumebamus, in his locutionibus doctrinalibus indefinitã æquiuale re diſtributiuæ, optimè hoc exemplo & ratione confirmatur: nam etiam Concilium nominans hominem iuſtificatum, non addit ſignum diſtributiuũ, ſed ſimpliciter dicit, *Si quis dixerit hominis iuſtificati, &c.* & tamen eſt certum ſermonem eſſe vniuerſalem de omni homine iuſtificato, quia aliàs nihil certum vel firmũ Concil. definiret: ergo.

30 Quintò idem declaro aliter ex eodem Concilio: duo enim eodem contextu his verbis definit. *Siquis dixerit hominis iuſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, vt non ſint etiam ipſius hominis iuſtificati merita: aut ipſum iuſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiã fiunt, non mereri augmentum gratiæ, anathema ſit.* In priori autem patte huius definitionis certum eſt ſermonem eſſe vniuerſalẽ, etiamſi verba indefinita ſint: ergo idem eſt dicẽdũ de poſteriori parte, cùm Cõcilium eodem contextu, & modo loquatur. Vnde argumentor ſextò & vltimò ad hominem: nam, ſi ex definitione Concilij nõ habemus omnia & ſingula meritoria opera iuſtificati hominis mereri augmentum gratiæ, etiam nõ habemus per omnia & ſingula mereri gratiam, aut gloriam, vel præmium eſſentiale: ergo erit liberũ vnicuiq; negare per actus elicitos à charitate mereri hominẽ aliquid pertinens ad præmium eſſentiale, vel ſubſtantialem ſanctitatem, quæ in gratia, & charitate conſiſtit, ſi non ſint intenſiores ipſa charitate: & conſequenter neq; oportebit fingere plures titulos, ſed dicere ſolũ actus intenſiores mereri hoc augmentum, reliquos autẽ nullius eſſe meriti, niſi forte in ordine ad præmium accidentale: hoc autẽ ipſi dicere non audent (quamuis id optauerint, vt ſignificant) maximè propter definitionem Concilij Tridentini. Ergo pari ratione non deberent aliud dicere. Cõſequẽtia prior in hoc fundatur, quod Concilium ſemper loquitur de his meritis per verba indefinita, ſiue in ordine ad gloriam, ſiue ad augmentum gratiæ, ſiue abſolutè, vt patet ex dict. canon. 32. & ex canon. 26. & canon. 31. & toto cap. 10. & 16. in quibus locis agens de bonis operibus meritorijs, nunquam addidit ſignum diſtributiuum, niſi tantùm referendo locũ Pauli 1. ad Cor. 15. *Abundate in omni opere bono, ſcientes quod labor veſter nõ eſt inanis in Domino*, cùm tamẽ formalia verba Pauli ſint: *Abundantes in opere Domini ſemper*: vnde tacitè ea interpretatur Cõcilium, & ſatis quidẽ conſtat illud aduerbiũ *ſemper*, quod rẽpora diſtribuit, in diſtributionẽ bonorũ operũ redundare, & in tota illa doctrina ſermonem eſſe de bonis operibus iuſtorũ vniuerſaliter, & propter generalem rationem, ſeu valorem eorũ, ideoque perinde eſſe indefinitè, ac diſtributiuè loqui.

Falſa Concilij interpretatio refertur.

31 VIdeo reſpõderi poſſe, Concil. quidẽ loqui in illa definitione diſtributiuè, & vniuerſaliter de bonis operibus iuſtorum, vt rationes conuincunt, eſſe tamen diſtributionem accõmodam: ideoq; per omnia quidem opera mereri iuſtum, non tamen per omnia opera mereri omnia præmia ibi numerata à Concilio, ſed aliquod ex illis iuxta proportionem operis. Definit enim Concilium, iuſtũ per hæc opera *mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum*: non eſt autem neceſſe, vt iuſtus per ſingula opera meritoria hæc omnia mereatur: nam per actũ contritionis formatum meretur vitam æternã iuxta probabilem D Thomæ ſententiam, & tamen non meretur augmentum gratiæ, & gloriæ: & per actum charitatis intenſiorem vt ſic, meretur augmentum gratiæ & glorię, non autem vitam æternam, quę iam ſupponitur debita, & non datur propter illam maiorem intenſionem. Ergo ſimiliter per opera remiſſa poterit mereri vitã æternam non merendo augmentum gratiæ, aut gloriæ, nec nouam, vt ſic dicam, vitam æternam: ſed eandem nouo titulo: hoc ergo ſatis eſt, vt doctrina Concilij ſit vniuerſalis de omnibus operibus iuſti ex gratia factis, cum diſtributione tamen accommoda præmiorum.

Refellitur.

32 SEd hanc etiam interpretationem Cõcilij falſam eſſe cenſeo, illiuſq; mentẽ fuiſſe, quodlibet opus iuſti, de quo ibi loquitur mereri ſimul omnia illa quæ ibi recenſet. Dico autem, *de quo ibi loquitur*, vt excludam contritionem, vel amorem per quem homo tanquam per vltimam diſpoſitionem iuſtificatur: nam Concilium de illo actu non loquitur etiam vt intelligitur eſſe formatus per gratiam in eodem inſtanti iuſtificationis, ſed loquitur tantùm de illis actibus qui vocantur fructus iuſtitiæ, qui omnino ſupponunt iuſtificationem priùs factam. Quod facile intelliget, qui conſiderauerit progreſſum Concilij in doctrina illa tradenda. Priùs enim per primam partem capita de prima iuſtificatione diſſeruit, & de actibus ad illam requiſitis, quibus cauſalitatem tribuit diſpoſitiuam: de merito autẽ illius diſpoſitionis nihil dixit, quia incertum eſt, etiam in opinione Theologorũ. Poſteà verò à cap. 10. incipit agere de his quæ poſt iuſtificationem cõſequuntur, aut fieri contingunt, vt ſunt creſcere, perſeuerare, cadere, & reſurgere: ac tãdem in cap. 16. concludit. *Hac igitur ratione iuſtificatis hominibus proponendæ ſunt Apoſtoli verba. Abundate in omni opere bono, &c.* loquitur ergo de operibus quæ conſequuntur poſt primam gratiam, per quæ homo magis, ac magis ſanctificatur: non ergo de contritione per quam homo iuſtificatur, nam per illam, etiã vt formatã, non abundat iuſtitia: & quamuis iam ſit opus hominis iuſti, ſubiectiuè, vt ſic dicam, non tamen operatiuè, quia, non eſt ab homine iuſtificato vt ſic: Concilij autem loquitur de homine iã iuſtificato ſic operante: & ideò inſtantia de cõtritione non eſt ad rem.

De his ergo operibus & fructibus iuſtitię docet Concilium, omnia & ſingula meritoria opera mereri omnia quę ibi annumerat. 33

Quod primùm probo ex tenore verborũ, quæ copulatiua ſunt, &, vt certam contineant doctrinam, referri debent, non tantũ ad collectionem bonorum operum, vt ſic dicã, ſed etiã diſtributiuè, ac determinatè ad ſingula opera meritoria, quia aliàs eadẽ incõmoda ſuprà ſignificata ſequuntur, ſcilicet, non eſſe certam & determinatam doctrinam, ſed valde confuſam, & vnicuique liberũ relinqui, vt illud præmium huic vel illi operi accõmodet, prout ſibi placuerit, ſequitur etiã aliquando dari in homine iuſto collectionem bonorũ operũ ſupernaturalium, quæ non ſufficiat ad illa præmia ibi numerata promerenda. Deinde probatur ex re ipſa, quia opus meritorium iuſti, quod meretur augmentũ gratiæ, meretur etiam augmentũ glorię: quod per ſe notum eſt, & conſequenter etiam meretur cõſecutionẽ gloriæ ſi in gratia deceſſerit, vt in priori parte declaratũ eſt: meretur deniq; vitam æternã, quia quilibet gradus gloriæ eſt gradus vitæ æternæ, & conſequenter eſt etiam vita æterna, & Concilium non requirit, vt quodlibet opus mereatur totam vitã æternam: ſed in ſuo gradu, ſeu ex parte: igitur Concilium hæc omnia numerans, nõ ponit illa vt diuiſim accommodanda, ſed vt omnino coniuncta cum merito augmẽti gratiæ. Tertiò, quia actus remiſsi iuxta alium modum non merentur vitam æternam ſecundùm rem, ſed ſolùm ſecundùm titulum, aut reſpectũ rationis. Probatur, quia actus procedentes à gratia iã cõparata reuera nõ poſſunt mereri vitã æternã, niſi augmentũ eius mereãtur: hoc autẽ mereri nõ poſſunt, niſi meren-

Universidad de Deusto
Biblioteca

merendo augmẽtum gratiæ, vt per ſe clarũ A
eſt: ergo ſi actus remiſi non merentur aug
mentum gratiæ, vel gloriæ, nec vitã æternã
reuera merentur. Prior propoſitio patet,
quia vel merentur vitam æternam ſecundũ
idem quod debebatur, vel ſecundũ aliquid
nouum: ſi dicatur hoc poſterius, illud eſſe
non poteſt, niſi aliquod augmẽtum: ſi verò
dicatur prius, illud dicimus eſſe præmiũ de
ſolo titulo, quia re ipſa nihil noui datur in
præmiũ, ſed idem ſecundũ reſpectum accõ-
Excluditur alia euaſio. modari dicitur. Et ob hanc cauſam omitto
aliam euaſionem dictorum Theologorũ di-
centium, Concilũ loqui non tantũ de pro-
prio reali augmẽto gratiæ in ſe ipſa, ſed etiã
de augmento illo extẽſiuo in ordine ad plu
ra opera & plures titulos, & pro diuerſitate
operũ ita deberi augmentũ illud intelligi, B
& accõmodari: nã totum hoc voluntarium
eſt, & præter cõmunem vſum, & proprie-
tatem verborum, & prorſus eneruat certitu
dinẽ de vero augmento gratiæ. Sic enim
poſſet quis dicere gratiam eſſe qualitatem
indiuiſibilem, & inaugmentabilẽ in ſe ipſa
& omnia, quæ Scriptura & Concilia dicũt
de augmento gtatiæ, & virtutũ infuſarũ, in-
telligi de augmento illo extenſiuo, & titu-
lari. Eſt ergo illa interpretatio cõtra inten-
tionẽ Concil. quod contra Lutheranos defi
nire voluit, verè realiter, ac intrinſecè gra-
tiã augeri per bona opera iuſtorũ, ſi ab eis
fiant. Nõ me latet de Chriſto Domino ſcri-
ptũ eſſe Luc. 2. *proficiebat gratia*, quod ra-
tione operũ gratiæ cõmuniter, & rectè ex- C
ponitur. Tamen ibi interpretatio illa eſt ne
ceſſaria iuxta ſubiectã materiam, nec tamẽ
propterea dici potetit, Chriſtum abſolutè
meruiſſe augmentũ gratiæ, quia meruit, vt
pluribus titulis gratiã haberet: quod tamen
iuxta aliorũ ſententiã ſatis cõſequenter dici
poſſet. Nõ eſt ergo ſenſus illius loci. quòd
gratia ipſi habitualis Chriſti aucta fuerit,
vel intenſiuè, vel extenſiuè propter nouos
titulos: ſed ſolùm quòd Chriſtus indies per
ficiebat plura opera gratię. Concilĩ autem
nõ hoc ſolùm docet de iuſtis, ſed quòd per
exercitium talium operum verum, & reale
augmentũ ſuæ habitualis gratiæ merentur.

Septima ratio principalis contra illam opinionem.

34 PRæterea ex illa ſententia ſequitur, poſ
ſe aliquem mereri de condigno per
opera conſequentia etiã primã gra-
tiam iam obtentam: quia ſi acceptatur ho-
mo ad eandem vitam æternam, ad quã iam
erat acceptus de iuſtitia, propter merita
ſubſequentia, cur non etiam acceptabitur
ad eandem gratiam, vt illo titulo habeat eã,
quam ſine titulo habebat? Scio reſponde-
ri poſſe vitam æternam nõdum eſſe datam:
gratiam verò iam eſſe collatam: & ideò ma-
gis repugnare priorem gratiam dari iterũ,
vel potiùs continuari propter nouum titu
lum, quàm acceptationem ad eandem glo-
riam iterum nouo titulo fieri. Dici etiã po-
teſt primam contritionem mereri primam
gloriam, & non primam gratiam, & ſic etiã
actus ſubſequentes poſſe mereri eandem vi
tam æternam, quamuis non mereantur ean-
dem gratiam. Veruntamen ab hoc vltimo
puncto incipiendo, contritio ideo nõ mere
tur primã gratiã, quia ipſa prima gratia da-
ta eſt ratione illius, tanquã vltimæ & cõue
nientis diſpoſitionis: & ideò dũ illa gratia
informatur, immediatè refertur ad gloriã,
& nõ ad gratiã: tamẽ actus procedẽtes à gra
tia iam exiſtente in anima, nec ſunt, aut fue
re vnquam diſpoſitiones ad illã gratiã, nec
præcedunt etiã in aliquo ſigno naturę, vt
informes, ſed fiunt ſimul, vt formati ab ipſa
gratia, niſi vt formati per illam, & ideò, ſi-
cut procedũt digni gloria, ita digni gratia:
ſi ergo non merentur nouã gratiã, neceſſe
eſt vt mereantur priùs habitam: & conſe-
quenter, ſi actus ſint adæquati ipſi gratiæ,
ideoq; mereantur totam vitam æternã illis
correſpondentem: merebuntur etiam totã
ipſam gratiam à prima, vſque ad vltimam.
Vnde ad priorem reſponſionem fateor eſ-
ſe contra ordinariam legem, meriti de no-
uo mereri id quod iam poſſidetur, maximè
ſi ſit principium meriti: dico tamen id ſe-
qui ex prædicta ſentẽtia, quia illi actus ſunt
digni gratia, ſicut & gloria: ergo, ſi propter
illos nõ datur noua gratia, ſicut nec accepta
tio ad nouam gloriam: neceſſe eſt vt eadem
gratia, ſicut & eadem vita æterna iam con-
feratur, vel conſeruetur propter illa meri-
ta nouo titulo.

Fortaſſe aliquis propter hæc dicet nõ ita 35
dari idem præmiũ propter plura merita, vt Alia euaſio.
ſingula ſint cauſę totales in genere meriti
ipſius præmij: ſed ita vt præmiũ detur pro-
pter omnia illa ſimul lumpta cõcurrẽtibus
ſingulis partialiter. Nã licèt ſingula ſi per
ſe ſola eſſent, digna forent toto illo præ-
mio, vtpote ipſi æqualia, tamen de facto
non acceptantur, niſi vt coniuncta cũ alijs,
& ideò

& ideo de facto tantùm partialiter concur A
rant. Atque hac ratione poteſt dici quili-
bet actus meritorius per ſe conſideratus,
mereri augmentum vitæ æternæ, ſeu eſſen-
tialis præmij, quia reſpectu illius maius eſt
quam ſine illo eſſet. Sicut in Chriſti opera-
tionibus dicimus, licèt quodlibet opus per
ſe conſideratum eſſet ſufficiens ad quodli-
bet præmium, tamen de facto non fuiſſe
ordinata ſingula opera ad idem præmium,
vt totalia merita, ſed totam Chriſti vitam
fuiſſe, quaſi vnam actionem meritoriã con
tinuatam, quæ fuit ordinata ad præmium,
tanquam adæquatam, & vnicam cauſam to
talem eius in eo genere: ſingulas verò actio
nes præciſè ſumptas ſolùm fuiſſe, tanquam
partiales cauſas, & ſub hac relatione fuiſſe,
& à Chriſto ordinatas, & à Patre acceptа-
tas. B

36 Veruntamen reſponſio hæc, nec ab au-
Reijcitur. ctoribus illius opinionis datur, nec eſt con
ſequens ad eorum doctrinam, nec difficul-
tates propoſitas ſatis expedit. Primò, quia
ex illa ſequitur nullum ex his actibus me-
ritorijs recipere condignum præmiũ. Patet
ſequela, quia dum actus dicitur eſſe cauſa
partialis, vel id intelligitur ex parte effe-
ctus, ſeu partialitate effectus (vt aiunt) & ſic
ſequitur ſolam partẽ illius præmij dari pro-
pter illud meritum, cùm tamen illud eſſet
dignũ toto præmio: vel intelligitur ex par-
te cauſæ: & ita etiam ſequitur illum actum
per ſe non acceptari, tanquam rationẽ ſuf-
ficientem ipſius præmij, & conſequenter
non acceptari ſecundùm totam condignita
tem ſuam. Secundò hoc repugnat commu- C
ni modo operandi, & merendi hominum:
ſtatim enim ac homo iuſtus elicit actũ cha-
ritatis vt octo, recipit totam intenſionem
habitus correſpondentẽ merito illius actus
& conſequenter acceptatur ad gloriam ei-
dem habitui proportionatam, quam obti-
nebit, etiamſi nullum alium actum merito-
rium habeat, dummodo in gratia moriatur,
& cum hac independentia à futuris meritis
fit illa acceptatio: ergo illud meritum eſt
cauſa totalis, vel ratio talis præmij, vel ac-
ceptationis: ſi ergo poſteà idem iuſtus mul
tiplicet ſimiles actus, non poſſunt eſſe cauſæ partiales cum primo actu eiuſdem præ-
mij, quia prior cauſalitas, & acceptatio non
mutantur: & ſicut primus actus cõparatur
ad ſecundum: ita ſecundus ad tertium, & ter
tius ad quartũ, &c. ſi æquales ſunt, vel in
gradu in quo ſunt æquales: nã vnuſquiſq;
acceptatur per ſe & indepẽdẽter ab alijs, & A
ſub hac intẽtione formali, vel virtuali fiũt,
& offeruntur à quolibet operante, eodẽq;
modo promittit Deus præmiũ noſtris ope
ribus, vt ex vulgaribus locis Scripturæ cõ-
ſtat, & ex materia de merito.

Vnde non eſt ſimile, quod de operibus
Chriſti afferebatur: nam vnumquodque 37
Chriſti opus, ſecundùm valorem ſuum ſpe-
ctatum, erat tanti meritи & valoris, vt ſaltẽ
ſecundùm legem ordinariam non poſſet ha
bere adæquatum præmium. Et ideo neceſ-
ſarium fuit, vt ex pacto Dei, & ex relatione
humanæ voluntatis Chriſti ſubordinatæ di
uinæ, determinationẽ reciperet illius præ-
mij ad quod acceptandum erat, vel ſecun-
dùm efficaciam, vel ſecundùm ſufficientiã.
Et ob eandem cauſam, licèt ſingula opera
eſſent digniſsima toto illo præmio, quod B
omnibus ſimul de facto correſpondet, &
multò maiori in infinitum: de facto tamen
non ita fuerunt oblata, & ordinata illa ope-
ra ad tale præmium per Chriſti merentis
voluntatem, ſubordinatam etiam in hoc di
uinæ voluntati ita ordinantis, & promitten
tis præmium: quod factum eſt, vel ad ma-
iorem abundantiam, vel ad maioris chari-
tatis oſtenſionem, vel etiam ne in ratione
meriti, vel ſatisfactionis viderentur ſuper-
flua poſteriora opera, ſi priora eſſent acce-
ptata ad totum præmium abſque reſpectu
ad poſteriora. Et ideò in Chriſto Domino,
fuit altior modus referẽdi omnia opera ſua
ad effectum meriti, vel ſatisfactionis. Nam
in primo inſtanti ſuæ conceptionis obtu-
lit omnem progreſſum vitæ ſuæ vſque ad
mortẽ, tanquam vnum & integrum meritи
ſuæ mercedis, quã noluit ſibi deberi pro-
pter ſingula opera, tanquam propter adæ-
quatos titulos, ſed propter collectionẽ om
nium per modum vnius: & propter ſingu-
la, vt concurrentia ad illum cumulum inte-
grandum: quæ omnia, quia alibi latiùs ſunt
declarata, & probata, hìc amplius non con
firmantur. Ex eis tamen intelligi poteſt,
etiam in meritis Chriſti prout de facto in-
ſtituta & ordinata fuerunt, non fuiſſe datũ
idem præmium propter diuerſa merita to-
talia ſecundùm diuinam ordinationem, &
relationem merentis, ſed hoc potiùs vitaſſe
Deum, tanquam minùs congruum, minuſ-
que conſentaneum æqualitati iuſtitiæ: quã
quam, quia illa opera talia erant, vt nullum
eſſe poſſet præmium adeo dignum, quin to
tum ſub merito cuiuſlibet operis cadere
poſſet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

posset, ideò ordinatum est, vt & omnia & singula referrẽtur ad totum præmium, non tamen vnum sine respectu, & consortio aliorum. Atque ita ex Christi exemplo potiùs excluditur: quàm confirmetur ille modus præmiandi plura merita adæquatè & totaliter eodem præmio, præsertim in meritis & præmijs omnino hiitis.

Quomodo sentiendum de accidentalibus præmijs.

38 VT verò hæc ratio explicandi præmia iustorum minùs ingrata, & incredibilis fiat, addùt prædicti auctores, præmium nostrorum operum non consistere tantùm in præmio essentiali, nec maiorem mercedem, aut gloriam consistere semper in perfectiori visione: hoc enim (inquiunt) cogitare rudissimorum hominũ est, & viam spiritus omnino ignorantium: sufficit enim excedere in gloria accidentali cæteris paribus. Et hac occasione exaggerant ea quæ de præmijs accidentalibus, & aureolis beatorum tradunt Theologi in 4. d. 49. Ex quo inferunt, quamuis multitudo actuum, etiam elicitorum ab ipsa charitate per se non conferat ad maiorem visionem beatificam, quæ nimirum excedat intensionem actuum illorum: conferre tamẽ ad maiorem gloriam simpliciter, atq; adeo ad maius præmium, quia confert ad maius præmium accidentale, quod cõsistit in speciali gaudio & honore ex illis operibus.

39 Accidentalia præmia non excludunt essentiale.

Sed hæc omnia erunt vera, si cum his accidentalibus præmijs, & illorum augmento non excludatur præmium essentiale, & augmentum eius: quia verò in eum finem afferri videntur, vt excludatur maius præmium essentiale, & augmentũ eius ab omnibus actibus meritorijs, vel non elicitis à charitate, vel elicitis ab eadem charitate nõ intensioribus ipsa, ideo nobis non probantur, nec toleranda videntur. Nam omnino verum existimamus etiam per actus supernaturales aliarum virtutum mereri nos vitã æternam, & augmentum gratiæ & gloriæ. Probatur ex Concil. Trid. Concilium enim Tridentinum non dixit tantum, amantibus: sed *benè operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, &c.* & infrà, *tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda*, non dixit, *tantùm actibus dilectionis*, sed *bonis operibus*, de quibus rursus subdit. *Quæ virtus semper bonæ eorum opera antecedit, comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possunt.* Vbi euidenter loquitur de omnibus operibus supernaturalibus hominis iusti, ad quæ sunt necessaria illa gratiæ auxilia. Quibus positis subdit Concilium, *nihil ipsis iustificatis deesse quominus illis operibus, quæ in Deo sunt facta, diuinæ legi pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam verè promeruisse censeantur.* Vbi expendo, *eisdem operibus in Deo factis quibus præcepta implemus, verè mereri nos vitam æternam*: implemus autem diuina mandata, non solùm actibus à charitate elicitis, sed etiam actibus aliarum virtutum, nec solis actibus intensis, sed etiam remissis mandata implemus.

B Nec potest Concilium explicari de solis præmijs accidentalibus, tum quia vita æterna nõ hoc significat, sed primariò essentialem beatitudinem: cætera verò vt illam consequuntur, vel aliqualiter perficiunt: tum etiam, quia idem Cõcilium in can. 32. hanc doctrinam declarat de augmento gratiæ & gloriæ eorundem bonorum operũ, quæ per Dei gratiam iustus operatur. Tum denique, quia idem Concilium eodem cap. 16. ad hoc adducit verba Christi Ioan. 4. *Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* In quibus verbis certissimum est, per vitam æternam principaliter significari essentialem beatitudinem, quæ verè animum satiat, & sitim eius extinguit, iuxta illud Psalm. 16. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Aqua ergo gratiæ dicitur salire in vitã æternam, quia per omnes actiones suas eleuat hominem, & paulatim ducit, vt tandem Deo fruatur. Atq; ita exponitur cõmuniter ille locus: & planè in eo sensu à Cõcilio citatur. Quod proinde significat in eodẽ sensu accipienda esse alia testimonia Scripturæ, quæ ibi adducit, vt est illud 1. ad Corin. 15. *Abundate in omni opere bono, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino*: vbi ad literam Paulus loquitur de resurrectione gloriosa Sanctorum, de qua toto illo cap. dixerat. Et concludit laborem Sanctorum in hac vita non esse inanem, quandoquidem per illum gloriam resurrectionis consequẽtur. Illa autem gloria principaliter & essentialiter est in anima, & ab illa manabit ad corpus: vnde in tantum hãc per labores huius vitæ comparamus (loquimur de puris hominibus) in quantum per eosdem essentialem beatitudinem promeremur, seu vitam æternã, quod idem est. Et hanc eãdem intellexit Concilium esse illam magnam remunerationem, de qua loquitur Paulus ad Hebr. 10. & coronam iustitiæ, de qua 1. ad Timoth. 4. ait Paulus esse sibi *repositam, quia fidem seruauit cursum consummauit, bonum certamen certauit*: quibus verbis omnia genera bonorum complectitur. Deniq; nomine vitæ æternæ significari in Scriptura hominis beatitudinẽ, & finem vbi est summũ bonum eius, docuit expressè August. 19. de Ciuit. c. 13. afferens illud ad Rom. 6. *Habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.* Et lib. 1. de Trinit. cap. 8. eodem modo exponit illud Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum*: B siue sit sensus, cognitionem Dei per visionẽ esse ipsam vitam æternam; siue, (vt frequentiùs exponitur) cognitionem Dei, & Christi per fidẽ esse initium, & fundamentum vitæ æternæ comparandæ.

40

De essentiali præmio communiter est sermo in Scriptura.

41 EX qua doctrina Concilij intelligitur, quoties in Scriptura sacra simpliciter est sermo de mercede, aut retributione bonorum operum, præcipuè intelligi de præmio essentiali, quod in visione, & fruitione ipsius Dei consistit, & de hoc esse principalem promissionem: de accidentalibus, verò tanquam de accessorijs, & annexis illi: ideoq; nulli actui verè meritorio C de condigno, & iuxta promissionem seu pactum Dei cum hominibus iustis integrè satis fieri per solum accidentale præmiũ, nisi supponatur substantiale. Hoc patet ex illis generalibus verbis Concilij. *Tanquam merces ex ipsius Dei promissione, ipsis bonis operibus, & meritis fideliter reddenda.* Vnde paulo inferiùs exponit hanc esse mercedem à Christo promissam propter potum aquæ frigidæ, Matthæ. 10. & pondus gloriæ, de quo loquitur Paulus 2. ad Cor. 4. & dicit nos illud mereri per momentaneam, & leuem tribulationem.

Sic ergo intelligenda erunt à nobis alia Scripturæ loca, quæ de hac mercede loquuntur, vt est illud Iacobi 1. *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam, cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ: quam repromisit Deus diligentibus se*: quod addit, non quia illa corona solidilectioni sit promissa; nam ibidem dicitur esse promissam patientiæ, seu sustinentiæ tentationis: sed quia non omnibus, sed iustis, & diligentibus Deum facta est hæc promissio, iuxta illud 1. ad Corinth. *Si charitatem non habuero, nihil mihi prodest.* De hac igitur mercede dicitur Apocal. 22. *Ecce venio cito & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundùm opera sua.* Et illud Sapient. 5. *Iusti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum.* De qua dixit Deus Habrahæ Genes. 15. *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis*: quia scilicet est ipsemet Deus, vt omnes exponunt, & D. Thomas optimè intellexit, quando interrogatus à Christo quam mercedem esset accepturus eò quod de ipso bene scripsisset: respondit, *Domine non aliam nisi te ipsum*, non ergo sperabat tantùm accidentalia præmia propter scribendi meritum, sed Deum ipsum vt essentialem mercedem: quam etiam esse illud denarium diurnum operarijs datum, Matth. 20. omnes intelligunt. De illa etiam Christus dixit Ioan. 4. *Qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam.* Et Matth. 5. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis*: quam ibidem sub diuersis quidem nominibus, eandem tamen propter varia virtutum opera promittit, scilicet pauperibus, mitibus, misericordibus, &c. sub nomine regni cælorum, filiationis diuinæ; &c. & Matth. 25. eandem intelligit nomine Regni quod in finali sententia iustis retribuitur propter bona opera. Denique sunt optima Pauli verba ad Colossens. 3. *Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus, scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis.* Ponderandum est enim illud verbum. *Quodcunque facitis*, nam euidenter complectitur omne opus in Domino factum, sicut dixit Concilium. Deinde aduertendum est illud verbum. *Retributionem hæreditatis*, nam per hæreditatem non significatur in Scriptura nisi essentialis beatitudo, quæ per se gratiæ respondet: vt sumitur ex illo Pauli. *Si filij, & hæredes*: & Concilium Tridentinum in citato loco satis declarauit. Retributionem ergo huius hæreditatis, ait Paulus certissimè expectandam esse, quidquid in Deo, & propter Deum faciamus.

42 Iacobi.

Ac propterea August. lib. 1. de Trin. c. 8. loquẽs de visione Dei facie ad faciem, dixit illam contemplationem promitti nobis vt

ad Hebr. 1. ad Tim. — 1. ad Cor. — Apocal. — Sapient. — Genes. — Ioann. — Matth. — Ad Colos. — August.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiuera actionum omnium, & æternam perfectionem gaudiorum omnium : & infrà ait. *Contemplatio quippe merces est fidei, cui mercedi per fidem corda mundantur*: & c. 10. *Boni operis transituri, merces est requies permansura*: per opus transiturum opera Marthæ intelligens; per requiem verò perfectam contemplationem Mariæ: quod fere vsque ad finem libri latè prosequitur. Et lib. 1. de Moribus Ecclesiast. cap. 25. *Vita* (inquit) *æterna est totum præmium: cuius promissione gaudemus.* Et subdit *Hic fortasse non incongruè quæritur ipsa vita æterna quid sit.* Respondet. *Sed eius largitorem audiamus. Hæc est ergo vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum: æterna ergo vita est cognitio veritatis.* Igitur in omni vero merito de condigno apud Deum hoc est ponendum tanquam fundamentum, vt sic dicam, omnium præmiorum accidentalium: propterea enim vocatur ab Augustino tota merces, seu totum præmium, quia illud est quod per se ac principaliter promittitur; cætera ratione illius.

43 Ex ipsius cibus probatur assũptum.

Et reuera ipsa ratio, & nomen præmij accidentalis hoc præ se fert. Nam ideo accidentalis dicitur, quia vt accidens, & quasi ornamentum alterius datur: quod non solùm intelligendum est respectu personæ, vt dicti auctores videntur intellexisse, sed etiam respectu cuiuscunq; operis meritorij de condigno coram Deo, quia omnibus & singulis operibus in Deo factis, id est, habentibus cõditiones à Concilio Tridentino declaratas, promittitur ipsa merces vitæ æternæ, quam ostendimus esse essentialem beatitudinem, seu augmentũ eius. Nam, si hæc merces promittitur danti potum aquæ frigidæ, vt Cõcilium declarauit, cui nam operi meritorio deneganda est eadem merces? Igitur, quoties in Scriptura promittunturaliquibus operibus accidentalia præmia, nunquam excluditur substantiale; sed illo supposito secundùm proportionem & condignitatem operis, alia superadduntur tanquam ornamenta quędã, seu prærogatiuæ. Et hoc modo explicant aureolas Martyrum, Doctorũ, & Virginum, Theologi omnes, quos in re omnibus nota nũc referre supernacaneũ cẽseo. Quis enim illorum vnquam dixit adæquatum, seu principale præmium martyris (v.g.) quãtum ad actum fortitudinis, aut Doctoris quantũ ad omnes actiones docendi, seu scribendi, & Virginis quantum ad obseruantiam castitatis & virginitatis, esse solas aureolas quantum ad gaudium accidentale?

Explicatur in aureolis excommuni consensu.

In suum sensum D. Thomam trahunt prædicti auctores.

44

NOn desũt quidam qui hoc dogma D. Thomæ attribuant, eò quòd interdũ dicat in operibus meritorijs quantitatem meriti quoad præmium essentiale attendi ex charitate, quoad accidentale verò ex propria bonitate virtutis moralis, vt cõstat 1. p. q. 95. art. 4. & 1. ad Corinth. lect. 2. & ad Rom 8. lect. 5. Quæ loca dicti auctores ita exponunt, scilicet, intellexisse D. Thomam, actus omnium virtutum, etiam infusarum præter charitatẽ, non mereri præmium essentiale secundùm se ac formaliter, sed solùm quasi denominatione extrinseca ratione solius actus charitatis imperãtis: ideo que ipsi verbis fatentur hominem iustum per actus virtutum moralium imperatos à charitate, mereri præmium essentiale non tamen aliud, neque maius quàm mereretur per solum æqualem actum elicitum charitatis: quod perinde est ac dicere illud meritũ totum esse in actu charitatis, & sola denominatione extrinseca tribui alijs. Sicut dicimus hominem mereri dando eleemosynam, scribendo, aut concionando, &c. cùm tamen meritum respectu præmij essentialis sit in actu interiori, exteriori autem solũ per denominationẽ extrinsecam tribuatur. Hunc verò sensum nunquã D. Tho. declarauit, & res ipsa in se mihi probabilis, aut verisimilis non est: primo propter omnia dicta testimonia, quæ omnibus operibus bonis, quatenus bona sunt, & ex gratia facta, promittũt essentialem mercedẽ. Secundò quia aliàs nunquam homo per opus moralis virtutis actu mereretur præmium essentiale nouum, seu propriè ac formaliter, nisi quando actum elicitum à charitate exerceret, quo imperaret actũ moralis virtutis, sicut nõ meretur per actũ externũ cessante interno, nisi fortasse per denominationem extrinsecã, quod nullius momenti est: neque inde crescit nouum præmiũ essentiale, consequens autem est durissimum, & præter communẽ sententiam Theologorũ, & præter omnia quæ ex Scriptura adduximus: nobisq; sufficere debet quod Tridentinũ Concil. inter requisita ad merendũ præmiũ essentiale hoc non posuit: & addidit, operibus habẽtibus cõditiones ab ipso positas, nihil deesse. Est præterea vltra humanã conditionẽ semper actu exercere formalẽ amorẽ, quãdiu in actuali exercitio aliarũ virtutũ mora-

Bañes 2. 2. q. 24. arti. 6. dub. 5. conclu 3.

Sed sine fũdamẽto trahunt in eũ sensũ omnino falsũ.

lium vestatur, nimisque illiberalis fuisset Deus in promittenda mercede, si hanc conditionem à nobis exegisset. Et præterea debuisset illam apertè & clarè in ipso pacto, seu promissione proponere: quod tamen non fecit.

45 Item multũ derogat dignitati & bonitati aliarum virtutum infusarum: quì enim credibile est voluntatẽ credendi Deo in homine iusto non esse per se meritoriam visionis diuinæ, præciso quolibet alio actu imperante, cùm ille actus intrinsecè ac formaliter supernaturalis sit, & Deum suo modo attingat, & in eius laudem maximè cedat, & aliàs supponatur dignitas gratiæ in persona; & alioqui sit magna proportio inter illud meritum, & præmium: nam vt in 1. 2. quæst. 3. D. Thom. dixit, visio optima proportione respondet fidei. Eadem ferè ratio est de actu spei, qui etiam supernaturalis est, & Deum ipsum attingit vt vltimum finem nobis amandum, vel sperandum: qui etiam est dignus præmio, & nullum est illi proportionatum nisi comprehensio, & tentio ipsius Dei, non tãtum ob imperium charitatis, sed tantum ex ratione sua, vt ex doctrina D. Thomæ in loco proximè citato sumi potest. Imò non solùm ita est meritorius, sed etiam alia opera ex eius relatione procedentia, ad meritum sufficient: nam operari intuitu mercedis æternæ, non solùm bonum esse, sed etiam meritoriũ eiusdem æternæ vitæ iuxta doctrinam Concilij Tridentini Sess. 6. can. 11. & can. 31. & illud Psalm. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.* Deinde actus religionis, quibus colitur Deus in se ipso, & vt supernaturãli fide reuelatus, aptissimi sunt ad promerendum Deum ipsum vt essentiale præmium, cum illius debitum cultum & honorem contineant. Idemque est, & de actibus pœnitentiæ, & similibus. Ac denique de omnibus actibus supernaturalibus, etiamsi morales sint, est generalis ratio, quia, sicut procedunt à supernaturali principio; ita natura sua tendunt in supernaturalem finem vltimum, etiamsi ex speciali intentione operantis in illum non referantur: suntque media ex se apta & proportionata ad illum finem consequendum: ergo cùm aliàs ex generali ratione actus morales boni sint meritorij, iuxta doctrinam D. Thomæ 1. 2. quæstio. 21. & alioqui ex parte personæ operantis habeãt dignitatem gratiæ: nihil illis deesse potest ad ipsum finem vltimum promerendum, cùm non desit ei promissio, vt ostensum est: mereri autem ipsum finem vltimum supernaturalem, est mereri præmiũ essentiale.

D. Thom.

Conc. Trid. Psalm.

46 Explicatur mens D. Thom.

Verus ergo D. Thomæ sensus est, quem ipsemet alijs locis declarasse videtur, scilicet 1. 2. quæstio. 114. articu. 4. vbi sic ait, *principalitas meriti penes charitatem consistit*: & infrà. *Meritum vitæ æternæ primò pertinet ad charitatem: ad alias autem virtutes secundariò secundùm quod earum actus ex charitate imperantur.* Vbi non agit de merito accidentalis præmij, sed essentialis: eiusque meritum proprium tribuit his operibus moralibus, & distinctũ ab illo quod immediatè est elicitum ab ipso actu charitatis. Quòd autem requirit charitatis imperium, alij de virtuali, alij de habituali imperio interpretantur. De actuali verò ferè nullo ex discipulis eius. Et sanè verba illa Pauli 1. ad Corinth. 13. quæ D. Tho. adducit. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest*: non plus probant quàm de charitate habituali. Nec illud Ioann. 14. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum: & manifestabo ei meipsum*: præmiserat enim Christus. *Qui habet mãdata mea, & seruat ea, is est qui diligit me.* Ipsa ergo mandatorum obseruatio est quædã virtualis dilectio, quæ nõ potest esse sine charitate formali, saltem habituali. Vnde idem D. Tho. 2. 2. quæst. 83. artic. 15 dixit efficaciam merendi procedere ex radice charitatis. Quod declarans in orarione, de qua ibi tractat, ait procedere à charitate, mediante religione, cuius actus oratio est. Non est ergo necessarius semper actualis influxus ipsius charitatis: præsertim in actibus aliàs supernaturalibus in sua specie, de quibus præcipuè agimus. Hi ergo actus (vt mentem D. Thomæ declaremus) duobus modis considerari possunt: vno modo vt natura sua sunt radicati in charitate & tendunt in finem charitatis: & aliqua ex parte includunt virtualem dilectionem, quatenus hæc obseruationem mandatorum requirit: & vt sic sunt hi actus proportionati ad essentiale præmiũ promerendũ, si operãs sit in gratia, vt planè colligitur ex doctrina eiusdẽ D. Tho. dict. q. 114. tribus primis articulis. Alio modo possunt cõsiderari secundùm propriã bonitatẽ moralem precisè sumptam: & vt sic dicitur illis correspõdere aliquod præmium accidentale: quod non tam est secundùm speciales leges meriti de condigno, quod nũc est inter nos, & Deũ, quàm

1. ad Cor.

Ioan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſecundùm naturalem proportionem : nam A
ad hoc genus præmij imperium charitatis
neceſſarium non eſt, præſertim formale, aut
virtuale, quod ſit ex præcedenti actu formali charitatis, vel intrinſeca natura actus ex ſe tendentis in finem ſupernaturalem : nam etiam actus morales boni merè naturales, præſertim in homine grato, merentur aliquod præmiũ accidentale. Imò ſi præmiũ illud tãtum eſt gaudiũ quoddam de operibus bene factis, etiam habitualis charitas nõ erit neceſſaria ad tale meritum: quia, vt ſuprà argumentabar, etiam poterit beatus gaudere de operibus moralibus, vel infuſis, factis in ſtatu peccati, vt de fide ſecuta, de iuſtitia exercita, &c. Et ideo dixi, hoc præmium non eſſe ſecundùm leges condignitatis, & iuſtitiæ, quæ ſeruantur in ſupernaturalibus operibus iuſtorum; non vetò in merè naturalibus, aut in his quæ ſine ſtatu gratiæ fiũt : ſed eſſe ſecundùm generalem quandam rationem, & connaturalem proprietatem cuiuſcunque boni operis moralis, quod quatenus tale eſt, eſt dignum aliqua laude, & gaudio. B

47 Actus virtutum moralium ſupernaturales eſſe poſſunt ſine formali actu charitatis.

Neq; eſt verum opera virtutũ moralium non poſſe eſſe in ſe ſupernaturalia, & procedentia ex auxilio gratiæ, niſi etiam procedãt ex aliquo formali actu charitatis, per quem imperentur. Nam huiuſmodi opera nõ haberent quod ſint ſupernaturalia formaliter ab huiuſmodi imperio: aliàs non eſſent in ſe ſupernaturalia, ſed tantùm per denominationem extrinſecam, ſicut actus virtutũ acquiſitarum: nec poſſet verum diſcrimen aſſignari inter virtutes infuſas morales, & acquiſitas: quod falſum eſſe nunc ſupponimus. Habent ergo quod ſint ſupernaturalia ex ſua natura & ſpecie, quã habent ex proprijs obiectis, quatenus bonitaté & honeſtatem dicũt per conformitatem ad naturam, & regulam ſupernaturalẽ. Neq; etiam indigent illo actu charitatis imperantis vt dante effectiuè ſupernaturalitatem talibus operibus, quia ad hoc ſufficit proprius habitus infuſus cum concurſu gratiæ, ſuppoſita excitante gratia proportionata. Cùm ergo hæc etiã ſufficiant ad meritũ præmij eſſentialis iuxta doctrinã Concilij Tridentini, non eſt hoc negandum his actibus, neq; ad illud aliqua alia voluntaria conditio exigenda. Quo fit vt magnitudo, ſeu perfectio intenſiua eſſentialis præmij non ſolùm non ſit menſuranda per vnum tantùm actum intenſiorem à charitate elicitum, verùm etiam nec per ſolam multitudinem bonorum actuum elicitorum à charitate: ſed abſolutè per totam multitudinem ſupernaturalium actuum, in quibus ineſſe poteſt proprium meritum de condigno illius eſſentialis præmij. Hoc tamen non obſtat quominus his etiam actibus reſpondeant accidentalia præmia vel aliquo modo connaturalia talibus operibus, vt de gaudio illorũ diximus : vel certè aliquando præparata ex ſpeciali prærogatiua, & liberalitate Dei, vt eſt veriſimile de illis tribus quæ aureolæ dicuntur, & de illo honore aſſiſtendi ſpecialiter in vltimo iudicio Chriſto iudicanti, qui promittitur pauperibus ſpiritu, & de alijs ſimilibus, quæ rectè adiungũtur præmio eſſentiali; ſine illo tamen non ſufficerent ad Dei promiſſionem implendam. Neq; efficerent hominem magis glorioſum, aut beatum ſimpliciter: nam, ille eſt ſimpliciter beatior, & maius habet præmium meritorum, qui in eſſentiali beatitudine ſuperat, quantumuis alius excedat in prærogatiuis accidẽtalibus, quia omnia alia comparatione fruitionis ipſius Dei quaſi nihil ſunt. Si verò duo habentes æquale præmium eſſentiale, in accidentalibus inæquales ſint; ille, qui plura accidentalia habuerit, ſecundùm quid erit beatior, non ſimpliciter: quia beatitudo ſimpliciter eſt vltima felicitas, & in hac ſunt æquales. Igitur accidẽtalia præmia nihil iuuãt ad illam ſententiam defendendam : eò vel maximè quòd quantum ſpectat ad præſentem queſtionem de reuiuiſcẽtia meritorum, iam ſuprà oſtenſum eſt non ſatis eſſe accidentale præmium vt illa reuiuiſcere dicantur. C

Vnde menſuranda ſit præmij eſſentialis magnitudo.

Cur pluribus actibus non intenſis reſpondeat intenſum præmium.

48

SEd quæret hìc tandem aliquis cur multitudini actuum, qui non faciũt vnum intenſiorem, non reſpondeat etiã multitudo præmiorum, ſed vnum & idem præmium intenſius; ſeruãda eſt enim proportio inter præmiũ & meritũ: hæc autem ſeruatur in illo priori modo, non verò in poſteriori. Simile dubiũ eſt, cur virtutes variæ, & ſecundùm actus perfectiores tum in eſſentia, tum in perfectione, omnes concurrant ad augendum vnum & idem præmium, & conſequenter etiam ad augendũ habitũ charitatis, qui erit menſura illius præmij, vt ſentit D. Tho. 1. p. q. 12. artic. 6. Reſpondeo, eadem ratione interrogari poſſe (quod Scotus aliquando à D. Thoma poſtulat) cur actus charitatis qui eſt in volũtate, recipiat præmium

mium in intellectu per Dei viſionem. Ratio A
ergo generalis eſt, quia homo in hac vita eſt conſtitutus vt ſuum vltimum finem conſequatur, non vno vel alio genere, ſeu ſpecie actuum, ſed omnibus ſuis actionibus humanis, ſi conſentaneè ad illum finem eas velit operari. Hinc ergo eſt, vt eſſentiale omnium talium operum præmium ſit proprium & formalis conſecutio huius finis quæ vna ſola in vnoquoque beato eſſe poteſt ac debet ſecundùm conuenientem ordinem rerum : & ideo non potuit in tali præmio eſſe augmentum extenſiuum ſecundùm multitudinem præmiorum eſſentialium: debuit ergo eſſe augmentum intenſiuum eiuſdem eſſentialis præmij. In his enim rebus moralibus non tam eſt attendẽda proportio phyſica, quàm moralis & prudẽs æſtimatio: cauſalitas autem meriti moralis ſecundùm B
prudentem æſtimationẽ eſt in multitudine operũ, quæ ad aliquẽ finẽ, cui ſunt proportionata, ordinãtur, æquiualẽt enim vni operationi perfectiori, vel in intenſione, vel in eſſentia, & cæteris paribus, augẽt moralem valorẽ in ordine ad perfectiorẽ mercedem. Accedit præterea, quòd huiuſmodi operationes ex dignitate gratiæ accipiũt magnam æſtimationem & valorem moralem in ordine ad tale præmium. Sicut in Chriſto Domino quilibet actus quantumuis remiſſus habebat valorem ad quamcunque intenſionem gratiæ promerendam ob dignitatẽ perſonæ, & ex eadẽ habebat quilibet actus moralis virtutis ſufficientiam ad promerendam gratiam, & virtutes Theologales, & quaſcunque alias cuicunque perſonæ, & in quocunque gradu. Ad huius ergo imitationem, (non ad æqualitatem) eò quòd gratia ſit ſemen gloriæ, omnes fructus ab illa manantes habẽt proportionẽ, & valorem ad illam promerendã, & augendam. Poteſt etiam aliter explicari, quia homo iuſtus per omnia opera gratiæ cuiuſcunque ordinis & intenſionis ſint moraliter loquendo, magis ac magis ſanctificatur, iuxta illud Apocal. vltim. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc*: & quod de Chriſto Domino ſcriptum eſt Luc. 2. quòd proficiebat gratia, multi intelligunt eſſe dictum propter opera ſanctitatis, quæ indies multiplicabat. Sicut etiam è contrario iniuſtus multiplicando opera peccatorum, etiamſi intenſiora non ſint, moraliter fit indies magis iniuſtus apud Deum, & dignus maiori ſupplicio non ſolùm in multitudine pœnarum, ſed in intenſione earum, & maximè

Apocalyp. Luc.

in pœna eſſentiali, quæ reſpondet illis peccatis vt deordinant ab vltimo fine : ita ergo maiori ratione multiplicatio operum gratiæ moraliter conſtituit ſanctiorem hominem, & ideo habet proportionem, & valorem vt mereatur verum augmentum phyſicum internæ ſanctitatis habitualis, & inhærentis animæ, & conſequenter charitatis, & præmij eſſentialis quod huic ſanctitati eiuſq; operibus reſpondet.

Concluſio totius diſcurſus.

EX his ergo (vt ad noſtrum inſtitutum reuertamur) ſatis conſtat eſſentiale præmium, quod in futura vita ſperamus, non eſſe commenſurandum, in perfectione ſua intenſiua vni actui intenſiori, quẽ homo in hac vita exercuit in eo ſtatu gratiæ, in quo tandem mortuus eſt, ſed etiam ſecundũ multitudinẽ operum habẽtium aliquam condignitatem ad illud præmium. Ex quo vlteriùs manifeſtè concluditur, cùm merita omnia mortificata per peccatum, per pœnitentiã ſubſequentẽ in eo ſtatu cõſtituantur, vt iam viua ſint apud Deũ, & digna eſſentiali præmio, (vt iam probatũ eſt, & ab auctoribus cum quibus nunc diſputamus, non negatur) concluditur inquam, reuiuiſcere hæc opera ad proprium & ſpeciale præmium eſſentiale, id eſt ad aliquẽ gradũ gloriæ & beatitudinis eſſentialis, qui non daretur huic homini pœnitenti propter pœnitẽtiam, & omnia merita poſt illam exhibita, ſi nõ habuiſſet merita præcedentia. Patet ex dictis, quia illa priora merita iam viuificata, coniuncta cũ ſubſequentibus, componunt maiorẽ cumulum meritorũ, in quo & eſt tota multitudo, & perfectio operũ quæ poſt pœnitẽtiam ſubſecuta ſunt. Et ſunt præterea alia multa opera meritoria, quæ augent illã multitudinem: ſed cæteris paribus ex multitudine meritorum augetur intẽſiuè eſſentiale præmiũ: ergo ratione meritorũ quæ viuificantur, cæteris paribus, datur maius eſſentiale præmiũ, quam ſine illis daretur : & hoc eſt illa reſurgere ad proprium præmium eſſentiale. C

49

50 Iudiciũ ſeſtur de alia ſententia.

Deinde ſatis etiã ex dictis conſtat quid ſentiendũ ſit de illa ſecunda ſententia, & omnibus corolarijs quę inferebat. Quidquid enim ſit de augmento habituũ infuſorũ in hac vita per actũ meritorios magis, vel minùs intẽſos, aut perfectos, ſiue ſẽper viuos, ſiue poſt mortificationẽ viuificatos, de quo eſſe poteſt probabilis controuerſia, & ex vtraque parte incerta, quam infrà attingemus : quidquid

Universidad de Deusto
Biblioteca

item sit de quantitate, vel proportione se-
A cundùm quam meremur per actus intensos,
vel remissos inferiorũ, vel superiorum virtu
tum; quod ad præsentem disputationem ni-
hil refert: quod spectat ad rationem meren-
di, & conferendi essentiale præmium, quam
illa sententia proponit & declarat, nobis
valde displicet propter omnia quæ in eius
examinatione adduximus: & reuera extenuat
multum essentiale præmium beatorum, ma-
gisque cõstituit præmiũ in ipsismet meritis,
quàm in aliquo bono quod Deus propter
illa conferat. Quod, licèt in superioribus ta-
ctum sit, respondendo ad omnia argumenta
& exempla quæ ab illis auctoribus insinuã-
tur, euidentius fiet. De fundamẽto ergo prin
cipali hìc nihil dicimus, nisi ad summum pro
cedere de augmento huius vitæ de quo po-
steà, non verò de ipsis meritis: nam hæc non
B requirunt aliquam dispositionem, vt eis pro
prium præmium debeatur, si alioqui viua,
vel viuificata iam sint: præmium autem in fu
tura vita dandum, vel non requirit dispo-
sitionem præter ipsa merita, & carentiam om-
nis culpæ, & reatus pœnæ: vel si illam requi-
rit, dabitur statim in instanti mortis propter
eadem merita, vt latiùs sect. sequenti.

Responsio ad fundamenta contraria.

51 Visio potest crescere re quin crescat vt præmium.

AD illa verò omnia, quibus illa opi-
nio declarat posse merita resurgere
ad maius præmium, licèt non resur-
gant ad maiorem visionem, dicimus in pri-
mis, etiamsi omnia concederemus, totum
illud augmentum esse valde accidentarium,
C & insufficiens ad iustam & condignam re-
tributionem meritorum, vt in superioribus
ostensum est. Deinde addimus, aliud esse vi-
sionem posse crescere in ratione visionis &
beatitudinis, quamuis non crescat in ratione
præmij; aliud verò è contrario eandem vi-
sionem posse crescere in ratione præmij, li-
cèt nõ crescat in ratione visionis. Quæ duo
à dictis auctoribus confunduntur, & latẽter
fit transitus ab vno ad alterum cum magna
æquiuocatione: quæ ex eo etiam augetur,
quòd interdum comparantur visiones se-
cundùm distinctos gradus, quorum aliqui
conferuntur propter merita, alij verò non,
& inde fit argumẽtum ad eandem visionem
secundùm se totam: quod nimirum illa, ea-
dem permanens in ratione visionis, possit
crescere in ratione præmij: & hoc est impri-

Bañez. in Relect. speciali de augmẽto charitatis q. 3. paulo ante solutiones argument.

mis in toto hoc discursu aduertendum. Et
præterea quòd aliquando fit comparatio in
vna & eadem persona, aliquando verò in di-
uersis cùm tamen longè diuersa sit ratio.
Quæ omnia breuiter sic declaro.

52 Non est de ratione visionis, vt præmium sit.

Nam illud principium certum & constãs
est, non esse de ratione visionis Dei, seu bea-
titudinis essentialis quòd sit præmium meri
torum, vt in sola Christi anima videre licet:
nam in omnibus alijs secũdùm legem à Deo
statutam, semper visio illa est meritorum
præmium, vel propriorum ipsius recipien-
tis, vel saltem ipsius Christi. Loquendo au-
tem & de meritis proprijs ipsius personæ,
etiam est certum non in omnibus beatis vi-
sionem illam habere rationem præmij, vt
patet in infantibus baptizatis. Ex quo fit vt
aliquis possit crescere in ordine ad visionem
seu beatitudinem sibi debitam, licèt nõ cre-
scat in præmio, quia nimirum illud quod ac-
crescit non datur propter propria merita, &
ita non habet rationem præmij. Et eodem
modo eadem visio potest esse maior beatitu
do, & non maius præmium, quia nimirum
non est præmium secundùm se totam, sed se
cundum aliquid sui. Et simili modo, compa-
rando duos beatos, potest vnus habere ma-
iorem visionem, & minus præmiũ propriorum meritorum; & alius è contrario mino-
rem visionem, & maius præmium: quia fieri
potest vt vn⁹ habeat minora merita propria
& maiorem applicationem meritorũ Chri-
sti; & alius è contrario plura merita propria,
& minorem gratiam datam ex opere operato propter sola merita Christi. Si tamen at-
tentè considerentur ea inter quæ fit compa-
C ratio, quando visio minor dicitur esse maius
præmium non comparatur cum tota alia vi-
sione secundùm se totam, sed secundùm illos
gradus, secundùm quos datur propter meri-
ta propria & in eis præcisè stando, altera vi-
sio, sicut est maius præmium, ita & maior vi-
sio: non enim est maius præmiũ solùm quia
datur propter plura merita; sed quia in se re
uera est excellentior secũdum se totã, quàm
præcisè considerata secundùm eos gradus
qui dantur propter merita propria. Et simi-
liter, quãdo in vno & eodem dicitur eadem
visio esse maior in ratione visionis quàm in
ratione præmij, non est quia tota illa detur
propter pauciora merita; sed quia in illa est
aliquid quod est præmium, & aliquid quod
non est præmium propriorum meritorum:
& vtrumque simul maius est quàm alterum
tantùm. Omnes ergo illę comparationes ni-

hil

hil ad rem præsentem faciunt: sed ostendendum esset extra rem de qua agimus, quòd
A eadem visio secundùm se totam possit esse
maior in ratione præmij essentialis, etiamsi
non sit maior in ratione visionis: quod no-
bis videtur impossibile, quia in hac compa-
ratione non adduntur aliqui gradus visionis
propter alia merita, vel sine meritis pro-
prijs, sicut in alijs comparationibus fit, neq;
addi possunt, aliàs iã augeretur visio in ratio
ne visionis, cuius oppositum supponitur.
Si ergo tota visio est præmium alicuius me-
riti, non potest eadem manens esse maius
præmium, præsertim essentiale.

Visio non potest crescere vt præmium, quia crescat vt visio.

53 Duplex est virtutis præmium.

Præterea, vt intelligantur exempla quæ
ibi afferuntur, aduerto duplex posse esse vir-
tutis præmium: vnum est intrinsecum, perfi
ciens ipsum qui recipit præmium, quod po
test dici bonum proprij commodi: aliud est
B præmium extrinsecum consistens in laude,
vel honore: laus enim est in laudante, & ho-
nor in honorãte, quamuis vera causa hono-
ris, & laudis esse debeat in eo qui laudatur,
D. Thom. vel honoratur. Hæc duo attigit D. Thom. 1.
2. quæst. 21. art. 2. & 3. tantumque inter ea
distinguit vt ad principia diuersa illa reuo-
cet. Dicit enim actũ bonum esse laudabilem,
& meritorium: laudabilem quidem quate-
nus liber est, & in potestate operantis; meri-
torium verò secundùm quòd refertur ad al-
terum in cuius commodum vel honorem
cedit; & cõsequenter omnino distinguit lau
dationẽ actus à retributione. Nam laudatio
non respicit actum vt meritorium, sed præ-
cisè vt laudabilem: vnde non habet ratio-
nem veri præmij, quia nihil per eam confer
C tur personæ laudatæ, neque per se debetur
ex iustitia, sed ex quadam connaturali pro-
prietate talium actuũ. Ac propterea etiam
non tantùm confertur à gubernatore, & di-
stributore præmiorum, sed à quolibet vero
æstimatore virtutis. Denique ob hanc cau-
sam, cùm Deus non sit capax meriti, aut præ
mij, dignus tamen est laude propter sua ope
ra. Præmium autem respicit actum vt apud
alterum est meritorium retributionis ex iu-
stitia quatenus ad illum aliquo modo spe-
ctat, & præsertim quando propriũ pactum
inter præmiantem, & merentem intercedit.

54 Laudatiõ est per se præmiũ à Deo debitum virtuti ex D. Thom.

Ex hac ergo doctrina generatim infero,
proprium virtutis præmiũ apud Deũ, quod
illi ex iustitia distributiua, vel commutatiua
debetur, non esse laudationem per se, & ex
sola natura rei loquendo. Neque id docuit
D. Thom. dict. quæst. 22. art. 2. vt ei imponi
tur: sed solùm dixit actum bonum, & volun-
tarium, esse laudabilem: quod longe diuer-
sum est: nam idem D. Thom. 1. 2. quæst. 2.
art. 2. ad 1. dixit honorem non esse præmiũ
virtutis. Et rationem insinuat in corpore,
quia præmiũ virtutis debet esse aliqua ex-
cellentia eius qui virtutem operatur: honor
autem non est excellentia eius, sed est signũ
exellentiæ quam supponit. Addit verò duo
in illa solutione quæ ad rem præsentem ma-
ximè spectant: vnum est homines accipere
ab hominibus honorem loco præmij, *quasi à non habentibus ad dandum maius.* Quo vnico
verbo excluduntur omnia exempla humana
quæ ad rem præsentem adducũtur. Quando
enim inter homines res minima propter ex-
cellentia opera collata magni habetur, ideo
est quia nõ æstimatur vt res, sed vt signum in
testimoniũ excellentiæ, quod signũ habet ra
tionem honoris, qui inter homines maximè
æstimatur, quia nimium amant suam excel-
lentiam: & ideo, quando hæc ab hominibus
conferri non potest, saltem signum & testi-
monium eius cupiunt, & illud præferunt sæ-
pe alijs temporalibus commodis quæ ab ho
minibus conferri possunt. Et, quia tantò ma
ius est testimonium hoc, quantò ab excellen
tiori persona datur; ideo huiusmodi signum
à Summo Pontifice, vel alio Principe colla-
tum, tanquam maximum præmium æstima-
tur. Secundum quod D. Thom. addit, est.
Verum autem præmium virtutis est beatitudo, propter quam virtuosi operantur. Dixerat autem in
corpore articuli beatitudinem non posse es-
se honorem, qui est signum excellentiæ; sed
esse ipsammet excellentiam maximè perfi-
cientem hominem. Ergo ex D. Thomæ sen-
tentia verum præmium virtutis est beatitu-
do, quatenus est intrinsecum bonum maxi-
mè perficiens hominem.

Assignatur disparitas exemplorũ pro falsa sententia.

Prima collectio ex dictis.

55 EX quo vlteriùs colligo non posse bea-
titudinem esse æqualem in ratione
visionis & beatitudinis, & esse maio-
rem aut minorem in vera ratione præmij
virtutis. Probatur ex dictis, tum quia ipsa-
met ratio beatitudinis est quæ in præmium
promittitur; ita vt licèt formalitas seu deno-
minatio præmij sit distincta à ratione beati-
tudinis; tamen id quod in præmium promit-
titur, est ipsa ratio beatitudinis, quæ ita fun-
dat illam denominationem præmij, vt non

Universidad de Deusto
Biblioteca

possit eadem, & secundùm idem esse maius præmium, quin sit maior beatitudo. Tum etiam, quia non promittitur in præmium vt signum excellentiæ, qualia sunt præmia humana: sed vt res & maxima excellentia ipsius qui tali præmio afficitur: ergo, nisi illum constituat excellentiorem, & ditiorem, non est maius præmium apud Deum. Ergo illa ratio explicandi maius præmium merito rum per solam relationem ad plura merita, aliena est à perfectione diuinæ prouidentiæ, nam Deus non præmiat solis signis, sed rebus, nec præmiat virtutem solo testimonio eius; sed vera & intrinseca excellentia propter virtutem collata.

56 Secunda quæ est etiã Caiet.

Ex quo etiam optimè adnotauit Caietanus 1.2. quæst. 2. articu. 3. gloriam hominis apud Deum non posse esse beatitudinem hominis, quia est homini extrinseca; sed esse causam nostræ beatitudinis, seu à qua nostra beatitudo pendet, vt D. Tho dixit. Gloria enim hominis apud Deũ nihil aliud est quàm existimatio & cognitio vera, quam Deus habet de homine, & bonis operibus eius, quæ non potest esse beatitudo ipsius hominis, quia hæc non consistit in cognosci, sed in cognoscere; est tamen principium beatitudinis, quam Deus confert homini vt præmium bonorum operũ quæ ipse cognouit. Hinc ergo etiam fit vt illa gloria non sit præmium meritorum, quia verum præmium est ipsa beatitudo, vt D. Thom. dixit: ergo eadem ratione laus diuina, seu quam homo habet à Deo, non habet rationem præmij formaliter ac propriè quatenus laus est. Patet consequentia, quia laus vel non est aliud quàm ipsa gloria extrinseca, vel est quoddam signum, & testimonium eius: quod minus est quàm ipsa gloria. Vnde, si præmium meritorum non consistit formaliter in gloria quæ est apud Deum, non erit etiam in signo eius vt sic, sed in effectu beatitudinis ab illa procedente. Ac proinde, vt hoc præmium sit maius, non satis est quod procedat à maiori gloria apud Deum, id est, à scientia quam Deus habet de pluribus meritis, nisi etiam in se maior, & excellentior procedat.

57 Obiectio.

Dicet aliquis, Licèt gloria, quam homo habet apud Deum, non sit formalis beatitudo eius, esse tamen obiectiuam, & ideo etiam contineri in præmio meritorum iuxta illud Pauli ad Roman. 8. *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis*. Atque hoc modo posse sufficere ad rationem maioris præmij quòd beatus videat se esse apud Deum in maiori & meliori æstimatione virtutis, etiamsi non meliùs videat Deum. Atque hinc vlteriùs dici potest, laudem diuinam perfectam, esse verisimum præmium meritorum: est enim laus non ipsa notitia quam vnus habet de virtute alterius, sed eius locutio, vel manifestatio: Deus autem manifestat beato bonam existimationem, quam de illo habet per visionem suam; & ideo visio illa dici potest laus beati ab ipso Deo: quam benè de Deo merentibus promittit Paulus 1. ad Corinth. 5. Hæc ergo laus, cùm non sit in laudante, sed in laudato, bene potest esse intrinsecum præmium eius, & Deo digna. Et consequenter poterit illa visio esse maior in ratione laudis, quamuis non sit in ratione visionis, vel beatitudinis: erit autem maior in ratione laudis, si videat beatus propter plura merita beatificari: ergo similiter erit maior in ratione præmij.

58 Soluitur.

Hæc vero responsio partim falsa est, partim sibi repugnat. Hoc secundum patet, quia si beatus videt se recipere beatitudinem propter plura merita, vel hoc videt per ipsammet visionem beatificam, vel per aliam cognitionem seu reuelationem: si hoc secundum dicatur non est ad rem, quia iam ipsa visio per se sumpta non habet rationem maioris laudis; sed illa alia cognitio est quæ auget laudem: C constat autem illam cognitionem non pertinere ad præmium essentiale, sed accidentale. Sicut quod Deus manifestet alijs merita alicuius beati, & plura esse ostendat, pertinet quidem ad maiorem laudem eius apud alios; non tamen spectat ad præmium essentiale, sed ad illud accidentale, quod promittit Christus Matth. 8. dicens, *Filius hominis confitebitur eum coram Angelis Dei*. Matth. Si verò illa cognitio est per eandem visionem beatam, necessarium est vt cæteris paribus illa visio sit perfectior etiam in ratione visionis, & beatitudinis, quia, cæteris paribus, qui plura videt in Deo, meliorem Dei visionem habet: ergo, si beatus qui habet plura merita, videt ea in ipso Deo, eumq; videt vt largitorẽ & præmiatorem eorum, cæteris paribus, perfectiùs videt Deum ipsum, quàm si solùm videret in Deo pauciora merita: iam ergo tunc illa visio

visio non solùm est perfectius præmium, quia est maior laus; sed etiam quia est melior visio.

59 Non ideo quis beat' est, quia videt se laudari à Deo.

Addo vero vlteriùs, quòd, licèt per eam visionem videat beatus se laudari à Deo, nõ tamen ideo esse beatum, quia hoc videt: sed quia videt Deum ipsum, iuxta illud vulgare dictum Augustini 5. Confessionum c. 4. *Beatus qui te scit, etiamsi alia nesciat: qui verò te, & illa nouit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus*. Non est ergo aliquis beatus eo quod videat se esse in bona existimatione apud Deum, aut opera eius illi placere aut se laudari à Deo: hoc enim potiùs esset beatificari in se quàm in Deo, est ergo beatus quia videt Deum ipsum horum omnium bonorum auctorem, ideoque dignum omni laude. Vnde, si fingamus aliquem videre Deum, & nullam suorum operum commendationem in ipso videre, quia illa non habuit, vt contingit in infantibus baptizatis; videre tamen in Deo merita Petri, quæ Deus laudat, & commendat; præmioque remunerat: rursusque Petrum videre in Deo sua merita, suamque laudationem: si vterque horum æqualiter videat Deum, æqualiter beati erunt: ergo beatitudo non consistit in laudatione formaliter: neque hæc, cæteris paribus, auget beatitudinem essentialem. Et quidem merito, quia laudatio creaturæ vt sic circa obiectum creatum versatur, tam ex parte personę quæ laudatur, quàm ex parte causæ seu materiæ laudis, quæ sunt bona opera: beatitudo autem formaliter versatur circa increatum bonum. Verum autem præmium C meritorum est beatitudo essentialis, vt Diuus Thomas suprà citatus rectè dixit: ergo illa laudautio propria, etiam vt inclusa in visione beatifica, non pertinet formaliter ac per se ad præmium essentiale meritorum: ergo etiam ob hanc causam non potest dici eadem visio esse maius præmium essentiale plurium meritorum.

60

Quod aliter etiam potest in hunc modum declarari. Nam, si fingamus duos in hac vita habentes æqualia merita recipere à Deo æqualem visionem sui in præmium; ita tamen vt vnus videat in ipso Deo sua merita, & quòd tale præmium propter illa recipiat: alius autem non videat sua, sed simpliciter Deum ipsum eum æquali perfectione respectu eius: ni- A hilominùs ambo erunt æquè beati, & ambo recipiẽt æquale præmium essentiale, quia vterque recipit condignum, & supponuntur habere æqualia merita; & tamen in vno habet visio beatifica rationem laudis propriæ factæ à Deo, & non in alio: ergo laudatio illa vt sic, non spectat ad præmium essentiale meritorum; sed est vel accidentaria, vel ad summum tanquam secundariò pertinens ad statum beati. Sicut dicuntur beati videre in Deo eas creaturas, quæ ad statum suum pertinent, non quia hoc spectet ad eorum præmium essentiale; sed quia secundùm conuenientem prouidentiam verisimile est cum illo coniungi. Quocirca, licèt concedamus hanc laudem beati à Deo esse inhærentem ipsi beato, & ideo ex hac parte non repugnare esse præmium operum eius: tamen aliunde repugnare dicimus, quod sit præmium essentiale, scilicet, quia vt sic non versatur circa bonum increatum, neque est perfectio vltima & suprema ipsius beati. Atque hic etiam addere possumus, quòd, sicut vera iustitia nostra non consistit in extrinseco fauore Dei, sed in intrinseca perfectione quam nobis communicat: ita vera beatitudo & præmium meritorum non consistit in externa laude nostra etiamsi sit à Deo, neque in aliquo signo eius vt sic; sed in aliqua intrinseca perfectione, qua coniungimur ipsi Deo. Maius ergo præmium erit, quod magis nos Deo coniungit in ea ratione: tale ergo est quod propter plura opera datur: nec posset esse C maius simpliciter propter solam relationem ad merita.

Respondetur ad similitudinem à Christo ductam.

PEr hæc ergo satisfactum est omnibus exemplis, & coniecturis in secunda sententia propositis, præter illud quod de Christo Domino afferebatur. In quo in primis est diuersa ratio quoad præmium essentiale suorum meritorum, quia non habuit suam beatitudinem essentialem per merita: in reliquis autẽ seruatur eadem ratio cum proportione, quia etiã in ipso præmium maius non est nisi propter aliquod augmentũ reale eius rei quæ data est in præmium, siue illud augmentum intẽsiuum sit, siue 61

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue extensiuum, siue aliud quod proportionatum sit tali præmio. Vnde, quia inter præmia extrinseca, quæ Christo data sunt, vnum est claritas, & gloria, seu laus extrinseca dignitatis personæ, & operum eius ad quam laudem & dignitatem spectat quòd fecerit opera digna ex rigore præmio iustitiæ, & infiniti valoris: ideo in ratione honoris, vel laudis pertinet ad excellentiam præmij eius, quòd detur cum testificatione aliqua, quòd ex perfecta iustitia ei debeatur, iuxta illud Apocalyp. 5. *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem, virtutem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* Impropriè autem dicitur Christi præmium esse infinitum, hoc ipso quòd datur propter meritum infinitum, vel ex rigore iustitiæ: hoc enim modo gloria corporis data Christo propter meritum eius, est adæquatum præmium illius meriti. Possetque Deus, seruata iustitiæ æqualitate, reddere illud tanquam condignum & sufficiens præmium pro toto illo merito: quod absurdum est, & contra omnes Theologos.

Et sequela patet, quia ex sententia horum auctorum illud præmium ex il a relatione habet tantam infinitatem in ratione præmij vt sufficiat ad æquitatem iustitiæ constituendam secundùm æqualitatem rei ad rem, licèt alioqui res ipsa quæ datur in præmium finita sit: ergo quodcunque præmium, quantumuis in se sit res finita, datum sub illo respectu, erit infinitum in ratione præmij. Sicut è conuerso dicimus quodlibet opus Christi Domini, licèt in se minimum, habere infinitatem valoris in ordine ad meritum ex relatione ad personam operantem. Si ergo præmium ex relatione ad tale meritum, vel ad personam sic merentem habet proportionatam infinitatem in ratione præmij, quæcunque res, etiam minima, data in præmium sub illo respectu erit infinitum præmium, & adæquatum tali merito: nam meritum, & præmium ex formalibus rationibus debent adæquari: & si vtrumque sit simpliciter infinitum in sua ratione, & ex respectu sibi proportionato, nulla maior æqualitas inter ea ex necessitate iustitiæ postulari potest.

62 Falsa ergo est illa doctrina: neque vllus Theologorum ita philosophatus est de præmio meritorum Christi, in quo non fuit æquitas iustitiæ seruata, propterea quòd exæquauerit totum valorem & sufficientiam meritorum Christi, sed propterea quòd totum illud præmium datum est, ad quod fuerunt illa merita ordinata: nec potuit aliter fieri saltem secundùm legem ordinariam, vt in primo tomo 3. p. latiùs diximus. Et si quis prudenter rem consideret facilè intelliget, illum respectum moraliter nihil conferre ad augmentum præmij, nisi modo insinuato, scilicet per modum laudis, vel extrinseci honoris. Nam, quòd præmium sit debitum ex rigore iustitiæ, non est commendatio ipsius præmij, sed meriti, seu merentis: & ideo distinguendo præmium à laude, seu significatione excellentiæ, reuera nō auget præmium: vt autem est quædam laus, vel honor, non potest dici infinitū præmium simpliciter, vt per se manifestum est; sed ad summum obiectiuè in quantum indicat in alio infinitam excellentiam, sicut laus Dei est etiam obiectiuè infinita, & visio beata potest hoc modo dici præmium infinitum obiectiuè. Atque hæc nunc sufficiant obiter attigisse circa illam doctrinam: quæ omitti non potuerunt, quia cum præsenti disputatione omnino erant cōnexa. Alia autem multa ab illis Doctoribus attinguntur, quæ nūc omitto, ne ab scopo proposito nimium diuertere videar. Nonnulla verò, quæ ad soluendas quasdam obiectiones, & ad pleniùs satisfaciendum lectori magis necessaria videntur, in sequentibus sectionibus attingemus.

SECTIO II.

Vtrum omnia merita mortificata redeant quoad totum præmium essentiale.

1 CIrca hanc quæstionem est multorū Theologorū opinio, quanuis merita reuiuiscant quoad proprium, essentiale præmium, non tamen quoad totū quod ante lapsum in peccatum illis debebatur: sed iuxta proportionem contritionis, vel dispositionis per quam quis resurgit à peccato. Hæc est sentētia Capreoli, Paludani, & Caietani locis in principio sectionis præcedentis citatis. Et eandem planè insinuant D. Thom. Bonauent. & Alensis ibidem citati, & nonnulli alij antiqui Theologi. Magis tamen eam explicarunt recentiores Thomistæ Soto, & Ledesma ibidem allegati, & Victoria in Relectione de augmento charitatis. Fundamentum generale est, quia Deus retribuit merita, vel cōfert iustitiam secundùm dispositionem operantis, & ideo si homo à peccato resurgat per remissam dispositionem, non statim redeunt merita omnia quoad integrum præmium. Vbi tamen cauenda est verborum disceptatio, aliquando enim videntur dicti auctores dicere, per remissionem peccati omnia merita absolutè reuiuiscere: nihilominùs veto subiungunt, præmium illorum non dari semper totum, sed iuxta proportionem præsentis dispositionis: sed, vt ex discursu huius & sequentis sectionis constabit, hoc reuera est dicere, talia merita non integrè redire ad præmium essentiale, sed iuxta mensuram dispositionis. Modus autem explicandi proportionem, vel quantitatem in qua redeunt illa merita, varius est, & multiplex.

2 Primus dicendi modus refelli tur. Primus modus est, tot gradus meriti, seu gratiæ aut iustitiæ reparari per contritionē, quot sunt gradus ipsius contritionis, per quam homo à peccato resurgit. Itaque, si contritio est vt duo; duo etiam gradus ex prioribus meritis reparantur; & sic de alijs; siue præcedentia merita fuerint plura, siue pauciora. Hanc sententiam referunt Scotus, & alij recentiores Scholastici, quibus tamen non probatur. Et meritò. Primò, quia ex illa sequitur si duo homines habentes inæqualia merita (verbi gratia) vt centum, & vt viginti, æqualiter peccent, & postea per æquales contritiones resurgant æqualem fructum consequi ex præcedentibus meritis; quod videtur præter omnem rationem iustitiæ, vel conuenientis prouidentiæ. Nam cæteris paribus æquum est, vt qui plura habuit merita, maius etiam præmium recipiat. Secundò, quia, iuxta illam sententiam, ferè esset impossibile (moraliter loquendo) vt is, qui post ingentissima merita cecidit, integrè resurgat, omnia illa reparando per vnam contritionem, etiamsi faciat quantum in ipso est; quia per ordinaria auxilia non potest facere vnum actum contritionis habentem tot gradus intensionis, quot fuerunt omnes gradus præcedentium meritorum simul sumptorum. Consequens autem est etiam satis absurdum. Tum, quia facienti quod in se est vt perfectè resurgat denegari non debet perfecta meritorum restitutio. Tum etiam, quia non debet difficiliot fieri inte-

gra meritorum reparatio solùm propter multitudinem, & perfectionem ipsorum meritorum. Tertiò, est etiam incredibile aliud incommodum, quod ex hac sententia sequitur; nimirùm ad reparanda omnia præcedentia merita necessarium esse iterum multiplicare tot merita, seu æqualentia in intensione, vel multitudine, quod eò difficilius erit, quò priora merita plura, & maiora fuerunt. Sæpequè moraliter perfici non poterit, nisi diuturno vitæ discursu. Quæ omnia incommoda sunt conuenienti prouidentiæ minimè consentanea.

Reijcitur secundus dicendi modus.

3 SEcundus modus dicendi est reparationem hanc meritorum fieri secundùm proportionalitatem quandam contritionum ad merita, ita vt, si contritio sit summa, quam pœnitens potest efficere, omnia merita restituantur: si verò contritio sit minor maxima, restitutio etiam meritorum non sit integra; sed in ea proportione deficiat, in qua contritio etiam deficit; ita vt si contritio sit (v. g.) in dimidia intensione, dimidia etiam pars meritorum restituatur: si verò sit in qualibet alia proportione; in eadem merita reparentur. Ita Soto distinct. 16. quæst. 2. articu. 2. & 5. & Ledesma 1. par. 4. quæst. 30. articu. 2. Quorum fundamentum solum est, quia merita resurgunt iuxta dispositionem pœnitentis: ergo, si dispositio pœnitentis sit summa, comparatione facta ad conatum eius iuxta vires gratiæ ipsi collatas; etiam meritorum restitutio erit summa, quæ in tali homine esse potest, atque adeo perfecta, & integra: & consequenter, iuxta proportionem contritionis, erit etiam hæc meritorum restitutio, ob eandem causam.

4 Contra hanc verò sententiam obstat in primis, quòd leui vtitur coniectura in re grauissima. Et in primis supponit hanc reparationem meritorum fieri secundùm conatum, & dispositionem pœnitentis, vt causam per se talis effectus in suo genere, quod probandum fuisset. Secundò supponit dari summam contritionem, quæ sit quasi prima regula illius proportionis, quæ tamen vel nulla datur, vel non talis, vt per comparationem ad illam posit conuenien-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenienter sumi dicta proportio. Primum de A
claratur: quia absolutè nulla datur summa contritio, sicut nulla datur summa dilectio possibilis ex charitate. Nam ex diuina gratia, & auxilio semper potest homo magis ac magis, seu intensiùs Deum diligere, & peccata propter illum detestari: nam perfectio horum actuum non attenditur ex perfectione, & virtute naturali potentiæ, sed ex efficacitate auxilij, & gratiæ.

5 Solutio quædam refertur.

Dicetur fortasse hic non esse sermonem de contritione maxima simpliciter, & respectu cuiuscunque auxilij gratiæ possibilis, sed respectu auxilij, quod de facto confertur ei qui pœnitentiam agit. Sed etiam in hoc sensu difficile est summam contritionem assignare: nam vel intelligitur esse summa respectu auxilij adiuuantis per modum concursus diuini, aut respectu auxilij B
excitantis: non primum, quia concursus nunquam est maior vel minor quàm sit conatus potentiæ, neque è conuerso conatus est maior quàm sit concursus, nam ab illo essentialiter pendet: vnde respectu actualis concursus omnis contritio est summa. Non etiam secundùm, quia auxilium excitans non est aliud quàm vocatio Dei, cũ omni illuminatione; & inspiratione, quæ in ea includitur, vt in proprio loco latè ostendi: vocatio autem Dei, si secundùm se consideretur, sufficiens est ad actum contritionis cuiuscunque intensionis, quia voluntas excitata per vocationem potest magis ac magis conari intensiuè cum concursu accommodato, quia intensio actus per se nõ pendet ex diuersa vocatione, seu propositione obiecti; sed ex maiori vel minori conatu potentiæ cum concursu adiuuante: atque ita sub hac consideratione nunquam datur de facto summa contritio. Si verò vocatio consideretur vt congrua & efficax, semper habet adæquatum effectum secundùm propositum Dei vocantis, vt per se notum est: vnde sub hac consideratione omnis contritio, quam homo habet, est summa, per comparationem ad vocationem congruam, quam de facto homo recipit, quia non accipit vocationem congruam ad intensiorem contritionem. Igitur vel nulla datur summa contritio, quæ sit mensura dictæ proportionis: vel eo modo quo datur summa, omnis qui conteritur, habet summam contritionem, & consequenter nulla est proportio dicta; sed per omnem contritionem reparantur omnia merita.

Ad hanc verò obiectionem responderi potest, dari summam contritionem in ordine ad auxilium gratiæ tam excitantis, quàm adiuuantis, prout vnicuique confertur; non in ratione gratiæ efficacis (id enim satis non est, vt rectè probat argumentum) sed in ratione gratiæ sufficientis. Ad quod declarandum suppono, gratiam excitantem, (quæ talis dicitur quatenus antecedit liberũ consensum volũtatis, & ad illũ præmouet) quantũ est ex se, & in suo genere esse principium ipsius liberi consensus, vel physicũ, vt multi volunt, vel saltẽ morale, quod subit rationẽ gratiæ adiuuantis quãdo actu influit in eundem liberum consensum, cooperante voluntate. Hæc ergo gratia excitans, quatenus est principium contritionis, habet vim efficiendi contritionem tam intensam, & non maiorem. Et quidem si illa est principium physicum, videtur res clara, quia illa excitatio est motus aliquis finitæ perfectionis & intensionis: ergo habet etiam limitatam vim agendi quoad intensionem effectus. Item quia habitus charitatis, vel pœnitentiæ de se limitatur ad tantam intensionem actus iuxta intensionem suam: ergo idem erit de prædicta vocatione seu excitatione, quãdoquidem supplet efficiam habitus, & non est perfectior illo. Si verò gratia excitans solùm est principium morale, sic etiam videtur habere terminum in virtute causandi intensionem actus, quia illa gratia excitans vel est in intellectu per modum apprehensionis, & illuminationis, & sic quò est vehementior apprehensio, vel clarior, eò moraliter mouet voluntatem vt feruentiùs conetur: si verò est in ipsa voluntate per modum timoris, vel spei, aut alterius simplicis affectus, sic etiam quò est vehemẽtior hic impulsus, eò magis moraliter trahit voluntatẽ ad feruentiorem cõsensum liberum: ergo pro ratione vocationis & excitationis dari poterit conatus potẽtiæ adæquatus causalitati morali talis gratiæ. Illa ergo contritio, quæ procedit ex tali conatu, erit summa respectu gratiæ excitantis, vt sufficientis in suo ordine, & in ratione principij, si volũtas cooperari velit: contritio ergo sic summa potest esse sufficiens regula & mensura dictæ proportionis. Atque hæc eadem contritio erit summa respectu concursus diuini, non tantùm quatenus in actu secundo datur, seu ad extra procedit; sed etiam quatenus datur in actu primo, seu quatenus est ex parte Dei, vel

6 Noua alia solutio.

vel ad intra vt alij loquuntur. Deus enim, A
qui dat talem ac tantam vocationem sufficientem ad talem conuersionem, paratus est ad concurrendum iuxta sufficientiam vocationis, & non ampliùs: & ideo, si voluntas cooperetur vocationi, secundùm totam sufficientiam eius, habet actum adæquatum simpliciter diuino cõcursui, & adiuuãti gratiæ: si verò non cooperetur secundùm totã sufficientiam vocationis, licèt operetur secundùm totum concursum de facto collatum, non operatur secundum totum concursum ex parte Dei oblatum, quẽ posset voluntas habere si vellet, & ideo non habet actum ad æquatum suæ gratiæ.

Hic modus explicandi summam contritionem probabilis sine dubio est: quanquã incertus. Si enim gratia excitans esset principium physicum liberi consensus, non videtur dubium quin haberet definitam vim agendi quoad intensionem effectus, iuxta modum suæ propriæ entitatis & intensionis. Nos autem probabilius credimus non esse principium physicum, sed morale, in quo genere causalitatis non videtur tam necessaria illa limitatio effectus, quia vocatio de se excitat ad conuersionẽ simpliciter, & sine determinatione intensionis eiusdem conuersionis: & ideo de se indifferens esse videtur vt moraliter excitet ad conuersionem magis vel minùs intensam. Nihilominus tamen negari non potest quin excitatio seu illuminatio, aut inspiratio diuina, quò in se est fortior, seu intẽtior, aut perfectior, eò, quantum in se est, moueat voluntatem ad extensiorem effectum: & consequenter C
videtur valde verisimile, iuxta modum suæ causalitatis posse habere aliquem effectum summum quoad intensionem actus: quia moraliter loquendo non potest ex vi talis vocationis intensior cõtritio prodire, quãuis metaphysicè, seu de potentia absoluta forte non repugnet cum eadem vocatione fieri actum intensiorem: quod ad præsentẽ disputationem non refert. Dicerent enim, vt opinor, autores prædictæ sententiæ, satis esse quòd contritio sit summa, quam moraliter & ordinario modo potest voluntas cum tali vocatione & excitatione efficere, vt ratione illius omnia merita resurgãt, & vt per comparationem ad illam reliquę proportiones desumi possint.

7 Probabilis est prædictus dicendi modus, sed non satisfacit argumento.

8 Impugnatur ab in-

Veruntamen, licèt in hoc sensu admittamus dari contritionẽ ex toto conatu voluntatis cum auxilio; nihilominus non potest il-

la esse conueniens mensura dictæ proportionis. Nam in primis in eo sensu non est vna & eadem maxima contritio respectu omniũ à peccato resurgentium, quia non omnes habent æqualem vocationem: erit ergo in vno quoque illa contritio summa, quæ est adæquata virtuti & sufficientiæ suæ vocationis, quę in vno poterit esse vt octo, in alio vt sex. Sequitur ergo accidere posse, vt duo habentes æqualia merita mortificata per æquale peccatum, & resurgentes per contritionem vt sex, non recuperẽt æqualiter merita mortificata, si vnus maiori vocatione quàm alius vocatus est: quia fieri potest vt illa contritio in vno sit summa, & non in alio secundùm comparationem seu proportionalitatem ad vocationes, quanuis secundùm proportionẽ rei ad rem sint æquales. Rursus è contrario accidere potest vt ex duobus habentibus inæqualia merita mortificata, & resurgentibus per contritiones inæquales in intensione, is qui contritionem habet minus intensam, recuperet omnia merita, etiamsi plura sint, & maiora: alius verò qui intensiùs conteritur, non recuperet omnia, etiamsi sint pauciora. Patet sequela, quia fieri potest vt in illo qui habet plura merita, contritio minùs intensa sit summa secundùm proportionem ad vocationem eius: in alio verò intensior contritio non sit summa, quia fortasse illi data est longè maior & fortior vocatio. Hæc autem & similia nec rationi, nec opinioni dictorum autorum consentanea sunt. Nam, sicut datur prima gratia iuxta mensuram dispositionis, ita dicunt citati Doctores reparari priora merita iuxta dispositionem resurgentis: at verò in conferenda gratia non attenditur quantitas dispositionis secundũ illam proportionalitatem ad vocationem, sed secundùm absolutam quãtitatem ipsius contritionis: nam habentibus contritionem vt quattuor datur tanta gratia (v.g.) vt quattuor, siue in vno sit maior vocatio quoad sufficientiam, siue non: ergo idem dicendum erit de reparatione meritorũ. Sicut etiam, qui æqualiter operantur, æquè merentur, etiamsi fortasse in vno maius fuerit vocationis auxilium, quàm in alio. Ratio verò est, quia meritum vel dispositio non consistit in potestate operandi, sed in operatione: & ideo, si vnus æquè operatur ac alius, æquè meretur, vel se disponit, etiamsi vnus plus posset operari quàm alius: hæc enim circunstantia non minuit valorem

C moralem

cõmodis quæ sequũ tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

moralem operis in ordine ad meritum, vel dispositionem, quia non semper tenetur homo quantum potest operari.

9 Secundũ incommodũ.

Vlteriùs sequitur ex dicta sententia, per contritiones æquales, non solùm in intensione, sed etiam in proportione ad vocationes, plura merita in vno reparari quàm in alio, solùm quia in se merita sunt maiora, vel minora, vt (v.g.) si vnus habeat merita vt centum, alius vt quinquaginta, & æqualiter vocentur, ita vt summa cõtritio in vtroque sit vt viginti, ipsi autem conuertantur vt decem: in vno reparabuntur quinquaginta gradus meritorum; in alio verò tantùm viginti quinque. Dicetur fortasse hoc nullum esse inconueniens, quia in omni sententia plura merita reparantur in eo qui plura habuit, etiamsi contritio eadem sit. Respondetur, si contritio solùm reparat B merita mortificata tanquam remouens prohibens, id certè non est inconueniens, quia potest minor contritio æquè tollere impedimentum ac maior. At verò, si contritio concurrit ad hunc effectum vt vera dispositio (quod in dicta sententia supponitur) illud est inconueniens, & non satis consequenter dictum: nam determinata dispositio determinatum habet effectum, si subiectum est capax illius: qui autem habuit quinquaginta gradus meritorum, ex se capax est reuiuiscentiæ omnium illorum: ergo, si contritio vt decem in altero fuit sufficiens dispositio ad quinquaginta gradus meritorũ viuificandos, etiam in alio erit: nam, quòd non habuerit plura merita, videtur impertinens, cùm hoc non minuat perfectionem ta C lis dispositionis.

10 Tertium.

Et vlteriùs inquiro, si is qui habuerat cẽtum gradus meritorum, & per primam contritionem vt decem recuperauit quinquaginta, posteà eliciat secundam contritionem vt decem omnino æqualem & proportionalem priori? inquiro, inquam, an per hanc secundam contritionem reparentur residui quinquaginta gradus meritorum, vel tantùm dimidia pars eorum? Si primum dicatur, cur non idem dicitur in eo, qui in prima contritione simili non habebat nisi quinquaginta gradus meritorum mortificatorum? cur enim contritiones omnino æquales non sufficient ad merita æqualia viuificanda in eis, qui plura non habent mortificata merita? Nam quòd in vno illa fuerint quasi partialia merita, in alio verò totalia, nihil omnino referre videtur ad valorem contritionis, in ratione dispositionis sufficientis ad viuificanda tot merita. Si verò dicatur, per secundam contritionem vt decem non reparari omnia residua merita, sed dimidiam partem eorum secundùm proportionem geometricam; hoc etiam perabsurdum videtur. Nam imprimis sequitur secundam contritionem aliàs omnino æqualem, esse minùs efficacem ad hunc effectum, solùm quia subiectum dignius est, & partem meritorum habet iam viuificatam. Deinde sequitur, nunquam posse omnia illa merita integrè reparari per similes contritiones multiplicatas, donec fiat aliqua contritio summa quia illa reparatio fit per partes proportionales, quarum diuisio nunquam finitur. Hæc igitur omnia, & alia quæ facilè excogitari possunt, nec congruentem rationem habent, neque in natura ipsius contritionis, seu talis dispositionis possunt fundari. Quod si dicti autores dicant fundari in aliqua extrinseca lege seu ordinatione Dei; oportet vt illam ostendant: quod facere non poterunt: præterquàm quòd ex dictis omnibus facile intelligi potest, talem ordinationem conuenientem non esse, neque prouidentiæ diuinæ consentaneam.

Accedit præterea, quod si his proportionibus vtendum esset, deberet considerari, non tantùm proportio & respectus ad auxilium, & conatum potentiæ; sed etiam ad præcedentia peccata per quæ merita mortificata fuerũt: quia etiam secundùm hanc comparationem potest contritio existimari moraliter maior vel minor dispositio. Item deberet considerari proportio ad merita præcedentia, non tam secundùm Mathematicam proportioné, vt dicti auctores faciunt, quàm secundùm moralem existimationem, quam omittunt: & ideo ferè in eadem incommoda incidunt, quę vitare cupiunt, vt (v.g.) quòd paruus excessus contritionis plus valeat ad maiorem gloriam obtinendam, quàm magnus excessus meritorũ præcedentium, & similia quæ facilè inferri possunt. Accedit tandem, quòd iuxta illam sententiam nihil firmũ, vel satis consequens dici potest de reparatione meritorũ per attritionem cum sacramento. Respondebunt in ea seruandam esse similem proportioné, ita vt per summam attritionem cum sacramento reparentur omnia merita, & sic de cæteris proportionaliter, quia attritio cum sacramento æquiualet contritioni. Sed hoc etiam

11 Nonnulla alia quę vt effugiant, ita opinantur.

etiam non dicitur consequenter, nec cum fundamẽto, tum quia attritio cum sacramẽto equiualet contritioni quoad effectum sacramenti, non verò quoad alia: tum etiam quia minor contritio cum sacramento melior dispositio est quàm summa attritio etiam cum sacramento: ergo multò magis per illam restituentur omnia merita, quod ipsi non admittunt. Non potest ergo iuxta hunc proportionis modum satisfieri difficultatibus omnibus, vel sufficienter explicari reuiuiscentia meritorum.

Tertius explicandi modus improbatur.

12 B Dicere verò posset aliquis, summam contritionem, quæ est prima mensura huius proportionis non esse sumendam per comparationem ad auxilii sufficiens, vt suprà dicebamus, sed per comparationem ad integram remissionem peccatorum considerato statu, & grauitate peccati ipsius pœnitentis; ita vt in vnoquoque illa dicatur contritio summa, vel sufficiés ad omnia merita viuificanda, quæ sufficiés est ad obtinendam integram remissionem peccatorum quoad culpam & pœnã: quia hæc videtur optima dispositio, quæ à tali homine meritò postulari potest: & ideo quæ minùs perfecta fuerit, non erit sufficiés ad omnia merita, sed ad aliqua iuxta proportioné. Sed hic modus, licet distinguatur à præcedenti in modo declarandi perfectam dispositionem, & quoad eam partem, qua affirmat C talem contritionem esse sufficientẽ ad omnia merita viuificanda, per se maximè probabilis sit, tamen, quatenus requirit tantam dispositionem ad talem effectum, & de dispositionibus minùs perfectis cũ prædicta proportione loquitur, non habet maius fundamentum quàm præcedens dicendi modus, & ealdẽ patitur difficultates: & ideo nobis etiam non probatur: in eo tamen impugnando non immorabimur, quia facilè possunt omnia superiùs dicta hic applicari.

Quarta sententia antiquorum exponitur.

13 Est igitur vltimus modus dicendi, quem communiter indicant antiqui Doctores dicentes, præcedentia merita reuiuiscere secundum proportionem charitatis in qua homo resurgit ad charitatẽ quam per merita præcedentia consecutus fuerat, seu in qua erat quando peccauit. Ita sentit D. Thom. 3. part. q. 89. art. 2. in corpore, & artic. 5. ad 3. quem Paludanus sequitur in 4. distinct. 14. quæst. 2. art. 2. in fine, & Capreolus quæst. 2. art. 1. concl. 2. & art. 3. ad argumenta Scoti contra illa; & Caietanus super D. Thomam suprà, & Petrus Soto lect. 6. de Pœnitentia. Idemque sentiunt Alexander Ansel. 4. part. quæst. 12. memb. 4. artic. 5. & Bonauent. in 4. dist. 15. 2. part. distinctionis, artic. 2. quæst. 1. ad 4. Quæ verò sit hæc proportio charitatis, ab eis non distinctè explicatur: sed solum dicunt merita resurgere, non secundùm mensuram charitatis in qua facta sunt, sed in qua homo resurgit. Quæ comparatio intelligenda est de charitate in qua homo resurgit ex vi contritionis præcisè considerata à fine concursu præcedentium meritorum: sic enim aliquis certus gradus charitatis correspondet contritioni. Hæc ergo charitas interdum potest esse maior, quàm illa quæ debebatur ex vi omnium præcedẽtium meritorum, interdũ æqualis, interdum verò minor, iuxta feruorem contritionis per quam homo à peccato resurgit. Sentiunt ergo valorem præcedentium meritorum non esse mensurandum ex charitate in qua facta sunt, seu à qua homo cecidit, sed ex illa in qua resurgit, ideoque fieri posse vt nõ omnia merita viuificentur, id est, non ad æquale præmium essentiale: quia, si homo resurgat ad minorem charitatem ex vi suæ dispositionis, priora merita nõ habebunt tantum præmium, quantum habe rẽt à principio facta si viua semper fuissent: si autem charitas, in qua homo resurgit, sit maior, iam tunc resurgere poterunt omnia mortificata merita totaliter, seu ad æqualem valorem. Addunt verò prædicti auctores, quòd licẽt homo in prima contritione seu excitatione à peccato non resurgat in charitate æquali præcedenti, si tamẽn in discursu vitæ paulatim ad illam perueniat, tandem recuperabit omnia præcedẽtia merita: si autem priùs moriatur, quàm attingat dictum gradum charitatis, tunquam viuificabuntur integrè omnia merita præcedentia, id est, non obtinebit homo totum præmium essentiale eorum: hoc enim accidere aliquando posse, apertè supponit D. Thom. suprà.

14 Explicatur 1. quid sit merita restitui secũdum mensurã charitatis.

Ad intelligendum autem fundamentum, & probabilitatem huius sententiæ, oportet explicare quid sit superiora merita viuificari secundum mensuram charitatis, in qua

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo à peccato resurgit. Duobus enim, vel tribus modis hoc potest intelligi. Vnus est, quòd priora merita valere incipiant ad tantam charitatem, seu gloriam propter illa obtinendam, quanta est charitas, vel gloria, ad quam homo ex peccato resurgit, non quòd vna & eadem charitas, vel gloria vtroque titulo detur; sic enim incideremus in sententiam præcedenti sectione impugnatam: sed quòd tanta charitas, vel gloria distincta deberi incipiat ratione præcedentium meritorum, quanta respondet contritioni per quã homo à peccato resurgit. Tamen hic modus explicandi hanc sententiam eiusdem rationis est, eademque habet incommoda cũ primo modo dicendi superiùs impugnato in hac eadem sectione. Nam perinde est dicere, merita præcedentia reparari ad tot gradus gloriæ quot sunt gradus cõtritionis, vel quot sunt gradus charitatis in qua homo resurgit à peccato: quia vel charitas, & contritio in gradu æquali semper conferuntur, vel saltem in gradu proportionali, ideoq; perinde est loqui de charitate, quę ratione contritionis infunditur, ac de ipsa cõtritione. Igitur hæc sententia in hoc sensu neque nouum habet fundamentum, neque noua indiget impugnatione, sed superiùs factę hic applicari possunt.

Impugnatur hic modus dicẽdi.

15 Esse igitur potest alter sensus dictę sententiæ, quem vt declaremus, suppono iuxta probabilem sententiam, eadẽ opera in cæteris omnibus æqualia, facta in maiori & ex maiori gratia & charitate, esse magis meritoria, quã facta ex minori: quod est magis certũ de actuali charitate, & probabile de habituali. Si ergo merita præcedẽtia tãti valoris fuerũt ex tanta charitate actuali, & habituali, & postea homo non resurgit in tanta charitate, verisimile est, talia merita non recuperare totum præcedentem valorem, sed solum illum, quẽ habuissent, si processissent ex charitate remissa, in qua homo ex peccato resurgit: quia, si tunc in eo statu & dispositione exercuisset illa merita, non habuissent maiorem valorẽ: ergo nec restitui debent in maiori gradu. Atque hoc sensu optimè dicentur merita reuiuiscere secundum mensuram charitatis, in qua homo resurgit, ideoq; non semper reparari totaliter; sed tunc solũ quãdo vel charitas, in qua homo resurgit, est æqualis charitati amissæ: vel certè per multiplicationem actuũ, & intensionem eorum ad huiusmodi æqualitatem peruenit. Quòd si in discursu huius vitæ nunquam ad eam

Secundus sensus prædictæ sententiæ.

A æqualitatem perueniat, nunquam restituentur omnia illa merita quoad totum præmium essentiale: & in eo casu contingere poterit, vt aliquis resurgens à peccato, in quod ceciderat post plura merita, si in eo statu moriatur, non consequatur tantam beatitudinem essentialem, quantam habuisset propter illa merita, si in peccato non cecidisset, quia non fuerunt viuificata in toto valore quem priùs habuerant; semper tamen habebit propter illa merita aliquẽ gradum præmij essentialis præter illum quem habebit ratione contritionis.

Hæc sententia sic declarata habet minora incommoda quàm omnes præcedentes Theologorum. Nihilominùs tamen non videtur sufficienti ratione fundata, quia maior vel minor charitas in tantum auget, vel minuit valorem operis moralis in ratione meriti, in quantum tale opus ab ipsa charitate & gratia procedit, tanquam à principio dignificante opus ipsum, vel personam operantem. At verò priora merita mortificata non processerunt à charitate ex qua homo resurgit ex vi contritionis: ergo non habent ab illa valorem suum, sed hunc habuerunt ab illa charitate, à qua processerunt, & eundem retinent in diuina acceptatione: contritio verò, vel charitas illi correspondens non concurrit vt causa per se ad dictum valorem, sed solùm est causa per accidens remouens impedimentum, vt priora merita possint habere effectum suum: ergo sine causa dicuntur priora merita reuiuiscere secundùm mensuram charitatis correspondentis contritioni, & non potiùs secundùm mensuram charitatis à qua processerunt. Et confirmatur, quia aliàs contritio, vel charitas ei correspondens non concurreret ad hunc effectum viuificandi merita tantùm vt dispositio ad effectum talis meriti, sed etiam vt principium dans valorem tali merito: consequens autem est falsum, tum quia talis charitas neque est, neque vnquam fuit verum principium talis meriti: neque est vlla moralis ratio ob quam debeat reputari, vel acceptari vt principium eius: tum etiam, quia aliàs si charitas respondens contritioni, per quam homo resurgit, esset longè maior quàm fuit charitas, à qua talia merita processerunt; deberent etiam illa merita resurgere cum maiori valore, quia resurgunt vt dignificata ex nobiliori principio charitatis: si enim ob hanc causam remissio charitatis

16 Fertur iudicium huius sententiæ & reijcitur.

ritatis minuit valorem, excessus illius non A augebit. Alium modum explicandi sententiam, quem magis videtur D. Thomas indicare, tractabimus sect. sequent. quia est connexus cum quæstione ibi tractãda de effectu gratiæ, & charitatis, de quo dicti auctores potissimum loquuntur, in quo etiam illorum sententia nobis non probatur.

Resolutio quæstionis.

17 Dicendum ergo censeo, per quamcunque contritionem, & peccati mortalis remissionem restitui integrè omnia merita priùs mortificata quoad totum essentiale præmium. Ita tenuit Scotus in 4. dist. 22. quæst. vnica, artic. 2. Albertus cum Magistro dist. 14. art. 21. & 22. Richardus art. 8. quæst. 2. Gabriel quæst. 3. art. 3. dub. 3. Maior quæst. 1. Almain. q. 1. art 2. & B tractatu 2 Moralium cap. 14. vbi citat Guilelmum Parisiensem, & Aureolum, quem etiam refert Capreolus supra. Idem tenet Marsilius in 4. q. 11. art. 1. Ocham quæst. 9. ad 6. dubium. Durandus in 3. d. 31. quæst. 2. ad 3. Henricus quodlibet. 5. q. 24. Medina Codice de pœnitentia tractatu 1. q. 8. Insinuat Adrianus in 4. materia de Satisfactione, quæst. 2. ad 1. Couarruuias in cap. *Alma mater.* 1. p. §. 4. num. 10. Potest autem hæc veritas sufficienter probari ex alterius impugnatione: nam, cùm ostensum sit reuiuiscere merita quoad præmium essentiale, & nulla sit sufficiens ratio dicendi, aut expli candi quomodo resurgant ad partem præmij, & non ad totum; cõcludendum est sem per resurgere ad totum præmium.

Scot. *Albert.* *Magist.* *Ricar.* *Gabr.* *Maior.* *Almain.* *Marsi.* *Ocham.* *Duran.* *Henri.* *Medin.* *Adrian.* *Conar.*

18 Secundò est ratio à priori, quia contritio Probatur à priori. non concurrit ad hoc meritum vt causa per se illius, sed tantùm vt remouens impedimẽtum peccati: hoc autem impedimentum omnino remouetur per quamcunque contritionẽ etiam minimam, & etiam per quãcunque attritionem cum sacramento, quia omnino aufertur culpa: nam quod pœna non semper tota auferatur, nil refert, quia reatus pœnæ temporalis non impedit simpliciter perfectum valorem, & præmium cuiuscunque meriti suo tempore reddendum: ergo per quamcunque contritionem, & remissionem peccati reparantur omnia merita. Maior propositio, in qua est vis rationis, supponitur vt clara à D. Thoma dict. q. 89. art. 5 & ex illa probat reuiuiscentiam meritorum. Si autem res attentè consideretur, æquè ex ea concluditur integra reuiuiscentia meritorum omnium per quamcunque contritione: quia illa merita semper manẽt viua in acceptatione diuina, & de se efficacia ad proportionatum præmium, solùmq; erãt impedita ex parte subiecti propter superueniens peccatum: ergo quacumque ratione hoc impedimentum auferatur, omnia merita viuificabuntur.

Tertiò ac præcipuè hoc egregiè confirmat testimonium Concilij Tridentini sess. 6. c. 16. quod in superioribus etiam ponderabimus. Docet enim, omnibus meritis de condigno integrum essentiale præmiũ infallibiliter reddi, si homo in gratia decedat: ergo ex mente Concilij nunquam potest contingere quod homo in gratia decedens non assequatur totum essentiale præmium, quod aliquando meruit, quia in eo iam impletur conditio, sub qua totum illud præmium promeruit. Ex quo viteriùs consequenter concluditur per remissionem peccati mortalis semper viuificari integrè omnia merita: quia constituitur homo in statu gratiæ, in quo si statim decederet, totum præmium talium meritorũ consequeretur, iuxta doctrinam Concilij: ergo signum est talia merita per quamcunque iustificationẽ constituta esse in eo statu, in quo sunt efficacia ad perducendum hominem ad totum suum essentiale præmiũ: & hoc est integrè viuificari seu reparari. Atque hęc etiam doctrina Concilij confirmat, ac declarat fundamentalem propositionẽ superiùs assumptã, nimirùm contritionem solùm concurrere ad hanc reuiuiscentiam meritorum remouẽdo prohibens, quia solùm concurrit vt dispositio necessaria ad hoc, vt prædicta conditio expleatur, videlicet quòd homo sit, seu decedat in statu gratiæ, quod perinde est. Non ergo concurrit vt dispositio per se ad priora merita, vel valorem eorum, vt priores opiniones supponebant, sed solùm vt dispositio ad statũ gratiæ, qui necessarius est vt tollatur impedimentum peccati. Et ideo cessant proportiones omnes, quia ad hunc finẽ nil refert quòd status gratiæ sit in maiori vel minori intensione, quia per quamcunq; minimam gratiã tollitur prædictum impedimentũ, & illa maior intensio nõ est dispositio per se requisita ad talem effectũ.

19 Ex Conc. Trid.

C

Sed contra, nam hinc sequitur omnem hominem resurgentem à peccato mortali per quamcunq; contritionem, etiam valde remissam, habiturum maius præmiũ essen-

20 Argumentum cõtra veram doctrinam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiale meritorum; quam habuisset ante peccatum: consequens videtur absurdum: ergo. Sequela patet, nam ille habebit præmium essentiale respondens contritioni, & præterea habebit integrum præmium respondens prioribus meritis: ergo simpliciter habebit maius præmiũ. Minor autem probatur, quia videtur inconueniens quod per minimam contritionem statim homo integrè æque perfectè reparetur, & quod interueniens peccatum nihil impediat. Tum etiam, quia aliàs melius esset homini peccare, & resurgere, quàm omnino ab vtroque actu cessare quia priori modo augetur præmium gloriæ, & non posteriori.

21 Facilè soluitur.

Hoc argumentum magni faciunt auctores contrariæ sententiæ: ita vt Ledesma dicat consequens illud esse nouum, & alienũ à doctrina Patrum, quos (inquit) si Moderni legissent, nunquam sententiam illam docuissent. Ipse verò nullum sanctorũ Patrum adducit, qui huic sententiæ repugnare videatur. Nos verò in superiori disputatione multa ex Patribus adduximus ad probandã hanc reuiuiscentiam meritorum, in quibus potiùs fauent huic sententiæ, quàm repugnant: nã simpliciter, & sine limitatione significant restitui meritæ: in quo potiùs indicãt reuiuiscentiam hanc esse integram, quàm solùm ex parte. Ad argumentum ergo concedo sequelam, efficaci enim argumento probatur: nego autem illud esse inconueniens aliquod. Nam quòd minima contritio integrè reparet merita, potiùs est excellentia quædam virtutis pœnitentiæ, & diuinæ gratiæ, & misericordiæ, & præcipuè est commendatio meriti de condigno, quod tanti valoris est apud Deum, vt ad finale præmiũ obtinendum solùm requirat conditionem illã decedendi in gratia. Quod verò plus præmij consequatur cæteris paribus, qui post priora merita peccat, & resurgit, quàm qui omni actu vacat, & otiosus est, verisimum est, & nihil absurdi continet, nam illa maior vtilitas non prouenit per se ex peccato, sed ex contritione: peccatũ autem potuit esse occasio crescendi in merito, quod frequentissimè accidit. Quod autem alius careat tali augmento, non prouenit ex eo quòd non peccauit; sed ex eo quòd nullum nouũ actũ meritoriũ exercuit: quod tamẽ facere potuisset nullo interueniente peccato: imò dũ alius peccauit, & surrexit, potuisset alter plures actus meritorios exercere, & per eos in essentiali præmio ampliùs crescere: si ergo id facere omittit, sibi imputet: quia meretur quòd ab alio peccatore pœnitentiam agente in essentiali præmio superetur.

SECTIO III.

V. Tota gratia per peccatum amissa statim restituatur per pœnitentiam, seu remissionem peccati: ideoque semper homo ad maiorem gratiam resurgat.

1 De qua gratia sit futurus sermo.

NOmine gratiæ hoc loco intelligimus non solùm qualitatẽ illam sanctificantem, quæ est in essentia animæ, sed etiam charitatem, reliquasque virtutes infusas, quæ per se comitantur gratiam, & ab illa pendent. Hæc autem gratia, seu aliquis gradus eius dupliciter obtineri potest ante lapsum peccati, primò gratis & absque proprio merito de condigno, quomodo habetur omnis gratia prima quę homini datur quoties de nouo iustificatur: ité omnis gratia quæ datur homini ex opere operato. Alia verò est gratia quã homo assequitur per proprium meritum de condigno, vt est omne augmentũ quod homo iustus per propria opera meretur. Priùs ergo dicemus de hac posteriori gratia, quia magis connexa est cum reuiuiscẽtia meritorum, de qua hactenus diximus: posteà verò alteram partem expediemus: ex quo tandem constabit an peccator semper resurgat in maiori gratia.

Prima opinio refertur.

2 IN hac ergo re varię sunt opiniones. Prima est, gratiam illam non restitui statim ac homo per pœnitentiam resurgit. Ita sentit D. Thom. 3. p. q. 89. art. 2. dum docet hominem interdum resurgere ad minorem gratiam quàm anteà habuerat; interdum vero ad æqualem, vel maiorem pro ratione dispositionis cum qua resurgit à peccato. Vnde quoties dispositio est minor vel æqualis præcedenti gratiæ à qua homo cecidit, sentit D. Thomas nihil illius gratiæ statim restitui: quando vero dispositio est maior, tunc ait resurgere hominem ad maiorem gratiã. Quæ vero vel quanta gratia tunc homini detur, non declarat, verisimile autẽ est sensisse tunc saltem totam priorem gratiam statim restitui. Quod vero quando dispositio non

non est intensior quàm gratia præcedens, sed vel æqualis, vel minor, tunc planè sentiat D. Thomas nihil præcedentis gratię dari in ipsa iustificatione impij ratione præcedentium meritorum, patet. Nam, si aliquid gratiæ propter illa merita statim daretur, semper ille, qui haberet contritionem æquè intensam ac fuerat gratia præcedens, resurgeret ad maiorem gratiam. Nam ratione solius contritionis acciperet gratiam æqualem præcedenti, cum supponatur ipsa contritio esse æque intẽsa: si ergo vltra hoc reciperet aliquam gratiam propter superiora merita, iam resurgeret in maiori gratia quàm anteà habuerat: quod tamen D. Thomas negat. Quòd si respondeas, non esse necessarium, vt gratia respondens contritioni sit æqualis illi æqualitate rei ad rem, sed tantùm proportionis. Primum non omnes hoc admittũt, & incertũ est. Deinde illo admisso potuit vrgeri ratio hoc modo. Quia pari ratione accidere posset, vt qui cum minori dispositione iustificatur, ad æqualem, vel aliquando etiã ad maiorem gratiã resurgat: quod D. Thomas negat. Sequela patet, nam ratione dispositionis recipit totam gratiam illi proportionatã: ergo, si vltra illam recipit aliquos gradus gratiæ propter priora merita, ratione illorũ fieri poterit vt gratia, quæ præcisè sumpta, vt respondens contritioni erat minor, aucta per illos gradus sit æqualis, vel maior quàm fuerat gratia præcedens. Atq; ita intellexisse videntur D. Thomã, licèt subobscurè, Caietanus ibi in notatione circa artic. 1. concl. 3. & Petrum Soto lect. 6. de Pœnit. Vide Palud. in 3. d. 31. q. 1. art. 1. concl. 3. & 5. Capreolus dist. 14. q. 2. art. 1. concl. 2. & Paludanus q. 1. nu. 28. Et eandem opinionem indicant Alexander Alensis 4. p. q. 12. memb. 4. art. 5. & Bonauent. in 4. d. 14. 2. p. distinctionis, art. 2. q. 1.

3 Huius opinionis fundamenta.

Fundamentum huius sententiæ est, quia gratia datur homini secundùm mensuram dispositionis eius: sed qui resurgit à peccato per contritionẽ minùs intensam, vel æqualem, non se disponit ad maiorem gratiã recipiendam, etiamsi priùs illam meruerit: ergo non statim illam recipit. Maior ex philosophia constat, quia agens inducit formam iuxta passi dispositionem: Deus autem in infundenda gratia seruat connaturalẽ rerum proportionẽ. Quod etiam docuisse videtur Cõcilium Tridentinum sess. 6. c. 7. dum docet Deum vnicuique infundere gratiam iuxta ipsius dispositionem; & in sectione prima hoc ipsum contra Henricum tetigimus. Vnde fit, vt ad obtinendam à Deo gratiam, vel gratiæ augmentum, non satis sit mereri illud, nisi etiam intercedat sufficiens dispositio ex parte hominis. Hac enim ratione docet D. Thomas; & qui eum sequuntur 1. 2. q. 114. art. 8. ad 3. & 2. 2. q. 24. artic. 6. ad 1. quanuis homo per actus remissos mereatur gratiæ augmentum, non statim illud obtinere, donec sufficienter ad illud obtinendum per actum feruentiorem se disponat: ergo à fortiori, quanuis merita mortificata viuificentur in ordine ad alium effectũ gratiæ præstandum, nihilominus non statim illum conferent, donec homo sufficienter se disponat: Tunc autem censetur se sufficienter disponere, quando prorumpit in feruentiorem actum, quàm fuerat gratia amissa.

4 Quid dicant de eo qui non habet in hac vita feruẽtioré actũ.

Sed quid si in toto vitæ tempore homo non ita se disponat, nec prorumpat in feruentiorem actum? Aliqui Theologi existimant iuxta sententiam D. Thomæ illud augmentum nunquam dari neque in hac vita, neque in futura, tam in merito actuum remissorum, quam in meritis mortificatis, & viuificatis: quia, si durante hac vita homo non se disponit, non recipit illud augmentum in hac vita: in termino autem vitæ quando iam anima non est in corpore, non augetur gratia, aut charitas; sed gloria datur iuxta mensuram habitualis charitatis cum qua homo inuenitur: ergo illud augmentum perpetuò amittitur, quia homo ad illud recipiendum nõ se disposuit. Et quidquid sit de actibus remissis, quod infra attingemus, in præsenti videtur hoc sensisse D. Thom. dict. quæst. 89. art. 5. ad 3. dicẽs. posse huiusmodi pœnitentem consequi minorem gloriam quàm antea meruerat; ergo & minorem gratiam finalẽ, ergo signum est ex D. Thomæ sententia non plus gratiæ restitui in fine vitæ, quàm in discursu vitæ reparetur. Nam si diceres, aliquid ampliùs dari, non tamen integrè totam restitui, voluntarium est & sine fundamento. Videtur autem hæc doctrina repugnare cum ratione quam in corpore art. ibi affert, significat enim ibi omnia merita mortificata viuificari remisso peccato per pœnitentiam: in solutione autem ad tertium docet hominem aliquando non consequi totam gloriam essentialem, quam ante peccatum meruerat, etiãsi pœnitentiã illius egerit, responderi verò potest, omnia merita viuificari per quamcunque pœnitentiã, & remissionẽ peccati, quia iam ex vi ipsius peccati nõ impediũtur

Universidad de Deusto
Biblioteca

quominùs totum suum effectum habeant, A
quanuis ex alio capite requirant sufficientē dispositionem ex parte subiecti, quę si desit, suo etiam effectu carebunt. Ex quo item fit vt possint merita mortificata per pœnitentiam viuificari, quia iam homo abstulit impedimentum peccati: & nihilominùs nullum effectum gratiæ vel beatitudinis essentialis propter illa conferri vel in hac vita, vel in futura, quia ad illum suscipiendum homo non se disposuit, vt si per remissum actum à peccato surrexit, & posteà nullum feruētiorem elicuit. Sed re vera difficillimum est intelligere quòd merita reuiuiscant, & quòd perpetuò priuentur debito præmio, de quo plura in sequentibus.

Secunda opinio refertur.

5 Est igitur secunda opinio quam moderni Thomistæ, præsertim Soto, & Ledesma cum Victoria, locis citatis, sentiunt, quoties homo à peccato resurgit, præter gradus gratiæ, qui respondent, & proportionantur contritioni per quam resurgit recipere aliquos gradus gratiæ propter merita præcedentia, quæ per peccatum fuerunt mortificata, quanuis non semper recipiat totam gratiā, quæ illis meritis debebatur; sed tunc solū quando homo se disponit ex toto conatu, vt ex mente illorū in precedenti sectione declaratum est. Et hinc potest eorum opinio consequenter fundari: nam quando homo consurgit à peccato per summam dispositionem seu ex toto conatu, statim recipit omnem gratiam præcedentibus meritis debitam, quia & ipsa merita integrè viuificantur, & subiectum quantum potest, se disponit ad illorum effectum recipiendum: ergo nihil est ampliùs quod expectetur. Hinc ergo vlteriùs colligitur, quoties homo resurgit à peccato per dispositionem minorē maxima, vt (v.g.) cum dimidio conatu, vel in alia simili proportione, statim recipere aliquam proportionatam gratiā propter præcedentia merita, scilicet dimidiam gratiam illis debitam, vel in alia proportione simili.

Quia quoad talem effectum sufficienter viuificantur illa merita, & in ordine ad illud subiectum etiam satis disponitur, quia respectu illius facit quantum potest, & debet. Atque in hunc sensum conātur dicti auctores trahere D. Thomam: tamen re vera non possunt, si ea quæ diximus, attentè expendātur, & cum ijs, quæ ex hac sententia sequuntur, conferantur.

Nam ex prædicta opinione sequitur primò, quoties homo resurgit à peccato per dispositionem æquè intensam ac fuit gratia præcedens, resurgere in maiori gratia, quàm fuerit illa à qua cecidit. Probatur, quia illi dispositioni secundùm se respondet æqualis gratia, vt ipsi supponunt: & vltra illam datur statim aliqua gratia ratione præcedentium meritorum iuxta hos auctores: ergo simpliciter resurgit homo tunc in maiori gratia. Secundò similiter sequitur ex illa sententia, posse hominem resurgere in æquali vel maiori gratia, etiamsi resurgat cum dispositione remissiori: quia per illud augmentum gratiæ, quod additur ratione præcedentium meritorum, potest peruenīri ad æqualitatem, vel excessum gratiæ, vt per se constat, & superiùs etiam declaratum est. Tertiò sequitur ex dicta sententia, fieri posse, vt licèt homo resurgat à peccato per actum remissiorem, nihilominus ei statim conferatur tota gratia prioribus meritis mortificatis debita. Patet sequela, quia fieri potest vt hic, & nunc dispositio sit summa & optima ex parte operantis, id est, ex toto conatu sibi possibili per auxilium gratiæ, quod nunc recipit, vel ex toto conatu necessario ad consequendam perfectam remissionem peccati quoad culpam, & omnem pœnam: & nihilominus quòd talis dispositio sit remissior quàm fuerit gratia deperdita, quia potuit homo cadere ab intensissima gratia, (v.g.) vt mille, & posteà non accipere auxilium ad eliciendam contritionem adeo intensam, sed C
vt decem, vel centum, quia hæc etiam potest sufficere ad plenam peccati remissionem obtinendam. Tunc ergo restituetur homini tota gratia, nam efficaciter & totaliter viuificantur omnia merita: quia, licèt actus respectu prioris gratiæ remissior sit; respectu ipsius operantis hìc & nunc est optimus, & maximus, & ideo est sufficiēs dispositio. In his ergo omnibus discordant hi Doctores à sensu D. Thomæ: quanuis fortasse corollaria omnia vera sint, nō ex principio ab his auctoribus posito, sed ex alio infrà tractando.

Hinc verò sequitur vlteriùs ex eadem sententia (quod valde notandum est) eandem contritionem subire rationem duplicis dispositionis in huiusmodi homine resurgē te à peccato per quod priora merita mortificauit. Prior ratio est in ordine ad gratiā intrinsecè, vel cōnaturaliter, vel ex lege diui-

6 Sententia hæc & imponitur D. Tho. & falsa est.

7

na (vt

na (vt in iustificatione per sacramentum) A
correspondentem tali actui contritionis secundū se, etiāsi nulla merita præcessissent. In qua ratione forma respondet dispositioni, vel secundum physicam proportionē rei ad rem, seu intensionis formæ ad intensionē dispositionis, vel secundum aliam à Deo statutam. Secunda ratio dispositionis in tali actu est in ordine ad merita mortificata, seu effectum eorum: in qua non attenditur physica proportio in ordine ad formam infundē dam, vel augendam; sed magis attenditur moralis proportio in ordine ad operantē, quia nimirum facit quod potest, & debet, vel ab hoc gradu deficit secundùm talem proportionem, vt satis constat ex declaratione prędictæ sententiæ. Atq; hinc fit vt tota gratia, quæ hìc & nunc datur ratione talis dispositionis, possit esse intensior quàm sit ipsa B
dispositio: quia, licèt sub priori ratione precisè sumpta non possit intensio gratiæ excedere intensionem dispositionis, saltem extra sacramentum: tamen adiuncta posteriori ratione potest excedere, vel quia multiplicantur rationes infundendi gratiam, & respectu omnium est illa sufficiens dispositio, vel quia in illa posteriori ratione dispositionis non attenditur proportio physica in ordine ad formam, sed moralis in ordine ad operantem.

8 Et sanè etiam in opinione D. Thomæ, & antiquorum necesse est hoc aliquando fieri, nisi velimus eis attribuere opinionem in sectione prima satis impugnatā. Hoc patet in eo casu, in quo homo resurgit à peccato per dispositionem intensiorem gratia deperdita: nam vel tunc confertur gratia solū iuxta intensionē dispositionis, vel cum illa simul confertur tota gratia, quæ prioribus meritis debebatur: si primum dicatur, ergo gratia illa deperdita nunquam recuperatur neque in hac vita, neque in futura, nisi fortè de solo titulo, vt opinio illa reprobata dicebat: quia non potest ampliùs homo se ad illam disponere quā per actum intensiorem, & quantumcunque ille intendatur, nunquā præsens gratia excedet intensionem eius iuxta illā opinionē: ergo ne sententiā adeo improbabilem D. Thomæ, & antiquis Doctoribus attribuamus, dicendum est in eo casu resurgere hominē cum tota gratia à qua cecíderat, præter eam quam nunc obtinet ratione contritionis, atque adeo infundi illi intensiorem gratiam, quàm sit ipsa contritio: ergo necessariò recurrendum tunc est ad illam duplicem rationem dispositionis, & causalitatis, ne discedatur ab illo principio, quòd forma esse debet aliquo modo dispositioni proportionata. Hoc autem semel posito & admisso, satis certè consequenter dixerunt Soto, & alij, quoties homo consequitur peccatorum remissionem, præter gratiā respondentem suæ contritioni secundùm se, recipere aliquā gratiam propter merita prius mortificata, si illa habuit. Probatur, quia semper potest contritio inducere illam duplicem rationem dispositionis: & quanuis aliquando non sit adæquata dispositio respectu mortificatorum meritorum ad consequendum totū effectum eorū, erit tamen aliqualis dispositio saltem ad aliquam partem illius effectus: ergo semper datur statim aliqua gratia ratione meritorum præcedentiū, cùm illa de se efficacia sint, quandoquidem iam sunt viuificata, & subiectum sit dispositum, si non ad totum effectum, saltem ad aliquam partem eius.

9 An aliquādo restituatur tota gratia deperdita secundum hanc sententiā.

Superest verò iuxta hanc sententiam interrogandum quando in iustificatione peccatoris non restituitur illi tota gratia, quam priùs habuerat, & peccando amiserat, sed pars eius; an reliqua pars aliquando restituatur vel in hac vita, vel in futura. Ad quam interrogationem sub hac distinctione respondere videntur: quòd, si talis homo in discursu vitæ paulatim se disponat ad totam illam gratiam recuperandam, ei etiam paulatim restituetur pro ratione dispositionis. Disponetur autem repetendo similes actus pœnitentiæ, vel dilectionis, aut alios æquiualentes in merito apud C
Deum. At verò, si homo non ampliùs se disponat, sed cum ea imperfecta dispositione decedat; nunquam obtinebit fructum præcedentium meritorum quoad illos gradus gratiæ propter fundamentum præcedentis sententiæ, in quo hæc secunda cum illa conuenit. Differt tamen in modo loquendi in prioris sententiæ declaratione insinuato: negat enim tunc manere omnia merita integrè viuificata per imperfectam dispositionem. In quo certè satis consequenter loquitur, ideoque in tota præcedenti sectione nos ita locuti sumus: nam merita viuificari, est restitui ad statum in quo ex parte subiecti sint efficacia, & non impedita ad suum effectum conferendum: ergo, si ex vi illius dispositionis non possunt conferre totum effectum neque in hac vita, neque in futura,

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non viuificantur integrè & simpliciter omnia merita ex vi talis dispositionis, sed solùm ex parte. Hæ igitur sunt opiniones quę inter eos Thomistas versantur, qui aliquam veram reuiuiscentiam meritorum admittunt, quas fusiùs declaraui, quàm ab eis explicentur, quia difficile est omnia, quæ dicunt, intelligere, & conciliare: multaque ex his quæ diximus, potiùs ex eorum principijs inferuntur, quàm ab eis expressè affectantur.

Tertia sententia.

10 EST igitur tertia sententia Scoti dicentis, gratiam debitam prioribus meritis non restitui homini statim in ipsa iustificatione, neque etiam in discursu totius vitæ, quantúcumque per feruentes, & multos actus se disponat. Ita tenet Scotus d. 22. art. 2. & Almain. ibi q. 1. & Durandus in 3. d. 31. q. 2. Idemque sentit Marsilius in 4. q. 11. art. 1. nàm, licèt dicat semper hominem resurgere ad maiorem gratiam ratione meritorum præcedentium, non loquitur tamen, vt satis declarat, de maiori gratia intensiuè, seu in esse qualitatis, vt aiunt: sed de augmento gratiæ extensiuo in ordine ad effectus, quam alij vocant maiorem gratiam in esse gratiæ: quia homo semper surgit à peccato acceptus ad maiorem gloriam, vt statim declarabimus. Fundamentum ergo huius sententiæ quoad hanc partem est idē, quod præcedentium, nimirum quòd gratia, quatenus est quædam forma realis, & physica, solùm infunditur vel augetur intēsiuè iuxta dispositionem subiecti: & ideo postquàm homo gratiam amisit, nunquam illam recuperat intensiorem quàm sit actualis dispositio, per quam illam recipit: & eadem ratione nunquam accipit augmentum eius nisi iuxta mensurā similis dispositionis. Ergo nūquā potest illa gratia in hac vita augeri ex vi præcedentium meritorū, quia nō possunt illa merita efficere vt gratia excedat præsentem dispositionem, & alioqui, quamuis talia merita non præcessissent, daretur homini tota gratia suæ dispositioni commensurata: ergo nihil gratiæ datur in hac vita propter merita semel mortificata.

11 Restitui putat Scotus, deperditā gratiam in alia vita.

An verò detur saltem in alia vita, dicti auctores distinctè non declarant: & solet Scoto attribui quòd neget illam gratiam restitui etiam in vita futura, quia in prædicto loco distinguit duplicem gloriam quasi parA tialem in ipsō præmio essentialē; alteram correspondentem gratiæ in vltima iustificationē infusæ, vel posteà etiam comparatæ: alteram correspondentē meritis prius mortificatis, & posteà viuificatis. Veruntamen Scotus nunquam id negauit, neque potuit consequenter negare: quia ex illius sententia totum essentiale præmiū correspondens prioribus meritis, quæ mortificata fuerunt, datur homini in vita futura, si in gratia moriatur: nam, vt suprà vidimus in hoc sensu docet integrè reuiuiscere omnia merita per quamcunque iustificationem peccatoris: sed præmium essentiale in patria semper supponit gratiam consummatam & proportionatam: ergo necesse est vt illa gratia, si in hac vita comparata non est, saltem in ingressu patriæ infundatur. Et declaratur: nā, si gratia est in essentia animæ, vt D. Thomas vult, comparatur ad essentialem beatitudinem tanquam fundamentum eius, vel tanB quam essentia ad suum actum vltimum: ergo non potest secundùm conuenientem ordiné esse intensior beatitudo qua gratia: ergo, si in vita futura datur illud augmentum in beatitudine ipsa, necessariò etiam debet dari in ipsa gratia. Si autem gratia est ipsāmet charitas, vt Scotus vult, eādem, vel maiore ratione idem concluditur: quia intensio charitatis habitualis in patria debet esse æqualis dilectioni actuali, in qua consistit essentialis beatitudo secundùm ipsum Scotum, vel saltem ad illam pertinet, & cū illa habet commensurationem & proportionem: ergo omne augmentum, quod in ipso actu confertur in patria, datur etiam in habitu, quia necesse est quòd feruent proC portionē, vt actus ille omni ex parte à principio intrinseco, & modo connaturali fiat. Igitur, consequenter loquendo, non potuit Scotus negare quin tota gratia prioribus meritis debita saltem in vita futura restituatur. Idemque est de Durando, Marsilio, & alijs, qui cum eo in dicto principio conueniunt. Quantùm autem Scotus distinguit gloriam respondentem meritis, vel gratiæ, loquitur pro tempore vitæ præsentis, in quo dicit aliquem gradum gloriæ deberi ratione gratiæ inhærentis homini; aliquem verò ratione meritorum tantùm. Ita enim sequitur de hoc merito, sicut de merito actuum remissorum, ratione quorum ait, deberi homini aliquos gradus gloriæ essentialis, quamuis non debeantur ratione alicuius gratiæ habitualis inhærentis homini in

ni in hac vita: existimat enim per hos actus A nullum gratiæ augmentum in hac vita conferri; & nihilominus fatetur dari in vita futura cum debita proportione ad essentiale præmium, vt apertè idem Scotus declarat in 4. distinct. 21. quæst. 1. versic. *Aliud*, ex quo loco omnia dicta egregiè confirmantur. Igitur iuxta hanc sententiam tota gratia debita prioribus meritis, danda est in vita futura simul cum gloria, quia merita omnia viuificata fuerunt quoad totum præmium essentiale: gradus autem gratiæ proportionatus beatitudini sub essentiali præmio comprehenditur, quia est fundamentum & principium eius: sicut qui meretur tantam visionem beatam, meretur etiam tantum lumen gloriæ: si ergo totum meritum viuificatur quoad totam essentialem beatitudinem, viuificatur etiā quoad totam gratiam: sicut, si viuificatur B quoad totam visionem beatam, viuificatur etiam quoad totum lumen gloriæ: omnia ergo hæc cum proportione integrè conferentur in vita futura. Nam, quia iam ibi non est tempus bene operandi meritoriè, sed recipiendi præmium meritis debitum; ideo ibi non desideratur alia dispositio ex parte hominis, sed solùm vt nullum habeat impedimentum, sed sit perfectè purgatus.

Quarta sententia.

12 QVarta sententia est, totam gratiam debitam meritis mortificatis statim restitui in ipsomet instanti iustificationis, in quo talia merita viuificantur, siue dispositio ad illam iustificationem sit intensa, siue remissa, & siue sit contritio, siue attritio cum sacramento. Ita tenent Maior distinct. 22. quæst. 1. Gab. dist. 14. quæst. 5. artic. 3. Ocham quæst. 9. dub. 6. Medina Codice de pœnitentia, quæst. 8. Henric. verò Quodli. 5. q. 24. sub disiunctione loquitur inter hanc & præcedentem opinionem. Fundamentum fuisse videtur, quia merita reuiuiscunt quoad totum hunc effectum, & ille talis est, vt statim absque vlla mora dari possit, in quo differt ab effectu gloriæ: quia homo quandiu est in hac vita non est in statu capaci illius præmij; est autem in statu capaci cuiuscunque gradus gratiæ, & iam non habet impedimentum ad illud recipiendum: hoc enim per remissionem peccati sufficienter sublatum est. C

Vide Almain. ibi q. 1. art. 2. Maior. Gabr. Ocham. Almain. Medin. Henri.

Neque etiam ad hoc requirit nouam, vel specialem dispositionem, quia talis gradus gratiæ non gratis donatur, sed ex debito iustitiæ redditur. Quapropter, consequenter loquendo, idem dicunt prædicti auctores de quocunque gradu gratiæ debito ex merito de condigno, etiam per actus remissos: nam, vt alicui reddatur quod suum est, non oportet nouam ex parte illius dispositionem expectare; sed sufficit ipsa lex iustitiæ, si alter sit capax, & nullum ex parte illius interueniat impedimentum.

Quæstionis resolutio.

13 Iudiciū fertur de prima opinione.

INter has sententias hanc vltimam censeo probabiliorem, & verā propter eius fundamentum, quod mihi optimum, & solidum videtur; & quia aliæ opiniones sine causa multis difficultatibus implicantur. Nam prima sententia quatenus dicit, cùm homo resurgit à peccato per actum intensiorem, statim recuperare totam priorem gratiam, cum hac vltima sententia cōuenit: & ideo quoad hanc partem illam admittimus: quatenus verò dicit, cùm dispositio ad iustitiam est æqualis, vel remissior, nihil omnino ex priori gratia restitui, in primis non videtur loqui satis consequenter, vt explicando secundam sententiam insinuauimus, & iterum statim necessario occurret. Vlterius enim argumētor in hunc modum, quia vel in his euentibus viuificantur priora merita, vel non: hoc posterius dici non potest, cùm per quācunq; dispositionem sufficientem tollatur impedimentum peccati: si autē viuificantur merita, vlteriùs interrogo, si dispositio sit æqualis præcedenti, cur illa non sufficiet vt tota illa statim restituatur, cùm respectu illius sit satis proportionata dispositio: nā vt forma capax intensionis infundatur in aliquo gradu, non est necesse vt intensior dispositio præcedat, nā æqualis satis est. Dicetur fortasse, ex hoc capite nō repugnare, sed aliunde, scilicet, quia tota gratia tūc infusa iam esset intensior ipsa dispositione. Sed hoc inconueniens etiam sequitur quādo dispositio est intensior: & ideo vel negādum etiam est tunc dari aliquam gratiam ratione præcedentium meritorum, vel potiùs dicendum est illud nullum esse inconueniens, quādo illa dispositio ad varia principia cōparatur, vel quando aliquis gradus formæ non requirit dispositionē. Atq; hæc ratio applicari etiā potest quādo dispositio

est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est minus intensa, interrogando cur etiam tunc non detur etiam aliquis gradus gratiæ ratione præcedentium meritorum: nam ad hunc effectum etiam illa potest esse proportionata dispositio, licèt gratis admittamus illam esse necessariam.

14 Quàm sit difficile nũ quam dari gratiã quę non datur in iustificatione.

Præterea in eadem sententia difficillimũ est quod dicitur, hanc gratiam, quæ in prædicta iustificatione non statim restituitur, nunquam dari, etiam in vita futura, si homo in præsenti vita nunquam se perfectiùs disponat: nam inde sequitur merita viua, seu iam viuificata, perpetuò relinqui sine debito præmij, nullo existente impedimento ex parte recipientis: quod diuinæ iustitiæ repugnat. Sequela patet, quia per iustificationem peccatoris viuificantur merita mortificata, etiamsi cum remissa dispositione talis iustificatio fiat: nam, licèt sit diuersitas opinionum, an tunc viuificentur merita totaliter, necne; tamen, quòd reuiuiscant absolutè in ordine ad aliquod præmium essentiale, omnes Theologi fatentur, quia per omnem iustificationẽ tollitur id, quod mortificabat merita, scilicet mortalis culpa. Et hoc conuincit discursus D. Thomæ in illo articulo quinto, & omnia quæ in cõfirmationem huius veritatis hactenus adduximus. Ergo, si propter illa merita interdum nulla gratia restituitur, neque vlla gloria aut beatitudo essentialis dabitur: nam hæc eandem proportionem semper retinent: manent ergo merita viua sine vllo præmio essentiali, quæ planè est repugnantia, nam merita esse viua nihil aliud est, quàm esse efficacia secundùm talem statum vt hominem ad suum terminum, seu præmium perducant.

15 Reijcitur respõsio petita à simili.

Sed dicunt aliqui in merito actuum remissorum ita contingere, nimirum quòd perpetuò careant suo præmio, si ad illud suscipiendum homo in hac vita non se amplius disponat per actum feruentiorem. Respondeo, falsum esse assumptum. Quod eãdem ratione planè conuincitur, quia illud meritum viuum est, & de se efficax, & obligans Deum ex iustitia ad reddendum præmium: ergo non potest homo illo priuari, si nullum ponat de nouo impedimentum: nam iuxta verbum Christi Matth. 10. & Marci 9. *Qui dederit potum aquæ frigidæ in nomine eius, non perdet mercedem suam.* Quo exemplo significare voluit quodlibet opus etiam minimum meritorij esse: & loquitur de mercede essentiali vitæ æternæ, vt aperte declarauit Concilium Tridentinum sess. 6. capit. 16. & in prima sect. latè id explicuimus. Dicetur forte esse neminem quidem priuari mercede sui meriti, si non apponat impedimentum: sufficiens autem impedimentum esse non se disponere per actum feruentiorem. Sed contra hoc est primò, quia Cõcilium Tridentinum citato loco sufficienter posuit omnes conditiones requisitas tã ad meritum, quàm ad consequendum cum effectu præmium meriti, & ad neutrum docuit esse necessariam illam dispositionem vel conditionem actus feruentioris: sed ad meritum dixit necessarium esse actum bonum, & in Deo factum, in gratia, & ex gratia: ad consecutionem autem essentialis præmij solùm addidit illam conditionem: *Si in gratia decesserit*: sicut ergo propter priorem definitionem omnino reprobanda est sententia, quæ negat actus remissos esse meritorios augmenti gratiæ, & vitæ æternæ, vt in superioribus visum est, ita propter posteriorem partem reijcienda est opinio dicens, ad consequendum illud præmium non satis esse expleri conditionem à Concilio postulatam decedendi in gratia: sed requiri aliam feruentioris dispositionis, cuius Concilium non meminit: & meritò, quia in Scriptura, & Patribus nullum habet fundamentum. Imò, neque, si rationem expectemus, aliquam habet satis probabilem: nam, vt suprà dicebam, quod aliquis ex iustitia meruit, iam fecit illud suũ, & ideo non oportet vt ampliùs laboret, aut se disponat ad illud recipiendum; sed solùm vt sit capax præmij, eique nullum nouum impedimentum obijciat.

art. 3. q. 2. & Contradũ. 1. 2 q. 114 ar. 8. videntur enim illud negare.

Occurrit alteri responsioni.

Matth. Marc.

Demerito actuum remissorũ, vide Bonan. in 2. d. 40.

Expenditur aduersariorum ratio de dispositione ad gratiam.

16 Quod prætereà patet expendendo rationem illam de dispositione: nã ad habitualem gratiam recipiendam re vera nulla requiritur dispositio physica, quia est veluti prima forma in illo ordine, quę nullam aliã requirit in suo proximo subiecto, id est, in substantia animæ: in potentijs autem requirit virtutes, non tam vt dispositiones præuias, quàm vt potentias consequentes: imò & virtutes ipsæ potentiatũ physicas dispositiones in eis non prærequirunt, sicut neq; alij habitus, quorum naturam, & genericam essentiã participant, vel sicut potentiæ quas ex parte imitantur.

Atque

Atque ita videmus infantibus infundi gratiam, & virtutes sine vlla dispositione, cùm tamen illa infusio, quatenus est quædã actio realis & physica, non fiat modo præternaturali tali formæ. Solùm ergo in adultis requiritur dispositio moralis secundùm diuinam ordinationem, quæ non semper est eadem: nam alia dispositio nunc in sacramentis sufficit, quàm extra illa requiratur; & alia exigitur in eo, qui mortaliter peccauit; alia verò in eo, qui non sic peccauit. Igitur in hac dispositione nõ est necesse exactè obseruari illam regulam physicam, quòd intensio habitus, vel formę nunquam excedat intensionem actus, vel dispositionis, quia in dispositione morali plus attendi debet moralis valor, vel aliæ morales conditiones actus, quã sola physica intensio. Vnde verisimile est, si homo contritus vt quattuor iustificetur per sacramentum, intẽsiorem gratiam recipere quàm vt quattuor: nam, si absq; sacramẽto iustificaretur, forte reciperet gratiã vt quatuor æqualem suæ contritioni: ergo cum sacramento maiorem accipiet: illaque dispositio coniuncta sacramento, licèt nõ sit physicè intensior, censetur moraliter maior, & potentior, vel certè ipsum sacramentum ex virtute meritorum Christi est causã potentior ad inducendam maiorem formam cum eadem dispositione: quia, cùm illa dispositio non requiratur ex physica necessitate formæ, sed ex quadã moralitate; hanc facilè supplet, & superat valor ipse meritorũ Christi. Sic ergo in præsenti, quamuis actus ipsi non sint physicè intensiores; ob valorẽ meriti, quem habent, supplent, vel potiùs induunt rationem dispositionis moralis sufficientis, vt propter eam detur intensio habitus, quam aliquis in via meruit, licet fiat habitus intensior quã fuerint actus meritorij: sine causa ergo postulatur vt omnino necessaria ad talem effectum alia dispositio per actum physicè intensiorem.

17 Et confirmatur, iam, si cum eo rigore seruãda esset proportio inter intensionẽ actus, & habitus, etiãsi homo prodiret in actũ intensiorem, nunquam obtineret illud peculiare augmentum gratiæ, quod per remissos actus meruerat. Patet sequela, quia etiã tunc intensio habitus non deberet excedere intensionem illius actus feruentioris, vt illa proportio perpetuò seruetur: tota autem illa intensio habitus correspõdet illi actui feruentiori absq; merito præcedentium actuũ remissorum: ergo fructus illius meriti nunquam obtinebitur. Quò argumento coniucti aliqui negant hoc meritum actuum remissorũ; alij verò de solo titulo illud admittunt, dicentes non mereri nouum augmentum, sed idem nouo titulo: vtrumq; autem valde falsum est, vt in prima sectione ostendi. In eo ergo casu necesse est fateri, intensionem habitus excedere intensionem physicã actus, seu dispositionis. Nec potest alia ratio reddi, nisi quia meritum ipsum per se est efficax ad operandũ in subiecto sic disposito, vel quia illa intensio, vt coniuncta valori meriti, cẽsetur moraliter nobilior dispositio: ergo eadem ratione ipsi actus remissi propter moralem valorem, quem habent, possunt sufficere ad prædictum effectum, etiamsi talis intẽsior actus nunquam in hac vita habeatur.

18 Impugnatur ex absurdo prædicta opinio.

Tãdé aliàs dici posset, ipsum meritũ actus remissi exse, & prout in illo præcisè fundatur, perinde se habere ac mortificatum meritũ: quod satis absurdum videtur. Sequela declaratur, nã meritum esse mortificatũ, nihil aliud est quàm esse inefficax respectu talis personæ ad perducendam eam in cõsecutionẽ sui præmij, propter impedimentum in ea existens; &, quando illud tollitur tunc meritum viuificari dicitur: totũ autem hoc conuenit merito actus remissi iuxta prædictam sententiã. Solùm est differentia, quòd illud impedimentũ ex parte personæ non est peccatũ eius, sed sola carentia necessarię dispositionis: quę differentia solũ materialis videtur, aut secundũ magis & minus. Nam quod attinet ad constituendum impedimentum, & consequenter ad efficiendũ vt meritũ illud secundùm præsentẽ iustitiam inefficax sit ex parte operantis, eandem rationẽ participat cum mortificato merito. Quapropter, quidquid sit an merita remissa statim suum effectum habeant, quod liberum est vnicuique opinari; negari tamen cum probabilitate non potest quin saltem in termino vitæ, seu in ingressu gloriæ integrum illorum præmium conferatur, etiamsi nullum meliorem actum homo in hac vita habeat: nam ipsum meritum est ad hoc sufficiens, & efficax, si homo in gratia discedat.

19 An aliquid pro his sentiat D. Th.

Neque ego inuenio apud D. Tho. saltem in summa, quòd hoc alicubi expresè negauerit: nam in citatis locis ex 1. 2. & 2. 2. solùm dicit hoc augmentum non statim dari, sed suo tempore; *sicut vita, inquit, æterna non statim datur, sed suo tempore*: quod autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit illud tempus D. Thomas in 2. 1. solùm dicit. *Quando aliquis conatur ad huiusmodi augmentum*: & in 1.2. ait. *Cùm aliquis sufficienter fuerit dispositus ad gratiæ augmentum*: in neutro autem loco hoc restringit ad tempus huius vitæ: vnde fortasse diceret in ipso instanti mortis conari hominem ad illud augmentũ recipiendum, si in hac vita hoc non præstitit: quãuis enim hoc suis difficultatibus nõ careat; minùs tamen absurdum est, quã absolutè dicere, priuari hominem perpetuò illo præmio. Eandemque, vel similem responsionẽ applicari cuperent ad merita mortificata, quæ per actum remissum pœnitentiæ reuiuiscunt. Nam etiam Capreolus, & Soto suprà putant esse alienum à mente D. Tho. & prorsus falsum, dicere talia merita perpetuò priuari omni proprio præmio essentiali. Video tamen quoad hanc partem maiorem repugnantiam in doctrina D. Thomæ propter illam solutionem ad 3. art. 5. q. 89. 3. p. iuncto art. 2. Nam in illa solutione docet, eum, qui resurgit per actum remissum, etiam in patria carere præmio essentiali adæquato prioribus meritis mortificatis: ergo necessariò etiam sensit, eum non recipere totam gratiam per se debitam illis meritis, sed perpetuò illa carere. Ex doctrina autem artic. 2. colligitur ex mẽte eiusdem D. Tho. eum, qui resurgit per actum remissum, vel non intensiorem, nullam gratiam accipere ob præcedentia merita: ergo sentit, tota illa gratia perpetuò priuari, si ampliùs non disponatur. Vnde fortasse meliùs diceretur, magisq; consequenter, tunc illa merita non viuificari quoad præmium essentiale. Sed hoc etiam & à veritate alienum est, & non consonat cum doctrina eiusdem D. Thomæ dict. art. 5. in corpore. Est ergo hac in parte sententia D. Thomæ mihi difficilis, & obscura. Vnde etiam satis constat totam illam secundam opinionem sine sufficienti fundaméto multis difficultatibus implicari, quod à nobis propositum erat.

20 Impugnatur ex parte secunda opinio.

Secunda verò opinio, vno fundaméto posito, in reliquis faciliùs procedit: tamẽ illud fundamentum falsum est, & in superiori sectione satis impugnatum, nimirum merita mortificata non viuificari totaliter per quãcunque peccati mortalis remissionem, sed iuxta proportionẽ dispositionis: hinc enim oriuntur aliæ difficultates de fundaméto vel modo illius proportionis, & de quantitate gratiæ, quę statim restituitur: quæ dicto loco sufficiẽter tacta sunt. Reliqua verò, quæ ex illa opinione inferuntur, à nobis concedentur, non quidẽ ex illo fundamẽto, sed ex alio, scilicet quia, quoties viuificantur merita, nõ tantũ pars gratiæ, sed etiam tota gratia respondens prioribus meritis statim restituitur, quia ad hoc vel nulla specialis dispositio requiritur ex parte subiecti, vel quælibet, quantumuis remissa, sufficit, vt statim declarabimus.

Tertia opinio reijcitur.

21

TErtia deniq; opinio pauciores quidẽ difficultates habet; nullum autẽ sufficiens fundamẽtum. Nam homo iustificatus per actũ remissum, statim manet ita acceptus ad totam gloriam prioribus meritis correspondentẽ, vt ei ex iustitia debeatur: ergo ei etiã ex tunc debetur tota gratia eisdem meritis, eorumq; essentiali præmio proportionata: ergo, quanuis gloria differatur in suum tempus, non est cur gratia ipsa non statim conferatur. Nã ex parte subiecti non est necessaria noua dispositio, quandoquidẽ sine illa dabitur aliquando iuxta hãc opinionem: aliunde verò tempus huius vitę est aptum & proportionatum ad gratiã recipiendam, licẽt non sit ad gloriã. Rursus ipsa ratio iustitiæ postulat vt debitum statim solvatur, si fieri potest: & Deus, quantum in se est non detineat mercedem operarij, quantum ille capax est. Prætereà meritum ipsum est causa de se efficax ad influẽdam gratiam: per peccatũ autem fuit impeditus, & quasi suspensus ille influxus: ergo, ablato peccato, statim sine alia dispositione habet eundem influxum, sicut aqua, ablato contrario, statim se restituit ad pristinam frigiditatem absque alia dispositione: sine causa ergo ad hunc effectum exigitur noua dispositio, aut temporis dilatio.

22

Vltimò est vulgare argumentũ, quia acceptatio ad gloriam est effectus formalis gratiæ inhærentis: sed ille homo statim manet acceptus ad totam gloriam priorum meritorum: ergo recipit statim totã gratiã illi glorię proportionatam. Responderi solet, esse acceptũ non fieri formaliter per gratiã inhærentem, sed per extrinsecam Dei voluntatem. Verumtamen, quãuis esse acceptum, in vna significatione possit esse denominatio extrinseca, sicut esse acceptatum per alterius consensum; tamen in alia significatione, esse acceptum, id est proportionatũ, & intrinsecè aptũ ad gloriã, effectus formalis est

Refellitur cõmunis responsio.

est gratiæ inhærentis, neque est extrinseca denominatio, sed intrinseca animę viuificatio. Quanuis autem Deus de potentia absoluta posset acceptare hominẽ ad gloriam extrinsecè, non reddẽdo illũ ei intrinsecè proportionatum; tamen secundùm legem ordinatam id non facit, iuxta veram, & sanã doctrinam: sed sicut amando, facit bonũ quod amat; ita acceptando aliquem ad gloriam secundùm præsentem iustitiam, facit illum intrinsecè acceptum, & aptum ad eandem gloriam: & ita pertinet hoc ad effectum formalem gratiæ sanctificantis. Ergo pari ratione, quoties secundùm præsentem iustitiam aliquem acceptat ad maiorem gloriam, eũ statim facit proportionatum ad illam per infusionem maioris gratiæ: ergo, si homo resurgit à peccato acceptus ad totam gloriam, quæ meritis mortificatis respõdebat, resurgit etiam cum tota gratia illis debita.

23 Inanis est distinctio cui innititur Scotus.

Neque satisfacit distinctio illa Scoti de portione gloriæ respondente gratiæ, & respondente meritis, quia hic non agimus de gloria quæ datur homini absq; vllis meritis proprijs: quo sensu posset distingui aliqua gloria respondens gratiæ, & nõ meritis: sed agimus de gloria quę cõparatur per propria merita, & in hac gloria nulla est portio, quę respondeat meritis, & non gratiæ: nã omne meritũ glorię vel supponit gratiã proportionatã, vt est in merito primę gloriæ fundato in cõtritione vt informata per primã gratiã, vel secũ affert, simulq; meretur gratiã proportionatã glorię, vt est in omni merito augmenti glorię, nam per illud meretur homo vt statim fiat acceptus ad tantam gloriã: ergo meretur vt statim per intrinsecã gratiam fiat proportionat' tãtæ glorię. Merita enim ipsa non reddunt hominẽ, formaliter aptum & proportionatum ad gloriã, sed dispositiuè, vel etiam moraliter effectiuè, & ideo requirunt formã, quę reddat hominẽ intrinsecè aptũ ad gloriã. Sicut etiã merita ipsa per se ac formaliter nõ cõstituunt hominẽ filiũ Dei, & consequenter neq; formaliter augẽt hanc filiationẽ, quia nõ constituũt hominẽ formaliter participẽ naturę diuinæ; sed disponunt, & merentur gratiã quæ formaliter conferat, vel augeat hanc participationem, & filiũ Dei adoptiuũ cõstituat & perficiat. Quoties autẽ homo fit acceptus ad maiorẽ gloriam, fit etiã filius, & hęres in perfectiori gradu, neq; est vlla portio glorię, quæ respondeat meritis vt merces, quę nõ respondeat etiã gratię, & filiationi diuinę vt hęreditas, vt satis significauit Cõc. Trid. sess. 6. c. 16. dicẽs. Iustis bene operantibus vsq; in finẽ proponendam esse vitã æternam, & tanquam hereditatẽ seu gratiã filijs promissam, & tanquam mercedem meritis reddendam: ergo nulla est portio talis gloriæ respondẽs meritis, quæ non etiam respondeat gratiæ, per quam homo iam sit cõstitutus in hac vita filius Dei in tali gradu. *Conc. Trid.*

24 Immeritò aliter philosophantur aliqui de charitate, ac de gratia.

Nõ verò defuerũt aliqui Theologi, præsertim Thomistæ, vt videre licet in Soto suprà, & alijs, qui distinguant inter gratiam, & charitatẽ, aliasq; virtutes infusas. Nam propter argumentũ factum fatentur, per omne meritũ viuũ, vel viuificatũ apud Deũ statim dari gratiãlli merito proportionatãde charitate autẽ, & virtutibus id negãt, quia, cùm sint habitus operatiui, solũ augentur intensiuè iuxta proportionẽ, & physicã intensionẽ actuũ. Sed hęc distinctio aliena fuit à mẽte D. Tho. vt facilè constabit attentè cõsideranti loca supra citata ex 1.2. & 2.2. nam in vno loquitur de augmento gratiæ, & in alio de augmento charitatis; & eandem doctrinam de vtraque tradit: & expresè in 3. p. q. 89. ar. 2. postquàm de gratia locutus fuerat, subdit. *Et eadẽ ratio est de virtutibus, quæ ad gratiam consequuntur.* Quæ verba rectè expedit, & declarauit Caiet. dicens. Quoties infunditur, vel reparatur iustitia in eadẽ proportione, & intensione, infundi seu restitui virtutes, in qua infunditur, vel restituitur gratia. Aduertit etiam rationẽ esse tactam à D. Tho. quia virtutes cõsequuntur ex gratia. *Hinc enim, ait, absq; scrupulo ambiguitatis cuiusq; deducitur, quòd ad maiorẽ gratiã consequuntur maiores virtutes, & ad minorem minores.* Nihil ergo refert quòd virtutes sint habitus operatiui, quia non efficiuntur, aut intenduntur effectiuè per proprios actus, neque etiam requirunt illos vt physicas dispositiones necessarias ad suam infusionem, vel augmentum: imò nec semper requirunt proprios actus tanquam proprias & speciales dispositiones morales; sed illã, quæ est dispositio ad gratiam, vel meritum augmenti gratiæ, est etiam sufficiens dispositio ad augmẽtum virtutum, quia non infunduntur vel augentur quasi per se primò, sed per quandam concomitantiam ad gratiam, & quasi per resultantiam ex illa. Et ideo, quanuis ratio facta per se primò procedat de gratia, quæ est formalis participatio diuinæ naturæ; consequenter verò complectitur virtutes quantum ad augmentum, quod ex vi meriti *Caiet.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

simul cum gratia habuerunt: statim enim ac A
meritum viuificatur, virtutes cum toto illo
augmento infunduntur.

Obiectiones contra superiorem resolutionem.

25 CONtra hanc verò sententiam multæ
possunt fieri obiectiones, quædã ex
Prima. propria materia, aliæ verò ex diuersa
petitæ. Priores sunt quia homo, cùm iusti-
ficatur, recipit gratiã proportionatã suæ dis-
positioni, vt docet Concilium Trident. sess. 6.
c. 7. ergo, si contritio est remissa, tantùm in-
fundetur gratia remissa, non obstãtibus præ
cedentibus meritis: aliàs contingere posset,
hominem habentem remissam contritionẽ
Secunda. perfectiùs iustificari, quã aliũ qui intensiùs
conteritur. Item, tota gratia, quæ in prima
iustificatione datur, gratis datur; aliàs nõ to
ta iustificatio gratis fieret: ergo tunc nulla
gratia datur ex meritis, quia hæc non gratis B
daretur: ergo merita mortificata nõ possunt
statim in illo instanti habere effectũ gratiæ.
Tertia. Tertiò, quãuis homo ante lapsum meruerit
gratiã; iam verò illam obtinuit: vnde quoad
hanc partem iã fuit ei redditũ præmiũ meri
torũ: ergo, si postea illud dissipauit, & pec-
cãdo destruxit, non tenetur Deus ex iustitia
iterũ simile præmiũ ei reddere propter ea-
dem merita; alias bis illa præmiaret eodẽ ge
nere præmij, & æquali in suo ordine.

26 Respondetur ad primam, & secundã obie-
Soluitur ctionẽ, in huiusmodi iustificatione peccato-
prima. ris distinguẽdũ esse id quod est per se, ab eo
quod est per accidens respectu talis muta-
tionis, qua homo ex statu peccati in statum
gratiæ trãsfertur. Per se quidẽ est vt ipse ho
mo se se cũ diuino auxilio sufficienter dispo
nat, & quòd Deus infundat gratiam dispo- C
nenti proportionatam, & remittat peccatũ.
Per accidens verò est quòd præcesserint me
rita, quæ cõsequenter reuiuiscant facta illa
mutatione. Nã hæc tota mutatio interueni-
re posset sine reuiuiscentia meritorũ, vt si il
la nõ præcessisset. Ad primã ergo obiectio-
nẽ respõdeo, gratiã illam, quæ per se infun-
ditur ex vi iustificationis, semper esse pro-
portionatã, & commensuratã cõtritioni, seu
dispositioni peccatoris: & de hac loqui Cõ
cil. Tridẽt. in citato loco: nã hæc est propria
gratia iustificationis, quæ per se considera
da fuit in doctrina de iustificatione: nam ea
quę sunt per accidẽs, non cadunt sub scien-
tiã. Quando verò cũ iustificatione coniun-
gitur priorũ meritorum reuiuiscentia; con-
iũgitur etiã cũ gratia iustificationis alia gra
tia, quam non oportet esse commensuratam
ipsi contritioni, quia nõ est ab illa tanquã
à causa, & dispositione per se, sed tanquam
à causa remouente obicem peccati; quod
æquè facit contritio remissa, ac intensa. Ne
que ad illam gratiam meritorum præceden
tium requiritur noua dispositio per se, vt su
prà dicebam, quia ipsa merita sunt in suo or
dine sufficiens causa, & sufficiens moralis
dispositio, si aliunde nõ interponatur obex.
Vnde, si velimus vtramq; illam gratiã tan-
quam vnam adæquatã formam cõsiderare,
dicemus dispositionem ad illam non esse cõ
tritionẽ solam secundũ se, sed vt cõiunctam
omnibus superioribus meritis: ideoque re-
missiorem contritionẽ, vt coniunctã pluri-
bus præcedentibus meritis, reputari mora-
liter meliorẽ dispositionẽ, quã contritionẽ
intensiorẽ sine tot meritis, ac proinde nul-
lũ esse inconueniens quòd aliquando resur
gat absolutè cũ maiori gratia qui contritio
nem habuit minùs intẽsam, si alioqui in me
ritis præcedentibus multùm excedit.

27 Ad secundũ similiter respondetur gratiã
Respondetur ad secũdam. iustificationis, quæ ex vi illius per se datur,
totam gratis dari, vt rectè argumentum pro
bat: nihilominus tamen cum illa gratia pos-
se in eodem instanti coniungi aliã, quę sup-
posita priori gratia (secundùm ordinem na
turæ loquimur) non detur gratis, sed ex me
ritis, si illa præcesserunt, quia in hoc nul-
la est repugnantia, neque etiam est contra
liberalem & gratuitam iustificationem, cùm
talis gratia per se ad illã mutationem non
pertineat, nec reputetur vt prima, sed vt se-
cunda adiecta primæ, saltem secundum or-
dinem naturæ. Neq; est nouũ aut singulare
in hoc negotio quòd in eodẽ instanti infun
dantur diuersi gradus gratiæ ex diuersis ti-
tulis & capitibus. Nam qui fictè baptizatus
fuit, & in eo peccauit, & posteà conteritur,
vel etiã confitetur, duplicé gratiam recipit,
vnã ratione baptismatis, aliã ratione pœni-
tentiæ. Neque etiã repugnat simul recipe-
re duos gradus gratiæ, vnũ gratis, & alium
ex iustitia: nam iustus qui suscipit Eucha-
stiã, vel aliud sacramentũ, de condigno me-
retur, & obtinet aliquẽ gradũ gratiæ per il-
lũ actũ, quatenus est opus operantis, vt aiũt;
& tamẽ ei datur simul aliqua gratia ex ope-
re operato, quæ gratis ei datur respectu ip-
sius, quãuis detur ex iustitia respectu Chri-
sti. Sic ergo in præsenti prima gratia ac per
se iustificationis ipsi peccatori gratis datur,
licèt

licèt ex iustitia Christi; & nihilominus si- A
mul datur gratia præcedentium meritorum
ex virtute illorum, atque adeo ex iustitia ip
siusmet peccatoris, qui priùs iustus fuit, &
iam est iustificatus.

28 Ad tertium respondemus, meritũ gratię,
Ad tertiũ. & gloriæ adeo esse efficax, vt, quantum est
ex se, non tantùm infusionem gratiæ, sed
etiam perpetuam eius conseruationem ex
iustitia obtineat: quod in gloria est manife
stissimum, & inde euidenter concluditur de
gratia, quia gloria nunquã separatur à pro-
portionata gratia. Differunt tamen in hoc,
quod gloria semel data non est amissibilis:
& ideo eius conseruatio interrumpi nõ po-
test: gratia verò amissibilis est, ac propte-
rea potest continua eius conseruatio inter-
polari propter impedimentum peccati. Ex
eodem autẽ principio prouenit, & ex eadẽ B
meriti efficacia nascitur, vt, licèt cõseruatio
gratiæ propter peccatum interrupta sit, si
auferatur impedimentũ peccati, statim qua
si continuetur: nam hoc etiam requirit ipsa
gloria, quæ ex vi talis meriti danda semper
reseruatur, quia ad illam nemo acceptatur,
neque intrinsecè idoneus redditur nisi per
gratiam. Ob hãc ergo causam, licèt propter
præcedens meritum talis gratia data fuerit,
eamq; peccator sua culpa amiserit; nihilomi
nus ablata culpa statim restituitur: neq; illa
censetur, moraliter loquẽdo, duplex remu-
neratio eiusdẽ meriti; sed est moralis quæ-
dam continuatio eiusdem præmij, quod ex
vi meriti perpetuitatem includit. Neq; etiã
ad rem præsentem quidquã refert quòd illæ
duæ gratiæ, amissa, & restituta, numero di- C
stinctę sint, vt secundùm philosophicam ra-
tionem verisimile est: quia, estò in genere
entis, & physicè hoc ita sit; tamen in genere
præmij, & secundùm moralem consideratio
nem tanquam vna reputatur.

Digressio de augmento gratiæ per actus remissos occasione alterius obiectionis.

29 ALiud caput obiectionũ sumitur ex
controuersia de augmẽto gratiæ, &
charitatis per actus remissos. Nam,
si gratia respondẽs meritis viuificatis statim
datur, etiamsi homo per remissam contritio
nem resurgat; sequitur, gratiam etiam, quã
quis meretur per actus remissos, statim dari:
consequens est falsum: ergo. Sequela pro-

batur, quia, si in meritis viuificatis augmen- A
tum gratiæ excedit proportionem præsen-
tis dispositionis, etiã in augmento per actus
remissos poterit excedere: neque esset vlla
specialis ratio differendi tale augmentum.
Falsitas autẽ consequentis varijs medijs pro
bari solet; non tamen afferã omnia, ne proli-
xior sim, nimiumq; à præsenti disputatione
diuertar. Quatuor ergo attingam, in quibus
Moderni maiorem vim faciunt. Primũ est, Prima ob-
quia, si illud admittitur in quolibet actu me iectio.
ritorio, etiam remisso; pari ratione concedẽ
dum est, per eundem actum meritorium con-
tinuatum aliquo tempore in eodem gradu
gratiam toto illo tempore continuè augeri,
quia toto illo tempore actus est meritorius,
& actus meritorius, vt dicitur, statim habet
suum effectum quoad augmentum gratiæ:
at consequens est falsum; nam aliàs illud au
gmentum esset infinitum: quia continuè
fit per infinita instantia, & in quolibet ad-
ditur illi gratiæ aliquis gradus, seu pars ali-
quota, quam homo per talem actum mere-
tur: per illum enim actum factum in primo
instanti meretur, & consequitur homo cer
tam aliquam portionẽ gratiæ: ergo in quo-
libet instanti merebitur aliam æqualem,
quia est æqualis valoris: supponimus enim
totum actum in quolibet instanti cõseruari:
eiusdem autem rationis est, quod ad meritũ
attinet, conseruari, & elici actum.

Secunda ratio est, quia, si per actũ remis- 30
sum augetur habitus; ergo augetur secundũ Secunda.
totam latitudinem eius: consequens est ab-
surdum: ergo. Sequela probatur, nam, si
quilibet actus remissus auget habitum; ergo
quilibet actus eius sufficit augere habitum:
nã, si actus remissus v. g. vt duo auget habitũ
vt sex; ergo quamuis actus ille tantũ esset vt
vnum, etiam augeret, &, si esset vt dimidiũ,
nihilominus augeret, & sic de quolibet alio
quantumuis minimo, quia de quolibet actu
remisso dicitur quòd augeat habitum: actus
ergo vt duo secundũ totam latitudinẽ suam
auget habitũ vt sex, redditq; habitũ inten-
sum vt octo. Falsitas autẽ consequentis pa-
tet, quia hoc modo multũ crescerẽt habitus
gratiæ, & charitatis: &, si quispiã aliquoties
operaretur, ad æqualitatẽ sui habitus, increbi
biliter augeret illum, vt v. g. si à princi-
pio haberet habitum vt duo, & eliceret actũ
vt duo, iam haberet habitum vt quattuor: si
deinde eliceret actum vt quattuor, habe-
ret habitum vt octo: vnde, si trigintà actus
efficeret, incredibile esset augmentum:

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam per quemlibet actum posteriorem tantum aliquis mereretur, quantum per omnes simul præcedentes. Hoc autem esse inconueniens, per se se videtur notum, quia tam magnum bonum non debet tam facilè, & veluti sine mẽsura pro leuibus, & remissis actibus tribui.

31 Tertia. Tertia ratio est, quia ex illa opinione vlteriùs sequitur, quoties homo post iustificationem meretur, siue remissè, siue intensè, habitum gratiæ semper excedere in intensione actum, & non seruare cum illo proportionem: quod est etiam absurdũ. Nam, si in iustificatione ipsa seruat proportionem intensionis habitus cum actu, cur non etiã posteà? Nulla certè ratio sufficiens reddi Posterior. potest. Quarta, quia aliàs intensio luminis gloriæ non esset proportionata intensioni actuum, & habitus charitatis, quia ipsi inter se non seruant proportionem; ergo neque lumen gloriæ cum ipsis.

32 Nunc Scotum notat Bañes nũc illũ pro se adducit. Hæc argumenta contra hanc sententiam proposuit Dominicus Bañes 2.2. quæst. 24. art. 6. dub. 2. & primum illorum tanquam validius latiùs prosecutus est in relectione speciali, propter quę intrepidè asserit illam opinionem esse falsam & improbabilem: & opinionem etiam Scoti asserentis, per omnes actus remissos mereri iustos augmentũ charitatis, & gratię, quanuis illud non obtineant vsque ad ingressum gloriæ, similiter falsam, & improbabilem appellauit priori loco. In Relectione verò conatur Scotum interpretari iuxta opinionem suam, scilicet quòd per actus remissos dicat augeri præmium gloriæ, solùm quia dabitur pluribus titulis, quod ipse vocat augmentum extensiuum, latis contra mentem Scoti: nam in 4. d. 21. q. 2. apertè loquitur de augmento gratiæ, & illud dari dicit propter actus remissos in fine vitæ: in quo sensu ait prædictus auctor in dicta Relectione, prædictam opinionem Scoti minùs probabilem esse, quàm aliam quæ affirmat tale augmentum statim dari, solamq; suam opinionem probabilem esse vult, qua definit, iustum per actus remissos, nullum verum augmentum intensiuum gratiæ, vel gloriæ mereri.

33 Iudicium ferẽdi de illius sententia. Ego verò solam hanc opinionem inter prædictas censeo esse improbabilem, & planè incredibilem, nullaque auctoritate aut ratione fundatam. Suprà enim (vt opinor) demonstraui, quantum Theologica materia patitur, intensionem præmij essentialis non esse cõferendam solùm secundùm proportionẽ seu æqualitatem intensioris actus meritorij, quem iustus in hac vita exercet, sed etiam secũdùm multitudinem omnium meritorum simul sumptorum, vt ex omnibus simul, prudenter ponderata omniũ multitudine, & singulorum intensione, alijsque conditionibus ad meritum conducentibus, consurgat veluti vnus valor vnius præmij tantæ intensionis excedentis singulorum actuum intensionem. Ex quo principio euidenter sequitur, per quoslibet actus meritorios præmij essentialis, siue intensos, siue remissos, augeri intensiuè præmium ipsum essentiale, seu ius ad ipsum optinendum, quia crescit cumulus meritorum, cui illa intensio commensuratur. Atque hinc præterea sequitur, per quemlibet actum meritorium præmij essentialis, etiam remissum, mereri hominem iustum augmentum propriũ gratiæ intensiuũ, quia gratia semper proportionanda est præmio essentiali: & hactenus doctrina hæc cõmunis est Theologorum, etiã D. Thomæ (quidquid ille auctor dicat.) Nã 1.2.q.114.art.8.ad 3. expresè dicit, quolibet actu mereri hominem augmentum gratiæ. & 2.2.q.24.art.6.ad 1. idem dicit de augmento charitatis. Nec potest exponi de augmento illo extensiuo de solo nomine aut titulo: nam euidenter in illis locis tractabat de proprio, & intrinseco augmento charitatis. Supposita ergo hac veritate, quoad aliam quæstionem an hoc augmentũ statim detur, nec ne, ex parte admittimus illius auctoris censurã, quatenus fatetur probabilius esse, statim dari hoc augmentum charitatis, quàm in ingressu gloriæ. Non quòd oppositam opinionem Scoti, quæ fortasse quoad hanc partem fuit etiam D. Thomæ, reputemus improbabilem, cùm non sit contra fidem, neque contra euidentem rationem, & habeat graues Doctores, & nonnullas coniecturas; sed quod opposita probabilior videatur, & fortioribus niti rationibus.

D. Tho.

Respondetur ad primam obiectionem.

34 AD difficultatem ergo propositam concedo sequelam: Quanquam posset etiam aliquis illam negare, vt extraneam vitaret disputationem. Nam, cùm dicimus, merita viuificata statim habere effectum gratiæ illis debitæ, id intelligendum est de illa gratia, quæ propter talia merita iam data fuerat, quia quoad illam talia merita fuerunt efficacia vt statim daretur: & ideo, cùm primùm illa merita viuificantur, statim restituunt eundem effectum, nã ex eorum efficacitate per se pendet, non ex qualitate præsentis dispositionis. An verò propter talia merita data fuerit gratia secũdùm proportionem ad valorem omnium actuum intensorum, & remissorum, vel solùm secundum proportionem ad intensiorem actum; alia quæstio est, quæ non habet necessariam connexionem cum prædicta. Posset enim aliquis sentire, gratiam in hac vita non intendi nisi iuxta latitudinem intensioris actus, quo homo in hac vita ad illam se disposuit; & nihilominus asserere intensionem gratiæ obtentã per merita mortificata, statim redire quantum necessarium est; ita vt, si illa intensio fuit vt centũ, quantus homo resurgat per cõtritionem vt duo, statim restituatur gratia vt centum, quia nõ commensuratur actui præsenti, sed intensiori quem habuit homo tempore iustitiæ præteritæ, nam ille semper manet viuus apud Deum, & retinet rationem moralis dispositionis sufficientis. Dixi autem, *quantum necessariam est*, quia, si in eo casu homo resurgeret per contritionem vt centum, consequenter loquendo in ea sententia, dicendũ esset non infundi propter priora merita intensiorem gratiam quàm centum, quia omnia illa non excedebant intensionem vt cẽtum; &, quamuis perpetuò viua permansissent, non habuissent intensiorem effectum.

35 Nihilominus tamen magis consequenter respondebimus concedendo sequelã: quia non solùm consequens ipsum probabilius est; sed etiam rectè sequitur ex paritate rationis & fundamẽti, scilicet quòd causa meritoria statim operatur quantum potest, nec requirit aliam positiuam dispositionem, sed solam capacitatem subiecti, & status, cum remotione impedimenti: & quòd propter meritum gloriæ statim datur intrinsecum ius, & proportio ad illam: hæ namq; rationes, & similes æquè procedunt in meritis actuum remissorum, ac in meritis viuificatis: ideoque sequelam concedimus.

De merito & augmento per continuationem actus.

36 IN primo autem argumento alia fit illatio non multùm connexa cum priori cõsequente, nouamque difficultatem postulat, quæ in omni ferè opinione locũ habet. Est autem hæc secunda sequela, quòd scilicet sequatur, eundem actum ratione solius perseuerantiæ, & coexistentiæ ad nostrum tempus esse meritoriũ augmenti gratiæ, & maioris præmij essentialis intensiui: in hoc enim consequente fundatur tota difficultas illius argumenti. Illa autem sequela neque intrinsecè sequitur ex antecedente, nec videtur etiã necessaria ex aliqua extrinseca ratione, aut paritate rationis. Vtrumq; patet, nam elicere nouum actum, etiam remissum, lõge aliud est quàm perseuerare eodem tẽpore in eodẽ omnino actu, siue remisso, siue etiã intenso: quia illud prius est facere aliquid nouũ, quod antea factũ non erat, vincẽdo nouam difficultatem, propriamq; libertatem iterum bene exercendo: per solam autem continuationem eiusdem actus vt sic nihil noui fit, sed in eo ipso, quod factum fuit, perseueratur, & pro aliquo saltẽ tempore fortè nulla difficultas vincitur, aut noua libertas exercetur. Nõ est ergo necessaria illa consecutio, quæ de actu etiam intensiori fieri posset, quòd videlicet si ille meritorius sit, etiam continuatio eius sit meritoria, & maximè, si cum perseuerantia in actu continuè addatur maior intẽsio. Vnde nonnulli Theologi concedentes meritũ in quocunq; actu siue intenso, siue remisso, negant per solam cõtinuationem augeri meritum quoad intensionem præmij, propter rationes tactas, quòd nihil noui fit, nec noua libertas exercetur præsertim quando apprehensio intellectus neque augetur, neq; mutatur, quia pro tũc veluti naturali modo perseuerat voluntas in eo quod fecit.

Sequela primi argumẽti male inferẽtur ex antecedẽti

37 Etiã si bene inferãt nihil absurdi contra nos probant. Veruntamen (ne difficultatem argumenti effugere videamur) siue ex illo antecedente sequatur, siue non; concedimus eundem actum, cæteris paribus, maiori tempore libere continuatum esse meritoriũ maioris præmij essentialis, & maioris augmenti gratiæ: quia, licet continuatio illa physicè nullam rem addat, sed eandem actionem, & terminum maiori tempore coexistẽtem dicat, eò quòd actio illa non sit successiua, sed indiuisibilis, & tota simul, vt ex Metaphysica suppono, nihilominus illa est quædam cõditio moralis, quæ secundum prudentem existimationem auget valorem obsequij seu officij exhibiti, & consequenter confert ad augmentum meriti in ordine ad maiorẽ mercedem. Dices, Augeatur merces in simili conditione, scilicet quòd plus perseueret vel continuetur. Respondeo, in mercede

Universidad de Deusto
Biblioteca

æterna,& perpetuò duratura hoc locum nō habere, quia ex vi cuiuſlibet actus meritorij,etiamſi ſolo inſtanti coexiſtat, debetur præmium perpetuò durans: ergo per continuationem actus meritorij non poteſt augeri præmium in duratione ſua, quia in hac non recipit augmentum:debet ergo augeri in ſubſtãtia & entitate ſua:& hoc vocamus augmentum intenſiuum. Atque hoc modo credimus perfectiorem viſionem Dei, dandam fore illi qui per integram horum perſtitit diligendo Deum eodem actu,quàm illi qui per momentum ſolum dilexit,cæteris paribus: quod latiùs in proprio loco oſtendendum eſt.

38 Grat ię augmẽtũ ex cõtinuatione actꝰ, ſucceſsiuè datur.

Et hinc vlteriùs concedimus hoc augmẽtum gratiæ,& charitatis,quod per actũ continuatum meremur, continua quadam ſucceſsione ſtatim conferri:hoc enim planè cõ B ſequitur ex præſenti doctrina, ſuppoſito alio principio de continuatione actus.Nam omne augmentum gratiæ, quod per meritum datur,ſtatim datur ac fit:ipſum meritũ; hoc enim principio nos vtimur:ſed per actũ meritorium continuatum vt ſic meremur augmentum gratiæ: ergo ſtatim datur ac fit illud meritum:ſed illud meritum non fit ſubitò,ſed conſiſtit in cõtinuatione quadam: ergo & augmentum gratiæ nõ datur ſimul, ſed ſucceſsione continua, coexiſtente continuationi talis actus meritorij. Dices, Illa continuatio actus meritorij in ſe non eſt ſucceſsiua,ſed eſt totalis permanentia eiuſdem actus indiuiſibilis; licèt coexiſtat noſtri tempori ſucceſsiuo: ergo non eſt neceſſe vt augmẽtum gratiæ, quod propter illum actum datur,ſucceſsiuè detur. Reſpondetur, Quãuis in efficienda, vel conſeruanda entitate illius actus meritorij non interueniat phyſica & realis ſucceſsio;tamen illum valorem moralem paulatim augeri,& continuè,quãdiu continuatio actus nõ interrumpitur. Sicut ergo ille actus,prout continuè magis ac magis durat, eſt maioris & maioris valoris ad meritum augmenti gratię;ita etiã,quandiu durat, continuè illam auget: vnde,quia hoc augmentum in ipſa gratia non eſt tantùm morale, ſed phyſicum & reale;ideo neceſſe eſt vt per phyſicam ſucceſsionẽ fiat.

Occurritur obiectioni.

39 Ex noſtra doctrina non ſequitur dari in finitũ meritum.

Nego tamen inde ſequi, per illud meritum, & augmentum comparari infinitã gratiam:imò hoc ipſo quòd continuè & ſucceſſiuè fit,& in tempore finito,impoſsibile eſt augmentum eſſe infinitum. Neque ex eo quòd in primo inſtanti actus meritorij certa aliqua portio gratiæ obtineatur,ideo neceſſe eſt,vt in quolibet inſtanti continuatiuo ſequẽntis temporis æqualis portio gratiæ cõferatur: quia in primo inſtãti fit quædam mutatio inſtantanea habens ſuum integrum terminum;in reliquis verò ſolùm intelliguntur eſſe mutatiunculæ, ſeu mutata eſſe continuantia vnam mutationem ſucceſſiuam. Quod quidem exemplo phyſico declarari poteſt:nam,ſi intelligamus ſolem,& aerem ſimul creari in certa diſtantia,& immediatè poſt illud inſtãs ſucceſsiuè fieri inter ſe magis propinquos; intelligemus, in primo inſtanti creationis aerem illuminari à Sole,& conſequenter produci determinatum lumen,v.g.vt duo,vel tria,& immediatè poſt tale inſtans lumẽ illud ſucceſsiuè intendi per horam v.g. ſi per illã durauit mutua appropinquatio: inde tamẽ nõ ſit quòd intenſio illius luminis fuerit infinita,neque quòd in quolibet inſtanti illius tẽporis tot gradus luminis producti fuerint, quot in primo inſtanti creationis.Et ratio differentiæ eſt, quia in primo inſtanti facta fuit integra quædã,& determinata actio illuminandi; in alijs verò minimẽ,ſed ſolum indiuiſibilia quædam continuantia actionem ſucceſsiuam. Hoc autem partim prouenit ex intrinſeca natura & modo talium actionum, partim ex diuerſa proportione agentis, & paſsi, quæ in primo illo inſtanti fuit ſufficiens ad certum & determinatum effectum, quem virtus agentis potuit ſimul & ſine reſiſtentia producere; in tẽpore verò ſequenti continuè variatur, & creſcit,& reſpectu illius augmenti omnia ſequentia inſtantia ſolũ ſe habent vt continuantia,vel determinantia tale augmentum: & ideo in eis non fit aliquis nouus effectus totalis,vt ſic dicã, ſed terminatur qui ſucceſsiuè fit.

C

40 Non eſt tãtus valor actꝰ in alijs inſtãtibus, quãtus eſt in primo.

Sic igitur facile eſt prædictum augmentum gratiæ intelligere abſque infinitate intenſionis. Neque in ipſo modo phyſici augmenti inuenio nouam difficultatem. Tamẽ, quia illud augmentum ſucceſsiuum gratiæ procedit ex morali valore actus; ideo neceſſarium eſt explicare quomodo hic valor in tali actu non ſit tantus in ſingulis inſtãtibus continuatiuis,ſicut fuit in primo, vt propterea non correſpondeat illi æquale præmiũ. Hoc autem ita declaratur. Nam in illo actu duo ſunt ratione diſtinguenda: vnum eſt ſubſtãtia actus,aliud continuatio eius:ſubſtantia actus,tota eſt in primo inſtanti, quæ etiam perſeuerat in toto tempore continuationis,

tionis,& in ſingulis inſtãtibus eiꝰ; & quoad A hanc partem tantum valorem & meritũ habet actus ille in quolibet inſtanti continuationis, ſicut in primo productionis ſuæ;tamen,ſicut in omnibus illis inſtantibus ſubſtantia actus eſt eadẽ, ita præciſè ex vi illius non reſpõdet ei diſtinctũ præmiũ,ſed idem: & ita ex hoc ſolo capite non ſolũ non augetur gratia infinitè, verumetiã non augetur. Vt,ſi habitus augẽdus eſſet phyſicè per actũ abſq; vlla reſiſtentia,licèt idẽ actus in eodẽ gradu duraret per annũ, in illo non plus intenderet habitũ quã in primo inſtãti. Aliud quod in illo actu cõſideramus, eſt continuatio eius,quę ex natura ſua talis eſt,vt per modũ ſucceſsionis creſcat: ideoq; neque in tẽpore indeterminato quale eſt illud, quod hac voce explicatur, *immediate poſt hoc*, neq; in aliquo futuro inſtanti continuatiuo, per B ſe ac præciſè ſumpto habet actus ex hoc capite determinatum valorem, ſed ſolùm in tempore determinato,in inſtanti verò tanquam in termino tanti temporis;ac propterea in tanto tempore non augetur gratia ex hoc capite niſi pro ratione valoris ſuperadditi ſubſtantiæ actui ex tanta cõtinuatione: & ideo etiam valor, qui ex hoc capite additur in ſingulis inſtantibus continuatiuis, nõ eſt æqualis, nec comparabilis cum valore quem habet talis actus ex vi ſuæ ſubſtantię. Imò etiam totus valor, qui additur ex continuatione actus, v.g. per horam, fortaſſe non eſt æqualis in morali valore ſecundum prudentem exiſtimationem, cum valore quem ratione ſubſtãtiæ habet talis actus ſtatim ac fit, quia illa continuatio eſt circunſtantia quædam illius actus, quæ non ſemper ad æqualitatem auget moralem valorem;quamuis interdum poſsit eſſe tanta continuatio, vt moraliter æquinaleat ſecundùm regulas & leges æternæ ſapientię,quæ ſola poteſt exactè meritorum momenta põderare.

41 Interdũ minus meretur actꝰ cõtinuatꝰ alio quo tempore,quam diuerſi in eo eliciti.

Ex his autem neceſſariò ſequitur (atque hoc ſolum habet nonnullam difficultatem moralem in hoc puncto) fieri poſſe vt maioris meriti ſit,cæteris paribus, tres actus diſtinctos elicere intra aliquod tempus quàm vnummet actum per totum illud tẽpus continuare. Cõſtituamus enim Petrum, & Paulum cum æquali gratia,cæteris paribus,elicere in hoc inſtãti actus amoris Dei vt vnũ, & mereri vnum gradum gratię;Petrum autem perſeuerare in illo actu per aliquod tẽpus, in quo iuxta noſtram ſententiam continuè meretur, & obtinet maius augmentum gratiæ: cùm ergo illud maius augmentum ſit ſucceſsiuum, & finitum,ſignari poterit aliquod tempus in quo toto non meruit per illam continuationem niſi vnum alium gradum gratiæ: ſit ergo illud tempus quarta pars horæ.v.g. Pono ergo Paulum in eodẽ tempore elicere diſcretè tres actus omnino ſimiles, & æquales ſine continuatione in toto illo tempore, ſed tantùm in tribus inſtantibus, ſi fieri poteſt; vel in tribus moruli diſcontinuis illius temporis, tunc Paulus iam merebitur tres gradus gratiæ:nam,ſi eliciendo primum actum meruit vnũ gradum, eliciendo ſecundũ,& tertium merebitur alium,& alium, quia ſunt æquales,& ſinguli per ſe ac totaliter fiunt:atque ita in omnibus eſt æqualis ratio merendi. Hoc ergo manifeſtè ſequitur ex dicta reſponſione:nam hoc ipſo quòd meritum cõtinuationis alicuius eſt finitum, habet certam aliquam proportionẽ cũ merito quod habet actus in vno inſtanti; & ideo poteſt per pluralitatem actuum æquari, vel etiam ſuperari. Hoc autẽ auctoribus alterius ſententię adeo difficile,& abſurdum videtur,vt potiùs negent,per continuationẽ actus, vel per multitudinem actuum æqualium augeri meritum melioris præmij eſſentialis, quàm hoc fateri. Sed hæc nobis videtur multo maiora incommoda:præſertim hoc de multitudine actuum propter ea quæ attuli in ſectione prima. Illud verò conſequens nobis non videtur adeo difficile quia in eliciendis nouis actibus ſemper exercetur magis libertas,& noua determinatio voluntatis:& ideo mirum non eſt quòd pluralitas actuum poſsit in morali valore exequare,vel ſuperare durationem eiuſdem actus. Neque inde ſequitur diſtractionem mentis, aut interruptionem per omnimodam ceſſationem ab actu conferre ad augmentũ meriti:quia hęc non ſunt per ſe neceſſaria ad multiplicãdos actus; poteſt enim hoc fieri tranſeundo immediatè ab vno actu in alium ſine vllo otio inter medio: quod melius eſt, vt per ſe conſtat.

C

42 Difficultas huius argumenti cõmunis eſt omnibus.

Denique,quòd hæc reſpõſio, (vel altera melior, ſi alicui occurrat) neceſſaria ſit in omni ſententia,facilè oſtendo. Primò,quia in actibus malis certum eſt in omni opinione liberam continuationem eiuſdem peccati augere pœnam debitam tali peccato, ſaltem pœnam ſenſus, & non in duratione, cum alias ſit æterna, ergo in intenſione:

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non auget autem infinitè, vt per se constat; A ergo in certo aliquo gradu & proportione. Et in peccatis potest fieri idem argumentũ, quòd maior pœna respõdere possit multis actibus seu desiderijs peccaminosis intra idem tempus factis cum interruptione aliqua, quam vni actui toto illo tempore continuato, vt patebit facile applicando discursum factum. Deinde, illi, qui dicunt augeri præmiũ ex pluribus titulis, esseq; magis honorificum præmiũ quod propter plura merita remissa, vel æqualia datur, pari ratione dicent augeri præmiũ sub hac ratione quando datur propter actum maiori tẽpore continuatum; non possunt autem dicere hunc titulum honoris esse infinitum, neq; augere infinitum præmium in ratione laudis vel honoris: est ergo augmentũ finitum, quod secundũ æstimationem moralem potest habere aliquam proportionem cum actu meritorio vnius instantis vel cũ titulo honoris sumpto ex pluralitate actuum. Similiter in præmijs accidentalibus eadem calculatio fieri potest, quidquid aduersarij tergiuersentur negando, vt hoc euitent, actui meritorio vnius instantis respondere accidentale præmiũ, quia tunc, inquiunt, respondet per se primò essentiale: quasi verò repugnet vtrũque simul respondere. Fingamus enim aliquem pro vnico tantũ instanti habere propositum perpetuæ virginitatis, vel Martyrij, & statim obdormire, vel vsum rationis amittere, & ita interfici, seu mori: nunquid propterea carebit accidentali præmio virginitatis, quia solùm per instans illam adamauit? Nemo prudens id dicet: habet ergo actus virtutis secundùm se, & seclusa continuatione, præmiũ accidẽtale: &, si qui sunt, qui negant actum remissum mereri essentiale præmium, non negant mereri accidentale, etiamsi solum per instans duret: respectu ergo huius præmij habet locum eadẽ supputatio, quia, si ille actus continuetur, perfectius præmium merebitur in illo ordine, & nihilominus nõ merebitur infinitum, etiam in eodem ordine. Difficultas ergo illius argumẽti & communis est in omni opinione, & sufficienter dicto modo expeditur.

De merito actus secundum totam latitudinem suam.

43 IN secundo argumento petitur alia difficultas per se se quidẽ scitu digna, non tamen necessariò consequens ex opinione quam tractamus. Nam, licèt verum sit per actus remissos mereri nos, & consequi augmentum gratiæ; non inde sit actum mereri augmentum habitus secundùm totam latitudinem suam ad æqualitatem: quod inargumento supponitur. Vt autem habeamus præcisa verba, quibus hoc declaremus, aduerto aliud esse actum esse meritorium per totam entitatem suam, & per omnes gradus suæ intensionis; aliud verò esse meritorium secundùm totam latitudinem suam ad æqualitatem. Sensus prioris locutionis est, actum charitatis v. g. vt sex, esse meritorium sui adæquati præmij per omnes gradus suæ entitatis seu intẽsionis, ita vt omnes simul & singuli in certa proportione cõcurrãt ad illud præmiũ promerendũ, quod propterea tantę quantitatis non esset, si illi actui aliquis gradus illius intensionis deesset. Et hic sensus est verissimus, sequiturq; necessariò ex prædicta sententia: neque argumentum factum contra illum procedit, vt statim declarabo.

Et ratione etiam philosophica confirmatur. Quia, quãdo qualitas intensa producit actionem aliquam, vel effectum, omnes gradus eius concurrunt partialiter ad talẽ actionem, vel effectum, siue partialitate causæ, siue partialitate effectus, & siue effectus sit adæquatus causæ, siue inadæquatus: semper enim qualitas influit per totam entitatem, & omnes gradus suos, quia in omnibus est virtus agendi, vt supponimus, &, si aliquis eorum deesset, neq; actio esset omnino eadem, neq; facilitas, aut velocitas, aut alius similis modus agẽdi. Sic ergo in præsenti omnes gradus actus meritorij cõcurrunt ad tãtum præmium promerendum, quia in omnibus, & singulis est dignitas & valor sufficiens ad meritum: vnde, si illi merito aliquis illorum graduum deesset, minus præmium illi respõderet cum certa proportione. Hic ergo sensus omnino verus est.

Omnes gradus act^is meritorij ad præmiũ cõducunt.

Alterius verò locutionis sensus est, actum meritorium habentem certos gradus. v. g. vt sex, tot gradus gratiæ & charitatis habitualis mereri. Et hic sensus est qui in dicto argumento infertur tanquam magnum absurdum: tamen reuera non sequitur ex merito actuum remissorũ: quia, vt actus remissus sit meritorius augmenti gratiæ, sufficit quod omnes gradus ipsius actus concurrãt ad meritum, quamuis singuli gradus ipsius actus non mereãtur singulos gradus gratiæ, sed aliquid minus in certa proportione. Vt v. g. si habens actum charitatis vt quattuor eliciat

44 Nõ dantur necessariò tot gradus gratis quot sunt grad^s actus meritorij.

eliciat actum charitatis vt quattuor, & per A illum mereatur augmentum habitus, non est necessarium dicere ex vi illius principij quòd mereatur quattuor gradus augmenti, sed fortasse merebitur duos: neque inde fit quòd per actum vt duo nullum augmẽtum mereatur, sed merebitur vt vnum: quia vasor meriti duorum graduum augmenti non fuit in actu vt quattuor propter solos duos vltimos grad^s suos, sed propter omnes quattuor simul: & ideo, licèt diminuatur ille actus in duobus gradibus, nõ propterea tollitur totum meritum, sed cum proportione minuitur. Et simili ratione non sequitur illum hominem per actum vt vnum nullum augmentum mereri; sed merebitur dimidiũ gradum ob eandem proportionem: hi enim gradus non sunt indiuisibiles, sed latitudiné habent, vt constat ex philosophia, semperque diuidi possunt secundùm partes proportionales suæ latitudinis: & ideo actu quantumuis remisso semper poterit aliquid augmenti habitus respondere, quamuis illud non sit æquale, sed proportionale. Facilis ergo, & manifesta est responsio ad illud argumentum negando sequelam.

45

An verò illud consequẽs adeo falsum sit, vt illi auctores supponunt cũ Victoria in relectione de augmento charitatis, (etiãsi non sequatur ex illo antecedente, alterius est loci, & longioris considerationis: dicam tamẽ breuiter quod sentio. Distinguendũ ex æstimo inter actus dilectionis Dei à charitate elicitos, & alios actus supernaturales ab alijs virtutibus elicitos, quos ego nunc suppono esse meritorios præmij essentialis, & veri augmenti gratiæ, non solũ ratione imperij charitatis, sed etiã ratione suę bonitatis supernaturalis per quã habẽt cõnaturalitatẽ cũ fine supernaturali; & in illũ ex se tendunt: cõcurrentibus ex parte personę operantis alijs cõditionibus necessarijs ad meritũ, vt semper supponimus. Quod ex parte probaui in sectione prima huius disputationis & ex professo suo loco tractandum est.

46 Assumptũ certum est in actibus qui nõ sũt à charitate

De actibus ergo omnium aliarũ virtutũ pro certo habeo non mereri augmentũ gratiæ secundũ totam latitudinem suæ intensionis ad æqualitatẽ. Probatur, quia hi actus diuersarum virtutum in æquali intensione facti, & cęteris paribus, non sunt æquè meritorij, siue inter se, siue cũ actu elicito charitatis cõparentur. Patet, quia substãtialis bonitas actus multũ cõfert ad meritum: sed hi actus nõ sunt æquales in bonitate substãtiali: ergo, licèt sint æquales in intensione, nõ habebunt æqualẽ meritũ. Itaq; actus charitatis Dei, vt quattuor magis meritorius est quã actus fidei, spei, aut religionis vt quattuor, & talis actus religionis magis meritorius est quàm similis actus temperantiæ, cæteris paribus, & sic de alijs. Rursus, nullus actus bonus potest mereri plures gradus gratiæ, quàm ipse habeat: quod videtur per se notum, quia omnino excedit proportionẽ talis actus, & nullum fingi potest fundamentum ad id asserendum: ergo nullus actus virtutis infra charitatẽ potest mereri augmentũ gratię secundũ totã suam latitudinem ad æqualitatẽ. Probatur hęc vltima cõsequentia, quia, si aliquis actus meritorius habet tãtum valorẽ, certè ille erit actus amoris Dei à charitate elicitus, qui est perfectissimus: vnde, si ille nõ est tãti meriti, à fortiori nec alij erunt; vel etiã, quamuis actus elicitus à charitate hanc excellentiam habeat, alij nõ habebunt, quia non sunt ita perfecti in substantiali bonitate. Vel è cõuerso declaratur, quia, si actus fidei vt quattuor esset meritorius quattuor gradũ gratiæ, actus charitatis vt quattuor esset meritorius pluriũ graduũ: repugnat autẽ vt aliquis act^s etiã charitatis mereatur plures grad^s gratię, quã ipse habeat suæ bonitatis seu entitatis: ergo etiã repugnat vt actus inferiorũ virtutũ mereantur gradus gratiæ secundùm totam suam latitudinẽ ad æqualitatẽ. Et ratio optima reddi potest, quia omnes aliæ virtutes sunt inferiores gratia & charitate, & ideo non est cur secundùm dictam æqualitatem mereantur. Nihilominus tamen negandum non est quin per actus etiã remissos harũ virtutum mereamur augmentum gratiæ secundũ aliquã proportionẽ, iuxta priorem sensum suprà explicatũ; quam proportionẽ Deus ipse nouit, qui daturus est præmiũ, ex eiusq; lege, & ordinatione pendet, quamuis fundamentum habeat in tali bonitate actionis.

Atq; hinc vlteriùs infero, cùm inter actus elicitos charitatis sit etiã inæqualitas perfectionis substantialis, omnes illos, qui deficiunt à substantiali perfectione optimæ dilectionis Dei, non mereri augmentũ gratiæ secundùm totam latitudinem suam ad æqualitatem. Probatur simili ratione, nam perfectissimus amor Dei ad summum potest mereri hoc augmentum gratię secundũ dictam æqualitatem: ergo inferiores actus non possunt attingere tãtum meritũ: alioquí actus perfectior in substantia deberet excedere

47 Quid sentiendũ sit de actibus charitatis.

æqua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

æqualitatem suæ latitudinis, quod dicendũ A non est. Actus ergo dilectionis proximi vt quattuor non meretur quattuor gradus augmenti gratiæ, etiamsi sit elicitus à charitate, quia non tantũ meretur, quantum actus amoris Dei vt quattuor. Et inter actus amoris Dei, si actus simplicis complacentiæ est minùs perfectus substantialiter quàm amor super omnia, quem obedientialem vocant; ille prior non erit meritorius tanti augmenti secũdùm dictam æqualitatem propter eandem rationem.

48 Quid de perctissimo actu amoris.

Solùm ergo de actu dilectionis Dei perfectissimo secundũ substantiam suam dubitari potest an ratione intensionis mereatur augmentum gratiæ secundùm totam suam latitudinem ad æqualitatem. In quo dubio prudentem resolutionem esse existimo, nullum esse reuelatum principium, ex quo possit à nobis sufficienti certitudine definiri. Hinc enim videtur in illo actu esse sufficiẽs B dignitas & proportio ad illum modum meriti, quia est perfectissimus, & quodammodo eiusdem rationis cum habitu charitatis, qui habitus indissolubili vinculo cum gratia connexus est: meritò ergo potuit Deus tantum præmium pro tali actu promittere nec nobis constare potest non fecisse. Neq nos terrent exaggerationes aliquorũ Thomistarũ, scilicet quia hinc videtur sequi ingẽs augmentũ gratię in quolibet iusto, & penè immensum in aliquo excellentissimo sancto, qui semper operetur in proportione dupla, & secundùm totam latitudinẽ habitus. Nullũ enim est inconueniens vt magnũ habeat præmium qui sic dilexit Deũ, cũ Paulus dicat, etiam quod momentaneum est, & leue, æternũ glorię põdus operari in nobis. Pauci autem sunt iusti qui ita operentur: & C illi etiam, qui videntur perfecti, rarò eliciũt actus puros & perfectissimos amoris Dei cũ summa intẽsione habitus: & fortasse nullus perpetuò ita operatus est præter B. Virginem, de qua nullum inconueniens est, sed rationi maximè consentaneum, quòd ad excellentissimum, & penè immensum gradũ gratiæ infra Christum, ità merendo peruenerit. Aliunde verò potest oppositum fieri verisimile, quia gratia in rigore est simpliciter perfectior quàm charitas, & in radice, & quasi eminenter continet omnes virtutes, quæ propterea simul cum illa augentur: & ideo non videtur necessarium vt propter tot gradus in actu perfecto charitatis dentur totidem gradus gratiæ. Accedit etiam, quòd valor actus meritorij non solùm consurgit ex bonitate & intensione actus, sed etiam ex alijs circunstantijs, & præsertim ex dignitate operãtis: ergo idem actus dilectionis Dei vt quattuor in homine digniori, vel in aliqua occasione difficiliori erit magis meritorius augmenti gratię, quàm similis actus sine illis circunstantijs: sed prior actus cum omnibus illis circunstãtijs non videtur posse mereri vltra latitudinem suæ intensionis; ergo posterior actus non tantum meretur, ergo signum est solam gradualem intensionem talis actus non sufficere ad æquale augmentum gratiæ promerendum. Sed hæ coniecturæ, & similes non difficilè solui possent: & ideo rem hanc incertam censeo. Et hactenus de 2. argumẽto.

Quo sensu accipiendum sit quod dicitur, gratiã infundi iuxta proportionem dispositionis.

TErtium, & quartum argumentũ nullius momẽti sunt: nã pro incõueniẽti inferunt quod alia sententia pro certo habet, & nulla probatione ostendunt hoc esse inconueniens, sed solũ id afferunt. Ad 3. ergo cõcedimus, quoties homo iustus post primã iustificationem meritoriè operatus est, etiam per actus remissiores quã fuerit ille quo se diposuit ad primam gratiã habere gratiam intensiorem quam fuerit illa dispositio, vel alius posterior actus. Cùm verò petitur ratio, ob quã in primo instanti iustificationis gratia seruat proportionem in intensione cum actu, & non posteà: respondeo, esse facillimam, quia in primo instanti habet proportionem cum sola dispositione, posteà cum dispositione, & meritis simul, quibus intensior gratia debetur. Sicut si homo fuit iustificatus sine propria dispositione, vt infans in baptismo, cùm primùm incipit mereri per actum etiam remissiorem gratia baptismali, iam habet gratiam intensiorem: quia priùs solùm habebat gratiam commensuratã baptismo, posteà verò & baptismo, & suo merito. Hic tamen oportet id semel aduertere, quamuis sit certum primã gratiã dari secundùm dispositionem, nõ tamẽ esse certũ illã esse ad proportionẽ æqualitatis arithmeticæ, id est, rei ad rem, sed geometricæ, seu proportionalitatis: id est quòd in ea proportione qua aliquis melius se disposuerit, eò maiorẽ gratiã recipiet

49

Solutur tertium argumẽtum.

cæteris paribus. Hoc enim est quod Concilium Tridentinum docet: & quod habet communis Theologorum doctrina. Quanta verò gratia tantæ dispositioni respõdeat, an scilicet secundùm æqualitatem graduũ, vel secundùm aliquam proportione à Deo statutam, nobis reuelatum non est: neque ex sola ratione colligi potest. Nam etiam in habitibus acquisitis non semper ex primo actu tantæ intensionis resultat habitus æquè intensus. Ad summum ergo possumus affirmare gratiam non infundi intensiorem dispositione: An verò infundatur æqualis secundùm totam latitudinem graduum, non video vnde possit certò affirmari, præsertim cùm hæc nõ sit dispositio physica, sed moralis, in qua ferè eadem ratio incertitudinis est, quam dicebamus esse in merito. Quamuis fortasse sæpè ita loquamur, B magis exempli gratia, quia de alia proportione nobis non constat, quam quia de tali æqualitate certi sumus. Quod autem dicimus gratiam non infundi intensiorem dispositione, intelligitur ex vi vnius dispositionis: nam, si accedat sacramentum, fortasse infunditur intensior. Item, si simul concurrant plures actus ad dispositionem, vt formalis dilectio super omnia, & formalis pœnitentia cum fide, spe, vel etiam obedientia, aut alio simili actu, non dubito quin intensior infundatur gratia, quàm si per vnũ actum, solum homo disponeretur cu equali intensione: quia, moraliter loquendo illa prior est nobilior dispositio, magisque Deo placita: Et ideò fortasse ex hoc capite accidere potest, vt gratia infundatur intensior quàm sit aliquis actus ad integram dispositionem concurrens, quia multitudo C actuum supplet moraliter illam intensionem. Aliæ etiam circunstantiæ possunt ad hoc conferre, vt maior libertas, &c. immeritò ergo dicti auctores ita hærent in sola intensione vnius actus charitatis, vt illam velint esse vnicam, & certam mensuram augmenti gratiæ.

Quomodo lumen gloriæ detur iuxta proportionem charitatis.

50 ET ex hoc manet etiam expeditum quartum argumentum, in quo æquiuocum esse potest illud quod infertur, scilicet sequi lumen glorię in intensio-

A ne non proportionari intensioni actuum, & habitus charitatis: nam potest esse sensus: quòd neutri horum proportionetur: & hoc est falsum, nec sequitur ex dictis: quia saltem proportionatur intensioni habitus charitatis. Imò in nulla sententia hoc constantiùs asseritur, quàm in ea quàm defendimus: credimus enim, totum augmentum gratiæ, quod homo in hac vita meretur, statim illi dari, & charitatem simul cum gratia in eodem instanti augeri: ideoq; in primo instanti mortis, nec gratiam, nec charitatem ampliùs crescere, sed lumẽ gloriæ (si anima est perfectè purgata) infundi cum intensione proportionata gratiæ, & charitati. Alius sensus illius consequentis esse potest, intensionem luminis gloriæ non esse proportionatam intensioni habitus, & actuum charitatis: & hoc sicut ex dictis sequitur, ita verissimum est. Nam habitus charitatis nõ habet intensionem ex sola intensione suorũ actuum, sed etiam ex multitudine, imò ex omnibus actibus meritorijs simul sumptis: & ideò neque intensio luminis gloriæ soli intensioni actus charitatis proportionãda est, sed valori omnium meritorum. Hoc est enim quod in prima sectione demonstrauimus, & valde consentaneum fidei esse ostẽdimus, scilicet perfectionem intensiuã visionis beatificæ non mensurari sola intensione vnius actus charitatis, sed multitudine meritorum: eadem autem ratio est de lumine gloriæ. Loquimur verò de actibus charitatis viæ, nam in patria lumen gloriæ proportionatum etiam erit actui charitatis, quia ibi habitus charitatis necessariò operabitur secundùm totam intẽsionem. Atq; hæc videntur satis esse de hac digressione.

De merito præmij essentialis per actus virtutum moralium.

NOn possum tamen omittere quin alteri difficultati satisfaciam, quam 51 alij auctores ita exaggerant, vt ferè velint sententiam suam, tanquam certam de fide persuadere. Aiunt enim, ex dictis sequi intensionem gratiæ, & visionis beatæ principaliùs à nobis tribui operibus aliarũ virtutum, quàm actibus proprijs à charitate elicitis: quod consequens est erroneum, quia perfectio vitæ Christianæ principaliter & essentialiter posita est in charitate,

Obiectio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt frequenter colligitur ex Scriptura, Ioã. 14. ad Coloſſen. 3. primæ ad Corinth. 13. primæ Ioann. 4. Et explicatur à D. Thom. prima ſecundæ, q. 114. artic. 1. & 3. & ſæpe aliàs: ergo. Sequela probatur, quia iuxta dicta à nobis fieri poteſt, vt aliquis, qui in hac vita remiſsiùs dilexit Deum, intenſiorem gratiam, & viſionem beatam obtineat propter alia opera virtutis: vt, ſi vnus patiatur martyrium cum remiſſo actu charitatis: alius verò det eleemoſynam cum intenſiori actu charitatis, non fieri poteſt, vt in maiori proportione excedat meritũ martyrij meritum eleemoſynæ, quàm actus intenſior charitatis excedat remiſſum: ergo ſimpliciter habebit maiorem gloriam martyr ille cum charitate remiſſa, quàm alter cum charitate intenſa: ergo perfectio intẽſiua gloriæ eſſentialis perfectiùs datur propter fortitudinem, quàm propter charitatem. Denique, nos diximus, intenſionẽ præmij eſſentialis menſurari non ex ſola intenſione actuum charitatis, ſed ex cumulo omnium meritorum: ſæpe autem fieri poteſt, vt hic cumulus magis creſcat ex exercitio aliarum virtutum, quã ex proprijs actibus elicitis à charitate, vt per ſe conſtat.

52 Soluitur.

Reſpondeo, in primis nihil horum ſequi ex doctrina data de reuiuiſcentia meritorum, quia in illa non agitur de actibus per quos meremur, ſed id ſupponitur: nã, per quoſcunque actus habeantur merita, dicimus reuiuiſcere modo ſuprà declarato. Deinde neque hoc ſequitur ex merito, & effectu actuum remiſſorum ipſiuſmet charitatis, quia illi non ſunt extra latitudinem formalis charitatis. Quòd ſi ipſi velint intenſionem gloriæ eſſe ſumendam principaliùs ex intenſione maiori vnius actus, quàm ex multitudine plurium remiſſorũ, id ſimpliciter negamus, neque id rectè probatur ex excellentia charitatis: ſed ſolùm verum eſt cæteris paribus maiorem intenſionem actus plus conferre. Solùm ergo videtur fieri illa illatio ex alia ſententia, quam ſupra obiter approbauimus, ſcilicet quòd etiam ſupernaturalia opera aliarum virtutum per ſe valeant ad meritum augmenti gratiæ, & præmij eſſentialis: & contra hoc etiam argumentum eſt planè ſophiſticum.

53 Meritum eſſentialis gloriæ principaliter eſt à charitate.

Simpliciter enim verum eſt, meritum eſſentialis gloriæ principaliter ſumi ex charitate duplici ratione. Primò, quia ipſa eſt principalior virtus inter omnes: ſecundò, quia ipſa eſt forma, & vita virtutum omnium, ſine qua actus cæterarum meritorij de condigno eſſe non poſſunt. Atque ex prima ratione ſequitur quidem, actum elicitũ à charitate, cæteris paribus, ſeu (quod idem eſt) ex ſuo genere eſſe magis meritorium præmij eſſentialis, atque adeo in hoc ſenſu principaliùs conferre ad gloriæ & gratiæ augmentum, quàm actum cuiuſcunque alterius virtutis. Ex ſecunda verò ratione ſequitur omnes virtutes, & actus earum habere aliquo modo à charitate valorem & dignitatem meriti, ſiue hoc ſit per imperium eius actuale, vel virtuale, ſiue ſolùm per habitualem dignitatem, quam confert perſonæ, quod verius puto, ſaltem reſpectu actuum ſupernaturalium virtutum infuſarum, tam Theologicarum, quàm moralium (quidquid ſit de virtutibus acquiſitis.) Nam, vt ſuprà dicebam, hæ virtutes, & actus earum natura ſua tendunt in ſupernaturalem finem: & ideo, ſi perſona operans eſt ſufficienter ſanctificata, & coniuncta illi fini, habent ſufficientem connaturalitatem, & condignitatem ad merendum eundem finem: hanc autem dignitatem perſonæ complet charitas: nam, licèt gratia principaliter illam conferat: tamen quia charitas eſt, quæ formaliter tendit in hunc finem, & quæ complet amicitiæ vinculum inter Deum, & hominem, ideo illi etiam in ſuo ordine illa dignitas attribuitur.

54 Meritũ formale non eſt in ſolis actibus elicitis à charitate.

Ex neutra verò prædictarum rationum inferri probabiliter poteſt totum formale meritum eſſe poſitum in ſolis actibus elicitis à charitate: in alijs verò, vel nullo modo, vel ſolùm per extrinſecam denominationem. Non quidem ex prima ratione, quia, licèt actus charitatis ſint meliores: tamen etiam alij ſunt in ſeſe, & intrinſecè boni, ac liberi, & ſuo modo tendentes in eundem ſupernaturalem finem, ſcilicet virtualiter quaſi ab intrinſeco, & innato pondere. Neque etiam ex poſteriori, quia, licèt dignitas charitatis ſit neceſſaria ad valorem meriti: non eſt tamen ipſe valor formalis meriti, ſed eſt aliquo modo radix eius, vel conditio ad illũ requiſita. Sicut valor meritorũ Chriſti ſumitur ex dignitate Verbi, non eſt tamen formalis valor ipſamet dignitas perſonalis: vel ſicut ipſimet actus eliciti à charitate habẽt valorem meriti ex dignitate ipſius gratiæ, qui nõ eſt formaliter ipſa gratia, ſed quædam proprietas moralis talium actuũ. Sic ergo actus omnes ſupernaturales virtutum infuſarum habent ſuum proprium valorem ad dignitatẽ meriti, diſtinctum à valore actuum elicitorum à charitate, quamuis ad illum valorem requirant coniunctionẽ ad charitatẽ ipſam ſaltẽ habitualem. Et hoc eſt quod Scripturæ, Sãcti, & Concilia ſignificant, quodque moralis ratio ſatis perſuadet, vt in ſectione prima ſufficienter tetigimus.

55 Actus alterius virtutis, poteſt eſſe magis meritorius quã alter charitatis.

Atque hinc tandem concludimus, nullũ eſſe inconueniens, quòd in indiuiduo aliquis actus elicitus ab alia virtute ſit magis meritorius gloriæ eſſentialis, quàm actus elicitus ab ipſa charitate, ſi cætera paria nõ ſint: & hoc ſolum eſt, quod argumentum factum probat, quod nullum eſt inconueniens, ſed potiùs neceſſarium in omni materia. Nihil enim eſt frequẽtius apud Theologos, quàm quòd actus virtutis ex ſuo genere melior poteſt in indiuiduo ſuperari ab actu inferioris virtutis in ordine ad meritum, vel alios effectus morales propter nobiliores circunſtantias. Et è conuerſo actus peccati minùs grauis ex genere, vt v. g. hæreſis, poteſt in indiuiduo eſſe magis demeritorius apud Deum, quàm odium ipſius Dei, quod ex ſuo genere peius eſt: illud ergo nullum incommodum eſt. Neque indeſequitur, abſolutè loquendo, aliam virtutem principaliùs conferre ad meritum, quàm charitatem, tum quia per hanc locutionem ſignificatur ſufficientia huius virtutis ſecundùm ſe, & in rigore ſignificat formalem, & ſpecificam comparationem, magis quàm materialem & in indiuiduo: tum etiam, quia in indiuiduo ipſa charitas habet partes ſuas in merito cuiuſcunq; actus alterius virtutis, & fortaſſe quantitas meriti principaliùs illi attribui poteſt, quã propriæ virtuti, ſicut quantitas meritorũ actionum Chriſti principaliùs tribuitur dignitati perſonæ, quàm ipſis virtutibus. Poteſt tamen ſine incõuenienti concedi hanc perſonam plus mereri, per actum perfectum alterius virtutis, quàm per actum perfectũ charitatis, & conſequenter principale eius meritum potiùs eſſe elicitum ab alia virtute quàm à charitate. Imò in hoc ſenſu verum eſt, commune vulgus Chriſtianorum plus mereri apud Deum per actus moralium virtutum, quàm per actus elicitos à charitate: non quia iſti non plus valeant ad meritum, ſi perfectè fiant: ſed quia ab his hominibus rarò, & imperfectè fiunt, cùm tamen actus aliarum virtutum frequenter exerceant. Atque hæc dicta ſint de reſtitutione gratiæ per meritum comparatæ.

Quid de reſtitutione gratiæ ſine meritis obtentæ ſentiendum ſit.

PRæter gratiam quã iuſti conſequuntur per ſua merita, habẽt plures gradus gratis, & ſine vllo merito à Deo donatos, vt eſt omnis prima gratia, quam homo accipit cum reſurgit à peccato, & omnis etiam illa, quæ ex opere operato datur. De hac ergo dicunt aliqui non reſtitui cùm homo reſurgit à peccato, etiamſi cum maxima contritione reſurgat. Quod ſentit Scotus loquens de prima gratia in 4. diſtinct. 22. Et fundari potuit, quia hæc gratia, cùm nõ detur ex meritis, ſed ex liberali Dei donatione, non eſt cur reſtituatur, ſi homo illam peccando perdidit: quia neq; in acceptatione diuina, neque alibi relinquitur aliquod fundamentum, in quo illa reſtitutio niti poſsit. 56

57 Reuiuiſcit etiam iſta gratia.

Ego tamen cenſeo hanc gratiam totam reſtitui: quod ſentiunt auctores ſuperiùs citati pro noſtra ſententia in quarta opinione. Et quidem de prima gratia, quæ per propriam ſufficientem diſpoſitionem obtenta eſt, fundari hoc poteſt in merito primæ gloriæ; quæ eidem primæ gratiæ reſpõdet vt hæreditas, ipſi autem diſpoſitioni, vt informatæ per primam gratiam debetur vt corona iuſtitiæ. Hinc ergo fit vt meritum illius primæ gloriæ, ſi mortificetur per peccatum, reſurgat poſteà per pœnitentiã, eadẽ ratione ac modo quo viuificatur omne aliud meritum gloriæ. Viuificato autẽ merito alicuius gloriæ, ſtatim datur ius ad illam fundatum in intrinſeca proportione & gratia: ergo neceſſe eſt gratiam, etiam proportionatam gloriæ reſtitui: quãuis iã non cõferatur, vt prima gratia, ſed vt quidã gradus gratiæ. Quamuis ergo homo nõ mereatur primam gratiã: tamen merendo gloriã, meretur, quantũ eſt ex ſe, perpetuitatẽ gratiæ proportionatæ; ſi auferatur impedimentũ peccati: in hoc ergo merito optimè fundatur reſtitutio primæ gratiæ. Reſtitutio autẽ gratiæ collatæ ex opere operato, optimè fundatur in excellẽtia meritorũ Chriſti, in quibus omnis cõditio meriti quoad perfectionẽ ſpectat, excellẽtiùs reperitur quã in

Universidad de Deusto
Biblioteca

nostris. Ad perfectioné autē meriti spectat A
vt, quantum est ex se semper viuum maneat in acceptatione diuina, & habeat suum effectū, secluso impedimento peccati: ergo hæc proprietas perfectiùs reperitur in meritis Christi quàm in nostris. Quando autē nobis datur gratia ex opere operato, quāuis nobis detur gratis: datur tamen ex iustitia respectu Christi propter merita eius, quæ nobis applicantur, quæ applicatio est quasi donatio quædam, quæ nobis fit tantæ portionis: vt sic dicam meritorum Christi: illud ergo meritum iam manet, tanquā nostrum in acceptatione diuina, quia illa donatio non est temporalis, sed perpetua quantum est ex parte voluntatis Christi, & Dei: ergo ex vi illius meriti resurget etiā hęc gratia: nam illud meritū non perditur, sed mortificatur per peccatū: ergo viuificatur, etiā ablato peccato: ergo habet in nobis eundē effectum gratiæ. Atque hæc est optima ratio à priori, quæ potest explis, & coniecturis confirmari. Exemplum est de gratia baptismali, quæ, si non fuit data propter fictionem peccati, recedente fictione postea datur, & idē creditur de sacramento pœnitentiæ Extremæ vnctionis, & alijs: ergo similiter, &c. Congruētia verò est, quia hoc maximè decet liberalitatē Christi, & est cōsentaneū efficaciæ meritorū eius: quia non decebat vt homo acceptatus semel ad tantā gloriā partim ex meritis proprijs, & partim ex solis meritis Christi, stabiliùs, vt sic dicam, acceptaretur per merita propria, quàm per merita Christi. Non est etiā verisimile hominem iustum, & rectè viventem sacramentis longo tēpore: si ex fragilitate semel labatur, statim irrecuperabiliter amittere omnem fructum sacramentorum.

Hominem semper resurgere ad maiorem gratiam ex dictis concluditur.

58 A Tq; hinc tandē colligitur, quoties homo, qui iustus fuit, & peccauit, iustificatur, surgere cū maiori cumulo gratiæ. Nā in primis accipit nouā gratiā proportionatā suæ dispositioni, vel sine sacramento, vel cū illo, iuxta modum iustificationis. Deinde verò accipit totum cumulū gratiæ, quem anteà habebat: ergo cōsurget semper cum maiori gratia. Et hoc etiā absolutè docent auctores illius quartæ opinionis: & non esset in vniuersum verum: si vel gratia sacramentorum, vel alia gratis data non restitueretur, quia ex hac parte posset resurgere in minori gratia.

Contra hoc verò corollarium obijciunt 59
multa Ledesma, & alij. Primū est, quia sancti frequenter dicunt difficile esse post peccatū ad pristinū statū reuerti, de quo multa referūtur in Decreto de Pœn. d. 50. vbi præsertim in c. 20. est illa sententia Hiero. c. 27. *Quicunque dignitatem diuini gradus nō custodierint, contenti fuant animam saluare: reuertī enim in pristinum statum post lapsum difficile est*, Aug. etiā lib. de vera & fal. pœn. c. 10. *Licet pœnitētia*, inquit, *possit acquirere gratiam, non tamen mox restituit in dignitatem primam.* Item Chrysost. hom. 2. in Psal. 50. circa illa verba. *Asperges me Domine hyssopo. Non satis habet curare nisi vulnus, & cicatrices sanari, & pristinum decorē restituī petit.* Præterea experientia hoc confirmat: nam in primis Adam non statim rediit ad pristinam gratiam: & nunc post lapsum qui tepidè resurgit à peccato, non sentit in se antiquum feruorem, quem tamē sentire solent qui magno affectu se disponūt. Tertiò est humana coniectura: nam, qui Regem, vel amicum post multa beneficia suscepta grauiter offendit, etiamsi aliquando veniam obtineat, non tamen statim restituitur ad pristinum amicitiæ, vel dignitatis gradum. Quartò, quia aliàs cæteris paribus peccatum non impediret gratiæ augmentum: vt, si ex duobus æquè iustis, vnus hodie nihil peccaret, alius verò in principio diei peccaret mortaliter, tamen in fine diei ambo exercerent vnum actum contritionis, vt quatuor: nihilominus in fine diei ambo haberent æqualem gratiam: quod videtur inconueniens, cùm habuerint operationes adeo dissimiles. Quintò, quia aliàs eligibilius esset peccare, & resurgere, quā vtroque actu cessare, quia priori modo magis augetur gratia. Sextò, quia inde fieret hominem semper saluari cum maxima gratia, quam in toto vitæ tēpore habuit, etiāsi millies peccauerit. Refert autem Maior in 4. d. 22. q. 2. hanc propositionem Parisijs fuisse damnatam, scilicet Deum semper vocare hominem ab hac vita in optimo statu quem in illa habuit.

Ad primum respondetur, Sanctos in illis locis non loqui de pristino statu quoad meritum, vel gratiam apud Deum: sed interdum loquuntur de statu Ecclesiasticæ dignitatis, aut ministerij: vnde secundùm 60
dispositiones non semper restituitur peccator ad

Argumētū primū contra hoc corollarium.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Respondetur ad primum.

hæc munera: etiamsi pœnitentiam agat: nā A
hæc est quædam pœna temporalis, seu Ecclesiastica, quam Ecclesia non semper remittit, etiam post pœnitentiam peractam, quia & ad exemplum aliorum, & ad correctionem peccatoris ita expedit. Et hic est sensus Hieronymi, & Augustini locis citatis, & in tota illa distinctio. 50. est sermo de hac re. Aliquando verò loquuntur de restitutione hominis ad pristinum statum etiam apud Deum, non tamen quoad substantialem gradum sanctitatis, vt sic dicā, sed quoad quædam accidentalia, vt quoad reatum pœnæ temporalis, qui non semper tollitur, quoad reliquias peccatorum, seu pravas dispositiones, quæ manent etiam aliquando: ac deniq; quoad privationem alicuius deuotionis, & familiaritatis diuinæ, & specialium auxiliorum, quæ Deus prius fortè conferebat, & aliquando ea postea negat intercedente peccato præsertim si homo magno affectu non conuertatur, & enixè hunc diuinum fauorē postulet: quomodo rectè intelligitur illud Psalm. 50. *Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiam salutaris tui, &c.* Et ad hunc modum loquitur Chrysostomus suprà. B

Psalm.

Chrysost.

Item ad summum hoc potest indicare experientia: per quod soluitur secunda obiectio. Nam Adam totam gratiam recuperauit post pœnitentiam, vt probabilius credimus: rectitudo verò, seu integritas iustitiæ originalis non fuit restituta, quia nec pertinebat ad substantialem sanctitatem corā Deo, nec data fuerat, nisi sub conditione seruandi tale præceptum, iuxta illud. *In qua cunque die comederis ex eo morte morieris.* Nos verò post pœnitentiam de peccatis actam ad summum expectiri possumus, pravam aliquam inclinationem ex dispositione, vel consuetudine peccandi relictam: ipsorum autem habituū infusorum gradum, vel intensionem non experimur, quia hi habitus potiùs dant facultatem, quàm facilitatem operandi. Vnde, si aliquis, aliàs studiosus, casu aliquando labatur, & cito resurgat, eādem postea facilitatem sentit, quam anteà, quia nullam pravam dispositionem permanentem acquisiuit. E contrario verò, si peccatis assuefit, quamuis postea feruenter resurgat, difficultatem sentit in operatione virtutis. Ex experientia ergo nullum argumentum in hac materia sumi potest. C

61 Ad secundum.

62 Ad tertiū. Ad tertium dicitur primò, humanam cō

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

iecturam ad rem præsentem nihil facere, quia homo non intuetur cor sicut Deus, nec veritatē internæ conuersionis ita perpendit, neque cum eadem æquitate & iustitia operatur. Secundò dicitur, etiam inter homines, si iniuria verè ac perfectè remittatur, statim restitui propria iura & cōmoda iustitiæ, etiamsi is, qui iniuriam intulit, non statim ad familiaritatem, vel fauorem antiquum admittatur.

Ad quartum, transeat sequela, nullum 63
enim in rigore est inconueniens, quod infertur: nam peccatum quandiu est, impedit augmentum gratiæ, tamen, postquàm aufertur, nihil obstat quominus augmentum gratiæ sit æquale: vnde inter illos duos homines erit differentia, quòd is qui peccauit, pro illo tempore fuit in priori statu, estque dignus pœna, quod nō habet alius. Item, qui non peccauit, meruit de iustitia augmentum gratiæ: alius verò solùm ex misericordia reparatione obtinuit. Hinc etiā verisimile est, eum, qui semper in iustitia perseuerauit, & æquālē contritionis actum elicuit, plus gratiæ promeruisse, quàm alius obtinuerit, per similem contritionem post peccatum. Quòd si hoc verum est, etiā responderi potest negando sequelam, quia ille, qui semper perseuerauit, aliquid maioris gratiæ consecutus est.

Ad quintum suprà in simili responsum 64
est, & simpliciter neganda est sequela, quia peccatum eligibile non est, nec per se confert ad illud augmentum gratiæ, imò quantum est ex se impedit illud, & omne meritum pro eo tempore quo durat, quod est dammum irreparabile, vt rectè dicit Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, par. 14. cap. 4. Et ideò copulatum illud, scilicet peccare, & resurgere ex illa parte eligibile non est. Actus verò contritionis per se eligibilis est: & ideò ex parte illius melius, & eligibilius est illum actum bonum, vel alium æquivalentem exercere, quàm nihil agere.

Ad sextum concedo sequelam: imò, cū 65
nullus saluetur, nisi electus, & prædestinatus, & prædestinatio sit ad certum gradum gratiæ, & gloriæ: verisimile est cùm primùm prædestinatus peruenit ad illum gradum gratiæ, ad quem præordinatus est, statim rapi, ne malitia mutet intellectum eius. Vnde è converso, si aliquis post insignem iustitiam non permittitur mori, sed potiùs peccare, ita tamen vt postea resurgat, &

Ad quartum.

Ad quintū. Vide de S. Vict.

Ad sextū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tandem saluetur: ideò est, quia nondũ pernenerat ad gradum gratiæ, & gloriæ, ad quem erat præordinatus, quem tandem cõsequitur per vltimã pœnitentiam, totam etiam priorem iustitiam recuperãdo. Propositio igitur illa, quæ damnata dicitur Parisijs, si de solis prædestinatis intelligeretur, non esset digna censura, sed omnino vera: si autem absolutè de omnibus hominibus proferatur, meritò damnatur ratione reproborum, de quibus certũ est sæpe fuisse iustos in hac vita, & tandem condemnari. Atque hæc sufficiant, de præsenti relectione.

INDEX SECTIONVM OPVSCVLI SEXTI.

DE IVSTITIA, QVA DEVS reddit præmia meritis, & pœnas pro peccatis.

Sect. I. Sit ne in Deo vera iustitia, per quam pro meritis præmia retribuat.

Sect. II. Sit ne in Deo propria & formalis iustitia commutatiua.

Sect. III. Sit ne in Deo vera ac propria distributiua iustitia.

Sect. IIII. An sit in Deo iustitia legalis, vel alia per quam meritis præmium retribuat absque promissione.

Sect. V. Quidnam in Deo sit vindicatiua iustitia.

Sect. VI. Quomodo satisfaciendum sit difficultatibus in principio positis.

DISPV-

DISPVTATIO

DE IVSTITIA, QVA DEVS REDDIT PRÆMIA MERITIS ET POENAS PRO PECCATIS.

DE diuina iustitia bis per occasionem disserui, semel in primo tomo. 3. p. disp. 4. & iterũ in repetitione, quã superiori anno edidi super locum Pauli ad Ephesi. 1. *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Et decreui de hac virtute, prout in Deo est amplius nõ disputare, donec, Deo dante, aut in primam partem D. Thomæ, q. 21. aut in primam secundæ, q. 114. quæ sunt propria loca huius materiæ, aliquid in lucem edere possem. Nunc tamen compulit me plurium virorum doctorũ admonitio: qui, cùm viderent & doctrinam à nobis dictis locis traditam, & (quod grauius est) ipsam diuinam iustitiã à nõnullis Modernis magna cũ verborũ exaggeratione, liberiùs impugnari, necessarium existimarunt, vt pro ipsius Dei, & Christi Domini, & nostrorum meritorum iustitia responderem. Hac igitur ratione inductus, Disputationem hanc superioribus addendam putaui, quæ ad maiorem etiam lucem alterius relectionis, quam in præsentem annum paraueram, plurimum conferet: nam, licèt non sit propria eius loci, sed communis ad omnia merita, etiam nunquam mortificata, nõ tamen est aliena, quia necessaria est ad intelligendam, & declarãdam sententiã Pauli in illis verbis, *Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri*: & multum iuuabit ad cõfirmanda omnia, quæ ibi diximus de reditu omniũ meritorũ & præmiorum per pœnitentiam. In hac verò Disputatione non repetam ea, quæ in prædictis locis latè tractaui: sed solum referam, quæ vel contra veritatem ipsam, vel contra rationes ibi factas postea oppositæ sunt, eisq; satisfaciã. Quod quidem potuissem etiam tunc præstare: nõ enim illa omnia me latebant: sed ea omisi, quia non multum vrgere existimaui: & ne cogerer de iustitia secundùm se, & de omnibus speciebus eius latiùs dicere: propriasque rationes singularum specierũ eius explicare. Nunc autem, quoniam video ex diuersã horum principiorum intelligentia diuinam iustitiam impugnari, hunc laborẽ assumere non recusabo.

SECTIO PRIMA.

Sit ne in Deo vera iustitia per quam pro meritis præmia retribuat.

1 Prior sententia negans cũ suis fundamentis proponitur. Primũ fundamentũ.

EST quorundam opinio Deũ non reddere præmium meritis, siue semper viuis, siue, postquã mortificata fuerint, viuificatis, ex vera aliqua iustitia, sed vel ex liberalitate, vel ex misericordia, seu gratia, vel ad summum ex fidelitate propter promissionem factã. Fundamentum est, quia Deus non habet iustitiam propriam & veram: ergo nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

operari potest, aut reddere ex iustitia, quia A
solum potest operari per eas virtutes, seu
attributa, quas in se formaliter habet. An-
tecedens autem probatur, primò Theolo-
gorum auctoritate: docent enim iustitiam
dupliciter accipi: vno modo vt respicit de-
bitum, quod necessariò soluit vt æqualita-
tem seruet: alio modo vt tantum dicit con
decentiã congruitatis. Priori modo negant
reperiri in Deo sed tantùm posteriori: cõ-
stat autem illam priorem esse propriam &
formalem iustitiam: posteriorem autem so
lum metaphoricè, & secundùm quandam
attributionem. Hæc videtur esse sententia
D. Anselmi in Prosolog. cap. 10. dicentis,
Cùm punis malos, iustum est, quia illorum meritis
conuenit: eã verò parcis malis, iustum est, non quia
illorum meritis, sed quia bonitati tuæ conuenit.
Ex quo loco hanc sententiam elicuit Alex. B
Alens. 1. p. quæst. 39 memb. 1. Idem sentit
Scotus in 4. d. 46. q. 1. & insinuat Bonauē.
ibi art. 2. q. 1. ad primum, & Supplement.
Gabriel. d. 49. q. 4. art. 3. dub. 3. Scotus verò addit Deum extra se non habere inclina
tionem ad vnum determinatam, sed solùm
ad bonitatem suam: ad omne autẽ aliud ob-
iectum contingenter se habere: & ideò nul
lam iustitiam habere posse, nisi ad reddendam
sibi bonitati, vel voluntati quod eum
condecet.

2 Secundò principaliter probatur eadem
Secunda ratio principalis. sententia, quia omnis iustitia, vel commu-
tatiua est, vel distributiua: neutram autem
harum habet Deus, nec secundùm illas red
dit præmia meritis: ergo non est in Deo iu-
stitia per quam aliquid retribuat. Maior
videtur esse & Philosophi locis infra citan C
dis, & communis vox omniũ: agimus enim
de iustitia particulari, vt nunc vniuersalẽ,
seu legalem omittamus: hanc autem solùm
in illa duo membra partiuntur: quia iustitiæ
munus est æqualitatem seruare in reddendis debitis: æqualitas autem duplex tãtùm
est, vna secundùm proportionem rei ad rẽ,
quæ dicitur Arithmetica: alia secundũ pro-
portionem proportionum duarum rerum
ad duos terminos, id est, vt quam proportionem seruat vna res ad suum terminum,
seruet altera ad suum: quæ vocatur Geome
trica: tantùm ergo erit duplex iustitia: vna
commutatiua, quæ postrem æqualitatem,
alia distributiua, quæ posteriorem seruat,
Arist. iuxta doctrinam Aristotel. 5. Ethicor. cap.
2. & 3.

3 Iam ergo probatur prior pars minoris,
nimirum quòd in Deo non sit iustitia com
mutatiua. Primò, quia nullus Theologorũ
eam in Deo posuit, sed omnes negant, vt
patet ex D. Thom. 1. p. q. 21. art. 1. & lib. 1. D. *Tho.*
cont. Gent. cap. 93. & 1. 2. q. 114. articu. 1. *Ferrar.*
quibus locis Ferrariensis, & Caietan & alij *Caietan.*
etiam moderni expositores idem sentiunt. *Capreol.*
Idem tenet Capreol. in 1. d. 45. q. 1. art. 1. *Palud.*
conclu. 14. Palud. in 4. d. 46. q. vnica. art. 1. *Durand.*
conclu. 3. ibidem Durand. q. 1. Richar. art. *Richard.*
1. q. 1. Soto lib. 3. de nat. & grat. c. 7. & lib. *Soto.*
3. de iust. q. 5. art. vlt. ad 1. & alij. Secundò
idem probatur ratione, quam latiùs quàm
alij attingit Durandus suprà, & in 2. d. 27.
q. 2. & d. 42. q. 2. Quia iustitia commuta-
tiua versatur inter datum, & acceptum, &
in eis seruat æqualitatem debitam: sed in
Deo nihil ex his tribus potest reperiri: er-
go neque propria iustitia cõmutatiua. Ma-
ior constat, tum ex ipsa voce commutatiuæ
iustitiæ, nam commutatiua acceptum, & da
tum requirit: tum ex Arist. 5. Ethic. cap. 2. *Arist.*
4. & 5. D. Thom. 2. 2. q. 61. art. 3. qui asse- *D. Thom.*
runt materiam huiusiustitiæ esse commuta-
tionẽ, & in ea constituere æqualitatẽ: tũ
etiam quia hæc iustitia versatur inter duas
rationes capaces, ita vt vnus reddat, & alius
accipiat, vel è conuerso: nam, si nihil vnius
interest, quod alter facit, quæ ratio iustitiæ
in alio reperiri potest? Minor autem pro- *Durand.*
b tur à Durando, & alijs, imò etiam à Diuo *D. Thom.*
Tho 1. 2. q. 114. art. 1. ad 2. tũ ex illo Pauli
ad Rom. 11. *Quis prior dedit illi? & retribue-*
tur ei. tum ex illo Iob 22. *Quid prodest Deo,*
si iustus fueris? aut quid ei confert, si fuerit imma-
culata vita tua? & cap. 25. *Si iuste egeris, quid*
donabis ei? aut quid de manu tua accipiet? & ex
illo Lucæ. 17. *Cũ feceritis omnia, quæ præcepta*
sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus. Nihil er-
go à nobis accipit Deus: ergo nihil nobis-
cum commutat ex iustitia. Item nihil nos
in vtilitatẽ eius facere possumus: ergo nul-
lam æqualitatem tenetur ipse nobiscum fa
cere ex vi commutationis. Denique argu-
mentatur Durandus: Nunquam nos pos- *Durand.*
sumus reddere Deo æquale pro beneficijs
acceptis: semper ergo ipse superabundãter
nobis donauit. Quod ergo debitum iustiti-
æ potest in eo esse, vt aliquid nobis det
ad constituendam æqualitatem commuta-
tionis?

Et augetur difficultas hæc ex alia ratio- 4
ne vulgari, quam etiam attringunt Duran-
dus, & alij, quia pater ad filium, & dominus
ad seruum obligari non potest ex vera, ac
pro-

propria iustitia commutatiua, iuxta doctri- A
Arist. nam Arist. 8. Ethic. cap. vlt. & 9. Ethic. c. 6.
vbi rationem reddit, quia filius, præsertim,
quando non est separatus à patre, seu emã-
cipatus, tanquam pars ipsius patris esse cen
setur: quare, sicut ad seipsum non habet iu
stitiam, ita neque ad proprium filium. Est q;
proportionalis ratio de seruo: nã quidquid
seruus habet, aut est, totum domini est, &
quidquid acquirit, domino acquirit: vnde
repugnat vt seruus per operationem suam
acquirat ius iustitiæ commutatiuæ contra
dominum, quia tale ius magis esset domi-
ni, quàm eius: & hoc dominium tollit obli
gationem iustitiæ: quia nemo obligatur ex
iustitia ad seipsum, vel in eadem materia,
cuius dominium habet. Hæc autem tota
ratio maiori ratione procedit in Deo respe B
ctu cuiuscunque creaturæ: quia multò ma-
gis, quidquid creatura est, Dei est: & si ali-
quòd ins creatura acquirit, magis est sub
dominio Dei, quàm creatura: ergo fieri nõ
potest, vt Deus ex propria iustitia cõmuta-
tiua aliquid retribuat creaturæ.

5 Tertiò principaliter probatur altera pars
insterius subsumpta de iustitia distributi-
ua; quòd enim hæc etiam in Deo non repe-
riatur, multi ex Theologis citatis sentiunt,
præsertim Alensis, Bonauentura, Scotus,
Durandus, Paludanus, Supplementum Ga-
brielis eisdem locis. Ratione etiam proba-
tur ex natura iustitiæ distributiuæ, quã tra-
Arist. dit Arist. 5. Ethic. c. 3. & amplectitur Diuus
D. Tho. Thom. 2. 2. q. 61. art. 2. & auctores superiùs
citati: Nimirum iustitiæ distributiuæ mu-
nus esse distribuere bona alia, vel præmia C
inter multos iuxta proportionalitatem eo-
rum inter se, & eorum præmiorum, quæ re
cipiunt, & non secundùm æqualitatem &
proportionem rei ad rem: sed Deus, cùm
retribuit bona pro meritis, non respicit hãc
proportionem proportionum, sed æquali-
tatem rei ad rem: ergo Deus in hoc opere
non seruat iustitiam distributiuam, & con-
sequenter neque in vllo alio: est enim ea-
dem ratio de cæteris: imò si in aliquo esse
potest aliqua apparens ratio iustitiæ, maxi-
mè in hoc, vt omnes fatentur. Maior satis
videtur probata auctoritate Aristotelis, &
communi Philosophorum cõsensu: & quia
aliàs nulla potest excogitari sufficiẽs distin-
ctio inter iustitiam distributiuam, & com-
mutatiuam? Minor verò probatur ex modo
Ad Rom. loquendi Scripturæ 3. ad Roman. secundo,
Qui reddet vnicuique secundũ opera sua. Et ex
forma diuini iudicij, in quo vnusquisq; re-
cipit, prout gessit, & ex diuinis promissio-
nibus: non enim promittit Deus vnicuiq;
dare secundùm proportionem ad alios, sed
secundùm meritum suum: ergo retributio illa
fit secundùm proportionem rei ad rem, id
est meriti ad præmium: & non secundũ pro
portionem ad alios: sed si hæc resultet, est
quasi per accidens ad talem distributionẽ:
ergo ibi non interuenit vera iustitia distri-
butiua, quæ per se respicit talem propor-
tionem.

Et confirmatur primò à simili, quia in 6
infligendis pœnis pro peccatis Deus ex sen
tentia omnium non exercet veram iustitiã
distributiuam, sed potiùs imitatur commu-
tatiuam, iuxta illud Apocal. 18. *Quantum glo* *Apocal.*
rificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tor-
mentum & luctum. & tamen ex illa propor-
tione etiam sequitur, vt quantum vnus dã-
natus excedit alium in culpis, tantum exce
dat alium in tormentis: quia tamen punitio
illa per se non respicit illam proportionẽ,
ideo non spectat ad iustitiam distributiuã:
idem ergo erit in distributione præmiorũ.
Tandem iterum confirmatur, ex Paluda- *Paludan.*
no, quia iustitia distributiua supponit com 8
mutatiuam, & in illa fundatur: & ideo præ-
latus, v. g. teneretur beneficia iuxta merita sin
gulorum distribuere, quia ex vi sui officij,
& muneris ad id tenetur ex iustitia cõmu-
tatiua: cùm ergo ostensum sit iustitiam cõ-
mutatiuam non habere locum in Deo, sic,
vt nec distributiua habere possit. In cõtra-
rium verò est Paulus ad Hebr. 6. absolutè *D. Paulus.*
dicens fore iniustum Deum, si negaret præ
mium debitum meritis etiam iustificatis: &
secundo ad Timothe. 4. dicens sibi esse re-
positam coronã iustitiæ à iudice iusto red-
dendam.

Proponitur generatim contraria sententia.

7 COntraria ergo sententia & vera, & 7
apud me certa est: quia *maius pon-*
dus habent apud me tot Scripturæ
locutiones, quas Sancti imitantur, & gra-
viores etiam Scholastici, quàm rationes
quædam philosophicæ humanæ. Quæ vno
verbo solui possent, dicendo virtutes di-
uinas non in omnibus esse commensuran-
das humanis, neque in ijs, quæ ad perfectio
nẽ simpliciter pertinent, Deo esse propriè

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac formaliter negandas: iustitiam autē secū dùm se, ac præcisè sumptam, & abstrahendo ab imperfectionibus humanis, dicere perfectionē simpliciter sine intrinseca imperfectione. Nam illæ omnes imperfectiones, quæ in iustitia humana considerantur, sunt materiales, & quasi accidentales ad abstractissimam, & communem rationem iustitiæ: quæ omnia satis constare poterant ex ijs, quæ alio loco diximus. Vt tamen omnibus clarè satisfaciamus, dicam priùs de ratione iustitiæ secūdùm se, & abstractè sumptæ: eamq; in Deo reperiri, & ab illa meritorum retributionem procedere ostendā, & inde ad singulas species iustitiæ deueniam, & veras rationes formales, quæ per se illis conueniunt, declarabo, & ex eis quælis sit diuina iustitia deducam, tandem satisfaciam obiectionibus factis.

Iustitiam vt talis est perfectionem sine imperfectione dicere.

8 Prima assertio.

CIrca primam ergo partem assero in primis iustitiam per se, ac præcisè sumptam dicere perfectionem simpliciter, nullamque in suo formali conceptu imperfectionem includere. Probatur primùm ex generali ratione virtutis, quæ non passiones moderatur, sed operationes rectas facit: huiusmodi enim virtus dicit perfectionem, eò quòd virtus est, & non dicit imperfectionem ex proprio cōceptu, eo quod agere, vel operari, vt sic imperfectionē non dicit, sed ex perfectione procedit. Discursus est sumptus ex D. Th. 1. con. Gent. c. 93. quo ipse concludit omnes virtutes, quæ huiusmodi sunt: secundùm propriam speciem nullam includere imperfectionem: propter quam à diuina perfectione excludantur: quia sunt perfectiones intellectus, & voluntatis, quatenus sunt principia operationū absque passione: quod totum perfectionē dicit, & formaliter ac præcisè sumptum nullam includit imperfectionem: nam excludimus rationē habitus, vel qualitatis, & omnem materialem & imperfectum modum operandi: nihil enim horū virtus operatiua, vt sic requirit.

D. Tho.

7

9 Secunda ratio. Vlpian. D. Tho.

Secundò declaratur ex speciali ratione iustitiæ, quam tradit Vlp. in l. 10. ff. de iust. & iu. & amplexus est ac declarauit D. Tho. 2. 2. q. 61. ar. 1. *Iustitia est constans & perpetua*

A *voluntas ius suum vnicuique tribuens*. In nulla enim ex his particulis vlla imperfectio includitur: nā voluntas perpetua & constans si sit de bono magna perfectio est: tribuere etiam aliquid alteri ex vi huius conceptus imperfectio non est: & quāuis hoc ipsum, quod est tribuere, perfectionē nō ponat in tribuente, supponit tamen illā, & ipsa volū tas dandi, per se loquēdo, magna perfectio est, adeo vt ex sententia Christi dixerit Paulus Act. 20. Beatius esse dare, quā accipere. Alter. Denique, quòd is cui aliquid datur, habeat ius aliquod ad illud recipiendum, non redū dat in imperfectionem dantis id, ad quod alius habet ius, nec minuit in ipsa iustitia rationem virtutis: imò hoc nomine censetur ipsa excellere inter virtutes morales.

Dicetur fortasse, quamquam supposito iure alterius magna perfectio sit illud tri- Obiectio.
B buere, & exæquare: hoc tamen ipsum supponere imperfectionem aliquam in tribuē te: quia, vt ipse tribuendo, opus iustitiæ faciat, non satis est quòd alter habeat ius, sed oportet quòd illud habeat respectu dantis, alioqui non erit opus iustitiæ, sed liberalitatis, vt, si Petrus tribuat Ioāni decē, quæ Frā cisseus illi debebat, tribuit quidem illi id, ad quod ius habebat, & nihilominus non facit opus iustitiæ, sed liberalitatis: quia ius Ioānis non erat respectu ipsius Petri, sed respectu alterius, iam verò quoties aliquis habet ius respectu alterius, duplex imperfectio videtur sequi, seu supponi in tribuente ius illud ex iustitia. Vna est obligatio & debitū tribuēdi illud ius, alia est diminutio aliqua in perfecto dominio eius rei, quam tribuere tenetur: nam si esset perfectus dominus, ius alterius non obligaret ipsum ad talem rem tribuendam.

Verumtamen, quamuis in creaturis hæc vera videantur, si tamē ratio iuris & debiti Respondetur. ac dominij abstractiùs concipiantur, intelligi possunt absq; vlla imperfectione. Quod breuiter in singulis declaro, quia in primis habere ius ad aliquid, & respectu alicuius, quando contrahi potest sine voluntate, & actione ipsius, ad quē tale ius refertur, pro ut cōtingit in creaturis, imperfectionis est: si tamen illud met ius, & omnis res, in qua illud fundatur, fit ex voluntate & actione eius, qui illud ius soluturus est, tollitur in hac parte talis imperfectio: habere autē ius ad aliquid ex vi huius præcisi cōceptus, nō excludit quin ius illud haberi possit ab ipsomet derivatū, qui illud ipsum ius solue-

rius est, & exæquatur: ergo ex hac parte in illo cōceptu nulla includitur imperfectio.

12 Præterea quòd aliquis, quando alteri ius tribuit, se priuet dominio rei, quam tribuit in creaturis quidē inuenitur: prouenit autē ex imperfectione, & limitatione dominij: per se autē ex vi illius conceptus id nō est necessariū. Nam, si quis tribuēdo alteri ius suum, maneat perfectus dominus eius rei, quā tribuit, cessat ex hac parte omnis imperfectio: hoc autē non repugnat ex vi illius conceptus: ergo etiam ex hac parte in illo cōceptu nulla includitur imperfectio.

Declaratur exemplo. Est autē aliquale exemplum ad hoc declarandum in Republica, & membris eius: singulę enim personæ, quæ sunt membra Reipublicæ, habent sua propria bona, quorum habent particulare, & inferiùs quoddam dominium, quod non excludit quominus Respublica in eisdem retineat dominium superius, & altum, ratione cuius potest illis interdum vti, quando ad commune bonum Reipublicæ necessarium fuerit. Vnde fit, vt quando è communi ipsa Respublica, seu Princeps eius cōmunia bona inter sua mēbra distribuunt secundū distributiuā iustitiam, ex hac parte nulla imperfectio admisceatur: quia tribuendo illa suis mēbris, nō se priuat illo superiori dominio, quod in illa habebat. Dico autē *ex hac parte*, quia, si consideretur Respublica, quatenus per modū particularis domini speciale dominium earū rerū habebat, sic ad imperfectionē & limitationem pertinet, vt illo priuetur, & alteri tribuat, quia talia particularia dominia inter se repugnant: vniuersale autē cum particulari nō repugnat. Sic igitur quoties iuris retributio potest alteri fieri ex vi dominij supremi & vniuersalis, quo non priuatur tribuens alteri ius suum, & speciale dominium tribuendo, nulla imperfectio in illo officio iustitiæ inuoluitur, neque supponitur.

13 Ratio debiti ex se nullam includit imperfectionem.

Deniq;, quam quā ratio debiti, quę ex lege & directione superioris procedit, imperfectionē supponat creaturarū propriam: ratio tamē debiti, vt sic abstractior est: potest enim oriri sine lege ex intrinseca natura, & rectitudine voluntatis, vt in relectione superioris anni latiùs declarauī: debitū autem quod videtur includi in opere iustitiæ tribuentis ius suum vnicuique, non limitatur ad debitum ex lege, vel præcepto proueniens: cur enim ratio iustitiæ ad hoc coarctabitur? cùm iustum absolutè sumptū abstractius sit, quā iustum legale, vt sic dicam: in ratione igitur iustitiæ rectè intellecta, & formaliter ac præcisè sumpta, nulla imperfectio includitur. Quæ est expressa sententia D. Thomæ in citato loco, & alijs inferiùs citandis.

Iustitiam secundum suam formalem rationem verè ac propriè in Deo reperiri.

14 Secunda assertio.

EX his ergo ad Deum ascendendo, assero secundò iustitiam propriè ac formaliter sumptam esse vnum ex diuinis attributis, quod proprijssimè, & nō per metaphoram tantum, imò principaliter in Deo existit, tanquam in primo analogato. Hæc est expressa sententia D. Thom. lib. 1. D. Tho.
B cont. Gent. c. 93. rat. 5. vbi de iustitia præcisè, & absolutè loquitur, non descendendo ad species, prout nos etiam nunc loquimur. Et in principio illius capitis assumit probandum in Deo esse veritatem, liberalitatem, & magnificentiam, iustitiam, prudentiam, & artē: ex quibus alia quinque formaliter, & præcisè concepta in Deo proprijssimè inueniuntur, vt ibidē ostendit, & in sequentibus attingemus: ergo idē intelligit de iustitia. Item intendit ibi cōstituere discrimen inter has virtutes, & alias, quę circa passiones versantur, quòd priores reperiantur in Deo, nō verò posteriores: cōstat autē temperantiā, & fortitudiné per metaphorā Deo attribui: ergo sentit iustitiam nō hoc tantū modo, sed propriè de Deo dici. Idē colligitur clarè ex 1. par. q. 21. art. 1. Sed quia in illo loco, & alijs descendit ad particulares iustitias, ea melius in sequentibus expendemus. Præterea hanc veritatem testimonijs Scripturæ, & rationibus in eis fundatis latiùs probaui in Relectione superiùs citata.

15 Deducitur ex præcedēti conclusione.

Ac tandē ita ex præcedente cōclusione deducitur: nā omnis perfectio simpliciter simplex formaliter ac propriē in Deo inuenitur, vt est certum axioma Theologorum omnium: sed iustitia vt sic, dicit perfectionem simpliciter: ergo est in Deo verè, propriè, ac formaliter. Minor probatur, quia omnis proprietas absoluta, quæ dicit perfectionem sine imperfectione, est perfectio simpliciter: huiusmodi autem est iustitia, vt ostensum est. Item perfectio simpliciter iuxta vulgarem definitionem est perfectio, quæ melior est in quolibet indiuiduo entis

vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt sic ipsa, quam non ipsâ, id est, quâ oppositum eius: huiusmodi autè est iustitia, vt patet ex declaratione superiùs data, quia iustitia & dicit perfectionem, & ex vi suæ nullâ perfectionè excludit ab indiuiduo entis vt sic: quia in sua formalitate nullam imperfectionè inuoluit, neq; ad exercendū suū munus aliquam imperfectionem requirit.

16 Creatura à Deo recipit ius quod habet.

Quod clarissimè patebit applicando ad Deum illa tria vltima, quæ in præcedenti puncto declarauimus ad excludenda imperfectionem à ratione iustitiæ, nam si aliquod ius habere potest creatura ad rem aliquā ab ipso Deo recipiendum, totum illud necessariò habet ab ipsomet Deo, fundatum videlicet in re aliqua ab ipso recepta. Quòd si aliquando fundatur in operatione ab ipsa creatura facta, hoc non est sine interuentu actionis & influxus ipsiusmet Dei: quòd autē ipsamet creatura cooperatura sit etiā vt domina sui actus, vt est in iure meritorum, de quibus maximè agimus, hoc nullā imperfectionem ponit, aut indicat in retribuente, sed eius liberalitatem & prouidentiam maximè cōmendat. Rursus Deus tribuēdo creaturæ hoc ius nullo dominio priuatur, nec perfectione eius, quia dominiū eius vniuersalissimū est, & altioris rationis, quod nō excludit propriū dominiū creaturæ: sicut vniuersalitas causalitatis diuinę nō excludit causalitatem creaturarū. Imò multa sunt bona creata, quorū Deus non aliter efficitur dominus, quàm donando illa creaturis: quia nisi illa donaret, ea nō faceret: & si ea non faceret, eorum dominus nō esset: quod maximè patet in beatitudine creaturæ, quæ est potissima retributio huius iustitiæ: non enim esset Deus dominus gloriæ, & beatitudinis creaturarum, nisi eas dem bearet. Et per hoc maximè efficitur dominus gloriæ: quia sic maximè cognoscitur, & laudatur à creaturis, & eas maximè perfectas, & beatas posidet: ergo tantum abest, vt rettribuere creaturæ ius suum per huiusmodi opus, sit contra perfectionem diuini dominij, vt potius sit quædam amplitudo, & perfectæ extensio eius. Denique si quod in hoc opere intercedit debitū ex parte Dei, in primis supponit promissionem eius: & deinde non prouenit ex lege, sed ex naturali rectitudine voluntatis Dei: quæ duo in citata relectione satis declarauī, & exemplo fidelitatis confirmauī, cuius debitū in Deo negari non potest: Vnde neque alij auctores illud negare ausi sunt: confitentes Deū

Deus non amittit sed potius acquirit dominium rerum tribuēdo creaturæ ius ad illas.

Debitū ex parte Dei non procedit ex lege sed ex naturali rectitudine illius voluntatis.

A debere, quæ nobis promisit: sic enim & Scriptura, & sancti loquuntur: ergo neq; ex hoc capite debiti vt sic, neq; ex aliquo alio, quoad rationē iustitię determinatur, includit iustitia imperfectionem: est ergo vnū ex proprijs & formalib⁹ attributis Dei.

17 Quocirca, quamuis, discurrendo per species humanæ iustitiæ nulla posset in Deo saluari secundùm formalem rationem eius, nihilominus negandum nō esset rationem formalē iustitiæ, vt sic formaliter in Deo reperiri: quæ in eo non esset talis, qualis humana, sed altior, & eminentior, cōplectens quidquid perfectionis est in humana, & imperfectiones excludēs. Sicut, licèt ratio substantiæ vt contracta ad aliquā rationē specificā substantiæ creatæ, nō reperiatur formaliter in Deo: ratio verò substātiæ reperitur altiori modo determinata. Vel sicut ratio scientiæ, licèt vt determinata ad aliquā speciem humanæ scientiæ nō inueniatur propriè & formaliter in Deo, nihilominùs tamē ratio scientiæ propriè, ac eminētissimè in Deo inuenitur, ita vt nō sit Logica, qualis nostra, nec Mathematica, qualis nostra, & sic de alijs: eminētissimè autē cōplectatur quidquid est perfectionis in his omnibus, seclusis imperfectionibus nostris: ita ergo de diuina iustitia sentiendum est.

18 Responsio aduersarium.

Ad hæc omnia quandam responsionem insinuant, concedunt enim iustitiam non dici de Deo metaphoricè, sed propriè: non tamen secundùm specificam aliquam rationem virtutis, sed secundùm communem. Vnde, cùm virtus aliqua, siue intellectus, siue voluntatis dicitur propriè Deo tribui, distinguendum esse dicūt illud aduerbium propriè: nam vno modo sumi potest, vt distinguitur non solùm contra metaphoricè, sed etiā contrà cōmune. Et hoc modo aiūt Deo propriè attribui affectū misericordiæ formaliter sumptum: quia solùm dicit affectum subleuandi miseriā: & cōpassio, quam in nobis habet adiunctā, est per accidēs annexa misericordiæ secūdū se. Alio verò modo potest virtus vel affectio aliqua tribui Deo propriè, id est nō metaphoricè, nō tamē secundū specificam aliquam rationem, sed secundū generalem. Et hoc modo aiunt tribui Deo propriè liberalitatē & magnificētiā, quæ nō possunt Deo attribui, vt sunt speciales virtutes, sed solū secundū cōmunē, & generalē quandā rationē, & idem dicūt de scientia: ac deniq; de iustitia, quia in Deo esse nō potest, prout est specifica virt⁹;

tamen

tamen quia, teste Arist. 5. Ethic. cap. 1. & 2. A omnis virtus dici potest iustitia generali appellatione, quatenus seruat æqualitatem quandam; ideo secundùm hanc rationem communem iustitia Deo tribuitur propriè, quia Deus proprijssimè dicitur iustus, & sequens æquitatem in omnibus; aut etiam ratione minùs communi, licèt non specifica & proprijssima dicetur Deus iustus, quia est fidelis, tantùm reddens, quantum promittit; nam fidelitas quædam pars iustitiæ est: vel etiam quia in reddendo præmio pro merito æquitatem seruat inter ipsa; quæ est propria iustitia saltem secundū communem rationē.

19 Refutatio. Hæc responsio & doctrina nihil omnino obstat secundæ assertioni superiùs positæ: quia hactenus de iustitia vt sic locuti sumus. Quantum verò valeat ad ea, quæ de specificis rationibus dicemus, postea videbimus. Interim tamen nō omittam aduertere nōnulla falsa in ea contineri, alia non satis cohærentia: quia reuera illa distinctio, quæ ibi proponitur de virtute speciali, & communi confusè traditur, & ideo distinctiori indiget examinatione, & discussione. B

Quomodo attributa intellectus ac voluntatis diuinæ à nobis concipienda ac distinguenda sint.

20 ADuerto igitur primò, quòd, licèt virtutes omnes tàm intellectus, quàm voluntatis in Deo sint vna simplicissima perfectio, non solùm comparando inter se omnes virtutes voluntatis, vel inter se omnes virtutes intellectus, sed etiam conferendo virtutes intellectus cum virtutibus voluntatis, & è cōuersō: nihilominùs tamen quia Deum more nostro ex creaturis concipimus, in eo secundùm rationem distinguimus non solum intellectum, & voluntatem, & virtutes vnius à virtutibus alterius, sed etiam in vtraque ex his facultatibus distinguimus ratione plures virtutes propriè ac formaliter in Deo inuentas, quas inter alia numeramus in diuinis attributis, vt in intellectu numeramus prudentiam, sapientiam, artem, &c. in voluntate misericordiam, veritatem, charitatem, &c. Vnde quando inquirimus an in Deo sit formaliter & propriè aliqua moralis virtus, sensus est, an in Deo sit aliquod attributum proprium ab alijs ratione distinctum, ratione cuius ei conueniat C

Opusc.

aliqua operatio recta, vt propriè nō conueniat ratione alterius attributi ad voluntatem pertinentis. Et quando tale attributum in Deo inueniri non potest propter imperfectionem, quam virtus aliqua in nobis inuenta, perse, & ex formali obiecto suo habet, tunc dicimus virtutem illam solum metaphoricè posse tribui Deo; & huiusmodi est temperantia, vel fortitudo. Quando verò aliqua virtus eleuata ad Deum in ipso manet secundùm attributum proprium ab alijs ratione distinctum, tūc dicitur esse propriè ac formaliter in Deo.

Sed est vlteriùs aduertendum, quòd sicut hæ virtutes seu attributa Dei concipiuntur à nobis vt distincta secūdùm rationem, ita in eis concipitur à nobis aliquid vt proprium, & quasi specificum vnicuique, quia aliàs non possemus ea distinguere, quia non concipimus ea vt materialiter seu numero diuersa, sed ratione formali. Præter hoc verò adhuc concipimus in illis aliquid commune in quo conueniunt, quodque de eis omnibus prędicari potest, vel etiā aliquid quasi collectiuum, quod ex eis omnibus consurgit. Priori modo ratio virtutis moralis, seu appetitiuæ commune quid est omnibus attributis voluntatis diuinæ, sumendo rationē virtutis sine imperfectione qualitatis, vel habitus, sed solum vt dicit affectum rectum: & sic ratio virtutis non est speciale attributum Dei, sed quid commune inclusum in alijs. Posteriori modo in voluntate diuina esse omnino rectam, & moraliter bonam, nō est speciale attributū, sed quasi collectiuum quoddam consurgens ex congregatione (vt sic dicam) seu concentu omnium attributorum, & virtutum voluntatis Dei. Et hoc modo bonitas moralis Dei non est speciale attributum ab alijs distinctum, sed est collectio omnium attributorum seu virtutum, quæ in diuina voluntate esse intelliguntur. Quæ omnia per se se tam clara sunt, vt nulla alia indigeant probatione, sed sola intelligentia, & animaduersione.

Ex his ergo facilè erit inuestigare sensum doctrinæ propositæ, & in singulis exemplis veritatem inquirere. Et incipiendo à iustitia, in qua nunc propriùs versamur, inquiro, in quo sensu dicatur iustitia esse propriè in Deo, id est non metaphoricè, secundùm communē tamen rationem, & non specificam? Aut enim est sensus in Deo iustitiam non esse speciale aliquod attributum voluntatis, sed esse tantùm aliquod prædicatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

commune omnibus attributis voluntatis: A vel est sensus esse quidem particulare attributum, illud tamen non habere specificam rationem aliquã, sed tãtùm cõmunem. Prior sensus insinuatur maximè ab his auctoribus in exẽplo illo, quod ex Aristotele asserũt de virtute vniuersaliter dicta quæ virtutes cõtinet omnes. Et est quidem verũ iustitiam in hac significatione propriè de Deo dici: est tamẽ omnino falsum hoc tantũ modo de ipso dici, & nõ esse in diuina voluntate aliquã specialem virtutem seu attributũ, quòd propriè iustitia nominetur. Quod patet ex omnibus locis Scripturæ, in quibus iustitia Dei tanquam speciale aliquid distinctũ à liberalitate, & misericordia nominatur, vt in alia relectione latiùs allegani, & expendi. Ratio etiã, quam ex dictis colligimus, hoc demonstrat: nam voluntas reddẽdi alicui ius suum B est proprius & perfectus affectus, qui locũ habet in Deo, & formaliter non dicit collectionem omnium virtutum moralium, vt per se notũ est, neq; etiam formaliter dicit affectum misericordiæ, aut liberalitatis, vt ex obiectis ipsis facilè constat. Necesse est ergo admittere in Deo aliquod attributum peculiare, quod propria iustitia sit.

23 Occurritur alteri obiectioni.

Quod tandem attendisse videtur dicti auctores; & ideo addidisse aliud exemplum fidelitatis, quæ est speciale attributum voluntatis Dei: quo exemplo significare videtur iustitiam esse speciale attributum, sed nõ aliud à fidelitate, quæ nomen iustitiæ habet propter cõmunem rationem debiti ad alterũ, non verò propter aliã magis specialem. Sed, licèt admittamus, & verum sit, fidelitatẽ dici posse iustitiam quandã quatenus est potentialis pars illius virtutis, falsum tamen est omnes operationes, quæ Deo speciali- & particularis posse in solam fidelitatem reduci, quod in dicta etiã relectione latè probaui. Et ratio quædam mihi semper visa est efficax, sumpta ex quodã principio certo in Theologia, quòd quædam Deus nobis donat grãtis, alia non grãtis: quod fundatur in Ad Ro. 11. Paulo dicente: *Si gratia ex operibus: ergo gratia iam non est gratia*: Vnde gloria, quæ ex meritis datur, licèt propter radicem, quam habet in gratia, interdum etiam gratia appelletur, in se tamen non est gratia, id est, gratuitum donum. Ex his ergo concluditur ratio, nam opus seu donum collatum à Deo ex fidelitate sola seu simplici promissione, nihilominus est vera gratia, seu donatio gratis fa-

Donũ collatũ ex sola fidelitate potest esse gratuitum & nõ ex iustitia.

cta, vt est certissimum de remissione peccati, & prima gratia sanctificante, quam Deus gratis donat, quamuis eam promiserit agentibus pœnitentiam. Beneficium etiam Incarnationis Deus gratis mundo fecit, quanuis id promiserit ante tempora sæcularia, vt ait Paulus. Sed præter hæc dona sunt alia, quæ 2. Tim. 1 ita Deus confert hominibus propter opera eorum, vt iam non gratis conferat, sed reddens vnicuiq; ius suum: quod maximè seruat in reddendis præmijs propriorum meritorum: ergo in hoc genere operum Dei interuenit aliud genus iustitiæ longè diuersum à fidelitate. Quis enim non videat redditionem (vt ita dicam) talis iuris, seu debiti, quæ formaliter excludit rationem gratuitæ donationis esse moralem actionem longè diuersam ab omni gratuita donatione: habereque in ordine ad rectam rationem conformitatem, seu necessitatem longè diuersam: pertinet ergo hoc genus operis, id est, retributio meritorum, in qua nunc versamur ad propriam quandam iustitiam Dei, quæ est speciale attributum Dei, à fidelitate etiam distinctum. Quod ad hominem confirmatur, nam ijdem auctores, qui impugnant diuinam iustitiam, fatentur Deũ propriè, & nõ per metaphoram esse iustum; quia æqualitatem seruat inter dignitatem meritorum, & præmia: hæc enim ratio operandi, quæ honestissima est, specialis est, & distincta à ratione operandi misericordiæ, liberalitatis, &c. Vnde neq; cõmunem rationem constituit, neq; ad aliquam aliam specialẽ pertinet, neq; etiam ad fidelitatem, C quia etiam secluſa promissione posset Deus æquitatẽ seruare ob honestatẽ talis operis. Imò in satisfactione pro peccato dicunt illi auctores Deũ ex necessitate acceptare cõdignã satisfactionẽ, secluſa omni promissione: illa autem necessitas, si est, nihil aliud esse potest, quàm quædã rectitudo voluntatis diuinæ in tali opere præstando, quæ nõ est fidelitas, cùm non supponat promissionẽ: neq; etiam est misericordia, aut alia quæuis similis gratuita donatio, vt per se constat: quia in his nulla est necessitas: est ergo aliqua iustitia propria, & particularis Dei à fidelitate, & alijs attributis distincta.

24 Refellitur alius sensus responsionis.

Atq; ex his statim apparet per se improbabilis alius sensus vltimò positus, nimirũ quòd propria iustitia sit attributũ Dei ab alijs ratione distinctũ, & nihilominùs habeat communem rationem iustitiæ, non verò aliquam specialem. Videntur enim hæc duo manifestam

stam inuoluere repugnantiã, quia diuina attributa, quatenus cõcipiuntur ratione distincta, necessariò cõcipi debent vt habẽtia proprias, & quasi specificas rationes formales, secundùm quas ratione distinguantur. Et in his attributis, quæ intelliguntur esse in voluntate diuina per modũ quarundã virtutum moraliũ, necesse est vt singula habeãt suã propria obiecta formalia secundũ quæ proprias & specificas operationes exerceãt, quia neq; operatio fit abstractè & in cõmuni, sed in specie, & in particulari, neq; etiã possunt aliter tales virtutes distingui in ordine ad operationẽ: ergo non potest intelligi in Deo propria iustitia, quæ, vt ostensum est, sit attributum distinctum à fidelitate, & alijs, quin secundùm proprium conceptum habeat aliquam specificam rationem iustitiæ.

25 Alius sensus illius responsionis explicatur.

Et est quidẽ hoc euidens loquendo de illa iustitia, quatenus iam cõcipitur esse propria iustitia, vel propriũ attributum Dei: nihilominùs tamen aliter interpretãdo illum sensum, potest nõnullã probabilitatẽ, & controuersiã habere, quæ mũc nobis tractãda superest. Est enim aduertendum perfectiones simpliciter, quas ex creaturis ad Deũ ita trãsfetimus, vt in eo formaliter & propriè esse intelligantur, quatenus in Deo sunt, omnes esse specificas, & determinatas ad excellentissimum gradum illius perfectionis, vt discursus factus probat, & inductione satis cõstare potest. At verò vt tales perfectiones sunt in creaturis, quædam intelliguntur tantum esse secundum genericas rationes, vt est ratio substantiæ; ratio spiritus, intellectus, & similes: aliæ verò dicuntur esse in Deo etiam secundùm specificas rationes, quas habent in creaturis, nimirum quoad formalia obiecta, vt est ratio misericordiæ (v.g.) vel amoris: differre autem quia in Deo sunt eminentiori, & simpliciori modo. Ad hunc ergo sensum dici potest, rationem iustitiæ propriè & formaliter transferri in Deum, seu illi tribui secundùm genericam tantùm rationem iustitiæ in creaturis inuentam, quamuis in Deo habeat suam propriam rationem specificam longè altioris rationis, nullamque conuenientiam habentem cum specialibus iustitijs in hominibus inuentis. Hic autem sensus, siue verus sit, siue falsus, non est contra ea, quæ hactenus diximus, quia ex definitione iustitiæ, quam adduximus, & ex totò discursu in illa fundato nihil aliud probatur, quàm rationem formalem iustitiæ, vt sic, in Deo formaliter reperiri. Addo verò

A intelligendum esse de generica ratione iustitiæ, non tantùm vt distinguitur à fortitudine & temperantia, & communis est omnibus virtutibus, quæ aliquo modo ad alterum ordinantur, & dicuntur partes potentiales iustitiæ, sed etiã secundùm genericam rationem iustitiæ propriè dictæ, & condistinctæ ab his partibus potentialibus. Nam ostẽsum est in Deo esse peculiare attributum iustitiæ à fidelitate distinctum: ergo ratio iustitiæ quæ secundùm illud attributũ Deo conuenit, non est ita communis, vt comprehendat fidelitatem: & consequenter neq; alias partes potentiales iustitiæ, quæ minùs propriè rationem iustitiæ participant. Addo insuper, ex discursu facto, & ex concessis ab alijs colligi, hanc etiam iustitiam diuinam habere conuenientiam aliquam cum iustitia (v.g.) commutatiua humana in aliquo, quod ei conuenit secundùm specificam eius differẽtiam, nimirum in hoc, quòd in reddẽdo alteri iure suo respicit & seruat æqualitatem seu proportionem rei ad rem. Nam, sicut iustitia commutatiua hominis reddit mercenario stipendium suum pro ratione laboris, ita & Deus reddit proportionatum præmiũ pro dignitate meritorũ, quæ reuera non est metaphorica translatio, sed formalis conuenientia & similitudo. An verò sit satis vt iustitia commutatiua dicatur in Deo formaliter ac propriè reperiri, statim videbimus; nũc sufficiat ostendisse propriam rationem iustitiæ prædictis modis in Deo inueniri.

De diuina liberalitate.

ANtequam verò ad species iustitiæ descendamus, de alijs exemplis, quibus prædicti auctores vtebantur ad declarationem doctrinæ suæ, nonnulla breuiter annotare necesse est, ne quispiam fortasse decipiatur? Primò igitur de liberalitate propter leue fundamentum contra D. Thomæ sententiam communiter receptam negant in Deo esse proprium & formale attributum liberalitatis: scilicet, quia liberalitas versatur circa pecuniæ largitionem, vel cuiusuis rei, cuius æstimatio nũmo mensuratur, teste Aristotele 4. Ethic. cap. 1. & D. Tho. q. 117. articu. 2. Nam in primis, etsi hoc concederatur, non propterea excluditur affectus liberalitatis à Deo; quia ipse etiam liberaliter largitur pecunias, & quidquid pecuniæ æstimabile est. Et quanquam non se priuet dominio illarum rerum, quando illas alijs præbet, in quo ab homine differt; non tamen

26

Universidad de Deusto
Biblioteca

propterea non retinet altiori modo liberali A tatis affectum, & vsum, quia illud non est de intrinseco liberalitatis concepta, sed prouenit ex limitatione & imperfectione nostri dominij. Quod patet ex formali munere, quod D. Thom. eadem quæst. 117. ar. 1. his verbis liberalitati tribuit, nimirum, *bene vti his bonis externis ea elargiendo.* Quod autem hic vsus sit cum priuatione proprij dominij, nec ne, hoc non pertinet ad formalem rationem liberalitatis: constat autem, cùm Deus hæc bona largitur, optimè & honestissimè illis vti: quid ergo illi deest ad liberalitatem, etiam prout in hac materia versatur.

D. Thom.

27 Addo verò propriam & formalem libera-
Liberalitas materiã non esse tãtum pecunias, probatur.
litatem nõ limitari ad pecunias ita materialiter intellectas, vt illi auctores significant, B & Aristotelis verba sonare videntur: nam, si liberaliter donare pecuniã est opus virtutis, cur etiam nõ erit gratis donare quancumque rem aliam? (si quid tandem est, quod homines sibi mutuò donare possint, quod non sit pecunia æstimabile.) Quòd si in gratuita donatione alicuius rei ratio virtutis inueniri potest, nihil etiam video cur illa liberalitatis honestatẽ non participet. Et quidem Aristoteles fortasse non intellexit vnũ hominẽ posse donare alteri, nisi vel pecunias, vel aliquid pecunia æstimabile; & ideo liberalitatis materiam illam esse dixit. Nec tamen credo ignorasse, posse vnum hominem docere alium, vel aliud opus consilij, aut auxilij præstare. Nec negaret, opinor, has operas, si gratuitò fiant, posse esse materiam liberalitatis; cur enim non tam in his dandis, quàm in pecunijs liberalitas exercebitur? nã his etiam operibus bene vti circa alios, solùm ex hoc motiuo gratuitæ & honestæ donationis, officium est alicuius virtutis, quæ non potest esse alia, nisi liberalitas. Sed diceret, vt credo, Aristoteles hæc omnia esse pretio æstimabilia, quia vnus homo nec præbet alteri scientiam suam, nec propriè ac per se donat illi scientiam, quam acquirit, sed externo alio quo ministerio illum iuuat, vt ipse addiscat: quod ministerium per se pretio æstimabile est: & hoc ipsum censeret quiuis naturalis Philosophus, seu homo politicus de quacunque bonorum communicatione, quæ in rebus humanis esse possit: ideoq; totam materiam liberalitatis illis limitibus comprehendi. Cum quo quadrat optimè quod D. Thomas dicit q. 117. art. 2. ad 2. affert ex D. August. lib. de disciplina Christ. c. 6. *Totum quidquid*

Quid de hoc senserit Arist.

August. D. Thom.

homines possident in terra, omnia quorum dominii sunt pecunia vocatur. Et ideo ibidem insinuat Augustinus pecuniam in hoc sensu esse materiam misericordiæ, quam vnus homo erga alterum exercere potest.

28 At verò nos, qui intelligimus altiorẽ esse posse inter homines cõmunicationẽ bonorũ, quàm sit horũ materialiũ, & pecunia æstimabilium, quatenus talia sunt, intelligere etiam debemus, liberalitatem Christianam infusam, & supernaturalem habere materiã ampliorem, quam sit pecunia in illo etiam sensu intellecta: quia potest vnus homo gratuitò alteri donare res alterius ordinis, & æstimationis, quàm sint pecuniæ, (v. g.) opera sua studiosa quatenus sunt satisfactoria coram Deo, & quatenus sunt impetratoria: potest etiam vnus alteri donare beneficiũ, vel alteram rem spiritualem, quæ, vt talis est, pecunia æstimabilis non est. Sic etiã Summus Pontifex intelligi potest liberalis in concedendis indulgentijs, quantum honestè potest. Denique (vt vno verbo dicam) totum id, quod potest esse materia misericordiæ, potest etiam esse materia liberalitatis: nam hæ duæ virtutes in gratis donando similitudinem habent. Differunt tamen, quòd misericordia respicit miseriam seu necessitatem personæ, cui donatur: liberalitas verò solùm respicit bonum & gratuitum vsum eius rei, quæ donatur: & ab intentione omnis proprij commodi liberum. Vnde obiter intelligitur, quàm sit facilis obiectio, quæ hìc ab alijs fit: quia si liberalitas propriè versaretur in scientia, vel alijs spiritualibus bonis C communicandis, vel duæ essent liberalitates constituendæ in nobis, vel certè pecunia non esset adæquata materia liberalitatis. Dicendum est enim non esse duas, sed vnã, sicut est vna misericordia: sicut tamen hæc non solis subuenit necessitatibus corporalibus, sed spiritualibus etiam, idque non tantùm adhibendo media pecunia æstimabilia, sed etiam excedentia hanc æstimationem, vt sunt spiritualia; ita etiam liberalitas rectè & altiori lumine intellecta, in vtrorumque bonorum donatione versatur. Neque Aristoteles in hoc fuit contrarius, sed vel diminutus, quia non intellexit nisi liberalitatem acquisitam, vel certè explicuit illam materiam per res maximè sensibiles, vt per proportionem ad illas aliæ liberales donationes intelligerentur: quod maximè de D. Thoma dicendum est: nam in illo art. 2. ad 3. æquè dicit pecuniam esse materiam libera-

Liberalitas, & misericordia quomodo conueniãt, & inter se differant.

Alia facilis obiectio diluitur.

liberalitatis, ac iustitiæ commutatiuæ, & distributiuæ: constat autem iustitiam, præsertim distributiuam in spirituali materia maximè versari, ex eodem D. Thom. 2. 2. q. 63. articu. 2.

Non minuitur, sed potius extollitur propria ratio liberalitatis ex amplitudine illius materiæ in Deo.

29 EX his ergo ad Dei liberalitatẽ gradũ faciendo, constat nihil obstare veritati, & proprietati liberalitatis eius, quòd non solùm in pecunijs conferedis, sed etiam in bonis altioris ordinis versetur, sed hoc potiùs excellentiam liberalitatis eius commendare. Sicut etiam misericordia Dei materiam habet, ad quam humana vel creata materia attingere non potest: qualis est vel educere creaturam ex miseria, in qua nihil erat, dando illi esse, vel liberare à culpa remittendo illam: & tamen non propterea misericordia Dei non est proprijssima misericordia: ergo idem erit in liberalitate, ob rationis paritatem. Est autem generalis ratio, quòd virtutes per se se non variantur ex diuersitate, vel maiori aut minori amplitudine materiæ, si motiuum & ratio operandi eadem semper seruetur, nam si cum materia mutatur etiam motiuum, tunc virtus est distincta: si verò formalis ratio eadem est, quòd in vno complectatur maiorem materiam, quàm in alio, indicat quidem in illo esse virtutem illam vniuersaliorem & excellentiorem, quàm in alio; non tamen impedit, quominùs illa formalis ratio, quæ ex motiuo sumitur, vtrique insit: sicut autem motiuum misericordiæ est subleuare miseriam, ita motiuum liberalitatis est, gratis, & sine spe commodi, seu rettributionis, quando expedit, donare.

30 Et ideo D. Thom. 1. par. quæst. 21. artic.
D. Tho.
1. ad 3. concludit liberalitatem propriè tribui Deo circa actiones Deo conuenientes. Imo 1. cont. gent. cap. 93. ratione 6. colligit solum Deum esse propriè & perfectè liberalem. *Quia dare* (inquit) *non propter aliquod commodum ex datione expectatum, sed propter ipsam bonitatem & conuenientiam dationis, est actus liberalitatis, teste Aristotele 4. Ethico. cap. 1. Deus autem se communicat, non vt inde aliquid sibi accrescat: quod est proprium ipsius: & ideo ipse & maximè, est quodammodo solus libera-*

lis. Quod etiam ex Auicenna D. Thomas adducit. In quibus verbis etiam expendo, in illa prima propositione, quæ est fundamentum totius rationis, non dixisse D. Thomam, dare pecuniam, aut rem æstimabilem pecunia, sed dare absolutè propter ipsam bonitatem & conuenientiam dationis. Et reuera, si datio pecuniarum quatenus per se honesta est, & conueniens, est in tali materia specialis ratio ad virtutem constituendam, nulla causa est, cur rectitudo & conuenientia dationis per se spectata non sufficiat in quacunque materia ad specificam & propriam virtutem constituendam: quòd si sufficit, talis virtus non potest esse alia, nisi liberalitas. Quæ enim alia erit? aut cur sola materiarum diuersitas efficiet, vt vna sit liberalitas, & alia non? cùm ratio, modus, B & (vt sic dicam) ingenuitas dandi eadem sit in quacunque materia. Ex quo fieri videtur non solùm esse Deum liberalem, sed etiam esse hanc vnam ex primis rationibus omniũ diuinorum operum. Nam, vt aliàs declaraui cum eodem D. Thoma 3. par. q. 1. art. 1. prima ratio cur Deus se communicat, est bonitas eius: quia ipsum se communicare est per se conueniens ipsi tanquam fonti bonitatis, nam bonum est diffusiuum sui, & (vt sic dicam) maximè liberale. Verum est tamen eundem D. Thomam 2. 2. quæst. 117. articu. 6. ad 1. asserere quòd datio diuina magis videtur pertinere ad charitatem, quã ad liberalitatem. Sed in primis, vt ibi Caietanus aduertit, D. Thomas non negat pertinere ad liberalitatem, sed comparatiuè loC quitur, dicens magis ad charitatem pertinere, quanuis ad vtramque pertineat. Deinde D. Thomas in illa solutione non considerauit donationem Dei, quatenus per se conuenientem bonitati eius, sed quatenus terminatur ad homines, quibus Deus aliquid dat ex affectu ad illos: & vt sic rectè dicit magis pertinere ad charitatem: nõ enim repugnat, quòd eadem actio, seu datio sub diuersis respectibus ad diuersas virtutes pertineat: & quòd sub vna habeat rationem principalioris virtutis, quàm sub alia.

D. Thom.

Actus quo Deus dat sua dona creaturis quomodo ad charitatem sit, & ad liberalitatem pertineat.

De magnificentia diuina.

31 ATque ex his satis constat quid sit de magnificentia dicendum, quod erat aliud exemplum ibi propositum. Vt enim nunc non disputemus de distinctione huius virtutis à liberalitate in hominibus: quæ, sententia mea, non est facilis ad expli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Thom. Magnificentia in Deo non distinguitur à liberalitate.

candum, loquendo de distinctione specifica seu essentiali: quanquam D. Thom. 2.2. quæst. 134. articu. 3. ad 1. eam supponere videatur; certè in Deo non videntur hæc esse duo attributa distincta secundum formalem rationem obiecti eius. Nam siue Deus det, siue faciat magna, aut parua, formaliter secundùm conuenientiam ad bonitatem sumpta operatur: & ita semper respicit in ipsa datione eandem rationem conuenientiæ, & honestatis, quam secundùm se habet. Quòd si vox magnificentiæ sumatur secundùm quendam specialem respectum, quo opus comparatur ad facientem tanquam magnum, & ideo arduum ac difficile illi, sic magnificentia non potest Deo tribui, quia ipsi nihil est arduum ac difficile ad faciendum, vel largiendum: & per comparationem ad bonitatem, vel potentiam eius, nihil (vt sic dicã) magnum est: quia tamen hæc quasi respectiua comparatio accidentaria est ad formalem rationem magnificentiæ secundùm se, non est cur negemus Deo formalem perfectionem magnificentiæ: nam etiam, absolutè loquendo, facit *magna qui potens est*. Ita ergo est in Deo magnificentia, sicut liberalitas: suntque in ipso formaliter quidem vnum & idem attributum sic vel sic denominatum in ordine ad maiora, vel minora opera. Quod videtur sensisse D. Thomas dicto cap. 93. lib. 1. cont. Gent. in cuius principio æquè ponit esse in Deo artem, prudentiam, iustitiam, & liberalitatem, magnificentiam, & veritatem; & postea discurrens per singulas de magnificentia nihil dicit, cùm dicat de alijs quinque, sentiens planè ipsam liberalitatem Dei cùm sit maxima, & summa, cùmque non moderetur passionem aliquam, sed inclinet ad actionem & largitionem consentaneam diuinæ bonitati esse etiam magnificentiam summam & perfectissimam.

D. Tho.

32 Obiectio. Solutio.

Sed aiunt, stultum esse has virtutes politicas Deo tribuere, teste Aristotele. 10. Ethic. cap. 8. Sed hoc etiam D. Thomas eisdem locis non omisit: ideoque in 1. par. dixit Deum habere has virtutes non circa actiones ciuiles, sed circa actiones Deo conuenientes: & de illis, vt versantur circa ptiores actiones, exponit dictum Philosophi. In 1. autem cont. Gent. latiùs hoc declarat dicens. *Actiones, circa quas predicta virtutes sunt, secundùm suas rationes ex rebus humanis non dependent: non enim de agendis iudicare, aut aliquid dare, vel distribuere solius hominis est,* A *sed cuiuslibet intellectum habentis: secundùm autem quòd ad res humanas contrahuntur, ex his quodammodo speciem sumunt, sicut cunuum in naso facit speciem simi.* Iam verò tacitè interpretans verba Aristotelis subdit D. Thomas *Virtutes igitur predictæ secundùm quod ordinant hu manam vitam actiuam, ad has actiones ordinantur, prout ad res humanas contrahuntur, ab eis speciem sumentes secundùm quem modum Deo conuenire non possunt.* Rursus verò altiùs & meliùs de Deo sentiens, quàm Aristoteles fortasse sit assequutus, prosequitur, dicens. *Secundùm verò quòd actiones predictæ in sua communitate accipiũtur, possunt etiam diuinis rebus aptari: sicut enim homo rerum humanarum, vt pecuniæ, vel honoris distributor est, ita & Deus omnium bonitatum vniuersæ. Sunt igitur predictæ virtutes in Deo vniuersalioris extensionis, quàm in homine.* Quę verba sunt valde notanda, nã in eis D. Thomas de iustitia simul cum alijs virtutibus loquitur: & ideo multum deseruiunt ad ea, quæ dicemus; & rectè etiam declarant ea quæ hactenus diximus; & ipsa etiam ex illis clariùs intelliguntur.

B

Addo verò propter Aristotelis testimonium, ipsum in primis non agere de Deo specialiter, sed de dijs generatim, id est de intelligentijs, de quorum beatitudine æquali modo loquitur dicens. *Deos maximè beatos putamus esse, atque felices.* Deinde non agit de illis, vt habent communicationem nobiscum, sed vt per se, & inter se vitam agunt separatam: & sic generatim negat illis vitam actiuam, & omnes virtutes, quæ ad illam diriguntur, quarum vna & potissima est misericordia. Si ergo ex illo loco colligunt aduersarij in Deo nõ esse iustitiam vel liberalitatem, cur non etiam colligunt non esse misericordiã? Deniq; etiam de his virtutibus, vt in Deo, aut intelligentijs esse possunt, nihil videtur Aristoteles exactè assecutus: nam eodem loco ipse fere hoc confessus est per illa verba. *Exactè namque dicere proposito maius.* Et sanè ratio illa, qua Deorum liberalitatẽ impugnat, valde friuola est, nisi intelligatur de materiali datione seu translatione pecuniæ, qualis inter homines esse solet: sic enim ait. *At liberales. An cui nam dabunt? Absurdum est insuper, si nummos habeant, aut aliquid tale.* Quis enim prudens de Deo dicat. *Cuinam dabit?* cùm non solùm nobis, sed intelligentijs cæteris, quidquid habent, ipse donarit. Pecunias etiam habet Deus, nam illius est aurum, & argentum Aggæi 2. & non solùm pecuniæ & aliquid tale, sed etiam

C

35

Aggæ.

etiam orbis terræ, & plenitudo eius. Friuolũ ergo est similibus Aristotelis sententijs diuinas virtutes, & attributa impugnare.

A

35 Scientia secundũ specialem rationẽ quo modo tribuit Deo.

Prætermitto aliud exemplum, quod erat de scientia; quã etiam dicunt esse in Deo secundùm cõmunem quandã rationem, qua omnis notitia euidẽs sciẽtia vocatur; non tamen secundũ specialem rationẽ. Hoc enim omitto, tum quia parum ad rem, quã intendimus, explicandam refert: tum etiam quia in bono sensu id facile admitti potest, si in specifica ratione virtutis includatur imperfectio humana, qualis est quòd per discursum fiat, vel quòd distinguatur, aut speciem sumat secundùm hanc vel illam abstractionem obiecti, vel quid simile. Si tamen specifica ratio scientiæ sumatur præcisè ex aliqua habitudine ad obiectũ sub aliqua ratione speciali à nobis apprehensum, sic non repugnat Deo tribuere scientiam secundùm aliquam rationem magis specialem, quàm sit illa cõmunissima notitiæ euidentis: nam etiam ars & prudentia habent euidentia indicia: & hæc distinguuntur in Deo secundùm rationem, & inter se, & à scientia. Possumus etiã concipere in Deo esse notitiam veritatum aliquarum ex immediata connexione terminorum, aliarum verò ex medio aliquo, non per discursum, sed per simplicem intuitum vnionis extremorum in medio, seu effectus in causa; in qua notitia intelligitur esse aliquid magis speciale, & quasi proprium sciẽtiæ specialiùs dictæ, quatenus ab intellectu principiorũ in nobis distinguitur. Sed hæc sunt satis de hoc primo puncto.

B

SECTIO II.

C

Sitne in Deo propria & formalis iustitia commutatiua.

1

Aristot.

CIrca secundum punctum propositum, vt descendamus ad particulares rationes iustitiæ, supponenda est duplex diuisio iustitiæ, quã Philosophi, & Theologi nobis tradunt ex Arist. 9. Ethic. Vna est in iustitiam generalem, & specialem. Et de priori magna controuersia est cur dicatur generalis, scilicet an prædicatione eo modo, quo omnis virtus iustitia quædam dici potest, quatenus in medio suo constituendo æquitatem quandam seruat; vel collectione, quia scilicet integra virtus, & rectitudo animi iustitia quædam est ex ordine & collectione virtutum omnium consurgens; quo modo etiam Theologi dicunt iustitiã Christianam, & supernaturalem cõsistere in infusione gratiæ, & donorũ, ac virtutum, quæ illam comitantur. Vel deniq; an illa iustitia in suo esse specifica virtus sit, generalis autẽ dicatur, vel ratione obiecti, quod cõmune bonum est, vel ratione imperij & causalitatis, quia ad hunc finẽ alijs moralibus virtutibus imperat. Et, quanuis diuersę sint opiniones, ego nũc supponam hoc vltimo modo esse membrum illud sumendum: diuidit enim iustitiam propriè sumptam, & condistinctam ab alijs virtutibus moralibus. Quod autem sit obiectum & munus huius virtutis, indicabo circa finẽ disputationis declarando an sit Deo attribuenda, nam de illa, parua, aut nulla est difficultas, & controuersia. Iustitia ergo specialis sic dicta est, quia non solùm est specifica virtus, sed etiam in particulari materia, & circa particularia iura, per se loquẽdo versatur. Subdiuiditur autem hæc in commutatiuã, & distributiuam, quibus addi solet vindicatiua: quam omitto, quia reuera non cõstituit distinctam virtutem, vt infra etiam ostendam declarando quomodo in Deo sit. De alijs verò duabus nonnulla dissensio est an differant specie, necne. Nam Buridan. 5. Ethich. quæst. 7. contẽdit non differre specie: nos autem nũc supponimus in nobis esse specie differentes: quomodo autem differant, constabit postea explicando proprias rationes earum: quod necessarium erit vt intelligamus quo modo Deo attribuãtur.

Burid.

Iustitiam commutatiuam secundum se posse sine imperfectione concipi.

2

DE iustitia igitur commutatiua illa duo, quæ de iustitia in communi diximus cum proportione asserenda censeo. Dico igitur in primis. Quanuis iustitia commutatiua in hominibus imperfectionem includat ratione materiæ circa quam versatur, formale tamen obiectum eius ita posse præcisè ac formaliter abstrahi, vt nullam in suo conceptu imperfectionem includat. Fateor antiquos auctores nõ admodũ explicasse posteriorem partem huius assertionis: ex dicendis autem tam in hac, quàm in sequente assertione constabit, & plures eam attigisse, & alios non repugnare, sed iuxta priorem partem assertionis fuisse locutos, quam probare non

Prima assertio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

oportet, quia per se nota est, & cum poste- A
riori simul declarabitur.

Duobus igitur modis hanc partem ostendo; primò ostensiuè, applicando, seu formaliter contrahendo generalem definitionem iustitiæ vt sic, ad specificam rationē iustitiæ commutatiuæ. Nam, sicut iustitia definitur, quòd sit constans & perpetua voluntas, ius suum vnicuiq; tribuens; ita iustitia cōmutatiua definiri potest, quòd sit constans & perpetua voluntas vnicuique tribuens ius suum propriū, ide st, tale, vt vel sit propriū dominiū rei, vel illi moraliter æquiualeat: sed in tota hac definitione præcisè ac formaliter sumpta, nulla inuoluitur imperfectio: ergo iustitia commutatiua secundùm suam formalem rationē nullam inuoluit imperfectionem. Consequentia formalis est: maior declaratur, quia species virtutis ex obiecto formali sumenda est: obiectū autem iustitiæ est ius, vt patet ex definitione data, & ex D. Tho. 2. 2. q. 57. & 58. & quia per hoc distinguitur ab alijs virtutibus, quæ iustitia non sunt, etiamsi circa alterum versentur: ergo per contractionem seu determinationem iuris determinanda est ratio iustitiæ in cōmuni ad rationem iustitiæ commutatiuæ. Per iustitiam autem commutatiuam omnes intelligimus quandā iustitiam, quæ fundatur in quodam debito simpliciter, quod obligat ad rem alteri donandā tanquam suam: & ideo huic iustitiæ potiùs quàm alteri tribuūt Theologi restituendi obligationem 2. 2. q. 62. arti. 1. Rectè ergo dicimus rationem iustitiæ in communi contrahi ad commutatiuam per contractionem iuris ad proprium & exactum ius. Quod etiam explicamus per dominium, vel ius, quod huic dominio æquialeat. Nam (v.g.) qui rem furto abstulit tenetur ex iustitia commutatiua reddere illam vero domino: quia semper retinet ius proprij dominij in illam: quod est maximū & perfectum ius humanū: qui verò pecuniam mutuò accepit, tenetur ex eadē iustitia statuto tempore soluere mutuanti, non quia illius dominium retineat; illud enim mutuando in alium trāstulit, sed quia loco illius retinuit quoddam ius ad illam pecuniam seu solutionē; quod moraliter æquialet dominio quod abs se abdicauit. Et pari ratione, quanuis non præcesserit mutuatio, si vnus promisit alteri animo & voluntate donandi illi tale ius, & alter acceptauit, tenetur ex eadem iustitia illud soluere; quia post promissionē iam interuenit ibi ius æquialēs dominio. Idem

Iustitia cō mutatiua est quæ tribuit cuiq; ius proprium.

D. Tho.

C

considerare licet in obligationibus, seu debitis, quæ inter homines oriuntur ex actionibus, vel passionibus inuoluntarijs, vt ex actionibus iniuriosis: nam, quando aliquis aliū vulnerat (v.g.) aut lædit in honore, vel fama, &c. minuit dominiū eius, vel ius æquialens dominio ad vsum alicuius rei, quam possidebat, vel potiùs diminuit rem ipsam cuius dominium vel possessionem habebat: ideoq; ex eadem iustitia obligatus manet ad redintegrandū illud ius, seu rem illam quantum in ipso fuerit, vel ad reddendam æquiualentem, si altera æstimari potuerit. Rectè ergo per determinationem talis iuris specificatio commutatiuæ iustitiæ explicata est. Potestque ampliùs hoc declarari per comparationem ad iustitiam legalem & distributiuam: nam, si illæ sunt veræ iustitiæ, vt supponimus, necesse est, vt iura aliqua respiciant, & tribuant: & si sunt distinctæ tam inter se, quàm à commutatiua, vt etiam supponimus, necesse est vt circa iura diuersarum rationum versentur, vt ex dictis patet; quia debent distingui in formalibus obiectis: non potest autem ius commutatiuæ iustitiæ ab alijs distingui nisi in hoc quòd ipsum est ius peculiare & simpliciter, ita vt æquialeat proprio & particulari dominio: alia verò minimè: quæ vltima particula non potest hic ex professo probari, donec rationes illarum virtutum declaremus; & ideo solùm ex eo indicatur: quia, si aliæ iustitiæ propria & rigorosa iura seruarent, nihil illis deesse posset ad rigorosam obligationem iustitiæ commutatiuæ.

B

4 Iustitia cō mutatiua ita explicata nullā includit imperfectionem.

Superest probanda minor propositio, nimirum in hoc obiecto seu ratione formali nullam imperfectionem includi. Ostēdi autem potest, & debet eisdem medijs, & eadem proportione, qua ostendimus voluntatem tribuendi vnicuique ius suum nullam includere imperfectionem. Nam quòd illud ius sit proprium, & æquialēs dominio non requirit, aut supponit aliquā imperfectionē in retribuente: quia etiā propter hoc ius nō semper necesse est tribuentē priuari dominio rei, quam tribuit, si illud sit supremum & vniuersale. Neq; etiā necesse est lege aliqua obligari, sed naturali rectitudine. His autē imperfectionibus seclusis, nulla superest, quæ ex vi talis obiecti includatur: quod statim discurrēdo per singulas ostendemus.

5 Occurritur tacitæ obiectioni

Priùs verò obiectioni, quæ tacitè hic nobis fit, respōdere necesse est. Videmur enim nouam definitionem commutatiuæ iustitiæ tradere,

tradere, quod est magnum incommodum, A
cùm in ea fundāda sit tota doctrina, ideoq; ex communi conceptione hominum sumenda sit. Respōdetur, licèt forsasse alicui noua appareat in verborum modo, aut forma in qua à nobis posita est, rem tamen nō esse nouam: quandoquidem nihil aliud est, quàm applicatio communis definitionis iustitiæ vt sic, ab omnibus receptissimæ ad particularem speciem iustitiæ. Nec verò Aristoteles, D. Thomas, aut alij auctores graues aliam propriam definitionem iustitiæ commutatiuæ nobis reliquerunt: sed suppositā illa definitione generali, & declarata postea materia iustitiæ commutatiuæ, & officio eius, satis arbitrati sunt naturam huius iustitiæ nobis declarasse. Nos autem, vt formaliùs propriam rationem huius iustitię exponeremus ex illa eadem materia propriam rationem iuris, quod hæc materia respicit, declarare B
conati sumus, consentaneè ad doctrinam communem, & ab omnibus receptam.

6 Secunda ratio.

Secundo probatur assertio, quia nulla imperfectio designari potest, quæ in formali ratione iustitiæ commutatiuæ includatur. Quod patebit discurrēdo per eas quæ solēt obijci, vel quæ possunt excogitari. Prima est, quia materia propria & adequata iustitię commutatiuæ, vt nomen ipsum præ se fert, est mutua datio, & acceptatio, quæ est quasi commutatio quædam: quo fit vt formale obiectum huius iustitiæ in æqualiter dati, & accepti constituendum videatur, ita vt ius, quod est propriū obiectū huius iustitiæ, nō sit nisi illud, quod, ex inæqualitate vel æqualitate dati & accepti consurgit: nam si ex datione, vel acceptione orta est inæqualitas, huius iustitiæ officium est eam ad æqualitatem reducere. Ita videtur obiectum & ratio nē iustitiæ declarare Arist. 5. Ethic. c. 2. Vbi propterea sentit iustitiam hanc commutatiuam in tribus tantùm generibus bonorum versari, scilicet in pecunia, honore, & salute, & in his cōstituere vel seruare æqualitatem. Et similiter c. 4. assignans iustum commutatiuum, dicit esse in commercijs siue spōte factis, siue in injurijs, quæ fiunt hominibus inuitis: & c. 5. ponit cōmutationem esse materiam & obiectum propriū huius virtutis: in omni autem commutatione dicit esse repassionē; quę in hoc videtur cōsistere, quòd qui per hanc iustitiā aliquid ab alio accipit, necesse est vt tantundē illi reddat aliquo modo, seu tāndē patiatur, seu amittat propter alium. Vnde ad hanc etiā commutationem &

Proponuntur solitæ obiectiones.

Aristot.

repassionē necessariū videtur, vt vtraq; persona, inter quas hæc iustitia interuenit, aliquid vtilitatis & cōmodi accipiat ex tali cōmutatione, ita vt vnū cū alio ad æqualitatem compensetur. Atq; eodem modo ex eadem doctrina Arist. videtur D. Tho. vbiq; explicare hāc rationē iustitię cōmutatiuæ, vt 1. p. q. 21. art. 1. & in 1. 2. q. 114. art. 1. ad 2. & in 1. cont. gent. c. 93. & his locis Caiet. & Ferrar. quos alij recentiores imitantur. Constat autē in hoc obiecto plures imperfectiones includi. Prima, vt persona, quæ hanc seruat iustitiam, sit capax dationis, & acceptionis cum alia. Secunda vt sit capax alicuius cōmodi & vtilitatis, quam ab alio possit recipere. Tertia deniq; vt possit se priuare dominio rei, quā alij tribuit ad constituendam æqualitatem. Quę omnes maximæ imperfectiones sunt. Propter quas videtur D. Thomas absolutè negare citatis locis propriam iustitiam commutatiuam in Deo.

D. Tho. Caiet. Ferrar.

C

Duo verò sunt in hac doctrina, quæ possunt esse occasio errandi. Vnum est, quod nimis cōfunditur cū obiecto formali materiale obiectū; & ex vtroq; ita fit vnum, ac si præcisione mentis vnum non sit ab altero separabile, & illud quod formale est, non possit ad nobiliorē materiam applicari. Aliud est, quia nō distinguitur iustitia cōmutatiua humana à iustitia cōmutatiua secūdùm se: neq; abstrahitur cōmutatio simpliciter seu mutua pactio & cōuentio à ciuili, & quasi materiali cōmutatione, quæ inter homines fit. Vtrūque autē vitabitur recolēdo doctrinam D. Thomæ superiori sectione relatam, scilicet actiones ad alterū secundū suas rationes formales ex rebus humanis nō pēdere: quāuis, prout ad res humanas cōtrahuntur, quodammodo inde species sumant, quæ pertinent ad virtutes humanas, vt humanæ sunt, nō vt tales virtutes simpliciter sunt. Hęc enim doctrina suo modo in iustitia cōmutatiua verū habet. Quod varijs modis declaro; primò, quia si inter homines in illa cōmutatione, & inæqualitate circa illā cōstituēda interuenit ratio iustitiæ cōmutatiuæ, ideo est, quia ius alterius tale est, & tam propriū vt obliget ad eam æqualitatem faciendā: ergo formalis ratio huius iustitiæ posita est in hoc ius: & quòd illud oriatur ex tali, vel tali contractu seu commutatione est materiale. Et ob hanc rationem obligatio & actio soluendi aliquod debitū ex iustitia cōmutatiua inter homines eiusdem virtutis specificæ est, siue oriatur ex voluntario cōtractu, siue ex inuo

7 Solutiones obiectionis propositæ.

luntario

Universidad de Deusto
Biblioteca

luntario, siue ex hac iniuria, siue ex illa; siue etiam ex nulla, sed ex alio titulo: ergo cõtractio iuris iustitiæ commutatiuæ, vt sic, ad talem commutationem humanã & corporalem, vt sic dicam, non est formalis, sed nimis materialis contractio. Si ergo inueniri potuerit ius proprium alteri seruandum secundùm æqualitatem rei ad rem, pertinebit ad iustitiam commutatiuam vt sic, seu formaliter, etiamsi ex tali merita non otiatur.

Iustitiæ commutatiuæ materiam in angelis etiam inueniri.

8 SEcundò, ratio pacti & conuentionis, tã voluntariæ, quàm inuoluntariæ latiùs patet, quàm cõmutatio inter homines, imò & quã pactio inter creaturas: sed cõuentio & pactio mutua sufficit ad fundãdã æqualitatem iustitiæ commutatiuæ: ergo nõ rectè limitatur ad cõmutationes humanas. Maior declaratur primò, quia inter angelos ipsos in pura natura cõsideratos potest talis cõmutatio reperiri, vt si verũ est vnũ angelũ posse vim inferre alteri, posset talis actio esse iniuriosa inter eos, & iustitia obligaret ad illam vim nõ inferẽdã. Itẽ supposito quòd in angelis ex natura rei possit esse deceptio in cõtingẽtibus & liberis, decipere aliũ, vel falsè infamare, esset vera iniuria; vel, si ratione dignitatis & officij sibi inuicem honorem debent, ad iustitiã inter illos pertinebit nõ priuare alterũ honore suo. Prætereà vnus angelus respectu alterius capax est misericordiæ, sicut est capax scandali: Lucifer enim, qui ad superbiam alios induxit, scandalũ eis præbuit, & in hoc contra charitatẽ & misericordiã peccauit. Michael verò, dum alios prædicatione sua in officio cõtinuit, opus misericordiæ exercuit: eadem ergo ratione potuisset exercere officiũ iustitiæ, si ex suo munere, vel alio pacto ad id teneretur. Itaque eo modo quo angeli habent aliqua bona spiritualia, quorũcunque sint domini, si ab alijs possint illa recipere, vel eis priuari, potest in eis inueniri materia iustitiæ commutatiuæ: & huiusmodi sunt honor, fama, libertas ab omni coactione & violentia, & si quid est simile. Vnde iam satis conflat, non rectè coarctari materiam huius iustitiæ ad solos homines. Omitto comparationem hominum cum angelis, & è conuerso, quia, cum inter se non habeant socialem vitam, non videntur inter se exercere has virtutes ad alterũ, præsertim ex obligatione iustitiæ, quod est clarum quoad commutationes voluntarias, & quoad inuoluntarias etiam ex parte hominum. Quid enim nocumenti possumus nos angelis inferre? At verò è conuerso, quoniam ipsi possunt nocere nobis, existimo, considerato tantùm ordine naturali teneri ipsos ex iustitia commutatiua & rigorosa nos non lædere in bonis corporis, vel animi, & etiam in alijs, quorum sumus domini, & ipsi non sunt: quia nullum ius vel dominium habent in nosipsos ex natura rei. Sicut etiam est probabile teneri ad exercẽdam misericordiam nobiscum; de quo aliàs.

Iustitiæ commutatiuæ materiam reperiri in homine respectu Dei.

9 VLteriùs non solum inter creaturas rationales, vel intellectuales, sed etiam inter has & Deũ potest vtrũque genus conuentionis, seu pactionis voluntariæ, & inuoluntariæ reperiri, supposita quidem aliqua imperfectione ex parte creaturæ, nulla tamen interueniente ex parte Dei. Quod primo patet de inuoluntarijs: nam rationalis creatura, peccando infert Deo veram & grauissimam iniuriam, in quo peccat contra iustitiam respectu Dei, & ex eadem manet obligata ad satisfaciendum illi, quantum potuerit: quæ quidem iustitia, formaliter seu abstractè loquendo, dici potest commutatiua, nõ quidem talis in specie vltima, qualis est humana iustitia, quæ inter homines versatur, vt putauit Durãdus: quia debitũ diuinũ excellentius est, quàm humanum; sed talis vt respiciat proprium ius Dei, & in illo intendat æqualitatem seruare, aut reparare prout potest, quod est formale munus iustitiæ commutatiuæ. Quod si ab hac æqualitate facienda deficit in pura creatura; ideo est, quia persona ipsa est impotẽs ad eã faciendã: affectus autem virtutis ad hoc tenderet, si subiectũ posset. Rursus ratione huius iniuriæ manet creatura obnoxia & debitrix condignæ pœnæ, ita vt ex debito iustitiæ eã sustinere teneatur: ergo ex hac parte inter uenire potest iustitia commutatiua formaliter sumpta inter Deum & creaturam ex parte ipsius creaturæ: quo modo autem correspondeat ex parte Dei in huiusmodi materia, infrà declarabimus.

10 Refellitur euasio aduersariorũ

Auctores verò oppositæ sententiæ, vt eluctrant huic rationi, negant posse creaturã veram iniuriã contra Deum facere. Et ratione reddunt, quia nullo bono possunt à Deo auferre, quod ei sit commodũ vel vtile: & ita nullũ damnũ ei inferre possut, & cõsequenter neque

neque propriam iniuriam. Sed tam assertio, quàm ratio nobis valde displicet. Sed de assertione ex professo in materia de Pœnitentia dicendum est: nunc nobis sufficiat illam esse contrariam sententiæ D. Thomæ, & cõmuniori Theologorum, & alienam à modo loquendi Scripturæ, & Sanctorum. Item quòd iuxta eam nulla potest reddi ratio obligationis ex parte debiti diuini ad agendam pœnitentiam de peccato propter satisfacendũ Deo. Nam si peccator Deo iniuriam non intulit, quam satisfactionem, vel recõpensationem illi debet? Poterit ergo pœnitentiæ præceptũ esse positiuum ex parte Dei, sed ad summum ex charitate: quia constitutum est tãquam necessarium medium ad amicitiam Dei recuperandam, vel vitandam æternam pœnam; ex vi tamen satisfactionis, vel recompensationis diuini honoris nulla erit talis obligatio. Deinde, quidquid sit de ratione iniuriæ diuinæ inclusæ in omnibus peccatis mortalibus, in illis, quæ directæ sunt contra honorem Deo debitum, vel gloriã eius, quo modo negari potest esse veram iniuriam? si conuitiũ dictum homini, vel falsum testimoniũ, aut infamatio hominis sunt iniuriæ contra iustitiam: quomodo similes excessus contrà Deũ, non erunt iniuriæ cõtra ipsum? Idẽ argumentũ fieri potest de iniuria per omissionem: quia non reddere homini honorem, quando illi debetur tanquam bonũ eius proprium, est iniuria: ergo similis omissio respectu Dei proportione seruata erit iniuria.

Ostẽditur posse iniuriã irrogari Deo.

In pactis & conuentionibus inuoluntarijs reperitur formalis iustitia inhomine erga Deum.

11 Propria iniuriæ ratio in quo consistat.

Atque hinc intelligitur ratio à priori, quæ ostendit defectum contrariæ rationis; nam iniuriam secundùm adæquatam rationem suam non consistit in diminutione seu læsione boni vtilis, sed in læsione cuiuscunq; boni cuius quilibet ratione vtens sit dominus, siue inde capiat vtilitatem, siue non. Quod patet, tũ quia vbi est dominiũ, est proprium ac rigorosum ius: vbi autem est proprũ ius, si illud lædatur, est iniuria: quia iniuria nihil aliud est, quã priuatio iuris debiti tũ etiam, quia talis læsio fit alteri ipso rationabiliter inuito; nam quilibet dominus eo solo quòd dominus est, rationabiliter vult, vt alius, qui ius non habet, non priuet ipsum re cuius est dñs, siue ab illa capiat vtilitatẽ, siue voluptatem, siue solũ extrinsecũ honorem, aut æstimationem: omnia hæc bona sicut rationabiliter possidentur, ita rationabiliter defendũtur: ergo iustitia cõmutatiua (formaliter & abstractè de ea loquimur) cõtinet hominem ne hoc diuinum ius violet, & Deus ipse, licèt in se damnũ pati non possit, neq; in bonis propriè ipsi vtilibus, aut ad commodum eius pertinẽtibus, potest tamen veram iniuriam pati in his bonis externis, quæ ad eius honorem, gloriã, seu famã pertinent. Et multi Theologi censent, hominẽ qui se occidit, peccare specialiter contra iustitiã, non respectu sui ipsius, quia neq; est dominus vitæ suæ nec datur iustitia ad se ipsum, sed respectu Dei qui est Dominus vitæ: quia destruere rem inuito domino semper est contra propriam iustitiam. Nec refert, quòd Deus non sit inuitus voluntate, quam vocant beneplaciti; nam satis est, quòd nollet fieri voluntate antecedenti: imò satis est, quòd sine volũtate eius id fiat. Sicut nocumenta illata Christo Domino in passione sua reuera fuerũt iniuriæ grauissimæ, quamuis non fuerint cõtra absolutam voluntatem eius quæ beneplaciti vocatur; nam potiùs simpliciter voluntariè passus est; voluntariè (inquam) voluntate acceptante, nõ mouẽte, nec ius aliquod suis interfectoribus tribuente. Ergo neq, ex parte bonorum, in quibus Deus lædituꝛ, neq; ex parte irrationabilis voluntatij aliquid hîc deest ad veram iniuriam.

12 Addo insuper iniustitiã duobus modis cõmitti: primò, affectu tantũ, vt cùm quis desiderat aliũ occidere: secundò etiam effectu, vt cũ volũtariè interficit: & vterque modus habet locũ respectu Dei. Nam, si quis desideret Deũ infamare (v. g.) vel etiam destruere, affectu summã iniustitiã committit: neq; est illud solum formale odium, quia non habet pro obiecto tantùm malum alterius, sed etiã actionem iniustam, quam quis optat ad inferendum tale malũ, si esset possibile. Qui autẽ actu blasphemat, vel falsum testimonium dicit contra Deum, effectu etiam iniustitiam committit. Est autem in humana iustitia quoddam discrimen inter hos duos modos: nam, quando iniuria est tantũ in affectu, non relinquit debitũ aliquod respectu hominis: quia in effectu non est facta inæqualitas: quando verò iniuria fit cũ effectu, relinquit debitũ reparandi ius læsum. Hæc autem differentia partim habet locum etiam respectu Dei, partim verò habet aliquid proprium & dissimile. Nam respectu Dei ipse affectus inferendi Deo aliquod damnum, & detrimẽtum, etiam in bonis internis, & in suo esse, est iniuriosus Deo, quantum ad obiectum actus, tantùm in affectu, quantum verò ad ipsummet actum, etiam in effectu: nam, licèt re ipsa non inferat Deo damnum illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud, quod cupit, actu tamen infert iniuriã A quandam per ipsummet actum, qui est contrarius honori debito à creaturis ipsi Deo. Et ex hac parte, quauis ille actus non reliquat obligationé resarciendi damnum concupitum & non illatum: relinquit tamé obligationem satisfaciẽdi pro iniuria illata per talem actum. At verò, si quis cum effectu talem iniuriam in Deũ intulit, quæ in re ipsa damnum reliquit in bonis externis Dei reparabile per actionem eiusdem hominis, relinquitur obligatio non solũ ad satisfaciendum Deo pro iniuria illata, sed etiam ad reparandum damnum illud, quod est signum propriæ iustitię cõmutatiuæ. Vt in illo exemplo de falso testimonio, cõtra Dei iustitiam, vel veritatem dicto: si quis (v.g.) persuaderet hominibus Deum non esse veracem, sed aliquando mentiri, teneretur, non solùm pœnitentiam agere de tali delicto, sed etiam talem opinionem auferre ab hominibus, non solùm propter bonum ipsorum hominũ, sed multò magis propter ipsius Dei honoré, cui facta est inæqualitas in proprijs bonis; & iustitia postulat, vt ad æqualitatem redigatur, si potest. Ita ergo, vt opinor, satis cõstat, quo modo in actionibus, seu conuentionibus inuoluntarijs inueniri possit habitudo iustitię inter creaturam intellectualem, & Deum.

Tenetur potest homo ad satisfaciendũ pro iniuria, & ad reparandum damnum in bonis externis Dei.

B

Obiectio.

13 PRiùs tamen, quàm de voluntarijs dicam, oportet occurrere alteri obiectioni, quæ hîc etiam nobis fit. Quia videmur confundere virtutes & vitia: nam reddere Deo debitum cultũ dicimus esse opus iustitiæ, cùm tamen opus sit religionis: & similiter sacrilegiũ dicimus esse iniuriam Dei, cùm tamen sit vitium non iustitiæ, sed religioni oppositum. Blasphemiam etiam dicit D. Tho. 2.2.q.13. esse oppositam fidei: & tamen nos dicimus esse contra iustitiam. Præterea, pœnitentiam cũ iustitia confundimus, atque ita etiam confundimus partes potentiales cum subiectiuis contra doctrinam D. Thomæ ab omnibus receptam 2.2.q.80. Denique omne peccatum mortale dicimus esse iniuriam Dei contra iustitiã: ergo etiam omnia peccata cõfundimus in vno vitio, vel singula erunt in duplici specie peccati, vna quæque erit iniustitiæ, quæ est communis omnibus, alia erit species propria.

14 Soluitur. Verùm tamen hæc omnia ex sola quadam æquiuocatione procedunt, quæ facile animaduerti posset. Nunc enim non agimus de iustitia commutatiua humana, quatenus talis est, quo modo agunt de illa Philosophi Morales, & agebat D. Thomas, quando distinxit partes subiectiuas, & potentiales iustitiæ: nos enim non dicimus illam eandem specificam virtutem moralem, quæ inclinat homines ad seruanda alijs hominibus humana iura, inclinare etiam ad Deum; aut iniuriam factam Deo esse cõtra talem iustitiam: neque etiam dicimus religionẽ esse partem subiectiuam illius iustitiæ, sed potentialem iuxta modum loquẽdi D. Thomæ: Obiectio autem facta procedit, ac si de iustitia hoc modo loqueremur. Agimus ergo formaliùs & abstractiùs de iustitia, & dicimus esse in homine virtutem quandam moralem inclinantem voluntatem hominis ad seruãdum illæsum omne ius, & dominium diuinum quodcunq; illud sit, & quacunq; ratione ab homine lędi possit, siue in effectu, siue in affectu: & consequenter inclinantem etiam ad resarciendam omnem inæqualitatem, & iniuriam contra Deum factam, quantum in homine fuerit: & hanc virtutem dicimus habere formalitatem iustitiæ commutatiuæ, quantum ad munus & obiectum formale, quod est ius proprium alterius seruare seu tribuere. Et quanquam in nobis deficiat à ratione iustitiæ politicæ, seu ciuilis, quia nõ potest æquale reddere Deo, vt in simili loquitur D. Tho. 3.p.q.85.art.1. tamen ille defectus, vt suprà dicebam, magis est in persona, & effectu, quã in virtute, & affectu, quem ipsa perficit: & ideo nec minuit rationem iniuriæ ipsi contrariæ, quin potiùs auget illam, & facit esse altioris rationis in suo ordine: neque etiam minuit debitum, sed rigorosiùs obligat ad reddendum Deo ius suum, quàm iustitia humana homines obliget. Sicut videmus in promissione facta Deo, vel homini, quòd illa, per se loquẽdo, rigorosiùs obligat, quàm hæc, etiamsi talis sit vt ad iustitiam commutatiuam pertineat.

Quæ sit iustitia in homine erga Deum.

D. Tho.

C

15 Ad obiectionem ergo negamus sequi cõfusionẽ vllam, nam reddere cultum Deo debitum, non dicimus pertinere ad iustitiam cõmutatiuam humanam, sed ad diuinã, quæ alio nomine religio appellatur. Sicut etiam verè dicimus reddere Deo vota promissa ad fidelitatem pertinere, non tamen ad quamcunq; seu homini debitam, sed ad illam, quæ Deo debetur, quæ lõgè maior est, & religio etiã appellatur, siue hæc virtus vna species sit, siue plures: siue sub se claudat debita diuersa-

uersarum rationum, siue non; quod nunc non refert. Necessarium tamen est aduertere duobus modis posse nos loqui de religione, primo vt dicit totum genus quoddã virtutis moralis reddens debitum Deo, secundo prout specialiter dat solum cultum honoris; per modum obseruantię cuiusdam, hic priori modo loquimur, & sic dicimus claudere sub se iustitiam, quam homo seruare debet erga Deum, siue omnis virtus sub hac generali ratione contenta participet propriè hanc rationem iustitiæ, siue non, de quo aliàs. Similiter ergo sacrilegium non est iniuria contra iustitiam commutatiuam humanam; est tamen contra iustitiam Deo debitam. Et idem dicitur de blasphemia, quæ si sit contra veritatem fidei, licèt sub hac ratione dicatur fidei opponi: re tamen vera est directè sacrilegium quoddam contra religionem: sicut laus diuina actus proprius religionis est, quanuis, vt procedit à fide, & est illi conformis, sit etiam fidei confessio. Neque est nouum eundem actum diuersis respectibus opponi diuersis virtutibus, vt adulterium temperantiæ, & iustitiæ: & furtum in Ecclesia factum iustitiæ humanæ, & diuinæ, seu religioni. De pœnitentia autem nihil est quod dicamus, quia iam supposuimus non esse iustitiam commutatiuam, qualis est inter homines: dicimus tamen esse quandam iustitiam ad Deũ, cuius materia est commutatio quædam, vt expressè dixit D. Thomas 3. part. quæst. 85. articul. 1. & ita est quædam iustitia commutatiua: deficiens quidem in nobis à iustitia humana in æqualitate constituenda, quia non potest; excedens tamen in rigore debiti, & in veritate & proprietate iuris alterius, quod seruare intendit, quantum potest. Rursus ad illud de partibus iustitiæ subiectiuis, & potentialibus iam responsum est. Et, vt clariùs tollatur æquiuocatio, dicamus vno verbo, religionem pœnitentiam, ac denique omnem virtutem, quæ Deo reddit ius proprium eius, comparari posse, vel ad specialem iustitiam humanam, & sic non esse partem subiectiuam iustitiæ commutatiuæ, sed potentialem, aut reductiuã, vel posse comparari ad quendam conceptum communem, siue generícum, siue analogum virtutis reddentis alteri ius suum proprium secundùm æqualitatem rei ad rem, quantum potest: & sic fatemur esse partem subiectiuam, quia hæ virtutes apertè conueniunt in hac formalitate, secundùm quam potest abstrahi conceptus superior claudens sub se illas virtutes vt inferiores, quod est esse partes subiectiuas. Vltima denique obiectio non vrget, quia solùm concludit omnia peccata mortalia conuenire in malitia auersionis: quam nunc dicimus propriè consistere in iniuria, quæ fit Deo: differre autem in malitia conuersionis, quam vnumquodque ex suo obiecto habet: de quarum diuersitate alibi dicẽdum est latiùs.

A

B

C

16 De cõmutatione voluntaria.

Venio ad alteram partem de voluntaria commutatione seu conuentione: nam hæc etiam interuenire potest inter Deum, & hominem absque vlla imperfectione ex parte Dei. Quod primum patet in conuentione quæ inchoatur (vt sic dicam) ex parte creaturæ: nam per votum homo voluntariè se obligat Deo, & quasi pacisci tur cum illo. Quod clariùs apparet in votis illis conditionatis, quibus aliquid Deo vouemus, si ipse nobiscum aliquid operetur: quale fuit illud Iacob. Genes. 28. *Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, &c. cunctorum, quæ dederis mihi decimas offeram tibi*: Ibi enim interuenit pactum quoddam & promissio sub conditione operis, ex qua sine dubio oritur obligatio, quæ licèt propter excellentiam Dei ad religionem pertineat, in ea tamen seruatur forma commutatiuæ iustitiæ; & in ea seruanda est æqualitas rei ad rem, non simpliciter, sed secundùm exigentiam pacti ac promissionis: quid ergo ibi deest ad sufficientem commutationem, quæ possit fundare proprijssimum & rigorosum ius, quod est formale obiectum iustitiæ commutatiuæ?

Genes.

17 Dicere enim hoc deesse, quòd scilicet id quod creatura offert, aut promittit Deo, non cedit in vtilitatem & commodum eius, valde friuolum est, vt suprà est tactum, & sæpe repetere necessarium erit: quia in hoc maximè videntur hærere, qui iustitiam inter Deum & hominem impugnant: quasi verò non sit maioris momenti, & æstimationis, quòd aliquid pertineat ad honorem & æstimationem alterius, quàm ad vtilitatem, vel commodum. Quòd si in nobis honor & fama respectu aliorum hominum propter vtilitatem æstimantur, ideo est, quia sunt inferioris ordinis: diuinus autem honor & gloria per se se æstimabilia sunt, alioquin Deus per sua opera hæc non intenderet, neque in diuina Scriptura tanto verborum pondere commendarentur: ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

possunt esse sufficiens materia iustitiæ, & A si non sit alia vtilitas, vel commodum Dei. Alioqui nec materia specialis fidelitatis erunt, nec alicuius specialis obligationis ad Deum, quæ ex tali voto nascatur: si enim Dei nihil interest opus illi promissum, nihil etiam æstimabit quod fiat, nec ne, sed ad summum intercedet ibi quædam ratio seu obligatio veritatis quæ quodammodo leuior erit, quàm in promissione facta homini, cui est vtilis res promissa: at constat hoc esse falsum ex certa & communi omnium sententia: ergo signum est spectandum esse in his obligationibus diuinum eultum, & honorem tanquam rem quandam specialiter illi debitam, ad quam potest acquirere nouum & speciale ius ex promissione, vel pacto hominis cum ipso, etiamsi ex illa re nullam vtilitatem, vel commodum reportet: ergo hoc etiam non obstat, quominùs redditio talis iuris formaliter ad iustitiam pertineat, fundatam in illa commutatione seu conuentione; quæ proinde formalem rationem iustitiæ commutatiuæ habebit.

Iustitiæ commutatiuæ materiam reperiri inter Deum & hominem etiam ex parte Dei.

18 EOdem fere modo possumus hoc declarare ex parte ipsius Dei, seu in conuentione & pacto, quod in voluntate & promissione illius inchoatur. Nam quòd Deus huiusmodi pactum cum hominibus sæpe faciat, in Scriptura sacra frequentissimum est: & in priori relectione id satis ostendi, & declaraui quomodo huiusmodi promissiones cum omni proprietate intelligendæ sint. Quòd verò interueniat ibi commutatio quædam ad iu-
D. Thom. stitiam pertinens, docuit expressè D. Thomas in citato loco, tertia parte, quæstione 85. articulo tertio, dicens tam in retributione, quàm in recompensatione inueniri materiam iustitiæ: *Quia vtrumque est commutatio quædam.* Quando ergo Deus paciscitur cum homine de retribuendo illi tali præmio, si ipse tale opus, seu meritum exhibeat, ibi interuenit commutatio quædam: cùm ergo constet totum hoc fieri sine imperfectione ex parte Dei, constat etiam voluntariam commutationem, quæ posit esse materia iustitiæ, formaliter & abstractè sumptam non includere imperfectionem. Quòd autem illa conuentio, supposito opere requisito ex parte hominis, conferat illi speciale ius proprium & condignum, constabit latiùs ex sequente assertione. Nunc sufficienter declaratur ex principio suprà posito ex D. Paulo sumpto, quòd ratione talis iuris retributio, quæ fit homini propter tale opus non est gratuita donatio, sed solutio: est ergo proprij iuris retributio, quæ erat formalis ratio commutatiuæ iustitiæ: ergo in commutatione ad hanc iustitiam formaliter necessaria nulla imperfectio inuoluitur. Quod possem hìc latiùs explicare exemplo satisfactionis Christi, & pacti, quod inter ipsum & æternum Patrem intercessit, ratione cuius vtrinque interuenit perfecta & rigorosa iustitia: quia verò in proprio loco id latiùs egi, repetendum hoc loco non censeo.

B

Quomodo datum & acceptum sit materia huius iustitiæ.

EX quibus omnibus colligitur primò quo sensu sit intelligendum, & qua ratione sit verum, materiam iustitiæ commutatiuæ esse æqualitatem dati, & accepti. Nam, si hoc intelligatur de datione & acceptione cum mutua vtilitate, & dominiorum translatione, inuenietur id quidem in humana iustitia; & fortasse non semper, sed frequenter, vt postea declarabo: per se tamen ac formaliter id non spectat ad rationem iustitiæ commutatiuæ. Neque ex illa adeo materiali intelligentia potest sufficiens ratio & à priori reddi, ob quam proprium huius iustitiæ munus huiusmodi commutationem includat, vel supponat. Verus ergo ac formalis sensus est requiri commutationem aliquam, id est, exhibitionem alicuius actionis vel passionis ex parte vtriusque extremi seu personæ, vt verum & proprium ius iustitiæ inter eas intercedat: quod variis exemplis, & inter varias personas satis declaratum est. Ratio verò à priori esse videtur, quia iustitia commutatiua inclinat voluntatem ad reddendum alteri, quod est aliquo modo suum ratione dominij, aut æquiualentiæ iuris: & ideo includit etiam necessitatem quandam, quam nomine debiti significamus. Hæc autem necessitas, si sit ad aliquid dandum alteri, necesse est vt oriatur, aut ex iniuria, vel læsione alteri facta, aut

19

C

Ratio à priori.

aut ex aliquo contractu, aut quasi contractu cum eo inito: nam, si vtrumque horum desit, non est vnde possit oriri talis necessitas, sed erit voluntaria & liberalis donatio. Vel aliter (& in idem fere redit) quia qui retribuit aliquid ex hac iustitia, non supponit ius alterius expletum (vt ita dicam) nam si ita se haberet, nihil aliud postularet ratione talis iuris: & ideo etiam dici solet, quòd hæc iustitia tendit ad faciendam æqualitatem rei ad rem, seu ad proprium ius, quod alter habet ad talem rem. Actus ergo, & debitum huius iustitiæ supponit inæqualitatem, vel factam, vel non ablatam ab eo, qui ex vi iuris alterius obligatur ad æqualitatem constituendam: sed hæc obligatio constituendi hanc æqualitatem non potest oriri nisi ex actione inuoluntaria, & iniuriosa alteri, vel ex voluntario pacto: ideoque semper officium huius iustitiæ dicitur esse per modum cuiusdam commutationis: sic igitur satis constat quo modo & qua ratione materia huius iustitiæ sit commutatio aliqua cum æqualitate dati, & accepti.

20 Obiectio. Solùm video hìc obijci posse, etiam in iustitia humana debitum illud, quod ex promissione simplici nascitur posse ad hanc iustitiam pertinere, & tamen ibi non interuenit æqualitas dati & accepti, quia promittens nihil accepit, sed solùm dat ex iustitia, postquam liberaliter promisit. Vnde neque etiam est ibi commutatio vlla, etiam in sensu à nobis declarato, quia ex parte eius, cui fit promissio, nihil exigitur, quod det, aut faciat, ratione cuius possit ibi commutatio inueniri. Hæc verò obiectio solui posset, negando ex simplici promissione oriri obligationem huius iustitiæ, sed fidelitatis tantùm, vt in altera relectione declarani. Quia verò ibidem dixi aliquam promissionem simplicem, id est, nullum onus, aut obligationem alteri imponentem, posse dare ius iustitiæ; & in hac potest etiam procedere obiectio facta, ideo aliquid addendum est. Nimirum talem promissionem includere aliquam liberalem donationem, scilicet ipsius iuris, quod alius ex vi promissionis acquirit: quod oportet vt moraliter æquiualeat dominio rei, si est verum iustitiæ ius; quod, cùm sit de nouo acquisitum per promissionem, & non titulo iustitiæ, necesse est vt fuerit gratuitò donatum: & ideo dicebamus illam non esse puram promissionem, sed aliquid

Solutio.

C

A donationis includere: & quoad hoc est verum nullam ibi interuenire commutationem, neque æqualitatem dati & accepti: quia nondum interuenit opus huius iustitiæ. At verò post acquisitum hoc ius per talem promissionem seu donationem, retributio, quæ postea fit, iam est opus huius iustitiæ: & licèt formaliter non interueniat ibi datum & acceptum, virtute tamen interuenit, quatenus is qui promisit, iam moraliter apud se retinet rem alterius, seu ad quam alter habet ius proprium, sicut si à principio res ipsa donata est liberaliter, iustitia postea obligaret ad non accipiendam illam inuito altero: ita, licèt à principio non fuerit data ipsa res, sed ius ad illam, iustitia postea obligat ad non retinendam illam altero inuito eo tempore, quo illi danda est. Consistit ergo in hoc talis commutatio, quod dum alius soluit promissum, in altero extinguitur ius quod in alium habebat.

B

Vbi etiam est aduertendum, & addendum superioribus, quòd licèt hæc iustitia ad debitum seu officiũ suum positiuum, vt sic dicam, quod consistit in tribuendo, prærequirat, vel includat commutationem aliquam ex actione vel passione voluntaria vel inuoluntaria; tamen ad officium priuatiuum ex eadem iustitia debitum, quale est non inferre damnum vel læsionem, non requirit pro tunc aliam actionem, vel commutationem; sed ex natura rei sequitur ex dominio, quod alter habet, vel ex natura sua, vel ex origine, vel vndecunque, etiam ex simplici donatione. Sic ergo in prædicto casu de promissione, ius semel per illam acquisitum obligat ex iustitia, vt non lædatur: & quia hoc stare non potest nisi per exhibitionem rei promissæ, ideo iam iustitia ad illam obligat. Rectè autem declarat argumentum, mutuam acceptionem & dationem in eo rigore, quo aduersarij volebant, non esse adæquatam materiam iustitiæ. Et à fortiori conuincit, ad exercendum hoc opus iustitiæ erga alterum non esse necessarium, vt qui ex iustitia tribuit, aliquod commodum ab alio reportet: nam, qui ex iustitia soluit promissum, nihil commodi, vel vtilitatis accipit. Denique conuincit formale ius huius iustitiæ non esse aliud, quam ius proprium alterius vt explendum, & seruandum illesum.

21

Opusc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Materia remota iustitiæ commutatiuæ quæ sit.

22 SEcundò infertur ex dictis, quo modo verum sit, iustitiam commutatiuam tantùm versari circa tria bona, pecuniam, honorem, & salutem. Ad summum enim habet hoc verum in iustitia humana, quia solùm in his bonis videtur vnus homo posse alterum lædere, aut aliquid retribuere: quanquam oportet sub honore famam comprehendere, & sub salute omnia intrinseca bona corporis, omnemque vsum membrorum eius; sicut sub pecunia comprehendi debent omnia bona eiusdem ordinis, quæ pecuniæ æstimabilia sunt. Et adiungi præterea possunt bona animæ, vt sunt veritatis cognitio, aut scientia, vel virtutis operatio, aut liber consensus in aliquare: omnis enim iniuria, quæ circa hæc bona fit, aut per violentiam, aut per iniquam deceptionem, materia est iniustitiæ commutatiuæ, & consequenter oppositæ actiones materia sunt commutatiuæ iustitiæ; & ius in illis bonis fundatum ad obiectum eiusdem virtutis pertinet: quanuis, quia in his bonis non potest homo lædere alterum nisi per actiones corporis, possit hæc materia ad illa tria membra reduci, sicut in simili dicebamus suprà de liberalitate. In hoc enim non immoror, quia vt dixi, solùm verum habet in iustitia commutatiua humana & ciuili. Hinc autem colligere omnem iustitiam commutatiuam in tota sua C amplitudine ad hæc bona humana sic coarctari, vt illa tantùm respiciat tanquàm adæquatam materiam improbabile quidem est, quia neque illatio habet fundamentum; neque consequens potest aliqua ratione probabili suaderi. Quod quidem optimè declaratur exemplo misericordiæ: nam, si illam consideremus, quatenus homines inter se possunt illam exercere, certè materia adæquata eius sunt hæc bona materialia, quibus vnus homo potest alteri subuenire, vel in ordine ad salutem corporis, vel ad honorem seu famam: Quòd si etiam in ordine ad bona spiritualia illi subuenire potest, solùm est inedijs actionibus corporis. Neque Aristoteles potuit ampliorem materiam in humana misericordia cognoscere: nos autem intelligimus etiam per interiores actus orando, A & satisfaciendo posse misericordiam erga alium exerceri. Item agnoscimus externas actiones sacramentorum, quæ diuiniorem quandam virtutem habent, quàm ratione naturali cognosci possit; & vt sic possunt etiam esse materia misericordiæ; & suo etiam modo possunt esse materia iustitiæ in his, qui ex officio tenentur eas exercere. Quis ergo inferet, quia misericordia humana vltra hanc materiam non extenditur, omnem misericordiam, seu misericordiam secundùm se his terminis coarctari? Sicut ergo talis illatio seu consecutio in misericordia nullius momenti est, ita etiam in iustitia commutatiua.

Est ergo considerandæ formalis ratio, 23
ob quam illa bona sunt materia iustitiæ inter homines, nimirùm quia in his bonis, & B non in alijs potest vnus homo vel alium lædere, vel ditiorem efficere, seu aliquo modo iuuare: ideoque circa eadem tantùm bona potest vnus homo habere proprium ius respectu alterius hominis. Si ergo dentur personæ intellectuales, inter quas possit esse communicatio in alio genere bonorum, & consequenter possit etiam esse ius proprium ad tale bonum, qualecunque illud sit, respectu alterius personæ, quæ illud potest, & debet conferre, vel operari, omne tale bonum erit materia huius iustitiæ, quandoquidem est sufficiens ad fundandum ius proprium, quod est adæquatum obiectum formale huius iustitiæ. Materia igitur adæquata iustitiæ commutatiuæ vt sic, erit omne illud bonum, quod quis debet, & potest conferre alteri ex vi proprij iuris, quod in alio est ad tale bonum.

Contrapassum quo modo ad hanc iustitiam requiratur.

TErtiò colligitur ex dictis, quo sen- 24
su accipiendum sit, de ratione iustitiæ commutatiuæ esse repassionem, seu contrapassum. Dicti enim auctores hinc colligere videntur, duo esse de ratione formali iustitiæ commutatiuæ. Vnum est, vt qui ex hac iustitia aliquid confert alteri, aliquid vtilitatis ab alio accipiat; vel certè quòd ab eo tantundem nocumenti acceperit. Aliud est, vt qui ex hac iustitia aliquid alteri confert, ex hoc ipso patiatur, aliquid mali vel oneris sustinendo, vel saltem dominio illius rei, quam præbet

præbet alteri, se priuando. Vtrumque ve- A
Non est de ratione iustitiæ cõmutatiuæ mutua vtilitas illãtis & recipientis.

rò est falsum. De primo id ostensum est, etiam in humana iustitia, in solutione promissionis obligantis ex iustitia: nam qui sic soluit, nihil ab alio accipit vtilitatis. Omitto sæpe solui inter homines ex iustitia stipendium pro opere nullius vtilitatis, imò nec voluptatis, vt si quis det alteri stipendium vt interficiat, mutilet, aut flagellet, vel percutiat seruum, vel amicum innocentem, ex quo nulla vtilitas prouenit danti stipendium: & nihilominùs alter iustè accipit. Quòd si dicas expleri appetitum eius, & voluptatem, illamque esse vtilitatem quandam; hoc est abuti terminis: aliàs implere voluntatem Dei, operando quod præcipit, esset aliquid facere in vtilitatem eius. Vel certè, vt tollatur contentio de vocabulis, si nobis datur, hunc modum operandi in gratiam alterius esse satis ad rationem iustitiæ, id est, quod nos præcipuè intendimus, vt concludamus esse in Deo veram iustitiam, vt infrà dicemus. Et similiter, si dicatur illud opus ex se esse dignum tali mercede, & per accidens esse, quod huic non sit vtile, non satisfit; tum quia, si vtilitas est adeo necessaria ad iustitiæ debitum, sicut per accidens illud opus non est vtile, ita per accidens non debebitur illi merces: maximè si inutilitas ab operante præuisa sit: tum etiam quia hinc nos colligimus non esse vtilitatem necessariam, sed dignitatem operis cum sufficiente respectu ad alterum, qui possit obligationem fundare, siue ille sit vtilitatis respectus, siue pacti, siue quilibet alius similis.

25 Aliud item membrum falsum simpliciter est. Primò quidem ex generali ratione
Non requiritur ad iustitiam, vt sic, vt qui retribuit mali aliquid patiatur.

iustitiæ, & compensationis condignæ; ad quam per se necessarium est, vt ius alterius exæquetur: quòd autem hoc fiat per priuationem dominij alterius per accidens est, vt in superioribus latè est declaratum. Et nunc addimus exemplum misericordiæ: nam, si quis consideret modum, quo inter homines hæc virtus exercetur, inueniet regulariter non fieri sine aliqua huiusmodi repassione. Nam, dum aliquis subuenit alteri, vel se priuat dominio rei suæ, vel saltem vsu; aut onus aliquod vel laborem suscipit. Dicet ergo propterea aliquis repassionem in hoc sensu sumptam esse de ratione misericordiæ vt sic, ac proinde in Deo non esse veram misericordiam? Ergo, quanuis misericordia humana hanc imperfectionem habeat regulariter adiunctam ex imperfectione subiecti, & rerum vel actionum eius, vel dominij, quod in eas habet; nihilominùs id non est de ratione misericordiæ, vt sic. Et ratio est, quia misericordia contenta est subleuando miseriam alterius: quòd autem hoc fiat cum priuatione vel nocumento subleuantis, accidentarium id est. Propter quod Seneca lib. 6. de beneficijs, capit. 12. & D. Thom. 2. 2. quæst. 106. articul. 3. ad 5. dixerunt. *Summa malignitatis est non vocare hoc beneficium, nisi quod dantem aliquo incommodo afficit.* Idem ergo est proportionaliter de iustitia. Dico autem, *Regulariter*, quia interdum vnus homo potest subuenire alteri propriè, non se priuando dominio vel vsu alterius rei; imò in propriam vtilitatem B operando scilicet, pro alio orationem effundendo quæ in sinum eius conuertatur. Idemque suo modo habet locum in iustitia inter homines, quando quis ex officio ratione stipendij accepti similem orationem effundere tenetur. Repassio ergo, seu contrapassum, generatim ac formaliter loquendo, solùm est de ratione iustitiæ commutatiuæ in hoc sensu, quòd tanta debet esse retributio vnius, quanta fuit operatio alterius: & quòd, sicut retributio procedit ab vno ad alterum, ita opus alterius fiat cum aliquo respectu alteri proportionato, vt magis insequente assertione explicabitur, tam in retributione præmij, quàm in vindicatione pœnæ: in his enim functionibus maximè inuenitur hoc contrapassum: nam in simplici solutione debiti, præsertim ex sola promissione procedentis, videri potest non ita propriè inueniri, nisi repassio tantùm dicatur vt vnus det, quàtum promisit, & alius amittat ius, quod acceperat. *Seneca. D. Thom.*

Quartò ex dictis satis constat, nullam ex 26
imperfectionibus, quæ in commutatiua iustitia inueniri objiciebantur, pertinere ad iustitiam commutatiuam formaliter sumptam, sed ad summum ad humanam, quatenus talis est: præter imperfectiones autem dictas nulla alia excogitata est, aut facilè fingi potest: ergo sufficienter etiam hoc modo probata manet assertio posita, nimirùm hanc iustitiam ratione sui obiecti formalis nullam imperfectionem includere: quod magis ex sequenti assertione patebit.
Conclusio totius discursus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iustitia commutatiua Dei in retributione meritorum quomodo vera ac propria sit.

27 Assertio 4. EX his ergo dicendum est, in Deo esse proprium attributum iustitiæ habens quandam conuenientiam formalem, etsi analogam cum iustitia cõmutatiua creatu, ratione cuius propria & formalis iustitia commutatiua dici potest, licèt à rigore huius iustitiæ, prout est in creaturis, aliquo modo discrepet seu differat in obiecto formali suo: atq; hanc iustitiam maximè Deus exercet in retribuendis præmijs meritorum, vel condignis satisfactionibus acceptandis. Plures partes habet hæc assertio, quas sigillatim probabimus. Et inprimis generatim quòd in Deo sit hoc attributum iustitiæ cõmutatiuæ ex dictis hactenus facile cõcluditur. Primò, quia omnis virtus, quæ formaliter sumpta perfectionem dicit sine imperfectione in Deo formaliter inuenitur, vt in secunda assertione declaratum est: sed iustitia commutatiua vt sic dicit perfectionem, vt per se notum est, & nullam includit imperfectionem, vt in tertia assertione est probatum: est ergo in Deo formaliter, eritq; vnum ex attributis eius. 1. Ratio. Secundò, quia in Deo est propria iustitia, vt ostendimus, & illa habet formalem aliquam conuenientiam cum iustitia commutatiua humana, non tantùm secundùm communissimam rationé iustitiæ, sed etiam in his, quæ propria sunt iustitiæ cõmutatiuæ prout à distributiua, vel legali distinguitur: ergo secundùm talem rationem verè ac propriè dicitur illud attributum diuinum iustitia commutatiua. Minor ex dictis etiam constat, quia proprium iustitię cõmutatiuæ est respicere ius proprium, & particulare alterius, & illud explere seu tribuere secundùm æqualitatem seu proportionem rei ad rem: hoc enim munus non spectat ad iustitiam legalem, nec ad distributiuam, vt postea videbimus: est ergo propriũ cõmutatiuæ, & tamé illud exercere iustitia diuina potest, vt ex priori puncto generatim patet, quia in illo actu nulla inuoluitur imperfectio. Et quòd ita se habuerit circa Christi Domini meritum, & satisfactionem, alibi ostendimus, & de cæteris hominibus id statim breuiter attingemus.

28 Consequentia verò prima probatur, tum quia iustitia secundùm illum conceptum communem iustitiæ increatæ, & soli A commutatiuæ creatæ, non est iustitia absolutè & in communi sumpta, quia nõ est communis ad iustitiam commutatiuam, & legalem; neque etiam potest alia particularis determinatio illi addi, vt patet facilè discurrendo per omnes species iustitiæ hactenus excogitatas: ergo optimè dicitur esse iustitia commutatiua abstrahens à creata, & increata, tum etiam, quia tota definitio iustitiæ commutatiuæ formaliter sumpta, vt à nobis declarata est, conuenit huic communi rationi iustitiæ, & consequenter etiam iustitiæ diuinæ secundùm modum propriũ. Vnde tandem possumus retorquere argumentum, quod fiebat contra nos: nam iustitia commutatiua est, quæ constituit æqualitatem in datis & acceptis: sed in Deo est iustitia constituens æqualitatem in datis & acceptis formaliter hos terminos intelligendo, vt suprà declarauimus: ergo est in Deo B propria iustitia commutatiua.

Vt autem intelligatur differentia inter iustitiam commutatiuam increatam, & creatam, quam in secunda parte assertionis tetigimus, aduerto plures differentias excogitari posse inter ius iustitiæ commutatiuæ, quod habet vnaquęque creatura respectu alterius, & quod habet respectu Dei. Prima est, quòd potest vna creatura habere ius in aliam independens à voluntate, & promissione eius, quia vel ex natura sua, vel ex speciali dono Dei, vel alio titulo potest habere tale dominium, vel ius sine vllo concursu vel dependentia alterius creaturæ. Et eadem ratione ex vi talis iuris ex naturali rectitudine rationis oritur in alia creatura necessitas quædam non violandi illud ius, seu seruandi C illud, quatenus ad illius munus spectat. At verò respectu Dei nullum esse potest ius iustitiæ, quod ab ipso collatum non sit: quia, cùm sit aliquod bonum, necesse est esse collatum ab ipso: & eadem ratione semper ab illius voluntate pendet: ideoque dominium creatum ex sola vi sua non potest esse tale, vt Deo inferat necessitatem seruandi, vel soluendi illud, nisi in virtute prioris voluntatis, & promissionis eius: quia voluntas diuina semper est libera suprema libertate: & ideò, nisi ipsa se necesitet, vt sic dicam, ex priori suppositione seu promissione (quę potiùs est rectitudo, & immutabilitas, quàm necessitas) à nullo obiecto creato necessitari potest ad aliquid agendum extra se, conferendum, aut conseruandũ. Secundò, ius creaturæ vnius respectu alterius potest esse omnino

29 Commutatiua iustitia increata quomodo differtà creata.

1. Differentia.

nino præcisum à iure, vel dominio illius: A quia quælibet creatura habet iura, vel dominia finita; neque in hoc est ordo per se, & essentialis inter creaturas capaces dominij & iuris, vt sunt solę intellectuales, & rationales, nam quòd vnus homo sit sub dominio alterius & est accidentarium ex aliqua humana introductione, vel conditione, & nõ est intrinsecè in omnibus actibus & rebus, quæ subesse possunt humano dominio. At verò Deus ita est supremus & vniuersalis dominus omniũ, vt nullum bonum, dominiũ, aut ius possit in creatura inueniri, quod nõ necessario sit sub dominio Dei altiori, & perfectiori modo: hoc enim spectat ad suprema Dei perfectionẽ, & oritur ex intrinseca dependentia cuiuscunq; boni creati à potestate, & voluntate Dei. Atq; hinc fit tertiò, vt B quando creatura habet propriũ ius iustitiæ cõmutatiuę in aliã, quodammodo sit illi superior, habeatq, eam sibi subiectã secũdùm eam rationẽ: quia ex vi sui iuris necesitatẽ illi infert seruandi, vel soluendi tale ius: necesitatem (inquã) per se loquendo, directiuã, & si vires habeat, etiã coactiuam, quantum est ex vi talis iuris, si aliter non possit æqualitatẽ illius ab alia creatura obtinere. At verò respectu Dei fieri nõ potest, vt creatura tale ius habeat, quia manifestè supponit imperfectionem in debitore talis iuris: esse enim subiectũ alteri, quacunq; ratione imperfectio est, vel imperfectionẽ supponit: maximè verò, si ex proprio & intrinseco iure alterius talis subordinatio oriatur. Repugnat etiam hoc cum supremo dominio Dei, C vt est declaratum ex dictis.

3. Differentia.

30 Iustitię cõmutatiuæ diuersę sũt si diuersa respiciant iura.

Satis igitur iam constat, si rationalis creatura ad Deum comparata habere potest aliquod propriũ iustitiæ ius, illud esse longè diuersum à quolibet iure iustitię cõmutatiuę, quod vna creatura habet respectu alterius: nam differẽtię assignatæ satis ostendunt formalem differentiam inter talia iura. Rursus hinc vlteriùs constat, iustitias, quæ respiciũt hæc diuersa iura differre etiam inter se formaliter secundùm proprias & quasi specificas rationes iustitiæ commutatiuæ. Probatur, quia differunt in proprijs obiectis formalibus: nam formale obiectum iustitiæ est ius alterius: ergo iustitiæ, quæ intra latitudinem commutatiuæ iustitiæ respiciunt iura diuersarum rationũ, formaliter differũt sub illa communi ratione: quia est distinctio orta ex obiectis formalibus, seu considerata in ordine ad illa; & non solùm ex distinctione

31

32

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regula ad cognoscendum, sit ne in Deo formaliter virtus aliqua.

ctus aliquis seu munus virtutis, quod in hominibus inuenitur, secundùm propriam ac specificam rationem suam in Deum formaliter ac propriè transferatur, quàm hæc, nimirùm vt inspiciamus, an talis actus virtutis secundùm aliquid sibi proprium, & in quo ab alijs actibus virtutum & obiectis earum in nobis distinguitur, in Deo inueniatur secundùm formalem aliquam conuenientiam in aliqua honestate virtutis: vbicunque enim hoc inuenitur, talis virtus verè ac formaliter dicetur esse in Deo secundùm propriam rationem formalem suã. Ratio est clara, quia specifica nomina harum virtutum, primò sunt imposita ad significandas has virtutes in hominibus, quantũ ad nominis impositionem: hæc enim à rebus priùs nobis notis incipit, vt rectè declarauit D. Thom. 1. part. quæst. 13. artic. 7. Vt autem res significata per tale nomen in Deo formaliter inueniri dicatur: & consequenter tale nomen de Deo propriè dici, nõ est expectandum, vt integra ratio specifica talis virtutis, prout in homine reperitur, in Deo inueniatur: id enim impossibile est, quia semper in creatura includit limitationem aliquam, non solùm quasi materialem seu entitatiuam, sed etiam in ordine ad obiectum formale, quantum in homine attingi potest, vt in misericordia, & amore declaratum est: estque idem in alijs: hæc autem limitatio repugnat diuinæ perfectioni, vt per se notum est. Et declaratur præterea, quia licèt dicantur quædam virtutes creaturarũ secundùm proprias & specificas rationes inueniri in Deo, esseque attributa eius: nunquam tamen intelligendum est tales virtutes esse eiusdem speciei in Deo, & in nobis, quantumuis formaliter præscindãtur: quod per se notum est, quia non vniuocè, sed analogicè tantùm in tali ratione formali conueniunt: vnde neque etiam possunt omnino conuenire in obiecto formali, quasi specifico, & vltimo, cùm ratio virtutis, & obiectũ formale proportionem secuẽt. Relinquitur ergo, vt specificæ virtutes humanæ solùm possint Deo attribui formaliter secundùm proprias rationes, secundùm aliquam conuenientiam, quam in proprijs rationibus habent cum perfectione formali Dei; secundùm quam concipimus in Deo attributum distinctum ab alijs, vt in exemplo amoris & misericordiæ satis declaratum est; secundùm quem modum ostensum iam est munus iustitiæ commutatiuæ in Deo inueniri: non

D. Thom.

est ergo cur in significatione huius vocis hæreamus, quando de re constat: neque etiam est cur aliter in hac virtute nominibus vtamur, quàm in alijs, cùm modus conuenientię & attributionis dissimilis non sit.

Quomodo in meritis & præmio iustorum conditiones iustitiæ commutatiuæ inueniantur.

33

SVperest iam vt tertiam partem conclusionis probemus: suppositis autem, quæ diximus, nemo illam negabit. Nam omnes fatentur, si in aliquo opere Deus potest exercere propriam iustitiam commutatiuam, maximè facere in retributione operum iustorum, inter quos etiam Christum Dominum comprehendimus, ac in primo, ac singulari loco ponimus: vnde si qui negant in tali opere inueniri hanc iustitiam, solum est, quia existimant simpliciter & in omni opere Deo repugnare: ergo posita contraria hypothesi, quam hactenus probauimus, nemo negabit, Deum in hoc opere exercere suam iustitiam commutatiuam. Secundò declaratur ex re ipsa, nam in hoc opere inueniuntur maximè propriè cõditiones iustitiæ commutatiuæ formaliter sumptæ, prout Deo cõuenire possunt, quas nunc ad tres reuoco. Prima est æqualitas iuris seu rei ad rem: hæc enim inuenitur inter meritum & præmium iustorum, & à Deo seruatur, vt tradit D. Thomas 1. 2. quæst. 114. art. 3. Vbi Caietanus, & alij id obseruant. Et constat, nam, licèt opera in gratia facta physicè & secundùm entitatem nõ sint omnino æqualia præmio, seu gloriæ, virtute tamen, & secundùm moralem valorem sunt æquiualentia, vt nunc suppono: quia de hoc non est controuersia. Et similiter quando iustus satisfacit pro pœna temporali, quanuis pœna illa sumpta in ratione doloris seu mali non sit æqualis pœnæ purgatorij, in æstimatione morali est ibi æqualitas, vt latiùs in tomo 4. de pœnitentia dictum est.

1. Cõditio. D. Thom. Caet.

34

Secunda conditio ad commutatiuam iustitiam necessaria poni potest, quòd interueniat cõmutatio aliqua secundùm æqualitatem dati, & accepti: hanc enim nunc admittimus, quidquid sit de absoluta necessitate. Hìc autem inueniri patet, quia in primis inter meritum & retributionem, satisfactionem, & veniam est commutatio

2 Cõditio.

quædam,

D. Thom.

quædam, vt expressè docuit D. Thom. 3. part. quæst. 85. articul. 3. & ipsis terminis est manifestum: quia commutatio nihil aliud est, quàm vnum pro alio dare, aut tollere; quod in hoc opere seruatur. Deinde in ea commutatione seruatur æqualitas, vt ostensum est. Denique talis æqualitas est inter datum & acceptum; nam homo exhibet meritum, & accipit præmium; offert satisfactionem, & accipit veniam. Et quidem quòd ex parte hominis sit acceptio, & ex parte Dei datio, per se notum, atque ita extra controuersiam est: quòd verò ex parte hominis sit datio sufficiens, & acceptatio ex parte Dei, optimè declarat D. Thomas 1. 2. quæstione 114. articul. 1. ad primum & secundum, dicens non oportere, vt id, quod homo exhibet Deo, cùm meretur, sit aliquid Deo vtile, sed satis esse vt in gloriam Dei cedat: hanc enim Deus in suis operibus quærit; & hanc solùm exigit à nobis, vt apud ipsum mereamur: quam assequimur, cùm facimus quod vult, & prout vult. Neque enim ad rationem iustæ commutationis necesse est, vt quod datur, in vtilitatem cedat alterius, sed satis est quòd fiat secundùm exigentiam voluntatis eius, si alias habet æqualitatem cum mercede.

D. Thom.

35

Obiectio.

Sed instant aliqui, quia si facere aliquid secundùm voluntatem superioris, quod illi placet, est opus iustitiæ specialis, sequitur in omni opere bono esse datum, & contrapassum: & ita omne opus bonum erit opus iustitiæ specialis, quod est omnes virtutes confundere. Sed hoc nullius momenti est: quia hìc non agimus de iustitia hominis ad Deum, sed Dei ad hominem: & sic verum est omne opus bonum, quatenus meritorium est esse materiam (vt ita dicam) illius specialis iustitiæ, quam Deus exercet, cùm retribuit præmia meritorum: quod non est virtutes confundere, sed veram rationem meriti, quæ omnibus communis esse potest, omnibus tribuere: quod

Solutio.

D. Thom.

fecit D. Thomas 1. 2. quæstione 21. Et ita quantum ad præsens spectat, impertinens est obiectio: nam, si ex parte hominis loquamur, vt eius meritis ex iustitia respondeat præmium, non est necesse vt fiant ex intentione iustitiæ specialis: imò neque ex illa intentione formali gloriæ Dei, sed satis est quòd in re ipsa cedant in gloriam Dei: habeantque conditiones illas, quas Deus in eis requirit, siue fiant ex affectu charitatis, siue proximè ex affectu ad retributionẽ ipsam, quod frequentius est, & humanis exemplis facilè declarari posset. Quamuis autem hoc satis sit, addo præterea non repugnare præsertim in ordine ad satisfactionem, vt omnia opera bona procedant ex speciali virtute iustitiæ ad Deum, non elicitiuè, sed directiuè, quatenus homo ex intentione soluendi debitum, quæ ad iustitiam pertinet, imperat sibi opera satisfactoria, quæ secundùm proprias bonitates ad varias virtutes pertinere possunt. Hæc autem intentio iustitiæ non ita propriè accommodatur rationi meriti vt sic: quia tunc homo non operatur vt debitor ad soluendum aliquid, sed potiùs ad acquirendum, & vt fiat creditor alterius: & ideo non tam ibi habet locum intentio iustitiæ, quàm lucri, quod in præsenti materia pertinet ad virtutem spei, à qua media tali intentione possunt imperari quælibet bona opera, vt meritoria sunt. Sicut sub altiori intentione possunt imperari à charitate. Iustitia autem ad summum posset ibi interuenire, si homo specialiter intenderet condigna Deo obsequia offerre, quia ab eo sperat talem mercedem accipere: & ex nullo horum sequitur confusio virtutum, sed propria earum motiua explicantur; ratione quorum potest vna ab alia imperari, seu ad finem suum referri.

36

3. Cõclusio

Tertia conditio iustitiæ commutatiuæ esse potest, vt ex acceptione oriatur debitum, & obligatio iustitiæ in retributore ex vi iuris comparati ab alio per opus exhibitum, & quasi oblatum ei. Et hanc etiam conditionem in Deo inueniri & in superiori puncto de iustitia in communi, & alijs etiam locis indicatis sæpe, à me probatum est: &, vt opinor, efficaciter ex differentia inter dona, quæ Deus gratis dat, & mercedem quam retribuit pro meritis: nam illa sunt gratia, non verò hæc. Quæ differentia non potest fundari in alio, nisi in prædicto debito iustitiæ orto ex ipsis operibus sic factis; & consequenter in iure acquisito per illa: nam in omnibus alijs, etiam in debito promissionis simplicis, & fidelitatis possunt priora dona gratuita cum cæteris conuenire. Quocirca hæc conditio non solùm in meritis, & satisfactione iustorum, sed etiam in illis solis inuenitur: & ideo in eis tantùm retribuendis potest hæc iustitia diuina reperiri. Vt enim ex superioribus constat,

Deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus non potest constitui debitor, nisi antecedat eius promissio. Et vt hoc debitum sit ex iustitia, oportet vt talis promissio sit per modũ pacti, & sub aliqua cõditione operis exhibendi ab illo, cui Deus seruare debet talem iustitiam. Hoc autem genus promissionis & pacti non habet locum in Deo, nisi cum creatura rationali, vel intellectuali in ordine ad opera digna mercede, vel satisfactoria de condigno.

Obiectiones contra superiorem doctrinam.

37 Prima obiectio.

SEd hîc etiam nobis obijcitur, primò quidem, quia, si suppositâ promissione Deus obligatur ex iustitia commutatiua, etiam sine illa obligabitur; quod apertè est falsum ex omnium sententia; & ex his, quæ nos diximus. Sequela verò probatur: nam qui accipit opus aliquod dignum mercede, ex vi illius obligatur ex iustitia commutatiua ad retribuendum, etiãsi nihil promiserit: ergo vel opera iustorum, quæ nos dicimus dari vel offerri modo sufficiente ad iustitiam commutatiuam sunt ex se æqualia & digna tali mercede, vel non. Si sunt talia, obligabunt Deum ex iustitia, etiamsi nihil promiserit; si verò non sunt talia, etiamsi accedat promissio, non orietur iustitia, sed fidelitas tantùm. 2. Obiectio Secundo obijcitur specialiter in satisfactione, quia vel satisfactio est æqualis pro iniuria, vel pro reatu pœnæ, vel non: si est æqualis, ipsa per se & intrinsecè facit operantem iam non esse dignum pœnæ: ergo etiamsi nulla præcedat promissio, necessariò tollitur illud debitum per talem satisfactionem. Vnde, quamuis posit Deus malum illud inferre ei, qui pro peccatis condignè satisfecit, non tamen id potest inferre sub ratione pœnæ, etiam secluſa omni promissione. Si autem satisfactio ipsa per se non sufficit ad pœnam, vel iniuriam cum æqualitate resarciendam, etiamsi intercedat Dei promissio, nunquam inuenietur in eo opere vera iustitia: ergo nunquam promissio potest cõferre ad debitum iustitiæ ex parte Dei.

38 Quædã solutio proponitur.

Ad primum argumentum respondere soleo, vt ex operatione vnius redundet obligatio iustitiæ in alio, non satis esse vt opus ipsum sit tali mercede vel stipendio dignum secundùm moralem existimationem, sed necesse esse, vt ex alterius voluntate, & formali, vel virtuali pacto cum illo fiat: quia nemo potest ex iustitia obligari, præsertim ab alio, qui non est superior, nisi intercedente consensu & voluntate eius. Quod etiam explicare soleo exemplo eius, qui in aliena vinea non vocatus, neque præcedente aliqua voluntate, laborat sua voluntate: quia dominus vineæ nihil tenetur ei persoluere ex iustitia. Sed contra hoc instatur, nam ad summum procedit quando domino ignorante laborat: at verò, si dominus sciat alium laborare in vinea sua, & opus illius re vera cedat in vtilitatem vineæ, dominus ex iustitia tenetur tribuere mercedem: quia iam tacitè consentit in opus sibi vtile, & mercede dignum. Cùm ergo iustorum opera semper fiant Deo sciente, vel etiam iubente, id satis erit ad obligationem iustitiæ, si in ipsis operibus sit sufficiens ratio dati, & accepti, quod possit iustitiam fundare: nam propter promissionem non cedunt opera iustorum in maiorem gloriam Dei, vel honorẽ, quàm per se se valeant.

Replica.

Opus non fundatum in pacto per se non inducere iustitiæ obligationem.

39 Soluitur 2. obiectio.

SEd in primis censeo falsum, quod in hac replica sumitur, per se, & generatim intellectum: nam aliud est videre & consentire in opus mihi vtile: aliud verò consentire in illam vtilitatem tanquam emptam, & digna mercede soluendam: illud enim priùs generalius est: vnde ex illo præcisè non infertur posteriùs. Qui ergo videt alium laborantem in suam vtilitatem, & tacet, acceptat quidem laborem, sed potest acceptare vt beneficium, & liberale donum ab alio præstitum: quod tamen fortasse non acceptaret, si sciret pro illo esse redditurum pretium. Et, quamuis habeat animum non persoluendi, non propterea tenetur ex iustitia alium impedire, nec declarare animum non retribuendi mercedem, aut non accipiendi illam vtilitatem, nisi gratis fiat. Quod alijs exemplis, quæ magis sunt in vsu, facile declarari potest: nam contingit sæpe in curijs principum, vt aliquis, (v. g.) quotidie honoris causa alium comitetur, vel præsens domui eius adsit: quod si ex pacto faceret, sine dubio mereretur retributionem ex iustitia: at quando id faciat voluntate sua, etiamsi alius videat, & taceat: imò licèt se gaudere ostendat, non propterea censetur moraliter ex iustitia obligari: imò, si talis obligatio oriretur, sæpe malè faceret tale obsequium admittendo. Rursus multa sunt vtilia, quæ, si pretio sunt emenda, prudentes homines ea excusant: si autem liberaliter donentur, vel fiant, libentissimè acceptantur, vt per se constat: ergo, si talia fiant ex pacto, & promissione, semper inducunt obligationem iustitiæ, non verò si sine illa fiant, etiam cum scientia, & tacita acceptatione voluntatis: ergo stante in illo opere eadem æstimatione, & vtilitate, vt inducat obligationem iustitiæ, necesse est, vt ex pacto fiat.

40 Vtilitas & scientia operis alterius quàdo parit obligationẽ iustitiæ.

Illa ergo doctrina moralis, quòd vtilitas & scientia operis alterius sufficiunt ad obligationem iustitiæ, ita generatim ac nudè sumpta, & per se loquendo falsa est. Dico autem, *Per se loquendo*: nam, si ex circunstantijs personarum, & operis, moraliter constaret ibi interuenire pactum tacitum, iam tunc ratione illius oriretur obligatio iustitiæ, quia in moralibus tantùm operari solet consensus tacitus, sicut expressus, quando cadunt in idem. Quam vltimam particulam notanter addo, quia aliud est tacitè consentire in vtilitatem, aliud in pactum implicitum: quia, vt dixi, potest quis acceptare vtilitatem per se se, non verò cum onere: & ideo prior consensus non infert obligationem iustitiæ, sicut posterior: quia non versatur circa idem, id est, circa pactum, quod est fundamentum huius obligationis iustitiæ. Exemplum verò talis pacti impliciti erit, si persona laborans in alterius vtilitatem, talis sit conditionis, vt ex illo, vel simili ministerio viuat, nec soleat nisi propter stipendium illud facere: & alioqui tale obsequium sit alteri necessarium, moraliter loquendo, vel saltem ita consuetum, vt propter illud soleat operarios conducere: his enim, & similibus concurrentibus conditionibus, facilè intelligitur, & ex parte laborantis id non facere nisi propter stipendium, & ad obligandum alterum ex iustitia, & ex parte alterius videntis & tacentis acceptare non solùm opus, sed etiam conditionem eius.

41

Atque hinc secundò dicitur, etiamsi id totum daremus inter homines, esse longè diuersam rationem respectu Dei. Primò quidem, quia illud, quod dicitur de tacito consensu, tunc maximè induceret obligationem iustitiæ, quando is qui laborat, nullo titulo esset debitor talis rei vel operis: nam, si vel ex gratitudine sola ad illud teneatur, cur non poterit alius hoc nomine, & absque alia obligatione illud acceptare? Quid si is qui laborat, sit seruus, nunquid labor eius poterit dominum obligare ex iustitia propter solam scientiam, vel consensum, si omnis promissio vel pactio excludatur? Minimè sanè, vt per se notum est. Creatura ergo respectu Dei multis alijs titulis est obnoxia: & ideo, quamuis re vera opera eius iusta, & in gratia facta, cedant in diuinam laudem, & gloriam: Deus tamen posset illa acceptare tanquàm obsequia ex gratitudine debita, vel vt labores eius, qui est naturaliter seruus suus: ideoque nisi aliud pactum intercedat, non potest inde oriri in Deo obligatio iustitiæ. Omitto etiam filio laboranti in vinea patris nihil deberi ex iustitia, secluso alio pacto: iustus autem etiam comparatur ad Deum, sicut filius adoptiuus, qui hoc titulo posset ad talia opera obligari, etiam sine mercede. Addo denique, secluso hoc pacto & promissione non esse quidem ex parte Dei propriam iustitiæ obligationem, & consequenter tunc retributionem meritorum non fuisse futuram ex hac ipsa iustitia, quam hactenus declarauimus: nihilominùs tamen etiam sine promissione posse intercedere aliquam rationem meriti & præmij: cuius retributio ex parte Dei etiam pertineret ad aliquam rationem iustitiæ latiùs sumptæ: quæ autem illa sit, & quomodo sit intelligenda, declarabimus posteà, cùm iustitiam distributiuam, & legalem explicauerimus.

Non teneri semper creditorem ad acceptandam satisfactionem, si pactum non præcesserit.

42 Soluitur secundaobiectio.

SEcunda obiectio procedit, vt existimo ex falso quodam principio, nimirum, quoties offertur creditori res æqualis rei debitæ, & debitorem sui obligationi iustitiæ satisfacere, & creditorem teneri ad acceptandum: quod si facere nolit, hoc ipso remittere in virtute debitum, à quo alius liber relinquitur: vel certè,

Universidad de Deusto
Biblioteca

certè, quamuis ipse non remittat, ipsam actionem debitoris satisfacientis, quantum est ex se, & per se se tollere ipsum debitum: quia iam est facta æqualitas, cùm obligatio iustitiæ fuerit expleta. Ex quo principio infertur aliud, quoties creditor acceptat satisfactionem, quæ nec per se se necessariò expellit debitum, neque ipsum creditorem cogit aut obligat ad acceptandum, talem obligationem non esse æqualem, neque condignam: ideoque si à creditore acceptetur, non esse opus iustitiæ, sed aut meræ liberalitatis, si nulla promissio interfuit, vel fidelitatis, si hæc præcesserit. Et ratio redditur, quia, si satisfactio fuisset æqualis, iam medium iustitiæ fuisset constitutum, aut restitutum: ergo non posset vltra obligatio iustitiæ manere, nec creditor posset aliquid iustè exigere: ergo, si hoc potest, quandoquidem potuit priorem satisfactionem non acceptare, signum est illam satisfactionem non fuisse æqualem: repugnantia ergo est satisfactionem esse æqualem, & nihilominùs esse non acceptabilem seruato ordine iustitiæ.

Principiũ ex quo deducitur obiectio.

43 Alia quæ deducũtur ex eodem principio.

Atque ex his principijs inferuntur circa fatisfactionem hominis ad Deum duæ assertiones, mihi quidem mirabiles. Vna est, Christum Dominum non satisfeciſſe Deo ex vera, & propria iustitia pro peccatis hominum. Patet, quia satisfactio Christi formaliter, & per se ipsam non reddit alios homines immunes à culpa, vel à reatu pœnæ, & vt ita dicam, non reddit alios homines formaliter non dignos pœna: quod est certissimum, quia nos non iustificamur formaliter per iustitiam Christi: & quia aliàs non esset necessaria nobis alia applicatio satisfactionis Christi: quia iam per illam essemus liberi ab omni debito. Atque hinc fit, vt secluſa promissione non potuerit Christus obligare Patrem æternum ex iustitia ad acceptandam satisfactionem suam pro alijs hominibus: quod ego etiam vt certum suppono ex his, quæ alibi dixi. Colligunt ergo satis consequenter illam satisfactionem Christi non fuisse ex iustitia, sed liberaliter acceptatam; vel ad summum ex fidelitate promissionis. Altera assertio est, vnumquemque hominem iustum ex natura rei, & secluſa omni promissione satisfacere Deo ex iustitia per opera pœnalia pro reatu pœnæ, ita vt non possit Deus illam satisfactionem non acceptare. Atque adeo consequenter asserunt satisfactionem vniuscuiusque hominis pro se ipso in hoc excedere satisfactionem Christi pro alijs, quòd est efficacior, & maiorem rationem iustitiæ continet. Ratio est, quia satisfactio pro se ipso formaliter constituit hominem non debitorem, seu liberum à reatu; quia propria satisfactio est propria solutio: qui autem soluit, iam non debet. Vnde, quia oppositum inuoluit repugnantiam, impossibile est, quòd Deus computet sibi debitorem eum, qui iam sic soluit. Et hac ratione dicitur necessariò acceptare illam satisfactionem, non tam necessitate iustitiæ, quàm necessitate (vt ita dicam) ipsius rei: nam, illa destructa, non potest Deus iudicare adhuc manere.

A

B

In hanc doctrinam optimè quadrare censeo illud Aristotelis: *Paruus error in principio maximus error in fine*: Nam certè hæc corollaria nullo modo in Theologia probanda videntur. Cuius rationem breuiter insinuabo, quia de vtroque puncto in proprijs locis latè à me disputatum est. Incipiendo ergo ab hoc vltimo, non opinor posse intelligi vt satisfactio hominis ad Deum in hac vita sit omnino iusta & efficax ex sola rei natura, secluſa diuina ordinatione, & promissione. Et in primis omitto satisfactionem pro culpa, quàm dicti auctores concedunt eodem modo fieri ex natura rei per formalem vim contritionis, vel amoris Dei absque alio Dei beneficio: quod falsum omnino esse fusè ostendi in principio primi tomi de Incarnatione: nunc verò de hoc puncto non agimus: & haud scio, an dicti auctores concederent tantam esse rationem iustitiæ, & condignitatis (vt ipsi loquuntur) in remissione culpæ mortalis per actum contritionis, sicut in remissione pœnæ temporalis per opera pœnalia hominis iusti: quanquam videam hoc manifestè sequi ex illis principijs, adiuncta doctrina de formali vi contritionis ad sanctificandum. Omisso ergo hoc puncto, suppono certum esse de fide, mortali peccato remisso quoad culpam, & non plenè quoad reatum pœnæ aliquod supplicium ignis purgatorij esse destinatum, & debitum post hanc vitam, si in hac reatus ille non fuerit ablatus. De quo supplicio, quamuis in communi sumpto dici possit ex natura rei consequi ad culpam, tamen quòd in particulari illud supplicium tale sit, id est, per ignem, cum

C

44 Reijciũtur corollaria explicata.

Satisfactio pro culpa non potest fieri omnino iusta ex natura rei secluſa pro missione diuina.

Pœna purgatorij quo modo ex natura rei sequitur culpam, & quomodo dependeat à voluntate Dei.

cum tali intensione, & duratione, in tali loco, &c. non potest dici esse ex sola rei natura absq; ordinatione alicuius supremi gubernatoris: quia per se euidens est illud nõ esse opus naturæ, sed intelligentiæ: constatq; potuisse Deum modum alium pœnæ, seu purgationis præparare. Quin potiùs, quòd remissa culpa talis vel tantus reatus pœnæ maneat, non potuit esse ex natura rei sine ordinatione diuina. Nam, quòd per tantam contritionem talis culpa omnino tollatur, etiam quoad totum pœnæ reatum, non potest esse ex sola natura rei: potuisset enim Deus maiorem contritionem ad plenam remissionem exigere, vel minori esse contentus. Nam cur non? Necessaria ergo fuit eius præordinatio, consentanea quidem ipsis rebus, non tamen existens in ipsis, nisi accedat diuina voluntas iuxta regulas suæ sapientiæ: idem ergo dicendum est de quacunque alia proportione, scilicet quòd per talem, & tantam contritionem maneat tantus reatus, maior, vel minor iuxta hominis dispositionem.

Cõtritio ex natura rei non habet efficaciam ad tollendum reatũ pœnæ nec proportionem cum tali reatu.

A

B

45 Stante ergo hac veritate de pœna temporali vitæ futuræ, interrogo an potuerit Deus ita illam taxare ac definire, vt omnino illa luenda esset, nec commutari posset pro vlla pœna huius vitæ, quantumuis magna, & voluntariè à iustis suscepta. Non videtur posse probabiliter negari hoc fuisse positum in arbitrio voluntatis diuinæ. Primò quidem, quia nulla pœna huius vitæ est eiusdem rationis, aut physicè æqualis cum pœna purgatorij: ergo, cùm hæc sit iusta, potuit Deus illam solam definitè taxare, & nullam aliam loco illius admittere. Nam & index, & legislator humanus ex duabus pœnis, etiam moraliter æqualibus potest vnam, & non aliam per legem imponere; imò etiam statuere vt commutatio non admittatur. Denique in hoc nulla probabilis ratio repugnantiæ apparet: nam, cùm hoc spectet ad quendam prouidentiæ, & gubernationis modum, simpliciter loquendo, liberum est ipsi Deo hoc vel illo modo vti: neque aliquid probabiliter fingi potest; quod ad alterum modum illorum necessitatem absolutam Deo imponat.

Ex dictis nonnullæ collectiones.

46 SI autem Deus potuit hoc modo taxare temporales pœnas peccatorum, sequitur primò, posito illo prouidentiæ

C

Vnde habeat satisfactio talis pro tali pœna quòd sit necessaria, cùm ex natura rei id nõ habeat.

47 Probatur doctrina explicata.

Confirmatio.

Præcluditur euasio.

modo, non potuisse tunc homines iustos in hac vita, (quidquid agerent, vel paterentur) satisfacere pro reatu pœnæ temporalis vitæ futuræ: quia talis pœna erat definita, & in specie debita, & secundùm legem nulla alia admittebatur loco illius. Sequitur secundò (quod est intentum) talia opera non habere nunc vim & efficaciam illam ex sola natura rei, sed suppositia aliqua promissione & ordinatione diuina, in qua fundantur: alioqui semper & in omni casu, & secluſa omni alia ordinatione haberent illum effectum adeo intrinsecum, & formalem. Item, quia si nunc est satisfactio, quæ tunc non fuisset, necesse est, vt nunc sit aliquid necessarium ad talem satisfactionem, quod tunc defuisset: hoc autem esse non potest nisi aliqua diuina ordinatio: nam ex parte hominis supponimus & culpam priùs commissam, & gratiam postea redditam, & opera subinde per gratiam facta esse eadem. Solum ergo esse potest diuersitas in ordinatione diuina, nimirùm quia nunc Deus statuit, & decreuit, vt pœna purgatorij non esset sola seu absolutè definita, sed sub hac disiunctione, vel conditione; nisi homo in gratia existens tantam pœnam loco illius in hac vita susciperet: nã tunc voluit Deus vnam pro alia commutari: & in hac ordinatione includitur promissio, quòd is, qui in hac vita talem pœnã assumpserit, non sustinebit aliam in purgatorio: ergo hæc satisfactio supponit necessariò talem Dei ordinationem, seu promissionem, neque esse potest ex sola natura rei.

Quod præterea ex ipsis terminis videtur euidens: nã quæ esse potest rei natura, quæ determinet modum, vel quãtitatem operis pœnalis huius vitæ, in quod posit, aut debeat pœna purgatorij commutari? nam, si hæc non est ex natura rei determinata absq; lege, vt declarauimus, quomodo altera esse potest? Et confirmatur, nã aliàs non posset nunc iustus se se priuare sua satisfactione, & eam alteri donare: quia nemo potest impedire quin opera sua in ipso habeant formalem effectum intrinsecum, & connaturaleſ suppositò quòd fiant: ergo si tollere debitũ pœnæ, & reddere immunẽ seu nõ dignũ illa, est adeo intrinsecus effectus operũ pœnaliũ iustorũ, nõ potest eorũ volũtate impediri: ergo nec poterũt talia opera in satisfactionẽ pro alijs offerri: quia nõ possunt ad vtrũq; simul & ex cõdigno valere. Quòdsi dicatur, illa opera non habere illum effectũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quomodocunque facta, sed ex intentione satisfaciendi pro se, vel saltem sine intentione donandi ea alijs: contra hoc est, quia ex hoc ipso intelligitur totum hunc effectum non esse naturalem, sed moralem. Intelligitur etiam, quòd, si ipsemet homo poteſt illam pœnalitatem assumptam efficaciter ad alium effectum ordinare, & non ad solutionem sui debiti, multo magis posset Deus tanquam supremus Dominus illorum operum ordinare illa ad cultum sibi alio titulo debitum, vel ad quemcunque alium vsum dominij sui, & non acceptare illa ad solutionem pœnæ debitæ: ergo, vt omnino infallibiliter acceptet, necessario supponenda est præordinatio aliqua seu promissio.

48 Aliquorũ responsio.

Quod si tandem dicatur, necessariò quidem supponi legem diuinã taxantẽ pœnas vel huius, vel alterius vitæ, & modũ commutationis vnius pro alia: supposita tamen hac lege, nec fuisse priùs necessariam aliam promissionem, nec postea esse necessariam aliã acceptationem, sed ipsã solutione pœnæ ipso facto tolli reatum. Si hoc (inquam) dicatur, non multum repugnabo: habeo enim quod præcipuè intendo. Illa enim lex inclu dit pactum sub conditione talis operis, nimirùm quòd voluntariè assumenti in hac vita talem pœnam non datur in purgatorio alia: & hanc vocamus promissionem, seu pactum; neque est de voce contendendum. Rursus habemus pœnam huius vitæ supposito tali pacto esse condignam & æqualem ad tollendum reatũ pœnæ purgatorij: quod sine dicta lege & pacto non haberet. Denique habemus, exhibita tali satisfactione sub pacto, iam non posse Deum vtendo iustitia talem hominem punire in purgatorio, licèt vt supremus Dominus possit illũ affligere, prout velit: at verò, si pactum non præcessisset, potuisset Deus etiam vt iudex, punire talem hominem in purgatorio, nõ obstantibus eisdem pœnis ab eo assumptis in hac vita: & hãc vocamus acceptationem & remissionem, quæ est necessaria suppositio pacto, & non sine illo.

49 Denique non video, cur hoc non sufficiat ad condignam satisfactionem iustorum, quã vera doctrina docet, cùm in merito de condigno similis modus sufficiat, vt etiã aduersarij fatentur: qui nescio quam maiorẽ vim in satisfactione, quàm in merito iustorũ fingunt absque vlla efficaci ratione, vel probatione. Solùm enim video eam differentiam excogitari posse, quòd in satisfactione non requiritur noua actio ex parte Dei, seu collatio noui beneficij positiui, sed sola carentia seu non punitio in igne purgatorij, quæ tamen non est sine voluntate positiua Dei: nam est illi perfectè libera, seu voluntaria: in retributione verò est noua actio Dei, per quam confert præmium: cuius ratio est, quia in satisfactione qui soluit est homo, in retributione verò Deus, vt attigit D. Tho. 3. p. q. 85. artic. 3. Nihilominus tamen in vtraque èquè interuenit, & necessaria est diuina promissio, vt sit infallibilis: nam sicut posset Deus non dare præmium pro opere bono nisi promisisset, ita etiam posset non obstante opere sufficiente ad satisfactionem inferre pœnam ignis, nisi promisisset se non facturum, vt satis declarauit. Et addo vlterius hanc satisfactionem talem esse, tamẽ; absolutam, vt ex vi eius non posset Deus, salua iustitia, inferre malum illud, non solũ formaliter sub ratione pœnæ, verùm nec sub alia, etiam titulo supremi dominij: sicut etiam tale est meritum de condigno, vt stante illo in sua vi, prout nunc est, non possit Deus negare præmiũ salua sua iustitia: alioqui non essemus omnino certi de redditione præmij, aut remissione mali pœnæ: hæc autem certitudo, & infallibilitas tam absoluta, neque intelligi potest sine promissione Dei: ergo tam necessaria est in satisfactione condigna, quæ nunc exhibetur à iustis, sicut in merito de condigno.

Reijcitur altera illatio aduersariorum de satisfactione Christi.

50 Circa aliam assertionem seu illationem de Christi satisfactione hîc solùm aduertam, si prædicti auctores velint clarè, & consequenter loqui, non solùm sequi Christum non satisfecisse pro nobis secundùm propriam iustitiam, sed etiam neque secundùm æqualitatem absolutè & simpliciter: quod, quàm sit alienum à Christi dignitate, & à perfectione & sapientia remedij redemptionis nostræ, & à modo loquendi Scripturæ, Pontificum, & aliorum Patrum, facilè omnes intelligunt. Sequela verò patet, quia si Christus per se, & ex vi suorum operum satisfecisset Patri ad æqualitatem secluſa omni promissione, & acceptatione, facta esset iustitia: nam inæqualitas esset ad

æqualitatem restituta: hoc autem non ita factum est, vt supponimus, & suprà est probatum: ergo signum est Christi opera ex se non habuisse vim ad huiusmodi satisfactionem æqualem faciendam. At verò extrinseca promissio, vel acceptatio non addit illis operibus vim aliquam, vel dignitatẽ ad æqualitatem iustitiæ faciendam, vt ijdem auctores pro comperto habent: ergo etiam nunc non est æqualitas in tali satisfactione. Vt autem dicti auctores hoc absolutè non cõcedant, tacitam quandam distinctionem indicant, dicentes in Christi satisfactione non fuisse æqualitatem iustitiæ propriè, sed fuisse æqualitatẽ cũ dignitatis meriti: quod quidem iuxta ipsorum mentem nihil aliud est, quàm dicere satisfactionem Christi non fuisse sufficientem ad reducendã ad æqualitatem illam inæqualitatem, quã homo peccando fecerat, licèt in operibus Christi fuerit quædam dignitas, ob quam Deus meritò moueri potuit ad acceptandam illam satisfactionem; & dissimulandam (vt sic dicam) & remittendam iniuriam, non obstante illa inæqualitate: quod planè repugnat copioſę redemptioni Christi.

51 At verò in alio sensu posset admitti in operibus Christi secundùm se esse æqualitatem dignitatis, & valoris, nõ tamen iustitiæ, scilicet secluſa promissione & pacto Dei, nõ autem ex præsuppositione illius: nam illa æqualitas condignitatis meriti non est in æstimatione, & valore rerũ imperfecta, sed potiùs superabundans ex parte Christi. Nihilominus tamen sine pacto deest conditio necessaria ad obligandum Deum ex iustitia: & ideo secundùm eam rationem dici potest non habere æqualitatem iustitię: si tamẽ pactum intercedat, iam nihil deesse potest, nec pactum facit æqualitatem rerum, sed facit vt illa rerum cõmutatio iam ex iustitia fiat. Quod patet ex dictis de satisfactione nostra, in qua admittunt æqualitatem iustitiæ: ostendimus autem ibi necessariã fuisse promissionem, seu legem Dei statuentis, vt vna pœna posit per aliam cõpensari: similis autem lex & non alia necessaria fuit in satisfactione, & merito Christi. Et sanè, si maior æqualitas iustitiæ esset in satisfactione nostra, quàm in satisfactione Christi pro nobis, quantum spectat ad munus & necessitatem satisfactionis, gratis Christus mortuus fuisset: sufficeret enim nobis mereri gratiam, qua nos possemus iustiùs satisfacere, quàm ipse pro nobis. Quoniam verò doctrinam hanc non probamus, verius multò censemus satisfactionem Christi vt fundatam in promissione habuisse æqualitatem, non solùm proportionis æqualitatis, & dignitatis meriti, sed etiam æqualitatis iustitiæ propriæ & perfectæ. Quod autem hîc obijcitur, quia si necessaria esset promissio, non potuisset Christus mereri primo suo actu pro patribus veteris testamenti, quia antea nulla potuit præcedere pactio, neq; etiam ante primum opus in primo instanti factum: Hoc (inquam) friuolum est, quia in primo instante incarnationis Christi facilè præintelligi potest pactum ex parte Dei illi animæ propositum ac reuelatum, & ab illa voluntariè acceptatum per voluntatem, qua simul se obtulit ad explendum illud iuxta voluntatem Patris, per quam volũtatem infinitè meruit, etiam pro Patribus veteris testamenti, quorum gratia & remissio ita supposuit hoc pactum, sicut supposuit Christi meritum, scilicet in præuisione diuina.

Occurritur obiectioni.

Læsus non tenetur ex iustitia semper acceptare satisfactionem moraliter æqualem sibi oblatam.

52 EX his ergo constat, falsa esse illa principia, ex quibus illa doctrina infertur: quapropter in materia iustitiæ longè aliter opinor æqualitatem esse intelligendam: censeoq; fieri posse vt vnus reddat alteri rem æqualem secundùm moralem æstimationem damno illato, aut rei ablatæ, aut iniuriæ factæ: & quòd nihilominus creditor non teneatur ex iustitia acceptare. Id probo primò exemplis, nam si quis ab alio abstulit equum, & illum potest reddere, quanuis reddat pretium æquale, nõ tenetur alter acceptare: quia habet ius vt ipsamet res in specie reddatur: idemq; est, si abstulit honorem: nam, quanuis fingamus esse pecunia æstimabilem, & æquabilem, qui fuit offensus non tenetur quantamcũque pecuniam acceptare, si in specie honoris potest fieri satisfactio. Hinc ergo intelligimus iustitiæ æquitatẽ postulare interdũ nõ quãcunq; æqualitatem, sed (vt ita dicam) identitatẽ: quia iustitię munus est vnicuiq; reddere ius suũ: nõ autẽ redditur ius, nisi reddatur res in propria specie debita, etiamsi æqualis in alia specie detur. Vnde, cùm dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

munus iustitiæ esse æqualitatem facere, non A
est sermo de quacunq; æqualitate rerũ, sed
de adæquatione inter ius, & inter id quod
redditur, seu (quod idem est) inter actionem
& obligationẽ: constat autẽ, quando obliga
tio est ad reddẽdum hoc determinatè, seu in
particulari, vel ad reddendũ tali modo, non
satisfieri obligationi reddẽdo aliã rem alio-
qui æqualem, vel etiam maiorem, si alius no
lit eam acceptare.

53 Addo verò vlteriùs, quamuis actio per
quam redditur æquale, per se interdũ non
sufficiat ad constituendam æquitatem iusti-
tiæ, intercedente nouo pacto inter creditore-
rem, & debitorẽ, fieri posse vt per eã actio-
nem iustitiæ æquitas constituatur, non pro-
pter liberalem aliquam remissionem, quæ
diminuat æqualitatem iustitiæ, sed solũ pro
pter nouum contractum volũtariè factũ cũ
omni iustitiæ æqualitate. Declaratur exem-
plis suprà positis; nam, si quis alteri debeat B
hunc equum in specie, per se non satisfaciet
reddendo pecuniam æquivalentem: si tamẽ
cum creditore conueniat de pretio, & illo
contentus sit, satisfaciet ex perfecta iusti-
tia, & absque alia remissione: quia nimirum
cum actione restituendi coniungitur quidã
formalis vel virtualis contractus emptionis,
& venditionis equi: in quo contractu volũ-
tariè ineundo nulla fit gratia, quæ iustitiam
diminuat. Idẽ est in eo, qui stuprum intulit
virgini: per se enim non satisfaciet pecunia,
si aliter potest integrè resarcire iniuriã eius,
& maximè si interceserit promissio: nihilomi
nùs si nouum pactum fiat, & secundùm cõ-
munem æstimationem æquivalens pecunia
detur, æqualitas iustitiæ perficietur: sic enim
potest qualitas vnius rei melioris ordinis
quantitate alterius etiam inferioris cõpen- C
sari, vt nunc suppono. Vnde facilè constat
ratio huius secundi dicti, quia quoties vna
res pro alia æquali secundùm moralem æsti
mationem compensatur, vel commutatur,
seruatur æquitas iustitiæ, etiamsi voluntas
cõmutandi merè liberè & sine vlla obliga-
tione fiat: imò, licèt aliquis rogatus consen-
tiat cõmutationi, & in eo gratiã aliquam fa-
cere videatur, illa non est talis; vt diminuat
æquitatem iustitiæ, quia non est de re distin
cto pretio aut valore æstimabili, sicut dici-
tur de beneficio mutuandi. Ergo medio no
uo pacto æquo & iusto, optimè fieri potest,
vt solutio pretij æqualis, quæ aliàs non es-
set satisfac ad explẽdũ omnino integrè aliquod
debitũ iustitiæ, ratione noui pacti sufficiat.

Atque hinc intelligitur primò, sicut hoc
pactum est necessarium in tali casu, vt talis
solutio sit ex iustitia æqualis, ita eadem vel
maiori ratione esse necessarium præcedens
pactum, quando non præcessit debitum, cu
ius solutio fiat, sed de nouo alius constituen
dus est debitor iustitiæ per dationem alicu
ius rei ab alio factam: quia ibi etiam cogi-
tur seu obligatur alius ad commutationem
faciendam: ad hoc autem obligari non po-
test ex iustitia, nisi in vi alicuius pacti volun
tarij: quia hoc non interueniente potest
vnusquisque ius in rem suam retinere, &
illud non remittere etiã pro re alia æqua-
li. Et hæc est ratio cur ad meritum de con-
digno, vt in eo intercedat vera iustitia, de-
bet supponi pactum, & illud positum non
diminuit iustitiam. Quando enim homo
meretur, non soluit debitum, sed potiùs con
stituit alium debitorem, & quasi commu-
tat, & emit præmium pro merito: quantun-
uis autem meritum sit æquiualens præmio,
nõ potest is, qui meretur, obligare alium ex
iustitia commutatiua ad cõmutationem fa-
ciendam per se se, & ex vi voluntatis suæ,
nisi pactum supponatur: illo autem posi-
to ex vi iustitiæ oritur obligatio ad soluen-
dum. Neque aliunde diminuitur iustitia,
quia supponimus commutationem fieri cũ
morali æqualitate: quòd autem pactio sit
liberalis, non diminuit æqualitatem iusti-
tiæ.

54 Corollariũ primũ.

Cur meritum ex cõ digno supponat pactũ, nec tamen ex eo minuatur iustitia.

Secundò intelligitur ex dictis quo modo 55
in satisfactione iustorum, & multò magis Secũdum.
Christi intercedere possit vera ratio iusti-
tiæ, quamuis necessariò supponatur pactum,
seu ordinatio diuina. Nam, licèt pœnalita-
tes huius vitæ voluntariè assumptæ à iustis
habeãt quendam moralem valorem æqui-
ualentẽ in ratione satisfactionis satispassio-
ni purgatorij: Deus tamen per se se, & nul-
lo supposito pacto, non obligabatur ad hãc
commutationem faciendam: & ideo, secluſa
promissione Dei non possent homines iu-
sti obligare ipsum ex iustitia suis operibus
pœnalibus ad remittendã purgatorij pœnã:
at verò supposita diuina lege iã iustus verè
soluit suũ debitũ per has pœnas; quia mora-
liter habent æqualitatẽ in valore, & alioqui
iam est lege stabilita commutatio, vel (vt sic
dicam) vtrinque acceptata. Simile est,
quòd peccator ex vi sui reatus obnoxius
est vt in sua persona pœnam sustineat, quam
posset Deus determinatè exigere, & nul-
lam commutationẽ quoad hoc acceptare:
at

at verò, postquam promisit, & statuit, vt A
vnus iustus posset pro alio satisfacere, iam
in illa satisfactione & commutatione inter-
uenit iustitia, quia inter actiones est æqua-
litas; & alias commutatio fundatur in nouo
pacto inito.

56 Hoc ipsum ego alibi explicui humano exẽ
plo de illo, qui habet captiuũ iure belli, quẽ
absolutè nõ tenetur ex iustitia libertate do-
nare, etiã pretio oblato, si tamẽ accedat pa
ctum, iam erit obligatio iustitiæ. Quod op-
timè intelligitur, si præcessisset pactũ inter
principes, & vnusquisq; teneretur redime-
re captiuos iusto pretio oblato. Quod exem
Obiectio. plũ dicunt aliqui non esse ad rem: quia, cũ
quis habet aliquẽ captiuũ, ipse dominus nõ
est læsus ab aliquo: neq; illi aliquis debitor
est, & consequenter, qui offert pretium pro
captiuo, nõ satisfacit pro aliquo debito, vel
Solutio. iure. Sed hoc non ita est, nam captiuus iure B
belli seruitutẽ sustinet tanquã pœnã ratio-
ne iniuriæ per debellationẽ commissæ: ergo
& supponitur dominus læsus, id est iniuria
affectus; & captiuus semper manet debi-
tor, quandoquidem iustè tali pœna afflic-
tur: & consequenter redemptio talis capti
ui est quædam pœnæ commutatio, & prio-
ris iniuriæ quædam satisfactio. Ad hanc au-
tem commutationem non poterat dominus
ex iustitia cogi, quia liberum illi esset hunc
punire pœna seruitutis: quia iure gentium
hæc est definitè introducta: & nihilominus
præsuppositio pacto iustitia cogeret ad com
mutationem faciendam. Cùm autem dici-
mus dominum esse læsum, & iniuriam pas-
sum, &c. ne quis forte decipiatur, non agi- C
mus de proxima seu particulari persona ha-
bente dominium talis serui, sed de Princi-
pe seu Republica, cui bellum iniustum il-
latum est, cuius ius censetur transferri ad
quemlibet particularem dominum. Opti-
mè ergo declarat illud exemplum fieri pos-
se, vt aliqua compensatio pœnæ, secluſo pa
cto non habeat æqualitatem iustitiæ, id est,
non sit efficax ad inducendam iustitiæ obli-
gationem de tali compensatione acceptan-
da, nec per se se reducat in æqualitatem fa-
ctam ad æqualitatem iustitiæ, & tamẽ, quòd
interueniente pacto hæc omnia habeat.
Quòdsi hæc vera sunt etiã inter creaturas,
multò magis inter homines & Deum, qui
cùm sit supremus dominus, non potest obli
gari ad vllam satisfactionẽ creaturæ acceptã
dam, præter eam, quam ipse ordinauerit, vel
ex pacto, & promissione sua instituerit.

Ex his ergo satis respõsum est secundæ ob- 57
iectioni, quæ erat de æqualitate satisfactio- Ad rationẽ
nis. Vnde ad rationem ibi factã respondetur in secunda
in forma æquiuocationem cõmitti in voce obiectio-
æqualitatis, seu æqualis satisfactionis, quia ne factã re
potest esse æqualis in morali valore, & esti- spondetur.
matione, non tamẽ in proportione (vt sic di
cã) ad soluendũ debitum seu pœnã, quia po-
test esse definita ad talem speciẽ pœnæ, seu
rei debitæ: quo non obstãte fieri potest in-
terueniente pacto vt illa satisfactio iã sit ex
iustitia æqualis, & proportionata: non quia
ex pacto accipiat valorem vel dignitatẽ, sed
quia ex pacto facta est noua commutatio in
æquale: quæ fieri potest sine iustitiæ dimi-
nutione, vt declaratum est. Et hæc sufficiãt
de iustitia commutatiua.

SECTIO III.

Sit ne in Deo vera ac propria distributiua iustitia.

1 Hæc est altera species particularis
iustitiæ, in qua explicãda eandẽ
dicẽdi rationẽ seruabimus, prius
enim de perfectione illius secũ-
dũ se, deinde prout in Deo reperitur dice-
mus. Primùm igitur dicendum est in conce Prima as-
ptu formali iustitiæ distributiuæ vt sic nullã sertio.
includi imperfectionẽ, sed dicere ex se per-
fectionem simpliciter simplicem. Hanc cõ
clusionem ostendam infra auctoritate, nunc
ratione declaranda est. Quod dupliciter
fieri potest, primò excludendo imperfectio
nes, quæ ab aliquo excogitari possent: secũ
dò directè declarãdo propriam rationẽ iusti
tiæ distributiuæ. Priùs verò oportet supponi
id, quod de hac iustitia docẽt Arist. li. 5. Ethi. *Arist.*
c. 2. & 3. D. Tho. 2. 2. q. 61. art. 2. & alij cõ- *D. Tho.*
muniter, scilicet munus iustitiæ distributiuæ
esse geometricam æqualitatẽ inter multos
constituere in iure eis reddẽdo, seu in distri-
buendis bonis cõmunibus inter illos. Quo
fit, vt ad plures personas, ad minimũ duas, &
totidem iura, seu res illis reddẽdas respiciat
cũ proportionalitate, seu proportione pro-
portionum: id est quod sicut se habet per-
sona ad personã in merito, seu alio iure, aut
dignitate, ita se habeat præmium, seu res
vni conferenda ad rem dandã alteri: & inde
resultet dicta proportio, quòd sicut vna per
sona se habet ad vnum præmium, ita alia ad
aliud. Hoc ergo posito, inquiro quid im-
perfectionis in hoc munere iustitiæ distribũ
tiuæ inueniatur: nã si in hoc nulla est, neq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsi iustitiæ distributiuæ secundùm se imperfectio aliqua tribui potest. Quia vel nullum aliud munus habet; vel certè, si aliud habet, est huic simile; & in hoc virtute includitur. Vt v. g. quando hæc iustitia non distribuit rem inter multos, sed totam rem confert digniori, considerans illius ius per comparationem & proportionem ad alios; vel fortasse etiam interdū potest vnam rē vni cōferre proportionem tantū dignitatis eius intuendo, vt infra videbimus: in his enim actionibus non potest maior ratio imperfectionis assignari, quā in prima magistq; visitata.

2 Prima ratio.

Quòd ergo in illo munere nulla includatur imperfectio, probatur, quia neq; ex communi ratione iustitiæ, aut debiti, neque ex propria & specifica. Prior pars constat ex dictis in primo puncto de iustitia in communi. Posterior probatur tum ex similitudine rationum, nam omnes, quas ibi adduximus, hic cum proportione applicari possunt: tū etiā ex propria materia, in qua versatur hæc iustitia. Nam distribuere bona communia inter membra cōmunitatis per se statim apparet esse munus superioris & principis: seruare autem in hac distributione proportionem meritorum, & dignitatum præ se fert sapientiam & rectitudinem. Quid ergo imperfectionis in hoc munere secundū se spectato excogitari potest? Nunc, quòd is, qui ex iustitia distribuit bona, non sua, sed aliena distribuit quod imperfectionem supponit, quia huiusmodi distributor videtur esse tanquam alterius dispensator? At hoc non ita est: nam potest quis distribuere sua propria bona alijs, iure tamen aliquo, seu titulo debita, tali nimirum debito, quod imperfectionē non includat iuxta superiùs tractata. Quod si quis dicat, eum, qui distribuit bona sua, distribuendo, facere non sua: quod imperfectionis est: respondemus falsum esse assumptum loquendo de distributione bonorum in tota sua amplitudine, vt iam satis in superioribus tractatum est: nā quoad hoc eadem est ratio de distributione, & de quacunque alia donatione, siue iusta, siue liberali.

Solutio aliquorum.

3 VNum video ab alijs auctoribus magis insinuatum (distinctè enim hoc non attingunt) videlicet ideo distributiuam iustitiam seruare illam æqualitatē proportionum, quia non potest perfectam æqualitatem rei ad rem facere, quod imperfectionis est: ideoque imperfectionem in tali iustitia includi. Assumptum declaratur in humano v.g. debitore: nam si plures habeat creditores inæquales, & vnicuiq; possit reddere, quantum illi debet, etiamsi, dum id facit, cōsurgat inter illos geometrica proportio; (nam, sicut is, qui habet tale ius recipit decem, ita qui habet ius duplo maius recipit viginti,) nihilominùs tamen distributiua iustitia ibi nihil operatur: quia est alia; quæ per se respicit æqualitatem rei ad rē in singulis creditoribus. At verò si quis debitor habens plures creditores inæquales non possit omnibus & singulis integrè satisfacere, secundùm rectam rationem debet geometricam æqualitatem in persoluēdis debitis seruare, vt nimirum quantū vnus excedit alium in quantitate iuris, seu debiti, tantum etiam excedat in quantitate solutionis sibi factæ; quæ proportio tunc per se respicitur: & ideo iam ibi distributiua iustitia operatur. Argumentum ergo est iustitiam distributiuam tunc solū operari, quando non potest perfecta æqualitas fieri per diuisionem bonorum inter multos: constat autem hoc supponere imperfectionem; & consequenter illam etiam formaliter inuoluere. Nam in primis necesse est supponere bona illa, quæ distribuuntur, finita esse, & imperfecta, & insufficientia ad explenda secundùm æqualitatem humana iura. Deinde supponitur imperfectio in distribuente, quia non potest vnicuique soluere, quātum ei debetur. Denique talis iustitia intra latitudinem iustitiæ respicit imperfectū obiectum: obiectum enim iustitiæ est æqualitas: æqualitas autem tantùm Geometrica imperfecta est: tunc enim illa seruatur, & quasi substituitur, quando perfecta fieri non potest, vt declarauimus: Ergo iustitia, quæ hāc solam æqualitatem per se respicit, imperfecta est.

Totus hic discursus nititur in falso fundamento: iustitia enim distributiua per se nō requirit, vt quando inter multos seruatur proportio geometrica, non possit cum singulis arithmetica seruari: nulla enim ratiōne vel auctoritate talis necessitas ostendi potest. Et exemplum illud, quod ad hoc declarandum adductum fuit, habet aliam causam, vt posteà dicam. Et ratione probatur, quia illæ duæ proportiones non necessariò inter se pugnant, sed potest optimè geometrica in arithmetica fundari: natu sicut

4 Refutatio.

Proportio geometrica in iustitia distributiua nō excludit arithmeticā

cut se habet integer denarius diurnus ad labo rem integri diei, ita se habet dimidia pars denarij ad laborem semidiei; & tamen in vtraq; illarum distributionum seruatur perfecta æqualitas arithmetica laboris ad mercedem. Licèt ergo iustitia distributiua per se respiciat æqualitatem geometricam, non propterea supponit intrinsecè ac per se imperfectionem in arithmetica æqualitate, sed ea non obstante potest aliam per se respicere: non quia imperfecta sit, nam in suo ordine est perfectissima, & per se non supponit imperfectionē, vt ostendi; sed quia est æqualitas (vt ita dicam) communitatis, seu inter multos, quæ ex hac parte excellit in perfectione: quia est veluti bonū cōmune, quod excellentius est.

5 Et declaratur exemplis, tum in Deo, de quo infrà, tum etiam in hominibus, nam, si Rex potētissimus duces, signiferos, & alios communes milites condignis præmijs velit afficere, etiāsi tot habeat bona, vel diuitias; vt vnicuique possit dare, quantum secundū rectam rationem, consideratā dignitate, & labore eius meretur, nihilominùs iustitiam distributiuam inter eos seruabit: cur enim, si esset impotens ea vsurus fuisset, non verò si potens sit? Quin potiùs, licèt alijs daret, quantum eorum dignitas & labor meretur, si aliquorum personas acciperet, & vltra debitam proportionem daret, iam in hoc iustitiam distributiuam violaret, nisi alioqui esset supremus dominus: qui quoad illū excessum nō distribueret communia bona, seu præmia, sed donaret bona sua: in quo non ageret contra iustitiam, sed solùm negatiuè non operaretur ex iustitia: ergo stante æqualitate singularum personarum ad res suas, & potestate in distribuente ad illam æqualitatem faciendam, adhuc potest iustitia distributiua æqualitatem geometricam seruare: non est ergo illa imperfectio de intrinseca ratione huius iustitiæ. Addo insuper interdum fieri posse, vt respectu singulorum vltra æqualitatem saltem sub aliqua consideratione fiat retributio, & nihilominus quòd in illomet excessu iustitia distributiua seruet æqualitatem suam; vt si v. g. centum mille aurei ex instituto Reipublicę omnino sint tali die inter milites distribuendi cum proportione debita, & contingat milites esse paucos numero, parumque laborasse, &c. tunc considerata per se vnius cuiusq; dignitate, videri possunt singuli plus recipere, quàm per se mereantur: & nihilominùs propter communem distributionem seruari debet inter eos proportio geometrica: ergo hoc munus non necessariò supponit imperfectionem potestatis in dante, neq; penuriam diuitiarum, aut aliquid simile.

Exemplum autem illud, quod de humano debitore afferebatur, nō est omni ex parte verum, neque vtriusq; iustitiæ propriam rationem attingit. Verum est quidem, debitorē qui integrè soluit plura debita æqualia vel inæqualia, non vti iustitia distributiua, licèt geometrica proportio ex eius actionibus resultet: quia illa non est per se intenta, & quia in actione circa singulos nullo modo cōsideratur respectus, vel proportio ad alios, sed omnino ex accidenti coniungitur. Quod autem de alio membro dicitur, mihi non placet: nam licèt huiusmodi debitor impotens sit ad soluendum integrè singulis debitoribus; & ideò per se respiciat proportionem inter illos, vt iustitiā seruet, nihilominùs totum illud est munus iustitiæ cōmutatiuæ, & non distributiuæ, prout hæ virtutes inter homines distinguūtur. Quod probatur primò, quia ipsa iustitia commutatiua tunc obligat ad eam proportionē geometricam seruandam: nam contra talem iustitiā peccat tunc, qui eam non seruat: quod nemo negat. Addere autem concursum & obligationem alterius virtutis, est impertinens, cum vna sufficiat: aliàs daretur vnus simplex actus virtutis, qui non posset nisi à duabus virtutibus simul elici. Secundò à priori declaratur, quia tunc proportio ad alterum non attenditur, nisi quatenus ex illa pendet quantitas, quæ hic, & nunc debetur huic creditori, omnibus circunstantijs pensatis: est ergo illa æqualitas geometrica tāq; tanquam circunstantia seruanda propter æqualitatem arithmeticam: ergo ad eandem virtutem spectat, ad quam pertinet æqualitatem arithmeticam seruare, quę est iustitia cōmutatiua. Quod practicè ita declaratur, nam, si quis debeat duobus hominibus centum, vnicuiq; quinquaginta cum omnibus conditionibus æqualibus, & tantùm habet quinquaginta, quibus satisfaciat vtrique; si vni det triginta, & alteri viginti, vnum tantùm peccatum committit contra iustitiam commutatiuam: quod in hoc solùm cōsistit, quòd huic non dat quinque, quæ ex iustitia commutatiua hic & nunc illi dare tenebatur. Vnde si non dedisset alteri illa quinque, id est, si non dedisset illi triginta, sed tantùm viginti quinque: alia verò quinque

6 Proportio geometrica seruari potest ex iustitia cōmutatiua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibi retinuisset, idem genus peccati commit A
teret respectu alterius læsi: non tamẽ quic-
quam peccasset dando alteri viginti quin-
que, quannis non seruaret proportionem
geometricam. Et qui illa viginti quinque
recepit, potest iustè illa retinere, etiãsi plus
receperit, quàm alius, quia nõ plus recepit,
quã debitor posset, & deberet illi dare: er-
go signum est totum illud negotium esse iu
stitiæ commutatiuæ: distributiuam autẽ ibi
nec violari, neque operari.

7 Ratio autem à priori est, quia eadem vir-
tus respicit omnes circunstãtias, quæ ad suũ
medium constituendum necessariẽ sunt, Et
ideo, si æqualitas geometrica solùm consi-
deratur vt circunstantia necessaria ad seruã
dam ęqualitatem debitam ex iustitia cõmu-
tatiua, ad eandem virtutem spectat illam ser
uare. Vt in exemplo etiam suprà posito de B
mercenarijs ex denario diurno: nam, si quis
illorum dimidiam, vel aliam partẽ aliquotã
diei laborando consumpsit, ad reddendã ei
mercedem æqualem secundùm iustitiam cõ
mutatiuam, necesse est perpendere, vt eam
proportionem seruet tanta pars stipendij ad
totum, quam seruat talis pars diei ad totum
diem, quæ est proportio geometrica, & ta-
men non propterea illa retributio pertinet
ad iustitiam distributiuam, sed tantùm ad
cõmutatiuam. Et confirmatur à simili, nam,
quando sunt plura debita, quæ non possunt
simul solui, sed successiuè; ratio etiam iusti-
tię postulat, vt seruetur proportio in ordine
temporis, vt nimirum, cæteris paribus, anti-
quius debitum priùs soluatur, quã proportionem eadem iustitia commutatiua respi-
cit: quia positis his circunstantijs necessaria C
est ad seruandam æqualitatem arithmeticã,
quatenus hìc & nunc seruari potest: ergo
idem dicendum est in præsenti. Et proportionale argumentum sumi potest ex ordine
charitatis; & idem est cum proportione de
misericordia. Inclinat enim charitas ad plu-
ra obiecta diligibilia: ad vnumquodque ta-
men secundùm gradum suum: & ideo in be
neficentia vel subuentione misericordiæ,
quando non potest omnibus subuenire,
prout vnicuique necesse est, proportionem
seruat inter plura considerata in vnoquoq;
necessitate, & qualitate, & alijs conditioni-
bus, quæ ad moralem proportionem con-
ferre possunt, quam proportionem eadem
virtus respicit, & obseruat: quia tunc est cir
cunstantia necessaria ad seruandum mediũ,
& obligationem talis virtutis.

Ratio iustitiæ distributiuæ declaratur.

8 ATque ex his exemplis & virtutibus
inferri videtur, rationẽ iustitiæ di-
stributiuæ non consistere adęquatè, atq; præcisè vel formaliter in constituẽda illa æqualitate proportionis geometricę.
Primò quidẽ, quia etiam aliæ virtutes, quæ Prima ratio.
sunt ad alterum, eandem æqualitatem sæpe
constituunt, vt de iustitia commutiua osten
sum est, & suo modo de misericordia: nam,
si quis ex misericordia tenetur distribuere
centum, ex eadem misericordia inclinatur,
vel etiam obligatur vt magis indigenti plus
tribuat cum proportione. Idem præterea
inuenimus in virtute obseruantiæ, quę vni-
cuique defert honorem secundùm gradum
suũ: quòd si plures sunt honorãdi, inter eos
seruat proportionem geometricam. Idem
inuenietur in virtute duliæ, & religionis suo
modo. Dicet fortasse aliquis has virtutes Refutatur
per accidẽs seruare illam proportionẽ, quan quædã re-
do tamen per se & ex intentione seruatur, sponsio.
semper esse munus iustitiæ distributiuæ. At
hoc facile ex dictis impugnatur: quia osten
sum est iustitiam commutatiuam aliquan-
do per se, & ex intentione seruandi debitũ
sibi medium, tenere dictam proportionem
inter multos: idemq; de misericordia osten
dimus intra terminos suæ obligationis. Et
in obseruantia videtur id manifestius, & ma
gis per se: quia honoris quantitas iuxta ho-
minum æstimationem sæpe est potiùs com-
parativa, quàm absoluta, scilicet in prælatio
ne vnius ad aliũ in titulo, in loco, & in alijs
signis honoris, quanquam interdum etiã sit
absoluta: ergo etiam aliæ virtutes sæpe per
se respiciunt illam æqualitatem: ergo signũ
est illam non esse formale obiectum vnius
virtutis specificæ: quia quod commune est
multis, non potest esse proprium vnius: nec
possunt varię virtutes proprium munus ali-
cuius virtutis specialis distinctę ab ipsis per
se ac formaliter, & sub eodem motiuo exer
cere.

Secundò & principaliter augeo difficul- 9
tatem: nam, licèt demus iustitiam distribu- Secunda ra
tiuam sæpiùs per se intendere illam æquali- tio.
tatem, non tamen semper, & in omnibus
actibus suis illam seruat: ergo non potest il-
la æqualitas esse adæquatum formale obie-
ctum, seu motiuum talis virtutis: quia virtus
non potest aliquem actum exercere extra
obiectum suum formale. Antecedens patet
com-

communi exemplo de electione ad benefi- A
cium, vel ad cathedram, vbi non fit distribu
tio inter multos cum suprà dicta proportio
Respõsio. ne, sed totum beneficiũ datur digniori. Re-
sponderi potest, ibi considerari & seruari
æquitatem proportionis iuxta comparatio-
nes personarũ, & hoc satis esse ad rationem
Refellitur iustitiæ distributiuæ. Sed contra, quia reue-
ra ibi nulla seruatur proportio geometrica,
aut arithmetica, sed solùm illa æquitas, scili-
cet, vt dignior præferatur, quæ non cõsistit
in proportione, sed in iure, quod habet ad
talem rem dignior comparatione minùs di-
gni: quod longè diuersum est à comparatio
ne proportionũ: sicut dicebamus suprà an-
tiquius debitum hìc & nunc præferendum
esse in solutione recentiori, cęteris paribus:
quæ est etiam comparatio quædam, quę nõ
pertinet ad iustitiã distributiuam. Et iudex B
in ferenda sentẽtia tenetur fauere parti, quę
meliores habet probationes facti, & iuris,
etiãsi pars aduersa habeat alias probabiles:
quæ est etiam quædam comparatio persona
rum litigantium, in iure fundato in proba-
tione, quę se habet sicut dignitas personæ
in alio casu de beneficio: & nihilominùs illa
comparatio non pertinet propriè ad iustitiã
distributiuam, sed potiùs ad commutatiuã.
Ac deniq; illa æquitas, quæ seruatur in dan
do beneficio digniori plus differt à proportione geometrica, quã hæc differt ab arith-
metica: si ergo illæ duæ cõstituunt diuersas
species iustitiæ, à fortiori illa non pertine-
bit ad iustitiam distributiuam, sed ad aliam.

10 Propter hoc verò dicere posset aliquis ta-
Aliorũ re- lem actum non pertinere ad iustitiam distri
sponsio. butiuam, sed ad commutatiuam, quia in eo
magis attenditur proportio, seu æqualitas rei C
ad rem, id est inter ius dignioris, & benefi-
cium quod ei confertur. Sæpe enim contin-
git ius aliquod conuenire vni personæ per
comparationem ad alias: illo verò constitu-
to ex iustitia commutatiua seruandum esse.
Reijcitur. Quę sententia est fortè probabilis, commu-
niter tamen non recipitur: quia iustitia cõ-
mutatiua præcisè sumpta non læderetur dã-
do beneficium digno: quia hoc ipso quòd
dignus est habet sufficientem æqualitatem
rei ad rem respectu talis beneficij: propter
quod iuxta communem sententiam ille nõ
obligatur ad restituendum. Accedit, quòd
ille dignior non læditur in bonis proprijs,
quorum sit dominus; & ideo eius læsio con
tra iustitiã commutatiuã non est. Denique
potest hic accommodari argumẽtum supra

factum, quòd æquitas, quæ in hac electio- A
ne dignioris seruatur, plus distat à rigorosa
æquitate arithmetica, quàm à geometrica,
vel etiam quàm inter se differunt arithme-
tica, & geometrica æqualitas: ergo, si ob eã
causam negatur pertinere ad iustitiam distri
butiuam, negandum etiam est pertinere ad
commutatiuam. Neque defuerunt qui ita
sentirent, dicentes illam non esse iustitia ali
quam, quia non spectat ad aliquam æqualita
tẽ propriam, sed solùm ad fidelitatem, quam
minister publicus debet Ecclesiæ, seu Rei-
publicæ. Veruntamẽ quidquid sit respectu
Reipublicæ, respectu tamen eorum, inter
quos fit electio, negari non potest quin ali-
qua iniuria fiat digniori, dum alios illi præ-
fertur: quod adeo videtur per se notum, vt
omnes homines ita sentiant: ergo è contra-
rio seruare digniori ius suum alicuius iustiti-
æ actus est.

Accedit præterea (& auget difficultatem, 11
quam posuimus) quia iustitia distributiua
non solùm interdum non distribuit bona
inter distinctas personas iuxta geometri-
cam proportionem, verùm etiam aliquan-
do respectu vnius personæ tantùm seruat
æquitatem sine vlla comparatione ad alias
in dignitate, vel merito: ergo proportio in-
ter multos etiam latiori modo sumpta non
potest esse adæquata ratio obiectiua iusti-
tiæ. Consequentia patet ex dictis, & an-
tecedens probatur: quia, si sunt bona com-
munia in Republica distribuenda militi-
bus de illa benemeritis in munere suo, quã
uis vnus tantùm inueniatur, ille suo præ-
mio donandus erit: si enim concurrenti-
bus alijs præmium reciperet vltra stipen-
dium fortasse ex iustitia commutatiua de-
bitum, cur illo priuabitur, quòd vnicus sit?
Idem constat in prouisione cathedræ, vel
beneficij, si vnus tantùm se se offerat, &
ille sit dignus. Idem esse potest frequens
in distributione honoris, qui nunc quidem
inter multos distribuitur, nunc autem vni
soli fit. Quòd si quis fortè dicat in his actio
nibus semper includi comparationem ad
indignos, vel non habentes talem titulum
meriti: eadem ratione dicam iustitiam com-
mutatiuam comparare creditorem cũ alijs,
qui nullum ius habent, vt illi potiùs, quàm
alijs soluat.

Quocirca, si omnia exactè pẽsentur, ma- 12
gna videtur esse similitudo in his omnibus
proportionibus inter iustitiam commutati-
uam & distributiuã: nam vtraq; potest circa

vnum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnum, & circa multos operari: & in actione, quæ est circa vnũ, necesse est vt vtraque A seruet æqualitatem aliquam inter rem, & personam: nam, cùm seruatur iustitia, necesse est vt ad æqualitatem constituendam intendatur: ergo cùm supponamus in tali actu vtriusque iustitiæ non interuenire nisi vnam rem, & vnam personam, necesse est, vt vtraque iustitia possit inter eas æquitatem seruare. Quod quidem in commutatiua indubitatum est: in distributiua autẽ videri potest nouum: ratio tamen facta id satis ostendit: quia interdum operatur circa vnam personam tantùm: ergo tunc etiam operatur faciendo æqualitatem, aliàs non operatur vt iustitia. Sed in illo actu non interueniunt alia, inter quę fiat æqualitas, nisi res, quæ datur, & persona cui confertur: ergo hęc etiam iustitia facit inter eas æqualitatem. Præterea exempla adducta hoc satis confirmant: quia quando contingit vt vnus tãtùm miles ex bonis communibus præmio afficiatur, nec illi conferendum est omne præmium, quod Respublica dare potest, nec minimum quid eius dignitati improportionatum: seruanda ergo erit æqualitas aliqua seu proportio inter dignitatem, & cõditiones talis personæ, & præmium, quod ei datur. Simile est in beneficio cõferendo, etiamsi vna tãtùm persona occurrat, cui detur: quia neq; maximum, neque minimum illi dandum est, sed eius dignitati proportionatum, si fieri potest: idemq; suo modo est in honore, vt facilè ex dictis intelligitur. Vera ergo est prædicta similitudo inter vtramq; iustitiam. Sed præterea est etiã C alia, quia vtraque etiam potest operari circa multas personas, aliquid singulis ex iustitia conferendo, atque etiam inter multas, vni potiùs, quàm alijs totum aliquid ex iustitia dando. Rursus in vtraque functione ambæ seruant æquitatem, interdum inter rem, quæ datur, & ius personæ, cui datur: quod, omnibus pensatis, iuribus aliarum personarum ex iustitia preferendum est: aliquando verò inter proportionem, seu comparationem proportionũ, non tantùm per accidẽs, sed etiã per se, vt etiam in iustitia cõmutatiua declarauimus. Videtur ergo ex dictis omnibus concludi, non posse has iustitias præcisè distingui ex habitudine seu ordine ad huiusmodi varias proportiones, seu æqualitates, & cõsequenter adequatam rationẽ iustitiæ distributiuę non posse consistere in illa æqualitate proportionum constituenda.

Conclusio tertius discursus.

Diuersitas inter iustitiam commutatiuam & distributiuam expenditur.

Sed hinc fortasse sumet aliquis occasionem incidendi in opinionem Buridani suprà insinuatam ex lib. 5. Ethic. q. 7. dicentis iustitiam commutatiuam, & distributiuam non esse virtutes specie distinctas, sed distincta nomina significantia eandem virtutem sub diuersis conceptibus inadæquatis per ordinem ad diuersas materias seu functiones. Quam sententiam nulla ille ratione confirmat, sed tantùm solutionibus rationum, quibus illa distinctio probari solet; vtens tacitè illo axiomate, nõ esse distinctionem rerum admittendam sine necessitate: vel illo, frustra fieri per plura, vbi vnum sufficit. Quod argumentum nou B esset contemnendum, si ille adduxisset omnes aut fortiores rationes, & positiuè ostendisset non esse conuenientes: nam quomodocunque soluere, aut effugere rationes non satis est, vt vir prudens nouam opinionem inducat. Eò vel maximè quod reuera non affert rationem potissimam, vt ex dicendis constabit. Ex ijs verò, quæ hactenus diximus, videtur illa opinio suaderi, non tantùm fugiendo argumenta, sed positiuè ostendendo identitatem. Quia illæ iustitiæ conueniunt in omnibus functionibus, & in omnibus modis cõstituendi æqualitatem, & in omnibus respectibus ad vnã, vel plures personas: ergo sunt vna virtus, nam identitas virtutis non potest melius quàm ex actibus, & consequenter ex materia, vel obiecto colligi. Accedit, quòd distinctio perunlgata inter has virtutes ex æqualitate arithmetica, & geometrica, vt creditur in Aristotele, & D. Thoma fundata, ruere videtur, si vera sunt, quæ posuimus: ergo consequenter opinandum erit, virtutes illas non esse distinctas.

13 Buridan.

14 Prima assertio.

Ego verò non censeo esse hac in parte à communi opinione recedendum, sed dicendum, has virtutes esse distinctas. Quod, præter communem sensum probatorum auctorum, ad plures effectus, & res seu obligationes morales explicandas censeo esse necessarium. Vitium enim acceptionis personarum, ex se non est oppositum iustitiæ cõmutatiuæ, & præcisè sumptum ad restitutionẽ non obligat: opponitur autem iustitiæ distributiuæ, vt nunc suppono: signũ ergo est has iustitias esse distinctas. Opinor autem ad cõstituẽdam hanc distinctionem eius rationẽ esse

Vnde desumenda distinctio inter has iustitias.

esse à priori reddendam ex iuribus, & ex di A uersitate illorum, & ex diuersis debitis, quę ex illis nascuntur. Et sanè meritò, quia ius est obiectum iustitiæ: ergo iustitiarũ distinctio ex distinctione iurium sumenda est, cũ virtutes per obiecta distinguantur, sicut alij habitus, aut potentię. Diximus igitur in superioribus obiectum proprium iustitiæ cõmutatiuæ esse ius ita proprium, vt sit proprium rei dominium, vel illi moraliter æquiualeat; quod ibi satis declarabimus. Nunc ergo addimus præter hoc ius dari in hominibus aliud non ita propriũ ac rigorosum, sed datum in quadam dignitate, seu conditione personæ, quæ est pars alicuius communitatis, seu Reipublicæ, ratione cuius debetur ei aliquid ex bonis Reipublicæ suæ dignitati proportionatum: quod ius reuera non est dominium, quia talia bona nunquã fuerunt B talis personæ, nec ratione proprij dominij, aut alterius rei propriæ, in qua læsa fuerit, ei debentur. Vnde fit etiam, vt longè maius & rigorosius sit debitum, quod ex priori iure nascitur, quàm quod ex hoc posteriori: nam magis debetur alicui id, quod est propriè suum, quàm id, quod est commune, licèt ad illud habeat aliquod ius propter dignitatem personæ, vel aliam simile proportionẽ. Vnde de priori debito omnes Theologi affirmant ex illius læsione nasci obligationem restituendi: de posteriori verò præcisè sumpto quamplures, & fortasse qui melius sentiunt, id negant.

15 Præterea ex rebus ipsis, & exemplis adductis potest hæc iustitiæ, ac specialis ratio debiti intelligi: nam qui beneficium vel cathedram prætendit, nunquam habuit dominium, vel possessionem eius, vel alterius rei æquiualentis, quam pro altera dederit: habet tamẽ, si sit digna persona, ius quoddam ad talem rem: quia secundùm quandã æquitatem ei potiùs quàm alteri tribuenda est: eò quòd inter partes huius cõmunitatis habeat maiorem proportionem cum tali re, quàm aliæ personæ. Vnde fit, quòd si sint aliæ personę æquè dignæ, nulla earũ habeat ius ad talem rem necessarium, vt sic dicam, seu efficax, sed tantùm sufficiens, quia cuicunq; earum detur, nulli fit iniuria. Atque hinc etiam optimè declaratur à posteriori hoc ius esse longè diuersum, & inferioris rationis à iure dominij. Quia postquam alicui datum est beneficium, seu munus cathedræ, quia iam habet illius dominium, nõ potest propter quæcunq; alterius merita æqua lia, vel maiora illis priuari: fieretque iniuria contra iustitiam commutatiuam: ergo longè diuersum est habere verum ius in re tan quàm propria, & habere aliquale ius ad rẽ communem.

Ex his ergo concludo hanc diuersitatem 16 iurium sufficere ad distinctionem cõstituendam inter iustitias: & hanc esse propriam & primariam rationem distinguendi commutatiuam à distributiua. Prior pars facilè constat ex dictis, quia distinctio virtutum nascitur ex distinctione formali obiectorum. Idẽ patet ex distinctione aliarum virtutum, quę sunt ad alterum: sic enim distinguimus gratitudinem v.g. à fidelitate ex diuersa ratione debiti, & obseruantiam, qua homines colimus, à pietate, qua parentes, & hanc etiam à religione, qua Deum veneramur: quia in his omnibus longè diuersa ratio debiti inuenitur: ergo similiter in præsenti: nam est eadem vel maior ratio. Posterior autem pars videtur satis concludi ex omnibus hactenus dictis: quia si in hominibus sunt hæc diuersa iura, necessariæ sunt etiam virtutes, quæ illa obseruent, & tribuant: eæ autẽ non possunt excogitari aliæ, nisi iustitia commutatiua, & distributiua, nisi quis velit nouas fingere iustitias. Rursus etiam è cõuerso non possunt alio cõuenienti modo illæ iustitiæ distingui specie, vt omnia hactenus tractata conuincere videntur. Hic autẽ modus optimè illis accõmodatur, & iuxta illum rectè concilian tur omnia, quæ diximus: nã siue iustitia cõmutatiua operetur circa vnũ, siue circa multos, aut inter multos, & siue illis reddat omnino æquale per cõparationem rei ad rem, siue cũ aliqua proportione necessaria secundùm occurrentes circunstantias: semper tamen in hunc finem intrinsecũ, & peculiarẽ tendit, vt ius alterius rigorosum ac propriũ seruet, quantũ potest. E contrario verò iustitia distributiua, licèt similib⁹ actionibus, aut retributionibus vti videatur, semper tamen intendit in ius sibi proprium, vt intra eius latitudinem, quantum potest, æqualitatem etiam faciat. Optima ergo ratione virtutes hæ in hũc modũ distinguuntur; & rectè etiã ratio distributiuæ iustitiæ sic explicatur.

Conclusio discursus.

Prima pars conclusionis probatur.

Posterior pars prob.

Mens D. Thomæ & Aristotelis circa dictas virtutes declaratur.

Sed quid ad D. Thomam, & Aristotelem? Non censeo datam expositionem 17 ab eorũ doctrina discedere, sed magis D. Tho.

eam

Universidad de Deusto
Biblioteca

eam declarare. Et sanè D. Thomas 1. p. q. 21. art. 1. solum ait, munus iustitiæ distributiuæ esse dare vnicuique *secundùm suam dignitatem*. In quo indicat hanc virtutem non solùm respicere proportionem ad alios, sed etiam proportionem rei datæ ad dignitatẽ & meritũ eius, cui datur: quæ proportio nõ est propriè geometrica, sed arithmetica: nã est secundùm adæquationem duarum rerũ inter se: quanuis inde etiam possit consurgere altera proportio inter varias proportiones, etiãsi de priori æqualitate nihil minuatur. Et ita concludit ibi D. Thomas Deum seruare modum distributiuæ iustitiæ, quando vnicuique rei dat proprietatẽ, vel actionem debitam suæ naturæ, seu illi conueniẽtem. In qua actione constat seruari integrè & adæquatè proportionem inter vnamquãque naturam, & proprietatem eius, & (vt ita dicam) vnicuique integrè solui, quod ei debitum est: ergo ex sententia D. Thomæ B iustitia distributiua etiam hanc æqualitatem respicit, & ad eam respicit illam seruare cum vna persona vel natura, etiamsi illa vnica esset in mundo. Cùm verò D. Thomas dixit hanc iustitiam reddere debitum secundùm dignitatem personæ, indicare voluit (quod nos diximus) ius, quod respicit hæc iustitia, non esse proprium ius dominij, aut illi æquiualens, sed quoddam aliud minus proprium fundatum in tali conditione, vel dignitate rei, cui aliud proportionatum bonum debitum est. Et fortasse propter hanc causam specialiter dicitur iustitia cõmutatiua constituere æqualitatem rei ad rem: quia nimirùm, cùm respiciat proprium ius, & dominium rei, ad eam spectat illammet rem, vel æquiualentem reddere, quæ alteri sublata est: in qua C æqualitate facienda non respicit conditionem personæ, sed valorem rei: quanquam non excludat quin valor rei vel actionis ex conditione personæ possit minui, vel augeri. Iustitia autem distributiua magis respicit conditionem personæ, vt res, quæ reddenda est, cum illa seruet debitam proportionem. Et sane Aristoteles 5. Ethic. cap. 4. hanc potissimùm differentiam videtur intendere inter has iustitias: & ideo dixit, in commutatiua iustitia non attendi an bonus, vel malus fuerit, sed quæ fuerit qualitas nocumenti: in distributiua verò attendi dignitatem personæ, vt expresse dixit in cap. 3. explicans etiam hanc dignitatem non esse vnam & eandem in omnibus v. g. virtutem, aut nobilitatem, vel quid simile sed esse conditionẽ talium bonorum distributioni accommodatam: quod per se satis clarum est.

18 Quare iustitia distributiua dicat. præcipue respicere per se proportionẽ geometricam.

Quia verò moraliter ac regulariter loquẽdo, hoc ipso quòd distributiua iustitia respicit dignitatem personæ necessarium consequenter est, vt in distributione bonorũ cõparationẽ inter diuersos faciat, & inter eos æqualitatem geometricam seruet, ideo Aristoteles per hanc actionem, quæ magis frequens, magisq; nota est, huius virtutis officium declarauit. Oritur autem illa necessitas, tum ex eo quòd hæc iustitia maximè est in persona publica, seu ad quam aliquo modo pertineat bonorũ communium dispensatio, quę ordinariè fit etiã inter plures, quia membra, seu partes Reipublicę plures sunt: imò ordinariè tot sunt, vt non possit vniuscuiusque conditio & dignitas integrè, & ad æqualitatem explere, diuidendo inter eas finita, & limitata bona Reipublicæ humanæ, de qua Aristoteles loquutus fuit. Hac ergo ratione declarauit hanc iustitiam per ordinem ad geometricam æqualitatem. Et addi etiam potest hanc virtutem magis per se respicere hanc æqualitatem, & proportionem inter multos, quàm alias virtutes, & præsertim quàm commutatiuam. Quia iustitia distributiua est quasi publica iustitia respiciens quidem partes communitatis, in ordine tamen ad totum. Est autem magnum bonum, magnaque pulchritudo totius corporis, vt singula membra inter se proportionem seruent: & ideo iustitia distribuens communia bona inter membra Reipublicæ, ita respicit bonũ vniuscuiusque membri, vt per se ac primariò intendat proportionem illam, quę inter membra ipsa constituitur, ex qua totius Reipublicæ status & pulchrior, & stabilior fit, & in maiori pace seruatur: v. g. (vt vno exemplo res tota declaretur) quando in plurium personarum congregatione vnicuique proprius locus destinatus est iuxta cuiusq; dignitatẽ, atque, si illa distributio seruetur, pulchrior & pacatior est conspectus.

Hac ergo de causa iustitia distributiua per se intẽdit illam proportionem, in quo superat commutatiuã, etiã tunc quãdo maximè videtur per se seruare hãc proportionẽ inter plures creditores: quia etiã in eo euentu id solũ attẽdit, vt vnicuiq; fiat satisfactio rei ad rẽ, quantũ hic & nũc fieri potest. Quod vno verbo dicere possumus iustitiã quidem commu- 19

commutatiuam interdum per se attendere A ad proportionem inter multos, non tamen propter se, sed etiam in ordine ad rẽ respectu singulorum: iustitiam autem distributiuam attendere illam proportionem non tantùm per se, sed etiam propter se: quia illa est veluti adæquata bonis communibus, quoties distribuenda sunt. Propter hoc autem nõ excludit, quin etiã intendat vniuscuiusque personæ dignitatem explere cum æqualitate rei, & personæ, si fieri potest: nã ex hoc etiam altera proportio, & perfectiori modo resultare potest. Neque etiam excludit, quin possit hęc iustitia aliquando cõmune aliquod bonum sine partitione, aut distributione conferre, quia nimirùm illud in suo ordine diuisibile nõ est, licèt sit pro dignitate personæ conferendum: & ideò B ad hanc iustitiã spectat illud cõferre, etiãsi tunc non respiciat illam proportionem in illo singulari actu, sed solùm maius ius sibi proportionatum, id est maiorem dignitatẽ alicuius personæ. Dico autem, *in illo speciali actu*, nam si ille cum alijs coniungatur, ex omnibus resultat dicta proportio, & prædictum bonum Reipublicæ: vt si vnaquęque cathedra digniori conferatur secundũ suum gradum, resultabit inter omnes cathedram habentes, etiam inæquales, optima proportio. Ac denique eadem ratione non excludit hæc iustitia, quin etiam vni personæ tantùm, si opus sit, aliquid ex bonis cõmunibus conferat seruata moderatione, & adæquatione ad illius dignitatem: nam, vt C
D. Tho. rectè dixit D. Tho. secunda secundæ, q. 61. art. 1. ad primum. *Iustitia distributiua etiam dirigit hominem, vt in distributione bonorum communium moderationem seruet.* Quæ moderatio tantùm ex duplici capite desumi posse videtur, scilicet ex quantitate bonorũ Reipublicæ, & ex dignitate, seu merito eius, cui aliquod ex illis est conferendum: ergo hanc proportionem per se respicit hæc iustitia, & quantum est ex se, adæquatè illam implet: quia, sicut moderatur largitionem, ne excedat, ita etiam efficit, ne sit diminuta, si facultas bonorum non desit, quod accidentarium est. Et hoc etiam insinuauit D. Thom. dict. quæst. 61. art. 1. & 2. dicens hanc iustitiam reddere alteri, quod est aliquo modo suum: quia bona cõmunia, quodammodo sunt vniuscuiusq; partis. In quo etiam indicat, & alio modo explicat, quod suprà diximus, nempe hanc iustitiam respicere quoddam ius alterius, non tamen ita proprium & rigorosum, sicut est ius iustitiæ commutatiuæ. Et in solut. ad 5. expressè dicit iustitiam commutatiuam, & distributiuam non distingui solum secundũ vnũ & multa, sed secundùm diuersam debiti rationem. *Alio enim modo* (inquit) *debetur alicui id, quod est commune, alio vero modo id, quod est proprium*. Ex his ergo, vt opinor, sufficienter constat rationem à nobis positam in explicando obiecto, & officio distributiuæ iustitiæ esse consentaneam doctrinæ D. Thom. & Aristotel.

Obiectio.

20 VNa sola superest difficultas, quia ex dictis videtur sequi iustitiam commutatiuam in reddendo aliquo debito, nunquam respicere ad personę dignitatem: seu (quod idem est) nunquam reddere alicui personæ, quod ratione dignitatis eius ei debitum est: consequens est falsum: ergo. Sequela probatur, quia dictum est iustitiæ distributiuæ proprium esse respicere dignitatem personæ, vt aliquid ei tribuat: ergo alia iustitia distincta, nunquam potest officium illud vsurpare. Minor autem probatur, quia honor debetur alicui ratione dignitatis, & tamen illum auferre est contra iustitiam commutatiuam: & idem est de fama, & alijs, ad quæ aliquis habet ius ratione suæ dignitatis. Hæc obiectio ex dictis Solutio. ferè soluta est, placuit tamen illam proponere, ne quis fortè in æquiuoco laboret circa dignitatem personæ: quam dicimus iustitiam distributiuam respicere, vt quod ei proportionatũ est, conferat: hoc enim intelligendum est præcisè, & quasi exclusiuè, nimirum vt propter illam solam rationem seclusa alio proprio iure & dominio fiat traditio. Vnde, si contingat personam aliquã ratione talis dignitatis, vel officij habere proprium & intrinsecum ius ad certum aliquem honorem, verbi gratia ad talem locum, aut talem actionem, vel aliud simile, tunc habet quoddam dominium circa illud tanquam in quoddam emolumentum cum tali dignitate, vel officio cõiunctum. Quapropter priuare aliquem tali honore esse poterit contra iustitiam commutatiuã, non quia sit præcisè contra dignitatem personæ, sed quia est contra ius proprium & dominium, quod habet ratione dignitatis, vt si priuaretur iurisdictione, vel alia re simili.

Est etiam valde considerandum, aliud 21

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse non auferre ab aliquo famam, vel honorem: aliud verò conferre ei famam, vel honorem: nam illud prius potest ad iustitiã commutatiuam pertinere, etiamsi non pertineat secundum per se loquendo, sed solũ ex suppositione alicuius iniuriæ, ex qua ortum sit in altero ius propriũ dominio æquivalens. Quod in fama est manifestum: ego enim non teneor ex iustitia commutatiua, per se loquendo, alteri bonam famam conferre, teneor tamen non auferre: quia est dominus suæ famæ: non est tamẽ dominus, per se loquendo, meæ actionis, per quam possem illi bonum nomen procurare, si vellem. At verò, si abstuli eius famam, iam teneor ex iustitia commutatiua illam restituere: quia per iniuriam illatam alter acquisiuit ius proprium in me quoad talem actionem. Imò, quamuis aliquis bonam famam non habeat, si nõ habeat malam, habet hoc ius proprium, & quasi innatum ad suũ bonum nomen, vt contra iustitiam commutatiuam sit eam infamare: hoc enim sensu dicitur quis dominus suæ famæ: non quia sit dominus notitiæ, quam alij de ipso habent: quia fortasse nulla m habẽt: &, licèt habeãt non cadit propriè sub dominium alterius: sed dicitur esse dominus famæ, quia est dominus huius immunitatis, vt sic dicã, & moralis dignitatis, quæ est habere in mẽtibus aliorum bonam æstimationem, seu conceptionem, vel saltem non habere malam: & in hoc dominio læditur, quando infamatur: quare illa iniuria est contra iustitiam commutatiuam, & obligatio, quæ ex illa oritur ad eam resarciendam, ad eandem iustitiam pertinebit: quamuis absolutè, & secluſa iniuria bene loqui de tali persona, ad iustitiã nõ spectet. Simile ergo est suo modo in honore: nam non inferre alicui contumeliam semper spectat ad iustitiam commutatiuã, quia vnusquisque habet hoc dominũ proprium in suum honorẽ, vel potiùs in hanc veluti immunitatem, & securitatem ab omni contumelia, vt iustitia commutatiua obliget ad illud ius illæsum seruandum. Ad tribuendum autem honorem rarò obligat iustitia commutatiua: quia cum honor sit in honorante, sitq; propria actio eius, rarò ita cadit sub dominium alterius, vt illi ex iustitia commutatiua debeatur. Et ideo D. Th. 2.2.q.63.ar.2. huiusmodi actionem maximè accommodat iustitiæ distributiuæ. Aliquando tamen fieri potest, vt alicui personæ ratione particularis dominij, aut iurisdictionis debitus sit talis honor, vel positiuè exhibendus per aliqua signa honoris, vel saltem non impediendus, si alter iure suo vtatur. Atque ita possunt iustitia distributiua, & cõmutatiua circa hæc omnia bona operari, semper tamẽ respiciendo dimensam rationẽ iuris, & debiti. Atq; hæc quasi per digressionẽ dicta sint de propriaratione distributiuæ iustitiæ: necessaria enim visa sunt, vt constet in proprio cõceptu distributiuæ iustitiæ, vt hic nullã imperfectionẽ includi: quod à nobis propositum fuerat: & vt opinor, est euidenter demonstratum.

Quo sensu dicitur aliquis dominus suæ famæ.

D. Tho.

Deum veram ac propriam iustitiam distributiuam exercere, cum præmia distribuit.

B

EX his autem vlteriùs concludo, propriè & formaliter esse in Deo iustitiã distributiuã, eamq; in distribuendis præmijs meritorũ exerceri. In hac assertione clariùs habemus consentientes graviores Theologorũ, quos infrà referemus. Nunc ratione concluditur prior pars ex omnibus supradictis. Primò, quia omnis virtus, omnisq; perfectio absoluta, quæ in suo conceptu nõ includit imperfectionẽ, Deo est formaliter tribuenda: quia est perfectio simpliciter, vt iam sæpe declaratum est: sed iustitia distributiua est huiusmodi perfectio, vt fusè probauimus: ergo est formaliter in Deo. 22

Assertio.

Et confirmatur hæc pars, probando secũdam: nam, siue in iustitia distributiua cõsideremus munus seruandi æqualitatem geometricam inter multos, siue munus seruandi vnicuiq; ius propriũ suæ dignitati cõsentaneum, & aliquo modo deficiens à proprietate & rigore iuris commutatiui, vtroque modo proprijssimè seruat Deus iustitiã distributiuã in præmijs iustorũ reddendis. Probatur prior pars, quia, licet Deus per se respiciat in vnoquoq; quantitatem meriti, vt ei condignũ præmiũ tribuat, hoc nõ impedit, quo minus Deus etiã per se primò intendat comparationem, seu proportionem inter multos ex singulis resultantẽ: nã reuera intendit illã distributionem præmiorũ, tanquam bonum quoddã cõmune: quod & vnicuiq; accõmodari potest adæquatè ad eius merita, & toti communitati secundũ proportionẽ geometricã, quæ ad eius pulchritudinem, seu ordinem spectat: ergo, 23

C

ergo cũ opera Dei omnibus modis perfecta sint, cúq; ipse sit supremus gubernator, ad quẽ primariò spectat cõmune bonum, & in eo debitam proportionẽ respicere, non videtur dubiũ quin Deus in hac distributione hoc bonũ per se etiam intendat. Atq; hoc magis constabit ex solutionibus argumentorũ, quæ in hoc peccant, quod malè colligunt Deũ non respicere proportionẽ inter multos in præmijs reddendis, quia in singulis personis præmiandis solũ considerat propriũ vniuscuiusq; meritũ, vt ei æquale præmiũ reddat. Quamquã enim hoc verũ sit, si ad singulas personas præcisè spectemus, nihilominus etiã est verũ Deũ in tota hac cõmunitate intẽdere illã proportionẽ, & actũ adæquatũ præmiandi omnes iustos, qui ex parte Dei tãquã vnus, & simplex cõsiderari potest: per se respicere illã proportionẽ tanquam adæquatam rationem proximam. Quod ex hac parte satis superq; est ad iustitiam distributiuam.

A

B

24 Quin potiùs vix potest alio modo iustitia distributiua per se, & perfectè exerceri: inter homines enim quantumuis distributio fiat inter multos per hanc iustitiam, necesse est vt in applicatione præmij, vel partis bonorum ad singulas personas, respiciatur ad vniuscuiusque conditionem, dignitatem, seu meritum: nec per se loquẽdo aliud est necessarium, id est, si bonum distribuendum sit sufficiens ad conferendum vnicuique totum id cuius est capax secundùm adæquatam proportionem suæ dignitatis: vel, quod perinde est, nisi bonũ distribuendum sit in certa quantitate definitum, & totum sit inter tot personas partiendum: nã tunc ad constituendam æqualitatem, necesse est in singulis respicere non tantũ dignitatem, vel meritum eius absolutè, sed etiam cõparatiuè respectu aliorũ. Hoc tamen accidentarium est (non enim provenit ex intrinseca ratione iustitiæ distributiuæ, sed ex conditione vel limitatione boni distribuendi, vt satis in superioribus declaratum est. Vnde, quoad hanc partem, bene aduertit Soto loco inferiùs citando, quamuis beatorum præmium ex iustitia distributiua reddatur, nihilominùs vnumquemque tantum accipere, quantum absolutè meretur: quia bonum illud, quod distribuitur, infinitum est, & non exhauritur, licet vnusquisq; accipiat, quantum est capax. Quod dici potest, vel propter beatitudinem obiectiuã, latè tamen vtendo voce distributionis: nã

Soto.

C

A bonum illud non diuiditur, sed totum vnicuique datur iuxta suã proximam capacitatem. Vel etiam dici potuit propter beatitudinem formalẽ, quæ est visio, potest enim mente concipi possibilis cumulus visionũ syncategorematicè infinitus, ex quo pars aliqua vnicuiq; detur iuxta sua merita.

Nec verum censeo, quod quidam asserunt, ex infinito bonorum cumulo nõ posse fieri distributionem ex iustitia distributiua: quia non potest ille diuidi secundũ proportionem geometricam. Quod esset verum, si necessarium esset totum illũ exhauriri in tali distributione. Id verò necessariũ non est, quia neque etiam quando Respublica bona cõmunia distribuit, necesse est, vt totum ærarium consumat, si pars eius ad instam distributionẽ sufficiat. Ad hanc autem partem definiendã, vt dixi, necesse est, vt & ad numerum, & ad merita eorũ, inter quos facienda est distributio respectus habeatur: alioqui non est vnde iustè possit quãtitas distribuenda limitari, præsertim, si supponamus esse in publico ærario copiosam diuitiarum multitudinem. Quãuis igitur Deus ex infinito cumulo beatitudinis, seu potiùs beatitudinum ad iustam distributionem tantam quantitatem per intentionem assumat, & vnicuique beato partem adæquatam meritis eius tribuat, per hoc nõ necessariò excluditur, quin inter omnes per se, & ex intentione geometricam proportionem obseruet.

25

Denique, quamuis Scriptura diuina dicat seruare Deum in distributione præmij æqualitatem, non tamẽ omnino prætermittit hanc etiam proportionis æqualitatem inter ipsos beatos. Nam Ioan. 14. dicitur, in domo Patris esse plures mansiones, tanquã diuersa loca vnicuique pro sua dignitate tribuẽda. Vnde Matt. 20. supponit Christus Dominus in regno suo esse dextrũ, & sinistrum: quæ solent per iustitiam distributiuam designari. Et Paulus ad Rom. 2. dicẽs Deum redditurum vnicuique iuxta opera sua, rationem reddit: *Quia non est acceptio personarum apud Deum*: quod vitium, vt Theologi sentiunt, formaliter sumptum, est contra distributiuam iustitiam. Quamuis eo modo quo prudens & rationabilis distributio potest ab alijs virtutibus participari, vt in iustitia commutatiua, & in misericordia declarauimus, possit etiam acceptio personarum latè sumpta alijs virtutibus opponi. Cùm ergo non solùm dicto loco, sed etiam

26

Ioan.

Matth.

Roman.

Universidad de Deusto
Biblioteca

multis alijs Scriptura iustitiam diuini iudicij per oppositionem ad personarum accep tionem declaret, vt patet etiam ad Col. 3. & ad Ephes. 6. & 1. Pet. 1. satis indicatur, iu stitiam etiam distributiuã in illo iudicio locum habere. Sic etiã multi intelligunt verba illa Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem*: quamuis in illo loco magis indicetur forma commutatiuæ iustitiæ. Ex parabola autẽ de talentis, quæ habetur Matt. 25. magis elicitur distributiua, nã in illa, is, qui quinque talenta lucratus fuerat, super quinq; ciuitates cõstituitur: qui verò duo, super duas: & similiter Luc. 19. qui decem mnas comparauerat, decem ciuitatibus præfertur, qui verò quinque cum geometrica proportione præficitur ciuitatibus quinq;.

Coloss. Ephes. 1. Petr.

Ostenditur dari hanc iustitiam in Deo, prout respicit speciale debitum.

27 SVpereſt dicendum de altera parte, ſeu conſideratione iuſtitiæ diſtributiuæ: quæ eſt reddere alteri aliquid ſecundũ propriũ & ſpeciale debitũ talis iuſtitiæ: nam, vt ex dictis ſuppono, ſine hoc debito non poteſt intelligi talis iuſtitia diſtributiua, quæ ſit ſpecialis virtus. Nam quando cõtingit geometricã proportionẽ eſſe debitã ex iuſtitia cõmutatiua, ipſa illã facit: quando verò accidit deberi ex miſericordia, ipſa illã efficit: quando ex obſeruantia, ſimiliter, & ſic de alijs, quia vnaquæq; virtus ſufficit ad explendam ſuã intrinſecã obligatio C nẽ, & intrinſecũ modũ, ordinẽ, ac circunſtãtias eius. Propter hæc ergo nõ eſſet neceſſaria ſpecialis iuſtitia, niſi inueniretur ſpeciale debitũ, & ius, quod illam requireret: quale eſt illud, quod in iuſtitia cõmutatiua nos declarauimus. Vt ergo omni ex parte probemus in Deo eſſe hanc iuſtitiã, eamq; ſeruari in retributione præmiorũ, non ſatis eſt oſtẽdiſſe ibi intercedere, ac ſeruari geometricã proportionẽ, etiã per ſe intentam: nã iuſtitia cõmutatiua interdũ poteſt hoc facere: & præſertim ſi illi adiũgatur aliqua alia virtus, quæ habeat curam boni cõmunis, & prouidentiæ, de qua infra dicã. Sed oportet, vt oſtendamus interuenire in hoc negotio proprium debitũ, & ius iuſtitiæ diſtributiuæ. Quod ſanè difficile videri poteſt in noſtra ſententia, quia iuſti vnicũ tantùm habent ius ad præmium recipiendum à Deo, ſcilicet ius meriti: diximus autem ſuprà hoc ius eſſe obiectum cuiuſdam iuſtitiæ commutatiuæ diuinæ: ergo illud ius nõ poteſt eſſe iuſtitiæ diſtributiuæ: quia ex noſtra ſententia vnum & idem ius non poteſt ad vtramque iuſtitiam pertinere.

Proponitur difficultas huius doctrinæ.

Tribus ergo modis poteſt hæc res explicari. Primus eſt, ſi dicamus in hac retributione meritorũ inueniri iuſtitiam diſtributiuã quantum ad formã, & quantũ ad æqualitatẽ proportionis per ſe intentã, nõ verò quantũ ad obligationẽ, & debitũ propriũ & ſpeciale iuſtitiæ diſtributiuæ: quia in hac parte vincere videtur cõmutatiua propter rationem factam. Hęc reſponſio eſt probabilis: à nobis tamen recipi non poteſt: tum quia in rigore ſuccumbit difficultati, & fatetur actum illum Dei non habere formalẽ rationem iuſtitiæ diſtributiuæ: vel (vt more noſtro loquamur) non eſſe actum quaſi elicitum à propria iuſtitia diſtributiua: ſed ſolum habere quandam ſimilitudinem cũ illa: Oppoſitum autem in concluſione poſuimus, & rationes pro illa factę hoc concludere videntur: tum etiam propter alia, quæ ſtatim adijciemus.

28 Primus modus explicandi difficultatem.

Reijcitur.

Secundo ergo modo poſſumus hoc explicare dicendo eſſe in iuſtis duplicem titulum ad beatitudinem. Prior eſt titulus meriti, vel proprij, vel Chriſti ſibi applicati: alius eſt titulus ipſius gratiæ, & dignitatis perſonæ conſtitutæ in ſtatu filiationis diuinæ, iuxta illud, *Si filij & hæredes*. De priori ergo titulo procedit ratio facta, ideoq; de illo conceditur pertinere ad iuſtitiã cõmutatiuã, & non ad diſtributiuã. Deficit autẽ dicta ratio, quia prætermittit poſteriorẽ titulum, in quo poteſt habere locũ propria iuſtitia diſtributiua. Quia hęc, vt diximus, reſpicit ius fundatum in ſola conditione, & dignitate perſonæ: huiuſmodi autem eſt hic titulus fundatus in dignitate gratiæ. Quod poteſt ita declarari: nã, licèt omne meritũ ſecludamus, habenti gratiam, ex vi, & natura ipſius gratiæ debetur gloria, & ſimiliter pluribus habentibus inæquales gratias debentur inæquales gloriæ cum geometrica proportione: ergo, cùm Deus det gloriam iuſtis, & tanquam hæreditatem filijs, & tanquam mercedem operarijs, rectè intelligimus priori modo ſeruare diſtributiuam iuſtitiam, dignioribus filijs maiorem partem hæreditatis conferendo in ea proportione, in qua vnus alium in dignitate excedit: hãc enim proportionem interdum ſeruandam eſſe

29 Secundus modus.

Rom. c. 8.

eſſe in hæreditate diſtribuenda etiã iurecõſulti intellexerunt, vt patet ex l. *Si ita ſcriptum*. ff. de lib. & poſthum. & l. *Clemens*. ff. de hæred. inſt. Sed ibi ſolùm iuxta voluntatem teſtatoris conſideratur proportio: & ideò ad iuſtitiam commutatiuam ſpectabit (vt opinor) illam ſeruare, quia voluntas teſtatoris hoc ius confert: hìc verò ex intrinſeca natura & dignitate gratiæ oritur hoc ius, & proportio, ideoque magis videtur ad iuſtitiam diſtributiuam ſpectare.

A quia nimirùm neceſſariò ſubordinatur tale ius ſuperiori iuri, ſeu ſupremo dominio, quod Deus habet in omnia creata, & in omnia creaturarũ iura. Vnde fit, vt nõ cogatur Deus quaſi ab extrinſeco ad implendum & ſeruãdũ tale ius, ſed ſolũ ex naturali rectitudine ſibi intrinſeca ad id inclinetur, & ex ſuppoſitione etiã neceſſitetur. Hinc ergo nũc colligimus ius hoc ſub hac ratione ſpectatum, quatenus non obligat Deũ ad dãdã rem ſimpliciter alienã, ſed ad ſuam propriã communicandã: & quatenus magis innititur rectitudini & verbo ipſius Dei, quã proprietati ipſius creaturæ: ac denique quatenus aliquo modo deficit à rigore iuris commutatiui humani: eatenus pertinere, ſeu inducere debitũ diſtributiuæ iuſtitiæ: nã, cũ hæc duo debita in hominibus adæquatè diuidant particularem iuſtitiam, quantum aliquod ius ab vna deficit, tantũ ab altera participatur. Hac ergo ratione illa eadẽ virtus per quã Deus retribuit præmia meritis ſecundũ propriã rationẽ iuſtitiæ diſtributiuę debitum ſoluit, non ſolũ propter geometricam proportionem, ſed etiam propter propriam rationem talis debiti.

30 Secundus modus dicendi refellitur.

Hæc ſententia eſt probabilis, & aliqua ratione defendi poteſt, vt paulò inferiùs in ſequente puncto explicabo. Quatenus verò non ponit aliam rationẽ diſtributiuę iuſtitiæ in diſtributione gloriæ, mihi nõ placet. Primò quidem, quia illa nõ videtur ita propria iuſtitia, cùm verã obligationem & B debitum iuſtitiæ non inducat: nam gratia per ſe non obligat Deum ex iuſtitia ad dandam gloriam: imò, licèt daremus adiungi promiſsionem, ſi hæc non reſpiceret merita, induceret ad ſummũ obligationẽ fidelitatis, non iuſtitiæ. Vnde Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 16. conſiderans in vita æterna duplicẽ illam rationẽ hæreditatis, & mercedis, prior modo vocat illam gratiam filijs Dei per Chriſtũ Ieſum miſericorditer promiſſam: poſteriori autem modo vocat mercedẽ, & coronam iuſtitiæ. Secundò, quia vita æterna ſub illa ratione non habet rationem prę mij. Theologi autem, cùm dicunt Deũ ſeruare iuſtitiam diſtributiuam in præmio reddendo, loquuntur formaliter de præmio vt ſic, & de illo etiam procedunt multa ex dictis circa ſuperiorem aſſertionem.

Concil. Tri.

Tertius & verior dicendi modus.

31 TErtiò ergo modo dicendum cẽſeo ius illud, quod iuſti habent ad præmiũ, in meritis ſuis fundatũ, ſub diuerſis rationibus ad cõmutatiuã, & diſtributiuã iuſtitiam pertinere: quatenus enim ius illud non vtcumq; eſt proportionis & dignitatis, ſed cõmutationis cuiuſdã, in qua homo ſuo modo confert de ſuo cum diuina gratia aliquid condignũ, per modum pretij beatitudinis, ex conuentione & pacto, eatenus ius illud ſpectat ad iuſtitiã cõmutatiuã. Diximus autẽ ſuprà, quia hoc ius reſpicit Deum vt debitorẽ, ideo non poſſe non deficere aliquo modo ab illo rigore, quẽ inter homines habet ius iuſtitiæ cõmutatiuæ:

C

32

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid Theologi de iustitia Dei sentiant.

33 ATque hinc fortasse factum est, vt illa iustitia, simpliciter loquendo, distributiua potiùs, quàm commutatiua vocetur: imò aliquando illud priùs affirmetur, & hoc posterius negetur. Quemodum loquendi nos aliquando vsurpamus, non est tamen res diuersa, sed hic magis explicata. In vtroque autem imitati sumus D. Thom. qui frequentiùs simpliciter affirmat in Deo esse iustitiam distributiuam, negat autem commutatiuam, vt patet li. 1. cont. Gent. c. 93. & in 2. d. 27. art. 3. Quam sententiam confirmat 1. p. q. 21. art. 1. Citari autem solet Capreolus, quod dixerit D. Thomam retractasse hanc sententiam, quantum ad proprietatem iustitiæ distributiuæ. Sed nec D. Thomas id fecit, nec Capreolus id dicit. Nam quòd in 1. 2. q. 114. articul. 1. D. Thom. dicit, in hominibus non esse iustitiã simpliciter respectu Dei, non est priori doctrinæ contrarium: nam illa particula *simpliciter*, non excludit proprietatem, & veritatem iustitiæ, sed excludit eum rigorem iustitiæ, qui gratiam aliquã, vel promissionẽ eius nõ præsupponit: quod patet ex illis verbis. *Meritũ hominis apud Deũ esse non potest, nisi secundùm præsuppositionem diuinæ ordinationis.* Ex hac tamen præsuppositione non negat D. Tho otiri posse veram & propriã iustitiã. In 3. verò p. q. 1. art. 2. iuncta ratione vltima corporis articuli cum solutione ad secũdum, clarè sentit, inter Christum & Deum fuisse iustitiam simpliciter: quia ibi ex parte Christi nulla fuit gratia præsupposita, quæ ipsi Christo satisfacienti & merẽti propriè & in rigore facta fuerit. Nunquam ergo D. Thomas negauit (quod multis locis expressè docuit) aliquam veram & formalem iustitiam esse in Deo, & præsertim distributiuam.

D. Thom.

34 Addit verò Capreolus in 2. d. 27. arti. 3. ad primum, quod D. Thomas prioribus locis de commutatiua negare visus est, in posterioribus emendasse, vel declarasse. Nam quando negat (inquit) inter Deum & creaturam posse esse iustitiam commutatiuam, considerat creaturam, seu hominẽ & actiones eius secundùm proprias vires, & secundùm valorem, & efficaciam, quam ex se habere potest ad obligandum Deum ex iustitia. At verò considerando actum hominis, prout est ex motione Spiritus sancti, & ex gratia, habet æqualitatem cum præmio. Et ideò ex sententia Capreoli sic interpretantis D. Thomam, *in præmiatione actus meritorij seruatur iustitia commutatiua, non solùm secundũ quid, sed simpliciter*: non tamen propterea excludenda est distributiua, vt iam declaraui. Ego autem, vt verum fatear, non inuenio ita expressè dictum à D. Thoma inter nos, & Deum esse propriam commutatiuam iustitiam, licèt in 2. 2. q. 61. ar. 4. ad primum, dicat *in diuino iudicio attendi rationem commutatiuæ iustitiæ, prout scilicet recompensat præmia meritis, & supplicia peccatis.* Quæ verba fauẽt prædictæ sententiæ: habere tamen possunt interpretationem, vt infrà dicemus, agendo de iustitia punitiua. In 3. verò parte q. 85. per totam satis declarat in satisfactione nostra erga Deum interuenire iustitiam commutatiuam: hanc verò esse imperfectam ex parte nostra, quia deest æqualitas. Cùm ergo in priori loco iam citato hanc æqualitatem ponat in satisfactione Christi, & inde concludat esse simpliciter, & perfectè iustam, planè sentit posse aliquam iustitiã commutatiuam veram, & perfectam esse apud Deum seclusis imperfectionibus. Vnde potiùs existimo, quando alijs locis Diuus Thomas ita loquitur, vt absolutè neget Deo iustitiam commutatiuam, humano seu philosophico modo de iustitia commutatiua fuisse locutum, vt inter homines inuenitur, cum eo rigore, qui imperfectionem inuoluit, vt suprà declarauimus: non tamen secundùm illum conceptum communem commutationis, seu solutionis proprij iuris & debiti, cum æqualitate rei ad rem, seu actionis ad mercedem, in quo nulla imperfectio inuoluitur. Et in hoc constituit differentiam inter commutatiuam, & distributiuam, nam distributiua, etiam prout in hominibus est, formaliter non includit imperfectionem, vt satis declarauimus. Dico autem *formaliter*: quia materialiter includit imperfectionem habitus, vel actus creati, & limitati, quod commune est omnibus perfectionibus simplicibus, prout in creaturis reperiuntur.

Capreol.

35 Eodem ferè modo loquuntur sectatores D. Thomæ, vt de Capreolo iam vidimus, qui idem habet in primo distinct. 45. quæstione prima, articulo primo, conclusione decima quarta, quem locum ipse postea in secundo declarauit. Idem tenet Caietanus prima parte, quæstione vigesima prima, articulo

Caiet.

Ferrar. *Soto.* articulo primo, & secunda secundæ, quæst. 61. articulo quarto, circa ad primum. Ferrarien. 1. contra Gen. cap. 93. Soto lib. 3. de iust. quæstione quinta, articulo vltimo, & lib. 3. de natur. & grat. cap. 7. & idem tenet Richard. in 4. d. 46. ar. 1. quæstione prima. Alij verò Scholastici, vel non satis considerarunt rationes formales harum virtutũ secũdùm se, sed nimis materialiter, prout sunt in hominibus. Vel certè considerarunt creaturam secundùm se tantùm, & non prout operantem ex gratia, & sub promissione & pacto cum Deo inito.

Richard.

Iustitiam distributiuam Dei promissionem supponere.

B Dvbitari verò potest, an iustitia distributiua Dei ad actũ suũ necessariò supponat promissionem, seu pactum, sicut de commutatiua diximus. Et ratio dubitandi est, quia D. Thomas suprà non solùm in operibus gratiæ, & præmijs meritorum, sed etiam in operibus naturæ, tribuit Deo iustam distributionem. Vnde ita concludit: *Ordo vniuersi, qui apparet, tam in rebus naturalibus, quàm in voluntarijs demonstrat Dei iustitiam.* Idque confirmat testimonio Dionysij c. 8. de Diuinis nominibus dicentis, in hoc veram Dei esse iustitiã, quia omnibus tribuit propria secundũ vniuscuiusq; existentium dignitatem. Et ratione confirmari potest, nam hæc dispensatio prudens, & proportionata, quam Deus facit, actus est alicuius virtutis voluntatis eius: ergo necesse est constituere in voluntate diuina aliquod attributum, à quo tãquam à propria virtute actus ille eliciatur: sed hæc virtus non videtur esse alia, nisi iustitia, cùm respiciat aliquam rationem debiti. Nec potest esse alia nisi distributiua, tum quia seruat geometricam proportionem, tum etiã, quia aliàs noua iustitia esset in Deo constituenda. Constat autem hunc actum iustæ dispensationis naturalium proprietatum, concursum, &c. non supponere aliquam Dei promissionem: ergo iustitia distributiua absolutè illam non requirit. In contrarium autẽ est primò, quia diximus adæquatè eandem esse in Deo iustitiam commutatiuam, & distributiuam: ergo, si illa promissionem supponit ad suum actum, etiam hæc. Secundò, quia sine proprio debito, quo violato iniustitia committeretur, nõ intercedit propria ratio iustitiæ, seclusa autem promissione nõ potest esse in Deo hoc debitum: ergo. Tertiò, quia seclusa promissione, quidquid consideraretur ex parte creaturæ, ratione cuius diceretur illi aliquid deberi, potiùs est indigentia quædam, & necessitas, quàm ius ad talem rẽ, vt, cum dicimus igni deberi cõcursum, vt calefaciat, magis significamus ignem indigere concursu, quàm quòd habeat ius aliquod ad illũ: sed vbi non est ius aliquod, nec vera iustitia esse potest: ergo. Et hinc oritur confirmatio, nam ad res inanimatas, vel irrationales non potest esse propria iustitia: quia reuera non sunt capaces alicuius iuris: nam ius propriè significat, quippiam morale, quod solum in intellectualibus locum habet: hæc autẽ dispensatio æquè versatur circa res inanimatas: ergo non est ex propria iustitia distributiua.

Rationes dubitandi pro vtraq; parte proponuntur.

D. Thom.

Dionys.

Propter hæc ergo dicendũ censeo propriam iustitiam distributiuã Dei, de qua nos locuti sumus, solùm versari circa personas, & necessariò supponere pactũ, vel promissionẽ, vt sint actũ, seu munus exerceat. Priorem partẽ probat efficaciter, vltima ratio facta. Vnde cũ iustitia dicitur esse ad alterũ, omnes intelligunt illũ alterum debere esse personã ratione seu intellectu vtentẽ: sicut enim amicitia, gratitudo, fidelitas, & similes virtutes non possunt esse, nisi inter intellectuales personas, ita nec propria iustitia. Quocirca D. Tho citato loco, vel latiùs loquitur de iustitia distributiua Dei, quàm nos locuti sumus: interdum enim omnis distributio cũ proportione geometrica potest dici iusta distributio, quamuis non semper ad propriam iustitiã distributiuã pertineat: vel certè illo notiori exemplo declarate voluit, quod, sicut in hac naturalium proprietatũ dispensatione seruat Deus propriã distributionem, ita in materia iustitiæ seruabit etiam propriam iustitiam distributiuam.

36 Vera sententia.

Altera verò pars probatur etiam sufficiẽter alijs rationibus secundo loco factis. Quãuis non omnes auctores hanc partẽ admittant, etiam suppositã priori, quæ magis certa est. Putant enim aliqui, si absque vllo pacto, vel promissione Deus crearet hominẽ in gratia, & daret illi virtutẽ & auxilium ad operandum, opera eius fore digna præmio, & consequenter ad Deum ratione distributiuæ iustitiæ, pertinere etiam tunc proportionatum præmium reddere pro illis. Et in hoc sensu dicunt multi ex discipulis

37

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diui Thomæ in materia de merito ad nostrum meritum de condigno non esse necessarium pactum, vel promissionem Dei, quâ interdũ acceptationis nomine significant. Addunt verò in eo genere iustitiæ,& meriti præmium deberi merito, non tamẽ Deũ debere illud, sed tantùm vnam rẽ esse debitã alteri, id est proportionatã & cõsentaneã. Quomodo videtur sentire Caiet. 1. 2. q. 114. ar. 1. iuncto ar. 3. vbi alij Moderni eodem modo loquuntur: & Franc. Romer, lib. de verit. & necess. oper. verit. 22. Sed licet verum sit (quod solùm dicti auctores intendunt) opera nostra, quatenus à gratia procedunt ex vi & natura ipsius gratiæ habere quandã proportionẽ condignitatis ad præmiũ: nihilominus tamen verũ etiam est, eis non deberi ex propria iustitia præmiũ, nisi in promissione & pacto Dei fundetur, vt latè Bellarm. li. 5. de iustifi. c. 14. Hosius in confess. Polonica. c. 73. vbi ostendit hãc esse Scholasticorũ sententiã. Et ratio est eadẽ, quam sæpe tetigimus, quia Deus absq; promissione non potest constitui debitor simpliciter, ita vt sit iniustus negando debitũ: iustitia autẽ propria de qua locuti sumus talis est, vt hanc necessitatem debiti includat. Et confirmatur à simili, nam homo vel angelus in puris naturalibus creatus per bona opera moralia, & connaturalia mereretur beatitudinẽ naturalẽ, vel aliquod aliud præmium proportionatũ talibus operibus, certum est autẽ nõ deberi illis ex aliqua iustitia. Ad eundẽ verò modũm comparanda sunt opera procedentia ex gratia ad præmiũ vitæ æternæ seclusa promissione: esset ergo tunc cõdignitas, vel etiã suo modo æqualitas inter opus meritorium. & meritũ præmium: non tamen esset vera iustitia ex parte Dei in illius retributione.

Caiet an.

Franc. Romer.

Bellarm. Hosius.

SECT. IIII.

An sit in Deo iustitia legalis, vel alia per quam meritis præmia retribuat absque promissione.

1 Prima sententia.

QVæstio hæc optimè in hunc locum cadit, vt post iustitias particulares aliquid etiam de generali dicamus. Nascituŕque præsens quæstio, ex resolutione proximæ dubitationis, in qua petitur, quando non præcedit promissio dandi præmium, vel proprietatem naturæ debitam, à qua nam virtute, seu attributo Dei talis actio procedat. In quare est vulgaris responsio pertinere huiusmodi actiones ad quandam iustitiam Dei latæ sumptam, quæ nihil est aliud, quàm decentia diuinæ voluntatis, iuxta sententiam Anselmi in Prosolog. c. 10. dicẽtis: *Ah Deus iustus es, non quia reddis, quod debes, sed quia facis, quod decet te summe bone.* Vbi secluso debito non agnoscit aliam iustitiam, nisi decentiam diuinæ voluntatis. Hæc verò responsio nimis generalis est: nam, vt rectè notauit Scot. in 4. d. 46. q. 2. iustitia Dei in illa generalitate sumpta, prout dicit condecentiam diuinæ bonitatis etiam misericordiam Dei complectitur: quia decens est Deũ misereri: imò omnia attributa, quæ in diuina bonitate esse intelligimus, comprehenduntur sub illa decentia diuinæ voluntatis. Potest etiam hæc decentia intelligi, & ex parte obiecti, & ex parte ipsius volũtatis diuinæ. Ex parte obiecti decens est Deum misereri creaturę suę, & reddere illi mercedẽ, si bene operatur, & similiter punire malè operantem. Item etiam dicere verum, si loquitur, & soluere, quod promittit, maximè Deum decet. Hæc enim omnia sunt obiecta voluntatis diuinæ, secundaria tamen, eo modo quo in nobis actus exterior est obiectum interioris actus. Formaliter etiam pertinet ad diuinam voluntatem, vt in se habeat perfectionem, seu virtutem, qua naturaliter est propensa ad hæc omnia, quæ decentia sunt. Quomodo dicunt etiam Theologi cum Dionysio se se communicare esse conueniens diuinæ bonitati, id est maximè decens. Et hanc reddunt vt potissimam rationem diuinorum operum, etiam suprem, qualis fuit incarnatio filij Dei. Decentia igitur diuinæ voluntatis quippiam valde generale est: & omnia attributa voluntatis complectitur: non ergo rectè explicatur illo modo cuius attributi hoc opus sit: non est enim omnium simul, quia nec veritatis, nec fidelitatis est, vt per se patet: nec etiam videtur esse liberalitatis, aut misericordiæ, cùm in eo spectetur aliqua ratio debiti.

Anselm.

Reijcitur.

Scotus.

Nihilominùs dici potest hoc opus non esse extra latitudinem misericordiæ, seu generalis beneficentiæ, quæ est veluti actus exterior amoris. Primò quidem, quia, vt suprà dicebã, hoc debitum propriũ nullũ est ex parte Dei, sed potiùs ex parte creaturæ est quædam indigentia, cum quadam proportione rei indigentis ad aliam, quam postulat

2

stulat ad suum conuenientem modum &c. ergo tale debitum donare non est extra latitudinẽ misericordiæ: vt si diceremus terræ sitiẽti deberi aquam, vt germinare possit, non propterea excluderemus, quin pluuiam congruentem suo tempore illi tribueret opus misericordiæ. Vnde Dauid misericordiam à Deo postulans aiebat, *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Secundò idem explicari potest, quia suprà dicebamus, misericordiam, quando inter multos fit, etiam seruare suam proportionatam distributionem, sicut charitas seruat ordinem suum. Sicut ergo, quamuis Deus dando rebus proprietates, vel concursum, seruet proportionem ad vnumquemque naturam, hoc nõ tollit, quin illa sit quædam prudens distributio intra latitudinem misericordiæ, seu beneficentiæ contenta.

3 Quæ quidem responsio satisfacere posset, si res solas naturales, & proprietates vel concursus, singulis debitos spectaremus: cõsiderando tamen multa alia, quæ sub diuina prouidentia continentur, non videtur omnino satisfacere. Primò, quia in punitione malorum non habet locum illa consideratio: & tamen ibi aliqua ratio iustitiæ, & debiti intercedit. Secundò, quia in præmio etiam bonorum aliquid amplius interuenire videtur, quàm misericordia, etiã seclusa promissione: namq; non solũ indigent præmio, sed etiã secundũ quandã specialẽ decẽtiam illis debitũ est. Tertiò fit idẽ argumẽtum in Christi humanitate, cui dicimus ratione assumptionis deberi gratiã, virtutes &c. Et tamen non videtur illa esse sola misericordia, sed maior quædã decentia, quæ ferè moralis necessitas censetur. Similẽq; argumentum sumi potest ex alijs operibus, prouidentiæ diuinæ, in quibus Deus seruat eã proportionẽ vel ordinem rerũ, qui statui vel cõmodis, vniuersi maximè expedit. Neq; satis est dicere huiusmodi prouidentiæ opera pertinere ad sapientiã & prudentiam diuinã: nam hoc est verum ex parte intellectus: nihilominùs tamen iudicio prudentiali intellectus respondet in volũtate aliqua virtus, seu perfectio, quæ operatur secundùm tale iudiciũ prudẽtiæ. Et de hac inquirimus, quæ sit respectu taliũ actionũ.

Quæstionis resolutio.

4 PRopter hæc posset poni in Deo quoddam attributũ ratione distinctũ ab alijs, quod iustitia generalis, seu prouidentialis, vt sic dicam, vocetur. A qua sententia non videtur abhorrere Scot. in 4. d. 46. q. 3. vbi tractans de distinctione inter misericordiã & iustitiã Dei distinguit duplicẽ acceptionem iustitiæ. Vna est, prout significat decentiã diuinæ bonitatis. Et hoc modo ait, misericordiã nõ condistingui à iustitia, sed sub illa comprehendi; vt paulò antea nos obijciebamus. Alio modo ait, iustitiã sumi, prout respicit aliquo modo iustũ ex parte creaturæ, quatenus scilicet vnaquæq; exigit, quod suæ naturæ, vel actioni proportionatum est: Et hoc modo ait iustitiã Dei esse attributũ ratione distinctũ à misericordia. Et eãdem ferè distinctionem supponit ibi Richar. ar. 2. q. 2. quamuis ille iustitiã, prout condistinguitur à condecentia diuinæ bonitatis, solũ declaret in ordine ad merita, vel demerita hominum. Scotus verò latiùs de illa loquitur, & locũ habere censet etiã circa res naturales; prout vnicuiq; attribuitur secundũ exigentiã eius. Obscuriùs verò Alen. 1. p. q. 39. memb. 2. distinguit iustitiã (etiã prout significat decentiam diuinæ bonitatis) à misericordia, quam dicit esse *superabundantiam pietatis diuinæ*: quibus verbis videtur idẽ significare, nimirũ misericordiam esse, quando nulla omnino ratio debiti, seu exigentiæ ex parte creaturæ interuenit: iustitiã verò esse quoties hæc intercedit. Vnde, cũ hi auctores, præsertim Scot. & Alen. non ponant in Deo propriã iustitiã cõmutatiuã, constituere videntur in Deo aliud genus iustitiæ latiùs dictæ, quę sit attributum distinctum à misericordia, & ab alijs attributis specialibus. Hæc ergo sententia videtur mihi probabilis, si non excludat ea, quæ de propria iustitia hactenus diximus, & rectè explicetur, quod nos per proportionẽ ad ea, quę de iustitia humana Aristoteles dixit, declarare conabimur.

Scotus.

Richar.

Alenſ.

Distinguunt ergo Theologi, & Philosophi morales in nobis duplicem iustitiã, scilicet generalẽ, & specialẽ. Et hanc posteriorẽ subdiuidunt in distributiuam, & commutatiuam: de quibus iam satis dictum est. Iustitia verò generalis, vt suprà tetigi, tribus modis dici potest: primò vniuersalitate prædicationis. Et hoc modo quælibet virtus est iustitia, quatenus omnis virtus in suo medio seruat debitã proportionẽ, æqualitatẽ quandã cõstituere videtur. Nũc verò nõ agimus de hac acceptione iustitiæ: sic enim nihil aliud est iustitia generalis, quã virtus in gene-

5 Triplex acceptio iustitię generalis.

Prima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

genere suo. Secundo modo dicitur iustitia A generalis collectione: quomodo iustitia Christiana dicitur esse gratia cum concētu virtutum omnium, & donorum infusorum, vt insinuat Trident. sess. 6. c. 7. & moraliter dicitur homo iustus, qui omnibus virtutibus ornatus est. Et iustitia generalis hoc modo sumpta, & ad Deum applicata nihil aliud est, quā decentia diuinæ bonitatis, & secundùm rationem distinguēdo attributa est collectio omnium virtutum moralium, quæ in diuina voluntate esse intelliguntur: secundùm rem autem, & adæquatā rationē formalem, est rectitudo & bonitas simplicissimæ diuinæ voluntatis. Ideoq; nec de hoc modo iustitiæ generalis nunc loquimur. Tertio ergo modo dicitur iustitia generalis tantū in materia, vel causalitate, li- B Tertia. cèt in suo esse sit etiam virtus specialis. De hac autem iustitia, quæ legalis etiam appellatur, est controuersia inter Scholasticos, an detur in nobis talis iustitia distincta nō solùm à commutatiua, & distributiua, sed etiam ab obedientia, per quam legibus paremus: & à pietate, per quam nō solùm parentes, sed etiam patriam prosequimur: & à charitate, qua post Deum commune bonum Reipublicæ maximè diligimus, & ad illud possumus actiones aliarum virtutum referre.

Iustitiæ legalis ratio declaratur.

6 SEd, quoniam prolixum esset, & præter præsens institutū singulas de hac re opiniones referre, & examinare, quæ mihi magis placet, & D. Tho. doctrinę videtur conformior, est dari in nobis iustitiam legalem distinctam à reliquis virtutibus moralibus. Ab illis quidē, quæ versantur circa passiones, quia non circa illas, sed circa operationes versatur. Ab alijs verò, quæ etiā sunt circa operationes ad alterū, & sunt partes potentiales iustitiæ, quia non est pars potentialis, sed subiectiua. Ab alijs autem partibus subiectiuis, vt sunt iustitia commutatiua, & distributiua, quia in obiecto respicit quendam peculiarem modum iuris distinctum à iuribus, quæ aliæ iustitię respiciunt. Si enim hæc iustitia legalis vera iustitia est, vt supponimus, necesse est, vt ius aliquod pro obiecto habeat, illudq; alteri reddat, vel illæsum conseruet: & eadē ratione vt sit distincta iustitia, necesse est, vt aliquod ius sibi proprium, & speciale respiciat. Et in hoc explicando est tota difficultas. Ad quam declarandam vti soleo distinctione vulgata apud Iuristas de duplici dominio, scilicet vniuersali, seu alto: & particulari, seu inferiori, vel basso, vt ipsi loquuntur. In Republica enim vnaquæque persona habet propriū suarū rerū dominiū, vel etiā aliqua cōmunitas particularis, vel tota ciuitas, quasi vnius personæ vicem habēs, aliquarum rerū habet specialem proprietatem, & dominium. Et Rex etiam, quantūuis persona publica sit, habet particulare ius in eas res, quarū est specialis dominus. Et hoc ius est, quod propriè respicit, & seruat iustitia cōmutatiua in quacūq; persona, vel communitate inueniatur, quia materiale est, & quasi per accidens, quòd tale ius sit in communitate, vel in persona publica, aut particulari: semper enim est eiusdē rationis. Præter hoc verò habet Respublica, vel Rex, quatenus est publica persona, in quā Respublica iura sua transtulit: habet (inquā) dominiū quoddam altū, id est superioris ordinis in bona omniū ciuiū, & particularia omniū, quod non excludit priuatū domidiū illorum, sed eo non obstante confert ad vtendum illis bonis in cōmunē Reipublicæ vtilitatē, quando necessitatis articulus id postulauerit. Et ratione huius iuris tenetur quodlibet Reipublicæ membrū sua propria bona non subtrahere, vel denegare Reipublicæ, quando ad huiusmodi vsum fuerint necessaria. Imo non solùm circa res externas habet Respublica hoc genus dominij, vel iuris, sed etiam circa ipsas personas, & actiones earum, imo & circa vitam ipsam, non vt illam suo arbitrio possit tollere, sed vt euicūque morali periculo, si necessariū fuerit eā exponere iustè valeat.

C

Virtus ergo, quæ vnumquodq; Reipublicæ membrum inclinat, vt suo modo, & quātum ad ipsum spectat, hoc ius suæ Reipublicæ tribuat, vel illæsum custodiat, specialis quædam iustitia est distincta à cōmutatiua, & distributiua, nā respicit distinctā rationem iuris, & debiti, vt dicta declaratione cū omnibus superiùs traditis satis constat. Et peculiari etiā modo habet respectū ad alterum: respicit enim Rempublicam, vt totum quoddam habens peculiarem modum iuris ad bona singulorum membrorum, quod non habent aliæ iustitiæ, vt constat. Ac propterea hæc iustitia generalis dicta est, vel ex parte illius ad quem ordinatur, & respectu etiam iuris, quod respi-

7 Iustitia legalis respicit ius altū reipub.

Cur dicitur generalis.

cit: nam cùm sit cuiusdam totius politici, est quasi generalem omnium personarum, quæ sunt partes illius totius, vel etiā dicitur generalis causalitate, quia ad hunc finem communis boni Reipublicæ, aliarū virtutum actiones imperare potest, nō sub ea ratione, qua charitas, vel pietas, sed sub hac speciali, quæ est reddere Reipublicæ prædictum ius, quantum scilicet ad hūc finem vsus aliarum virtutum esse potest necessarius. Vocatur etiam hæc iustitia legalis, non quia ad illam per se, & formaliter spectet parere legibus: hoc enim obedientiæ est, sed quia, sicut lex, vt iusta sit, debet cōmune bonū primariò respicere, ita hæc iustitia illud maximè procurat.

Iustitiam legalem in Deo propriè non esse, sed prouidentialem.

8 EX his intelligere licet iustitiam legalem in sua proprietate sumptam nō posse Deo formaliter attribui: quia in suo conceptu formali imperfectionem includit, nimirum quòd sit ad alterum, tanquam superiorem, & quòd respiciat ius, & bonum alterius tanquam altius, & excellētius, quàm proprium, scilicet vt bonum totius & commune. Deus autem respectu nullius communitatis potest cōparari vt pars, nec ius aut bonum alterius tanquam excellentius respicere: nō ergo potest formalis iustitia legalis Deo conuenire. Possumus autem intelligere loco illius habere Deū virtutem quandam iustitiæ, quæ non respicit debitū ex promissione, vel pacto, sicut propria iustitia, de qua priùs locuti sumus, sed respicit tantùm debitum prouidentiæ modum, quem Deus vel rebus, vel potiùs suæ sapientiæ, & bonitati debet, supposito quod & rescreare & gubernare voluit. In hoc enim obiecto quædam honestas, & cōformitas ad rectam, & prudentem rationē inuenitur. Quapropter non est dubiū quin velle ex hoc motiuo rebus creatis conuenienter prouidere, honestus actus sit, ac proinde speciale attributum in diuina voluntate requirens. Deinde illud motiuum operandi, neque ad misericordiam, neque ad liberalitatem spectat propriè: nam habet specialem rationem honestatis valde distinctā: nam misericordia, v. g. in suo actu solū respicit miseriam alterius, vt subleuandā. Ratio autem operandi in hoc actu est longè diuersa, nimirùm vt opus Dei ab ipso habeat modum, & ordinem, & speciem conuenientem

A

B

C

A secundùm diuinam sapientiam, & artem, & prudentiam. Quæ conuenientia licèt per diuinam sapientiam reguletur, fundatur tamen in proportione aliqua ipsarum rerum inter se: quæ interdum accipitur inter particularē naturam & proprietatem eius, vel actionem: interdum verè ac principaliùs inter vnamquamque rem particularē, & bonum seu ordinem totius vniuersi.

Virtus ergo, qua (vt nostro modo loquamur) inclinat diuinam voluntatem, vt hanc proportionem & perfectionem in suis operibus seruet, distincta est secundum rationē à misericordia, & à fortiori ab alijs moralibus virtutibus. Et ideò non immeritò iustitia vocatur, quia, licèt per se sumpta nūquā operetur ex debito proprio iustitię: & ideò propriā iustitia non sit, imitatur tamen illā, quia respicit aliquale debitū, & proportionē, ex cōmensuratione aliquarū rerū inter se cū communi bono. Vt autē hoc ipsum indicetur, scilicet hanc iustitiam non esse omnino propriā, vocare illam possumus, vt suprà dicebā, iustitiam prouidentiæ, seu prouidentialem: in quo etiam munus eius significatur. Quod vno verbo comprehensum videtur à Sapiente c. 11 dum dixit, *Omnia in numero pondere, & mensura Deum disposuisse.* Sapien. Nam sicut est perfectio diuini intellectus hæc in omnibus rebus comprehendere: ita est perfectio diuinæ voluntatis hæc seruare in suis operibus propter quandam æquitatem, & proportionem in hac rerum dispositione inuentam.

9 Prouidentia qua modus iste seruatur dici potest iustitia, & quatc.

Vnde varia opera ad hanc iustitiā pertinent, quæ nonnullis exēplis explicare oportet, vt huius attributi necessitas magis intelligatur. Primū & optimū est, quod suprà tetigimus de ornamentis gratiæ & scientiæ collatis humanitati Christi ratione vnionis: in illis enim tribuendis, non solùm respexit Deus rationem misericordiæ & liberalitatis, sed maximè exigentiam quandam, & condecentiam Verbi vniti: quæ tanta est, vt censeatur maximè pertinere ad diuinam sapientiam non aliter naturam assumere. Eadem ergo ratione pertinet hoc ad perfectionem diuinæ voluntatis: adeo vt quidam & graues Theologi dixerint oppositum repugnare rectæ rationi diuinæ voluntatis. Nobis autem satis est hoc illi esse maximè consentaneum: nam hinc fit: vt in se habeat virtutem inclinantem ad hanc conuenientiam, & proportionem seruandā, quæ nō potest esse alia, nisi hæc iustitia.

10 Varia opera quæ pertinent ad hanc iustitiam.

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd si loqueremur solum de illo auxilio, A vel regimine, quo indiget illa humanitas vnita, seu eius voluntas, vt exerceat impeccabilitatem, quam per vnionem est assecuta, iam illa non est qualiscunque conueniẽtia, sed omnino necessaria ad rectitudinem diuinæ voluntatis. Et ideò hæc etiam iustitia omnino imperat, vt seruetur talis prouidentiæ modus circa voluntatẽ sic deificatam. Prætereà ad hanc virtutem spectat, quod Theologi dicunt, naturam vniẽdam Deo hypostaticè, vel ex necessitate absoluta, vt quidam volunt, vel saltem ex maxima quadam decentia, & conuenientia, debuisse esse rationalem, seu intellectualem, & inferiorem naturam non habere ad hoc congruentem proportionem: hanc enim proportionem obseruare, & tenere in opere faciendo, ad hanc iustitiam pertinuit: de B bebatur enim suo modo dignitati diuinæ personæ, vt, si natura aliqua illi vnienda esset illa esset intellectualis: & hoc dictabat diuina sapientia, cui se conformauit diuina voluntas ex perfecta inclinatione, & virtute sua, quæ non potest esse alia secundùm rationem specificam concepta, nisi iustitia.

11 Et ad hunc modum discurrere possumus in operibus gratiæ gratum facientis. Et in primis, si illa consideremus, prout ordinantur etiam ad vnionem hypostaticam: quãuis in alijs personis extra verbum fiant, ad hanc virtutem etiam spectant. Vt quòd fœmina, quæ futura erat mater Dei, condignis ornamentis gratiæ præueniretur, ac perficeretur, huc spectauit, vt verbi gratia, C quod absque peccato originali conciperetur: nam, licèt alia ratione illud fuerit opus gratiæ respectu Virginis: & sub alia fuerit opus rigorosæ iustitiæ respectu meritorum Christi: per se tamen comparatũ, & ad Verbum incarnandum, & ad dignitatem Matris Dei, fuit opus iustitiæ prouidentialis: quia in eo est debita proportio, & conuenientia, quam diuina sapientia proponit vt per se se maximè decentem, & suo modo debitam Verbo incarnando: & diuina voluntas ex vi huius virtutis illam amplectitur. Et simili modo, ne prolixior sim, potest quis discurrere in alijs operibus, & donis gratiæ, tam collatis specialiter aliquibus personis, quàm prædestinatis omnibus, vel etiam reprobis, seu omnibus communiter: nam in omnibus inuenire possumus aliquã rationem huius iustitiæ: huc enim spectat, quod Deus det omnibus sufficientem gratiam, cu omnes ad beatitudiné æternã ordinet, quantum in ipso est: & sic de alijs: hęc enim iustitia non excludit misericordiam, & gratuitam donationem: & ideò etiã circa peccatores exerceri potest.

Prætereà in operibus etiam naturæ intelligitur facilè hic modus iustitiæ: & in eis plerunque ponunt exempla D. Thomas, & alij Theologi. Solùm obseruare oportet, non tantùm in operibus naturæ particularis, sed etiam vniuersalis, vt Philosophi appellant, iustitiam hanc intercedere: nam quòd terra sit aquis discooperta, non particulari naturæ, sed vniuersali debitum est: & similiter quòd aqua ascendat ad replendum vacuum: hæc ergo & similia ita prouidere ex parte diuinæ voluntatis ad hanc iustitiam spectat. Denique, si moralem (vt ita dicam) prouidentiam spectemus, inuenietmus exempla non dissimilia. Nam, quòd Deus imponat hominibus præcepta non solum recta, & possibilia, sed etiam illis accõmodata & proportionata, huius iustitiæ opus est: & ad eam pertinet, vt nullũ opus bonum irremuneratum relinquat, etiam in hominibus aliàs prauis, vt August. vult, & *August.* D. Thomas egregiè explicat 1. 2. quæstio. 21. art 4. Quod item cum proportione locum habet in malorum operum punitione, *D. Thom.* vt statim dicemus.

Ex his ergo satis constat munus hoc iustitiæ, & necessitas eius, & maxima proportio, quam habet ad Deum, vt supremum gubernatorẽ, & prouisorem omniũ, vt etiam D. Thomas significauit loco proximè citato, atque etiam 1. p. q. 21. art. 1. Et eleganter Tertullian. lib. 2. cont. Marcion. c. 11. *Tertul.* & sequentibus, vbi de hac iustitia loqui videtur, cum ait iustitiam esse tutelam bonitatis, quia bonitas nisi iustitia regatur, nõ erit bonitas, & rursus, *Bonitas Dei operata est mundum, iustitia modulata est*: quod latè prosequitur. Et posteà concludit, *Ita omne hoc iustitiæ opus procuratio bonitatis est, &c.* & infra: *Iustitia etiam plenitudo est bonitatis ipsius exhibẽs Deum perfectum.* De hac etiam iustitia potest exponi Anselm. in Prosolog. c. 11. cùm ad *Anselm.* Deum ait, *Iustum quippe est te sic esse iustum, vt iustior nequeas cogitari: quod nequaquam esses, si tantùm bonis bona, & non malis mala redderes: iustior enim est qui & bonis, & malis, quàm qui bonis tantùm merita retribuit.* Quamquam enim ibi Anselmus de iustitia latissimè loquatur: illa tamen verba optimè huic iustitiæ quadrant.

12

drant. Et quod ipse dicit de retributione A bonorum & malorum, possumus nos extendere ad omnem redditionem ex aliquo debito, vel proportione iuxta exempla superiùs posita. Imò, si illa ratio rectè inspiciatur, ad confirmanda omnia, quæ de diuina iustitia diximus, valere potest.

Dicta iustitia cur generalis dici possit.

13 EX his etiã facilè intelligitur, quo sẽsu & titulo hæc iustitia generalis appelletur: non enim ita vocatur, quia omnẽ virtutem formaliter cõprehendat in suo præciso conceptu, vt patet ex dictis de significatione huius vocis in secunda eius significatione. Et ex his etiã, quæ de ratione operandi huius virtutis diximus, ostendendo in B illa speciale motiuum honestatis & rectitudinis distinctum à reliquis. Vnde perturbare neminem debet, quòd in actu vel materia huius iustitiæ sæpe, aut etiam semper inueniri possit alia ratio operãdi pertinens ad aliud attributum misericordiæ, liberalitatis, aut beneficentiæ ex amore: hoc enim etiam in alijs attributis misericordiæ, liberalitatis, &c. inuenietur. Imò & in humanis virtutibus, quæ non solùm ratione, sed etiam re distinguuntur, sæpè contingit, vt in eadem materia plura motiua diuersarum virtutum inueniantur: hoc ergo non impedit, quominùs hæc iustitia speciale attributum in Deo sit ex speciali, ac proprio motiuo. Dicitur ergo generalis primò ex parte materiæ, & rerum in quibus versatur, sicut etiam prouidentia Dei generalis dicitur. Deinde potest C hæc dici generalis iustitia, quia omnem iustitiam quodammodo imitatur: nam quatenus vnicuique naturæ præstat quod illi adæquatè debetur, formam quandam seruat cõmutatiuæ iustitiæ: quatenus verò in vniuerso omnia collocat secundùm vniuscuiusque dignitatem iustitiam distributiuam imitatur. At verò quatenus commune bonum totius vniuersi principaliter procurat, & leges fert toti cõmunitati maximè conuenientes quãdam analogiam habet ad iustitiam legalem: merito ergo etiam hac ratione generalis iustitia vocari potest.

14 Hoc verò non impedit quominùs præter hanc iustitiam ponenda sit in Deo illa eminens iustitia commutatiua, & distributiua, quàm suprà explicuimus: habet enim munus longè diuersum, quod est seruare pacta & conuentiones factas cum creatutis rationalibus. Sicut etiam fidelitas est attributum distinctum ab vtraq; iustitia, quia respicit aliã rationem debiti. Et à contrario declarari potest, quia hæc iustitia generalis regulariter solum respicit debitum decentiæ specialis fundatum in tali rerum proportione: iustitia verò propria atq; etiam fidelitas respiciunt debitum necessitatis, quod Deo non repugnat ex suppositione prioris voluntatis eius, vt alibi diximus. Vnde fit, vt in operibus fidelitatis, & propriæ iustitiæ Deus debitum negare non possit, quia neque infidelis, neque iniustus esse potest: cùm se ipsum negare non possit, vt Paulus dixit. In operibus au- *2. ad Timoth. 2.* tem prioris iustitiæ fere semper potest ea negare, nec propterea iniustus erit, vt rectè declarauit Scotus in 4. dist. 46. q. 1. circa finẽ: *Scotus.* quia illa condecentia iustitiæ, quæ videtur esse in vna creatura respectu rei sibi proportionatæ, est particularis, quæ propter aliam vniuersalem prætermitti potest sine iniustitia, etiam in rectitudine illius iustitiæ. Denique honestas, quam in actu illius virtutis explicuimus, solum ostendit per se se esse conuenientem, & regulariter spectare ad maiorem perfectionem, non tamen esse necessariam simpliciter ad rectitudinem voluntatis, saltem regulariter loquendo.

SECTIO V.

Quidnam in Deo sit vindicatiua iustitia.

1 HÆc tandem quæstio ad huius materi complementum necessaria est, & in argumentis etiam suprà tactis postulatur, facileq; ex dictis expediri potest: à qua, scilicet, virtute, vel attributo in Deo sit affectus vindicatiuæ iustitiæ. Supponimus enim tanquam certum in Deo esse huiusmodi affectum vindictæ: quia in Deo est voluntas puniendi delicta: quę punitio est ipsa vindicta, vel vindicatio: voluntas autem eius vocatur virtus vindicatiua, quæ pars iustitiæ ponitur ab omnibus Philosophis. Et hunc affectum & effectum Ostẽditur eius passim tribuunt Scripturæ Deo: nunc Scriptura. sub nomine vindictæ, ad Roman. 12. *Mihi* *Roman.* *vindictã, ego retribuam dicit Dominus.* & Luc. 18. *Luc.* *Deus autem non facit vindictam electorum suorum*; nunc sub nomine iræ, vt ad Ephes. 5. *Venit* *Ephes.* *ira Dei in filios diffidentiæ*: nunc verò sub nomine iustitiæ, ad Roman. 1. & 2. & Epistol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ad Thessal. cap. 1. & Apocalyp. 19. *Vera, & iusta iudicia sunt eius, qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua & vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius.* Procedit ergo à Deo propria & formalis vindicta de peccatis: cùmque omnia operetur per voluntatem suam, necesse est vt sit in eo affectus & voluntas talis vindictæ: qui affectus, ira, & iustitia vindicatiua seu punitiua appellatur.

De ira Dei.

2 An in Deo sit propria ira.

ET quidem de priori appellatione dubitari solet an sit propria & formalis, vel solùm metaphorica: nam Patres communiter tractantes loca Scripturæ, in quibus affectus hic Deo tribuitur, metaphoricè illa interpretari videntur. *Lactantius* autem libr. de ira Dei ex professo contendit illam locutionem esse propriam: quia de ratione iræ nulla imperfectio est, & proprijssimè seruatur in affectu puniendi delicta. *Lactãtius.*

D. Thom. D. Thomas etiam in hoc varius videtur, nã 1. par. quæst. 20. articu. 1. ad 2. sentit iram propriè sumptam includere imperfectionem, scilicet quòd tristitiam supponat: ideoque non posse Deo tribui. At in 1. 2. quæst. 47. artic. 1. ad 1. ait iram non dici in Deo secundùm passionem animi, sed secundùm iudicium iustitiæ, prout vult vindictam facere de peccato. Et in corpore illius articuli ait, iram esse appetitum nocendi alteri sub ratione iusti vindicatiui, quod etiam dixit q. 46. articu. 6. & 7. Constat autem huiusmodi affectum propriè & formaliter in Deo inueniri. Existimo tamen quæstionem esse de nomine tantùm: & non dubito, quin, si spectemus nominis etymologiam, & communem vsum Latinorum, propriè includat imperfectionem aliquam, vel materialem conditionem, consequentem, aut antecedétem: nam in nobis causatur hic affectus cum commotione sanguinis, & bilis circa cor, vel aliquo modo formalem, quatenus nos, regulariter loquendo, non irascimur, nisi ex tristitia, vel dolore, non solum causaliter, quatenus passio iræ ex passione tristitiæ nascitur, sed etiam quia illam aliquo modo respicit vt obiectum, nam irascimur de dolore, aut tristitia nobis illata. Nihilominùs tamen, si rem ipsam formaliter consideremus, non video in illo affectu, prout est in voluntate etiam humana, imperfectionem, quam formaliter ex vi sui obiecti præcisè sumpti indicat. Nam, quod causetur ex dolore extrinsecum quid est; sicut est extrinsecum affectui misericordiæ, quod causetur ex compassione. Quòd verò sit de dolore, & tristitia tanquam de obiecto, non est formale, sed materiale; & ideo etiam non est vniuersale: nam idem affectus haberi potest de iniuria illata, & de nocumento sibi, vel amicis facto, vt rectè D. Thomas suprà dixerat. Et hoc modo videtur ira habere locum in beatis, etiamsi in eis non habeat locum tristitia: sed de hoc aliàs: nunc enim affectum hunc non sub appellatione iræ, sed sub ratione iustitiæ consideramus.

Resolutio dubij.

De vindicta diuina à qua iustitia sit.

3

B VIdetur autem & ex modo loquendi Scripturæ, & Theologorũ omnium esse certum, hunc affectum pertinere ad aliquam iustitiam Dei propriam & formalem: quia hic affectus vindictæ verè ac formaliter in Deo est, vt est certissimum; & vi proprij obiecti, quod est vindicare malum culpæ malo pœnæ, habet honestatem respectu illius, qui potestatem, & ius habet talem vindictam faciendi, qui præcipuè est Deus: ergo tali affectui correspõdet in Deo aliquod formale & proprium attributum, ad quod pertineat, iuxta superiùs dicta in similibus. Hoc autem attributum non est misericordia, neque liberalitas, vt per se notum est. Neque etiam fidelitas, tum quia comminatio pœnæ non est propriè promissio, vt nunc suppono: tum maximè, quia est valde extrinseca ad propriam rationem formalem, & rectitudinem huius affectus: ergo tale attributum esse non potest, nisi aliqua iustitia; tum quia non videntur esse alia genera, vel quasi species attributorum in voluntate diuina, tum etiam quia hic affectus respicit quandam æqualitatem seu proportionem inter culpam, & pœnam: pertinet ergo ad aliquam iustitiam. Quæ autem, & qualis illa sit variè potest explicari.

4 Prima sententia.

Primò dici potest esse speciale attributum iustitiæ punitiuæ ratione distinctum ab alijs hactenus explicatis: quia habet specialem rationem rectitudinis, & debiti; & in malis retribuendis seruat æquitatem. Confirmari potest, nam hac ratione D. Thomas 2. 2. quæstio. 108. articu. 2. concludit vindicationem esse in nobis, specialem virtutem: ergo eadem proportione intelligere possumus

D. Thom.

possumus esse in Deo speciale attributum iustitiæ. Veruntamen hæc sententia difficilis est propter ea, quæ de Deo specialiter statim dicemus. Et præterea, quia etiam in nobis est valde difficile distinguere illam specialem virtutem à reliquis. Vnde Caietanus super citatum locum D. Tho. distinguit de vindicatione, vt exercetur à iudice, & vt à priuata persona postulatur, seu intẽditur. Et priori modo ait non pertinere ad nouam iustitiam specialem, sed ad iustitiã legalem, & commutatiuam: quia hæc vindicta respicit commune bonum: & vt sic imperatur à iustitia legali: quia verò per eam redditur pœna debita secundùm æqualitatem, ideo iustitia legalis vtitur commutatiua ad illam æqualitatem constituendã. Posteriori autem modo ait vindicationẽ esse specialem virtutem in priuata persona: quia non respicit debitum legale, sed morale: quod licèt priuata persona nõ possit per se ipsam exequi, seu rependere, potest tamen speciali affectu procurare, & intendere: quod, vt licitè fiat, indiget speciali virtute. Habetque hæc doctrina fundamentum in D. Tho. ibidem in solut. ad 2. Si autem hæc doctrina vera est, ex ea sequitur, multo minùs posse in Deo esse vindicationẽ ab speciali iustitia distincta à prouidentiali, & cõmutatiua: quia Deus non exercet vindicationẽ, nisi vt publica persona, & supremus iudex. Dici verò potest, Deum quatenus est persona offensa, habere etiam posse affectũ vindictæ per modũ priuatæ personæ: & hac ratione posse habere speciale attributũ vindicationis. Vt, si inter homines Rex vindicet propriam iniuriam, vt rectè & honestè ad illam afficiatur, quatenus priuata persona est, indigebit etiam eadem virtute, quali homines priuati vtuntur, quando vindictam suæ iniuriæ ab alijs iudicibus honestè petunt.

Caietan.

A

B

C

Iustitia vindicatiua in Deo non est distinctum attributum.

5 Prima ratio.

SEd, vt hoc breuiter expediam quoad hanc partem, nam de priori membro postea dicemus: respondeo, præter iustitiam superiùs positam & charitatem non esse necessarium aliud attributum ad rectitudinẽ huius affectus sub hac posteriori ratione spectati: quod etiã in hominibus verum esse censeo. Neque in eo placet sententia Caietani, nisi alia via excusetur. Declaratur, & probatur ex differentia inter gratitudinem, & vindicationem: nam gratitudo reddit bonum pro bono: quod per se honestum est: quia est consentaneum rationi, & charitati: & est etiã per se amabile, quia est redditio cuiusdã specialis debiti moralis: & ideò per se sufficit ad constituendam specialem virtutem. Vindicatio autem est redditio mali pro malo, quæ per se se non est amabilis: quia malum per se amabile non est, saltem secundùm rectam rationem, etiamsi sit malum alterius: quia, si in illa ratione si statur, illud pertinet ad odium proximi, quod charitati, & rectæ rationi contrarium est. Oportet ergo, vt talis vindicatio, seu mali redditio respiciatur sub ratione iustę pœnæ, seu emendationis, vt honestam rationem obiecti habeat: quod tam in publico iudice, vel executore, quàm in priuata persona procurante, vel appetente vindictam, verum est.

A

B

C

6

Rursus est alia differentia notãda, quòd redditio mali pro malo nõ est debita à persona priuata, quæ passa est iniuriam, neque debito legali, neque morali, quidquid Caietanus dicat. Nam per beneficium constituitur debitor is, qui recipit, non qui facit: debitor (inquam) non legali, id est iustitiæ, sed morali debito rectitudinis: per iniuriam verò constituitur debitor is, qui facit, non qui recipit, vt est per se notum: nã inæqualitas in eo facta est, qui passus est iniuriam: inde igitur nullum morale debitum in eo nascitur: ergo, cùm appetit, vel procurat malum pro malo, nullum morale debitum vult soluere, sed potiùs vult sibi solui. Hinc ergo concludo, ad hunc affectum rectificandum non requiri specialem virtutem iustitiæ, vel iustitiæ annexam, sicut ad beneficium gratificandum requiritur gratitudo: quia vbi nulla ratio debiti interuenit, nulla etiam iustitia intercedere potest. Item, quia omnis virtus requirit intrinsecã bonitatem in obiecto suo: reddere autẽ bonũ pro beneficio accepto præcisè propter ipsam redditionẽ boni est per se intrinsecè honestũ: reddere autẽ malũ pro malo, præsertim in priuata persona, nõ est huiusmodi, sed oportet adiungere alium finem, vel motiuum, vt honestè fiat, seu appetatur.

Quòd si per ea motiua discurramus, propter quæ potest priuata persona honestè vindictam appetere, & procurare: inuenie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus, ad hoc munus non esse necessariã formalẽ virtute ab alijs distinctam. Nam in primis ad honestatem illius actus necessarium est, vt malum alterius per se non appetatur, vt malum eius, etiamsi ipse nobis malũ intulerit: & hoc munus spectat ad charitatẽ, cui alius affectus contrarius esset, quẽ charitas corrigit, vel ex proprio motiuo alium actum eliciendo, vt si quis velit vindictam de peccatore sumi ad diuinam gloriam, & proximorum bonum, & vt simules Dei offensiones impediantur. Vel etiam potest hoc charitas facere imperando alteri virtuti illum affectum ex proprio eius motiuo, vt iam explicabimus. Rursus ad honestatem illius actus necessarium est, vt vindicta non appetatur sine debita mensura, sed iuxta proportionem delicti: & quoad hoc corrigit illum affectum iustitia cõmutatiua: B nam licẽt petere vindictam propriæ iniuriæ, quoad exercitium actus, vt sic dicã, nõ spectet ad iustitiã commutatiuam, quia magis esse videtur ex affectu proprij cõmodi, quã ex affectu iustitiæ: moderari verò illũ affectum, vt non excedat limites iustitiæ, atque ita dirigere illum quoad specificationem, nimirũ, vt si fiat, cum æquitate fiat, ad iustitiam commutatiuam pertinet. Hoc autem potest ipsa præstare, non tam eliciẽdo, vel imperando illum affectum, quàm continendo voluntatem, ne vltra æquitatem vindictam appetat: quod etiã facere potest eliciendo actum positiuũ, quo nolit excessum propriè vindictę. Vltra hæc verò necessariũ est ad æquitatem illius affectus, vt ex aliquo motiuo honesto cõcipiatur: hoc autem esse potest, vel charitatis, vt iam dixi, vel iustitiæ legalis: nam hæc virtus commune ius Reipublicæ respicit, ac tuetur, vt iã diximus. Habet autem Respublica ius puniendi delicta propter suum commune bonum, & conseruationem. Si ergo priuata persona appetat, & procuret vindictam, etiam propriæ iniuriæ, vt Respublica suũ ius obtineat, & commune bonum promoueatur, affectus ille ad iustitiam legalem spectabit: quia talis persona non potest per se exequi illum actum iustitiæ legalis: potest tamen habere affectum eius, & illum procurare: quod non nisi per iustitiam legalem, & eius inclinationem faciet, quandoquidem ad eius honestatem, & motiuum proximè respicit. Vel tandem potest hic actus esse ex affectu proprij commodi, vt si quis petat hanc vindictam, vt damnũ A sibi illatum in honore, vel alijs bonis reparetur: vel etiam in quandam sui defensionem, & protectionem, ne alij audeant similes iniurias inferre. Et hic affectus ita generatim sumptus videtur ex se indifferens: in particulari verò potest pertinere, vel ad charitatem propriam, vel ad illam specialem virtutem, qua aliquis honestè appetit, vel defendit suum honorem, aut similia bona modo debito, & cum circunstantijs necessarijs. Nec videtur posse excogitari alius modus honestè exercẽdi hũc actum: ergo propter illum nõ est necessaria alia virtus distincta ab omnibus alijs: quas enumerauimus. Et fortasse; quãdo D. Tho. dixit vindicationem esse specialem virtutem, non intellexit esse ita specialem, vt sit distincta ab alijs, sed solum honestari posse ab aliqua speciali virtute, quamuis non sem per ab eadem.

Atque hinc ad Deum ascendendo à fortiori constat in eo non esse necessarium speciale attributum ab alijs distinctum, vt suas iniurias vindicare velit, quia id facere non potest, nisi sub aliqua ratione honesti boni: quæ primò & per se pertinet ad charitatẽ sui: potest autem pertinere etiam ad charitatem hominum, vel eorũ, quos punit: si eos ita corrigat, vt emendet, vel ad dilectionẽ aliorum, saltem prædestinatorum, propter quorum bonum malos etiã permittit Deus & punit. Tandem pertinere potest ad affectum iustitiæ prouidentialis, vt statim dicemus: nam hic propriè conuenit Deo, vt supremus gubernator, & index est: quamquã C non multum referat illas duas rationes in Deo distinguere: tum quia ipse non habet affectum vindicandi peccatũ, nisi vt is, qui ad hoc habet supremam potestatem: tũ etiã quia in hominibus non est alia virtus vindicationis in priuata persona, quàm in publica, vt ostensum est.

Supereſt ergo, vt de priori mẽbro à Caietano posito pauca dicamus. Ex illo enim sequitur iustitiã punitiuã in Deo proximè, ac formaliter esse ipsam iustitiã cõmutatiuã: nã hæc dicitur esse, quę in hominibus elicit hunc actum: proportione ergo seruata idẽ erit suo modo in Deo. Item in hoc actu seruatur æqualitas rei ad rem, scilicet pœnę ad culpam: & satisfactionis ad iniuriã: hoc autẽ est propriũ munus cõmutatiuæ iustitiæ. Atq; ita in particulari docuit de iustitia punitiua Dei Soto lib. 3. de iust. quæst. 5. artic. vltimo, ad primum, & libro tertio de natur. &

9 Iustitiam vindicatiuã in Deo, esse formaliter cõmutatiuam dicũt aliqui.

Reijcitur horum placetum. & grat. c. 7. Veruntamen hæc sentẽtia mihi A non probatur, si in particulari loquamur de iustitia cõmutatiua Dei, vt ratione distinguitur à iustitia cõmunis prouidentiæ, quãuis intra rationẽ eius, seruari possit in hoc actu quædam forma cõmutatiuæ iustitię, vt infrà dicemus. Vt autem illud prius ostendamus, incipiendũ est ab humano iudice, & gubernatore. In quo verum est iustitiam legalem, & commutatiuã posse aliquo modo concurrere ad iustam vindictam. Existimo tamen, per se loquendo, & cõparatione ipsius, qui punitur, commutatiuam nõ cõcurrere ad exercitiũ actus, seu eliciendo illũ ponitiuè, sed solũ refrænare voluntatẽ ne modũ punitionis vltra æqualitatẽ excedat, quia illa pœna non est debita ipsi delinquẽti per iustitiam cõmutatiuam, sed est debita Reipublicæ, & potiùs ipse reus debitor est: ergo, cũ iudex vult talem pœnam infligere, B non exercet actũ cõmutatiuæ iustitiæ positiuè (vt sic dicam) sed tantùm negatiuè, quatenus vult non excedere debitã quantitatẽ pœnæ. Dico autẽ per se, & respectu personæ delinquentis, quia respectu Reipublicę fieri potest, vt Iudex humanus ex iustitia cõmutatiua teneatur insta, & legali pœna vindicare delicta: quia iudex est minister Reipublicæ, qui ex officio, & stipendio, atque adeo ex iustitia commutatiua tenetur debita Reipublicæ exigere. Hæc verò obligatio extrinseca est, & per accidens ad propriam, & intrinsecam rationẽ illius actus, quia prouenit ex speciali conditione personæ operantis, non ex obiecto ipsius actionis: per se ergo iustitia commutatiua in hoc actu non C operatur, nisi quoad negationem prędictã, nimirùm vt in punitione nõ fiat iniuria excedendo vltra condignum.

Deus nullo modo vtitur iustitia commutatiua in punitione peccatorum.

10 EX his ergo facilè, vt opinor, ostendi potest Deũ in punitione peccatorũ, neq; positiuè, neq; negatiuè, neque per se, neq; per accidens vti iustitia cõmutatiua. Quod non positiuè probant aliqui, quia vindicatio tendit ad remouendũ aliquod damnũ illatũ: Deo autem nullũ dãnum inferri potest. Sed hoc friuolũ est: nã, vt D. Tho. rectè respondet 1. 2. q. 47. ar. 1. ad 1. licèt peccator nihil effectiuè possit Deo nocumenti inferre, nihilominùs pro-

Aliquorũ probatio friuola.

D. Thom.

priè sumit Deus vindictam de peccato, vel quatenus est quidam contemptus, & iniuria ipsius Dei, vel prout infert nocumentũ alicui, qui est sub prouidentia, & tutela ipsius Dei. Et addere possumus in bonis extrinsecis famæ, & honoris, etiam posse peccatorem bona Dei imminuere: hæc ergo ratio iniuriæ, & nocumenti satis superq; esset vt hæc vindicatio esset ex iustitia commutatiua, si alia necessaria concurrerent. Probatur ergo aliter, quia Deus puniendo, nõ soluit debitũ, sed potiùs exigit: hoc autem per se non spectat ad iustitiã cõmutatiuam. Dices, qui petit debitũ à debitore actũ iustitię exercere videtur, quia ille actus est ad alterũ, & non videtur esse alterius virtutis. Respondetur, illũ actum propriè ac formaliter non esse iustitiæ: quia non est reddere alteri ius suũ, quod est propriũ munus iustitiæ. Vnde, si attentè inspiciatur, non est ad alterum, sed ad se: quia ad se tandẽ terminatur: exigit enim ab alio, vt sibi soluat. Vnde non respicit ius alterius, sed ius propriũ. Solet autem illi actus dici iustus, seu iustitiæ, negatiuè potiùs, quàm positiuè, quia non est alteri iniuriosus: & prætereà, quia inducit alterum ad actum iustitiæ faciẽdũ: sicut quando aliquis rem suam apud alium inuentam clam accipit, quia aliter eã recuperare non potest, dicitur facere secundùm iustitiam, qui & iustitiam non lædit, & in se ipsa constituit æqualitatẽ: formaliter verò, ac propriè nõ facit actum elicitum à iustitia: quia per illũ actũ non reddit alteri ius suũ, sed propriũ ius reparat, aut conseruat, permittente quidẽ, vt ita dicam, iustitia, nõ tamen eliciente, vel imperante. Vera ratio. Obiectio. Responsio.

Atque hæc ratio procedit etiã in Deo: nam cùm punit peccatorẽ, non respicit ius peccatoris, sed propriũ, vel cõmune totius vniuersi. In quo differt multum retributio pœnæ à retributione præmij. Nam ad præmiũ, quod est bonũ quoddam, & cuius retributio voluntaria est recipiẽti, potest ipse habere ius: ad pœnam autem, quæ est malum inuolũtariũ, nemo dicetur habere ius, sed potiùs subdi iuri alterius, vt ab eo puniri possit: ergo respectu peccatoris nõ facit Deus actũ cõmutatiuæ iustitiæ illum puniẽdo: respectu autem sui, vel aliorũ id manifestus est: patebitq; amplius ex dicendis. Quòd verò nec per actũ negatiuũ formalẽ aut virtualẽ ibi concurrat iustitia cõmutatiua Dei, peculiare est in ipso, eò quòd sit supremus dominus illius personæ, quã punit: 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideoque absque iniustitia posset quodcunque malum illi inferre, vel vltra meritum culpę, vel etiã sine culpa. Quòd ergo Deus in infligẽdis pœnis hãc seruet moderationem, vt nunquam excedat quantitatẽ culpæ, in ipso non prouenit ex iustitia cõmutatiua, sed ex iustitia prouidentiali, vel etiã ex benignitate, misericordia, vel amore erga suam creaturam: imò hinc etiam prouenit, vt citra condignum eam puniat, vt est in ore omnium Theologorum. Atque hinc etiam à fortiori constat, neque ex accidente in hoc negotio concurrere iustitiam cõmutatiuam: quia Deus, cum sit supremus gubernator, per se non obligatur ex hac iustitia ad puniendum delicta, præsertim cùm sit etiam supremus dominus omnium. Neque etiam obligatur ex promissione, vel quia in huiusmodi materia, & actione reddendi malum pro malo propriè locum non habet, vel quia ad summum posset esse promissio simplex inducens obligationẽ veritatis, vel fidelitatis, non iustitiæ, vt in priori relectione tractaui, & in sequenti puncto iterũ attingam. Nullo igitur modo vindicatio hæc est à Deo ex propria iustitia cõmutatiua.

Aliorum sententia de virtute elicitiua actus puniendi in Deo.

12 ALij verò fuere Doctores qui dixerunt hunc actũ puniẽdi esse in Deo à iustitia distributiua. Ita expressè Capr. in 1. d. 45. q. 1. ar. 1. in defens. 14. conclusionis, vbi eam sententiam confirmat auctoritate D. Tho. in 4. d. 46. q. 2. ar. 2. quæstiunc. 1. ad 1. vbi ait æqualitatẽ, quã Deus seruat in puniendis peccatis proportionalitatis esse non æqualitatis, & attendendam esse non secundũ cõparationẽ pœnæ ad culpam, sed secundùm cõparationem duorum peccantium ad duas pœnas, scilicet, qui plus peccauit, plus puniatur: & secundùm quod exceditur in peccato, sic excedatur in pœna; quod est munus & mediũ iustitiæ distributiuæ. Vnde idẽ Capr. in 2. d. 27. q. 1. art. 3. ad 1. in vltimis verbis solutionis ita cõcludit. *Videtur mihi de peccatis, quòd in eorum punitione magis propriè seruetur iustitia distributiua, quam commutatiua.* Quã sententiam probauit Caiet. 1. p. q. 21. ar. 1. & 2. 2. q. 61. art. 4. & idem sentit Richar. in 4. d. 46. ar. 1. q. 1. Qui auctores solum in hoc fundãtur, quòd hæc vindicatio, vt est à Deo, est actio alicuius iustitiæ, vt ex modo loquendi Scripturę, & ex ipsa rei natura tanquam manifestum supponunt: & non est actus iustitię commutatiuę, quia Deus non punit culpam ad æqualitatem, sed citra condignũ: & in hac punitione seruat proportionem inter personas, vt D. Tho. dixit. Relinquitur ergo, vt sit actus iustitiæ distributiuæ. Adde inter Iurisperitos Franciscum Connanum lib. 5. Comm. Iuris ciuil. c. 1. nu. 2. propter similem rationem opinatum esse in principe humano inflictionẽ pœnarum, sicut præmiorum retributionem ad iustitiam distributiuã pertinere.

Hanc sententiam aliqui impugnãt ex eo, quòd Deus, cùm aliquem punit, per se solũ attendit opera eius, & non comparationem ad alios: tum quia ita Scriptura loquitur Apocal. 18. *Quantum glorificauit se in deliciis, tantùm date ei tormentorum*, & Rom. 2. *Reddet vnicuique secundùm opera sua.* Tum etiam, quia ad punitionem delicti alicuius personæ val de accidentarius est respectus ad alios. Hæc tamen non me plurimum mouent, si aliud non obstaret: nam testimonia Scripturę indifferentia sunt, vt de quantitate æqualitatis, vel de quantitate proportionalitatis intelligi possint. Et Diuus Thomas loco citato expressè concludit omnia similia testimonia explicanda esse de æqualitate proportionalitatis. Deinde, estò verum sit Deũ respicere proportionem culpæ ad pœnam in vnaquaque persona, etiamsi vnus solùm peccator esset in mundo, tamen neque hoc est omnino extra munus iustitiæ distributiuæ, vt suprà probaui; neque etiam malè concluditur in punitione multorum Deũ non respicere proportionem inter illos, vt paulò inferius etiam declarabo. Hac ergo ratione non satis impugnatur illa sententia.

13 Quomodo impugnatur ab aliquibus hæc sententia. *Apocal.* *Rom.*

Dissolutur eorum impugnatio.

Nihilominùs mihi non probatur propter duo. Primò, quia infirmo nititur fundamento: tum quia non rectè colligit, si actus non est commutatiuæ iustitiæ, esse distributiuæ, quia potest esse alterius: tum etiam quia non rectè probat hunc actum non esse commutatiuę iustitiæ: quia, licèt Deus in taxandis pœnis peccatorum, minores imposuerit, quàm singula in rigore mereri possint: & ideò dicatur punire citra condignum, de pœnis tamen sic taxatis nihil postea remittit, vt Diuus Thomas etiam suprà docet: & hoc satis esset ad æqua-

14 Reijcitur dicta sententia. Primò.

æqualitatem commutatiuæ iustitiæ seruandam, si aliunde intercederet debitum, vel obligatio. Imò, licèt de illa pœna taxata Deus aliquid remitteret, vt supremus Dominus, nihilominus in inflictione alterius partis pœnæ posset interuenire iustitia cõmutatiua, si aliud non obstaret: sicut inter homines qui soluit partem debiti, & nõ totum, vel quia nõ potest, vel quia habet aliã legitimam excusationem, actum iustitiæ cõmutatiuæ exercet. Denique quamuis Deus in hac punitione aliquo modo respiciat proportionem personarum (quod ego non negabo) hoc non satis est, vt inde concludatur propria, & specialis iustitia distributiua: nam aliæ etiam iustitiæ, imò & aliæ etiã virtutes interdum seruant hanc proportionem, vt suprà ostendi.

15 Secunda ratio contra eam sentẽtiam.

Secunda ratio, & præcipua, ob quam displicet hæc sententia est, quia vbi nõ interuenit debitũ iustitiæ distributiuæ, nec propria, & specialis iustitia distributiua, seu actus eius interuenire potest. In pœnis autẽ infligendis non interuenit speciale debitũ iustitiæ distributiuæ: ergo. Maior constat ex omnibus supra dictis de ratione iustitiæ in communi, & in specie de distributiua: nã oportet vt speciale ius alterius respiciat, in quo fundetur ratio talis debiti. Minor verò etiam patet ex dictis in proximo pũcto, quia malum vt malum non debetur alteri delinquenti ex speciali iure, quod ipse habeat ad tale malum, sed potiùs ipse est debitor satisfactionis, quæ per condignam pœnam ab ipso extorquetur. Et declaratur ampliùs etiam in punitione inter homines ex differentia inter principem distribuentẽ præmia, & pœnas, nam in vtroque munere reddit inprimis debitum Reipublicæ, ad cuius commune bonum vterque actus necessarius est: & ideò vterq; actus per se spectat ad iustitiam legalem. Præter hoc verò præmium redditur dignis tanquam speciali modo illis debitum ex speciali iure, quod ad illud habent. Vnde, si illo immeritò priuetur aliquis, non tantùm fit iniuria Reipublicæ, sed etiam particulari personæ, cui ex iustitia distributiua debebatur. At verò pœna non infligitur reo ex nouo & speciali debito ad illam: vnde, si illa priuetur, nulla ei fit iniuria, sed Reipublicæ tantùm: quod est signum ibi non interuenire propriã actionem, sicut neque obligationem iustitiæ distributiuæ, ergo talis actio ex se, & ex sua ratione formali non pertinet ad iustitiam distributiuam: ergo neque in Deo pertinebit, quia tota ratio facta in eo procedit: & nihil speciale in ipso assignari potest. Imò ex alio capite est in eo specialis & maior ratio, quia, vt suprà dictum est, propria iustitia non habet locum in Deo, nisi fundata in promissione & pacto: hæc autẽ promissio, quæ specialem obligationem iustitiæ inducat, non habet locum propriè in inflictione pœnarum: & ideò potiùs comminatio, quàm promissio dici solet. Nam, si consideretur respectu illius, cui Deus pœnam comminatur, non potest inducere obligationẽ, cũ talis inflictio illi sit inuoluntaria, cui libenter cederet, si posset: respectu verò aliorum (si fingamus iustis promisisse Deũ punire iniustos) omnino extrinseca & accidentaria est talis promissio: & ad summum pertinebit ad fidelitatem quandam, vel etiã ad præmiũ iustorũ, si hoc redũdet in cõmodũ & bonũ illorum: nunquã verò pertinet ad propriã iustitiã distributiuam respectu eorum, qui puniuntur: quod nunc agimus.

Quæstionis resolutio.

16 Punitio in Deo est actus prouidentialis iustitiæ.

DIcendum ergo censeo punitionem malorũ in Deo esse actum illius iustitiæ gubernatiuæ, seu prouidentialis, quã paulò antea exposuimus. Hoc satis videtur concludi ex dictis circa alias sententias. Nam quòd hic actus alicuius iustitiæ sit, optimè probatum est, quia versatur in operatione ad alterum: & in ea respicit aliquam æqualitatem, secundùm quam ille actus habet honestatem valde vtilem & cõuenientem ad commune bonũ: quod satis est ad aliquam rationem iustitiæ constituendam. Præterea ostensum est hoc munus nõ pertinere ad iustitiam cõmutatiuã, vel distributiuam propriè, quæ in Deo, vt diximus, vna & eadẽ est: & ideò exclusa vna à tali actu, excluditur alia, & è conuerso. Et ratio vtrique communis est, quia respicit ius alterius, & debitũ, quod inde nascitur, radicaliter fundatũ in diuina promissione, & pacto: quod totum in hac punitione locum nõ habet. Denique ostensum est, præter hanc iustitiam specialẽ solũ esse in Deo illam generalem, seu gubernatiuã: ergo rectè concluditur hũc actũ ad illã pertinere.

Confirmatur primò, quia etiam præmia bonorum secluso pacto, ad illam iustitiam pertineret. Item ad eam spectant omnes actiones, quibus Deus aliquid cõfert pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pter conuenientem æqualitatem seruandã, A. vt suprà declarauimus: ergo & hæc. Tandem in hominibus hæc actio positiuè, & per se spectat ad iustitiam legalem, vt suprà etiã ostẽ dimus: ergo in Deo pertinebit ad illam iustitiã, quæ legali correspondet, quæ est hæc gubernatiua.

Addere verò necesse est huic veritati nõ repugnare, quòd Deus in infligendis pœnis proportionem, & Arithmeticam, & Geometricam seruare possit: nam, vt sæpe dixi, aliæ etiam virtutes hoc faciunt sub propriis rationibus, vel debitis, vt gratitudo (huic enim vindicatio proportionati solet) in rependẽdo beneficio, & quantitatem beneficij considerat, vt condignas gratias exhibeat, si potest, & si multi sint benefactores, inter eos proportionem seruat, quantum potest, & necesse est. Sic ergo Deus, licèt in infligen- B dis pœnis non operetur ex speciali debito iustitiæ, nihilominus ex illo qualicunque debito specialis condecentiæ ad bonitatem suam vnicuique peccato infligit pœnam secundùm meritum, & quantitatem eius: attẽta lege, quâ pœna taxatur: & in hoc seruat formam proportionatam commutatiuæ iustitiæ; & proportionem Arithmeticam; & æqualitatem pœnæ saltem legalis, seu iam taxatæ per suam legem, ad culpam, vt suprà declaratum est. Et nihilominus non omnino excluditur proportio Geometrica, vt suprà in præmijs expositum est. Intercedit tamen nonnulla differentia, quia bonum est per se intentum: malum autem per accidens: præmium autem bonorum habet magnam rationem boni: & ideo in illo est per se intentum, non tantùm vniuscuiusque beati præmium, sed etiam ordo, consociatio, & proportio omnium beatorum inter se, & consequenter etiam sunt per se intenta ipsa merita, & eorum proportio, quatenus ad talem finem necessaria sunt. Vindicta verò peccati habet rationem mali, & ideo per se se non est intenta, sed tantùm ex præsuppositione peccati: quod peccatum nullo modo est per se intentum, sed tantùm permissum: & ideo neque proportio, & ordo inter ipsos, qui puniuntur, videntur per se intendi, sed materialiter consequi ex condigna vniuscuiusq; punitione. Hac ergo ratione retributio præmiorum magis videtur fieri secundùm formam iustitiæ distributiuæ, quàm pœnarum inflictio.

17 Non repugnat seruare Deũ in Pœnis arithmeticã & geometricam proportionẽ.

In pœnis Infligẽdis proportio Geometrica non per se intenditur sicut in retributione præmiorum.

18 Nihilominùs tamen non omnino excluditur hæc ratio & forma ab hac punitione prout à Deo fit: præsertim, si cum Theologis supponamus Deum punire citra condignum, siue hoc sit in pœnis ipsis infligendis; siue (quod probabilius videtur) in ipsis taxandis. Nam, si Deus vnicuique peccato non taxauit pœnam omnino adæquatam malitiæ eius, & alioqui omnib⁹ taxauit proportionatas pœnas cum aliqua proportione & æquitate, necesse est vt ad definiendas pœnas singulorum peccatorum non solùm absolutè, sed etiam comparatè ad singulorum gratuitatem respexerit. Quin potiùs in vniuersum, quotiescunque pluribus debitum soluitur, & nulli eorum fit adæquata solutio, moraliter loquendo, non potest etiam fieri proportionata, nisi in solutione ipsa directè aut per se fiat comparatio personarum inter se: quia, cùm illa proportio non consurgat ex adæquata rettributione singulorum, sed ex inæquali, qua certa nõ est, sed potest esse maior, & minor fieri non potest vt æqualitas proportionis inter eos consurgat, nisi sit per se considerata: aliàs merè fortuitò, & contingenter insurgeret. In pœnis autem, quæ à Deo infliguntur ad puram vindictam (de his enim agimus: nam aliæ, quæ medicinales sunt, aliã habent rationem) seruatur sine dubio proportionalitas pœnarum ad culpas, vt quantum culpa excedit culpã in suo ordine, tantùm pœna excedat pœnã in gradu suo: nam hoc etiam ad æquitatem iustitiæ, & optimam gubernationem spectat. Hæc autem proportionalitas non cõsurgit ex omnimoda adæquatione vniuscuiusque pœnæ ad suam culpam: quia non punitur cum C omnimoda æqualitate rei, ad rem, neq; etiã fortuitò, & merè contingenter consurgit, vt per se constat: ergo ideo consurgit, quia in ipsamet taxatione, vel inflictione pœnarum gubernator habuit respectum ad proportionem seu comparationem culparum inter se. Quæ ratio eum simili proportione locum etiam habet in rettributione præmiorum, quatenus illa fieri dicitur vltra cõdignum: nam secundùm illum excessum non potest seruari proportio inter multos, nisi sit per se intenta, & formaliter fiat comparatio inter illos.

Quòd si dicat aliquis hunc excessum in 19 præmijs, & diminutionem in pœnis nõ per Obiectio. tinere ad iustitiam, sed ad misericordiam: respondeo, suppositâ illa voluntate miseren Solutio. di ad iustitiam gubernatiuã pertinere illam ita dirigere, vt cum dicta proportione fiat. Tum quia, vbi non fit æqualitas omnimo-

da, ad commune bonum spectat, vt fiat sal- A tem proportionalis: tum etiam quia, moraliter loquendo, duo videntur includi in ratione præmij proportionati tali merito. Vnum est, vt qui tale meritum habet, talem sedem recipiat. Aliud est, vt qui est minoris meriti, non adæquetur illi in præmio, seu in sede: & hinc cõsurgit dicta proportio: quæ, licèt non æquali ratione, suo tamen modo ex eodem titulo postulatur in pœnis: nam licèt, qui habet tale demeritum, per se mereatur tantam pœnam, quodammodo etiam meretur non adæquari in pœna alteri, qui grauiora habet demerita. Et ideo, si in hoc diminuitur pœna, debet in alio cum proportione diminui. Quod suo modo habere potest locum in humano Principe, seu gubernatore: aliquando enim, si multitudo personarum propter aliquod delictum punienda sit, non expedit in omnibus integram & adæquatam pœnam exequi, sed aliquid remittere ex gubernatoris arbitrio: tunc ergo debet ex vi iustitiæ legalis æqualitatem proportionis inter eos seruare. Quod si fortasse grauiùs puniat eum, qui minùs peccauit, & leuiùs qui plus deliquit, nõ peccabit quidem contra iustitiam commutatiuam, si tota illa grauior pœna non excedit meritum culpæ eius, qui sic punitur. Neque etiam peccabit contra specialem iustitiam distributiuã, quia nullum ius violat eius, quem sic grauiùs punit: non ergo illi facit iniuriam, sed Reipublicæ, & communi bono in illa personarum acceptione, quæ aliquando esse potest contra iustitiam legalem, quando scilicet ipsamet postulat dictam proportionem. Secus autem esset, si illa inæqualis punitio: & omissio proportionis fieret ex alia ratione communis boni: tunc enim iam iustitia Legalis non obligaret ad proportionem seruandam? & consequenter illa non esset acceptio personarum repugnans tali iustitiæ. Atque hoc etiam modo dicitur Deus in Scriptura sacra non accipere personas, nõ solum in præmijs, verùm etiam in pœnis reddendis: quia inter eas æqualitatem seruat, saltem proportionis. Acceptio enim personarum, licèt non semper opponatur iustitiæ distributiuæ specialiter sumptæ; semper tamen opponitur formæ & proportioni illius: signum ergo est, etiam hanc formam, & proportionem seruare Deum in vindicatione culparũ. Sic ergo satis constat, quæ virtus in Deo sit iustitia punitiua; & quis modus commutatiuæ, vel distributiuæ iustitiæ in ea seruetur.

Quo sẽsu dicitur Deus in scripturis non accipere personas.

Vltimò tamen aduertendũ est, hæc omnia intelligi de iustitia punitiua, in qua Deus se habet, vt efficiens: & reus tantùm vt patiens, nam est alius modus puniendi delicta contra Deum commissa per voluntariam satisfactionem, seu assumptionem pœnæ exhibitam ab ipsomet, qui deliquit, vel ab alio loco illius, & à Deo acceptatam. Qui modus vindictæ de peccatis fit ab hominibus iustis in hac vita. Et licèt procedat à iustitia punitiua Dei, tanquam ab exigente, & imperante: proximè tamen procedit ab ipsomet reo, seu satisfaciente, quia nõ passiuè tantùm, sed actiuè ad eam cõcurrit. Et in hoc genere punitionis habere potest locum propria iustitia Dei commutatiua, & distributiua. Nam, si supponatur promissio, & pactum, ex iustitia commutatiua obligatur Deus ad illam satisfactionem, ita acceptandam, vt aliam pœnam pro tali peccato non infligat, vt in superioribus declaratum est. Atque hæc sint à nobis dicta de attributo diuinæ iustitiæ, ex quibus constat, nõ solùm ad quam iustitiam pertineat distributio præmiorum: quod à nobis principaliter propositum fuerat, sed etiam inflictio pœnarum, & omnes alij actus prouidentiæ diuinæ, qui aliquam rationem iustitiæ participant: hæc enim omnia connexa sunt, & ad complementum doctrinæ fuerunt necessaria.

20 In pœna quam à se quis exigit locũ habere potest vtraque iustitia.

SECTIO VI.

Quo modo satisfaciendum sit difficultatibus in principio positis.

SVpereſt, vt fundamenta cõtrariæ sententiæ, quæ in principio posuimus, dissoluamus. Primum fundabatur præcipuè in auctoritate Scholasticorum: de quibus non negabo obscurius locutos fuisse de hac diuina iustitia: magisq; insinuare iustitiam illam: quam nos gubernatiuam, seu prouidentialem appellamus: de alia verò propria iustitia commutatiua, vel distributiua perpaucà dicere. Iam verò ostendimus non nullos graues Theologos satis clarè de iustitia distributiua Dei locutos fuisse: nõnullos etiã de commutatiua, præsertim D. Thomam, & Capreolum: alios verò, qui illam negant io qui de commutatiua secundùm eum rigo-

1 Ad auctoritatẽ Scholasticorum respondetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem,& proprietatem, quã habet in hominibus: Non tamen secundùm formalẽ conceptum abstractum, quem nos declarauimus: Ipsi verò considerationem illam ferè prætermisisse videntur, non tamẽ negasse.

2 Ad D. Anselm. responsi, eiusq; verba explicã tur.

Quod verò spectat ad verba D. Anselmi constat manifestè ex toto illo cap. 10. Anselmum loqui ibi latissimè de iustitia Dei, prout significat quamcúque virtutem, seu rectum affectum benefaciendi, seu operandi circa alios. Quod patet ex illis verbis. *Iustum est vt malos punias, & iustum est vt malis parcas*: nam certum est vtrumque horũ non pertinere ad iustitiam specialiter sumptam, sed generatim. Deinde de diuina iustitia sic sumpta, & de omni virtute sub illa comprehensa verum est, quod Anselmus ad Deum ait, *Iustus es, quia facis quod decet te summè bonũ*: Hæc verò decentia non est eadem in omnibus attributis diuinæ voluntatis: misericordia enim veritas, & iustitia, &c. decent diuinam bonitatem, aliter tamen, & aliter secundùm præcisas rationes eorum loquendo. Ex hoc ergo non excluditur, quin in Deo posit esse propria iustitia, sicut non excluditur, quòd in eo sit propria fidelitas: nam sicut decet diuinam bonitatem implere promissa, ita etiam seruare pacta, & reddere vnicuique ius suum. Vnde, vt suprà etiam attingebamus, in hac decentia diuinæ bonitatis est magna latitudo, quædam enim est solius congruitatis, alia etiam necessitatis, non quidem absolutè, sed ex aliqua suppositione, in quo gradu decentia iustitiæ continetur. Item alia est decẽtia in solo ipso Deo fundata, vt est v. g. decentia misericordiæ, quæ propterea dicitur esse maximè propria ipsius Dei, & quodammodo prima, quia nihil supponit ex parte creaturæ, nisi ipsum nihil: alia verò est, quæ aliquo modo fundatur in creatura ratione alicuius proprietatis, vel actionis eius, quamuis non fundetur in illa sola, quin principaliter etiam fundetur in actione, & virtute ipsius Dei. Et ad hunc ordinem spectat decentia iustitiæ, sicut & fidelitatis, vt ex hactenus dictis satis constare potest.

In decentia diuinæ bonitatis magna est latitudo.

3 Quocirca, cùm Anselmus eodẽ loco negationem illam adiunxit, *Iustus es, non quia nobis reddas debitum*, necessariò exponendus est de debito, quod ex nobis tantùm, aut principaliter oriatur: non verò de debito, quod oriatur ex ipso Deo, seu ex aliqua suppositione ab illo profecta, cùm non posit Anselmus negare debitum fidelitatis: & ob eã

A dem causam nõ excludit debitum iustitiæ, quod in hoc cum alio conuenit, quod etiã est ex suppositione promissionis diuinæ, distincto tamen modo: & ideò etiam debitũ ipsum, & attributum ad quod pertinet, diuersæ rationis est, vt declarauimus. Neque nunc disputo de illis loquendi modis, an Deus dicendus sit debere sibi, vel etiã nobis: nam alibi ostendi Patres vtroque modo esse locutos: & vtrumque esse in rigore verum si rectè explicetur. Et posterior quidem locutio aptior est ad propriam & specificam rationem talis debiti, & rationem iustitiæ in eo fuddatam declarandam. Prior verò modus castior est & aptior ad declarã dam radicem, & principalem causam talis debiti: & quomodo in Deo sine vlla imperfectione cadere possit. In hoc ergo sensu negat Anselmus Deum soluere nobis debitum, quod scilicet ex nobis in nobis sit, & B non principaliter ex ipso Deo.

4 Expendun tur alia verba Ansel.

Et iuxta hæc interpretanda sunt alia verba eiusdem Anselmi in eodem Prosolog. c. 11. *Id solum iustum est, quod vis, & non iustũ, quod non vis*: nam in illis iustum idẽ est, quod sanctum, honestum, licitum: quomodo manifestum est iustũ esse, quidquid Deus vult. Hunc autem esse sensum euidenter patet, tum ex omnibus antecedentibus verbis, in quibus tam punire malos, quàm illis parcere, dicit esse iustum, si Deus vult illud: tum ex verbis subsequentibus. *Sic ergo nascitur de iustitia tua misericordia tua: quia iustum est te sic esse bonum, vt & parcendo sis bonus.* Constat enim misericordiam non oriri à iustitia, vt est speciale attributum: nam potiùs iustitia supponit misericordiã: nemini enim posset Deus aliquod bonum ex iustitia reddere, nisi priùs aliud ex misericordia cõtulisset: loquitur ergo de iustitia generali, seu collectiuè pro integra sanctitate: & in hoc sensu dicit ex sanctitate Dei oriri misericordiam, vel quoad effectum, vel quoad consecutionem: ac si diceremus rectè sequi habere partem, qui totum habet. Vnde, cùm ait: *Iustũ est te sic esse bonũ, vt & parcendo sis bonus*, perinde est, ac si diceret, sanctum est, seu tuæ perfectioni debitum: non ergo loquitur Anselmus de speciali attributo iustitiæ. Et adhuc in illo sensu propositio illa, *Iustum est, quod vis*, accipi potest, vel in simplici sensu affirmatiuo, seu de inesse: Et sic est per se nota, quia Deus nihil velle potest, nisi iustè & sanctè: vel etiam accipi potest in sensu causali, id est, *quod vis, ideo iustum est, quia tu illud*

illud vis. Et in hoc sensu declaratione indiget: nã quædam sunt actiones per se ita honestæ, vt obiectiuè sumptæ iustæ sint per se se, & ex propria natura, & non solũ, quia Deus vult illas.

A non loqui de speciali iustitia, sed de generalissima.

Ad rationem in illa prima difficultate tacta, quòd debitum iustitiæ includit imperfectionem, iam sæpè responsum est in doctrina superiùs tradita: simpliciter enim negatur assumptum, loquendo de debito generatim & abstractè, sicut & de iustitia. Vel maioris claritatis gratia distinguatur, nam debitum, quod omnino potest ab extrinseco prouenire, & tollit omnino dominium rei, vel ad eius carentiam, seu priuationem obligat, dicit imperfectionem: debitum autem, quod potest oriri ex suppositione propriæ voluntatis, & non obligat ad priuationem proprij dominij, sed solùm ad communicationem rei propriæ eius dominio retento, nullam dicit imperfectionem, sed potiùs dicit perfectum vsum proprietatis bonorum cum immutabilitate voluntatis. Et hoc genus debiti potest sufficere ad veram iustitiam Dei, vt in superioribus declaratum est. Quod verò Scotus aiebat diuinam voluntatem extra se esse omnino indifferentem: & ideo ad nihil determinari ex iustitia, nisi ad id quod decet diuinam bonitatem, absolutè verum est: nihil tamẽ contra nos, aut contra veram iustitiam concludit. Rectè tamen inde infertur primum actum diuinæ voluntatis (nostro modo loquendi) circa bonum communicandũ creaturæ non posse esse iustitiæ. Nihilominus tamẽ, sicut ex suppositione vnius actus potest voluntas diuina necessariò determinare ad alium, it. suppositis voluntate miserẽdi, seu benefaciendi, & adiunctis promissione, seu pacto cum omnibus conditionibus requisitis, potest ad verum actum iustitiæ determinari.

6 Ad rationem.

Secundæ difficultati satisfit;

7 Ad primã rationem,

Secunda difficultas erat de iustitia cõmutatiua: circa quam iterum inculcatur auctoritas Theologorum, de quã satis est dictum. Ad rationem autem primã, quæ erat, quòd inter nos & Deum non potest esse commutatio, quia Deus nihil accipit à nobis: respondemus ex dictis in superioribus: nihil quidem à nobis accipere, quod ei sit vtile, aut commodum: nihilominus tamen id accipere, quod à nobis exigit, obedientiam scilicet, & obsequium: quod licèt vtilitatem ei non afferat, ad honorem tamen eius pertinet, & hoc satis est, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt sit cõmutatio aliqua inter meritũ apud A ipsum,& præmium ab ipso collatum,& inter satisfactionem exhibitã, & remissionẽ pœnæ. Atque hoc etiam sufficit ad rationẽ dati,& accepti abstractè sumpti,& sine imperfectione ex parte accipientis. Neque enim necesse est hæc limitare,& materialiter(vt ita dicam)coarctare ad omnẽ modũ, & imperfectionem humanam. Quòd si ita loquamur, ad summum concludemus non esse in Deo iustitiam commutatiuam ciuilem,seu humanam:nõ verò quòd nulla omnino sit, cũ ratio eius formalis abstractior concipi possit,& sine vlla imperfectione.

8 Ad secundam. Ad secundam verò rationem Durandi, quòd Deo non possumus reddere æquale: respondetur, solum concludere neq; inter nos,& Deum (Christum semper excipio) B posse esse iustitiam rigorosam, quæ gratiã aliquam & remissionem nobis factam non præsupponat: neque etiam posse nos ex nobis Deum obligare ad reddendũ præmiũ, nisi in vi pacti,& verbi eius. Non tamen probat illa ratio, quòd ex suppositione gratuiti doni, & pacti possit in nobis esse vera iustitia respectu Dei: quia tunc possumus reddere, seu efficere aliquid æquale præmio reddendo: nec tunc obligamur ad efficiendum illud opus in gratiarum actionẽ propter beneficium acceptum. Imò,licèt sub hac ratione illud operemur: non propterea excludetur iustitia in ordine ad præmium:imò,cæteris paribus ex eo capite augebitur meritum:quia totum illud opus cũ omni respectu & circunstantia augẽte bonitatem,& moralem valorem eius continetur sub pacto & promissione Dei. Ac propterea etiam non repugnat, vt idem opus sub vna ratione ad gratias agendas pro accepto beneficio inseruiat,& sub alia ad nouum præmium promerendum valeat. Item quòd sub priori ratione sit inæquale in ratione gratitudinis cum beneficio accepto, & quòd sub ratione posteriori sit sufficiẽs, & condignum in ratione meriti ad præmiũ ex iustitia obtinendum.

9 Ad tertiã. Tertia ratio sumebatur ex analogia ad patrem,& filium,seruum,& dominum, inter quos non potest esse vera iustitia commutatiua,etiam inter homines, de qua proportione multa dixi in primo tomo 3. parte,quæ nunc iterare non est necesse: nã ex ptincipio posito in proxima responsione huic argumento satisfaciendum est. Absolutè enim,& nulla suppositione facta inter seruum & dominum, in ijs quæ pertinẽt ad dominum, & vsum rerum externarum non potest esse iustitia commutatiua inter seruum & dominum, quia seruus non acquirit dominium talium rerũ, sed statim transfertur ad dominum. In alijs tamen iniurijs circa honorem,famam,& vitam,aut integritatem corporis potest esse inter eos vera iustitia Imò in bonis etiam externis licèt dominus non exerceat iustitiam circa seruum ex defectu materiæ,vt sic dicam: seruus autem erga dominum potest exercere vel iniustitiam furando,vel iustitiam,se se à latrocinijs continendo:&,si furatus est, tenetur ex iustitia restituere, quamuis ex defectu etiam materiæ,seu inopia non possit. Quo tandem fit, vt ex aliquo pacto priùs inito inter dominum & seruum possit interuenire hæc iustitia domini ad seruum, etiam in hac materia diuitiarum, vt frequenter fieri solet, dum seruus obligatur ad reddendum domino singulis diebus tantam pecuniæ quantitatem pro suis operibus sub ea condi tione, vt si aliquid amplius lucretur, suum fiat,quam dominus acceptat: & ad illã seruandam se obligat. Quo pacto supposito ex iustitia tenetur dominus non priuare seruum illo maiori lucro,quodcunque fuerit: & postea ex illo lucro poterit seruus cũ domino alios contractus iustitiæ distributiuæ exercere:adeo vt hoc modo possit & soleat seruus suam redimere libertatem. Et similia possunt ad filium & patrem applicari: quæ omitto, quia res est facilis, & ne sim prolixior.

Ex his ergo ad Deum ascendendo, facilè C 10 intelligitur quàm sit inefficax illud argumentum, & potiùs in contrarium posse retorqueri:nam ad summum probat iustitiam commutatiuam,quæ in his contractibus similibus exercetur,fundatnrque in particulari dominio temporalium bonorum, non habere locum inter nos & Deum. Itẽ probat Deum non posse nos lædere contra iustitiam, nec posse obligari nobis ex iustitia ex nobis, seu ex vi nostri dominij solius. Nõ tamen probat, quin in altiori & excellentiori materia, & ex suppositione pacti, & promissionis eiusdem Dei possit propria ratio iustitiæ inter nos & Deum intercedere: quia sicut seruus, supposita voluntate, & pacto domini potest acquirere dominiũ, ita & nos ex pacto cum Deo possumus aliquod verum ius acquirere, vt nobisceũ fiat commutatio condigni præmij pro merito, vel

vel remissionis pœnæ pro satisfactione. Et A ad hoc ius reddendum potest Deus suo modo obligari, vel potiùs ex naturali rectitudine suæ iustitiæ determinari absque vlla imperfectione, vel diminutione sui dominij,aut suæ libertatis, vt satis ex superioribus constat.

Tertiæ difficultati respondetur.

11 Ad maiorẽ propositi. TErtia & principalis difficultas erat de iustitia distributiua: in qua dissoluenda nõ est quòd immoremur: quia,probando nostram sententiam,omnia quæ in ea tangũtur dissoluimus. Explicuimus enim quomodo sit de ratione iustitiæ distributiuæ constituere æqualitatem geometricam inter multos:non est enim id absolutè & omnino formaliter intelligendũ, B sed sub ratione proprij,& specialis iuris,seu debiti,quod talis iustitia persoluit, vt Dini Thomæ auctoritate,& ratione etiam ostendimus. Et consequenter intulimus,si tale ius, seu debitum sit in vna persona tantùm comparatione aliarum, non ad partem rei, sed ad totam aliquam rem,illius etiam largitionem ad iustitiam distributiuam pertinere,etiamsi propria distributio non sit inter multos. Idemque consequenter diximus, etiamsi absolutè, & sine comparatione ad alios, vnus tantùm sit, in quo illud ius, seu speciale debitum huius iustitiæ reperiatur: cui non totum ærarium, seu commune bonum, sed pars tantùm aliqua retribuenda sit: & in eo consequenter necessarium sit C proportionem dignitatis ad præmium tantùm respicere sine comparatione ad alias personas.

12 Neque est,quòd aliquẽ moueat nomẽ distributiuæ iustitiæ, quod partitionẽ significare videtur:aliud est enim(vt est in communi prouerbio) vnde nomen imponitur ad significandum, & aliud quod adæquatè significat;licèt ergo virtus illa sic nominata sit,quia frequentiùs ita in hominibus operatur:non tamen id per se,& formaliter requirit in omni actu suo. Sicut etiam nomẽ iustitiæ cõmutatiuæ sumptum est ex cõmutationibus humanis: plus autẽ significat secundũ adæquatam rationem suã. Et hæc sufficiant de maiori propositione.

Ad minorem. Circa minorem autem satis,vt credo,ostẽ sum est,quomodo in distributione præmiorum, quæ à Deo fit, interueniat & ius, seu debitũ speciale distributiuæ iustitiæ, & formam,seu proportio geometrica, quæ eidem virtuti quasi per antonomasiam tribuitur. Neque contra aliquod ex his mẽbris quidquam ibi obijcitur, quod nouam difficultatem ingerat:nam licèt Scriptura dicat redditurum Deum vnicuique secundùm opera sua,non ideo excludit, quòd sit redditurus secundùm proportionem personarum: nam & hoc in alijs locis significat,& virtute in illis eisdem verbis includitur: nam qui reddit vnicuique secundùm opera sua,reddit omnibus secundùm proportionem operum. Et hinc etiam satisfactum est primæ Ad 1. cõf. confirmationi,quæ erat de iustitia vindicatiua,de qua satis diximus: & ostẽdimus,quo modo in ea non quidem debitum,& consequenter nec propria ratio iustitiæ distributiuæ, aliqua tamen forma eius interueniat.

Vltima confirmatio ex Paludano desum 13 pta proposita est, non tam propter eius difficultatem, quàm quia occasionem præbet, Ad vltim. conf. ad magis declaranda ea, quæ de iustitia distributiua diximus. Fundabatur ergo illa cõfirmatio in hoc quod iustitia distributiua ex commutatiua oritur: cuius propositionis sensus est,eum, qui tenetur ad iustam distributionem faciendam secundùm proportionem geometricam, semper obligari ex iustitia commutatiua. Quæ propositio etiãsi à nobis concederetur, nihil ex illa cõtra nostram sententiam inferri posset, quia opinamur propriam & specialem iustitiã distributiuam ita esse in Deo eminenter coniunctã cum cõmutatiua, vt verè dicere possimus, Deum seruare in præmijs reddendis debitam proportionalitatem, quia ipsamet iustitia commutatiua Dei hoc requirit. Sumẽ do tamen proportionem illam in nobis, vt eam sumunt Durandus, & Paludanus: & Non semper iustitia distributiua oritur ex commutatiua. supponendo iustitiam commutatiuam,& distributiuam esse in nobis virtutes distinctas,existimo,generaliter loquendo, falsam esse, & id quodam sensu inuoluere repugnantiam. Primum patet exemplis,nam electores tenentur ex iustitia distributiua eligere digniorem ad cathedram, vel beneficium,& non ex commutatiua. Et Rex interdum tenetur communia bona, præmia, aut spolia distribuere inter ciues & milites,quamuis ex rigore iustitiæ commutatiuæ ad id non teneatur. Et ratio est,quia iustitia distributiua habet proprium debitũ, in quo fundetur:aliàs superflua esset: ergo ex illo absque interuentu alterius potest obligare,& operari:ergo per se & intrinsecè

Universidad de Deusto
Biblioteca

cè non est necessaria dependentia in nobis in actu iustitiæ distributiuę à commutatiua. Et declaratur ampliùs, nam vel depẽdet ab illa, vt ab eliciente: & hoc non; aliàs nõ essent distinctę virtutes: vel vt ab imperante: & hoc etiam dici non potest, quia virtus voluntatis per se est sufficiens ad eliciendum suum actũ sine imperio alterius, eò quòd in trinsecè voluntarius, & honestus sit.

14 Iustitia distributiua, nunquam oritur ex cõmutatiua respectu eorũ inter quos fieri debet distributio.

Atque hinc etiam declaratur secundum quod proposui: nam, si sit sensus illius propositionis iustitiam distributiuam oriri ex commutatiua respectu eorundem, ad quos fit distributio, non solùm necessarium non est, sed etiam inuoluit repugnantiam: quia hoc ipso, quòd distributio inter aliquos ex debito iustitiæ commutatiuæ facienda est, quantumuis in ea seruanda sit geometrica proportio, totũ illud munus est iustitiæ cõmutatiuæ, & non distributiuæ, vt suprà & ratione, & varijs exẽplis ostendi: possuntq; alia clarissima proferri: nã inter socios v.g. alicuius negotiationis diuiditur lucrũ iuxta proportionem ad quãtitatem pecuniæ v.g. quam vnusquisque ad societatem cõtulit: & nihilominus vnicuique danda est tanta quantitas ex iustitia commutatiua, & idem est in similibus. Ex quo rectè concludimus, vt iustitia distributiua specialis virtus sit, necessarium esse speciale debitum à debito iustitiæ commutatiuæ. Vnde, si contingeret vtrumque debitum simul coniungi respectu eorundem, tunc vtraq; iustitia posset per se elicere illum actum, & soluere tale debitũ, vel per se solam, vel simul cũ alia: illa tamen coniunctio accidentaria est.

15 Atque hinc etiam obiter colligo, seruare hanc proportionem, nunquam esse ita per se formale obiectum alicuius virtutis, vt separari possit à ratione debiti proportionati tali virtuti: imò in tantum seruatur illa proportio, in quantum necessaria est, vt vnicuique soluatur debitum, quantum hic & nunc solui potest. Quòd si non sit sermo de iustitia commutatiua respectu eorundẽ, inter quos fit distributio, sic quidem non video repugnantiam, quòd actus iustitiæ distributiuæ respectu quorundam, oriatur ex obligatione iustitiæ commutatiuę respectu alterius, vt si minister Reipublicæ, vel elector ex speciali pacto, vel stipendio, obligaretur ad iustitiam distributiuam seruandam in sua electione vel distributione: quod fortasse non rarò contingit in actionibus humanis: non est tamen hoc per se & intrinsecè necessarium: nam per se constat illam obligationem commutatiuæ iustitiæ respectu alterius esse valde extrinsecam, & accidentariam ad proprium, & intrinsecum munus distributiuæ iustitiæ: sic enim etiã possum ego obligari ex iustitia commutatiua ad faciendum opus misericordiæ, vel religionis: non tamen propterea dicetur religio, vel misericordia fundari in iustitia cõmutatiua. Quando verò contingit coniungi illam duplicem obligationẽ, potest multum conferre ad obligationem restitutionis, quæ ex omissione, aut violatione eius oriri potest: & ideò est attentè in rebus moralibus considerandа: quod in particulari facere non est præsentis instituti. Et ideo de vtraq; obligatione & iustitia hæc sufficiat attigisse ad iustitiam Dei declarãdam: quod in ipsius gloriam cedat, &c.

FINIS.

MATRITI.
Apud Ioannem Flandrum.

M. D. XCIX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE QVAE IN HOC OPERE explicantur.

Prior numerus caput, posterior numerum capitum significat.

Ex Genesi.

CAp.43.num.23. *Deus autem meus omnipotens, faciat eum vobis placabilem.* Interiùs inclinando, & moraliter mouendo eius voluntatem, non physicè determinando.p.132.c.1.lit.C.& sequentibus.

Cap.45.nu.8. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* Voluntate scilicet præfiniente exaltationem Ioseph, eiusq; venditionem tantum permittente.lib.2.cap.5.num.2.

Cap.50.num.19.*Num possumus Dei resistere voluntati&c.* Ei scilicet, qua vult(inquit Ioseph)vt vobis parcam.p.119.c.1.lit.B.

Ex Exodo.

Cap.4.nu.8. *Si non audient sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.* Id est, qui primò non crediderint, secúdò credent. pag.342.col.1.lit.B.

Lib.1. Regum.

Cap.23.nu.11. *Ait Dominus, descender, &c.* Id est,certum est venturum esse, si manseris in ciuitate Ceilæ.p.338.c.1.lit.C.

Num.12. *Dixit Dominus: Tradent.* Ibidem eodem modo.

2. Regum.

Cap.16.nu.10. *Dominus enim præcepit ei,&c.* Id est,permisit.Sicut illud cap.24. nu.1. *Commouit que Dauid,&c.* p.105.c.1.lit.C.

3. Regum.

Cap.17.nu.9. *Præcepi enim ibi mulieri vidua vt pascat te,&c.* Ac si diceret: Inspirationibus persuasi, iuxta Chrysostom. p.132, col.2.lit.C.

Esther.

Cap.13.nu.9. *Non est qui possit tuæ resistere voluntati,&c.* Quia si vis, etiam illata necessitate potes exequi tuam voluntatem, vt obiter dicitur.p.9.col.1.lit.B.

Iob.

Cap.12.nu.24. *Qui immutat cor Principum.* Suasione, & inspiratione interna, non physica determinatione. pag.42. col.2. lit.C.& pag.44.col.1.lit.A.

Psalmi.

Cap.49. nu.19. *Declinasti semitas nostras.* Id est, fuisti nos declinare.p.105.col.1.lit. C.vbi per errorem citantur hęc verba ex Psalm.104.nu.31. vbi sunt alia verba in versic.25. quæ eodem modo exponuntur,scilicet,*Conuertit cor eorum,vt odirent populum eius*:id est,permisit conuerti,ibi.p. 104.c.2.l.C.

Cap.80.nu.31. *Dimisit eos secundùm desideria cordis eorum,&c.* Id est, denegauit auxilia vberiora; ibunt sine dubio in adinuentiones suas.pag.136.c.1.lit.A. Similiter explicatur illud Psalmi 57. *Auerti faciem meam,& abijt vagus*:ibidem.

Cap.50.nu.12. *Cor mundum crea in me Deus*: vt principalis auctor meæ iustitiæ. pag. 228.col.2.lit.C.

Cap.72.nu.5. *In labore hominum non sunt.* Id est,singulari consilio, quem scit ea occasione lapsurum, pagin.104. colum.1. litera.C.&seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pſal. 80. n. 31. *Dimiſi eos, &c.* p. 131. c. 2. l. A. exponitur de diuina deſertione per negationem vberioris auxilij moraliter neceſſarij. p. 133. c. 1. l. A.

Pſal. 113. nu. 11. *Omnia quæcunque voluit, fecit.* Tamen, ſicut peccata non facit, ita neq; vult p. 110. c. 2. l. A. & ſeq.

Eccleſiaſtes.

Cap. 7. n. 14. *Quod nemo poteſt corrigere, quem ipſe deſpexerit*: negando, ſcilicet, vberiora auxilia. pag. 133. col. 1. lit. B.

Eccleſiaſticus.

Cap. 15. nu. 14. *Reliquit eum in manu conſilij ſui, &c.* quia verè conſultare poteſt de actu futuro, & liberè eligere. p. 66. c. 2. l. C.

Eſaias.

Capit. 5. nume. 4. *Quid eſt quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci.* Exponitur de auxilio ſufficiente. pagina 173. col. 1. lit. A.

Cap. 10. num. 5. *Væ Aſſur virga furoris mei, &c.* quia eius peccatum permiſit Deus in pœnam populi ſui. p. 104. c. 1. l. B.

Cap. 26. nu. 12. *Omnia opera noſtra operatus es nobis Domine*, quia (ſcilicet) immediatè concurris ad omnes actus noſtros. pag. 14. c. 2. lit. B.

Ierem.

Cap. 10. nu. 23. *Non eſt hominis via eius.* Id eſt, opera gratiæ, quæ ſunt ad vitã æternã, nõ ſunt in hominis poteſtate ſine Dei inſpiratione & auxilio. p. 44. c. 2. l. A. & pag. 105. c. 2. l. B.

Cap. 19. nu. 4. & 5. *Repleuerunt locum iſtum, &c. quæ nec præcepi, nec locutus ſum, nec aſcenderũt in cor meum*, id eſt, quia voluntate ſigni, aut beneplaciti hæc Deus non vult. p. 112. c. 2. l. B.

Ezech.

Cap. 3. nu. 20. *Ponam offendiculum coram eo*: nõ quo cadat, ſed quo pũgatur, vt reſipiſcat. p. 146. c. 2. l. A.

Cap. 11. nu. 19. *Auferam à vobis cor lapideum: & dabo vobis cor carneum.* Cap. 36. nu. 26. id eſt, in Euangelicis temporibus abundantiori gratia emolliã corda veſtra. p. 227. col. 1. l. B. vel, ſi placet, excitanti gratia prædeſtinatos emolliam dicã.

Cap. 18. nu. 22. *Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor*: puniendo, ſcilicet, æterna pœna. p. 447. c. 1. l. C.

Oſeas.

Cap. 3. nu. 9. *Perditio tua ex te, tantummodo in me auxilium tuum, &c.* vt excludatur peccatum ex Deo eſſe, actumque malum etiam pro materiali (vt aiunt) non eſſe ex prædeterminatione diuina. p. 95. c. 1. l. C.

Cap. 11. nu. 4. *In funiculis Adam traham eos, &c.* beneficijs, ſcilicet, quę pro funiculis ſunt, obiter. p. 193. c. 2. l. B.

Matthæus.

Cap. 11. nu. 21. *Si in Tyro, & Sydone, &c.* Ponderantur hæc verba pro certitudine ſcientiæ conditionatæ. p. 39. c. 1. à l. B.

Cap. 11. nu. 21. *In cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſet, &c.* late expenditur ad probandum ſtare poſſe, vt cum æquali auxilio vnus cõuertatur, & non alius. p. 271. c. 2. l. C.

Lucas.

Cap. 14. nu. 23. *Compelle intrare vt, &c.* vel laboribus affligendo, vel vehementi vocatione, & quaſi miraculoſè conuertendo. p. 230. c. 1. l. B.

Cap. 14. num. 26. *Et non odit patrem ſuum*, hoc eſt, non minùs quàm me diligit. pagina 122. col. 1. l. A.

Ioann.

Cap. 2. n. 19 *Soluite templum hoc*, permitto vt ſoluatis, obiter. p. 104 c 2. l. C.

Cap. 5. n. 7. *Pater meus vſque modo operatur, &c.* quia ſemper immediatè influit in omnes effectus. p. 14. c. 2. l. C.

Cap. 6. nu. 44 *Niſi pater meus traxerit eum*: per gratiam actualem. p. 160. c. 1. l. C. vel etiã per ſpecialem gratiam ſupernaturalis vocationis. p. 193. c. 1. l. B. & ſeq. Item traxerit illuminando &c. p. 195. c. 1. l. C.

Cap. 6. nu. 45. *Omnis, qui audiuit à Patre, &c.* Id eſt, qui vocatur efficaciter, diſcit, ſeu reſpõdet: vel omnis qui didicit, auditq; à Patre per gratiam adiuuantem. p. 194. c. 2. l. C. & p. 199. c. 2. l. A.

Cap. 10. n. 28. *Non rapiet eas quiſquam de manu mea*, hoc eſt, quas decreto meæ voluntatis elegi. p. 343. c. 1. l. A.

Cap. 12.

Cap. 12. nu. 32. *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad me ipſum*, id eſt, dabo poteſtatem hominibus, qua fiãt filij Dei. p. 193. c. 2. l. B.

Cap. 13. nu. 27. *Quod facis, fac citiùs.* Hoc eſt, libere es, quod libet, facito: ego enim paratus ſum ad mortem. p. 104. c. 2. l. C.

Cap. 15. nu. 9. *Sicut dilexit me Pater*, vt hominem gratis, ita etiã gratis ego dilexi vos. p. 343. c. 1. l. C.

Cap. 15. nu. 16. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos*: ad gloriam intellige. p. 343. c. 1. l. B.

Cap. 15. nu. 22. *Si non veniſſem, &c.* De ſufficienti auxilio exponitur. p. 173. c. 1. l. A.

Acta.

Cap. 2. nu. 23. *Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, &c.* Conſilio Iudæorum, præſcientia verò Dei: vel ſi cõſilio etiam Dei, non quidem ordinantis vt peccatum fieret, ſed permittentis, & effectum eius ordinantis in ſalutem noſtram. p. 119. c. 1. l. C.

Cap. 4. nu. 27. *Conuenerunt enim verè in ciuitate iſta, &c.* Facere, quę manus tua, & conſiliũ tuum decreuerunt fieri, ibidem eodem modo.

Roman.

Cap. 4. nu. 4. *Ei, qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum*, quia de ratione gratię eſt, vt gratis detur; & quod ex operibus datur, non gratis datur. p. 154. c. 2. l. B.

Cap. 8. nu. 14. *Qui ſpiritu Dei aguntur*, ſpiritu nempe excitante, adiuuante, & operante, hi ſunt filij Dei. p. 196. c. 1. l. A.

Cap. 8. nu. 28. *Iis, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti*, id eſt, ſecundùm abſolutum, & efficax decretũ ſaluandi illos, ex quo congrua vocatio manat. p. 243. c. 1. l. B.

Cap. 9. nu. 16. *Non eſt volentis, neque currentis*, hoc eſt, iuxta Nazianz. nec eſt ſolius currentis, nec ſolius volentis, &c. p. 158. c. 2. l. C. Vel potiùs omnino non eſt niſi ſolius Dei, quoad æternam electionem, & præparationem cõgruæ vocationis & gratiæ. p. 158. & p. 228. c. 1. l. B. Vel poteſt exponi de primogenitura, quæ non fuit Eſau currentis, & volentis, ſed Iacob, quę Deus elegerat. l. C.

Cap. 9. nu. 19. *Voluntati eius quis reſiſtit*, idẽ eſt, ac ſi diceret, quis poteſt reſiſtere. p. 40. c. 1. l. B.

Cap. 9. nu. 21. *An non habet poteſtatem figulus lutiex eadem, &c. & alind quidem in contumeliã*: vas, ſcilicet, quod dum fingit, ſcit futurũ eſſe in cõtumeliam: vel in reprobo, quem Deus permittit ſua culpa fieri in cõtumeliam. p. 122. c. 1. l. C.

Cap. 11. nu. 36. *Ex quo omnia*, quia ad reales omnes entitates concurrit Deus. p. 105. c. 2. l. B.

Prim. Corinth.

Cap. 4 nu. 7. *Quis enim te diſcernit? &c.* vt Græci, Quis te alijs præfert? ex eo quod hũc, vel illum magiſtrum habeas? p. 229. c. 1. l. B. Vel, vt Auguſt. quis te reddendo ſanctum, à non ſancto diſcernit? l. C. & an Deus ſolus diſcernat, vel ſimul cum homine. p. 274. c. 1. l. C.

Cap. 4. nu. 7. *Quid habes quod nõ acceperiſti?* quia omnia ſupernaturalia habemus ex gratia Dei. p. 274. c. 2. l. C.

Cap. 4. nu. 7. *Quid gloriaris?* ſcilicet, de te ſolo, quaſi non acceperis à Deo. p. 275. c. 1. l. A.

Cap. 12. nu. 6. *Operatur omnia in nobis*, quia immediatè concurrit ad actiones omnes, & effectus cauſæ ſecundæ. p. 14. c. 2. l. B. Vel quia omnia opera gratiæ ab eo ſunt. p. 105. c. 2. l. B. Vel quia ipſa exequitur, quæ facienda ſtatuit. p. 391. c. 1. l. B.

Cap. 12. nu. 11. *Diuidens ſingulis prout vult*: miniſtetia Eccleſiaſtica, & gratias gratis datas. p. 229. c. 1. l. A.

Cap. 15. nu. 58. *Scientes quod Labor veſter non eſt inanis in Domino*, obiter explicatur dictum eſſe ob præmium vitæ æternæ. p. 456. c. 2. l. C.

Galat.

Cap. 3. nu. 4. *Tanta paſſi eſtis ſine cauſa*, perſecutiones ob Chriſtum, ex Hieron. p. 441. c. 1. l. C. *Si tamen ſine cauſa.* Id eſt non fruſtra, quia, ſi à peccato reſurgatis, erunt vobis vtiliſſima ad gloriã. c. 2. l. A. & ſeq.

Epheſ.

Cap. 1. nu. 11. *Qui operatur omnia &c.* Intentum Pauli, & contextus 1. capitis explicatur à. p. 383. c. 2.

Operari iuxta conſilium, non eſt operari iuxta dictamen ſuum voluntatem determinãs. p. 388. c. 2. l. B. Sed eſt liberè operari ſecundùm conſilium à voluntate acceptatum. p. 390. & ſeq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.2. num.10. *Creati in operibus bonis, &c.* Quia sine vllo merito præcedenti facta est tota iustificatio nostra. pag.228. col. 2.lit.B.

Cap.2.nu.10. *Qua præparauit Deus, vt in eis ambulemus*: Per prædestinationem disponendo.p.248.col.1.lit.B.& seq.latè.

Philippens.

Cap.2.num.13. *Deus qui operatur in nobis velle, &c.* Supernaturale, scilicet p.228.c.2. lit.B.

Colossens.

Cap.3. num. 24. *Quodcunque facit s, ex animo operamini, &c. scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis.* Propter omnia opera beatitudinem essentialem accipietis.pag.465.col.2.lit.C.

Prim. Timoth.

Cap.2.num.4. *Qui vult omnes homines saluos fieri.* Voluntate, scilicet, simplici respectu omnium hominum; vera tamen, & non metaphorica.p. 393.c.1.l. B. & seq.

Ad Hebræ.

Cap.6.num.4. *Impossibile autem est, eos qui semel illuminati sunt.* Gratia, scilicet, baptismi, iterum illuminari eadem gratia, cum baptismus iterari nō possit, ex Patribus. p.433.c.1.l.B.

Cap.6.nu.9. *Confidimus autem de vobis charissimi meliora, &c.* Ac si diceret; non tam estis peccatis vestris implicati vt diffidere debeatis.p.438.c.1.l.B.

Cap.6.nu.10. *Non enim iniustus est Deus*: Vera scilicet iniustitia, à pag.436.c.1.lit.B. Et reijciuntur minùs probabiles expositiones, à pag.429.c.2.lit.C.

Cap.6.nu.10. *Vt obliuiscatur operis vestri.* Tam illius, quòd per peccatum nondum mortuum est, quàm tam mortificati, si per pœnitentiam resurgatis.p.432. col.2.lit. B. *Et dilectionis, quam ostendistis in nomine meo* operibus bonis in gratia factis.p.429.c. 2.l.B.

Iacobi.

Cap.2.nu.5. *Nonne elegit Deus pauperes in hoc mundo, diuites in fide.* Hoc est, eo fine eos elegit, vt diuites efficiat in fide.pag.269. columna 1.litera.A.

Prima Ioan.

Cap.3.num.9. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit.* Scilicet, si vt sic natus operetur. Vnde additur, *quoniam semen ipsius in ipso manet* obiter.pagina.403. colum. 2. litera.C.

INDEX RERVM
PRAECIPVARVM, QVAE
IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Litera P. paginam. C. columnam. L. literam, columnæ designat.

A.

Actio.

OMnis actio causæ secundæ immediatè pendet à prima. pag.14. col.2. lit.A.& seq.

Immediatione virtutis, & suppositi p.15. col.1.lit.C.

Estque eadem actio, qua influit vtraque causa in effectum. c.2.l.C. Opposita opinio est improbabilis.p.22.c.1.l.B.

A volitione Dei, quæ impropriè dicitur actio, manat actio causæ secundæ, sed non per aliam actionem.p.17.c.1.l.A.

Actio, vt est à Deo, priùs natura esse dicitur, non prioritate causæ, sed nobilitatis.pag. 17.col.1.l.C.

Actio transiens creaturæ, & Dei eadē.p.76. c.1.l.C.

Actus boni moraliter.

Actus hi non sunt meritorij nisi ex ordinatione Dei pagin.141.col.1.lit.B.

Actus humanus.

Nullus actus indifferens est in individuo.p. 147.col.2.lit.B. quòd si esset, Deus dici posset illius auctor, ibi.c.2 l.A.

Actus malus.

Quibus modis actus malus esse possit.p.89. c.2.l.A.

Actus supernaturales.

An sint, & quid sint actus supernaturales.p. 150.c.1.& 2.

Illos elicimus liberè: nec aliter sufficerent ad meritum.p.151.c.1.l.A.& seq.

Qui actus vocentur supernaturales secundùm substantiam; qui verò secundùm modum. p. 151. c.2.l.C.& seq.

Aliqui sunt secundùm substantiam supernaturales.p.152.c.1.l.B.

Voluntatem esse causam principalem, licèt partialem actuum supernaturalium quidam existimant p.234. c.1.l. C. falso tamen c.2.l.B.

Triplex est ordo supernaturalium actuum. p.237.c.1.lit.A.

Voluntas humana etiam in actibus supernaturalibus se ipsam determinat. c.2.l.C.

Sed Deo tribuendus est principaliùs talis actus.p.283.c.1.l.B. & eius intium.l. C.

Actus vitalis.

Vt actus sit vitalis, aut liber, non requiritur vt proueniat à voluntate vt à causa principali.p.335.c.1.l.A.

Adam.

Adæ restituta est tota gratia, non tamen integritas iustitiæ originalis. p.505, c.1. l.B.

Æternitas.

Æternitas quid sit.p.319.c.2.l.C.

Soli Deo conuenit ibi.

Res creatæ non habent præsentiam realem seu coexistentiam cum Deo.p.318.c.1.l. A. etiam in æternitate.p.319.c.1.l.B.

Res, quæ existunt, toti coexistunt æternitati, licèt non adæquatè p.319.c.2.l.C. coexistentiaque est successiua.320.c.2 l.A. licèt non sit successio in æternitate ibidem.

Explicatur mēs D.Thomæ dum loquitur de præscētia rerū in ęternitate.p.321.c.2.l.A

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ sint rationis signa, quæ in æternitate distinguimus. p. 320. col. 1. l. B.

Agens.

Non perficitur quando operatur ex eo præcisè quòd agit & operatur. p. 24. c. 1. l. C. & seq.
Agens creatum non agit nisi priùs motum, quia semper agit virtute accepta ab alio. p. 24. c. 2. l. B.
Agens completum iam in suo genere, nullo complemento indigere potest. p. 25. c. 1. l. C.
Est autem completum in suo genere ex se ante omnem fluentem qualitatem, vel quid simile. p. 25. c. 2. l. C.
Agens ex accidenti tantum habet quòd non moueat nisi motum. p. 47. c. 2. l. C.

Amicitia.

In quo differat amicitia à benevolentia, & concupiscentia. p. 397. c. 1. l. A. & B.
Amor amicitiæ nec includit respectum ad honestatem virtutis, neque ad Deum. p. 397. c. 1. l. B.

Amor.

Minor amor, odium appellatur in Scriptura. p. 122. c. 1. l. A.
Amare non est solùm efficere amorem, sed informari etiam. p. 83. c. 2. l. B.

Assertio.

Dei promissio quomodo ad puram assertionem comparetur. p. 409. c. 1. l. A. & c. 2. l. A.

Assertio simplex.

Quam obligationem inducat assertio humana. p. 411. c. 2. l. C. Cui que ei addatur promissio. p. 410. c. 2. l. C.
Nihilominus potest sub mortali obligare. p. 414. c. 1. l. A. & seq.
Quando homo asserit se aliquid facturum, non obligatur ad id faciendum, nisi iuramentum intercedat, vel promissio. p. 412. c. 1. l. C.
Simplex assertio humana quomodo comparetur ad promissionem. p. 409. c. 2. l. C.
Quàtum differat à simplici assertione Dei. p. 411. c. 2. l. B.

Augustinus.

Quo sensu dicat Augustinus, aliquas voluntates non esse à Deo. p. 61. c. 2. l. B.
Quid Augustinus sentiat de reprobatione positiua. p. 122. c. 2. l. C.
Circa permissionem peccati exponitur. p. 119. c. 2. l. C.
Augustinus non sentit vnquam determinari nos ad actus malos. p. 105. c. 2. l. C.
Efficacia vocationis circa Augustinum, & D. Thom. quid sit. p. 116. c. 2. l. C.
Quo sensu Augustinus dicat, solũ Deũ præstare vt voluerimus. p. 170. c. 1. l. C.
Defenditur liber de Ecclesiasticis dogmatibus. p. 185. c. 1. l. A.
Duplex vocatio gratiæ ex Augustino communis scilicet, & propria seu congrua. p. 196. c. 2. l. A.
Quæ sit efficax seu congrua ex eodem. ibid. l. C.
August. mens de gratia efficaci. p. 232. c. 1. l. C.
Doctrinæ nomine interdum intelligit August. internam vocationem. p. 234. c. 1. l. B.
Mens Augustini de electione ad gloriam. p. 252. c. 2. l. C. & p. 253. c. 1. l. B. & 254. per totam, & seq.
Per electionẽ ad gratiam non intelligit August. electionem ad gloriam. p. 257. c. 1. l. C.
Quo sensu possit intelligi illud Augustini. *Si non es prædestinatus, fac vt prædestineris.* p. 335. c. 2. l. B.
Quo sensu Augustinus dicat, Adæ datum esse auxilium vt perseuerare posset, & nõ vt perseueraret: quòd tamẽ datur electis. p. 372. c. 2. l. C.

Auxilium.

Quid intelligatur nomine auxilij Dei mouentis. p. 21. c. 2. l. A.
Quid sit auxilium Dei per modum concursus. p. 204. c. 1. l. A.
Si concursus Dei inter auxilia numeretur, nunquam æquale est auxilium eius, qui conuertitur, & eius, qui non conuertitur. p. 270. c. 1. l. B.
Potest fieri vt cum æquali auxilio ex parte principij vnus conuertatur, & non alius. c. 2. l. C. & seq.
Qui maius habet auxilium potest non conuerti, & qui minùs, intensiùs operari. p. 273. c. 1. l. C.
Qui conuertitur, maiorem gratiam moraliter

ter in ratione beneficij recipit. p. 273. c. 2. l. C. An aliam physicè & in ratione auxilij, à p. 276. c. 2. l. C. vsque ad p. 28.

Auxilium efficax.

Quid addat auxilium efficax supra sufficiẽs. p. 282. c. 1. l. C. Et in quo cõsistat eius effic acia. p. 301. c. 1. l. B.
Quid sit iuxta eos, qui contendunt cõsistere in physica motione volũtatis, & quid de illo doceant. p. 370. c. 1. l. C.
Non est in hominis potestate recipere, aut non recipere auxilium efficax. p. 373.

B.

Beneficium.

Ex quo pensetur ratio maioris beneficij moraliter. p. 274. c. 1. l. A.
Probabile est nullam iustitiam violari si cõferatur beneficium digno, relicto digniori p. 545. c. 1. l. B. sed oppositum communius est. l. C.

Blasphemia.

Blasphemia sacrilegiũ est contra religionẽ. p. 525. c. 1. l. B.

Bonum morale.

Bona opera moralia non sunt dispositiones ad supernaturalia auxilia. p. 156. c. 2. l. C.

Beatitudo.

Essentialis, & vera beatitudo non consistit in eo quòd videat beat⁹ se laudari à Deo. p. 473. c. 1. l. A.
Gloria, seu bona existimatio, quam de homine Deus habet, non potest esse hominis beatitudo formalis. p. 472. c. 1. l. C. aut obiectiua. c. 2. l. B.

C.

Causa prima & secunda.

Omnis causa secunda requirit ad operandũ aliquam applicationẽ, quæ multiplex est. p. 22. c. 2. l. A. & B.
Cur causæ secundæ dicantur instrumẽta primæ, cùm reuera sint causæ principales in suo genere. p. 28. c. 1. l. B.
Non indiget ex vi subordinationis prævia determinatione primæ, vt operetur. p. 28. c. 2. l. B. & C.
Causæ secundæ ex solo consortio aliarum determinantur aliquando. p. 29. c. 1. l. A. & seq.
Nulla causa est determinata ad vnum solum indiuiduum. p. 30. c. 2. l. C.
Quibus modis prima causa secundã moueat iuxta D. Thom. p. 44. c. 2. l. B.
Causa secunda agit in virtute primæ, eò solùm quòd agit per suam virtutem ab illa participatam. p. 47. c. 1. l. B.
Causa secunda ideo primæ dicitur subordinata, quia sine illa operari non potest. p. 48. c. 1. l. C. non quia indigeat prædeterminatione physica. ibi. Cur non à casu cũ prima coniungatur. p. 48. c. 2. l. A.
Prima causa duobus modis secundis vtitur. p. 48. c. 1. l. C.
Aliud est actionem causæ secundæ esse sub dominio Dei, & esse ex illo. p. 49. c. 1. l. B.
Quaratione prima causa secundas applicet ad agendum. p. 49. c. 1. l. C.
Quo sensu dicatur, causam secundam agere, esse à Deo. p. 50. c. 1. l. A.
Causa secunda impropriè dicitur esse prior in genere causæ materialis, quã prima. p. 75. c. 2. l. B.
Neutra priùs alia influit prioritate causalitatis; etiamsi prima priùs influat alia prioritate. p. 75. c. 2. l. C.
Causa prima, supposito suo decreto, necessariò concurrit cum secunda. p. 76. c. 1. l. B.
Deus immediatè influit in ea omnia, quæ fiunt. p. 395. c. 2. l. B.

Charitas.

Communicatio Dei suorum bonorum quatenus spectet ad charitatem. p. 517. c. 2. l. B.
Lumen gloriæ datur etiam iuxta proportionem charitatis. p. 501. c. 1. l. C.
Meritum essentialis gloriæ principaliter est à charitate. p. 501. c. 1. l. C.
Tamen formale meritum non est in solis illius actibus. c. 2. l. C.
Actus alterius virtutis potest esse magis meritorius quam actus charitatis. p. 503. c. 1. l. A.

Christus.

Non potest dici habuisse præmium infinitũ pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter solum meritum infinitum; imò nec maius, nisi aucta re data illi in præmiũ p.473.c.2.l.C.
Satisfactio Christi fundata in promissione, & pacto, æqualis fuit ex propria, & vera iustitia.p.539.c.1.l.A.
Fuitque ex rigore iustitiæ.p.538.c.2.lit.C.
Quomodo stet cum eo pacto meruisse pro Patribus veteris testamenti.pag.539.col. 2.lit.A.
Christi voluntas, etiamsi ex vi vnionis determinata fuit ad non peccandum; erat tamẽ simpliciter libera ad operandum, etiam quoad substantiam actus. p. 51. col. 2. lit. C.
Christus D. omnia sua opera Patri obtulit propter collectionem omnium præmiorum, quæ sibi danda erant. pag.363.col. 2. lit. A.
Qua ratione seruata sit æqualitas inter præmia, & merita Christi.p.474.c.1.l.C.

Coexistentia.

Coexistentia nihil aliud est, quàm simultanea existentia duorum.p.317. col. 2.l.B. & 319.c.2.l.B.

Cognitio.

Actualis existentia obiecti non est necessariò requisita ad hoc vt cognoscatur. pag. 323.c.2.l.C.

Concursus.

Concursus Dei, quo influit in effectum, nec præuius est, nec distinctus ab actione, qua fit.pag. 16.c.1.lit. C.
Quo sensu causa prima dicatur concurrere immediatiùs quàm secunda. pag.17.c.2. lit. A.
Cur agens creatum requirat concursum primæ causæ.p.26.c.1.l.C.
Cur concursum Dei motionẽ vocet D. Thomas.p.45.c.1.l.B.
Deus non concurrit confusè ad actus in particulari, etiamsi offerat concursum indifferenter.p.73.c.1.l. C. nec cæco modo. p.74.c.1.l.C.
Deus offert voluntati cõcursum ad alios etiã actus sufficientem, quanuis illos non operetur.p.73.c.2.l.A.& B.
Concursus Dei ad malos actus alius est à prædeterminatione.p.146.c.2.l.C.
Cõcursus Dei propriè dici potest auxilium pagin. 157. col. 1. lit. C. & sequent.
Concursus ad actus supernaturales auxilium supernaturale est.p.158.c.1.l.A.& seq.
Concursus Dei quomodo non sit indifferẽs. p.159.c.1.l.A.
Concursus non est diuersus ab actione causæ secundæ, nec in ea ponit aliquid, sed in effectu. ibi. c.2.l.C.
Deus qua voluntate confert suũ concursum ad actus malos.p.109.c.1.l.C.
Cur generalis vocetur voluntas Dei, qua offert concursum ad actus malos. pag.110. c.1.l.B.
Cur vero dicatur indifferens. pag. 107.col. 1.lit.C.
Concursus Dei non potest voluntatẽ determinare sine illa.p.203.c.2.l.B.
Quid sit auxilium Dei per modum concursus.p.204.c.2.l.A.
Deus ex voluntate, quam quasi sub conditione habet circa bonos actus vt fiant, ad illos concursum præbet. pag.208. col.1. lit. C.
Nullus liberè operari potest, quin habeat paratum sibi concursum Dei. pag. col. 2. lit. B.
Quid sit necessarium vt actu operemur.pa. 1.lit.C.
Voluntati, qua præbet Deus suum concursum, voluntas humana potest resistere.p. c.2.l.C.

Concilium.

Cum omnibus præuijs requisitis ad operandum, adhuc in sensu composito voluntas libera manet ad operandum, ex Concilio Trident.p.36.c 1.l.B.& seq.
Expenditur quidam canõ Concil. Trid. à p. 201.c.2.l.C.

Consilium.

Consilium nunquam est circa finem, sed de medijs.p.396.c.1.l.B.

Contingens.

Quæ dicatur contingentia impropriè, quæ strictè & propriè.p.287.c.2.l.

Contingentia.

Quæ sit, & vnde proueniat contingentia.p. 289.c.1.& 2.
Effectus contingentiæ prouenire potest à Deo.c.2.l.C. vel à voluntate exacta.pag. 291.c.1.l.A.

Effectus, etiam prout sunt à Deo absolutè dici possent contingentes, ibid.
Propositiones de futuro contingenti habẽt determinatam veritatem, p.291.c.2.l.C. & 292.c.1.l.B.& seq.
Quæ sit illa veritas, quam habent propositiones de futuro contingenti, pagin.324. col.1.lit.C.
Licèt hæc futura non cognoscantur in causa, tamen non cognoscuntur sine causa, vel eius influxu, pag.325.c.2.l.C. & seq.

Contingentium præsentia.

Effectus impropriè contingens respectu alicuius causæ, cognosci non potest ex vi causæ proximæ.pag.90.c.1.l.A.
Quid requiratur vt certò cognoscantur effectus contingentes futuri à causa libera.p.291.c.1.l.A.
Quid sit præsentia obiectiua horum contingentium.p.324.c.2.l.B.

Contritio.

Ex natura sua satis non est ad tollendum omnino reatum pœnæ ex culpa ortũ.p.537. col.1.lit.A.

Creatura.

Creatura à se non habet sed à Deo recipit ius quod ad illum habet. pagin.512.col. 1.lit.A.
Creatura ius habens in aliam aliquo modo superior est illa.p.531.c.1.l.B.
Ius vnius creaturæ in aliam præcisum esse potest à iure illius.p.530.c.1.l.C.

D.

Datum & acceptum.

Datum & acceptum interuenit in retributione rei promissæ.pag.527.c.1.l.B.

Debitum.

Quando debitum esse possit sine imperfectione.pag.571. col.2.l.A.

Deus.

Deus qua ratione sit liber.p.53.c.2.lit.B. ipse solus est primum liberum, ibi.lit.C.
Deus ex se nullum prædestinat ad malum culpæ, aut pœnæ, pag.120.c.1.l.C.
Implicat quòd Deus velit determinare physicè voluntatem vt liberè operetur. pag. 59.col.2.lit.A.& seq.
Sed non implicat efficaciter facere, vt liberè operetur voluntas.p.59. col.2.lit.C.
Quomodo moueat Deus voluntatem creatam.p.89.c.1.l.C.
Deus sua voluntate non determinat nostrã. pag.204.c.2.l.B. etiam in actibus supernaturalibus.p.205.c.1.l.C.
Sola voluntas libera Dei est ratio, ob quam ex rebus æqualiter, vel inæqualiter bonis vnam eligat præ alia. p.399. c.2.l.A.
Ea, quæ ad conuenientem creaturarum gubernationem pertinent, illis negare potest Deus sine aliqua violatione debiti, vel vlla imperfectione. pag.420. colum. 1.lit.B.
Eadem negare posset Christo, non tamen regimen requisitum ad hoc vt peccare non posset. col.2.lit.C.
Non operaretur Deus liberè, si determinaretur necessariò ab intellectu, & consilio. pag.388.colum.2.littera.B.

Dei attributa.

Qua ratione distinguamus attributa Dei.p. 513.c.1.l.B.
Et quid in eis proprium, quid omnibus commune concipiamus. col.2. lit.B. quando virtutes, quæ in nobis sunt, in Deo propriè sint. col.2.lit.A.
Quomodo cognoscendum sit an virtus aliqua formaliter sit in Deo, pag.532. col. 1.lit.A.

Dei amor.

Deus non se amat vt finem per amorem, quo se amat necessariò.p.396.l.C.
Intellectuales creaturas solum amat Deus amore amicitiæ.p.397.c.2.l.A.
Irrationales creaturas amat Deus amore cõcupiscentiæ. col.1.lit.B.

Dei bonitas.

Decentia diuinæ bonitatis magnam habet latitudinem.p.570.c.1.l.B.
Sub ea comprehenduntur omnia attributa Dei.p.556.c.2.l.A.

Dei concursus.

Licèt prædefinitione nõ tollat libertas, per

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluntatem absolutam concurrendi tolle retur. p. 313. c. 1. l. A.

Dei consilium.

Ex qua voluntate oriatur consilium iustitiæ & gratiæ, quę in Deo reperiũtur. p. 424. col. 2. lit. B.
Consilium iustitiæ aliud est vindicatiuæ, aliud præmiatiuæ iustitiæ. 425. colum. 1. lit. C.
Consilium est in Deo ablatæ ignorantiæ imperfectione, quam connotat. 387. colum. 1. lit. A.

Dei debitum.

Debitum solum ex fidelitate & iustitia locum habet in Deo. pag. 405. columna 2. lit. B.
Debitum, quod esse solet inter æquales, in Deo esse non potest. pag. 406. colum. 1. lit. C.
Deus ex natura sua debitor esse non potest absque aliqua suppositione. pag. 406. c. 2. lit. B.
Deus debitor est homini, nec in hoc nomine imperfectionis aliquid denotatur. p. 418. c. 2. l. A. & seq.
Debitum iustitiæ in Deum potest cadere. c. 2. lit. B.
Debitum in Deo ex eius tantùm promissione, aut pacto oriri potest. c. 2. l. B.
Debitum iustitiæ in Deo quam promissionẽ supponat. p. 420. c. 2. l. A.
Expleta cõditione cõdignitatis, sub qua Deꝰ aliquid promisit, debitor manet ex iustitia. 421. c. 1. l. A. 422. c. 2. l. A. & seq.
Promissio sub cõditione non condigna, etiã impleta conditione, non inducit in Deo obligationem iustitiæ. p. 421. c. 2. l. C.

Dei decretum liberum.

Decretum Dei non est prima ratio cognoscendi futura contingentia. p. 307. col. 1. lit. B. & seq.
Respectus rationis non est de interna ratione decreti liberi Dei, 308. col. 2. lit. B. & absque eius cognitione potest cognosci à Deo. ibi.
Decretum, quo Deus vult futurum actum, non est concomitans ipsum actum. col. 2. lit. B.
Res futura est propter decretum, non verò decretum est quia res est futura. litera C.
Cur dicatur, ex libero decreto Dei solum addi respectum rationis. c. 2. l. C.
Quod, si efficax sit, absolutè libertatem tollit, etiamsi dicatur supponere scientiã cõditionatam. pag. 311. col. 2. l. B. & p. 312. c. 2. l. B.
Decretum Dei ad concurrendum cum creatura non potest esse absolutum. 312. c. 2. l. A. Repugnaret enim libertati. 311. col. 2. l. B.
Non repugnant decreta conditionata. 361. c. 1. l. C.
Decreta libera in Deo nihil reale superadduntur. 364. c. 1. l. B.
Deus non cognoscit sua decreta fingendo respectum aliquem rationis. 367. c. 2. l. C.

Dei Dominium.

Deus non amittit dominia rerum dum illas tribuit suis creaturis. p. 512. col. 2. l. A.

Dei fidelitas.

Debitũ fidelitatis nec derogat libertati Dei. p. 417. col. 1. l. C. nec eius dominio. col. 2. lit. C.
Cùm Deus operatur ex fidelitatis debito, operatur etiam secundùm consilium voluntatis suæ. p. 417. c. 2. l. B.
Per promissionem suam manet Deus debitor ex fidelitate. 416. c. 2. l. C.
Quod Deus tribuit ex fidelitate non necessario tribuit ex iustitia. p. 514. colum. 1. lit. C.

Dei ira.

In Deo est, ablata imperfectione, quam solet connotare. p. 562. c. 1. l. A.

Dei iuramentum.

Iuramentum Dei nec est religionis actus, nec firmitatem addit supra promissionẽ. col. 2. l. C.
Simplex assertio iuramento æquiualet. pag. 410. c. 1. l. C. interdum tamẽ expressè iurat, & non sine causa. c. 2. l. A.

Dei iustitia.

Deus seruat iustitiam distributiuam in reddendis præmijs. p. 425. c. 2. l. A. commutatiuamq; eminenter. 426. c. 1. l. A. Estq; virtus hæc vna tantum. pag. 533. colum. 2. lit. C.

Quo

Quo sensu dicatur formalem iustitiã esse in Deo. p. 524. c. 2. l. A.
In Deo est peculiare attributum iustitiæ. p. 514. c. 1. l. A. diuersum à fidelitate. pag. 514. c. 1. l. B.
Iustitia secundùm suam formalem rationẽ in Deo reperitur. 511. c. 2 l. A.
Quid de iustitia Dei Theologi sentiant. p. 554. c. 1. l. A.
Commutatio requisita ad iustitiam potest esse inter Deũ, & hominem. p. 525. c. 2. l. A. nec obstat quòd res ei non sit vtilis futura. litera C.
In Deo esse veram iustitiam. columna 2. à pag. 509. lit. C.
Iustitia quã seruat in retributione meritorum commutatiua est. pag. 530. colum. 1. lit. A.
Eminenterq; est commutatiua & distribuciua. p. 553. c. 2. l. B. Cur tamẽ distributiua vocetur ab auctoribus. pag. 554. col. 1. lit. A.
Differt tamẽ à creata iustitia commutatiua. c. 2. l. B.
Quo sensu hanc iustitiam Deo negent aliqui Theologi. p. 531. c. 2. l. B.
Sit ne in Deo iustitia distributiua, à p. 541. c. 1. l. B.
Iustitia distributiua propriè à Deo seruatur in retributione præmiorũ. p. 550. c. 2. l. B.
Iustitia distributiua etiam prout respicit ius alterius in Deo reperitur. pag. 552. col. 1. lit. B.
Quid sit iustitia prouidẽtialis seu generalis quæ Deo tribuitur. pag. 557. columna 1. lit. C.
Non est hęc virtus aliena à mente Scholasticorum. 557. c. 1. l. C.
In Deo nõ est propria iustitia legalis. p. 559. c. 1. l. C.
Iustitia vindicatiua est voluntas quam Deus habet vindictæ. pag. 561. col. 2. l. B.

Dei liberalitas.

In Deo est vera liberalitas. pag. 515. col. 2. lit. C.
Et in quo differat ab eius misericordia. pag. 516. c. 2. l. B.
Quo fundamento aliqui neȝent in Deo attributum hoc. p. 515. c. 2. l. C.
Ex eo quòd liberalitas Dei respiciat ampliorem materiam non desinit esse vera liberalitas. p. 517. c. 1. l. A.
Ad hanc virtutem simul & charitatem pertinet in Deo retributio suorum bonorũ. p. 517. c. 2. l. C.

Dei libertas.

Deo conuenit libertas à peccato, & à miseria. p. 401. c. 1. l. C.
Indifferentia passiua in Deo non est; actiua verò sine errore negari no potest. p. 400. col. 1. lit. C.
In quibus actionibus Deus liber sit quoad specificationem. pag. 404. col. 1. lit. A. & sequent.

Dei magnificentia.

Quid sit p. 517. c. 2. l. C. Dei magnificentia non distinguitur à liberalitate Dei. pag. 518. c. 1. l. A. Vere tamen in ipso est. ibi. & seq.

Dei misericordia.

In quo à liberalitate differat, & cum ea conueniat. p. 516. c. 2. l. B.
Ab ea prouenit actus quo tribuit aliqua præmia sine prœuia promissione aut pacto. p. 556. c. 1. l. A.

Dei omnipotentia.

Omnipotẽtia Dei attributum est ratione distinctum à voluntate. p. 65. c. 1. l. C.

Dei operatio.

Deus per intellectum operatur. columna 2. lit. C.
Potentia, & operatio in Deo à consilio differunt. p. 391. c. 2. l. A. & seq.
Deus voluntariè operatur quæcunque operatur ad extra. 392. c. 1. l. B.

Dei præuisio.

Futurum contingẽs non reuelatur à Deo vt præuisum in causa. p. 342. c. 2. l. A. B.

Dei potentia.

Potentia Dei ratione differt à scientia & voluntate. p. 392. c. 1. l. A.

Dei processiones.

Processiones diuinæ non sunt secundùm cõsilium voluntatis diuinę, sed ex fœcunditate naturæ, intellectusque, & voluntatis. p. 96. c. 2. l. A.

Dei promissio.

Deũ aliquid promittere nõ repugnat. p. 407

Universidad de Deusto
Biblioteca

c.1.l.C.per promissionem factam manet iam debitor.c.2.l.C.
Simplex assertio Dei promissio est eminentissime.p.416.c.1.l.A.
In quo differat comminatio à promisione. p.419.c.1.l.A.
Liberaliter Deus adimplet ea, quæ promisit absolutè.p.422.c.1.l.B.

Dei religio.

In Deo respectu sui ipsius nulla est religio. p.416.c.2.l.B.

Dei scientia.

Quomodo scientia secundum specialem rationem scientiæ in Deo sit.pag.519.col. 1.lit. A.
Quid velint Patres quãdo docent res esse futuras,quia præsciũtur à Deo.p.63.c.1.l.B.
Deus non accipit cognitionem à rebus. pag. 63.c.1.lit.C.
Deus ex se habet scientiam rerum futurarũ. p.63.c.1.l.C.
Æquè certa est respectu bonorum,& malorum operum; voluntas tamen aliter se habet in his,quàm in illis.p.224.c.1.l.B.
Quid requiratur vt obiectũ aliquod cadat sub scientiam Dei.p.291.c.1.l.C.
De fide est Deum cognoscere futura contingentia.292.c.1.l.B.
Modus cognoscendi futura cõditionata quã difficilis.295.c.2.l.A.
Deo non conuenit coniecturalis cognitio. 298.c.1.l.C.
Contingentia futura non possunt cognosci in proxima causa.298.c.2.l.B. 299. c. 1. lit. B.
Quatenus dicatur Deus per ideas cognoscere futura contingentia.p.302.c.1.l.A.
Scientia visionis nõ est causa rerum.p.305. c.1.l.B.
Non quia res sunt eas cognoscit Deus. pag. 306.c.1.l.A.B.
Decretum concurrendi cum voluntate non sufficit ad cognitionem actus futuri.pag. 313.l.C.& seq.
Permissio futuri actus mali nõ satis est,vt ipsa sola certò cognoscatur. pag.314.col. 2.l.B.
Futura contingentia nõ cognosci à Deo ob realem præsentiam rerum in æternitate. à p.315.c.2.l.C.& seq.
Deum in efficacia suæ scientiæ non cognoscere futura contingentia.p.304.c.1.lit. A.305.c.1.l.B.
Res creatæ obiectiuè solùm sunt Deo præsentes.p.320.c.2.l.C.& seq.
Scientia futurorum in Deo eadé est ac præsentium.322.c.1.l.C.
Per simplicem intuitionem veritatis cognoscit Deus futura contingentia. 322. col. 2.l.C.
Quæ requirãtur ad cognitionẽ hanc ex parte obiecti,& principij.323.c.1.l.C.
Æternitas,& coexistentia rerum cur requiratur ad hanc scientiam.324.col.2.lit.C. Et exponitur D. Thom. 325. col. 2.litera C.
Scientia Dei cum contingentia effectuũ nõ pugnat.327.c.1.l.C.
Quæ scientia necessaria sit absolutè,& quæ ex suppositione. pag. 328. col. 1. lit. C. Quæ verò in ratione causæ.c.1.2.C.
Scientia Dei semel determinata à voluntate ita necessariò agit ac si à natura determinaretur.329.c.1.l.B.
Conditionalis illa, Si Deus sciuit Petrũ peccaturum, peccabit: vera est. ibid.col.2. lit. A. & quomodo necessaria. 330.c.1. lit. A.
Quomodo sit verum,Petrum posse nõ peccare,etiam si Deus sciat esse peccaturum. Vel,Petrum posse facere,vt Deus sciat nõ esse peccaturum p.334.c.2,l.A.&p.335. c.2.l.A.
Quo sensu necessarium sit omne scitum à Deo p.336.c.1.l.A.
Quàm certum sit esse in Deo scientiã conditionatam futurorum contingentiũ. 338. à c.1 l.B.Probatur ex Patribus.342.c. 1. à lit.C.
Scientia conditionata nõ ineptè dicitur scientia media.346.c.2.l.C.
Comprehenditur tamen ab Scholasticis sub scientia visionis.347.c.1.l.B.
Diuisio sciẽtiæ in scientiam visionis, & simplicis intelligentiæ adæquata est.c.1.l.C. & quid vtraque significet. ibid.
Quomodo futura conditionata cognoscantur.p.358.c.1.l.B.& seq.
Hęc futura nõ cognoscũtur in decreto libero Dei.p.369.c.2.l.C.& p.361.c.2.l.B.
Si sola comprehensio non satis est ad cognoscendũ quid sit factura voluntas,nec sufficiet supercomprehensio.c.2.l.C.
Futura conditionata in se ipsis cognoscũtur à Deo.363.c.1.l.C.
Deus cognoscit sua decreta etiam vt futura. 365.c.2.lit. B. in alio priori signo quam sunt.366.c.1.l.B.& seq.

Eo

Eo ordine fertur scientia in obiecta, quo ipsa sunt cognoscibilia.368.c.1.l.A.
Scientia conditionata nõn impedit libertatẽ quoad exercitium, aut specificationẽ. c.2.l.C.

Dei voluntas.

Quidquid Deus operatur,volũtate sua operatur.p.65.c.2.l.B.
Quomodo diuina voluntas influat cum nostra ad actus liberos.pag.65.col.2.li.A & sequent.
Cur generalis vocetur voluntas Dei, qua offert concursum ad actus malos. p.110. c.1.l.B.
Effectus aliquis est à Deo sine eius absoluta voluntate beneplaciti. pag.107. colu.2. lit.B.
Quomodo differat voluntas concurrendi à voluntate determinandi.pag.111.colum. 1.lit.C.
Sua bonitas Deo est formalis ratio volendi, bonitas verò creaturæ quasi materialis. 399.c.1.l.C.
Dei indifferentia in volendo in quo consistat.400.c.1.l.C.
Deus se ipsum necessariò,quæ verò extra se sunt,liberè vult.c.2.l.B.
Aliqualis necessitas quoad specificationem inuenitur in diuina voluntate. 402.c.2.l. A.vndè oriatur.p.403.c.2.l.A.
Non potest Deus nolle bonum, quà bonũ, sicut nec complacere in malo, quà malum est.p.402.c.2.l.B.& C.
Duplex differentia, inter alias, inter voluntatem creatam,& diuinam.p.406. col.2. lit. B.
Duplex actus voluntatis in Deo est circa actus liberoshominis.pag.307.colum.2. lit.B.
Quid sit operari Deum secundùm consiliũ voluntatis suæ.à p.386.c.1.l.B.
Deus velle non potest quæ ex se mala sunt, & turpia.c.2.l.B.
Vera voluntas est & propria, sed non efficax ea, qua vult Deus omnes homines saluos fieri c.1.l.C.
Quando castigat Deus,complacet voluntate simplici in contrario bono.394.col.2. lit C.
An concedi possit in Deo inuoluntariumse cundùm quid.ibid.
Voluntas puniendi, quam Deus habet, ex analogia ad nostras, inuoluntaria dicitur. 395.c.1.l.C.
Omnia Deus vult vt media,quæ extra se vult. 396.c.1.l.B.
Quando sit verum, rem esse futuram, quia Deus eam vult.315.c.2.l.A.

Dæmon.

Dæmon habet peculiarem vim ad cognoscẽdos malos actus.p.340.c.1.l.C.

Determinatio.

Determinatio physica quid. pag.19.col. 1. lit.A.B.
Augustinus non sentit vnquam determinari nos ad actus malos.p.105.c.2.l.C.

F.

Electio.

Profundum mysterium diuinæ electionis in quo consistat.p.381.c.2.l.B.
Deus nullum eligit propterea quòd videat consensurum esse gratiæ.c.2.l.C.
Neque electio,neque prædestinatio est propter merita præuisa.357.c.1.l.B.
Electio interdum necessariò oritur ex intentione.p.12.c.1.l.B.
In omni actu libero inuenitur aliqualis electio.p.84.c.2.l.C.
Electionem ad gloriam non esse ante præuisa merita qui dicant, & quo fundamẽto. à p.235.c.2.l. C. probabilis est ista opinio.p.338.c.1.l.A.
Probabilius longè est,electionẽ ad gloriam esse factam ante præuisa merita.238.col. 1.lit.A.
Electio hæc libertati non pugnat.l. C. & p. 264.c.2.l.C.
Est iuxta Augustini mentem.à p.239.c.1.l. C.& sacram Scripturam,p.142. c.1.l.C. estque formalis, & absoluta electio gloriæ.340.c.2.l.C.
Explicantur Patres, qui significant electionem ad gloriam esse factam post præuisa merita.pagina 252.col.1.lit. B. vsque ad 257.
Electio intẽtionalis,& executiua ratione differunt in Deo,sicut differunt & ipsa in artifice.258.c.1.l.B.
Deus non elegit nos ad gloriam vt essemus sancti in hac vita.c.2.l B.
Quam apertè constituat August. electionẽ ante præuisa merita.260.c.1.l.B.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sine vllo fundamento trahitur in oppositam sententiam. c. 2. l. A.
Semper intētio finis prior est electione mediorum siue physica sint, siue moralia. 263. c. 1. l. B.
Ex electione efficaci non sequitur in tempore dari gloriam sine intuitu meritorum. 266. c. 2. l. A.
Quod sit obiectum voluntatis efficacis dandi gloriam ante præuisa merita. 267. c. 2. l. A. præcipuè. p. 268. c. 2. l. B. & soluuntur obiectiones contra illam voluntatem. litera C.
Est actus efficax, ex se gratuitus, licèt tendat in rem ex iustitia dādam. pag. 268. col. 2. lit. B.
Non posset Deus hominem eligere si præuideret nunquam esse sibi cooperaturū. p. 357. c. 2. l. C.

Excitatio.

Quæ causæ excitatione indigeant vt operari possint. p. 27. c. 1. l. C.
Hac excitatione non indiget vlla causa ex eo solùm, quòd primæ subordinata est. pag. 27. c. 2. l. A.

Existentia.

Non potest res existere, quin Deo coexistat. pag. 319. colum. 2. lit. A.

F.

Fama.

Quatenus homo Dominus sit suæ famæ. p. 550. c. 1. l. B.

Faustus.

Faustus Regiensis quàm fuerit suspectus de Semipelagianorum hæresi, etiamsi eum ab hac nota aliqui defendant. p. 112. c. 1. l. B. & seq.

Fidelitas.

Fidelitatis acceptiones diuersæ. 414. col. 2. l. B.
Fidelitas virtus est moralis, & à iustitia propria distincta. 413. c. 1. l. C.
Fidelitas eadem virtus est cum veritate, solùmq; inadæquatè differunt. p. 415. c. 2. l. A. & p. 417. c. 1. l. B.

Fides.

Per habitum fidei credimus quàm certę sint diuinæ promissiones. 417. c. 1. l. A.

G.

Gratia.

Quid gratia adiuuans. p. 162. c. 1. l. B.
Gratia adiuuans non est fluens qualitas, quā aliqui fingunt ex parte causæ. p. 162. c. 2. l. C. & 166. col. 1. lit. C. & pag. 198. col. 2. lit. C.
Ad diu perseuerandum in gratia necessariū est peculiare aliquod auxilium pag. 163. c. 2. l. A.
Ad primos actus, qui disponunt ad habitus, requiritur etiam specialis gratia. lit. C. & seq.
Excitans gratia adiuuans etiam est moraliter. p. 164. c. 2. l. B. sed non physicè. ibid. & seq.
Gratia illa requisita ad primos actus, nō sunt ipsi habitus, & quid sit. 165. col. 2. l. B. & 166. & sequent.
Gratia præueniens quæ, & quotuplex. pag. 167. c. 2. l. B. quæ concomitans, quæ subsequens. p. 168 c. 1. l. A. quæ operans, & cooperans. l. C. hæ duæ gratiæ non differunt à concomitante, & subsequente. c. 2. lit. A.
Ideo dicitur Deus operari in nobis vt velimus sine nobis, quia operatur initiū gratiæ sine libero nostro consensu. p. 168. c. 2. l. C. & p. 169 c. 1. l. C.
Cur dicatur Deus operari in nobis bonam voluntatem. p. 169. c. 2 l. B.
Gratia operans, & cooperans requiritur necessariò ad omnes actus supernaturales. p. 170. c. 2. l. C.
Qui effectus gratiæ operanti, qui verò cooperanti tribuantur. p 171. c. 1. l. B.
Gratia interdū est moralis causa boni actus, interdum physica. p. 171. c. 2. l. B.
Gratia, quæ datur ad perseuerandum, & excitans est & adiuuans. pagina. 172. c. 2. lit. A.
Auxilium sufficiens non solùm sufficiēs est ad posse velle, sed etiam ad velle. p. 178. c. 2. lit. C.
Non est in nostra potestate illud habere, aut non habere. p. 180. c. 1 à l. C.
Efficax auxilium dicitur, nō quia tantùm efficit, sed quia vires tribuit voluntati. p. 216. c. 1. l. A & B.
Qui Patres pugnent contra physicam prædeterminationem gratiæ excitātis. p. 184. à c. 1. l. C.
Auxilium ex se sufficiens ratione alicuius adiuncti potest non esse sufficiens moraliter. p. 188. l. C.
Facienti quod in se est cū auxilio, quod peccator habet, Deus non denegat auxilium moraliter sufficiens. p. 189. c. 1. l. C.
Efficacia motionis Dei non consistit in morali necessitate. c. 2. lit. A.
Diuersitas moralis determinationis, & auxilij sufficientis. p. 190. c. 1. lit. C.
Duplex vocatio gratiæ ex Augustino, communis scilicet, & propria seu congrua. p. 196. c. 2. lit. A.
Quæ sit efficax, seu congrua ex eodem l. C.
Gratia efficax & operans est, & præueniens. p. 198. c. 2. lit. B.
Gratia non accipit à libero arbitrio efficaciam seu effectionem. p. 115. c. 1. l. C.
Quomodo efficacia gratiæ pendeat à libero arbitrio, & liberum arbitrium à gratia in operando. p. 115. c 2. l. B.
Quomodo gratię efficaciapossit cōstare sine determinatione physica. p. 214. c. 2. l. C.
Vera, & propria accēptio efficaciæ Scolasticis communis. p. 216 c. 1. l. B.
In quo efficacia gratiæ, vel vocationis adęquatè consistat. p. 116. c 2. l. C. vsque ad p. 119. c. 1. l. A.
Cum vera ratione gratiæ componuntur facilè quæ de gratia & libero arbitrio certa sunt. p. 119. c. 2. l. B.
Difficultates quæ contra illam pugnant. p. 220. c. 2. l. C. & seq. & soluūtur à. p. 222.
Nihil necessariò includit vocatio efficax, vt præueniens, quod nō includat etiam sufficiens, ibi. col. 1. l. B.
Gratia efficax necessaria est ad singulos actus efficiendos, sed non ad potestatem faciendi lit. C.
Deus certò scit se posse talem vocationem impertiri, vt homo quantūuis induratus respondeat. p. 223. c. 1. l. C. & seq.
Non quodlibet opus bonū est ex peculiari auxilio gratiæ nō debito. pag. 224. col. 2. litera. C.
Maior gratia & vocatio computanda est ex omni eo, quod per se, vel per accidens cō ducit ad efficiendum actum supernaturalem. p. 278 c. 1. l. B.
In quo fundent Patres gratiæ necessitatē. p. 375. col. 1. lit. A.
Quę pro gratia cōtra Pelagianos certa sint de fide. 377. col. 1. l. B.
Gratiæ auxilium, quo indigemus ad opera supernaturalia, & excitans est, & adiuuās. ibi. col. 1. lit. C.
Cur primam gratiam dicatur Deus operari in nobis sine nobis. c. 2. l. A.
Interior motio præter doctrinam extrinsecam necessaria est ad bene operandum. p. 378. col. 1. l. A.
Homo non potest esse liber, nisi habeat auxilium sufficiens, vt posit, & vt faciat. p. 372. col. 2. lit. A.
Gratia, quæ per se infunditur in iustificatione datur secundùm dispositionem. pag. 492. colum. 1. lit. C. & pag. 500. col. 2. l. B. Non verò quæ per accidens datur, qualis est debita meritis mortificatis, ibidem.
Erroneum est dicere per solam non repugnantiam disponi homines ad gratiam recipiendam. p. 451. c. 1. l. C.

Gratia efficax.

Efficacitas gratiæ à solo libero arbitrio impediri potest, non tamen esse potest ab eo solo. p. 225. c 1. l. B.
Circa gratiam efficacem variæ difficultates tractantur, à pag. 225. c. 2. l. A.
Quàm distet vera doctrina de efficacia gratiæ à Pelagiano errore. p 231. c. 2. lit. B. & p. 233. lit. C.
Gratia efficax non consistit in sola doctrina externa. p. 334. c. 1. l. A.
In vocatione congrua non est necessarium esse peculiarem effectum gratiæ præuenientis, qui non sit in sufficiente, colum. 2. litera. C.
Voluntas potest credere, etiamsi efficaciter non sit præuenta. pagin. 282. colum. 1 lit. A.
Efficacia gratiæ optimè intelligitur ex scientia conditionata, pagin. 356. columna. 2. litera. C.
Auxilium efficax ninhil necessariò in re addit supra sufficiens, præter concursum Dei pag. 379. colum. 2 l. t. A. Quid verò addat ex parte Dei. pagina 380. columna 1. lit. A.
In quo consistat congruitas gratiæ efficacis. p. 38. col. 1. l. C.
Quę gratia dicatur efficax, & quam ob causam. p. 380. c. 2. l. B.
Efficacia gratiæ cum arbitrij libertate conciliatur. pagina 381. columna prima, litera. A.
In voluntatis potestate est facere, vt eius vocatio efficax sit re ipsa, pagin. 383. col. 1. lit. C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gratia sufficiens.

Per auxilium sufficiens dat homini Deus quod satis est, vt possit supernaturaliter operari. pag.281.col.2.lit.B.
Qui vocati per gratiam renuunt, re ipsa possent respondere, ibi col.2.l.C.

Gratiæ auxilium.

Auxilium Dei internum ac gratuitum ad supernaturales actus simpliciter necessarium est. pag.153. c.1.l. B.& c.2.l.B.& seq.& pag.154.c.2.l.B.
Quid auxilij nomine significemus, p.253. col.1.lit.B.& C.
Auxilium gratiæ requiritur ad totam legem naturalem seruandam, sed non ad singulos actus eius. p.154.c.1.l.A.
Nulla positiua dispositio præcedere potest primum auxilium supernaturale, pagin. 156.col.2.lit.A.
Auxilium Dei esse potest per modum concursus, & per modum principij. pagin. 157.col.1.lit.B.
Præter concursum causæ primæ aliud auxilium requiritur ex parte principij ad supernaturales actus; non item ad naturales, pag.160.col.1.lit.A.
Diuiditur in actuale, & habituale: & quid vtrumq; significet, explicatur, pag.160. col.1.l.C.& seq.
Gratia excitans quid sit. p.160.c.2.l.C.
Quale sit gratiæ auxilium pro actibus, qui ab habitibus eliciuntur, p.162.c.2.l.A.
Quid sit auxilium sufficiens. p.172 c.2.l.B.
Hominibus dari de fide est. pagin. 172. columna.1.lit.C.
Auxilium hoc potens esse, vt cum eo homo operetur, & faciat. p.173.c.2.l.C.
Infidelis nondum vocatus, aliquo modo habet auxilium sufficiens, vt credat. p.178. col.2.lit.A.
Gratia excitans nunquam physicè prædeterminat voluntatem. pag.182.col.1.l.B. ex Patribus, pag.184. Ratione probatur. p. 186.col.2.lit.B.
Deus ex misericordia tribuit peccatori auxilia gratiæ, vt à peccato resurgat, pagin. 446.col.2.l.B.
Cum eadem vocatione fieri potest minor actus in intensione. p.477.c.1.l.B.

Gloria.

Gloria datur adultis ex duplici titulo, hæreditatis, & mercedis. p.458.c.2.l.B.

Gloriatio.

Gloriatio de bonis operibus, etiamsi esset licita: non tamen semper est expediens, pag.275.col.2.l.B.

Gratiarum actio.

Maior debetur ab eo, qui obedit, quàm ab eo, qui respuit vocationé, pag.275.c.2. lit.C.

Gubernatio.

Prouidentia Dei ab eius gubernatione differt, pag.79.col.1.lit.A.

H.

Honor.

Quatenus sit in hominis potestate, pa.550. col.1.l.B.

I.

Idea.

Ideæ pertinent ad causam exemplarem, p. 301.col.2.lit.A.
Idea, quæ est in actu intelligendi Dei, non se habet vt obiectum repræsentationis creaturarum. pag.301.colum.2.lit.C.& 302.col.2.l.B.
Ideæ denotant rationem causæ, pag.302.c. 1.l.B.

Ignorantia.

Cur ignorantia antecedens libertatem tollat, pag.15.colum.1.lit.B.

Individuum.

Sine aliquo præuio determinaret Deus causam secundam ad individuos actus, si ab ipso est determinanda, pag.29.c.2.l.C.

Induratio.

Induratio in malo non est à Deo verè & propriè, vt ab auctore. p.147.c.2.l.C.
Sed ideo Deo tribuitur aliquando, quia denegat gratiam, qua emolliretur cor. pag. 148.c.1.l.A.

Instrumentum.

Instrumentum naturale non indiget præmotione vt operetur, licèt artificiale ea indigeat, pag.27.c.2.l.C.

Ioseph.

Ioseph.

Ioseph exaltatio præfinita est à Deo, & in exaltationé ordinata est venditio præuisa. p.118.c.2.l.C.

Iudicium.

Iudicium connexiouis extremorum aliud repræsentat, quàm sola illorum apprehensio. p.302.c.2.l.A.

Iustificatio.

Cur iustificatio creationis nomine significetur in Scriptura. p.228.c.2.l.B.
Homo semper resurgit ad maiorem gratiã, quàm habebat ante peccatum. pag.504. c.1.l.C.

Iustitia.

Compensatio iniuriæ potest esse æqualis ex iustitia, supposito peccato, qualis nõ esset eo sublato. p.540.c.1.l.A & seq.
Quando ex tacita consensione alicuius in opus sibi vtile obligatio iustitiæ oriatur. p.535.c.1.l.B.
Opus aliàs dignum, non fundatum in peccato, per se nullam obligationem iustitiæ inducit. p.534.c.2.l.B.
Iustitiæ diuisio in generalem, & specialem. p.550.c.1.l.C.

Iustitia.

Per opus dignum præcedente pacto acquiritur ius iustitiæ contra promittentem. p.424.c.1.l.A.
Iustitia nullam dicit imperfectionẽ in suo conceptu p.510.c.1.l.B.
Voluntas dandi perfectionem arguit, etiãsi ius in alio supponat. p.510.c.2.l.A.C.
Ad rationem iustitiæ non requiritur, vt quidat, se priũet re ipsa, quam dat. pag. 511. c.1.l.A.
Ratio debiti ex se nullam includit imperfectionem. p.511.c.1.l.C.
Proportio geometrica simul seruari potest aliquando cum arithmetica. p.542.c.2. l.C.
Quando debitor non est ad soluendum integrè, non seruat iustitiam distributiuã, sed commutatiuam. p.543 c.2.l.B.
Iustitiæ cõmutatiuæ materia reperitur etiã in Angelis inter se, & nobiscum. p. 522. c.1.l.A. & in nobis erga Deum.

Iustitia commutatiua.

Iustitia distributiua an, & quando ex commutatiua oriatur. p.173.c.2.l.B.
Nullam imperfectionem includit formalis ratio iustitiæ commutatiuæ. p.511.c.1. l.B.
Formalis, & materialis ratio iustitiæ commutatiuæ quomodo sint distinguendæ. p.521.c.1.l.B.
Iustitia commutatiua ab alijs differt in eo, quòd alijs tribuit ius proprium illorum. p.520 c.1.l.A.
Materia circa quam iustitiæ commutatiuæ quæ sit. p.528.c.1.l.A.
Iustitia commutatiua & distributiua specie differunt. p.546.c.2.l.C.
Vnde sumenda sit distinctio inter iustitiam commutatiuam, & distributiuam. p.547. c.2.l.A.
Ad rationem iustitiæ commutatiuæ non est necessaria mutua vtilitas dantis & accipientis. p.529.c.1.l.A.
Iustitiæ commutatiuæ diuersę sunt quando respiciunt diuersa iura. p.53 -.c.1.l.C.
Iustorum ius ad gloriam ad commutatiuam etiam iustitiam pertinet. p.553.c.1.l.C.
Qua ratione requiratur contrapassum ad iustitiam cõmutatiuam. p.528.c.2.l.C.

Iustitia distributiua.

Quæ sit formalis ratio iustitiæ distributiuæ. p.426.l.C.
In iustitia distributiua nulla inuenitur imperfectio per se. p.542.c.1.l.A.
Formalis ratio iustitiæ distributiuæ nullam includit imperfectionem, sed perfectionem dicit simpliciter simplicem. p.540. c.2.l.B.
Formalis ratio iustitiæ distributiuæ non cõsistit adæquatè in constituenda æqualitate proportionis geometricæ. pag 544. c.2.l.A.
Datum & acceptum qua ratione sit materia iustitiæ distributiuæ. p.526.c.2.l.B.
Proportio inter multos non potest esse iustitiæ distributiuæ adæquatum obiectũ. p.445.c.2.l.B.
Iustitia distributiua circa vnam tantũ personam versari potest. p.549.c.1.l.B.
Quam dignitatem respiciat iustitia distributiua. c.2.l.C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iustitia etiam distributiua constituit æqualitatem inter rem,& personam. pag.546. c.1.l.A.
Ex infinito cumulo fieri potest distributio per iustitiam distributiuã. p.558 c.2.l.A.
Ob quam causam necessariũ sit seruare proportionẽ geometricam in iustitia distributiua. p.548.c 2 l.A.
Iustitia distributiua semper est in ordine ad alterum. p.555.c.2.l B.
Iustorum ius quod habet ad gloriam ad iustitiam distributiuã etiam pertinet. pag. 553.c.1.l.C.
Iustitia quam Deus seruat in his præmijs distributiua est eminenter. ibid.c 2.l B.
Mens D.Thom. de hac iustitia Dei. p.554. c 2.l.A.

Iustitia hominis ad Deum.

Aliquando tenetur homo ad reparandum damnum illatum bonis externis Dei. p. 514.c 1.l.A.
Reddere Deo cultum debitum, pertinet ad iustitiam commutatiuam diuinã. pag. 522.c.2.l.C.
Sacrilegium iniuria est contra iustitiã Deo debitam. p.525.c.1.l C.
Quomodo virtus hæc sit pars iustitiæ subiectiua, aut potentialis. l.C.
Ex opere facto ex misericordia oriri potest debitum iustitiæ p.548.c.1.l.A.
Creatura à Deo recipit ius, quod ad illum habet. p.512.c.1.l.A. oriturq; ex promissione illius. l.C.
Quomodo omnia bona opera esse possint ex iustitia hominis ad Deum. pag.533. c.1.l.C.

Iustitia vindicatiua.

Iustitia vindicatiua non est attributum speciale Dei, à p.533.c.1.l,C.

Iustitia generalis.

Cur iustitia generalis dicatur. pag.561.c.1. l.A.

Iustitia legalis.

In Deo non est propriè iustitia legalis, sed prouidentialis. p 559.c.1.l.B. Cur prouidentialis vocetur. c.2 l.A.
Iustitia legalis distincta est ab alijs virtutibus. p.558.c.2.l.C.
Triplex acceptio huius virtutis. pag.557. c.2.l.C.
Quod sit ius, quod respicit c.2.l.A.
Quod sit dominium altum, & in quo differat à particulari. p.558.c.2.l.A.

Iustitia vindicatiua.

Iustitia vindicatiua est legalis iustitia. pag. 563.c.1.l.A.

L.

Libertas.

Facultas est voluntatis, & rationis. pag.2. c.2.l.A.
Formaliter est in voluntate, radicaliter verò est ab intellectu l.B.
Non solùm est facultas spontaneè agendi, sed agendi, & non agendi. ibidem. Idque est de fide. l.C.
Libertas tollitur, si ponatur in sola indifferentia passiua p.5.c.1.l.B.& seq.
Hæc veritas definita est in Concilio Tridẽ. c.3.l B.
Impugnantur qui libertatem constituunt in rationis indifferentia p.6.c.1 l.B.
Indifferentia rationis radix est libertatis, nõ formalis libertas. p.6.c.2. l.C.
Libertas duplicem facultatem includit, volendi scilicet, & nolendi. p.7.
Potestas libertatis impediri potest, vel si Deus concursum suspendat. p.8.c.1.l.B. vel si ignoretur obiectũ circa quod. l.C.
Vsus libertatis non potest impediri ex parte obiecti. p.8.c.2.l.B. potest tamen impediri à Deo. p.9.c.1.l.A.
Quod discrimen sit inter nostram, & diuinam voluntatem in modo libertatis. pag. 10.c.1.l.A.
Decretum Dei æternum non repugnat cũ sua libertate in actibus liberis. pag.10. c.1.l.B.
Quæ sit recepta definitio libertatis. p.10. c.1.l.C.
Conditio præuia requisita ad actum libertatem tollit, si indifferentiam destruit. p. 11.c.1.l.B.
Libertas nec impeditur ex parte intellectus, aut obiecti. pag. 11.c.2.l.C. nec ex parte Dei. p 12.c.1.l B.
Suppositio antecedens libertatẽ tollit, non consequens ex Anselmo. p.12.c.2.l.A. & seq.
Quæ sit potentia, qua volũtas potest operari,

rari, vel non operari dum est libera. pag. 3.c.2.l.C.
Non est libertas quando vsus non est in libertate proxima voluntatis. p.55.col.1. l.A.
Ex eo quòd voluntas determinetur à Deo, vt hunc actum numero eliciat, nulla ei infertur necessitas. p.55.c.1.l.C.& seq.
Nulla libertas est in voluntate respectu indiuiduationis actus. p.55.c 2.l.B.
Error est dicere, hominem ideo liberè operari, quia se operari existimat. pagin.56. c.2.l.B.
Suppositio antecedens, si determinat voluntatem, libertatem tollit, quantumuis sit extrinseca. p.59.c.1.l.A.& pagin 62. c.2.l B.
Præseruatio à peccato non pugnat cũ libertate. p.60.c.2.l.C.
Voluntas, vt se ipsam liberè determinet, habere debet in potestate proxima quidquid ad actum requiritur. p.86.c.2.l.A.
Voluntas Dei non se habet negatiuè circa ea, quæ liberè non facit p.206.c.1.l.C.
Quæ suppositio antecedens libertatem destruat. pagina 265. colum. 1. l.B. & c.2. l A.& B.
Etiamsi suppositio antecedens voluntatem non determinet, infallibilem connexionem habere potest cum effectu. p.265. c.1.l C.
Variæ libertatis acceptiones. 401. col.1. l.B.
Quid sit libertas quoad exercitium & specificationem. c.2.l.C.
Liberum longè differt à voluntario. col.2. l.C.
Quæ sit libertas à necessitate naturali c.2. l.B. cum ea non pugnat necessitas ex suppositione. ibidem.
Si intellectus iudicium determinaret volũtatem, libertas destrueretur. 299. col.2. l.A.B.
Quæ necessitas libertatem tollat ex Anselmo. p.51.c.1.l.B.

Liberum arbitrium.

Actus spontaneus liber dici posset: sed iste loquendi modus suspectus est hoc tempore. p.2.l B.
Libertatis facultas lõgè differt ab eius vsu. p.261 l.A.& seq.
Hunc vsum in nobis reperiri scripturæ testantur,& Concilia. l.B.c.1. & seq.
Quid significet liberum arbitrium nõ esse rem de solo titulo p. 3 c.2.l.C.
Perinde est hominem nunquam vti libertate ac illam non habere. pag.14.col.1. l.B.
In quo compleatur definitio liberi actus. p. 9.c.2.l.C.
Inter ea, quibus positis, liberum arbitrium potest operari & non operari, nõ est annumeranda ipsa actio, qua operatur. p. 11.c.1.l.A.
Quid requiratur vt actus secundus sit liber. p.11.c.2.l.A.
Quidquid sequitur ex actu libero, liberum dicitur p.12.c.2.l.B.
Etiamsi Deus sit liber, si determinet voluntatem, eius actio non erit libera. pag.13. c.1.l.A.

Liberalitas.

Non sunt pecuniæ solùm liberalitatis materia. p.511.c.1.l.B.
In quo differat liberalitas à misericordia. p.511.c.2.l.B.
Amplitudo materiæ, quam habet diuina liberalitas, non tollit quin propriè liberalitas sit. p.517.c.1.l.A.

M.

Meritum.

Bonis operibus in gratia factis meremur præmium à Deo, etiamsi ab eo sint talia opera. p.425.c.1.l.C.
Actus charitatis potest esse minùs meritorius, quàm actus alterius virtutis. p.503. c.1.l.A.
Meritum crescit ex cõtinuatione actus meritorij. p.495.c.2.l.C. Datúrque successiuè pro eo gratiæ augmentum. c.1.l.B. nec ex eo sequitur quòd sit infinitum. c. 1.l.C.
Non respondet tantum augmentum gratiæ actui pro quolibet instanti, quantum pro primo. 496.c.1.l C.
Non semper meretur tantum præmiũ vnus actus continuatus aliquo determinato tempore, quantum merentur plures in illo facti. 497.c.1.l.C.
Si aliquis actus duraret per solum instans dignum esset essentiali & accidentali præmio. 498.c.1.l.B.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid sit actum esse meritorium secundùm totam suam latitudinem ad æqualitatem. c.2.l.A.& quo sensu verum id sit.col.1. l.B.
Non dantur pro meritis tot gradus gloriç, quot sunt gradus actus meritorij. col.2. l.C.& p.499.per totam.
Meritũ essentialis gloriæ principaliter est à charitate.p.502.c.2.l.C.
Meritum formale eiusdem gloriæ non solũ reperitur in actibus à charitate elicitis, sed etiam in alijs.p.502.c.2.l.C.
Quæ conditiones requirantur, vt per bona opera mereatur quis vitã æternã. p.442. c.1.l.A.
Etiamsi bona opera digna sint præmio, tamen nõ tribuunt ad illud iustitiç ius absque promissione Dei illis facta. 445.c. 1.l.C.
Quid requiratur vt homo hìc & nunc dignus sit præmio propter bonum opus. p. 445.c.2.l.C.
Multitudini actuum respondet etiam intẽsio gloriæ.p.455.
Contritio cur non mereatur de condigno primam gratiam.p.455.
Præmij essentialis magnitudo vnde sit mensuranda.p.468.c.1.l.C.
Idem præmium dari potest ex duobus titulis diuersi generis. p.458.c.2.l.A. non tamen si sint eiusdem rationis.459.c.1. l.B.
Quod sit discrimen inter merita infinita,& finita in ordine ad præmium.459.col.1. l.B.
Quid mereantur opera iusti diuersa à contritione,iuxta Concilium Triden.p.461. c.1.l.C.
Actus supernaturales cuiuscunque virtutis meritorij sunt gloriæ.464.c.1.l.C.
Qua ratione dentur accidentalia præmia pro bonis operibus.ibidem.
De præmio essentiali communiter est sermo in Scriptura cùm de præmio bonorum operum loquitur. p.465.columna 1.l.B.
Qua ratione actus debeant esse à charitate, vt meritorij sint vitæ æternæ. p.467. c.2.l.A.p.468.

Meritum actuum remißorum.

Gratia debita actibus remissis aliquando datur.p.488.c.1.l.C.& seq.
Non est cur differatur collatio gratiæ his meritis debitæ.c.2.l.A. Non minùs viuificatur amissa charitas, quàm gratia.p. 491.c.2.l.A.
Per actus remissos augeri gratiam.p.493.c. 1.l.C.
Propter actus remissos statim datur augmẽtum gratiæ.p.495.c.1.l.B.
Opera bona etiam remissa meritoria sunt vitæ æternæ,& magis sanctificant,si fiant in gratia.pag.469.col.1.l.B.& C. sicut actus mali magis animam maculant. col. 1.l.C.

Merita mortificata.

Tota gratia correspondens meritis viuificatis recuperatur in ipsa iustificatione. p. 487.c.2.l.A.
Gratiam, qua viuificamur gratis dari in iustificatione non repugnat.pag.92.col.2. lit.C.

Merita viuificata.

Pro meritis viuificatis semper datur aliquod præmium, quod aliàs non daretur. p.469.c.1.
Præmium quod datur propter merita viuificata non proportionatur intensioni cõtritionis,qua homo resurgit. p.475.c.1. l.B.
Quid sit merita viuificari secundùm mensuram charitatis.pagina 479. columna 1. l.C.
Merita mortificata reuiuiscunt ad totum essentiale præmium. pagin.481.colum. 1.l.A.
Contritio in iustificatione reparat magna merita,& maior peccator potest resurgere in maiori gratia. pagin.481, columna 1.l.B.
An meritis viuificatis statim detur amissa gratia.pag.482.colu.2.l.A. Variæ opiniones.ibidem. & sequentib.vsque ad fol.487.
Valde errant qui dicunt pro meritis viuificatis non dari augmentum gloriæ. pag. 451.c.1.l.B.
Merita viuificata nullatenus dici possunt partiales causæ præmij aliàs dãdi ex alijs operibus.467.c.2.l.A.
Quam iustitiam seruet Deus cùm merita reuiuiscunt pag.247 columna 1.lite. A. In quo fundetur talis iustitia. pag.448. c.2.l.A.

Quo-

Quomodo meritum iam trãsactum in Deo maneat,& in homine.p.447. columna.2. l.B.
Negari non potest hæc reuiuiscentia sine temeritate.pagina 442. colum.secunda, lit.B.
Reuiuiscentia meritorum non nascitur à sola misericordia.pagina 442.columna.2. l.C. eam tamen supponit. pagina 445. columna 2.l.C.& consummatur per iustitiam.ibi.
Ex sola condignitate gratiæ non satis colligitur meritorum reuiuiscentia. p.444. c.1.& seq.
Quod sit decretum misericordiæ, quod interuenit in viuificatione bonorũ operum.p.446.c.1.l.A.
Licèt reuiuiscentia meritorum fiat à iustitia,& à misericordia, per antonomasiam esse dicitur à misericordia. pagin.448. c.1.l.C.
Duplex potest esse reuiuiscentia meritorum.p.449.c.1.l.A.
Peccator ius,quod habebat ad gloriam per pœnitentiam, recuperat à Deo, in quo aliquatenus manebat. pagin.449.col.1. lit.C.
Merita non reuiuiscunt ad solum accidentale gaudium. pagina 450.columna 1. lit.C.

Meritum & præmium.

Consensio Dei in nostris bonis operibus sine promissione non satis est, vt ex iustitia obligaretur ad præmia, si deesset pactum.pagina 535.columna prima, litera C.
Deus veram iustitiam distributiuam exercet in distributione præmiorum. p.550. c.2.l.C.
In meritis iustorum, & præmijs seruantur conditiones iustitiæ commutatiuæ.pag. 582.c.2.l.A.

Motio Dei.

Quæ sit motio,qua D.Thomas dicit, Deũ mouere intellectum, & voluntatem. p. 46.c.2.l.B.

Motus.

Mouere nihil est aliud quàm motum efficere.p.86.c.1.l.A.

Mouens.

Quo discursu deducatur vnum mouens immobile.p.24.c.2.l.C.& seq.

N.

Necessitas.

Quæ sit necessitas consequentis,& consequentiæ,& quando libertatem tollat. p. 13.c.2.l.A.

O.

Opera bona.

Quæ sint opera mortificata, mortua,aut viua. p.429.c.1.l.A. vide verbum actus.

P.

Patres.

Qui Patres pugnent contra physicam prædeterminationem gratiç excitantis.pag. 184 à c.1.l.C.

Pactum.

Pactum requisitum ad æqualitatem iustitiç propriæ & perfectæ, quomodo præcesserit meritum Christi pro Patribus veteris testamenti.p.539.c.2.l.A.

Peccatum.

Deus non imputat homini ea quæ faceret. p.73.c.2 l.B.
Cur permissionem peccati sequatur infallibilis scientia Dei de futuro peccato.p. 124.c.1.l.B.
Quatenus complaceat Deus in actu peccati iam præuiso.p.127.c.2.l.B.
Deus non excitat aut præmouet ad actum peccati etiam pro materiali. pagin.145. c.1.l.B.
Deus non monet ad actum bonum, aut indifferentem ea intentione, vt inde occasionem sumat homo mali operis. ibid.
Homo non prædeterminatur ad actus malos,adhuc pro materiali. p.146.c.2.l.A.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus non vtitur prauis voluntatibus, eas inclinando ad malos actus, & exponitur Augustinus. pag. 146. column. 2. lite. C. & seq.
Deus non est dicendus auctor vnius peccati, quod est in pœnam alterius pag. 147. c. 2. l. A.
Deum non esse causam peccati de fide est. p. 87. ad finem.
Ad realem entitatem peccati physicè concurrit Deus. ibidem.
Deus non prædefinit malos actus antequá præsciat esse futuros. pag. 88. columna 2. l. B.
Deus hominem mouere potest ad actum ex se bonum, seu indifferentem, etiamsi sciat malum esse futurum. p. 89. column. 2. l. C.
Deus non inclinat suasionibus ad peccatú. col. 2. l. A. nec illud vult voluntate efficaci. p. 107. c. 1. l. C.
Idem est moraliter persuadere peccatum, ac inclinare ad actum, qui sine eo fieri non potest. pag 91. columna secunda, lit. B.
Deus non prædeterminat physicè voluntatem ad actus malos pagina 91. columna secunda, áite ral. C. & sequentibus latè.
Aliquid negatiuum, vel etiam positiuũ interdum vult Deus peculiari consilio, ex quo scit futurum peccatum. pag. 104. c. 1. l. C. non tamen illi imputatur culpa. p. 105. c. 1. l. A.
Potest Deus voluntates inclinatas iam in malum, in hoc potiùs quàm in aliud inclinare. pagina 106. columna secunda, litera B.
Deus dici non potest peccati auctor, etiáſi ad materiale illius concurrat. p. 111. c. 2. l. B. secus esset si determinaret voluntatem. l. C.
Deus non mouet ad malũ, nec casu ad eius materiale concurrit. pag. 12. columna 1. l. A.
Peccatum futurum nõ potest certò cognosci in carentia diuinæ motionis ad bonũ. p. 300. c. 1. l. C.
Quid in actu peccati à Deo sit effectiuè, quid non. p. 395. c. 2. l. C.
Malitia auersionis consistit in iniuria facta Deo. c. 2. l. A.
Peccatori possent iustè denegari auxilia etiam sufficientia. pag. 446. columna 2. l. C.
Peccata nullatenus reuiuiscunt quamuis reuiuiscant merita. p. 449. c. 2. l. C.

Peccati pœna.

Deus nõ vtitur iustitia commutatiua in punitione peccatorum. p. 565. c. 1. l. C. nec distributiua. c. 2. l. B.
Punitio hæc est actus prouidentialis iustitiæ. p. 566. c. 2. l. C.
Non repugnat seruare Deum in pœnis infligendis arithmeticam & geometricam proportionem. p. 566. c. 1. l. A.

Peccati permissio.

Cur permissionem peccati sequatur infallibilis scientia Dei de futuro peccato. p. 124. c. 1. l. B.
Permissio totius lapsus peccatoris non habet causam ex parte eius. ibid. l. C.
Quî sit verum Deum voluisse primam permissionem peccati, vt ostendat iustitiam suam. p. 124. c. 2. l. A.
Ex sola permissione, si conditionata scientia tollatur, non esset infallibile peccatú fore. p. 126. c. 1. l. B. & sequent. secus tamen si supponatur illa scientia. pagina 127. c. 2. l. B.
Permissio peccati non potest stare cũ eius prædeterminatione. pag. 127. c. 1. l. C. & p. 91. c. 1. l. A.
In quo fundetur infallibilis consequutio peccati ex eius permissione. p. 133. c. 1. l. B.
Quæ permitti dicantur. pag. 97. colum. 2. l. A.
Permissio cur significetur in Scriptura interdum per verba, quæ innuunt Dei effectionem. pagin. 104 columna prima. l. A.

Pelagius.

Pelagij error declaratur. p. 150. column. 1. l. C.
Semipelagianorum error exponitur. pag. 155. c. 2. l. C.

Perseuerantia.

Quid sit perseuerantiæ donum, & vnde efficax. pagina 197. columna prima, litera B.

Perse-

Perseuerare est quidem in hominis potestate. ibi. c. 2. l. B.
Quid requiratur magis ad donum perseuerantiæ in homine, quàm in Angelis ex Augustino. p. 233. c. 2. l. A. & in homine post lapsum, quàm ante illum. l. C.

Pœnitentia.

Eodem modo viuificatur charitas ac gratia si distinguantur. pagin. 491. columna 2. l. A.
Cur dicant Patres, difficilè restitui hominem ad pristinum statum gratiæ. p. 504. c. 2. l. C.
Homo semper resurgit ad maiorem gratiã, quam habebat ante peccatum. columna 1. l. C.
Iustitia commutatiua, & distributiua habere potest locum in pœna, quam à se quis exigit. p. 564. c. 2. l. A.

Pœnitentiæ effectus.

Quàm difficilè sit peccatoribus redire ad pristinum statum per pœnitentiam. pag. 438. c. 1. l. A.
Quàm certum sit reuiuiscere per pœnitentiam merita mortificata. pag. 439. col. 1. à l. B. & seq.

Pollicitatio.

Pollicitatio re ipsa idem est ac promissio. p. 413. c. 2. l. A. B.

Potentia.

Quæ potentia indifferens non possit producere determinatum effectum. p. 33. c. 1. l. C.
Eadem potentia non potest esse in eodem genere indifferens & determinata. p. 34. c. 2. l. C.

Personarum acceptatio.

Quo sensu dicatur in Scriptura, Deum nõ esse acceptatorem personarum. pag. 569. c. 1. l. C.

Prædefinitio, seu Præfinitio.

Quid sit prædefinitio, & quod eius obiectum. p. 135. c. 2. l. A. & seq.
Prouidentiæ perfectio sine præfinitione potest intelligi. p. 135. c. 1. à l. C.
Quid de ea opinione censendum sit, quæ negat actus moraliter bonos præfiniri à Deo. p. 134. c. 2. l. A.
Ex prædefinitione actuum bonorum non læditur libertas. p. 134. columna 2. à l. B. secus si non daretur scientia conditionata. ibidem.
Præfinitio ex se ad nullam perfectioné prouidentiæ, potentiæ, aut scientiæ Dei est necessaria. p. 136. c. 2. l. B. & p. 137. c. 1. l. A. & seq.
Effectus essentialiter pendens à culpa non præfinitur ante præuisionem culpæ. p. 124. c. 2. l. B. C.
Quas bonas actiones prædefiniat Deus. pagina 138. columna secunda. l. A. & seq.
Quas non præfiniat. pag. 140. columna 1. l. A.
Aliter se habet Deus circa bonos actus nõ præfinitos, quàm circa malos. pagina 140. columna secunda, lite. A. & sequentibus.
Probabilius est prædefinire Deum aliquos actus bonos moraliter. p. 147. columna 2. l. A.
Effectus boni, qui non supponunt essentialiter peccatum, præfiniri possiunt à Deo. p. 125. c. 1. l. B.
Quid prædefinitio dicatur minus propriè & rigorosè. p. 77. c. 1. l. A.
Prædefinitio posita scientia conditionali non pugnat cum libertate. p. 78. colum. 1. l. A.
Quomodo sit possibilis. pag. 78. columna 2. l. B.
Prædefinitio dupliciter potest accipi. pag. 79. c. 1. l. B.
Prædefinitio liberi actus non infert determinationem voluntatis. p. 79. col. 2. l. A. & seq.
Deus simul præfinit actum bonum cum medio infallibili. pag. 80. columna prima. l. C.
Quàm differat prædefinitio à physica prædeterminatione. pag. 80. column. 2. l. A. & sequen. & p. 81. c. 1. l. B. & pagina. 82. c. 2. l. A.
Prædefinitio quomodo non obstat libertati quoad exercitium. pag. 81. col. 1. l. A. & seq.
Prædefinitione supposita repugnat non fieri actum, pagina 82. columna prima, litera A.

Sine

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sine prædefinitione saluaretur Dei concursus, & subordinatio voluntatis ad ipsum. p.82 c.1.l.C. vnde non est necessaria ex parte causæ secundæ, sed aliquando conueniens ex parte Dei. c.2 l.C.
Nullo modo dici potest actum malum prædefiniri à Deo. pagin. 112. column. 1. à l.C. vt constat ex Scriptura ibi. & Concilijs colum. 2. l.C. & Patribus. pag. 113. c.2.l.B. adhuc pro materiali illorum. p. 113. c.1.l.A.
Variè loquuntur Doctores de prædefinitione actuum supernaturalium. pag. 243. c.2.l.B.
Non repugnat libertati præfinitio actuum supernaturaliũ voluntate absoluta prius ratione, quàm præsciatur absolutè actus futurus, & eligantur media. pagina 245. c.1.l.B.
Immeritò quidã asserunt esse de fide prędefinijsse Deum omnes actus supernaturales. p. 246. c.1. à l.A.
Præfiniuntur actus supernaturales ordinati ad bonum totius Ecclesiæ. ibi. l.B. non tantùm quoad substantiam, sed etiã quoad circunstantias. c.2.l.B.
Cur malus actus præfiniri non possit, secundùm substantiam, possit autem bonus. p.477. c.2.l.C.
Præfiniuntur etiam actus, & eorum circunstantiæ, quibus prædestinati salutemcõsequuntur. p.248. c.1.l.A.
Præfiniuntur distinctè, & in particulari tam actus quàm auxilia ad illos necessaria. p. 249. colum. 1.l.C. præfiniuntur denique (quamuis id non ita certum sit) actus supernaturales eorum, qui damnandi sunt. p.250. c.2.l.C.
Prædefinitio non est prima radix cognitionis futurorum contingentium, pagina 309. columna prima. l.A. & licèt respectu aliquorum esse possit proxima ratio. p.308. col.1.l.B. non verò omnium. pag. 310. c.1.l.B.

Prædestinatio.

Aliter vult Deus auxilia efficacia prædestinatis, quàm reprobis. pag. 256 columna 1.l.C.
Nulla est in Deo formalis voluntas mediorum in communi ante prædestinationem & electionem auxiliorum gratiæ in particulari. p.260. c.2.l.B.
Præter voluntatem simplicé Dei erga omnium gloriam, alia est efficax erga prædestinatos. pagin. 261. columna secundã, lit. A.
Non minus Deus, quàm homines, potest efficaciter velle aliquid vt præmiũ alijs ante præuisionem meriti. p.262. col.1. à l.B.
Ordo inter actus præscientiæ, & decretorum, quos Deus habuit circa prædestinatos. à pagina 251. columna prima, litera B.
Credibile est prædestinatum mori cũ pernenit ad gradum iustitiæ, ad quẽ electus est. c.2.l.C.

Præmotio.

Quo sensu verum sit Deum præmouere. p. 86. c.1.l.A.
Præmotio latiùs patet, quàm prædeterminatio. p.86. c.1.l.B.

Prædeterminatio.

Quid sit, & significet physica prædeterminatio. pagina 37. columna 2. lit. C. & sequen. & pag. 177. columna prima. lit. A libertatem omnino tollit. p.38. col. 1.l.C. & seq.
Prædeterminationis necessitas repugnat cum libertate ad non agendum. pag. 35. column. 1.l.C. & à pag. 290. columna 2. lit. B.
Si prædeterminatio necessaria est voluntati, nec operabitur sine illa, nec operari poterit. pagina 35. columna secunda, litera C.
Non est in hominis voluntate illam habere, vel non habere. pagin. 36. columna 1. l.A. & sequen. per positiuam, aut negatiuam dispositionem. p.205. column. 2. l.B & seq.
Si subditur libero arbitrio non est vera prædeterminatio. pagina 40. columna prima, l.C. & pag. 41. columna prima. lit. C.
Nec reddetur ratio cur actus sequatur ex ea infallibiliter. colum. 2.l.B. & pag. 50. colum. 2. litera A.
Si inseparabilis est ab actu naturæ suæ libertati repugnat. p 41. c.1.l.A. etiam radicali. p.42. c.1.l.B.
Prædeterminationis physicæ D. Thomas non meminit. pag. 44. colum. 2. litera B. eius

eius mens declaratur. p.45. c.2.l.C.
Physica prædeterminatio extrinseca æquè pugnat cum libertate, ac intrinseca. pag. 52. columna 1.l.B. pagina 57. columna 1.l.C. etiam quoad exercitium. p.208. c.2. l.A. & seq.
Non ex eo quòd Deus viderit quid voluntas esset operatura, sequitur liberè operaturam, si determinetur physicè. p.53. c.1.l.A.
Determinatio ad indiuiduum quantũ differat à determinatione quoad specificationem. p.56. c.1.l.A.
Implicat quòd Deus velit determinare physicè voluntatem, vt liberè operetur. pagin. 59. c.2.l.A. & seq.
Ad quæ obiecta se extendat prædeterminatio, seu præfinitio. p.121. c.2.l.A.
Non potest concedi prædeterminatio ad actus bonos, quin concedatur ad malos. p.126. c.2.l.B.
Affirmari non potest physicam prædeterminationem ad actus moraliter bonos necessariam esse. p.128. c.2.l.C. nec ex parte illorum. ibi. nec ex parte Dei. pagina 129. columna 2.l.B. nec ex debito naturæ, vel legis prouidentiæ. pag. 130. col.1. l.C.
Prædeterminatio volũtatis humanæ à Deo nobisque procedit. pagina 74. colum. 2. l.B. & C.
Cur hæc determinatio tribuatur causæ secundæ. p.75 c.1.l.B.
Voluntas non prædeterminatur physicè, nec ab extrinseco, nec ab intrinseco inhærente. p.85. c.1.l.B.
Non est idem determinare, & prædeterminare secundùm communem loquẽdi modum. p.85. c.2.l.C.
Ad formale peccati Deum non posse prędeterminare. p.90. c.1.l.C. nec ad materiale. p.91. & seq.
Si prædeterminaret Deus ad peccatũ, illud vellet, & ordinaret. p.97. c.1.l.B.
Ex eo quòd Concilium Trident. dicat actũ malum permisiuè tantũ esse à Deo, non sequitur excluisse auxilium generale ad operandum. p.99. c.2.l.B.
Si physica prædeterminatio necessaria est, nunquam datur auxilium sufficiens non operantibus. p.178. c.1. à l.C.
Prædeterminatio moralis in quo differat à physica. p.187. c.1.l.C.
Quid sit moralis prædeterminatio, pagina 187. col.1.l.C. quomodo possibilis est. p.189. colum. 2.l.C. etiam si non necessaria. c.2.l.B. adhuc moraliter. pag. 188. col.1.l.B.
Non potest esse tanta moralis prædeterminatio, vt ex vi illius sit futurus actus omnino infallibiliter. p.190. c.1.l.C.
Physica prædeterminatio nullũ fundamentum habet in Patribus. p.199. c.1.l.B. nec in vlla ratione. c.2.l.B.
Potentia physicè determinata dissentire nõ potest. p.183. c.1. à l.A.
Deus sua voluntate non determinat nostrã. p.204. c.2.l.B. etiam in actibus supernaturalibus. 205. c.1.l.C.
Prædeterminatio voluntatis non magis requiritur in statu hominis lapsi, quã ante illum. p.223. c.1.l.A.
Determinatio voluntatis est etiam à Deo. colum. 1.l.A. hæc determinatio vocari posset prædeterminatio, nisi suspectus esset hic loquendi modus.
Quæ absurda ex prædeterminatione sequãtur. p.372. c.1.l.A. & seq.
Per physicas prædeterminationes destruitur libertas p.374. c.1.l.A. contra eam apertè pugnant Patres. 375. c.1.l.C.

Præmium.

Idem præmium dari potest ex duobus titulis diuersi generis. p.458. col.2.l.A. non tamen si sint eiusdem rationis. 459. col. 1.l.B.
Qua ratione dentur accidentalia præmia pro bonis operibus. 464. c.1 l.C.
De præmio essentiali communiter est sermo in Scriptura cùm de præmio bonorum operum loquitur. pagin. 465. col. 1.l.B.
Cur interdum res minoris valoris habeantur pro magnis præmijs inter homines. p.471. c.2.l.B.

Præseruatio.

Præseruatio à peccato non pugnat cum libertate. pagina 6. columna secunda, litera C.

Promissio.

Quomodo interueniat datum & acceptum in retributione rei promissæ. pagin. 527. c.1.l.C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prophetia.

Veritas, quæ est in prophetijs comminatorijs non cognoscitur in causis. pag. 340. c. 2. l. C.

Propositio.

Propositio quibus modis sit necessaria. p. 331. c. 1. l. C.
Propositio de præterito cur absolutè sit necessaria. p. 331. c. 2. l. A.
Propositio de futuro quo sensu sit necessaria, vt res futura non possit non esse futura. p. 332. c. 2 l. A.
Propositio de præterito contingenti aliter necessaria est, quàm de præsenti & futuro. p. 334. c. 2. l. B.
Propositiones de futuro contingenti veræ sunt, & eo ipso sunt scibiles. p. 448. c. 1. & seq.
Propositiones contingentes conditionales enunciant coniunctionem vnius cũ alio, non verò necessariã connexionem inter illa. 448. c. 1. l. A. & seq.
Modus significandi harum propositionum non repugnat significatis. colum. 1. litera B.
Propositiones istæ hypotheticæ sunt ex vi verborum. c. 2 l. B. meritò tamen conditionales dicuntur. l. C.
Propositiones istæ non sunt impossibiles. p. 352. c. 1 l. A. nec suspensæ. & indeterminatæ. c. 2. l. A.
Qualis requiratur existentia in ijs, quæ enunciãt vt vera supponant. pag. 352. c. 2. . A.
Propositio indefinita vniuersali æquiualet in definitionibus Ecclesiæ, & doctrinali proportione. 460. c. 1. l. C.

Prouidentia.

Prouidentię perfectio sine præfinitione potest intelligi. p. 135. c. 1. à l. C.
Quid sit prouidentia. pagin. 136. colum. 1. l. A.
Voluntas quam habet adiuncta prouidentia ex suppositione solùm est necessaria, sicut alia decreta libera. pag. 136. col. 1. l. B.
Certitudo prouidentiæ circa actus liberos ex prædefinitione non pendet. p. 141. c. 1 l. C.
Effectus à Deo prouisi per causas liberas euitabiles sunt respectu causæ proximæ, etiam si infallibiles sint. pag. 142. col. 1. l. B.
Diuina prouidentia ordinat media in finẽ etiam sub conditione intentum. p. 143. c. 1. l. A.
Non est tamen necessarium, vt talis prouidentia includat infallibilem cõsequutionem finis, nisi suppositа præscientia. c. 1. l. C.
Prudentia in vniuersum spectata euitari nõ potest. c. 2. l. B.
Quibus modis liber actus possit cadere sub diuinam prouidentiam. pagin. 144. c. 1. l. C.
Actus mali sub ea etiam comprehendũtur. c. 2. l. C.
Prouidentia Dei perfectissima est. p. 145. c. 1. l. A.
Prouidentia constat actibus intellectus & voluntatis, & qui sint illi. p. 72. c. 2. l. B. & seq.
Prouidentia Dei ab eius gubernatione differt. p. 79. c. 1. l. A.
Quàm sit ad Dei prouidentiam expediens, & necessaria iustitia prouidentialis. pag. 560. c. 2. l. B.
Quæ opera Dei sint à iustitia prouidentia. p. 559. c. 2. l. C.

Purgatorium.

Pœna purgatorij quomodo sequatur culpam ex natura rei. p. 556. c. 2. l. C.

R.

Reprobatio.

Reprobatio positiua non est absque causa, sine qua tamen est negatiua. pagin. 120. c 2, l. B.
Est enim sola voluntas Dei illius causa. p. 122, c. 1. l. C.
Quid Aug. sentiat de reprobatione positiua. p. 122, c. 2. l. C.
In primo signo ante præuisa merita nõ habuit Deus voluntatem excludendi à regno, sed alios actus positiuos suæ prouidentiæ. p. 123. c. 1. l. C.
Non electio cur dicatur reprobatio aliquibus. p. 124. c. 1. l. B.
Permittit Deus deficere homines sufficienter vocatos, non verò ex se intendit pro eo tempore vocare, in quo scit repugnaturos suæ vocationi. p. 223. c. 1. & 2.
Reprobatio nullatenus est ex intentione Dei, quantumuis præsciatur ab eo. 337. c. 1. l. C.
Cur noluerit Deus dare maiora auxilia ijs, quos sciebat non consensuros. pag. 251. c. 2. l. C.
Quo fine Deus auxilia efficacia neget reprobis. c. 2. l. B.

S.

Sacrilegium.

Sacrilegium iniuria est contra iustitiã Deo debitam. p. 525. c. 1. l. B.

Satisfactio.

Satisfactio hominis ad Deum secluſa diuina ordinatione non potest esse omnino iusta, & efficax. p. 536. c. 2. l. B.
Peccator non satisfacit ad æqualitatẽ Deo pro iniuria ei illata per peccatum. pag. 443. c. 2. l. A.
Peccator per gratiã non satisfacit ad æqualitatem pro pœna debita pro peccato. p. 444. c. 1. l. A.
Satisfactio Christi vt fundata in promissione habuit æqualitatem iustitiæ propriæ & perfectæ. p. 539. c. 2. l. A.
Persona læsa non semper tenetur acceptare satisfactionem æqualem sibi oblatam. 539 c. 2. l. B.
Cur aliquando necessaria sit pro tali pœna talis satisfactio, quæ aliàs natura sua non sufficiebat. p. 537. c. 2. l. A.

Seruus.

In quibus rebus seruus non possit habere iustitiæ ius erga dominum. p. 572. col. 1. lit. C.

Scientia.

Quid sit effectum cognosci in sua causa. p. 297. c. 1. l. A.
In decreto, quod Deus habet ad concurrẽdum cum creatura non possunt certò cognosci hæc futura. p. 310. c. 1. l. C.
Quid requiratur, vt certa sit aliqua scientia. 323. c. 1. l. C.

Scientia conditionata.

Quàm sit ad prouidentiæ effectus necessaria. p. 347. c. 2. l. C. 448. c. 1. & seq.
Difficultates circa scientiam conditionatã, p. 354. c. 1. & 2.
Quid ex parte Dei requiratur ad hanc sciẽtiam, quidque ex parte obiectorũ. 355. c. 1. l. C.
An Deus cognoscat determinatè propositiones conditionatas, etiamsi disparata sint ea, quæ enunciant. 355. c. 2. l. C.
Scientia hæc ratione antecedit decretum liberum Dei. 356. c. 2. l. A.

Scientia futurorum.

Scientia futurorum contingentium est ad Dei prouidentiam necessaria. pagin. 72. c 2. l. C.
Scientia futurorum libertati nõ repugnat. p. 51. c. 2. l. B.

Scriptura.

Regula pro explicanda Scriptura. pag. 103. c. 2. l. C.
Particula, *Forte*, in Scriptura non semper dubitationis est nota. pagin. 340. col. 1. l C.
Adiectiuum interdum ponitur in Scriptura loco substantiui. pagina 390. col. 1. l. C.

V.

Visio.

Cum æquali lumine gloriæ visio Dei erit æqualis, quantumuis perfectus sit intellectus p 273. c 2. l B.
Visio potest crescere vt visio, quin crescat vt præmium. 370. c 1. l. C.
Ratio præmij non est de interna ratione visionis. c. 2. l. A.
Visio debet crescere vt sit maius præmium. 471. c. 1. l. A. & c. 2. l. C.

Virtus.

Duplex virtutis præmium. pag. 471. col. 2. l. A.
Laudatio non est præmium per se debitum virtuti. c. . 1. l. C.

Virtutes infusæ.

Cur augmentum virtutum infusarum non sentiamus.c.1.l.C.
Actus infusarum virtutum supernaturales sunt, etiam si non sint ab actu charitatis formaliter, aut virtualiter imperati. pag. 468.c.1.l.B.

Vindicta.

Quid requiratur ad honestatem vindictæ. p.564.c.1.l.A.
Ad quam iustitiã pertineat vindictæ actus. p.562.c.2.l.A.

Voluntas.

Licèt eam non possit Deus cogere, ei potest necessitatem inferre.p.7. c.1. l.B.
Vix potest abstinere ab aliquo quin habeat positiuum actum nolendi.p.7.c.2.l.C.
Voluntatis necessitas quoad specificationẽ non solùm oritur ab obiecto, sed etiã ab ipsa voluntate.p.8.c.2.l.B.
Voluntas potest necessitari à Deo. pag.9. c.1.l.A.
Non indiget prædeterminatione physica ad operandum.p.51.c.1.l.A. latiùs pag. 32.c.2.l.C.& seq.
Voluntas solùm manet indifferens passiuè, si physica determinatione indiget.p.32. c.1.l.C.
Longè aliter indifferens est voluntas, quã aliæ causæ.p.32.c.2.l.C.& seq.
Voluntas se ipsam determinat.pag.33.c.1. l.C.& seq.
In malis actibus initium est à volũtate, sed non in bonis.p.34.c.1.l.A.
A nullo extrinseco determinari potest voluntas.p.34.c.1.l.B.& seq.
Voluntas se determinat volendo,& vult se determinando.p.34.c.2.l.B. & C.
Iudicium per se non est efficax ad determinandam voluntatem.p.51.c.1.l.C.
Voluntas ex vi subordinationis, quã habet ad causam primam, non indiget physica prædeterminatione.p.21.c.1.l.A.
Cum omnibus præuijs requisitis ad operãdum,adhuc in sensu composito voluntas libera manet ad operandum ex Concilio Trid.p.39 c.1.l.B. & seq.
Repugnat voluntatem physicè determinari,& liberè operari.p.5.c.1.l.C.
Excluduntur omnia, quæ dici possent voluntatem determinare.p.299.c.2.l.C.
Nullus influxus præuius à Deo in voluntatem requiritur necessariò ad hoc vt operetur.c.2.l.C.

Voluntarium.

Quid sit voluntarium perfectum.pag.400. c.1.l.A. Quomodo differat à libero, vide suprà verbo Libertas.
Coactio repugnat actibus elicitis à voluntate.401.c.2.l.A.& B.
Voluntarium secundùm quid an ex natura rei satis sit ad valorem contractus.p.395. c.1.l.A.
Quid requiratur, vt aliquid dicatur inuoluntarium secundùm quid.pag.395.c.1. l.C.

Voluntas creata.

Quomodo moueat Deus voluntatem creatam.p.89.c.2.l.C.
Voluntas se ipsam prædeterminat ad actus liberos non sine Deo.p.83.c.1.l.C.
Quomodo voluntas dicatur propriè se mouere.p.84.c.2.l.B.
Deus voluntatem determinat,sed non sine illa p.85.c.2.l.A.
Voluntas eligit se determinando, & eligendo se determinat.p.83.c.2.l.A.
Quid de determinatione ista sentiat Diuus Thom.p.84.c.1.à l.C.

Voluntas diuina.

Quæ sit voluntas diuina antecedens,& cõsequens ex Damasceno p.121.c.1.l.B.
Voluntas, qua vult Deus manifestationem suæ gloriæ,efficax est,& finem consequitur per media,etsi non præfinita sint.p. 139.c.1.l.A.
Decreta Dei ad intra aliqualis ratio reddi potest ex parte obiecti.p.74.c.1.l.C.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca